שו״ת · אחרונים · רדב״ז

תשובות הרדב"ז חלק א

רבנו דוד אבן אבי זמרא [הרדב"ז]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תשובות הרדב"ז חלק א

רבנו דוד אבן אבי זמרא [הרדב"ז]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תשובות-הרדבז-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

תשובה א 13
תשובה ב 13
תשובה ג 14
תשובה ד 15
תשובה ה 16
תשובה ו 17
תשובה ז 18
תשובה ח 18
תשובה ט 19
תשובה י 20
תשובה יא 21
תשובה יב 22
תשובה יג 23
תשובה יד 24
תשובה טו 25
תשובה טז 26
תשובה יז 27
תשובה יח 28
תשובה יט 28
תשובה כ 29
תשובה כא 30
תשובה כב 31
תשובה כג 31
תשובה כד 32
תשובה כה 33
תשובה כו 35
תשובה כז 37
תשובה כח 38
תשובה כט 39
תשובה ל 41
תשובה לא 42
תשובה לב 43
תשובה לג 44
תשובה לד 45
תשובה לה 46
תשובה לו 47
תשובה לז 49
תשובה לח 49
תשובה לט 49
תשובה מ 50
תשובה מא 51
תשובה מב 53
תשובה מג 55
תשובה מד 55
תשובה מה 57
תשובה מו 57
תשובה מז 58
תשובה מח 59
תשובה מט 60
תשובה נ 64
תשובה נא 64
תשובה נב 65
תשובה נג 66
תשובה נד 66
תשובה נה 67
תשובה נו 68
תשובה נז 69
תשובה נח 69
תשובה נט 70
תשובה ס 71
תשובה סא 72
תשובה סב 73

תשובה סג 74
תשובה סד 77
תשובה סה 77
תשובה סו 79
תשובה סז 80
תשובה סח 89
תשובה סט 90
תשובה ע 90
תשובה עא 91
תשובה עב 92
תשובה עג 92
תשובה עד 94
תשובה עה 95
תשובה עו 96
תשובה עז 97
תשובה עח 99
תשובה עט 100
תשובה פ 101
תשובה פא 102
תשובה פב 103
תשובה פג 104
תשובה פד 106
תשובה פה 108
תשובה פו 109
תשובה פז 109
תשובה פח 110
תשובה פט 111
תשובה צ 112
תשובה צא 112
תשובה צב 113
תשובה צג 114
תשובה צד 116
תשובה צה 116
תשובה צו 117
תשובה צז 118
תשובה צח 119
תשובה צט 119
תשובה ק 120
תשובה קא 123
תשובה קב 123
תשובה קג 124
תשובה קד 126
תשובה קה 127
תשובה קו 127
תשובה קז 128
תשובה קח 128
תשובה קי 129
תשובה קיא 130
תשובה קיב 130
תשובה קיג 131
תשובה קיד 132
תשובה קטו 133
תשובה קטז 134
תשובה קיז 135
תשובה קיח 136
תשובה קיט 136
תשובה קכ 137
תשובה קכא 138
תשובה קכב 141
תשובה קכג 141
תשובה קכד 142
תשובה קכה 144
תשובה קכו 144
תשובה קכז 146

תשובה קכח 146
תשובה קכט 148
תשובה קל 152
תשובה קלא 152
תשובה קלב 154
תשובה קלג 154
תשובה קלד 156
תשובה קלה 157
תשובה קלו 159
תשובה קלז 160
תשובה קלח 161
תשובה קלט 161
תשובה קמ 162
תשובה קמא 162
תשובה קמב 163
תשובה קמג 164
תשובה קמד 164
תשובה קמה 165
תשובה קמו 168
תשובה קמז 169
תשובה קמח 169
תשובה קמט 170
תשובה קנ 171
תשובה קנא 172
תשובה קנב 173
תשובה קנג 173
תשובה קנד 174
תשובה קנה 174
תשובה קנו 175
תשובה קנז 176
תשובה קנח 177
תשובה קנט 178
תשובה קס 179
תשובה קסא 179
תשובה קסב 180
תשובה קסג 180
תשובה קסד 182
תשובה קסה 182
תשובה קסו 186
תשובה קסז 186
תשובה קסח 187
תשובה קסט 188
תשובה קע 188
תשובה קעא 188
תשובה קעב 189
תשובה קעג 190
תשובה קעד 191
תשובה קעה 192
תשובה קעו 192
תשובה קעז 194
תשובה קעח 198
תשובה קעט 199
תשובה קפ 199
תשובה קפא 200
תשובה קפב 200
תשובה קפג 202
תשובה קפד 203
תשובה קפה 204
תשובה קפו 205
תשובה קפז 207
תשובה קפח 208
תשובה קפט 210
תשובה קצ 211
תשובה קצא 212

תשובה קצב 213
תשובה קצג 214
תשובה קצד 215
תשובה קצה 215
תשובה קצו 217
תשובה קצז 220
תשובה קצח 221
תשובה קצט 222
תשובה ר 223
תשובה רא 224
תשובה רב 226
תשובה רג 226
תשובה רד 228
תשובה רה 231
תשובה רו 232
תשובה רז 232
תשובה רח 233
תשובה רט 233
תשובה רי 234
תשובה ריא 235
תשובה ריב 242
תשובה ריג 243
תשובה ריד 244
תשובה רטו 245
תשובה רטז 246
תשובה ריז 246
תשובה ריח 247
תשובה ריט 248
תשובה רכ 249
תשובה רכא 249
תשובה רכב 250
תשובה רכג 251
תשובה רכד 251
תשובה רכה 251
תשובה רכו 252
תשובה רכז 252
תשובה רכח 253
תשובה רכט 254
תשובה רל 255
תשובה רלא 256
תשובה רלב 258
תשובה רלג 259
תשובה רלד 260
תשובה רלה 261
תשובה רלו 262
תשובה רלז 262
תשובה רלח 264
תשובה רלט 265
תשובה רמ 269
תשובה רמא 270
תשובה רמב 270
תשובה רמג 271
תשובה רמד 272
תשובה רמה 273
תשובה רמו 274
תשובה רמז 275
תשובה רמח 276
תשובה רמט 277
תשובה רנ 278
תשובה רנא 278
תשובה רנב 279
תשובה רנג 280
תשובה רנד 282
תשובה רנה 283

תשובה רנו 283
תשובה רנז 284
תשובה רנח 285
תשובה רנט 294
תשובה רס 295
תשובה רסא 296
תשובה רסב 296
תשובה רסג 298
תשובה רסד 298
תשובה רסה 299
תשובה רסו 301
תשובה רסז 302
תשובה רסח 303
תשובה רסט 303
תשובה רע 303
תשובה רעא 304
תשובה רעב 304
תשובה רעג 305
תשובה רעד 306
תשובה רעה 307
תשובה רעו 308
תשובה רעז 309
תשובה רעח 309
תשובה רעט 309
תשובה רפ 311
תשובה רפא 312
תשובה רפב 313
תשובה רפג 314
תשובה רפד 315
תשובה רפה 315
תשובה רפו 316
תשובה רפז 317
תשובה רפח 318
תשובה רפט 319
תשובה רצ 319
תשובה רצא 320
תשובה רצב 321
תשובה רצג 323
תשובה רצד 325
תשובה רצה 331
תשובה רצו 333
תשובה רצז 334
תשובה רצח 335
תשובה רצט 336
תשובה ש 337
תשובה שא 338
תשובה שב 338
תשובה שג 339
תשובה שד 341
תשובה שה 341
תשובה שו 343
תשובה שז 344
תשובה שח 346
תשובה שט 347
תשובה שי 349
תשובה שיא 350
תשובה שיב 351
תשובה שיג 353
תשובה שיד 354
תשובה שטו 355
תשובה שטז 357
תשובה שיז 359
תשובה שיח 361
תשובה שיט 362

תשובה שכ 363
תשובה שכא 363
תשובה שכב 364
תשובה שכג 365
תשובה שכד 366
תשובה שכה 367
תשובה שכו 368
תשובה שכז 369
תשובה שכח 371
תשובה שכט 373
תשובה שלא 374
תשובה שלב 377
תשובה שלג 378
תשובה שלד 379
תשובה שלה 380
תשובה שלו 381
תשובה שלז 382
תשובה שלח 384
תשובה שלט 384
תשובה שמ 386
תשובה שמא 392
תשובה שמב 393
תשובה שמג 393
תשובה שמד 394
תשובה שמה 395
תשובה שמו 396
תשובה שמז 397
תשובה שמט 398
תשובה שנ 398
תשובה שנא 399
תשובה שנב 400
תשובה שנג 402
תשובה שנד 402
תשובה שנה 404
תשובה שנו 406
תשובה שנז 406
תשובה שנח 407
תשובה שנט 408
תשובה שס 413
תשובה שסא 415
תשובה שסב 415
תשובה שסג 417
תשובה שסד 418
תשובה שסה 421
תשובה שסו 422
תשובה שסז 423
תשובה שסח 424
תשובה שסט 425
תשובה שע 426
תשובה שעא 427
תשובה שעב 428
תשובה שעג 430
תשובה שעד 431
תשובה שעה 432
תשובה שעו 432
תשובה שעז 435
תשובה שעח 435
תשובה שעט 437
תשובה שפ 438
תשובה שפא 438
תשובה שפב 440
תשובה שפג 441
תשובה שפד 443
תשובה שפה 444

תשובה שפו 445
תשובה שפז 446
תשובה שפח 446
תשובה שפט 447
תשובה שצ 448
תשובה שצא 448
תשובה שצב 449
תשובה שצג 450
תשובה שצד 452
תשובה שצה 452
תשובה שצו 453
תשובה שצז 454
תשובה שצח 455
תשובה שצט 460
תשובה ת 461
תשובה תא 462
תשובה תב 463
תשובה תג 464
תשובה תד 465
תשובה תה 466
תשובה תו 467
תשובה תז 469
תשובה תח 470
תשובה תט 471
תשובה תי 474
תשובה תיא 477
תשובה תיב 479
תשובה תיג 479
תשובה תיד 481
תשובה תטו 482
תשובה תטז 483
תשובה תיז 484
תשובה תיח 484
תשובה תיט 485
תשובה תכ 486
תשובה תכא 487
תשובה תכב 487
תשובה תכג 488
תשובה תכד 489
תשובה תכה 489
תשובה תכו 490
תשובה תכז 491
תשובה תכח 492
תשובה תכט 492
תשובה תל 493
תשובה תלא 494
תשובה תלב 496
תשובה תלג 497
תשובה תלד 498
תשובה תלה 498
תשובה תלו 500
תשובה תלז 502
תשובה תלח 503
תשובה תלט 503
תשובה תמ 504
תשובה תמא 504
תשובה תמב 506
תשובה תמג 506
תשובה תמד 508
תשובה תמה 509
תשובה תמו 510
תשובה תמז 511
תשובה תמח 512
תשובה תמט 513

תשובה תנ 514
תשובה תנא 515
תשובה תנב 517
תשובה תנג 518
תשובה תנד 519
תשובה תנה 520
תשובה תנו 521
תשובה תנז 522
תשובה תנח 522
תשובה תנט 523
תשובה תס 524
תשובה תסא 525
תשובה תסב 527
תשובה תסג 527
תשובה תסד 529
תשובה תסה 529
תשובה תסו 531
תשובה תסז 531
תשובה תסח 532
תשובה תסט 532
תשובה תע 534
תשובה תעא 536
תשובה תעב 537
תשובה תעג 538
תשובה תעד 541
תשובה תעה 542
תשובה תעו 543
תשובה תעז 545
תשובה תעח 545
תשובה תעט 546
תשובה תפ 546
תשובה תפא 546
תשובה תפב 547
תשובה תפג 547
תשובה תפד 548
תשובה תפה 550
תשובה תפו 551
תשובה תפז 552
תשובה תפח 552
תשובה תפט 553
תשובה תצ 553
תשובה תצא 554
תשובה תצב 554
תשובה תצג 555
תשובה תצד 555
תשובה תצה 556
תשובה תצו 557
תשובה תצז 558
תשובה תצח 559
תשובה תצט 560
תשובה תק 561
תשובה תקא 561
תשובה תקב 562
תשובה תקג 563
תשובה תקד 564
תשובה תקה 565
תשובה תקו 566
תשובה תקז 567
תשובה תקח 568
תשובה תקט 569
תשובה תקי 570
תשובה תקיא 570
תשובה תקיב 571
תשובה תקיג 572

תשובה תקיד 573
תשובה תקטו 574
תשובה תקטז 574
תשובה תקיז 575
תשובה תקיח 578
תשובה תקיט 578
תשובה תקכ 579
תשובה תקכא 580
תשובה תקכב 581
תשובה תקכג 582
תשובה תקכד 583
תשובה תקכה 584
תשובה תקכו 586
תשובה תקכז 589
תשובה תקכח 589
תשובה תקכט 590
תשובה תקל 591
תשובה תקלא 592
תשובה תקלב 593
תשובה תקלג 594
תשובה תקלד 596
תשובה תקלה 597
תשובה תקלו 598
תשובה תקלז 599
תשובה תקלח 600
תשובה תקלט 601
תשובה תקמ 604
תשובה תקמא 606
תשובה תקמב 608
תשובה תקמג 609
תשובה תקמד 609
תשובה תקמה 610
תשובה תקמו 611
תשובה תקמז 613
תשובה תקמח 614
תשובה תקמט 615
תשובה תקנ 616
תשובה תקנא 617
תשובה תקנב 618
תשובה תקנג 619
תשובה תקנד 620
תשובה תקנה 622
תשובה תקנו 623
תשובה תקנז 624
תשובה תקנח 624
תשובה תקנט 625
תשובה תקס 626
תשובה תקסא 628
תשובה תקסב 629
תשובה תקסג 629
תשובה תקסד 630
תשובה תקסה 634
תשובה תקסו 634
תשובה תקסז 634
תשובה תקסח 635
תשובה תקסט 636
תשובה תקע 638
תשובה תקעא 638
תשובה תקעב 639
תשובה תקעג 639
תשובה תקעד 640
תשובה תקעה 641
תשובה תקעו 641
תשובה תקעז 642

תשובה תקעח 643
תשובה תקעט 643
תשובה תקפ 644
תשובה תקפא 646
תשובה תקפב 649
תשובה תקפג 651
תשובה תקפד 652
תשובה תקפה 653
תשובה תקפו 654
תשובה תקפז 655
תשובה תקפח 655

תשובה א

אשר שאלת כהן אבל אם עולה לדוכן כיון שהוא שרוי בלא ברכה מההיא שהביא המרדכי כהן פנוי לא ישא את כפיו דמי שהוא שרוי בלא אש' שרוי בלא ברכה ובלא שלום. והרשב"א ז"ל כתב שלא נכתב זה בתלמוד בבלי וירושלמי ואתה ידידי עשית פשרה להוציאו מבית הכנסת כדי שלא יעבור על ג' עשה. ואני אומר שאם לא היה שם כהן אחר נשארו הקהל בלא ברכה ב"מ אבל קושטא דמלת' דאפי' ביום ראשון של אבילות נושא את כפיו שלא מצינו שפטרו את האבל מכל המצות האמורות בתור' אלא מן התפילין שנקראו פאר דכתיב פארך חבוש עליך. ואי משום דשרוי בלא אשה שרוי בלא ברכ' ובלא שלום אין הכהן אלא שליח כי הברכה מאתו י"ת דכתיב ואני אברכם ומה לנו אם יהיה השליח בלא ברכה ובלא שלום כיון שהמברך היא עצם הברכה והשלום הילכך זו שכתב המרדכי איני יודע מי שנאה וכמו שכתב הרשב"א ז"ל. ואפילו אם נודה לדינו נ"ד לא דמי כלל להההיא דכהן פנוי שרוי לעולם בלא ברכ' ובלא שלו' כל זמן שאינו נשוי והוא אינו יודע מתי ישא ולעולם שרוי הכי אבל נ"ד אם הוא עצב היום למחר יהיה שמח ואינו שרוי בלא ברכה ובלא שלום ולשון שרוי מורה כן דאל"כ בא ונאמר שלא יברך ברכה מן הברכו' ולא ברכת שים שלום וזה לא שמענו מעולם. ועוד איך איפשר דשאר ימי אבלו' דהוו דרבנן ידחו ג' עשה של תורה ואפי' ביום ראשון שהוא דאוריית' היאך ידחה עשה א' ג' עשה כ"ש שאפשר לקיים את הכל שהרי אין נשיאות כפים מבטל דין האבילות כק"ש ותפלה וציצית. ותו לדעת המרדכי לא יהיו הכהנים האבלים עובדי' עבוד' במקדש שהרי ברכת כהנים עבודה הוא שנאמר לעמוד לשרת בשם ה' אלהיו וכשמנו פסוקי עבודה לא מנו אבלות כלל אלא אונן דווקא שמתו מוטל לפניו או יום הקבורה מדבריהם ואינו תופס לילו וכן כתב הרמ"בם ז"ל פ"ב מהלכות ביאת המקדש. וא"ת לפי זה יהיה אסור לישא את כפיו ביום הקבורה מיהא הא ליתא דלא גזרו אלא בעבודה אבל לנשיאו' כפים לא גזרו ואת"ל גזרו דילמא במקדש אבל בגבולין לא גזרו. ואת"ל גזרו בגבולין ה"מ בזמן שבית המקדש קיים אבל האידנא לא גזרו. הילכך איני רואה טעם שיבטל הכהן ג' מצות עשה בשום זמן אלא א"כ היה מתו מוטל לפניו:

תשובה ב

א **ולענין** החביות של יין שהסירו העכ"ום העור שבנקב שמניחין בחבית שיוצא משם הרוח ותקעו בהם עצים כדי שלא יכנסו מי הים לתוך החביות. דע כי אני סובר כי אין בין מכירתו לעכ"ום למכירתו לישראל אלא מעט ולכן אין זה אצלי הפסד מרובה אלא

הפסד מעט ומ"מ דעתי להקל להתיר אפילו בשתיי' דכיון שיש בו דבש ואיכא פלוגתא דרבוותא כל ספק שיולד אית לן למיזל לקולא וכ"ש הכא דאתריה דמר הוא וכאשר כתבת ואפילו בחבית שנמצאת חסרה הרבה דעתי להקל בה להלכה ולא למעשה וכבר בא מעשה לידי בכיוצא בזה בהיותי שם ואמרתי למכרה לעכ"ום כיון שההפסד מעט ואדרבה לפעמי' נמכר לישמעאלי' ביותר אבל להלכה אני מתיר כיון שיש לתלות שמא החבית נפחת משוליה או נתקלקלה ע"י טלטול אפילו שאין צדדי הספק שוין מותר כיון דאתריה דמר הוא סמכינ' עליה כיון דאיכ' למתלי אבל אם הדבר ברור שנגע ביין אין אני סומך על גאוני המערב וכבר הארכתי בזה לחכמי קנדיא:

ב **ומה** שאמר בעל היין שנתברר אצלו שהעכ"ום נתעללו כל הלילה לפי אומדן דעתו אומר כן שהרי הוא לא ראה ואפשר מקרה אחר אירע לה שנתקלקל וכיון שהדבר ספק בפלוגתא דרבוותא אזלינן להקל. ותו דאתריה דמר הוא וכ"ש בהצטרף טעמו של ר"ת ז"ל אבל להתירה למעשה אין ראוי להורות שלא יבואו לדמות מלתא למלתא. ותו דלא לימרו דשריא להו עורבא אבל שאר החביות מותרות אפי' למעשה:

ג **ולענין** אזור העכ"ום אשר נגע ביין והקפיד יפה כתבת דמותר אפי' בשתיה ואין כאן בית מיחוש ואפי' שלא היה ביין דבש כ"ש אם יש בו דבש ומהטעם שכתבנו למעלה. ואתה בני חכם ושמח לבי והפלג השקידה על הלימוד ודדיה ירווך בכל עת ותתענג על רוב שלום כנפשך וכנפש מלמדך להועיל לנפשו:

תשובה ג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באותם המוליכים תבשיל לתנור והנחתום עכ"ום אי סגי בהשלכת מעט זבל כדסגי קיסם לפת או לא אלא צריך להניח התבשיל בתוך התנור במקום שראוי להתבשל:

ב **תשובה** על הקיסם של הפת אנו בושים אלא שאת' בא להוסיף עלינו גם בתבשיל וז"ל הרא"ש ז"ל ותימא על מה שנוהגין האידנא להקל בהשלכת קיסם לתנור ובהלכות שבין בני ארץ ישראל לבני בבל כתוב בני מזרח משליכים קיס' לתנור ובני מערב אומרים קיסם זה אינו מעלה ולא מוריד אלא א"כ התענה ג' ימים מותר משום חיי נפש והנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין ע"כ. ובשלמא גבי פת התירו ע"י קיסם מפני שלא היו רוב הצבור יכולין לעמוד בה אבל גזירת שאר בשולי עכ"ום היו יכולין לעמוד בה ולא התירו אלא שיסייע ממש בבישול או לחתות בגחלים. וכן נראה מדברי כל הפוסקים אלא שראיתי כתוב בספר כלבו שהשלכת עץ סגי בבישולי עכ"ום ולא חילק

בין פת לתבשיל ואין אנו סומכים עליו בזה ולא התירו אלא בפת ובדוחק משום היכירא בעלמא שפת של עכ"ום אסור אבל בשולי עכ"ום כ"ע ידעי דאסור הילכך לא סגי בתנור לבד אלא שיסייע בבישול הלכך בנ"ד אם השליך לתוך התנור זבל שמעל' שלהבת שיש בו שיעור לסייע בבישול מותר ואם לאו אסור ומפני ששולחי' את התבשיל ע"י נערים וגם אין כל אדם יודע שיעור זה הנכון ללמד אותם שיניחו התבשיל בפי התנור במקום הראוי לבשל קצת ואעפ"י שעכ"ום יכניס אותו בפני' אין לחוש שהרי סייע הישראל בבישול הנלד"כ:

תשובה ד

א **שאלת** ממני מנין לנו דחגבים לאו בני שחיטה נינהו מאי שנא מעוף והלא לכ"ע לא נבראו מן המים דכתיב אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהם על הארץ:

ב **תשובה** האי מלתא אפליגו בה רבוותא בה"ג והרמב"ם ז"ל כתבו משום דכתיב אוסף החסיל משמע דבאסיפה מותרים דומיא דדגים דכתיב ביה אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם. והקשה עליה הרשב"א ז"ל דהא אמרינן בריש פרק השוחט דלא גמרין אלא מאסיפה דכתיבא גבי שחיטה דאחריה דכתיב הצאן והבקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם. תדע דהא כתיב ויאספו את השליו ואפ"ה בעי שחיטה משום דלא כתיב גבי שחיטה דאחריני אוסף החסיל נמי כיון דלא כתיב גבי שחיטה דאחריני לעולם אימא לך דבעו שחיטה. והוא ז"ל כתב דכל דלא אסרה תורה בלא שחיטה בכלל התר הוא. והא דשיילי' בגמ' דגים גופייהו מנא לן היינו משום דכתיב גבי צאן ובקר וחיה דבעו שחיטה משום דאתקש לפסולי המוקדשין. ועוף נמי למ"ד יש לו שחיטה מן התורה דכתיב זאת תורת הבהמה והעוף אבל חגבים מנא תיתי עכ"ל: ואני קשיא לי על טעם זה שהרי חגב בכלל עוף הוא שהרי יש לו כנפים והוא פורח באויר והרי הוא בכלל שחיטת העוף למ"ד יש שחיטה לעוף מן התורה וא"כ היה צריך לפרש ההתר בהדיא להודיענו שאינו בכלל העוף. ונ"ל בכוונת הרמ"בם ז"ל מאחר שגלה הכתוב אצל דגים שהם באסיפה ה"ה אסיפה האמור' גבי החסיל והא דכתיב ויאספו את השליו משום דבעי למימר הממעיט אסף משום הכי כת' בהו אסיפה. א"נ דגבי שליו ליכא למטעי דמין עוף הוא והעוף כב' הוקש לבהמה לענין שחיטה ומשום הכי לא חש למכתב בהו לשון אסיפה: והנכון בטעם חגבים דלא בעו שחיטה משום דכתיבי בתר דגים שנאמר זאת תורת הבהמה כמשמעה והעוף כמשמעו וכל נפש החיה הרומשת במים אלו הדגים ולכל הנפש השורצת על הארץ אלו חגבים והכי תני לה בהדיא בת"כ

ואפשר שעל ברייתא זאת סמך בה"ג והרמ"בם ז"ל אלא דאסמכוה אקרא דאוסיף החסיל דומיא דאת כל דגי הים יאסף להם. כללא דמלתא דאי חגבים בעו שחיטה הוה ליה לאסמכינהו בקרא אעוף ולא אדגים וברור הוא הנל"ד כתבתי:

תשובה ה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהיה נכנס לספינה לבא מצרים ובשעה שנכנס מצאו לשמעון ואמר לו הוליך המעות הללו עמך להלבישם עם מעותיך ויש עדים בדבר ששוב לא ירד ראובן מן הספינה וגם שמעון לא עלה לספינה ונטבע ראובן בים ואין לו פנקס והמעות שהיו עמו ניצולו ושמעון תובע מעותיו והאפטרופוס טוען שמא מתוך הספינה שלח לך מעותיך כיון שאין בידך שטר:

ב **תשובה** דע שאסור לאפטרופוס לטעון דבר שנראה לו שהוא שקר משו' שנא' מדבר שקר תרחק ואנן נמי לא טענינן ליתמי אלא מלתא דשכיחא ואפי' מלתא דלא שכיח כולי האי ואינו ניכר כ"כ שהוא שקר שאם טען האפטרופוס טענתי' טענה אם לא טען האפטרופוס אין לו לדיין לטעון בשביל היתומים וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשוב' סימן פ"ו. עוד כתב שם אבל מידי דלא שכיח לא טענינן להו ליתמי וכ"ש בדבר הניכר לדייני' שהוא שקר אלא מצוה לרדוף צדק צדק ולהוציא הדין לאמתו שלא יהא מרומה כדין של אחר דיתמי דאכלי דלא דידהו ליזלו בתר שבקייהו ע"כ. הילכך בנ"ד נמי אם יראה לדיין שטענת האפטרופוס שקר או נוטה לשקר מצוה עליו להציל עשוק מיד עושקו ולהעמיד הדין על אמתו: ולא מבעיא לדעת הרא"ש ז"ל דפסק כר' אחא בההיא דגמל האוחר בין הגמלי' בידוע שזה הרגו ומפיק ממונא באומדנ' דמוכח דהכא נמי אומדנא דמוכח הוא כיון שעלה לספינה מיד ושמעון לא עלה ונטבע ראובן בים ולא הספיק לקנות סחורה ולשלוח ויש עדים לשמעון פשיטא דמוציאין מן היתומים אלא אפי' לדעת הרמב"ם ז"ל שפסק כרבנן דפליגי עליה דר' אחא ולא מפיק ממונא באומדנא מודה הוא בנ"ד דבשלמא התם הספק הוא אם נתחייב או לא דילמא גמל אחר הרגו. אבל בנ"ד הדבר ברור על פי עדים שנתחייב ראובן לשמעון והספק הוא אם החזיר לו או לא: הילכך כיון דאיכא כמה אומדנות שלא החזיר מוציאין מן היתומים. ותו כיון שנתן לו המעות להלבישם במצרים הוי כמי שמת קודם שהגיע זמן הפירעון ומלתא דלא שכיח דלא טענינן ליתמי וכיון שלא ראו זה את זה עוד היאך החזיר לו מעותיו: וכי תימא ע"י שליח מלתא דלא שכיחא היא שישלח לו מעותיו ע"י שלוחו ונמצא מתחייב באחריותן דמצי למימר אתה נאמן לי בשבועה האיך לא מהימן וכ"ת ששמעון עשה שליח לקבל מעותיו מה נפשך

אם השליח הלך בספינה אחרת או בתוך אותה הספינה בעצמה אם הלך בספינה אחרת הרי נטבע ראובן קודם שעלה ביבשה ולא ראה את השליח ואם השליח היה ג"כ בספינה מה נפשך נטבע גם השליח או לא אם לא נטבע השליח נשאל את פיו אם עשה אותו שליח ואם נתן לו ראובן המעות או לא ואפי' שהיה השליח בתוך הספינה ונטבע אומרי' לאפטרופוס ודאי לא עשה שליח בלא עדים דאי איתא קלא אית לה למלתא. ותו דמילת' דלא שכיח הוא שיתן מעותיו לראובן ומיד נמלך ליתן אותם לשליח להוליכם למצרים כיון שגם השליח היה הולך למצרים. ותו שדרך הולכי ימים שתופרין המעות במלבוש הפנימי ומלתא דלא שכיח שיתן המעות לשליח בתוך הספינה. ותו דאין דרך לתת מעות לשליח הבא בהרשאה אלא בפני ב"ד ומלתא דלא שכיח הוא לעשות ב"ד בספינה:

ג **כללא** דמלתא דאם נראה לב"ד שהטענה שטוען האפטרופוס היא שקר כדי להעמיד הממון ביד היתומים מצוה עליהם לכוף אותם ולהוציא הממון מתחת ידם דיתמי דאכלי דלא דידהו ליזלו בתר שבקייהו ויש לדיין לדון על פי ידיעתו הדבר ההוא אעפ"י שאין שם עדי' וראיה הנלע"ד כתבתי:

תשובה ו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד אצל שמעון כלי כסף וכלי זהב וכתב עליו שטר והתנה עמו להיות כשואל אם ירצה להשתמש בהם ולהתחייב אפילו באונסין ועתה טוען שמעון שהחזיר אותם ולא לקח השטר וראובן אומר לא החזיר לי וראיה לדברי שהרי השטר בידי יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** היכא דאית ליה לשמעון מיגו לא מבעי לך כגון דהוה מצי למימר נשברו מחמת מלאכה דודאי שמעון נאמן: אבל היכא דלית ליה מיגו כי הכא דכלי כסף וכלי זהב אפי' שישבר עדיין הם שוים מעותיהם או פחות מעט דהא האי מיגו אינו טוב דאי הוה טעין נשברו מחמת מלאכה אומרים לו הבא השברים וליכא למימר דאית ליה מיגו דאתה מכרתו לי אתה נתתו לי דהא קי"ל כל דבר שבא לידי האדם בתורת פקדון אינו יכול לטעון עליו טענה כזו הילכך נראה דאי אפשר ליפטר ממנו אלא בטענת חזרה הרי הוא כמלוה בשטר וכי היכי דהתם מצי למימר ליה שטרך בידי מאי בעי הכא נמי לא שנא הילכך ישבע שאינו ברשותו שמא עיניו נתן בהם ומשלם מה ששוה. נקוט האי כללא בידך כל כלי שהיה יכול לטעון עליו נאבד מחמת מלאכה נאמן לומר החזרתיו במיגו אבל כל כלי שאינו יכול לטעון עליו שנאבד מחמת מלאכ' שאין לו מיגו משלם כיון שיש עליו שטר. והנלע"ד כתבתי:

תשובה ז

א **שאלת** ראובן לקח משמעון מעות ונתן לו סחורה למכור במקום אחר בדרך הקמיו והאמינו וכתב לו ג"כ שאם יחסר הסחור' מהסכום אשר לקח עם הריוח שקצב לו שיפרע לו ראובן והלך שמעון ומכר והוציא הוצאות ובכלל ההוצאה אמר שהעלילו עליו והפסיד ממון ואם לא היה הסחורה שם לא היו יכולים לקחת ממנו כלום והוא תובע להוציא מראובן ממון וראובן טוען לא היתה העליל' מצד הסחורה אלא מצדך ואין עלי לשלם וכ"ש שיש לי עדים ששותפך נתן פתקא כתב ידו לא"י אחד ומכח אותה פתקא בא ההפסד:

ב **תשובה** הדין עם ראובן מכמה טעמים חדא כיון שיש לו עדים שכתב שותפו פתקא לא"י ומכח אותה הפתקא העלילו עליו א"כ הדבר ברור שלא בא ההפסד מחמת הסחורה. ותו דאפילו לא היו שם עדים על שמעון להביא ראיה שההפסד בא מחמת סחורתו של ראובן דאע"ג שהאמינו האמינו במכירת הסחורה אבל לא האמינו בהוצאות ואת"ל שהאמינו גם בהוצאות דוקא בהוצאות הנהוגות לא בהוצאה כזו שהוא עלילה ואת"ל גם בזו האמינו ה"מ לקחת מהסחורה שיש בידו אבל להוציא מראובן לא האמינו. ותו דאפי' יש ספק בדבר יד בעל השטר על התחתונה ותו דמסתברא דלא האמינו אלא בדבר הנוגע לסחורה דאי לא תימא הכי אמר שמעון הפסדתי אלף דינרין ויוציא משמעון. הילכך על שמעון להביא ראיה שההפסד זה בא מחמת הסחורה ואם יביא גם ראובן ראיה שההפסד בא מחמת הפת קא שמסר שותפו של שמעון ביד הא"י אוקי תרי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מאריה. והוי יודע שדעתי הוא בנאמנות כיוצא בזה שהוא לענין מכירת הסחורה וההוצאו' הנהוגות שאם מכר בפחות או אם הוציא יותר מעט מהנהיג יועיל הנאמנות אבל לענין להוציא הוצאות בלתי נהוגות לא האמינו כלל עד שיביא ראיה אבל לעכב ממה שתחת ידו נאמן דמיגו דהוה מצי למימר בכך וכך נמכרה הסחורה והיה נאמן יכול לומר העלילו עלי מצד הסחורה והפסדתי כך וכך ואי לית ליה מיגו אינו נאמן אפילו לעכב ממה שבידו וכל שכן להוציא מראובן:

תשובה ח

א **שאלת** ממני על ראובן שיש לו שותפות בסחורה בלי קרן להוליכם למקום היוקר ומת בדרך והסחור' הרויחה ונטלו היורשים המגיע לראובן אביהם ויש עליו כתובת אשה וב"ח היורשים אומרי' מעולם לא זכה אבינו בריוח זה שהרי אחר מותו בא וברשותינו השביח ואפילו שכתב לכם דקנאי ודאקני ריוח זה לא קנה אותו דאין קנין למת וב"ח

אומר שכיון שקנה ראובן את הסחורה זכה באותו ריוח אעפ"י שלא בא אלא לאחר מותו יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם האשה וב"ח וגובין מהריוח מכמה טעמים חדא דכיון שקנ' הסחור' בחייו זכה בה ובריוח שבה בחייו דריו' ממילא אתי שהרי בכח היה בשעה שקנה אותה. ותו הגע עצמך שהיה הפסד בסחורה כלום פורעים היתומים משלהם לא היו פורעים אלא מנכסי אביהם הריוח ג"כ נכסי אביהם הוא וגובה אותו ב"ח או האשה: ותו דטעמא מאי אמרינן שלחו מתם בן שמכר בנכסי אביו ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות וזהו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין ואיהו מפיק ע"כ וטעמא משום דמצי למימר אנא מכח אבא דאבא קא אתינא אבל בנ"ד מכח מאן קא אתו יורשים לזכות בריוח הזה אם לא מכח אביהם הילכך חייבין לפרוע חוב אביהם מזה הריוח שהרי מכוחו קא אתי. וכן הדין אם גזלו את אביהם או הטעוהו בחשבון והחזירו ליורשים אחר מיתת אביהם פורעין ממנו חובות אביהם. וכן אם נתנו לו מתנה אחר מותו זכה בה ב"ח או האשה דאי לא דעביד ליה נייח נפשא בחייו לא הוה יהיב ליה או שמא מלוה ישנה היה לו עליו או טעות חשבון וכיוצא בדברים אלו ומשום הכי יהיב ליה וכיון שבא ממון זה מכח אביהם חייבין לפרוע ממנו חובותיו. כללא דמלתא אין לך ממון הבא לאדם אחר מותו שלא יהיו יורשיו חייבין לפרוע ממנו חובותיו אלא ממון הבא מכח ירושה דמצי למימר את קרובי אני יורש והחוב שיש על מי שאני בא מכחו איני פורע כי ההיא דשלחו מתם דכתיבנא לעיל. ומה שאמרו זו קשה בדיני ממונות כבר הקשו התם ותרצו דאבוה מזבין ואיהו מפיק בלא זוזי וזו היא הקושי ואפ"ה הלכתא היא דמפיק בלא זוזי ואין הבן חייב לפרוע כלום משום הנכסי' שירש מזקנו דמצי למימר את זקני אני יורש הנל"ד כתבתי:

תשובה ט

א **שאלת** ראובן ושמעון קנו סחורה בשותפות מן המלך בהקפה וראובן עומד לפני השרים ושמעון עומד באסכנדריא ומוכר הסחור' ושולח לראובן לפרוע לאוצר המלך ונפטר ראובן לבית עולמו ונשארו עדיין חייבים למלך סך מה וכשבאו לחשבון נמצאו כתובים בפנקסו הוצאות מלבד מה שפרע למלך ושמעון טוען איני רוצה להכניס אלו ההוצאות בחשבון יורנו רבינו הדין עם מי:

ב **תשובה** לא ביארת אם יש בשטר השותפות נאמנו' לראובן בכל מה שיעשה שאם האמינהו שמעון בכל מה שיעשה הדבר ברור שהדין עם היורש ובתנאי שכתב ידו

מתקיים ממקום אחר כלומר שיש עדים שמכירים שזה החשבון כתב ידו של ראובן שאם אין שם עדים יכול לומר אתה כתבת אותה ואת אביך האמנתי ולא אותך ואם הם הוצאות ידועות כגון מכס אוכל דבר שהוא מנהג מכניס אותם בחשבון אפילו שלא היו כתובות ואפי' יטעון שמחלו את המכס לאו כל כמיניה עד שיביא עדים. ואם טוען היורש שמחלו המכס לאביו לבדו לאו כל כמיניה עד שיביא ראיה. ואם לא כתב לו נאמנות אלא בסתם שותפין כל הוצאה שהיא נהוגה מכניס אותה בחשבון כדכתיבנא. ואם היא הוצאה כגון שוחד וכיוצא בזה אם יש לשמעון עדים בכל מה ששלח לראובן דלית לי' מיגו אנן נמי לא טענינן ליתמי מידי אלא ישבע שמעון שהוצאה זו לא ידע בה או אפי' ידע שלא נעשית מדעתו ושלא נתרצה בה ואינו מכניס אותה בחשבון ומיהו כל הוצאה שיתברר הדיין שנמשך ממנה תועלת לשותפות מכניס אותה בחשבון דודאי על מנת כן נשתתפו אעפ"י שלא נתפרש בשטר השותפות ואם אין לשמעון עדים בכל מה ששלח לראובן שאז היה נאמן ראובן במיגו דאי בעי אמר לא הגיע לידי דבר פלוני נאמן לומר כך וכך הוצאתי ברשות שותפי אבל כיון שמת ראובן יש לדון אי טענינ' ליתמי האי טענה כיון דאבוהון הוה מצי לטעון כך ומסתברא דכיון שאין ראובן יכול לזכות בממון זה אלא בשבועה והיורש אין יכול לישבע לא זכה בו כלל ולא דמי ליורש שמוציא שטר חוב דנשבע שבועת היורשים שהרי אין כאן שטר חוב על שמעון וגם אין האחד מוציא מחבירו אלא המלך בא להוציא משניהם ואם היורש גדול והיה יודע במילי דאבוה ויכול לישבע שהוצאה זו יודע בה ונעשית ברשות השותף הרי זה נאמן כיון דאית ליה מגו וכדכתיבנא הנל"ד כתבתי:

תשובה י

א **שאלת** ממני אודיעך על מה סמכו במצרים לסחוט לימון לתוך מי הסוכר בשבת והרי היא משקה הבא לתוך משקה ואסור אפי' לשמואל דאמר סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה פיר' שיש בה תבשיל ומשמע דוקא לתוך התבשיל אבל לתוך המשקה אסור:

ב **תשובה** סמכו להם על תשובת הרא"ש ז"ל שהתיר לסחוט אותם בשבת שהם בכלל שאר פירות שמותר לסחטן וכתבה הטור ולא ראיתי בזה חולק. אלא דאיכא למידק דילמ' במקומו של הרא"ש ז"ל לא היו עושים מי לימונין ולפיכך התיר אבל במצרים שעושין מהם משקה וממלאים ממנו חביות ומוליכין למכור במקומות אחרים הרי הוא כמי תותים ורמונים של בית הנשיא שהיו סוחטין מהם אפילו בחול להוציא מהם

משקה ומשום הכי אסרו לסחוט אותם בכל מקום בשבת. ומפני קושיא זו למדתי לסחוט הלימונין על הסוכר קודם שיתנו עליהם מים דהוי משקה הבא לתוך האוכל ומותר אפילו לדעת הפוסקים כשמואל. ומ"מ צריך ליישב המנהג ואפשר שנהגו כן מפני שלא ידעו שממלאים ממשקה הלימונין חביות חביות. ומסתברא לי שאין סחיטת הלימונין דומה לסחיטת ענבים ורמונים דהתם שותין אותו משקה כמות שהוא אבל סחיטת הלימונין אעפ"י שעושין אותו משקה אין עשוי לשתותו כמות שהוא אלא לטבל בו האוכל: ודקדקתי כן מלשון הרא"ש ז"ל באותה תשובה שכתב שאין דרך כלל לסחוט לימונין לצורך משקה אלא לצורך אוכל ומותר לסוחטן בשבת ע"כ: ומדקאמר לצורך אוכל משמע שסוחטין אותן אלא שהוא לצורך אוכל דאי לא תימא הכי הוה ליה למימר שאין דרך כלל לסחוט לימונין למשקה אלא לאוכל וזה טעם נכון לקיים המנהג ועתה דברי הרא"ש ז"ל מיישבים בכל מקום אפילו במקום שעושין משקה מהם לצורך כל השנה לטבל בו שאר דברים והשתא ניחא אפי' לדעת האומרים דר' יוחנן דאמר שלקות למימיהם חייב חטאת פליגא דשמואל ופסקו הלכתא כר' יוחנן דהתם עסקינן בסוחט שלקות לשתות מימיהם אבל אינו סוחט כדי לשתות מי הלימונין אלא לטבל בו הילכך סחיטת הלימונין בכל מקום לצורך אוכל הוא ומותר:

תשובה יא

א **שאלת** ממני עלה דאמרינן מסדרין לב"ח אם מניחין לו בגדי אשתו ובניו או נוטלן ב"ח:

ב **תשובה** אם הם בגדי שבת וי"ט גוב' אות' ב"ח וכן הוא הסכמת רוב הפוסקים אשר אנו סומכים עליהם ואם הם בגדי חול אין ב"ח גובה מהם וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק א' מהלכות מלוה ולוה וז"ל אין ב"ח גובה לא מכסות אשתו ובניו של לוה ולא מבגדים צבועים שצבען לשמן וכו'. וכתבה הרי"ף ז"ל פרק המקבל ולמדוה מההיא ששנינו בערכין אחד המקדיש וכו' ולא חלקו ז"לבין אם כתב למלוה מטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקנה או לא כתב ומשמע דבכל גווני אין ב"ח גובה מהם. אבל ראיתי להר"ן ז"ל שכתב דאי אקני לוה מטלטלי אגב מקרקעי וכתב ליה דאקנה זכה בכסות אשתו ובניו שכיון שמידו של לוה זכו אשתו ובניו שעבודו של מלוה קדם להם כיון דכתב לוה דאקנה. וטעמא דמלתא דהא פרישנא בפרק הגוזל טעמא דמתניתא דקתני דאין לו בכסות אשתו ובניו דנעשה כאלו הקנה להם כסות אשתו ובניו מעיקרא. וכיון דטעמא משום הכי הוא הרי שעבוד המלוה קדם ולא הביא שום חולק וכן העתיק לשונו של הר"ן ז"ל נמוקי יוסף. ואני קשה עלי לקבל דין זה דמרגלא בפומייהו דאינשי דאין ב"ח גובה מכסות אשתו ובניו

אין לך שטר שלא כתוב בו מטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקני. ותו דלא ראינו מימינו מי שטורף לקוחות מטלטלין ואמאי כיון דכתב דאקנה וקנה מטלטלין ומכרן אמאי לא יטרוף אותם. אלא מאי אית לך למימר דאע"ג דדינא הכי עשו במטלטלין תקנת השוק שאם לא כן לא ימצא אדם למכור מטלטליו ולא עשו תקנה זו בקרקעות לפי שבשביל ספק זה לא ימנע מלקנות קרקע דחביב ליה הכא נמי בכסות אשתו ובניו עשו תקנה שלא יגבה אותם ב"ח משום שלום ביתו ומלוה נמי ידע דעתיד לקנות כסות לאשתו ובניו וע"מ כן הלוהו דידע ודאי שלא יפשיטו מערומיהם. והא דפרישנא טעמא בהגוזל דנעשה כאלו הקנה להם מעיקרא משום הקדש קאמר דסד"א כיון שכל מה שבבית אדם ברשותו הוי והוא הקדיש כל נכסיו יהא הני נמי בכלל משום הכי יהיב טעמא דנעשה כאלו הקנה להם מעיקרא ולא חייל הקדש עלייהו אבל לאו למימרא שיגבה אותם ב"ח לפי שקדם שעבודו. כך הוא דעתי אלא שאיני כדאי לחלוק. וכ"ש שכתב הטור דין זה משמו של הרמב"ן ז"ל בלי שום חולק והוא ז"ל דרכו לכתוב דעות החולקים הילכך הריני מבטל דעתי הקלוש מפני רוחב דעת הראשונים: ולענין הכסות של י"ב חדש ומזון של ל' יום כתבו בשם הרא"ה ז"ל דלעולם שמין לו בבינונית אע"פ שמתחלה היה מרעיב עצמו לובש בגדים המטולאים ואם היה חמר אין נותנין לו חמורו אכר אין נותנין לו צמדו דקי"ל כרבנן דלאו כלים נינהו אלא נכסים הנלד"כ:

תשובה יב

א **שאלת** ממני מאי איכא בין רובא דנימכר לרוב הנראה לעינים:

ב **תשובה** דע כי רובא דמינכר הוא שיהיה ניכר למרחוק רוב גדול כי ההיא דברכות שיהיה ניכר בלא עיון והשגחה. אבל רוב הנראה לעינים הוא הדבר המשוער לעין להכיר אם הוא רוב או מחצה על מחצה. תדע דהא מסקינן ריש פרק השוחט לענין טרפה ושחוטה בעי' רוב הנראה לעינים ולענין טרפה ליכא למימר דבעיא רוב גדול דמינכר מרחוק כההיא דברכות אלא רוב המשוער. וכן לענין שחיטה נמי דהא מעיקרא הוה ס"ד אליבא דרב דמחצה על מחצה הרי הוא כרוב כי מסקינן דמחצה על מחצה לא הוי כרוב אמרינן דבעינן שיהיה רוב גמור הנראה לעינים וכי נפיק ממחצה כל דהוא מיקרי שפיר רוב הנראה לעינים. והכי תניא בהדיא בת"כ ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור צריך לומר בין חמור לפרה והלא כבר מפורשים הם אלא בין הטהורה לך לטמאה לך בין נשחט רובו של סימן לנשחט חציו וכמה בין רובו לחציו כחוט השערה ע"כ. ומכאן תדין לכל מקום שתמצא רוב סתם או רוב הנראה לעינים שהוא כל שהוא יותר מן החצי

עד שיפרשו רובא דמינכר כן כתב הרשב"א והר"ן ז"ל: ומדבריהם למדתי שאם הוא רוב שלא יוכל לשערו אלא ע"י מדידה וצמצום כיון דסוף סוף הוא הרוב סמכי' עליה אפילו בדאורייתא. והכי תניא בברייתא בפרק השוחט הרי שהיה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרו שחיטתו כשרה. ומוקמינן לה בעוף הרי שחצי הפגום הוי בצמצום שאם הוא יותר טרפה ואם הוסיף עליו כל שהוא כשירה ועלה אמר רבא שאני לענין טרפה דבעינן רוב הנראה לעינים ואמר ליה אביי ולאו כל דכן הוא ומה טרפה דבמשהו מיטרפ' היכא דבעינ' רובא בעינן רוב הנראה לעינים שחיטה דעד דאיכא רובא לא מתכשרא כ"ש דבעינן רוב הנראה לעינים אלא דכ"ע מחצה על מחצה אינו כרוב ובהכי סלקא שמעתין:

תשובה יג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שלקח ?אלתואם ?דמיהט והוא צריך לקנות שוורים לעשות מלאכת השוכר ואם לא יעשו מלאכה בשבתות וימים טובים יפסד הכל מה תקנה יהיה בדבר:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה והעליתי שאפש' ע"י שיפקיר אותם בפני ג' ישראלים שהוא מכיר בהם שלא יזכו בהם אבל צריך שיוציאם מדעתו לגמרי שלא יהיה בדעתו לחזור ולזכות בהם לא כסתם הפקר דעלמא ואע"ג דאח"כ חוזר וזוכה בהם מן ההפקר קא זכי. ואע"ג דמשמע מלשון המרדכי דפ"ק דשבת דדוקא בדיעבד מועיל הפקר אבל לכתחלה כנ"ד לא. יש לומר דאפי' לכתחלה שרי אלא שדברו בהווה שאין לך אדם שמפקיר בהמתו להשאילה לעכ"ום בשבת. ותו דבנ"ד שיש הפסד מרובה יכול לסמוך על ההפקר דאין לך שעת הדחק גדול מזה. וכן ראיתי בתשובות ריב"ש ז"ל סימן כ"ה וז"ל ומה שכתב הרא"ש ז"ל שאין לסמוך להשכיר בהמתו לעכ"ום ע"י שיפקירנה בינו לבין עצמו כן כתבו ג"כ התוספות ע"כ משמע בהדיא שע"י שיפקיר בפני ג' מותר אפילו לכתחלה. עוד כתב דהפקר בינו לבין עצמו מהני לאפוקי מאיסורא דאורייתא אבל מדרבנן בעיא הפקר בפני ג' כדאסיקנא בנדרי' סוף פרק אין בין המודר לפרסומי מלתא. הילכך אם ראובן בטוח שאם יפקיר בפני ג' לא יזכה שום א' מהם יפקיר בפניהם ואם הוא מפחד יפקיר אותם כל ערב שבת ויחזור ויזכה בהם במוצאי שבת וכן לעולה. עוד העליתי שם תקנה אחרת שיתן לעכ"ום הדמים לקנות הבהמות ויפקיר הדמים בפני ג' וכדכתיבנא והשתא לא הוי בהמתו של ישראל חדא דאין שליחות לעכו"ם. ותו דכבר הפקיר המעות ולא קנו לו מעותיו ואע"ג שאין העכו"ם יודע בהפקר וחושב שהם של ישראל לית לן בה: עוד אפשר שילוה המעות לעכו"ם והעכו"ם יקנה השוורים ואע"פ

שיקבל עליו אחריותם ומזונותם כנגד שכרם מותר דשכירו' בעלמא הוא שנותן לעכו"ם כדי שיעשה מלאכתו. ואחר שיגמר מלאכתו אם ירצה לקחת השוורים כנגד מעותיו מותר. עוד אפשר שיבקש עכו"ם שיתן שביעית הדמים בשוורים ויתנה עמו שהמלאכה ששת ימים יהיה שלו ויום השבת של עכו"ם ואעפ"י שהמלאכה של ישראל כלה יתנה עמו שיתן לו כך וכך בשביעית מלאכה זו וטעמא כיון שהתנו מתחלה הוי כאלו הבהמות קניות לו ליום השבת ואין לישראל חלק בהם ובימי החול כנגדו הבהמות לישראל ואין לעכו"ם חלק בו ודרך זה התיר ריב"ש ז"ל בתשובה סימן קנ"א ע"ש וליכא למימר שיתנם לעכו"ם במתנה ע"מ להחזיר דקי"ל שמה מתנה דחיישינן שמא לא יחזיר ונמצאת המתנה בטלה למפרע ועבר על שביתת בהמתו ומזה הטעם בעצמו ליכא למימר שימכרם ע"מ שיעשה מלאכתו דילמא לא יעשה וקא עבר הנה כתבתי לך ד' דרכים והטוב שבהם שילוה המעות לעכו"ם ואחריו שיתן הדמים לעכו"ם ויקנה ואחריו תקנת ריב"ש ואחריו תקנת ההפקר ואם ראובן יודע בעצמו שיוציאם מדעתו בשעת ההפקר אז טוב לו:

תשובה יד

א **שאלת** ממני על שטר שהרחיקו העדים חתימתן שני שיטין והלה טוען לא היו דברים מעולם אם גובין בו או לא:

ב **תשובה** הרמב"ם ז"ל וכל הפוסקים כתבו לשון הברייתא סתם משמע דבכל גונא פסול בין טוען פרעתי בין אם טוען להד"מ אבל הטור סימן מ"ה כתב בשם רבי יונה ז"ל דאע"ג דפסלינן ליה לשטרא היינו דווקא למיגבי ביה ממשעבדי. א"נ מבני חרי אם הלוה טוען פרעתי דלאו שטרא הוא כדי שיוכל המלוה לטעון שטרך בידי מאי בעי אבל אינו יכול לטעון להד"מ כיון שניתנה עדות זו להכשיר אלו מלאהו בקרובים ע"כ: ואני שמעתי ולא אבין דאדרבה לשון פסול משמע טפי לענין שיוכל לטעון להד"מ ומזוייף הוא ואי משום טעמיה ז"ל אפילו אי טען פרעתי היה ראוי שלא יהיה נאמן כיון שנתנה עדות זו להכשיר היה לו לחוש שמא מלאהו בקרובים ומצי למימר שטרך בידי מאי בעי אלא משמע דלא חיישין להכי כיון דאותה שעה פסול היה. ותו דמלאהו בקרובים לא מכשר אלא בשמלאהו בו ביום אבל לאחר זמן לא דבמאי משתעבד וכן כתב הוא ז"ל וכיון שהוציא השטר אחר כמה זמן והשטר פסול איך נאמר כיון שנתנה עדות זו להכשיר בשמלאהו בקרובים באותו יום בעצמו יהיה כשר אפילו אחר כמה זמן הילכך רואה אני שהוא יחיד בסברא זו וכן כתב ז"ל ונ"ל דהא דתניא הרחיק שני שיטין פסול דוקא למיגבי ממשעבדי וכו' הילכך לא מסתברא לי לאפוקי ממונא בהאי סברא אלא בכל

גונא פסול כפשטא דברייתא בין אי טעין פרעתי בין אי טעין להד"מ ותו דטעמא הוי שמא יגוז הכל ויכתוב בשני השיטין שטר אחר והאי טעמא שייך אפילו אי טעין להד"מ ומהאי טעמא כתבו המפרשים דאפילו כתיב ביה שריר וקים בסופו פסול ומהאי טעמא נמי אמרו שאפילו באו עדים והעידו על מה שכתוב למעלה ולא נוסף בו כלום אפ"ה פסול לפי שכל שלא נעשה כתקון חז"ל אינו שטר וכן כתב בעל מ"מ ומכאן נראה שהוא חולק על מה שכתב הר"ר יונה ז"ל וכן אני אומר שהוא דעת כל הפוסקים שכתבו דין זה סתם ולא חלקו כאשר חלק הר"ר יונה ז"ל:

תשובה טו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי עלה דהא דתניא פרק ב' דמסכת ידים הנוטל ידיו צריך לנגב ידיו והמטביל ידיו אין צריך לניגוב ידים והביאה הסמ"ג והמרדכי ומשמע דס"ל דהלכתא הוא וטעמ' לא ידענא:

ב **תשובה** גרסינן בגמרא א"ר אבהו כל האוכל בלא ניגוב ידים כאוכל לחם טמא שנאמר ויאמר ה' אלי ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים: פי' כשאוכלים בלא ניגוב מים לחות מים מטמא וס"ל דמשום טומאה ממש נגעו בה שהמים חוזרין ומטמאין את הלחם ומשום הכי כשהוא נוטל ידיו המים שעל ידיו עדיין הם טמאין וחוזרים ומטמאין אם לא ינגבם. אבל מי שהטיל ידו במ' סאה המים שעל ידו טהורים הם שהרי באים ממ' סאה ואינם מקבלין טומאה אפי' שיטבלו במקוה כמה בני אדם המקוה טהור שנאמר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור וגו': אבל איכא טעמא אחרינא להא דר' אבהו משום מיאוס שהמים שעל הידים הלחם נמאס מהם. ולהאי טעמא לא שני לן בין אם נטל ידיו או הטביל ידיו. ומשום הכי השמיטו כל בעלי ההלכות דין זה דס"ל דלאו הלכתא היא כיון דתלמודא לא מייתי לה ומייתי מימרא דר' אבהו סתם משמע דבכל גונא מצריך נגוב. והכי משמע מדברי רש"י ז"ל פ"ק דסוטה עלה דהאי דר' אבהו וז"ל כל האוכל בלא ניגוב ידים דבר מאוס הוא וחשיב כטומאה שנאמר ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים אלמא דבר מיאוס קרי טומאה ע"כ והכי הדבר ברור כיון דתלי טעמא משום מיאוס אין הפרש בין זה לזה. וכן נ"ל מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב צריך אדם לנגב ידו וכו' וכל האוכל בלא ניגוב וכו' וכל הנוטל ידיו באחרונה מנגב ואחר כך מברך והכא לא שייך לענין טומאה שאין הכלי מטמא מאחוריו אלא מחזי כדבר מאוס שמברך ועדיין ידיו מלוכלכות הילכך לא שני לן בין נטילה לטבילה. כללא דמלתא כל בעלי ההלכות

שלא כתבו זו התוספתא משמע דלא ס"ל הלכך אין להקל בדבר כלל אלא אפילו אם הטביל ידיו ינגבם ואחר כך יאכל:

תשובה טז

א **שאלה** ראובן הביא משכונות לשמעון ללות ממנו לצורך עכ"ום ואמר לו שהמשכונו' של עכ"ום והתנה עמו ג' למאה והלך שמעון ללוי ואמר לו הלויני על אלו המשכונות של עכ"ום לצורך העכ"ום והתנה עמו ב' למאה ולבסוף נתברר שהמשכונות של ראובן ולצורכו לוה ולוי נהג מדת חסידות ולא רצה לקחת רבית מישראל אבל שמעון אומר לוי מחל חלקו שהוא ב' למאה אבל החלק שלי שהוא א' למאה איני רוצה למחול ולדברי ראובן הראשונים אני מאמין שאמר שלוה לצורך עכו"ם והמשכונות של עכ"ום הם ולא לדבריו האחרונים יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** כבר העליתי בתשובה אחרת שיכול לומר לדבריך הראשונים אני מאמין וגובה מן המשכונות קרן ורבית אע"פ שהם משכונות ידועים לישראל כגון ספרים וכיוצא בהם דאיכא למימר דילמא הישראל הקנה אותם לעכו"ם וכיון שהוא או' של עכו"ם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים וכן היא הסכמת כל האחרונים ז"ל. אבל נראה שהרשב"א ז"ל חולק בתשובה ואעפ"י שכתבתי באות' תשובה שדעתי הוא שאין הרשב"א ז"ל חולק מ"מ מודה אני בנ"ד שאין לשמעון כלום כיון שהמשכונות ביד לוי ולוי רוצה להחזירם לראובן בלא רבית אין שמעון יכול לעכב עליו והוי כאלו אין משכון ביד שמעון ולא יכול לקחת רבית מראובן והוי כאלו לוה ממנו לצורך העכו"ם בלא משכון ונתברר שלוה לצורכו: ותו דעיקר טעמא הוי כדי שלא יהיה כל אחד ואחד לוה בשם העכו"ם ואח"כ אומר לצורכו היו המעות ורמיתיך ונמצא מבטל כיס של חבירו ובנ"ד לא שייך האי טעמא כיון ששמעון לא הוציא שום קרן ולא יתבטל כיסו נמצא עושה סחורה בפרתו של חבירו באיסור וכ"ש לפי מה שנראה מתשובת הרשב"א ז"ל כפי פשטא דמשמע שהוא חולק ובנ"ד ראוי לפסוק כמותו כיון שלא נתבטל כיסו ומיהו אם שמעון יש לו חלק במעות לאו כל כמיניה דלוי למחול חלק שמעון אלא נוטל שמעון רבית כנגד מעותיו כאשר התנה עם ראובן כיון שאמר לו כי לצורך עכו"ם הוא לוה ולא מיבעיא אם אמר לו בהדיא שהמשכונות של עכו"ם אלא אפילו מן הסתם נמי כיון שלוה לצורך העכו"ם גם המשכונות מן הסתם הם של העכו"ם. ואם פירש לו שהמשכונות שלו אסור לקחת ממנו רבית שהרי עקר הסמיכות על המשכונות והמשכונות של ישראל ולא נתנם לו

אלא להבטיחו מן הקרן וישבע ראובן שלא לקח רבית מן העכו"ם ונוטל הקרן ומחזיר לו משכנותיו. הנלד"כ:

תשובה יז

א **שאלת** ממני על מה שנהגו הטפשים לומר כמו שהקב"ה אמת כן הוא אמת דבר זה אם יש בזה חשש שבועה או לא:

ב **תשובה** דבר זה עון פלילי וקרוב לכפירה וראוי לגעור באומר זה וללמדו שהוא עון ואם ישנה ליסרו על ככה כפי ראות ב"ד עד שישוב לפי שאין להשוות אמתת מציאותו ית' לאמתת שום נמצא מהנבראים ואפי' שהדבר ההוא אמת ברור אפ"ה הוא ראוי לעונש כאלו משוה עבד לקונו ואוי לו לנפשו על ככה וכ"ש אם בדבר ההוא אשר רוצה לאמת הוא ספק או שקר שזה ודאי כופר בקונו ואומר לא הוא ואין לו חלק לעה"ב. אבל לענין שבועה אם מבטיח את חבירו כשאומר כן נראה שהוא חייב לקיים דבריו ולאמתם. ואפילו תימא דאין כאן שבועה גמורה לא גרע מידות. ופסקו רוב הפוסקים ז"ל דידות שבועות כשבועות: וראיתי בשם ריב"א ז"ל באחד שאמר כן יעזור ה' ליריאיו והתורה שאקיים אלו התנאים: והשיב ז"ל שבועה בשם יש כאן ואעפ"י שלא אמר שם אלא בכנוי ובלשון לעז כדאמרינן מארי כולא שבועה הילכך אם לא קיים הבטחתו יש בו משום קטני אמנה ויש חשש נדר ושבועה ויש בו חשש כפירה ויש בו מבטיח ואינו עושה ורואה אני לכוף אותו לקיים הבטחתו דלא גרע מהם הן שבועה דאמרו קצת מפרשים דאפילו בלא הזכרת שם וכנוי מתחייב וכ"ש הכא דאיכא שם ממש ואיכא מילת אמת שהיא ג"כ שבועה אבל לחייבו מלקות אין לנו כיון שלא הזכיר שבועה ולא הזכיר השם בלשון שבועה ולא כפל הדבר שאם כפל והזכיר שם הרי היא שבועה לכ"ע. כללא דמלתא יש בדבור הזה מהגנות מה שלא אוכל לשערו וראוי לגעור באומרו ולהענישו וליסרו עד שישוב מדרכו הרעה ושאלו מלפני מהר"י ז"ל על מי שאמר אם אעשה דבר זה לא אהיה יהודי והשיב שאין כאן שבועה אבל אם נשבע על דבר ואמר אם אשאל על זה לא אהיה יהודי אין מתירין לו שאין ב"ד נזקקין להתיר בדבר שיש בו תקלה ואם נתיר לו כאלו אנו אומרים לו שלא יהיה יהודי וגם בזה יש חשש כפירה שאין ראוי למשכן הדת על שום דבר בעולם אפי' נוטלין את נפשו:

תשובה יח

א **שאלה** ממני אודיעך דעתי בראובן שעשה שליח את שמעון לדון עם לוי ועשה שטר הרשאה בכל תנאים אם יוכל השליח לקיים איסור ושבועה לעשות דבר פלוני בשם משלחו ויתחייב המשלח לקיים אותו איסור או אותה שבועה דשלוחו של אדם כמותו: או דילמא לא מחייב כיון שלא הוציא המשלח שבועה מפיו ולא היה בלבו ג"כ:

ב **תשובה** אם צווהו בפירוש לקיים איסר בשבועה וכיוצא בו הדבר ברור שחייב לקיים כיון שהוא צוהו על כך אבל מן הסתם יש לדון אע"פ שכתב לו שיהיה ידו כידו ופיו כפיו מ"מ איכא למימר שאינו נקשר באיסור שבועה ע"י השליח אבל יש להביא ראיה ממעשה הגבעונים דכתיב ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה בה' אלהי ישראל וילונו כל העדה על הנשיאים הא קמן שישראל לא היו חפצים להחיותם אלא מפני שנשבעו להם נשיאי העדה שהם כשלוחים שלהם גם הם נתפסו בשבועה ולפיכך לא הרגם. ואעפ"י שיש לדחות כי מפני חלול השם נמנעו מלהרגם שלא יאמרו נשבעים ואין מקיימים וכורתים ברית ואין עומדים בו מ"מ פשטיה דקרא משמע כי מפני השבועה נמנעו מלהרגם. ותו דאם השבועה והברית לא חלה על כל ישראל אין כאן חלול השם שהרי הנשיאים לא היו הורגים אותם אלא העם לקיים בהם לא תחיה כל נשמה. ותו דר' יהודה מייתי מינה ראיה ואי טעמא הוי משום חלול ה' אין מינה ראיה כלל. ותו דמלשון השטר נלמוד שכתוב לו בין לדין בין לפשרה ובכלל הפשרה הוא שיוכל לקיים איסור על המשלח ולא שאני תולה הדין בזה אלא אפילו לא כתב לפשר כיון שכתב בדלא למימר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כל מה שיעשה עשוי כאלו הוא בעצמו עשאו ואעפ"י שלא הוציא שבועה בפיו מ"מ בשעה שעשה אותו שליח הוי כאלו פירש לו בהדיא ומ"מ אם עבר ולא קיים התנאי אינו בר מלקות ולא נקרא עבריין כיון שלא הוציא מפיו אלא שב"ד כופין אותו לקיים התנאי או האיסור או השבועה כאלו הוציא בשפתיו שאינו בדין שילקה המשלח על פי השליח:

תשובה יט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שאנס נערה ואח"כ הודה דקי"ל מודה בקנס פטור אם פטור ג"כ מלישא אותה כיון שפטור מן הקנס או דילמא כופין אותו לישא אותה:

ב **תשובה** דבר זה לא ראיתי מפורש בא' מן המפרשים ומסתברא לי שכופין אותו וישא אותה וישתה בעציצו. תדע דשתי מצות עשה נינהו א' ליתן הקנס וא' לישא אותה וכן מנאן הרמב"ם ז"ל שתי מצות משמע דלא הא בהא תלייותו דמודה בקנס פטור אמרי'

והא לאו קנס הוא ואע"ג דאמרינן ואפילו חגרת ואפילו מצורעת האי לא הוי אטעמא משום קנס אלא משוס שהוא רצה לשתות בעציץ זה ואפילו תימא שהוא עונש עונש לאו היינו קנס והמודה בעונשו אינו נפטר ממנו ואע"ג דקי"ל דמי שבא ואמר עברתי עבירה פלוני הלקוני אין מלקין אותו היינו משום דאין אדם משים עצמו רשע אבל המודה שאנס אשה לא שייך האי טעמא ותו דהאי לאו קנס הוא אלא ממון נתחייב להו לישא אותה ליתן לה שאר כסות ועונה ולמה יפטר בהודאתו. ותו דחדוש הוא שחדשו חכמים מודה בקנס פטור ואין לך בו אלא חדושו דוקא קנס של ממון: ותו דחדוש גדול כזה לא לשתמיט חד מן הפוסקים שישמיענו אותו הילכך אין לנו אלא מה שאמרה תורה ולו תהיה לאשה ובשלמא גבי מפתה שהדין הוא שאם רצה לפרוע הקנס אינו נושא אותה כיון שהודה בקנס ונפטר ממנו נפטר נמי מלישא אותה כאלו נתן את הקנס אבל גבי אונס שחייב תרתי לישא אותה ולתת הקנס אפילו אם הודה בקנס ונפטר ממנו עדיין נשאר החיוב השני כמו שחייב לתת צער ובושת ופגם שהם ממון חייב לישא אותה וכופין אותו על ככה ואפשר כי מרוב פשיטות הדבר לא דברו בו הראשונים ז"ל:

תשובה כ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שהשכיר עלייה לחבירו לזמן ידוע ונפתחה העלייה אם כופין אותו לבנות העלייה או לא:

ב **תשובה** תנן הבית והעלייה נפחתה העלייה ואין בעל הבית רוצה לתקן יורד ודר למטה עד שיתקן לו העלייה ומדקתני ואין ב"ה רוצה לתקן משמע דלא כייפינן ליה וכן דעת הרשב"א והר"אה ז"ל וטעמא דמלתא דכיון דמוקמינן לה בגמרא דאמר עלייה שעל גבי בית זה משמע שהבית נשתעבד אבל לא נשתעבד ונכסיו שנכוף אותו בעל כרחו אבל בירושלמי משמע איפכא דגרסי' התם שמענו שאין כופין כלומר ממתניתא וכדפרש"י והא תני ר' חייא כופין ומתרצינן לא פליגי מאן דאמר כופין בשישנו ומאן דאמר אין כופין בשאינו כלומר שהלך למד"ה דבכה"ג אי אפשר לכפותו דאין ב"ד יורדין לנכסיו שלא בפניו ומ"מ שמעי' מינה דכל שישנו כופין אותו לבנות וכן היא הסכמת רוב הפוסקים והרמב"ם ז"ל מכללם. ולפי שיטה זו צריך לתרץ לישנא דמתני' דקתני ואין ב"ה רוצה לבנות משמע דאיתיה קמן ואינו רוצה לבנות איכא למימר כגון שהוא אלם דלא מצי' למכפייה יורד ודר עמו בבית. א"נ ואינו רוצה לבנות השתא הרי זה יורד ודר עמו עד שיתקן וא"ת במה נשתעבדו נכסיו שנכוף אותו לבנות י"ל כיון דאמר עלייה זו דעל גבי בית זה נמצא שנשתעבד לתקן לו עלייה ואם לא יתקן שידור בבית. ואם תשאל היכא דלא

מתדר לתרוייהו כגון שהוא צר מאוד מי נדחה לכאורה נראה דב"ה נדחה כיון דקבע לו זמן שכירות מכירה ליומי היא ודמיא למשכיר בית לחבירו לזמן ונפל ביתו של משכיר שאינו יכול להוציאו עד שיגיע הזמן ואע"ג דגבי משכיר בית סתם דלא מצי לאפוקי' אם לא אודעי' ואמרי' עלה שאם נפל ביתו של משכיר מצי למימר ליה לא עדיפת מינאי שאני התם דמדינא מצי לאפוקיה אלא דאמרי' דצריך לאודועי כדי שיבקש לו בית וכיון דנפל ביתו לא היה יודע שיפול כדי שיודיענו אבל הכא ששעבד לו הבית לזמן ידוע אי לא מתדר לתרוייהו בעל הבית נדחה עד שיתקן העלייה תדע דהא היכא דשניהם יכולין לדור איכא צד בעיא בגמ' שהוא דר לבדו דמעיקרא ונהי דמסקינן אדעתא לאפוקי' לא אגרי לך ה"מ היכא דשניהם יכולין לדור אבל היכא דלא מתדר תרוייהו לעולם ב"ה נדחה דאי לא תימא הכי ליבעי לו בכי האי גונא ולימא את"ל אדעתא לאפוקי' לא אגרי לך וכ"ש דשניה' יכולין לדור אלא ודאי פשיטא ליה דהיכא דאין שניהם יכולין לדור ב"ה נדחה ואעפ"י שיש לדון כן מסתברא דגם זו בכלל הבעיא ומצי למימר ליה אדעתא לאפוקי לא אגרי לך ואפילו אם הדבר ספק המוציא מחבירו עליו הראיה והשוכר נדחה כנ"ל:

תשובה כא

א **שאלת** ממני במי שלוה מחבירו לזמן אם נותנין לו זמן ב"ד דהיינו שלשים יום:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים שר"ח ז"ל כתב בהדיא שאין נותנין זמן אלא למלוה סתם אבל למלוה דקביע לה זמן אין נותנין לו זמן אחר ומיהו כתב הר"ן ז"ל אבל דברי הרי"אף ז"ל מטין בתשובתו דבכל מלוה קובעין זמן וכך נראין דברי הרמב"ם ז"ל ע"כ ודע שאין זה המחוק' אלא בזמן שאין לו מעות או מטלטלי' שצריך לגבות מן הקרקע אז נותנין לו זמן דבלאו הכי אי איפשר להגבות מן הקרקע אלא לאחר הכרזה ושומא אבל כשיש לו מעות או מטלטלין ומלוה תובע לגבות מהם מגבין לו מהם לאלתר ואין חילוק בין קבע לו זמן בין לא קבע כיון שעברו שלשים יום של סתם הלואה וי"א שנותנין זמן אפי' לגבות מן המטלטלין נמצאו הרי"אף והרמב"ם ז"ל מכריעין בין שתי הסברות והלכה כדברי המכריע ואני רגיל לעשות פשרה בין אלו הסברות בזמן שאני יודע שיש לו מעות איני נותן לו זמן כלל אבל בזמן שיש לו מטלטלין והוא צריך למוכרן אז אני נותן לו זמן ג' ימים עד שיבקש כדי שלא ימכור מטלטליו בפחות אפילו שהמלוה רוצה לקחת המטלטלין בשמותן אין אדם חפץ למכור המטלטלין כי מטעם זה אמרו אין אונאה לבעל הבית המוכר כליו ובזמן שהוא צריך למכור קרקע שאין לו לא מעות ולא מטלטלין אז אני נותן לו זמן שלשים יום. הנלד"כ:

תשובה כב

א **שאלת** אודיעך דעתי בראובן שיש לו משכון ביד שמעון על מעות ודוחק אותו ואמר לו ראובן טול המשכון בחובך אם קנה שמעון או לא:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר שקנה שמעון דהא איכא משיכה דברשותיה קאי. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלא הכי הוא שלא היה בדעת ראובן להקנותו אלא מפני שהיה דוחק אותו על המעות אמר לו כן ודחויי קא מדחי ליה. וראיה לדבר דתנן בפרק הבית והעלייה מי שהיה ביתו סמוך לגנת חבירו ונפל ואמר לו הגיעוך אין שומעין לו משקבל עליו: אמר הילך יציאותיך ואני אטול את שלי אין שומעין לו ואמרינן עלה בגמרא הא מדקתני סיפא הילך יציאותיך מכלל דפנינהו עסקינן טעמא דפנינהו הא לא פנינהו לא ואמאי תיקני ליה חצרו דא"ר יוסי בר חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו. ומתרצי ה"מ היכא דקא מכוון לאקנויי ליה אבל הכא אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה. הא קמן דאע"ג דאבנים ברשותיה דבעל הגנה קיימי ואמר לו הגיעוך אי לא פנינהו לא קנו דאשתמוטי הוא דקא משתמיט הכא נמי לא שנא. ומיהו מסתברא דאם קנו מידו קנה שמעון המשכון ולא מצי למיהדר ביה דכולי האי לא עבדי אינשי לדחויי אלא ודאי גמר ומקני' והשתא הוא דבעי למיהדר. שוב ראיתי שכתב הר"ן ז"ל עלה דהך סוגיא וז"ל ויש שלמדו מכאן דמי שיש בידו משכון מחבירו ודוחקו לפדותו וא"ל הלה יהא המשכון שלך דלא קני דדחויי קא מדחי ליה ע"כ וכן כתב נמוקי יוסף. ואם לא היה דוחק אותו וכ"ש אם לא הגיע זמן הפירעון ואמר לו קני המשכון קנה כיון שהוא ברשותו:

תשובה כג

א **שאלת** על זה אינו נהנה וזה חסר אם חייב או לא:

ב **תשובה** הרי"אף ז"ל כתב בפרק כיצד הרגל דחייב. אבל הרשב"א ז"ל כתב דפטור והביא ראיה מה' דאמרינן פרק הבית והעלייה דאמר דילמא עד כאן לא אמר רבי יהודה אלא משום שחרוריתא דאשית' וכיון דאיכא פסידא לבעל הבית אפי' בנה העליון את העלייה אמר יורד ודר בתוך הבית אע"ג דאינו נהנה אלא ודאי מיהא שמעי' שכל שזה אינו נהנה אע"ג דאידך חסר פטור שאינו אלא נמי שמונעו מליכנס בביתו שהוא פטור. ולפי דעתי אין מכאן קושיא על הרי"אף ז"ל דהכא דרך דחייה אמר תלמודא אמאי דילמא עד כאן וכו' אבל לעולה אימא לך דטעמיה דר' יהודה משום דאסור לאדם שיהנה ממון חבירו שלא מדעתו. א"נ קנס קנסו אותו שירד וידור בביתו כדי שיתן לבעל העלי'

יציאותיו: וא"ת הא מיחזי כרבית הא תריצו לה בתוספות דליכא משום רבית כיון שלא הלוהו כלום שהרי אם נשרף הבית לא היה נותן לו יציאותיו ולא הוי כמי שמונע את חבירו מליכנס בביתו דפטור דהתם אינו נהנה כלל אבל הכא נהנה הוא מהדירה אעפ"י שיש לו בית לדור הילכך הדר בחצר חבירו דקיימא לאגר אע"ג דגברא לא עביד למיגר צריך להעלות לו שכר והכי מסתבר שלא יהא כל אחד הולך ודר בחצר חבירו ומפסיד לו שכר בביתו לפי שאומר פוק חזי כמה בתים יש לו לדור ושמא בית זו נח לו מהבתים שלו:

ג **כללא דמלתא** כל היכא דאיכא פסידא לזה אעפ"י שאין זה נהנה חייב דאפשר דהנאה יש לו ואנן לא ידעינן לה. הנל"ד כתבתי:

תשובה כד

א **שאלת** ממני במומר לעבירה אם צריך לבדוק לו הסכין אי דמי למומר האוכל נבלות לתיאבון או לשאר בני אדם:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים דרוב הפוסקים כתבו דהרי הוא כשאר כל אדם כיון שאינו מומר לאכול נבלות אבל הרמב"ם ז"ל כתב פ"ד מהלכות שחיטה שהמומר לכל א' מן העבירות צריך לבדוק לו הסכין. וא"ת א"כ אמאי לא אמר רבא מומר לעבירה בודק סכין וכו' ואמר מומר אוכל נבלות לתיאבון בודק סכין וכו'. וי"ל לדעת הרב ז"ל דלרבותא נקיט הכי דאפי' מומר לאכול נבלות סגי בבדיקת סכין דס"דא כיון דדש בה כהיתירא דמי ליה וליבעי אחרים עומדים על גבן קמ"ל דלא שביק התירא ואכיל איסורא. וכן כתב רש"י ז"ל בהדיא וז"ל ואיצטריך לאשמעינן דלא תימא כיון דדש ביה כהיתרא דמי ליה אלא ודאי כאיסורא דמי ליה ולתיאבון הוא דעבר עליה וכי מזדמן ליה סכין לא שביק היתירא ואכיל איסורא ע"כ: וכן אני מדקדק מלשון רבא גופיה דאמר ומותר לאכול משחיטתו ומשמע שזה הלשון מיותר אלא אתא לאשמעינן דאע"ג דסברא הוא לומר דאסור לאכול משחיטתו מטעמא דאמרן אפי' הכי מותר לאכול משחיטתו דלא שביק היתרא וכו' ואפשר שלמדה הרב ז"ל מדתניא הכל שוחטים ואפילו ישראל מומר ומוקמי' לה בגמ' במומר לאכול נבלות וכדרבא וכי היכי דמומר בודק סכין כותי נמי צריך לבדוק סכין ומטעם זה יש ללמוד דגם כותי צריך לבדוק הסכין ואע"ג דלא דמי לגמרי דהא עכו"ם צריך אחרים עומדים על גביו ואלו מומר או כותי לא צריך מ"מ בבדיקת הסכין שוו להדדי. וא"ת מאי אפילו דקתני כיון דבכותי בעיא תרתי ובישראל מומר סגי בחדא. וי"ל כיון דס"ל להאי תנא כותים גרי אמת הם ניחא ודוק ותשכח. ומסתברא דהא דאמרי'

אם לא בדק סכין אסור לאכול משחיטתו משום דלא טרח ה"מ שאין לפניו משחזת אבל יש לפניו משחזת דליכא טירחא כולי האי לא אכיל איסורא ודמיא לחמץ שעבר עליו הפסח אע"ג דאיכא קצת טירחא להחליף לא שביק היתרא ואכיל איסורא:

תשובה כה

א **שאלת** ממני על שפסק אחד מהחכמים בצפת תו"בב וז"ל ביום ג' י"ג לחדש שבט שנת יש"א ליצירה בא כ"ר יהודה אדרבי וערער על החוריבה הנז' שהיא שלו ומעולם לא מכרה לשום נברא בעולם. והשיב לו כר' יצחק חייטי שהוא קנאה מרבי יעקב מרמרה היום כמו ט"ו שנה וברוב הזמן נאבד שטר קנייתו ובו ביום ובאותו מעמד באו העדים לפני ב"ד ר' שמעון ן' רות והעיד בתורת עדות אחר שאיימו עליו שאותה חוריבה שהיו מריבין עליה כרבי יהודה וכר' יצחק הנזכר שהוא זכור כשקנה חלק א' באותה החוריבה שהיו העולם אומרים שאותו הרביע האחרון שהוא במורד שהיה של רבי יצחק חייטי שהוא קנאה: בו ביום באותו מעמד בא רבי יהודה ן' עזרא חתנו של כר' שמעון ן' רות והעיד בתורת עדות שהוא זכור כשהטילו חוט המשיחה למדוד ולחלוק החוריבה שמריבין עליה רבי יהודה ור' יצחק הנז' שהטילו החוט מהחוריבה של ר' יהודה אדרבי עד סוף החוריבה שהוא רביע האחרון במורד על הדרך. בו ביום ובאותו מעמד העיד כ"ר תשובה בילגיד בתורת עדות שהיום כמו שנה או שנתים אחר שנבנה החומה החיצונה היה מטייל עם רבי יהודה הנזכר ואמר לו רבי יהודה הנזכר תראה איך קנה רבי יצחק חייטי כל זה הקרקע עד החומה במעט לחם כלו' בזול. בו ביום ובאותו מעמד העיד כר' אברהם ן' מור בתורת עדות שבאותו זמן שקנ' כר' יצחק חייטי קנה על ידו שהוא היה הסרסור ביניהם וקנה ר"י הנזכר שני חלקים חלק א' שהוא בנוי עתה הבתים של כ"ר יצחק הנז' וחלק אחר האחרון שהוא במורד על הדרך ולא נשאר למוכרים שום חלק ולא שום דבר לפנים מזאת החוריבה ולפי שזה אמת וכו'. אני החתום מטה אחרי שמעי טענות כר' יהודה אדרבי וכ"ר יצחק חייטי על חלק אחרון מאותה חוריבה אשר בסוף השוק של סלאמה גם שמעתי העדיות הכתובים לעיל ועל פיהם פסקתי הדין עם כ"ר יצחק חייטי ואין לבעל הריב לחלוק ולערער עליו אלא הרי הוא מנוקה ומשפוה שלו ולראיה ביד כר' יצחק הנזכר חתמתי שמי פלוני:

ב **תשובה** מתוך לשון הפסק משמע דעל העדים סמך שכתב ועל פיהם פסקתי וא"כ דבר תימה הוא בעיני דהא איכא עדות קרובי' זה לזה שהרי העד השני הוא חתנו של ראשון וקי"ל הבעל כאשתו וקי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ואע"פ דכתבו

מקצת מפרשים דאין עד פוסל את חבירו אלא א"כ כווני להעיד בשעת מעשה הא איכא כמה גדולים קמאי ובתראי דס"ל דהגדה בב"ד לבד פוסלת וכן נרא' דהשתא אם כונה לבד פוסלת כ"ש הגדה בב"ד. ותו דרוב מפרשי' ס"ל דהא דאמרינן דשיילי' להו כפשטא דמלתא וכן כתב הרשב"א וכתב שזו דעת רש"י ז"ל וכן דעת הרמב"ן והר"ן ונמוקי יוסף ז"ל: ולפי שיטה זו אפי' לו שלא כוונו בשעת ראיית העדות הרי כוונו בשעה שהעידו בב"ד. ותו דלא חזינא דשייל להו מידי אלא קבל עדותם סתם ופסק על פיהם ותו דכל היכא דאיכ' ספיק' אי לאסהודי אותו בטלה כל העדות וכן כתב הרמב"ן והרמ"ה ז"ל ואפי' תימא דאחר כדי דבור העידו רוב הפוסקי' הסכימו דאפי' אחר כדי דבור עדות כלם בטלה וכ"ש כי מתוך הלשון משמע שכל העדות היה יחד ובמעמד אחד ובר מן דין איני רואה בזה העדות מששא לאפוקי ארעא מחזקת מרה קמא שהרי העד הראשון הוא עד שמיעה גם מה שהעיד העד השני שהטילו חוט המדידה מהחוריבה של ר' יהודה הנז' עד סוף החוריבה שהוא רביע האחרון במורד הדרך ע"כ לא ידעתי מה עדות זה לחייב הלא אפשר שמדדו ולא חלקו א"נ הטילו החוט לאורך אבל הרוחב עדיין הוא בלא חלוקה. א"נ הטילו החוט עד לשם לפי שקנה שני החלקים של החוריבה אבל החלק השלישי של ר' יהודה הנז' מי יאמר שקנה. גם העד השלישי אינו כלום שהרי אין כאן אלא ספור דברים בעלמא ואפילו היה דרך הודאה אין הודאה אלא בב"ד או בפני שנים. גם העד הד' לא העיד על ר' יהודה הנז' שלא נשאר לו חלק בחוריבה אלא על המוכרים העיד ואפשר שהמוכרים מכרו גם החלק שלא היה שלהם:

ג **כללא דמלתא** סהדותא דא לא ידענ' מה היא ומתוך כך אני אומר שלא סמך הפוסק על העדים אלא לסניפין בעלמא קבלם. אבל עיקר סמיכתו על טענת ר' יצחק הנז' שאמר שקנאה מר' יעקב מרמרה ושטר היה לו ואבד אלא שצריך לזה תנאים הרבה א' שתהיה החוריבה מקום ראוי להשתמש תשמיש שיקרא חזקה וזה רחוק אצלי שהרי מקום בלא מחיצות ורבי עוברים ושבים שם איך אפשר להשתמש בו. ב' שהיה ר' יצחק הנז' מוחזק בחוריבה ומשתמש בה לבדו. ג' שרבי יהודה הנזכר היה יודע שזה מחזיק בקרקעו והיה במקום שיכול למחות ולא מיחה. ד' שהיה צריך שיטעון ר' יצחק הנזכר מר' יעקב מרמרה קניתיה ובפני לקחה זה ממך או בפני דר בה אפי' יום אחד דאז הוא נאמן במגו ודבר מכל לא נתפרש לא בטענות ולא בספק הילכך אם חסר תנאי א' מכל מה שאמרו המפרשים בחזקה שאין עמה שטר חוזר הקרקע לרבי יהודה הנזכר כיון שיש לו עדים שהיתה שלו או שמודה רבי יצחק הנזכר שהיתה שלו ומשביעים אותו שלא מכרה מעול' ואפי' שהיו שם כל דיני החזקה קשיא לי למה לא השביע את ר' יצחק הנז' על טענתו ואע"ג דאני

סובר דכי היכי דעד א' מחייב שבועה עד א' מסייע לפטור משבוע' וכ"ש בשבועת היסת מ"מ אין כאן אפילו עד א' מן הטעמים שכתבתי למעלה ואפשר ללמד עליו זכות בזו דבעיקר הדין סמך על החזקה אם היא חזקה כדכתיבנא ועל פיטור השבועה סמך על העדות דלא גרע מגלויי מלתא בעלמא וכ"ש לדעת האומרים דאין עד פוסל את חבירו אלא א"כ כוונו להעיד בשעת מעשה דאע"ג דלא פסקינן הכי מ"מ לסניף בעלמא לפטור משבועה סגיא ועל פיהם שכתב בפסק קאי אבעלי הדין ואעדים:

ד **כללא דמלתא** אם על העדים סמך לא יפה עשה ליהוי מאן דהו. ואם על החזקה סמך צריך שיהיו בה התנאים שהזכרתי למעלה. ואם לאו חוזר הקרקע לר' יהודה הנזכר כדכתיבנא:

תשובה כו

א **גבר חכם** בעוז ידו נטויה להורות ולהבין שמועות והלכות קבועות כה"ר יעקב נר"ו שאלתנו על אודות הריאה הסמוכה בכל חלקיה הנקרא פולמונאדה בלע"ז ועמדתי על הקונדריס והוא בנוי על ד' הקדמות שתים מהם ידועות אצלינו והשתים על פיך אנו חיים: והריני מבאר דעתי בקוצר כי מה ידענו ולא תדע נבין ולא עמך הוא כ"ש שהספרים מצויים שם יותר כאשר ראיתי בקונדריס: הקדמה ראשונה היות הדין הזה תלוי במחלוקת פוסקים זה אמת אין בו ספק ורובם מסכימין שהיא מותרת ומתוך לשונם מתברר שהיא מותרת בלא נפיחה מדתלי טעמא מדהוי דרך גדילתה ורביצתה ומתחלת ברייתה כך היא: הילכך הדבר ברור אצלי כי המתירים אפילו בלא נפיחה מתירין כאשר כתבת ודר' שמעון לא קשיא מדידיה אדידיה כי הוא לא התיר אלא הדבוקה כולה שלא יכול הטבח להכניס ידו לבודקה. אבל הסרוכה ברוחב ד' אצבעות לא התיר שזו לא נקראת פולמונאדה שהרי הטבח יכול להכניס ידו מצד האחר ובפולמונאדה הוא שחלק על ריב"ש ז"ל. הקדמה שנייה שמנהג שלוניק היה להקל בדבר וכן הוא המנהג ברוב מלכיות אשר ישראל הם קצבים בעלי הבהמות ומשום הפסד ממונם של ישראל נגעו בה וכן הוא מנהג העיר הגדולה פאס וכן העידו הטבחים על טבח אומן בקי שמו ר' דוד שבא מפאס והוא היה תלמידו של כמ"הר יעקב בריב ז"ל שהיה מתיר פולמונאדה אבל במצרים נהגו בה איסור לחוש לדברי האחרונים כגון הטור וריב"ש ז"ל בהיות אשר הבהמות של העכו"ם ואין הקצבים קונים אלא הבשר ואפילו הירכים הנקראים טראשירוש מניחין לעכו"ם מפני הניקור הילכך יפה נהגו שם להקל: הקדמה שלישית שמה שהנהיגו עתה להחמיר היה מנהג בטעות שחשבו שלא היה שם שום פוסק שיקל

בדבר ושהמנהג הראשון היה בטעות או שהכחישו המנהג לגמרי וזו ודאי מפיך אנו חיים לפי שקשה עלי לקבל שלא ראו המחמירים שום פוסק מאותם אשר זכרת ואפילו תימא שלא ראו הרי היה שם חכם בעל הוראה צווח ואומר להם שאין הדין כך אלא מאי אית לן למימר שראו דברי המתירין ודברי האוסרין וסמכו דעתם לדברי האוסרי' ואם הוקבע המנהג על פיהם קש' מאד לבטלו כיון שהוקבע המנהג לאסור כדברי האחרונים שכן הוא כל מנהג הותיקין אשר הוזכר בכל מקום ואם מפני שהעידו על אבותיהם שאכלו טרפות לא מפני זו תתבטל מנהג' אם כבר הוקבע ואם מלשון הסכמתם שכתוב בה וחפשנו וחקרנו מאין בא להם להקל בזה ולא מצאנו אדרב' מצאנו שחכמינו הקדושים אשר בארץ המה החמירו על זה ולא התירו רק הדבוקה שהערוגות דבוקות לשדרה וכו' ומכאן דקדקת שלא ראו שום פוסק שיתיר אפשר לפרש לשון זה הכי מאין בא להם להקל בזה ולהניח דברי האחרונים שאסרו כגון הטור והריב"ש ז"ל דקי"ל הלכתא כבתראי שהרי ראו דברי הראשונים. הילכך אם אמת הוא שחשבו שהמנהג הראשון היה בטעות שלא ידעו שיש שם פוסקים מקילין ומפני זה בטלו המנהג הראשון וקבעו המנהג להחמיר בזה רואה אני שמותר להחזיר הדבר ליושנו אעפ"י שהוא להקל אבל אם ידעו שהמנהג הראשון היה על פי פוסקי' מקילין ועתה ראו לבטל המנהג ההוא ולקבוע המנהג על פי האוסרין ונקבע המנהג ונתפשט במדינה. איני רואה שיוכלו לבטלו ולחזור למנהג הראשון כיון שהוא להקל. הקדמה רביעית שטובי העיר וגדוליה חשבו שזה אסור גמור אליבא דכ"ע ולזה אמרו שאם גדולי בעלי ההוראה אשר בדור גזרו אומר כי אליבא דכ"ע היא אסורה יקבלו זה לאסור ע"כ. משמע מזה הלשון שלא קבלו עליהם המנהג הזה אלא בתנאי הנז' וכיון שאין זה אמת שהרי אינה אסורה לכ"ע אלא אדרבה הרוב מתירין נמצא שאין זה מנהג כלל ולא קבלוהו עליהם ומותר לבטלו ולחזור למנהג הראשון. אבל אם לא היה הדבר ככה אלא שקבלו עליהם המנהג ונתפשט בכל המדינה אעפ"י שהיו שם חולקים אין מבטלין אותו כיון שהוא להחמיר בשל תורה:

ב **כללא דמלתא** שאם בעלי המנהג ידעו שהדין מחלוק' ואפ"ה קבלו עליהם להחמיר ונתפשט המנהג אין מבטלין אותו ואם בטלוהו אינו מבוטל שהרי כבר קבלו עליהם לעשות כדברי המחמיר ואם חסר א' מכל הדברים האלו כאשר כתב' יפה עשיתם שהחזרתם הדבר ליושנו:

ג **והוי יודע** שלא בכל הדבוקה אני מסכים להתיר לפי שיש שני מיני דבוקות או שתדבק בחוט סביב כל הריאה אבל מה שבפנים הוא חלוק ואינו מחובר וכשמפרידין אותו החוט הדבוק סביב סביב יהיה הריאה בפני עצמה וכן נמצא בארץ הזאת כיוצא בזה

אין ראוי להתיר כלל בין למ"ד אין סרכה בלא נקב בין למ"ד לפי שעתיד' להתפרק וזו כיון שאינה דבוקה אלא בחוט על פני כולה חיישי' שמא נקבים הרבה היו בסביבות הריאה וגם עתידה להתפרק כיון שאינה דבוקה כולה. אבל הפולמונאדה שנחלקו בה היא דבוקה לגמרי מבחוץ ומבפנים ואפשר שזו היא כוונתך שכתבת בסוף ושיהיה דבוק גמור בשר בבשר ע"כ: אעפ"י שאפשר שבא למעט אם נדבקה ע"י סירכה מ"מ גם זה בכלל דבוק גמור לאפוקי שלא יהיה דבוקה סביב סביב ולא מבפנים. ואפשר שבזה יתורץ מה שקשה מרבי' ירוחם ז"ל מדידיה אדידיה. א"נ חדא בקצבים עכו"ם ומשום הכי מחמירין אבל בקצבים ישראל מקילינן משום הפסד ממונם של ישראל. א"נ כתב תרווייהו משום המנהג מקום שנהגו להקל יש להם על מה שיסמוכו: הנלד"כ:

תשובה כז

א **שאלת** ממני על עוף שנשמט הרגל מן הארכובה סמוך למקום צומת הגידין והשהו אותה יותר מי"ב חדש ולא מתה אם היא מותרת או לא:

ב **תשובה** הדבר ברור אצלי שהיא מותרת ולא מפני שחיתה י"ב חדש דהא קי"ל דאין שהיית י"ב חדש מועיל אלא לספק טריפה אבל אותה שנטרפה בא' מהטרפיות שמנו חכמי' אין השהייה מועיל בהו נכחיש הנסיון שלנו מפני מה שקבלו חז"ל וכן כתבו הפוסקים והמפרשים ז"ל. אבל היכא דהויא ספק טרפה השהייה מוציא אותה מידי ספק וזה פשוט. ובנ"ד אני אומר שהיא כשרה אפי' בלא שהייה לכ"ע שהרי נחלקו הראשונים ז"ל בנחתכה באמצע הארכובה הנמכרת עם השוק סמוך לצומת הגידין שהרא"ש ז"ל מחמר בה ודייק לה ממתניתא דאיכא לאקשיי מדיוקא דרישא לדיוקא דסיפא דברישא קתני מן הארכובה ולמט' כשר' הא בארכוב' עצמה טרפה ובסיפא קתני מן הארכוב' ולמעלה טרפה הא בארכובה עצמה כשרה חדא מינייהו דוקא ואידך לאו דוקא ואזלי' לחומרא. וכן פרש"י ז"ל פר' אלו טרפות גבי צנא דאנקורי וכו' עיין בפסקים. אבל הרש"בא ז"ל כתב שאם נחתך באמצע הארכובה כשרה ועד כאן לא פליגי אלא בנחתך דאיכא למיחש דהתם נמי הוי מקום צומת הגידין ואיכא למיחש שמא נחתכו גם הגידין אבל בנ"ד שנשתמט הרגל לא איבעיא אם נשמט בסוף הארכובה למטה דפשיטא דכשרה אלא אפילו נשמט באמצע הרי לא נחתכו הגידין אלא אדרבה הרי הם קיימי' והעמידו הרגל שלא יפול וחזר והבריא: ואם תאמ' ניחוש שמא נשמטו הגידין ממקום חיבורן בצומת הגידין. הא לא קשיא חתוכת הגידין שמענו שמוטת הגידין לא שמענו דכיון שהם שלימין אפילו שנקלפו ממקומן חוזרין ונצמתין אל הרגל והדרא בריא

ובעיקר המחלוקת אעפ"י שאינו כדאי להכריע רואה את דברי הרשב"א ז"ל דגרסינן בגמ' יתיב ההוא מדרבנן קמי דר' אבא ויתיב וקאמר דערקומא גופא אמר ר' אבא לא תציתו ליה הכי אמר רב יהודה היכא דפרעי טבחי והיינו דרבא בריה דרבה בר רב הונא דאמר משמיה דר' אסי דעילוי ערקומא. והנה הערקום הוא העצם הקטן המחבר בין שני הפרקים. ופרש"י ז"ל ואם נחתך בין עצם אמצעי לאותו ערקום טרפה ע"כ משמע בהדיא שאם נחתך באמצע הערקום כשרה דהיינו מאי דקאמר ההוא מרבנן דערקומא גופה וא"ר אבא לא תציתו ליה. והא דקתני מתני' מן הארכובה מלמטה כשרה היינו מן הערקום ולמטה דקושטא דמלתא דערקומא הוא עיקר הארכובה שעל ידו כופפת הבהמה או העוף את רגליו. ואפי' לפי שיעת הרא"ש ז"ל דקשיא רישא לסיפא איכא למימר דסיפא דווקא דקתני דינא דפסולה דאתי לפרושי ולמימר דהך נמי מכלל י"ח טרפיות היא דזהו עיקר חדושיה דתנא דאי לא שמעי' דלמטה כשרה פשיטא דמהי תיתי לאסורא. תדע דתנא אלו טרפות קתני ברישא והדר תני אלו כשרות כדי שלא נטריף אלו ג"כ וכדפרישית התם: והכא נמי בדין הוא דליתני למעלה מן הארכובה טרפה ברישא אלא משום דבעי למיתני עלה וכן שניטל צומת הגידין פסיק ותני מן הארכוב' ולמטה כשרה. נמצאת למד דאע"ג דתני לה דסיפא רישא היא ודוק ותשכח ונ"ד נ"ל דמותרת לכ"ע אפילו שלא שהתה:

תשובה כח

א **עוד** שאלת ראובן נדה את שמעון שלא כדין והשיב לו שמעון אדרבה אם ראובן הוא מזיד ואינו מפייס את שמעון האם יוכלו להתפלל עמו או לשאת ולתת ולדבר עמו:

ב **תשובה** ת"ר מנודה שונה ושונין לו ונשכר ונשכרין לו. מוחרם לא שונה ולא שונין לו לא נשכר ולא נשכרין לו אבל שונה הוא לעצמו שלא יפסד את תלמודו ועושה חנות קטנ' כדי פרנסתו. למדנו מברייתא זו שהמוחרם חמיר מהמנודה וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה שאפי' מוחרם אם לא הכריזו עליו מותר להתפלל עמו וכ"ש המנודה שמותר להתפלל עמו: ומדקתני שונה ושונין לו משמע שמותר לדבר עמו. ומדקתני נשכר ונשכרין לו משמע שמותר לשאת ולתת עמו ויותר מכדי חייו משמע דאי כדי חייו אפילו מוחרם מותר. וכן כתב הרמב"ם ז"ל דמוחרם אסור לישא וליתן עמו מכלל דמנודה מותר לישא וליתן עמו אבל אין אוכלין ושותין עמו ולא יושבין בד' אמותיו חוץ מאשתו ובניו ואין כוללין אותו לכל דבר כלומר אם לא היו שם אלא שנים והוא אין מזמנין עליו ואם אין שם אלא ט' והוא אין פורסין על שמע זהו דין המנודה והדבר ברור כיון שנדה מי שאינו חייב

נדוי שהוא בר נדוי וחל נדויו של שמעון: אבל יש לדקדק אם נקרא זה מנדה לכבודו או מנדה משום דבר עבירה ונפקא מינה שהמנדה לכבודו כתב הראב"ד שאין עליו חומרות המנודה אלא שבני אדם מרחיקין אותו כדי לביישו: ומסתברא שאין נדוי זה לכבודו דאי משום הכי הניח' אם היה תלמיד אבל איניש דעלמ' אינו מנדה לכבודו וזה כיון שחל נדויו משום עבירה הוא לפי שנדה את מי שאינו חייב נדוי כמי שקלל את חבירו וכיוצא בזה א"כ הוה ליה כמנדה את חבירו על דבר עבירה שכל העולם חייבים לנהוג בו נדוי ואם דעתך לומר שמפני שראובן מזיד ואינו מפייס את שמעון ראוי להחמיר עליו יותר כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל בר שילת משמיה דרב מנדין לאלתר ושונין לאחר ל' ומחרימין לאחר ס' אין הכי נמי שאם עברו עליו ס' והחרימוהו שדינו חמור כדין מוחרם אבל לא החמירו עליו ולא החרימוהו עדיין דינו כדין מנודה ולא מותר עד שיפייס את חבירו ויתירוהו ומ"מ אם ראו ב"ד להחמיר עליו מפני שמזלול בנדוי שלא להתפלל עמו או שלא לשאת ולתת עמו הרשות בידם:

ג **והוי** יודע שאם עברו ונשאו ונתנו עם המוחרם אינם בני נדוי אלא אסור לעשות כן וכן לכל הדברים שאסרו במנודה כגון שיש בו בד' אמותיו אינם בני נדוי וכתבתי לך זה לפי שטועים בו בני אדם. הנל"ד כתבתי:

תשובה כט

א **שאלה מרודוס** בהרחיב ה' את גבול פזור הגולה ונתן לנו במלכו' תוגרמה פליט' ושארית גמלנו כרחמיו וכרוב חסדיו ולהחיו' עם רב שלח לפנינו איש אלהים חטר מגזע חכמה ותורה ונצר משרשי ענוה וקדושה אבן בחן פנת יקרת הוא האבן הראשה להאיר נבוכי לבבות ורבבות אלפי אלופי דור אספקלריא מאירה לאור הדרה לבשה כלימה חמה זורחת ואם השמש המאיר לארץ אדם ובהמה ורמש ויוכח אמש ימיש חשך איך יאירו הכוכבים הקטנים כסה אורם ענן וערפל ומי לנו בדורנו כאדוננו מופלא שבדיינים פטיש החזק להבין ולהורות דעה ובידו מקל ורצועה בכח וגבורה ומעוז לנו ביום צרה מהר"ד נר"ו:

ב **ילמדנו רבינו** לראובן כרם ומכר חציו לשמעון בק' זהובי' ומנהג העירה לקיים המכר בשטר עשוי בדיני ישראל ע"י סופר וזה המכר לא נעשה כי אם בערכאות שלהם אשר הם באמת מזוייפים ומקבלי שוחדא אינון ומרעי נפשייהו לימים מועטים נפטר ראובן וחיי לרבנן שבק ותבע שמעון את יורשי ראובן את חצי הכרם אשר לקח מאביהם והשיבו לו יורשי ראובן שיביא ראיה ויטול אז הוציא שמעון השטר שהיה לו עשוי בערכאותיהם

כשראו ב"ד שהיה לו שטר גזרו שיתנו יורשי ראובן את חצי הכרם לשמעון כיון שראו יורשי ראובן פסק דין ביד שמעון וגם פחדו פן ימשך להם נזק מה מאותו השטר העשוי בערכאותיהם נתפשרו עם שמעון שיתן להם השטר אשר הוא בידו ושיתנו לו עשרי' זהובים יותר מדמי המכירה ועתה טוענים יורשי ראובן שהיו אנוסים והעשרים זהובים אשר נתנו יותר על דמי ההלואה הם רבית כל עוד שבזה המכר לא היה דבר מה מדרכי ההקנאה לאחזקה ולא שטר והשטר שנעשה בערכאות הוה ליה חספא בעלמא והוה ליה כמאן דליתיה ולמפרע היו המעות ביד ראובן הלואה האם יוציאו אותה מהדיינים או משמעון כדין רבית קצוצה:

ג **תשובה** על דברי גבורות חדלו ממני לא אשיבך כי אני סומך על זה וכיוצא בו על דברי המשורר וניבו מיטב השיר כזבו והריני משיב על עיקר הדין נראה שנתברר אצלך שהדין עם יורשי ראובן ולא נסתפקת אלא אם מוציאין מהדינים כדין טועה בשיקול הדעת או משמעון דהוי רבית קצוצה ולא כן אנכי עמדי כי אני אומר שהמכר קיים אפילו תאמר שמנהג המדינה שאין קונים קרקע בכסף עד שיכתב את השטר דקי"ל כשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר דשטר העשוי בערכאותיהם יקנו בו קרקעות כאשר הוא מפורסם בכל מלכו' המלך יר"ה. ויש מפרשים דבכל דיני ממנות אמרי' דינא דמלכותא דינא. ואיכא מ"ד דווקא במסים וארנוניות וכיוצא בהם שהם דברים נוגעים אל המלך ואיכא מ"ד דבכל דיני קרקעות אמרינן דינא דמלכותא והכי נקטנין משום דהוי מילתא מציעתא וכן דעת הרמב"ם ז"ל א"כ יפה דנו לחייב את יורשי ראובן בחצי הקרן ורחוק הוא בעיני שיהיה מנהג המדינה לבטל שטרות העולים בערכאותיהם ושלא יתקיים המכר אלא בשטרי ישראל ועדיהם לפי שצריך תנאים הרבה לקיים זה המנהג חדא שיהיה ע"פ ותיקין ועוד שיהיו יודעים דדינא דמלכותא דינא בכה"ג ואפ"ה המנהיגו שלא יתקיים המכר אלא בשטרי ישראל ועוד שבא לפניהם שטר כזה עשוי בערכאותיהם ולא דנו על פיו פעם אחר פעם ועוד שנתפשט המנהג בכל המדינה ונתפרסם הרבה שלא יוכל שמעון לומר לא נודע לי זה המנהג והדבר ברור שמנהג כזה אפשר לפרסמו לפי שידם תקפה על עצמם ועכ"ז אם יבררו יורשי ראובן שמנהג המדינה היא כן עם כל התנאים אשר כתבתי טעו הדיינים בדבר משנה וחוזר הדין דקיי"ל הכל הולך אחרי המנהג וחייבין יורשי ראובן להחזיר השטר העשוי בערכאותיהם ליד שמעון וחזר הדין ואפוכי מטרחתא למה לן וליכא למימר שלא יחזירו השטר לשמעון חדא דלקתה מדת הדין אצלו ואין זו חזרת הדין כיון שאין שטרו בידו. ותו שהרי יכול להוציא שטר אחר מהסי"גיל ומי יתן ואדע היאך נמלטו יורשי ראובן עתה מהאונס והלא כל שעה תובע

אותם בפניהם ולא יוכלו להכחיש לפי שהענין כתוב בסי"גיל. ואני לא ידעתי איך עלה בדעת אדם לומר שיפרעו הדייני' והלא הם לא דנו אלא שיתנו לו חצי הכרם והם הלכו ונתפשרו מעצמם. ותו דלא נשאו ונתנו ביד. ותו דילמא מומחין הוו: ותו דילמא קבלום עליהם לכל מה שיפסקו ומתוך כך אני אומר שלא נסתפקו בזה כלל אלא הספק הוא אם חוזר הדין או לאו אלא השואל דעתו היה ששמעון חייב להחזיר וכדי שהמורה ימשך אחר דעתו קבע שאלתו אם הדיינים חייבין או שמעון כדי שהחכם הנשאר יכריע בין שתי הספיקו' וממילא משתמע שהדין חוזר והוא לא נתן אל לבו כי ריב לא ידעתי אחקרהו:

ד **והוי יודע** שאפי' תאמר שהדיינים טעו הפשרה קיימ' ואין יכולים לחזור על שמעון כלל ואפי' היה שם אונס גמור משום דקי"ל תלויה וזבין זבינהי זביני דאגב אונסי' וזוזי גמר ומקנה הילכך בנ"ד נמי אגב אונסייהו דהיינו הפסק דין ושטר ערכאותיהם וזוזי דהיינו הק' פרחים שהיו צריכים להחזיר גמרו המכר שעשה אביהם והוי כאלו הם מכרו עכשיו וחזרו וקנו ממנו חצי הכרם בק' ועשרים ואין טעם לחלק בין היכא שנותנים המעות עתה להיכא שכבר היו המעות בידו דסוף סוף הנאה יש לו שלא יצטרך להוציא מה שתחת ידו ואגב אונסייהו והאי הנאה שאינם צריכים להוציא ק' פרחי' מתחת ידם גמרי ומקנ' לקיים המכר שעשה אביהם וחזרו וקנו אותה מיד שמעון ואין כאן לא רבית ולא גזל וזכה שמעון בשלו: הנל"ד כתבתי:

תשובה ל

א **עוד שאלת** ראובן נתן לשמעון מעות להוליכם עמו להלבישם בסחורה בשכר כמנהג ובשעת מתן מעות אמר ראובן לשמעון דע כי מנה מאלו המעות שנתתי לך הם מלוי והלך שמעון לדרכו בין כך ובין כך נפטר לוי לבית עולמו וחיי לרבנן שבק אחר זה בא שמעון ונתן לראובן את המעות משלם כששמעו יורשי לוי שנתן שמעון לראובן כל המעות משלם הלכו אצל ראובן ואמרו לו תן לנו המנה אשר אמרת לשמעון שהוא מאבינו והשיב ראובן אמת הוא שכך אמרתי לשמעון אבל המעות הם שלי כשאר המעות אשר נתתי לו ואם אמרתי לו שמנה מאלו המעות היו מלוי יען ידעתי כי היה לוי אהובו של שמעון ולא יקח ממנו שכר ההלבשה והיינו שלא להשביע את עצמי אמרתי ובדרך שיחה בעלמא ולא בדרך הודאה אם נאמן ראובן בשבועתו או לא ואדוננו חכם כמלאך האלהים להורות לנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה יגדל שמו וירום כבודו בראש מרומים ישכון ומלכות מעלת כבודו לנצח תכון עם שלם כל העומד לפניו בבית מדרשו. כנפשו ונפש המדבר עבד קטן מתלמידי אדוני שמואל הלוי:

ב **תשובה** אזלת לשיטתך אחי שלא נסתפק לך אלא אם נפטר בשבועה אם לא אבל אני מסתפק אם חייב שבועה או לא דקי"ל אין נשבעין על טענת שמא ואפי' היכא דאיכא עד אחד דמסייע ליה איכא פלוגתא דרבוותא אם משביעין אותו להכחיש את העד כיון שהוא טוען בשמא שאומר איני יודע הדבר אלא ע"פ העד ואני הוכחתי בתשובה כדברי האומרים שחייב שבועה להכחיש את העד ובשלמא התם הוא סומך על דברי העד שהיא טענה המחייבת שבועה אבל בנ"ד יורשי לוי סומכין בטענתם על דברי שמעון שאמר להם שכך אמר לו ראובן וטענה זו אינה מחייבת שבועה דקי"ל כל טענה שאם יודה בה אינה מחייבת ממון אם יכפור אינה מחייבת שבועה ובנ"ד ראובן מודה שכן אמר לשמעון אבל אינו חייב ממון מפני דבור זה כיון שאינו דרך הודאה וטענת ראובן בזה טענה טובה ופטור וכיון שהוא פטור מהממון ומהשבוע' גם מטענת יורשי לוי פטור אפי' משבוע' שהרי על דבור שמעון סמכו לתבוע תביעה זו. ואע"ג דקי"ל דיורש משביע בטענת שמא ה"מ בטוען כך פקדני אבא או כך מצאתי כתוב בפנקסו של אבא שאתה חייב לו מנה אעפ"י שאין היורש יודע הדבר בבירור משביעין אותו אבל יורש שטוען שמא אתה חייב לאבינו מנה אין משביעין אותו. הילכך בנ"ד מה נפשך אם היורשים טוענין שמא אתה חייב לאבינו או שיטענו שכך אמר להו שמעון שאמרת לו שמנה של אלו המעו' הם לאבינו פטור ראובן משבועה אלא מחרימין חרם סתם כפי תקנת הגאונים ז"ל ואם יורשי לוי טוענין כך פקדני אבא שאתה חייב לו מנה מחייבין את ראובן לישבע. ואתה בני הפלג השקידה על הלמוד ודדיה ירווך בכל עת ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם:

תשובה לא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בת"ח הבא לישאל על נדרו אם צריך לעמוד או מיושב:

ב **תשובה** עיקר הדין אם צריך השואל להיות מעומד אפי' באיניש דעלמא לא נמצא בתלמוד ולא כתבוהו בעלי ההלכות אבל נמצא תוספתא בסנהדרין וז"ל אין נשאלין לנדרים אלא מעומד ע"כ. ואי אפשר לפרש בה דקאי על החכם המתיר שהוא הנשאל כדמשמע לישנא דאין נשאלין ולא קתני אין שואלין על הנדרים אלא מעומד דא"כ משמע דעדיף מעומד טפי מיושב והא ודאי ליתא חדא דישיבה עדיפא מעמידה לכל הדברים. ותו דכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות שבועות וז"ל ומתירין בלילה ומעומד שאין ההתר הזה דין ע"כ. משמע דהוה ס"ד דבעי מיושב קמ"ל דאפי' מעומד ודומיא דלילה דאפי' בלילה קאמר וכן כתב הטור והא דנשאלין מעומד דוקא כשמתירין בחרטה בלא פתח

אבל מי שאינו מתחרט מעיקרו וצריך למצוא לו פתח וכו' צריך שיהי' מיושב סי' רכ"ח ע"ש: וכיון שנתברר דלא איירי תנא תוספאה אלא בשואל צריך לתקן לישנא דנשאלין והוא לפי שהחכם המתיר צריך לשאול לנודר כיצד נדרת נדרת או על מה נדרת או אם נתחרט מעיקרו או אם מצא פתח לנדרו וכיוצא בדברים אלו קרי ליה לנודר נשאל. ומה שלא כתבוה בעלי ההלכות אפשר דס"ל דכיון דלא הובאה בתלמוד אינה הלכה. א"נ לא עדיף מבעלי הדין דקי"ל דבעי מעומד והעדי' דבעי מעומד דכתי' ועמדו שני האנשי' אשר להם הריב וגו' וכתב הרמב"ם ז"ל וכבר נהגו בכל בתי דיני ישראל של אחר התלמוד שמושיבין בעלי דינין והעדים כדי להסיר המחלוקת שאין בנו כח להעמיד משפטי הדת על תלם ע"כ: וכיון דהכי הוא לא נפקא מינה מידי דלא נכתבה אלא לזמן המשנה ומ"מ מסתברא לי דהיכא דליכא למיחש למחלוקת אלא שהנשאל בא לשאול על נדרו אין מושיבין אותו ואי בריא ליה דליכא קפידא מעמידין אותו לחוש לדברי התוספתא אבל אם הוא ת"ח מושיבין אותו ואצ"ל שאין מעמידין אותו דהא מתחלה קודם המנהג דאית לן דעדים מעומד דוקא דכתיב ועמדו שני האנשים ובעדים הכתוב מדבר ואפ"ה אם ת"ח הוא מושיבין אותו מפני כבוד תורתו כ"ש בת"ח שבא לישאל דפשיט' דמושיבין אותו מפני כבוד תורתו וזו אינה צריכה לפנים ואפי' לפי פשט דברי התוספתא:

תשובה לב

א **שאלה** ראובן מכר לשמעון סחורה ושמעון נתן לראובן סחורה אחרת ואמר לו תוליך אותה למצרי' ותמכור אותה תכף ביוקר או בזול ותקח מעותיך והשאר תתן ביד אחותי וכשבא ראובן למצרים לא מכר הסחורה מיד כי פחד שמא לא תגיע לכדי חובו ומכר אותה מעט מעט וכשבא לעשות חשבון עם אחות שמעון אמר לה אני רוצה לקחת שכר טרחי שטרחתי במכירת הסחורה מעט מעט ואחות שמעון לקחה מה שנתן לה ונשאר מה שנשאר ביד ראובן ומת שמעון ובנו תובע את ראובן וטוען ראובן כבר עשיתי חשבון עם אחות אביך כאשר אמר לי ולא בעל דברים דידי את ועתה יורה המורה אם יש לראובן לקחת שכר טרחו ואם היורש הוא בעל דברים של ראובן:

ב **תשובה** הדבר ברור שהיורש הוא בעל דינו של ראובן שאפי' כתב ההרשאה לאחותו לגבות מראובן כיון שמת נתבטל השליחות ונכנסו הנכסים לרשות היורש והוא בעל הדין כ"ש הכא שלא כתב לה שטר שליחות כפי אשר בא בשאלה ומיהו במה שהגיע כבר ליד אחות אביו אין לו דין על ראובן כיון שהוא מודה שאביו אמר לו שיתן לאחותו ואפי' אם היורש מכחיש זה נאמן ראובן לומר אביך אמר לי שאתן לאחותו במגו דאי בעי

אמר החזרתי לאביך ואפי' היה עליו שטר פקדון קי"ל המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר בעדים. וחוזר היורש על אחות אביו ואפי' שהיא כופרת שלא לקחה כלום מראובן פטור ראובן ונשבע שעשה שליחות שמעון ונתן לאחותו ונשבעת היא שלא נתן לה דבר ומפסיד היורש אבל במה שנשאר ביד ראובן זכה בו היורש. ואין טענתו טענה שרוצה לעכבו בשכר טרחו דכיון דאמר לו שימכור מיד ביוקר או בזול והוא רצה לטרוח לתועלתו כדי להיות בטוח משלו כבר מחל על טרחו ואפי' שהגיע תועלת לשמעון שנמכרה סחורתו ביותר אין לו עליו שכר כיון שלא התנה עמו ואם טרח לעצמו טרח. ותו שכן דרך הסוחרים לטרוח זה בעבור זה כדי שלא יגיע נזק לחברו וקרו ליה מפסיד עסקא ומוכר סחורה בזול:

ג **והוי יודע** דאפי' אם נתפשר עם אחות שמעון על הטורח והיא מודה בדבר אינו כלום שהרי לא עשה אותה מורשה לפשר אלא לקבל לבד הילכך אין במעשיה כלום ואפילו בעדים וחוזר היורש ותובע מראובן. בד"א כשמודה ראובן שנשאר בידו דבר אבל אם אומר שנתן הכל ליד אחות שמעון הרי זה נאמן מטעם מגו כדכתיבנ' לעיל ובשבועה ואם היורש כופר שלא אמר אביו שיתן לאחותו כולל בשבועתו שכך אמר לו שמעון שיתן מה שישאר מדמי הסחורה לאחותו. ואם היורש קטן או שאמר איני יודע אנן טענינן ליה. והנ"ל כתבתי:

תשובה לג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מה סמכו לאכול עופות ממולאים וכיוצא בהם כיון דאתריה דהרמב"ם ז"ל הוא והוא ז"ל אסר בהדיא וכן נראה דעת הריא"ף והגאונים ז"ל:

ב **תשובה** איברא דהרב ז"ל אסר אפי' שיהיה המילוי מבושל אבל כל האחרונים חלקו עליו ואמרו שאחר שהוא מוכשר ע"י מליחה אין לחוש וכן נהגו בכל אותם הארצות ואותם שבאו למצרים נשארו על מנהגם. ומ"מ מסתברא לי שהמילוי אשר נהגו בו בזמן הזה אפי' הרב ז"ל מודה דמותר לפי שהטעם שלו הוא לפי שהוא מצריך להשליך הבשר לתוך המים רותחין אחר המליחה כדי שיתלבן מיד כדי שלא יצא הדם ודם האיברים שלא פירש מותר וכשחללן מלא מבשר או זולתו אין המים הרותחין נכנסין לתוכן יפה והעופות פולטין ומה שבתוכן בולע. הילכך אם המילוי רפה ואין עור העוף תפור באופן שיכנסו הרותחים בתוך העוף הרי מתלבן שפיר ושוב אינו פולט דם וכן נהגו שממלאים בתוך חלל העוף מעט בשר וביצים ומיני פירות ומניחין בטן העוף פתוח ומיד נכנסים המים הרותחין בכל חלקי העוף שהרי אינו מעכב כלל וזה נראה לעין. ומה שאסרו

הראשונים הוא מילוי עב שמונע המים מלכנס או שתופרים בטן העוף באופן שאין המים נכנסי' אלא מעט מעט: עוד נהגו למלאות בדרך אחרת בחזה של העוף והמילוי דחוק שם באופן שאי אפשר למים ליכנס וכיוצא בזה אין להורות בו היתר אם לא שילבנו את העוף תחלה ואת המילוי זה לבדו וזה לבדו במים רותחין ואח"כ ימלא אותם ועל דרך זה מותר בלי ספק לכ"ע. ואפי' שנהגו למלאת בדרך זה בלא ליבין כלל מ"מ אין לגעור בהם. חדא דמנהג אבותיהם בידיהם. ותו כיון שמים הרותחים באין משני הצדדין של המילוי ודאי המים מלבנין אותן קודם שיפלטו לתוך המילוי שהרי המים מבחוץ ומבפנים וזה סעד נכון למנהג אבל צריך שיהיה המילוי מבושל אם הוא בשר שאם לא כן המילוי פולט והעוף בולע. והמחמיר תבוא עליו ברכה לפי שדברי הגאונים ז"ל דברי קבלה הם ולא יאכל מולייתא אלא א"כ ליבנו את הכל תחלה במים רותחין. הנל"ד כתבתי:

תשובה לד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שנאנסה וטבלה אי עלתה לה טבילה או לא:

ב **תשובה** פלוגתא דאימוראי ורבוותא היא דגרסי' בפרק השוחד נדה שנאנסה וטבלה אמ' רב יהודה אמ' רב טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ור' יוחנן אמר אף לביתה לא טהורה ופסקו רוב הפוסקים כר' יוחנן דהלכתא כותיה לגבי רב בכל דוכתא. ותו דבשל תורה הלך אחר המחמיר ור' יוחנן דבר תורה קאמר מדאוקימנא ר' יוחנן כר' יונתן בר' יוסי ור' יונתן בר' יוסי דבר תורה קאמ' וכדמפרש טעמיה בגמ' מקיש תכבוסת שניה לתכבוסת ראשונה ואע"ג דקי"ל כר' נתן דלא בעי' כוונה לחולין ואשה לבעלה חולין הוא שאני שחיטה מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים פסול משמע דבחולין לא בעי' כוונה אבל טבילת נדה כיון דאיכא איסור כרת אית לן למפסק לחומרא והוי יודע דאפי' לפי שיטה זו ה"מ היכא דנאנסה כגון שנפלה מן הגשר או שירדה לנהר אבל אם אנסה חבירתה ואטבלה כוונה לחבירתה כוונה מעלייתא היא והכי איתא בגמ' בהדיא ולא מיבעיא היכא דיודעת היא דאונסין אותה לטבול דהא איכא כוונה דידה אלא שהיא בעל כרחה אלא אפי' דלא ידעה שאונסן אותה לטבול אלא להשליכה אל תוך המים כיון דחבירתה מכוונת להטבילה כוונה מעלייתא הוא. והכי דייק לישנא דגמרא והבו דלא לוסיף על המחלוקות. אבל הרמב"ם ז"ל פסק פ"ק דמקוואות כרב להקל וכוותיה מסתברא. חדא מדאמרי' ומנא תימרא דתנן גל שנתלש וכו' משמע דסתם תלמודא ס"ל כרב מדמהדר לאתויי ליה ראיה ואף על גב דדחי' וממאי דילמא ביושב ומצפה עסקינן דיחוי בעלמא הוא ולא סמכינן עלה דפשטה דמתני' משמע בכל גוונא אפילו שאינו יושב ומצפה. ותו

דסתם מתני' נמי משמע כוותיה דתנן פירות שנפלו בתוך אמת המים ופשט מי שידיו טהורות ונטלן ידיו טהורות וכו' ושמעינן מינה דלא בעי' כוונה לנטילת ידים ואע"ג דאיכא לדחויי דחמירא טבילה מנטילת ידים מ"מ פשטה דמילתא משמע דלא שאני לן. ותו דרבא נפק דק ואשכח דתנא טבל ולא הוחזק מותר לחולין ואסור לתרומה ומינה אתותב ר' יוחנן ומוקי נפשיה כר' יונתן בן יוסף. ותו דסתם מתני' נפלה סכין ושחטה פסולה הא הפילה כשרה ומוקמי' לה כר' נתן דלא בעי' כוונה לשחיטת חולין ושחיטה מן התורה ונדה מן התורה וכי היכי דהכא לא בעינן כוונה הכא נמי לא בעינן כוונה ואע"ג דזה איסור לאו וזה איסור כרת אין לנו להקל בזה יותר מזה כיון דתרווייהו מן התורה. ותו דרב נחמן בר יצחק כוותיה דרב ס"ל: ועוד הכריע הר"ן ז"ל דסוגיין בפרק אין דורשין כרב דאמר חולין לא בעי כוונה ולא מדכרינן התם דר' יוחנן כלל:

ג **והוי יודע** דהאי פלוגתא לא שייכא במצות צריכות כוונה או אין צריכות דאפליגי בה תנאי ואימוראי כדאיתא בפסקים ובר"ה דהכא טבילה ושחיטה לאו מצות נינהו אלא מכשירין ובהני איפליגו רב ור' יוחנן דלמר מכשירין קילי ממצות ולמר חמירי אבל במצות גופייהו אי בעו כוונה או לא לא מעיילי נפשייהו בהכי רב ור' יוחנן וכן כתב הרמב"ן ז"ל. ודעת הר"ן ז"ל להקל כהרמב"ם ז"ל והכי משמע מדברי הרש"בא ז"ל שכתב. אבל ראיתי להרמב"ם ז"ל שפסק כרב וכו' ולא הקשה עליו כלום וכן נראה דעת הראב"ד ז"ל שלא השיג על הרמב"ם ז"ל וכן פיר' ר"ח ז"ל דכרב קי"ל וכן פי' ר"י ז"ל ופסק דמי שקנה כלים חדשים ונפלו לו במים עלתה להם טבילה ע"כ. ומלתא דפשיטא הוא. ואי לאו דמסתפינא אמינא דאפי' ר' יוחנן מודה בהא כיון דטבילת כלים חדשים לאו דאורייתא היא מודה הוא דלא בעו כוונה ואף על גב דילפי' לה מכלי מדין אסמכתא בעלמא היא וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות:

תשובה לה

א **שאלת** חלב נבלה למה לא יטמא במגע ובמשא כנבלה עצמה באיסור מוסיף דמגו דאיתוסף משו' טומאה על כל הבשר איתוסף טומאה גם על החלב וקרא דקאמ' וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה היינו בחולין אבל אם נגע בהם תרומה או קדש לעולם אימא לך שהוא טמא:

ב **תשובה** בסיפרי דרשינן ליה מדכתיב יעשה לכל מלאכה אפי' מלאכת הקדש משמע דחלב נבלה לא מטמא כלל. וז"ל הרמב"ם ז"ל פרק אחרון מעוקצין ולשון התורה בהיות חלב בהמה טהורה טהור ר"ל שלא יטמא כמו שמטמא הנבלה ואעפ"י שהוא חלב נבלה

הוא אומרו ית' וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו לפי שאמר לכל מלאכה יכנס בו מלאכת הקדש כמו שזכרו בסיפרי ע"כ. וכתבתי זה הלשון משום דמשמע לי מיניה דלאו משום קושייתך הוצרכו לדרוש בסיפרי מכל מלאכה דלגבי איסורין אמרי' אין איסור חל על איסור אלא באיסו' מוסיף או כולל או בת אחת אבל לגבי טומא' לא איצטריכינן להאי טעמא דשפיר חייל טומאה על איסור אפי' לית בה חד מהני דאמרן וזהו שכתב הר"ב ז"ל ואעפ"י שהוא חלב נבלה משמע דשם נבלה חייל אחלב. תדע דאם הוכשר החלב בא' מן המשקין הרי הוא כשאר אוכלין וכן כתב הרב ז"ל פ"א מהלכות שאר אבות הטומאות ואמאי לא אמרינן דלא אתי טומאה וחייל אאיסור חלב אלא משמע להדיא דטומאה שייכא בין באוכלין המותרין בין באוכלין האסורין והכא נמי אי לאו קרא דלכל מלאכה הוה אמרי' דחלב שם נבלה עליו ומטמא כנבלה עצמה נמצינו למדין דטומאה חיילא על איסור אכילה אפילו זה אחר זה בלא מוסיף ולא כולל: הנל"דכ:

תשובה לו

א **שאלת** על שליח הולכה שאין מכיר את האשה ולא יש עדים כשרים שזו אשתו של פלוני אלא קרובים או נשים אי סגי בהכי או לא:

ב **תשובה** מהר"ר ישראל העלה בדבר זה להחמיר דכיון דנקטו כל הפוסקים סמ"ג ובאשרי ובמרדכי ז"ל עדים סתם עדים כשרים משמע. עוד הביא ראיה מההיא דאמרי' סומא פסול להיות שליח להולכה אמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נטלו ולמי נותנו מהכא משמע שצריך השליח להכיר את האשה או שיהיו עדים מכירים שהיא אשתו. ואני קשיא לי דהא קי"ל גבי יבום וחליצ' דסגי בעדו' קרובי' או נשים והכי אסיקנא בפרק החולץ והלכתא גלויי מלתא בעלמא הוא והלא כ"ש לגבי גירושין דכיון דאם יבא בעלה ויאמר לא גרשתיה תצא מזה ומזה והולד ממזר אם לאו דקושטא הוא שהיא אשתו של פלוני לא היתה מקבלת גט וא"כ כ"ש דסמכינ' אקרובים ואנשים דגלויי מלתא בעלמא הוא דדבר רחוק הוא שתתגרש אשה בגט שאינו בשם בעלה: ואפילו תימא בשם בעלה הא קי"ל דהיכא דהוחזקו שני יוסף בן שמעון משלשין בשמות ומה שהביא ראיה מהך דסומא לא קי"ל כרב ששת אלא כרב יוסף דפליג עליה דאמר דטעמא הוי משום שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם ונפקא מינה שאם היה פתוח בשעת כתיבת הגט ונסתמא הרי הוא כשר להולכה ואומר בפני נכתב ובפני נחתום ופריך דאפילו לרב ששת ה"מ סומא אבל שאר כל אדם יכול לעשות שליח אף על פי שאינו מכירה. וז"ל

מגיד משנה אבל פקח אף ע"פ שאינו מכירה אלא ששואל לאחרים עליה יכול ליתנו והוכיחו כן ועקר ע"כ: וכן כתב הר"ן ז"ל הרי לך שלא כתב עדים אלא שואל לאחרים עלי' משמע אחרים כל דהוא והכי משמע לי מדברי הרי"אף ז"ל שכתב בפרק החולץ וכיון דקי"ל דאשתמודענוהי להאי פלנייא גלויי מלתא בעלמא הוא ואפילו קרוב ואפילו אשה מהימני דלאו אמלתא דאיסורא קא מסהדי ולאו אממונא קא מסהדי אלא גלוי מלתא בעלמא הוא דמגלו לן דהדין נינהו גברא פלן והא ניהו אתתא פלניתא וכיון דמודע ליה הכי הרי אתחזק גבי דההוא סהדא מפומא דהאי קרוב או מפומא דהאי אתתא דהאי איהו פלניא והאי איהי פלינתא הילכך שרי ליה לסהדא למסמך אפומייהו ולמסהיד עילויה דההוא גברא או דההיא אתתא בין לענין איסורא בין לענין ממונא ע"כ. הרי שהשוה כל הדברים בין חליצה או שאר איסור או ממון כיון דלא הוי אלא גלויי מלתא בעלמא וכ"ש בנ"ד דאיכא נמי טעמא דעיגונא דאתתא וטעמא דדיקא ומנסבא דאי לאו דקים לה שזה בעלה לא היתה מתגרשת כיון שהחמרנו עליה בסופה. ומ"מ מודה אני היכא דליכא עיגונא צריך שיעידו עדים כשרים שזו אשתו של פלוני וכן משמע לשון הטור סימן קמ"א שכתב השולח גט לאשתו ואין השליח מכירה יתנהו לה על פי שנים שיעידו בפניו שהיא זאת אשתו ע"כ. וגבי חליצה כתב וצריכים הדיינים שיכירו שהיא אשת המת והוא אחי המת מאביו והכרה סגי בקרובים ונשים ע"כ. משמע דגבי חליצה סגי בקרובים ונשים אבל גבי גירושין לא סגי אלא בשני עדים כשרים: ואי איפשר לומר שאם עבר ונתנו לה בהכרת קרובים ונשים שלא יהיה גט אלא ודאי לכתחלה קאמר שצריך עדים והיינו דכתב יתנהו לה על פי שנים ולא כתב לא יתנהו לה אלא על פי שנים שיעידו וכו' הילכך היכא דאיכא משום עיגונא דהוי שעת הדחק סמכינן אהכרת קרובים ונשים. ודמיא להא דתני ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אעפ"י שאין מכירין. וכתב רש"י ז"ל שאם לא תסמוך על אלו לא תמצא אחרים והכא נמי אם לא תסמוך על אלו הקרובים לא תמצא אחרים ואזלא ומתעגנא. עוד אפשר לומר כי מה שכתב הטור והמרדכי וסמ"ג שיתנהו לה על פי עדים לאו לאפוקי קרובים אמרו אלא לאפוקי מהנך רבוותא דפסקו דכיון שאינו מכירה הוי שליח שלא נתן לגירושין ואינו יכול לגרשה הוא אפילו שיאמרו לו עדים כשרים שזאת אשתו של פלוני. תדע דהכי הוא דאי אמרת בשלמא דלא בעיני' עדים ממש היינו שמעידים בפני השליח וסגי בהכי אבל אי אמרת עדים ממש כשאר עדיות דעלמא ליבעי קבלת עדות בפני ג' אלא ודאי לאו דוקא דלא הוו אלא גלויי מלתא בעלמא וכדכתיבנא:

תשובה לז

א **שאלת** ממני מי שאין לו מים להדיח הבשר מה תקנה יש לו לאכול בשר:

ב **תשובה** אין הדחת הבשר במים מעכבת אלא הוא הדין בכל שאר המשקין המדיחין כגון יין או חומץ או שמן וכן כל מי פירות אפילו שלא יהיו מז' משקין. וכן כתבו התוספות פרק השוחט ואם נמצאו אתו שאר משקין או מי פירות ודאי לא איבעיא לך אלא כשאין עמו אחת מכל הלין. ולקדרה אין לו תקנה כלל דהא בעיא מליחה ואין לו תקנה אלא בהדחה תחלה וסוף. אבל לצלי יש לו תקנה בלא הדחה כלל ואף על גב דקי"ל דם שבתוך הבשר משאב שייב ליה נורא אבל דם שהוא בעין ע"ג הבשר אדרבה מתייבש הוא מ"מ דם משרק שריק ואינו אוסר אלא כדי קליפה הילכך קולף את החיצון והשאר מותר. ומסתברא לי שאם הוא סמוך לשחיטה שהדם שעל החתיכה לא נקרש ולא נתיבש סגי שיקנח החתיכה יפה יפה באופן שלא ישאר דם על פניה ומה שבפנים נורא משאב שייב ליה ושרי בלא קליפה:

תשובה לח

א **שאלת** ממני אודיעך מי שצריך לשתות מים בלילה וסתם ידים עסקניות הן היאך יזכיר את השם ואם ישתה בלא ברכה מעל:

ב **תשובה** אם איפשר לו לשמור את ידיו שלא יכניסם לבית הסתרים או למקום שיש מלמולי זיעה מוטב והרי שותה ומברך ואף על גב דסתם ידים עסקניות הן לאו למימרא שאם נזהר בהם שלא יוכל ליזהר דהא סתם ידים אמרו ואלו אינם סתם אלא שמורות. ומסתברא לי שאם אדם ישן בחלוקו ובמכנסיו סתם ידיו שמורו' הן. ואם אי איפשר לו לשמרם כתב הרשב"א ז"ל שיפשפש בכל מידי דמנקה ואפי' לחכך ידיו בכותל סגי וה"ה במטלית יבש מנקה יפה וכן אני נוהג לשפשפם במטפחת קשה יפה יפה ומברך ושותה: הנל"ד כתבתי:

תשובה לט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בסומא בשתי עיניו אם מותר לישא את כפיו:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה שלא ישא את כפיו שכן כתב הר"ב ז"ל וכן הסומא באחד מעיניו לא ישא את כפיו ואם היה דש בעירו והכל היו רגילין בזה הסומא בא' מעיניו וכו' תידוק מינה שאם היה סומא בשתי עיניו אפי' היה דש בעירו לא ישא את כפיו. וכן כתב רבינו ירוחם ז"ל וז"ל וסומא לא ישא את כפיו וסומא בא' מעיניו ישא ודוקא

שדש בעירו וכו' וכד מעינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא אלא שלא חייב לישא את כפיו דסומא חייב בכל המצות האמורות בתורה ורבינו ירוחם ז"ל אזיל לשיטתיה דסובר סומא פטור מכל מצות האמורות בתורה וכבר הוכחתי כן בתשובה אחרת מהתלמוד ומדברי כל הפוסקים ולא מצאתי לרבינו ירוחם ז"ל חבר בסברא זו דאין הלכה כר' יהודה אלא כסתמא דמתני' דסומא הרי הוא כאדם בריא לכל דבריו חוץ מלענין עדות והגדה וסנהדרין ומלקרוא בתורה לפי שהוא כקורא על פה ועלייה לרגל וחגיגה ומכל אלה נתמעט הסומא בהדיא ומינה אתה למד דלכל שאר הדברים הרי הוא כאדם שלם וחייב בכל מצות האמורות בתורה מדאיצריך למעט הני הילכך סומא חייב במצות כה תברכו את בני ישראל ואם הוא דש בעירו כיון שהם רגילין בו אין מסתכלין בו. ותו כיון שכבר נהגו לכסות את פניהם שוב אין מסתכלין בו. וא"ת מאי שנא דנקט סומא בא' מעיניו לישמעי' אפי' סומא בשתי דהוי רבותא טפי. וי"ל דאתי לאשמעי' דאפי' באחד מעיניו אם אין דש בעירו אסור וליכא לאקשויי כחא דהתירא הוה ליה לאשמעינן דהא לגבי מומין מה לי סומא מעין א' או משתי עיניו וליכא רבותא טפי בזה מבזה דמדינא בשתיהן מותר שהרי אין המומין פוסלין בברכת כהנים וטעמא דאיסורא משום דטעמא מסתכלין בפניו ואם אינו דש בעירו אפי' בעין א' דכשר לשאר הדברים כגון עדות והגדה ולקרוא בתורה אפ"ה פסול וכ"ש בשתי עיניו אבל אם הוא דש בעירו אין חילוק בין עין אחת לשתי עיניו כיון שהוא דש בעירו ופניו מכוסים לית לן בה. ותו איכא טעמא דחולי זה נמצא הרבה במדינה זו ואינו דבר של תימא ואפי' שלא היו מכוסי' פניהם היה ראוי להתיר שאין העולם מסתכלין אלא בדבר של תימא הילכך אין כאן בית מיחוש ולא יבטל הכהן ג' מצות עשה:

תשובה מ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על הא דתנן אין פודין את השבויים יותר על כדי דמיהן אי הוי דמיהן כעבד הנמכר בשוק או הוי דמיהן כמו שנמכרים השבויים עכו"ם:

ב **תשובה** כבר נהגו כל ישראל לפדות את השבויים יותר מכדי דמיהן הנמכרי' בשוק שהרי זקן או קטן אין שוה בשוק יותר מעשר' דינרין ופודין אותו בק' או יותר וטעמא דמנהגא הוא משום דקי"ל דטעמא הוח דילמא ליגרו וליתו וימסרו עצמן לשבות מהם הרי אנו רואי' בזמן הזה שהשבאים אין יוצאים לכתחלה בשביל ישראל אלא לכל מי שימצאו הילכך אפי' שפודין אותם יותר ממה ששוה בשוק כיון שאין פודין אותם יותר ממה שנפדין שאר עכו"ם מותר והנח להם לישראל שהם גומלי חסד בני גומלי חסד

והכי איכא למידק ממתני' דלא קתני אין פודין את השבויים יותר מכדי שיוויין אלא יותר מכדי דמיהן משמע דמיהן של שבויים הרגיל בכל השבויים. אבל לפדות אותם יותר מכדי שאר השבויי' של שאר לשונות עכו"ם אין ראוי דהא איכא למיחש דילמא כיון שפודין אותם יותר משאר השבויים יצאו לכתחלה לבקש יהודים וימסרו עצמם עליהם ואיכא נמי דוחקא דצבורא וכ"ש שכבר נתפרסם שישראל פודין את השבויים אף על פי שאין להם משלהם כלום שודאי יעלו הרבה במחיריהם. וא"ת הרי אנו רואי' שפודין אותן יותר מכדי דמי שאר השבויים ומעשים בכל יום כן וכל המרבה להתעסק במצוה זו הרי זה משובח. וי"ל דסמכו להם על א' מג' או ד' טעמים חדא שיש עכו"ם שבוי שפודין אותו בערך זה שאנו פודין הישראל ואע"פי שזה משלו וזה משל אחרים או שזה עכו"ם חזק ואמיץ לעבודה וזה הישראל חלוש וכחוש לזה מ"מ לא יהיה מגמתו של השבאי לבקש ישראל אלא לבקש בעלי פדיון גדול א"נ שמא יש בתוכם חכם שפודין אותו בכל ממון או אפי' שאין עתה ת"ח אם יש בהם מי שמוכן לזה פודין אותו בכל ממון או שמא יש בהם קטנים יעבירום על הדת נמצא שאין אנו פודין אלא הדת ובדרך כלל כופין אותם לחלל שבתות ומועדות ומיסרין אותם ביסורים קשים ממות: ואע"פי שיש לבעל הדין לומר על כל התנאים הללו אומר התנא אין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהן מ"מ יש לדחות דדילמא לאו איירי התנא בשבויים דאית בהו כל הני דאמרן וכיון שהדבר ספק הנח להם לישראל ויחזיקו במדה כיון שהם שמחים וששים בה יש להם בזה שכר גדול. ותו שאין אנו כופין אותם אלא הם בעצמם מתנדבין אין כאן בית מיחוש ומצוה רבה איכא ויפה נהגו להחזיק במדת אברהם אע"ה דכתיב נדיבי עמים עם אלהי אברהם:

תשובה מא

א **שאלת** ממני עלה דהא דאמר רב חסדא המחזיק מתנות כהונ' או שאכלן פטור מלשלם ואמרי' בחד לישנא טעמא דה"ל ממון שאין לו תובעים ומותבינ' עליה מהא דריב"ב משפט מלמד שהמתנות דין יכול אפי' חזה ושוק ת"ל זה. ומתרצי' הכא במאי עסקי' דאתו לידיה ומקשי' אי דאתו לידי' מאי למימר וקשיא לך כיון דאיכא לאקשויי למה אי דאתו לידיה אפילו חזה ושוק נמי ואמאי פריך פשיטא:

ב **תשובה** הרשב"א ז"ל הקשה קושיא זו ותירץ דעדיפא ליה לאקשויי ממתנות גופייהו דמיירי בהו ופריק דאתו לידיה בטבלייהו ושאני חזה ושוק דמשלחן גבוה קא זכו ואחר הקרבה והפרשה אבל מתנות ממון כהן הם ע"כ ואני ק"ל עלה חדא דקושיית למה עדיפא

טפי ותו דבתר דתירץ דאתו לידיה בטבלייהו וקא סבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין אכתי הוה ליה לאקשויי אי הכי חזה ושוק נמי ולתרוצי חזי ושוק משלחן גבוה קא זכו. ולע"ד נראה דלא הוי מצי לאקשויי אי הכי חזי ושוק נמי דאפילו דמוקמי' ליה דאתו לידיה דכהן והוו כגלימיה ואם בא אחר ונטלן ממנו מוציאין בדיינים חזה ושוק אין מוציאים בדיינים אם נתנן לכהן שאינו של בית אב ובא כהן של בית אב ונטלן ממנו אין מוציאים דזכייה ראשונה שזכה הכהן לאו זכייה היא כיון דלא הוי מבית אב והיינו דקתני תנא מתנות כהונה משפט כתיב בהו ומוציאו' מן הגזל ונותנים אותם למי שזכה בהם יכול אפילו חזה ושוק נמי מוציאי' ממי שנטלן מזה שזכה בהן ת"ל זה וכגון שנטלן כהן מאנשי בית אב לפי שאין זכייתו של ראשון זכייה וכה"ג נתמעטו חזה ושוק מלעשות בהם דין אבל אה"נ שאם בא כהן אחר שאינו של בית אב ונטלן ממנו עושים דין ומוציאים ממנו אלא דמצי למימר דבהכי לא איירי מתניתא ולא מיעט התנא חזה ושוק מהדין אלא היכא שבא כהן של בית אב ונטלן ומשום הכי לא פריך תלמודא אחזה ושוק: ולדעתי לזה נתכוון רש"י ז"ל שכתב ופריך אי דאתו ליד כהן מאי למימרא וכו' כלומר זו פירכא אבל מחזה ושוק ליכא פירכא ובשלמא אי ליכא פירכא אחריתי היינו דקא מהדר ליה דאתו לידיה בטבלייהו אבל אי איכא פירכא מחזה שוק נהי דלמתנות מהדר ליה שפיר אבל אכתי איכא פירכא אחריתי מחזה ושוק ומאי מהדר ליה ודוחק הוא שהמקשה והמתרץ לא ירגישו קושיא זו של חזה ושוק שנראה לכאורה שהיא חזקה יותר אלא ודאי המקשה והמתרץ לא חששו לקושיית חזה ושוק כלל ויהיב מרן ז"ל טעמא דמתנות דשוות לכל הכהנים מהני זכייה אם קדם אבל חזה ושוק אינו אלא לאותו בית אב ולא מהני ע"כ נמצאת למד לפי שטה זו שאם נטלן הכהן שהוא מבית אב מזה הכהן שזכה בהן אין עושין דין ואין מוציאים מידו ואם נטלן כהן אחר שאינו מבית אב מוציאים מידו בדיינים ונותנים לזה שזכה בתחלה בהן והוי מלתא דמסתבר ולפי שטת הרשב"א ז"ל דהוי טעמא דחזה ושוק משום דמשלחן גבוה קא זכו לעולם אין עושין דין אלא כל מי שהם בידו אוכל אותם ואין מוציאים אפילו זכה כהן אחר תחלה דלאו ממונו נינהו אלא משל גבוה אבל מתנות ממון כהן נינהו ועושים בהן דין ומוציאים מזה שנטלן ונותנין לאותו שזכה בתחלה ויש בזה קצת דוחק דנהי דמשלחן גבוה קא זכו הרי זכה זה בתחלה ולמה גוזלין אותו ממנו. ותו דאתו כהנים לאינצויי וחטפי מהדדי כיון דידעי דלא מפקי מינייהו בדייני וחזרו חזה ושוק כל דאלים גבר והשלמי' באים לעשות שלום וישימו דמי מלחמה בשלום ויש לתרץ דלאו גריעותא היא גבייהו אלא חביבותא דשלחן גבוה ליהנות ממנו וחביבותא דמצוה היא כדאיתא לקמן:

תשובה מב

א **מעשה** בראובן שהיה מפציר עם אשתו שתלך לבית קרוביו ואמר בנזירות שמשון בעל דלילה שאם לא תלכי לא תהיי על"ה דומת"י ולא הלכה האשה אם יש לחוש לזה הנזירות או לא ושאלנו אותו ואמר שאינו יודע מהו שמשון אלא ששמע בני אדם נשבעים בו: ועוד אמר שלא אמר בשעת הנדר אלא שמשום ועוד אמר שמעולם לא היה בלבו לא לגרש ולא להיות נזיר שמשון אלא לזרז את אשתו שתלך אמר ככה שמפחד הנזירות תעשה רצונו:

ב **תשובה** גם אני חקרתי אותו ואמר כמו שכתוב בשאלה אות באות ומה שאמר שאינו יודע מה שמשון אינה טענה לסמוך עליה כלל להתיר שכיון שאמר בעל דלילה ודאי ידע ענין שמשון ועוד שאלתיו אם שמשון היה מותר לשתות יין ואמר שלא היה מותר משמע דיודע הוא ענין שמשון אבל יש לעשות מטעם זה סניף לשאר הטעמים דסוף סוף אינו יודע כל חומרות נזירות שמשון ושאין לו התרה אפי' על ידי שאלת חכם והוי כעין נדרי טעות. אבל סמיכות ההיתר הוא על שאר הטעמים חדא דאיתא בירושלמי נדר שהוציאו בלשון שבועה אינו נדר ואעפ"י שהרמב"ן ז"ל כתב דלא גרע מידות הרא"ש וקצת מפרשים ז"ל סברי דלא חל כלל דגרע מידות כדמשמע פשט הירושלמי וכן כתבו רוב המפורשים בשמעתא קמייתא דנדרים וכתב הר"ן ז"ל בריש שבועות שכן דעת רש"י ז"ל הרי שעיקר הדין תלוי במחלוקת פוסקים ומיהו בשאר נדרים דאיפשר בהתרה אין להקל להם וצריך התרה שלא ינהגו קלות ראש בנדרים כיון שרגילין העולם לידור בזה הלשון אבל בנזירות שמשון דאיתיה בשאלה מוקמי' ליה אדיניה ולא הוי נדר לדעת הירושלמי והפוסקים הנמשכים אחר הירושלמי. ובודאי שאם לא היה לנו אלא טעם זה לבד לא היה מקילים באיסור תורה וכ"ש שאני כתבתי בתשובה לשלוניק בראיות ברורות שאין הירושלמי מדבר אלא בשאר נדרים אבל בנזירות לא שנא הוציא בלשון נדר או בלשון שבועה חייל. ועיקר הטעם להתיר הוא דקי"ל סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל וכיון שהוא בעצמו אומר שלא היה בלבו לגרש את אשתו ולא להיות נזיר אלא לזרז אותה שתעשה מצותו מפחד שלא יגרשנה עושים כפי פירושו וכיון שכן אין פיו ולבו שוין שהרי לא נתכוון לנזירות. ותו כיון שהוא אומר שלא הוציא מפיו שמשון אלא שמשום אין כאן פה. ואע"ג דקי"ל ידות נדרים כנדרים ולא גרע מידות ליתא דלא הוו ידות אלא לשון שהורגלו בני אדם בהם כגון נזיח פזיח וכו' אבל אין בני אדם קורי' לשמשון שמשום ואעפ"י שכוונתו היתה לשמשון לא הוציאו בשפתיו ומהאי טעמא נמי לא הוי כנוי לשמשון דלא אמרינן כינוי נדרים כנדרי' אלא במקומות שנהגו להפסי'

הלשון ומכניס הדבר בדבר אחר הולכם שם אחר הכינוי אבל במקומות אלו לא ראיתי מי שקרא לשמשון שמשום הילכך אין כאן פה ולבו שוין ב' ובהצטרפות שני הטעמים אין כאן לא פה ולא לב:

ג **כללא דמלתא** דזה נקרא נדרי זירוזין ממש וז"ל הרמב"ם ז"ל פ"ד וכן נדרי זרוזין מותרי' כיצד כגון שהדיר חבירו שיאכל אצלו ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה להטריח עליו בין אכל בין לא אכל שניהם פטורים וכן המוכר שנדר שלא ימכור חפץ זה אלא בסלע והלוקח נדר שלא יקננו אלא בשקל ורצו בג' דינרים שניהם פטורים וכל כיוצא בזה לפי שכל א' מהם לא גמר בלבו ולא נדר אלא כדי לזרז את חבירו ולא גמר בלבו ע"כ. הכא נמי לא גמר בלבו להיות נזיר שמשון או לגרשה אם לא תלך. וא"ת בשלמא התם איכא גילוי דלזרז את חבירו אמר כיון שנתרצה בג' דינרין אבל הכא מאן לימא לן דלא הוה דעתיה לגרש או להיות נזיר וי"ל דהכא נמי איכא גילוי מלתא כיון שלא כפה אותה שתלך כדי שלא יחול עליו הנזירות משמע דלזרזה אמר ותו דהרי הוא נאמן על עצמו שאומר לזרז נתכוונתי ולא לנזירות ולא דמי למי שאומר אני בטלתי הנדר בלבי דמשמע דלא הוי ביטול מדאמרי' גבי נדרי אונסי' יאסרו פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך ויאמר בלבו היום ואמאי צריכים כולי האי יבטל בלבו וסגי וטעמא דלא אמרינן פיו ולבו שוין אלא היכא שהדבר שיצא מפיו הוא מה שלא היה בלבו כי האי דאמרי' נתכוון להוציא פת חטין והוציא פת שעורים אבל מי שנתכוון להוציא פת חטין מפני האונס והוציא פת חטין הרי פיו ולבו שוין ומה יועיל הביטול אלא שמפני האונס התירו שהיה בלבו היום ונמצאו פיו ולבו שוין. נ"ד לא דמי להאי שהרי אמר שמעולם לא נתכוון לנדר שיצטרך לבטלו. וא"ת גבי נדרי אונסי' נמי יאמר בלבו שאינו מתכוון לנדר לא קשיא שהרי האונס מתכוין להדירו. ותו דאיכא מאן דסבר דלא הוי נזיר עד שיאמר כשמשון בר מנוח בעל דליל' וראיתי מקילין יותר שצריך כולהו וזה תלוי בדקדוק סוגיית הגמ' ואעפ"י שאני כתבתי בתשובה שדעת הרמב"ם ז"ל אם אמר כשמשון בן מנוח או שאמר כבעל דלילה הוי נזיר והכא בנ"ד לא אמר אלא שמשון בעל דלילה והוי פלוגתא מ"מ כיון דאיכא הנך טעמי דלעיל סמכינן עלייהו כיון דאיכא פלוגתא בעיקר דינא וז"ל הרא"ש ז"ל פ"ק דנזיר והנודר בשמשון צריך שיפרש כשמשון בן מנוח בעל דלילה או כשמשון בן מנוח שעקר דלתות עזה או כשמשון בן מנוח שנקרו פלשתים את עיניו ע"כ וכן משמע לי שהוא דעת רש"י ז"ל ופשטא דסוגיא דנזיר הכי משמע:

תשובה מג

א **שאלת** ממני אודיע' דעתי מאי שנא המקדש בחמץ דרבנן דאינה מקודשת כלל כדאמרינן בפסחים וכתבה הרמב"ם ז"ל פ' ה' מהלכות אישות. ומאי שנא המקדש בפסולי' עדות מדרבנן דהויא ספק מקודש' כדכתבו הגאונים ז"ל וכתבה הרמב"ם ז"ל פ' רביעי:

ב **תשובה** חמץ בפסח אפי' שהוא מדרבנן אית ביה תרי טעמי להקל חדא דכולי עלמא ידעי שהוא חמץ ולא אתי לאחלופי: א"נ שעות דרבנן כולי עלמא ידעי שהחמץ אסור בו ולא אתי לאחלופי וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושיה מיניה. ותו דחמץ בפסח אינו חוזר להכשרו לעולם ולא אתי לאחלופי אבל פסולי עדות דרבנן אית בהו הני תרי טעמי להחמיר חדא דלאו כ"ע ידעי פיסולייהו דלא נתן דבר זה אלא לב"ד ואתי לאחלופי באיניש דעלמא ותו דהשתא הוי פסול ולמחר יעשה תשובה והרי הוא כשר ואתו למטעי ולומר אתמול לא חששני לעדותו של זה והתרנו האשה בלא גט ויבואו להתיר גם היום אחר שעשה תשובה ונמצא מתירים אשת איש לעלמא כי לא יתנו לב לומר אתמול היה פסול והיום עשה תשובה ומהני טעמי החמירו הגאונים ז"ל להצריכה גט. וא"ת אי מהאי טעמא אפי' במקדש בפסולי מן התורה היה לנו לחוש. הא לא קשיא כלל דפסולי תורה הוי כמקדש בלא עדים כלל ואם היו אומרים צריכה גט מספק אם בא אחר וקדשה הוו צריכים לומר שהיא מקודשת לשני מן הספק והא ודאי ליתא שהרי אינה מקודשת לראשון כלל ומשום הכי לא חששו אבל בפסולי עדות דרבנן חששו דילמא אתי למטעי כדאמרן כיון דתפסי קדושים מן התורה. א"נ פסולי תורה לא שכיחי ולא חששו רבנן ושבקוה אדינא דאוריית' דאינה מקודשת כלל אבל פיסולי' דרבנן שכיחי וחששו דילמא אתי לאחלופי א"נ דהתם לא יהיב אלא מידי דאיסורי הנאה הוא מדרבנן וזה יותר נכון:

תשובה מד

א **שאלת** ממני אודיע' דעתי אם אסור להריח במיני בשמים של ערלה:

ב **תשובה** לפי שיש במצרי' מיני ריח הרבה צריך לפרש לך את הכל תחלה צריך שתדע כי הערלה אסורה בהנאה והריח יש בו הנאה כדאמרינן לגבי הקדש ריח קול ומראה לא נהנים ולא מועלים הילכך כל דבר שהוא אסור בהנאה אסור להריח בו. ולענין ערלה אמרו בסיפרי לא יאכל אין לי אלא שלא יאכל מנין שלא יצבע ולא יהנה ת"ל וערלתם ערלתו לרבות את כולם. ולענין ערלה לא אסרה תורה אלא עץ שנטעו למאכל אבל

נטעו לסייג ולקורות אפילו יש בו פירות אין נוהג בו ערלה וכ"ש אילני סרק שאין נוהג בו. הילכך כל אילן הנטוע לפירות כגון ניימון ונארג' ואתרוג וכיוצא בהם שיש להם זה"ר פי' פרח צריך לדקדק שלא יהא בפרי עצמו אעפ"י שהוא בוסר אלא בעודו סמדר שכך שנו העלין והלולבין ומי גפנים והסמדר מותר בערלה וברבעי הילכך מותר להריח בזה"ר של האילנות של ערלה אעפ"י שיש בהם עקר הפרי לפי שעדיין הוא סמדר וכיון שמותר לאכול כ"ש שמותר להריח בו. אבל אם גדל הפרי קצת אסור להריח בו וכ"ש שאסור לאוכלו. ואם הדבר הוא עשב כגון הנרגי"ש והכופר ובניפסיג וכיוצא בהם מותר שאין ערלה נוהג אלא באילנות. ואם הוא אילן שאינו עושה פירות כגון הכופר הנקרא תמרחינא או יאסמין או כלף מותר להריח בו או לאוכלו דקרא כתיב ונטעתם כל עץ מאכל ואין זה עץ מאכל אלא עץ של ריח או אילן סרק שכל אילן שאינו עושה פירות אילן סרק הוא: ואעפ"י ששנינו לענין שביעית הוורד והכפר ועקטף יש להם שביעית ולדמיהם שביעית שאני שביעית לפי שנוהגת אפי' באילן סרק אבל לענין ערלה עץ מאכל אמר רחמנא. ולענין הוורד לדעת האומרים שמברכים עליו בורא עצי בשמים לפי שעיקר נטיעתו להריח הדבר ברור שמותר להריח בו דלאו עץ מאכל הוא: אבל לדעת האומרים דמברכים עליו הנותן ריח טוב בפירות לפי שעיקר נטיעתו לעשות ממנו מרקחת יש לספק אם אסור להריח בו כיון שהוא ערלה. וכבר נשאלתי על אילן כייר שנבאר אם נוהג בו ערלה והעליתי כיון שאינו מאכל בריאים לאו עץ מאכל הוא אלא עץ לתרופה ולא עדיף מנוטע לסייג ולקורות שאעפ"י שיש בהם פירות אין ערלה נוהגת בו הוורד ג"כ אע"פ שהוא למאכל אינו מאכל בריאים ולפיכך אין ערלה נוהגת בו ומותר לאוכלו וכ"ש להריח בו ואע"פ שיש מקצת בריאים אוכלים מרקחת הוורד אין אוכלין אותו למזון כשאר פירות אלא לשמירת הבריאות הילכך אין זה עץ מאכל וא"ת הרי כפניות של ערלה אסורים אע"פ שהם סמדר הרמב"ם ז"ל תירץ קושיא זו וכתב אין מרכיבין כפניות של ערלה בדקלים מפני שהם כפרי כלומר כיון שדרך העולם לאכול אותם הרי הם כפרי ואסור ולא חשיב כסמדר אלא כבוסר דנוהג בו ערלה. ובירושלמי אמרו דאתיא כר' יוסי דאית ליה דערלה נוהג בסמדר ורבינו שמשון ז"ל כתב אין מרכיבין אומם בזקנה דילמא אתי למיכל כפניות שבו ע"כ. ולא גזרו אלו באלו שהן ראויין לאכילה קצת אבל בסמדר לא גזרו:

ג **כללא דמלתא** אין לך דבר של ערלה שיהיה אסור להריח בו אלא אילן הנטוע לפירות מאכל ומריח בפירות עצמן אפילו בעודם בוסר ולא בעודם סמדר:

תשובה מה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ששדך בתו קטנה והלך למדינת הים ובאים אמה ואחיה להשיאה אם הברכות הם לבטלה או לא:

ב **תשובה** לדעת השאלתות ודאי לא תבעי לך שכת' קטנה שהלך אביה למד"ה והשיאוה אחיה ואמה הוו קדושין וצריכ' מיאון וכד אתי אבוה לא בעיא קדושין אחריני ע"כ. וכיון דהוו קדושין פשיטא שאין הברכות לבטלה. אבל לדעת האומרים שאינן קדוש' כלל ואפילו מיאון אינה צריכה וכ"ש לדעת הרי"אף ז"ל שכתב דאפילו שדכה אביה ונתרצה אח"כ ואפילו נתקדשה בפניו אינם כלום: ולדעת הרא"ש והרמ"ה ז"ל אינם קדושין אלא משעה שנתרצה ואילך אבל לא למפרע וא"כ איכא למיבעי לענין הברכות ומסתברא לי דמותר לברך לכתחלה חדא שאין נוסח הברכות אלא שבח הבורא י"ת שאין אנו מברכין לקדש אשה או לישא אשה ועל זה אנו סומכין לברך הנותן לשכוי בינה וכיוצא בה אע"פ שלא שמע קול תרנגולא ותו כיון דשדכה סתמה דמלתא לא מהדר ביה דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ועל טעם זה אנו סומכין לברך ברכת אירוסין קודם נתינת הקדושין. ואפילו לדעת הרי"אף ז"ל שכתב אפילו שדכה ונתרצה אח"כ אינם קדושי' איכא למימר דכיון דקאי הכא ולא נתרצה בקידושין באותה שעה אפי' נתרצה אח"כ לא הוו קידושין אבל היכא דהלך למד"ה סתמה דמלתא נתרצה בשעת הקדושין כיון דשדכה ותו כיון דהוו קדושין לכי גדלה דהא גדלי עמה לא הוו ברכה לבטלה ותו כיון דהוו קדושין לענין דלא הויא אצלו בזנות ומותר לקיימה דלא הוי כפנויה אין הברכות לבטלה ואדרבה צריך לברך דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:

תשובה מו

א **שאלת** ממני אודיעך איך אני נוהג לברך זמן אחר ברכת סוכה או קודם:

ב **תשובה** לעולם אני רגיל לומר זמן בסוף כל סדר הברכות וסימני' יקנה"ז. אבל ראיתי כתוב בשם רבינו יעקב בר שמשון ז"ל דוקא בליל ראשון אומר זמן לבסוף משום דקאי זמן אתרוייהו אסוכה ואי"ט אבל בלילה הב' לא קאי זמן אלא אי"ט לבד וא"כ צריך לומר זמן קודם סוכה ע"כ. והא לא איריא כלל דהא יקנה"ז לא קאי זמן לא אנר ולא אקדוש ולא אהבדלה ואפ"ה תקינו ליה לבסוף: ותו דסתם אמרו סוכה ואחר כך זמן ולא חלקו בין ראשון לשני. ונ"ל בטעמו של דבר דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם כדתנן בסוף הוריות והדבר ברור דיקנ"ה תדיר טפי וכיון דתקינו זמן לבסוף ביקנה"ז לא רצו לשנות סדר הברכות בי"ט שני של סוכות אע"ג שהיה ראוי להקדים זמן לסוכה כדעת רבי'

יעקב שהרי הזמן יותר רגיל ותדיר ממצות סוכה. א"נ משום דכיון דנכנס לסוכה היה ראוי שיברך מיד סמוך לכניסתו אלא שאמרו צריך לסדר כל הברכות על הכוס הילכך צריך להקדים ברכת הסוכה כדי שתהיה סמוכה לעשיית המצוה אבל הזמן אינה. ברכת עשיית המצוה וראוי לאחר אותה אפילו בליל שני:

תשובה מז

א **שאלת** ממני על זבוב שנפל בכלי ראשון והוא על האור:

ב **תשובה** אם נימוח עד שאינו ניכר הרי בטל בס' ואם הוא שלם בריה לא בטלה ואם הוא מרוסק כל חתיכה שהיא ניכרת שהיא של הזבוב הרי היא אסורה וזורק' ואם אינו ניכר הרי היא בטל בס'. אבל ראיתי בני אדם טועים בשעה שיפול זבוב בתוך קדרה מכניסים את הכף ומוציאים אותו ואין ראוי לעשות כן שהרי כיון שהזבוב והכף בתוך כלי ראשון ובא להוציאה נאסרה הכף שהרי אין שם ס' לבטל הזבוב ואם חוזר להכניסה בתוך הקדרה צריך ס' כנגד כל הכף שהיה נעשית כל הכף חתיכה דאיסורא ולפעמים לא יהיה בקדרה ס' לבטל כל הכף ונאסר הכל ולפי' הנכון להוציאה בקיסם או בעץ או ביד ואפילו יודע שיש בתבשיל ס' כנגד כל הכף אין ראוי לסמוך דאין מבטלים איסורים לכתחלה ואפילו שידיח הכף אינו מועיל כי אין הדחה מוציא מה שבלוע בתוך הכף או ידקדק להוציא עם הזבוב שיעור גדול מן המרק עד שיהיה בו ס' לבטל את הזבוב דהשתא לא נאסרה הכף. וא"ת מה נפשך אם שהתה בקדרה הרי נתבטל תמציתה בקדרה ואם לא שהתה הרי לא יצאת ממנה תמצית לאסור הכף. לא קשיא איבעית אימא שהתה ואי בעית אימא אפילו לא שהתה חזרה ובלעה מהקדירה וכל מה שבלעה אסור הוא וחוזרת ופולטת בכף. ואם לא שהתה עתה מתחלת לפלוט בכף ונאסרה כיון שאין שם ס' לבטלו ומ"מ מודה אני שאם ראה הזבוב בשעה שנפל ומיד הכניס הכף והוציאו שהכל מותר שאעפ"י שמת הזבוב מחמת החום מתה ועדיין לא פלטה שהרי רתיחת הקדרה מצמת צמתי לה ואינה פולטת אלא אחר זמן אבל צריך אומד יפה. וכל זה הוא אם תמצית הזבוב משביח אבל אם הוא פוגם חד בתרי בטיל. ולענין אם גובין מסין וארנוניות מיתמי הוי פלוגתא דרבוותא ומנהג פשוט בארץ הזאת שאין גובין מן היתומי' כלום וכן דעת הר"ר יהוסף הלוי והרמ"בם תלמידו ז"ל:

תשובה מח

א **שאלת** מצפת תוב"ב. ראובן הלך לפיראדה ושם קדש אשה מאותן שנולדו בגוית בת יהודי שבא על שפחתו ונשתחררה ונתגיירה והוא היה מן האנוסים והיום הוא יהודי בארץ תוגרמה והאשה ההיא טבלה לשם יהדות וראובן קדש את הבחורה קדושין גמורים בפני כמה עדים יהודים ונפטר לבית עולמו וחיים לכל ישראל שבק וקרובי ראובן אומרים שהיא זקוקה לשמעון אחיו של ראובן לפי שנפטר בלא זרע וקרובי הבחורה אומרים שלא נשארה זקוקה כיון שלא נולדה בקדושה ועוד כי אעפ"י שאביה היה מן האנוסין היא נולדה משפחה כותית שאביה בא עליה עד שלא הטבילוה כשנתקדשה לראובן יורנו מורנו דין האשה הזאת אם היא זקוקה או לא:

ב **תשוב**' שאלה זו בלתי מסודרת ולפי' צריך לבאר הדבר כדי שתתבא' היטב כונת השואל והתשובה וזה כי מה שכתב ונשתחררה ונתגיירה אם חוזר על השפחה או על בת השפחה שאם חוזר על בת השפחה אשר נתקדשה לראובן אם קדשה אחר שנשתחררה ונתגיירה מה מקום יש לשאלה הרי היא גיורת גמורה וקדושיה קדושין וזקוקה ליבום ואם קדשה קודם שנשתחררה ונתגיירה לא תפסי בה קדושין כלל דקי"ל ישראל הבא על השפחה הולד כמוה ואין קדושין תופסים בשפחה ואין כאן זיקה כלל ואפילו לדעת הגאונים ז"ל שאמרו מי שבא על שפחתו והוליד ממנה בן חוששין ולא תתיבם אשתו שמא שחרר שפחתו ואחר כך בא עליה. ויש מי שהורה שודאי שחררה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם כן יצא לנו מזה שהבת הזאת היא בת ישראל ותפסי בה קדושין וכן לדעת הרי"אף ז"ל נסתפק ואזיל הכא והכא לחומרא ואם כן היה לנו לומר צריכה חליצה מספק אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח שאין הדברים אמורים אלא במי שנוהג בדת ישראל ומסתמא איכא למימר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אבל מי שנוהג בדת העכו"ם כל בעילתו באשתו גמורה בעילת זנות היו שהרי לא היו יכולות לטבול במי מקוה שאם ירגישו בהם היו שורפין אותן וכי מי שעובד עכו"ם יחוש לבעילת זנות בשפחתו שחושב שהיא מותרת לו. ותו ע"י מי שחרר' או מי כתב לה הגט והרי אין ישראל מצויין אצלם ושחרור עכו"ם אינו שחרור: ותו שזה האיש כיון שעדיין הוא קיים ודאי קטן היה בשעת השמד ומנין ידע פרטי המצות עד שידע שאסור לבוא על השפח' תדע שהרי בזמני זה ראיתי כמה ישראל ויודעים תורה וטועים וחשבי' שמותר לבוא על השפחה באומרים שכסף קנינה הם קדושיה וכ"ש מי שלא ידע בדיני ישראל כלום דפשיטא ופשיטא שלא שחרר אותה ובתה כמוה ואין קדושין תופסים בשפח' ולא דברו הגאונים ז"ל מכיוצא בזה ואם זה הלכה שכתב השואל נשתחרר' ונתגיירה קאי על אם

הבת הזאת אם קדם לידת הבת לשחרור האם כלום יועיל השחרור למפרע מאי דהוה הוה והבת הוא שפחה ואפי' לדעת הגאונים ז"ל שהרי כיון ששחררה וגיירה לבסוף משמע מתחלה כשבא עליה שפחה היתה וזה ברור מאד. ואם נשתחררה ונתגיירה קודם שילדה את הבת הרי הבת ישראלית גמורה וקדושיה קדושין וזיקתה זיקה אבל לא אוכל לשער דבר זה כלל באיזה דרך נשתחררה או מי כתב לה גט שחרור וכיצד נתגיירה והלא כולם היו כעכו"ם ואיך גייר את שפחתו ומהו הגירות שעשה לה ומי הודיעה קצת מצות והם לא היו יכולים להזכיר שם ישראל ואפי' שטבלה לשם יהודית הרי זה כטובל ושרץ בידו: ואם רוצה לומר שאחר שבאו ליהודת שחררה וגיירה יפה עשה אבל לא תיקן את בתה כלום.

ג **כללא דמלתא** אין אשה זו זקוקה ליבום עד שיבררו שנשתחררה ונתגיירה אמה קודם שילדה את הבת כדת וכהלכה ואם לא יתברר הרי הבת היא גיורת גמורה ואם קדשה קודם שנתגיירה אין קדושין תופסים בה אפילו שהיו בעידי ישראל ואם ירצה שמעון לקחת אותה מותרת היא לו שאין זו אשת אח ואם קדשה אחיו אחר שנתגיירה הרי היא אשת אחיו וזקוקה לחליצה או ליבום:

תשובה מט

א **שאלת** ממני ידיד נפש החכמה הנחמד כה"ר יוסף אודיעך דעתי בראובן ושמעון שהיו שותפים ולקחו בהקפה ונשאו ונתנו והפסידו קצת מהקרן ורוב הנשאר הוא ביד שמעון ובאו הב"ח ותבעו את שמעון לפי שהיה להם תנאי לגבות ממי שירצו מהם וגם ידעו בודאי שרוב הקרן נשאר ביד שמעון ובהיותם לפני ב"ד אמר שמעון שאינו רוצה לפרוע החובות כי אם חלקו לבד השיב לו ראובן שמעון הנה אנחנו בב"ד וקנו ממני וממך ונעשה חשבון לפניהם וכל מי שישאר בידו מעות מהשותפות שיראה לב"ד לפרוע מהם לב"ח יפרע תכף ומיד קודם צאתו מכאן בשומעו כך שמעון השיב ואמר לפני ב"ד פעם ופעמים ושלש רבותי אני שמתי בשותפות תכ"א פרחים יתן לי ראובן קק"נ פרחי' ואני אמסור לו כל מה שיש לי מהשותפות שאני רוצה להפסיד קע"א פרחים מהקרן ששמתי עמו ויהיה הכל שלו סחורה שיש לנו ומעות בעין ומעות שיש לנו לקבל ויפרע הוא לכל הב"ח ונטל שמעון קנין ושבוע' לקיים דבריו. גם ראובן נטל קנין ושבועה לתת לשמעון קק"נ פרחים ועל זאת התביעה נכנס לב"ד ראובן אומר מסור לי כל מה שבידך וקח הקק"נ פרחים וראובן אומר שאינו רוצה למסור לו כלל ומתחרט מכל מה שעשה ואומר שלא מכר לו כלל ויש לראובן עדים על כל הכתוב לעיל: ונסתפקתם אם המכר קיים

מאחר שקנו מידיו ונשבע לקיים אמריו או אינו קיים מאחר שרוב מה שקנה ראובן משמעון הוא מטבע בעין וחובות שיש להם לקבל וראובן טוען שכל המטבע והחובות הם משועבדים לבעלי חובות שיש עליהם יורה המורה הדין עם מי עוד ילמדנו רבינו אם יכול הדיין לומר לראובן תן לשמעון קק"נ פרחים אעפ"י שראובן רוצה לדעת תחלה אם המכר קיים או לא שאם אינו קיים למה אטרח ואפסיד לקחת מעות ברבית והדיין אומר לו או תקח ברבית או מאשר תמצא ותן לו הקק"נ פרחים ואח"כ נדע אם המכר קיים או לא. עוד ילמדנו רבינו אם יוכל הדיין להתיר לשמעון שבועתו מאחר שהוא מתחרט בלא רצון ראובן ופיוסו:

ב **הנה** שלחת אלי ידידי ג' פסחים על זה הדין שאבחר לך הטוב שבהם לפי דעתי אחר שעמדתי על הפוסקים ראיתי שאין כאן אלא להתלמד למקום אחד ודרוש וקבל שכר כיון שכולם מסכימים שחייבים ב"ד לכופו לקיים שבועתו וגם כולם מוסכמים שאין מתירים לשמעון אלא לדעת ראובן ורצונו כיון שהשבועה היתה לתועלתו ודעתי הוא שאפי' עברו והתירוהו אינו מותר. גם כולם מסכימים שאין מחייבים את ראובן להביא המעות עד שידע אם המכר קיים או לא ודייני דשפלי דייני הכי אבל המחלוקת שנפל בפסקים הוא אם המכר קיים מחמת הקנין או לא וא' מבעלי הפסק הביא ראיה מההיא דפרק הכותב דאיבעיא להו קנו מידו מהו אמר רב יוסף מדין ודברי' קנו מידו ורב נחמן אמר מגופא של קרקע קנו מידו אמר אמימר הלכתא מגופא של קרקע קנו וכתב לשונו של רש"י ז"ל ומשמע מתוך דבריו דאי לאו משום פירושו של רש"י לא היה יכול להוכיח והא ודאי ליתא דאפי' לפי פירושו של הרי"אף ז"ל באומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו וקנו מידו מהני. וכן כתב הר"ן ז"ל ומ"מ אין הנדון דומה לראיה דבשלמא התם כיון שאין הקנין שייך אדין ודברים ודאי מגופה של קרקע קנו מידו והוי קנין שלם אבל בנ"ד הקנין שייך שפיר בסחורה אלא שאנו אומרים אין קנין לחצאין וכי היכי דלא הוי קנין למטבע ולמלוה לא הוי לסחורה. ובעל הפסק בעצמו כתב לתרץ קושיא זו וז"ל נ"ל שזה החילוק אינו מכל וכל כדאיתא בפרק הזהב החליף חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה דלא הוה ליה משיכה מעלייא ובתוספות של כתיבת יד כתב הרשב"א ז"ל וז"ל מפני שאין החמור ראוי ליחלק לא קנה כלל אבל אלו אמר פרה וטלה בכור חטין ומשכה לפרה ולא משך לטלה קנה חטים כנגד הפרה והביא ראיה מפ"ק דקדושין מכר לו עשר שדות בעשר מדינו' כיון שהחזיק בא' מהם קנאם כולם בד"א שנתן לו דמי כולם אבל לא נתן לו דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו אלמא דקני כנגד מעותיו ולא אמרינן כיון דמקח אחד הוא אינו נקנ' לחצאין והכא נמי לא שנא עכ"ל והמגיד משנה

מביא ג"כ דברי הרשב"א ז"ל פ"ה מהלכות מכירה הרי לפנינו שקנה לחצאין והכא נמי לא שנא ע"כ: ואני אומר דאין מכאן ראיה לנ"ד דבשלמא פרה וטלה בכור חטין שייך בהו קנין ואין הגריעות אלא מפני שלא גמר המשיכה הילכך בדין הוא שיקנה בחטים כנגד מה שמשך: וכן ההיא דעשר שדות נמי שייך בהו קנין הילכך בדין הוא שיקנה כנגד מעותיו אבל בנ"ד המטבע והחובות לא שייך בהו קנין כלל הילכך לעולם אימא לך דאין קנין לחצאין דכי היכי דלא חל לגבי מטבע לא חל לגבי הסחורה מה שאין כן באותה שכתב הרשב"א ז"ל שהקנין לא חל אלא מפני שלא נגמרה המשיכה ודוק ותשכח ובר מן דין הדבר תלוי במחלוקות פוסקים שהרי הטור כתב שתי הסברות ודעת אביו ז"ל שלא לחלק ומי יותן ואדע באיזה כח נוציא ממון מחזקת בעליו כיון דאיכא הרא"ש ובנו ז"ל וכבר נהגו כל ישראל במקום שאין מבורר בדברי הרמב"ם ז"ל לפסוק כהרא"ש כ"ש חכמי אשכנז יצ"ו וכ"ש שאני אומר לפי עניות דעתי שהרמב"ם והרא"ש ז"ל חלוקים שכתב הרמב"ם ז"ל טעם הדין שאין כאן משיכה גמורה ולדעת הרשב"א ז"ל אין הטעם אלא מפני שאין החמור ראוי ליחלק. וכן יש לדקדק מדברי בעל מ"מ שכתב מיהו כתב הרשב"א וכו' משמע דהרמב"ם ז"ל חולק ומדשני לשון התלמוד שאמר דלא הות משיכה מעלייתא והוה ליה למימר שאין כאן משיכה טובה וכתב משיכה גמורה משמע דבגמר המשיכה הדבר תלוי הילכך אפי' בפרה וטלה בכור חטים ומשך את הטלה כיון שלא נגמרה המשיכה לא קנה כלל והרא"ש ז"ל העתיק לשון הרי"אף ז"ל והוא חולק בדינו של הרשב"א ז"ל הלכך בנ"ד אין קנין לחצאין. ומה שכתב בעל הפסק לקיים טענת ראובן שאמר שכל המטבע שיש לו בעין והחובות שיש להם לקבל הם משועבדים לב"ח וכתב ונ"ל ראיה לדבריו דאמרי' בפרק הכותב אמימר משמיה דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה וב"ח ואית ליה ארעה ואית ליה זוזי לב"ח מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקי' לה בארעה האי כדיניה והאי כדיניה ע"כ. הרי לפנינו דזוזי הם משועבדים לב"ח וה"ה לחובות לפי שהם מחוייבים ליתן זוזי ומאחר שכן הוא לענין מה יקנה ראובן המעות והחובות מאחר שמשועבדים לב"ח עכ"ל: ואני שמעתי ולא אבין מה זו ראיה לענין שלא היו בכלל הקנין וא"כ בא ונאמר שלא יועיל הקנין לקרקע כיון שהוא משועבד לכתובת אשה. א"נ מי שאין לו אלא קרקע שהוא משועבד לב"ח וכי נאמר שלא יתול עליו. הקנין ואפי' לפי דבריו יש להוסיף טעם שאין הקנין חל על המטבע ולא על החובות והוי קנין לחצאין. ותו מי שיש לו שטר חוב על חבירו ויש עליו חוב נאמר שזה השטר אם בא למוכרו לא יועיל בו קנין מפני שהוא משועבד לב"ח או שנאמר שאין צריך כתיבה ומסירה הילכך אין כאן ראיה. ובעל הפסק השני

כתב כיון שיצא מלפני ב"ד בלא חזרה שוב אינו יכול לחזור אפי' בלא קנין אלא בקבלה לבד כדפסק הרא"ש ז"ל בריש זה בורר וז"ל ומתוך פרש"י דהתם משמע דאחר שיצא מלפני ב"ד אינו יכול לחזור בו דמה שקבל עליו בפני ב"ד ונפטר מלפניהם בלא חזרה הוי כגמר דין ומסתבר הכי עכ"ל. וכן פסק בא"ז הרי שפסקו אלו הגדולים האחרונים שאפי' בקבלה בעלמא אינו יכול לחזור בו כ"ש היכא דאיכא קנין ושבועה ע"כ. ואני אומר שאין מכאן ראיה כלל דהתם איירי במי שחייבו אותו ב"ד שבועה ואמר אינו נשבע פוטרי' אותו מיד כלומר ממהרים אותו לפרוע דאע"ג דאמר אינו נשבע יכול לחזור בו בעוד שלא פרע. ולפי שיטה זו הדבר ברור דאפי' יצא מב"ד יכול לחזור בו ועלה כתב הרא"ש ז"ל ומתוך דברי רש"י דהתם משמע וכו' לפי שיש לפרש פוטרים אותו מיד מלפני ב"ד כדי שלא יוכל לחזור בו אבל אחר שיצא מב"ד אינו יכול לחזור משום דהוי כגמר דין שבתחלה פסקו שחיי' שבועה והוא אמר איני נשבע ויצא מב"ד הוי כגמר דין אבל בנ"ד לא היה שם תחלת דין כדי שנא' יציאתו מב"ד הוי גמר דין אלא הבעלי דינין נתפשרו ביניהם ואפי' יצאו מב"ד יכולין היו לחזור בהם אם לא מפני הקנין והא כתיבנא דאין קנין לחצאין ואפי' לפי דעתו תמהני כמה גובריה לאפוקי ממונא בפלוגתא דרבוותא. עוד כתב טעמא אחרינא דקי"ל כל דבר ידוע לשותפות הוי בחזקת שניהם וכיון שכן אין כאן קנין אלא סילוק בעלמא כי הסילוק אינו אלא במחילה ומחיל' אינה צריכה קנין והא ודאי ליתא דדבר הידוע לשותפים הרי הוא בחזקת שניהם לענין שלא יהיה מוחזק ויהיה חבירו מוציא ועליו הראיה אבל שלא יהיה כל אחד מוחזק בחלקו לא אמרה אדם מעולם וק"ל: עוד כתב ועל כ"פ אנו צריכין לחלק בזה הדין דאין מטבע נקנה בחליפין כי יש להקשות על מה שפסק התלמוד בריש זה בורר אין לאחר קנין כלום וכן בכמה מקומות בתלמוד למה לא דקדק התלמוד לחלק שאם הקנין הוא בענין מטבע שהקנין אינו כלום ע"כ. ולדידי הא לא קשיא כלל דהכי קאמר היכא דשייך קנין אין אחריו כלום אבל במטבע לא שייך קנין ומה היה צריך לחלק: עוד כתב אלא ע"כ אנו צריכים לחלק הא דאין מטבע נקנה בחליפין היינו שבזה הקנין מקנה מטבע זו אבל אם הוא קבל על עצמו בקנין לעשות דבר ודאי שצריך לקיום הדבר אפי' במטבע וק"ל עכ"ל. ומה שכתב מטבע זו לאו דוקא אלא ה"ה אם הקנה מטבע שיש לו במקום פלוני וא"כ התולדה שרצה ללמוד אינה שכתב וז"ל וא"כ בנ"ד שלא יחד המעות א' אעפ"י שאמר ומעות בעין אין הכוונה דווקא אלו המעות כי דרך השותפין שמוציאים מעות השותפי' לצורכם ואח"כ מניחים אחרים במקומם חל הקנין אפי' על המטבע וכ"ש הכא דאיכא שבועה ע"כ. וראה גם ראה כמה מהדר האי צורבא מרבנן להפוכי בזכות ראובן שהרי השמיט לשון

השאלה שכתוב ומעות בעין ומעות שיש לנו לקבל משמע של השותפות שהם בעין הוא שהקנה לו ואפי' לפי דבריו מה תיקן הלא עדיין הקנין הוא לחצאין שהרי החובות שיש להם אצל בני אדם לא היה יכול להקנותם אלא עיקר הדין כפי הפסק השלישי דאי מפני הקנין אין קנין לחצאין אבל כופין אותו לקיים שבועתו. ואני נתחדש לי טעם אחר לפי שלא מכר לו דבר מסויים ומפני שלא נשאלתי על זה לא אאריך בטעמו של דבר:

תשובה נ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר לשמעון סחורה בהקפה לזמן בקנין ועדיין לא משך שמעון הסחורה ושוב נודע לראובן כי שמעון מבזבז נכסיו והוא ירא למסור לו הסחור' שיפסיד וכשיגיע הזמן לא ימצא מה יגבה אם כופין את ראובן לתת לשמעון הסחורה או לא:

ב **תשובה** אם נתברר בעדים ששמעוו מאבד הנכסים ומבזבז יותר מדאי קנין בטעות הוא ובטל המקח ואם לא נתברר בעדים אלא קול בעלמא הדבר תלוי בראות ב"ד אם רואים שיש ממשות בטענת ראובן אין מוציאין מיד ראובן ואם ירצה שמעון לקיים המכר עכ"פ מוכרים הסחורה על ידי ב"ד ואם יהי' שם ריוח או הפסד יהיה על שמעון ואם יביא שמעון עכו"ם טובים כפי ראות ב"ד נותנין לו סחורתו וכשיגיע הזמן פורע הוא או העכו"ם ואם יראה לב"ד שאין ממשות בטענ' ראובן כופין אותו לתת הסחורה ביר שמעון כפי התנאים הכתובים בשטר המכר. והוי יודע שאם הגיע הסחורה ליד שמעון אפי' שיהיה מבזבז נכסיו אין נזקקים לו כלל עד שיגיע זמנו. ואם יש לו ממון ביד אחרים פלוגתא דרבוותא אם מעכבים אותו עד שיגיע זמנו והנכון שבפסקים לעכב ומ"מ צריך לב"ד לחקור יפה אם הזמן הוא ארוך או קצר ואם יש לו נכסים שאפי' שיבזבז עדיין ישאר כדי חובו של זה או לא. כללא דמילתא הכל תלוי כפי ראות ב"ד לעכב או שלא לעכב:

תשובה נא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שיש להם דין ולוי יודע להם עדות אבל הוא נוגע בעדות אם יעיד לזכות ראובן הוי נוגע בעדות ואם יעיד לחובתו אינן נוגע בעדות אם יכול להעיד לחובת ראובן ולתועלת שמעון או דילמא נפסל להאי סהדותא בין לזכות בין לחובה:

ב **תשובה** יכול לוי להעיד לתועלת שמעון כיון שבעדותו זה אינו נוגע לעדות אעפ"י שאם היה מעיד לתועלת ראובן היה מגיע לעדות וזה החילוק יש בין העד הנוגע בעדות ובין

העד הפסול משום קורבה דאלו הפסול משום קורבה אין מעיד כלל לתועלת חבירו ולא לחובתו אבל הפסול מפני שהוא נוגע בעדות כיון שהוא מעיד לתועלת שמעון ואז אינו מגיע בעדות יכול להעיד. וראיה לדין זה מהא דאקשי' פרק חזקת הבתים וכיון דאסהיד ליה דלוי הוא היכי מצי מפיק ליה מיניה. ומתרצי' דאמר ידענא דהאי ארעא לאו דיהודה היא וה"פ וכי אסהיד ללוי היכי הדרא ליה וכיון שכן לא הוי נוגע בעדות ומצי מעיד ואוקימנא דאמר ידענא בהאי ארעא דלאו דיהודה היא הילכך נוגע בעדות הוא והא הכא נהי דאלו מעיד דלאו דיהוד' היא נוגע בעדות הוי אי אסהיד דלוי היא מקבלינן מיניה וכן העלה הר"ן ז"ל ודברים של טעם הם כיון שאין לו הנאה בעדותו אמאי לא מקבלינן מיניה אבל פיסול קורבא פסול הגוף הוא ובכל גוונא פסל רחמנא סהדותא דיליה בין לזכות בין לחובה:

תשובה נב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שתופס משכון שהוא נאמן לטעון עליו עד כדי דמיו אי משביעין ליה או לא:

ב **תשובה** האי מלתא תליא באשלי רברבי אבל דעת הגאונים ז"ל ורוב הפוסקים אשר אנו רגילין לסמוך עליהם פסקו דמשביעין ליה אע"ג דאית ליה מגו. והקשו ז"ל על שטה זו מהא דתניא הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא א' כל זמן שהטלית ביד האומן על בעל הבית להביא ראיה נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל. עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה: ומדקתני סיפא נתנו לו בזמנו נשבע ונוטל אלמא ברישא שהטלית בידו נוטל אומן בלא שבועה והא הכא דטוען על המשכון הוא ואפ"ה נוטל בלא שבועה כיון דאית ליה מגו בנ"ד נמי נוטל בלא שבועה הואיל ואית ליה מגו. ונ"ל לתרץ דהאי מתניתא מוקמינן בפרק כל הנשבעין כר' יהודה דס"ל דקציצה נמי לא דכיר משום דב"ה טרוד בפועליו משום דקשיא לן דאמרינן בפרק המקבל אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא א' המ"ה: ומשני הך ברייתא מני ר' יהודה בקציצה נמי דכיר ואע"ג דקי"ל דאומן נאמן כל זמן שהטלית בידו מ"מ בהא דקתני רישא דנוטל בלא שבועה לא קי"ל כוותיה אלא הדרינן לכללין דכל הנוטלים לא יטלו אלא בשבועה. כן צריך לתרץ לדעת הפוסקים דאפילו אומן אינו נוטל אלא בשבועה. א"נ לעולם אומן נאמן בלא שבועה משום דאית ליה תרי טעמא חדא מגו. ותו דב"ה טרוד בפועליו דהכי משני תלמודא בכל דוכתא הילכך נוטל בלא שבועה אבל המלוה על המשכון לית ליה אלא טעמא דמגו ומשום הכי לא יטול אלא בשבועה. והוי

יודע דבתר דתיקן רב נחמן שבועת הסת לכ"ע נשבע ולא נפקא מינה בענין מחלוקתם אלא אם נשבע שבועת הנשבעים ונוטלים שהיא שבועת המשנה או אם נשבע שבועת הסת שהיא תקנתא דרב נחמן ואיכא בין שתי השבועות מה שכתבו הפוסקים עיין עלה:

תשובה נג

א **שאלה** ראובן ולאה אשתו נפל ביניהם מחלוקת וקטטה על אודות שתתן לו רשות להנשא וכנראה שהעני ראובן כוונתו הוא לאפרושי מאיסורא והענין הוא שיש ללאה חולי הכפיה ונפשו של ראובן קצה לשתות מאותו כוס והוה ליה כמי שאין לו פת בסלו ואין אדם ניצול מהרהור שקשה מן העבירה ועברו ימים ושנים שהם באותו ויכוח וראובן אינו יכול לסבול עוד ולאה אינו שומעת ואינה מקבלת תוכחת ואמר לה ראובן הוי יודעת שאם לא תאבה לשמוע לי אני אעשה הענין על כרחיך בדין שכבר מצאתי מקום ופתח לעשות הענין בלתי רשותך כי מאז שגרשתיך והחזרתיך בטלו התנאים לדעת א' מגדולי המורים ועוד שאפילו רבינו גרשום מ"ה מודה בנדון זה שחייבת לקבל גט על כרחה וכיון שמן הדין חייבת לקבל הגט נשאר חוב הכתובה כשאר חובות דעלמא כמו שהוכיח הרא"ש ז"ל בתשובתו כלל מ"ב. לכן יורנו המורה אם יש שום פקפוק על ראובן אם ישדך ויקדש בנדון הזה ושלום על חכמי ישראל:

ב **תשובה** אם יברר ראובן שאשתו נכפית נותן לה מה שיש בידו והשאר עליו חוב וזורק לה גטה ונושא אשה אחרת ואם לא תרצה לקבלו הרי הוא פטור ממה שחייב לה משאר כסות ועונה ומותר לישא אשה שלא נשבע ע"מ לישב בטל כמו שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה כלל מ"ב שאין לנו להניח ודאי של הרא"ש וחביריו מפני ספקו של רבינו יואל. והטעם הב' שכתב לפי שגרשה בטלו התנאים הראשונים כן אני סובר להלכה וכן כתב הרשב"א ז"ל ותליא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה בגמ' דבני מערבא ואיתותב רב יהודה וקי"ל כרב הונא דאמר לכתובה החזירה ולא לתנאיה אבל למעשה אין ראוי להורות כן לפי שאין הנשים בקיאות בדין זה והיא חושבת כשמחזירה לכל תנאי הכתובה מחזירה והוא ירמה אותה ונמצא מבטל כל תנאי כתובתה והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה נד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שמת לו מת מ' יום קודם החג אם יעורר עליו בתוך ל' יום למיתתו אף ע"פ שהוא בתוך ל' יום לחג או לא:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב פי"א מהלכות אבל וז"ל לא תעורר אשה על מת שלה שלשים יום קודם לחג כדי שלא יבוא החג והם דוים שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום בד"א במת ישן אבל אם מת כשלשים יום סמוך לחג מעוררת ע"כ. שמעת מינה תרתי חדא דפסק כשמואל. ותו דמת ישן היינו שמת קודם שלשים יום לרגל אע"פ שבא לעורר עליו בתוך ל' יום למיתתו וכך הם דברי הטור: אבל התוספות והר"י בן גיאת והרמב"ן והרשב"א ז"ל וקצת פוסקים פסקו כרב דשרי וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא בעיקר הדין בפי' שלשים יום איכא נמי פלוגתא לפיכך יש להקל. וז"ל הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם אבל כמדומה בעיני שמת חדש בתוך ל' יום לדברי הכל מותר לפי שאין אדם מתיאש מהספדו ואם בא לכנוס מעות לרגל או לענין אחר שכר הספדנים הוא מקצה ועוד כל ל' יום נכלל בהספד של שעת מיתה ובאותו שכר הוא נספד ומי שמת לו מת ודאי שמספידים אותו אפי' בערב הרגל לד"ה ואם כונס מעות ואירע בו דבר יכניס אחרים ויעלה למצותו מה שאין כן במת ישן שנתייאשו מהספדו עכ"ל ובספר בית יוסף תמצא שהתיר אפי' במת ישן ע"ש והנכון דמנקט מלתא מציעתא עדיף שהוא כעין פשרה בין שתי הסברות שאם המת הוא ישן אין מעוררין עליו כשמואל ואם המת הוא חדש כלומר בתוך ל' יום למיתתו מותר לעורר עליו כרב ולזה דעתי נוטה לצרף סברת רב עם מה שכתב הרמב"ן ז"ל. וא"ת הניחא היכא דעביד בחנם אבל דעביד בשכר אפי' למאן דפסיק כרב איכא למיחש שמא קבץ מעות להוצאת הרגל ונמצא מתבטל משמחת הרגלי' תדע דלא שאני לן בין היכא דאיכ' עולי רגלי' להשתא מדלא קאמר תלמודא איכ' בינייהו האידנא לרב לא חיישינן ולשמואל חיישינן. וי"ל דמעולם לא ראינו מי שנמנע משמחת הרגל בשביל שכר הספדנים כי לעולם מקצה מעות הספדנים ואם אין לו מוכר ממה שהניח המת. והנלע"דכ:

תשובה נה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בהא דאמר רב הונא תלויה וזבין זביני זביניה וקי"ל הכי דאגב אונסי' וזוזי גמר ומקנ' אם נתן לו פחות מדמי המקח נמי או דילמא בעי' שיתן לו שוה המקח ואם לאו לא גמור ומקנה:

ב **תשובה** ראיתי שכתב הר"ן ז"ל בשם אחרים דאפי' לא נתן לו אלא שוה פרוטה גמר ומקנה ומייתי ראיה דהא אשה מתקדשת בשוה פרוטה ומדמינן לה בחזקת הבתים לתלויה וזבין וקרקע נמי כיון דאין אונאה לקרקעות כל דשקיל דמי גמר ומקנה ע"כ. ואינו נכון כלל דהא מסקינן בגמרא דטעמיה דרב הונא דסברא הוא דאגב אונסיה גמר

ומקנה ומסקנת המפרשים דלא אמרינן הכי במתנה אלא במכר דאגב אונסיה וזוזי גמר ומקנה ואי יהבי ליה פחות ממה ששוה המקח הרי השאר מתנה ולא גמר ומקנה דהכי מסתבר דאע"ג דלא היה בדעתו למכור כיון שאונסים אותו ונותנים לו שיוויו גמר ומקנה דהיכי תיסק אדעתין לומר דמשום פרוטה ימכור קרקע ששוה כמה אין זו סברא כלל. והא דמדמי' לה לאשה דמתקדשת בשוה פרוטה לא קשיא כלל דכיון דכל אשה מתקדש' בפרוטה הרי נתן לה דמיה דכל אשה בכל דהו ניחא לה דליפוק עלה שמא דאישות וכדאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ואגב אונסא והנאה זו דהויא דמי ופרוטה נמי דהיינו דמי דידה דשקלה גמרה ומקניא נפשה. ותדע לך דלא דמי אשה לקניית קרקע שהרי אשה שאמרה לשלוחה צא וקבל לי קדושין סתם וקביל פרוטה בקדושיה מקודשת. ואלו שליח קרקע אם טעה חוזר כך תירץ הרש"בא ז"ל והוא דעת הר"ן ז"ל: ומ"מ מסתברא לי שאם קנה ממנו בשעת היוקר כפי מה ששוה בשעת הזול אגב אונסיה גמר ומכר כיון שזהו דמי הקרקע ואפי' הרש"בא ז"ל מודה בזה. וכן יש לדקדק מלשון הרמ"בם ז"ל שכתב פ"י מהלכות מכירה מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח משמע שלקח מה ששוה המקח מדלא כתב ולקח הדמים:

תשובה נו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנפלה לו יבמה ונשבע שלא ייבם אותם אם חלה שבועה זו או לא כיון דקי"ל מצות יבום קודם למצות חליצה:

ב **תשובה** שבועה זו חלה מתלת טעמי חדא דאפי' למאן דפסיק דמצות יבום קודם למצות חליצה האי קדימה לאו מדאורייתא הוא תדע דחזרו לומר מצות חליצה קודמת למצות יבום ואם קדימה זו מן התורה לא היו חוזרין לומר מצות חליצה קודמת וכיון דקדימה זו מדרבנן אתי שבועה דאורייתא וחיילה על מצוה דרבנן. ותו בשעה שנשבע שלא ייבם באותה שעה לא היה חפץ ליבם וחלה עליו מצות חליצה וא"כ שפיר חיילה שבועה על היבום וכיון שחלה באותה שעה אפי' שחזר בו עתה ורוצה ליבם אין שומעין לו שכבר חלה השבועה: ותו דלא אמרינן אין שבועה חלה לבטל את המצוה אלא כגון סוכה ולולב ושופר שאין להם תקנה בקיומם בדרך אחרת אבל מצוה שיש שני דרכים בקיומה כגון מצות יבום דאיפשר נמי ע"י חליצה אם נשבע שלא לעשות א' מהדרכים אין זה נשבע לבטל את המצוה כיון שיש דרך אחרת בקיומה ומכאן אתה למד לאותם שפסקו מצות חליצה קודמת למצות יבום שאם נשבע שלא יחלוץ לה חלה שבועתו ומיבם אותה וא"עג שיש לדחות ראיה זו דיבום וחליצה שתי מצות הם מ"מ על המצוה השנית אני סומך

וטוב הוא שיתירו לו שבועתו אפי' שהיא עד"ר ויכנס יבמתו דמצות יבום קודמת ומיהו איכא למימר דקדימה זו מן התורה דכתיב ואם לא יחפוץ האיש וגו' וחזרו לומר מצות חליצה קודמת שיש בהם כח לעקור דבר של תורה בשב ואל תעשה ומ"מ דעתי שקדימה זו מדרבנן ולפיכך היו מטלטלים אותה כפי הזמן:

תשובה נז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שקנה סחורה בפני שמעון ואמר לו שמעון אתן לך ריוח דינר ותננה לי ונתנה לו אם יש לו עליו אונאה אי דמיא לנושא ונותן באמונה דקי"ל דאין לו עליו אונאה או דילמא לא דמיא:

ב **תשובה** אין לו עליו אונאה ומכ"ש הוא אם סומך על אמונתו של זה לא יסמוך על מה שראו עיניו והראיה ממה שכתב ר"ח ז"ל בטעם הדין וז"ל נושא ונותן באמונה במביא סחורתו ומצאו חבירו הרוצה ללוקחה ונתרצו לתת לו סך ידוע מריוח והלה אומר בכמה קנה וכן הוא האמת אין לו אונאה לפי שלא סמך משעה ראשונה על השיווי אלא על הדמים שלקח זה ע"כ אף הכא נמי לא סמך על שיווי הסחורה אלא על מה שנתן ראובן בפניו ולפיכך אין לו עליו אונאה:

תשובה נח

א **שאלת** ממני בראובן שמשכן לשמעון בית ואח"כ מכר כל החצר ללוי אם יכול שמעון שהבית ממושכן אצלו לסלק את לוי מדין בעל המצר לדעת הרמב"ם ז"ל:

ב **תשובה** לא ביארת אם רוצה לסלקו מכל החצר או דוקא מהבית שהיא ממושכנת אצלו. גם לא ביארת אם הוא בעצמו דר בבית או זולתו ולכן אני צריך לבאר כל החלוקות גרסינן בגמרא משכנתא לית בה דינא דבר מצרא דאמר רב אשי אמרו לי סבי דפומבדיתא מאי משכנתא דשכונה גביה: למאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא ופירשו לה אם מכרה למי שהוא ממושכנת אצלו לית בה דינא דבר מצרא דדין מצרן יש לה שכולה שכונה בידו וכן פי' הרמב"ם ז"ל. וא"כ למדנו דבעל המשכונא הרי הוא כאחד מבני המצר וקי"ל אחד מבני המצר שקדם וקנה אין שאר המצרנים יכולים לסלקו והה"נ אם קדם בעל החצר וקנה אין בעל המשכנתא יכול לסלקו דלא עדיף מאחד מהמצרנים ומלתא פתיקתא אמרו משכנתא לית בה דינא דבר מצרא לא לזה ולא לזה ולמדו מכאן המפרשים שאם בא בעל השדה למוכרה לאחר אין בעל המשכנתא יכול לעכב. ולמדו עוד שאם בא אחר ולקח שדה א' סמוך לשדה זו הממושכנת שאין הממשכן יכול לסלקו משום דינא דבר

מצרא דכיון דאיהו לית ליה בגופה של קרקע אלא זוזי אית ליה עלה לא עדיף מארעא דחד ובתי דחד דמראי בתי לא מצי מעכב אמאריה דארעא וכן העלה הרשב"א והרמב"ן והר"ן ז"ל והכי איתא נמי במרדכי ואצ"ל אם קדם בעל המצר וקנה דאין הממשכן יכול להוציאו והא לא איצטריכא לרב ז"ל לאשמעינן דפשיטא דכיון דאין לו בגוף הקרקע לא עדיף מבן המצר כי איצטריכא לי' לאשמעינן דאם קדם בעל המשכנתא וקנה אין בעל המצר יכול לסלקו דאיהו נמי בן המצר הוא דשכונה גביה אבל לאו למימרא דעדיף מבן המצר אלא כא' מהם הוא. והדרינן לכללין א' מבני המצר שקדם וקנה אין מסלקין אותו. תדע דהא מתחלה אסיקנא אדעתיה דמשכנתא אית בה דינא דבר מצרא ואם קדם וקנה בעל המצר מסלקו ואיצטריכהו לאשמעינן דלית בה דינא דבר מצרא אבל דלהוי עדיף מבני המצר לא אמרו. ואע"ג דנראה מדברי רש"י והתוספות ז"ל דבעל המשכנתא יכול לסלק את בן המצר מ"מ רוב המפרשים האחרונים ז"ל חלוקים עליהם וכן נ"ל שהוא דעת הרמב"ם ז"ל דאי לא תימא הכי אידך הוה עדיפא ליה דבעל המשכנתא יכול לסלק את בן המצר וכ"ש שאין בן המצר יכול לסלק את בעל המשכנתא ודק ותשכח. הא למדת לדעת הרב ז"ל שאין בעל המשכנתא יכול לסלק את בעל המצר אפי' מן הבית אשר היא ממושכנת אצלו וכ"ש שאין יכול לסלקו משאר החצר. ומיהו אם בעל המשכנתא דר בבית יכול לסלק את הקונה מאותו הבית בעצמו שהוא דר בה לבד והראיה מההיא דכתב בעל תרומת הדשן סי' ש"י סוחרים שנתאכסנו וכו' עיין עלה ומיהו אם הקונה אינו רוצה לקנות אלא הכל והוא אינו רוצה לקנות אלא הבית שהוא דר בו מסלקין ליה:

תשובה נט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר לשמעון בית וכתבו העדים שטר אנו מעידים איך מכר פלוני לפלוני בית פלוני וכו' ולא קנו מידו וגם כסף לא נתן לו וגם לא היה כתוב ביתי מכורה לך אם קנה בשטר זה את הבית או לא:

ב **תשובה** ראיתי שכתבו בשם בעל העטור שקנה את הבית בשטר זה שכתב דשטרי ראיה שאדם כותב שמכרתי שדה פלוני לפלוני יש בהם משום קנייה כאלו כתוב בהם שדי מכורה לך ע"כ. ודייק לה ז"ל מדאמרינן פרק חזקת הבתים המוכר שדה לאשתו קנתה ולא אמרינן לגלוי זוזי הוא דבעי ואקשינן עלה פשיטא דל זוזי מהכא תיקני ליה בשטרא מי לא תנן נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ומדלא דחיא מאי קושיא דילמא בשטרי ראיה שמכר לו את השדה בכך וכך דמאן לימא לן דשדי מכורה לך כתב ליה ומדלא משני הכי משמע דבכל גוונא דשטר אפילו שטר ראיה קונה

את השדה ואע"ג דאיכא לדחויי דלפום קושיא תריץ ליה דהכי נמי הוה מצי לתרוצי במקום שאין כותבים את השטר מ"מ כיון שהרשב"א והר"ן ז"ל כתבו דברי בעל העטור סתם ולא דחו דבריו משמע דהכי סבירא להו ואין לזוז מדבריהם ז"ל. ויש ליתן טעם דמה לי שיכתוב שדי מכורה לך וימסור לו את השטר ומה לי שיאמר לעדים תעידו עלי שמכרתי לו את השדה וימסור לו את השטר אבל אם עדיין לא הגיע השטר ליד הקונה ודאי לא קנה והבו דלא לוסיף עלה:

תשובה ס

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש עליו חובות והתנה עם הבעלי חובות שימתינו לו עד זמן פלוני ואחר אותו הזמן יתן להם כך וכך ממה שירויח כי אין לו ממה לפרוע ובתוך הזמן רוצה ללכת למד"ה ובעלי החובות חוששים שמא לא יבוא ויפסידו ממונם גם כי יגיע הזמן ולא יתן להם ממה שירויח כלום כיון שאינו במדינה אם יוכלו הב"ח לעכב עליו שלא ילך או לא:

ב **תשובה** כתבו הפוסקים ז"ל כי שני שעבודים יש לו לאדם על בעל חובו שעבוד הגוף ושעבוד נכסיו ונהי שאין גופו משועבד לענין שיוכל לאסור אותו בבית האסורים כדרך שעושים העכו"ם מ"מ משועבד הוא לענין מלאכתו שלוקח מה שנותן לתוך פיו והשאר לבעל חובו ואע"ג דאין כופין אותו לעשות מלאכה מ"מ כתב ר"ת ז"ל שאם יראה בעיני הדיינים לקונסו לפנים משורת הדין טוב הדבר ע"כ תמצא אותו במרדכי פרק המדיר. ומסתברא לי שאם הוא רגיל לעשות מלאכה או להשכיר עצמו ועתה כדי שלא יקח בעל חובו מה שיעשה אינו רוצה לעשות כמו שהיה רגיל והילכך בנ"ד נמי אם רואים ב"ד שכוונת ראובן להפקיע עצמו מבעלי החובות והולך למד"ה למקום שאין ידם שולטת עליו מצוה מן המובחר לעכב עליו. ואם רואים ב"ד שכוונת ראובן טובה לפי שפה לא יוכל להרויח ובמד"ה ירויח לתת לבעלי חובות ובעלי חובות אינם רוצים להניחו אין ב"ד מעכבין עליו ומשביעים אותו שאם ירויח ישלח להם הקצב שעליו. וז"ל רבינו ירוחם ז"ל שטר חוב שלא הגיע זמנו עדיין ורואים ב"ד שהלוה מכלה ממונו או רוצה ללכת ומתייר' המלוה שמא יפסיד חובו יכולים ב"ד לעכב הממון וכו' וסוף לשונו ואלו הדברים תלויים בראות עיני הדיינים אם יש בדבר הפסד לתובע אם לא יעכבו ויוכל להפסיד חובו כשיבוא זמנו או אם יש פסידא לנתבע אם יתפסו ממונו עד שיגיע זמן השטר כל זה יש לדיין לדקדק אלו העניינים והכל לפי הענין להציל עשוק מיד עושקו ע"כ. ומה שכתב ז"ל יכולים ב"ד לעכב הממון ולא כתב יכולים לעכבו משום דאיירי במי שיש לו ולפיכך

בעכוב הממון סגי אבל במי שאין לו ממון ורוצה ללכת ונמצא התובע קרח מכאן ומכאן הדבר ברור שמעכבים עליו כדי שלא יפסיד התובע. וגדולה מזו כתב מהר"י קולין ז"ל שורש י"ד וז"ל ועל אשר לא רצה ליתן זמן מבלתי ערבות מה אוכל להשיב על זה הלא אין לתפוס על הדיין אם לא בראיה ברורה כי ידעת שביד הדיין לפעמים לעשות דבר יראה כנגד היושר אם יראה לו שבעל הדין דוחה או מרמה דבר זה תלוי בראות הדיין רק שיעשה לשם שמים ע"כ וכ"ש בנ"ד שהוא יושר ואמת שלא יפסיד ב"ח מעותיו. ואע"פ שכתב רב יהודאי גאון ז"ל לוה שביקש לילך למד"ה ולא הגיע זמן הפרעון אין לו לתובע לבקש ממנו ערב שלא ניתנה ליתבע קודם הזמן כלל ע"כ. נ"ל שהריא"ף והרא"ש ז"ל חלוקים עליו שכתב הריא"ף בתשובה ראובן שקנה שדה משמעון ויצאו עליה עסיקין ובא לב"ה וטוען אני חושש שמא תצא השדה מתחת ידי ואני חושש שמא תאבד ממונך ולא אמצא כלום קנה באותו ממון קרקע כדי שאטרוף אותו שומעין לו וכן כתב הרא"ש ז"ל. ומעתה אתה דן ק"ו אם מפני חשש שמא יטרפוה ממש ושמא תאבד ממונו מחייבין אותו לקנות קרקע דאיכא תרי חששי כ"ש למי שהולך למד"ה דחששא קרובה הוא שיפסיד ממונו שיכול לתבוע ממנו ערב וכן נראה מדברי הטור שכתב אחר שהביא לשון רב יהודאי: אבל הריא"ף ז"ל כתב בתשובה משמע שהוא חולק. ובר מן דין נ"ל דלא אמרה הגאון ז"ל אלא במי שהוא אמוד בנכסים או שיש לו הכא קרקעות או נכסים אבל בנ"ד שהוא עני ויורד מנכסיו ורוצה ללכת למד"ה מודה הוא ז"ל שמעכבין עליו עד שיתן ערב והכל חוזר אל הכלל שהכל תלוי בראות הדיינים ובלבד שיהיה לבו לשמים:

תשובה סא

א **שאלת** ממני על אשה עגונה וז"ל העדויות במותב תלתא וכו' כד אתא קדמנא כ"ר אברהם גליפפא והגיד בתורת עדות איך קרוב לששה חדשים וכו':

ב **תשובה** אשה זו מותרת להנשא על פי העדות הראשון דהוי העכו"ם מל"ת אבל העדות השני אינו עדות כיון שהעכו"ם אמר בתחלה מה טיבו של זה היהודי שהוא בהול והשיבו לו שהוא מבקש יהודי אחר וכו' והוי כההיא דכתב ריב"ש ששאל העכו"ם במאי עסקיתו וכו' ואע"פי שדעתו היה להקל מ"מ גדולי הדור החמירו ומכללם הר"ן רבו ז"ל. אבל כפי העדות הראשון מותרת להנשא כיון שהיה מכירו וגם את שמו שהוא אבו שוארב ואע"פי שאיפשר שאחר ג"כ נקרא אבושוארב לפי שאין זה שם העצם מ"מ אין יהודי אחר שמו אבושוארב יצא מכאן לישא וליתן באלכנכי ותניא אין מעידין עד שמכירין שמו ושם עירו אבל אמרו אחד יצא מעיר פלוני מפשפשים באותה העיר אם לא יצא אלא

הוא תנשא אשתו ע"כ: וכתבוה הפוסקים ואע"פי שלא היה מזכיר שמו אלא במכירו לבד סגי: וכן משמע ממה שהשיב הרב ז"ל לעכוב אע"פי שלא יאמר קברתיו. ותו איכא מאן דס"ל דכותי מל"ת לא אמר בדדמי ותו דבנ"ד לא שייך למימר בדדמי שהרי אמר שראה שהיו הכותים מכים אותו וכשחזר מצא אותו יהודי בעצמו הרוג ומושלך בדרך כיון שמתחלה ראה שהיו מכים אותו וכשחזר מצאו הרוג ודאי דקדק יפה אם הוא אותו שהיו מכים או לא והכירו. ובר מן דין איכא סברא לומר דלא אמרינן דאמר בדדמי אלא במת או נהרג אבל מצאתיו מת או הרוג לא אמרינן בדדמי:

ג **כללא דמלתא** אשה זו מותרת להנשא מכמה טעמי חדא שהיה מכירו. ותו שהזכיר שמו: ותו שהיה נושא ונותן באלכנכי ותו דלא שייך לומר בדדמי ותו דלא יצא מכאן יהודי נושא ונותן באלכנכי ולא חזר באותו זמן זולת זה ותו דשם זה של אבו שוארב חדוש ביהודים משאר שמות לפי שהוא פלא שאין יהודי נקרא בשם זה כלל:

תשובה סב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באחים שבא להם כתב ע"י עכו"ם שמתה אחותם הנשואה ולא כתבו באיזה זמן מתה אם חייבים באבילות שלימה כשמועה קרובה או שעה א' כשמועה רחוקה ואם חייבי' לקרוע או לא:

ב **תשובה** הנה העלית ידידי דספק אבילות להקל דהא מת בתוך ל' דמשוי ליה ר' עקיבא ספק לענין פדיון ואפ"ה לענין אבילות מודה דאינו מתאבל עליו דשמא נפל הוא והא ודאי ליתא דאיתא באבל רבתי הספיקות מתאבלין עליהן ופריך דהיינו ספק בן ט' לראשון ספק בן ח' לאחרון אבל ספק נפל אין מתאבלין עליו וטעמא דמלתא דספק בן ט' לראשון הרי הוחזק זה שצריך להתאבל עליו אבל לא ידעינן מי החייב ולפיכך מתאבלין עליו מן הספק אבל ספק אם כלו לו חדשיו לא הוחזק להיות מתאבלין עליו ולפיכך אין מתאבלין מן הספק: ובנ"ד הרי הוחזק שצריך להתאבל עליו אלא שאין אנו יודעין אם שעה א' או אבילות שלימה ודמיא לספק בן ט' לראשון דלא אמרינן ספק אבילות להקל אלא היכא שנולד הספק בעיקר החיוב: ותו דלא אזלינן להקל אלא בספק שאי אפשר להתברר אבל ספק שאפשר להתברר כנ"ד לא אזלי' ביה לקולא שלמחר יודע שהיתה שמועה קרובה ולא קיימי מצות אבילות. ואם יודע שהיא רחוקה ונהגו אבילות שלימה לא הפסידו כלום:

ג **עוד כתבת** ראיה מהא דתנן פרק כל הגט המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים וכן אמרינן בכמה דוכתי דמוקמ' אחזקתיה ואימור השתא מית

ודחית ראיה זו דהכא נמי איכא חזקה כנגדה שהרי אחיה עומדים בחזקת שאינם אבלים ישמעו שמתה אמרינן שמתה זה ל' יום והבאת ראיה מההיא דמקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו טמאות דאע"ג דאיכא למימר העמד מקוה על חזקתו ואימור השתא חסר מ"מ כיון דאיכא למימר אוקי גברא אחזקתיה ובחזקת טמא היה הכא נמי אוקי האחים בחזקת שאין חייבים באבילות והא ודאי ליתא ואגב שטפך לא עיינת בה דאחים אין להם חזקה זו מחמת עצמם אלא מחמת אחותם דמוקמינן לה בחזקת חיות וזו החזקה בעצמה גורמת שיהא חייבים באבילות שלימה דמוקמינן לה בחזקת חיות. והנה ראיתי דכלא שקלא וטריא דידך על הקדמה זו דמוקמי' לאחים בחזקת שאין חייב באבילות והאי חזקה ליתא וכדכתיבנא ולכן לא ראיתי להאריך יותר:

תשובה סג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במעשה שהיה יתומה קטנה שאמר פלוני אנסני ואמה ואחיה תובעי' אותו פלוני שישא אותה והוא כופר בפניה אם היא נאמנת או לא:

ב **תשובה** מה שיש לעיין בזה המעשה הוא אם דנין דין זה האידנא. ותו אם משביעין אותו על פי טענת הקטנה. ותו אם משביעין על טענה זו כיון שאם היה מודה היה פטור דקי"ל מודה בקנס פטור קושטא דמילתא דדיני קנסות והאונס והמפתה אין דנין אותו אלא סמוכים בא"י והאידנא ליכא סמוכים מ"מ דנין אותו לענין אם תפס לא מפקינן מיניה ואם יבואו עדים שחייב לו קנס נהי דלא כייפינן ליה ליתן אבל אם תפס כדי קנסו אין מוציאין מידו וכן היא הסכמת רוב הפוסקים והרמב"ם ז"ל מכללם. וכן כתב הרי"אף ז"ל והיינו דכתב ז"ל דיני אונס ומפתה אעפ"י שאין דרכו לכתוב אלא הנוהג בזמן הזה. ולא עוד אלא דמשמתינן ליה עד דמפייס לבעל דינו. ותו דנין אותו לענין בושת ופגם וצער שהם ממון שאם יבואו עדים אעפ"י שאין גובין ממנו הקנס הקצוב בתורה מ"מ פורע בושת ופגם וצער דממון נינהו: ואם יודה נהי דמודה בקנס פטור מ"מ משלם בושת ופגם וצער על פי עצמו. ומה שכתב הר"ב ז"ל דאונס ומפתה אין דנין אותו אלא סמוכין היינו כל דין אונס ומפתה דהיינו קנס. וז"ל הרמב"ם ז"ל וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו אנסת ופתית אותי והוא אומר לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע שבועת הסת שאילו הודה היה משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו ע"כ. עוד דנין דין האונס לענין אם חייב לישא אותה דבשלמא מפתה כיון שאם לא רצה לישא אותה נותן קנס ונפטר בשעה שהודה נפטר מן הקנס וממילא נפטר מלישא אותה אבל האונס חיוב ליתן הקנס ולישא אותה ואעפ"י שנפטר בהודאתו מן הקנס לא נפטר מלישא אותה אלא

כופין אותו ב"ד לקיים מצות עשה ולו תהיה לאשה דשתי מצות נינהו וכן מנה אותם הרב ז"ל שתי מצות. וכבר הוכחתי בתשובה אחרת בראיות דלישא אותה אין זה קנס אלא ממון הילכך דנין דין זה שאם יבואו עדים נהי דאין כופין לפרוע קנס אבל כופין אותו לישא אותה וכן אם יודה כופין אותו לישא אותה. ובנ"ד כיון שהיא קטנה קי"ל פיתוי קטנה אונס הוא והכי הוי מסקנא דתלמודא בפ' ד' אחין ובכמה דוכתי ואף על פי שהרמב"ם ז"ל כתב פ"ג מהלכות איסורי ביאה הבא על הקטנה אשת הגדול אם השיאה אביה הרי זה בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על בעלה ע"כ. ומדנאסרה על בעלה משמע דפיתוי קטנה לאו אונס הוא. כבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וגם מ"מ שקיל וטרי בה טובה וכתב לבסוף ומעתה צריכין אנו ראיה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מצאתיה ע"כ. ומשמע דכולהו רבוותא ס"ל כפשטא דסוגיין דפרק ד' אחין דפיתוי קטנה אונס הוא. ולפי דעתי מודה הרב ז"ל בנ"ד דע"כ לא אמרה הרב ז"ל אלא בקטנה שהשיאה אביה דלא אמרינן אונס הוא לענין שתהיה מותרת לבעלה וההיא דפרק ד' אחין איירי בקטנה בת מיאון דהוי אונס גמור כיון שאין כאן קדושין דאורייתא וכמו שכתב בעל מגדל עוז וזהו שכתב הרב ז"ל אבל קטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה ואפילו היה כהן וכו' וכן כתב פ"ג מהלכות איסורי ביאה הילכך לגבי מפתה פיתוי קטנה אונס הוא ומכ"ש הוא וטעמא רבה איכא דמתוך סכלותה נוחה להתפתות והוי פתויה אונס והכי אמרינן בגמרא עלה דמתני' דהמפתה נותן ג' דברים וכו' פקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער מרוב תאותה לזכר ומתוך כך אינה כאנוסה שיתחייב בצער דוק מינה שאם אינה פקחת אלא קטנה שהיא סכלה אינה בעלת תאוה והרי היא כאנוסה. כללא דמלתא דבנ"ד פיתוי קטנה אונס היא ואפילו לדעת הרב ז"ל ולפי שטה זו לא נצטרך לומר דהאי דפרק ד' אחין דרך דחייה אתאמרא ולאו קושטא הוא. וא"ת למה לא פירש הרב ז"ל חילוק זה גבי מפתה קטנה. וי"ל כיון דפירש גבי סוטה אבל קטנה בת מיאון אין לה רצון להאסר על בעלה ה"ה והוא הטעם דאין לה רצון להיות פתויה פיתוי אלא אונס הוא. ומיהו סוגיות הירושלמי קשיא עליה דהרמב"ם ז"ל כאשר כתב הרב בעל מ"מ ואיפשר לומר לדעת הרב ז"ל דהוי פלוגתא דאמוראי דגרסי' פרק היה מביא והביא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה ושקלי' וטרי' בה ואמרי' שכן אדם מפריש על בתו קטנה פי' שכן מפריש קרבן סוטה על בתו קטנה וכי היכי דהכא שלא מדעתה שהרי אין דעת קטנה כלום בעל נמי יכול להפריש שלא מדעת אשתו ודחיה מכיון שהשיאה לו כבר יצאת מרשות אביה והיכי מצי מפריש עליה אלא שכן אדם מפריש על אשתו חרשת ופריך וכאן סוטה קטנה אין את יכול דאמר רבי

זעירא בשם ר' יסא בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון ליאסר על בעלה ופירכא זו בין למאן דפשיט שכן אדם מפריש על אשתו קטנה בין למאן דדחי פשיטותא דמשמע משום דיצאת מרשות אביה הא לאו הכי שייך קטנה סוטה והלא אין לה רצון להאסר על בעלה משמע דהך אמורא דדחי לפשיטותא משמע דס"ל דשייך קטנה סוטה ויש לה רצון להאסר על בעלה וכן כתב הפושט בעצמו ומשום הכי עביד מר"ן ז"ל כעין פשרה היכא שהשיאה אביה דחלו קדושי תורה ונשואיה נשואין מסתבר כמ"ד דיש לה רצון כיון דאית בה תרתי חדא דסוף סוף פיתוי היא ותו דנשואיה של תורה הילכך נאסרה על בעלה אבל היכא שהיא קטנה בת מיאון מסתבר לפסוק כמ"ד דאין לה רצון ליאסר על בעלה. א"נ דהך סוגיא איירי מדאורייתא דאין לקטנה רצון כלל ליאסר על בעלה דפיתוי קטנה אונס הוא ומותר לו מן התורה אלא דרבנן גזרו בקטנה שהשיאה אביה שהיא נשואה מן התורה משום דמתחלפא כנשואה דעלמא דאמרי אינש זו של תורה וזו של תורה כי היכי שזו מותרת לבעלה אחר שזינתה גם אשה דעלמא מותרת לבעלה ואיפשר דמהאי טעמא כתב הרב ז"ל אסורה לבעלה אלא שצריך לבקש אם ישנה לגזירה זו בתלמוד ואפי' אם תרצה לומר דלא ידעי' סברתו של הרמב"ם ז"ל בקטנה המפותה אם הוא אונס או פיתוי לא שבקי' מאי דפשיטא לכולהו רבוותא דפיתוי קטנה אונס הוא ומותרת לבעלה אפילו שנשאה אביה וכ"ש גבי המפתה את הקטנה דאונס הוא וצריך לישא אותה עכ"פ ולשלם ממון בושת ופגם וצער ואם יש עדים לשלם גם הקנס:

ג **כללא דמלתא** רואה אני לדון דין זה האידנא לענין דמשמתינן ליה עד דמפייס לבעל דינא. ולענין אם תפס לא מפקינן מיניה. ולענין אם חייב לישא אותה ולענין שאר דברים שהם ממון ואע"ג דלא עבדינן שליחותייהו אלא במלתא דשכיחא ואונס ופיתוי לא שכיחי מגו דנחתינן לדין לפלגא נחתינן לכולא. ולענין אם חייב שבועה על טענת הקטנה כבר תקנו הגאונים ז"ל שנשבעים על טענת קטן כדי שלא יהא כל א' וא' כו' אף הכא נמי שלא ילך כל א' ויאנוס או יפתה בתו של חבירו ויאמר פטור אני אפילו משבועה. ולענין אם נשבעינן על טענה זו כיון דאם מודה מפטר הדבר ברור כיון דאיכא בכלל הטענה דברים שאם יודה יתחייב בהם חייב לישבע וכן כתבו הפוסקים בהדיא וכבר כתבתי למעלה לשון הרמב"ם ז"ל הילכך לענין החיוב אם יש עדים בדברים כופין אותו לישא אותה לקיים מצות ולו תהיה לאשה ומשלם בשת ופגם וצער אבל קנס אין גובין אותו ואם תפס לא מפקינן מיניה ואם הודה פטור מן הקנס ומשלם הממון ונושא אותה כי דעתו הוא שאין נפטר בהודאתו מלישא אותה ואם כבר נשבע שבועת הסת ונפטר ואם ראו ב"ד שיש רגלים לדבר ורוצה לישבע לשקר רשאים לאיים עליו עד שיודה:

תשובה סד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד ביד שמעון בעד א' ונשבע שמעון להכחיש את העד אם נפסל לעדות ולשבועה:

ב **תשובה** נפסל שמעון לאלתר שהרי ראובן והעד מצטרפין לפוסלו שהרי שניהם יודעים שנשבע לשקר וכן כתבו בשם ריב"א והכי איתא במרדכי פרק דיני ממונות תניין ואין ראובן נוגע בעדות כיון שכבר נפטר שמעון ממנו בשבועתו ואעפ"י שבזמן שנתחייב שמעון שבועה פעם אחרת ובאים ראובן והעד ומעידים שהוא פסול לשבועה מגיע לראובן הנאה שידעו למפרע שלא טען הוא שקר וגם העד לא העיד שקר לא נחשדו ישראל להעיד שקר בשביל הנאה כזו הילכך נפסל שמעון לאלתר מכאן ולהבא:

תשובה סה

א **שאלת** ממני על יחידים שעשו הסכמה ותקנה לעצמם אם יש לחוש לה:

ב **תשובה** לא ביארת אי איכא פסידא לאחריני בהאי תקנתא דאי איכא פסידא לאו כל כמיניהו דאתנו לאפסודי לאחריני אבל אם נטלו רשות מחבר העיר והסכים עמהם הסכמתם קיימת והראיה מהא דאמרינן פרק השותפין הנהו טבחו דאתנו בהדי הדדי דכל מאן דעביד ביומא דלאו דיליה לקרעוה למשכיה אזל חד מיניהו ועבד ביומא דלאו דיליה קרעוה למשכיה אתו לקמיה דרבא חייבינהו אתיביה רב יימר בר שלמיה רשאים בני העיר להסיע על קיצותן לא אהדר ליה רבא אמר רב פפא שפיר עבד דלא אהדר ליה ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא דאיכא אדם חשוב לאו כל כמיניהו דמתנו. ואיכא למשמע מינה דאפי' היכא דאיכא רבנן אחריני צריך רשות מהחכם הממונה על הצבור דהא רבא לא שאל אם נטלו רשות מהחכם אחר או לא ומשום הכי לא רצה להשיב לו שהיה נראה כנוטל שררה לעצמו:

ג **שוב** ראיתי שכתבו כן בשם רבינו יהוסף ן' מיגש ז"ל וז"ל אדם חשוב פי' הממונה על הצבור וטעמא דמלתא כיון דאיכא פסידא לאחריני בתנאייהו דהא מקרי תרעא ומפסידי לוקח' לאו כל כמיניהו דמתנו אבל היכא דליכא פסידא לאחריני תנאייהו תנאה וכן נמי אי איכא אדם חשוב אע"ג דאיכא פסידא. ומיהו כי אמרינן תנאייהו תנאה דוקא כדאתנו כל טבחי דמתא משום דכל בני אומנות אחת הוו בני העיר לגרמייה ורשאין להסיע על קיצותן אבל תרי ותלתא לא ומיהו אפי' תרי ותלתא דאתנו אהדדי שכל מה שישתכרו באומנותם יהיה לאמצע קנו שנעשו שכירים זה לזה. וכן אם אמרו כל מקח שיבוא לידינו נהיה שותפים בו קנו שכל א' זוכה לעצמו ולחבירו וה"ל כמגביה מציאה לחבירו עד

שיחזרו בהם דודאי אם רצו לחזור רשאים הם בכך דהא פועל חוזר בחצי היום ודוקא שיש עדים בדבר שחזר בו אבל אינו נאמן לומר חזרתי בי קודם שלקחתו דא"כ אף פועל שנשכר ללקט מציאות יאמר כן ונאמין אותו אלא ודאי פועל אעפ"י שיכול לחזור בו כל שלא חזר בו מסתמא על דעת תנאו הראשון הוא עושה עכ"ל הר"ו ז"ל. ומשמע נמי מהך עובדא שאם אין שם אדם חשוב ממונה על הצבור אעפ"י שיש שם חכם אלא שאינו ממונה על הצבור תנאה קיים אעפ"י שלא נטלו רשות ממנו שהכל תלוי באותו שהוא ממונה על הצבור לתקן כל צרכיהם וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל פי"ד מהלכות מכירה וז"ל במד"א במדינה שאין שם חכם חשוב לתקן מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה וכו'. ומסתברא לי דאפילו היתה הסכמתם בשבועה כיון דאיכא פסידא לאחריני לאו כל כמינייהו לאשתבועי לאפסודי לאחריני וקרוב אני לומר שהיא שבועת שוא ומינה דהא דאמרינן פועל חוזר בחצי היום ה"מ בלא שבועה אבל אם נשבע לעשות עמו מלאכתו אותו יום כופין אותו לקיים שבועתו ואינו יכול לחזור בו עד שישלים תנאו על מה שנשבע. וכן אם התנו שכל מקח שיבוא לידינו נהי' שותפי' בו ונשבעו אין יכולים לחזור בהם עד שיושלם הזמן שקבעו או עד שיתירו השבועה מדעת שניהם כיון דליכא פסידא לאחריני. ומ"מ אם אמרו הטבחים אנו נבטל מלאכה זו כדי לקיים שבועתם חייבים לקיים שבועתם דהא חלה כיון דליכא פסידא לאחריני אם יבטלו שהרי אינם משועבדים לעשות לצבור מלאכה זו:

ד **כללא דמלתא** אם הם משועבדים לצבור לעשות להם מלאכה זו והתנו אהדדי למכור בשער ידוע בגוונא דאיכא פסידא לאחריני אפי' נשבעו לאו כל כמינייהו לאשתבועי. ותניא בתוספתא מי שהיה בלן לרבים ספר לרבים נחתום לרבים שולחן לרבים ואין שם אחר אלא הוא והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לביתו יכולין לעכב על ידו עד שיעמיד אחר תחתיו ואם התנה עמהם בב"ד או שיעבור עליו את הדרך הרשות בידו ע"כ. ודע שכל התנאים דמתנו בני העיר או טבחי העיר הוי בלא קנין וטעמא דמלתא דאיידי דצייתי אהדדי גמרי ומקנו וכן כתב רבינו מאיר עלה דרשאי' החמרים להתנות וכו' וכן הדין לשותפים לדעת הפוסקים. ולענין השותפים חולק הרמב"ם ז"ל וכתב דצריך שיטילו לכיס ע"ש:

תשובה סו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן בכור יעקב שמת בלא בנים ויבם שמעון את אשתו ואח"כ מת יעקב מי נוטל חלק בכורתו של ראובן שמעון שיבם את אשתו או מתחלק לכל האחין:

ב **תשובה** אדמבעיא לך בחלק הבכורה משמע דפשיטא לך דחלק הפשוט נוטל אותו שמעון שיבם את אשתו והא ודאי ליתא דהכי הוי הסכמת רוב הפוסקים והרמב"ם ז"ל מכללם דאין שמעון נוטל חלק במה שהיה ראוי לראובן בירושת אביו דבכור קרייה רחמנא ליבם שנא' והיה הבכור וכי היכי דבכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק גם היבם אינו נוטל בראוי כבמוחזק ואלו הנכסים ראויים הם לראובן כיון שמת בחיי אביו הילכך אינו נוטל בהם היבם כלום אלא הרי הוא כשאר אחים וחולקין מה שירשו מאביהן בשוה ואע"ג דאם היו לראובן זה בנים ואפי' בת יורשת חלק בכורתו בנכסי יעקב אע"פי שמת ראובן בחיי אביו שאני יורשים שבאים מכח ירושה ויורשים בראוי כבמוחזק אבל יבם בנחלת אחיו לא הוי יורש אלא משום דכתיב יקום על שם אחיו לנחלתו וקרייה רחמנא בכור לענין נחלה זו כדי שלא ירש בראוי כשאר יורשין ושני דינין אלו כתב הרמב"ם ז"ל בפרק שני כתב מי שהיו לו שני בנים בכור ופשוט ומתו שניהם בחייו וכו' ובפ"ג כתב מי שיבם אשת אחיו הרי הוא יורש בכל נכסיו המחזיקים וכל הראוים לבוא לאחר מכאן הרי הוא בהם ככל אחין שהרי בכור קרא אותו הכתוב שנא' והיה הבכור וגו'. וכתב בעל מ"מ ומדברי רבינו מתבאר שאם מת האב אחר מיתת הבן אין היבם נוטל בנכסי הזקן חלק המת מפני שנכסים אלו ראויין למת וזהו ראוי שאין יורש וכן עיקר וכן העלו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ביבמות ע"כ. וכן כתב נמקי יוסף בשם הרי"טבא ז"ל וכן כתב הטור בלי חולק. ולפי דרך זה צריך לפרש הא דאמרינן פרק השותפים פשיטא חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא יבם מאי אמר אביי היא היא מאי טעמא בכור אמר רחמנא. רבא אמר אמר קרא והיה הבכור הווייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור ומשמע פשטא דהך סוגיא דיבם נוטל חלק המת וצריך לפרש כגון שמת יעקב הזקן ועדיין ראובן קיים ולא הספיקו לחלוק הירושה עד שמת ראובן ויבם שמעון את אשתו שהרי ראוי הוא לראובן ואם היה ראובן בכור נוטל היבם ג' חלקים שני חלקים של ראובן ויהבינן להו הני תרתי אחד מצרא וחלק שלו נוטל על פי הגורל דקי"ל כרבא דאמר הווייתו כבכור ואין חלוקתו כבכור. ואם ראובן לא היה בכור נוטל היבם שני חלקים כפי הגורל. ומסוגיא זו למד הרשב"א ז"ל שאם לקחו שדה בשותפות זה שני חלקים וזה חלק א' כשבאים לחלוק נוטל שני החלקים יחד שע"מ כן קנו ושני חלקיו הם כחלק

א' דומיא דחלק בכורה וחלק פשוט דיהבינן להו אחד מצרא אבל אם קנו שדה ג' בני אדם וחזר אחד מהם וקנה חלק חבירו חולקים על פי הגורל אפי' שיפלו שני חלקיו מפוזרות דסוף דינא כתחלת דינא שאם היו הג' באים לחלוק היו חולקים על פי הגורל השתא נמי שקנה אחד חלק חבירו חולקים בגורל ודמיא ליבם שבא ליטול חלק אחיו וחלקו דלא יהבינן להו א' אחד מצרא אלא ע"פ הגורל: וא"ת בשלמא חלק בכור וחלק פשוט כתב רחמנא פי שנים מקיש חלק בכורה לחלק פשוט כדנפקא בפרק יש נוחלין אבל שותפים שלקחו שדה מנא לן דיהבינן להו אחד מצרא. וי"ל דגבי חלק בכורה וחלק פשוט שני חלקים הם אלא שהכתוב עשאן חלק א' אבל שותפין שקנו שדה זה קנה שני שלישים וזה שליש לא צריך קרא שהרי שני השלישים חלק א' הם אלא שהוא חלק גדול ופשוט הוא:

תשובה סז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ורחל אשתו שהיתה יודעת בטיב משא ומתן והרווחה ממון וקנתה בתים ועליות ולא היו להם בנים והקדישה אותם לעניים בערכאותיהם כמנהג וחלק לאדוננו שמואל הרמתי ע"ה והתנית בהקדש שתוכל לשנות ולבטל ההקדש כל ימי חייה וחיי בעלה אם ישאר אחריה שיהיה להם כח להכניס ולהוציא או להחליף עניי קהל זה לעניי קהל אחר או למכור הכל כפי אשר תרצה ובעלה אחריה ומנתה אפטרופוס על הקדשות הנז' ונפטרה לבית עולמה וחיי לכל ישראל שבקת ונשאר בעלה אחריה כמו ג' שנים ולא שנה דבר כלל ולא חדש מכל אשר צותה אשתו ואחר מיתת אשתו מסר כל הכורמיאות ושטרי קניית הבתים ושטרי ההקדשות ליד האפטרופוס אשר מנתה והוא בעצמו הוא גזבר העניים ואם לא מפני שטרי ההקדשות שנעשו בערכאותיהם היו לוקחים הכל לבית אל מ"אל לפי שאין לאשה המקדשת ולא לבעלה שום יורש בדיניהם ואח"כ נפטר הבעל ויש לו בת אחות ומערערת על ההקדש יורה המורה אם יש ממש בדבריה לבטל ההקדש וכבר התחיל הגזבר לגבות מיום מיתת הבעל ומחלק לעניים שכירות הבתים והעליות:

ב **תשובה** ההקדש קיים מכמה טעמים כאשר אבאר בע"ה ותחלה דע כי הסכמת האחרונים ז"ל שיחיד הדן עם הקהל חשבינן לקהל מוחזקים והיחיד הוא המוציא ועליו הראיה ואפילו שהיחיד מוחזק מוציאין מידו ואחר כך עומדים לדין וכתבה המרדכי סוף פרק לא יחפור וכתב הרמ"ה שהוא מנהג תורה וטעמא רבא איכא דאמרינן קדרה דבשותפי לא קרירא ולא חמימא. ואי חשבינן לכל יחיד מוחזק ילך ויתפוס משל

רבים ואין מונע דכל אחד אומר מה לי ולצרה. ותו שהרי ההקדש מוחזק מכח שטרי ערכאותיהם ותו שכבר הגיעו השטרות ליד הגזבר וזכה לצורך העניים. ותו שכבר התחיל לגבות שכירות הבתים הילכך הדבר ברור שהיורש הוא המוציא ועליו הראיה או לענין אי מצי למימר קיים לי כפלוני גאון אם יצטרך הדבר לזה כ"ש כי לפי עניות דעתי הדבר פשוט שחל ההקדש אפילו שהיה היורש מוחזק כאשר אני עתיד לבאר בעה"י. שנינו בכמה מקומות הכל כמנהג המדינה והמנהג כלל גדול בדיני ממונות וגרסינן בירושלמי פרק הפועלים מנהג מבטל הלכה ואפי' מנהג החמרים והספנים ואע"ג דבעינן שיהיה נקבע על פי ותיקון חמרים וספנים לדידהו ותיקון נינהו וכיון שמנהג המדינה מימי הנגידים הראשונים אשר שמענו שמעם לדון על פי השטרות העולות בערכאותיהם בין שטרי הודאות ומתנו' ושוברים חוץ מגטי נשים ושחרורי עבדים דאיסורא נינהו ואפי' שלא יהיו בהם התנאים שהזכירו רז"ל היו דנין על פיהם הכל כמנהג המדינה. וטעם המנהג ברור שאם היו יודעים שאין אנו דנין על פי שטרותיהם נפיק מינה חורבה וסכנה לדייני ישראל ולכל הקהלות אשר תחת ממשלתם. וכן כתוב בהגה' באשרי תקנת חכמים הוא שתקנו בשטרות העולות בערכאותיהם שיהיו כשרים לפי שהעכו"ם מקפידים על עשיית שטרות שבערכאותיהם אם נפסלים ע"כ ואין צריך להביא ראיה למפורסמות. וא"ת דלא אמרינן מנהג מבטל הלכה אלא דין התלמוד אע"ג דמצאו לו סמך מן המקרא אבל ירושה שהיא מן התורה אין המנהג מבטלה והכי משמע פרק חזקת הבתים גבי פועל בכניסתו משלו וביציאתו מבעל הבית וכו' ותו דלא יהיה המנהג חמור מתנאי גמור וקי"ל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. לא קשיא כלל שאם היינו דנים לענין הירושה וכגון שהיה המנהג שלא ירש בת אחות הכי נמי דאין המנהג ולא התנאי מבטל אותו אבל הכא אין אנו באים לדון אלא על המתנה אם היא מתנה או לא וכיון דמנהג המדינה הוא לקיים שטרי המתנות העולות בערכאותיהם מנהג מבטל הלכה ובלשון מתנה יכול להרבות לזה ולמעט לזה ולהשוות להם הבכור וכן שנינו בפרק יש נוחלין תדע שהרי מוציאים ממון מכח המנהג וכל שכן שמפקיעים ירושה בלשון מתנה מכח המנהג: ותו כי לדעת הרמב"ם וקצת מפרשים ז"ל ירושת הבעל מדברי סופרים ופשיטא דנפקעת ע"י המנהג. וא"ת לא זכה הבעל מחמת ירושה אלא מחמת שמעשה ידיה שלו: ליתא דא"כ לא היה נכתב ההקדש וכל שטרי הקנין בשמה והוא עומד ושותק וכתוב בשטר ההקדש שהיה מדעתו ורצונו. ותו דילמא כתובתה כמנהג בני המדינה דמעשה ידיה לעצמה והוא לא היה עמה אלא כשומר בעלמא וזו מפורסם ותו דעל היורש להביא ראיה שהיו מעשה ידיה לו לפי שהקהל מוחזקים כדכתיב לעיל. ותו דיש שטר

בערכאותיהם שהיא קנתה את הבתים מבעלה והוא קבל הדמים ולא נשאר לו בהם שום זכות והיא הקדשתן. הרי מטעם מנהג כל השטרות העולות בערכאותיהם כשרים ההקדש קיים. ותו דכל שטרי קרקעות אשר בזה המלכות כולם עשויים בערכאותיהם ולא תמצא אפילו א' עשוי בעידי ישראל אפי' בין ישראל לישראל ולא ראינו ולא שמענו מימינו מי שלא ידון בהם וכיון דשאר קנייני קרקע הכל הוא בערכאותיהם גם הקדש הקרקעות הוא בערכאותיהם ופוק חזי כל שטרי ההקדשות שיש לקהל המוסתערב יצ"ו אין גם א' בעידי ישראל אלא כולם בערכאותיהם. וטעם המנהג הזה ברור נוסף על טעם השטרות הכללי לפי שההקדש לא יתקיים אלא ע"פ פסק השופט הגדול הממונה מאת המלך או מאחד מהשופטים הממונים מתחת ידו הנקראים נוייב שאם היו עושים ההקדשות ע"פ סופרי ישראל ודייניהם אם אין שם יורש בדיניהם יקחו אותו לבית אל מ"אל שלא יקבלו עדות ישראל כנגד בית אל מ"אל וזה ברור. וכיון שכל השטרות של הקרקעות וכל ההקדשות אינם עולים אלא בערכאותיהם חזר זה להיות המנהג קבוע ע"פ ותיקין ועושים על פיו לכולי עלמא וכיון שהדבר תלוי במנהג מעתה אין אנו צריכים לתנאים שהזכירו רז"ל בשטרי ערכאותיהם אפילו יהיה כחרס כך נהגו ולא גרע ממנהג חמרים וספנים וכ"ש שמנהג זה נקבע מימי הנגידים הראשונים וטעם זה נכון וברור לכל מי שמודה על האמת. תו איכא טעמא אחרינא אפילו שלא היה שם מנהג דקי"ל כשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר שיועיל שטר בזה לכל בני מלכותו דאמרינן עלה דמתניתין דכל השטרות העולות בערכאותיהם בשלמא מכר מדיהיב זוזי וכו' אלא במתנה במאי קני ליה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא איבעית אימא חוץ מבגטי נשים. ואע"ג דהרמב"ם ז"ל פסק כלישנא בתרא משום דה"ל דפליגי לישני אהדדי הא איכא רובא דרובא דפסקו דלישני לא פליגי ואיכא מ"ד דאע"ג דפליגי קי"ל כלישנא קמא ונפקא מינה דכל שטרי מתנות אפי' העומדים לקנו' העולות בערכאותיהם כשרות ואלה הם אשר הקיפה ידיעתי עליהם בעל העטור הרמ"בן הרש"בא מגיד משנה הריט"בא הר"אש הטור הר"ן הר"י קילון שורש קפ"ח רי"בש בתשובה סימן נ"א העיד שכן דעת כל האחרונים ז"ל. ובדעת הרי"אף ז"ל איכא פלוגתא הריט"בא ז"ל כתב והריא"ף ז"ל הביא שתי הלשונות ולא פסק כאחד מהם. והרשב"א ז"ל כתב דבתשובה פסק כלישנא בתרא. ואני ק"ל א"כ אמאי כתב לישנא קמא אי לאשמעינן דדינא דמלכותא דינא במלתא דשייך למלכותא לא ה"ל לאיתויי עלה דמתניתין דכל השטרות העולות בערכאותיהם. ולפי' אני אומר אחר בקשת המחיל' דס"ל ז"ל דלישני פליגאן אהדדי וכדכתב הרא"ש ז"ל שהוא הולך לעולם בעקבות הרי"אף

ז"ל וגם המרדכי הוא ס"ל הכי: הרי לך עדה קדושה קמאי ולכולהו בתראי דס"ל דשטרי מתנות העולות בערכאותיהם כשרים ומי הוא אשר ערב אל לבו לפסוק כנגדן וכ"ש להוציא ההקדש מחזקת העניים דמצו למימר קים לן כהני רבוותא. וליכא למפסלינהן לשטרות דידהו משום דמקבלי שוחדא מכמא טעמי חדא דכתב הרא"ש ז"ל דאפילו נפיק עלייהו קלא דמקבלי שוחדא לאצלויי דינא לעדות שקר לא מרעי נפשייהו. עוד כתב דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא ע"כ. וכן אנו לא ראינו ולא שמענו מימינו שיעידו שקר העדים העומדים לפני השופטים במעמד מושבם. חדא דלא מרעי נפשייהו: ותו דאימת מלכות עליהם: ותו שאין מבררים אלא אנשים ידועים אצלם דלא מסהדי שקרא. ובר מן דין לא שייך בנ"ד שיתנו להם שוחד להעיד שקר דמי יתן דבשלמא שטרי מתנות דבעלמא איכא למיחש שמא מקבל המתנה נותן שוחד לעדים כדי לקיים המתנה. אבל הקדש לעניים מי יתן השוחד. וכ"ת המקדשת תתן השוחד כדי להעביר הנחלה מיורשי בעלה. לזה לא היתה צריכה חדא שיש בידה שטר שאין לבעלה כלום בבתים. ותו התנה שלא יירשנה בעלה כ"ש כי בדיניהם אין הבעל יורש אלא דבר מועט. ותו שכבר היא יודעת שאין לבעלה יורש זולת בת אחות ואינה יורשת בדיניהם ולמה היתה צריכה לתת שוחד לקיים ההקדש לא תקדיש ולא תתן שוחד הילכך איני רואה טעם שיעיד שקר אפילו עדים דעלמא וכ"ש שיהיו עדים העומדים לפני השופטים מעידים שקר וכ"ש הערכאות עצמם שהרי הכל נעשה בפניהם. תו איכא טעמא אחרינא אפילו לפי שטות הרמ"בם ז"ל דל מהכא שטרא והוי כמאן דליתיה הא איכא אמירה וקי"ל אמירה לגבוה כמסירה להדיוט. וא"ת אמירה זו מי מעיד עליה: לא קשיא דנאמנים הם הערכאות בזה דלא מרעי נפשייהו. וכיוצא בזה כתב רי"בש ז"ל בתשובה סימן נ"א וז"ל ומ"מ אפי' לדעת הרמ"בם ז"ל הדבר ברור דשטרי צואה כשרים כשטרי מכר שהרי אין השטר עושה קנין דא"כ מגרע גרע דהא אין שטר לאחר מיתה אלא דבור המצוה עושה הקנין דדבריו כמסורין וככתובין דמו. ואין השטר אלא לראיה בעלמא והערכי נאמן לומר שכך צוה דהא לא מרע נפשיה וה"ל כשטרי מכר וכן כתוב בספר חשן משפט בסימן ס"ז בפשיטות ומבואר עד כאן. וגדולה מזו כתב הרא"ש ז"ל בתשובה כלל י"ח וז"ל אבל נראה שבזמן הזה אין רגילין בדיני ישראל ולא בערכאותיהם לקנות בשטר לא במכר ולא במתנה דשטר קנייה היינו שטר שכתוב בו שדי מכורה לך שדי נתונה לך ומסרו ליד הקונה או ליד המקבל ובזה אין רגילין בזמן הזה אלא מקיימים המכר או המתנה באחד מן הקניינים דשייכ' בהו וכותבים השטר לראיה בעלמא הילכך כולהו כשרים בערכאותיהם של העכו"ם ע"כ. עוד שם שטרות העולים בערכאותיהם של העכו"ם ועשויין בלשון שטרי העכו"ם אע"פ

שאין עשויין בלשון שטרי ישראל כשרים ע"כ. משמע מתשובות אלו שאפילו שטרי מתנות שאין בהם קנין כיון שעשוין בלשון שטרי העכו"ם שאין קונין אלא באמירה לבד כשרים וטעמא דמלתא דמלכא אמר דבשטר זה יקנה מקבל המתנה ומכאן ראיה גמור' לנ"ד דנכתב שטר ההקדש כפי מה שכותבים העכו"ם שטרי הקדשות שלהם. ותו דנ"ד הוי כעין צואה לפי שבתחלה עשתה מקצת ההקדש לעניי העכו"ם יצ"ו בערכאותיהם והניחה לעצמה רשות להכניס ולהוציא ולהחליף וכאשר חלתה החליפה ההקדש לעניי הספרדים יצ"ו וחלק לאדוננו שמואל הרמתי ע"ה. ואני מעיד עלי שמים וארץ כי שלחה אחרי אז ומצאתיה חולה ושלחה אחר עכו"ם אחד לקרוא בפני את שטרות ההקדש והודעתני איך בטלה מה שהקדישה לצורך העכו"ם והקדישה אותו לעניי קהל הספרדים יצ"ו ולאדוננו שמואל הנביא ע"ה כפי החלוקה אשר כתובה בשטרי ההקדשות. ויכולה היתה לשנות אותו שהרי אין כתוב בשטר ההקדש אלא בעד עיניה ר"ל לאחר מיתה ושעשתה אותי ממונה על ההקדש הנזכר וכל זה היה בפני בעלה ומרצונו. ומתוך חולי זה נפטרה לבית עולמה וחיי דכל ישראל שבקת. א"כ דל מהכא שטרי הקדש הרי זו צואה גמורה ודבריה ככתובין וכמסורין דמו וכ"ש הקדש דאיכא נמי אמירה לגבוה כמסיר' להדיוט. וגם כליפא שליח ב"ד היה עמי באותה שעה ושמע כל מה שאמרה כנז':

ג **והוי יודע** שאעפ"י שאני ממונה על ההקדש וגזבר העניים כיון שאין לי זכות ולא הנאה לא בנכסים ולא בפירות אני נאמן כאחרים וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה סימן תרמ"ב וגדולה מזו כתב המרדכי פרק זה בורר בשם ריב"א ז"ל דאפטרופא שמינהו לטעון בפני ב"ד וידע עדות באותו ענין כשר להעיד. עוד דע כי הסכמת רוב המפרשים כי הסילוק מועיל אפילו לעדים ועיין בתשובות הרא"ש ז"ל כלל נ"ט. עוד כתב ז"ל שאין צריכים לזכור היום והשנה ואין ראובן יכול להתחרט מאחר שזכו הקהל באמירתו דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט ע"כ. עוד יש ראיה מתשובת מהר"י קילון ז"ל על כתב הקדש שהיו מחקים ותלויות ואין בו לא זמן ולא עדים ופסק ז"ל שההקדש קיים עיין בשורש קס"א שהביא כמה ראיות ומי גרע שטר העשוי בערכאותיהם מכתיבה בעלמא שאין בה לא זמן ולא עדים ויש בה מחקים ותלויות והלא חספא בעלמא הוא ואפ"ה קיים ההקדש וכ"ש בנ"ד דאיכא נמי קלא פלו' הקדישה הבתים שלה לעניים. ומתשובה זו ראיה גמורה לנ"ד. אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל. תו איכא טעמא אחרינא דבשעת שמת הזקן בא הממונה של בית אל מ"אל ולולי שטרי ההקדש היו לוקחים אותה לבית אל מ"אל ונתתי ויגעתי להציל שאר הנכסים וא"כ לא זכו העניים מכח המקדשת ולא מכח בעלה אלא מכח המלך ואפילו תרצה לומר שנחזיר אותם ליורשת מה שאינו מן

הדין מה הועלנו חוזרים בית אל מא"ל ולוקחים אותם ונצטרך להוציא שטרי ההקדש להצילם ואפוכי מטרתא למה לי ואין סברא לומר שנעמיד שטרי ההקדש לעולם למגן ליורשת ותאכל היא ולא העניים. הילכך שורת הדין שישאר הקרקע ביד העניים דמשלחן המלך קא זכו אפילו לדעת החושבים שיש ליורשת זכות בבתים מה שאינו אמת. ואם תטעון היורשת שמעולם לא נתרצה הבעל בהקדש זה אין בטענתה כלום חדא שהיה עמה בשעת ההקדש הראשון ונתרצה בו כמו שכתוב בשטר ההקדש. וכ"ת שלא רצה לערער בפני עכו"ם א"כ בפעם השנית שאמרה שהקדישה אותו לעניי הספרדים היה לו לערער בפני או למסור מודעא אדרבה הוא הלך להביא העדים לקרוא המכאתיב כדי לקיים ההקדש. ותו כיון שנתנה לו רשות להכניס ולהוציא ולשנות כפי מה שירצה אחר מותה אם לא היה חפץ בהקדש הוה יכול לבטל כל מה שעשתה אשתו והוא לא שינה ולא חידש דבר ודאי נתרצה מתחלה ועד סוף. תדע שהרי אחר שמתה מסר הוא בעצמו כל המכאתיב של הבתים וכל הכורמיאת וכל שטרי ההקדשות ליד הממונה בעצמו שהוא גזבר העניים וזכו בו העניים וזו ראיה גמורה ששניהם קיימו את ההקדש. וכן כתוב בהדיא בשטר ההקדש שהכל היה מדעתו ורצונו ובהודאתו. וא"ת כיון שלא הקדישו אלא אחר פטירתם שהרי בחייהם היו יכולין לחזור בהם ובאותה שעה כבר יצא לרשות היורש ובשטר של ערכאותיהם אין כותבין בו מעכשיו וכמה תשובות בדבר חדא תשובת הרא"ש ז"ל שכתבנו למעלה כיון שעשו השטר בלשון העכו"ם קני וכיון שהם אינם רגילין לכתוב מעכשיו אינו מעכב. ותו תשובת ריב"ש ז"ל שכתבנו למעלה שאין המתנה נקנית בשטר דאין שטר לאחר מיתה אלא משעת הדבור קנה אם הוא ש"מ דבריו ככתובין וכמסורים דמו ואם הוא הקדש אמירה לגבוה כמסירה להדיוט כ"ש בנ"ד דאיכא תרווייהו וכדכתיבנא. ותו כיון שמסר השטרות לגזבר הוי כמסירת ההקדש וזכו העניים. ותו שכבר גבו שכירות הבתים לצורך העניים. ותו דקי"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואפילו מאן דפליג מודה בדיני ממונות וכ"ש הקדש דידו על העליונה ואע"ג דכתב הרשב"א ז"ל דיד עניים כיד הדיוט והמקדיש דבר לעניים צריך להקנות בא' מדרכי הקנין ואם לא. הקנה יכול לחזור בו. דע דיחיד הוא בסברא זו וכל גאוני עולם חלוקים עליו וסברי דבאמירה לבד קנו העניים ומחייב עליה לאלתר ואם לא נתן עובר בבל תאחר. ואיכא מ"ד דבגילוי דעתא זכו עניים. ויש מי שהפריז על המדה דבמחשבה נמי חייב ליתן דהכי כתיב כל נדיב לב עולות. ומיהו מסתברא דאין כופין אותו אלא א"כ הוציא בשפתיו. ועוד אני אומר דמודה הרשב"א ז"ל בנ"ד כיון שמסר השטרות ליד הגזבר וגבה השכירות אין לך קנין גדול מזה ואפילו תרצה לומר שהוא חלוק גם בזו יחיד הוא

בסברתו אלא אמירה לגבוה כמסירה להדיוט אפילו בהקדש לעניים. ולדעת הרשב"א ז"ל לא צריכינן לטעמא אחרינא דהוא ז"ל סובר דשטרי מתנות העולות בערכאותיהם כשרים. ולפי ששמעתי שבעל הדין רוצה לדמות נ"ד להההיא דאמרינן בפרק יש נוחלין נכסי לך ואחריך לפלוני אם הראשון היה ראוי לירש אין לאחריך כלום דירושה אין לה הפסק הכא נמי כיון דבעל ראוי לירש אין להקדש אחריו כלום ודאי בורכא היא אפילו לפי דעתו שרוצה לדמותה לנ"ד דהא דרב אחא בר עוא דוקא בש"מ אבל במתנת בריא לא אמרינן דאין לה הפסק אלא יש לשני מה ששייר ראשון כן כתב הר"ן ז"ל בלי חולק: וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה וז"ל אבל בריא שנתן מתנת בריא על דרך זה וכתב לזה נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני אלא מה ששייר ראשון בין שהיה הראשון ראוי ליורשו בין שלא היה ראוי ליורשו ע"כ. ובעל מ"מ נתן טעם לדברי רבינו ולא הביא שום חולק הילכך בנ"ד כיון שהקדישה בעודה בריאה יש לה הפסק. ותו דלא אמרינן ירושה אין לה הפסק אלא בירושה של תורה אבל ירושת הבעל אינה מן התורה וכן כתבו מקצת הפוסקים והרמ"בם ז"ל מכללם ואסמכוה אקרא. וכן כתבו בהדיא דוקא אם ראוי לירש מן התורה וטעמא רבה איכא דכיון דאלימא אין לה הפסק אבל ירושת הבעל לא אלימא תדע שאינו יורש בראוי ולפיכך יש לה הפסק. ותו דרוב הפוסקים הסכימו דדוקא כשאמר לראשון נכסי לך סתם או בלשון ירושה אבל אם פירש בהדיא בלשון מתנה מתנה יש לה הפסק והכא בנ"ד בלשון מתנה אמרה ולא בלשון ירושה. ותו דלא אמרה אלא שנותנת לו הכח שיש לה להכניס ולהוציא לא אמרה שיהו הנכסים לו ואחריו להקדש. ותו דלא אמרינן ירושה אין לה הפסק אלא בזמן שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני סתם אבל אם אמר ואחריך לפלוני בקנין כראוי אין אומרים ירושה אין לה הפסק וכן כתב נמקי יוסף בשם הריטב"א ז"ל ודברים של טעם הם הכא בנ"ד נמי כיון דקי"ל אמירה לגבוה כמסירה להדיוט הוי כאלו אמר ואחריך להקדש בקנין מעכשיו. ובר מן דין לא דמיא כלל להאי דאחריך לפלוני דהתם אמר תחלה נכסי לך וכיון שהוא ראוי לירש שוב אין לירושה הפסק אבל בנ"ד אמרה נכסי להקדש אלא שאתה תוכל להכניס ולהוציא כמוני ואין בכאן ירושה שתאמר אין לה הפסק הגע עצמך שאמר נכסי לראובן בני ואתה שמעון בני אם תרצה לבטל מתנה זו הרשות בידך וכי מפני זה נאמר שזכה שמעון בנכסים מדין ירושה ואין לה הפסק אלא ודאי אם קיים שמעון המתנה זכה ראובן במתנתו ואם לא רצה שמעון לקיים המתנה חזרו הנכסים לתפיסת הבית: בנ"ד נמי כיון שלא ביטל הבעל ההקדש הרי הוא קיים וק"ל:

ד **והוי יודע** דבעיקר הדין יש גמגום דא"כ בטלת לה לכל מתנת ש"מ ועיין במה שכתבו המפרשים כי לא יכולתי להעתיק דבריהם. ותו שכבר כתבתי למעלה כיון שהיה בידו לבטל ההקדש ולא בטלו אלא אדרבה מסר שטרי ההקדשות ליד הגזבר נמצא ההקדש בא מכח שניהם וכן כתוב בשטר ההקדש שהכל היה ברצונו ומדעתו ובהודאתו ולדעת כ"ע נאמנין הערכאות לומר שכך אמר בפנינו שהוא מרוצה בכל מה שעשתה אשתו אסתר ואין השטר אלא לראיה בעלמא וזה ממש כאותה שכתבנו למעלה בשם רי"בש ז"ל. ותו כי לפי דעתם הכל הוא של הבעל והוי כאומר נכסיך לך ואחריך לפלוני דלא אמר כלום אלא כיון שהוא הסכים בהקדיש מדעתו ורצונו הוי כאומר נכסיך יהיו הקדש אחריך והוא אומר הן ומסכים להקדש דודאי חל ההקדש: עוד שמעתי שטוען בעל הדין שאין יכולין להעיד בדבר זה עידי העיר אפילו ע"י סילוק שכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות עדות. אמת הוא שכן נראה מדברי הרב ז"ל שאפילו ע"י סילוק אינו מעיד שכתב אפילו אמרו שנים מאנשי אותה העיר אנו נתן הדבר הקצוב עלינו ונעיד אין שומעים להם שהנאה היא להם שיתעשרו עניים אלו הואיל והם סמוכים על בני העיר וכן כל כיוצא בזה ע"כ. ומשמע מתוך לשונו דאפי' סילוק בקנין אינו מועיל אבל רוב הפוסקים קמאי ובתראי חלוקים עליו. ואלה הם אשר הקיפה עליהם ידיעתי הרא"ש ז"ל כלל ג' ונ"ט והרשב"א ז"ל כתב בתשובה שאין מביאים עדים ממדינה אחרת על תקנותיהם ועל הקדשותיהם סימן תת"יא וכתבה רבינו ירוחם ז"ל ג"כ וכן נראה דעת הריא"ף ז"ל שכתב הברייתא בני העיר שנגנב להם ס"ת וכו' שאני ס"ת דלשמיעה קאי ולא מצו מסלקי נפשייהו אבל מידי דמצו לסלוקי נפשייהו מסלקי ומסהדי וכן הלכתא: ומדהשמיט הרב ז"ל ההיא דהאומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאים ראי' מאנשי אותה העיר משמע דס"ל ז"ל דיש להם תקנה ע"י סילוק וזהו שכתב אבל מידי דמצו לסלוקי נפשייהו מסלקי ומסהדי. תדע שהרי הרא"ש ז"ל כתב זה הלשון בעצמו של הרב והוא ז"ל כתב בכמה תשובות כי הסילוק מועיל בכל דבר חוץ מס"ת. ואפילו לדעת הרב ז"ל באתרא דידן דלא קבלו עליהם ממש למיזן ענייהם ולא נהגו לכוף על הצדקה מעידים עליה וכן כתב הרב ן' מיגאש וז"ל לא פסילי משום דרמו עלייהו אלא היכא דקבילו אנפשייהו למיזן ולפרניסי עניים דידהו. א"נ היכא דנהוג למיכף על הצדקה ואע"ג דלא קבילו אנפשייהו למיזן ולפרניסי אבל היכא דלא קבילו אנפשייהו למיזן ולפרניסי ולא כייפי אצדקה כלל ולא ברירא מלתא דאינהו הוא דקיימי במזונותייהו ובכסותייהו ומאן דיהיב להו מידי בדרך צדקה בעלמא הוא ואיבעי למיתן פורתא א"נ דלא למיתן כלל לא כייפינן ליה הני ודאי לאו נוגעים בעדותן הן ומקבלין

סהדותייהו דהא לא רמו עלייהו ע"כ והר"ן ז"ל העתיק דבריו: הא למדת דאתרין דלא נהגו למיכף אצדקה ואי בעי למיתן פורתא יהיב ואי לא בעי למיתן כלל לא כייפינן ליה. ותו דלא קבלו עלייהו בהדיא למיזן ענייהם הילכך שפיר מצו לאסהודי. אפילו לדעת הרב ז"ל דסתמא דמלתא לא פליג ארביה. וכן נראה דכתב רבינו יונה ז"ל שכתב שאם יש לבני העיר ס"ת אחר מצו לסלוקי נפשייהו והכא נמי מצו לסלוקי נפשייהו לתת הקצוב עלייהו כאשר בתחלה ולקבל עלייהו שאפילו אם יצטרכו העניים יותר יתנו אותו שאר בני העיר ולא הני דמסהדי והרי אינם נוגעים בעדות כלל וכי היכי דלא חיישינן להרווחת שני ס"ת לא חיישינן להרווחת העניים כיון דהני סהדי מסולקין מהם: לשון הרא"ש ז"ל בתשובה ומה שכתבת מה יהיה על כל הקדשות שבעולם כל שיחזיק בהם לא יוכלו שכיניו להעיד אם יש גבאין בעיר נאמנים על כל בני העיר כי קבלום עליהם והאמינום ע"כ ובחזה התנופה כתוב וז"ל אבל המחזיק בהקדשות השכנים גם הגבאים נאמנים על כל בני העיר ע"כ:

ה **כללא דמלתא** כל שאיפשר להם להסתלק כשרים להעיד והכא איפשר להם להסתלק שלא יהנו מן ההקדש ולא מהפירות ושלא יפחתו מלתת לעניים מה שרגילין ליתן ואם יתוספו עניים שיתנו כל המגיע להם כאלו זה ההקדש לא היה בעולם וכ"ש באתרא דידן שלא נהגו לכוף על הצדקה דפשיטא דיכולין להעיד אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דהא לא רמו עלייהו. עוד שמעתי שהטוען שהבעל לא מסר השטרות אלא אחר לקחתם ונתנם לגזבר לפי שהיה חולה ונוטה למות ואפילו לפי דבריו הרי עמד מחליו וחיה אחר זה יותר מג' שנים ואחר שעמד שאל על השטרות ואמרו לו אצל פלוני הם ואמר יפה עשיתם: ואני מעיד עלי שמים וארץ שבא אלי כמה פעמים לשאול על השטרות ושאשמרם במקום בטוח ואם לא היה בדעתו לקיים ההקדש ולבטלו ולשנות בו למה לא שאל השטרות כמו ששאל שאר נכסים שהיו לו בידי אלא ודאי כיון שהניחן בידי דעתו היה לקיים הקדשו כאשר כתוב בשטר ערכאותיהם שמדעתו ורצונו הקדישה והסכים עליו ואפי' לדעת הרמב"ם ז"ל נאמנים הערכאות לומר מדעתו הקדישה אשתו כאשר כתב ריב"ש ז"ל דנאמן הערכי לומר כך צוה כיון שאין השטר אלא לראיה בעלמא. הנה כתבתי לך ידידי כמה טעמים לקיים הקדש זה דכל חד מיניהו סגי באנפי נפשיה וכ"ש בהצטרפות כולם וכולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת:

תשובה סח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שאנס אשה דחייבתו תורה ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו ואסר הנאתה עליו והרי אשה זו אסורה עליו בלא יחל דברו ולא אמרה תורה ולו תהיה לאשה אלא במותרת לו אבל זו אסורה עליו או דילמא לאו כל כמיניה לאוסרה ולהפקיע המצוה המוטלת עליו:

ב **תשובה** האונס אשה כופין אותו לכנוס ואפי' היא חגרת או סומא או מצורעת ושותה בעציצו בעל כרחו שנא' ולו תהיה לאשה ואם איתא למה תשתה בעציצו יאסור הנאתה עליו ויפטר ממנה. ותו דאם אתה אומר כך שכל אדם בידו לעשות כן בחנם כתב ולו תהיה לאשה וגו' דבשלמא כשהיתה עליו באיסור עשה ואפילו שנייה מדברי סופרים יתקיים הכתוב בכשרות. אבל אם יכול כל אדם לבטל מעליו מצוה זו לבטלה נכתב. ותו דהתם קדם האיסור ולא אתי עשה דולו תהיה לאשה ודחי עשה ואע"ג דאית ביה נמי לאו דלא יוכל לשלחה לא אלים לאפקועי עשה גבי דא וכ"ש דלא הוי עשה ולאו בחדא זימנא דלא חייל הלאו אלא אחר שנשאה שנאמר לא יוכל לשלחה. ואפי' שנייה מדברי סופרים לא ישאנה דיש להם כח לחכמים לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה כי הכא. אבל אם חל עליו תחלה עשה דולו תהיה לאשה שוב לא יוכל להפקיעו ע"י איסורו. וא"ת מאי שנא מהא דאמרינן נדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות ישיבת סוכה עלי בחג הסוכות או אכילת מצה עלי בליל פסח דקי"ל דאם אכל מצה או ישב בסוכה לוקה. הא ל"ק כלל דהנך הוו מן המצות שבין אדם למקום ולפי' חל הנדר אבל בדברים שבין אדם לחבירו לא חל הגע עצמך שהיה חייב לחבירו מנה ואמר פלוני מודר מנכסי כלום חל הנדר על המנה שהוא חייב הכא נמי לא שנא. וא"ת הא תנן המדיר את אשתו יוציא ויתן כתובה ואמאי כיון דמשועבד לה לימא לא יחול הנדר. לא קשיא דהתם איפשר ע"י גירושין ואשה דעלמא מתגרשת בעל כרחה אבל הכא מתחייב לכונסה ושוב אין יכול להוציאה בעל כרחה הילכך לא חל החיסור להפקיע זכותה. תו איכא ראיה מהא דאמרינן כהן שאנס אשה ונשאה ועבר וגירשה הרי זו לוקה שהרי עבר על לא תעשה ואין יכול לקיים עשה שבה וכתבה הרמב"ם ז"ל. ואמאי לוקה יאסור הנאתה עליו ונדחה העשה למפרע מעליו אלא ודאי לא יועיל איסורו לדחות העשה ומ"מ מודה אני בנ"ד שכופין את האונס לרצות את הבת עד שתאמר שאינה רוצה בו במה שדרך בנות העיר דכוותה להתרצות ואם לא נתרצית לאו תרקבא דדינרי יהיב לה עד שתתרצה ואנוס הוא ופטור מן הנדר ונושא אותה ולא יוכל לשלחה כל ימיו:

תשובה סט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי ביבמה שנפלה לפני שני אחין וא' מהם מומר במדינה אחרת ואין בהם גדול שכבר מת ותלתה במומר שאינו בעיר אם היא מורדת או לא:

ב **תשובה** לדעת כמה רבוותא דפסקו שאין מומר זוקק לא ליבום ולא לחליצה ודאי לא מבעיא לך דכיון דאינו זוקק אינה יכולה לתלות בו ופשיטא דמורדת היא א"כ אין מקום לשאלה: אלא לדעת האומרים דמומר זוקק דדילמא כיון דאיפשר שיבוא ויחלוץ לה מצית למתלי ביה ונ"ל לדידן דקי"ל מצות יבום קודמת למצות חליצה והמומר אינו יכול ליבם אין שומעין לה כיון דאיכא קמן מי שרוצה ליבם אין ממתינין למי שאינו יכול ליבם ואפי' היא אומרת אני אמתין עד שיבוא המומר ויחזור למוטב ויהיה ראוי ליבם אין שומעין לה כיון דהשתא מיהא אינו ראוי ליבם דבשלמא בזמן שאחיו הכשר הוא במדינת הים יכולה לתלות בו כיון דהשתא ראוי ליבם אם יבוא אבל במומר אינה יכולה לתלות ואפילו שהיה המומר בפנינו אינה תולה בו כיון דהשתא מיהא לא חזי ליבום וכ"ש אם הוא במד"ה ועיין בתשובות ריב"ש ז"ל סי' א' והבו דלא לוסיף על המחלוקת: וגדולה מזו אמרו שאם יש שני אחין ובאחד היא רוצה והוא אינו רוצה בה והשני רוצה בה והיא אינה רוצה בו הרי היא מורדת כיון שיש מי שרוצה ליבם שהוא עיקר המצוה הוא קודם ואם לא רצתה הרי היא מורדת וכן דעת הרמב"ם ז"ל פרק ב' מהלכות יבום. ואפי' לדעת הפוסקים מצות חליצה קודמת נ"ל שאינה יכולה לתלות במומר אף על פי שהוא לפנינו כיון דאיכא ישראל שרוצה לקיים מצות יבום שהרי אפי' לפי סברא זו מצות יבום מצוה היא אלא דחליצה קודמת ומצות יבום דישראל קודם למצות חליצה דמומר:

תשובה ע

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם מקבלין עדות קדושין שלא בפני בעל דין:

ב **תשובה** מעשים בכל יום שמקבלין עדות הקדושין שלא בפני בעל דין וטעמא דמלתא דכיון דהוי לאפרושי מאיסורא כולי עלמא בעלי הדין נינהו למה"ד לעדים שבאו ואמרו הפירות של פלוני ערלה הם בשר של פלוני אסור הוא דודאי אין צריך בפני בעל הדבר וכן משמע מתשובת הרשב"א ז"ל וכן נראה מתשובת ריב"ש ז"ל בקדושי מירונה סימן רס"ו וכן כתב המאירי בהדיא וז"ל ומקבלין עדות שלא בפני בע"ד לאפרושי מאיסורא כגון עדים שנתקדשה פלונית ע"כ וזו אינה צריכה לפני' דלאפרושי מאיסורא מקבלין עדות שלא בפני בע"ד. ומהאי טעמא כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וז"ל הא דאמרינן אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה היינו שבאים להעיד קודם שנשאת האשה אבל אם

נשאת צריכים דרישה וחקירה ע"כ. וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל בשלהי יבמות ע"ש. כללא דמלתא עידי קידושין לא בעי דרישה וחקירה ולא בפני בעל דין:

תשובה עא

א **שאלת** ממני על ענין גידו של שליל שלא כלו לו חדשיו אם הוא מותר:

ב **תשובה** ג' חילוקים יש בשליל אם הוא בן ח' או בן ט' מת לכ"ע גידו מותר וניתר בשחיטת אמו דתניא פרק גיד הנשה גיד הנשה נוהג בשליל וחלבו אסור ר' יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר ואמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא מחלוקת בבן ט' חי והלך ר' מאיר לשיטתו ור' יהודה לשיטתו ועד כאן לא פליגי אלא בבן ט' חי אבל בבן ט' מת וכ"ש בן ח' לכ"ע חלבו וגידו מותרים. ואע"ג דכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות מאכלות אסורות דנוהג בשליל סתם ולא חילק כלל לא קשיא דסמך ז"ל על מה שכתב בפרק ז' השוחט בהמה ומצא בה שליל חלבו מותר ואפילו מצאו חי לפי שהוא כאבר ממנה. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי אע"פ שלא הפריס ע"ג קרקע ואינו צריך שחיטה חלבו אסור ע"כ. וחלבו וגידו שוין הם בפלוגתא דר' מאיר ור' יהודה. חילוק שני בין ט' חי ולא הפריס ע"ג קרקע פלוגתא דרבוותא ורוב הפוסקים הסכימו דגידו וחלבו מותרים דכל בבהמה תאכלו דקי"ל ר' מאיר ור' יהודה הלכתא כר' יהודה דמקיל ואף על גב דמתני' סתמא קתני דנוהג בשליל הך סתמא ר' מאיר היא. והרמב"ם ז"ל פסק כסתם מתני' דחלבו וגידו אסורים. ואיכא מאן דפסק דחלבו מותר וגידו אסור וזה דעת הרשב"א ז"ל ומנקט לחומרא עדיף כדעת הרמב"ם וקצת גאונים ז"ל. חילוק ג' בן ט' חי והפריס על גבי קרקע לכ"ע חלבו וגידו אסורים משום מראית העין דכיון דטעון שחיטה מפני מראית העין אף חלבו וגידו אסורים מהאי טעמא גופיה ומ"מ מסתברא לי דאין צריך לחטט אחריו דחטיטה לאו דאורייתא היא כיון דעיקר איסורו מפני מראית העין לא מחמרינן כולי האי וה"ה בכל חלב שאיסורו מדרבנן לא מחמרי' ביה והיינו דוקא לדעת האומר דגידו וחלבו מותרים מדינא ולא אסרינן בהפריס ע"ג קרקע אלא משום מראית העין אבל לדעת האומרים דגידו וחלבו אסורים מדינא צריך לחטט אחריו וכל חלבו אסור:

ג **והוי יודע** דאף על גב דאין טעון שחיטה אלא מפני מראית העין שחיטה כראוי בעינן ואם שהה או דרס או החליד או הגרים או שחט בסכין פגומה כאלו לא שחט דמי. ולענין אם נמצא טריפה איכא פלוגתא דרבוותא ונכון להחמיר כיון דאיסור טריפה מן התורה:

תשובה עב

א **שאלה** ישראל שעושה יינות בכל דיני הכשר אלא שלוקח מעות מן הכותים ונותן לו חלק בריוח אם יש לחוש בזה משום יין של עכו"ם:

ב **תשובה** לא ידעתי מקום לשאלה זו דהא משנה שלימה שנינו פרק רבי ישמעאל המטהר יינו של העכו"ם ונותנו ברשותו וכו' והשתא ומה אפילו בזמן שהקרן כולו של העכו"ם מותר כל שכן היכא דהעכו"ם שותף והיין נעשה בהכשר הילכך לא ראיתי להטריח הקולמוס עד שתברר מקום הספק:

תשובה עג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באחד מבעלי מקרא שקבל עליו דברי חברות להיות כאחד מהרבנים ולשמור כל מצות דרבנן ולהזהר מכל מה שאסרו אם מותר להשיאו אשה אם יש בהם חשש פיסול מלבוא בקהל או לאו:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על זה פעמים אחרות והעלתי שהם מותרים לבוא בקהל אם היו כמונו והטעם שכל הקידושין שלהם הם בעדים פסולים מן התורה ואין כאן קדושין כלל והבא על אחד מנשותיהם אינו כבא על אשת איש הילכך אעפ"י שאין גיטן גט אין כאן חשש ממזרות שהרי אין אישות שלהם אישות אלא כזנות בעלמא. עוד העליתי שם דלא חיישינן לצדוק ובייתוס הראשונים שמא נשואים היו בעדים כשרים וא' מהם גירש בגט פסול או שמא א' מהרבנים נהפכו איש ואשתו למינות וגירש את אשתו בגט שלהם שאינו גט חדא דאחזוקי איסורא מספיקא לא מחזקינן ותו דאיכא כמה ספיקי דאת"ל שהיו נשואים שמא לא גירש אחד מהם את אשתו ואת"ל גירש שמא בעדים כשרים ובגט כשר גירש שעדיין באותו הדור לא פקרו לגמרי ולא העמידו ב"ד. ואת"ל בגט פסול ועדים פסולים גירש שמא אותה מגורשת לא נשאת לאחר. ואת"ל נשאת לאחר שמא לא ילדה. ואת"ל ילדה דילמא סריס או אילונית ילדה. ואת"ל ראוי להוליד ילדה שמא מתו בעודם קטנים. ואת"ל הגיעו להיות בהם בנים כל א' מהנמצאים עתה יכול לומר איני מהם הילכך כל א' מהם מותר לבוא בקהל. ואעפ"י שכתב רבינו שמשו' ז"ל שהם ממזרים דוקא באותם שקדושיהם בעדים שלנו וגיטן אינו גט אבל באלו שבמצרים שאינם מקדישין אלא בעידיהם אין כאן קידושין שהם פסולי עדות מן התורה. וכתבתי שם באותה תשובה שאם יסכימו עמי חבירי אני מתירם. שוב העידו לפני שהר"ר יעקב בירב ז"ל היה מתיר. וגם כהר"ר שמואל הלוי היה מתיר והפריז על המדה כאשר כתבתי באותה תשובה באורך: שוב ראיתי תשובה להרמב"ם ז"ל דמשמע מינה דפשוט היה

לו שמותרים לבא בקהל אפילו בעודם קראיין. וז"ל השאלה אשה שנשאת לא' מבני מקרא על מנהג הקראיין אח"כ נפרדה ממנו כפי דיניהם אח"כ חזרה אליו כפי דין חז"ל בכתובה וקדושין והיה מתקוטט עמה והביאה לפני מקד"ם אל קראיין וקנו ממנה והעיד עליה קהל מן אל קראיין שנפרד ממנו ומחל לו המאוחר שלה הכתוב עליו כפי דין רז"ל וחשב הבעל שנפטר ממנה ומכל הזכות שיש לה עליו יורינו מורינו אם הבעל נפטר ממנה ומן הכתובה שהעיד עליה לפני מקד"ם אל קראיין או שמא עדיין האשה היא אשתו ויכולה לתבוע מבעלה המאוחר שיש לה עליו בכתובתה ואם הדין נותן שגירושי הקראיין יועילו או לאו. התשובה אשה זו עדיין אדוקה בבעלה והיא אשת איש גמורה עד שיכתוב לה גט ע"י ישראל על משפט הרבנים ובעדים רבנים ובעלה חייב במאוחר ומזונותיה עד שיכתב לה גט כשר. ומי שישא אשה על מנהג הקראיין היא אשת איש לא תתגרש אלא בגט וגירושי הקראיין אינו גט כלל לפי דיננו לפי שאינם מאמינים במנהגינו בגיטין וקדושין וכתב משה בן רבי מיימון זצ"ל והסכימו עמו בית דינו שמואל הלוי בר' סעדיה ז"ל ויצחק בר ששת ז"ל. הרי לך בהדיא שלא חשש ז"ל לממזרות שהרי נשאת אשה רבני' לא' מבני מקרא כתיקון רז"ל ומה תיקון הוא זה אם היא אסורה לו משום ספק ממזרות. וכי תימא שטעו הסופרים שהשיאוה פעמים למה לא הזהיר אותם מזה והיה מלמד להם שדבר זה אסור והיה ראוי לכוף אותו להוציאה כדין ספק ממזר ולא די זה אלא שחייבו אותו לשלם לה המאוחר משמע דדבר זה פשוט היה להם שמותרת להנשא לו בעודו קראיים וכ"ש לאחר שקבל עליו דברי חבירות ומעתה מה שכתב הרב בתשובה אחרת שמותר למול את בניהם דילמא נפיק מיניה זרעא מעליא. וכן כתב משם רבי האיי גאון ז"ל וז"ל ולענין מילה מעולם לא נמנעו רז"ל מלמול את בניהם של קראיין בשבת כי איפשר שיחזרו למוטב ואין מעכבין עליהם. אין פי' הלשון כאשר חשבו אחרים דילמא נפיק מיני זרעא מעליא ויקבל עליו דברי חברות וישא בת מיניה או לא ישא כלל דאם ישב בטל לא תהו בראה: ותו דמצווה הוא על פריה ורביה. ואם לישא בת מיניה נמי אינו יכול דספיקן בספיקן אסור אלא ודאי נפיק מיניה זרעא מעליא ויהיה מותר לבא בקהל. וגם לשון רבינו האיי גאון ז"ל מוכיח כן שכתב ואין מעכבין עליהם דבשלמא אם הוא לבוא בקהל היינו דאיצטריך למימר ואין מעכבין עליהם אלא אי אמרת לקבל עליו דברי חברות לבד צריכא למימר שאין מעכבין עליהם. וכן מה שכתב הרב ז"ל בפסק פ"ג מהלכות ממרים וז"ל לפיכך ראוי להחזירם בתשובה ולמושכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה כי התורה צווחת לא יבא ממזר בקהל ה' ואיך יקבלו עליהם דברי רז"ל והם אמרו ספק ממזר לא יבא בקהל עוד למדנו מאותה תשובה שהם פסולי עדות. עוד למדנו

שהגט שלהם אינו גט כלל. ומה שכתב ז"ל ומי שישא אשה על מנהג הקראיין הרי היא אשת איש לא שנתקדשה בעדים שלהם דא"כ קשיא מדידיה אדידיה אלא שנתקדשה בעדים שלנו על מנהג הקראיין ואם נתגרשה כמנהג הקראיין אעפ"י שהעדים כשרים אינם גירושין לפי שהגט אינו גט מאיזה טעם שיהיה. ומ"ש ז"ל בחבור שהצדוקי בזמן הזה ככותי של אותו זמן לשאר דברים קאמר לא לענין פיסול:

ג **כללא דמלתא** הם פסולי עדות והקדושיהם בפני עידיהם אינן קדושין ולפיכך אין בהם חשש ממזרות ומותרין לבא בקהל. וכן היה מעשה בסוף מחזור רס"ז שחזרו קהל גדול מהקראיין לדת האמת במצרים ע"י הנגיד רבינו אברהם החסיד ז"ל וקרוב הוא שהיה בנו של הר"ם במז"ל. ועוד היום משפחות ההם ידועות במצרים מהם כהנים וישראלים מיוחסים ולא היה אדם פוצה פה עליהם אלא אדרבה נתחתנו בהם גדולי קהלות מצרים הרבנים. והמעשה הזה העיד עליו בעל ספר כפתור ופרח הילכך אם יסכימו עמי שנים מבעלי הוראה הנמצאים בדור הזה אני מתירם לבוא בקהל:

תשובה עד

א **מעשה** שעשו אנשי שלוניק ששכרו המדינ' מהשובשי של המדינ' אם יספיק כאלו שכרו משכירו ולקיטו של בעל הבית ושאלת ממני אודיעך דעתי לפי שנפל מחלוקת בין החכמים יצ"ו כי מקצתם רוצים לקיים המנהג הראשון שהוא לתקן המבואות ומקצתה אומרים שדרך זה היא קצרה וטובה:

ב **תשובה** אחר אשר הסכימה דעתי שלא אשיבך דבר לפי שראיתיך מתרים דברים כנגד הראשונים אשר אנחנו שותים בצמא את דבריהם שבתי וראה כי טובה תוכחת מגולה וגו' העליתם בשם רש"י וא"ז ורבינו ברוך ז"ל שצריך לשכור בכל שבת ושבת וכתבת דאע"ג דמלשנא דהרא"ש ז"ל נראה כאלו רוצה לדקדק בדברי רש"י ז"ל דלא קאמר הכי אלא היכא שהעכו"ם חוזר מהשכירות. פשיטא לע"ד דליכא להאי דיוקא דהרי בפי' כתב רש"י ז"ל הטריחוהו חכמים וכו' ועל כן הצריכוהו להשכיר בכל שבת ושבת ואי איתא דאיירי בשחוזר מהשכירות מאי חדושא אתא לאשמעינן עכ"ל. ואם אתה בעצמך מודה שאתה עני הדעת איך תחלוק על הרא"ש שהוא עשיר הדעת בלשון פשיטא וכי אתה בקי ממנו בלשון רש"י. ומה שאתה מקשה מאי למימרא צריכא וצריכא דה"א דעכו"ם לא מצי למיהדר ואי הדר לא חיישינן ליה קמ"ל דמצי למיהדר וצריך לשכור ממנו בכל שבת ושבת. וכ"ת מהר"ם ז"ל דעכו"ם שהורגל להשכיר רשותו ועתה אינו חפץ אין שייך בע"כ שכירות ואע"ג דמערב הרגיל נוטלים ממנו בע"כ כדאמרינן לקמן לא אמרינן שוכר

כמערב לענין זה ע"כ וא"כ שפיר איצטריך לא שמעינן דאם חזר בו העכו"ם צריך לחזור ולשכור ממנו. וכן פירש המרדכי דברי רש"י. עוד יש טעות במה שכתבת נראה כאלו רוצה לדקדק בדברי רש"י ע"כ. והלא בפירוש כתבו הרא"ש והמרדכי כן ואינו רחוק שיפורשו ג"כ דברי א"ז על דרך זה והן לא ידיע ליהוי לך שלא נניח דברי הפוסקים המפורסמים אצלנו ונסמך על דברי א"ז. עוד כתבת ואע"ג דחלקו על הני רבוותא הרא"ש והמרדכי וההגהות מ"מ נקיטינן מיהא דחשו למיזל בתר תקנתא דרבנן וכו' נראה שהעלמת עין משאר הרבנים בעלי סברא זו והרי יש יותר מעדה שלמה ואין זה אלא מאוס בטוב ובחור בהפכו והנה בעלי סברא זו לא חששו למיזל בתר תקנתא דרבנן שלא הלכו ז"ל בדבר להחמיר אלא להקל דמדינא דירת עכו"ם כדירת בהמה וכן תמצא בכל משפטי שכירות מהעכו"ם הקלו. וכ"ש האידנא דישראל דרים במבואות לבדם והעכו"ם לבדם. ותו דשפיכות דמים לא שכיח כולי האי דיראים ממשפט המלכות. ומעתה מה שהעלית דכל הפוסקים שלא הזכירו לשכור משר העיר אזלי לחומרא אינו נכון כלל דלא אמרינן הכי אלא באיסורי תורה וכיוצא בהם אבל בעירוב וכיוצא בו שאינו אלא תקנתא בעלמא אדרבה סתמו להקל וכי עדיף סתם ממחלוקת מפירש ואפי' של יחיד אמרינן להקל כ"ש בדבר סתום דאמרינן סתמו לקולא ושוכרים משר העיר ומיהו אין דעתי לשכור מהשובשי דאין זה שר העיר אלא ראוי לקיים המנהג הראשון וכן אנו נוהגין שאם אתה אומר לשכור מהשובשי א"כ נשכור מכל א' מעבדי המלך דהוי כשכירו ולקיטו או מכל א' שאוכל פרס מן המלך יר"ה וכזה לא שמענו שאם הקלו לשכור משר העיר לא אמרו לשכור משכירו ולקיטו של שר העיר והבו דלא נוסיף על המחלוקת. והמלך בעצמו דין שר העיר יש לו לפי דעתי ואם אתה סובר שיש לו דין ב"ה יפה עשו לשכור מהשובשי או מא' מעבדי המלך:

ג **כללא** דמלתא דעתי הוא שמותר לשכור משר העיר ולא מהשובשי ולא מאחד מעבדי המלך יר"ה אלא ראוי לחזור למנהג הראשון ולתקן המבואות וכן נוהגין בכל המקומו' אשר שמעתי שמעם עיין בתשובת הרשב"א סי' תרנ"ו:

תשובה עה

מעשה היה יהודי א' שבא מארץ מרחק לשלוניק ממקום שאין שם רבנים אלא קראיין ואירס שם אשה ובא לכאן למצרים וחלה ונטה למות ושמענו שיש לו אח ואמרתי שיזכה לה גיטה ע"י אחר דאנן סהדי דזכות הוא לה מכמה טעמי חדא שהרי אין היבם במקום ידוע לה שתלך אחריו וגרע טפי מיבם קטן דאיכא פלוגתא דרבוותא אם זכות הוא לה

דבשלמא יבם קטן הרי הוא לפניה ותמתין עד שיגדל אבל בנ"ד הרי היא מתענגת כל ימיה. וגרע טפי ממי שיש לו אח מומר שהתיר רש"י ז"ל בתשובה לזכות לה גט במקום יבם מומר דזכות הוא לה ע"כ. וה"ה אם הבעל בעצמו מומר דזכות הוא לה וכ"ש בנ"ד דאיכא תרתי לריעותא חדא שאין מקומו ידוע. ותו שהרי הוא מומר לעבור על כמה גופי תורה כיון שאינם מודים בקבלה. ותו כיון דהיא רצונה עתה בגט זכות הוא לה שכן כתב בעל העטור בשם הגאונים ז"ל אם זכה לה גט ע"י אחר ובא לחזור אינו יכול דכיון דאמר זכה לה והיא רצונה בו מתגרשת ע"כ. וא"ת שהרי הקשו עלה דהא דמסקינן דהמזכה גט לאשתו במקום יבם דחולצת ולא מתיבמת ונשאל' את פיה עכשיו ואם היא רוצה בו זכות הוא לה ותירץ הריטב"א ז"ל בשם רבותיו דבמלתא דהוי חובה אע"ג דלכי ידעה אמרה ניחא לי אין זכין לה למפרע ע"כ. לא קשיא אלא אדרבה משם ראיה גמורה לנ"ד דהיינו טעמא משום דמתחלה חוב לה לא אמרינן זכין לה למפרע אבל היכא דלא ידעינן אם הוא חובה או זכות והיא אמרה ניחא לי אמרינן למפרע זכין לה וכ"ש בנ"ד דודאי זכות הוא לה ומשום חששא שמא לא ימות ונמצא דחוב הוא לה סדרתי שיזכה לה ע"י אחר ע"מ אם ימות בלשון אם מתי ואם לא מתי ונמצא דזכות הוא לה ממה נפשך אם לא ימות הרי היא ארוסתו ואם ימות שלא תזקק לאחיו שאינה יודעת מקומו והוא קראי ובארץ מרחקים שקי"ל היבמה הולכת אחר היבם ותו דארוסה היא ועדיין אינו חייב במזונותיה ולאו חוב הוא לה:

תשובה עו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בענין השבת כי יש חילק גדול בין השוכנים במזרח לשוכנים במערב ונמצא שמה שהוא לאלו שבת הוי לאלו חול:

ב **תשובה** דע כי שאלה זו נבוכו בה רבים ונכבדים אבל אודיעך דעתי בה דע כי השבת נמסרה לכל אחד מישראל שנאמר כי אות הוא ביני וביניכם וכמו שאות הברית הוא לכל א' וא' כן השבת נמסר לכל א' וא' וכיון שהשבת נמסר לכל א' בכל מקום שהוא מונה ששה ימים ובסוף הששה עושה שבת שהוא זכר למעשה בראשית שנאמר כי ששת ימים עשה ה' וגו' שאם אין אתה אומר כן אפילו בארץ ישראל יש חילוק קצת: ואפי' תרצה לומר שע"י התוספת שאנו מוסיפין בכניסתו וביציאתו מתוקן מ"מ התוספת הזה דאורייתא היא ונמצא שאין כל בני א"י שוין בתוספת זה שהרי יש מהלך קרוב לד' ימים בא"י מן המזרח למערב ואפי' בעירות הסמוכות יש חילוק בזה בין טבריה לציפורי כדאמר ר' יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריה ועם מוציאי שבת בציפורי אלא מאי

אית לך למימר כי השבת ניתן לכל אחד כפי מקומו אשר הוא דר בו לפי שכבר נשלמו במקומו ששה הקפים שלמים ונכנס השביעי לקודם קודם ולמאוחר מאוחר. וגדולה מזו אמרו המהלך במדבר ולא ידע מתי הוא שבת מונה ו' ימים מיום שטעה ומקדש שביעי ומברך בו ברכת היום ומבדיל במוצאי שבת ע"כ ואעפ"י שאינו עושה בכל יום אלא כדי חייו ה"מ מפני שהוא ספק שמא הוא שבת לכל בני אותו המחוז אשר הוא בו וחל עליו איסור שבת א"נ משום דאם הוא שבת הרי יש בו איסור שבת לכל בני העולם שאין חילוק בין השוכנים בקצה המזרח לשוכנים בקצה המערב אלא י"ב שעות או פחות ונמצא שזה עושה מלאכה בזמן שהוא שבת לכל מ"מ למדנו מדחייבוהו לקדש שביעי משמע דלכל אחד נמסר לעשות זכר למעשה בראשית כל חד וחד כי אתריה תדע שאח' שהגיע לישוב וידע שטעה ועשה מלאכה בשבת לא חייבוהו להביא קרבן לא חטאת ולא אשם ולא וידוי משמע שקיים מצות שבת. עוד ראיה מהא דאמרינן עכו"ם ששבת חייב מיתה ולאו דוקא יום השבת אלא שקבע לו יום א' לשבות בו משמע שכל מי שעושה מלאכה ששה ושובת יום א' סוף סוף שובת נקרא. עוד ראיה שהרי השבת ניתן במרה וממרה לא"י יש קצת חילוק שהרי מרה לדרום וא"י לצפון נמצא שלא היה השבת מצומצם בין מרה לא"י אלא שהוא ית' צוה את השבת לישראל לכל אחד מהם או לכלם בכל מקום שימצאו שהרי גלוי וידוע לפניו ית' שעתידין בניו לגלות לקצוי הארצות ויהיה ביניהם מרחק גדול וטעם זה אנו צריכים לכל המועדות ויום הכפורים לפי שגם בהם תפול השאלה ודע כי נפל מחלוקת בין הראשונים מאי זה מקום מתחיל היום וגם מאי זה מקום מתחיל יום השבת עיין במ"ש בספר הכוזרי ובעל יסוד עולם ולדעת כולם השוכנים בקצה המזרח השבת להם קודם השוכנים במערב ונמצאו אלו מותרים במלאכה בזמן שאלו אסורים אלא צריכים אנו לומר כי השבת נתן לכל א' מישראל כפי מקומו שימנה ו' ימים שלמים וישבות בשביעי ובזה יש שכר למעשה בראשית:

תשובה עז

א **שאלת** ממני אודיעך על סופר שהיה צריך לכתוב יהודה וטעה וכתב שם ההויה אם מותר למוחקו כדי לכתוב יהודה או לא:

ב **תשובה** אין האותיות לבד גורמות הקדושה אלא בהצטרפות כוונת כתיבת השם וזה כיון שלא נתכוין לכתוב שם מותר למוחקו והכי תניא בפרק הבונה הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת מעביר עליו הקולמוס ומקדשו וחכמים אומרים אין השם מן המובחר: הא קמן דאפי' מי שהיה צריך לכתוב

השם וכתבו אלא מפני שלא נתכוון לשם אמרו חכמים דאין השם מן המובחר וכ"ש בנ"ד אלמא ס"ל לרבנן דלא נתקדש השם בכתיבה לבדה אלא עם הכוונה וכיון שלא נתקדש מותר למוחקו כדי לכתוב אותו כתיקנו. ואפילו תימא דאינו מן המובחר אמרו אבל לא שיהיה מותר למחקו מ"מ בנ"ד שהיה צריך לכתוב יהודה וטעה וכתב השם לכוונת יהודה הכל מודים דמותר למחקו ומ"מ מודה אני שאם כתב השם סתם בלא כוונה שאסור למחקו מפני שכתיבת האותיות מוליך אותם לקדושתן דומיא דשוחט הזבחים סתם דאמרינן סכין מוליך אותה למה שהם הילכך בנ"ד אם בשעה שכתב שם ההויה נתכוין למה שהיה צריך לכתוב דהיינו יהודה הדבר ברור שלא נתקדש ואם נתכוון לקדושת השם אעפ"י שלא היה צריך לו פשיטא דנתקדש אבל אם כתב השם סתם בלא כוונה כנ"ד וכיוצא בו שהיה צריך לכתוב יהודה סתמו כפירושו ולא נתקדש אבל אם היה צריך לכתוב שם וכתבו סתם בלא כוונה נתקדש ממילא ומעביר עליו הקולמוס ואפי' לדברי חכמים והיינו דלא פליגי אלא בזמן שנתכוון לכתוב יהודה דאי לא תימא הכי ליפליגו בכותב השם בלא כוונה ולאשמעינן דאפילו בכי האי לא הוי מן המובחר ואף על גב דאיכא לתרוצי דניחא ליה לאשמעינן דאפילו בהא מקל רבי יהודה וכחא דהיתירא עדיפא ליה מכל מקום פשטא דמלתא משמע דאם היה צריך לכתוב השם וכתב אותו סתם נתקדש. ואם היה צריך לכתוב תיבה אחרת וכתב שם ההויה לשמו ונתקדש ובא למחקו כדי לכתוב התיבה שהיה צריך והתרו בו והוא אומר מתקן אני אין חייבין עליו אלא דרך השחתה ופשיטא ליה דאינו לוקה שהרי לא קבל עליו ההתראה אלא איכא למיבעי אי עבר על לאו או לא כיון דאיפשר לקדור את השם ולגנוז או לכתוב יריעה אחרת או לעשות באופן שלא ימחוק ומוחק עבר על לאו. או דילמא כיון דלא הוי דרך השחתה אינו עובר בלאו. ומסתברא כיון דאיפשר ע"י תקנה והוא מוחק עכ"פ עובר בלאו וזהו שכתב הרב ז"ל כל המאבד שם מן שמות הקדושים ולא חילק בין אם הוא דרך השחתה או לא משום דבכל גוונא הוא דרך השחתה כיון דאיפשר בדרך אחרת. אבל גבי הסותר אבן כתב דרך השחתה וכן השורף עצי הקדש דרך השחתה לוקה אבל דרך תיקון מותר דאיפשר לתקן אם לא יסתור ולפיכך אינו חייב אלא דרך השחתה אבל גבי כתיבת ס"ת איפשר לתקן ולא ימחוק: ותו דגם סותר אבן עושה מעשה ומתקן בגוף אבני המזבח אבל הכא אינו מתקן דבר בשם עצמו אלא בס"ת: ומטעם זה יש ללמוד שאם נפל טיפת דיו על השם מותר למוחקו שלא נתכוון אלא לתקן. והכי איתא בהגה"ה במיימוני בהדיא והשתא ניחא דתרווייהו מחד קרא נפקי' דכתיב ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם כל היכא דמתקן בשם עצמו מותר כל היכא דמתקן

בספר אסור ואם מחק עובר בלאו. וא"ת למה סתם הרב ז"ל המאבד שם מן השמות. י"ל דבזמן שמתקן בשם עצמו אין זה מאבד אלא מתקן ובזמן שהוא מוחק השם כדי לתקן הספר כיון דאיפשר בלאו הכי מאבד הוא ומ"מ מודה אני שאינו לוקה כיון שהוא סבר לעשות בטוב ולתקן ודכוות' כתבו התו' ז"ל פרק בנות כותיים:

תשובה עח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שצוה שיש לשמעון עליו חוב מנה וקנו מידו וכתבו השטר ומת ראובן ואשתו תפסה כל הנכסים ואין בהם כדי כתובתה והחוב מי קודם כיון שהאשה לא הוציאה כלום יש לומר שיקדום ב"ח או דילמא אשה קודמת כיון דתפסה ושטרה קודם ולא קנה נכסים אחר שצוה שהרי מת מיד ונמצאו כל הנכסים נשתעבדי לאשה ולא לב"ח:

ב **תשובה** גרסינן בפרק הכותב אמר אמימר משמי' דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה וב"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי לב"ח מסלקין בזוזי לאשה בארעא האי כי דיניה והאי כי דיניה ואי ליכא אלא ארעא ולא חזיא אלא לחד מינייהו לב"ח יהבינן לאשה לא יהבינן יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא וכתב עלה הרי"אף ז"ל שמעינן מיהא דאמימר דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה לחד מינייהו כגון מטלטלין בזמן הזה וליכא אלא שיעורא דחד מינייהו לב"ח יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא והכי שדר רב האיי גאון ז"ל למ' אברהם קאבסי ז"ל ע"כ. הא קמן דאם אין בו דין קדימה כגון דכתובה וש"ח ביום א'. א"נ כגון לוה ולוה ואח"כ קנה דנשתעבדו לשניהם בשוה או במטלטלין בזמן הזה ב"ח קודם. וא"ת כיון שאם היו שניהם ב"ח היה בדין שיחלוקו אמאי גזלינן לאשה. ותירצו כיון דאם קדם א' מב"ח וגבה מה שגבה גבה חזינן לב"ח כאלו קדם וגבה מטעמא דיותר ממה שהאיש וכו' הילכך השתא דכתבינן מטלטלי אגב מקרקעי אית במטלטלי דין קדימה שהרי חזרו כקרקעות וכיון ששטר האשה קודם היא גובה תחלה שהרי כל הנכסים נשתעבדו לה שהרי לא קנה נכסים דמיד מת אחר שהודה שחייב לשמעון מנה. וז"ל הרמב"ם ז"ל פי"ז מה' מלוה ולוה וכן מי שמת והניח אשה וב"ח וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחית מפני ב"ח והוא גובה חובו תחלה ע"כ. וטעמא דהוי קרקע שאין בה דין קדימה כגון שקנה אותו אחר שלוה אבל אם יש בה דין קדימה כל מי שקדם שטרו גובה תחלה. וכן כתב הטור וז"ל סימן ק"ב וכתב עוד לא הניח אלא מטלטלי שאין בהם דין קדימה וכגון דלא אקני לה מטלטלי אגב מקרקעי ינתנו לב"ח אפילו הוא מאוחר

ותדחה ומיהו אם תפסה אפילו שלא בב"ד אין מוציאין מידה ע"כ. הא למדת דאשה זו גובה תחלה ממה נפשך אם כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי הרי יש בהם דין קדימה והאשה קדם שטרה. ואם לא כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי הרי תפסה ואין מוציאין מידה וכ"ש בנ"ד דאיכא תרתי קדימה ותפיסה. ומדברי הטור למדנו דאפי' היכא שהדין נותן שינתנו לב"ח והאשה תדחה אם קדמה האשה ותפסה אין מוציאין מידה. ויש מי שכתב דמוציאין מידה והנכון שאין מוציאין מידה. וכן דקדקתי מלשון הרב ז"ל שכתב באותו פרק ולעולם כל שקדם וזכה במטלטלין כדי חובו או כדי כתובתה אין מוציאין מידו שאין דין קדימה במטלטלין ע"כ ומדקאמר ולעולם משמע בכל גוונא. ועוד כתב האשה נדחית מפני ב"ח. ולשון דחייה משמע שדוחין אותה ממה שהיא באה לגבות. ותו דאי איתא דמוציאים מידה עדיפא הוה ליה לאשמעי' והבו דלא לוסיף עלה דמן הדין היה לחלוק עם ב"ח ודיינו שאנו מעבירים אותה מטעמא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ולא חיישינן לטעמא דחינא דידה אבל אם תפסה להוציא מידה אין לנו. וכבר ביארתי דין התפיסה במקומות הרבה:

תשובה עט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמת והניח יתום קטן ויש עליו חובות בשטרו' ושעבוד להם מטלטלי אגב מקרקעי ואחר שלוה מן האחרון לא קנה מטלטלין ונמצא שלא נשתעבדו הנכסים אלא לראשון אלא שהראשון הגיע זמנו ליפרע אלא שאין נפרעים מנכסי יתומים עד שיגדילו. והשטר האחרון לא הגיע זמנו ליפרע בחייו ויש ספק מי קודם לפי שאין בנכסים כדאי לשניהם וגם לא תפס א' מהם מי אמרינן בעל השטר האחרון גובה שהרי לא פרע בחייו ונפרע שפיר מן היורש הקטן ונדחה בעל השטר הראשון עד שיגדל היתום ואם ימצא יגבה ואם לא יפסיד. או דילמא כיון שיש במטלטלין הללו דין קדימה שהרי כתב לו מטלטלי אגב מקרקעי אומר אני קודם ונהי שלא אגבה עד שיגדל היתום מ"מ יהיו הנכסים מונחים בב"ד עד שיגדל היתום יורה המורה הדין עם מי ושכרו כפול מן השמים:

ב **תשובה** נכסים הללו נשתעבדו למי שקדם שטרו ולא לזה האחרון כיון שלא קנה נכסים אחר שלוה ממנו ולא אמרו ז"ל אין נפרעים מנכסי יתומים אלא עד שיגדילו אלא לתועלת היתומים שמא יביא ראיה אבל לא להפסיד את המלוה אשר קדם שטרו ולזכות את האחרון שלא נשתעבדו לו הנכסים הילכך שורת הדין שרואים כמה הוא החוב הראשון ומניחים אותו בב"ד והשאר נותנים אותו לב"ח המאוחר וכשיגדילו היתומים אם ימצאו

ראיה שפרע אביהם נותנים אותו לב"ח המאוחר לתשלים חובו ואם לא ימצאו ראיה נותנים אותו לב"ח אשר קדם שטרו אשר נשתעבדו לו. ואם קדמו ב"ד ויגבו הנכסים לב"ח המאוחר מה שגבה לא גבה דהאידנא חזרה המטלטלין כדין הקרקעות ויש בהם דין קדימה דכולהו שטרי כתבי ושעבוד ליה מטלטלי אגב מקרקעי׳:

תשובה פ

א **שאלת** ממני אודיעך בצבור שבאים לדין עם ראובן על רמונים של ס"ת אם יביאו עדים מאותו הצבור או דילמא נוגעים בדבר כלל אם הרמונים הוי כס"ת לענין זה או לא:

ב **תשובה** ודאי לא מיבעיא לך אלא מועיל הסילוק כס"ת או לא. ולדעת רבינו יונה ז"ל שכתב שאם יש להם ס"ת אחר יכולין להעיד ע"י סילוק כ"ש שאם יש להם רמונים אחרים שיכולים להעיד ע"י סילוק. וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ג' דדוקא בזמן שאין להם אלא אותו ס"ת דהכל עניים אצל ס"ת אבל אם יש להם ס"ת איפשר להם להסתלק שלא יקראו באותו ס"ת בזמן שהוא שם ואפילו אם יקראו כי בעודו בב"ה לא מיקרי הנאה כיון שאפשר שיקראו באחר ע"כ וה"ה והוא הטעם ברמונים. וא"ת אפי' יש להם ס"ת אחר ניחוש שמא ימצא פסול ונמצאו עניים אצל זה. וי"ל כיון דבשעת הסילוק היה בחזקת כשר מוקמינן ליה אחזקתיה וראיתי מי שכתב שמה שכתב הרא"ש ז"ל דאם יש להם ס"ת אחר דמועיל סילוק ה"מ שיש להם ס"ת מדוייק וכשר כזה ונכון הוא ודקדקתי מכאן דדוקא מדוייק וכשר כזה שאם היה הס"ת אשר דנין עליו נאה בכתיבתו וחדש ואין בו נדר ולא תלייה דהכל עניים אצלו ולא תועיל סילוק. ומינה נמי שאם הרמונים אשר באים לדוו עליהם הם יפים וטובים שאין בב"ה כהם הכל עניים אצלם ולא יועיל סילוק שהרי נהנים הם מראייתם שיש להם ס"ת נאה וכלים נאים. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דעדיפי רמונים להאי מלתא מס"ת דאלו ס"ת לשמיעה קאי ומה שישמע לו מס"ת זה או מאחר הרי יצא ידי חובת שמיעת קריאת התורה. אבל רמונים לנאות בהם התורה קיימי וכל מה שהם יותר נאים אית להו יותר הנאה דלראייה קיימו אבל אם יש בב"ה רמונים אחרים כהם ודאי דמהני סילוק דלא עדיפי מס"ת כיון שיש להם אחרים. ואע"ג דכתב ר"י שהסילוק אינו מועיל לאפוקי ממונא אלא לאוקמי ממונא כבר כתבו האחרונים ז"ל שהצבור הבאים לדון עם היחיד חשבינן להו כמוחזקין ועל היחיד להביא ראיה. וכבר הארכתי בתשובות אחרות בטעמו של דבר. והוי יודע שיש כמה מן האחרונים דס"ל דאין הסילוק מועיל בעדים אלא בדיינים אבל רוב הפוסקים שאנו רגילין לסמוך עליהם ס"ל דסילוק מועיל אפי' בעדים. וא"ת בשלמא ס"ת דלא אפשר

לזבוניה מועיל סילוק אם יש שם אחר דהא לא משתרשא ליה מידי אבל רמונים כיון דלפעמים מזבנינן להו לצורך עניים או לצורך פדיון שבויים הרי אית להו הנאה כי הא דתניא האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאים ראיה מאנשי אותה העיר. וכתב עלה הרמב"ם ז"ל פט"ו מהלכות עדות אפי' אמרו שנים מאותה העיר אנו נתן הדבר הקצוב עלינו ונעיד אין שומעין להם שהנאה הוא להם שיתעשרו עניים אלו הואיל והם סמוכים על בני העיר וכן כל כיוצא בזה ע"כ. ובנ"ד נמי הנאה היא להם שיהיו אותם רמונים להם שאם יבואו עניים או שבויים ולא יספיקו להם שיסתייעו באלו ואפילו יאמרו אנו נתן המגיע לנו לא יועיל כאשר כתב הרב ז"ל דאם יש להם הנאה אפילו בדרך רחוקה לא יעידו. י"ל דבעיקר הדין רבים חלוקים עליו הרשב"א ז"ל כתב בתשובה שאין מביאים עדים ממדינה אחרת על הקדשותיהם ועל תקנותיהם סי' תתי"א וכתבה רבינו ירוחם ז"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ג' וכלל נ"ט: ורבינו יונה ז"ל שכתב שאם יש לבני העיר ס"ת אחר מצו לסלוקי נפשייהו ע"כ. וכי היכי דלא חייש להרווחת שני ס"ת לא חייש להרווחת העניים כיון שזה מסולק מהם ונותן חלקו וכן נ"ל שהוא דעת הרי"אף ז"ל מדהשמיט ההיא דתנו מנה לעניי עירי וכתב ההוא דבני העיר שנגנב להם ס"ת וכתב שאני ס"ת דלשמיעה קאי ולא מצי לסלוקי נפשייהו אבל מידי דמצו לסלוקי נפשייהו מסתלקי ומסהדי וכן הלכתא. משמע דס"ל ז"ל דלכולהו מילי מהני סילוק בר מס"ת וכ"ש באתרא דידן דלא כייפינן אצדקה. וכן כתב רבינו יהוסף הלוי ז"ל בבתרא והעתיק דבריו הר"ן ז"ל ולפיכך אני אומר דמודה הרמב"ם ז"ל היכא דלא כייפי על הצדקה דמצו שפיר לאסהודי ולא אמרה הרב ז"ל אלא באתרא דכייפינא על הצדקה דעניים רמו עלייהו וניחא ליה בהרווחה דידהו:

ג **כללא דמלתא** בנ"ד אם הרמונים אלו אין כמותם בב"ה אין מעידין עליהם מאותו הקהל אפי' ע"י סילוק. ואם יש בב"ה כהם מעידין עליהם ע"י סילוק ובקנין שאם יתוספו עניים או שבויים ויצטרכו למכור הרמונים שיתנו חלקם המגיע להם באופן שלא יגיע להם הנאה מאלו הרמונים. זה הוא הדין אבל כבר נהגו הקהלות לעשות כל דבר על פי עדים מהקהל וע"י חכם הקהל:

תשובה פא

א **שאלת** ממני על כהן המגרש אם כותבין בגט פלוני הכהן או לא:

ב **תשובה** תנן בגט פשוט כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשין יכתבו סימן ואם היה מסומנים יכתבו כהן פי' אם היה א' מהם כהן יכתבו פלוני הכהן לווה מפלוני ישראל

משמע מהכא שלא היו נוהגין לכתוב כהן בשטרות ולא בגיטין. ואע"ג דאיבעיא להו פ"ב דכתובות מהו להעלות משטרות ליוחסין ומשמע שהיו נוהגין לכתוב כהן בשטרות איכא למימר דלא הוו נהגי למכתב כהן אלא איתרמי דכתב אני פלוני כהן לויתי ממך מנה וחתמו סהדי והכי מוקמינן לה התם ועלה קא בעי מהו להעלות משטר זה ליוחסי' אבל לעולם אימא לך שלא היו נוהגין לכתוב כהן ולפי שטה זו הדבר ברור שאין צריך לכתוב כהן. ואפילו תימא דבימי התנאים לא נהגו לכתוב כהן ובימי האמוראים נהגו לכתוב אם כן הדבר תלוי במנהג המדינה במקום שנהגו לכתוב כותבים ובמקום שלא נהגו אין כותבים ואם כתב לא הפסיד. וראיתי למהר"י שכתב בשם אחד מהגדולים שאם לא כתב כהן הגט פסול ותמהני מנא ליה האי חומרא ואפילו תימא דלא אמרה אלא במקומו שנהגו לכתוב כהן וכיון שזה לא כתב כהן משמע דאחר הוא המגרש נהי דמועיל טעם זה לכתוב כהן לכתחלה אבל לפסול את הגט בשביל כך אין לנו דכיון דכתב וכל שום וחניכא דאית ליה הרי כהן בכלל וחומרא יתירא היא ואין לסמוך עליה. וקרוב אצלי שגם הוא לא אמרה אלא לדעת האומרים שאין לכתוב וכל שום וחניכא. ואם אין במקום מנהג ידוע כגון עיר חדשה לא יכתבו כהן שכן היה מנהג התנאים וגם בזמן האמוראים כאשר כתבתי אם לא שיהיו שם שני יוסף בן שמעון בן יעקב שאז צריך לכתוב כהן. ואם שניהם כהנים או לויים או ישראלים כותבים דורות והכי איתא בתוספתא בהדיא כלומר כותבים דור רביעי או חמישי עד שיוכרו ויובדלו אחד מחבירו:

תשובה פב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו שטר חוב על שמעון שיגיע זמנו לסוף חדש ימים ומכר השטר ללוי שיתן לו מיד חצי החוב והחצי האחר לסוף ששה חדשים ונסתפקו אם מכר זה קיים ואם יש בו חשש ריבית שנמצא לוי מקדים לראובן חצי החוב חדש ימים כדי שימתין לו על חצי החוב חמשה חדשים:

ב **תשובה** נמצא כתוב בשם ר' שמעון דורן ז"ל דהמוכר שטר חוב לחבירו צריך שימכרנו לו בפחות ממה שכתוב בשטר וא"כ לפי זה נ"ד לא נתקיים המקח כלל כיון שמכר אותו בשוה כמו שכתוב בשטר אבל אין דין זה נכון כלל ואין בו לא טעם ולא מלח והיה מי שיהיה האומר. וכי אם רצה זה לעשות טובת הנאה לחבירו לקנות ממנו השטר בשוה למה לא יתקיים המקח: א"נ משום דניחא ליה שיהיה שמעון עבד לו כדכתיב ועבד לוה לאיש מלוה מאי זה טעם שיהיה: וזו ירושלמי היא וכתבה הריאף ז"ל בהלכות פרק איזהו נשך יש דברים שהם רבית ומותרים כיצד לוקח אדם שטרותיו של חבירו בפחות

והלוואתו של חבירו בפחות ואינו חושש משום רבית ע"כ: משמע להדיא דלא אמר בפחות לענין שצריך למכור בפחות אלא לענין שאם מכר בפחות לא הוי רבית: והרמב"ם ז"ל כתב דין מכירת השטרות בהלכות מכירה סתם ולא הזכיר בפחות ובפרק ה' מהלכות מלוה ולוה על ענין הרבית כתב וז"ל יש דברים שהם כמו רבית ומותרים כיצד לוקח אדם שטרותיו של חבירו בפחות ואינו חושש ע"כ והוא לשון הירושלמי. משמע דמה שאמרו בפחות הוא לומר שאינו חושש משום רבית: והטור כתבה סימן קע"ז בלשון יותר מבואר שמי שיש לו שטר על חבירו או מלוה על פה יכול למוכרם לאחר בפחות ואין בו משום רבית ובלבד שיהיה אחריות השטר והמלוה על הלוקח וכו' ומדכתב יכול למוכרה בפחות משמע דס"ד לומר שלא יכול למוכרה בפחות אלא בשיוויו וזה ברור עד שלא היה ראוי להטריח עליו הקולמוס וחס ליה לר' שמעון דורן שיאמר כך אלא א' מן הסופרים טעה וכתב וצריך שימכור בפחות ועצה טובה קמ"ל שלא יקנה אלא בפחות שאם לא כן נמצא עובר ומתעבר על ריב לאלו: ולענין אם יש חשש רבית מסתברא לי שאין כאן איסור רבית דבשלמא אם היה דרך הלואה התם איכא למיחש משום רבית אבל כיון שהוא דרך מקח וממכר מותר דהא אפי' ע"י הלואה אין כאן רבית של תורה ותו כיון שאחריות השטר על לוי הקונה שהרי אם יעני שמעון או ימות אינו חוזר על ראובן ופורע לו חצי החוב הנז' אין כאן אגר נטר ומותר ולפיכך אין כאן בית מיחוש:

תשובה פג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במעשה אירע בצפת תו"בב ראובן היה הולך למדינת הים ואמרו לו שיניח גט לאשתו ונתרצה אבל אמר שיהיה הגט לג' שנים והפצירו בו קרובים ומיודעיו שיהיה הגט לשנה ועל הסכמה זו הלכו לסופר וכתב הגט סתם ונתנו לה סתם ולא הזכירו התנאי כלל כי הבעל היה סומך על מה שהסכימו עמו הפשרנים שהוא לזמן הנז' ובא מעשה לפני חכמי צפת ונחלקו קצתם אמרו שהיא מותרת מיד וקצתם אמרו שהתנאי קיים ועל דעת כן גירש ורצית לדעת דעתי בזה:

ב **תשובה** אשה זו מותרת מיד ואינה צריכה להמתין כלל דקי"ל גלויי דעתא בגיטין לאו כלום הוא ואף על פי שזה המגרש גלה בדעתו שאינו רוצה לגרש אלא על תנאי לאו כלום הוא דדילמא חזר בו וגירש לחלוטין בלי תנאי דגרסינן בפרק השולח גט בר דעילאי שדר גיטא לדביתהו אזל שליח אשכחה דהוה יתבא בטולא אמר לה הא גטיך אמרה ליה זיל השתא ברי מיהא אתא גביה אמר ליה פתח ואמר ברוך הטוב והמטיב. אביי אמר הטוב והמטיב לא בטיל גיטא כלומר שאם חזר השליח ונתנו לה מגורשת. ורבא אמר ברוך

הטוב והמטיב בטיל גיטא במאי קא מיפלגי בגלויי דעתא בגיטא אביי סבר גלויי דעתא בגיטא לאו מלתא היא. ורבא אמר גלויי דעתא בגיטא מלתא היא והלכתא בהא כאביי והא אחת מסי' הלכות יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי הילכך בנ"ד נמי אעפ"י שגלה בדעתו שאינו רוצה לגרש אלא על תנאי כיון שגירש סתם הרי היא מגורשת מיד. והכי דייקינן נמי מדתנן השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא הרי זה בטל וטעמא דבטליה בהדיא אבל גלויי דעתא לא בטיל גיטא. ותו מדקתני אם הגיע לידה אינו יכול לבטלו והוינן בה פשיטא ומהדרינן לא צריכא דמיהדר עליה מעיקרא לבטוליה מהו דתימא כאלו בטליה מעיקרא דמי קמ"ל. וק"ו הדברים אי לא מהני גלויי לבטל את השליח כ"ש דלא מהני לבטולי מה שעשה המגרש בעצמו שיגרש סתם בלי תנאי דאם איתא דלבו על תנאי היה לו להזכירו בשעה שנתן הגט וגבי שליח ליכא האי טעמא ואפ"ה אמרי' גלויי דעתא בגיטא לאו כלום הוא. היש לך גלויי דעתא עדיף ממי שהזכיר תנאו אלא שלא כפל אותו או שהקדים הלאו לעשה ואמרי' דתנאו בטל והמעשה קיים ומגורשת מיד בלא תנאי וכ"ש בנ"ד. ונ"ל ראיה ממה ששנינו בתוספתא פ"ד אמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתמתין לי שתי שנים וחזר ואמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתתן לי ר' זוז לא בטלו דבריו הראשונים את האחרונים והרשות בידה רוצה ממתנת רוצה תתן. וכתב עלה הרשב"א ז"ל בתשובה סי' ארמ"ד וז"ל אלא אעפ"י שאמר להם לכתוב וליתן על תנאי כשר דתנו דקאמר היינו לכתוב וליתן כאותה ששנינו בפרק התקבל אמר לשנים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו וכו' הרי לך בהדיא שהתנאי אינו מועיל אלא א"כ אמר כתבו ותנו גט לאשתי על מנת כך וכך. וגדולה מזו משמע מהכא דאפי' אמר לסופר כתוב גט לאשתי ע"מ כך וכך ומסרו לשליח סתם או נתנו לה סתם שאין זה תנאי עד שיאמר כתבו ותנו גט לאשתי ע"מ כך וכך כ"ש בנ"ד שלא אמר לסופר כלום אלא לפשרנים אמר התנאי והם לא היו לא סופרים ולא שולחי' דפשיטא כיון שנכתב הגט סתם ונתנו לה סתם ולא הזכירו התנאי שהיא מגורשת מיד. עוד ראיה דעד כאן לא פליגי רבוותא אלא אם היה התנאי על פה קודם כתיבת תורף הגט דלדעת הרמב"ם ורש"י ובעלי התוספות ז"ל לא הכשירו שום תנאי לפני התורף אפילו בעל פה והא דאמרי' שתיקו לבעל כדי שלא יזכיר שום תנאי הוא וכתב מ"מ וכן ראוי להחמיר ואפי' לדעת הר"ז הלוי והראב"ד והרמב"ן ז"ל שאמרו שאם היה התנאי בע"מ אם נתקיים התנאי מגורשת או אם בשעת נתינה לא אמר כלום אעפ"י שהתנה בשעת כתיבה על פה הרי זה כשר כיון שלא התנה אלא בע"מ אבל אם התנה בחוץ פסול גזרה על פה דלפני התורף אטו בכתב ולדבריהם הא דאמרינן בגמרא שתיקו לבעל הוא מפני

שלא יזכיר דבר הפוסל בגט בתנאי חוץ או שלא יצוה להם לכתוב התנאי בגט ועד כאן לא פליגי אלא שהזכיר התנאי בשעת כתיבת הגט אבל אם אמר התנאי לפשרנים ולא הזכירו בשעת כתיבת הגט יש לנו לומר חזר בו ומחל התנאי ואפי' שכך היה דעתו בשעת הכתיבה גלויי דעתא בגיטא לאו מלתא היא וכדברירנא. וא"ת יהיה ספק מגורשת לדעת הרמב"ם ז"ל ובעלי שטתו כיון שהזכיר התנאי על פה קודם כתיבת התורף. לא קשיא דלא אמרינן הכי אלא אם הזכיר התנאי בשעת כתיבת הגט ולפני כתיבת התורף כגון שאמר כתוב לאשתי על מנת כך וכך אבל בנ"ד שהזכיר התנאי לפשרנים ולא הזכירו בשעת כתיבת הגט אין זה תנאי אלא גילוי דעת:

ג **כללא דמלתא** לכתחלה צריך שיהיה התנאי על פה ובשעת הנתינה היה על פה ובשעת כתיבת הגט קודם כתיבת התורף ספק מגורשת ונכון להחמיר ואם לא הזכיר התנאי כלל בשעת כתיבת הגט אלא לפני אחרים שאינם לא סופרים ולא עידי הגט כנ"ד אין כאן תנאי והאשה מותרת מיד ואפי' האומר שזה תנאי גמור או תנאי הפוסל בגט הדבר ברור שאמרו בלשו' לעז ולפי מנהג הלשון כך אמר פור דוש אניוש או קון קונדיסיון קי אישפירי דוש אניוש ואין זה לשון מעכשיו ולא ע"מ ולא תנאי כפול וכל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן התנאי בטל והמעשה קיים ומפני שלא נתברר בבירור אם היה לועז המגרש לפי' אני אומר שאפי' אם היה מיסתערב ואמר בשרט אין לשון בשרט לשון ע"מ אלא משמעותו הוא בתנאי וצריך לכפול תנאי ואפי' בע"מ איכא פלוגתא וכתב הרמב"ן ז"ל שהם היו בקיאים בלשון ע"מ דהוי כמעכשיו אבל על תנאי לא הוי כמעכשיו וכ"ש אם התנה בשאר לשונות העכו"ם שצריך כל משפטי התנאי:

תשובה פד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה אלמנה שעשאה את שמעון שליח לתת מעות יתומיה להתעסק בהם קרוב לשכר ורחוק להפסד כדין מעות היתומים והלך שמעון ונתנם לראובן וטעה ולא עשה הדבר בהיתר ואחר זמן רב טבע שמעון את ראובן לדין ופסקו דהוי רבית קצוצה ולא נתן לו אלא הקרן אם יכולין היתומים לתבוע את ראובן מה שהיו מעותיהם בטלים אצלו כל הזמן או את שמעון לפי שטעה:

ב **תשובה** המבטל כיסו של חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים הילכך ראובן חייב בדיני שמים ושמעון פטור מכלום דשוגג הוא ולא נהנה מהמעות כלל ויתמי דאכלו רבית ליזלו בתר שבקייהו שלא התירו ליתומים אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד אבל רבית דאורייתא לא התירו להם וכיון דפסקו ב"ד דהוי רבית קצוצה ואין מוציאים מראובן

ואפי' גבה שמעון היו מוציאים ממנו כ"ש שלא יוציאו עתה מראובן. ואעפ"י שנמצא כתוב בהגהה במיימוני פ"ח מהל' מלוה ולוה וז"ל מעשה בראובן שהשכור מלמד לבנו. וקנו עם המלמד ליתן מעות לזמן פלוני ולא נתן לו ותבעהו המלמד מה שהיה יכול להרויח במעותיו עד אותו זמן ודן הר"ר אליעזר מטוך דחייב ליתן לו הריוח ואין בו משום רבית ע"כ. כבר כתבתי כמה פעמים שאין דרכי לסמוך על ההגהות בזמן שהוא להקל דדילמא חלוקים עליו בני דורו ואיך נסמוך על זה דאיכא תרתי לאפוקי ממונא ורבית דאוריית' ועיין בסוף ההגהה ותמצא שהרב אחיו של בעל ההגהה הקשה עליו והעלה דגם בשכירות איכא רבית וע"כ לא פליגי אלא בשכירות אבל במלוה כנ"ד כ"ע מודו דהוי רבית קצוצה. והראיה שכתב בעל ההגהה מההיא דפ"ק דמכות מעידנו באיש פלוני שחייב לחבירו אלף זוז ע"מ ליתן לו מכאן ועד ל' יום והוא אומר מכאן ועד ג' שנים ונמצאו זוממין אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז מכאן ועד ג' שנים ועתה אם שייך בשכירות רבית אמאי משלמי ליה עדים כמו שאדם רוצה וכו' והראיה ע"כ בשכירות איירי דאי בהלואה אז לא היה נותן לו כלום משום רבית ע"כ. ולדידי אי מיהא לא איריא דאפילו במלוה איירי כפשטה ושאני עדים זוממים דרחמנא אמר ועשיתם לו כאשר זמם וזה זמם להפסידו מה שהיה יכול להרויח במעותיו בג' שנים ולפיכך חייבין לשלם דאין כאן רבית כלל דהלואה אין כאן אלא מה שהיה יכול להרויח היו רוצים להפסידו למה"ד לעדים שהעידו שנשכר ראובן לשמעון לשנה ונתן לו שכרו ובשבועה באופן שלא היה יכול לחזור בו ונמצאו זוממין רואים כמה היה ראוי ראובן זה להריוח באותה שנה ונותנים לו הילכך אין מכאן ראיה אלא אפי' שכירות יש בו משום רבית והכי משמע מההוא דאמר להו רבא לאנהו דמנטרי באגי וכתבה הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ומ"מ בנ"ד אם מודה ראובן שהרויח במעות היתומים חייב ליתן ליתומים כפי התנאי שהתנה עם שמעון שאעפ"י שהתנאי שעשה שמעון עמו הוא בטל מ"מ ב"ד אביהם של יתומים: וכן כתב רבינו מאיר בתשובה והרי היא במרדכי פרק הרבית ע"ש. ואם אומר ראובן שלא הרויח ושמעון טוען ודאי הרויח משבעינן ליה ואם לא מחרימים חרם סתם. והוי יודע שאין חילוק בין אם ידע שמעון בתחלה שהמעות הם של יתומים או לא ידע כיון שנתברר שהם של יתומים: ומ"מ מסתברא לי כיון שמנהג המדינה שאין לוקחים מעות היתומים אלא כמנהג שאר העסקות שהם למחצית שכר אינו חייב ליתן להם אלא מחצית הריוח ולא כמו שהתנה עם שמעון:

ג **כללא** דמלתא חייב ראובן למיהב ליתמי חצי הריוח ולא יותר שהרי אפי' היו ב"ד מתנין עמו לא היה לוקח אותה אלא למחצית שכר. וא"ת מאי רבותייהו דיתמי. י"ל

דאפילו הוי פלגא באגרא ופלגא בהפסד דאסור לכ"ע ליתמי שרי וכ"ש בנ"ד כי כפי הנראה היה חייב באחריות כל המעות דאין ראוי לחייבו כפי התנאי שהתנה עמו שמעון אלא חצי מה שהרויח אם הוא מודה שהרויח ואם אינו מודה פטור מדיני אדם:

תשובה פה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במקוה שכולו מים שאובן אם פסולו מן התורה או מדרבנן:

ב **תשובה** ראיתי בזה ה' סברות וכל א' יש לה פנים כהלכה יש מי שכתב דכולה שאובה פסולה מדאורייתא וזה דעת רשב"ם וקצת מפרשים: ויש מי שכתב דכולה שאובה כשרה מדאורייתא ואין לך שאובה אלא מדרבנן וזה דעת ר"י ז"ל וכן נראה דעת הר"ר יוסף הלוי ודעת הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות מקואות וכן דעת הגאונים ז"ל: ויש מי שכתב דכולה שאובה א"נ ג' לוגין מים שאובין בתחלה פוסלין את המקוה מדאורייתא אבל ג' לוגין על פני המים הוי מדרבנן וזה דעת ר"ת ז"ל. ויש מי שכתב שאם מלא בכתף פסול מדאורייתא אבל בשאובה ע"י כלי' מאיליהן כגון צבור זה שאין בו תפיסת אדם שמאיליהן נתמלאו ולא נשאבו הוי מדרבנן וזה דעת הראב"ד ז"ל ויש מי שכתב דשאובה ע"י כלים המקבלים טומאה הוי מדאורייתא אבל שאוב' ע"י כלים שאינם מקבלים טומאה הוי מדרבנן וזה דעת רבינו שמשון ז"ל וכל א' מהם הביא ראיות לדבריו עיין שם כי הדברים ארוכים ומ"מ קבלת הגאונים ז"ל מכריע דאין כולה שאובה פסולה אלא מדרבנן ומזה הטעם הכשיר הרי"אף ז"ל שאובה כולה בהמשכה דכיון דשאובה לא הוי אלא מדרבנן ע"י המשכה כשרה אפי' מדרבנן וזו קולא גדולה ומנקט מלתא מציעתא עדיף דבעינן רבייה והמשכה וכן דעת הגאונים ודעת הרמב"ם ז"ל בפרק הנז' ודוקא בדיעבד או היכא דלא איפשר אבל היכא דאיפשר לצאת דכל המחלוקות ולעשות מקוה כשר כולו של מ' סאה עושין ואם יש בו מ' סאה כשרים ממלא על כתפו ונותן אפי' כל היום כלו ואעפ"י שכתבו בשם רשב"ם ז"ל שפסול כה"ג אפי' מדרבנן יחיד הוא בסברא זו גם כי איפשר לפרש דברי רשב"ם ז"ל על דרך אחרת:

ג **כללא דמילתא** צריך לתקן המקו' לכחחלה לדעת כל הפוסקים דאיסור כרת הוא וחמיר ובדיעבד יש לסמוך על דברי הגאונים ז"ל שיהיה רוב המקוה מים כשרים והמיעוט שאובה ע"י המשכה דהיינו רבייה והמשכה:

תשובה פו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר לשמעון סחורה שאינ' ברשותו ולקח הדמים אי אמרינן בכה"ג אין אדם מוכר דבר שלא בא לעולם או דילמא מחייבינן ליה לקנות הסחורה ולמיהב ליה דליקום בהימנותיה:

ב **תשובה** לא ביארת אם שמעון יודה שאין לראובן אותה סחורה או לא שאם שמעון יודה וע"מ כן נתן המעות הדבר ברור דלא מחייבינן ליה לקנות סחורה וליתן לו. אבל היכא דקונה לא ידע אי אית ליה או לא איכא מקום בעיא ותליא באשלי רברבי דגרסינן פרק המוכר את הבית אמר ליה ארעא ודיקלי חזינן אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי. פשטא דהאי מימרא משמע דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכתב עלה בעל העטור בשם הר"ן ז"ל דכי אמרינן אין אדם מקנה דש"בל ה"מ פירות דקל ששניהם יודעין ומתניתא בדבר שלא בא לעולם אבל אם לוקח נתן מעותיו בחזקת שבא לעולם ומוכר על דעת כן מכר מחייבין את המוכר להשלים תנאו והיינו דתניא בתוספתא דמציעא המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה. אבל נראה שהרי"אף ז"ל חולק בזה שכתוב במקצת נוסחות דכי אמרינן דזבין ליה תרי דיקלי לאו חיובי מחייבינן ליה אלא רשותא יהבינן ליה למזבן ליה תרי דיקלי דאי אמר זבנינא לך תרי דיקלי לא מצי למימר לא שקילנא אלא ארעא דאית בה דיקלי כך פירש הרא"ה ז"ל לדעת הרי"אף ז"ל. וגם רשב"ם ז"ל חולק דפירש דה"ק ארעא ודיקלי זבין ליה תרי דיקלי ואם ירצה לקיים דברו זבין ליה ואם לאו מנכה לו מן הדמי' ע"כ. והך תוספתא לאו הלכתא היא כיון שלא קבעוה בתלמוד: א"נ איכא לפרושי כגון שהראה לו פירות ומכרם לו ונמצאו שאינם שלו בכה"ג לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה כיון שסמך הקונה דעתו אבל היכא דלא הראה לו המקח לא סמכה דעתיה כוליה האי ולא מחייבינן ליה למזבן ולמיהב ליה. וזו פשרה נכונה בין שתי השטות דהיכא דהראה לו מסתבר טעמיה דבעל העטור ז"ל והיכא דלא הראה לו המקח מסתבר טעמיה דהרי"אף ז"ל. והוי יודע דאפי' בדבר המצוי לקנות אמרינן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכן היא הסכמת רוב הפוסקים וכן העלה הר"ן ז"ל בחדושי בתרא פרק המוכר את הבית:

תשובה פז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי דבמקצת מקומות אמרינן כל כל לישנא יתירא לטפויי אתא ובמקצת מקומות אמרינן לישנא יתירא משום שופרא דשטרא:

ב **תשובה** הר"ן ז"ל תירץ קושיא זו בחדושיו וז"ל כי אמרינן לישנא יתירא שופרא דשטרא הוא ה"מ גבי לוקח דאתי לאפוקי מחזקת דמוכר אע"ג דלא צריך לפרושי קא מפרש בהדיא לפי שהוא חושש שאפילו יסתפקו ב"ד בדבר יעמידו בחזקת מוכר וחייש לב"ד דלא גמירי אבל מוכר שהוא מוחזק למאי חייש הרי אין הדבר מצוי שיהיו ב"ד טועין כל כך שיוציאו הדבר מחזקתו שלא כדין והיינו דכל לישנ' יתיר' דפרקין דאמרינן לטפויי אתו נקיטינן להו גבי מוכר וזהו כלל גדול בדינין הללו דכל לישנא יתירא דאמר ליה מוכר דלא צריך לטפויי קא אתי אבל כי אמר ליה לוקח לשופרא דשטרא בעלמא הוא דאיכוון עכ"ל. וזה הכלל נכון הוא אלא דקשיא לי לישנא דגמ' דהמוכר את הבית דאמרינן האי מאן דמזבין ארעא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך דיקלין ותאלין והוצין וציצון ואע"ג דכי לא כתב ליה הכי קני אפ"ה שופרא דשטרא הוא והא הכא דמוכר כתב ליה הכי ואפ"ה אמרינן לשופרא דשטרא הוא ולא אמרינן לטפויי מלתא קא אתא. וצריך לתרץ לדעת הרב ז"ל דלישנא דגמ' לאו דוקא אלא הקונה אומר תקנה לי דיקלין ותאלין והוא אומר קני לך דיקלין וכו' א"נ לעולם הקונה מתנה וסופר השטר הוא שמתקן הלשון בשם המוכר. ונ"ל דכל היכא דאיכא למימר לטפויי אמרינן ליה אבל כל היכא דליכא לטפויי במכר כי הכא דבסתם קנה דיקלין ותאלין וכל מה שבתוך השדה וליכא לטפויי מלתא במכר אמרינן לישנא יתירא שופרא דשטרא הוא. וההיא דהמוכר את הבית דכתיבא לעיל איירי שלא היה בשדה לא מחיצת הקנים שהיא בית רובע ולא חרוב המורכב ולא סדן השקמה ולא שומירה ולא שום דבר שיהיה ראוי לימכר בכלל השדה מלישנא יתירא ומשום הכי אמרינן לשופרא דשטרא. שוב ראיתי שכתב רשב"ם ז"ל כדברי עיין בפ' המוכר את הבית:

תשובה פח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ששכר את שמעון לשרתו לג' שנים ונשבע שמעון על זה ונכתב ביניהם שטר ולסוף שנה אמר לו ראובן שיצא ויצא. ושוב נתחרט ראובן ותובע את שמעון לקיים שבועתו ושאלת אם בדבור לבד נמחל השעבוד והשבועה:

ב **תשובה** הדבר ברור שאם לא היה שם השבועה קי"ל פועל חוזר בחצי היום אם אין שם דבר האבד וכפי הנראה מהשאלה לא היה שם דבר האבד. וא"כ אפילו דלא אמר ליה זיל מצי למיהדר ביה דהא אין גופו קנוי כעבד עברי ואע"ג דמדמינן פועל לעבד עברי לשאר דברים מדמינן ליה ולא להאי מלתא והילכך אין מקום לשאלה אלא מפני השבועה וכיון דאמר ליה זיל נמחלה השבועה ואע"ג דכתב הרשב"א ז"ל דאין יכול למחול השבועה

אלא א"כ התנה כן בשעת השבוע' וצריך לומר לו הריני כאלו התקבלתי. לא קשיא כלל דהגע עצמך שנשלמו הג' שנים כלום היה צריך התרה הכא נמי כיון דאמר ליה זיל הוי כאלו נשלם הזמן. ובהך דהרש"בא ז"ל נמי אם היה מוחל הממון לא היה צריך התרה ומשום הכי לא מצי מחיל השבועה וצריך לומר הריני כאלו התקבלתי. וא"ת שהרי כתב רבי' מאיר בר' ברוך במי ששכר מלמד ואמר לו לך שלא נמחל השעבוד באמירה זו ויכול בעל הבית לעכב המלמד כבר הארכתי בזה בתשובה אחרת והעליתי כי הטעם הראשון לאו בר סמכא הוא ועיקר סמיכתו על הטעם השני עיין שם והרי היא כתובה בכלל תשובות הרשב"א ז"ל סימן תתע"ג. ותו דאיהו ז"ל לא אמרה אלא במלמד לפי שהוא סובר דהוי דבר האבד אבל בפועל דעלמא דלא הוי דבר האבד מודה הוא דאם אמר זיל דנסתלק השעבוד אפילו יש בו שבועה: ותו דעיקר הדין שכתב במלמד לפי טעמו הראשון הוא תמוה מאד דאם בדבור אין השעבוד מסתלק לא ידעתי במה יסתלק וכי יעלה על הדעת שאפילו נתרצו שניהם לבטל השכירות לא יועיל עד שיושלם הזמן שקבעו והא ודאי לא מסתבר הילכך הנכון דאפי' במלמד ואפי' לדעת האומרים דהוי דבר האבד אם שכרו לעצמו ואמר לו זיל זכה בעצמו ושוב אינו יכול לכופו ולא לשכור עליו. וכל שכן פועל דעלמא אפילו יש בו שבועה אם אמר לו זיל הוי כאלו נשלם הזמן:

תשובה פט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שמוכר לחבירו שטר חוב בכתיבה ומסירה אם יש קפידא להיות המסירה תחלה או הכתיבה:

ב **תשובה** איכא קפידא בדבר ואם כתב ואחר כך מסר לא קנה אלא צריך למסור השטר תחלה ואחר כך יכתוב השטר וכן כתב הר"ן ז"ל בשם הרא"ה וז"ל מסתברא דבעינן מסירה מקמי כתיבה הא לאו הכי לא קנה לי' לפי שאינו זוכ' בשעבוד כיון שהוא דבר שאין בה ממש אלא מחמת שהוא נגרר עם השטר וכיון שכן כתיבה דמקמי מסירה לא מהניא ולא מידי שכיון שגוף הנייר אינו נקנה בכתיבה זו אף השעבוד אינו נקנה ואעפ"י שמסרו לו אח"כ לא קנה שכיון שלא זכה בשעבוד שמסר לו שטר כתיבה בשעת מסירת השטר בעצמו במה יקנה עכ"ל. ולא ראינו הסופרים ולא החכמים מדקדקים בזה למסור השטר תחלה ואם כן צריך טעם. דע כי הקנין במכירת השטרות אינו מעלה ולא מוריד אדרבא איכא מ"ד דאין ראוי לעשות קנין לפי שנראה שבקנין גמר להקנות לו את השטר ואינו קונה כלל ע"י קנין אלא ע"י השטר: ואיכא מ"ד דלא הפסיד כלום מפני הקנין דכ"ע ידעי דמילי לא מקנו בקנין אלא עיקר סמוכות קנין השטרות הוא על השטר כשיגיע ליד

הקונה הילכך אעפ"י שהסופר קונה מן המוכר והלוקח על מכירת השטר ואח"כ מוסר לו את השטר ליכא קפידא שהרי בשעה שמגיע שטר המכר ליד הקונה כבר קדמה מסירת השטר אבל לעולם צריך ליזהר שלא יאחרו מסירת השטר אחר שיגיע שטר הקנין ליד הקונה ומכאן אתה למד דאפילו איכא סהדי דאמר ליה בפניהם קני איהו וכל שיעבודא דאית ביה לא קנה השטר עד שימסור לו השטר בעצמו ושטר המכירה עליו:

תשובה צ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שלא היתה טובלת לנדתה ובעלה יודע ושותק ובא לגרשה אם יש לה כתובה או לא:

ב **תשובה** דבר זה נשאל מלפני הרמב"ם ז"ל והשיב שאין לה כתובה כלל והטעם הוא לפי דעתו כדי שלא יהא חוטא נשכר ועפ"י שגם הוא חוטא נשכר שנפטר מלפרוע כתובתה מניעת פריעת הכתובה לא נקרא שכר כיון שלא קבל ממנה כלום. ומ"מ אם יש לה עליו בלאות הרי הם חוב עליו וחייב לפרוע אותם כדי שלא יהא חוטא נשכר ואעפ"י שגם היא חוטאת את שלה היא נוטלת ואין כאן שכר וראוי לב"ד ליסר אותם כפי הזמן בגופם או בממונם ובתשובה אחרת כתב שראוי לקחת המאוחר ולתת אותו לעניים דרך קנס כדי שלא יהא חוטא נשכר גם הוא וכן ראוי לדון:

תשובה צא

א **שאלת** על ראובן שנתן עסקא לשמעון והלך למקום אחר ועמד ראובן בהיותו בריא והקדיש אותה עסקא לעניים ומת ואח"כ מת שמעון במדינת הים ויש לו כאן בית אם לוקחין אותו העניים או יורשי ראובן או ישאר ביד יורשי שמעון:

ב **תשובה** כיוצא בזו שאלו מלפני הרמב"ם ז"ל והשיב שאין לעניים כלום שהרי אי איפשר לגבות מיורשי שמעון שטר עסקא אלא בשבועה וכיון שהוא לעניים והם אינם יכולין לישבע אין נוטלין כלום ומתוך התשובה משמע שישאר הבית ביד יורשי שמעון. וא"ת ישבעו יורשי ראובן שבועת היורשים ויוציאו מיורשי שמעון ויתנו אותו לעניים כאשר צוה מורישם וי"ל דאיירי הרב ז"ל כגון שלא היה לראובן יורש א"נ דאית ליה יורש וס"ל ז"ל דבשלמא אם הממון היה ראוי לו בדין הוא שישבע ויטול אבל ישבע הוא והעניים יטלו לא תקנו שבועה כזאת והכי משמע מתוך לשונו שכתב וחייב היורש לישבע בנקיטת חפץ ויקח מן הבית הזה השליש אבל חזר להיות לעניים ואינו ממון ידוע לאחר לענין שישבע ויטול ולא יקח שום דבר מממון זה הנפטר אחר שנתברר שמת

אלא בשבועה ולכך אני אומר אין לעניים כלום עכ"ל והעתקתיו: ומ"מ לא ידעתי באיזה דרך חל זה ההקדש וזכו בו העניים דהא קי"ל שטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה דהיינו פלגא דמלוה דאלו פלגא דפקדון טענינן ליתמי וא"כ אפלגא דפקדון אין זוכין יורשי ראובן ואי אפלגא דמלוה מלוה להוציא ניתנה ואין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו ואע"ג דכתב הרב ז"ל פ"ז מהלכות ערכין וז"ל ויראה לי שאעפ"י שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבוא לעולם ע"כ. ונאמר שה"ה במי שמקדיש דבר שאינו ברשותו כגון מלוה כשיבוא לידו חייב להקדישו מ"מ אין הדברים אמורים אלא במקדיש עצמו אבל היורש מנא לן. ותו דאין הדברים אמורים אלא במי שאמר הרי עלי להקדישו אבל מי שמקדיש מעתה דבר שאינו ברשותו ודאי לא חל ההקדש וא"כ כיון שההקדש לא חל במלוה ופלגא דפקדון אין מוציאים מן היתומים ישבעו יורשי ראובן שבועת היורשים ויטלו פלגא דמלוה לעצמן: ומתוך הדוחק אני אומר אעפ"י שההקדש לא חל מ"מ זכו בו עניים משום מצוה לקיים דברי המת ואפי' שאמרן בעודו בריא וכן כתבו המפרשים ז"ל: וכיון שזכו בו עניים והם אינם בני שבועה ישאר הבית ביד יורשי שמעון ועדיין צל"ע. וי"ל דאיירי כגון שבשעה שהקדיש מסר את שטר העסקא בכתיבה ומסירה ואמר זכה במה שכתוב בשטר זה לצורך העניי' מעכשיו דבכה"ג זכו בו העניים דכי היכי דיכול להקנות החוב שבשטר לאחר ע"י כתיבה ומסירה כן יכול להקנותו לעניים וכ"ש הוא:

תשובה צב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מה סמכו האידנא להגבות לאלמנה כל כתובתה ונדונייתה מיתומים קטנים בשלמא כתובתה משום חינא אבל מה שאכל הבעל מנכסי נדונייתה או מה שבלה אמאי מגבינן לה והלא היא באותם הנכסים כשאר בעלי חובות וקי"ל אין נזקקים לנכסי יתומים עד שיגדילו:

ב **תשובה** יפה שאלת וכן כתב הרמב"ם ז"ל בתשובת שאלה בלשון קדר וזה העתקה אין הנדוניא בכלל הכתובה וכבר ביארנו זה בעת שעשינו התקנה ולא ביארנו אלא עיקר תוספת ושאר תנאי כתובה לא יותר ולא יתכן להוסיף על זה לפי שכל המוסיף גורע ועל כיוצא בזה אמרו הבו דלא לוסיף עלה וכתובתה לא תתבטל נדונייתי' אלא הדבר תלוי בבחירתה או תשב בבית אלמנותה או תשבע ותטול כתובתה אם היו היורשים גדולים אבל אם היורשים קטנים לא יתכן ולא יתנו לה כלום משום דקי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים אלא א"כ רבית אוכלת בהם או לכתובת אשה משם חינא וזו דינה

בתביעת הנדונייא כדין כלל בעלי חובות וכתב משה. הרי שסובר ז"ל שאין הנדוניא בכלל כתובתה ולמד מהקדמה זו שני דינים שאם תבעה נדונייתה מיורשי' גדולים לא הפסיד' מזונותיה ואם הם קטנים אין מגבין לה נדונייתה עד שיגדילו ובשני הדברים אני רואה שנהגו בהפך: ולפיכך אני אומר כי טעם המנהג הזה הנהיגו הראשונים לתועלת היתומים כדי לסלקה ממזונות היתומים שאם היו מגבין לה נכסי נדונייתה לפעמים יהיה עיקר כתובתה ותוספת דבר מועט ובשבילו תהיה אוכלת כל ימיה ולעולם לא תתבעם ומפסידים היתומים לפיכך הנהיגו שיהיה הכל בחזקת היתומים ואם תתבע הנדוניא עשו אותה כאלו תבעה הכל והפסידה המזונות. וכן ביתומים קטנים כמו שאז"ל אלא א"כ רבית אוכלת בהם הכא נמי הנהיגו להגבותה נדונייתה כדי לסלקה מעל היתומים שאם תדע שאין מגבין לה נדונייתה גם היא תתבע כתובתה. כל זה כתבת ליישב המנהג אפילו לדעת הרב ז"ל דסובר שאין בכלל כתובה אלא מנה מאתים ותוספת. והוי יודע שאין הדברים אמורים אלא בנכסי נדונייתה שאכלן הבעל או שבלו אבל אותם שהם בעין נוטלתן בלא שבועה ולא הפסידה מזונותיה ואפילו מיתומים קטנים שהרי הם שלה בכל מקום שהם ואינה בהם כשאר בעלי חובות אלא באותם שאבדו או אכלן הבעל שחזרו אצלו מלוה. ומ"מ אם ראו ב"ד שהיא טובה ליתומים שלא להגבותה נדונייתה אעפ"י שניזונית מהם שבקינן להו אדינייהו דאין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו ואם תרצה לגבות עיקר כתובתה ותוספת מגבין לה והפסידה מזונותיה וכבר ידעת שיש חולקים על הרב ז"ל ואומרים דנדונייתה הרי היא בכלל כתובה כיון שאינה בעין ואיפשר שעל זה סמכו בעלי המנהג ואע"ג דאתריה דמר הוא דטבא ליתמי עבדו להו ויפה נהגו וקרוב אני לומר שמנהג זה בא עמנו מספרד שהיו נוהגין בנשואים כפי דעת הרא"ש ז"ל וז"ל הטור אם האשה מכנסת לו מעות או בגדים ומקבלן עליו וכתב אותם בכתובה דינם כשאר הכתובה ונגבית עמה וזה נקרא נדוניא ע"כ:

תשובה צג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שצוה תנו חלק לפלוני בנכסי כמה יתנו לו לפי שראית בזה מחלוקת פוסקים אמאן נסמוך:

ב **תשובה** הנכון שבפסקים דנוטל רביע וכן פסק הרי"אף ז"ל והגאונים ורוב האחרונים ז"ל והכי משמע פשטא דסוגיא דהמוכר את הבית דאיבעיא לן ופשטינן לה מדתניא האומר תנו חלק לפלוני בכור סומכוס אומר אין פחות מרביע ובין לדעת הפוסקים כסומכוס בממון המוטל בספק חולקים ובין לדעת הפוסקים דלא כסומכוס הכא לא

מטעם ממון המוטל בספק הוא אלא הכי קיים להו דחלק משמע רביע ונפשטה בעיין. וי"מ דטעמא דסומכוס משום ממון המוטל בספק הוא ורבנן פליגי עלייהו וקי"ל כרבנן הילכך האומר תנו חלק לפלוני בנכסי עליו להביא ראיה ואינו נוטל אלא כל דהוא ולא מייתי מלתא דסומכוס לומר דהלכתא כוותיה אלא לאשמעינן דהאומר תנו חלק מספקא לן אי חלק כל דהוא קאמר או פלגא ולהכי קאמר סומכוס דנוטל רביע וממילא שמעינן דלרבנן דפליגי עליה דסומכוס המוציא מחבירו עליו הראיה וזה ודאי רחוק דא"כ ה"ל לתלמודא לאסוקי מלתא ורבנן פליגי עליה דסומכוס כי היכי דנדע פסקא דבעיין. ותו דאי לא יהבינן ליה מידי נמצא שהוציא המצוה דבריו לבטלה: ותו דהא דתניא בתוספתא תנו חלק בנכסי לפלוני ירש עם הבנים מני לא רבנן ולא סומכוס דאי רבנן הא אמרי המוציא מחבירו עליו הראיה: ואי סומכוס הא אמר נוטל רביע. ובשלמא לשיטת רשב"ם הא מני רבנן היא ואנן קי"ל כסומכוס ובהא איכא לתרוצי דתרווייהו סומכוס והכא מיירי בשאין לו בנים כמו שתירץ רשב"ם ז"ל. והרמב"ם ז"ל תפס לו דרך אחרת וכתב פי"א מהלכות זכייה ומתנה שהאומר תנו חלק לפלוני בנכסי יטול אחד משישה עשר ויש מי שהורה שיטול רביע ע"כ. וכתב עלה הר"ן ז"ל נראה שהוא סובר דכיון דבמילי אחריני לא בקיאינן אלא בהנך דאמור רבנן אין לך אלא הפחות שבשיעורים דהיינו לתפוס ע"כ. וק"ל כיון דתנו חלק לפלוני לא בקיאינן ובהנך דאמור רבנן בקיאינן היכי אתיא למפשט בעיין מדבר שאנו בקיאים לדבר שאין אנו בקיאים וי"ל דהכי פשטינן לבעיין לפי שטה זו דמתני תנא כל הני ולא תני האומר תנו חלק לפלוני בנכסי משמע דהני דתני תנא פסיקא לה שיעורייהו אבל האומר תנו חלק לפלוני בנכסי לא פסיקא ליה הילכך כיון שהדבר סתום תפוס פחות שבשיעורין דתני תנא דהיינו אחד משישה עשר. וא"ת אמאי לא פסיקא לתנא כי היכי דפסיקא ליה תנו חלק לפלוני בכור דיטול רביע. וז"ל בכור גופיה הוא הוא חלק מנכסיו: ותנו חלק מהחלק משמע להו רביע אבל חלק מנכסי לא פסיקא להו ומשום הכי תפסינן פחות שבשיעורין כל זה כתבתי ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל. אבל הנכון דברים כפשוטן דנפשטא בעיין מרישא דברייתא דקתני אין פחות מרביע וכתוב בשם הריטב"א ז"ל שאם אמר יחלוק פלוני עם בני נוטל מחצה ואם אמר יחלוק פלוני עם בני פלוני ופלוני נוטל כא' מהבנים. ומסתברא לי דמינה נמי אם אמר תנו חלק לפלוני עם בני פלוני ופלוני נוטל רביע חלק כגון אם יש שני אחין חולקים הנכסים לשלשה ונוטל רביע של החלק דהיינו אחד מי"ב בנכסים וכן כל כיוצא בזה:

תשובה צד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שטען פרוזבול היה לי ואבד שהסכימו רוב הפוסקים דלא משביעינן ליה אם טען הלוה ואמר יחרימו חרם על כל מי שטוען שקר אם שומעים לו:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה דמחרימינן דכיון דלא משביעינן ליה מה הפסדנו אם הוא טוען אמת לא יחול עליו החרם ואם טוען שקר יחוש לעצמו וכיוצא בה ראיתי בתשובת הרמב"ם ז"ל בלשון קדר וכתב דאפי' אם פטר אותו משבועה וחרם יכול להחרים חרם סתם מהטעם שכתבתי והכא נמי דכוותא והבו שלא להוסיף על המחלוקת דאיכא מאן דפסק דמשביעינן ליה אלא שאני רואה שלא הלכו בענין פרוזבול להחמיר אלא להקל כמו שמפורש בדברי הפוסקים. ותו דקי"ל דאומרים לו ב"ד כלום היה לך פרוזבול ואבד דפתח פיך לאלם הוא ואם איתא דמחרימים חרם סתם נמצא שאנו גורמים לו שיעבור על החרם שפתחנו לו פתח זה דמימר אמר כיון שפתחו לי רבנן בהכי משמע דעל פי דיבורי נגמר הענין שאומר שהיה לי פרוזבול ואבד ולא יבחין לומר אם הוא אמת או שקר ומשום הכי אני אומר דמהאי טעמא גופיה דפטרינן ליה משבועה פטור גם מן החרם דלא שביק היתירא ואכיל איסורא ולפיכך הנכון בפסק זה דאנן לא מחרימינן אבל אם לוה גופיה קם ואמר יהיה בחרם מי שטוען שקר לא מחינן בידיה דשפיר קא עביד וחל החרם והמלוה יחוש לעצמו:

תשובה צה

א **שאלת** ממני על סופר שטעה בכתיבת שטר וכתב במקום מנה מאתים או במקום מאתים מנה והוא מודה שטעה ואינו נאמן מפני שכתב ידו יוצא ממקום אחר ונמצא זה מפסיד בטעותו אם חייב לשלם או לא:

ב **תשובה** גרסינן בפרק לא יחפור אמר רבא ספר מתא מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא כולן כמותרין ועומדין נינהו כללא דמלתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא. וכתבו המפרשים ז"ל דספר מתא היינו כותב שטרות ודלא כפרש"י ז"ל דכתב כותב ס"ת דאין זה פסידא דלא הדר שהרי יכולין להגיהו ואי אמרת בשלמא דפטור הסופר מלשלם היינו דהוי פסידא דלא הדר והוי כמותרה ועומד אלא אי אמרת חייב לשלם הוי פסידא דהדר וטעמא כתב רבינו יונה ז"ל משום דגרמא בעלמא וכן הסכימו הרשב"א והר"ן ז"ל. וא"ת מאי שנא מכל דינא דגרמי דקי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי: וי"ל לפי החילוקים שחלקו התוספות לא דמי כלל לדינא דגרמי דהתם הוא עושה הנזק בממון חבירו אבל

הכא הנזק נמשך מטעותו: א"נ דינא דגרמי משעה שבא המעשה בא הנזק אבל הכא לא בא הנזק אלא לאחר זמן שבא לגבות החוב. א"נ טעמא דדינא דגרמי משום קנסא ודבר המצוי ורגיל לבוא קנסו חכמים אבל הכא טעות לא שכיח ועוד דאנוס הוא ולא קנסו את האנוס. ומ"מ אם רגיל הסופר לעשות ככה קונסין אותו בממון שגרם להפסיד ומעבירין אותו אע"פ שאומר טועה אני דאי לא תימא הכי אין לדבר סוף בכל פעם יפסיד ממון חבירו ויאמר טועה אני. ומה שהקשו על רש"י ז"ל יש לתרץ כגון שכתב יותר מג' טעיות בדף א' דקי"ל יגנז. א"נ כגון שכתב פרשה סתומה פתוחה א"נ איפכא דאין לו תקנה אלא לסלק כל הדף ואפילו הכי לא הסכימו האחרונים לפירושו ז"ל:

תשובה צו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמת ויש עליו חובות למלך וחובות לבני אדם ונכנס אחיו במקומו אי זה מהם קודם דמוטב שיפרע לבעלי ברית ואם יחסר יהיה על המלך או המלך קודם:

ב **תשובה** המלך קודם משום דקי"ל שעבוד המלך אלים ועדיף וחשיב כגבוי הילכך כל חוב המלך בין עסקא בין מסים וארנוניות בין אלתזמת בין סחורה שקנה מאת המלך הוא קודם וראיה גמורה מדאמרינן פרק חזקת הבתים והני זהרורי דזבין ארעא לטסקא זבינייהו זביני וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא מאי טעמא כרגא אקרקפתא דגברא מנח רב הונא בריה דרב יהושע אמר אפי' שערי דכדא משתעבדי לכרגא וקשי בה אמימר א"כ בטלת ירושת הבכור דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק וכתב עלה ר"ש א"כ דאפי' שערי דכדא משתעבדי לכרגא היכי יתקיים הכתוב דכתיב בכל אשר ימצא לו הרי באותו המלכות ביטלת ירושת בנו הבכור דכל ממון האב אם מת ולא פרע עדיין כרגא דשנה זו הוה ליה ממונו ראוי דאינו מוחזק בו כלל כי אם המלך דשעבוד המלך עדיף משאר שעבודים וכגבוי דמי ע"כ. וכתבו התוספות דאפילו קרקע שוה אלף זוז משועבדת לדבר מועט ולא דמי לשעבוד כתובה וב"ח ומשום הכי לא מתבטל בהו ירושת בנו הבכור הא למדת שכל זמן שיש חיוב למלך מתבטלת ירושת הבכור משום שכל הנכסים הם ראויים דחשבינן להו כאלו הם גבויים למלך. וא"כ הדבר ברור שהמלך קודם דחשבינן ליה כאלו גבוי: ואע"ג דקאמר תלמודא ולא היא ולא קי"ל כר' הונא בריה דרב יהושע דאמר אפי' שערי דכדא משתעבדי לכרגא ואי אית עליה כרגא וזבין מקרקעי או מטלטלי זביניה זביני ה"מ מפני שאין חוב המלך מוטל על הנכסים כלל אלא אקרקפתא דגברא מנח אבל כל חיובי המלך המוטלים על כל הנכסים אין הבכור נוטל בהם פי

שנים דומיא דטסקא על הקרקע: ומינה למי שהמלך קודם כיון שמפני שהכל כגבוי אצל המלך מבטלינן חלק הבכור וזה פשוט:

ג **ושוב ראיתי** שכתב כן הרמב"ן ז"ל ושמעינן מינה מי שמת והוא חייב למלך כלום ממיני המסים והשתחורות המוטלים על הממון אין בנו הבכור נוטל פי שנים בנכסים וכן כתב נמקי יוסף וכן כתב הר"ן ז"ל הילכך הדבר ברור כיון שאין הבכור נוטל בנכסים פי שנים כ"ש שהמלך קודם לכל הבעלי חובות דשעבודא דמלכא עדיף ואלים והוי כגבוי והרי חובות המלך מוטלים על כל הנכסים מקרקעי ומטלטלי הילכך הוא קודם בהם:

תשובה צז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשטר צואה שכתוב נוסח זה. ראובן נתן ליוסף בנו כל הבתים שיש לו מתהום ארעא ועד רום רקיעא הכל הוריש ונתן ליוסף בנו מעכשיו ולאחר מותו של ראובן הנז' ורצה שיזכה ר' יוסף הנז' בהם הן בלשון ירושה הן בלשון מתנה מעכשיו לאחר מותו כנזכר לעיל ולאחר מות דונה פלומה אשתו של ראובן הנזכר שהיא אמו של יוסף הנזכר בתנאים אלה אשר נכתוב וזה שיוסף הנזכר מחוייב להשיא אחותו הבתולה לפי כבודה: עוד שאם יצחק אחיו יתן ליוסף הנזכר שלשה אלפים עות מני אז יתן לו יוסף אחיו הנזכר לעיל ליצחק הנזכר לעיל בית פלוני וזה יובן ג"כ אחרי מות דונה פלומה הנ"ל ע"כ. ומת ראובן ונתן יצחק ליוסף מהכתוב בצואה וזכה יצחק בבית הנזכר ומכרו ליהודה וקבל עליו לרצות את אמו על המכר ולא רצתה כלל ונחלקו חכמי רודאס בדין זה יש מי שדן המכר קיים ולא יוכל יצחק הנזכר למכור לאחר כלל אלא הרי הוא תלוי עד מות דונה פלומה הנזכרת כי הבית קנוי מעכשיו ולאחר מות אמו ואם תתרצה אמו למכור לאחר שלא יועיל לקונה לפי שקדם קניינו של יהודה: ויש מי שהפריז על המדה שאפילו אם תתרצה אמו למכור לזה או לאחר לאו כל כמינה שהרי לא רצה האב שיזכה הבן בבתים אלא אחר מות אמו דוקא ולא תלה הדבר בדעת אשתו אלא במיתתה דוקא לפי שידוע לאב טיבו של בן ורצית לדעת דעתי בזה:

ב **תשובה** לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא אם מתרצה אמו במכר הראשון הוי מכר ואם לא תתרצה בזה ותתרצה לאחר קנה זה האחרון שלא נתכוון האב שלא יעשו דבר בבתים אלא מרצונה והרי נתרצית שהרי לא יפה כחה יותר מכחו שאם היה מתרצה שבנו ימכור הבית הרי הוא מכור ואם נתרצית אשתו נמי לא שנא. ואותם שפסקו שהמכר קיים נתחלף להם קנין יצחק בקנין יוסף ולא היא בקנין יוסף כתב בו פעמים מעכשיו ובקנין יצחק כתב אז יתן לו ולא כתב מעכשיו משמע שלא הקנה ליצחק גוף הקרקע אלא לאחר

מיתת אמו הילכך המכר בטל שנמצא מכר דבר שאינו שלו. ואפי' תרצה לומר דאיכא משמעיות בלשון הצואה קי"ל יד בעל השטר על התחתונה ולא זכה יצחק בבית מכח צואת אביו אלא הרי הבית של יוסף והמכר שמכר יצחק בטל:

תשובה צח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בעדים שנמסרו להם הדברים אם צריכין לכתוב הדברים בעצמם או פירוש הדברים אע"פ שלא יהיה הלשון בעצמו:

ב **תשובה** גרסינן בפרק המוכר את הבית אמר רבה פלגא דאית לי בארעא פלגא בארעא דאית לי ריבעא אמר ליה אביי מאי שנא הכי ומאי שנא הכי אישתיק אמר אביי אנא סברי מדאישתיק קבולי קבלה ולא היא חזינא אינהו שטרי דנפקי מבי מר וכתבי הכא פלגא דאית לי בארעא פלגא פלגא בארעא דאית לי ריבעא ואיכא מאן דכתב דה"פ כשאדם היה נותן או מוכר ואומר לשון זה היו כותבין בשטר המכר פלגא וכשהיו אומרים פלגא בארעא דאית לו היו כותבין ריבעא מכר ליה: וכתב הר"ן ז"ל ומכאן שהעדים יכולין לכתוב פי' הלשון ואין צריכין לכתוב הלשון בעצמו ע"כ. ולא מיבעיא אם הפירוש הוא ברור אלא אפילו שאינו ברור כ"כ כי הכא. דהא אביי ס"ל דפלגא בארעא דאית לי נוטל פלגא אפ"ה יכולין לכתוב פי' הלשון. ואני ק"ל כי לפעמים העדים יטעו בפי' הלשון ונמצאו משנין הענין ומהכא אין ראיה לפי דעתי דשאני הכא שכך היו מקובלים הסופרים מפי רבה שפירוש הלשון כך הוא אבל בעלמא לא וכל שכן שרשב"ם והתוספות חולקין על פירוש זה ע"ש. ומ"מ למדנו מדברי רשב"ם שיכול לכתוב בשטר הלשון בעצמו ופירושו. הילכך הנכון בזה שאם פי' הלשון הוא מבורר שאין בו ספק ולא פקפוק יכולין לכתוב הפי' אע"פ שלא יכתבו הלשון בעצמו שאין זה אלא תיקון לשון בעלמא. ואם הסופרים מקובלים מפי רב פי' הלשון יכתבו הלשון והפירוש כדכתב רשב"ם ז"ל ואם אינם מקובלים בפירוש [יכתבו] הלשון בעצמו שאמרו בעלי הדין או בעלי המקח או המלוה ולא ישנו כלל ויהיה הפירוש מסור לב"ד והוצרכתי לכתוב כל זה לפי שראיתי סופרים חכמים בעיניהם ומוסיפים וגורעים ודורשים מעצמם וכבר ראיתי כמה פעמים בעדות נשים שאומרים עדותן בלשון לע"ז או בלשון עכו"ם והעתק הלשון משנה הענין ואתה תהיה מן הנזהרים:

תשובה צט

א **שאלת** ממני אודיעך מה היא כוונת המתרגם שתרגם עין משפט פילוג דינא:

ב **תשובה** כבר תמהו עליה רבים והרמב"ן ז"ל כתב עלה במקומו ע"ש כי לא נתישבו לי דבריו ז"ל וגם הוא לא כתבן אלא כמסתפק ומה שנראה לי אחר בקשת המחילה מרבותי כי כבר ידעת כי מבחר הדבר הוא עינו כמו עיני העדה ורבים כאלה וכן הלשון מורגל בעכו"ם ואמר אי זהו מבחר המשפט ועינו פילוג הדין דהיינו כשרה שהוא חילוק הדין בין בעלי הדין. ואם תשאל למה נקרא קדש עין משפט איפשר לפי ששם נשפט הקב"ה עם חסידיו משה ואהרן על שם העתיד ועשה עם משה פשרה שיראה את כל הארץ ושמה לא יעבור. א"נ בעיקר המשפט יש פשרה שלא יכנסו לארץ כי איפשר לפי חשיבותם היו ראויים ליותר שנאמר וסביביו נשערה מאד. עוד יש לפרש כי נקרא עין משפט כי שם נחתך הדין על משה ואהרן שלא יכנסו לארץ ולכן תרגם פילוג דינא כלומר חיתוך הדין ועין משפט מלשון היה שוקל לו עין בעין הנזכר במשנה שחתך את הדין ולא ויתר להם כלום ולא נשא להם פנים:

תשובה ק

א **שאלת** ממני בראובן שלקח אלתזאם אכסנדריאה והחזיק בה ג' שנים ובשנה הרביעית חדש האלתזם מלפני השרים ובסוף השנה הרביעית נפטר לבית עולמו וחיי לכל ישראל שבק ובעת מיתתו היה חייב למלכות סכום גדול וגם היה חייב ליהודים סכום גדול והשרים כדי שלא יאבד ממון המלך יר"ה הכניסו את אחיו לוי במקומו באלתזם ולבשו אותו מלבוש המלכות כמנהג וחייבוהו בכל מה שהיה חייב אחיו המת וקם שמעון ורצה לקחת האלתזם והוסיף סכום גדול ואמר לפני השרים כי הוא יפרע כל מה שחייב ראובן למלך ולוי התרה בשמעון בפני עדים אל תוסיף כי אתה מזיקני ולא תועיל שכבר נתנו לי השרים מקום אחי. ועוד שיש הסכמה חתומה מרוב חכמי מצרים ולומדיה ששום אדם לא יוסיף בשום אלתזם אחר שזכה חבירו באחד משלשה דרכים או שלבש המלבוש כמנהג או שכתבו עליו האלתזם או שהכריזו עליו והחרימו על העובר בחרם חמור וגמור ושמעון לא רצה לשמוע והוסיף באלתזם ולא קבלוהו השרים ולוי תבע לחכמים החתומים בהסכמה שיחרימו את שמעון לפי שעבר על ההסכמה וכן עשו ושמעון טוען שעשו עמי שלא כדין לפי שההסכמה אינה כלום משום דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי ויש מקצת שלא קבלוה. ותו שלא הכריזו עליה ותו שלא חתמו כולם במעמד אחד: ותו דרוב החתומים בהסכמה נוגעים בדבר לפי שאוכלים פרס מאת המלתזמין ורצית לדעת אם עשו עמו כדין או לא:

ב **תשובה** דטבא לנפשיה עבדו ליה דאפרשוה מאיסורא דקי"ל עני המהפך בחררה ובא אחר ליטלה ממנו נקרא רשע ולוי זה כיון שהפך בחררה וכ"ש שכבר לקחה שמעון נקרא רשע ומצוה על כל ישראל להפרישו. וכי תימא שלא נקרא זה עני המהפך בחררה שהרי לוי עשיר הוא ליתא דהא לגבי לוקח קרקע אמרינן להו ולוקח קרקע לאו עני הוא ואע"ג דאיכא למימר דלגבי קרקע כ"ע ענייי נינהו בנ"ד לקחת אלתזם שהוא ענין גדול כ"ע ענייי נינהו ועדיף מקנין קרקע וכ"ש הכא דקא מהדר אתקנתא דיתמי בני אחיו שלא ישארו עניים. תדע דגבי לוקח קרקע אמרינן לה דגרסינן בפרק חזקת הבתים אמר שמואל נכסי ע"ז הרי הם כהפקר כל המחזיק בהם זכה בהם מאי טעמא עכו"ם מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה ישראל לא קני עד דמטא שטרא לידיה ואיפליגו רבוותא אם חייב השני לתת לראשון הדמים או לא וכתב רשב"ם ז"ל שאינו חייב לתת לו דמים לראשון דא"כ מאי הרי הם כמדבר אלא זכה בהם לגמרי ואם יוכל הראשון לדון עם העכו"ם ולהוציא ממנו מעותיו יעשה ואם לאו יפסיד ומיהו נראה בעיני דהאי שני רשע מיקרי דכיון דיהב זוזי לוקח ראשון לא גרע מעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה ממנו דמקרי רשע ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל דבודאי שלדברי מי שסובר דחייב להחזיר המעות ללוקח ראשון רשע מיקרי דכיון דמחייב למיתן דמי ה"ל כלוקח ובלוקח כ"ע מודו דנקרא רשע כדמוכח בריש האומר בקדושין אבל לדברי רשב"ם ז"ל שכתב דלא מחייב לאהדורי דמי א"כ ה"ל כמציאה ור"ת חלוק דבמציאה לא אמרינן נקרא רשע ע"כ. הא למדת כי לדעת רשב"ם ז"ל בכל גוונא נקרא רשע וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכן דעת רש"י ז"ל דאפילו בהפקר נקרא רשע וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל והכי משמע לי מדאמר עני המהפך בחררה ולא קאמר המהפך בחררה משמע בעני דאיירי הבא לזכות מן ההפקר הרי לפי שיטה זו שמעון נקרא רשע. ומה שהקשו על שיטה זו שאם לא יזכה בזאת לא ימצא אחרת לא קשיא אדרבה דוק לאידך גיסא אם העני המהפך יטלוה ממנו לא ימצא אחרת: הילכך הנכון בזה שחכמים השוו מדותיהם ואמרו בכל הדברים עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע ואעפ"כ זכה בה שלא כדעת ר"ת שכתב דכל מקום דאמרינן נקרא רשע ב"ד מחייבין אותו להחזיר וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת: ומ"מ אומר אני דבנ"ד אפי' ר"ת ז"ל ובעלי שיטתו מודים דנקרא רשע מכמה טעמי חדא דדמיא לקניות קרקעות דכ"ע עניים אצלם וכדכתיבנא לעיל. ותו כיון דלוי לבש מלכות זכה באלתזם ועדיף ממהפך בחררה ותו דלא סגי שלא הוציא מעות ועדיף ממהפך בחררה ואע"ג דדינא דמלכותא הוא שאפילו אחד שלבש האלתזם אם יוסיף אחר מקבלין אותו מ"מ מידי רשע לא נפיק אע"פ שזכה מדינא וכן כתבו כל המפרשים גבי האי מימרא דשמואל

דכתיבנא לעיל. וליכא למימר בנ"ד שלא ימצא אלתזם אחר לקחת כמו שאמר ר"ת ז"ל גבי הפקר דהא גבי מימרא דשמואל דמייתינן לעיל זכה השני מן ההפקר וליכא למימר ילך ויזכה בהפקר אחר ואפילו הכי נקרא רשע ותו דלוי עני הוא לאותו אלתזם כדי שלא יאבד כל בית אחיו. ותו שאחיו המת כבר זכה באלתזם בכל דרכי הזכייה וזכו בני אחיו במקום אביהם ולוי אחיו של מת נכנס במקום אפטרופוס ליתומים ולפי זה אפי' היו נותנים האלתזם לשמעון היה בדין להוציאו ממנו דהא קי"ל שאם זכה בחררה ובא אחר ונטלה ממנו הוי גזל גמור שהראשון קנה קנין גמור וכ"ש שנקרא רשע: וגדולה מזו כתב מהרר"י קולון ז"ל סימן כ' דאפילו כלה זמן אם לא נתרשל זה מלהוציא חוקים אחרים דלא גרע מעני המהפך בחררה ע"ש. הרי הדבר ברור דנ"ד נקרא עני המהפך בחררה ושפיר עבוד דאפרישו את שמעון שלא יהיה רשע:

ג **ולענין אם ההסכמה** היא הסכמה ונכשל שמעון בה הדבר ברור אצלי יותר מביעת' בכותחא דחל החרם ב"מ דאע"ג דקי"ל דכל דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי אין יכולין להסכים אלא מדעת כולם וכתב מהרר"י קולון ז"ל וז"ל ופשיטא דאפילו היו רבנים גדולים כר' אמי ור' אסי שלא היה כח בידם לתקן דבר במלתא דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי ע"כ. הרי הוא בעצמו כתב דלמגדר מלתא יכולין לתקן שלא מדעת כולם והדבר ברור דבנ"ד איכא מגדר מלתא שאם זה יוסיף ואחר יוסיף ויבוא אחר ויוסיף ילך הדבר לאין תכלית ויפסד ממון המלך וממון ישראל והרבה ימותו במאסר וביסורין כאשר ראינו בעינינו כמה פעמים היש לך מגדר מלתא יותר מזה ואין לחלק בין מגדר מלתא דאיסורא למגדר מלתא דממונא שהרי מהר"י קולון ז"ל בממונא מירי ואפ"ה כתב דלמגדר מלתא יכולין לתקן וכ"ש בנ"ד דאיכא ממונא וסכנתא דעדיפא מאיסורא וממונא עיין בתשובות הרא"ש ז"ל כלל ששי. ותו איכא טעמא דלאפרושי מאיסורא יכולין לתקן ולהחרים אפי' שלא יסכימו כולם והכא איכא איסורא דנקרא רשע כדכתיבנא לעיל. ותו דאיכא הכא הפסד ממון למי שלוקח האלתזם בא' מג' דרכים אשר כתב בשאלה דסתמא דמלתא לא הגיע למדה זו אלא א"כ נתן שוחד לשרים ולממונים ומה נפשך אם יתנו לזה בעצמו בתוספת נמצא זה גרם הפסד לראשון ואם יתנו אותה לזה השני נמצא הראשון מפסיד כל ההוצאות דגזל הנאכל קשה להשיב א"כ יפה עשו שהחרימו כדי שלא יפסיד ממונו של חבירו וחל החרם לאפרושי מאיסורא אפי' על פי א' כ"ש בהסכמת כל החכמים אשר בעיר חוץ מא' מקרוב בא וכל המפקפקין בזה ראוי לעונש גדול וא"כ יפה עשו שהקלו מעליו העונש ואפילו אם יאמר זה שבא להוסיף אני אפרע כל ההוצאות שהוציא הראשון מצי למימר לא ניחא לי למיקם בי דינא ודיינא הילכך

יפה עשו וחלה תקנתם. ומהני טעמי נמי לא איכפת לן אם היו במעמד א' או לא ואם הכריזו עליה או לא. ותו דמפני אימת מלכות לא הכריזו עליה. ותו דשמעון זה שאל את פי אם ההסכמה זו חלה או לא ואמרתי לו שחלה ונמצא שעבר עליה אחרי התראתו: וגם בשעת מעשה התרו בו היש לך הכרזה גדולה מזו:

ד **ולעניין** מה שטען שמעון שכל החכמים החתומים נוגעים בדבר לפי שנוטלין פרס מבעלי האלתזם האי בורכא היא שיש מהם כמה שאינם נהנין מבעלי האלתזם וכ"ש שאפי' לדעתו צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה במלתא דפסיקא ליה ואי פסיקא ליה שע"י שיוסיף זה באלתזם ויבוא אחר ויוסיף תקופת פרנסתם יכולין לתקן ולהחרים על זה וחל החרם ב"מ כי הדבר מפורסם כי בזמן שהאלתזם ביוקר הלואי שיוכל להשיג להשלים למלך יר"ה כ"ש שלא יתן צדקה לא לעניים ולא לישיבות כאשר ראינו בעין. הילכך יפה עשו בעלי תקנה זו ועליהם תבוא ברכת טוב:

תשובה קא

א **שאלת** ממני אם מותר לכהן ליכנס בספינה שיש בה מת:

ב **תשובה** אם הספינה גדולה שאינה מתנועעת ע"י דריסת רגל אדם מותר ובלבד שלא יאהיל על המת או שיהיו שניהם תחת אהל אחד. ואם הספינה קטנה אסור לפי שהוא מסיט את המת וכבר ידעת כי המסיט הוי כנושא וטמא וכמו שנזהרים הכהנים במגע ובמשא ובאהל כן נזהרו על ההיסט וכן העלה הרשב"א ז"ל בתשובה וברור הוא ואפילו אם סייע בהסט טמא:

תשובה קב

א **עוד** שאלת על הכותב ס"ת שצריך לכתוב האזכרות לשמן אם הוא כולל כל שמות הקדש או דוקא שמות ההויה:

ב **תשובה** איברא מדלא אמרו כותב כל השמות לשמן ואמרו כל האזכרות משמע על שמות ההויה הוא אומר וכן בדין לפי ששם זה מורה על עצמותו והויתו ית' ואינו שם משותף כשאר השמות ולא היו מזכירין אותו ככתבו אלא במקדש. ובגבולין ע"י כינוי אדני. ומ"מ לדעת האומרים שהמברך בשם אדני חייב מיתה לפי שהוא כינוי לשם ההויה יש להחמיר לכתוב גם כן שמות האדנות לשמן אלא שאני רואה שאין הסופרים נזהרים בכך. וי"ל דשאני מברך שהחמירו בו וחייבוהו מיתה על שם שהוא רגיל לכנות בו שם ההויה אבל לענין לכתוב האזכרות לשמן דוקא שם ההויה וקרוב הוא שעל זה

סמכו אבל על שאר השמות כגון אל אלהים וכו' אין צריך. וכן משמע מהא דאמרינן היה צריך לכתוב שנים ג' שמות וכו' והקשו עלה והא לא משכח ג' שמות ההויה יחד בכל התורה כולה והוצרכו לתרץ כגון שהניח ב' ג' שמות חלק ובא לכותבן עתה ביחד ואם איתא דשאר שמות נמי בכלל זה והא איכא שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד אלא ודאי דאין שאר שמות בכלל זה. ותו מדאמרינן הציץ אין בו אלא אזכרה א' ובתפילין יש בהם כ"א אזכרות וכתב עלה הרמב"ם ז"ל חייב אדם למשמש בתפילין וכו' שקדושתן גדולה מקדושת הציץ שהציץ אין בו אלא שם א' ואלו יש בהן כ"א שם של יו"ד ה"א בשל ראש וכמותן בשל יד ע"כ. הרי שפי' בהדיא שאזכרה היא שם של יו"ד ה"א ומכאן ראיה גמורה שלא נקראת אזכרה אלא שם ההויה:

תשובה קג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו שטר על שמעון ויהודה ולוי ערבים ושמעון טוען פרוע ואין לי עדים זולת יהודה ולוי אם יכול שמעון לתת הסך ההוא ביד יהודה ולוי ונמצאו שאינם נוגעים בעדותן שהרי אין להם בעדותן שום הנאה ויעידו שהשטר פרוע כי הא דאמרינן דליסלקו תרי מינייהו ויסהידו הכא נמי לא שנא או דילמא לא דמיא להך:

ב **תשובה** גרסינן בפרק חזקת הבתים אמר רב הונא שלש שנים שאמרו והוא שאכלן רצופות ומותבינן עליה ממתניתין דתנן חזקת הבתים והא בתים דביממא ידעי ובליליא לא ידעי אמר אביי מאן מסהיד אבתים שבבי שבבי מידע ידעי ביממא ובליליא רבא אמר כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה ודיירנא בה תלת שנין ביממא ובליליא אמר ליה רב יימר לרב הני נוגעים בעדותו הן דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא אמר ליה דייני דשפילי דייני הכי דמי לא עסקינן דנקיטי אגר ביתא ואמרי למאן ליתביה ע"כ בגמ': ופי' הקונטרס דייני דשפילי דייני הכי שאינן בקיאים בדין לקבל עדות אלו אם כבר נתנו שכר הבית למשכיר ומעולם בכה"ג לא איירי רבא ע"כ. משמע דאם נתנו כבר השכר למשכיר אע"פ שחזר ונתנוהו לעדים לא מצי לאסהודי דבהאי הנאה שעשה המשכיר טובה עמהם שהחזיר להם השכירות הוו נוגעים בעדות וכ"ש לנ"ד דבהאי הנאה שעשה שמעון עם הערבים טובה שנתן להם הסך נוגעים בעדותיהם ולא מצי לאסהודי. וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו יש מרבותי שאמרו דאפילו פרעו כבר אם זה הלוקח מחזיר עכשיו אותו השכר בידם כדי לסלק נגיעתן שפיר דמי והביאו ראיה מדתניא ש"מ שאמר תנו מנה לבני עירי אין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאים

ראיה מאנשי אותה העיר. ואקשינן עלה ולסתלקו תרי מינייהו ולדיינוה ואוקימנא בס"ת דלשמיע' קאי ואי איפשר להסתלק ממנו ותנן השותפין מעידין זה לזה ואוקימנא באומר שדה זו אין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה בכל נגיעה שמחמת ממון כשמסתלק מאותו ממון נסתלקה הנגיעה וחזר העד לכשרותו והא נמי דכוותא היא ולי נראה דאינו דומה התם כיון שמסתלק ממנו ליכא למיחש מידי משום דמעתה אינו נהנה ולא מפסיד מידי לאחר סילוקו מכמות שהיה קודם סילוקו דאלו לא נסתלק היה מפסיד גם הוא חלקו עם הפסד כל בני עירו והשתא נמי כשהוא מסתלק הרי היא מפסיד חלקו וגבי שותפין נמי כה"ג. אבל הכא קודם סילוקו היה השוכר מתייירא שמא יפסיד שכרו ועכשיו שזה מחזיר שכרו בידו ומצילו לגמרי מן ההפסד מתבייש הוא ממנו שעשה עמו לפנים מן השורה ומעיד לו. ותדע לך מדאמרינן בקדושין גבי הן הן עדיו הן הן שלוחיו והשתא דתקון רבנן שבועת היסת משתבע מלוה דלא שקיל ומשתבעי שלוחים דיהבי ופרע ליה לוה למלוה. ואם איתא בשופטני עסקינן כשרואה המלוה שמתחייב ומפסיד מה שנתן לשלוחין ושצריך עוד לפרוע מנה למלוה יפטר את השלוחין ויעידו לו אלא שעדיין כנוגעים בעדותן חשבינן להו שמא יעידו לו מפני שנתחסד עמהם וכמקבלין שכר על עדותן הן ע"כ. וכן היא הסכמת הר"ן. ועוד אני אומר דאפי' החולק בשוכרים מודו בנ"ד דא"כ לעולם לא יוכל לגבות חוב שיש בו ערבים שיעשו קנוניא הלוה עם הערבים ויסתלקו ויעידו לו אלא ודאי בכי האי כ"ע מודו וכ"ש למה שנראה מדעת הרמב"ם ז"ל שאפי' עדיין לא נתנו השכר ומביאים אותו בידו אם טען המערער יביאו עדים שדרו בה אלו השוכרים ביום ובלילה ושומעין לו: ומה שכתב בפרק ט' מהלכות עדות אבל השוכר אם לקח השכירות בידו ואמר כל מי שמתקיים שדה זו בידו יטול הרי זה מעיד התם מיירי בשאין המערער טוען כלום וכ"ש לפי שיטה זו שאם כבר נתנו השכירות אפי' שהחזירו להם שאין מעידין לו ואע"פ שהמפרשים חלוקים על הרב ז"ל בדין זה שאם השכירות בידם אפי' שיטעון המערער אין שומעין לו מ"מ הבו דלא לוסיף עלה לומר שאפילו כבר נתנו השכירות אם החזירו לידן שיהיו כשרים להעיד אפילו המערער עומד וצווח:

ג **כללא דמלתא** דערב לעולם פסול לעדות אפי' ע"י סילוק ואפילו קרובו של הערב פסול להעיד והשוכר אם השכירות בידו שלא נתנו עדיין כלל כשר להעיד ואם נתנו והחזירוהו לידו פסול להעיד ואעפ"י שיש חולקין זהו הדרך הנכון:

תשובה קד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שאמר לשמעון שלא יעשה דבר פלוני ונשבע לו שמעון שלא יעשה אותו דבר ואחר כך נתרצה ראובן שיעשה שמעון אותו דבר מהו צריך התרה או לא. מי אמרינן הואיל ושבועת שמעון לא היתה אלא לתועלת ראובן ועכשיו נתרצה ראובן א"כ לא יצטרך שמעון התרה אלא יאמר ראובן לשמעון הריני כאילו לא עשית אותו דבר כמו שכתב הרשב"א ז"ל במי שנשבע לחבירו לשלם לו לזמן פלוני והגיע הזמן צריך שיאמר לו המלוה הריני כאלו התקבלתי הכא נמי לא שנא. או דילמא שנא ושנא דבשלמא התם נשבע לשלם או נשבע לעשות דבר פלוני וכשנתרצה יוכל לומר הריני כאלו התקבלתי או הריני כאלו עשית לי דבר פלוני מפני ששמעון אינו עושה הפך שבועתו ואינו מנגד דברי ראובן שהרי שמעון נשבע לעשות דבר פלוני וכשאינו עושהו הוא בשב ואל תעשה ומפני שבועתו אומר לו ראובן הריני כאלו עשית אבל הכא כשנשבע שמעון שלא לעשות דבר פלוני איך יוכל ראובן לומר הריני כאילו לא עשית והרי הוא עושה הפך שבועתו דנשבע שלא לעשות ועושה וצריך התרה:

ב **תשובה** כיון שנשבע שמעון לדעת ראובן הוי כאילו תלה שבועתו בדעת ראובן לכל אשר יחפוץ ומצי אמר ליה כלום נשבעת שלא לעשות דבר פלוני אלא להפיק רצוני עתה רצוני הוא שתעשה אותו דבר כיון שאותו דבר לא נאסר אלא מחמת השבועה ונהפכה דעת המשביע הוי כאלו אין כאן שבועה ומה לי שיהיה בקום עשה או בשב ואל תעשה. ודמיא ממש לאותה ששנינו וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות נדרים האומר לחבירו קונם שאיני נהנה לך אם אי אתה נוטל לבנך כור חטין ושתי חביות יין הרי זה יכול להתיר את נדרו שלא ע"פ חכם שיכול לומר לו כלום אמרת אלא בשביל כבודי זה כבודי והלא הדברים ק"ו ומה הכא שאין חבירו מדירו אלא הוא נדר מעצמו בסתם יכול חבירו להתירו כיון שלא נדר אלא לכבודו בנ"ד שחבירו משביעו בפי' לדעתו לא כ"ש שיכול לומר כלום נשבעת אלא להפיק רצוני זהו רצוני שתעשה הדבר שנשבעת שלא לעשותו. וא"ת בשלמא התם בשעת הנדר לא היה רוצה שיקיים את נדרו אבל בנ"ד בשעה שנשבע שמעון חפץ היה ראובן שיקיים שמעון שבועתו אלא שעתה מתחרט וא"כ ליבעי התרת חכם. הא לא קשיא שלא מצינו חרטת ראובן תועיל לשבועת שמעון אלא כיון שתלה הדבר בדעת ראובן הכל הולך אחר דעתו בזמן שחפץ שיקיים שמעון שבועתו יקיים בזמן שחפץ שלא יקיים שמעון שבועתו לא יקיים. שוב ראיתי שכתב הר"ן ז"ל בפ"ד דנדרים שהיא מחלוקת ושדעת הרשב"א ז"ל להחמיר וחולק כאשר כתב השואל אבל

דעתי להקל כדכתיבנא וכן נראה דעת כל מי שכתב המשנה כצורתה הרמב"ם והטור ז"ל: ומ"מ מה נעשה שכבר הורה זקן ואיסורא דאורייתא ואיפשר ע"י התרת חכם:

תשובה קה

א **עוד שאלת** על ראובן שאמר לשמעון עשה לי כך וכך או איפכא ואמר לו שמעון בלשון לעז איל דיו מי לו די מאנדי אם לא אעשה כך או איפכא אי הוי שבועה או לא או שאמר שמעון ה' יעיד עלי אם לא אעשה כך מהו הוי שבועה או לא:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה במי שאמר לחבירו תאמין בהשם שאעשה לך דבר פלוני או שאמר תבטח בה' שאעשה לך דבר פלוני והעליתי דלא מיבעיא אם היה חייב מן הדין לעשות אותו דבר דפשיטא דנדר גדול נדר לאלהי ישראל לקיים ולעשות מה שהוא חייב מן הדין אלא אפי' שלא היה חייב מן הדין לקיים דברו כיון שהבטיחו באמונת ה' אין לך נדר גדול מזה שאם אינו מקיים דברו נמצא כמי שאינו מאמין בה' ב"מ והוי כאלו אמר באמונת ה' שאעשה דבר פלוני והכא נמי לא שנא כיון שאמר איל דיו מילו דימאנדי אם לא אעשה דבר פלוני הוי כאלו אמר יכהו ה' אם לא יעשה דבר פלוני דהוי אלה ואלה היא שבועה דכתיב אם לא אלתי אשר הפר וכתיב אשר השביעו באלהים וא"כ הוי אלה בהזכרת ה' וחייב לקיים. וכן אם אמר יעיד ה' עלי אם לא אעשה דבר פלוני ודאי לא נתכוון להודיעו כי ה' יעיד עליו כי דבר פשוט הוא אלא להכי נתכוון שהוא העד והוא הדיין ויתפרע ממי שלא יקיים דברו ואפילו אם תרצה לומר דלאו שבועה גמורה היא לא גרע מידות ופסקו רוב הפוסקים ידות שבועות כשבועות. וגדולה מזו ראיתי בשם ריב"א ז"ל באחד שאמר כן יעזור ה' ליריאיו והתורה שאקיים אלו התנאים והשיב ז"ל שבועה בשם יש כאן ואף על פי שלא אמר שם אלא בכינוי בלשון לעז כדאמרינן מארי כולא שבועה ע"כ: וכל מה שכתבתי הוא לענין שחייב לקיים הבטחתו אבל לענין מלקות אין לנו:

תשובה קו

א **שאלת** על אשה שהכניסה לבעלה קרקע בנדונייתה והבעל מכרו ומתה האשה בלא זרע של קיימא ויורשיה אומרים להוציא הקרקע או חציו כפי המנהג דפלגי במאי דאשתייר אי קרינן להאי קרקע מאי דאשתייר כיון דבחזקת בעליה עומדת או לא:

ב **תשובה** כיון שנמכר הקרקע אין מוציאין אותו ולא קרינן ביה דאשתייר כיון שנמכר וכן כתב הרמב"ם ז"ל בתשובה ומיהו אם המעות של הקרקע או חילופיהן נשארו קרינן

בהו שפיר דאשתייר ופלגי יורשי האשה עם הבעל כפי המנהג ואם אין שם מנהג הדרינן לדינא דתלמודא הבעל יורש את אשתו ואין ליורשיה מצד אביה כלום ודברים פשוטים הם:

תשובה קז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד כלי ביד שמעון בעדי' ומת שמעון והכלי ביד יורשיו אבל ליכא עידי ראיי' מאי טענינן ליורשין מאי דהוה מצי למטען אבוהון שהרי היה נאמן לומר לקחתיו ממנו מיגו דהוה מצי למימר החזרתי או דילמא כיון דאינהו מודו דתותי ידייהו הוא לא טענינן להו שהרי אביהם לא היה נאמן אלא במגו דהכחשה:

ב **תשובה** דבר זה פלוגתא דרבוותא דהרמב"ן ז"ל פשיטא ליה דטענין להו והר"ן ז"ל כתב ואף זו צריכא רבה ורשב"ם והתוספות ז"ל ס"ל דלא טענינן ליתמי כי האי טענה ועיין בריש חזקת הבתים בדבור המתחיל לאו קא מודית דהאי ארעא דידי הוא. ואני קשיא לי עלה חדא כיון דאתא לידה בתורת פקדון שמעון בעצמו אמאי יהיה נאמן לומר לקחתי אפילו אית ליה מגו דהחזרתי דא"כ אין תקנה לאדם שיפקיד אצל חבירו דבר דאפילו יפקיד אצלו בשטר אכתי אית ליה מגו דקי"ל המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים ולא אמרינן בשטר פקדון שטרך בידי מאי בעי. ותו אפי' תימא דהמפקיד אצל חבירו מצי נפקד לומר חזרתי ולקחתי ממנו ויהא נאמן במגו דהחזרתי מ"מ היכי טענינן ליתמי שלקח אביהם כלי זה במגו דהוה מצי לומר החזרתי והם יודעים שטענה זו שקר שהרי הם מודים שלא החזיר והודאת בעל דין כמאה עדים דמי הילכך מסתברא דלא טענינן ליתמי כי האי טענה אלא מחרימים חרם בפני המפקיד אם מכר כלי זה לנפקד ועונה אמן. ולא זו בלבד אלא כל טענה שנראה לב"ד שיש בה צד שקר לא טענינן להו ולא שבקינן לאפטרופוס לטעון בעדם דיתמי דאכלי דלא דידהו ליזלו בתר שבקייהו וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה:

תשובה קח

א **שאלת** ראובן חטף משמעון כלי בפני עדים ואומר שחייב לו שמעון מנה ואינו רוצה להחזיר את הכלי עד שיתן לו המנה ושמעון אומר להד"מ על מי היא השבועה:

ב **תשובה** ראובן זה גזלן הוא וכופין אותו להחזיר את הכלי. וישבע שמעון היסת ונפטר ככל כופר בכל וליכא למימר שנאמין את ראובן במגו דאי בעי טעין החזרתי הכלי כיון

דליכא סהדי שראו הכלי בידו עתה דהא לדעת האומרים גזלן בעדים אינו נאמן לומר החזרתי אלא אפי' לדעת הרמ"ה ז"ל דכתב דגזלן נמי נאמן לומר החזרתי כמו מלוה או פקדון מ"מ לא מגו טוב הוא כיון שהוא פלוגתא ירא הוא לומר החזרתי שמא יפסוק הדיין כדעת האומרים דלא מצי לומר החזרתי ותו דלא אמרינן מגו מענין לענין דבשלמא אם היה המחלוקת בכלי בעצמו שייך ביה מגו אבל הכא אין המחלוקת אלא על המנה ולא אמרינן מגו של הכלי להאמינו על המנה: הילכך הדבר ברור שהשבועה על שמעון:

ג **ולענין** פלוגתא דהני רבוותא אע"ג שהראשונים ג"כ לא הכריעו דבר ואני איני כדאי להכריע מ"מ מסתברא כדעת יש אומרים דאי לא תימא הכי ירבה הגזל והחמס ואיש את רעהו חיים בלעו ויגזלו זה את זה ביד רמה לעיני הכל ולמחר יאמר החזרתי ולעולם לא נוכל לכוף את הגזלן להחזיר הגזילה ואפי' שלא היה מן הדין היה ראוי לתקן שלא יהא נאמן לומר החזרתי מפני ישוב העולם כ"ש שהדין נותן כן וכן ראוי לדון. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דהרמ"ה ז"ל להלכה אמרה ולא למעשה: ובעל מ"מ כתב שזה דעת הרמב"ם ז"ל שאין נאמן לומר החזרתי וצ"ל מהיכן למד כן מדברי הרב ז"ל ואיפשר שלמד כן מדכתב הרב ז"ל לפיכך אם כפר ואמר לא נכנסתי לביתו ולא נטלתי כלום וכו' וע"כ בשלא ראו בידו הכלי ועלה מייתי עובדא דנסכא דמשמע דבהכי איירי שלא ראו הנסכא בידו וא"כ יהיה נאמן במגו דהחזרתי אלא ודאי ס"ל דגזלן אינו נאמן לומר החזרתי:

תשובה קי

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמשכן משכון ביד שמעון דקי"ל שיכול לטעון עד כדי דמיו מגו דאי בעי אמר לקוח הוא בידי אי משביעינן ליה בנקיטת חפץ או שבועת היסת:

ב **תשובה** זו מחלוקת קדומה דאיכא מ"ד כיון דהוא מגו ממעיז למעיז שהרי בשתי הטענות הוא מעיז פניו ומכחיש את חבירו הוי מגו טוב ולא משבעינן ליה בנקיטת חפץ אלא היכא דהוי משאינו מעיז למעיז דלא הוי מגו גמור כגון הנך עיזי דאכלי חושלי דטענין עד כדי דמיהן מגו דאי בעי אמר לקוחים הם בידי דמה שטוען כדי דמיהן לא הוי מעיז שאין חבירו יודע דבר. ואיכא מ"ד דבכל גוונא משביעינן ליה בנקיטת חפץ וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכן יש לדון חדא דאתריה דמר הוא. ותו דמסתבר טעמיה ותו כיון שהוא בא ליטול כל הנשבעים ונוטלין נשבעים בנקיטת חפץ ואע"ג שהמשכון תחת ידו מ"מ נוטל הוא. ותו דאין זה מיגו גמור שהרי כשטוען כדי דמי המשכון יאמינו אותו

דהכי אורחא דמלתא אבל טענת לקוח הוא בידי אינה טענה טובה דאין בעל הבית עשוי למכור כליו. ותו דמה הפסדנו לאנקוטי חפצא לאיים עליו כיון דסוף סוף חייב לישבע:

תשובה קיא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שדר בביתו של שמעון וקודם שנשלמו ג' שנים של החזקה התחיל לבנות בה בניינים חדשים ולהחזיק בדקיו ושמעון לא מיחה ועברו שני החזקה ושמעון תובע ביתו וראובן משיב אתה מכרת לי ושטר היה לי ואבד ואכלתי שני חזקה ואתה לא מחית:

ב **תשובה** הדין עם שמעון דמצי למימר להכי לא מחיתי לפי שראיתי אותך בונה ומתקן את ביתי ואמרתי טוב לי שאשתוק ואוציאנה בנויה ומתוקנת והראיה מדאמרינן בגמרא מימר אמר כל שיבא ושיבא דכרבא ליעייל בה וכתב עלה הר"ן ז"ל וז"ל מיהא שמעינן שהבונה חורבתו של חברו אין שני בנין עולין לחזקה דמימר אמר כל ממונו יוציא בבנין ועוד ראיה מדאמרינן בגמרא הני דבי ריש גלותא לא מחזיקי בן ולא מחזיקינן בהו וכתב רשב"א ולא מחזיקינן בהו שמתוך שהם עשירים ויש להם בתים ושדות הרבה מניחים בני אדם לדור בבתיהם ושותקים ושמחים כדי להשביח קרקע שלהם וימצאום מתוקנים וגם למחות אין חושבים לפי שבזרוע יטלו את שלהם כל זמן שירצו ע"כ. ומדקאמר וגם למחות אינן חוששין משמע דלפום טעמא קמא אפילו שלא יהיו בעלי זרוע מצו למימר לפיכך שתקתי כדי להוציא הקרקע בנוי ומתוקן. ואפי' לפי טעמא בתרא מודה הוא בנ"ד דאית לה טענה טובה כיון שראה אותו בונה ומתקן שתק ולא מיחה וגדולה מזו כתב הרמב"ן ז"ל היורד לתוך שדה של חבירו וחרשה זרעה וקצרה דאין מונין לו אלא משעת זריעה כיון דקי"ל ניר לא הוי חזקה ואף על גב דהרשב"א ז"ל חולק בדין זה וכתב דמונין לו משעת חרישה מ"מ בנ"ד כ"ע מודי ולתרץ לדעת הרשב"א ז"ל צריך לומר דאע"ג דניר לא הוי חזקה ה"מ ניר בלא זריעה אבל חרש וזרע מונין לו משעת חרישה:

תשובה קיב

א **שאלת** על מי שעשה מטלטלין אפותיקי לב"ח ומת אם גובה מדינא דתלמודא או מתקנת הגאונים ז"ל דהתקינו דמטלטלי משתעבדי לב"ח וגובין אותם מן היורשים:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים נ"נ דאיכא מ"ד דאף על גב דאמרו מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח היינו טעמא משום דמלוה לא סמיך עלייהו כדנפלי קמי יתמי אבל הכא דקבלם באפותיקי עלייהו סמיך וגובה מהם ושמעתא דרבא הכי מוכחא דקאמר

עשה שורו וחמורו אפותיקי אין ב"ח גובה הימנו מאי טעמא האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא ומשום דלית ליה קלא חשו לתקנת לקוחות הא לגבי יורשין דקלא לא מעלה ולא מוריד גובה. וגדולה מזו כתב הרשב"א ז"ל אפי' לא עשאו אפותיקי אלא שפירש לו מטלטלי ומקרקעי גובה מן היורשין מדינא ואין צריך לתקנת הגאונים. ובשם הרא"ה ז"ל כתבו דמדינא אפי' מן היורשין אינו גובה ומשום טעמא דלית ליה קלא דאע"ג דקול לגבי יורשים לא מעלה ולא מוריד כיון דלית ליה קלא לא סמכא דעתיה דסבור הוא שיכריחנו וימכרנו דלא ידע שעבודא דאיכא עליה הילכך אפי' מיורשים נמי לא גבי מדינא אלא מתקנתא וכלישנא קמא מסתברא לי דהא דאמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח חדושא הוא והבו דלא לוסיף עלה:

תשובה קיג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שלוה ושעבוד למלוה מטלטלי אגב מקרקעי די קנאי ודי אקני ובאותה שעה לא היו מטלטלין כללו קודם שקנה מטלטלין מכר את הקרקע אם נשתעבדו המטלטלין למלוה או לא כיון שלא נמצאו יחד ברשותו א"כ לא נקנו אגב קרקע:

ב **תשובה** משעה ראשונה נשתעבדו לב"ח כיון דכתב ליה דאקני הרי הקנה לו אגב קרקע שיש לו באותה שעה אע"ג דבזמן שקנה המטלטלין לא היה לו קרקע. ראיה לדין זה דאמרינן בפרק חזקת הבתים אמר רבין משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו ודוקא בית או שדה אבל פרה וטלית לא. ואקשינן עלה ודילמא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ולא משכח תלמודא תירוצא אלא דאמרי עדים ידעי ביה בהאי דלא היה ליה ארעא מעולם. ואי איתא אמאי דחיק לאוקומה הכי לוקמה בדלא הוה ליה קרקע בשעה שקנה פרה או טלית. דכיון דההיא שעתא לא הוה ליה ארעא לא מצי שיעבודא דמטלטלי למיחל אגביה אלא ודאי מדלא מוקמינן לה בהכי דהוה ניחא טפי משמע דאפי' בכי האי גוונא משתעבדי מטלטלי למלוה. וכתב הרמב"ן ז"ל דטעמא דמלתא לפי שכיון שהכותב דאקני אין יכול לחזור בו אפי' קודם שקנה אלמא משעה ראשונה חייל שעבודא ולא דמי למוכר דאמרינן דאפילו למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו כדאיתא בפרק איזהו נשך: והרשב"א ז"ל חולק בזה דסובר דאף הכותב דאקני יכול לחזור בו קודם שקנה ומ"מ מודה הוא ז"ל דכל זמן שלא חזר בו משעה ראשונה חייל שעבודא ומשום הכי איצטריך לאוקומה בדלא הוה ליה קרקע מעולם דאלו הות

ליה ארעא בשעה דכתב דאקני אף על פי שמכרה קודם שקנה המטלטלין חייל שעבודא עלייהו:

ג **והוי יודע** דאפי' כתב לו מטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקנה וחזרו המטלטלין להיות דינם כקרקעות ה"מ לענין קדימה אמרינן שהם שוין אבל אם מכר מטלטלין אין המלוה מוציא מיד הלקוחות משום תקנת השוק דלא ימצא אדם רוצה לקנות מטלטלין כי יאמר היום ולמחר יוציאו ממני ואף על גב דאין מוציאין מידו בלא מעות מ"מ לא ניחא ליה לאינש לקנות ולמחר יוציאו ממנו וכן כתבו האחרונים ז"ל וטעמא דמסתבר הוא וכן נהגו:

תשובה קיד

א **שאלת** ממני בראובן שנשבע לאשתו שלא ישא אשה אחרת עליה ומת אחיו בלא בנים ונפלה אשתו לפניו ליבום אם יכול ליבם אותה בלי רשות אשתו או לא:

ב **תשובה** לאותם שפסקו דמצות חליצה קודמת למצות יבום לא קא מיבעיא לך דפשיטא דאין כאן מצות יבום וחולץ לה ואפילו אם ירצה ליבם לא שבקינן ליה מפני שבועתו אלא לדעת הגאונים והריא"ף והרמב"ם ז"ל דס"ל מצות יבום קודמת יש מקום לשאלה כיון דשבועה חיילה על המצוה בכולל שהרי כלל כל אשה והכא נמי חיילה אפי' על מצות יבום כיון דאיפשר להתירה לעלמא בחליצה או דילמא לא חלה השבועה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שימות אחיו בלא זרע ותפול אשתו לפניו וה"ל שבועה בטעות וכד מעיינת בה שפיר תשכח דכל מלתא דלא שכיח ולא ה"ל לאסוקי אדעתיה לא הוי בכלל התנאי כיון שהתנה בסתם עד שיפרש. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בתשובת שאלה בעכו"ם והסכימו עמו חכמי הדור ושאלתם היתה שהתנה עמה בשעת נשואיה שאם ישא אשה אחרת שיתן לה מה שחייב לה בכתובתה ונפלה לו יבמה. והעלה ז"ל שאין בכלל התנאי יבמה כיון שלא פירש ונתן בה שני טעמים חדא שהוא לא נשא אותה אלא אשה הקנוי לו מן השמים וקדושיה מדרבנן. ועוד שלא התנה על עצמו אלא נשואין שהם מדעתו אבל יבום בע"כ הוא לקיים המצוה לפי שיטתו ז"ל דמצות יבום קודם. עוד הביא ראיה ז"ל מההוא דזבין ארעא לחבריה וקביל עליה כל אונסא דמתיליד לסוף אפיקו בה נהרא אתו לקמיה דרבינא אמר ליה זיל ספי ליה דהוא קבילת עלך כל אונסא דמתיליד אמר ליה רב אחא בר תחליפא אונסא דלא שכיח הוא אתגלגל מלתא ומטאת לקמיה דרבא ואמר אונסא דלא שכיח הוא וכך נפסקה ההלכה וסוף דבריו בתשובה ההיא ומה שנראה לי וחזק אצלי כי זה הדין לא יחלוק עליו אלא מי שהוא רחוק מן ההשערה או שאינו זוכר

לזה המעשה ומכאן אתה דן לנ"ד דכיון שלא היה דעתו בשעת שבועתו שימות אחיו בלא זרע אינו בכלל שבועתו ושבועה בטעות היא לגבי יבמתו. ואע"ג דכל הנשבע לתועלת חבירו לדעת חבירו הוא נשבע ודעת האשה הוא שלא ישא אשה אחרת עליה אפי' יבמה מ"מ כיון שלא פירשה כן בהדיא אין מכניסים בתוך תנאי השבועה אלא מלתא דשכיחא והא הוי מלתא דלא שכיחא ואין זה בכלל ואפילו התרה אינו צריך:

ג **כללא דמלתא** דאם נפלה לו יבמתו ואחר כך נשבע לאשתו שלא ישא אשה אחרת עליה הרי יבמתו בכלל השבועה אע"ג דמצות יבום קודם למצות חליצה הא קי"ל דשבועה חלה על המצוה בכולל. ואם נשבע לה ואח"כ נפלה לו יבמה אין זה בכלל השבועה ומותרת לו. ומ"מ אם היה בדעתו בשעת שבועתו שום אשה ואפי' יבמה יחוש לעצמו ויחלוץ לה. ואם היה אחיו חולה ונוטה למות ונשבע לאשתו שאם ימות אחיו שלא ייבם אשתו חלה שבועתו כיון דאיפשי' בחליצה לחוש לבעלי הסברא שאומרים מצות יבום וחליצה אחת היא:

תשובה קטו

א **שאלת** בראובן שיש לו שטר חוב על חבירו ורוצה שיכתוב לו שטר בערכאותיהם כדי שיהיה בטוח יותר לפרוע לו בזמן אשר קבע לו אם יכול חבירו להתמנע מזה שכבר יש לו שטר בדיננו:

ב **תשובה** דבר זה נשאל מלפני הרמב"ם ז"ל והשיב בעכו"ם וזה העתק לשונו כל מי שיש עליו חיוב בדיני ישראל יש לבעל דינו לתבוע ממנו שיחזק חיובו בדיני העכו"ם ויפקידו המסטור העכו"ם ביד איש נאמן כל זמן שיעבור הנתבע ולא ירצה לפרוע מה שהוא חייב בדיני ישראל יתבע אותו בדיני העכו"ם עכ"ל. ואין ספק אצלי שלא היה מנהג של העכו"ם בזמן הרב ז"ל כמו שעושים בזמננו זה שכותבין כל מה שיארע בערכאותיהם בסיגיל ועומד שם לימי' רבים כל זמן שרוצה לתבוע את בעל דינו תובע אותו אפילו בלא מסטור ולא יוכל להכחיש שהרי כתוב לפניהם בסיגיל וא"כ מה יועיל שיפקידו המסטור ביד איש נאמן והרי יכול לתובעו בלא מסטור ואפילו תאמר שלא יוכל לתבוע את החוב שני פעמים כגון שיכתבו שזה הסכום שהודה עליו הוא הכתוב עליו בעידי ישראל מ"מ מה הועלנו שאם ידונו ישראל מסדרין לב"ח לא ירצה לקבל ויתבע אותו בדיני העכו"ם וחובשים אותו כפי דיניהם וזו תקלה גדולה ולפעמים ימות בבית הסוהר ולפיכך איני רואה לדון בדין זה בזמננו זה כלל אלא כך ראוי לדון שאם הב"ח הוא הולך בדרך טובים ושכנגדו אלם ויש לחוש שמא לא ציית דינא בכה"ג אני מודה שכותבים שטר אחר

בדיניהם ויבררו בו שזהו החוב בעצמו שנכתב עליו בדיני ישראל אחר שיודיעו לב"ח דאי ציית חבריה דינא והוא יתבע בדיניהם שיעמדו הקהל כנגדו. ואם הדבר להפך שהב"ח הוא אלם אין שומעין לו כלל וכל דיין שעושה כן נותן חרב בידו להרוג את עצמו דקרוב הדבר מאד דאם ישבע החייב שאין לו כלום לפרוע לא ישמע לדברינו לסדר עליו אלא מיד הולך לקבול לפני ערכאותיהם וחובשים אותו והדיין גרם זה:

ג **כללא דמלתא** דבזמננו זה לא יועיל להפקיד המסטור ביד נאמן ואפילו שלא היו כותבין סיגיל למה לא חשש הרב ז"ל שמא יכוף את הנאמן בדיניהם להוציא את המסטור אשר תחת ידו ויגבה בו שלא כדין והנאמן לא יוכל להשבע שלא הפקידו בידו המסטור הילכך דינו של הרב ז"ל צל"ע ובזמננו זה אין ראוי לדון בו כלל כיון שכותבין סיגיל הוי כאלו המסטור בידו:

ד **ולענין** דינא דגוד או איגוד כתב הרב ז"ל שאין דין זה נוהג בקטנים ולמד אותה בק"ו מהחוב הברור דקי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו כ"ש שאין אומרים להם גוד או איגוד ואפילו שיש ליתומים אפטרופוס וברור הוא. עוד העלה דאמרינן גוד או איגוד אפי' בדבר שהיה מנהגם להשכיר זה לזה ויכולין לומר זה לזה תקנה בכך או מכור בכך:

תשובה קטז

א **שאלת** ממני בראובן שהפקיד אצל שמעון ואבד הפקדון ולא רצה שמעון לישבע ולא לעמוד בדין והביא דמי הפקדון לראובן וראובן אמר לו איני רוצה שתפסיד על ידי והחזיר לו מה שנתן לו. אחר זמן חזר ראובן ותבע את שמעון והשיב שמעון כבר הבאתי לך דמי הפקדון והחזרתו לי וראובן מודה שכך היה ואין שם עדים שמחל לו:

ב **תשובה** כבר נשאל דבר כיוצא בזה מלפני הרמב"ם ז"ל והשיב דמעיקרו לא היה חייב אלא שבועת השומרים ועתה כיון שהביא הפקדון והחזירוהו ונפרדו חזר להיות דינם כדין חלקו השותפים ואין להם עליו אלא חרם סתם שאבד הפקדון ולא פשע בו. ואני קשיא לי בשלמא שבועת השותפין עיקרה מדרבנן וכיון שחלקו נסתלקה השבועה. ותו כי שבועת השותפין באה על הספק אבל שבועת השומרין היא מן התורה והיא על הודאה הילכך אפילו שנתפרדו היה ראוי להשביעו וכי תימא דמתורת מחילה אתי' עלה א"כ אפילו חרם לא היה צריך דקי"ל מחילה אינה צריכה קנין וכן כתב הוא ז"ל. ויש לתרץ דכי היכי דשותפין שחלקו ולא השביעו זה את זה סתמא דמלתא מחל זה לזה השבועה הכא נמי כיון שנתן לו דמי הפקדון והחזירו סתמא דמלתא מחל לו השבועה שהיה חייב לו בין שתהיה דאורייתא ומן הודאי להפיס דעתו של בעל הפקדון אמר

שיטילו חרם סתם שנאבד הפקדון שאם לא ירצה לקבל ונמצא שהפקדון בידו או שפשע בו לא תועיל המחילה אפילו שהיה מוחל בהדיא דקי"ל מחילה בטעות לא הויא מחילה. א"נ דמספקא ליה לרב ז"ל אי הויא מחילה כה"ג או לא ולא רצה להשביעו מן הספק. עוד כתב הרב ז"ל בתשובה שאפילו שכותבין בשטרות ובכתובות שיהיה נאמן בלא שבועה ואפי' גלגולא ואפי' חרם סתם שיכול להחרים על כל מי שלוקח ממנו שלא כדין ונתן טעם לדבר כיון שאין זו שבועה וז"ל ולא יתבטל חרם אצלי מפני דבר מן הדברים כלל לפי שאין זו שבועה אם תודה שלקחה דבר תתחייב להחזירו ואם לא לקחה דבר לא יחול עליה החרם ע"כ. ואני דנתי כן כמה פעמים ונתתי בה טעם אחר כי מי ימנע את האדם שלא יטיל חרם על מי שלוקח ממנו ממון שלא כדין:

תשובה קיז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שאמרה אשת איש הייתי ועד א' אמר לי שמת בעלי אם תנשא או לא:

ב **תשובה** לא ראיתי מקום לשאלה זו אם שאלנו את העד והכחישה לא תנשא וכן הסכמת המפרשים וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת. ואם העד אומר כדבריה או דליתי' קמן דנשיילה פשיטא דתנשא השתא ומה אם כשהיא מוחזקת אצלנו באשת איש מותרת לינשא בעדות כיוצא בזה כ"ש בזמן שעל פיה אנו יודעים שהיתה אשת איש ואעפ"י שכתב הראב"ד ז"ל דלא אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא בדבר שהאוסרו אוסרו מידיעתו ומתירו מידיעתו לא אמרה הרב ז"ל אלא בדברים שצריכין עדות גמורה ואתה מאמינו משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר אז צריך שיאסור מידיעתו ויתיר מידיעתו ולא ממה שאמרו לו אחרים. אבל בעדות אשה שהתירו עד מפי עד ואפי' מפי עבד ושפחה והיא עצמה נאמנת לומר מת בעלי ותנשא הדבר ברור שאפילו תאמר העד אמר לי שמת בעלי תנשא. ומ"מ דינו של הראב"ד ז"ל לא הסכימו האחרונים ז"ל עליו וכתבו כי היכי דקמא הוה נאמן משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר ואף הכא מכחו כי אמר הכי מהימן ודקדקו הכי מההוא עובדא דריש חזקת הבתים דאמר ליה מאי בעית בהאי ארעא מפלניא זבינתא דאמר לי דזבנא מינך אמר ליה את לא קא מודית דהאי ארעא דידי היא ואת לא זבינתה מנאי זיל לאו בעל דברים דידי את ומדקאמר את לא מודית משמע שהמחזיק היה יודע שהקרקע של המערער ולא שאמר לו המוכר כך ומשום הכי מוקמינן לה ביד המערער משום דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי שהרי אין לו למערער עדים שהי' שלו אלא הודאת המחזיק. אבל אם היה המחזיק

אומר מפלניא זבינתא דאמר לי שהיא שלך וזבנה מינך לא הוה מפקינן לה מיניה דכי היכי דמוכר היה נאמן לומר שלו היתה ומכרה לי שהפה שאסר הוא הפה שהתיר אף זה הבא מכחו כי אמר הכי מהימן שהרי אין למערער עדים שהיתה שלו. הרי לך שאעפ"י שאין אוסר מידיעתו ומתיר מידיעתו אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר:

תשובה קיח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שמכרה בנכסי מלוג שהבעל אוכל פירות אם יכול הבעל לסתור ולבנות ולשנות בקרקע או לא:

ב **תשובה** הלוקח יכול לעכב עליו כיון שאם ימות הוא בחייה או יגרשנה קנה הלוקח הרי הגוף שלו אפילו בחיי הבעל ומצי לעכב וכן כתב הר"ן ז"ל בשם הרא"ם ז"ל ומ"מ אם רוצה לבנות כדי להרבות בפירות ומתנה שאם יזכה הלוקח יהי' ידו על התחתונה מסתברא לי שלא יכול הלוקח לעכב דאע"ג דמי שרוצה לירד לתוך שדה של חבירו אפילו בתנאי זה יכול בעל השדה לעכב ולומר איני רוצה שתבנה בתוך שלי אפילו ע"מ שתהיה ידך על התחתונה שאני הכא שיש לו בקרקע זה שייכות חדא שהוא אוכל פירות ואיכא מ"ד קנין פירות כקצין הגוף דמי. ותו דאיפשר שלא יזכה הלוקח בקרקע זה לעולם דקי"ל כתקנת אושא שהתקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות:

תשובה קיט

א **שאלה משלוניק** אלמנה שמנה אותה בעלה אפוטרופס על נכסיו שהוריש לבת אחת קטנה שהיה לו ממנה ועתה טוענת שכל הנכסים היא תופסת אותה בעד מזונותיה שאינה יודעת כמה זמן תחיה ורוצה שיהיו בידה ותזון מהם והנכסים הם יותר מכתובתה עשר ידות מה נדון בענין זה:

ב **תשובה** הנה ראיתי א' מן חכמים שפסק בה שמוציאין מידה ונתן בה טעם והנה אקצר לבאר ביטול הטעם ההוא ומתוך כך תתבאר דעתי בעיקר השאלה וכתב פלוגתא רבוותא אי תפסה למזונות לאחר מיתה אי מפקינן מידה או לא. עוד כתב פלוגתא אחרת אי תפסה יותר מכדי כתובתה אי מפקינן מידה וכתב דכיון דבעיקר דינא הוי פלוגתא וביותר מכדי כתובתה הוי נמי פלוגתא הוי כעין ספק ספיקא ומספק ספיקא אין לנו להפקיע היורשים שהם מן התורה ומזונות מתנאי כתובה ע"כ. וזה טעות לפי דעתי דלא אמרינן ספק ספיקא אלא לגבי איסורא אבל לגבי ממונא לא אמרינן ואפילו לפי דעתו

אימא איפכא ומספק ספיקא לא נוציא ממונא מיד מי שהוא תפוס. ואי משום דהוי תנאי כתובה אדרבה חכמים העמידו דבריהם ותקנתם במקום תורה. ותו לא ידענא היכי הוי האי כעין ספק ספיקא דמה ענין מחלוקת פוסקים לספק ספיקא הילכך איני רואה כאן ספק דאמרינן לה חוי מה בידייכי ותתפרנסי מהם אבל אין מוציאין מידה דהכי אמרינן בהדיא אפילו תפסה ככר זהב אין מוציאין מידה ומי לא עסקינן שאין לה אלא מנה בכתובה ותפסה ככר זהב. ותו ככר זהב לאו דוקא וה"ה ככרים: ומה שאנו נוהגין בכיוצא בזה מבקשים איש נאמן מדעת האלמנה ונותנין לו הנכסים כדי שישא ויתן בהם וכותבים שהנכסים הם תחת רשות האלמנה ומה שירויחו יהיה למזונות ואם לא יספיק יקחו מן הקרן והכל מדעתה ומרצונה והאי תקנתא טובה לאלמנה וליורשים:

תשובה קכ

א **שאלת** ממני ראובן ושמעון קנו סחורה מאוצר המלך בשותפות ובאו יהודה ולוי ורצו לקנות אותה סחורה ולהוסיף בדמים והוכרחו לתת להם חלק הרביע ונשבע ראובן להעמיד זה הרביע ליהודה ולוי כל זמן השותפות. אחר כך מת שמעון ובא נחשון ולקח הסחורה הנז' מאת השרים ונתנוה לו וכשראה ראובן שיצאת מידו נשתתף עם נחשון חלק כחלק ועתה תובעין יהודה ולוי את ראובן שיעמיד להם חלקם כאשר נשבע להם שהוא הרביע וראובן טוען לא אתן לכם אלא רביע חלקי דהיינו שמינית הכל כאשר נתחייבתי בתחלה אבל לא אתן לכם רביע הכל ולא ישאר לי זולת רביע יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** אי לאו דמסתפינא הוה אמינא שאינו חייב ליתן להם כלום והטעם שכיון שבא נחשון והוסיף בסחורה ונתנוה לו השרים נתבטל השותפות הראשון וזה שותפות חדש הוא ואע"ג שנשבע להם להעמיד הרביע בידם מן השותפות הראשון משמע ולא מן השני כדאמרינן גבי המקבל עליו לזון את בת אשתו כל זמן שהוא עמו גרשה והחזירה פטור מלזון אותה דכל זמן שהיא עמו מנשואים הראשונים משמע אעפ"י שכתב לה כל זמן שהיא עמו וכ"ש בנ"ד שלא נתחייב להעמיד בידם הרביע אלא בשותפות הראשון אבל כשבא נחשון והוסיף ולקח שותפות חדש הוא. והכי נמי אמרינן גבי בן לוי שמכר שדה לחבירו ע"מ שמעשר שלו המעשר שלו מכרה לאחר וחזר ולקחה אין המעשר שלו: אבל כיון שנתרצה ראובן לתת להם רביע חלקו שהוא שמינית הכל משמע שכך היה דעתו בשעת שבועתו שיתן להם רביע חלקו לעולם בין מזה השותפות בין משותפות אחר ומה שנשבע להם להעמיד להם רביע הכל הוא אם ישאר השותפות הראשון במקומו

שהיה מרוצה גם השותף לתת להם רביע חלקו אבל כיון שנחשון לא רצה לתת מחלקו כלום אין ראובן חייב ליתן מחלקו זולת הרביע שלו שהוא שמינית הכל ומ"מ אם היה טוען ראובן שאין רוצה לתת להם חלק כלל היה הדין עמו כיון שנתבטלה השותפות הראשון. והכי נמי מסתברא הגע עצמך שלקח אחר כל הסחורה וראובן לא לקח חלק האם נחייב אותו להעמיד הרביע ליהודה ולוי ולתת לו ממון רב עד שיתרצה אלא על כרחיך לומר שלא היתה דעתו בשעת שבועתו אלא אם תשאר הסחורה בידו באותו סכום ראשון ובשותפות שמעון וכיון שבא נחשון והוסיף ונתנוה לו נמצא ראובן כמציל מידו ומצי למימר לעצמי הצלתי:

ג **והוי יודע** שלא נתבטל השותפות הראשון מפני שמת שמעון ואעפ"י שדעתי הוא בג' שנשתתפו ומת אחד מהם נתבטל השותפות אפילו לגבי השנים ה"מ בשותפות דעלמא דמצי למימר לשותף אשר מת הייתי מאמין אבל לך איני מאמין וכיוצא בטענות הללו אבל בנ"ד אין אחד מהם יכול לבטל השותפות שהרי יהודה ולוי לא האמינו את שמעון המת אלא ראובן החי. וגם ראובן אין יכול לבטל השותפות שהרי אין יהודה ולוי מתעסקים בסחורה לענין שיוכל ראובן לטעון איני מאמין אתכם אלא בשותפות שמעון ושמעון כבר מת הילכך אין לאחד מהם טענה לבעל השותפות מפני שמת שמעון אלא עיקר הטעם הוא מפני שבא נחשון והוסיף ונתנוה לו וראובן נשתתף עמו שותפות חדש הוא זה ונתבטל הראשון. נמצאת למד שאפילו היה כותב ראובן ליהודה ולוי אני אעמיד לכם הרביע כל זמן שהסחורה בידי היה פטור דכל זמן שהסחורה בידי מהסכום והמכר הראשון משמע והמכר השני פנים חדשות באו לכאן עד שיפרש בשעת תנאו. ועל יהודה ולוי מוטל לבאר התנאי כיון שהם באים להוציא. וכלל גדול מסרו בידינו הראשונים נ"נ שאין מכניסים בתוך התנאי מה שאינו מפורש מתוך התנאי. ומ"מ בנ"ד כיון שמודה ראובן לתת להם רביע חלקו יעשו כדבריו והבו דלא לוסיף עלה:

תשובה קכא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בענין היחוד אשר הזכירו חכמים בכל מקום אם צריך שיהיה פתח הבית או החדר סגור או אפילו פתוח מפני שנפל מחלוקת בין החכמים בזה. וכן ג"כ היחוד האוסר את האשה על בעלה מהו גדר זה היחוד:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה פעם אחרת והעליתי שגדר היחוד הוא שיהו שניהם במקום אחד שאם ירצה לבעול לא יראה אותם אדם ואפילו עבד ואפילו שפחה רואי' אותה אין זה יחוד חוץ משפחתה שלבה גס בה ואינה בושת ליבעל בפניה. והכי

איתא במתניתין מי שאחזו ואין לחוש לפתח הבית אם יהיה סגור או פתוח. ומפני שראיתי א' מן החכמים שהאריך להוכיח דבר זה ובתוך דבריו באו דברים בלתי מחוורים ראיתי לחטט אחריהם. כתב הא דתנן בפרק הזורק המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וכו' נראה דנקט פונדקי לרבותא לאשמועינן דמאן דבת בפונדקי לא אחדי דשא דחדרי עליהו ע"כ. וכמדומה לי שלא ראה פונדקי מימיו כי לכל חדר וחדר יש פתח ונועלין אותו בלילה ולפיכך אין מכאן ראיה כלל והא דנקט פונדק אורחא דמלתא נקט דשכיחי אינשי טובא ואיכא עידי יחוד. עוד הביא ראיה מהך מתנית' דכתיבנא לעיל מדתני עלה ראוה שנתייחדה עמו באפילה או שישנה עמו תחת מרגלות המטה אין חוששין וכו' ר' יוסי בר' יהודה אומר אף חוששין לקדושין וכו' והוכיח מהכא וז"ל הא קמן ייחוד למעשה דליכא פתח כלל בהא דאפילו תחת מרגלות המטה. ואני אומר ליכא קמן מידי שגם בעל הדין מודה שאם נתייחדה עמו באפילה דלא צריך לא פתח ולא נעילת שערים שהרי במחשך מעשיהם. וכן תחת מרגלות המטה מקום שאין אדם רואה אותם אבל היכא שהוא לאור הנר או ביום ופתח הבית פתוח לעולם אימא לך דלא הוי יחוד דמרתת ולא בעיל שמא יראוהו מן הפתח ונמצאת מתבייש דכלל גדול שנינו במשנה ואפי' עבד ואפי' שפחה. עוד הביא ראיה מהא דאמרינן עד שתכנס לחופה ז"ל וענין החופה ידוע דלא בעיא פתח כלל וכן בתלמוד כניסה לחופה זכרו אבל פתח לא זכרו כלל ע"כ. נראה מתוך דבריו כי בשעה שמברכין לכלה ז' ברכות אעפ"י שלא נתייחד עמה קונה אותה להיות כאשתו לכל דבריו כיון דהוי חופה דחזיא לביאה שאינה נדה וזה טעות מפורסם דאי איתא דהכי הוא לא היו צריכין לומר בתלמוד הני דכנסי ארמלן צריך למכנסה מבעוד יום שלא יהיה כקונה קנין בשבת. ואיפליגו רבוותא דאיכא מ"ד דוקא ארמלן משום דלית להו חיבת חופה אבל בתולה חיבת חופה קונה. אבל ריב"ש ז"ל שאלו מלפניו דבר זה והשיב איברא דאין הפרש בין בתולה לאלמנה לענין קנין אבל הבתולה לא היתה נשאת בזמנם בע"ש כי מה שאמרו דבדוכתא דבתי דינין קבעי בכל יום אשה נשאת בכל יום ביארו המפרשים ז"ל חוץ מע"ש לפי שאין ב"ד יושבים בשבת ואיכא אקרורי דעתא ושאלו על מנהגינו למה הבתולה נשאת בע"ש ותירצו שאין אנו מיחדים עד עבור ז' ימי המשתה ועוד שרובן מקדישין וכונסין יחד וליכא למיחש שמא תזנה תחתיו עד כאן ונראה שדעתו ז"ל שאין חיבת חופה קונה אלא יחוד וכן כתב הרמב"ם ז"ל עד שיביא אותה לביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נשואין בכל מקום עכ"ל. ועד כאן לא פליגי אלא בחופה שהיו רגילין לעשות באותן זמנים אבל מה שנהגו במצרים שעושין ז' ברכות והחתן במקום א' והכלה בחדר בכלל

הנשים אין זו חופה הקונה לכ"ע אבל עיקר הקנין הוא היחוד ולפיכך מיחדין החתן והכלה בחדר ומוציאין את הנשים כדי שיהיה יחוד הראוי לביאה וכן המנהג ואפילו לדעת האומרים חיבת חופה דבתולה קונה לא מטעם הראויה לביאה אמרוה אלא דס"ל דע"י חיבת אותה חופה גמר וקונה ואפילו שיתיחד עמה בשבת מה בכך קנויה ועומדת היא אבל לא אמרו שהחופה תקרא יחוד. ואע"ג דקי"ל דחופה הראויה לביאה בעינן ה"מ למעוטי חופת נדה אבל חופת טהורה כיון שהיא ראויה לביאה במקום היחוד קונה אפי' שלא במקום היחוד וזה פשוט אפילו למתחילים. וכ"ש דרוב האחרונים ז"ל הסכימו דאין חיבת חופה קונה אפילו לבתולה אלא ביחוד במקום הראוי לביאה הילכך אין מכאן ראיה לנ"ד אלא להפך ממה שנהגו ליחד החתן והכלה בע"ש ולהוציא הנשים משם וסוגרים את הדלת. ואע"ג דלפי סברתי אם הוא מקום הראוי לביאה אין סגירת הדלת מעלה ומוריד אם אין רשות לאחרים להכנס שם חששו שמא מרוב הנכנסי' ויוצאין יכנס שום אחד ולאו אדעתיה ולפיכך נהגו לסגור את הדלת ומנהג צניעות הוא עוד רצה להוכיח דחופה דקי"ל דקונה היינו בלא פתח מההוא דמעשה שאמרו לו אשתו תותרנית ונכנס אחרים לחורבה לבודקה ואיכא דמפרש לה בארוסה והחורבה שלה ואיהו סבר דחורבה הוי יחוד לנשואין ואמרו חכמים כיון שלא נכנס אחריה אלא לבודקה לא קנאה ואינו יורשה וכתב וז"ל דוק מינה בהדיא דחשיב יחוד מעליא בחורבה להיות כאשתו לכל דבר וחורבה לאו בר פתח היא וכן חופה עכ"ל. ואני אומר כי זה דברי נבואה ומי הגיד לו שאותה חורבה לא היה לה פתח ומנעול כדי שלא יכנסו בה אחרי' לרשותו וכן חורבה שאחורי הבתים מקום המשתמר משמע והא דקרי לה חורבה משום דלא דיירי בה. ותו דאפילו לדעתו חורבה אפי' בלא פתח ודלת הוי מקום המוצנע וראוי לביאה כיון דלא שכיחי אינשי דעיילי תמן אדרבה שעירים ירקדו שם ומשום הכי אין נכנסין לחורבה להתפלל וכבר ידעת כי המזיקין מצויים במקום שאין בני אדם מצויים. ותו דאיפשר דמאן דמפרש לה הכי ס"ל דיחוד אפילו שלא במקום הראוי לביאה קונה אותה להיות כאשתו כיון שכבר היא ארוסתו. אבל בנ"ד שאתה בא לעשות אותה כאשתו משום דילמא בא עליה ודאי מקום הראוי לביאה הוא ובמקום שאחרים רואים אותם אין ראוי לביאה. וראה עוד מזאת עוצם תשוקת האיש הזה להעמיד דבריו שהביא ראיה מהאי דפרק המגרש הלך האב עם שלוחי הבעל וכו' או שהיה לו חצר בדרך ונכנסה עמו ללון מסר האב לשלוחי הבעל וכו' ומקשו עלה ואסיקו תנא סתמא קתני סתם חצר דידה ללון סתם חצר דידיה לנשואין וכתב וז"ל וסתם חצר בדרך לאו מקום סתר הוא ונעילת שערים וחשיב ליה יחוד מעליא דהיינו חופה והיינו דלא מפליג התם בין חצר דאית ליה

פתח נעול לחצר דלית ביה פתח נעול אלא בין חצר דידיה לחצר דידה משום דדין יחוד לא תליא בפתח כלל עכ"ל. ואתה המעיין ראה גם ראה אם יש בכל התלמוד חצר בלא פתח ובלא דלתות והלא כופין בני החצר זה את זה להעמיד להם דלתות. ונראה שהוא מפרש חצר באמצע הדרך וטעות הוא ואפי' לפי דרכו סתם לינה בלילה. ובלילה הוא ראוי ליחוד אפי' שאין שם פתח והיכי הוה מצי לפלוגי בין חצר דאית ליה פתח לחצר דלית ליה פתח הילכך אין ראוי לסמוך על דברי' אלו כלל אלא גדר היחוד הוא שאם יש עדים שראו אותם מתיחדים ואיפשר לו לבעול שלא יראו אותם בשעת מעשה לא אלה ולא זולתם אפי' עבד ואפי' שפחה הרי זה יחוד ומבטל את הגט וקונה את האשה להיות כאשתו לכל דבר לדעת האומרים יחוד קונה ולא חיבת חופה דבעינן יחוד הראוי לביאה. וז"ל הרשב"א ז"ל בתשובה סימן תרנ"א והגפת דלתות שאמרת אין זה יחוד עד שיהיה בית נעול דתרעא טריק בירושלמי שער נעול במנעול משמע וטעמא כל שאינו במנעול ירא הוא שמא יכנס אחר שלא ברשות וכענין הנהו עובדי דפרק בתרא דע"ז ביין נסך עכ"ל:

תשובה קכב

א שאלת ממני אודיעך דעתי במי שנשבע אי בעינן שם או לא:

ב **תשובה** דעתי נוטה לפשרה שעשה הראב"ד ז"ל דלענין לחייבו קרבן בעינן שם אבל לעבור אפי' שבועה בלא שם מחייב והכי מוכחן סוגיא ומתניתין דריש נדרים. ולענין נדר שהוציאו בלשון שבועה ושבועה שהוציאה בלשון נדר אע"ג דרוב המפרשים הסכימו דלאו כלום הוא ואיכא פלוגתא בתלמוד ירושלמי בהא ורבים ס"ל דלאו כלום הוא מ"מ הרמב"ן וקצת מפרשים ז"ל אמרו דלא גרע מידות דקי"ל ידות נדרים כנדרים ובידות שבועות איכא פלוגתא מ"מ מקצת פוסקים ס"ל ידות שבועות כשבועות. ואני אומר כי האידנא כבר נהגו כל העולם להוציא הנדר בלשון שבועה והשבועה בלשון נדר ואין מדקדקים כלל וקי"ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם הילכך בכל גוונא הוי נדר ואפי' שאר המפרשים יודו בזה לפי שכבר נהגו:

תשובה קכג

א **שאלת** ממני בראובן שמתה אשתו והניחה לו בן קטן יונק חולה והוא אצל אם אמו ורצה ראובן לקחת אותו והוא לא נשא אשה והוא עני ובזמן שיוצא לחוץ מניח את הבן אצל השכני' אם טוב שיעמוד הבן אצל אם אמו או אצל אביו:

ב **תשובה** הדבר ברור שהבן אצל אמו אמרו ולא אצל אם אמו אבל אם ראו ב"ד שתקנת הולד שיעמוד אצל אם אמו לפי שהיא מרחמת עליו יותר מאחרים מניחים אותו אצל אם אמו ואעפ"י שיאמר ראובן תנו לי בני ואני אעשה מה שארצה ואם ימות ימות אין שומעין לו ולא מבעיא אם מניחו בבית שכניו או בבית אחרים בזמן שהוא יוצא למלאכתו כאשר בא בשאלה דפשיטא דאם אמו קודמת לאחרים אלא שרוצה האב לעמוד אצלו תמיד אין שומעין לו כיון שנתברר לב"ד שתקנתו של ולד שיהיה אצל אם אמו וזה שוטה הוא שרוצה להרוג את בנו. ראיה לדין זה דאמרי' בגמ' בעירובין אפילו בן שש בצוותא דאמיה ניחא ליה משמע בהדיא דמשום תקנת הולד שבקינן ליה אצל אימיה הכא נמי כיון דתקנת הולד להניחו אצל אם אמו מהדרינן אתקנתיה שהדבר ידוע שאם אמו תרחם עליו יותר מאחרים דבני בנים הרי הם כבנים וכ"ש דבנ"ד אני רואה צד סכנה לולד שאין האיש יכול לפקח על התינוק החולה כמו אם אמו ובשלמא אם ראובן היה נשוי ניחא אבל כיון שאין לו אשה אם אמו קודמת. כללא דמלתא הכל תלוי בראות ב"ד באי זה מקום יש תקנה לולד יותר:

תשובה קכד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהלוה את שמעון בשטר ע"י ערב ועוד יש לו עליו חוב בשטר בלא ערב ומת שמעון וראובן תובע את הערב והערב טוען כבר כתבת שטר אחר על ראובן משני החובות ונתבטל השטר הראשון וממילא נתבטל ערבותי ואין מתברר מתוך השטר שהם חוב א' אלא על פי ראובן שמודה שאינם שתי חובות ואומר השטר של הערבות והשטר האחר עשיתי אותם שטר אחד וכל השטרות הראשונים והאחרונים יוצאים מתחת יד ראובן: ואמרת שיש מן החכמים שאומר שהשטר האחרון ביטל את הראשון ונתבטל גם הערבות ורצית לדעת אי בר סמכא הוא האי פסקא או לא:

ב **תשובה** ד' טעיות אני רואה בדבר משנה ובשיקול הדעת דודאי רצה לדמות נ"ד להיא ששנינו בפרק הכותב הוציאה שתי כתובות וגט א' אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו על דעת כתובתה הראשונה החזירה. ואישתמיטיה הא דאתמר פרק נערה הוציאה עליו שתי כתובות א' של מאתים וא' של שלש מאות אמר רב הונא בא לגבות מאתים גובה מזמן ראשון שלש מאות גובה מזמן שני ואמרינן חמש מאה אמאי לא גביא דכיון דלא כתב לה אוסיפית לך תלת מאה אמאתים הכי קאמר להאי מזמן ראשון גבי מאתים ואי מזמן שני גבית גבי תלת מאה ומדלא כתב לה נמי אוסיפית לך מאה אמאתים אחיל אחילתא לשעבודא קמא ע"כ בגמ'. ופסקוה כל פוסקי הלכות הרי

לך בהדיא דלא אמרינן נתבטלה הכתובה הראשונה אלא בזמן שסכום השתי כתובות שוה אבל בנ"ד שהוסיף בשטר השני החוב האחר לא נתבטל השטר הראשון כלל ואם רצה לגבות בו גובה מזמן ראשון ואם רצה לגבות בשני גובה מזמן שני דאעפ"י דאמרינן גבי כתובה אחולי אחילתא לשעבודא החוב הכתוב בה לא מחלה תדע שאם היתה הכתובה הראשונה יתירה על השנייה גובה את הראשונה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהדיא וז"ל הוציאה שתי כתובות וגט א' אינה גובה אלא כתובה אחת ואי זו מהם גובה אם שתיהן שוות בטלה האחרונה את הראשונה ואינה טורפת אלא מזמן האחרונה ואם היה בא' מהן תוספת על חבירתה גובה באי זה מהן שתרצה ותבטל השניה ע"כ. הא קמן שאם היה התוספות בראשונה גובה אותה ואם איתא שכתיבת האחרונה ביטלה את הראשונה אמאי גובה בראשונה אלא ודאי לא נתבטלה. תו איכא טעות' דאפי' בזמן ששני השטרות שוין לא ביטל השני את הראשון ואם רצה גובה את שתיהן דע"כ לא אמרינן הכי אלא בכתובה מטעמא דהמגרש את אשתו והחזירה על דעת כתובתה הראשונה החזירה ואין לה אלא כתובה אחת אבל בשטר חוב אם הוציא שני שטרי חובות אפי' שניהם סך אחד גובה את שניהם ואעפ"י שראובן מודה כי השטרות הראשונות נכללו בזה האחרון ואין כאן אלא חוב א' מ"מ לא בשביל כך איבד זכותו לטרוף ממשעבדי מזמן השטרות הראשונות שהרי אם היה רוצה היה מסתיר השטר האחרון וגובה בראשון מזמן ראשון ומגו דאי בעיא אמר שני השטרות חייב לי נאמן לומר אעפ"י שכתבתי השטר האחרון לא מחלתי שעבוד הראשון והאי מגו ליתיה בכתובה ומשום הכי ביטלה האחרונה את הראשונה והיינו דלא הוזכר זה הדין אלא בכתובות ולא בשטרות דעלמא: ותו דטעמא דמסתבר שלא מחל שעבוד השטר הראשון דא"כ נמצא מפסיד הזמן שיש בין הראשון לשני. ותו כיון דשני השטרות יוצאים מתחת ידו להכי הניח את הראשון בידו שאם ירצה לגבות בו יגבה. עוד יש טעות אחר שרצה לדמות שעבוד השטר לערבות כי כמו שנמחל שעבוד השטר נמחל הערבות והא ודאי ליתא דהא דאמרינן נמחל שעבוד השטר היינו דלא חשבינן לה מלוה בשטר לענין טריפת לקוחות אלא משוינן לה כמלוה על פה דודאי אמת הוא שלוה ממנו הילכך בנ"ד הוי ערבות על פה לענין שאינו טורף לקוחות אבל לא לענין שיהיה נאמן לומר פרעתי דהא הכא נמי איכא טעמא דשטרך בידי מאי בעי והאי טעמא לא איצטריכינא ליה הכא דהא איהו טעין דנפטר מן הערבות מפני שנמחל שעבוד השטר ואי הדר טעין פרעתי לא מהימנינן ליה אלא אפי' בעלמא אי טעין פרעתי מצי אידך למימר א"כ שטרך בידי מאי בעי דאע"ג דנמחל שעבודו הרי הוא עומד לראיה שלא פרע וזה ברור אצלי:

תשובה קכה

א **שאלת** ילמדנו רבינו ראובן מת ולו יורש קטן והניח מלוה על פה או פקדון ביד שמעון וקודם שהוציא האפטרופוס של הקטן המלוה מיד שמעון נפלה לו ירושה לשמעון ובכלל הירושה שטר חוב על ראובן הנז' או שנקנה לו השטר חוב על ראובן בכתיב' ומסירה וכשבא האפטרופוס של הקטן לגבות מיד שמעון המלוה או הפקדון עיכבה שמעון הנז' [כנגד] הש"ח אשר בידו על ראובן וטוען ששטרו מקוים בידו וכשיגדיל הקטן ויברר ששטר זה פרוע יחזיר לו וטוען האפטרופוס שאין נפרעים מנכסי יתומים יורנו מורה צדק הדרך ישכון אור ושכרו כפול:

ב **תשובה** קי"ל דאם תפס מלוה מנכסי יתומים אחר מות אביהם בענין שיכול להחזיק בהם ולטעון לקוח הוא בידי מותר לתופסו בחובו כיון שידוע וברור לו שלא נפרע מאביהם והכא בנ"ד נמי כיון דמלוה ע"פ היא ויכול לטעון פרעתי ואפי' בעדים דקי"ל המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים וכן בפקדון אי מצי טעין נגנב או נאבד או החזרתי נאמן ויכול לתפוס אותו בחובו. ואי לית ליה שום מגו כגון שהודה שלא פרע החוב ובפקדון כגון דאיכא עדים וראיה אין יכול לתפוס והנלד"כ. ובתנאי דברור לשמעון שראובן לא פרע שטר זה ואם אין ברור לו אינו יכול לתפוס ומוציאין ממנו וכשיגדיל היתום יעשה עמו דין:

תשובה קכו

א **שאלת** ממני במי שנשבע לאשתו שלא ישא עליה אבל אם שהתה עשר שנים ולא ילדה יהיה פטור משבועתו וילדה בתוך הזמן ולד של קיימא ומת ושהתה אחר מיתת הולד עשר שנים ולא ילדה אם הוא פטור או לא:

ב **תשובה** מדאיבעיא לך במת הולד משמע דפשיטא לך שאם הולד חי שלא נפטר משבועתו ולא היא דאפי' הולד חי יש אומרים שנפטר משבועתו כיון ששהתה עשר שנים ולא ילדה. דתנן פרק הבא על יבמתו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל ואיכא מאן דמפרש דהאי ולא ילדה אירשא דמתני' קאי אמצות פריה וריביה והיינו זכר ונקבה וכל שלא ילדה זכר ונקבה לא ילדה קרינן בה ואינו רשאי ליבטל אלא כופין אותו לישא אשה בת בנים ומינה נמי שאם נשבע לה וילדה ולד א' אעפ"י שהוא חי לא ילדה קרינן בה כיון שלא קיים מצות פריה וריביה וזה נראה דעת הטור ומסקנת הרא"ש ז"ל אבל הרשב"א ז"ל כתב שאם ילדה ולד א' והוא חי אין כופין אותו אבל היכא דילדה ומתו לכ"ע כופין אותו להוציא. והכי משמע מן הירושלמי ומונה לה

משעה שמתו וטעמא דמסתבר הוא דלא מקריא וילדה כיון שילדה לבהלה ובנ"ד נמי אם נשבע לה שלא ישא אשה אחרת ואם לא ילדה שיוכל לישא כיון שילדה ומתו מונה לה משעה שמתו וכן הדין לאותם שקבלו עליהם חרם רבינו גרשום שאם ילדה ומתו ושהתה עשר שנים אחר מיתת האחרון לא החרים בזה רבינו גרשום ז"ל ומותר לישא אשה אחרת עליה:

ג **כללא דמלתא** שאם קיים מצות פריה ורביה והרי הם חיים ילדה קרינן בה ואין יכול לישא אשה אחרת מפני שבועתו אע"ג דהוי באתרא שלא נפשטה תקנת ר"ג. וא"ת הא תני ר' יהושע היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך וגו' לא קשיא דההיא מדרבנן בעלמא היא ואתי שבועה דאורייתא ופקע לה אבל קיום מצות פריה ורביה מצות עשה דאורייתא הוא ואם ילדה ומתו ושהתה עשר שנים לכ"ע מותר לישא אחרת ואם ילדה אחד והרי הוא חי תליא בפלוגתא ואע"ג דלישנא דמתני' דייקא כוותיה דהרשב"א ז"ל דתנן ולא ילדה והרי ילדה מ"מ מסתברא לי לפסוק כדעת הרא"ש ז"ל חדא דבתראה הוא. ותו דמסתברא כשהתנה עמו לקיים המצוה התנה עמה ועדיין לא קיים בא'. ותו דנמצא יושב ובטל ולא תהו בראה לשבת יצרה ומזה הטעם אני חוכך במה שכתב נמקי יוסף וז"ל ולכ"ע מיהא אם לא ילדה אלא כולם זכרים או כולם נקבות אף על פי שזכר ונקבה היא המצוה אין כופין אותו להוציא ולאותם שקבלו חרם ר"ג שלא ישא אשה אחרת על אשתו השתא נמי אינו יכול דעת המחבר ע"כ. ואני ק"ל כיון שעדיין לא קיים המצוה מה הועיל וכיון ששהתה עשר שנים ולא ילדה רגלים לדבר דשוב לא תלד וילך לו בלי חמדה הילכך רואה אני שגם חלוקה זו במחלוקת ומסתבר כדעת הרא"ש ז"ל וליכא למימר דטעמא משום דהני תרי זכרים או תרי נקבות יולידו זכר ונקבה דהא אין בני בנים כבנים לקיום מצות פריה ורביה אלא בזמן שבאים מכח זכר ונקבה אבל אם באים מכח זכר או מכח נקבה אפילו יהיו אלף בנים ובנות לא קיים מצות פריה ורביה ופשוט הוא: וה"ה לדידן שלא קבלנו עלינו תקנת ר"ג שאם נשבע לה שלא ישא אחרת אם תלד בתוך שמונה שנים וילדה ומתו ושהתה ח' שני' מיום שמתו שהוא פטור משבועתו שהרי לא ילדה ואם ילדה אחד והוא חי תלוי במחלוקת כדלעיל. ודעתי לפסוק להקל כדכתיבנא כיון שעדיין לא קיים מצות פריה ורביה ומותר לישא אשה אחרת כאלו לא נשבע לה כלל דעל דעת כן לא נשבע לה: הנל"ד כתבתי:

תשובה קכז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו חוב בשטר על שמעון והרשה את לוי על שמעון ונתן לו שמעון סחור' למוכרה בכדי החוב אבל התנה עמו שאם תמכר בפחות שיפרע שמעון הפחת עד תשלום החוב וכתבו שטר בזה וקנו מלוי ומשמעון לא קנו עד עשרה ימים ונפל מחלוקת אי זה זמן כותבין בשטר זמן קנין לוי או זמן קנין שמעון:

ב **תשובה** לא מבעיא אם נקרע השטר הראשון שיש לראובן על שמעון דפשיטא דאין כותבין הזמן שקנו מלוי דהוי שטר מוקדם ופסול דטריף לקוחות שלא כדין מה שמכר שמעון ביני ביני אלא אפילו לא נקרע השטר הוי כאלו נקרע שהרי נמחל שעבודו בשעה שפרע שמעון ללוי ומה שנתחייב שמעון שאם תמכר בפחות שיתן הפחת תנאי חדש הוא בין שמעון ולוי ואם יהיה שם פחת חוזר על שמעון ואם לא ימצא לו נכסים טורף לקוחות מזמן ראשון ועדיין לא קנו משמעון ולא נשתעבדו נכסיו למה שיפחת הסחורה ולפיכך כתבו מזמן שני שאז חל השעבוד על שמעון ולגבי לוי נמי כשר דקי"ל שטרי חוב המאוחרים כשרים ולמחזי כשקרא לא חיישין שכותבין וקנינו מפלוני ופלוני ביום פלוני והם לא קנו ממנו אלא עשרה ימים קודם דא"כ לכל שטרי חוב המאוחרים ניחוש למחזי כשקרא אלא ודאי לא חיישין. ותו דליכא שקרא שהרי בשעה שקנו משמעון נגמר הקנין של לוי שאם לא היו קונין משמעון על הפחת גם הוא לא היה לקח הסחורה על החוב ונמצא קניינו של לוי תלוי בקנין שמעון ואז נתקיימו שני הקנינים ושפיר קרינן וקנינו מפ' ומפלוני ביום פלוני והסופר שרוצה להסתלק מן הספק יכתוב וקנינו מלוי ביום פלוני ומשמעון ביום פלוני:

ג **והוי** יודע שאם לא נמחל שעבוד השטר הראשון כגון שאמר לו איני לוקח הסחורה בתורת פרעון כלל אלא בתורת פקדון שעדיין כח השטר הראשון קיים אפילו יכתבו מזמן קנין לוי מה בכך שהרי טורף לקוחות מזמן השטר הראשון וכגון דכתב לראשון דקנאי ודאקנה דאם לא כן חיישינן שמא קנה נכסים אחר שלוה מראובן ולא נשתעבדו לראובן ועתה על ידי הקנין הזה האחרון משתעבדי ואם כותבין מזמן קניינו של לוי נמצא טורף לקוחות שלא כדין כיון שעדיין לא קנו משמעון לא נשתעבדו נכסיו: הנל"ד כתבתי:

תשובה קכח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בג' שותפין באוצר המלך יר"ה והשנים מתעסקים לגבות ואחד אינו מתעסק כלל אבל הוא שותף לשכר ולהפסד ואע"פ שאין כאן כיס שותפות שלא הטילו משלהם כלום מ"מ נתקיים השותפות ביניהם על ידי שבועה וראובן שלא

היה מתעסק השביע את שותפיו שלא יקחו לעצמם ולא להלוות לאחרים מהמעות שיגבו אלא הכל יביאו לאוצר המלך והשותפין עברו על השבועה ולקחו לעצמן והלוו לאחרים ולבסוף חסר מעות מן האוצר וטוען ראובן אתם גרמתם שלקחתם מן האוצר ושמא שכחתם מלכתוב מה שלקחתם וזו היתה סבת החסרון והשותפין טוענים כל מה שלקחנו וכל מה שהלוינו לאחרים הכל כתוב בכתב וסבת החסרון הוא שיש הרבה נושאין ונותנין באוצר המלך כאשר הוא מפורסם ובסך גדול כזה חסר מה שחסר והשותפין באים להוציא מראובן: יורה המורה אם תועיל טענת ראובן לפוטרו כיון שהם עברו על השבועה:

ב **תשובה** אם היה ראובן טוען ודאי אתם לקחתם מה שחסר אין ספק שהיה הדין עמו ולא מיבעיא ליפטר כנ"ד אלא אפילו ליטול דקי"ל החשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אבל כיון שאין ראובן טוען אלא שמא זה היה סבה לחסרון אפילו שיהיו השותפין חשודין על השבועה פטורין שלא תקנו חכמים שבועת השותפין בטענת שמא אלא היכא דמצי לאשתבועי אבל היכא דחשידי לא תקינו ומתוך שאינו יכול לישבע משלם לא שייך הכא דלא אמרינן הכי לגבי החשוד דא"כ לא שבקת חיי לחשוד. ותו דשכנגדו טוען שמא הילכך כיון שהשותפין טוענין בריא לן שלא בא ההפסד מצידנו וראובן טוען שמא בריא ושמא בריא עדיף כי לא מפני שעברו על השבועה נתחייבו באחרות האוצר כיון שלא התנו כן בהדיא. ומה שטען ראובן כי הם הוו סבה להפסד אומדנא היא ולא אזלינן בממונא בתר אומדנא ואפילו מאן דאזיל בתר אומדנא ה"מ אומדנא דמוכח כי ההיא דגמל האוחר בין הגמלים אבל אומדנא דלא מוכח כולי האי לא ואפי' בההיא דגמל האוחר בין הגמלים פסקו רוב הפוסקים והרמב"ם ז"ל מכללם כרבנן דפליגי עליה דר' אחא הילכך בממונא לא אזלינן בתר אומדנא: וא"ת נהי דלא אזלינן בתר אומדא לאפוקי ממונא אבל לאוקומי ממונא אזלינן בתר אומדנא ובנ"ד השותפין באים להוציא מראובן שאין המלכות מכירין את ראובן בזה כלל: י"ל כיון שאתה מודה שאם לא היו עוברים היו לוקחים מראובן חלקו בהפסד אעפ"י שהם באים להוציא ממנו השתא נמי שעברו לא מפני זה הפסידו דינם ומוציאין מראובן חלקו בהפסד וטעמא דמלתא דבשלמא שאר שותפין דעלמא שהטילו לכיס אם נפסד ממון השותפין אינו משלם שאר ההפסד מביתו כאשר כתב הרמב"ם ז"ל אבל שותפות זו משונה שאין נותנין משלהם כלום והשותפות הוא על השכר וההפסד דעתם מתחלה הוא שאם יפסידו ישלמו מביתם אעפ"י שאין המלכות מכרת אלא אחד מהם. ושמור עיקר זה לפי שנעלם מזולתינו:

ג **והוי** יודע שאפ"י שכתבנו שכיון שעברו על השבועה נחשדו על השבועה ואין מוסרין להם שבועה אין זה מוסכם דאיכא כמה גאוני עולם דפסקו דאף על פי שמי שעבר על שבועת ביטוי נפסל לשבועה ה"מ אכלתי ולא אכלתי דבשעה שיצאת מפיו יצאת לשקר אבל אוכל ולא אוכל כיון דבשעת השבועה חשב לקיימה אעפ"י שלא קיימה לא נפסל לשבועה וזה דעת ר"ח והרי"אף ורש"י והרמ"ה והרמב"ן והרשב"א ז"ל ובנ"ד נמי כיון דבשעה שנשבעו לא יצאת לשקר וחשבו באותה שעה לקיימה לא נפסלו לשבועה ולא לעדות. הילכך לפשיעה זו אפילו שיטעון ראובן בריא לי שאתם לקחתם מה שחסר נשבעין השותפין ונפטרים מטענתו ופורע ראובן חלקו בהפסד אחר שתזכור שאין השותפין מוציאין מראובן כמו שכתבנו למעלה. ולפי שיטת הרמב"ם ז"ל והנמשכין אחריו נפסלו השותפין לעדות ולשבועה כיון שעברו על שבועתם אעפ"י שבשעה שיצאת לא יצאת לשקר ואם היה ראובן טוען בריא היה נשבע ונפטר מן ההפסד כדין מי שחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אבל כיון שראובן טוען שמא והשותפין בריא לא מפני שעברו על השבועה הפסידו דינם. וא"ת כיון דחשידי אשבועה חשידי נמי אממונא ולאו כל כמיניהו לומר כך וכך חסר האוצר ואע"ג דהי מנינהו מעיקרא הרי נתברר שעברו על השבועה ולא מהימני. וי"ל דאה"נ אם אין ביניהם סופרים אבל כיון שיש סופר הסופר אשר הסכימו עליו נאמן לומר חסר כך וכך:

ד **והוי** יודע שיד ראובן על העליונה אם ירצה לבטל השותפות ולא יקח לא בשכר ולא בהפסד דמצי למימר על תנאי זה נשתתפתי עמכם וכיון שלא קיימתם התנאי נתבטלה השותפות ואם ירצה לקיים השותפות כל הפסד שבא מצד השינוי אין ראובן חייב בו ואם בא ריוח מצד השינוי נוטל חלקו וכגון שידוע בודאי שבא ההפסד מצד השינוי. ואם אין ידוע שבא ההפסד מחמת השינוי פורע חלקו בחסרון האוצר כיון שהוא טוען שמא והסופר מעיד שחסר האוצר כך וכך:

תשובה קכט

א **עוד** שאלו על זה בסגנון אחר שמעון ולוי הכתובים בשטר השותפות היו מקבלים כל מעות הכז"נא ומוציאין לצורך המלכות על פי סופרים וראובן שהוא שותף הג' לא היה לו שום עסק במעות ושמעון ולוי עברו על התנאי הנז' בשותפות שלא יקחו לעצמם ולא ילוו לאחרים אלא עד עשרה פרחים ונשבעו על זה ועברו והלוו לעכו"ם רבים סך גדול מהכז"נא והיו כותבים עליהם המעו' ונשאר בידם להנאתם ובסוף השנה מצאו שחסר סך גדול מהכז"נא ושאלו מראובן שיתן חלקו באותו חסרון: אמר להם ראובן כי

זה החסרון בא לסבת עוברם על התנאי כי אם לא היו לוקחים לעצמם פעמים רבות לא היה בא החסרון שאם לא היו כותבין עליהם רק מה שמניחים בכז"נא מנין בא החסרון. השיבו הם כי זה החסרון לא בא אלא מצד רוב ההכנסה וההוצאה אשר במקום ואולי טעו באיזה פעם ולא ידעו בו. השיב להם כי כיון שאינם יודעים מאין בא החסרון רק שאומרים שהיה שם חסרון מי אמר להם שזה הטעות נפל במה שלקחו מאחרים ולא ממה שלקחו הם כיון שאף לפי טענתם הוא טעות איך יכולים לדעת שלא נפל הטעות במה שלקחו הם לעצמם וא"כ נמצא שאתם תובעים אותי בשמא ואיני חייב לכם דבר ואפילו שאתם תאמרו בריא לנו שלא נפל הטעות בשלנו מאין אתה יכולים לדעת זה כיון שאף לפי דבריכם טעותם ואינכם יודעים מתי אין זה בריא אלא שמא: ועוד כי יותר מצוי שיטעה האדם להנאתו ממה שיטעה כנגדו דודאי מידק דייק ואינו כותב אלא מה שמקבל כל שכן כי בריא לי שלקחתם סך גדול ואיפשר שהחזרתם חציו ואתם חושבים כולו ובזה נפלה טעות ואיפשר שלקחתם עשרה וכתבתם שלקחתם חמשה כי זה יותר קרוב לטעות ולכן התניתי שלא תוציאו דבר כדי שלא יפול שום בלבול ולא טעות ואתם עברתם ובלבלתם ולסבת בלבולכם בא החסרון וכל המשנה ידו על התחתונה כי הרי אחרים ישבו במקום ולא היה בו חסרון והיה שם כמה שנים ושום פעם לא חסר. ועוד טען ראובן כי אף אם יהיה כדבריכם אתם חייבים ולא אני כיון שאינכם יודעים לברר ההפסד והחסרון מהכז"נא אין לך פשיעה גדולה מזו ועל כיוצא בזה אמרו כל לא ידענא פשיעותא הוא ואף אם תדעו הטעות אין לך פשיעה גדולה מזו כי היה לכם לעשות ענייניכם בנחת ולא במהירות באופן שלא תהיו טועים ואף אם לא תהיה פשיעה שותפין שומרי שכר הם וחייבין אף בגניבה ואבידה ואינם פטורים רק מאונסים ובודאי דלא עדיף טעות זה מגניבה ואבידה ואדרבה גרע מינה וכל שכן שאינו אונס. יורה המורה ושכרו כפול מן השמים:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על זה אף על פי שבאת בסגנון אחר והעליתי שאין שותפות זה דומה לשאר שותפות שכל אחד מטיל לכיס אבל זה השותפות הוי על השכר ועל ההפסד ואפילו לשלם מביתם שכך התנו מתחלה ולא שייך למימר בנ"ד אין השותפין מן מנשבעים ונוטלים ולא שייך נמי שישבע ראובן שאינו יודע שאסר השותפות ונפטר שהרי מתחלה התנו שלא יהיה לראובן עסק בשותפות ולא היה לו לדעת כלל ואפ"ה התנו שאם יהיה שם הפסד שיפרע כל אחד חלקו על פי שני השותפין המתעסקים תדע דהכי הוא דגם ראובן לא תלה טענותיו אלא מפני ששינו ועברו על השבועה כאשר בא בזאת השאלה:

ג **עוד** העליתי שאם היה ראובן טוען בריא לי שלקחתם ולא החזרתם שהיו חייבים שבועה וכיון דחשיבי שכנגדו נשבע ונוטל וכ"ש שנפטר מן החסרון אבל קושטא דמלתא היא דטענת ראובן שמא שאעפ"י שהוא טוען שעברו ולקחו מ"מ אינו יודע בבירור שלא החזירו ולא מצי לאשתבועי עלה וכיון שטענת ראובן שמא היא וטענת השותפין בריא שהרי אומרים לקחנו והחזרנו הכל והחסרון בא ממקום אחר טענת בריא היא זו ובריא עדיף ואף ע"פ שהיו חייבים שבועה שהרי כל טענת שבועת השותפים על הספק היא באה לא תקנו אותה על חשודים ופטור הוא דליכא למימר לא שכנגדו נשבע ונוטל ולא מתוך שאינו יכול לישבע משלם דכיון שכנגדו טוען שמא מה ישלם או על מה ישבע שכנגדו. נמצאת למד כי לא מפני שעברו הפסידו דינם מצד טענה זו אלא מצאתי להם פירכא ממקום אחר כיון שעברו על השבועה חשידי אממונא וכיון שהם מודים שעברו ולקחו אינה נאמנים לומר שהחזירו מה שלקחו. וליכא למימר מגו שהיו יכולין לומר לא לקחנו יכולים לומר לקחנו והחזרנו: חדא דמגו לאפטורי משבועה לא אמרינן והם אינם בני שבועה. ותו דמגו לאוקומי אמרינן לאפוקי ממונא לא אמרינן ותו דאנן סהדי שלקחו והוי מגו במקום עדים. ותו דלא אמרינן מגו מטענה טובה לטענה רעה וטענה רעה היא לומר לא לקחנו שהרי חבירו מכיר בשקרו הילכך אם אין הסופרים או הסופר אשר האמינו אותו עליהם מעיד על מה שלקחו בשעה שלקחו ושהחזירו אינם נאמנים לומר לקחנו והחזרנו:

ד **והוי** יודע שאפי' יאמרו העדים שהם היו אומרים להם בכל יום תכתוב עלינו כך וכך שלקחנו או כך וכך החזרנו אין זה עדות כלל שהרי מפיהם הם מעידים ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם והרא"ש ז"ל והנמשכים אחריהם דס"ל דשמעון ולוי נפסלו לכל עדות ולכל שבועה עד שיעשו תשובה אלא אפי' לדעת הריא"ף ור"ח והרמ"ה והרמב"ן והרשב"א ז"ל דס"ל דלא נפסלו משום דבשעה שיצאת השבועה מפיהם יצאת לשקר דסבורים היו לקיימה דאע"פ דלא נפסלו מ"מ עברו על השבועה וחשידי אממונא הילכך אינם נאמנים לומר לקחנו והחזרנו:

ה **עוד** העליתי באותה תשובה דיד ראובן על העליונה אם ירצה לבטל השותפות מעיקרא יוכל לומר לא נשתתפתי עמכם אלא על תנאי זה וכיון שלא קיימתם אותו נתבטלה השותפות. עוד העליתי שאם יש ריוח במה ששינו והלוו לבני אדם נוטל חלקו בריוח ואם יש הפסד כגון שמת א' מהלווים אין על ראובן לשלם בהפסד ועתה הריני משיב על מה שנתחדש בשאלה זו: מה שטען ראובן כי מצדם בא החסרון הוי אומדנא ולא אזלינן בממונא בתר אומדנא ואפי' גדולה שבאומדנות כי ההיא דגמל האוחר בין הגמלים

ונמצא גמל הרוג בצדו פסק הרמב"ם ז"ל כרבנן דפליגי עליה דר' אחא דלא אמרינן בידוע שזה הרגו וכ"ש באומדנא כזו דלא מוכחא כלל דאדרבא יותר יש לתלות ברוב המשא והמתן ממה שיש לתלות בהם כיון שהם טוענים בריא: וא"ת נהי דלא אזלינן בתר אומדנא לאפוקי ממונא אבל לאוקומי ממונא לעולם אזלינן בתר אומדנא: י"ל דלא נפקא מינה מידי שכבר כתבתי שאם ראובן רוצה לבטל השותפות הרשות בידו ואם בא ראובן להוציא מידם מה שהרויחו אפוקי ממונא הוא. ומה שטען ראובן מאין אתם יכולין לדעת זה אינה טענה כלל כי אחר שהם טוענים כל מה שלקחנו החזרנו והרי הוא כתוב לפני הסופרים מכאן ידעו שהחסרון בא מבחוץ. ומה שטען ראובן מענין הפשיעה לא נפקא מינה מידי כפי מה שאני עתיד לבאר בטענה האחרונה שטען דשותפים שומרי שכר זה לזה הם וחסרון זה לא עדיף מגניבה ואבידה וזו טענה טובה היא דודאי אין כאן אונס כלל אלא דאשתמיטיה הא דקיימא לן שומרי שכר בבעלים אפילו פשע פטור ולא אשכח תלמודא אוקימתא שיהיו חייבים אלא כגון דאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר והשתא לא הוי שאלה בבעלים דכששומר לו זה אין חבירו עוסק במלאכתו לא בשמירה ולא בעשיית מלאכה אחרת. וז"ל הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות שכירות המפקיד אצל חבירו בין בחנם בין בשכר או השאילו או השכירו אם שאל השומר את הבעלים עם הדבר שלהם או שכרן הרי השומר פטור מכלום אפי' פשע בדבר ששמר ואבד מחמת פשיעה הרי זה פטור שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם וגו' ע"כ. וא"ת כיון דשותפין לעולם פטורין אפילו בפשיעה א"כ למאי נפקא מינה הא דאמרינן השותפין שומרי שכר זה לזה הם. בחזקת הבתים פריך לה תלמודא דגרסינן התם אמר שמואל השותפין מחזיקין זה על זה ומעידין זה לזה ונעשין שומרי שכר זה לזה ופריך עלה תלמודא אמאי שמורה בבעלים היא אמר רב פפא דאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר ע"כ. ומשמע דוקא כי ההיא גוונא הוו שומרי שכר זה לזה וחייבין אבל שמור לי ואשמור לך הוי שאלה בבעלים ופטור וא"ת א"כ אפילו הלוו לאחרים ונאבד יהיו פטורים מלשלם כיון דאמרת דפשיעה בבעלים פטור. הא לא קשיא דכיון שהתנה עמהם בהדיא שלא ילוו לאחרים ועברו ושינו מדעתו עשאוהו כמזיק בידים דחייב דלא פטרו בבעלים אלא הפושע לבד לא המזיק. הילכך בנ"ד כיון שהיה ראובן שותף עמהם כפי מה שנראה משטר השותפות עמו במלאכתו קרינן ביה ופטורים אפילו מפשיעה ואפילו לפי מה שבא בשאלה שלא היה ראובן מתעסק בממון הכז"נא מ"מ שותף היה שהרי לא התנו מתחלה שלא יתעסק. ותו דשותף הוא בצרפי אחר ובסחורות אחרות ומתעסק היה והרי הוא כשאול להם בכל שעה. והוי יודע שאם היה עמו בשעת שאלה אע"פ שלא היה עמו בשעת שבירה קרינן

ביה עמו במלאכתו. ואם לא היה עמו בשעת שאלה אף על פי שהיה עמו בשעת שבירה לא קרינן ביה עמו במלאכתו והכא כיון דבשעה שנעשו שומרי שכר זה לזה דהיינו בשעת השותפות הראשון היה ראובן עמהם במלאכתם פטורים אפילו מפשיעה:

ו **כללא דמלתא** שאם אין הסופרים מעידים עדות ברורה שכל מה שלקחו החזירו הם חייבים בכל החסרון ואם היה שם ריוח נוטל ראובן חלקו. ואם יעידו הסופרים עדות ברורה שמה שלקחו החזירו חייב ראובן לשלם חלקו בחסרון אם רוצה לקיים השותפות. ואם ירצה לבטל השותפות מעיקרא הרשות בידו:

תשובה קל

א **שאלת** שמעון היה נושה בעכו"ם מעות ותפס אותו ובא ראובן ואמר הניחהו ואני אתן לך מה שהוא חייב ושוב ברח העכו"ם ושמעון תובע את ראובן יורה המורה אם חייב ראובן או לא:

ב **תשובה** אעפ"י שראובן לא טוב עשה שגרם הפסד לחבירו וחייב בדיני שמים מ"מ פטור הוא מלפרוע דבמאי נשתעבד שעת מתן מעות אין כאן קנין אין כאן ערב לב"ד אין כאן הילכך לא נשתעבד. ואי משום דאמר אני אתן דמשמע דהוי קבלן מה בכך כיון שלא נשתעבד. ומה שאמר בשם ר"ת דקבלן אין צריך קנין לאו לעיקר השעבוד קאמר דאין ערב ולא קבלן משתעבד אלא באחד מג' דרכים אשר כתבתי. אלא ה"ק דאם אמר תן לו ואני נותן אעפ"י שלא קנו מידו נעשה קבלן ותובע את מי שירצה תחלה. ותו בנ"ד לא הוי קבלן כלל אע"פ שאמר הלוהו ואני נותן אלא ערב הוי הילכך הכא דאמר הניחהו ואני אתן פטור דלא הוי קבלן אלא א"כ אמר תן לו ואני אתן או תן לו ואני קבלן. ואם מפני שהיה תופס את העכו"ם ברייתא שלימה שנינו הרי שהיה חונק את חבירו ואמר לו הניחהו וכו' פטור. ואי משום גרמא בנזקין כבר ידעת דקי"ל גרמא בנזקין פטור ודינא דגרמי ליכא בנ"ד וק"ל ומיהו אם היה לו עליו שטר או שהיה בידו משכון והחזירו לעכו"ם על פיו של ראובן חייב לשלם דהוי כתן לו ואני נותן:

תשובה קלא

א **שאלת** ממני אודיעך בשני שותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מנה ונכתב שטר בזה והוא יוצא מיד ראובן וחתום בעד א' והלך שמעון בסחורה שקנו למקום אחר וכשבאו לחשבון טוען שמעון שלא היה הקרן של ראובן אלא פחות חצי מנה שהוא אמר לו ליקח תשלום ממקום אחר וראובן מכחישו ואומר השטר מעיד שיש לי מנה בשותפות עוד

טוען שמעון ששלח לו סחורה מן השותפות וראובן מכחישו ואומר עדיין כל הקרן בידך. יורה המורה מי נקרא המוציא מחבירו:

ב **תשובה** כבר ידעת שממון הידוע לשותפות אין שום א' מן השותפין מוחזק בו לענין שיקרא חבירו מוציא ממנו וכיון שכן אין ראובן מוציא משמעון אלא ישבע ראובן שהניח בשותפות מנה ונוטלו מן הממון הידוע לשותפות וא"ת ליהוי שמעון נאמן במגו דאי בעי מכחיש את העד לא קשיא דלא אמרינן מגו מטענה טובה לטענה רעה והטענה שטען היא טובה שאין אדם יודע בשקרו אבל להכחיש את העד טענה רעה היא שהרי העד מכיר בשקרו. ותו דאם היה מכחיש את העד היה חייב שבועה דאורייתא ולפי טענתו זו לא מחייב אלא מדרבנן וכיון שנכתב בשטר מנה והוא אינו מכחיש את השטר נמצאת טענתו מבחוץ ונשבע ראובן ונפטר ממנה. ואם אין שם ממון הידוע לשותפות כגון שנאבד הקרן אין ראובן נשבע ונוטל שאין השותפין מן הנשבעין ונוטלין. וא"ת התינח היכא דאבד כל השותפות אבל אם נשאר מנה מצי למימר נחלוק חצי המנה הנשאר. וי"ל דהשתא אית ליה לשמעון מגו טוב דמגו דמצי למימר לא נשאר כלום מהקרן מצי למימר נשאר חצי מנה והוא שלי שאתה לא שמת בשותפות זולת חצי מנה אע"פ שנכתב כן בשטר דהשתא אינו מכחיש את העד דמודה הוא דנכתב כך אלא שהאמינו והכל בשבועה. וא"ת היכא דהוי ממון הידוע לשותפות נימא האי מגו ונפטר. י"ל דלא אמרינן מגו לאפוקי ממונא וכיון שהממון בחזקת שניהם מגו לאפוקי הוא:

ג **ולענין** מה שטוען שמעון ששלח לראובן סחורה מהשותפות וראובן מכחישו ואומר הרי השטר בידי נ"ל דנשבע שמעון על טענתו דהא טעמא דאין אדם נאמן לומר פרעתי היכא דאיכא עליה שטר חוב משום דאמר שטרך בידי מאי בעי אבל אין שטר השותפות שטר חוב שהרי לא נכתב אלא לקיים השותפות לא לענין שיהיה ראובן מוציא משמעון. תדע שהרי כותבין שטר לכל א' מהשותפין וכיון שהשטר עומד לראיית השותפות לא מצי למימר שטרך בידי מאי בעי. ותו ששמעון עומד במקום רחוק ושולח לראובן ואין יכול לקחת את השטר ולא לכתוב על גביו:

ד **כללא** דמלתא כל אחד ואחד נשבע על טענתו נשבע ראובן שהניח בשותפות מנה שלם: ונשבע שמעון ששלח לראובן כך וכך וכולל בשבועתו שיודע בודאי שהגיע ליד ראובן מה שטען עליו. ואם שלא לו ע"י אחר אע"פ שחזר השליח ואמר עשיתי שליחותי נשבע ראובן שלא הגיע לידו מה ששלח ונפטר:

תשובה קלב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בג' שותפין שמת אחד מהם אם נתבטל השותפות אפילו לגבי החיים או דילמא לא בטלה שותפות אלא לגבי יורשי המת שאין נכנסין במקום אביהם אבל השנים שנשארו חייבים לקיים השותפות כפי הזמן שהתנו או עד שיכלה ממון השותפות:

ב **תשובה** לגבי עסקא משמע דנתבטלה העסקא לגמרי כגון אם נתן ראובן לשמעון ולוי מעות בתורת עסקא ומת שמעון יכול ראובן לומר לשניכם הייתי מאמין אבל כיון שמת שמעון אין רצוני שתהיה עסקתי ביד לוי לבדו והוא הדין והוא הטעם בג' שותפין כיון שמת אחד מהם יכול כל אחד לומר מזלא דבי תלתא עדיף או שמא אותו שמת היה משתדל יותר אז היה נאמן אצלי יותר וכיוצא באלו הטענות שהרי בטענה כל דהוא מצי לבטל השותפות. וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל שכלל דין העסקא עם דין השותפין וכתב שאם מת אחד מהם נתבטלה העסקא או השותפות ומה שנתן טעם מפני שכבר יצא הממון לרשות היתומים היינו לומר שלא נשתעבד הממון לזמן השותפות אלא האיש נשתעבד וכבר מת אבל לאו למימרא שאם היו ג' ומת אחד מהם אותו שמת שכבר יצא הממון לרשות היתומים נתבטל השותפות לגבי דידיה אבל אותם הנשארים עדיין הם שותפין דהא איכא טעמא וכדכתיבנא ומיהו אם היו אלו הנשארים רגילין להשתתף יחד מעכבין זה על זה עד שיכלה זמן השותפות. ודמיא להא דאמרינן בהנהו דהוו רגילין להפקיד גבי ההיא סבתא. והכי משמע לישנא דכתב ז"ל נתבטלה השותפות דמשמע נתבטלה לגמרי דאי לאו הכי הוה ליה למימר אין היורשים נכנסין תחת מורישן לפי שכבר יצא הממון לרשות היורש:

ג **כללא** דמלתא הלשון והסברא מסכמת שנתבטלה לגמרי וכל אחד כופה את חבירו לחלוק. הנלד"כ:

תשובה קלג

א **שאלת** על ראובן שאמר בשעת כעסו אני נשבע בנזירות שמשון שלא אשא את פלונית ועתה מתחרט ושאלנו אותו אם יודע ענין שמשון ומשפטו וחומרתו ואמר שאינו יודע כלל אלא לפי ששמע אומרים שזו שבועה חמורה לפיכך נשבע גם הוא והנודר הזה עם הארץ שאינו יודע אפילו אות א':

ב **תשובה** אע"ג דאיתא בירושלמי נדר שהוציאו בלשון שבועה או שבועה בלשון נדר לא חיילא וכן היא הסכמת רוב הפוסקים אלא שיש מחמירים לומר דלא גרע מידות

דקי"ל ידות נדרים כנדרים וידות שבועות כשבועות הוי יודע דלא איירי ביה אלא בשאר נדרים אבל נזירות אפילו בלשון נדר חייל ובנ"ד אפילו המחמירים מודו חדא דהא לא הזכיר אלא שמשון וכיון ששאלנוהו ואמר שלא ידע מי הוא נמצא שלא נתכוון לשמשון בן מנוח בעל דלילה והנודר בשמשון צריך שיפרש כשמשון בן מנוח בעל דלילה או כשמשון בן מנוח שעקר דלתות עזה או כשמשון בן מנוח שנקרו פלשתים את עיניו וכן כתב הרא"ש ז"ל בפ"ק דנזיר וכן משמע לי בלשון רש"י ז"ל והכי משמע פשטא דסוגיא דנזיר דגרסינן עלה דמתניתין הריני כשמשון כבן מנוח וכו' למה לי למתני כל הני צריכי דאי אמר הריני כשמשון הוה אמינא שמשון אחרינא קמ"ל כבן מנוח. ואי תנא כבן מנוח כלומר כשמשון בן מנוח הוה אמינא איכא דמתקרי הכי קמ"ל כבעל דלילה וכו' משמע בהדיא דצריך בעל דלילה או שעקר דלתות עזה עם שמשון בן מנוח: וכן אני מפרש בלשון הרמב"ם ז"ל שכתב האומר הריני כשמשון בן מנוח כבעל דלילה כמי שעקר דלתות עזה כמי שנקרו פלשתים את עיניו הרי זה נזיר כנזירות כשמשון ואע"פ שאיפשר שנעשו מעשים הללו לאיש אחר ע"כ: ויש מי שמקבל לדעת הרב ז"ל וסובר שאינו נזיר שמשון עד שיאמר הכל: ודייקי לה מדקאמר ואע"פ שאיפשר שנעשו מעשים הללו לאיש אחר וסוגיין לא משמע הכי מדלא אמרינן ואי תנא כבעל דלילה הא איפשר דשמשון בן מנוח אתרמי שהיה שם אשתו דלילה קמ"ל כמי שעקר דלתות עזה וכו' ותו דזו קולא גדולה בנזירות ותו דהכי הוה ליה למימר כבעל דלילה שעקר דלתות עזה ונקרו פלשתים את עיניו ואע"ג דלישנא דמתני' הכי הוא מ"מ היה לו לתקן הלשון כדי שלא נטעה לפיכך נ"ל שדעתו להחמיר יותר משאר המפרשים שאם אמר הריני כשמשון בן מנוח או כבעל דלילה סגי בהכי או כמי שעקר דלתות עזה או כמי שנקרו פלשתים את עיניו סגי וכן משמע בהדיא ממה שכתב בסמוך: לפיכך האומר הריני כשמואל הרמתי כבן חנה כבן אלקנה כמי ששסף את אגג בגלגל וכיוצא באלו הרי נזיר עולם ואין אומרים שמא לאיש אחר שמעשיו כאלה נתכוון ע"כ: הילכך יגיד עליו רעו האומר הריני כשמשון בן מנוח או כבעל דלילה או כמי שעקר דלתות עזה או כמי שנקרו פלשתים את עיניו בכל א' מהני לישני נעשה נזיר שמשון ואם אמר לשמשון בן מנוח אחר שלא היה נזיר נתכוונתי אינו נזיר דאע"ג דאיכא פיו אין כאן לבו: ומסתברא לי שאם אמר הריני כשמשון בן מנוח והזכיר כל תנאיו לאו כל כמיניה לומר לשמשון אחר נתכוונתי שלא היה נזיר אע"פ שלא הזכיר נזירות ודאי לנזירות נתכוין ועתה חוזר בו. והא דקאמר ואע"פ דאפשר שנעשו מעשים הללו לאיש אחר אחד מהמעשים הללו קאמר ולא תידוק מינה דבעינן שיאמר כל המעשים הללו הילכך בנ"ד שלא הזכיר אלא

שמשון לבד לאו כלום הוא: וא"ת התינח היכא דלא מדכר שם נזירות אלא הריני כשמשון לבד אבל בנ"ד הא אמר כנזירות שמשון וי"ל דאם יודע את שמשון ואומר לשמשון בן מנוח שהיה נזיר נתכוונתי הוי נזיר שמשון דהא פיו ולבו שוין: וכן כתב הרמב"ם ז"ל באותו פרק לפיכך מי שאמר הריני נזיר כשמשון הרי זה נזיר וכו' ואם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון אינו נזיר ע"כ: הא מן הסתם הוי נזיר דהא איכא פיו ולבו שוין. ואיכא למשמע מינה נמי שאם אמר הריני נזיר כשמשון בן מנוח בעל דלילה ואמר לשמשון אחר נתכוונתי לאו כל כמיניה דאע"ג דאמרינן סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל ה"מ היכא דהפי' אשר עושה לדבריו דרך העולם לקרוא כך אבל אין דרך העולם לומר שמשון בן מנוח בעל דלילה אלא לשמשון הידוע הילכך לאו כל כמיניה לעשות פי' זר כזה לדבריו. אבל בנ"ד שלא הזכיר זולת שמשון ולא מכירו לאו כלום הוא. תו איכא טעמא אחרינא כיון שאינו יודע חומרת נזירות שמשון הוו כנדרי טעות. ותו כיון שאמר לפי ששמע שזו שבועה חמורה נשבע משמע כי לשבועה נתכוון לא לנזירות ואין נשבעים בנזירות הילכך נזירות אין כאן ושבועה אין כאן אבל מאיימין עליו ומחמירים עליו שלא יהא רגיל בנדרים ואם יראה לב"ד לענוש אותו ממון עונשין כדי שלא יהיו הנדרים קלים אבל אין פותחין לו פתח לחרטה ואין מתירין לו כדי שלא יטעו לומר שיש היתר בנזירות שמשון:

ג **כללא דמלתא** דהוראה זו בנויה על ב' דברים אחד שלא הזכיר זולת שמשון. ב' היות הנודר עם הארץ: הנל"ד כתבתי:

תשובה קלד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר בית לשמעון ומת והלך שמעון ומכר הבית לעכו"ם וכשבאת האשה לגבות כתובתה לא היו שם נכסים והיה דינה לטרוף הבית אלא מפני שמכרה שמעון לעכו"ם אם חייב שמעון לפדות הבית מן העכו"ם ותטרוף אותו האשה בכתובתה ונמצא שמעון מפסיד או לא:

ב **תשובה** אם בשעה שמת ראובן היו שם נכסים כדי כתובתה אלא שאכלה אותם ועתה רוצה לטרוף בית זה לפרעון כתובתה לא תיבעיא לך דאפילו אם הבית עדיין ביד שמעון אינה יכולה לטרוף אותו דקי"ל אין מוציאין למזונות האשה והבנות מנכסים משועבדים ומה שאכלה הוא כנגד כתובתה ושוב אינה טורפת אלא כי קא מיבעיא לך כגון שבשעה שמת ראובן לא הניח נכסים בני חורין כדי כתובתה והיא צריכה לטרוף ושמעון הזיק שעבודה בשעה שמכרה לעכו"ם אי דמיא למזיק שעבודו של חבירו או לא. דע כי עיקר

מזיק שעבודו של חבירו פלוגתא דרבנן ורשב"ג פרק השולח ופסקו הרמב"ם ז"ל והרבה גדולים כרשב"ג וסמכו על הכלל המסור בידינו כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה. ואמרינן בגמרא דפליגי במזיק שעבודו של חבירו לרשב"ג חייב לשלם ולרבנן פטור. אבל הראב"ד ז"ל כתב בשם הרי"אף ז"ל דקי"ל כרבנן ולא דמי לשורף שטרותיו של חבירו דהתם בדחבריה קא עביד מעשה אבל הכא בדנפשיה קא עביד. ואע"פ שכתב בעל מ"מ שלא נמצא זה בהלכות איפשר בתשובה כתב הריא"ף כן ולא היה כתוב בספרו וקי"ל כרשב"ג: מ"מ פלוגתא דרבוותא היא ומצי למימר קים לי כדעת הריא"ף ז"ל לפי עדותו של הראב"ד ז"ל ולא מצי לאפוקי מיניה. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דבנ"ד כ"ע מודו דפטור דלא הוי מזיק שעבודו של חבירו דהא דידיה הוא לכל מילי דאם רצה להרוס ולבנות בדידיה קא עביד ולא נקרא מזיק דאע"ג דמשחרר עבדו שעשאו אפותיקי דבדידיה קא עביד ואפ"ה פליגי שאני התם דאע"ג דבדידיה קא עביד לית ליה הנאה מהאי שחרור ונמצא מזיק את חבירו בלא תועלת. אבל בנ"ד לא מכוין להזיק שעבודו של חבירו אלא למכור קרקעו להטיב לעצמו. תדע מאן דמחייב בדינא דגרמי מטעם קנסא הוא והיכא דאית ליה פסידא כי הכא שאם יטרפוה ממנו לא ימצא מאין יגבה חובו לא שייך טעמא דקנסא וק"ל וז"ל הרא"ש וקי"ל כרשב"ג כדאיפסיקא הלכתא בהדיא דדיינינן דינא דגרמי ע"כ. הרי לך בהדיא דהא בהא תליין וכי היכי דהתם מטעמא דקנסא מזיק שעבודו של חבירו נמי מטעמא דקנסא ובנ"ד לא שייך וכדכתיבנא. תו איכא ראיה דגרסי' פרק הגוזל בתרא ההוא שותא דהוו מנצו עלה בי תרי האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא קם חד מינייהו מסרה לפרגמונא דמלכא אמר אביי יכול למימר ליה אין מסרי ודידי מסרי א"ל רבא לאו כל כמיניה אלא משמתינן ליה עד דמייתי לה וקיימי תרווייהו בדינא. עד כאן לא פליגי אלא דמסרה בתר דהוו מנצו עלה אבל אי הוה בידיה דחד מינייהו בחזקת שהיא שלו ומסרה ואח"כ נולד הערעור מודה רבא דמצי למימר אין מסרי ודידי מסרי. הילכך בנ"ד נמי אם באת האשה לגבות כתובתה מקרקע זה ואח"כ מכרה לעכו"ם משמתינן ליה עד דמסלק יד העכו"ם אבל אם מכרה קודם שבאת האשה מצי למימר אין מכרתי ודידי מכרתי:

תשובה קלה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בחצי זית חמץ אם צריך לבער או לא:

ב **תשובה** מרבנן פשיטא דצריך לבער דהא טעמא רבה איכא דכיון דחצי שיעור אסור מן התורה דקי"ל כר' יוחנן חיישינן שמא יבא לאוכלו ומהאי טעמא אפילו ביטל את החמץ

ואח"כ מצא חצי זית צריך לבער דנהי דפירורין דלאו דעתיה עילוייהו בטילי ממילא לענין שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אפילו משהי להו אבל לא בטילי ממילא לענין שלא יהיה האוכלו אוכל חמץ ואפי' היכא דבטלי נהי דמועיל הביטול לענין שלא יעבור עליו אבל לענין שהאוכלו יהיה פטור אין לנו הילכך האוכל חצי זית חמץ אסור אפילו אם ביטלו דאי לא תימא הכי יבטל את החמץ ערב הפסח ובתוך הפסח ימלא כרסו ממנו ויאמר עפר בעלמא אני אוכל וכיון דחצי שיעור אסור לאוכלו מן התורה אם לא ביטלו ואם בטלו אסור מדרבנן חצי שיעור וצריך לבערו כדי שלא יבוא לאוכלו וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל שכתב וז"ל ואמרינן בגמרא אילימא משום פירורין כלומר שמא נשארו פירורין חמץ בביתו הא לא חשיבי ובטלי ממילא ואפילו ימצאם לאחר מכאן אינו עובר עליהם ע"כ: משמע לענין שאינו עובר עליהם לא חשיבי אבל צריך לבערם מ"מ מטעמא דאמרן דאל"כ לימא אינו צריך לבערם וכ"ש שאינו עובר עליהם ואע"פ שיש לדחות ראיה זו דאיכא למימר בדאיכא בכל הפירורין כזית ואם יתחברו יהיה כזית חמץ ואפ"ה אינו עובר עליהם כיון שאין בכל אחד מהם כזית בטילי ממילא. מ"מ יש ללמוד כן מההיא דבצק שבסדיקי העריבה אם יש כזית במקום אחד צריך ביעור פחות מכאן בטל במיעוטו. ואמרינן עלה לא שאנו אלא במקום העשוי לחזק אבל במקום שאינו עשוי לחזק חייב לבער וכן פסק הרי"אף והרמב"ם ז"ל. הא קמן דאפילו דבוק בעריבה כיון שאינו עשוי לחזק אינו בטל במיעוטו וחייב לבער אע"פ שאי אפשר שיתחברו יחד כיון שהם דבוקים: וכן כתב בעל מ"מ וז"ל ופי' בעריבה במקום העשוי לחזק או לסתום בו נקב היא שאם לא כן כבר נתבאר שאפילו חצי זית לבד חייב לבער. וכתב עוד ופי' רבינו דוקא בדבוקים בכותלים או בקורות הא לאו הכי חייב לבער ודבר ברור הוא ע"כ. ומה שכתב הרא"ש ז"ל וז"ל והרמב"ם כתב הואיל ואלו חצאי זיתים דבוקים בכותלים או בקורות או בקרקעות אין חייב לבער אלא מבטלו בלבו ודיו לאו דוקא דבוקים אלא אורחא דמלתא נקט ע"כ. מיהו לישנא דהואיל לו משמע אלא דוקא. ותו דתרווייהו מימרי דעולא נינהו אמר עולא לא אמרן אלא בעריבה אבל בבית וכו' אמר עולא בעו במערבא בית ועלייה מהו וכו' וכי היכי דקמייתא דעולא איירי במדובקים בכותלי הבית דומיא דעריבה אידך מימרא נמי במדובקים איירי. ואפילו לפי שיטתו ז"ל לא קאמר אלא דסגי ליה בביטול אבל בלא ביטול לכ"ע אסור וברור הוא. ואע"פ שכתבו בתוספות פרק אלו עוברין וז"ל אבל פחות מכזית ושלא במקום לישה אפי' אין עשוי לחזק מותר ע"כ ומדקאמר מותר משמע אפי' בלא ביטול לא קשיא דהתם איירי במדובקים בעריבה ולא חיישינן שמא יבוא לאוכלו. אבל בזמן שאינם דבוקים דאיכא למיחש שמא יבוא לאוכלו אפילו אם

ביטל צריך לבער. ובלאו הכי התוספות אזלי לגרסת הגאונים ז"ל אבל הרי"אף והרמב"ם ז"ל ורוב מפרשים לא גרסי לה. עוד כתוב בהגהה בשם רא"ם ז"ל וז"ל עלה דהך דבצק שבסדיקי העריבה והוא שראוי לאכילה קצת אבל אם הוא פחות מכזית והוא מטונף קצת כיון דאיכא תרתי לריעותא אינו חייב לבער ע"כ. הרי לך בהדיא דחצי זית ואינו מטונף חייב לבער:

ג **כללא** דמלתא לדעת רוב הפוסקים אפי' אם ביטל ואח"כ מצא חצי זית חייב לבער ולדעת הרא"ש ז"ל מבטלו בלבו ודיו אבל אם לא ביטלו השתא נמי אינו מבטלו לכ"ע צריך לבער. ומ"מ מסתברא לי דאין חייב לבער אלא מדרבנן דאי משום שלא יעבור ליכא אלא בכזית ואי משום שמא יבוא לאוכלו חששא דרבנן היא ואם לא ביער ולא ביטל לא עבר אדאורייתא אבל אדרבנן עבר. ואם ביטל ולא ביער פלוגתא ולמחמיר שומעין שאמר כהלכה דחיישינן שמא יבוא לאוכלו. וחצי שיעור אסור מן התורה אם לא ביטל ומשום עיקר דינא אתינן להכי ויגדיל תורה הוא דישראל קדושים הם וגוררין אפי' הכותלים כאשר כתב הרא"ש ז"ל וכאשר רואים אנו בעין שנהגו באיסור חמץ חומרות יתירות מה שאין כן בכל שאר איסורין:

תשובה קלו

א **שאלה** ראובן ושמעון היו שותפין באלתזם אלבוהר ואמר שמעון כשישלם זה האלתזם שלנו הנה לא אוסיף להכנס באלתזם אלבוהר ואמר לו לוי שהיה עמהם תקבל עליך נזירות שמשון בכל תנאיו שלא תכנס עוד באלתזם אלבוהר והשיב שמעון ואמר קבלתי אם לא שיכריחוני ועתה טוען שמעון כי לא פירש לו לוי התנאים והוא אינו יודע מה הם תנאי נזירות שמשון גם כי הוא פירש אם לא יכריחוני ועתה הוי מוכרח כי יש לו בזה הפסד ממון רב לכן יורנו מורה צדק:

ב **תשובה** הטענה הראשונה אין לסמוך עליה כלל מרוב הרגל נדר זה בארץ הזאת אין לך אדם שאינו יודע תנאי נזירות שמשון ואפי' שלא ידע כלם ידע מקצתן וחל עליו הנזירות וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ק דנזיר וז"ל נדר בנזיר ואמר לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין או בטומאה או בתגלחת ואלו הייתי יודע לא הייתי נודר הרי זה נזיר וחייב בכולם שהרי הוא היה יודע שאסר עצמו בא' מג' מינים וכבר ביארנו שאפי' לא נדר אלא בא' מהם אסור בכולם ע"כ: ואפילו לדעת הראב"ד ז"ל שכתב שאין לך פתח גדול מזה ה"מ בשאר נדרים שיש להם התרה ע"י פתח וחרטה אבל נזירות שמשון אינו בשאלה כלל הילכך אין ראוי לסמוך על טענה זו ואפילו שיאמר לא הייתי יודע שנזיר שמשון

אסור ביין ובתגלחת שקר הוא דא"כ מה קבל עליו וכ"ש שכבר ענין שמשון מפורסם. אבל הטענה השנית רואה אני שיש לסמוך עליה שהרי אם לא יכנס באלתזם יתבעו ממנו הפסד השנים שעברו ואין לו מה לשלם אין לך הכרח גדול מזה דמה לי שיכריחוהו ממש או שיהיו שם סבות מכריחות אותו ליכנס ואדרבה הכרח זה גדול מההכרח אשר פירש בשעת נדרו שהרי לא יוכלו השרים להכריחו שיכנס באלתזם אלא בדברים: אבל הכרח זה איפשר וקרוב ע"י מאסר ועינויין כאשר אנו רואים מעשים בכל יום. ומ"מ אם הנודר יודע שיוכל להנצל ע"י ממון ויש לו אין כאן הכרח כלל ואם יכנס באלתזם חל עליו הנזירות:

תשובה קלז

א **שאלת** ממני אודיעך טעם למנהג שנהגו כשבא אדם לגרש את אשתו פורע הבלאות כפי שומתן הראשונה שהוא בתוספת שליש ולא די זה אלא שנהגו לפרוע מעות בעין:

ב **תשובה** יפה נהגו כן שהרי הוא חייב בכסותה וכל מה שבלה מנכסיה הוא חייב בהם שהרי קבל עליו אחריותן וכיון שהיא נוטלת נכסי נדונייתא כפי שומתן הראשונה אעפ"י שאינן שוין מחצית מה שהיו שוין בתחלה בדין הוא שיפרע לה מה שבלה לגמרי או מה שאבד כפי השומא הראשונה וכולי האי ואולי שיהיה בידם מה שהכניסה לו כשתעריך תוספת ממה שבלה ואבד עם מה שהיא מפסדת במה שפיחתו נכסי צ"ב ממה שהיו שוין בתחלה ואעפ"י שיש נשים שמתגרשות אחר זמן מרובה בנישואיהן ולא נשאר מנכסי נדונייתם כלום ונמצא הבעל מפסיד שפורע יותר שליש מ"מ לא חלקו בכל הנשים וכל מדות חכמים כך הם. א"נ ראו הראשונים לנהוג מנהג זה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה לפי שכשאדם יודע שצריך לפרוע הבלאות בתוספת שליש כפי שומתן הראשונה ימנע ולא יגרש וכל הנושא אשה על דעת אנשי המקום הוא נושא: א"נ ירדו בעלי המנהג לסוף דעתם של בני אדם כשאדם יודע שאם תבוא בתו לידי גביית כתובה גובה בתוספת שליש יקפוץ ויתן לבתו נדוניא יפה. והבעל נמי ניחא ליה בהכי כדי שלא יצטרך לקנות לאשתו מלבושים ותכשיטים בכל שעה ושעה עביד רבנן תקנתא לתרווייהו. ומה שנהגו לגבות הבלאות במעות בעין מדינא נהגו כן דבשלמא מנה ומאתים ותוספת איכא למימר מקולי כתובה נהגו שיתן לה אפי' סובין כיון שלא הוציאה כלום דמהאי שעתא ב"ח קודם לכתובת אשה אבל בלאות שהם הנכסים שלה שהביאה מבית אביה הרי היא בהם כבעלת חוב ומהאי טעמא חולקת עם שאר בעלי חובות כאשר כתב הרמב"ם ז"ל. והנל"ד כתבתי:

תשובה קלח

א **שאלת** על בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה דקי"ל מותר לצלותו אם מותר לבשלו אחר הצלייה:

ב **תשובה** דבר זה נשאל מלפני מהר"ר ישראל ז"ל והעלה שהוא מחלוקת ודעתו להחמיר ולמד אותה ממה שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה והר"ם שהתירו לצלי ואף אם לא יצא הדם לחוץ הוי דם האיברים שלא פירש ומותר אבל לבשלו בקדרה אסור אע"פ שאינו פולט ע"י מליחה פולט דמו לתוך הקדרה עכ"ל התשובה. מדאמר דשרי ע"י צלייה היינו משום דאפי' אם לא יפלוט הוי דם האיברים שלא פירש משמע כפשיטות דלא ברירא ליה שיפלוט הדם ע"י צלייה וא"כ אם יתבשל אח"כ שמא יפלוט אחר רתיחת המים כבישול מה שלא פלט ע"י צלייה דאיפשר הבישול פועל יותר מהצלייה שהמים מרככין הדם שנתקשה בשהייתו ג' ימים ויפלוט ויצא טפי מע"י צלייה עכ"ל:

ג **והוי** יודע דאפי' הוא ז"ל לא אמרה אלא בזמן שמשליכים את הבשר במים פושרים דאז מרככין אותו אבל לדעת הרמב"ם ז"ל שצריך להשליך הבשר למים רותחים הדבר ברור שהוא מותר שאין דם האיברים פירש ואם מפני הדם שעל פני הבשר ע"י הצלייה יצא ואפילו לתוך מים פושרים דעתי להקל דאין אחר הצלייה כלום מידי דהוה אכבד דקי"ל אסור לבשלו ואם צלאו תחלה מותר לבשלו: ואפילו לפי מה שדקדק הרב ז"ל מתשובת הרא"ש ז"ל דאין דם האיברים יוצא ע"י צלייה נהי דאינו יוצא מ"מ ע"י צלייה מתייבשת הבשר טפי ושוב לא יצא הדם ממקומו ע"י בישול כללא דמלתא דעתי להקל וכן נהגו:

תשובה קלט

א **שאלת** ראובן השכיר בית לשמעון לשתי שנים ושמעון השכיר אותם ללוי בתוך הזמן בלי ידיעת ראובן ואחר שדר בה לוי ידע ראובן ומיד הלך לשמעון ואמר לו למה השכרת ביתי לאחרים אם אין רצונך לדור בו תחזירהו לי ואתה פטור מהשכירות. השיבו שמעון כבר דר בה לוי והחזיק בו השיב ראובן איני חושש לדירת לוי שהשכירות בטל מעיקרו מאחר שיש לי זכות בבית אני קודם ובעת השכירות לא הודעתני וגם אנכי לא ידעתי בלתי היום ובעת שידעתי באתי לשאול אותו: יורנו רבינו הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם שמעון ואין יכול להוציא את לוי עד תשלום השתי שנים כיון שלא הרבה בדיורין וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שכירות וכתב ויש מי שהורה שאינו יכול להשכירו לאחר ויתן שכרו עד סוף זמנו ולא יראה לי שזה דין אמת ע"כ וכבר כתבו הראשונים והאחרונים בסברת הרמב"ם ז"ל ואליו שומעין שאמר כהלכה ותו דאתריה

דמר הוא: ומה שכתב ז"ל וכן אני אומר אם אמר לו בעל הבית לשוכר למה תטרח ותשכיר את ביתי לאחרים אם לא תרצה לעמוד בו צא והניחהו לי ואתה פטור משכירות אינו יכול להשכירו לאחר שזה אל תמנע טוב מבעליו הוא עד שאתה משכירו לאחר תניח לזה ביתו ע"כ אין הדברים אמורים אלא בשאמר לו כן קודם שישכירנה לאחר אבל אם השכירה כבר לא שייך טעמא דאל תמנע טוב מבעליו כיון דאיכא פסידא ללוי שדר כבר בבית ויצטרך לבקש בית לדור וליטלטל ממקום למקום דלא אמרינן אל תמנע טוב מבעליו אלא היכא דליכא פסידא ורעה לאחריני. ומזה הטעם אני אומר שאם מוצא שמעון להשכיר את הבית ביותר ממה ששכר אותה מראובן מצי למימר ליה תן לי כמו שנותנים אחרים או אשכיר אותו לאחרים שלא צוה הכתוב להרע לי כדי לעשות טובה לבעליה: ומ"מ מודה אני שאם עדיין לא דר לוי בבית אעפ"י שכתב לו שטר שכירות שייך טעמא דאל תמנע טוב מבעליו דהא לשוכר שני נמי אמרינן ליה אל תמנע טוב כיון שיש לך בית לדור תניח לזה ביתו ומינה שאם אין לשוכר השני בית לדור ושכר כבר משמעון אעפ"י שעדיין לא דר בבית לא שייך טעמא דאל תמנע טוב דאי משום משכיר כבר יצאת מרשותו משעה שהשכירה וקנו מידו ואי משום שוכר מצי למימר אין לי בית לדור ואיני מצווה באל תמנע טוב ושלי קודם וברור הוא:

תשובה קמ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאני צדיק אעפ"י שהיה רשע כל ימיו הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר תשובה בלבו ולגבי המקדש בפסולי עדות אמרינן שאינה מקודשת כלל ואמאי נימא שמא הרהרו תשובה ותהיה מקודשת מספק:

ב **תשובה** כיון דאיכא סהדי דעבר עבירה דמפסל בה לעדות אינו חוזר להכשרו עד דאיכא סהדי דעבד תשובה ומשום הכי כל המקדש בפסולי עדות אין חוששין לקדושיו: אבל האומר ע"מ שאני צדיק כיון שהוא בעצמו קורא עצמו צדיק רגלים לדבר שעשה תשובה אעפ"י שאנו רואין בו שהולך בדרכי רשע שמא באותה שעה הרהר תשובה ומשום הכי הויא ספק מקודשת ודבר פשוט הוא לא היה כדאי לישאל עליו:

תשובה קמא

א **שאלה** ילמדנו רבינו בלשון הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות שחיטה וז"ל אנסה הבהמה עצמה ומשכה צוארה הרבה או שאנס השוחט את הסימנים ומשכן למעלה ושחט במקום

שחיטה בצואר ונמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא במקום שחיטה הרי זו ספק נבלה כי יש לשאול מאחר שנמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא במקום שחיטה למה תהיה ספק נבלה אינה אלא נבלה ודאית ולמה נחוש לחתיכת הבשר והעור של הצואר ואם הצואר הנזכר הם הסימנים צריך לדעת כיצד: ועיינתי בגמרא ומצאתי שהיא בעיא ונשארה בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא וכו' אמנם הוקשה לי כי מה ראה הרב לאחוז צד הספק בכל דהא בסמוך התלמוד חילק בין אנסה עצמה לאנס השוחט וז"ל הגמרא אנסה עצמה מהו תיקו. יתיב ר' יוחנן ורשב"ל נפק מלתא מביניהו אנס בסימנים ושחט פסולה. והרב לא חילק וכלל הכל בחדא מחתא:

ב **עוד** ילמדנו רבינו מה חדשו התוספות בפי' בעיא זו שפירשו אנסה עצמה שפשטה ראשה יותר מדאי ליטול ירק בבור ומה קושי ראו בפי' הקונטרס שפירש אנסה עצמה לפשוט צוארה בשעת שחיטה ואגיד לפני רבינו מה שנראה לעניות דעתי ומה שגיתי הבינו לי לפי שראו מימרא דרבא בעצמו שאומר לעיל בסמוך תני רבי חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן כל הצואר כלו כשר לשחיטה מטבעת גדולה עד כנפי ריאה התחתונה אמר רבא תחתונה שהיא עליונה שאני אומר כל שפושטת צוארה ורועה ובלבד שלא תיאנס ובעי רבא למאי דסליק מיניה. גם זה לא נראה בעיני עד שיאירו גלילות אצבעות רבינו אל עבר פני ושכר רבינו כפול מן השמים פעמים:

תשובה קמב

שאלה ילמדנו רבינו בדין מכה שהיא בדופן מחמת שנשתברו הצלעות וחזרו ונדבקו שברי הצלע וסירכא יוצאה משם אם נדין אותה באיכא מכה בדופן או נחוש שמא לאחר שנחלמו הצלעות ונרפא השבר יצאה סירכא זו מן האומה הרשב"א ז"ל כתב בתשובת שאלה זו וז"ל זו צריכה עיון ואיני מורה בה להקל הוקשה לי הדבר הזה מאד כי כל המפרשים פה אחד כתבו שאם היתה מכה בדופן תלינן בדופן וכשרה וכן בגמרא בין לרב נחמן בין לאבימי אם היתה מכה בדופן תלינן בדופן וכשרה ולא נחלקו אלא בהעלתה צמחים או לא העלתה צמחים כי רב נחמן סבר העלתה צמחים חוששין לה שמא ניקבה וטרפה ואבימי סבר בין העלתה צמחים בין לא העלתה צמחים חוששין לה. וכתב הר"ן ז"ל וז"ל ודאמרינן אי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן וכשרה אפי' העלתה ריאה צמחים. ואפילו אבימי מודה בהכי ולישנא דגמרא הכי דייק דודאי כי אמרי היכי עבדינן אבל מאי דאיתמר חוששין לה קאי וא"כ מה להחמיר בה ומה עיון צריכה לכן הדריכני באמתך ולמדני אי זה דרך ישכון אור:

תשובה קמג

א **שאלה** ילמדנו רבינו בדין סירכא מדולדלת אם יש לחוש שמא נתפרקה כי בשלמא למ"ד אין סירכה בלא נקב אין לחוש כי אינה סרוכה לשום מקום אלא למ"ד שאיסור דסירכא משום דעתידה ליפרק אם יש לחוש וכו'. עוד בדברי רבינו ירוחם ז"ל ושאר מפרשים וז"ל בנתיב ט"ו חלק חמישי ובודאי כן הוא כי כל סירכא שניתקת כשמכניס ידו הטבח בנחת ריר היא ומלחות הריאה וכשרה כי סירכא אם יפרוק אותה כל היום באצבעותיו הרי היא יותר הולכת ומתחזקת האם יש לחוש שמא זה הוא עת שהגיע זמנה וסופה להתפרק:

ב **ושאלתי** לאחד מן השוחטים על זה והשיב לי הכל כפי ערך הבהמה המשל אם הבהמה היא גדולה בכמות כגון שוורים וכבשים ותישים גדולים חשבינן ליה ריר בעלמא ואם היא קטנה כגון עגלים וגדיים וטלאים חשבינן ליה סירכא אעפ"י שניתקת כשמכניס ידו בנחת ועם היות שנראה שהם דברים של טעם לא רציתי לסמוך על זה מפני החשש שמא יש לחוש וכו' לכן הודיעני ולמדני דרך זו אלך ותחשב לך לצדקה:

תשובה קמד

ילמדנו רבינו טעם בדבר המפרשים המתירים נטילת המרה או חסרה או נמצאו שתים כי הנה בהגהות מיימוניות כתב וז"ל פסק רש"י ז"ל דהיכא דלא משתכח כלל שום מרה כשרה וכן אם נמצאו שתים כשרה ויש מחמירין וכו' אמנם אין אנו נוהגים כן וכן כתב הריא"ף ז"ל וז"ל כד משתכח שתי מרות אית מרבנן דמכשרי ואית מרבנן דמטרפי ואנן לקולא עבדינן וכי לא משתכחא מרה כלל כשרה דלא אבר הוא ואינו לא מעלה ולא מוריד עכ"ל סמ"ק. ואם מטעם זה משום דלא אבר הוא א"כ אפילו ניקב ונקיבת המרה משנה שלימה בריש פרקין ואעפ"י שבגמרא נשאו ונתנו בה ואמרו מרה מאן קתני לה ר' יוסי בר יהודה ויחידאה היא עכ"ז פסקו לבסוף דהלכתא כר' יוסי בר יהודה וקי"ל שכל אבר שאם ניקב טרפה ה"ה אם ניטל בחולי או ביד או חסר מתחלת ברייתו או נמצאו שתים כך כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שחיטה וכן כתבו בתוס' בדבור שני פרק אלו טרפות גם הר"ן ז"ל ונתן הכרח וטעם לדבר וז"ל כתבו בתוספות דכל הני דתנן בהו דאם ניקבן טרפה כ"ש ניטלו והיינו דלא תנן לקמן במתניתין דואלו כשרות ניטלה הקיבה ניטלה המרה דכל מקום שהנקב פוסל כ"ש אם ניטל לגמרי חוץ מן הטחול דאם ניטל כשרה כדתנן במתני' דלקמן וניקב בסומכיה אמרינן דטרפה ומשום הכי תנא ניטל הטחול דאם איתא דכל הנקובים שניטלו כשרים מ"ש טחול דנקט אלא ודאי בכל

הנקובים אם ניטלו טרפה חוץ מן הטחול ולפיכך שנאו בפי' לומר שאעפ"י שאלו ניקב טרפה ניטל כשרה ולפי זה ניטלה המרה טרפה בין בעוף בין בבהמה וכו' ואם זה הכלל אינו מוסכם לא ידעתי לכן טוב טעם ודעת למדני וכו':

תשובה קמה

א **ילמדנו** רבינו בדין תרנגולת שנפל הנוצה שלה ולא נשתייר בה כי אם מעט מזער בראשי כנפיה מי חשבינן לה כגלודה שניטל עורה וזה נמצא על הרוב בתרנגולת המגדלת אפרוחים גם בתרנגולת מפוטמת ופעם אחת נכנסתי אצל עכו"ם א' מגדל תרנגולים ומפטמם ומצאתי בהם קצת בלתי שום נוצה ולא היו יכולין לזוז ממקומן מרוב שומן וחילה פני לעשות לו מכירתם אצל המעלמין ויתן לו א' חלאוה ואמרתי לו למה תדחוק עצמך ואמר לי שהוא מתייירא שמא ימותו מרוב שומנן ומאז נכנס בלבי הספק שמאחר שסופן למות מרוב שומן שמא מחמת טרפות הוא זה וטרפה אינה חיה ועלה בדעתי לחלק ולתת הפרש בין אם הפילה נוצתה מחמת שומן ובריאות להפילה נוצתה מחמת חולי דומיא דגלודה שהיא מחמת חולי. וראיתי לשון המשנה ואלו כשרות וכו' נמרטו כנפיה ר' יהודה אומר אם ניטלה הנוצה פסולה ומשמע ניטלה בכל גוונא בין ביד בין מחמת חולי בין מחמת בריאות ומשום דרפיא בידי אם הלכה כר' יהודה אם לא. הנני מיחל ומצפה עד שיערה עלי רוח ממרום בית קדש רבינו ותשובתו הרמתה: ושלמא דמר יגדל. ולעד לא ידל. וישמרהו מקים מעפר דל. וטובו לא יחדל. כנפשו הטהורה והרמה ונפש הצעיר בעבדיו. וביוצקי מים על ידיו: אלעזר ן' פצלון:

ב **תשובה** גרסינן פרק אלו טרפות תני ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן כל הצואר כלו כשר לשחיטה מטבעת גדולה עד כנפי ריאה התחתונה אמר רבא תחתונה שהיא עליונה שאני אומר כל שפושטת צוארה ורועה ובלבד שלא תאנס ופרש"י ז"ל בידי אדם בעי רב חנינא ואי תימא רב חנניה אנסה עצמה מהו תיקו יתיב ר' יוחנן ור"ל נפק מלתא מביניהו אנס בסימנין ושחט פסולה מהאי סוגיא משמע דאם אנסה אדם לא קא מיבעיא להו דודאי שלא במקום שחיטה שחט כי קא מיבעיא להו היכא דאנסה היא עצמה מהו מי אמרינן שיערו חכמים שחיטה בצואר בכל מקום שהיא יכולה לפשוט צוארה מעצמה ומה שאמרו מטבעת גדולה עד כנפי ריאה היינו בסתם בהמות שאינן פושטין צוארן אבל אין הכי נמי שאם פשט צוארה כשרה כיון שהוא במקומו בצואר: או דילמא שיעור א' נתנו חכמים לכל הבהמות בין בזמן שפושטין צוארן בין בזמן שאין פושטין צוארן. ורש"י ז"ל ס"ל כיון דבהכי תלו טעמא אם אנסה עצמה בשעת שחיטה נמי איכא

למיבעי: והתוספות ז"ל קשיא להו דאם אנס עצמה בשעת שחיטה לא קא מיבעיא להו דפשיטא דפסול כיון שאין דרכה לעשות כן בשעה שהיא רועה מחמת פחד עבדא הכי והוי כאלו אנסה אדם אלא ה"פ כגון שפשטה ראשה יותר מדאי ליטול ירק בבור דהוי אורחה בהכי ובא זה ושחטה. א"נ דלא קשיא להו מידי אלא דהכי הוי אורחא דמלתא ולא בשעת שחיטה: ורש"י ז"ל ס"ל דאדרבה אין דרך לשחוט בעודה רועה אלא אחר שירביצנה. ומה שכלל הרב ז"ל שני הדינים יחד משום דקושטא הוא דשניהם ספק נבלה הוא ומשום הכי פסולה דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא אלא דבאנסה עצמה הוה מספקא להו דילמא כשרה היא מטעמא דכתיבנא: אלא דאכתי קשה שבכל מקום שאומר הרב פסולה היא נבלה ודאי וכן כתב פ"ק מהלכות שאר אבות הטומאה וז"ל ואם אירע פסול בשחיטה הרי זו נבילה ומטמאה במשא כמו שביארנו בהלכות שחיטה וא"כ תלמודא קאמר משמיה דר' יוחנן ור"ל אנס בסימנים ושחט פסולה ומשמע ודאי נבילה והרב ז"ל קרי לה ספק נבילה: ולפיכך אני אומר כי לדעת הרב ז"ל בתרתי קא מיבעיא להו בין באנסה בין באנס בסימנין דסוף סוף במקום שחיטה בצואר שחיט. ור' יוחנן ור"ל לאו באיסור טומאה נבילה עסקי אלא באיסור אכילה ומשום הכי אמרו פסולה כלומר באכילה אבל לעולם אימא לך דהוי ספק נבלה דהא סלקא בעיין בתיקו. והא דבעי לה רב חנינא באנסה עצמה לרבותא דאפי' בכה"ג איכא לספוקי אי הוי ודאי נבילה ומשום הכי כייל להו בחדא דחד טעמא אית להו ותרווייהו ספק נבילה הוו:

ג **ולענין** אם נשברו הצלעות וחזרו ונדבקו דבר זה נשאל מלפני ריב"ש ז"ל והשואל היה סובר שהרשב"א ז"ל אסר והוא ז"ל השיב וז"ל והתשובה הנמצאת לרשב"א ז"ל לאסור לאו הרשב"א ז"ל חתים עלה אמנם אם תכתוב אלי התשובה ההיא כלשונה אראה טעמא דאיסורא אשר נתלה בו האוסר ע"כ. הרי שהרב ז"ל נסתפק אם כתב הרשב"א ז"ל כן ומ"מ יהיה מי שיהיה בעל אותה תשובה צריך טעם דודאי לאו קטיל קני באגמא הוה ולפיכך אני אומר שלא אמרה בעל התשובה בכל מכה בדופן שנחלמה דבה פשיטא דתלינן במכה אלא בכיוצא בזה שנשתברו הצלעות דכיון שנשברו הצלעות אין כח בדופן למשוך הריאה אצלו דבשלמא כשיש מכה בדופן והצלעות שלימות אז יש כח בדופן לשאוב הריאה ותלינן במכה אבל אם נשברו הצלעות יש מקום להסתפק וזהו שאמר בעל אותה תשובה כי זו צריך עיון כלומר זו שנשתברו הצלעות אבל במכה אחרת לא צריכה מידי. כל זה כתבתי לתת טעם לבעל אותה תשובה ליהוי מאן דהוא אבל לדידי כשרה היא ואין לי בה ספק ולא עיון דלעולם תלינן להקל אם יש מכה בדופן ונחלמה בין שהיתה המכה בדופן ולא נשברו הצלעות בין שנשברו הצלעות כי לעולם הדופן שואב

את הריאה ומושכה אצלה ואדרבה בשעה שמתחיל לחיות המכה אז היא קולטת את הריאה אצלה וכן כתב רש"י ז"ל וז"ל ואמרינן בדופן זה היתה מכה בו וכשחיתה קולטת את הריאה אצלה ע"כ:

ד **ולענין** הסירכא המדולדלת והנתקת ביד כשמכניס ידו הטבח בנחת מה שנתנו לך הטבחים טעם אינו נכון כלל דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין אלא כל סירכא הנתקת ביד כשמכניס הטבח ידו אינה סירכא כלל אפי' בקטנים והחושש לה מאבד ממונם של ישראל. ואני יש לי בה תרי טעמים חד כיון שנשחטה הבהמה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה הילכך לחששות רחוקות לא חיישינן. ותו דמאי דאמרינן משום דעתידה ליפרק מחיים קאמר ע"י תנועת הריאה תתפרק אבל אחר מיתת הבהמה והריאה אין בה עוד נפח שוב לא תתפרק הילכך ליכא למימר שמא הגיע זמנה להתפרק שאם הגיע זמנה מחיים היתה מתפרקת אלא ודאי לאו סירכא היא שאם היתה סירכא לא היתה נתקת בהכנסת הטבח את ידו. וא"ת א"כ סירכא המדולדלת ניחוש שמא נתפרקה מחיים האי בורכא היא דהא דאמרינן עתידה להתפרק מן הריאה קאמר ותנקב הריאה וכיון שהסירכא תלויה בריאה הרי לא נתפרקה ולא ניקבה: ואם היית יודע פי' עתידה להתפרק לא היית שואל ובלאו הני טעמי נמי תלינן להקל שמענו תלינן להחמיר לא שמענו דהא תלינן בזאב ותלינן דנקב ע"י דמשמש ידא דטבחא אבל שנתלה שמא הגיע זמנה להתפרק או שמא נתפרקה כבר להחמיר לא אמרינן. ובחנם טרחתי לכתוב על זה לפי שהם דברים פשוטים:

ה **ולענין** חסרת או נטילת המרה לדעת המכשירים איך איפשר שתהיה נטולת המרה כשרה ואם ניקבה טרפה. הוי יודע שאין הכלל ההוא מוסכם אלא המכשירים ס"ל דאם ניקבה המרה טרפה ואם חסרה או ניטלה או שהיו לה שתי מררות כשרה והטעם לפי דעתי כי בזמן שאין שם מרה הטבע חכם הוא ומבליע בכבד המותר שהיה ראוי לירד במרה ולא תמות הבהמה ומזה הטעם המכשירים בעצמם לא היו מכשירים אלא א"כ היה טעם מרה בכבד אבל אותה שיש לה מרה והטבע דוחה לשם כמנהגו אם תנקב תמות הבהמה בודאי לא מפני נקיבת המרה במה שהיא אלא מפני שנשפך מה שבתוכה אל שאר האיברים ומפסיד אותם וזה טעם נכון לכל משכיל:

ו **ולענין** תרנגולת שנפל נוצתה משמע לי שאתה בא לחדש טרפיות מראשך חוץ מאותם שמנו חכמים או שאתה פוסק הלכה מתוך משנה זו וזו טעות גדולה דלא קי"ל כרבי יהודה דאמר אם נטלה הנוצה פסולה ולא מיבעיא לדעת רש"י ז"ל דמפרש נוצה כמשמעה דפשיטא דאין הלכה כר' יהודה דלא דמיא לגלודה אלא אפילו לדעת הר"ם

דפי' שנטל עורה זפק עם הנוצה אפ"ה אין הלכה כר' יהודה וכן כתב הוא ז"ל ומה שאמר לך העכו"ם שמא תמות מחמת השומן וכי מפני השמא של העכו"ם אתה בא לחדש לך חומרא ולא רע עלי שאתה אומר על טהור טמא אלא שמא תאמר על טמא טהור. שוב ראיתי שכתב מה"רר ישראל ז"ל על כיוצא בזה עיין עלה:

ז **כללות** הדברים לא ראיתי בשאלותיך דבר שראוי להטריח עליו הקולמוס זולת מה ששאלת למה כלל הרב ז"ל אנסה הבהמה עצמה או אנס הטבח ואמר על שתיהן ספק נבילה ובגמ' לא משמע הכי וזו גנובה היא והרי היא כתובה באותם ההגהות אחר הלכות שחיטה להרמב"ם ז"ל הראשון ולא תירץ בה כלום והנל"ד כתבתי:

תשובה קמו

א **שאלה** ילמדנו רבינו רחל יש לה בית מושכר לקהל כמה שנים לצורך תפלה ואח"כ נדחקה ומכרה לקהל ו' קורט ומפני דוחק המתפללים הוצרכו לסתור כותלים מהבית ולבנות ולתקן כדי להרחיבו למתפללים ופייסו אותה בדבר מה עד שנתנה רשות לסתום ולבנות אחר שקנו החלק הנז' והרחיבו בתנאי שלא יתבעו ממנה שום דבר מההוצאה והנה עתה השביח המקום הנז' הן לענין השכירות הן לענין המכירה ע"י ההוצאה ורחל אומרת לקהל הואיל והשביח המקום לכל דבר יפרעו לי חלקי בשכירות כפי מה ששוה עתה הואיל והתניתי עליהם שלא יתבעו ממני כלום בהוצאה: והקהל אומרים אמת שקבלנו עלינו שלא תפרע עמנו בהוצאה אבל אם השביח המקום ע"י פיזור גדול משלנו ישומו שמאים כמה השביח הבית וינכו אותו מן ההוצאה ואחר שתושלם ההוצאה יהיה השבח לאמצע הואיל וברשות ירדנו לתקן אחר שלקחה מהם סך מה לתת רשות. יורנו רבינו הדין עם מי כפי מה שיורו לו מן השמים:

ב **תשובה** דעתא קלישתא קא חזינא הכא וכי יעלה על דעת שיפרעו הקהל שכירות על מה שהשביחו הם והרי השבח שלהם הוא ומה שפייסוה במעות עד שתתן רשות לא בשביל כך יהיה השבח שלה אלא כדי שלא תהיה ידם על התחתונה כי הא דאמרינן היורד לתוך שדה של חבירו שמין לו וידו על התחתונה אבל עתה שהוא ברשות אם השבח יתר על ההוצאה נוטלים את השבח הא למדת שאפי' אם תרצה עתה לומר טולו הוצאתכם ויהיה השבח שלי לאו כל כמינה שהרי ברשות ירדו. וגדולה מזו אני אומר שאם היו באים לדין תחלה כופין אותה על זה דקי"ל כופין על מדת סדום דזה נהנה וזה אינו חסר וכ"ש בנ"ד דזה נהנה וזה נהנה לאחר זמן וכיון שכן אפילו היו יורדין בלא רשות נהי שהיא יכולה לומר טלו הוצאתכם ולכו אבל אינה יכולה לומר ההוצאה

משלכם ואני אטול השבח וזה פשוט טפי מביעתא בכותחא. ואם תשאל הרי שהיה הדבר ספק מי נקרא מוציא מחבירו כגון שהיא טוענת לא נתתי רשות והם אומרים נתת רשות לבנות מי נקרא מוחזק הדבר ברור אצלי שהקהל הם מוחזקים והיא מוציאה מהם חדא דכתבו הראשונים נ"נ דכל יחיד הדן עם הקהל חשבינן לקהל לעולם מוחזקים ועל היחיד להביא ראיה וטעמא דמלתא דקדרה דבי שותפי לא קרירא ולא חמימא וכל א' וא' ילך ויחזיק בשל צבור ואין מי שימחה בידו ויאמר אני מוחזק: ותו דאפי' יחיד עם יחיד אני אומר שהיורד מוחזק ולא בעל הקרקע שהרי לא על הקרקע הם באים לדון אלא על שבח הקרקע והרי השבח בחזקת מי שהוציא ההוצאות וחבירו נקרא מוציא. ותו דבנ"ד יש חלק לקהל בבית ומצו למימר חלקינו השבחנו והרי אנו מוחזקים בו וברור הוא אלא שאמרת שאחד מן המתחכמים אמר שהדין עם רחל ונוטלת שכירות חלקה בבית כפי מה ששוה עתה מושבחת ודייני דשפילי דייני הכי:

תשובה קמז

א **שאלת** ממני ראובן קנה משמעון פירות לחים כגון תפוחים ורמונים שהם נפסדים והולכים ובדק בהם וראה שיש בהם ששה טובים וד' רעים וקנה אותם במשיכה וקנין וכשמגיע זמן הפרעון טען שמצא יותר ממחצה על מחצה רעים ורוצה לגבות מה שנפסדו יותר מד' לעשרה:

ב **תשובה** אינו מנכה לו כלום אלא כמו שקצב עמו נותן לו מכמה טעמי חדא כיון שהם עשויות ליפסד אימא אחר שנגמר המקח נפסדו. ותו בשעה שהתחיל למכור מהם וראה שיש בהם הפסד יותר ממה שראה בשעת המקח ולא בא לב"ד סבר וקביל ומחל על השאר. ותו דאפילו שיש בה מום יאמר לו תן לי את שלי במומו כיון שהמום מבטל את המקח וכיון שראובן מכר את הפירות היאך חוזר על שמעון ואפי' נשארו מהם קצת מצי למימר אם היית מחזירם לי מיד הייתי מוכרם עתה כשנפסדו לא אמצא מי שיקנה אותם הילכך איני רואה שום טענה לראובן אלא פורע לו משלם ולא היה הדבר כדאי לישאל עליו:

תשובה קמח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשטר שנפסל מחמת שהיו קרובים חתומים בשטר כגון שהיו הקרובים חתומים למטה אם יכולין הכשרים לבוא להעיד בפני ב"ד על המלוה או על המקח:

ב **תשובה** לא מפני שנפסל השטר נפסלו העדים ולא העדות הילכך באים הכשרים לפני ב"ד ומעידים וכותבין לו שטר אחר כשר וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה וז"ל אע"פ שנפסל ע"י חתימת הפסולין אם הכשרים זוכרים לעדות ע"י ראיות השטר יכולין להעיד וב"ד יכתבו עדות כמו שכתוב בשטר וחשוב כמו שטר הראשון עכ"ל וכתבה הטור סימן מ"ה בלי חולק. ולענין עיקר הדין שכתבו בשם הגאונים ז"ל דבין אם הקרוב או הפסול חתום בתחלה או בסוף אם יש עדות גמורה שישבו כולה לחתום פסול ואם לאו אין פוסלין אותו מספק אלא מקיימין אותו בעדות הכשרים והפסולין רווחא שביק למאן דקשיש מיניה וחתים שמיה בלא דעת חבירו ע"כ: ופשוט לי דאין מוציאין בשטר זה כיון דבתראי חלוקים עליהם ואפי' אי הוי לאוקומי ממונא לא מצי למימר קום לי כהנך גאונים כיון שהאחרונים ראו דבריהם ולא הסכימו עליהם קי"ל הלכתא כבתראי ותו דהרמב"ם ז"ל דמאריה דאתרא הוא לא ס"ל הך דאמרו הגאונים ז"ל דהוא חלק בין אם הפסולים למעלה ובין אם הם למטה כדאיתא בסוף הל' מלוה ולוה:

ג **והוי** יודע שאם היו כל העדים הכשרים והפסולים בשיטה א' לכ"ע פסול דלא שייך טעמא דלמלאת חתמו אלא ודאי כולם ישבו לחתום ופסול:

תשובה קמט

א **שאלת** על אשה שהרגישה בשעת וסתה ובדקה עצמה ולא מצאה או שמצאה לבן עב קצת אם היא טמאה או טהורה:

ב **תשובה** דבר זה תמצא מבואר למה"רר ישראל ז"ל סי' רמ"ו והוא ז"ל העלה דאם לא מצאה כלום טמאה דהרגשה סברא דאורייתא היא היכא דליכא למיתלי ההרגשה במידי כדמוכח בפרק הרואה כתם דפריך אנמצא לאחר זמן פטורים מן הקרבן אי דארגישא אמאי פטורים אלמא סברא דאורייתא היא מדמחייב עליה קרבן וכיון דסברא דאורייתא היא הוי כלמ"ד וסתות דאורייתא דאפי' בדקה ומצאה טהורה טמאה כדאיתא בפרק כל היד והיכא דאיכא למיתלי להרגשה כגון שמצאה לבן או כל מראה טהור העלה ז"ל להלכה טהורה היא אבל למעשה כתב אמנם ירא אנכי להקל אם נמצא על העד לחלוחית דסמיך ויש בו מישוש קצת אע"ג דלובן הוא מפני הטועים שאינם יודעים להפליא בין דם לדם ע"כ. ואני אומר כי המקיים חומרא זו עובר משום נשי עמי תגרשון מבית תענגוהו ומבטל מצות עונה: גם מה שכתב דאם הרגישה ובדקה אחר כך ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנח או נימוח דהרגשה סברא דאורייתא היא וכו' כדלעיל. אינו נכון אצלי כלל דמשמע מדבריו שטמאה מן התורה והא ודאי ליתא

דהא כלל גדול אמרו אין האשה מטמאה מן התורה עד שתרגיש ותראה. וז"ל הרמב"ם ז"ל ראש פרק תשיעי אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם יוצא בבשרה וכו' ואם ראיית דם בלא הרגשה אינה טמאה מן התורה איך היא טמאה בהרגשה בלא ראיית דם. וכי תימא דאומדן דעתא דודאי טפת דם כחרדל יצא ונימוח וכי מאומדן דעת תביא קרבן ונמצאת מביאה חולין לעזרה. והא דמוכח לה מפרק הרואה דפריך תלמודא אנמצא לאחר זמן פטורין מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורין אלמא סברא דאורייתא היא מדמחייב קרבן עליה לאו הוכחה הוא דהתם בנמצא דם על השמש עסקינן ומשום הכי פריך כיון דאיכא דם והרגישה ודאי משעת ההרגשה יצא ואמאי פטורים מקרבן אבל הרגשה בלא דם לא אמרו שיהיו חייבין. ומרוב פשיטות הדבר אני אומר שלא היתה כוונת הרב לומר שהרגשה בלא דם הוי טמאה מן התורה אלא כך היתה כוונתו כיון דהרגשה אם נמצא הדם לאחר זמן תלינן דבזמן ההרגשה יצא והיא טמאה מן התורה. אלמא הרגשה סברא דאורייתא היא הילכך אית לן למיחש מדרבנן אפי' היכא דבדקה ולא מצאת דם וגם זה אינו מחוור אצלי שאין לנו לחדש גזרות מדעתינו מה שלא גזרו הראשונים דבשלמא דם בלא הרגשה יש לגזור אבל הרגשה בלא דם לא גזרו וכן בדין שלא יגזרו על ההרגשה שיש כמה מיני מאורעות שמהם תבוא הרגשה לאשה ואינה פתיחת הקבר הילכך לא חששו לה כלל דהא אפי' היכא דאיכא דם אמרינן בגמרא דתלינן בהרגשת מי רגלים ובהרגשת עד ובהרגשת שמש וכ"ש היכא דליכא דם דתליא בכל דהוא לא מטמאינן לה אפי' מדרבנן:

ג **כללא** דמלתא דאם הרגישה בשעת וסתה בלאו הכי אסורה לשמש כל עונת הוסת ואם הרגישה שלא בשעת וסתה יש לחוש כל זמן שלא בדקה אבל אם בדקה עצמה יפה אינה חוששת כלל ודי להן לבנות ישראל שהחמירו על עצמן שאפי' רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליה שבעת ימים נקיים אבל בלא טיפת דם לא מצינו שהחמירו כלל מתוך ההלכה ומתוך דברי הפוסקים: ואיפשר שבזמנו של הרב ובמקומו היו הנשים מחמירות על עצמן גם בהרגשה בלא דם ומצא להם סמך כל דהוא מהך סוגיא דפרק הרואה כתם. אבל בזמנינו ובמקומינו לא ראיתי ולא שמעתי מי שנוהג חומרא זו:

תשובה קנ

א **שאלת** ממני על מי שנדר או נשבע לעשות דבר פלוני בחדש העיבור נאסר בראשון או בשני או בשניהם מספק:

ב **תשובה** אין כאן ספק אלא אדר ראשון הוא הנקרא חדש העיבור ולפי' הוא לעולם מלא לפי שאינו תדיר קבעו אותו מלא עולם. ואדר הסמוך לניסן לעולם חסר וטעמא כדי שלא יתבלבלו הבלתי בקיאים שקבלה בידם שבין פורים לפסח שלשים יום ואם יעשו אותו מלא חששו שמא יבואו לאכול חמץ בפסח דגרסינן פ' ד' ראשי שנים שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר והכי קי"ל וגרסינן בירושלמי דמגלה מר עוקבא אשכח תרין אגרין בחדא כתיב ושפר באנפי ובאנפי חבראי מוספא על שתא תלתין יומין. ובחדא כתיב ושפר באנפי ובאנפי חבראי מוספא על שתא ירח יומין מאן דאמר תלתין יומין אדר הראשון תוספת. ומ"ד ירח יומין אדר השני תוספת ודחי לה התם ומשמע דלכ"ע אדר ראשון תוספת וכן העלו בתוספות פ' ד' ראשי שנים ע"ש. וכן למדו בירושלמי מהא דתניא הם העידו שמעברין את השנה כל אדר שהיו אומרים עד הפורים הם העידו שמעברין את השנה על תנאי הדא אמרה אדר ראשון תוספת אין תימר אדר שני תוספות לא קיים על שתא ומעבר לה ע"כ: הילכך אדר ראשון הוא חדש העיבור:

תשובה קנא

א **שאלת** ממני על מה סמכו שמקנה הסופר לבעל הנייר והדיו והקולמוס ובשלמא הנייר והדיו צריך שיהיו משל בעל דכתיב וכתב ונתן אבל הקולמוס למה:

ב **תשובה** כן כתוב בספר התרומה דבקולמוס אין לחוש אפי' אינו של בעל דאין כאן חסרון הניכר במה שכותב בו הגט ע"כ. ואיפשר לי לקיים המנהג לפי שלפעמים ישבר הקולמוס בכתיבת הגט וצריך לחתוך ממנו ולתקנו ויש כאן חסרון הניכר ולכן צריך שיהיה משל בעל כמו הדיו ואע"פ שחסרון הדיו ניכר בגט מה שאין כן בקולמוס סוף סוף כיון דלפעמים ניכר החסרון בקולמוס בעצמו לא חלקו והנהיגו להקנות הכל לבעל. ותו דלפעמים יהיה הקולמוס טבול בדיו ונמצא אותו דיו חסרונו ניכר בגט שהרי כותב בו תיבה ראשונה או מקצתה. ומ"מ אם לא הקנה לו הסופר מתחלה ובא ליתנו לבעל אחרי כן אין צריך ליתן לו הקולמוס דאי משום שמא היה הקולמוס טבול בדיו הרי מקנה לו הכל ואם שמא נשבר הקולמוס ותיקנו אין זה חסרון הניכר ופשוט הוא אבל כשבא להקנותו תחלה מנהג יפה הוא להקנות לו אפי' הקולמוס ולכן הזכירו מקצת האחרונים גם הקולמוס והסמ"ק מכללם ואיפשר שהטעם הוא מה שכתבתי ועליהם סמכו סופרי העיר להקנות לבעל גם הקולמוס. ובמה שכתבתי יתורץ מה שראיתי כתוב בשם רשב"ץ אחשוב שהוא רב שמעון בן צמח דוראן ז"ל וז"ל צריך שיהיה הקלף והדיו של בעל ולא הזכיר הקולמוס. וכתב עוד ז"ל ויושיט הבעל הקלף והדיו והקולמוס לבעל

האשה ע"כ. הלשון הראשון הוא מן הדין והלשון השני מן המנהג וקבעו המנהג על פי המחמירים ויפה עשו וכן נהגו לחוש לכל הספקות ולכל חומרות המחמירים לכתחלה בגיטין וכן נהגו שלא יחתמו העדים עד שייבש הגט וכן לא יתננו לה עד שייבש גם החתימה ובשלמא שעת נתינה טעמא שיהיה כתב שאינו יכול להזדייף אבל העדים למה צריכין להמתין עד שייבש ואיפשר דטעמא הוו משום דבעל אמר להם לחתום בגט וזה אינו גט כשר עד שייבש ומ"מ חומרותיהם לכתחלה אבל לא בדיעבד:

תשובה קנב

א **שאלת** על תבשיל שנפל בו איסור ויש בו ס' לבטל את האיסור ואחד מהמשכילים רצה לאוסרו דדילמא בשעה שנפל האיסור לא היה שם ס' ואח"כ נתנו מים לתבשיל ויש בו יותר מס' אם יש לסמוך על זה או לא:

ב **תשובה** לדעתי אין כאן בית מיחוש דכיון דהדבר ספק אם הוסיפו מים בתבשיל או לא והרי האיסור בטל לפנינו לא נאסור אותו מספק. ואפילו תימא דבשעה שנפל האיסור לא היו שם ס' לבטלו מ"מ הרי נתבטל כשהוסיפו עליו מים ואע"ג דקי"ל אין מבטלין איסורין ה"מ לכתחלה כגון שידע שנפל האיסור ומוסיף עליו מים כדי לבטלו אבל היכא דלא ידע הוי כאלו נפלו המים מאיליהן ונתבטל האיסור הילכך לא משכחת לה איסורא אלא כגון שהדבר ברור שבשעה שנפל האיסור לא היו שם ס' לבטלו ושידע שנפל האיסור והוסיף עליו מים לבטלו אבל בנ"ד שאין הדבר ידוע ולא ביטלו לכתחלה אין לחוש אבל מ"מ יש לחכם לחקור בשעה שבא מעשה לידו איך היה המעשה דדילמא מתוך כך יתברר האיסור אבל לא נתברר איך היה המעשה ובא לאסור מן הספק הרי זה מאבד ממונם של ישראל ותו לא מידי:

תשובה קנג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם יכול העכו"ם להשחיר רצועות של תפילין כשאר עיבוד העור או לא:

ב **תשובה** ראיתי בהפר התרומה שנסתפק בדבר זה דדילמא כיון דרצועות שחורות הלכה למשה מסיני צריך השחרה לשמה ואסור בעכו"ם כמו ציצית דבעינן טוייה לשמה וגם צביעה לשמה פרק התכלת והמחמיר תבוא עליו ברכה ע"כ: וכתב הטור בפשיטות וז"ל וכתוב בספר התרומות שצריך שישחירם ישראל לשם תפילין ואין להשחירם ע"י העכו"ם ע"כ. ואומר אני דטעם גדול יש בדבר דכיון שהוא צריך לעשות צורת דלת

ברצועה של ראש וצורת יו"ד ברצועה של יד להשלים שם שדי צריך שיהיה הכל על ידי ישראל כמו העור שבחוץ שעושה בו צורת שי"ן שצריך עיבוד לשמה כן עור הרצועה. צריך שיחור לשמה לפי שכותב בהם קדושה וכ"ש בהצטרפות הטעם שכתב הרב ז"ל דקי"ל רצועות שחורות הל"מ הלכך אין ראוי להקל בדבר כלל:

תשובה קנד

א **שאלת** על הדברים הצריכין ליעשות לשמן אם צריך דבור או סגי במחשבה לבד:

ב **תשובה** כבר דברו הראשונים ז"ל בזה והעלו דצריך דבור והטעם לדעתי שבכל דבר שבקדושה כגון ס"ת תפילין ומזוזה שהצריכו לשמה אין הקדושה חלה במחשבה לבד אלא בדבור שהדבור עושה רושם גדול וחכמי המדרש הזכירו זה בכמה מקומות. וא"ת התינח דבר שבקדושה אבל כתיבת גט דבעינן לשמה דכתיב וכתב לה לשמה לעולם אימא לך דבמחשבה גרידתא סגי. וי"ל דסוף סוף קדושה יש בגט לפי שנקרא ספר וכתוב בו כדת משה וישראל. ותו דאם כתב אותו סתם אינו כורת בינו לבינה וע"י שכותב אותו לשמו ולשמה כורת לפיכך צריך שיוציא הדברים בפה כדי שע"י כך יתקיים המעשה שאין הדברים מתקיימים במחשבה לבד: וכן במגלת סוטה צריך ג"כ לשמה וצריך להוציא בשפתיו כדי שהמים יפעלו פעולתם בכח השם הקדוש הנמחה אל המים ולכן טוב וישר בכל הדברים שצריכין לשמה לפרש בדבור שהוא עושה לשמן אבל בדיעבד מודה אני שאין הדבר נפסל בכך כיון שגמר וחשב בדעתו לעשותן לשמן. וז"ל הרא"ש ז"ל ובתחלת כתיבתו יאמר הסופר הריני כותב גט זה לשם פלוני וכו' וכתב רשב"ץ ז"ל ויאמר הסופר בפיו ובפני העדים והבעל הריני כותב גט זה לשם פלוני וכו' וכן העדים בשעת החתימה צריך שיוציאו בפה הריני חותם גט זה וכו' וכן כתב הרשב"א והרמ"ה ז"ל:

תשובה קנה

א **שאלת** ממני על יוסף שנשתנה שמו מחמת חולי לרפאל היאך כותבין בגט:

ב **תשובה** אם נעקר שם יוסף לגמרי וקורין אותו כל העולם רפאל כותבין בגט רפאל דמתקרי יוסף ואע"ג דאין העולם מכירים אותו בשם יוסף לא מחזי כשקרא כיון שהשם הראשון שקרא לו אביו הוא יוסף וכל קרוביו ומשפחתו מכירים אותו בשם זה ואם אין העולם מכירים אותו בשם רפאל כלל אלא בשם הראשון דהיינו יוסף אין כותבין בגט אלא שם יוסף לבד דאם יכתבו דמתקרי רפאל מחזי כשקרא שהרי אין ידוע שם זה כלל. וכן אם הרוב קורין לו יוסף והמיעוט רפאל ראוי לכתוב בגט יוסף דמתקרי רפאל ולא

רפאל דמתקרי יוסף אבל אם הרוב קורין לו רפאל שהוא שם החדש או מחצה על מחצה שם רפאל עיקר וכותבין רפאל דמתקרי יוסף:

ג **והוי** יודע דלא אמרינן דמחזי כשקרא אלא לאותם שהיו כותבין פלוני דמתקרי פלוני. אבל השתא דנהיגו לכתוב וכל שום אוחרן וחניכא לא מיחזי כשקרא דדילמא אית ליה שום אוחרן ואנן לא ידעינן ליה. הילכך אפי' שהכל מכירין אותו בשם יוסף ולא בשם רפאל כלל אפי' יכתוב יוסף וכל שום אוחרן וחניכא לא מחזי כשקרא אלא אדרבה ראוי לכתוב ככה מטעמא דאמרן וכן נהגו:

תשובה קנו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על שנהגו הסופרים לכפול הנייר שכותבין עליו הגט י"ב כפלים כמנין שיטות הגט במקום שרטוט אי שפיר למעבד הכי או לא:

ב **תשובה** מסתברא שאין זה שרטוט שהרי בעוד שכותב השיטות הראשונות יתבטל מקום הכפל וחוזר לכמות שהיה וטעמא דבעי שרטוט משום דכתיב ביה ספר וס"ת מי סגי שרטוט כה"ג: תדע שהצריכו האחרונים ז"ל שיהיה השרטוט מבחוץ כדי שלא יראה מבפנים ואי סגי בשיכפול הנייר מה לי מבחוץ מה לי מבפנים וכן נראה מלשון רשב"ץ ז"ל שכתב ועל השרטוט מקובלני מרבותי שהשרטוט מבחוץ וכן עמא דבר. וא"ת א"כ אמאי אין משרטטין באבר וי"ל דאפ"ה נרא' מבפני' צבע אבל בברזל או בקנה אינו נראה כשמשרטטין אותו מבחוץ אבל כשמשרטטין אותו בפנים יש לחוש שאפי' בברזל לפעמים נרא' לכך תיקנו שרטוט מבחוץ עכ"ל מדברי רבינו פרץ כ"צ: משמע מדבריו שאין שרטוט אלא באבר או בברזל או בקנה וכיוצא בו שרושם קצת בנייר אבל כפילת הנייר אינו רושם כלל כי לפי שעה הוא מתפשט. עוד יש ראיה ממ"ש הרב הנזכר לכן יזהר הסופר שלא יכתוב על קו השרטוט כדי שלא תראה התיבה עקומה כי אם תחת השרטוט בין שרטוט לשרטוט ולא יהיו התיבות עוברות מהשרטוטין ע"כ: ואם איתא דסגי בכפל הנייר אפי' שיכתוב על קו השרטוט מה בכך אין הכתובה מתעקמת כלל ומ"מ מודה אני שאם הנייר קשה שיהיו הכפלים עומדים וניכרים עד סוף כתיבת הגט סגי בהכי דמה לי שישרטט בקנה או בחוט או בכל דבר העומד וניכר הטעם הוא כדי שתהיה כתיבה ישרה והא איכא ולא תימא אם יהיה סופר אומן שכותב כתיבה ישרה סגי בלא שרטוט שלא חלקו חכמים בדבר אלא לעולם בעי שרטוט כס"ת. ואמרינן במדרש מנין שאפי' סרגול הספר למד אדם הראשון שנאמר זה ספר תולדות אדם וגו' וסרגול

היינו שרטוט ומכאן למדנו דבעינן בגט י"ב שטין כמנין זה והכי דריש בפ"ק דכריתות גבי שמן המשחה מז"ה י"ב לוגין דז"ה בגימטריא י"ב הוי:

תשובה קנז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על ראובן שגירש את אשתו וביטל כל המודעות אבל לא אמר שכל הדברים הגורמים לבטל הגט הרי הם בטלים וגם לא פסל עידי המודעא והלכה האשה ונשאת ואחר כך הביא עדים שמסר מודעא על הגט ועל ביטול המודעות שהיה אנוס ועידי המודעא העידו הכרנו באונסו אם תצא מבעלה ואם יש לה בנים אם הם ממזרים או לא:

ב **תשובה** שאלה זו מורכבת על מודעא ואונס משמע דסבירא לך דאין מודעא בלא אונס והכי משמע מדברי רש"י ז"ל דפי' עלה דרב מנגיד מאן דמבטל גיטא ומאן דמסר מודעא אגיטא ופרש"י מאן דמסר מודעא כגון גט המעושה בישראל ומוציא לעז על בניה ולפי שיטה זו אם העידו העדים שישראל אנסוהו עד שגירש אבל לא העידו שביטל את הגט הדבר ברור שאם נשאת לא תצא דאין כאן אלא לעז בעלמא דאפי' לפי דבריו הגט פסול היה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות גירושין וז"ל לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו ב"ד של ישראל או שהיו הדיוטות ואנסוהו עד שגירש הרי זה גט פסול הוא וישראל אנסוהו ויחזור ויגרש ע"כ. וכבר ידעת שכל מקום שהגט פסול אם נשאת לא תצא והולד כשר וכן כתב הר"ב ז"ל פרק עשירי: אבל רוב מפרשים והרמב"ם ז"ל מכללם ס"ל דיש מודעא בגט אפי' בלא אונס וכגון שביטל את הגט קודם שהגיע לידה. הילכך אם העידו העדים שמסר מודעא כלומר שביטל את הגט בפניהם קודם שיגיע לידה הדבר ברור גם כן דאם נשאת תצא ובניה ממזרים וכן כתב בהדיא הר"ב ז"ל פ"ו ז"ל שליח שהביא גט ונתנו לאשה אין אומרין שמא ביטלו הבעל אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא כשר ותנשא ואם נמצא אחר כן שביטלו תצא והולד ממזר ע"כ. א"נ אין מקום לשאלה אלא אם ביטול המודעות מועיל אעפ"י שעידי המודעא מעידים שמסר מודעא גם על ביטול המודעות כיון שנשאת האשה ויש לה בנים. דע שכתב הרשב"א ז"ל שהראשונים נ"נ הסכימו כי ביטול המודעא תועיל לכל מודעא שקדמה מההיא דערכין ואני אומר לצאת כל ספק שיבטל כל מודעא ועוד שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעא בפניו. וא"ת מה הועיל לגבי איסורא אם יעידו וגם כבר העידו אני אומר כל שהוא פוסל עדיו אף הוא מבטל מודעא לגמרי עכ"ל. הרי אתה רואה כי לדעת הראשונים כי ביטול המודעא תועיל לכל מודעא שקדמה ואף הרשב"א ז"ל ג"כ לא אמר אלא לצאת מידי כל ספק

וא"כ איך נוציא אשה מתחת בעלה ונעשה בניה ממזרים בדבר שהוא מחלוקת או ספק. וז"ל הריטב"א ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל פרק המגרש אביטולא סמכינן חדא כיון דבעלמא מהני ביטול לבטולי מודע' אלמא בתר דעתא בתרייתא אזלינן כי אמסיר כל חד מינייהו נמי לבטולי חבריה לבתר דעתא בתרייתא אזלינן דסוף סוף הא בטלי למודעי. ועוד אפי' תימא כהדדי נינהו אוקי חדא לגבי חברי' ואוקי גיטא אחזקתי' והכי נמי מסתברא דאלת"ה גט מעושה בישראל דכשר היכא דמסר עלי' מודעא כה"ג הכי נמי דלית ליה תקנתא: וכ"ת הכי נמי א"כ הא דתנן אלו שכופין להוציא וכל היכא דתקון רבנן למיכף אגיטא כיון דמצי למימסר עליה מודעא דלית לה תקנתא מה הועילו חכמים בתקנתם אלא משום דכל מודעא אית לה תקנתא בביטול וה"ה והוא הטעם גבי מכר ומתנה כל חד כדיניה דכולהו בהאי עניינא חד טעמא נינהו ע"כ וכיון שנתבאר שיש כמה גאוני עולם שמועיל ביטול המודעא אפילו שלא אמר הלשון שכתב רבינו או הלשון שכתב הרשב"א לענין שתנשא בגט זה לכתחלה לא מסתבר שיחלוק עליהם הרב ז"ל מן הקצה אל הקצה דבשלמ' שלא תנשא בו לכתחלה ניחא אבל שתצא ויהיו בניה ממזרים לא אמרה ז"ל. ותו כיון שזה המתין עד שנשאת ודאי גמר וגירש והשתא לקלקלה קא מכוין. ותו דעידי המודעא רשיעי נינהו דידעי שהגט בטל ושתקו עד שנשאת ובהא איכא למימר דלא כ"ע גמרי דינא:

ג **כללא** דמלתא אין אשה זו יוצאת מתחת בעלה ובניה כשרים אפי' לדעת הרב ז"ל ואפי' תימא דלדעת הרב תצא מ"מ אוקי רבוותא הני כנגד הני ואוקי גיטא אחזקתה ולא תצא: וראיתי לאחד מן האחרונים שכתב וז"ל ואני הנהגתי לבטל המודעות לפני ב"ד קודם הכתיבה וקודם הנתינה ולאחר שכל המודעות שמסר שהוא מבטל ולא אתי מודעא דסהדי ומרע מעשה ב"ד דאלים דאפילו בתרי אמרינן לא אתי על פה ומרע לשטרא וכ"ש מעשה ב"ד ע"כ. ואעפ"י שאין אני סומך על טעם זה לכתחלה אלא שיאמר הלשון שכתב הרב ז"ל או הלשון שכתב הרשב"א ז"ל מ"מ לסניפין היכא שכבר נשאת לשני עם הטעמים שכתבתי למעלה מועיל:

תשובה קנח

א **שאלת** על שטר שאין מכירין עדיו אלא שנים מהדיינים אם צריך לעשות ב"ד אחר וילכו אלו ויעידו על חתימות העדים ואי זילא בהוא מילתא למיזל לאסהודי בבי דינא דבציר מינייהו מאי תקנתיה:

ב **תשובה** תקנה טובה יש שיעידו בפני הדיין השלישי שזו חתימת פלוני ופלוני וכותבין כך במותב תלתא כחדא הוינא כד הנפק שטרא קדמנא ומדאתינא אנן פלוני ופלוני דייני ואשתמודענא אנן חתימת ידיה דסהדי דחתמי בשטר ואסהיד כל חד מינן לפלוני דיינא חברין דהוא ניהו חתימת ידייהו דסהדי אילין דלעיל אתקיים שטרא דנן כדחזי וא"ת איך יעידו בפני א' והלא אין הגדה אלא בפני שלשה שהם ב"ד. הא לא קשיא כיון שהם עצמם מכירין החתימות הוי כאלו אחרים מעידים בפני שלשתן ואין מדקדקים בדבר כל כך דקיום שטרות דרבנן היא. וראיתי מי שכתב דאם נתקיים השטר בפני רב העיר סגי בהכי ולא בעיא תלתא וכבר כתבתי על זה בתשובה אחרת:

תשובה קנט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בישראל שהוא דר באוכיל אל באשה בבולק או ברשות או בדמיאת בבית מהבתים או בחצל מן אל חואציל והמנהג הוא לשכור אותם משלש שני' לשלש שנים ונשלם הזמן של הראשון ושכר אותם ראובן לג' שנים מאת השר הממונה על זה והיה שמעון דר בא' מהבתים אם יכול ראובן להוציאו או דילמא מצי למימר אני החזקתי תחלה:

ב **תשובה** הדין עם ראובן מן הדין ומן התקנה ויכול להוציאו ולא עבר משום עני המהפך בחררה. מן הדין דגרסינן בחזקת הבתים אמר שמואל נכסי העכו"ם הרי הם כמדבר וכל המחזיק בהם זכה בהם מאי טעמא עכו"ם מכי מטי זוזי לידיה אסתלק ליה ישראל לא קני עד דמטא שטרא לידיה וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות זכייה ומתנה וכתב עלה בד"א במקום שאין משפט למלך אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא מי שכותב בשטר או הנותן דמים וכיוצא בדברים אלו עושין כפי משפט המלך שכל דיני המלך בממון על פיהם הם דנין ע"כ. הילכך בנ"ד כיון ששכר ראובן מאת השר וכתב את השטר זכה בדיניהם ואין חזקת שמעון מועיל כלום שכך הוא דין המלך ולא מיבעיא בנ"ד שאין שמעון רוצה לשכור כל האוכלה אלא הבית שדר בו לבד אלא אפי' היה רוצה שמעון לשכור הכל איך שומעין לו שכבר קדם ראובן וכתב את השטר וזכה בדיניהם ואפילו בלא דינא דמלכותא מצי ראובן לומר או תשכור הכל או תניח הכל כיון שהמנהג הוא לשכור הכל ביחד ומזה הטעם אין כאן משום עני המהפך בחררה שהרי שמעון אינו מהפך אלא בבית שהוא דר בו לבד ואין המנהג לחלוק השכירות כלל ובלאו האי טעמא איכא טעמי אחריני שאין זה עני המהפך בחררה ועיין בדברי המפרשים ז"ל:

ג **ולעניין** התקנה שיש במלכות מצרים תקנה שלא יוכל שום אדם להוסיף על שום בית או חנות שדר בו ישראל והפריזו על המדה שאפי' עמד העכו"ם והוציאו לא ידור בו ישראל אחר עד שירצה את הראשון עד שנמצאו מוכרים החזקות זה לזה בדמים יקרים. מ"מ אין ראובן זה עובר על התקנה מכמה טעמים. חדא שתחלה כשנכנס שמעון בבית מתחת ידי ישראל אחר נכנס וראובן זה נכנס במקום הראשון ואין מחזיקים בשל ישראל. ותו כי ראובן לא שכר בית זה לבדו אלא הכל ושמעון לא היה חפץ בכל ואין מנהג להשכיר אלא הכל יחד. ותו דמשמע שלא היתה התקנה בדבר הנוגע למלך או לשר העומד במקום המלך כיון שיכול להוציא את שמעון ולכוף את ראובן ולהשכיר לו המקום ההוא שזה דומה ממש לכל האלתזמים של המלך שלא ראינו מי שיטעון חזקה דדינא דמלכותא הכי הוא היום לזה ומחר לכל מי שיוסיף זה היה נראה להלכה אבל מה נעשה שכבר נהגו שמוכרים חזקות החואצל של האוכלה זה לזה בדמים יקרים ואפי' העכו"ם וכ"ש ישראל והמנהג עיקר גדול בדיני ממונות:

תשובה קס

א **שאלת** דאיכא תרי גוונין סתמא דמתנייתא איכא סתמא דאין עליה חולק ואיכא סתמא דמחלוקתה בצדה ותרווייהו מיקרו סתמא בתלמוד וצריך אתה לדעת מאי איכא בין האי סתמא להאי סתמא:

ב **תשובה** איכא בינייהו טובא דסתמא דמתני' שאין מחלוקת בצדה היא לעולם הלכה ועלה אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה: אבל סתמא שמחלוקתה בצדה נהי דסתמא איקרי אבל היא כמחלוקת יחיד ורבים דקי"ל הלכה כרבים אבל אי מסתבר טעמיה דיחיד פסקינן כוותיה הכי נמי גבי סתמא דמחלוקת בצדה אי מסתבר טעמיה דההוא דפליג אית לן למפסק כוותיה אבל אם הטעמים שקולים להכי שנה אותה רבי בלשון סתמא למפסק הלכתא הכי וכן כתב הרשב"א. ובעלי החדושין ז"ל. ומזה הטעם בעצמו שונה רבי סברת יחיד בלשון רבים לפי שראה את דבריו כדי שנפסוק הלכה הכי:

תשובה קסא

א **שאלה** ראובן אסר תשמיש אשתו עליו וקבל עוד נזירות שמשון בכל תנאיו לגרשה ושלא יתקרב לה יותר ובעודו מבטא בשפתיו אלו האסרים היה זוכר תנאו שעשה בר"ה על נדריו ושבועותיו מה יהיה דינו בהתר הנזירות ע"י תנאו או מה יהיה דינו בגיטו הבא מכח הנזירות שעליו לגרשה:

ב **תשובה** אשה זו אסורה עליו לעולם לדעת הרמב"ם ז"ל והנמשכים אחריו דכיון שהיה זכור תנאו בשעת נדרו בטל תנאו וקיים נדרו וכיון שקבל עליו נזירות שמשון בכל תנאיו אין לו התרה כלל וכיון שכלל בנזירותו שלא יתקרב לה יותר אין לו תקנה ע"י שיגרשנה ויחזירנה שהרי כל פעם שיתקרב לה אפי' ע"י חיבוק ונישוק עבר על נזירתו והרי הוא נזיר שמשון ואסור ביין ובתגלחת ומותר ליטמא למתים:

ג **ולענין** היתר האשה מגרש אותה כדי לקיים נזירותו והרי הוא פטור מהנזירות שאע"פ שהוא מגרש אותה מכח הנזירות ומחזי כגט מעושה מ"מ גט גמור הוא שאין זה אונס כיון שהוא הביא האונס על עצמו ומפני שאמרו האחרונים ז"ל שכל מי שבא לגרש את אשתו מכח שבועה או נדר מתירין לו תחלה ונזירות שמשון אינו בר התרה לפיכך צריך לתת לה גט אחר לצאת מידי חששא זו שהרי גט זה אינו מעושה שכבר יצא מידי נזירותו בגט הראשון וכבר הארכתי בזה במעשה שאירע כיוצא בזה:

תשובה קסב

א **שאלת** אם יש לחוש במקומנו למה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובת שיש לגעור במי ששוחט למזרח שהוא אל קבלא של ישמעאל ושראוי לבטל המנהג הרע הזה:

ב **תשובה** אין לחוש לזה במדינה הזאת כלל שהוא ז"ל לא אמרה אלא בזמן שהוא שוחט לרוח אחר והעכו"ם מונעים אותו ומחזירים אותו למזרח אז איכא קפידא דמשמע שאנו נמשכים אחרי ההבל שלהם אבל כשישראל שוחט למזרח אין בזה קפידא. ותו שכל המקולין של בית המטבחים עשויין כנגד המזרח ואין מקום אחר לשחוט אלא שם ואין נראה כשוחט למזרח אלא מפני ששם הוא מקום המוכן לשחיטה והוא ז"ל כתב ומ"מ אחר שהישמעלים מקפידים בשלהם והם מזהירים בשעת מעשה לשחוט כנגד המזרח דוקא ראוי הוא לבטל המנהג ע"כ. הרי שעיקר טעמו ז"ל מפני שמזהירין בשעת מעשה ותו איכא טעמא אחרינא שאין קונין מהמקולין אלא המוקדמין של הבהמה אבל האוחרים מניחין אותו להם מפני הניקור ומנהג יפה הוא שאין הכל בקיאים בניקור גם הנבלות והטרפות מניחים להם ואם לא ישחטו לאל קבלא יקפידו בזה שלא לאכול הבשר ולא ימצאו ישראל בשר לאכול הילכך ראו הראשונים שלא לחוש לחששא זו מפני תקנת ישראל וכן נהגו בארץ הזאת שלא להקפיד בזה:

תשובה קסג

א **שאלת** ממני אודיעך אם מותר לאדם לחבק ולנשק את אשתו סמוך לוסתה:

ב **תשובה** דבר זה כתב מה"רר ישראל ז"ל שאסור ועיקר ראייתו ממה שמצא בהגה"ה במיימוני בשם הרמב"ן ז"ל הורו מקצת בעלי ההוראה שאינה אסורה אלא בתשמיש אבל שאר פרישות לא החמירו עליו שאין כאן אלא חשש דבריהם עד כאן נראה שרוצה לומר שאר פרישות כגון שלא יגע בה או שלא יאכל עמה וכה"ג שהם הרחוקות ופרישות לאפוקי חיבוק ונישוק דנהנית מהם כמו תשמיש ולא מיקרי פרישות ובכלל תשמיש הם ומדלא שרי אלא לשאר פרישות משמע בהדיא דחיבוק ונישוק דאורייתא אינון אסירי עכ"ל: ואני אומר כי לא דקדק הרב יפה דמה ראית אדרבא דוק רישא שאינה אסורה אלא בתשמיש הא חיבוק ונישוק הוי בכלל שאר פרישות דאלת"ה עדיפא מינה הוה ליה למימר הורו מקצת בעלי הוראה דאפילו חיבוק ונישוק אסור וכ"ש תשמיש דהא חיבוק ונישוק לא הוו בכלל תשמיש דתשמיש דנדה בכרת וחיבוק ונישוק בלאו דלא אקרבו ואלו חיבוק ונישוק הוו שפיר בכלל שאר פרישות ומשום דסמוך לוסתה תשמיש גופיה לא הוי אלא חשש דבריהם וקרא דוהזהרתם את בני ישראל אסמכתא בעלמא הוא הנך קריבות כולהו פרישות קרי להו וזכיתי בדין שכתב הרשב"א ז"ל וז"ל לפיכך אינה אסורה אלא בתשמיש בלבד וכן כתב הרמב"ן ז"ל עכ"ל. הרי לך בהדיה בשם הרמב"ן ז"ל עצמו שלא אסרו אלא תשמיש בלבד וטעמא רבא איכא חדא דעיקרו איסור לאו ולא גזרו בו כי היכי דגזרו באיסור כרת. דקי"ל דוסתות מדרבנן ואפילו תשמיש עצמו לא הוי אלא מדרבנן ומיהו ממה שכתב הרמב"ן ז"ל הורו מקצת בעלי הוראה משמע שיש מי שהורה לאיסור. וכן כתב הרש"בא ז"ל וז"ל עוד הקלו בה שהיוצא לדרך סמוך לוסתה פוקד את אשתו פקידה זו ואפילו בתשמיש ויש מי שהורה שהיא אסורה בכל קריבה שבעולם כנדה והיוצא לדרך אינו פוקד בתשמיש ולא התירו אלא פקידת ריצוי ודבר הרגל ולא יראה לי כן עכ"ל: הרי לך שהוא מחלוקת יש מי שמתיר הכל ויש מי שאוסר הכל כנדה אבל פשרה זו לאסור חיבוק ונישוק ולהתיר שאר פרישות לא ראינו ובשלמא אם פשרה זו היא משלו מוטב דמסתברא ליה כדברי האוסר בחיבוק ונישוק משום שהם בלאו כנדה עצמה ובדברי המתיר בשאר פרישות משום דבנדה עצמה הוו מדרבנן. אבל הוא ז"ל כתב בשם הרמב"ן מה שאינו במשמעות לשונו וכדכתב הרש"בא ז"ל:

ג **והוי** יודע דרוב הפוסקים אשר אנו רגילין לסמוך עליהם פסקו להקל וכן משמע לשון הרמ"בם ז"ל פרק ד' וז"ל ואסור לאדם לבוא על אשתו סמוך לוסתה שמא תראה דם בשעת תשמיש שנאמר וכו' משמע שלא אסר אלא ביאה דאיכא למיחש שמא על ידי תשמיש תראה דם דאיכא תרתי תשמיש ווסת אבל חיבוק ונישוק ליכא למיחש כולי האי שע"י כך תראה דם. וסוף לשון ההגהה וכן כתב רא"בן וכן נראה דעת ספר התרומה

וכן בספר המצות כתב לשון רבינו המחבר וכן פשט היתר בכל מלכותם ע"כ וכן כתב הטור בלי חולק הילכך איני רואה לחדש חומרות על ישראל מה שלא החמירו הראשונים והלואי שישמרו מה שהוטל עליהם דתפסת מרובה לא תפסת ולא ישאר בידם לא זה ולא זה:

תשובה קסד

א שאלת ממני באלמון שנשא אשה ופירשה נדה אם אסור להתיחד עמה בלא שומר או דילמא לא תקיף יצריה כבחור ואת"ל תקיף ליה יצריה דאשה חדשה היא לו מחזיר את גרושתו ופירשה נדה מהו:

ב **תשובה** לא חלקו חכמים בכל הנושא אשה ופירשה נדה דהוא ישן בין האנשים והיא ישנת בין הנשים דכיון דאשה חדשה היא לו הדבר ברור דתקיף ליה יצריה ושמא יבוא עליה ואדרבה אלמון תקיף יצריה טפי כיון שהוא יודע ורגיל בזה שאם באת לחלק אף אני אומר מי ששהה זמן מעט אחר שמתה אשתו או שיש לו אשה אחרת לא תקיף יצריה אבל מי ששהה זמן מרובה תקיף יצירה אלא ודאי לא חלקו: אבל במחזיר גרושתו אם החזירה מן האירוסין הדבר ברור דהרי היא כשאר נשים ואם החזירה מן הנשואין כיון דלאו חדשה היא לו שהוא רגיל בה לא תקיף ליה יצריה בה והרי יש לו פת בסלו ומותר להתיחד עמה. תדע שהרי אינו חוזר עליה מעורכי המלחמה דכיון שאינה חדשה לו לא אמרינן בה ושמח את אשתו אשר לקח. ומינה נמי כיון שאינו שמח בה לא יבוא עליה בנדתה וחששא דרבנן היא ואין לנו אלא מה שאמרו. ואם נשא אשה חדשה ולא בא עליה עדיין ושהה אחר החופה כמה לילות ולא בא עליה ופירשה נדה כתב מהר"ר ישראל ז"ל שהיא פלוגתא דרבוותא ודעתי להתיר כיון דחזינן דלא תקיף ליה יצריה באשה זו אפי' בשעת החופה לא חיישינן ליחוד דידה דודאי לא יבוא עליה והוא ז"ל כתב המחמיר תבא עליו ברכה:

ג **והוי** יודע שאם פירשה נדה בתוך ימי חופתה אפי' שעברו ליה שתים או שלש לילות או יותר כיון שעדיין לא עברו כל ימי החופה היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים:

תשובה קסה

א **שאל** החכם כה"ר שמואל מדינה יצ"ו משלוניק על ש"מ שנתן גט לאשתו בתנאי אם מתי במעכשיו כדאתקין שמואל ונקרע הגט קרע ב"ד קודם מיתת הבעל שתי שעות או שלשה וכתבת שראית תשובתי על ענין אחר כיוצא בזה אלא שאותו מעשה לא היה

במעכשיו אלא מעת שאני בעולם והוכחת מכמה לשונות באותה תשובה שלא הצרכתיה חליצה אלא מפני שאמר מעת שאני בעולם דהיינו סמוך למיתה ובאותה שעה כבר נקרע הגט אבל אם אמר מעכשיו אם מתי אפילו נקרע הגט קודם מיתה הויא מגורשת גמורה ואינה צריכה חליצה: יפה כתבת שכן הוא דעתי דאם אמר מעכשיו או ע"מ לדעת האומרים ע"מ כאומר מעכשיו דמי אפי' אם נקרע הגט ביני ביני הרי היא מגורשת למפרע משעה שהגיע הגט לידה ואינה צריכה חליצה וגם כתב כך היא הסכמתו אלא שאתה ירא מאיסור ערוה ואתה אל תירא ואל תחת כי אתך אנכי להעמיד הוראה זו אפילו היה שם איסור א"א כ"ש בנ"ד דליכא אלא איסור יבמה לשוק שהוא בלאו דלא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לפי שבכל מחלוקת שאני רואה הגאונים ור"ח והרי"אף והרמ"בם ז"ל מוסכמי' לדעת אחד אני נגרר אחריהם שדבריהם דברי קבלה וכ"ש בנ"ד דאיכא קמאי ובתראי כאשר כתבת. ומעתה אני נושא ונותן על דברי האגרת כתב על תשובת המרדכי אמת שכן דעת ר"ת לפי גרסתו והוא מחלק בין תנאי אם מתי ובין תנאי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומשוה בין מהיום למעכשיו והשואל והמשיב לא נשאו ונתנו אלא לפי סברת ר"ת וב' סברות אלו אינם כדאי לסמוך עליהם לענין אשה דאם אינו רוצה שיהיה גט אלא שעה א' קודם מיתה לימא משעה שאני בעולם למה לו להזכיר מהיום ולכן הסכימו דמהיום אם מתו משעת נתינת הגט משמע: גם שהוא משוה בין מעכשיו למהיום איכא למימר דדוקא במהיום איפשר לפרש משעה שאני בעולם אבל במעכשיו ליכא לפרושי הכי דמעכשיו משעת נתינת הגט משמע: והא דאמרינן בגמר' אמר לה מהיום כמעכשיו דמי היינו להשוות מהיום למעכשיו אבל לא להשוות מעכשיו למהיום דודאי לשון מעכשיו עדיף טפי הילכך אפילו תימא דבמהיום אם נקרע הגט לא הוי גט במעכשיו איכא למימר דהוי גט. כתבת כי לדעת הגאונים ור"ח והרמ"בם ורש"י והרמ"ה והרמ"בן ורבינו יצחק והר"ן ז"ל כלהו ס"ל דמהיום אם מתי וכ"ש מעכשיו אם מתי מגורשת לכל דבר ולכי מיית הוי גיטא משעה ראשונה שהגיע גט לידה ואפילו נקרע הגט או נאבד ביני ביני ואינה צריכה חליצה זה אמת אלא שראיתי לרבינו ירוחם שכתב ור"ת וכן ר"ח כתבו כי ה"ה בהיום אם מתי וכיוצא בו דהוי מגורשת ואינה מגורשת באותם הימים ובודאי כי ר"ח נתחלף לו בפוסק אחר שהרי הרמ"בן העיד דר"ח גריס חכמים היינו ר' מאיר ומכאן יש ללמוד שגרסתו היא כגרסת הרי"אף והגאונים אבל כדי שלא ישאר מקום לבעל הדין לחלוק אעתיק לך לשון רבינו מאיר המעירי כי שמא לא נמצא אצלכם וז"ל מה הוא באותם הימים פי' אמהיום אם מתי קאי או מעכשיו אם מתי קאי: הרי היא מגורשת לכל דבר ובלבד שימות אבל אם עמד איגלאי מלתא

למפרע דא"א גמורה הויא ורש"י גריס מגורשת ואינה מגורשת ולפום האי גרסא אם לותה ואכלה נפרע מנכסי הבעל דקי"ל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה אבל לגרסת רי"ף ז"ל כיון שהיא מגורשת לכל דבר משעת נתינת הגט ובלבד שימות אין בעלה חייב במזונותיה: ומסקינן בגמרא וכי מיית הוי גיטא והא קי"ל דאין גט לאחר מיתה ומשני באומר מעת שאני בעולם כלומר מעת שאני בעולם ליהוי גטא הילכך חייל גיטא מחיים משעת נתינה ורבינו מאיר גורס נעשה כאומר לה משעה שאני בעולם ומפרש ההלכה בענין אחר וכתב דאם אמר הרי זה גיטך מעת שאני בעולם אם מתי מספקא לן בימים שבינתיים ולכי מיית הוי גיטא אבל במהיום אם מתי הרי היא מגורשת לכל דבר וכתב דר"ח הכי גריס וכן נראה מפסק הר"ם ע"כ פשיטת דבריו וכן עיקר עכ"ל. הא למדת כי רבים מעידים על דעת ר"ח ז"ל ואחרי רבים להטות: ועוד כי יש גדולים אחרים בעלי סברא זו מלבד אותם אשר הקיפה עליהם השגחת כ"ת. וכן כתב הריט"בא ז"ל וז"ל ואין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא כרבנן דפליגי עלייהו בברייתא ואמרו מגורשת היא לכל דבר ובלבד שיתקיים תנאו ע"כ. וכן כתב הר"ר צדוק ז"ל וז"ל וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ואמרינן בגמר' חכמים היינו ר' מאיר פי' שהרי כך אמר בעילתה תלויה ומהדרינן מזוני איכא ביניהו דלרבנן לית לה מזוני ולר' מאיר אית לה וכן נמי אמרינן בגמ' מאי איכא בין ר' מאיר ור' יוסי ומהדרינן אשם תלוי איכא ביניהו ע"כ. הרי לך עדה בעלי סברה זו. עוד כתב כ"ת מ"מ איפשר לומר שגרסת התוספות היא כגרסת הרי"אף ושאר הגאונים ז"ל אשר זכרתי ע"כ: ואני סובר כי דבר זה אי איפשר וק"ל להבין מתוך הספרים ובהדיא כתב רבינו ירוחם ז"ל ולפירוש התוספות כולן מגורשות ואינן מגורשות באותן הימים ע"כ. עוד כתב כ"ת כ"ש דאפילו לדעת הפוסקים כר' יוסי ר"י אינו אוסר אלא מן הספק וא"כ היה איפשר לומר דהוי ספק ספיקא כי מחלוקת שני פוסקים הוי כספק וכמו שכתב הרש"בא ז"ל: טעם נכון הוא זה אבל צריך שידע כ"ת שיש קבלה בידינו שכל ספק ספיקא שאינו מתהפך לא אזלינן ביה לקולא דבשלמא הצד הא' ניחא ספק אי גרסינן מגורשת לכל דבר ספק אי גרסינן מגורשת ואינה מגורשת ואת"ל דגרסינן מגורשת ואינה מגורשת ספק אם מהיום משמע משעת נתינה או משעה שהוא בעולם דהיינו שעה אחת קודם מיתתו: אבל לא תוכל להפך החלוקה ולומר ספק מהיום משמע משעת נתינה או משעה שהוא בעולם ואת"ל משעה שהוא בעולם ספק אי גרסינן מגורשת לכל דבר דאי פשיטא לן דמשעה שהוא בעולם משמע לא מצינן תו למימר מגורשת לכל דבר ושמור עיקר זה שאתה צריך לו בכמה מקומות: עוד כתב כ"ת גם כי יש קצת ספק באחד משני פנים א' מן הגרסא הנז' ב'

דאיפשר שיש לחלק בין כשניתן הגט בלשון מעכשיו אם מתי לבד ולא כפליה לתנאיה ובין היכא דכפליה לתנאיה וכו' גם חילוק זה לא נתחוור אצלי כיון דעיקר הטעם הוא משום דמספק' לן דילמא לא רצה לגרש אלא שעה א' קודם מיתתו כאשר כתבו בעלי סברא זו מה יועיל ומה יציל כפילת התנאי להוציאנו מספק זה: ותשובת הרא"ש אינו ענין לזה ומאי דקא מתמה מר אני אתרץ לקמן בע"ה. ואם נפשך לסייע סברא זו אע"ג דלא צריך הוא על דרך זה דלא שבקינן מה שאמרו בעלי סברא דידן בהדיא ועבדינן במאי דמשמע מתוך דברי בעלי הסברא האחרת שלא מצינו שפירשו הם ז"ל בהדיא דהאומר מהיום אם מתי ונקרע הגט ביני ביני חולצת ולא מתייבמת דנהי דמשמע מתוך דבריהם דכיון דמספקא לן אי שעה א' קודם מיתתו קאמר שיחול הגט ובאותה שעה כבר נקרע ובמאי מגרשה מ"מ לא הוזכר זה בהדיא: ואני ק"ל לפי שיטה זו כמו שהזכירו מזונות ואשם תלוי למה לא הזכירו אם נקרע הגט או אבד שהוא תנאי בגירושין עצמן. או כלך לדרך זו שלא הזכירו בעלי סברא זו אלא באומר מהיום אם מתי אבל מעכשיו אם מתי דילמא מודים דהויא מגורשת גמורה וטעמא כדכתיבנא לעיל דלשון מעכשיו עדיף טפי דבשלמא מהיום איכא לפרושי מיום המיתה כלומר סמוך למיתה אבל בלשון מעכשיו לא שייך לפרושי אלא משעת נתונה ממש ומזה נשמר בעל השאלה וכתב דמהיום ומעכשיו שוין הם אע"ג דהכי משמע מלשון הטור ואינו מוכרח כדכתיבנ'. ואע"פ שאין דרכי לסמוך על חלוקים דקים בהוראה כ"ש בזמן שיש חולק מ"מ בנ"ד וכיוצא בו כיון דבעלי סברתינו כתבו הדין בפירוש ובעלי הסברה האחרת יש לדחות דדילמא לא אמרוה באומר מעכשיו אם מתי על בעלי סברתינו יש לסמוך: וכתבתי זה להתלמד במקום אחר אבל בנ"ד טעמא רווחא איתי לן דרבים וגדולים אמרי מגורשת לכל דבר וכ"ש דדברי הגאונים דברי קבלה הן וכן כתבו הראשונים בכמה מקומות הילכך אפי' שלא במקום הדוחק אינה צריכה חליצה:

ב **ולענין** מאי דקשיא ליה למה לא תיקן שמואל הרי זה גיטיך ולא ולא תתגרשי בו אלא שעה א' קודם מיתתי לבד לא קשיא שלא בא שמואל לשנות לשון המשנה אלא תיקן שיאמר לכתחילה אם לא מתי יהא גט משום דלא לקדים פורענותא לנפשיה והיכי ליתקון ולא תתגרשי בו אלא שעה א' קודם מיתתי היש לך פורענותא גדול מזה. ומה שכתב הטור והיכא דאמר מעכשיו וכו' הוא נמשך עם מה שכתב לעיל מינה וז"ל והר"מ כתב שאין מעכשיו כמו מהיום דאע"ג דמהיום ולאחר מיתה הוי ספק מעכשיו ולאחר מיתה הוי גט דלאו חזרה הוי הילכך היכא דאמר מעכשיו דהוי גט אפילו לא מת בחליו אלא עמד הוי גט דלאו חזרה הוי אע"ג דגבי מתנתו אינו כך אלא אם עמד חוזר אלא א"כ

פירש בפי' שאם יעמוד לא יהא גט לכך צריך לומר בשעת מסירת הגט אם לא מתי לא יהא גט כדי שלא יקדים פורענותא ואם מתי יהא גט להקדים הן ללאו ואם לא מתי לא יהא גט ואז הוא בטל כשיעמוד וכו' הא למדת מבעלי סברא דידן דבין אם אמר מעכשיו ולאחר מיתה בין אם אמר מעכשיו אם מתי מגורשת משעת נתינה ואם נתקרע הגט או אבד מגורשת למפרע וברור הוא ומכאן יש ללמוד דעדיף לישנא דמעכשיו יותר מלישנא דמהיום אף על גב דנראה מבעלי הסברה האחרת שהם שוין ולהכי מסתבר טעמייהו דמאן דאמר בין בזה ובין בזה מגורשת לכל דבר:

תשובה קסו

א **שאלה** עלה דהא דאמרינן אסור להשביע ע"ז ביראתו וכי יפסיד ממונו בשביל זה האיסור:

ב **תשובה** הא דאסור לגרום לע"ז שישבע בע"ז אינו אלא מדרבנן ואסמכוה אקרא דלא ישמע על פיך אבל פשטיה דקרא שמזהיר את ישראל שלא ישמע ע"ז על פיו של ישראל והיא אזהרה למדיח וכיון שאין איסורו אלא מדרבנן בזמן שהוא מציל מידם מותר ובלבד שלא יאמר לו השבע לי בשם ע"ז פלוני אלא אומר לו סתם השבע לי והוא ישבע במי שירצה:

תשובה קסז

א **שאלת** ממני בראובן ושמעון שהיו שותפין בבית וראובן השכיר חלק ללוי אם יכול שמעון לעכב עליו ולומר לו אם תרצה לדור מוטב ואם לאו אני אעלה לך כאשר מעלה לך לוי:

ב **תשובה** היכא דשמעון מרבה דיורין יותר מלוי ודאי לא מיבעיא לך דפשיטא דמצי ראובן לומר לוי ניחא לי טפי אבל כיון דשמעון ולוי שוין בדיורין איכא לספוקי כיון דחי"ל דאין בשכירות דינא דבר מצרא. או דילמא מצי למימר לא ניחא לי שידור נכרי עמי. ומסתברא דכיון דטעמא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב אין לך ישר וטוב יותר מזה שלא ידור עמו מי שאינו חפץ דהא דאמרינן דאין בשכירות דינא דבר מצרא ה"מ בשותף במצר דליכא טעמא כולי האי דהאי באנפי נפשיה קאי והאי באנפי נפשיה קאי אבל זה שהוא שותף בבית בעצמו ודר בתוכו והוא רוצה לשכור כמו ששוכרים אחריהם הדין עמו. ראיה לדין זה שהרי הסחורה הדבר ברור שאין בה דינא דבר מצרא ואם היא ברשות אדם אחר ובא אחר לקנותה פליגי ראב"ן ורי"בא אם זכתה לו ביתו

וכיון שהיא פלוגתא זכה מי שהסחורה בידו דמצי למימר תביא ראיה דהלכה כראבי"ה וטול ועד כאן לא פליגי אלא באינש דעלמא אבל שותף בבית בעצמו ויש לו חלק בכל חלקי הבית מודה ראבי"ה דהוא קודם לכל אדם שהרי יש לו זכות בכל וכ"ש דאיכא טעמא דלא ניחא ליה שידור איש נכרי עמו ולית לך ועשית הישר והטוב יותר גדול מזה וזה פשוט בעיני. ומה שיש להסתפק אם שמעון זה אינו דר בבית אלא משכיר לאחרים חלקו אי מצי למימר אני אעלה לך כאשר יעלה לך לוי דהשתא נסתלק הטעם השני וגם בזה מסתברא שלא ישכירו הבית אלא מדעת שניהם שכל אחד מצי לעכב מטעמא קמא דאמרן ותו דמצי לעכובי שיש שכן מחריב הבית ויש שכן מקיים ומעמיד הבית וזה נראה לעין:

תשובה קסח

א **שאלת** ממני ידידי על אשה מקנדיא שהיתה בחזקת שהיא מגורשת אלא שאין שם עדים שראו הגירושין ואין בידה גט כי אבד ואני עכבתי אותה מלינשא עד שנשלח לקנדיא לדעת אם היא גרושה וכתבו משם וזה נוסח הכתב ראשי אלפי ישראל וכו' ראינו להגיד ולהודיע לכתר תורתכם בתורת עדות גמורה איך הבחורה הזאת היא מגורשת אשר נתגרשה בב"ד שלנו והרי היא מותרת לכל אדם כשאר בנות ישראל הפנויות והמותרות בלא שום פקפוק וכו' ואתה האח כתבת כי עדיין היא באיסור משום דבעיא מפיהם ולא מפי כתבם ובאנו לפלוגתא דרבוותא:

ב **תשובה** אין כאן מחלוקת ואשה זו מותרת לינשא דמעשה ב"ד הוא זה מה שכתבו מקנדיא שהרי אמרו נתגרשה בב"ד שלנו והרי היא מותרת לכל אדם ואין זה לשון עדות. ועוד כי יהודה חן הוא רב שבעיר ומשה קזני הוא חכם וזקן והם הם הב"ד אשר נתגרשת בפניהם ואע"פ שכתוב בתורת עדות גמורה לאו דוקא אלא לחזק הדבר כתבו כן ולא שהם עדים שהרי אמרו נתגרשה בב"ד שלנו. ואע"ג דלא כתיב בה במותב תלתא וכו' סתמא דמלתא הכי הוא ולא חששו לכתוב לפי שסמכו על סוף הלשון וחתמו תרי מגו תלתא ואין בכל זה דבר לעכב כדי לענן האשה אלא הרי היא מותרת להנשא דמעשה ב"ד הוא אע"פ שאין הלשון מתוקן ולא עדות וקל להבין. וגדולה מזו אני אומר שאפי' היה עדות ממש כאשר חשבת יש להתירה ולסמוך על האומרים דעדות כזו כשרה לפי שכיון שבאה בחזקת גרושה אלא שאבד גטה גלוי מלתא בעלמא הוא וסגי בעדות כזה אע"פ שהוא מפי כתבם. ותו דבמלתא דעבידא לאגלויי לא משקרא. ואי משום דלא הזכירו שם המגרש כיון שאמרו שהיא מותרת לכל אדם תו ליכא למיחש למידי:

תשובה קסט

א **שאלת** ממני על ראובן שנתן מעות לעכו"ם ערב מועד כדי שיתן לו קמח למחר והלך הנער בבקר ועדיין לא טחן ואמר לו תבוא אחר שעה וכן עשה והלך ונתן לו הקמח ונחלקו יש מי שמתיר ויש מי שאסר ורצית לדעת מה עמדי בזה:

ב **תשובה** דעתי כדעת האוסרים והטעם כי עיקר הדין פלוגתא דרבוותא דאיכא מ"ד דאם רוב העיר עכו"ם מותר דאדעתא דידהו עביד. ובה"ג כתב דקמח הוי נולד ואסור אפי' בטלטול ורבים נמשכו אחריו ובדבר של איסור יש לנו לחוש לדברי הגאונים וכ"ש שדבריהם דברי קבלה ור"י ור"ת מן האוסרים: ותו כיון דנעשה בו איסור לתת המעות לעכו"ם מערב י"ט לתת לו הקמח בי"ט הוי כאלו קונה קנין בי"ט וראוי לגזור עליו בתורת קנס שלא יהנה ממעשיו הרעים. ותו כי אני אומר דאפילו לדעת המתירין מודים בנ"ד חדא כיון שאמר לו בהדיא לטחון למחר והלך הנער ואמר לו תחזור אחר שעה הוי כאלו טחן בשבילו. ותו כי הטחון אשר היה בו המעשה הוא קרוב מאד לשכונת היהודים ורוב מה שטוחן בכל ימות השנה הוא לצורך היהודים והוי כעיר שרובה ישראל דאסור הילכך אין להתיר דבר זה כלל וכ"ש לפני עמי הארץ ששומעין להקל ומדמים מלתא למלתא:

תשובה קע

א **שאלת** ממני איך אני נוהג בנטילת הלולב פנים כנגד פנים או אחור כנגד פנים:

ב **תשובה** אני נוטל אחורי הלולב כנגד פני לקיים וראיתי את אחורי וגו' וכן ראוי לפי סוד המצוה וכן נמצא בספרי הקבלה וכן כתוב בספר שבלי הלקט בשם המדרש. ואפילו לפי הפשט ראוי לעשות כן שהרי כך הוא דרך גדילתו כשאדם פוגע תחלה בדקל שדראות הלולבים כנגד פניו וכן ראיתי שהיו נוהגין המקובלים הראשונים והיו קושרים ההדס מימין האדם והלולב והערבה משמאל ולא היו קושרים הדס שוטה כלל אלא ג' הדסים ושתי ערבות ולא יותר וכן אני נוהג אחריהם:

תשובה קעא

א **שאלת** ממני על ביב המקלח מים חוץ לחצר אם מותר לשפוך בתוכו מים בשבת:

ב **תשובה** אם מקלח לחצר שאינה מעורבת או אפי' לכרמלית מותר לשפוך מים לתוכו דכחו בכרמלית לא גזור רבנן ואם הוא מקלח לרשות הרבים אסור: ואם הביב יש בו עוגה מקום שמתקבצים בה המים ובשעה שהוא שופך מים מתמלאת העוגה ויוצאין המים חוץ מותר לשפוך על פי הביב דהוי כח כחו ולא גזרו בה רבנן:

ג **ולענין** שיש הסכמה שלא לשחוק אם מותר להטיל גורלות הדבר ברור שהוא אסור דאמרינן אין מטילין חלשים דהיינו גורלות בשבת משום קוביא משמע דאיסור הטלת גורלות משום קוביא אסור הילכך כיון שיש הסכמה שלא לשחוק הרי גורלות בכלל:

תשובה קעב

א **שאלה** ראובן ושמעון נתעצמו בדין וברורו דיינים לדון ביניהם ובשבוע' ומתוך קושי הבעלי דינין לא יכלו לדון ביניהם והדיין אשר בירר ראובן אמר לו לא יכולתי לדין את שמעון שהוא אדם קשה לך לפני ערכאותיהם של עכו"ם וכן עשה והוציא משמעון מעות וגם הפסידו שוחדות לשופטים ולסופרים ולעדים ושוב נתברר שהדין עם שמעון והחזיר לו מה שלקח ממנו ושמעון תובע ההפסד כדין מסור ויש לו עדים כמה הפסיד אם חייב ראובן לפרוע ההפסד או לא כיון שעל פי אחד מהדיינים עשה מה שעשה:

ב **תשובה** ראובן זה עבר על התורה וחייב לפרוע מה שהפסיד שמעון מדין מוסר שלא היה לו לסמוך על דברי הדיין ואם מפני ששמעון הוא אדם קשה היה לו לברור דיינים אחרים ואם יבררו ששמעון אלם ולא ציית דינא אז היה לו רשות ללכת לפני ערכאותיהם של עכו"ם ותו שהדיין שנתן לו הרשות הוא הדיין שבירר הוא בעצמו והיה מהפך בזכותו ומפני שלא רצה לקבל דבריו אמר עליו שהוא קשה. וגדולה מזו אני אומר שאפילו נתנו לו רשות שניהם לא היה לו לסמוך עליהם כיון שאינם בית דין קבוע שבעיר שאם בררו אותם לדון או לפשר ביניהם לא בררו אותם לעבור על דברי תורה ועל הסכמת הקהלות. ואפילו ב"ד שבעיר אין להם כח לתת רשות בזה אם לא שנתברר להם שאחד מהם רוצה לגזול את חבירו ולא מצו למכפייה ואם הברורים עשו שלא כדין לא היה לו לסמוך עליהם כיון שיש בעיר גדול מהם. וכיוצא בזו כתב הרא"ש ז"ל כלל ל"ב ע"ש הילכך חייב ראובן לפרוע לשמעון מה שהפסידו ואע"ג דאיכא מ"ד דלא נקרא מוסר אלא המתכוין להזיק את חבירו אבל מי שנתכוון להוציא את שלו לא נקרא מוסר ודמי לנסכא דר' אבא דאמר אין חטפי ודידי חטפי. שתי תשובות בדבר חדא שנמצא למפרע שהדין היה עם שמעון. ותו דאיכא סהדי שתקף ע"י עכו"ם ותו לא מהימנינן ליה לומר חטפי ודידי חטפי ובשלמא אם היה מתברר למפרע שהדין עם ראובן היה פטור מכל הוצאות שמעון דמצי למימר היה לך לפרוע לי כיון שהדין עמי ואתה הפסדת אנפשך אבל כיון שנמצא למפרע שהדין עם שמעון נמצא שהיה צריך להוציא הוצאות לינצל ממנו וחייב לשלם לו כל מה שהפסיד בעדים:

ג **שוב טען שמעון** שהוציא הוצאות זולת מה שמעידים העדים בזה רואה אני שפטור ראובן ולא מבעיא אם טוען בריא לי שלא הפסיד אלא אפילו שטוען ראובן אינו יודע פטור חדא דבמסור עצמו איכא פלוגתא דר"ת סובר דכיון דמסור אומר איני יודע ישבע הנמסר כמה הפסידו ונוטל. אבל ר"י פסק דלא מפקינן ממונא מספיקא וכן הוא הסכמת הרא"ש ז"ל וכן כתב בתשובה דלא מפקינן ממונא ממסור אלא בראיה ברורה אבל לא בהוכחות ואומדנות. אלא שראיתי לבעל מ"מ שכתב שדעת הרמב"ם ז"ל כדעת ר"ת ז"ל וז"ל ומתוך מה שכתב והמוסר כופר במה שטענו נראה שהוא סובר שאם המוסר אינו כופר אלא אומר איני יודע שהלה נוטל השבועה מיהת וכן דעת ר"ת ז"ל ויש חולקים ע"כ: וא"כ כיון דאתריה דמר הוא נשבע הלה ונוטל מ"מ נראה לי שאין זה הדקדוק מוכרח בלשון רבינו ז"ל דמשום דבעי למימר אם תפס הנמסר אין מוציאין מידו משום הכי אמר שאפי' כפר ממש ואמר לא הוציא כלום אפ"ה אם תפס לא מפקינן מיניה אבל לעולם אימא לך שאם לא תפס ובאין לדון אפילו טען איני יודע לא מפקינן דמספיקא לא מפקינן ממונא והכי מסתבר טפי דאם לא כן לא שבקת חיי לכל מסור שהנמסר יטעון עליו עד כמה והמסור אי איפשר לו לדעת כמה הפסיד ונמצא נוטל את שלו. ואי משום השבועה מורה היתר לעצמו לומר כיון שמסרני מותר לקחת ממונו. ואפילו תימא שכן דעת הרב ז"ל כאשר כתב מגיד משנה ה"מ במסור גמור שהוא מתכוין להזיק את חבירו אבל ראובן זה לא היה מתכוין אלא להציל ממונו לפי דעתו שחשב שהדין עמו דיינו שיפרע מה שיודעים העדים שהפסיד אבל שיהיה כנגדו נשבע ונוטל אין לנו. הילכך מה שיש עדים שהפסידו חייב לפרוע אבל מה שאין לו עדים פטור. ואם טען שמעון ישבע שאינו יודע שהפסדתי כך וכך משביעין אותו כי הך דאמרינן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ישבע שא"י ופטור ואע"ג דאין משביעין את המוסר לא שבועה חמורה ולא שבועת היסת שאני התם שהוא רשע ואין לך פסול יותר מזה אבל בנ"ד לאו רשע הוא דטעי ואמר שלי אני נוטל ואפילו שנשבע לקיים מאמר הברורות כיון שהברורים נסתלקו מן הדין נפטר ראובן משבועתו זאת אבל לא משבועת הר סיני שנא' אשר תשים לפניהם אבל לא מפני זה נפסל לשבוע' ולעדות דסבור בדין אני עושה ליטול את שלי ומיהו אם התרו בו שלא ילך לערכאותיהם לפי שעובר על הסכמת הקהל נפסל לשבועה ולעדות:

תשובה קעג

א **שאלת** על הא דאמרינן אפטרופא לדיקנני לא מוקמינן הרי שהעמידוהו אם מצי למימר לא ניחא לי במאי דעבד או לא:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים כי לדעת הרא"ה ז"ל אם העמידוהו לאו כלום הוא והרש"בא ז"ל כתב דנהי דאין ב"ד חייבין להעמיד לדיקנני אפטרופוס אבל אם העמידוהו ונתרצה כל מה שעשה עשוי. והר"ן ז"ל כתב שתי הסברות ולא הכריע בהן אבל מדברי רש"י ז"ל נ"ל שהוא סובר כדעת הרש"בא ז"ל שכתב בפרק המפקיד עלה דהא דפרכינן ולוקים אפטרופא לעולם ומתרצינן אפטרופא לדיקנני לא מוקמינן כתב אין ב"ד טורחין לבקש אפטרופוס לאנשים גדולים שנתמלא זקנם לפי שלא ימצאו דבשלמא ליתמי איכא דשמע להו והוי אפטרופוס לדבר מצוה אבל לדיקנני לא שמעי להו ע"כ. וטעמא דלא טרחו ב"ד אבל אם טרחו ומצאו מי שרצה לשמוע להם להיות אפטרופוס אפילו על הגדולים הרי הוא עשוי ודין אפטרופוס יש לו. וכן דקדקתי מלשון הרמב"ם ז"ל פרק ז' מהלכות נחלות שאין ב"ד חייבין להעמיד אפטרופוס לגדולים שהם בני דעת ע"כ. משמע דחיובא ליכא אבל אם עשו מה שעשוי עשוי וכן דעת בעל מ"מ בפרק הנזכר וכל שכן היכא דאיכא יתומים קטנים וגדולים דמגו דנחית לחלק הקטנים נחית נמי לחלק הגדולים ומה שעשה עשוי כיון שמנוהו ב"ד:

תשובה קעד

א **עוד** שאלת מי שנתחייב שבועת היסת ונשבע ואח"כ נודע שנשבע לשקר אם נפסל לעדות ולשבועה מן התורה או מדרבנן:

ב **תשובה** לא ידעתי מקום לשאלה זו שהרי לא מפני שכפר בממון נפסל כדאמרינן לגבי גזלן אי מדאורייתא אי מדבריהם אלא מפני שנשבע לשקר נפסל ומה לי שיהיה חיוב השבועה מדאורייתא או מדרבנן והלא מי שעבר על שבועת ביטוי אע"פ שאין שם עסק ממון כלל נפסל לעדות ולשבועה עד שיעשה תשובתו ותשובתו משיבוא לב"ד שאין מכירים אותו ויאמר להם חשוד אני או יתחייב שבועה בב"ד שאין מכירין אותו בממון חשוב וישלם ולא ירצה לישבע ושאר פסולי עדות משום ממון שגזלו או שחמסו אע"פ ששלמו צריכין תשובה לשון הרמב"ם ז"ל וכתב הטור ואיני יודע למה לא יוכשרו אחר שהחזירו הממון ואיפשר שר"ל אע"פ ששלמו כיון דבכפיית ב"ד שלמו פסולין עד שישובו מעצמם עכ"ל. ולשון רבינו שכתב פרק עשירי אינו נאות לזה כגון הגנבים והחמסנים אע"פ שהחזיר פסול ע"כ. ולשון שהחזיר משמע מעצמו. ונ"ל דהרב לא איירי במי שגזל פעם א' דהאי ודאי אם החזיר מה שגזל מעצמו בלא שום כפייה חזר לכשרותו שזו היא תשובתו אבל מי שהוא רגיל בגזל וחמס לא סגי בחזרה עד שיעשה תשובה וכגון שאינו נוטל אפי' מתנות של היתר ומוותר ממונו לאחרים או לעניים וכן כל כיוצא בזה:

תשובה קעה

א **שאלת** ממני על ראובן שהיה נשוי שתי נשים ולו אח מומר והלכה אחת מנשותיו והמירה ונשאת לעכו"ם ומת ראובן בלא בנים אם אשתו צריכה חליצה מאחיו המומר או לא:

ב **תשובה** דע כי צרת סוטה פטורה מן החליצה וכן היא הסכמת הפוסקים אשר אנו סומכים עליהם ואשה זו צרת סוטה היא שהרי בעילת העכו"ם אוסרת אשה על בעלה וכיון דאשה זו אפילו היתה חוזרת לדת ישראל אסורה על בעלה צרתה פטורה מן החליצה. ואע"פ שמהר"ר ישראל החמיר בכיוצא בזה סי' רי"ט מפני שחשש לסברת מהר"ם אפי' כנגד הריא"ף והתוספות ז"ל אבל אין כן דעתינו אלא ודאי צרת סוטה אינה צריכה חליצה כלל ובנ"ד אפי' מהר"ם מודה כיון שעיקר הדין מחלוקת. ואם המומר זוקק ליבום מחלוקת הילכך אזלינן לקולא ואינה צריכה חליצה ממנו וכן אני אומר אם הלך אחיו למד"ה אע"פ שלא המיר כיון דהוי שעת הדחק לא חיישינן לסברת המחמיר וכן אם הוא בעיר ואינו רוצה לחלוץ עד שיתנו לו ממון לא חיישינן ליה ונתיר אותה בלא חליצה. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאפילו שהיבם בעיר ורוצה לחלוץ כיון דנאסרת לכהונה אינה חולצת כלל. והוראה זו סמוכה על שני כללים דצרת סוטה פטורה מן החליצה וביאת העכו"ם אוסרת אשה על בעלה והרי היא כסוטה וצרתה פטורה מן החליצה. ואל תקשה עלי שאני מיקל באיסור אשת איש. ליתא דאין כאן אלא לאו דלא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר וגו':

תשובה קעו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בענין פרוזבול אם טען פרוזבול היה לי ואבד אי משבעינין ליה או לא:

ב **תשובה** זו מחלוקת שהרמ"ה ז"ל כתב דמשביעינן ליה אבל הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו דלא משביעינן ליה. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ט מהלכות שמיטה ויובל וז"ל אומרים לתובע היה לך פרוזבול ואבד אם אמר הן נאמן ואם הודה שלא כתב פרוזבול אבד חובו ע"כ: ואא"ב דלא משביעינן ליה היינו שפותחין לו היה לך פרוזבול ואבד אבל אי משביעינן ליה היאך פותחין לו כך והרי ב"ד פותחין לו שישבע לשקר. ותו דקאמר ואם הודה שלא כתב עדיפא מינה הוה ליה לאשמועינן ואם לא רצה לישבע אבד חובו אלא ודאי משמע דלא משביעינן ליה. ותו דמהימינן ליה בכמה טענות במגו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבד ואי משביעינן ליה אין זה מגו טוב. ותו כיון דשמיטת כספים

בזמן הזה מדרבנן בעלמא בטענת כל דהוא דחינן לה. ותו דמטעמא גופיה דתקנו פרוזבול כדי שלא תנעול דלת בפני לוין מהאי טעמא תקנו נמי שיהיה נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד ואי משביעינן ליה בטלה לה טעמא דתקנתא דאין אדם חפץ להתחייב שבועה בב"ד ואיכא נעילת דלת. וא"ת מה יועיל הפרוזבול והלא כתב הרמב"ם אין כותבין פרוזבול אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של ר' אמי ור' אסי שהם ראויים להפקיע ממון בני אדם ע"כ. לא קשיא כלל שלא היתה כוונת הרב ז"ל לומר שלא יכתבו אותו אם לא יהיו כר' אמי ור' אסי דא"כ לעולם לא יכתבו פרוזבול ואיכא נעילת דלת אלא כוונתו ז"ל לאפוקי שלא יהיו ב"ד של הדיוטות אבל גדול שבעיר כותב דיפתח בדורו כשמואל בדורו ויכול להפקיע ממון ורוב האחרונים ז"ל הסכימו שכותבין אותו בכל ב"ד וכן נהגו:

ג **ולענין מלוה** שעברו עליה כמה שמיטות והוא כתב פרוזבול בשמיטה האחרונה. מצי למימר כבר נפקעה המלוה בשמיטה הראשונה ואין כאן מלוה על מה שיחול הפרוזבול. וכן אם כתב פרוזבול בשמיטה הראשונה לא נפקעה המלוה אפילו עברו עליה כמה שמיטות ואין צריך לכתוב פרוזבול על מלוה אחת בכל שמיטה ושמיטה שהרי כיון שכבר מסר הלואתו לב"ד שוב לא קרינן בה לא יגוש. ואם הלוה הלואות אחרות אחר שכתב הפרוזבול צריך שיכתוב פרוזבול שני דקי"ל פרוזבול הקודם למלוה לאו כלום הוא:

ד **ולענין השליח** הבא בהרשאה וטען הלוה כבר עברה השמיטה אי מצי השליח לטעון פרוזבול היה למשלח ואבד נ"ל שיכול לטעון דהא קי"ל שלוחו של אדם כמותו ולפיכך כיון דמלוה מצי למיטען הכי שלוחו נמי וכי היכי דמלוה לא משבעינן ליה כדכתיבנא שליח נמי לא משביעינן ליה ויותר יש להאמין לשליח בטענה זו ממלוה גופיה דאלו מלוה ליכא דמכחיש ליה אבל שליח איפשר דאי שיילינן ליה למלוה הוה מודה דלא כתב פרוזבול ונמצא השליח שקרן הילכך אלמלא דקים ליה דמשלחו כתב פרוזבול לא הוה טעין הכי. ותו דלא עביד איניש דמשקר ולא לו. ואיפשר דאפילו הרמ"ה ז"ל דכתב דמשביעינן ליה מודה הוא דלא משביעינן לשליח הטוען פרוזבול היה למשלח ואבד: ואפילו תימא דעדיין היא מחלוקת הא ברירנא לעיל דמסתברא כמאן דפסק דלא משביעינן ליה:

תשובה קעז

א **שאלת** ממני ידיד נפשי אודיעך דעתי בשטר מתנה שכתוב בו לשון זה מה שעבר בפנינו ביום ראשון ט"ו לחדש אלול שנת הצו"ר לבריאת עולם למנייננו פה צפת תוב"ב שהיקר כ"ר משה ן' סידה היה רוצה ללכת חוצה לארץ ורצה לסדר נפשו שלא היה יודע מתי יחזור או מה שהש"י יגזור עליו ואמר בתורת צוואה שהמעות שהיו לו ממושכן בו הבטאן של כ"ר יהודה אבו אל עפייא כמו שכתוב בארוכה בשטר שיש ביניהם שאחר עבור הששה עשר חדשים רצופים הכתובים בשטר המשכנתא אם ח"ו יפטר בתוך זה הזמן או לאחר הזמן כ"ר משה הנזכר יתנו מעות המשכנתא לחכם מורנו הרב הנעלה כמה"ר יעקב בירב נר"ו שיאכל הפירות הוא וישיבתו כל הזמן שיתארך שלא תבואנה שתי אחיותיו שאם תבואנה באי זה זמן שיהיה יתנו להן המעות הנזכר אבל אם לא תבוא אלא אחת לא יתנו לה כי אם חצי המעות וחצי האחר ישאר ביד מורנו הרב הנזכר לעשות בו כרצונו כנז' לעיל ואם לא תבואנה שתי האחיות הנזכרות אם לסבה שימותו שם או שישארו לשם יתנו את המעות ביד מורנו הרב הנזכר לו ולישיבתו ויעשה כרצונו מתנה גמורה אגב ד' אמות קרקע שיש לו בא"י מתנת בריא מתנת פרהסיא גלויה ומפורסמת לכל ושעבד כ"ר משה הנזכר המעות הנזכר לאכילת הפירות הוא וישיבתו כנז' לעיל וקנינו מכ"ר משה הנזכר על כל מאי דכתיב ומפורש לעיל וכו' ועתה כבר מת הנותן והחכם המקבל ושטר המשכנתא ושטר המתנה יוצאים מתחת יד יורשי הרב מקבל המתנה ונחלקו חכמי צפת תוב"ב אם המתנה היא מתנה או לא ורצית לדעת דעתי בזה:

ב **תשובה** הנה הגיע אלי קונדריס מאת המקיים המתנה ונתן בה ג' טעמים ולדעתי אין המתנה כלום ומתוך מה שאכתוב יתבארו הטעמים אשר כתב ואם יש לסמוך עליהם או לא: ומה שיש לדקדק אם מתנה זו היא מתנת בריא או מתנת ש"מ. ותו אם נתן לו הקרן עצמו או הקנה לו הקרן לענין הריוח והקרן יהיה קיים כי מלשון השטר משמע הכי ומשמע הכי. ותו אם מסירת שטר המשכנתא קני או לא. ותו אם המלוה נקנית בקנין כזה ותו אם זכו יורשי הרב במתנה זו כיון שלא הגיעה לידו בחייו. לענין אם זו מתנת ש"מ הדבר ברור שאין זו אלא מתנת בריא כיון שהוא מהלך על רגליו כדרך הבריאים ואף על גב דכתב שרוצה לצאת חוצה לארץ ורוצה לסדר נפשו אין זה מצוה מחמת מיתה כמפרש לים והיוצא בשיירה אפי' לדעת הרמב"ם והרי"אף ז"ל דפסקו דהני נמי מצוה מחמת מיתה נינהו דוקא מפרש לים הגדול או היוצא בשיירה במדברות שהם קרובים אל הסכנה אמרו אבל היוצא מא"י לחוצה לארץ אין זה יוצא בשיירה וכן נראה מלשון השטר שכתב שלא היה יודע מתי יחזור או מה שהש"י יגזור עליו ולא כתב שמא ימות

ונפקא מינה כדלקמן. ולענין אם הקנה לו הקרן לעשות בו כרצונו או הקנה לו הקרן כדי שיעשה בריוח כרצונו הדבר ברור אצלי שלא השליטו לעשות בקרן מה שירצה שהרי כתב שיאכל הפירות הוא וישיבתו וכן כתב בסוף ושעבוד כ"ר משה הנז' המעות הנז' לאכילת הפירות הוא וישיבתו כנז' לעיל. ואע"ג שכתב באמצע יתנו את המעות ביד מורנו הרב הנז' לו ולישיבתו ויעשה כרצונו מתנה גמורה דמשמע דגם הקרן נתן לו לעשות בו כרצונו מ"מ תפוס לשון אחרון שהוא העיקר בשעת השעבוד או תפוס לשון ראשון אבל לתפוס לשון אמצעי אין לנו דודאי אירשא או אסיפא סמוך ובר מן דין בעל השטר על התחתונה. נמצאת למד כי אפי' תימא שהמתנה מתנה ויורשי האב במקומו קיימים אין להם רשות אלא בפירות לא בקרן:

ג **ולענין** מסירת שטר המשכנתא אי הוי קנין או לא כבר ידעת דאין אותיות נקנות במסירה אלא בכתיבה ומסירה ולכתוב קני איהו וכל שעבודא דאית ביה ואי לאו הכי אפי' כתב ליה קני לך האי שטרא לא קנה וכן כתבו הפוסקים והחכם המקיים המתנה כתב דלא גרע כתיבת שטר המתנה הנז' לעיל מקני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה כיון שהקנה לו המעות שעל הבטאן והזכיר המעות הרי הקנה לו מעות הכתובים בשטר ואי בשעבוד לחוד אמרינן דקנה משום שהמעות הם המשועבדים בו כ"ש אם הזכיר המעות שהם כתובים בשטר ע"כ. ואינו מחוור כלל דאיך נעשה ק"ו מהכרם לאפוקי ממונא מחזקת מאריה ואם איתא למה תיקנו חכמים כתיבה ומסירה וקני איהו וכל שעבודא דאית ביה ותקנו שיאמר קני המעות הכתובים בשטר זה אלא משום דמטבע אינו נקנה בקנין. ואי משום אותיות מילי נינהו הילכך לית ליה תקנתא אלא בכתיבה ומסירה וקני איהו וכל שעבודא דאית בה. ותו דאנן לא מתקינינן לישנא דנותן כשהוא בריא לקיים המתנה דע"כ ליכא פלוגתא אלא בלישנא דש"מ. ומעידני עלי שהיה מחלוקת ביני ובין הרב הנזכר במעשה שאירע קרוב לנ"ד וכתב ז"ל שהמתנה בטלה וז"ל צואה זו בטלה שאין לנו לתקן לשון הש"מ דאע"ג דגילוי דעתא הוא שרוצה שיהיה הריוח לבעלי תורה גילוי דעתא בש"מ לאו כלום הוא. וכן כתב הרשב"א ז"ל עלה דהך דאמר רב נחמן ש"מ שאמר ידור פלוני בבית זה או יאכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו או תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו וכתב עלה ושמעינן מהכא דלא מתקנינן לישנא דש"מ אלא דיינינן ליה כבריא דדברי ש"מ כמסורין וככתובין דמו אמרו אבל להוסיף על דבריו לא אמרו דאי לא תימא הכי אף אנן נתקן הלשון ונדון המחשבה ונאמר כיון שאמר גילה דעתו שרוצה שידור בביתו ונתקן דבריו דבית לדירה

קאמר וזה נ"ל ברור. וש"מ שאמר תנו שטר חוב זה לפלוני לא קנה עד שיאמר קני איהו וכל שעבודא דאית ביה וכו':

ד **וז"ל** נמקי יוסף אבל לגבי מתנת אחרים אע"ג דאי לא בעי למימר דקל לפרותיו הא דאמר פירות דקל דברי בטלה נינהו מ"מ אין לנו אלא מה שהוציא בשפתיו ע"כ. מכל הלין משמע דלית ממשא בהאי צוואה עכ"ל הרב ז"ל. ולזה הסכים הרב מה"רר שמואל הלוי ז"ל. ואני חלקתי עליהם וכתבתי באותו פסק וז"ל כיון דכתב בסוף ככל תיקון חז"ל משמע שעל לשון חכמים סמך בלשון המועיל דהיינו דקל לפירותיו וילמד עליון מתחתון. ודכוותיה תמצא במרדכי בשם רבינו ברוך ז"ל עלה דהא דרב נחמן. ותו דבהך דתנו שטר פלוני לפלוני חלוקין עליו רוב הפוסקים והרמב"ם ז"ל מכללם וכתבתי לשון בעל מ"מ וסוף לשונו וכשם שהדירה נקנית בגוף הבית כך ראיית השטר נקנית במלת השטר אלא שבבריא צריך לפרוט משום דמילי נינהו זה נ"ל לדעת המחבר. הרי לך בהדיא דע"כ לא פליגי אי מתקנינן לישנא אלא בש"מ אבל בבריא לכ"ע לא מתקנינן לישניה עד שיכתוב קני איהו וכל שעבודא דאית ביה. ואפי' בש"מ שהיה מחלוקתנו הסכים הרב מקבל מתנה זו וסמך על הרשב"א ז"ל ובטל את המתנה והם שנים ואני א' ובטלנו המתנה שנתן ללומדי תורה והחזירו אותה ליורש וכפו אותי שהיתה המתנה בידי. וכ"ש בנ"ד שהיא מתנת בריא שלא נתקן לשונו לומר כי מה שאמר יתנו מעות המשכנתא לחכם מורנו הוי כאלו אמר קני איהו וכל שעבודא דאית ביה:

ה **ולענין** אם מעות המלוה נקנה בדרך זה הדבר מפורסם דאין זה קנין דאפי' מעות של פקדון לא מצי לאקנויינהו אלא באודית' כדאיתא בעובדא דאיסור גיורא כ"ש מעות מלוה דלהוצאה ניתנו. וגם החכם המקיים המתנה הודה בזה אלא שאמר דבהקדש ובעניים אם אמר אדם מטבע שיש לי במקום פלוני אתן להקדש ולעניים חייב לקיים דברו ואפי' דבר שלא בא לעולם. אם אמר שיתן אותו לצדקה חייב לקיים דברו וכמו שכתב הרב ז"ל פרק כ"ב מהלכות מכירה וספ"ו מהל' ערכין ע"כ. והחכם הזה אגב שטפיה נתחלף לו מטבע של פקדון למטבע של מלוה דדוקא בפקדון ולא כפר בו יכול להקדישו לפי שהוא ברשותו בכל מקום דאיתיה אבל מלוה דלהוצאה ניתנה פשיטא שאין המלוה יכול להקדישו דמה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ומה שרצה לדמות נ"ד למקדיש דבר שלא בא לעולם אם היו מעות של פקדון כאשר חשב יפה דמה אותם. אבל כיון שהוא מלוה לא דמי כלל דמלוה אינה ברשותו כלל אלא ברשות אחרים שנתן להוצאה והרי הם של לוה ממש הילכך אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אבל דקל או שדה ברשותו הם אעפ"י שלא באו הפירות לעולם וכן דגים שבים אינם ברשות אחרים ותו דאפי' לפי

שיטתו לא אמר הרב שהם הקדש אלא שחייב להקדישן כשיבאו לידו ובנ"ד ליתיה שמת וזכו בו היורשים ומה שכתב הרב אם צוה האדם כשהוא ש"מ ואמר כל מה שיוציא אילן זה לעניים זכו בהן העניים דוקא בש"מ כפשט לשונו דמצוה לקיים דברי המת שמא תטרף דעתו עליו אבל בבריא לא זכו בו העניים והבו דלא לוסיף עלה וזה ברור מאד. ותו שיש כמה גאונים ראשונים חלוקים על הרב בדין זה והיורש מצי למימר קים לי כהנך ולא מפקינן מיניה. ותו אפי' לפי שיטתו הניח חלק בני הישיבה דמסתמא עניים הם אלא חלק הרב שהיה עשיר איך זכה בו. וכי תימא שכרו הוא נוטל והוי דבר של מצוה ללמד תורה לרבים הא ליתא דמה אני בחנם אף אתם בחנם אם לא שתאמר שתתקיים המתנה בדבר מועט שהוא שכר בטלה: ובר מכל הלין הרב ז"ל מקבל המתנה חלק עלי באותו מעשה שהזכרתי למעלה שנתן ש"מ מעות ביד שליש וצוה שיאכלו הריוח בעלי תורה ופסק דריוח הוי דבר שלא בא לעולם ואינו יכול להקנותו וסדרתי לפניו דבעלי תורה הוי כהקדש לעניים. ותו כיון שנתן המעות ביד שליש הוי נמי כדקל לפירותיו וצווחתי ככרוכיא ולית דאשגח בי והרי היא כתובה לפני בנ"ד נמי כיון דאין מטבע נקנה בקנין לדידיה אין חילוק בין עניים לעשירים ואפי' לדידי שאני סובר דבעלי תורה הוי כעניים לא דמו אהדדי כלל דבעובדא דידן נתן המעות ביד שליש אבל הכא שהמעות ביד הלוה אינו יכול להקנותם אלא בכתיבה ומסירה וקני איהו וכל שעבודא דאית ביה: עוד כתב החכם המקיים המתנה כיון שהזכיר בראש שטר המתנה שטר המשכנת' של הבטאן ולבסוף כ' מתנ' גמור' אגב ד' אמות קרקע הוי כאלו הקנה לו שטר המשכנתא אגב הקרקע וכתבו הפוסקים כי ש"ח נקנה אגב קרקע. ואתה ראה גם ראה כמה מהדר האי צורבא מרבנן לקיים מתנה זו לפי שנעשית ע"י רבו אפי' להוציא ממון שלא כדין שהרי כתוב בשטר ד' פעמים שהקנה לו המעות ולא הזכיר השטר ומה שהזכיר שטר המשכנתא לא להקנות את השטר מזכירו אלא סיפור דברים הוא תדע שאפי' שם בראש שטר המתנה אין נותן אלא המעות וז"ל ואמר בתורת צואות שהמעות שהיה ממושכן בו הבטאן של פלוני כמו שכתוב בארוכה בשטר שביניהם וכו' הרי לך בהדיא שלא הוזכר שטר המשכנתא אלא אגרא שהרי למעלה מזה ולמטה הזכיר בהדיא שנותן לו המעות. ותו אפי' לפי דרכו הלך אחר לשון ראשון ואחרון כמו שכתבתי למעלה: ותו כי עיקר הדין אם השטר נקנה אגב קרקע הוא מחלוקת פוסקים שהר"ח ז"ל כתב שאין עומד אלא במקום מסירה לבד ע"כ. הילכך נ"ל דלית ממשא בהאי מתנה כלל דאי משום שטר המשכנתא לא הקנה כדין קנין שטרות ואי מפני שטר המתנה אין אדם נותן מה שאינו שלו דמלוה להוצאה ניתנה. ולענין אם זכו יורשי הרב במתנה זו אפי' אם היתה המתנה

מתנה. דע כי לעולם אומדין דעת הנותן ואם היורש ממלא מקום אבותיו ויש לו ישיב' הרי עומד במקום מורישו ואם אין היורש ממלא מקומו אומדן דעתא שלא נתן זה אלא לעשות מצוה ולפיכך תנתן לישיבה הגדולה שבעיר שזו היתה כוונת הנותן ומפני שאין אנו דנין בזה לא אאריך בו כי הדבר ברור אצלי מאד שאין המתנ' כלום ולא אחשוד את הרב בזה אלא אחד מבני הישיבה הבלתי בקיאים סדר לשון המתנה:

תשובה קעח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שנשבע לאשתו שלא ישא אחרת עליה כמנהג ואחר כך נשבע שישא אחרת אם חלה שבועה שנייה או לא:

ב **תשובה** אם נשבע שישא עליה אשה אחרת הרי זה נשבע לעבור על המצוה שנאמר לא יחל דברו ולא חלה כלל ואע"ג דהוה מצי למימר דאיפשר לרצות את אשתו עד שתתן לו רשות לישא אשה אחרת מ"מ בשעה שיצאת מפיו לא היתה ראוי' לחול כלל ואעפ"י שיהיה לה זמן לחול כגון שנתנה לו אשתו רשות ומחלה לו השבועה הראשונה לא חלה השנייה ואף על גב דאמרינן דהנשבע שבועה על שבועה לא חלה ואם נשאל על הראשונה חלה השניה ה"מ בזמן ששתיהן לקיים ענין אחד אבל בזמן שהשבועה השנייה היא הפך הראשונה לא חלה דהתם שבועה בתרייתא מתלא תליא אי משכח דוכתא חיילא אבל בנ"ד בשעה שיצאה מפיו יצאת לשוא למה"ד למי שנשבע שלא אוכל ככר זו שבועה שאוכלנה השנייה שבועת שוא ולוקה עליה אעפ"י שהיה איפשר לישאל על הראשונה ותחול השנייה אלא ודאי טעמא היא כיון שבשעה שיצאת מפיו יצאת לשוא שוב אין לה תקנה. אבל אם נשבע שישא אשה סתם או אפי' אמר שישא אשה אחרת כיון שלא אמר עליה אין זו שבועה לבטל את המצוה כיון דאיפשר לו לגרש את אשתו וישא אחרת הילכך חלה השבועה השנייה וא"ת הא ניחא אם יש לו ליתן לה כתובה אבל אם אין לו אנוס הוא וקי"ל מי שנשבע על דבר ואין יכול לקיים מפני האונס פטור. הא לא קשיא דאיפשר לזרוק לה גיטה ותשאר הכתובה חוב עליו ויסדרו אותו כמו שמסדרין לכל ב"ח ואע"ג דתקנו הגאונים שלא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ נותן לה כתובתה בכה"ג לא תקינו שיהיה זה עובר על שבועתו מפני תקנתם הילכך אין כאן אונס. ומיהו מפני תקנת הגאונים ראוי להשתדל שיתחרט על שבועתו השנייה ויתירוה לו או עם האשה שתמחול לו השבועה הראשונה ויקיים השנייה ואם אי איפשר זה יזרוק לה גיטה ותשאר הכתובה חוב עליו כדכתיבנא:

תשובה קעט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בחתן שיש לו ב"ה בשכונתו ויצא להתפלל שם כל ז' הימים אם אומרים שם תחנונים או לא:

ב **תשובה** אין לומר תחנונים בב"ה שהחתן שם כיון שהם לו ימי משתה ושמחה מק"ו מב"ה שיש שם בעל מילה משום דכתיב בה שש אנכי על אמרתך וגו' וכ"ש שמחת חופה ואם אין הציבור רוצים לבטל נפילת אפים ותחנונים מוטב שיצא אחר ברכת כהנים:

ג **וגדולה** מזו כתב מהרר"י ז"ל שאפילו ביום ו' בשחרית כשהחתן בב"ה נראה דאין לומר תחנה הואיל ובאותו יום נכנס לחופה כולי יומא חדא מלתא היא ומועד דיליה הוא וראיה מערב הפסח דאין לומר למנצח משום שחיטת פסחים אע"ג דאין שחיטת פסחים אלא לאחר חצות ע"כ. ולא ראינו מימינו מנהג זה שעדיין לא נקרא חתן ולא חל עליו שום דבר חתונה ואע"ג דמברכין שהשמחה במעונו מכי רמו שערי באסינתא דוקא בבית החתן בשעת סעודה מפני שהם שמחים מאותה שעה אבל אינם פטורים משום מצוה ולא מנפילת אפים ולא מתחנונים. והראיה שהביא מערב הפסח שאני התם שהיא מצוה המוטלת על כל ישראל וכלם שמחים בשמחת הפסח ואפילו מן הבקר הם עסוקים בפסח שיהיה מוכן להם לבין הערבים והיה איפשר ללמוד מראיתו ז"ל לענין שהחתן עצמו יהיה פטור מנפילת אפים ותחנונים אבל לפטור כל הקהל בשבילו אין משם ראיה. ומ"מ לנ"ד כשחל כבר השמחה שמחה של מצוה היא וכל העם נפטרו שנאמר שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב ואין לומר תחנונים עד שיצא החתן:

תשובה קפ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בגיורת שנשאת ונתגרשה ועתה באתה לינשא כותבין לה הגיורת או הגרושה:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר דאין קפידא בדבר דטעמא הוי כדי שלא תנשא לכהונה ושתיהם אסורות לו. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דראוי לכתוב הגיורת שלא תשתכח שם גרות מעליה דלמחר יגרש אותה זה ותנשא לגר ובתו פסולה לכהונה דקי"ל כר' אלעזר בן יעקב דאמר ישראל שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה ע"כ: ותו איכא נפקותא דאם תשתכח שם גירות מעליה לא תוכל להנשא לקרוביה מצד האב אבל אם שם גיורת עליה תנשא לקרוביה מצד האב דלא גזרו בגר בשאר האב כלל ואפי' בשאר האם איכא נפקותא דאין איסורייהו אלא מדרבנן אבל מן התורה הכל מותר דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי הילכך לעולם צריך לכתוב לה

הגיורת כדי שלא נשכח ייחוסה ואין צריך לכתוב גרושה דבכלל גיורת שאסורה לכהונה היא וכן אשה גרושה ואלמנה צריך לכתוב הגרושה אעפ"י שנתגרשה ואח"כ נתאלמנה ואין צריך לכתוב מתרכתא וארמלתא אלא מתרכתא לבד ופשוט הוא וכן כתב מהר"ר ישראל ז"ל:

תשובה קפא

א **שאלת** ממני על ראובן שכתב שטר מתנה לשמעון על שדה וקנו ממנו וכתבו לו את השטר והרי הוא חתום בשני עדים ואחד מהם פסול מפני שהוא קרוב וראובן מודה שקנו מידו אבל אינו רוצה לקיים המתנה. ושמעון טוען לא איברו סהדי אלא לשקרי ודל מהכא שטרא וכיון שהוא מודה שקנו מידו יקיים המתנה:

ב **תשובה** הדין עם ראובן ואין המתנה כלום דאע"ג דאמרינן לא איברו סהדי אלא לשקרי ה"מ בקנין מן המזכה לזוכה אבל הכא לא רצה ראובן להקנותו אלא בשטר ושטרא חספא בעלמא הוא ובשלמא אם היה אומר קנו ממני שנתתי לו שדה פלוני אע"ג שהעדים פסולין כיון שהוא מודה שקנו ממנו דל סהדי מהכא וחייב לקיים מתנתו כיון שמודה שנתן בקנין אבל היכא דאומר כתבו לו שטר מתנה ועל ידי השטר יזכה בשדה לא גמר להקנותו אלא ע"י השטר וחספא בעלמא הוא כיון שהוא פסול מתוכו. ומינה אתה דן שאפי' היו עידי הקנין כשרים והלך זה והחתים קרוב או פסול בשטר אינו זוכה במתנה באותו שטר עד שיחתמו העדים הכשרים שהיו בשעת הקנין. ומ"מ אם אמר קנו ממני שנתתי לו שדה פלוני וכתבו לו שטר מתנה המתנה קיימת ואין השטר אלא לראיה בידו שהיה שלו הילכך אע"פ שנמצא השטר פסול לא מפני כך נתבטלה המתנה כיון שהוא מודה שקנו מידו:

ג **כללא** דמלתא אם הקנהו בלא שטר המתנה קיימת ואם הקנה ע"י השטר המתנה בטלה ודוק ותשכח שכן הוא האמת והצדק בס"ד:

תשובה קפב

א **שאלת** ממני על גט אשר בא מצידון ויש בו ספיקות ראשונה מחקין ושנייה שלא כתוב לא שם אביו ולא שם אביה ועוד יש בו אותיות יתרות וגם כתוב דמיאט דעל כיף ימא רבא מותבה וחוץ מזה כי לפי דעתי הסופר הוא עד הראשון ולכל למדנו רבינו דבדעבד כשר כאשר כתוב בהרשב"א ובר ששת ז"ל דק דעל כיף ימא רבא מותבה ואינו כן דעל נהרא מותבה:

ב **תשובה** אם היה הבעל בעיר ראוי היה שיכתוב גט אחר מהספקות אשר כתבת ועוד אחרת שכתב יתבה וצריך לכתוב מיתבא אבל כיון שהבעל במקום אחר אין ראוי לעגן את האשה מפני ספיקות הללו ולא מיבעיא אם כבר נתנו לה השליח שתנשא בו אלא אפילו לכתחלה יתננו לה והוא כשר דאי מפני המחק של צידן אפילו תימא שהוא מחק אינו כלום שהרי המחק בשיפולי התיבה ואין זה מחק הפוסל בשום מקום כ"ש בגט. ואי משום היודי"ן היתרות פוק חזי כמה בני אדם דלא בקיאין בחסרות ויתרות ואדרבה יו"ד דימיאט רואה אני שהיא צריכה שהרי כולם קורין לה דימיאט ולא דמיאת אעפ"י שעיקר השם דמיאת מ"מ רוב העולם קורין אותה דימיאט בחי"רק תחת הדל"ת והוא שם הי"וד במקום החי"רק כמנהג הלועזים וע"ד זה כתב שני יודי"ן דמייאט ובודאי שלא היה צריך זולת אחת אבל אין זה מעכב כלל. ומה שלא כתב שם אביו ואביה אינו מעכב כדכתבו האחרונים ז"ל והרא"ש ז"ל מכללם ואדרבה אם היו מסופקים בשם אביה יפה עשו שלא כתבוהו דמוטב שלא יזכר שמו ממה שישנו ונמצא הגט פסול. ולענין כתב סופר ועד וכי מפני אומדן הלב נעגן את האשה וכ"ש שאני דקדקתי במקצת אותיות ואינם דומות ועוד דחזקה שעשו הדבר כהוגן ואתה הגביר עברת על מדותיך ומחלת כל זה אבל קשה לך דכתב דעל כיף ימא מיתבה והיא יושבת על הנהר והוי ליה שינה שם עירה ופסול. דע כי הגט כשר מכמה טעמים שאין כוונת לשון מותבה על ישוב הבתים לבד אלא גם על ישוב הכרמים והגנות והפרדיסים והרי הגנות והפרדיסים של דמייאט שהם עיקר היישוב מגיעות עד הים הגדול וגייט אנצרה יוכיח ואעפ"י שהיא על אל בוחיירה ימא רבא נקרא כיון שהים הגדול נכנס לתוכה. וכן אני חושב שיש לה גנות ופרדיסים עד סמוך לים הגדול ודקלים רבים כמו ברשות ויותר. ותו שאין כוונת לשון מותבה שהיא עומדת ממש על הים אלא שבאים לדור בה ולהתיישב בה מפני שהיא קרובה לים לישא וליתן עם הספינות הבאות. תדע שהרי מצרים אינה עומדת על הנהר ממש ואנו כותבין דעל נהר נילוס מותבה מפני שעיקר הישוב שלה מפני נהר נילוס וכן עיקר ישוב דמיאט מפני שהיא עומדת על הים דאנן סהדי שעיקר דירת היהודים בה מפני שהיא לחוף הים דפוק חזי כמה מדינות יש במלכות מצרים שאינם לחוף הים ואין ישראל דרים בה. ותו דהרא"ש ז"ל והרבה מן האחרונים ז"ל ס"ל דשם עירו ושם עירה אינו מעכב וכתבו רבותינו הצרפתים שכל דבר שאם לא כתבו כשר גם כששינהו כשר ואע"פ שאיני סומך על טעם זה לבדו מפני המחלוקת מ"מ לסניף בעלמא מהני. ותו דלמאי ניחוש לה דבשלמא אם היינו יודעים שיש בכל הגלילות הללו דמיאט אחרת יושבת על הים ממש היה לנו לחוש לה אבל כיון שלא שמענו שיש דמיאט אחרת בעולם שפיר ניכר מתוך

הגט מי היא האשה המתגרשת. ותו כיון דכתב בגט וחמימי נילוס מסתפקא הרי גילה שהיא עומדת ג"כ על נהר נילוס כיון שהיא מסתפקא ממנו וקושטא דמלתא הכי הוא דמחד גיסא ימא ומחד גיסא נילוס הילכך איני רואה לעגן את האשה בשביל ככה אלא יתננו לה השליח וכשר:

תשובה קפג

א **שאלו** מאי גירבה ראובן נתן לשמעון מעות בתורת עיסקא וכתב שטר במאתים ומת שמעון ובא ראובן להוציא מן היתומים והם גדולים והודה ראובן שקבל מהעסקא מאה ונשארו מאה ונסתפקו אם גובה כל המאה הנשארים או דילמא אינו גובה כלום או גובה מחצה:

ב **תשובה** לא ראיתי כאן מקום ספק דקי"ל שטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה ולדברי האומר שאינו גובה כלום וכי אם לא היה מודה היה נוטל מנה ומפני שהודה במנה יפסיד אפי' החמשים אין זו תורה ולא משפט ישר. וכי תימא מפני שפגם את שטרו ולא היה נפרע מאביהם אלא בשבועה השתא נמי אינו נוטל חצי הנשאר אלא בשבועה ומה לי אם יש עליו חיוב שתי שבועות ומה לי אם יש עליו חיוב שבועה א' השתא מי שנתחייב כמה שבועות מגלגל עליו הכל בשבועה א' כ"ש בנדון דידן שאינו חייב אלא שבועה א' אעפ"י שבאה עליו משתי כחות מכח שפגם שטרו ומכח שבא לגבות מן היתומים לא בשביל כך הפסיד דינו וגובה מחצה: ולדברי האומר שגובה כל מה שנשאר בשטר הטעם הוא מפני שאומר ראובן המנה שגביתי הוא חלק הפקדון והמנה שנשאר הוא חלק המלוה דהא שטר עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואין זו טענה כלל לא מיבעיא אם ראובן אינו טוען כן בפירוש דפשיטא דאנן לא טענינן ליה להפסיד היתומים אלא אפי' אי טעין הכי בהדיא אין שומעין לו שהרי עדיין שטר עיסקא נקרא שעדיין שמעון מתעסק היה במנה שנשאר בידו: ובשלמא אם היה כותב ראובן שטר בשעה שקבל המנה שקבל חלק הפקדון ומה שנשאר היא מלוה אז היה גובה כל המנה הנשאר אבל כיון שלא כתב כן מה שגבה הוא מחלק המלוה ומחלק הפקדון ומה שנשאר ג"כ מחציתו מלוה ומחציתו פקדון. הילכך נשבע וגובה מחצה ממה שנשאר ואפי' טען ראובן שכך אמר לשמעון בשעה שלקח המנה שהוא חלק הפקדון אין שומעין לו כיון שלא כתב שטר: ועוד כי לפי דבריו איסורא עביד שמה שנשאר אצל שמעון הוא מלוה והוא נוטל בריוח והרי זה רבית אלא ודאי מה שנשאר בשטר כפי הודאתו הוא שטר עיסקא והוא נקרא שטר כיס היוצא על היתומים ונשבע וגובה מחצה:

תשובה קפד

א **שאלת** בשני שותפין שקנה אחד מהם סחורה לשותפות בהמתנה ובזמן שבא בעל הסחורה לגבות אמר לו השותף אני לא קניתי ממך כלום תקח ממי שקנה ממך וכגון שהאחד נוח והשני קשה או דליכא לאשתלומי מיניה כללא דמלתא אם הם ערבים זה לזה כיון שנכנסה הסחורה לשותפות או לא:

ב **תשובה** אם השותף מודה שעדיין דמי הסחורה בתוך השותפות למה לא יפרעו שניהם מדמי השותפות דהא מצי למימר ליה סחורתי גבך היא ולא שייך הכא ערבות. ואם אין השותף מודה שדמי הסחורה עדיין בתוך השותפות כגון שלא הכניסה לשותפות או כגון הכניסה ולקח דמיה למה יתחייב מדין ערב או במה נשתעבד כיון שלא קנו ממנו ואם טוען שעדיין היא בשותפות ישבע השותף שלא נכנסה סחורה זו לשותפות או שלקח דמיה מי שהכניסה ונפטר כי לא מפני שהם שותפין נעשו ערבים זה לזה לכל מה שישא ויתן לעצמו דדוקא שנים שלוו בשטר א' נעשו ערבים זה לזה וכן שנים שלקחו מקח אחד ביחד איכא למימר שנעשו ערבים כיון שהם שותפין. אבל שנים דעלמא דלאו שותפין שקנו מקח א' ולא נכתב עליהם בשטרא' לא נעשו ערבים זה לזה וכ"ש. בנ"ד שא' מהם קנה לבדו דפשיטא דלא נעשו ערבים. וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין וז"ל היה עליהם חוב לאחד אם אינם אחראין זה לזה חולקין ולכשיגיע הזמן לפרעון יתן כל א' וכו' ואם איתא דבסתמא כל א' נעשה ערב לחבירו מאי איריא משום דנעשו אחראין בלאו הכי נמי מצי לעכב כל אחד מהם לחלוק כל א' יאמר הואיל וכל א' מאתנו חייב לשלם כל השטר נשא ונתן בדמים אלו עד שיגיע הזמן אלא ודאי בסתמא לא נעשו אחראין זה לזה וכ"ש היכא דקנה א' מהם לבדו ומ"מ אם המנהג המדינה שהשותפין הם ערבים לכל מה שיקנו כל א' לבדו הכל כמנהג המדינה שהדבר ידוע שהמנהג עיקר גדול בדיני ממונות. ומסתברא לי שאין זה מנהג בשום מקום אלא אם קנה דברים שהם נוגעים לשותפות כגון בדבר שהם מתעסקים בו אבל אם קנה א' מן השותפין קרקע או תכשיטין לביתו או מאכל ומשתה כיון שאינן דברים שנוגעים לענין השותפות אין בזה מנהג כלל דאי לא תימא הכי לא שבקת חיי לכל בריה זה אוכל ושותה ולובש וזה מתחייב וכיוצא בזה לא שמענו ואם נהגו כן מנהג בורות הוא ולא שמעינן להו:

תשובה קפה

א **שאלת** ממני על גט שבא מארץ מרחקים ע"י שליח ושליח דשליח ויש בו טעיות ואותיות מטושטשות שאין רישומן ניכר אם יש תקנה ליתנו כיון שאם לא יתנו עכשיו שוב לא ימצא מי שיביא לה אחר כי הבעל לא נודע מקומו איו ותשאר עגונה כל ימיה ודילמא נפיק מינה חורבה:

ב **תשובה** אני ראיתי את הגט והיו בו קרעין וטשטושין כי מאורך הדרך נקרע במקצת מקומות ודקדקתי בו יפה ולא היה בו שום הפסד בתורף אלא בתופס ולקחתי נייר ודבקתי לו מאחוריו ונפשטו קמטיו והיו כל האותיות רישומן ניכר ולא היה הקרע נכנס בשום אות כלל והכשרתי אותו אבל אשא ואתן בדבר להתלמד במקום אחר אם קרע וטשטוש פוסל בגט בתופס כמו בתורף. גרסינן בתוספתא בסוף גטין נקרע כשר נתקרע פסול נקרע בו קרע ב"ד פסול נימוק או שהרקיב או שנעשה ככברה כשר. נמחק או שנטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו פסול ע"כ. וכתבה הרמב"ם פ"ד מהלכות גירושין וכתב נמחק או נטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו אינו גט. הרי שהחליף מלת פסול באינו גט ואי אמרת בשלמא בתורף היינו דאינו גט אלא אי אמרת בטופס אמאי אינו גט מי גרע בכתבו שלא לשמה או ממי שכתבו חרש שוטה וקטן וכ"ת דגרע דהתם סוף סוף הטופס כתוב אבל היכא דנמחק ואין רישומו ניכר אין שם כתיבה ליתא. חדא דאדרבא דוקא איפכא התם דכתבו מי שאינו ראוי לכתיבה כשר כ"ש בנמחק שנכתב בכשרות אלא שנמחק. ותו דאפילו תימא דגרע לסתייה דנימא פסול אבל שלא יהיה גט לא אמרה אדם בטופס הילכך ודאי בתורף מפרש לה ז"ל. וכן משמע נמי מדקאמר וכן גט שנמצא קרוע וכו' וקאי עלה דהך דלעיל גט שנמחק בו תיבה וכו' אם מטופס הגט הרי זה כשר ואם מן התורף אינו גט. וא"ת נהי נמי דגט הוא אבל מ"מ פסול לגרש בו לכתחלה שהרי אם לא האריך הווי"ן או שלא כתב היודי"ן הרי הגט פסול והני לא בתורף נינהו אלא בטופס. לא קשיא דלא פסלינן ליה אלא א"כ בא הבעל וערער אבל בנ"ד שאמר הבעל לסופר לכתוב גט כשר לא פסלינן ליה וכן כתבו ז"ל ותו דבשלמא היכא דלא נכתב כלל איכא למיחש אבל היכא דנכתב בכשרות אלא שנמחק כשר לכתחלה. ובירושלמי משמע בהדיא דאפילו לא כתב אלא אני פלוני מגרש את אשתי כשר וכ"ש היכא דנכתב כל התורף כהוגן אלא שנמחקו או נטשטשו מקצת אותיות מן הטופס דודאי כשר לגרש בו לכתחלה היכא דליתיה לבעל ומ"מ צריך לתקן אותם קודם שיתננו לה השליח כיון שהבעל צוה לכתוב גט כשר ונכתב כהוגן אלא שנטשטשו או נמחקו מתקנם. וכן כתב הרא"ש ז"ל על אותן הווי"ן הארוכין

שיאריכו אותן וכיון דהנך פסלי מדרבנן ואפ"ה מתקנינן להו נמחקו אותיות בטופס כיון שאין פיסולו אלא מדרבנן מתקנינן להו ונותנו לה. נמצאת למד דאפי' תימא דפסול לגרש בו לכתחלה כמות שהוא מתקנו ונותנו לה. ויש מי שמכשיר אפי' חסר תיבה שלימה מהטופס וכ"ש אם חסרו או נטשטשו קצת אותיות שהוא כשר וק"ו ע"י תיקון. ובזה תרצתי מה שקשה על הרמב"ם ז"ל דכתב שאם לא האריך הוי"ן פסול ומשמע דמימריה דאביי לכתחלה הוא ולא לפסול בדיעבד וליכא מאן דפליג עליה. ואיפשר דלא אמרה הרב ז"ל אלא כשנתנו לה כמות שהוא אבל אם תקנו כדעת הרא"ש ז"ל כשר. ואפי' תימא שעדיין הוא מחלוקת יש לסמוך על דעת רוב הפוסקים כיון שהוא שעת הדחק:

ג **כללא** דמלתא שאם מקצת אותיות מהטופס מחוקות או מטושטשות אע"פ שאין רישומן ניכר כשר מכמה טעמי. חדא דאין חסרון אותיות פוסלין בטופס כיון שאין הענין משתנה: ותו דהבעל צוה לכתוב גט כשר וכן עשו. ותו דהוי שעת הדחק. ותו ע"י תיקון להעביר עליהן הקולמוס ואפילו באותיות שהוזכרו בתלמוד. ואפי' הרמב"ן והרמ"ה ז"ל שכתבו שאם נכתב הטופס שלא לשמה פסול אפי' בדיעבד מודו בנ"ד דהא טעמא הוי דגזרינן שמא יכתוב התורף שלא לשמה אבל נמחק או נטשטש מלת' דלא שכיח' הוא ולא גזרינן טופס אטו תורף וכ"ש. לדעת מאריה דאתרא דס"ל דכותבין טופס שלא לשמה לכתחלה משום תקנת סופר:

תשובה קפו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשטר משכנתא שכתב אחד מהחכמים וזה נסחו בפנינו וכו' הודה פלוני שהוא חייב לפלוני סך כך חוב גמור מעכשיו ומשכן לו עליהם החלק שיש לו ולאחיו בעלייה שהוא דר בה עתה משכנתא בנכייתא באופן שכל זמן שהוא ואחיו דרים בעלייה ולא פרע פלוני הסך הנז' ינכה מהחוב הנזכר מיידי בכל חדש עד שיכלו המעות ויצא פלוני בלא כלום ובכל עת שירצה פלוני יביא המעות ויעשה חשבון עם פלוני על הזמן שיעבור מהיום עד שעת מתן הדמים וינכה לו בעד כל חדש מיידי א' כנזכר וישלים לו השאר ומאותה שעה יתחייב פלוני בשכירות העלייה וידור בה כל החדשים הכתובים לו בשטר השכירות שבידו וכו' ובאותו שטר השכירות כתוב שיתן לו ט"ו מיידי בכל חדש אם מותר לעשות כן או לא:

ב **תשובה** צריך לדקדק אם שטר זה הוי משכנתא בנכייתא כדמשמע תחלת הלשון או משכנתא דסוריא כדמשמע סיפא דכתב ויצא פלוני בלא כלום. ונראה דהאי שטרא הוי משכנתא בנכייתא כמשמעו אלא שרצה הסופר לתקן במה שכתב ויצא פלוני בלא

כלום ולא הועיל כיון שלא פירש סכום השנים ויכתוב במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף. ואפי' תימא שיש בו שתי משמעיות יד בעל השטר על התחתונה ולא ידור בביתו בפחות ותו דלגבי איסורא אית לן למיחש למשמעותא דאיסורא ולא ליספי ליה איסורא. ותו דאפי' תימא דהוי משכנתא דסוריא אסור בין לדעת הרא"ה בין לדעת הרמב"ן ז"ל וזה שהראב"ד ז"ל השיג על הרמב"ם ז"ל שכתב על דעת הגאונים שאם התנה בעל השדה עמו כל זמן שיביא לו מעות וכו' וכתב ז"ל ומה בין זה למשכנתא בנכייתא וכי יש הפרש בין נכייתא רבא לנכייתא זוטא ואותם הגאונים המחמירים לא התירו אלא הראשון בלבד והיא משכנתא דסוריא עכ"ל. הרי לך כי לדעת הגאונים ז"ל כפי סברת הראב"ד ז"ל כיון דכתב לו ובכל עת שירצה פלוני וכו' אסור והרמב"ן ז"ל מודה לשיטת הרמב"ם ז"ל בסברת הגאוני' וכתב שהטעם שאינו דומה לשאר משכנתות בניכוי הוא מפני שאין אחריות המלוה עליו ואם שטפה נהר אינו נוטל כלום אלא פירות שהיא עושה ואינו יכול לכופו לפרוע לו חובו לא מזו ולא משאר נכסים מה שאין כן במשכנתא סתם שהאחריות עליו ואם רצה תובע חובו ממנו ואם שטפה נהר גובה משאר נכסים. ועוד שאין זה לשון מלוה אלא לשון מקח דומיא דלוקח פירות כיון שכתב כן עכ"ל. וכתב עלה מ"מ ודברים ברורים הם ע"כ הרי אתה רואה לפי שני הטעמים שכתב ז"ל נ"ד לא הוי משכנתא דסוריא דאם נפל הבית חוזר תובע חובו ממנו. ותו דלישנא דשטרא הוי לשון מלוה מפורשת ולא לשון מקח הילכך פשיטא לי דנ"ד הוי משכנתא בנכייתא: ואיכא בה פלוגתא דרבוותא הרבה מן הגאונים ובהלכות אמרו שהוא אבק רבית ולא חלקו בין בית לשדה והוא דעת הרמב"ן ז"ל וקצת גאונים חלקו בין שדה לבית וזה דעת הרמב"ם ז"ל דבשדה מותר ובבית אסור וטעמא דמלתא דשדה איפשר דלא עביד פירי ואיפשר דלא מרווח אבל בית וחצר הריוח מצוי ולפיכך אסור והראב"ד ז"ל התיר בניכוי במקום שאין מסלקין בין בבית בין בשדה ואסר במקום שמסלקין אפי' בשדה הרי לפי כל השיטות הללו נ"ד אסור ואפי' לדעת הראב"ד ז"ל דכיון שהתנה עמו שיוכל לסלקו אין לך אתרא דמסלקי גדול מזה: לא נשאר לסופר הזה על מה שיסמוך אלא הרשב"א ז"ל שמיקל מכולן ואומר שכל בניכוי אפי' בית ואפי' במקו' שמסלקין מותר וכתב עלה בעל מ"מ ועל פיו נהגו היתר במקומותינו ע"כ. ואנן כיון שלא נהגו היתר זה במקומנו אין לנו להקל כנגד כל בעלי השיטות אשר כתבתי וכ"ש כנגד הרמב"ם ז"ל דאתריה דמר הוא. ועוד אני אומר דאפי' הרשב"א ז"ל מודה בנ"ד שהוא אסור כיון שפירש בהדיא כל זמן שהמעות בידו ינכה מיידי אחד מהשכירות ומזמן שיביא המעות ואילך יהיה השכירות ט"ו מיידי בכל חדש הרי זה מפורש כי מפני מעותיו מוזיל גביה כולי האי מט"ו עד

אחד ודמיא ממש להא דאמרינן דמותר למכור דבר שאין שומתו ידועה בהעלאה לזמן אבל לא יאמר לו אם אתה נותן מעות מיד בכך ואם בהמתנה בכך אלא ימכור סתם. והרשב"א ז"ל נמי כשהתיר דוקא בסתם התיר אבל במפרש כי הכא לא התיר. או יש לומר דהרשב"א פליג דמה לי באתרא דמסלקי ומה לי באתרא דלא מסלקי אלא שהתנה בפירוש שיוכל לסלקו:

תשובה קפז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באלו הפריצים העוברים עבירות ביד רמה ובשאט נפש וכשבאיס ליסר אותם אומרים שימירו האם נייסר אותם ולא נחוש או לא:

ב **תשובה** כל ימי אני מצטער על זה כי על כן תפוג תורה ואין כח לכוף את הרשעים ועל זה אני מתפלל בכל יום שלא תארע תלקה על ידי אבל מ"מ אגיד לך דעתי בזה. לכאורה היה נראה לומר להניח אותם לעבור על קצת מצות כדי שלא יעברו על כל גופי תורה. תדע דהא כתבו המפרשים דכייפינן לגרש בטענת מאיס עלי כדי שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה הרי שאנו מתירין לגרש שלא מן הדין משום דלא תצאנה לתרבות רעה. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דאין מכאן ראיה כלל דבהך כפייה אין אנו עוברין על דברי תורה דכיון שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני אנן סהדי דגמר בדעתו לגרש ברצון כדי לשמוע דברי חכמים וסמכינן אהך טעמא כדי שלא תצאנה לתרבות רעה אבל להתיר דבר האסור כדי שלא תצאנה אין לנו וכ"ש שלא נתיר לעבור על שום מצוה מפני חששא זו. וא"ת הא ניחא שלא נתיר אנו דבר של איסור אבל לא נייסר אותו ולא נמחה בידו מפני חששא זו: הא ודאי ליתא שהרי כולנו ערבים זה לזה וקרא כתיב ואם העלם יעלימו וגו'. ותו שאם באנו לחוש לזה תתבטל התורה לגמרי כיון שיתפרסם הדבר שבשביל חששא זו אנו מעלימים עינינו מהרשעים בני עולה יוסיפו לחטוא וירבה הגזל והחמס והניאוף וכיוצא בזה ולא מתקיים התורה אלא בשרידים וכן מצינו בכל דור ודור שמיסרים את הרשעים ולא חששו לחששא זו. ותו דכי היכי דקי"ל אין מעבירין על המצות ואין מדקדקין אם זו קלה או חמורה כך אין מעבירין על העבירות אעפ"י שזו קלה וזו חמורה וכיון שמוטל עלינו לייסרו על עבירה זו שבאה לידינו אין מעבירין עליה. ותו דכיון שהוציא אותו מפיו סופו לעשותו וכן ראינו כמה פעמים שאע"פ שלא נייסר אותו הולך ופושע בלא סיבה ולכן ראוי לעשות המוטל עלינו ואם יצא יצא ואנחנו נושענו מערבותו שאין אנו ערבים במומרים והכי משמע ממאי דאמר רבינו הקדוש בשעת פטירתו בדרך נבואה דר' אחא בר אושעי' שמתינהו להנהו דאקפו פירי בכוורא

וחללו שבת ואשתמוד משום דשמתינהו. ואיכא למידק מאי אשמעינן תלמודא בהך מלתא ורבינו הקדוש גופיה למאי הלכתא ניבא דבר זה אלא לאשמעינן דאפי' אם נראה לחכמים שמפני שהם מנדין או מחרימין או מוסרין יצא לתרבות רעה לא יניחו בעבור זה מלדון ומלעשות כהלכה ולפי הנראה לא היה שם חלול שבת מן התורה אלא מדרבנן מדשמתינהו ותו לא ואפ"ה לא חשש כ"ש בנ"ד שעוברים על התורה דודאי מוטל עלינו לקיים תורתנו ויהיה מה שיהיה אח"כ: ואע"ג שכתבתי כל זה להלכה מ"מ יש למנהיג הדור להיות מתון בדברים כאלה לפי שאין כל האנשים שוין ולא כל העבירות שוות הא כיצד אדם שהוא רגיל בעבירו' ובוטח בעצמו בטענתו אין חוששין לו ויהי' מה שיהי' ונעמיד התורה ואם אינו רגיל וקרוב הדבר שישמע ממשיכין אותו בדברים עד שישוב מעט מעט ואין ממהרין להענישו מפני התקלה וכן כל כיוצא בזה והכל לפי ראות עיני הדיין המנהיג ובלבד שיהיו כל מעשיו לשום שמים:

תשובה קפח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי ששחרר שפחתו ונמצאת מעוברת אם נשתחרר העובר עמה או לא:

ב **תשובה** תניא בתוספתא האומר לחבירו שפחה מעוברת אני מוכר לך פרה מעוברת אני מוכר לך מכר לו את הולד שפחה מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר לו את הולד והרי היא בהלכות פרק המוכר את הספינה: וכתבה הרמב"ם ז"ל פ' כ"ז מהלכות מכירה לכאורה הוה משמע מינה דדוקא משום דאמר לו שפחה מעוברת אני מוכר לך מכר לו את הולד אבל מן הסתם לא מכר את הולד והא ודאי ליתא דכיון שהיא מעוברת הוה ליה לפרושי חוץ מעוברה כיון שהוא ירך אמו ואפי' למ"ד לאו ירך אמו הא שייך עובר לגבי אמו שהוא נגרר אחריה ואם אינו בכלל המכר הוה ליה לפרושי אלא לעולם אפילו מן הסתם מכר את הולד והא דקתני שפחה מעוברת אני מוכר לך לדיוקא שאפילו אמר לו בעודה מעוברת שפחה מניקה אני מוכר לך לא מכר לו את הולד לא מכרה אלא להניק: וכיון שאין מתוספתא זו ראיה הדרינן לכללין דעל המוכר לפרש ואם לא פירש הכל מכור ואצ"ל למ"ד עובר ירך אמו דודאי הכל מכור ואין כאן לא הונאה ולא מכר בטעות דאדרבא שפחה מעוברת שוה פחות מפני סכנת הלידה ואין שרות מעוברת או מניקה כשרות הריקנית ואין שפחה אלא לשרות: ותו דקי"ל המוכר בעין יפה הוא מוכר ומהשתא כ"ש המשחרר ששחרר גם את הולד דהא קי"ל המשחרר עבדו עובר בעשה זה ודאי כיון ששחררה לא נתכוון אלא להתירה לבא בקהל וכ"ש

הולד. והכי משמע מדתניא בכיצד מערימין האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד ולדה כמוה דברי ר' יוסי הגלילי וחכמים אומרים דבריו קיימים ע"כ לא פליגי אלא הכא משום דשייר בהדיא ואמר וולדך עבד אבל האומר לשפחתו סתם הרי את בת חורין מודים רבנן לר' יוסי דולדה כמוה והכי משמע להדיא מדקתני דבריו קיימין ולא קתני הולד עבד: וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות עבדים ופסק כחכמים וז"ל הכותב לשפחתו מעוברת הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימין. הרי את שפחה וולדך בן חורין לא אמר כלום שזה כמי שמשחרר חציה ע"כ. והקשה עליו הראב"ד ז"ל וז"ל קשיא רישא אסיפא סיפא קאמר דעובר ירך אמו הוא א"כ רישא אמאי דבריו קיימין אלא רישא דבריו קיימין דעובר לאו ירך אמו הוא וסיפא לא אמר כלום או משום דלא בא לעולם או משום דאין העבד מקבל גט לחבירו מידי רבו שלו עכ"ל ובעל מגדל עוז נתפייס בתירוץ זה וחשב שהוא מתורץ לדעת הרב ז"ל והא ודאי ליתא דהא איהו תלי טעמא דסיפא משום דהוו כמשחרר חציה. ותו דאיהו ז"ל עובר ירך אמו הוא ס"ל ולפיכך צריך לישב דעתו ז"ל כן דסבר עובר ירך אמו הוא כדמשמע מסיפא דמלתיה והעובר חלק מאמו ואין אמו חלק מהעובר וטעמא דרישא משום דלכ"ע אם שיירו משוייר והכי מסיק ר' יוחנן התם אמר לך ר' יוחנן דלכ"ע אם שיירו משוייר והכא היינו טעמא דר' יוסי דאמר קרא האשה וילדיה תהיה לאדוניה וגזירת הכתוב היא בשפחה ולא משום דירך אמו הוא וכפרש"י ז"ל. וא"ת האבהא תליא דלמ"ד עובר ירך אמו הוא הוי שיור ולמ"ד לאו ירך אמו הוא לא הוי שיור דהכי משמע מתוך לשון רש"י ז"ל בסוגית פרק אין מערימין קושטא הוא שכן דעת רש"י ז"ל והרב בעל ההשגה אבל הרמב"ם ז"ל סובר דלאו הא בהא תליא דלעולם הולד נגרר אחר אמו ואין האם נגררת אחר הולד. ומשום הכי הכותב לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד היה ראוי שנאמר עובר ירך אמו הוא ויהיה הולד כמוה אלא משום דקי"ל אם שיירו משוייר ומשום הכי דבריו קיימין שהרי התנה בפי' שיהי' הולד עבד וליכא למימר דליהוי כמשחרר חציה דאין האם נגררת אחר ולדהי. אבל האומר הרי את שפחה וולדך בן חורין עובר ירך אמו הוא והוא נגרר אחריה והוי כמשחרר חציה דקי"ל דלא אמר כלום ובזה עלו דברי הר"ב ז"ל כפשוטן וכיון דאסיקנא לדעת הר"ב ז"ל דס"ל עובר ירך אמו וכן מודה הראב"ד ז"ל אלא דקשיא ליה רישא הדבר ברור שאם שחרר שפחתו סתם אע"ג דלא ידע שהיתה מעוברת הולד כמוה ואפי' למ"ד עובר לאו ירך אמו מודה במשחרר סתם דבתר דידה גריר דדוקא היכא דפירש והולד עבד אמרינן לאו ירך אמו הוא דבהכי תלי טעמא דרישא לדעת הראב"ד ז"ל וכדייקינן לעיל טעמא מדקתני דבריו קיימין דמשמע מפני שאמר והולד עבד הא בסתם מודים חכמים דולדה כמוה.

וא"ת הא תינח היכא דידע שהיא מעוברת ושחרר סתם שחרר הכל אבל היכא דלא ידע שהיא מעוברת למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא מאי איכא למימר. הא תריצנא דמן הסתם הולד נגרר אחר האם עד שיפרש: ותו דבעין יפה משחרר. ותו דבסתמא אינו רוצה שתבא תקלה על ידו ויבא זה בקהל תדע דאם לא כן עדיפא מינה הוה להו לאשמעינן המשחרר שפחתו ונמצאת מעוברת הולד עבד וליכא למימר להודיעך כחו דר' יוסי דאפילו במפרש והולד עבד הרי הוא כמוה חדא כיון דטעמיה דר' יוסי מדכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה וגזירת הכתוב הוא לא שני קרא בין סתם למפרש לעולם נגרר אחר האם: ותו כיון דפסק הרב ז"ל כרבנן אם איתא עדיפא מינה הוה ליה למימר אליבא דרבנן אלא ודאי לא פליגי רבנן ורבי יוסי אלא במעוברת ובמפרש הולד עבד אבל מן הסתם לא שני לן אם ידע שהיא מעוברת או לא ידע הולד כמוה:

תשובה קפט

א **שאלת** ממני על ענין בגדי צמר שעושין אותו בבוטנה והבוטנה של צמר גפן ותופרין אותה לבדה וחוזרין ותופרין אותה בבגד אם מותר לתפור הבוטנה בחוטי פשתן או דילמא כשחוזר ומחברה בבגד הוי כלאים:

ב **תשובה** זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה סימן ש"ס על עורות התפורים בפשתן ומחברין אותה בבגד ע"י תפירה והעלה הרב ז"ל דכיון דמן התורה שוע טווי ונוז הוא דאסור דוקא ואלו הבגדים אינם כלאים אלא מדרבנן וכיון שכן הולכין בספקו להקל ואין חוששין שמא יעבור חוט התפירה באמצע חוט תפירת העורות אלא הולכין בספיקו להקל ע"כ וממנה למדתי לנ"ד שהוא אסור שהרי אני רואה להדיא שהתפירה דקה ועוברת באמצע חוט תפירת הבוטנה במקום חיבורן בבגד ונמצא צמר ופשתים יחד ואיכא איסורא מדרבנן מיהא ולפיכך מי שרוצה לתפור הבוטנה בחוטי פשתן יניח סמוך למקום חיבורו עם הבגד כשיעור אצבע ויתפור אותו בחוטי משי או בקנבוס או בחוטי צמר גפן:

ג **והוי** יודע כי במדינה זו אין תופרין כל העורות אלא בחוטי צמר גפן מפני שמעמיד התפירה ושאר מיני חוטין קורעין את העור הילכך מותר לתפרם בבגד אעפ"י שמחבר אותה ועובר חוט התפירה באמצע תפירת העורות אבל בבוטנה התפירה בחוטי פשתן אין להקל כלל אלא כמו שכתבתי לפי שאני עד ראייה לא שמיעה ושמא תפירת העורות אשר כתב הרשב"א ז"ל היא תפירה גסה שהדבר ספק אם עוברות או לא וכ"ש לדעת האומרים דלא בעינן שוע טווי ונוז מן התורה אלא אפי' חיבר בגד פשתן בבגד צמר וכמו

שכתב הרמב"ם ז"ל שיש לחוש לספיקו וירא שמים לא יתפור הבוטנה בחוטי פשתן כלל לפי שהרמב"ם ז"ל מחמיר הרבה בענין כלאים וכן העיד הטור על אביו ז"ל שמעולם לא רצה לתפור העור התפור בחוטי פשתן בבגד של צמר לפי שהתפירה מחברת חוטי פשתן אשר תפר בהן העור עם הבגד של צמר וכן אנו נוהגין לתפור כל הבוטנה בחוטי משי ומטעם זה אסרנו הבוטוניש הנקראים אזדאר סולטני לתפור אותה בבגדי צמר לפי שיש בתוכן פשתים ומתחברים ע"י התפירה בבגד צמר ותיקנתי שיעשו את מה שבתוכן בגד צמר גפן:

תשובה קצ

א **שאלת** ממני על מה שנמצא בהגהה באשרי פרק בהמה המקשה וז"ל מצא בה בן ט' חי ולא הפריס ע"ג קרקע ראבי"ה קבל מרבינו יואל אביו ז"ל ששחיטת אמו אין מטהרתו מידי טרפה ואסור וכן פסק רבינו יעב"ץ ורבינו שמואל בר נטרונאי ז"ל מתיר משום כל בבהמה תאכלו ונראין דבריו עכ"ל מא"ז. וקשיא לך מה נפשך אי חשבת ליה מת או חי מותר בשחיטת אמו:

ב **תשובה** איברא דבר תימא הוא ותו לא אשכח א"ז מאן דפליגי עליה אלא רבינו שמואל והלא כל העולם חלוקים עליו ובשלמא אליבא דרבי מאיר דקאמר בן ט' חי אינו ניתר בשחיטת אמו איכא למימר דטרפה כחי חשיב ליה ואין שחיטת אמו מתירתו באכילה אבל לא קי"ל בהא כר' מאיר אלא כסתם מתני' דבן ט' חי או מת שחיטת אמו מטהרתו אם לא הפריס ע"ג קרקע וכן כתב בעל ההגהה בעצמו מצא בה בן ט' חי והפריס על גבי קרקע ונמצא טרפה אסור דהא טעון שחיטה משום דלא אתי לאחלופי בבהמה מעליא הכי נמי טרפות דידיה ולרבנן איצטריך להאי טעמא דלר' מאיר מדינא טעון שחיטה. ומתוך הדוחק אני אומר דלא נחלקו הני רבוותא אלא שנטרף אחר שחיטת אמו דס"ל לראבי"ה ז"ל דשחיטת אמו אינה מתרת אלא מה שאירע בתוכה טרפות או מיתה אבל מה שאירע אח"כ אינה מותרת הגע עצמך שלא הפריס ע"ג קרקע ואחר זמן מת ס"ל דאסור באכילה ואע"ג דחשבינן ליה כשחוט מ"מ מתחלף בבהמה מתה בעלמא דבשלמא כשהוא חי ומכין אותו על ראשו או קורעו לא אתי לאחלופי בבהמה דעלמא אבל אם מת מעצמו אסור וס"ל לראבי"ה דכיון דנטרף אחר שחיטת אמו הרי הוא כאלו מת אחר שחיטת אמו ואסור. ורבינו שמואל ס"ל כיון שהוא חי אעפ"י שנטרף הוא בכל בבהמה תאכלו אבל מודה הוא דאם מת אח"כ אסור דאתי לאחלופי אבל נטרף לא אתי לאחלופי:

ג **והוי** יודע דלדעת רוב הפוסקים אשר אנו רגילין לסמוך עליהם אפי' הפריס ע"ג קרקע דטעון שחיטה אם נמצא טרפה מותר וכ"ש היכא דלא הפריס ע"ג קרקע דאין טעון שחיטה דפשיטא דאפילו נטרף אח"כ מותר דשחיטת אמו התירתו לגמרי אבל אם מת אסור באכילה דגרסינן התם אמר רב חסדא השוחט את הטרפה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה וחייב בזרוע ולחיים וקיבה ואם מת טהור מלטמא במשא ומוקמינן לה כרבנן וטעמא דרישא משום ד' סימנים אכשר ביה רחמנא וס"ד כיון דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ויהיה מותר בשחיטת אמו הטרפה קמ"ל דטעון שחיטה וקתני סיפא אם מת אח"כ טהור מלטמא אבל באכילה אסור וליכא למימר דטעמא משום דאמו טרפה דהא איכא דגרסי בה השוחט את הבהמה הילכך אם מת אחר שיצא לאויר העול' אע"ג דלא הפריס ע"ג קרקע אסור באכילה ומדברי הר"ן ז"ל נראה דאפילו מת אח"כ מותר באכילה לרבנן דקי"ל כוותייהו. ואני ק"ל למה לא גזרו במת אטו נבלה דעלמא כמו שגזרו היכא דהפריס ע"ג קרקע ומ"מ ראבי"ה סובר שאם מת אסור מכ"ש דטרפה וכן אני מודה לו במת ולא בשנטרף אחר שחיטת אמו:

תשובה קצא

א **שאלת** ממני ראובן ושמעון שותפין בחנות וראובן במקום אחר ומת אביו של ראובן אם מותר שמעון לפתוח החנות או לא:

ב **תשובה** אם ראובן במקום רחוק הרבה שכשיגיע לו השמועה נעשית רחוקה אין שמעון צריך לסגור החנו' שהרי כשיגיע לראובן השמועה נוהג אבלות יום אחד לבד ומקצת היום ככלו ואותה שעה אין שמעון יודע אי זו היא כדי שיסגור ואם הוא במקום קרוב צריך לשער בכמה זמן יגיע שם השמועה ובתוך זמן זה אין צריך לסגור החנות דעדיין לא חל אבלות על ראובן כיון דאכתי לא ידע. אבל אחר שיעור זמן שיגיע לו השמועה איכא לספוקי דדילמא כיון דלא ידעי' הכא אי שמע ראובן השמועה או לא מספיקא לא כייפינן ליה לסגור החנות ומשום הכי מסתברא לי דאם שלחו לו שליח חזקה עשה שליחותו ואחר שיעור שיגיע שם השליח סוגר החנות אבל אם לא שלחו לו שליח אעפ"י שכתבו לו כתב דילמא אבד הכתב ולא כייפינן ליה לסגור החנות עד שנדע שחל על ראובן האבילות דמספיקא לא מאבלינן דאפילו על פי עד א' איכא פלוגתא דרבוותא אם מתאבלין או לא כ"ש מספיקא דלכ"ע אין מתאבלין ולא הלכו בדבר להחמיר אלא להקל תדע שהרי התירו לעשות מלאכת השותפות בצנעה אבל אם שלחו לו שליח והדבר ברור שיגיע השליח בתוך ג' ימים חזקה שליח עושה שליחותו ולא תלינן לומר שמא

מקרה אירע לו ולא עשה שליחותו דאונסא לא שכיח. וא"ת לא יהיה אלא עד א' הא איכא פלוגתא וכיון דראובן אינו מתאבל על פיו אם ירצה לעשות כדעת המיקל אמאי כייפינן לשמעון לנעול חנותו. הא לא קשיא דלא אמרינן אין מתאבלין על פי עד א' אלא בעד המעיד מעצמו מת פלוני אבל שליח שמשלחין אותו קרובי המת לאו עד א' הוא ופשיטא שמתאבלין על פי השליח לכ"ע: הילכך בנ"ד פותח החנות כשיעור שיגיע השליח לראובן ואח"כ נוטל אותו. והוי יודע שכבר נהגו העולם להתאבל על פי עד א' ועד מפי עד ועכו"ם מסיח לפי תומו דמלתא דעבידא לאגלויי לא משקר ותו דאמרו ז"ל מית חברך אישר כלומר האמן:

תשובה קצב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שנתן מעות לחבירו בתורת עסקא קרוב לשכר ורחוק להפסד והיה נותן לו ריוח בכל חדש ואחר זמן נתברר שלא היה שם כ"כ ריוח ועתה באים לחלוק מלוה אומר מהריוח לקחתי ולוה אומר לא היה שם ריוח כ"כ ומן הקרן נתתי לך לפי שחשבתי כי לבסוף יהיה שם ריוח:

ב **תשובה** אם כבר פרע לו כל מעות הקרן ועתה בא הלוה להוציא ממנו הדין עם המלוה דקי"ל אבק רבית אין מוציאין מזה לזה וכיון שגבה המלוה את שלו אין מוציאין מידו כיון שלא היה רבית קצוצה דקרוב לשכר ורחוק להפסד אבק רבית הוא. ואם עדיין לא נתן לו את הקרן המלוה הוא המוציא מהלוה ואם הקרן הוא כנגד מה שלקח אין מסלקין את המלוה בלא כלום שאם מסלק אותו בלא כלום הרי זה כמי שהוציא אותו בדיינים ואבק רבית אינה יוצאה בדיינים. ואם הקרן יותר ממה שלקח מנכה לו כל מה שנתן לו ונותן לו את השאר אחר שיברר שלא היה שם ריוח כלל או ישבע שלא היה שם ריוח ואם לא רצה לישבע מצי למימר ליה לדבריך הראשונים אני מאמין שאמרת לי שמה שאתה נותן הוא ריוח ואם יש שם קצת ריוח אבל לא היה מגיע לחלקו שיעור מה שלקח שמין מה שלקח המלוה ומשלימין לו הקרן שלו ונותנין למתעסק דבר מועט שכר טרחו והשאר חולקין אותו בשוה דכיון דשטר העסקא נעשה באיסור דל שטרא מהכא. והדרינן לתקנת רז"ל וראיה לדין זה מהא דהלוהו ודר בחצרו דהוי נמי אבק רבית. וכתב עלה הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות מלוה ולוה לפיכך אם עדיין לא החזיר לו חובו ובא לגבות שכר החצר שדר בה מן החוב אם היה השכר כנגד החוב אינו מנכה הכל אלא כמו שיראו הדיינים שאם תסלק אותו בלא כלום הרי זה כמי שהוציא אותו בדיינים ואבק רבית אינה יוצאה בדיינים ע"כ. וכתב מגיד משנה הל' רבית כך הוא בכל אבק רבית

לגבות כמו שיראו הדיינים ע"כ. ואעפ"י שיש חולקים על הרב בזה מ"מ אתריה דמר הוא וכבר קבלוהו עליהם הילכך בנ"ד נמי אין מסלקים את המלוה בלא כלום אלא מנכין לו כפי מה שיראה לדיינים. והיכא דיש שם ריוח קצת מסתברא לי דאפילו החולקים על הרב ז"ל מודים הם במה שכתבתי דבשלמא גבי בית או חצר כיון דקיימא לאגרא מפסיד בעל הבית שכר ביתו ולפיכך מנכין לו הכל דלא דמיא למשכנתא בנכייתא וכ"ש אם הלוה עביד למיגר דכיון דאיכא פסידא לזה ורווחא לזה הוי רבית אם לא ינכו לו הכל אע"פ שמסתלק בלא כלום אבל בנ"ד שאין מפסיד הלוה משלו כלום שהרי מהריוח נותן לו אין כאן רבית והמלוה ריוח מעותיו הוא נוטל ולא רבית הלכך איני רואה בזה פקפוק אלא חולקין הריוח כתקנת חז"ל ובתנאי שיברר או ישבע שלא היה ריוח יותר וכדכתיבנ' לעיל:

תשובה קצג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שלוה משמעון בשטר וכתב לו שנשתעבד לפרוע לכל מי שיצא שטר מתחת ידו אפי' בלא הרשאה ועתה יוצא השטר מיד לוי אם יכול ראובן לומר תביא ראיה איך בא שטר זה לידך שמא משמעון נפל וא"ת שאינו יכול לעכב אי טריף ביה ממשעבדי כיון שלא בא לידו בכתובה ומסירה:

ב **תשובה** דברים ברורים אני רואה דהא קי"ל כל תנאי שבממון תנאו קיים וכיון שנתעבד ראובן לכל מי שיוציא השטר אין יכול לדחותו ולא לעכב עליו בשום טענה ושמעון הפסיד אנפשיה שלא שמר את שטרו יפה ומ"מ מוטל על ב"ד לחקור על הדבר איך בא שטר זה לידו אם יאמר ממני נפל ואני מצאתיו מעכבין הפירעון עד שיבוא בעל השטר ואם יאמר מכרו או נתנו לי במתנה אם הוא במקום קרוב מודיעין אותו ואם בא ואמר לא אלא ממני נפל נשבע המוחזק בשטר שמכרו לו או נתנו לו במתנה וגובה החוב ואע"ג דשאר שטרות דעלמא אין יכול להקנותן אלא באגב או בכתיבה ומסירה שאני התם מפני שהשעבוד אין יכול להקנותו בנתינת השטר אבל הכא הרי נשתעבד ראובן לכל מי שיוציא השטר והרי השעבוד קנוי ללוי כיון שיוצא מתחת ידו ומטעם זה טורף ממשעבדי שהרי נשתעבד וכ"ש דלקוחות הפסידו אנפשייהו שלא היה להם לקנות קרקע ממי שנשתעבד לכל מי שיוציא השטר: ואם הוא במקום רחוק אין מעכבין הפירעון וכשיבא שמעון בעל השטר יעשה דין עם לוי וראובן נפטר בשעה שפרע ללוי והוי יודע כי חוב כזה לא יוכל לגבות אותו בעל השטר אם אין השטר בידו אע"ג דכתב ליה תברא דמצי למימר שמא נתת השטר לאחר או שמא יפול וימצא אותו אחר ולא אוכל

לדחותו כיון שכתוב בו תנאי זה לפיכך אם נאבד השטר אין לו תקנה: ומ"מ מסתברא שאם שמעון המלוה אמיד כופין את ראובן לפרוע לו חובו ויקבל עליו כל ערעור ונזק והפסד שיבא לו מצד הפירעון הנז' ואם אינו אמיד יביא לו ערב או משכון על זה כדי שלא יפסיד זה שלו ויאכל הלה וחדי וכזה ראוי לדון:

תשובה קצד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בכותב תפילין שהתחיל לכתוב והיה אם שמוע והניח חלק בתחלת השיטה כדינה שהיא פרשה סתומה והתחיל השיטה השנייה ממקום שהתחילה הראשונה ושאר השיטות התחיל בראש הקלף כדינה עד שנמצאת צורת הפרשה בשתי שיטות כזה?

ב והיה אם שמע תשמעו וגו'

ג עשב בשדך לבהמתך וגו'

ד ולא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל וגו'

ה את בינכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך וגו':

ו **תשובה** פרשה זו טעונה גניזה ואין לה תקנה דהשתא ומה אם שינה צורת הפרשיות מפתוחה לסתומה או מסתומה לפתוחה פסולה כ"ש זו שאין לה צורת פרשה כלל. ותו כי בשיטה השנייה הניח לפניה ריוח כשיעור פרשה והיא אינה פרשה ולפיכך פסול. וז"ל הרמב"ם ז"ל פ"ח אבל אם טעה בריוח הפרשיות וכתב פתוחה סתומ' או סתומה פתוחה או שהפסיק והניח פנוי במקום שאין בו פרשה או ששינה צורות השורות הרי זה פסול ואין לו תקנ' אלא לסלק את כל הדף שטעה בו ע"כ. ובתפילין דבעינן כסדרן אין לו תקנה אלא שיגנוז הפרשה ויכתוב אחרת הואיל והיא האחרונה ואם היה נופל טעות בפרשה הראשונה היה צריך לגנוז את התפלה כולה ופשוט הוא:

תשובה קצה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו שטר על שמעון והקנה אותו ללוי במעמד שלשתן בלא כתיבה אם יכול לוי לטרוף ממשעבדי אם קנה השטר בעצמו או לא קנה אלא החוב לבד והוי כמלוה בלא שטר:

ב **תשובה** לא קנה לוי אלא החוב הכתוב בשטר ולא את השטר ולא טריף לוי אפילו ממשעבדי דשעבד שמעון אחר שהקנה את השטר ללוי דלא שייך הכא למימר איהו דאפסיד אנפשיה דהא ליכא הכא סהדי דליפקו לקלא דמקנה השטר לא מפיק קלא שיאמרו שאין לו לפרוע חובו אלא משטר שיש לו על חבירו ושמעון לא מפיק לקלא

שיאמרו שיש עליו שטר חוב ואינו פורע וצריך להקנותו לאחרים ולוי לא מפיק לקלא שהוא ירא שמא יש על לוי חובות אחרות. הילכך כיון דליכא סהדי לא שייך טעמא דקונה אפסיד אנפשיה תדע דלא קני אלא החוב שבו לא שעבוד השטר דלא אשכחנא דמצי לאקנויי שטרא אלא באחד משני דרכים או בכתיבה ומסירה ויכתוב ליה וקני איהו וכל שעבודא דאית ביה ואי לא כתב ליה הכי לא קנה דמילי נינהו. א"נ כגון שהקנה לו קרקע כל שהוא והקנה לו על גבה שטר חוב הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא ובהני תרתי אנפי כיון דאיכא סהדי מפקי לקלא ואיהו דאפסיד אנפשיה. ואם איתא דאיכא נמי מעמד שלשתן הוה להו לאדכורא. וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות מכירה שלא הזכיר מעמד שלשתן אלא גבי מנה שיש לי בידך בין במלוה בין בפקדון. וגבי מכירת השטר הזכיר שני הדרכים אשר כתבנו לעיל וכן בדין שהרי מעמד שלשתן הוי הלכתא בלא טעמא ודיינו שיקנה החוב אבל שעבוד השטר לא קנה: וכן נראה בהדיא דעת הר"ן ז"ל שכתב בפירוש ההלכות פרק המביא גט עלה דמתניתין דתנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה וז"ל מכאן יש ללמוד שלא תקנו חכמים בשטר מעמד שלשתן וטעמא דמלתא דבשלמא דבר שגופו ממון איכא למימר דמגו דזכי לנפשיה תקינו רבנן דלזכי לחבריה אבל דבר שאין גופו ממון בשטר דלא מצי זכי ביה לא תקינו ליה רבנן דליזכי לחבריה זה נ"ל עד כאן. וכן היא בתוספות הילכך כיון שלא קנה השטר במעמד שלשתן לא קנה השעבוד ואע"ג דקנה החוב לא טריף ממשעבדי: ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאפי' אהדר שטרא לראובן לא מצי טריף ממשעבדי דכיון דקנה לוי החוב במעמד שלשתן הוי כאלו נמחל שעבוד השטר והשתא מכח לוי קאתי ולא עדיף מגברא דאתי מחמתיה: וכתב ר"ת ז"ל דהמוכר שטר חוב לחבירו או נתנו במעמד שלשתן אינו יכול למוחלו והביא לזה ראיות עיין בתוספות פ"ק דגטין. מיהו ק"ל עליה אם המוכר שטר חוב לחבירו בכתיבה ומסירה או אגב קרקע שקנה גוף השטר בעצמו והוי הלכתא בטעמא אם חזר ומחלו מחול המוכר במעמד שלשתן שהקנין הוא הלכתא בלא טעמא ולא קנה גוף השטר כדכתיבנא לא כ"ש שאם מחלו מחול וצל"ע מ"מ נ"ד ודאי לא קנה גוף השטר. לא טריף ממשעבדי ומ"ש ר"ת דהמוכר ש"ח במעמד שלשתן אינו יכול למוחלו ומשמע דהוי מכירה לאו אשטר קאמר אלא אמנה דבשטר קאמר אבל השטר עצמו אינו מכור כלל כדכתיבנא:

תשובה קצו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשפחות שנשתחררו אם צריכות להמתין ג' יום כדי הבחנת הזרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה:

ב **תשובה** גרסינן בפ"ד אחין אמר שמואל וכולן צריכות להמתין ג' חדשים חוץ מגיורת ומשוחררת קטנה פי' כל הנשים שנבעלו צריכות להמתין משמע דגדולות צריכות להמתין אחר טבילת גיורת ושחרור אבל קטנה לא גזרו בה. הרי לך לפום האי לישנא קמא דשמואל דצריכות להמתין ואתיא האי לישנא כרבי יהודה דברייתא ואיכא מאן דפסק כי האי לישנא וכן משמע מלשון רבינו ירוחם ז"ל נתיב כ"ג חלק ג': והר"ן ז"ל כתב דאיפשר דאתי שמואל אפי' בהאי לישנא כרבי יוסי דס"ל דאשה מזנה מתהפכת והא דאסור בגיורת ומשוחררת גדולה לאו מדינא אלא משום גזרה דגזר אטו גדולה דעלמא מיהו לא אתי לישנא קמא לגמרי כר' יוסי דאלו לרבי יוסי אפי' בגיורת ומשוחררת גדולה לא גזר זנות דגדולה אטו נשואין דגדולה ואלו שמואל גזר בגדולה זנות אטו נשואין ולהכי לא אמרינן עלה הוא דאמר כרבי יוסי כדאמרינן בלישנא בתרא. ומסיק עלה ז"ל דאמרה למלתיה כרבי מאיר דאמר כרבי יהודה בקטנה בת ישראל שצריכה להמתין דגזר קטנה אטו גדולה וה"ה לגיורת ומשוחררת גדולה דגזרינן אבל לא בגיורת ומשוחררת קטנה דלא שכיח. ושמואל לטעמיה דאמר הלכה כרבי מאיר בגזירותיו. ואע"ג דקי"ל הלכה כרבי יוסי דנמוקו עמו ה"מ היכא דלא פסקו אמוראי כחד מהנך תנאי דאית לן למפסק בתר אמוראי וזה ברור: הרי לך לפי שיטה זו דכולן צריכות להמתין. תו גרסינן התם לישנא אחרינא אמרי לה אמר שמואל כולן צריכות להמתין חוץ מגיורות ומשוחררת גדולה וקטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין. ומסקינן הוא דאמר כר' יוסי דתניא הגיורת והשבויה שנפדית ושפחה שנשתחררה צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר' יהודה ר' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי יוסי קא סבר אשה מזנה משמשת במוך כדי שלא תתעבר. אמר ליה רבא בשלמא גיורת כיון דדעתה לאגיורי מנטרא נפשה וכו' אלא יוצאה בשן ועין היכי משכחת לה וכ"ת כל דממילא מודה רבי יוסי והא תניא אנוסה ומפותה צריך להמתין ג' חדשים דברי רבי יהודה רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד אלא אמר אביי אשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר ואידך חיישינן שמא לא נתהפכה יפה יפה ע"כ סוגיית הגמ': ופסק הריא"ף ז"ל ורוב מפרשים כי הך לישנא בתרא דשמואל וכר' יוסי דנימוקו עמו. וא"ת כיון דשמואל בשיטת רבי יוסי אמרה למה השמיט אנוסה ומפותה. תירץ הר"ן ז"ל משום דאיהו לא איצטריכא לפרושי אלא בהנך דאתו מנשואין דגיות דיתבי תותי בעלייהו דאפי' בהנהו דאיכא תרתי לריעותא

תלינן בהפוך כיון דדעתייהו לאיגיורי אבל בבת ישראל פנויה וצנועה פשיטא דלא ניחא לה בעבור של זנות ומתהפכת יפה דבנות ישראל קדושות הן וזה נכון עכ"ל. נמצאת למד לפי שיטה זו למאן דפסק כר' יוסי כל גיורת ושפחה בין נשואה או בלתי נשואה אין צריכות להמתין וכן אנוסה ומפותה וזו היא הסכמת רוב הפוסקים. אבל יש מן הגאונים דפסקו בהא הלכה כרבי יהודה דהיינו באנוסה ומפותה ולא בריר להו לבתראי טעמא דהאי פסקא כיון דקי"ל הלכה כרבי יוסי דנימוקו עמו. אבל בפסקי רבינו (ישעיה) כתב וז"ל ושמואל ס"ל כרבי יוסי בגיורת ומשוחרת ולאו מטעמיה דאלו רבי יוסי סבר משום דמתהפכת ופטר אפי' אנוסה ומפותה ושמואל לא פטר אלא גיורת ומשוחררת משום דידעי ומשמשות במוך אבל אנוסה ומפותה מחייב דאימור לא נתהפכה יפה יפה וכיון דקי"ל שמואל כר' יהודה באנוסה ומפותה הלכתא כוותיה וכן פסק ר"ח ז"ל אבל הריא"ף ז"ל פסק כרבי יוסי כדקי"ל בכל דוכתא ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר"י ולא היא דהרי שמואל ס"ל כר' יהודה והלכתא כאמוראי עכ"ל: ובפסקי הרא"ש ז"ל טעם אחר ע"ש. ולפי שיטה זו כל שפחה או גיורת אינן צריכות להמתין דאי בנשואה כיון דיהיב דעתא לאיגיורי מינטרא נפשה. ואי בפנויה מתהפכת. וא"ת הא תניא לקמן בפרק החולץ דגר וגיורת צריכות להמתין הא תריצו לה בתוספות עיין עלה. ואיכא למידק לכל הפסקים דאי לפסקא קמא היכא שבקינן לישנא בתרא ופסקינן כלישנא קמא. ואי לפסק השני לדעת הגאונים כיון דתלמודא אמר סתמא שמואל דאמר כר' יוסי משמע דבכולא מלתא ס"ל כוותיה: ולשיטת הריא"ף ז"ל נמי קשיא מדלא ממעט אלא קטנה בת ישראל בזנות אבל גדולה צריכות להמתין והא דלא כר' יוסי שזה דחק את הראשונים לומר דלא סבר בכולא מלתא כר' יוסי: ומכל הלין משמע לי דהרמב"ם והסמ"ג ז"ל תפסו להם דרך אחרת וס"ל דבתרתי ברייתא פסקי רבוותא הלכה כר' יהודה. וטעמא דמלתא כיון דלישנא קמא דשמואל אתיא כפשטא כר' יהודה ובלישנא בתרא נמי באנוסה ומפותה כר' יהודה ס"ל אית לן למפסק הלכתא בכולא מלתא כר' יהודה: ותו דכ"ש הוא אי באנוסה ומפותה דישראלית קדושות חיישינן שמא לא נתהפכה יפה יפה כ"ש הגיורת דחיישינן ולפיכך מסתבר כלישנא קמא דשמואל ואליבא דר' יהודה ומשום הכי הטיל הרמב"ם פשרה בין אלה הפסקים וכתב שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ממתינים צ' יום ואפילו גר ואשתו וכו' וכן כתב לגבי יפת תואר בסמוך כיון דסתם עכו"ם ושפחה זונות הם אינם בושות מן העיבור ולא מקפידות ולפיכך אעפ"י שמתהפכות אינם מתהפכות יפה יפה וצריכות להמתין. ומסתבר לפסוק בה הלכה כלישנא קמא דשמואל וכר' יהודא וכדעת רבוותאי במקצת. ואפילו תימא דלא פסקו רבוותא כר' יהודה אלא באנוסה ומפותה הרב

ז"ל פסק כלישנא קמא דשמואל וכר' יהודה בהא. אבל בנות ישראל צנועות וקדושות הן ומקפידות שלא תתעברנה כי הן מתביישות מדבר זה ולפיכך מתהפכות יפה יפה ובהא מסתבר לפסוק הלכה כלישנא בתרא דשמואל וכר' יוסי דנימוקו עמו. ואע"ג דתלמודא לא מפליג בין עכו"ם או ישראליות אלא אמרינן בסתם אשה מזנה מתהפכת כיון דאיכא לישנא קמא דשמואל ורבי יהודה וקצת רבוותא דלית להו הא דר' יוסי אנן פסקינן כוותיה במאי דמסתבר טעמיה ובמאי דלא מסתבר פסקינן כאידך לישנא דשמואל וכר' יהודה וכרבוותא במקצת וזהו הנכון שבפסקים וקרוב אל הסברא שכל עכו"ם צריכה להמתין וכל בת ישראל הנבעלת בעילה שאינה מותרת לה אינה צריכה להמתין. וזהו שכתב הר"ב ז"ל וכן המזנה אינה צריכה להמתין וכו' וכן אנוסה ומפותה ובבת ישראל מיירי. ובעל מ"מ פי' דברי הרב ז"ל בשפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים בגיותן ובעבודתן הא לאו הכי אין צריכות להמתין שאע"פ שהן בחזקת מזנות אשה מזנה משמרת עצמה וכו' וכן פי' גבי יפת תואר וסוף דבריו אם אין דעתו כן איני יכול להלום דבריו לפי הגמ' ע"כ. ואחר בקשת המחילה אין דבריו מחוורין בזה. חדא דאין דרך הפוסק לסתום אלא לפרש. ותו דהסמ"ג כתב ג"כ סתם וה"ל לפרושי. ותו דבספרי אמרינן אשת יפת תואר ואעפ"י שהיא אשת איש משמע דאיירי בין בנשוא' או פנויה ועלה דריש התם ירח ימים ירח הרי כאן ל' ימים הרי כאן ג' כדברי ר' עקיבא להבחין בין זרע ראשון לזרע אחרון והכי דריש לה ר' שמעון בגמ' דילן ומשמע דקאי בין אנשואה תו פנוייה. ותו דבברייתא דאיפליגו בה ר' יהודה ור' יוסי תני בה השבויה בהדי גיורת ושפחה וכי היכי דשבויה לא שאני לן בין נשואה הכי נמי בגיורת ושפחה. ותו כיון דלא ס"ל כר' יהודה אמאי נקיט לישנא דר' יהודה הכי ה"ל למימר הגיורת והשפחה אין צריכות להמתין וטעמא משום דאשה מזנה מתהפכת וממילא הוה מוקמינן לה בפנוייה דאלו נשואה אינה מזנה וצריכה להמתין. ותו כי לדעת מ"מ כמאן אמרה הרב ז"ל לא כר' יהודה ולא כר' יוסי דאי כר' יהודה אפי' בפנוייה צריך להמתין ואי כר' יוסי אפילו בנשואה אינה צריכה דכיון דיהבה דעתה לאיגיורי מינטרא נפשה. דאלת"ה אמאי השמיט שמואל אנוסה ומפותה וכדכתיב' בשם הר"ן ז"ל. והוי יודע דאע"ג דאמרינן בגמ' אלא אביי אמר אשה מזנה מתהפכת לא הדרינן ממאי דאמרינן בשלמא גיורת כיון דדעתה לאגיורי מינטרא נפשה אלא לתרוצי קושיין דאנוסה ומפותה איצטריכינן לדאביי דאמר אשה מזנה מתהפכת אבל טעמא קמא איצטריכינן לנשואה ודוק ותשכח: ואפילו תימא דמהדר הדרינן מהך טעמא דלעיל כיון דיהיב דעתה לאיגיורי כל בעילות דגיות כזנות חשיב להו ומתהפכת יפה יפה הילכך ליכא לפרושי דברי הרב ז"ל בנשואה

אם איתא דפסק כר' יוסי. אבל הנכון דלגבי עכו"ם ושפחה ויפת תואר פסק כר' יהודה מטעמא דכתיבנא ובבת ישראל המזנה או שבויה או אנוסה ומפותה פסק כר' יוסי ונמצאו דברי הרב ז"ל עולין כהוגן וכפשטן. ואף על פי שידעתי שאיני כדאי לחלוק על בעל מ"מ שמא מקום הניחו לי ועוד שאני מחמיר ולא מקל: ועוד אם הרב מ"מ היה נמצא בזמננו זה שהדור פרוץ מרובה על העומד היה מודה לי שזה כוונת הרב וכ"ש אשר עיני ראו כמה פעמים באלו השפחות החיבוש שהן שטופות בזימה ואינן יכולות לסבול ומזנות ומתעברות ומתפארות ותולות באדוניהן ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות הילכך איני מסכים ששום שפחה בין נשואה בין פנויה תנשא עד שיעברו צ' יום משעה שהגיע גט לידה וכ"ש בנ"ד כי שמעתי אומרים שהשפחה נבעלה ורגלים לדבר שמעוברת היא ורוצים להסתיר זממה ולא שאני סומך על טעם זה אלא אפילו בלאו הכי אני אומר שצריכות להמתין מהטעמים שכתבתי:

תשובה קצז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר לשמעון כסף שרוף הנקרא קצב והמנהג הוא שזה הכסף הוא נקי בלי תערובת כלל וכדי להוציא הזהב שבו מערבין עמו עוד זהב והמים החדים מוציאין הכל והלך שמעון וערב עמו זהב והיה בו תערובת שאר מיני מתכות והפסיד את הזהב וחסר ממה ששם בתוכו אם חייב ראובן לפרוע ההפסד לפי שלא הודיעו שיזקק אותו קודם שיערב עמו זהב:

ב **תשובה** לא ביארת מה היא טענתו של ראובן שאם ראובן טוען כאשר קנית מכרתי ואני לא ערבתי בו דבר ולא ידעתי שיש בו שום תערובות הדבר ברור שהוא פטור ואם הוא רגיל לעשות כן פעמים אחרות קונסין אותו כפי ראות ב"ד שלא יהא רגיל להזיק ממון חבירו. ואם ראובן זה אינו יודע מנהג המדינה שהוא לערב עמו זהב כדי להוציא הזהב שבתוכו אפילו היה יודע שיש בכסף תערובת ג"כ פטור ושמעון הפסיד אנפשיה כיון שידע שזה ראובן נכרי וחדש כמנהג המדינה היה לו להודיעו שרוצה לערב עמו זהב דמצי ראובן למימר חשבתי שאתה קונה אותו לערבו עם כסף אחר ואילו היה ראובן יודע שיש בכסף הזה תערובת המפסיד את הזהב והיה יודע מנהג המדינה שמערבין בו זהב ולא הודיע הדבר לשמעון פטור מהפסדו של שמעון דגרמא בעלמא הוא דלא עדיף מכל גרמא בנזקין דאמרינן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים: וראיה לדין זה דתניא פרק המוכר פירות עלה דמתניתין דהמוכר פירות לחבירו ת"ר מהו נותן לו דמי זרע ולא דמי הוצאה ויש אומרים אף ההוצאה ופסקו הלכתא כת"ק שאינו נותן לו דמי ההוצאה וכתב

עלה רש"י ז"ל דמי זרע ולא דמי יציאה דגרמא בעלמא היא ופטור אף ההוצאה יציאת חרישה ושכר פועלים ונראה בעיני דקנסא הוא עד כאן. וא"ת דילמא התם איירי בשלא היה יודע שאין באותם לזריעה אבל בנ"ד שהיה יודע שיש בה תערובת ולא הודיעו מודה ת"ק שנותן לו אף דמי ההוצאה. הא ליתא כלל דאי בדלא ידע אם היו ראוים לזריעה מ"ט דיש אומרים דקניס ליה הא לא ידע: ואפילו תרצה לפרש דמדינא קאמר הא ודאי לא מסתבר דלחייב דמי ההוצאה כיון דלא ידע מאי הוה ליה למיעבד אלא אפילו בדידע פליגי והלכתא כת"ק: ומ"מ אומר אני שאם הוא רגיל לעשות כן דקונסים אותו ב"ד כדעת יש אומרים והכל לפי ראות ב"ד ובלבד שיהיו מכוונים לשמים כדי שלא ירבה הגזל והחמס:

תשובה קצח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנתן מנה ביד שמעון בהיותו בריא ואמר לו יהיה לנדונית בתי אמר לו שמעון שמא נחלוק אותו בין בנך ובין הבת ואמר לו איני רוצה שתתן לבני כלום אלא לבתי ומת ראובן ושמעון הוציא את המעות ובזמן שנשאת הבת לא היו מעות ביד שמעון לתת לה ולא הודיע הדבר לשום אדם ונשאת הבת ממעות שהניח לה אביה במקום אחר לצורך נדונייתה ועתה העשיר שמעון ורוצה לצאת ידי חובתו אם יתן המנה לבת ויכתוב בכתובתה נוסף על נדונייתה. או דילמא זכה מהם הבן כיון שאמר שיתנו לה לנדונייתה ולא נתנו באותה שעה:

ב **תשובה** אם בשעה שנתן ראובן המנה לשמעון אמר לו זכה במנה זה לצורך נדוניית בתי הדבר ברור שזכתה בהם הבת מאותה שעה. וכן אם אמר תן מנה זה לבתי לדעת הרמב"ם ז"ל והנמשכים אחריו דס"ל דתן כזכה דמי זכתה הבת במנה משעה ראשונה ואפילו מתה הבת זכו יורשיה. אבל לדעת ר"ת ז"ל והרבה מפרשים דכתבו דתן לאו כזכה דמי יש לעיין אם זכתה בהם הבת. אבל כדמעיינת בה שפיר תשכח דבכל גווגא זכתה בהם הבת מכמה טעמי חדא דלא אמרינן הכי אלא לענין אם רצה לחזור הנותן בעצמו חוזר אבל היכא דמית נותן זכה מקבל דמצוה לקיים דברי המת וכן היא בהלכות סוף פ"ק דגטין הולך מנה לפלוני ולא מצאו יחזרו למשלח מת משלח אי בריא הוה חזינן אי מת מקבל בחיי נותן יחזרו ליורשי משלח דקי"ל הולך בבריא לאו כזכה דמי ואי מת נותן בחיי מקבל יחזרו ליורשי מי שנשתלחו לו דקי"ל מצוה לקיים דברי המת הא קמן דהולך לאו כזכה דמי בבריא ואפ"ה זכה מקבל הילכך אפילו למ"ד תן לאו כזכה דמי זכה מקבל כיון דמית נותן תחלה משום מצוה לקיים דברי המת וכ"ש בנ"ד דמקבל המתנה

לא מת דפשיטא דזכה במתנה: ותו דאיכא גילוי דעתא שלא רצה שיזכה בהם הבן שהרי אמר לשמעון בהדיא כן ושמעון נאמן כיון שהשלישית בידו ואין אדם יודע בדבר. וליכא למימר דלא נתן אלא לצורך הנדוניא וכיון דלא הוצרך לנדוניא ינתן לבן חדא שהרי גילה דעתו שלא יזכה הבן: ותו כיון שהניח בשני מקומות לצורך נדונית הבת משמע שהיה רוצה שיהיה הכל לנדוניא ולעולם אומדין דעת הנותן. ואע"ג דלא אמרינן הכי אלא לבטל המתנה שאני הכא שאין המנה ביד היורש אלא ביד שליש והוא מוחזק מכח הבת כפי דבריו והוא נאמן כיון שהם עליו עדים הילכך לדעת הריא"ף והרמב"ם ז"ל והנמשכים אחריהם זכתה הבת משעה ראשונה ושמעון מופקד מכחה. ואפילו אם היה רוצה ראובן לחזור לא היה יכול לחזור ולדעת שאר המפרשי' זכתה הבת מטעם מצוה לקיים דברי המת וזה ברור מאד:

תשובה קצט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בדם שבשלו או שמלחו אם עובר עליו או לא:

ב **תשובה** גרסינן פרק הקומץ רבה אמר זעירי א"ר חנינא דם שבשלו אינו עובר עליו ורב יהודה אמר זעירי דם שמלחו אינו עובר עליו וטעמיה דלא חייבה תורה אלא על דם הראוי לכפרה ודם קדשים שבשלו לא חזי למלתיה ונפיק מתורת דם וה"ה אם מלחו דמלוח הרי הוא כרותח. ומותיב אביי מדתנן הקפה את הדם ואכלו או שהמחה את החלב וגמעו חייב: ומתרצינן כאן שהקפה באור כאן שהקפה בחמה באור לא הדר בחמה הדר ע"כ בגמרא. ומדשקלינן וטרינן ומתרצינן למתניתא אליבא דזעירי משמע דהלכתא היא. ואיכא מ"ד דדוקא אינו עובר עליו אבל איסורא דאורייתא איכא כחצי שיעור דאסור מן התורה לר' יוחנן דקי"ל כוותיה והכי דייק לישנא דאינו עובר עליו. וזה נ"ל שהוא דעת התוספות ז"ל אבל הרמב"ן והרשב"א והר"ן והרא"ה ז"ל והרבה מן האחרונים ס"ל דאין בו איסור תורה כלל אלא איסור מדרבנן ולישנא דאינו עובר עליו לאו דוקא אלא ה"ק כיון דאינו עובר עליו בכרת נפיק ליה מתורת דם ושוב לא חזי לכפרה. אבל רש"י ז"ל בפרק העור והרוטב עלה דמתניתא דהקפה את הדם ואכלו פירש והקרישו ע"ג האור ולא רצה לפרש ע"י חמה כדמתרץ תלמודא בהקומץ. משמע דס"ל דשנויי דחיקא הוא ואשנויי דחיקי לא סמכינן. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שהשמיט הך דזעירי ולא כתבה כלל. וראיתי מי שכתב שכן הוא דעת הריא"ף ז"ל מדהשמיטה ולדידי הא לא מכרעא כיון דאסור מיהא אין דרכו של הריא"ף ז"ל לפרש אי זהו איסור מן התורה ואי זה מדרבנן אבל מדהשמיטה הרמב"ם ז"ל יש ראיה גמורה שכך היא סברתו. ויש ראיה לדין זה

ממתניתא גופה מה המחה את החלב משמע אפילו ע"י האור אף הקפה את הדם ע"י האור. ותו דתנן במתניתא חומר בחלב מבדם וחומר בדם מבחלב ולא מני להאי חומרא בהדייהו שהחלב בין שאכלו חי או מבושל חייב עליו מה שאין כן בדם שאם אכלו מבושל אינו חייב. ואף על פי שיש לדחות ראיה זו דחומר בחלב מבדם אבל זו שבשלו לאו דם הוא מ"מ פשטא דמתניתא הכי משמע דסוף סוף דם שבשלו נקרא: ועוד אי איתא להא דזעירי דהקפה אותו בחמה אסרוחי מסרח כדאמרינן גבי נבלה וגם זו איכא למדחי שהדם נקפה בחמה בזמן מעט ולא אתי לידי סרחון אבל נבלה אינה נמחית בחמה אלא לזמן מרובה ובתוך כך אסרוחי מסרח. אלא עיקר הראיה כך היא שהרי הדם אם אתה מניחו בחמה זמן מעט אדרבא נפשר הוא ואינו נקפה אלא לזמן מרובה וא"כ אסרוחי מסרח. ותו קשיא להא דזעירי מאי שנא מכל אסורין שבתורה שחייב עליהם בין חיים בין מבושלין דם נמי לא שנא ואדרבא משום דבשליה אחשביה והכי אמרינן בגמרא פרק העור והרוטב בשלמא הקפה את הדם כיון דאקפיה אחשוביה אחשביה משמע משום דאקפיה הוא חשוב ואם כן אמאי פטור עליו: ובשלמא אי אקפיה באור איכא חשיבות אבל בחמה ליכא אלא מאיסותא:

ג **כללא** דמלתא דפלוגת' דרבוות' היא ואיני כדאי להכריע אבל שומר נפשו ירחק ממנו ולא יכניס עצמו למחלוקת באיסור כרת:

תשובה ר

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה מעוברת מכהן אם היא מותרת ליכנס לאהל המת או לא לפי שנמצא כתוב בספר הרוקח וז"ל אשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת דספק ספיקא היא דשמא נפל הוא או שמא נקבה היא ע"כ משמע דאי הוי חד ספיקא וכגון דקים ליה בגויה דכלו לו חדשיו אסור כי הא דאמרינן אי קים ליה שכלו לו חדשיו מתאבל עליו אפילו נימא דלעולם לא נפק מספק נפל עד ל' יום מ"מ אמאי איצטריך להאי טעמא תיפוק ליה שהעובר נבלע בתוך גופה ואין כאן אהל:

ב **תשובה** תלמוד ערוך הוא פרק בהמה המקשה אשכחן טומאה בלועה טהרה בלועה מנא לן ק"ו ומה כלי חרס המוקף צמיד פתיל שאינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא דאמר מר טומאה רצוצה בוקעת ועולה לרקיע מציל על טהרה שבתוכו מלטמא אדם שמציל על טומאה שבתוכו מלטמא אינו דין שיציל על טהרה שבתוכו מלטמא מה לכלי חרס שכן אינו מטמא מגבו תאמר באדם שמטמא מגבו אנן מגבו קא אמרינן וכו' ועלה דמתניתין דאשה שמת ולדה בתוך מעיה מייתינן לה משמע דעובר בבטן אמו

טהרה בלועה ומציל באהל המת וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק עשרים מהלכות טומאת מת אלו הבלועים מצילין על הטהורים ומונעים את הטומאה כיצד וכו' בלע טבעת וכן אדם שבלע טבעת ונכנס לאהל המת אף על פי שנטמא טומאת שבעה הטבעת טהורה. עוד כתב אין הבלועין ניצלין אלא בבטן נפש החייה וכן כתב כמה פעמים והלא הדברים ק"ו אם הטבעת שלא היתה בלועה מתחלה והיתה ראויה ליטמא באהל המת מפני שנבלעת ניצולת עובר במעי אמו שמתחלתו היה בלוע לא כ"ש שהוא ניצול באהל המת ומשנה שלימה שנינו בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת והזה ושנה וטבל והקיאה הרי היא כמו שהיתה ומייתי לה בפרק בהמה המקשה. ומתוך פשיטות הדבר אני אומר שמה שכתב הרב בעל ספר הרוקח איירי באשה שקרבו ימיה ללדת וחיישינן שמא יוציא הולד ראשו ונמצא שהוא כילוד ואינה טהרה בלועה ותינוק בן יומו מטמא באהל ומשום הכי כתב ז"ל דאפ"ה לא חיישינן דאכתי איכא ספק ספיקא שמא אינו ולד של קיימא ונפל הוא או שמא נקבה היא דלעולם לא נפיק מתורת נפל עד ל' יום כרשב"ג דאמר כל ששהה באדם שלשים יום אינו נפל: ואפילו אם תרצה לומר דהיכא דקים ליה שכלו לו חדשיו לא חשיב נפל לענין זה ה"מ היכא דנולד חי ואח"כ מת אבל כל היכא דאכתי לא נולד ולא הויא ליה חזקת חיות אכתי איכא ספק ספיקא ספק נקבה ספק זכר ואת"ל זכר שמא ימות בשעת לידה דמעשים בכל יום שיוציא הולד ראשו ויחלק וימות הילכך אכתי איכא תרי ספיקי אפי' שהוציא ראשו שאם לא נולד חי עדיין נפל הוא דאין חדשים בלא חיות:

תשובה רא

א **שאלת** ממני ראובן יש לו בית כאן והוא במקום אחר וכתב לשמעון הרשאה להיות פקיד על הבית ובכלל ההרשאה כתוב שהוא נותן הבית ללוי אחר מיתה ולוי אומר כיון שיש לו זכות באותו שטר של הצוואה שרוצה להעתיקו שאם ימות ראובן שיזכה בבית כאשר כתוב בשטר ההרשאה ושמעון אומר לא אמר לי ראובן שאתן לך העתק השטר ושמא לא רצה שתזכה במתנה אלא כשיגיע שטר לידך וכל עוד שלא הגיע השטר לידך יוכל לחזור בו ואם אתן לך העתק השטר אני עובר על דעת המרשה יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** דבר ברור הוא שאין מקבל המתנה זוכה אלא כדרך שזוכה הקונה בחזקה או שיגיע שטר המתנה ליד המקבל. וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות זכייה ומתנה ואם זכה ראובן בשטר המתנה ללוי על יד שמעון וכגון שאמר זכה בשטר מתנה זו ללוי זכה

לוי אע"פ שלא הגיע שטר המתנה ליד לוי דקי"ל זכין לאדם שלא בפניו: וכתב' הרמב"ם ז"ל פ"ד וכיון שזכה במתנ' מעתיקין לו את השטר ונותנין לו וכשימות ראובן יזכה לוי כדין כל מתנות שהם מהיום ולאחר מיתה וכל זה ברור הוא. ומה שיש לעיין הוא כיון שהיא מתנת בריא ובקנין אי בעינן שיגיע שטר המתנה לידו או לא: ודבר זה מחלוקת בין הראשונים דאיכא מ"ד דמתנת בריא שיש בה קנין מהיום או מתנת ש"מ במקצת שיש בה קנין זכה המקבל אע"ג דלא מטא שטרא לידיה דמשעת קנין שעבד נפשיה כיון שנטל קנין סתם ולא פירש אם לא אחזור בי וכן דעת רש"י וקצת מפרשים ז"ל. אבל הריא"ף ור"ח וקצת מפרשים ז"ל אומרים דלא זכה עד שיגיע השטר לידו או שיזכה לו על ידי אחר. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל והכי משמע פשטא דמתניתין דפרק יש נוחלין מי שמת ונמצאת דייתיקי. קשורה לו על ירכו וכו' וכן האי דמצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנות ושוברין הילכך אין מעתיקין לו את השטר כי שמא כיון שלא נתן השטר למקבל המתנה ולא זכה לו ע"י אחר רוצה לחזור בו וליתנה לאחר ונמצא שטרו של זה קודם. וכבר ידעת שכל דבר שהוא מחלוקת פוסקים אין בידינו כח להוציא מיד המוחזק וכ"ש כנגד דעת ר"ח והריא"ף והרמב"ם ז"ל שעליהם נהגו לסמוך בכל הגלילות הללו. ואפילו אם יאמר ראובן שיעתיקו לו השטר ויתנו ללוי אין נותנים לו דחיישינן שמא כתבה להאי מעיקרא ואימליך ולא יהבה ניהליה והדר כתבה לאיניש אחרינא ויהבה ליה והשתא הדר ביה וסבר מהדר לא מצינא למידי דרבי אימא להו להאי יהבתה דאי מפיק האי כתביה דקדים זכי וניזיל ונפליג בהדיה דמהאי טעמא אמרינן דאם מצא שטרי מתנות בריא אעפ"י ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אנא אומרים ליה אי קושטא קאמרת זיל את כתוב ליה להאי שטרא אחרינא דאי יהבתה את לאיניש אחרינא לית ליה פסידא דכי נפקן תרתי קמייתא זכיא וכ"ש אם ירצה שמעון המורשה להעתיק השטר וליתנו ללוי אין שומעין לו. ואם יאמר שמעון שראובן אמר לו בשעה שמסר לו את שטר ההרשאה שיעתיק אותו ויתן ההעתק ללוי ואני אחרתי עד עתה שומעין לו ויעשה השליש מה שהושלש בידו כיון שאין ראובן לפנינו לשמא ירצה לעשות קינוניא לא חיישינן דאי לא תימא הכי מי שזכה במתנה בשטר ע"י אחר לא יתן השטר למקבל המתנה שמא ירצה הנותן לעשות קנוניא אלא ודאי להכי לא חיישינן וא"ת א"כ דחיישינן לקנוניא כל שטר מתנה שלא הגיע ליד מקבל ביום כתיבתו לא יהיה כשר דניחוש שמא נתנה לאחר ביני ביני ועתה נותן השטר לזה שזמנו קודם ויחלוק עמו. ואיפשר דלא חיישינן לקנוניא כזו אלא בשטר שנפל דכיון דנפל איתרע ורגלים לדבר שנתנה לאחר ולפיכך לא נזהר בזה השטר הראשון ועתה רוצה לעשות קנוניא ומשום

הכי מודה שהמקבל נפל וזכה בו תחלה. אבל בשטר מתנה שהוא עדיין ביד הנותן ונזהר בו ליכא רגלים שנתן אותה לאחר ולא חיישינן לקנוניא דאדרבה כיון שמעכב את השטר נמלך הוא אם יתן או לא הילכך לא חיישינן שמא נתן לאחר ולפי טעם זה אם יאמר ראובן שיתן השטר ללוי נותנין שהרי לא נפל השטר ולא איתרע שהרי ברשות הנותן הוא דשלוחו של אדם כמותו והרי הוא יוצא מתחת יד שלוחו והבו דלא לוסיף על המחלוקת שהרי בעלי הסברא האחרת ס"ל דבשעה שקנו מיד ראובן זכה לוי:

ג **כללא** דמלתא אם יאמר ראובן שיתנו השטר עתה ללוי או שיאמר השליח כי בשעה שמסר לו ראובן השטר אמר לו ליתנו ללוי מעתיקין השטר ונותנין ללוי ואם לאו אין נותנין לו דחיישינן שמא חזר בו ואינו רוצה ליתן או שמא נתנה לאחר והגיעו לידו שטר המתנה:

תשובה רב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד אצל שמעון פקדון ותבע ממנו פקדונו בפני עדים והשיב איני רוצה ליתנו לך ושוב נגנב או נאבד או נאנס אם חייב שמעון לפרוע או לא:

ב **תשובה** איני רואה מקום לשאלה זו דפשיטא דחייב שמעון דמה נפשך אם טוען איני רוצה ליתנו לך לפי שיש לי אצלך ממקום אחר הרי הוא תופס אותו למשכון לפי טענתו וחזר הפקדון להיות משכון ואם טוען שאינו רוצה ליתנו לו הרי הוא גזלן והלא הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין וכ"ש זה שהוא גזלן גמור ואם אמר היום איני רוצה ליתנו לך ולמחר אתננו לך והרי באותו היום נעשה עליו גזלן ולא גרע ממי שנטל הפקדון ממקום למקום לשלוח בו יד שהוא חייב דשליחות יד אינה צריכה חסרון. ואם אמר איני יכול ליתנו לך עד שאבקשנו כל לא ידענא פשיעותא הוא ואם אמר איני יכול ליתנו עתה לפי שיש לי אונס אם נראה לב"ד שהיה אנוס פטור אפי' מגניבה ואבידה ואם לא היה אנוס גזלן היא וחייב אפילו באונסין:

תשובה רג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שתבע משמעון מנה יש לי ביד אביך והודה לו שמעון אלא שטוען לא ירשתי מאבי כלום והביא ראובן עדים שירש מאביו דבר מעט ושמעון טוען כבר אכלתי אותו המעט ואין בידי כלום משל אבי ולא משלי אם מסדרין לו כדין שאר חובות אי לא:

ב **תשובה** משמע דפשיטא לך דחייב שמעון לשלם אם יש לו נכסים משלו ולא מיבעיא לך אלא מפני שאין לו אם מסדרין אי לא ואין הדבר כן אלא פטור שמעון מלפרוע חוב זה אם לא הניח לו אביו זולת אלו שמכר ואכל והטעם דמדינא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח אלא שאז"ל מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהם מן המטלטלין שהניח אביהן משום כבוד אביהם. ותניא כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד מוזהרים עליה ולפיכך אין ב"ד כופין את היתומים לפרוע חובת אביהם אלא שכבר תקנו הגאונים דמטלטלי דיתמי משועבדים לב"ח ודינם בזה כדין הקרקעות ואעפ"י שיש מי שכתב שלא תקנו הגאונים אלא במלוה בשטר אבל במלוה על פה שבקוה אדינא ולא גבי ממטלטלי מ"מ כבר נהגו לגבות ממטלטלי דיתמי אפילו מלוה על פה וטעמא רבא איכא דהאידנא עיקר סמיכות המלוה על המטלטלין כמו על הקרקע הילכך בנ"ד שהיא מלוה על פה אינו גובה אותה אלא מתקנת הגאונים ז"ל דבשלמא מלוה בשטר כיון ששעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי מחמת תנאו הוא גובה אבל במלוה על פה אינו גובה אלא מתקנת הגאונים דכיון שכבר נהגו העולם לגבות כל מלוה ממטלטלי דיתמי סתמא דמלתא דלוה ידע בתקנה זו וגמר ושעבד כל מטלטלין דיליה הילכך כיון דעיקר חיובו של זה מחמת תקנת הגאונים הם ז"ל תיקנו אלא היכא דאיתנהו למטלטלין דשבק אבוהון בעינייהו אבל אם מכרן פטור מלשלם דכולי האי לא תקינו וכ"ש בנ"ד שכבר אכלן דפשיטא דפטור מלשלם ולא שייך לחייב את שמעון משום מזיק שעבודו של חבירו שהרי מדינא אין המטלטלין משועבדים. וגדולה מזו כתב הרא"ש ז"ל בתשובה שאף אם מכרו קרקע אין חייבין לשלם שאפילו מזיק שעבודו של חבירו ליכא כי לא קלקלו גוף הקרקע כלום ע"כ ואע"פ שדעת הטור לחלק בין קרקע למטלטלין כאשר כתב סימן ק"ז מ"מ היכא דלא הניח אלא מטלטלין והיא מלוה על פה ומכר מהטלטלין בנ"ד לכ"ע פטור מלשלם ואצ"ל שאין מסדרין לו ומ"מ מודה אני שאם יש לשמעון נכסים משלו מצוה עליו לפרוע לראובן מה שמכר מנכסי אביו ואכלן משום כבוד אביו אבל אין ב"ד כופין אותו ואם אין לו נכסים אפי' מצוה ליכא ואעפ"י שאיני כדאי להכריע רואה אני בזה יפה כח הבן מכח האב וכי לא עדיף המזיק כל השעבוד ושוב לא יכול לגבות ממנו כלום ממי שחפר בורות שיחין ומערות דחייב משום מזיק שעבודו של חבירו היש לך דינא דגרמי גדול מזה וקי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי:

ג **שוב** ראיתי שכתב הריטב"א ז"ל שדן רבו בג' שהטבילו שפחת חבירו לשם גירות שלא לדעת חבירו וחייבם לשלם מה שהפסידוה מדינא דגרמי והא הכא לא קלקלו כלל בגוף השפחה וחייבם לשלם המוכר את הקרקע נמי לא שנא:

תשובה רד

א **שאלה** ילמדנו רבינו נר ישראל נר"ו באחד שהתנה בפיו שכל נדרים שידור מכאן עד עשר שנים שיהיו בטלים ולאחר קצת ימים נמלך מאותו התנאי ורצה לבטלו אלא שלא הוציא הביטול וההמלכה בפיו ולאחר מכאן נדר ובשעת נדרו לא היה זכור מהתנאו ולא מביטולו ולאחר קצת ימים נזכר מהכל היש בהמלכה זו על התנאי הראשון ממש או לא ונסתפקתי בזה שמצד א' נראה שכל שההמלכה היתה בלב אין בה ממש והכי איתא בהדיא בפרק האיש מקדש ובכמה דוכתי דדברים שבלב אינם דברים ואע"ג דאיכא כמה דוכתי דאזלינן בתר אומדנא כבר האריך הר"ן ז"ל בפי' הלכות הריא"ף ז"ל בפרק האיש מקדש אבל בנדון זה ליכא הוכחה מענין שום מעשה כדי שתועיל ההמלכה שבלבו וא"כ לפי זה יהיה תנאו קיים ונדרו בטל לדעת רוב הפוסקים כההיא דרבה דפ"ד נדרים כל שלא נזכר בשעת נדרו מהתנאי ומההמלכה שעשה בלבו ומצד אחר מצאתי בפרק נערה מאורסה דקאמרי בה בברייתא דבין בחול בין בשבת מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו הרי שביטול בלבו מהני לנדר דחמיר ה"ה דמהני המלכה בלבו לתנאי בעלמא דלעיל אלא שרוב המפרשים פירשו דהך ברייתא קאי אדלעיל מינה דאומר לה טלי אכלי וא"כ התם נמי איכא הוכחה על הביטול שבלבו משום דאמר לה טלי וכ"ש לפי' הר"א ממיץ ז"ל שהביא הרא"ש ז"ל על הך ברייתא משמע דטלי לאו הוכחה היא ומ"מ צריך שיוציא בשפתיו אלא שלא ישמיע לאזנו ולהא קרי בלבו כההיא דפ' היה קורא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו מ"מ לפי' ראשון של הרא"ש ז"ל וז"ל וה"ה דבחול נמי אין צריך אמירה הרי שבביטול בלבו סגי וקרוב לזה כתב הרמב"ם ז"ל בפי' משנת סוגיא זו וא"כ לפי זה אם ביטול בלבו מהני על נדר דחמיר כ"ש דמהני על תנאי בעלמא דכל נדרים שיתיר מכאן וכו' וכל שנמלך על תנאו תו לא הוי תנאה ונדרו קיים אפילו יותר תנאו אחר נדרו וכן הדין מי שנדר לפרוע לחבירו ביום פלוני ואירע בשבת שאם מחל לו חובו בלבו סגי וחבירו נפטר בכך וכן בכמה דברים דומים לזה. ועוד נתקשתי בדברי הרמב"ם ז"ל בפי' משנה דפ"ד נדרים דכל נדר שאני עתיד לידור וכו' שכתב וז"ל וענין זה הוא כשנשבע ונזכר שקדם זה התנאי ובלבו ובכוונתו שהתנאי יהיה קיים הרי בטל הנדר עכ"ל בפי' ספר מוגה נראה מכאן שיש מקום לבטל הנדר אפי' נזכר מהתנאי באותה שעה וממה שכתב בפרק שני דהלכות נדרים נראה בהפך וז"ל אם היה זוכר התנאי בשעה שנדר הרי נדרו קיים משמע סתם בין כוונתו לבטל הנדר או לא. והיה נראה לע"ד כדי ליישב דבריו דהך דקאמר בפי' המשנה וז"ל וענין זה הוא כשנשבע וכו' הם דברי רבא שבגמרא וה"פ כשנשבע ונזכר שקדם זה התנאי ולא ידע במה התנה ובלבו

ובכוונתו שהתנאי יהיה קיים הרי בטל הנדר וזהו שכתב אח"כ אבל אם נזכר התנאי משמע דקמייתא מיירי בלא נזכר במה התנה אלא שעדיין הוקשה לי במה שכתב אח"כ וז"ל אבל אם נזכר מהתנאי אחר שיגמר הנדר כשיעור זמן שאלת שלום לרב או שנזכר מיד ואז הסכים לבטל התנאי וכו' הרי הנדר קיים ע"כ. משמע דוקא בהסכים לבטל התנאי אז הוי נדרו קיים הא הסכים לקיימו נדרו בטל אפי' נזכר בשעת הנדר וזה הפך ממה שכתב בפרק שני דלעיל. ותו האי הסכים לבטל אם דוקא בפיו או אפי' בלבו והיינו בעיין דלעיל. גם יש לי קצת קושי ג"כ בלשון הרמב"ם ז"ל דפרק הנזכר אלא שאיני רוצה להטריח לפני מכ"ת יותר כעת הצעיר אברהם:

ב **תשובה** בכמה דוכתי אמרינן דברים שבלב אינם דברים ולגבי טומאה אמרינן לא אתי מחשבה ומפקא מידי דבור והכי תניא בפרק נערה המאורסה קיים בלבו קיים הפר בלבו אינו מופר וכן היא הסכמת הפוסקים. ואע"ג דתניא בתוספתא והביאה הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה בפרק נערה יבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו בין בחול בין בשבת איכא למימר דפליגא ומתניתא דמייתי תלמודא עיקר. ומה שכתבה הר"ב ז"ל ללמוד ממנה דבשבת מיהא היכא דאי איפשר לו לבטל נדרה יבטל בלבו אבל בחול לא קי"ל כוותה. א"נ דתנא דתוספתא גופיה לצדדין קתני לה וה"ק בחול ואמר לה טלי אכלי טלי שתי מבטל בלבו ובשבת בביטול בלבו לבד סגי היכא דלא איפשר לבטל נדרה והשתא לא פליגא אברייתא דילן דקתני הפר בלבו אינו מופר דהא דכתב הר"ר אליעזר ממיץ לתרץ ברייתא זו לפי שיטתו דוחק הוא וכן כתב הרא"ש ז"ל שהוא דוחק וכשהגיע הרא"ש ז"ל לברייתא זו השמיט הפי' הראשון וכן עשה בפסקים משמע דחזר בו משום דפשטא דברייתא פליגא עליה. והוי יודע דאפי' לפי הפי' הראשון ולפי פשט לשון התוספתא דמשמע דמבטל בלבו בין בחול בין בשבת לא קשיא כלל כנגד הכלל המסור בידינו דלא אתי מחשבה ומבטל דבור והטעם דגבי נדרי אשתו בקיום הלב תליא מלתא שנאמר ואם החרש יחריש לה וגו' הילכך כיון דבשמיעה מתקיים הנדר אתיא מחשבה ומוציאה מידי מחשבה אבל גבי שבועות ונדרים או תנאים דעלמא דברים שבלב אינם דברים אם לא יוציאם בפיו ומשום הכי לא אתי דברים שבלב ומפקי מדברים שהם בלב ובפה. תדע שהרי כל הנדרים והשבועות שבאים לפני חכם למה צריך שיאמר מותר לך וכו' יבטל בלבו ודיו וזה ברור מאד ואפילו הכי לא קי"ל הכי אלא צריך להפר בפיו כדתני' בברייתי' ואם הפר אינו מופר דכיון דעיקר הנדר היה בפה צריך שגם ההפרה תהיה בפה:

ג **ולענין** אשר כתב הרב ז"ל בפי' המשנה פרק ד' דנדרים וז"ל מועתק מלשון הגרי והרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' ובלבד שיהיה זכור בשעת הנדר וענין זה הוא כשנשבע

ונזכר שקדם זה התנאי וקיים התנאי בלבו ובכוונתו הרי בטל הנדר ע"כ: וחלוקה זו אינה כנגד מה שכתב בחבור וז"ל אם היה זוכר התנאי בשעה שנדר הרי נדרו קיים ע"כ. לפי שהדבר ידוע שאם זכור התנאי בשעה שנדר ורוצה לקיים תנאו הרי הנדר בטל דהא אין פיו ולבו שוין דפיו על נדרו ולבו על תנאו: ומה שכתב בחיבור במי שהיה זוכר תנאו סתם ואין בלבו על תנאו כלום הילכך כיון שנדר דעתו לבטל תנאו ואיכא פיו ולבו שוין בשעת הנדר ואע"ג דלא הוציא ביטול התנאי בהדיא כיון שנדר והיה זכור תנאו אין לך ביטול גדול מזה: אבל מה שכתב אח"כ וז"ל אבל אם נזכר מהתנאי אחר שנגמר הנדר כשיעור זמן שאלת שלום תלמיד לרב הנדר קיים זה ודאי כנגד מה שכתב בחיבור ותפס לו ז"ל פשטא דסוגיין דבפ"ד נדרים דרבא בא לחלוק על אביי דאמר תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר דמוקי לה כפשטא ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. ויש קצת מפרשים דמוקי לה הכי וקי"ל אביי ורבא הלכה כרבא אבל רוב המפרשים שאנו סומכין עליהם כתבו דרבא לא בא לחלוק על אביי וזהו דעת הרב ז"ל בחיבור שכתב וז"ל אם היה זוכר התנאי בשעה שנדר ואם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר אעפ"י שקבל התנאי בלבו וקיימו הרי הנדר בטל ע"כ. פי' לא מיבעיא אם לא חזר וקבל התנאי דפשיטא שהנדר בטל כיון שלא היה זכור התנאי אלא אפילו שבזמן שזכר התנאי חזר וקבלו דמשמע כיון דמקיימו עתה מחדש בשעה שנדר לא היה חפץ בו ואפי' אם זוכרו היה מבטלו כדי לקיים הנדר אפ"ה הנדר בטל כיון שלא היה זוכר התנאי בשעה שנדר ולא אמרינן כיון דמקיים ליה איגלאי מלתא למפרע דבטל הוה אלא אמרינן איפכא אף אם היה זוכר התנאי הוה מקיימו והנדר בטל:

ד **ולענין** אם זכר התנאי בתוך כדי דבור הדבר ברור דתוך כדי דבור כדבור דמי הילכך אם בשעה שזכר התנאי קיימו בלבו הנדר בטל דאין פיו ולבו שוין. ומן הסתם תלוי במחלוקת לדעת הרב ז"ל בחיבור הוי זכור התנאי בשעת הנדר והנדר קיים אבל לפי מה שכתב בפי' המשנה הנדר בטל וז"ל או שנזכר מיד ואז הסכים לבטל התנאי שהתנה מתחלת השנה וקיים הנדר הרי הנדר קיים ע"כ ותידוק מינה טעמא דהסכים לבטל את התנאי הנדר קיים אבל מן הסתם הנדר בטל. וכבר ידעת שאין אנו סומכין על מה שכתב בפי' המשנה אלא על מה שכתב בחיבור לסיבות הרבה אין זה מקומן. וכתב ז"ל ויש מי שמורה להחמיר ואומר והוא שיזכור התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור ע"כ: ולא היתה כוונתו ז"ל דסגי בזכירת התנאי אלא בקיומו כאשר כתב הראב"ד ז"ל שהרי זכירת התנאי גורם קיום הנדר ולא ביטולו שאעפ"י שזוכר התנאי רוצה לבטלו בנדר זה אלא ודאי בזכירת התנאי וקיומו תלי ביטול הנדר ולפיכך לא הוצרך הרב ז"ל לפרש. וטעמייהו

דהני דמחמרי הוא אם זוכר התנאי בשעת הנדר הרי בטל תנאו בנדר זה והנדר קיים. ואם לא זכר התנאי עד לאחר כדי דבור אפי' ירצה עתה לקיים התנאי כדי שיהיה הנדר בטל מה יועיל אחר כדי דבור לאו כדבור דמו ונדרו קיים דמסתמא דעתו לקיים נדרו כיון שאינו זכור בתנאי. ותו דילמא אם היה זוכר תנאו הוה מבטל ליה ומקיים נדריה אבל היכא דנזכר תנאו בתוך כדי דיבור ומקיים ליה. אפילו הנדר בטל. וגם מה שכתב הרב ז"ל למטה אם אמר על דעת הראשונה אני עושה לאו דוקא אמירה בפה אלא ה"ה אמירה בלב: והנכון שבפסקים לדידן דאית לן למיחש לספיקי הפירושים לעשות כיש מחמירין ולא יהיה הנדר בטל. אלא אם נזכר התנאי בשעת הנדר או תוך כדי דבור וקיים התנאי דכיון דלבו על תנאו הנדר בטל ותו לא מידי:

תשובה רה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנשא אשה ונתן לה מהר סך מעות כמנהג וכנסה ושוב אמרה מאיס עלי והתרינו בה כמה פעמים ולא רצתה כלל ולפיכך נתננו לו רשות לישא אחרת ונשא אשה ואת הראשונה לא רצה לגרש ואין בידנו כח לכוף אותו לגרש כדעת הרמב"ם ז"ל מפני שכל האחרונים לא הסכימו לכוף לגרש והאשה תפסה כל נכסי נדונייתה ועתה הבעל תובע שתתן לו המעות אשר נתן לה במוהר שלה כיון שאינה רוצה בו:

ב **תשובה** הבו דלא לוסיף עלה שלא נכוף אותו לגרש ונכוף אותה שתתן לו מוהר בתוליה הילכך אם רוצה לקחת מה שנתן לה יגרש אותה ואם יגרש אותה אז נחייב אותה שתתן לו המוהר שנתן דאע"ג דהוי מוהר זה כנכסים שהכניסה מבית אביה והנכסים שהכניסה מבית אביה נוטלתן אעפ"י שהיא מורדת וכ"ש בנ"ד שהם תחת ידה מ"מ מה שנתן לה אינה יכולה לעכב שע"מ שתצא לא נתן לה: ומיהו מסתברא לי שאם בא עליה כדרך כל הארץ ואחר זמן אמרה מאיס עלי אין כופין אותה לתת מוהר בתוליה שכבר הפסידה אותה ולא שייך למימר לא נתן לה ע"מ שתצא שהרי כבר נהנה כפי מה שנתן לה נהי דמועיל טענה זו למה שהוסיף לה או למנה ומאתים או למה שנתן לה אחר שנשאה אבל למה שנתן לה בתורת מהר לא יועיל טענה זו. אבל באשה שבשעה הראשונה אמרה מאיס עלי ולא בא עליה כלל בכיוצא בזה אני דן שתחזיר לו מה שנתן לה בתורת מוהר וכל זה איירי בזמן שרוצה לגרשה אבל אם אינו רוצה לגרשה תרתי לא עבדינן בה לעגן אותה ושתחזור לו מוהר שלה ודיינו שנדון אותה כדין מורדת כאשר

כתבו המפרשים ולא נכוף אותו לתת גט כמו שכתבו האחרונים ז"ל וכן נהגו שלא לכוף לגרש אבל לא ראינו מימינו מי שיכוף אותה להחזיר מוהר בתוליה וזה פשוט אצלי:

תשובה רו

א **שאלת** ממני על מה שנהגו העם לכתוב ג' יודי"ן במקום השם אם מותר למוחקו או לא:

ב **תשובה** דע כי מה שנהגו לכתוב כן הוא שעולין ג' יודי"ן כשם ההויה עם ד' אותיותיו ולכן מסתברא לי שאסור למוחקו דהוי שם גמור. וגדולה מזו ראיתי כתוב בשם הראשונים ז"ל שאם רצה לכתוב אלהים וכתב אפילו רק א' אחת וכתר למעלה כגון זו א' ודעתו היה לכותבו במקום שם שאסור למוחקו ע"כ. וקשיא לי עלה דאמרינן כתב אל"ף למ"ד מאלהים יו"ד ה"א מה' אינו נמחק טעמא שהוא שם אבל אל"ף לבד או יו"ד לבד הרי זה נמחק אף ע"פ שדעתו היה לכתוב שם. ואמרינן נמי הכותב שי"ן דלי"ת משם שדי הרי זה נמחק. ויש ליישב דהכא במאי עסקינן שלא עשה לה כתר למעלה אבל אם עשה לה כתר למעלה וכיוון לכתוב שם נהי דאין לוקין עליו אבל מ"מ איסורא איכא ומעתה אתה דן ק"ו לענין שאלתך:

ג **ושוב** ראיתי לאחד מן הראשונים וז"ל ואותן ג' יודי"ן נהגו ראשוננו לכתוב בלוחות ואינון סימנא בעלמא ואין בהם קדושה ואין מקדישין לפניהם וכל שאינו כותב בהלכותיו אינו מקדש לפניו ולאחריו ע"כ. ומשמע מדקאמר אין מקדישין לפניהם שאסור למוחקו. ומה שכתב ואין בהם קדושה היינו שאין בו קדושת השם ממש:

תשובה רז

א **שאלת** ממני על שכיר שנה שנתנו לו שכר השנה מוקדם וחלה חצי השנה אם מנכין לו מה שחלה וחוזר ופורע מה שלקח יותר או עובד חצי שנה בשנה השנייה. או דילמא אין מנכין לו כלל ודמיא לעבד דקי"ל חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים:

ב **תשובה** לא דמיא לעבד עברי כלל שבשעה שקנאו נתן לו כל שבח עבודתו מתחלה ואין שום חיוב ממון עליו דעבד עברי גופו קנוי אך גזרת הכתוב שיוצא בגרעון כסף אבל שכיר אע"ג דהקדים לו כל שכרו אין גופו קנוי לו וחיוב ממון יש לו עליו הילכך אם חלה חצי השנה ידו על העליונה אם ירצה יחזיר מחצית מה שלקח או יעבוד חצי שנה בשנה השנייה:

ג **כללא** דמלתא אין לשום שכיר לא מלמד ולא זולתו שכר אלא ממה שעשה אעפ"י שהיה אנוס ואפילו לקח שכירותו מקודם:

תשובה רח

א **שאלת** ממני על ראובן ששלח לשמעון שיבנה לו חורבתו או שיטע לו גנתו ואחר כך אומר שלא ברשות ירד וידו על התחתונה ושמעון טוען אתה שלחת לי לומר שאבנה לך ותן לי שכרי משלם יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** לא ביארת אם השליח עכו"ם או ישראל או בעדים או שלא בעדים ולפיכך צריך לבאר לך כל החלוקות כבר ידעת דאין שליחות לעכו"ם הילכך אפי' יש עדים ששלח את העכו"ם אינו חייב שהדבר ידוע שאין שליחות לעכו"ם ולא היה לו לסמוך עליו ואע"ג דאיכא גילוי דעתא שרוצה שיבנה לו ביתו והוי כיורד ברשות חדא דמשום גילוי דעתא לא מפקי' ממונא. ותו דאפי' גילוי מלתא ליתא מדשלח עכו"ם ולא ישראל ואין כאן עסק שבועה שהרי יש עדים ששלחו ואפי' הכי פטרינן ליה ומ"מ משביעין אותו שלא היתה כוונתו בשעה ששלחו לתת לו רשות לבנות. ואם אין שם עדים ששלחו אפי' משבועה זו פטור שאין טוען עליו ודאי. ואם השליח ישראל ויש עדים שעשאו שליח לית דין ולית דיין ואם עשאו בלא עדים אם אין השליח לפנינו פטור אפילו משבועה שהרי שמעון טוען עליו שמא ומחרימין חרם סתם על מי שטוען על חבירו שקר מתקנת הגאונים ז"ל ואם השליח לפנינו ואומר שלחנו לשמעון נשבע שבועת התורה להכחיש את העד שהרי השליח אינו נוגע בדבר כלל ואעפ"י שטענת שמעון היא טענת שמא שהרי אינו יודע הדבר אלא על פי השליח מ"מ רוב הפוסקים אשר אנו סומכים עליהם כתבו שמשביעין אותו שבועה דאורייתא ועיקר טעמא הוא מדתניא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה וכי היכי דשנים מחייבין אותו ממון אעפ"י שזה טוען שמא עד א' נמי מחייבו שבועה אעפ"י שזה טוען שמא ואם עשאו שליח בפני עד א' מצטרפין העד והשליח לחייבו ממון ונוטל שכרו משלם ואם אין שם עדים שמין לו וידו על התחתונה כדין יורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות:

תשובה רט

וששאלת על עישור נכסי אי ממקרקעי דוקא או אפילו ממטלטלי אמרינן בגמרא והלכתא ממקרקעי בין לכתובה בין למזוני בין לפרנסה וכן כתבוה כל פוסקי הלכות. אבל ראיתי מי שכתב דהיינו דוקא בימיהם דאין כתובה נגבית אלא ממקרקעי אבל אחר שתקנו הגאונים ז"ל בין ממקרקעי בין ממטלטלי גם עישור נכסי נגבית אפי' ממטלטלי. ותו איכא טעמא אחרינא כיון דבפרנסה שמין באב ואנו רואין דעת האב בכל יום שנותן לבתו מן המטלטלין א"כ יש לה עישור נכסי אפילו מן המטלטלין ואין אלו ראיות גמורות

לאפוקי ממונא מיתמי כיון שהרי"אף והרמב"ם והראשונים ז"ל כתבו תקנת הגאונים בכתובה אפילו ממטלטלי וכתבו דעישור נכסי ממקרקעי משמע דלא סבירא ליה. וטעמא דמלתא דאין למדין מן התקנה והבו דלא נוסיף עלה: והא דאמרינן נמי פרנסה שמין באב לפחות אמרינן ולא להוסיף הכא נמי אין שמין באב לתת לה מהמטלטלין דהוי להוסיף:

תשובה רי

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על כוסכוסו שנתנו אותו על פי קדרה של בשר לקלוט הבל הקדרה כמנהג ובעודו רותח נתנו אותו בתוך קערה חולבת אם מותר לאוכלו עם בשר או עם גבינה:

ב **תשובה** כבר ידעת דאיכא פלוגתא בדגים שעלו בקערה דקי"ל מותר לאוכלן בחלב אי מירי שעלו בקערה ע"י בישולו או שלא נתבשלו בקערה אלא כשהיו רותחין נתנם בקערה של בשר ולא מיבעיא למאן דמפרש דעלו בקערה בלא בישול דפשיטא דהוי איסור שהרי בכלי של בשר נתבשל הכוסכוסו אלא אפילו למאן דמפרש דאפילו בנתבשלו בקערה מותר לאוכלן בחלב מודה הוא שאם נתבשל עם הבשר אסור וכן כתב רש"י והתוספות ז"ל והכא בנ"ד הרי נתבשל עם הבשר. וא"ת לא נתבשל עם הבשר שהרי על פי הקדרה היה מונח: לא קשיא כלל כי מה שקבל מן הבשר לא נקרא טעם אלא ממשו של איסור שכל זיעה היוצאת על ידי בישול הוי כעיקרו של דבר. וכן כתב הריב"ש ז"ל בתשובה דלא אמרינן זיעה בעלמא הוא אלא כגון זיעת הבתים והבורות אבל זיעה היוצאת על ידי בישול ע"ג האש הוי ממשו של איסור כיון שנכנסה זיעת הבשר בתוכו הוי כאלו נתבשל עם הבשר ואין זה טעם אלא עיקר ולפיכך אסור לאוכלו עם החלב הילכך כשנתנוהו בתוך קערה חולבת הוי כאלו נתנו חתיכת בשר רותחת בתוך קערה חולבת דאסורה ואוסרת הקערה עצמה וזה פשוט היא: אבל מה שיש להסתפק אם לא היה מונח על פי הקדרה אלא שהיה רותח ונתנוהו בקערה של בשר וחזרו ונתנוהו בקערה חולבת שהרי נתחברו שני הטעמים יחד וחזר להיות כחתיכה דאיסורא או דילמא לא שנא מדגים שעלו בקערה דמותר לאוכלן בכותח. ויש ליישב דכ"ש הוא דהשתא ומה אם מותר לאוכלן בכותח מפני שהוא נותן טעם בר נותן טעם שהבשר נתן טעם בקערה והקערה נתנה טעם בדגים כ"ש שיהיה מותר לאוכלן עם טעם החלב הילכך אם ירצה לאוכלן בחלב אוכל שהרי אין בו אלא נותן טעם בר נותן טעם של בשר ואם ירצה לאוכלן בבשר אוכל שהרי אין בו אלא נ"ט בר נ"ט של חלב. ולא דמי לאותה שאמרו התוספות

ז"ל פרק כל הבשר וקערות שמשתמשין בהן בשר שהודחו במחבת של חלב בכלי ראשון ושניהם בני יומן יש לאסור אפי' אם נאמר לאו דוקא עלו אלא אפילו נתבשלו וכו' דהתם לא עמד טעם ההיתר בלא תערובת חלב אלא תכף שבא לעולם נתערב טעמו של חלב אבל הכא עמד טעם ההיתר בעצמו בלא תערובת חלב. וכיוצא בזה כתב הר"ן ז"ל וכ"ש לדעת הרמב"ן והרשב"א והרא"ש ז"ל שהתירו בההיא דקערות שהודחו במחבת חולבת שיתירו בנ"ד:

ג **כללא** דמלתא דבר שקבל טעם בר נותן טעם של בשר ושוב קבל טעם בר נותן טעם של גבינה מותר לאוכלו עם בשר או עם חלב או לבדו ומ"מ בנ"ד שאין בכוסכוסו מרק וגם בתוך הקערה חולבת אין בה מרק לא נקרא זה רותח אלא כבשר חם שנפל בקערה חולבת דסגי בקליפה הכא נמי ניטל ממה שיש באמצע הקערה שלא נגע בדופני הקערה ואוכלו והשאר אסור:

תשובה ריא

א **שאלת** ממני החכם כה"ר יעקב משלוניק על אשה עגונה וזה נוסח העדויות במותב תלתא וכו' והנה החכם הנזכר כתב בזה קונדריס גדול והסכימה דעתו לאסור ושאל ממני אחוה דעי גם אני והריני כותב דעתי על סדר קונדריסו ואשא ואתן עמו אעפ"י שהוא נר"ו האריך אני אקצר: כתב כפי העדויות שנתקבלו במושקולור פשיטא ופשיטא דאין שום אחד מהם עדות להתיר. חדא שלא נקרא זה מסיח לפי תומו. ותו שלא הזכירו שום האיש הנהרג. ותו דסימני הכלים לאו מובהקים נינהו. ותו סימנין דרבנן ואין לסמוך עליהם כל זה אמת אין בו ספק. עוד נסתפק אם מה שהעיד שהיתה הראש חתיכה אם ר"ל שיהיה הראש חתיכה מן הגוף או שיש לו חתיכה בראש ע"כ ואין ראוי להסתפק בזה כלל שהרי העיד שראה הראש חתוכה במקום א' ומשמעות זה הלשון שראה את הגוף במקום אחד והראש במקום אחר ולפי שאין האדם ניכר אלא בפרצוף הלך לבקש את הראש וראה חצי זקנו לבנה וחציו מצד אחר שחורה וכן נראה משאר העדויות שהעידו וראשיהם לבד מהגופות. ובעדות הג' העיד וז"ל וראוי שני גופין מכוסין בטאפיט ובלא ראש ע"כ. וכתבתי זה אעפ"י שהוא דבר פשוט לפי שראיתי שכתב וז"ל שאם הוא רושם וסימן מיוחד וכו' וכוונתו לומר שאם יש עדים שהיה סימן כזה בראש שלמה כרוב אם היה העכו"ם מסיח לפי תומו פשיטא דתנשא אשתו דסימן מובהק הוא זה דלא גרע מנקב יש בצד אות פלוני וכו' ולא כן אנכי עמדי ולא הייתי מתיר אשה בעדות זה כלל דפוק חזי כמה בני אדם יש להם מכת חרב בראשם או מכת אבן או עץ ואדרבה מעט שינצלו מזה:

ומההיא דנקב יש בצד אות פלוני יש ראיה להפך דדוקא בצד אות פלוני הוי סימן מובהק וכן כתב הרא"ש ז"ל אבל נקב בצד שיטה פלוני לא הוי סימן וכ"ש אם אמר נקב יש בתורף או בטופס דלא הוי סימן ונ"ד להא דמיא שיש לו חתיכה בראשו ואפילו אמר חתיכה יש לו בפניו אין זה סימן מובהק עד שיאמר בצד עינו או בצד אזנו הימין או בצד חוטמו שיהיה דומה לנקב יש בצד אות פלוני וכל שהוא חוץ מזה לא הוי סימן מובהק דאי לא לשמעינן נקב יש בצד שיטה פלוני דהוי סימן מובהק וכ"ש בצד אות פלונית וכן יש להביא ראיה מלשון תשובת הרא"ש ז"ל הפך ממה שכתב אבל אם היה חסר א' מאיבריו או יתר בידיו או רגליו או שום שינוי באחד מאיבריו הוי סימן מובהק ע"כ. משמע דוקא שינוי באבר בעצמו דומיא דגבשושית בחוטמו אשר כאב אור זרוע שהוא שינוי שלא נמצא בהרבה בני אדם אבל מכה בראש אין זה סימן מובהק דפוק חזי כמה בני אדם אית להו הכי הילכך אין לסמוך על סימן כזה אפילו היה שם עדות גמורה. עוד כתב גם עדות רבי ברכיה וכ"ש העדות שקבלו ב"ד אינו עדות להתיר אשה וכו' גם זה אין בו ספק: תו שקיל וטרי בעדות של אליה כלב משם התוגר הבייבודה אי נקרא מסיח לפי תומו או לא לפי שהתוגר התחיל לומר במה אתם מדברים והשיב היהודי שהיו מדברים על יהודי א' שנהרג ואז השיב הבייבודה כאשר כתוב למעלה בעדות והעלה דאין זה מל"ת כיון שהיהודי אמר לו שהיו מדברים על יהודי א' שנהרג דלא דמיא להההיא דפונדקית דהתם כיון שבכתה במחילה הוי כאלו אמרה בתחלה מת פלוני בעי' ולפיכך אף על גב דשאלוה אח"כ איה חבירינו נקראת מל"ת. עוד הביא ראיה מההיא דריש לקיש דקאמר סתם כל ששואלין אותו והוא משיב ובנ"ד הוי כאלו שאלוהו אעפ"י שלא שאלו על פלוני בשם. עוד כתב דאע"ג דרי"בש ז"ל העלה בתשובה שאם שאל העכו"ם במאי עסיקתו הוי מל"ת מ"מ כיון שידע הרבו הר"ן ז"ל וכל גדולי הדור חלוקים עליו הדר ביה ולא עבד בה עובדא וכיון דהוי ספיקא דאורייתא אית לן למיזל לחומרא אלו תורף דבריו בזה וכן כתב ריב"ש ואני אומר דאיכא דוכתי דאית לן למיהדר אאנפי דשריותא משום עגונא דאתתא אף על גב דהוי ספיקא דאורייתא. וז"ל הרמב"ם ז"ל בתשובה וכל אלו הדברים חוזרין לעיקר אחד והוא שאין מדקדקין בעדות אשה עגונה וכל המחמיר וחוקר ודורש בדברים אלו לא יפה עושה ואין דעת חכמים נוחה הימנו שעיקר תקנתם הקלו משום עגונא דאתתא ע"כ. וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה על מעשה של אותו תלמיד ר' אשר. וכן כתב מהרר"י קולון ז"ל שורש קכ"א ע"ש. ועיקר טעמו של דבר דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה דאשה דייקא ומינסבא. וכ"ש בנ"ד וכיוצא בו דהוי כשעת הסכנה דתני ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אעפ"י שאין מכירין. וכתב

עלה רש"י ז"ל שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ע"כ. וא"ת מהנך מתנייתא דפרק האשה וממאי דאתמר עלייהו בתלמודא דידן ובתלמודא דבני מערבא ראוהו מגוייד וכו' מכל הני משמע דהדרינן אאנפי דאיסורא משום חומרת אשת איש. י"ל דהנך כולהו כיון דליכא סהדותא דמיית אזלינן בהו לחומרא אבל היכא דאיכא סהדותא דמיית מהדרינן אאנפי דשריותא משום עיגונה דאתתא והכי משמע מכל הנך מתנייתא דתנן אפי' שמע מן התינוקות מעידין לאור הנר וכו' ומשיאין על פי בת קול ומכל מי דאתמר עלייהו בגמרא. וטעמא דמלתא כיון דנולד ספיקא בגופא דעובדא מוקמינן ליה בחזקת חי אבל היכא דאיכא סהדותא דמית אתרע חזקת חיותיה והדרינן אאנפי דשריותא וכדכתיבנא. ואע"ג דכתבו קצת מפרשים דלא מקלינן בגופא של עדות ה"מ היכא שבא להעיד על המת ואנו חוששין שמא לא הכירו יפה צריך לחקור עד שנדע הדבר בבירור וכן נראה מדברי רש"י ז"ל שכתב בפרק יש בכור וז"ל אבל בתחלת העדות דהיינו ראיית המת לא הקלו עד שיכירוהו יפה ע"כ והנה הארכתי בזה בתשובה לחכמי קנדיא. אבל בנ"ד אית לן למיזל אאנפי דשריותא כיון דאיכא סהדותא דמית וכיון דאיכא צדדין לומר דלא הוי מל"ת ואיכא צדדין לומר דהוי מל"ת כאשר כתב ריב"ש ז"ל והביא כמה ראיות לומר דנ"ד ששאל במאי עסקיתו נקרא שפיר מל"ת אלא שכתב לבסוף וז"ל ועוד שכמה גדולי הדור כתבו בנדון זה ודנו לאסור שאין זה כמל"ת ומי יקל ראשו כנגדם ולכן חוכך אני בזה להחמיר ע"כ: וכן אני אומר שאם לא היה לנו שום טעם להתיר בנ"ד זולת זה היה ראוי להחמיר אלא כיון שיש טעם כאשר אני עתיד לבאר בע"ה נעשה טעם זה סניף להיתר. עוד העלה שאע"פ שהיה העכו"ם מל"ת אינו כלום דכיון שהוא ממונה על אותו הכפר להתפארות אמר כן שעשה השתדלות להוציא הדבר ההוא לאור ע"כ. ואין אני מסכים עמו בזה דלא מוכחא בהאי דלהתפאר קאמר חדא כיון שהוא שאל תחלה במה אתם מדברים לא היתה כוונתו להתפאר מדלא התחיל הוא לומר. ותו דבשלמא הך דתניא שמע מקונטריסים דוקא כשהם אומרים שהרגוהו כדין אבל בנ"ד הוא אומר אחרים הרגום. ותו דאין זה התפארות כיון שלא הוציא הדבר לאור אלא לקח שוחד והניחם. ותו דברייתא איירי בששמע מקונטריסים של עכו"ם דהיינו ערכאותיהם שיש בידם להמית אבל זה הבייבודה אין בידו להמית שאינו אלא ממונה בעלמא ואין בו כדאי להתפאר וגם כ"ת חשש לזה וכתב וכ"ש שאין זה מל"ת גמור כדכתיבנא ע"כ. כתב ועוד דכפי הנראה כיון דאמר שמעתי סתם ולא קאמר ממי שמע אין זה עדות ע"כ: וגם זה לא נתחוור אצלי שהרי הודו החמרים שהרגוהו וכן כתבו בהדיא האחרונים ז"ל מעשה בא שדנו אותו למיתה ואמר מעולם לא פשעתי אלא ביהודי א' שהרגתי בין נוקולא לאוריך שהיה מוליך

עשרה ליטרין כסף וכו' והתירו את אשתו משום מל"ת ואעפ"י שלא הזכיר שם היהודי וכתב מור"ם בתשובה וכן רבינו ישראל ז"ל. ועוד כתבו דעכו"ם מל"ת מעכו"ם מל"ת נאמן ואע"ג דלא ידעינן אם העכו"ם הא' היה מתכוין להעיד או מל"ת ולא תליא להחמיר שמא ע"י שאלה הגיד הראשון. עלה בידינו שאם העכו"ם הבייבודה מל"ת גמור היתה אשה זו מותרת. עוד האריך להוכיח שאין משיאין את האשה ע"פ קול הברה בעלמא כגון דנפיק קלא דלא פסיק מת פלוני או נהרג פלוני וכשבאין לחקור ממי שמעו איך שם עדות כלל ודבר ברור הוא לא היה צריך להטריח עליו הקולמוס והכי משמע פשטא דמתניתין דקתני ומשיאין ע"פ בת קול ולא קתני ע"פ קול וע"פ בת קול משמע שומעין את הקול לבד והכי משמע נמי מדקתני ומעשה שעמד אחד על ראש ההר ואמר איש פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ואם איתא דרישא אייתי בקול הברה בעלמא שלא שמענו אותה הוי מעשה לסתור אלא ודאי אייתי בקול שצועקת מת פלוני וכדפרש"י ז"ל וכן פירש הרמב"ם בפי' המשניות ולדעתי אין לך אדם פותח ספר שיטעה בזה. ומה שכתב כי מדברי הריטב"א ז"ל נראה דמשיאין על פי קול גרידא. וז"ל נמקי יוסף פרק בתרא דיבמות וכתב בשם רבו הרא"ש ז"ל כי לדברי התוספות היכא דיצא קול איש פלוני מת ולאחר ג' ימים מצאוהו מת ובאו עדים והכירוהו שהוא אותו פלוני לפי פרצוף פניו או בטביעות עינא שיכולין להעיד עליו ונשאת אשתו על פיהם מה נפשך אם הקול אמת אין אנו צריכין עדות אחרת ואם לא היה הקול אמת הרי אינו לאחר ג' ימים ע"כ: ודבר זה לא היה ראוי להעלותו על ספר שהרי לא אמר אלא אם הקול אמת ואם היה נודע לנו שהקול אמת פשיטא דתנשא אשתו וכן כתב בעל הקונדריס לבסוף אלא שקשה עלי לפי שאבד זמן ללא צורך: עוד העלה שאין להתירה על פי עדות הנשים שהעידו ששמעו מפי היהודים הבאים ממושקולור לפי שלא הזכירו שם עירו והאריך בזה וכתב שהוא מחלוקת ושיש להחמיר לפי שהאחרונים הצריכו שיזכיר העד שם עירו ג"כ. ואני אומר שלא דקדק יפה בעדות דבשלמא בזמן שהעדות הוא חוץ למקום דירת מי שבאים להעיד עליו אז אמרו שצריך להזכיר העד שם העיר של מי שבא להעיד עליו אבל בנ"ד וכיוצא בו ששאלוהו על פלוני והוא דר פה כיון שמעידין עליו שמת על פלוני שהוא דר פה מעיד ומה צורך שיזכיר שם עירו והלא על זה שאלוהו ועל זה משיב וסתמו כפירושו ואפילו לדעת המחמירים עדות גמורה היא זו: עוד העלה לבטל עדות דאומדנא דמוכח הוא שאלה העדים העידו על פי הבת קול שנשמע ואמרו בדדמי וכו' ואני אומר שאין לנו לעשות אומדנות לענן את האשה ואין לנו לבקש איך ידעו הדבר כיון שהעידו שהרגוהו ואם יש מי שיבכה עליו מסתמא ידעו הדבר בבירור ואין לנו לומר בדדמי אלא

במלחמה וכיוצא בו: עוד כתב הר"ר דוד כהן ז"ל וז"ל ובר מדין לבי אומר לי דכיון דכבר יצא קול בעולם שפלוני התוגר הרג את פלוני יש לחוש דילמא אמר בדדמי: עוד כתב לשון תשובה אחרת לרב הנזכר והעולה ממנה שכל הורג נפש פונה כה וכה לראות אם יש איש רואה אותו וא"כ כל מי שמעיד פלוני הרג את פלוני בדדמי אמר לפי שיצא הקול שנהרג פלוני אמר מסתמא פלוני הרגו: ודברים אלו אינם נכונים כלל דא"כ לא שבקת מקום לשום עדות ואפי' לפי דעתו שאין אדם הורג אדם בפני שום איש איפשר שראה אותו מן החלון או מאחורי הגדר או מן האילן וכיוצא בדברים אלו וכ"ש דאיכא כמה רוצחים שאינם חוששין לזה שאם יגלה את סודו יהרגנו וכן מעשים בכל יום שהורגים כמה וכמה בפני הכל ואינם חוששין הילכך אין לנו לזוז מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב פי"ג מהלכות גירושין וז"ל כבר הודענו שעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמעה מעבד הרי זה כשר לעדות ומשיאין על פיו אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתיו שמת שואלין אותו היאך ראית וכו' ואין הדברים אמורים אלא בזמן דאיתיה קמן אבל בזמן דליתיה קמן משיאין את האשה וכבר הארכתי בזה במקומות הרבה: עוד שקיל וטרי בעדותו של ר' חיים משם התוגר והעלה שנקרא זה מל"ת וכן אני מסכים: עוד העלה שכיון שהזכיר מקום יציאתו ולאין היה הולך ושיש לו אחות במקום פלוני מפשפשין באותה העיר ואם לא ימצא אלא הוא תנשא אשתו והכי איתא בתוספתא וגם זה אמת ונכון עוד העלה דאפילו לדעת האומרים שצריך לומר קברתיו מודים בזה שכיון שאמר שהולך למקום פלוני ויצא ממקום פלוני ויש לו אחות במקום פלוני ודאי שהיה מכירו וגם זה אמת אע"פ שלא הזכיר שמו כיון שהיה מכירו סגי וכן כתב הרמב"ם ז"ל בתשובה לעכו וכן העלה מ"מ בדעת הרמב"ם ז"ל: עוד נסתפק כיון שהעיד ששמע דילמא שמע מאחת מהנשים שאינם כשרות להעיד לה או מפי קטנים ושוב פשיטא ליה דלהכי לא חיישינן. עוד נסתפק דמאן לימא לן דלא אמר. כן מפי השמועה דשמע מקלא דלא פסיק והיינו קול הברה בעלמא דאין משיאין את האשה על פיה ואת"ל דשמע מאחר דילמא מעכו"ם שמע ואיכא מאן דפסוק דעכו"ם מפי עכו"ם אין משיאין את האשה. ואני אומר שכבר נהגו העולם להשיא ע"פ עכו"ם מפי עכו"ם אע"ג דלא ידעינן אם היה הראשון מל"ת או לאו וסמכו על המקילים משום עיגונא דאתתא ותו דלא תפוקנא לתרבות רעה. עוד העלה לאסור את האשה הזאת וסמך על מה שמצא בתשובה למהר"י ווייל וז"ל ועדות שהעיד ר' דוד אין מפורש בו שאמר שום עכו"ם שראהו מת רק אמרו ע"פ השמועה ונראה דאין לסמוך על אותו עדות דאיכא למימר בדדמי שמעו שנהרג יהודי ואמרו ודאי זה הוא: ואני אומר שאין לסמוך על הוראה

זו לעגן את האשה שהרי הרמב"ם ז"ל חולק על זה בפסק פי"ג האומר שמעתי אין חוקרין אחריו והחכ' האוסר דחה ראיה זו בהבל פיו וכתב דה"מ כשיאמר מפי אחר אשה עבד או עכו"ם אבל האומר שמעתי סתם בודאי דגרע טפי ע"כ. וחזי כמה מהדר האי מדרבנן אנפי דאיסורא לעגוני האי אתתא דהא הטעם שמחלק הרב ז"ל בין האומר שמעתי לאומר ראיתי הוא משום דאין דנין איפשר משאי איפשר וכן כתב בעל מ"מ וא"כ מה לי שיאמר שמעתי או מה לי שיאמר שמעתי מפלוני הכל אי איפשר הוא כיון דליתיה קמן וזה ברור גם מתשובה שהשיב ז"ל לעכו משמע נמי שכל מי שאומר נהרג פלוני או שמעתי שמת פלוני לא אמר בדדמי ואין חוקרין אחריו: וזה נוסח העדויות:

ב **במותב** תלתא כחדא הוינא אנחנא בי דינא דחתימי לתתא כד אתא קדמנא ה"ר יהודא חרר הדר בפטרא החרשה ועומד היום פה יריד מושקול ואמר שבהיותו יושב בחנותו בא תוגר א' שהיה מכירו ואמר ר' יהודה הנזכר לתוגר הנז' דע איך בא בנך אמר התוגר למעני הראהו לי לפי שיש יותר משתי שנים שלא ראיתיו ובתוך אלו הדברים אמר ר' יהודה הנזכר לתוגר הנזכר הלא ידעת שהרגו לה"ר שלמה כרוב נ"ע שהיה מכירו התוגר הנזכר לר' שלמה הנז' אז אמר התוגר הנזכר שבהיותו בכפר שלהם אמר לו תוגר סופי אחד אמת שלעבר בלכתי בליפנטו בהר לורי קורפו מצאתי שני אנשים נהרגים זה על זה מכוסים בטפיט אחד ואז אחזתם רעדה אז אמר ה"ר יהודה לתוגר והלא שאלת אם היה מכיר מי הם השיב התוגר ואמר לר"י שאמר לו הסופי הנזכר שראה הראש מהאחד חתוכה במקום א' וראה שהיה חצי זקנו מצד א' לבנה ומצד אחר שחורה וגם ראה שהיה להרוג א' גיליקיש שחורים ומלבושים שחורים ומראות מושלכים ארצה ודברים אחרים כל זה העיד בתורת עדות ה"ר יהודה הנז' שכל הדברים הנזכר למעלה עברו בינו ובין התוגר. ואחריו בא ה"ר ברכיה סקוסי ואמר בתורת עדות שבהיותו הולך בשוק היריד הנזכר מצא תוגר א' ואמר לו מה לך שאתה עצב אמרתי לו אני עצב כי היה לי אהוב כמו אח ויש כ"כ זמן שנסע מליפנטו לחזור לביתו ולא בא וזו הוא העצב שיש בלבי והוא השיבני שמא הם ההרוגי' שמצאו בטריקורפו אמרתי לו ראית אות' השיבני לא אבל תוגר אחד ראה אותם וחיליתי פניו ילך עמי לתוגר הנזכר והלכנו לתוגר השני ושאלנו ממנו מה היה יודע מזה הענין בראשונה נתייירא להשיב אז אמר לו התוגר שהלך עמו אל תפחד כי זה היהודי הוא אהובנו אמר התוגר השני אמת שאני לא ראיתי אותם אמנם החמרים שלי ראו ג' הרוגים האחד מכוסה בטפיטי ואחר בקרפיטא וראשיהם לבד מהגופות ומראות הרבה מושלכים ארצה אז אמר ה"ר ברכיה הנז' האמת שאני נתתי לו המראו' ההן שקנה אותם ממני ושאלנו היום שראה אותם אמר שביום שהיהודים היו עושים באירן וה"ר

שלמה נסע מליפנטו לבא לביתו בלארסו לעשות חג השבועות (בז') לאייר כל זה העיד ה"ר ברכיה שספרו לו התוגרמים הנז': גם אנן ב"ד בהיותנו מקבלים העדות מר' ברכיה הנזכר עבר זקן א' מבן שמונים שנה ומעלה עכו"ם אמר רבי ברכיה הנזכר העכו"ם הזה העובר יודע עדות כפי מה שספר אלי שראה אותם בעיניו כשהיה בא מליפנטו לבוא ביריד הנזכר ואנחנו ב"ד החותמים מטה קראנו לעכו"ם הזקן הנזכ' ושאלנו ממנו מה שראה השיב ואמר בעוברים מהמקום ההוא חנו שם עם החמרים לרעות סוסיהן הלך עכו"ם אחד אחר לרעות סוסו ומצא גופין מושלכים ארצה בא החמר והגיד איך ראה ההרוגים ההם והלכו כל החמרים והעכו"ם הזקן הנזכר וראו שני גופין מכוסים בטפיטי ובלא ראש וגוף א' מושלך לבד מכוסה בקרפיטא ומראות הרבה מושלכים ארצה וטוקש לבנות מושלכות ר"ל סופאניש שהיה מביא עמו למוכרים וקאבוק א' סביבו מבגד מאבי ומה שעליו מויליודו שחור ובהיותו העכו"ם מעיד מה שראה היו שם בפנינו ה"ר משה גלייגו וה"ר אברהם דוד וה"ר יצחק אטון ואמרו לנו ב"ד אנחנו מעידים שה"ר שלמה הנז' היה מביא קאבוק סביבו מבגד מאבי ועליו מויליודו שחור כמו שהעיד העכו"ם היה זה יום ששי י"ז לחדש סיון שנת השי"א ליצירה פה יריד מושקולור וקים: שלמה בכר שלמה כדון דיין. דוד ליאון דיין: יעקב ברוך דיין: במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא כד אתא קדמנא ר' אליה כלב ואמר לנו בתורת עדות איך בהיותו יושב בחנותו ביריד לשונא בא תוגר אחד באייבודא מכפרי ליארסו קרייא וליזירו לקנות בגד ממנו וקרה מקרה שאז היו מדברים על ענין הריגת שלמה כרוב נ"ע ושאל הנער הבאייבודא הנז' ליהודי הנזכר על מה אתם מדברים השיב לו היהודי הנזכר לתוגר הנזכר איך היו מדברים על ענין יהודי אחד שנהרג אז השיב הבאייבודא הנזכר מל"ת איך בהיותו בכפר ליזירו אשר הוא באייבודא מאותו הכפר איך ידע ידיעה אמתית מפי מגידי אמת איך קודם מישקיליר יצא יהודי אחד מליפנטו לבא לביתו בלארסו עם חברת ד' חמרים שהיו מכפרי קרייא וליזירו ובדרך הרגו החמרים האלה ליהודי הנזכר עם שבוי א' שנתחבר עמהם בדרך ולקחו מהשבוי פרחים הרבה ובשומעו התוגר הבאייבודא הנזכר השמועה הזאת תפס החמרים האלו והכה אותם במכות והודו גם הם איך הרגו ליהודי הנזכר ולשבוי הנזכר שנתחבר עמהם בדרך ואכל מהם לבנים ולא יותר בהיות כי לא היה קורתו בדבר והחמרים האלו היו שנים מכפר ליזירו ושנים האחרים מכפר קרייא כל זה העיד בתורת עדות ה"ר אליה כלב משם הבאייבודא התוגר הנז' היה זה יום ז' ח' ימים לחדש חשון שנת השי"ב ליצירה דוד בן כבוד ר' שמואל ליאון דיין שלמה בר אהרן הכהן אשכנזי דיין אברהם בכר אברהם דיין במותב תלתא כחדא הוינא בי דינא דחתימין

לתתא כד בא קדמנא גמילא אלמנת רבי חפץ ע"ה והעידה בפנינו בתורת עדות כי בהיות ששמעה לבת קול אומרת שלמה כרוב נהרג ולא האמינה לבת קול מיד כשבאו יהודים מיריד מאשקולור הלכה אצלם ושאלה השמעתם או ידעתם דבר משלמה כרוב מיד ענה יהודי א' מהם ואמר מתי שאלתני משלמה כרוב שלמה כרוב כבר עבר מן העולם ולכן אם יש פה העיר מי שיבכה אותו נאמר לו שיבכהו כי הוא כבר עבר מן העולם: וגם באה לפנינו אסתר אלמנת ר' יהודה לירמא נ"ע והעידה ג"כ כי בהיות שהיא שמעה גם הבת קול אומרת שלמה כרוב נהרג גם היא הלכה מיד כשבאו יהודים מיריד מושקולור ושאלה ג"כ ליהודים ואמרה הידעתם או שמעתם דבר משלמה כרוב והשיב יהודי א' ואמר ממי תשאל משלמה כרוב שלמה כרוב הרגו ושחטו אותו כל זה העידו לפנינו אלו הנשים בתורת עדות פה לארסו יום כ' כ"ד יום לחדש אב שנת הש"יא ליצירה יצחק בר דוד דיין שמואל טולזי דיין יצחק פייסו דיין במותב תלתא כחדא הוינא בי דינא דחתימין לתתא כד אתא קדמנא חיים בר משה הדר עתה בלארסו והעיד בתורת עדות ואמר לנו איך היה מדבר עם תוגר א' שמו מהמדי על עניינם ואמר התוגר הנזכר לחיים בר משה הנז' איך לא בא פלוני טבח מליפנטו במושקולור והשיב חיים בר משה הנז לתוגר הנז' הלא ידעת כי היהודים פחדנים הם פחד ולא בא אז השיב התוגר הנז' מל"ת לחיים בר משה הנזכר האמת אתכם כי בודאי יש לכם להתפאר כי אני שמעתי שמועה אמתית ודאית איך עתה מקרוב נהרג יהודי א' שהיה לו אחות בפטר' החדשה ודירתו של יהודי הנהרג בלארסו ובנסיעת היהודי הנזכר מליפנטו לבא לביתו בלארסו נהרג הוא ושני חמרים עמוק רוב מליפנטו כל זה העיד חיים בר משה הנזכר משם התוגר הנז' מל"ת היה זה יום ראשון כ"ד ימים לחדש תמוז שנת הש"י ליצירה פה לארסו ברוך קרפליו דיין שמואל טוליזי דיין יצחק בר דוד דיין:

ג **כללא** דמלתא דאשה זו מותרת להנשא בין על פי עדות הנשים בין על פי עדות ר' חיים כ"ש בהצטרפות שני העדויות ואם יצטרף עמי חכם אחד בעל ההוראה אני מתירה דאנן בתר הרמב"ם ז"ל גרירינן:

תשובה ריב

א **שאלת** ילמדנו רבינו נר"ו ראובן נפטר לבית עולמו וחיי למר ולכל ישראל שבק והניח שתי נשים והניח שפחה מטלטלין בבית האשה האחרונה ובאה הראשונה לתבוע כתובתה בהיות שכתוב בשטר כתובתה כמנהג כל הכתובות בזה הלשון ושעבדתי לה כל נכסי דקנאי ודאקני מקרקעי ואגבן מטלטלי וכו' אם תוכל הראשונה להוציא השפחה

והמטלטלין שתפסה האחרונה בפרעון כתובתה מדין קדימת זמן מאחר שכתב בכתובת הראשונה השעבוד הנז' לעיל: יורנו מורה צדק עם מי הדין ושכרו כפול מן השמים:

ב **תשובה** ע"י תנאי זה חזרו המטלטלין להיות כקרקעות ויש בהם דין קדימה הילכך אם השפחה והמטלטלין קנה אותם אחר שנשא את האחרונה שעבוד שתיהן בהם שוה וחולקות כפי החלוקה אשר כתב הרמב"ם ז"ל לפי שאני סובר שכל מה שמניח האדם הכל הוא בתזקת היורשים בתפיסת הבית ואין תפיסת האשה בהם כלום עד שיתפיסנה הבעל בעצמו וכן כתב הרמ"ה וטעמא דמסתבר הוא לסמוך עליו ואם קנה אותם קודם שנשא את האחרונה הרי קדם שעבוד הראשונה ומוציאין מן האחרונה ונותנין לראשונה דקי"ל בעל חוב מאוחר שקדם וגבה בקרקעות מה שגבה לא גבה ובנ"ד המטלטלין הם כקרקעו'. ואם הדבר ספק אם נשתעבדו השפחה והמטלטין גם לאחרונה כיון שתפסה אין מוציאין מידה חלקה וחולקות כאשר כתבתי. והוי יודע שאין הדברים אמורים אלא בתוספת או בנכסי צ"ב שאבדו אבל בנכסי מלוגאו בנכסי צאן ברזל והם בעין כל אחת נוטלת שלה:

תשובה ריג

א **שאלת** ממני אם מותר לקנח כוס או קערה שהיה בתוכו מים או יין בשבת במפה אי חיישינן שמא יבא לידי סחיטה או לידי ליבון:

ב **תשובה** ראיתי מי שכתב וז"ל אסור לנגב בשבת כוס שהיה בתוכו מים או יין במפה או בחלוק או בשום דבר דאתי לידי סחיטה או לידי ליבון ולא דמי למי שנגב ידיו במפה או בחלוק לפי שידיו מלוכלכות ואפי' ידיו צריך אדם לנגבם היטב זו בזו קודם שינגבם במפה משום דאתי לידי סחיטה או לידי ליבון ע"כ: ואני לא ראיתי העם נזהרים בכך כלל לפי שזו חומרא יתירה הוא דאי משום סחיטה הדבר ברור שאין דבוק בדופני הכלי מים שיעור שיבוא לידי סחיטה אפי' שתהיה המפה קטנה אם לא תאמר שינגב בה כלים הרבה ויבוא לידי סחיטה בין כלי לכלי וזו ודאי חששא רחוקה היא והוי כעין גזירה לגזירה באיסורא דרבנן שהרי סחיטה כזו אינה אסורה אלא מדרבנן. ותו דאין דרך סחיטה וליבון בכך שהרי זה מלכלך המפה הוא כדאמרינן גבי עובר אדם עד צוארו במים ואינו חושש וכ"ש הכא דלא חיישינן:

ג **כללא** דמלתא שזו חומרא היא והמחמיר לא הפסד אבל לגבי דינא אין לחוש ומ"מ אם רואים שקרוב הדבר שיבוא לידי סחיטה ראוי לגעור בו שלא יעשה:

ד **ולענין** אם מותר להשכיר סופר או מלמד תינוקות או שוחט ובודק בשבת ולהזכיר לו סכום מעות אמרינן בגמרא ממצוא חפצך חפציך אסורין חפצי שמים מותרין: ותניא פ"ק דכתובות משדכין התינוק ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר או אומנות הילכך כל דבר שיש בו צד מצוה מותר: ולענין המוקצה לא נאסר אלא לטלטלו אבל ליגע בו מותר: ולענין דבר הנאכל כמו שהוא חי אם יש בו משום מבשל בשבת לענין מלקות אינה לוקה אבל אסור מדרבנן ואם נתבשלו מאיליהן כגון שהניחם מערב שבת מותר לאוכלן בשבת. תדע שהרי דבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אין חייב עליו בשבת וטעמא כיון דאיכא מאן דאכיל ליה הכי שוב לא מחייב על בישולו וכ"ש הדברים הנאכלין חיים לכל אדם. ולענין מה שנהגו לתלות בצוארי הבנים אלמוגים הנקרא מרגאן אף על פי שאינו מומחה לעין הרע כדאמרינן לגבי קמיע הטעם הוא שהם מכוונים לתכשיטם וכל דבר שהוא משום תכשיט מותר לצאת בו בשבת. ולענין מי ששבת ואינו יודע שיעור אלפים אמה יכול למדוד אותם דרך הלוכו והם אלפים פסיעות בינוניות וכל מדידה של מצוה מותרת כדתנן מודדין את המקוה:

תשובה ריד

א **שאלת** ממני על מי שנשבע שלא לשחוק אם מותר לשום אחר במקומו לשחוק:

ב **תשובה** ראיתי קצת פריצים מתירין דבר זה וראוי לגעור בהם ולמונעם מזה כי לא די שאין עוסקים בישובו של עולם אלא שגוזלין איש את חבירו דאסמכתא לא קניא לדעת רוב הפוסקים. ולא די זה אלא שהם עוברים על שבועתם: וז"ל ספר פסקי דינין מי שנשבע שלא לשחוק בשום שחוק בעבור מעות אסור להטיל גורלות ולא לשום אדם בשבילו כדאיתא בשבת אין מטילין חלשים משום קוביא ע"כ. והוא ז"ל לא הביא ראיה אלא לומר כי הגורלות בכלל קוביא הן אבל שלא לשום אדם בשבילו לא הביא ראיה: ולדידן דס"ל כמ"ד דאיכא גזל בקוביא הדבר ברור כי מי שנשבע שלא יגזול את חבירו מה לי שיגזלנו בידו או ע"י אחר הכל הוא בכלל השבועה. ואפי' למאן דס"ל דקוביא אין בו גזל מ"מ כוונת שבועתו שלא לשחוק כדי שלא יפסיד א"כ אפי' ע"י חבירו נמי הוי בכלל שבועתו: ותו דקי"ל שלוחו של אדם כמותו וכל דבר שהוא אסור לעשותו אסור לו לומר לאחרים לעשות ותו דאפי' למ"ד דאין בו משום גזל מודים הם דאסור להתעסק בה וכיון שזה רצה לגדור עצמו בדבר מה לי על ידו מה לי ע"י אחר: א"נ דממתניתין דשבת יש ראיה לשני הדינין מדקתני סתם אין מטילין חלשים ולא מפליגינן אם הם בעלי החלשים או אחרים מטילין להם החלשים שכן המנהג שאין בעלי הגורלות מטילין

הגורל כדי שלא יהיה רמאות בדבר ועלה אמרינן ומשום קוביא משמע דבכל גוונא איכא קוביא למי שנשבע נמי אפילו על ידי אחר עובר על שבועתו ודוק ותשכח:

תשובה רטו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במה שראית לאחד מן החכמים שנתן מעות לחבירו בתורת עיסקא ונתן לו שכר טרחו ועוד נתן לו שכרו כדי שיקבל עליו אחריות כל העיסקא אם יש לדבר שום סמך:

ב **תשובה** דבר זה נשאל מלפני הרא"ש ז"ל כלל פ"ח וז"ל ואם קבל עליו כל האחריות הרי נעשה כלו מלוה ואין עליו שום פקדון כלל ולא דמי לשומר חנם שהתנה להיות כשואל דהתם לעולם שומר הוא ואינו שולח יד בפקדון ויכול הוא לשעבד נכסיו ולחייב עצמו בשמירה כדין שואל אבל הכא שנושא ונותן בנכסים כיון שקבל עליו כל האחריות פקע ממנו שם פקדון ועושהו מלוה וכל מה שקבל מן הריוח הוא רבית כי שכר הלואה הוא נוטל ע"כ. ומ"מ יש לי ללמד עליו זכות דדילמא לא איירי הרב ז"ל אלא בזמן שלא נתן לו שכר על קבלת האחריות שאז הוא נוטל ריוח בלא שום אחריות וחזר הכל להיות מלוה. אבל בזמן שהוא נותן לו שכר על קבלת האחריות הרי הוא קרוב להפסד דאיפשר שלא יהיה ריוח בעיסקא ונמצא זה פורע שכר טרחו ושכר האחריות מכיסו. ויש לי קצת ראיה ממה שנמצא במרדכי וז"ל ועוד מצאתי שאם קצב בכל העסקא עם המקבל לטרוח בה עד שירויח שתות ואותו שתות כולו למארי עסקא וכל אחריות דעסקא על בעל העסקא עד שירויח אותו שתות ומכאן ואילך תהא כל העיסקא באחריות המקבל כדין מלוה והריוח כלו עד סוף השנה למקבל אפ"ה אסור אי לא יהיב ליה שכר טרחו דאם לא מצא שתות ילך לביתו ריקם כדמפרש על מותר שליש בשכרך ע"כ: ואני קשיא לי עלה כיון דבסוף השנה הויא מלוה גמורה א"כ מה שטרח זה המתעסק בתחלת השנה הויא רבית מוקדמת אלא מאי אית ליה למימר כיון דיהיב ליה שכר טרחו דומה למלוה אבל אינה מלוה גמורה ולפיכך אפילו שזה טורח בתחלת השנה לא הוי רבית מוקדמת דאין לנו לאסור רבית מוקדמת אלא היכא דהוי מלוה גמורה כל זה כתבתי ללמד זכות עליו: אבל דעתי הוא דאפי' ע"י שיתן לו שכר לקבל עליו כל אחריות העסקא אסור כדמשמע פשט לשון הרא"ש ז"ל. וגם מה שהתיר במרדכי לא סמכתו עליו מפני קושיא דלעיל. ותו דלא גרע מהערמת רבית דאסירא:

ג **שוב** ראיתי שכתב הטור זה הדין של המרדכי בלי חולק וכתב ובלבד שיתן לו שכר טרחו עד שיהיו שני מנים שלא יהא רבית מוקדמת ע"כ: משמע דס"ל דבסוף השנה הויא

מלוה גמורה אלא שמפני שכר עמלו שנתן לו בתחלת השנה לא הוי רבית מוקדמת ולפי שיטה זו נ"ד ודאי אסור דשכר האחריות אינו מעלה ולא מוריד לסלק מדין מלוה גמורה:

תשובה רטז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם מותר להניח מאכל צונן בתוך כלי איסור או אצל דבר האסור:

ב **תשובה** אם המאכל הוא דבר שאוכלין אותו בלא הדחה הרי זה אסור דחיישינן שמא ישכח ולא ידיח אותו אבל דבר שאין דרכו לאוכלו עד שידיחוהו כגון בשר תפל או דגים מותר. והראיה מדתנן פרק כל הבשר צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהיו נוגעין זה בזה והוינן בה וכי נוגעין זה בזה מאי הוי צונן בצונן הוא אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי וחיישינן שמא ישכח ולא ידיח. וכן כתבו בשם הראב"ד ובשם בעל העיטור ז"ל דבשר תפל או דגים שאין דרך לבשלו בלא הדחה מותר להניחו בכלי איסור או אצל מאכל אסור דליכא למיחש שמא ישכח ולא ידיח כיון שדרכו בהדחה. וכתב הרשב"א ז"ל וכן כל כלי שדרכו של אדם להדיחו קודם שישתמש בו אין נמנעין מלהשתמש בו באיסור צונן ואחר כך ידיחנו וישתמש בו היתר ואין חוששים לפשיעה בכך שהרי לוקחים כלים אסורין מן העכו"ם ואין חוששין לפשיעת הכשר שלהן ע"כ ומיהו נ"ל דדוקא באיסורין שאינו נדבקין אבל אם היה הכלי של חלב או של שומן של איסור אסור להניח בתוכו שום מאכל אפי' שידיחנו אח"כ לפי שנדבק האיסור בהיתר ואינו יוצא ע"י הדחה ודבר זה נראה לחוש:

תשובה ריז

א **שאלת** ממני על מה סמכו שישראל לוה מישראל אחר על המשכונות של העכו"ם דמיחזי כאלו הישראל לוה מישראל ברבית:

ב **תשובה** אם אומר לו כי לצורך עצמו לוה הדבר ברור שהוא אסור או מן הסתם נמי אסור אלא מה שנהגו היתר הואן שאומר לצורך העכו"ם הוא ואלו משכונות של העכו"ם. א"נ כגו שהישראל הראשון הלוה לעכו"ם על המשכונות ואח"כ נדחק למעות ובא אצל חבירו ואומר הרי אלו המשכונות והרבית אשר יתן העכו"ם מכאן והלאה יהיה שלך ולא מיבעיא אם אמר לו בהדיא ואני מסולק מן המשכון דפשיטא אלא אפי' מן הסתם הוי מסולק מן המשכון ואם ירצה ישראל שני לעכבו יכול לעכבו והכי איתא במרדכי פ' הרבית וז"ל הלכה למעשה ישראל שהלוה מעות ברבית וכו':

ג **כללא** דמלתא אם נסתלק הישראל הראשון מן המשכון אין החוב עליו ומותר ומן הסתם נמי להיתר נתכוון ולא לאסור ואם פירש לו בהדיא שאינו מסתלק מן המשכון נמצא שהחוב מוטל על הישראל הראשון ואסור ועיין במרדכי סוף פ' אי זהו נשך ותמצא הדבר מפורש כאשר כתבתי:

תשובה ריח

א **שאלת** ממני על ראובן שבא עם עכו"ם ויצא ערב לשמעון על העכו"ם אם העכו"ם אינו רוצה לפרוע אם חייב ראובן לפרוע קרן ורבית או הקרן לבד או אפילו מן הקרן פטור:

ב **תשובה** לא ביארת אם נעשה ערב בשעת מתן מעות או על ידי קנין ואם נעשה ערב בשעת מתן מעות ליכא פלוגתא דחייב בקרן ופטור מן הרבית שהרי בשעת מתן מעות לא היה הרבית ובמאי נשתעבד לפרוע הרבית ולפי טעם זה אם קנו מידו הרי נשתעבד וחייב לשלם גם הרבית: וכן כתב ראבי"ה ז"ל וז"ל וזקני ראב"ן פטרו מטעם דלגבי רבית שלא הלוהו הוי ערב שלא בשעת מתן מעות ולדבריו אם הקנה לו לשלם הרבית חייב לפרוע לו וליתא דפטור הוא כמו שכתבתי וכן דנתי לפני אבא מארי והודה לדברי ע"כ. והוא ז"ל נתן טעם דחייב ראובן לשלם לשמעון הקרן דערב בשעת מתן מעות היה ולא בעי קנין אבל אינו חייב לפרוע לו הרבית דכיון דעכו"ם בתר ערבא אזיל א"כ יאמר העכו"ם לשמעון תבע מן ראובן הערב שלך והוה ליה כאלו הלוה שמעון לראובן עצמו ע"כ. הא למדת לפי שיטה זו כי שאלתך תלויה במחלוקת כי לדעת ראב"ן חייב לשלם גם הרבית הואיל וקנה ממנו גם על הרבית ולדעת ראבי"ה פטור מהרבית אלא דקשיא לי מה יועיל הקנין להקנות הרבית והרי עדיין לא בא לעולם שאין הרבית משתלמת אלא בסוף הזמן או מידי חדש בחדש וצ"ל לפי זה דהכא במאי עסקינן כגון שזקף עליו העכו"ם הקרן והרבית מעתה ויצא ראובן ערב על כל מה שנתחייב העכו"ם ובקנין ואכתי קשה איך יעלה על דעת שיפרע ראובן רבית לשמעון מפני ערבותו שהוא אסור מן התורה ומה יועיל הקנין להתיר האסור. ולפיכך נראה לע"ד שלא היתה כוונת ראב"ן ז"ל לומר שאם היה שם קנין שחייב לפרוע הרבית אלא דעתו היה לפטור אותו מן הרבית אפי' אם היה חייב לו רבית העכו"ם מקודם שהרי לא נשתעבד בשעת מתן מעות אבל אם קנו ממנו מתחייב על הרבית שחייב העכו"ם לשעבר אבל להבא לא מתחייב אפילו על ידי קנין. ולטעמו של ראבי"ה נמי יש להקשות הא ניחא לדינא דתלמודא דעכו"ם בתר ערבא אזיל אבל האידנא דעכו"ם לאו בתר ערבא אזיל אלא בזמן שאין מוציא לפרוע מן הלוה אזיל בתר ערבא כדיננו ממש א"כ יהיה מותר לקחת ממנו רבית דלא הוי כאלו

הלוה שמעון לראובן אלא כאלו הלוה שמעון לעכו"ם והעכו"ם לראובן אלא מאי אית לך למימר כיון דלא רצה העכו"ם לפרוע וחזר שמעון על ראובן הערב די לנו לחייבו בקרן דליכא איסורא אבל רבית דאיכא איסורא לגבי ישראל לא משתעבד ואפי' ע"י קנין ומיהו אם היה לעכו"ם ערב עכו"ם אחר או משכונות אצל שמעון ובא ראובן ופטר את הערב ונכנס במקומו ערב או שלקח המשכונות והחזירם לעכו"ם חייב לשלם גם הרבית שעלה כבר אפילו שלא היה שם קנין:

ג **כללא** דמלתא רבית שעדיין לא עלה פטור בין ע"י קנין או שלא ע"י קנין ואפי' אם זקף הקרן והרבית שאפי' אם היה העכו"ם פורע עכשיו לא נפטר מן הרבית בדיניהם אפ"ה אין הישראל מתחייב ברבית שעדיין לא עלה. חדא שאע"פ שזקף הרבית עם הקרן מ"מ דעת המלוה והלוה הוא עד זמן פלוני וגם דעת ראובן שיצא ערב לא היה להתחייב אלא על מה שעבר לא על מה שעתיד כי עדיין לא בא לעולם. ואעפ"י שתמצא במרדכי ספק בדבר זה מ"מ הסברא הנכונה היא שאין הערב משתעבד אלא לרבית שעבר וכן משמע נמי ממה שכתוב שם וז"ל ואת"ל רבית שכבר עלה מ"מ הקהל חייבים וכו' וכי היכי דפסקו הגאוני' ז"ל בכל בעיא שהיא באת"ל שהיא פשוטה וטעמא כיון דתלמודא תפיס צד זה מצדדי הבעיא ובונה עליו בעיא אחרת משמע שזה פשוט לו יותר הכא נמי כיון דכתב את"ל רבית שכבר עלה משמע דזה פשוט לו יותר וטעמא דמסתבר הוא כדכתיבנא. ורבית שכבר עלה אם נשתעבד בקנין או פטר את הערב או החזיר המשכונות. א"נ כההיא עובדא דאיתא במרדכי וששאלת על אודות המלצר וכו' בכל אחת מהני גוני משתעבד וחייב לפרוע גם הרבית:

תשובה ריט

א **שאלת** ממני אודיעך מאי איכא בין הא דאמרינן בכל דוכתא בעלי חיים חשיבי ולא בטילי ובין בריה לא בטלה:

ב **תשובה** כבר דברו הראשונים נ"נ בזה ואמרו דהא דאמרינן בכל דוכתא בריה לא בטלה הוא בג' תנאים הא' שיהיה אסורה מגופה כגון גיד הנשה ונמלה ועוף טמא שהוא אסור מתחלת ברייתו אבל צפור טהורה שנתנבלה או שור הנסקל וכיוצא בהם שדבר אחר גורם להם ליאסר דוקא משום טעמא דבעלי חיים חשיבי הוא דלא בטלי אבל מטעמא דבריה לא כיון דאין איסורא מעצמה והיינו דאמרי' בפרק כל הבשר אבל צפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא. תנאי שני שתהיה ברייתו נשמה כגון צפור א"נ גיד הנשה דהוה ביה חיותא אבל חטה וכיוצא בה

אעפ"י שהיא כברייתא לא בריה היא ומיהו חלב לא מיקרי בריה אעפ"י שהיא ברייתי נשמה לפי שאין כולו במקום א' ואינו כעין בריה שהיא מתקבצת כאחת. תנאי שלישי שתהא שלימה שאלו נתרסק ממנה אבר אין תורת בריה עליה או כגון שנחתך מגיד לחתיכות אין שם בריה עליו ובטל. ואיכא מ"ד דבריה בטלה באלף ולמדוה מהירושלמי דגרסינן התם הורה ר' בון בהדין עכברא חד באלף וי"א דלא הורה ר' בון בעכבר עצמו דאפי' בכמה לא בטיל אלא בפליטתו הוא שהורה באלף ופליג אתלמודא דידן דפרק בתרא דע"ז משמע דעכבר לא יהיב טעמא אלא בששים והכי משמע דבפליטתו איירי ר' בון דאי בשנימוח הרי הוא בטל דלא הוי בריה ואי בשלא נימוח יסלקנו משם אלא ודאי בפליטתו איירי ולא קי"ל הכי אלא בס' משערינן כדאיתא בתלמודא דידן וכן אמרו ג"כ לענין חתיכה הראויה להתכבד שתהיה אסורה מגופה ולא שנאסרה מחמת בליעת איסור. וקושטא דלאו בעכבר הורה אלא עכברא שם מקום הוא:

תשובה רכ

א **שאלת** ממני על מה שנהגו שלא לכתוב שלום מלא בכתבים אם יש לזה סמך:

ב **תשובה** יפה הם עושים לפי שהוא שמו של הקב"ה שנא' ונק' לו ה' שלום כדאיתא במס' שבת וכיון שהכתבים אין נזהרין בהם לשומרם אלא משליכין אותם ולפיכך כותבין אותו חסר כדי שלא יהיה שם. וא"ת א"כ גם מלת אמת לא יכתבו שכן הקב"ה נקרא אמת. ולפיכך אני אומר שמה שיש ליזהר שלא לכתוב שלום מלא היינו בזמן שאלת שלום דבאותה שעה מתכוין לתת שלום לחבירו מאת בעל השלום כמו שאמר בועז לקוצרים ה' עמכם שזו כוונת הנותן שלום לחבירו אבל אם בא לכתוב בכתב שיש שלום בעולם או בין פלוני לפלוני וכיוצא בזה שזה שהוא ספור דברים ואינו בשעת שאלת שלום אין צריך להזהר וכותב אותו שלום וליכא קפידא בהכי שהרי אינו מכוין לשם ולא חייל עליה קדושה:

תשובה רכא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שאסר הנאת תשמיש אשתו עליו ועוד קבל עליו נזירות שמשון בכל תנאיו אם לא יגרש אותה ושלא יחזירנה עוד ועתה נתחרט על הנדר לפי שיש לו בנים ממנה ורוצה להתיר איסור הנאת התשמיש ונזירות שמשון שאי איפשר בהתרה אומר שלא נדר לגרשה מיד והוא יגרשנה כשירצה ולאחר שיגרשנה לא יחזירנה עוד אבל כל עוד שלא גרשה שלא חל עליו הנזירות:

ב **תשובה** האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר הרי זה נזיר מיד שמא ימות עתה ואם איחר נזירותו הרי זה עובר בבל תאחר ואין לוקין על לאו זה וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"ק דנזיר. הכא נמי חיישינן שמא ימות קודם שיגרשנה ונמצא נזיר שמשון למפרע ותו דבנ"ד הדבר ברור שדעתו היה לגרשה מיד כיון שאסר תשמישה עליו ומיד נדר שיהיה נזיר אם לא יגרשנה משמע שדעתו היה לגרשה מיד. ואפי' הר"ן ז"ל דמיקל טובא ואמר דמי שאמר הרי עלי להיות נזיר דליכא בעל תאחר מ"מ מודה הוא דמיד חל עליו הנזירות. והתוספות ז"ל כתבו דאיכא בל תאחר אלא שאינו של נזיר אלא שאר נדרים. מדברי כולם למדנו דמי שאמר הרי עלי להיות נזיר או הרי עלי לעשות דבר פלוני חל עליו מיד אם לא קבע לו זמן וכ"ש בנ"ד דאיכא גילוי מלתא שהיה רוצה לגרשה מיד שהרי אסר הנאת תשמישה עליו והכא נמי הוי כאומר הרי עלי קרבן אם לא אעשה כך וכיון שלא עשה חייב קרבן ואם לא הביא ועבר על בל תאחר וראובן זה שלא גירש את אשתו חל עליו הנזירות אם לא שהיה אנוס על פי חכם המורה לו היתר בדבר:

תשובה רכב

א **שאלת** ממני אי זה מנהג יותר טוב לברך על נטילת ידים סמוך לנטילה או לסדר כל הברכות בבית הכנסת לפי שראית בספרים שתי הסברות:

ב **תשובה** מנהג לברך ג' ברכות סמוך לנטילת ענ"י ואשר יצר ואלהי נשמה לפי שהיא ברכה הסמוכה לחבירתה ולפיכך אינה פותחת בברוך והטעם שכלל גדול בידינו כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן כלומר קודם עשייתן כמו ויעבור הכושי ולפי שאין הידים ראויות לברכה דיינו שנברך אותה סמוך לנטילה אבל להפליגה כולי האי אין ראוי. ולפי דרך זה צריך לברך אותה קודם שישלים הניגוב כי הניגוב צורך מצות נטילה הוא וכבר הידים טהורות וראויות לברכה אעפ"י שעדיין לא נגבם לגמרי וכן המנהג לברך אותם סמוך לנטילה אלא שנהגו לברך אלהי נשמה בב"ה עם שאר הברכות. ועל יין הפגום הדבר ברור שלא אמרו פגום אלא לברכת המזון או קידוש. וכל הדברים הטעונים כוס אבל אם בא לשתות יין מברך בפה"ג אפילו שיהיה פגום ואין לחוש כלל ומנהגנו הוא לתקן את הכוס הפגום במעט יין בלתי פגום אבל לא במים ויש מתירין אפילו ע"י מים ואם הוא שעת הדחק כגון שאין לו יין בלתי פגום מוטב לתקנו ע"י מים ולא יבטל מצות כוס של ברכה או של קידוש:

תשובה רכג

א **שאלת** על טיפת חלב שנפלה על הקדרה מבחוץ בעודה על האש אם אוסרת את התבשיל או לא:

ב **תשובה** לא ביארת אם נפל במקום שהאש שולטת שם או למעלה או אם נפלה כנגד הרוטב שבפנים או למעלה מן הרוטב ולכן צריך אני לבאר כל החלוקות עד שתבאר שאלתך. אם נפלה במקום שהאש שולטת בו אם נפל דבר מועט כאשר בא בשאלה והאש חזקה הרי הוא שורף אותו קודם שתבלע בקדרה ואם האש אינה חזקה כ"כ וקנח מיד המקום שנפלה הטיפה אותו המעט הנשאר האש שורף אותו ומותר. אבל אם נפל מן החלב הרבה שבעוד שהאש שורפו נבלע ממנו בקדר' או שלא היה האש חזקה ולא קנח המקום שנפל שלא הספיק האש לשורפו מיד עד שנבלע בקדרה אז נראה אם נפל כנגד הרוטב לא נעשית הקדרה חתיכה דאיסורא ואם יש ששים כנגד מה שנפל הכל מותר ואם נפל למעלה מן הרוטב נעשית הקדרה כולה חתיכה דאיסורא וצריך ששים כנגד הקדרה. וא"ת אמאי לא מפלגינן הכי כשנפל תוך הקדרה וכגון שנפל בדופני הקדרה מבפנים למעלה מן הרוטב. י"ל שאם לא ניער הקדרה ולא כיסה אותה אין הכי נמי שהקדרה נעשית חתיכה דאיסורא אבל אם ניער או כיסה משערינן במה שנפל אבל כשנפל מבחוץ לא שייך לפלוגי הכי:

תשובה רכד

א **שאלת** עלה דהא דאמרינן אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת משום לועג לרש מה נקרא דברים של מת שהרי נהגו לדרוש דברי תורה בפני המת:

ב **תשובה** דברי המת הם הספד וצידוק הדין ותוכחות וכיוצא באלו כלם נקראים דברים של מת ומותר לאומרן בתוך ד' אמות של מת אבל לענות אמן על קדיש או לומר ברכו וכיוצא בדברים אלו דאיכא משום לועג לרש אסור ואצ"ל לדבר בד"ת דאיכא משום לועג לרש וכל זה בתוך ד' אמותו של מת ולענין מי שדורש על המת לפניו נראה דליכא למיחש משום לועג לרש כיון דלכבודו קא עביד: ויש ראיה לזה מה דאמרינן שהושיבו ישיבה על קברו והא איכא משום לועג לרש אלא כיון דלכבודו קא עביד לא חיישינן:

תשובה רכה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי ששאל טלית מחבירו אם יהיה מותר להציעו תחתיו דדילמא ללבוש השאילו ולא להציעו תחתיו:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר דאין יכול להציעו תחתיו מדאמרינן בריש ערובין דבעי למידק התם דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם מדקתני פושטים אותם ומקפלים אותם ומניחים אותם תחת ראשיהם ודחינן לא תימא תחת ראשיהם אלא אימא כנגד ראשיהם. והכי נמי מסתברא דאי ס"ד תחת ראשיהם נהי דניתנו ליהנות בהם תיפוק ליה משום כלאים משמע מהכא דטלית שאולה אסור להציעו תחתיו. ומיהו ראיתי שכתבו בתוספות פרק כל הבשר דיש לחלק בין טלית שאולה שכל עיקר לבישתו לצורך הנאתו ובין בגדי כהונה שעיקר לבישתן לצורך עבודה ע"כ. ומשמע דכיון דהשאילו לו ליהנות ממנו כל הנאה במשמע. ומסתברא לי דיש לחלק אעפ"י שהשאילו סתם אם השאילו להתנאות ללכת לבית המשתה או לבית האבל או לב"ה וכיוצא בדברים אלו שהם דרך כבוד אסור להציעו תחתיו דסתמא דמלתא דלהכי לא השאילו אבל אם השאילו להתכסות מפני הקור או להתחמם בו דיש לו הנאה להציעו תחתיו מותר דסתמא דמלמא להאי נמי אושליה דלמצוה נתכוון:

ג **כללא** דמלתא כל שהוא דרך כבוד דמיא לעבודה ואסור להציעו תחתיו וכל שהוא דרך הנאה מותר להציעו תחתיו אעפ"י שהשאילו סתם:

תשובה רכו

א **שאלת** ממני על ראובן שנתחייב בב"ד לשמעון מנה וקבעו לו זמן ותבעו במשלם זימניה וטען כבר פרעתי:

ב **תשובה** לא ביארת אם יש פסק דין ביד שמעון או לא שאם יש בידו פסק דין אפילו בא אחר הזמן ואמר פרעתי אינו נאמן דמצי למימר שטר מעשה ב"ד בידי מאי בעי דהא קי"ל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ואם אין ביד שמעון מעשה ב"ד נאמן ראובן לומר פרעתי דמצי למימר כיון דאתרמו לי זוזי פרעתי דלא ליתי לטרדן ובשבועת היסת שפרע ואם יש פסק דין ביד שמעון וטוען ראובן פרעתיו נשבע שמעון היסת וגובה חובו כללא דמלתא פסק דין הרי הוא כשטר שאין בו נאמנות לענין זה:

תשובה רכז

שאלה מעשה על כרס שבא לפנינו ומחט תחוב בו אבל אינו נראה מבפנים כלל וקצת הטבחים רצו להכשיר לפי שלא היה יוצא לפנים ואני צויתי להביא הכרס לפני וראיתי שבמקום שהיה המחט היה כפול הכרס ונדבק דבוק חזק ע"י שומן וריריין וקרעתי אותו הדבוק בסכין ונתרחב הכרס ונראה ראש המחט ועדיין היו רוצים להכשיר ולדמותה

לעובי בית הכוסות והא ודאי ליתא דעובי בית הכוסות הם שתי דפנות סמוכות ודבוקות זו בזו מתחלת הבריאה אבל זה הכפל שיש בכרס אינו אלא מצד שומן או לסיבה אחרת ועתיד הכרם להתרחב ויהיה הנקב מפולש ואין לומר בטרפות זו דומה לזו אמרתי למי שהיה רוצה להכשיר אם היתה המחט עוברת תוך שני כפלי הכרס ונראית מכאן ומכאן מה אתה דן: השיב זו ודאי טרפה אמרתי לו לדבריך שאתה מחשיב הכפל דבוק גמור שאינו עתיד להתפרק אפי' בכה"ג אית לך למימר שתהיה מותרת שהרי זה הכפל אינו מכלל הכרס אלא מאי אית לך למימר שעתיד להתפרק הדבק ויהיה הכפל הזה מכלל הכרס לדידי נמי אעפ"י שהמחט לא הוציא ראשה אלא בתוך הכפל עתידה להתפרק ויהיה הנקב מפולש והרי היא טרפה ובלאו האי טעמא טרפה שהרי ע"כ קודם שנכפל הכרס ונדבק נכנס שם המחט ונקב נקב מפולש שהרי דרך הוושט נכנס שאין דרך הקנה לבלוע ומהאי טעמא נמי ליכא למימר אחר שחיטה דחק ונכנס שהרי קודם שנכפל ונדבק נכנס המחט שם: וא"ת לעולם אימא לך קודם שנכפל נכנס המחט אבל לא הספיק לעבור לחוץ עד שנכפל והוי כנקב שאינו מפולש: וי"ל כיון דעל כרחיך תחלה לא היה כפול בשעה שנכנס המחט גם לבסוף עתיד להתפרק ולהתפשט ותמות ואין לחלק בין יש קורט דם או לא שהרי כיון שהיא בתוך הכפל אין שם דבר שידחוק אותו שנאמר אחר השחיטה דחקה ויצאת: עוד ראיתי שלא נשאר מן המחט לצד פנים אלא מיעט וגם זו קצת ראיה שלא יצאת אחר השחיטה:

תשובה רכח

א **שאלת** על מה סמכו להלוות לעכו"ם ברבית בחול המועד והלא לא נקרא דבר האבד אלא המפסיד משלו אבל מי שאינו מרויח לא הוי דבר האבד:

ב **תשובה** ראיתי מי שכתב שהוא אסור משום פרקמטיא אמנם למערופיא שלו יכול להלוות בחנם אותו שבוע שלא יאבד המערופיא שלו ודבר האבד מותר בחול המועד ע"כ. ותו דלא דמיא כולי האי לפרקמטיא וגם בפרקמטיא נהגו בו היתר שלא כרצון חכמים: ואיפשר סמכו להם דלאו בכל שעתא ושעתא מתרמי למכור אדם סחורתו: ומ"מ אין ראוי לסמוך על זה ואין להתיר המשא ומתן ולמכור ולקנות דבר שאינו אבוד: אבל להלוות להם ברבית יש להתיר מהטעם שכתבתי עוד יש טעם אחר כי לדעת האוסרים להלוות להם ברבית אבל כדי חיינו מותר ואמר ר"ת ז"ל דבזמן הזה הכל הוא כדי חיינו שיש עלינו מסים וארנונית ומיני הפסדות. בחול המועד נמי לא שנא שהכל הוא כדי חיינו הילכך אין למחות בהם כי יש למנהגם טעם:

ג **ולעניין** מי שהביאו לו יין בתוך הסעודה ואינו רוצה ליתן ממנו לאחרים אה מברך הטוב והמטיב או לא: ראיתי בזה מחלוקת בין הראשונים דאיכא מ"ד שלא יברך דנוסח הברכה הטוב והמטיב וכיון שאינו מטיב לאחרים למה יברך. ואיכא מ"ד שאין הברכה לפטור את אחרים אלא הברכה הוא שיהנו אחרים כמו שהוא נהנה והביאו ראיה מהירושלמי אמרו לו ילדה אשתך זכר מברך הטוב והמטיב ומיירי אפי' אם אינו בעיר שאשתו שם והטעם הואיל ונהנה מדבר שהיא נהנית מברך הטוב והמטיב ע"כ. וזו אינה ראיה אלא אם הביא לשנים יין וכל א' שותה משלו כיון ששניהם נתחייבו בברכת הטוב והמטיב האחד פוטר את חבירו אבל אם אין יין לחבירו והוא שותה לבדו לעולם אימא לך שאינו מברך הטוב והמטיב. ומ"מ יש להביא ראיה ממה שנהגו לברך כמה ברכות אעפ"י שלא נתחייב בהם אלא על מנהגו של עולם הוא מברך שהקב"ה הוא טוב ומטיב לכל העולם. ומיהו הנה כתבתי כמה פעמים בתשובה שכל מחלוקת בברכות להקל שמא יוציא שם שמים לבטלה:

תשובה רכט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בכל המצות שיש מחלוקת פוסקים אם יברך על עשייתן או לא:

ב **תשובה** כל מחלוקת שהוא בברכות עצמן יש לנו להקל כי שמא יוציא שם שמים לבטלה אבל מחלוקת בעשיית המצוה צריך לברך שהרי לדעת אותו פוסק שפיר מקיים המצוה. תדע שהרי מצות תפילין יש בה מחלוקת ולא ראינו מימינו מי שנמנע לברך עליהם ואפי' שלדעת ר"ת התפילין של רש"י ז"ל פסולין וכן לרש"י של ר"ת ז"ל פסולין לא ראינו לשום פוסק שיפקפק בברכה. וכן נהגו לברך על מקרא מגילה ביום אעפ"י שהר"ש חולק ואין זה דומה לספק ברכות ולא למחלוקת בברכות דהתם עיקר הספק או המחלוקת בברכה הילכך אזלינן לקולא אבל בעיקר עשיית המצוה לא נחלקו אלא מר אמר הכי הוא עשייתה ומר אמר הכי הוא ואנן כיון דנקיטינן כחד מינייהו זו היא עיקר המצוה ומברכין עליה ואפי' החולק מודה שאין זו ברכה לבטלה כיון דלדעת החולק זו היא עיקר המצוה ושמור עיקר זה שאם לא תאמר כן ברוב המצות לא נברך כיון דשכיח בהו פלוגתא דרבוותא:

ג **שוב** ראיתי שכתב כן בעל כפתור ופרח וכתב שהסכים ה"ר ברוך ז"ל ואע"ג דהמברך על אתרוג פסול או לולב פסול או ציצית פסול הוי ברכה לבטלה שאני התם דהוי פסול לדעת העושה המצוה אבל היכא דעושה המצוה כתיקנה לפי דעתו אעפ"י שיש

חולק אין זו ברכה לבטלה. ולמד בעל הספר מהקדמה זו שהמתקן פירות שקנה אותם מן העכו"ם בארץ ישראל צריך לברך על תיקונם כיון שנמצא הרבה פוסקים מחייבין פירות העכו"ם ולבי מהסס בקולא זו וחוששני לברכה לבטלה אלא עיקרן של דברים לפי דעתי שכל שנהגו ישראל כאחד מהפוסקים או דהוי אתריה דמר העושה מצוה לדעת אותו מנהג חייב לברך שחזר הדבר כאלו הוא תורה ומי שירצה לעשות כנגד זה לפי שרוצה להחמיר אין לו לברך דכיון שנהגו כאותו פוסק או כאתריה דמר חוזר הדבר אצלם כאלו אין בו מחלוקת כלל הילכך כיון שהרמב"ם ז"ל פסק דפירות העכו"ם פטורין ונהגו כמותו ואתריה דמר הוא כל הבא להחמיר על עצמו ולתקן אותם אין לו לברך וכן כל כיוצא בזה. אבל היכא דאין מנהג ולאו אתריה דמר הוא ומקצתם עושים כדעת המיקל ומקצתם כדעת המחמיר בזה וכיוצא בו צדקו דברי בעל הספר שיש לו לברך ואינה ברכה לבטלה: ומזה הטעם הנהגתי אני כשימצא ס"ת פסול שקורא בספר השני בלא ברכה כדעת הרמב"ם ז"ל אע"פ שאני חושש לדעת הרשב"א ז"ל לחזור לקרות מתחילת הפרשה בזה לא הפסדנו כלום והצבור מוחלין על כבודם אבל לענין הברכה אעפ"י שהרשב"א ז"ל סובר שצריך לחזור ולברך אני חושש לדעת הרמב"ם ז"ל דאתריה דמר הוא ולדידי איכא ברכה לבטלה ומזה הטעם איני מטריח לעלות אותם שכבר עלו או אחרים אלא קורא ש"ץ מתחלת הפרשה עם אותו שעלו הטעות בגורלו אפי' אם הוא המשלים: ועכשיו נהגו שמשלימים הקריאה ממקום שנמצא הטעות:

תשובה רל

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שמת ולא הניח נכסים כלל ובא אחיו ליבם אם כותבין לה כתובה אחרת או סגי בכתובה שיש לה על בעלה הראשון:

ב **תשובה** אע"ג דקי"ל אשה הקנו לו מן השמים מ"מ כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקינו לה רבנן כתובה משני וכותבין לה כתובה ואין כופין אותו לכתוב לה מה שהיה כתוב בכתובה הראשונה אלא מנה או מאתים כותב לה מטעמא דאמרן. ואעפ"י שכתב הרמב"ם ז"ל בנוסח כתובת יבמין והוסיף לה מדיליה כך וכך נוסח וכו' כתובה הוא בזמן שהוא רוצה להוסיף אבל אם לא רצה אין כופין אותו לכתוב לה תוספת אף על פי שהוא מנהג לכתוב כן לשאר נשים: ומ"מ מסתברא שאם לא כתבו לה כתובה שנייה לא עבר אמאי דאמרו רבנן אסור להשהות את אשתו בלא כתובה כיון שהכתובה הראשונה קיימת ואם אין לה מראשון תקינו לה רבנן משני הוי כמאן דנקיטא כתובה משני ולא עבר:

תשובה רלא

א **שאלת** ממני על בהמה שנמצא הלב שלה ירוק אם היא כשרה או בעיא שליקה ואם חזר לגוון שלה כשר ואם לאו טרפה:

ב **תשובה** תנן פרק אלו טרפות נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקין פסולין ואם אדומים כשרים ומוקמינן לה בגמרא אדומים שהוריקו דהיינו לב וכבד וקרקבן טרפה ירוקין שהאדימו דהיינו שאר בני מעים טרפה ומדנקט לה תנא דמתני' בעוף משמע שאין טרפות זה בבהמה מפני שהעור שלה קשה ומגין עליה ואין האור שולטת בה ואפילו נחמרו ממש ונשתנה מראיהן תולין דמחמת חולי הוא ולא מחמת האור וזו היא שיטת הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות שחיטה: וא"ת דהא תני לו כל טרפיות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף יתר עליהם העוף נשבר העצם אעפ"י שלא ניקב קרום של מוח: והא דלוי הלכתא היא דמותבינן מינה כמה זימני ומוקמינן ליה בעוף של מים הואיל וקרומו רך ואם איתא הא איכא נמי נפלה לאור ונחמרו בני מעיה דאיתיה בעוף וליתיה בבהמה: וי"ל דלא מנה אלא אותן טרפיות שנוהגין בזה ולא בזה אע"פ שהם שוין באיברים אבל נפלה לאור אינם שוין שהבהמה יש לה עור ומגין עליה והעוף אין לו עור קשה שיגין עליו. אבל רוב האחרונים הסכימו שטרפות זה נוהגים אפי' בבהמה והא דתני לה גבי עוף משום דאורחא דמלתא הוא שאין דרך הבהמה ליפול על האש אבל העוף שכיח בבית ומצוי ליפול. תדע דהא דרסה וטרפה בכותל נוהג ג"כ בבהמה הוא ותני לה בעוף משום דשכיח טפי ובעל העטור ז"ל הטיל פשרה וכתב דעוף אם נפל לאור חוששין לו וצריך בדיקה חוץ מהריאה שלו לפי שצלעותיה מגינות עליה אבל בהמה שעורה קשה אין חוששין לה אלא א"כ אנו רואים שנחמרו בני מעיה: והרשב"א והר"ן ז"ל דחו פשרה זו ע"ש. נמצאת למד דעובדא דידן תלוי במחלוקת פוסקים ומיהו ה"מ שהירקות יורד עד מקום החלל דהא ירקות משום דעתידה לינקב ונקב גופיה לא פסיל בלב עד שתנקב לבית החלל: ואע"פ שדעת הרשב"א ז"ל שאע"פ שלא הוריקו עד החלל דכיון שהוריקו קצת עשויין הן לינקב דמכות אש עשויה לירד למטה מ"מ מסתברא דתרי חומרי לא עבדינן ביה: חדא שהבהמה נוהג בה דין זה. ותו דעתידה לינקב אלא מנקט מלתא מציעתא עדיף שיהא נוהג בבהמה היכא דהוריק עד החלל אבל אם לא הוריק עד החלל לא יהא נוהג בבהמה אלא בעוף. ותו דקרוב הוא לתלות בחולי מלתלות באש דכיון דלא הגין עליה עורה שהוא קשה ואם איתא דאש ודאי אש חזקה היתה עד שהגיעה להוריק את הלב וקרוב שתמות הבהמה מיד וכיון שלא מתה ודאי לא מחמת אש הוא אלא חולי וכל מה שכתבנו הוא בשלא שלקן אבל אם שלקן וחזרו לאדמימותן כשרה לפי גרסת

הספרים שלנו דגרסינן אמר ר' מני אדומין שהוריקו ושלקן וחזרו והאדימו כשרין מאי טעמא קוטרא הוא דעייל בהו והשיטה הנכונה דה"ה איפכא ירוקין שהאדימו ושלקן וחזרו והוריקו כשרה וכן כתב הרמב"ם ז"ל ועוד אני מוסיף שאם שלקן ונסתלק הירקות מן האדומים או האדמימות מן הירוקים אע"ג דלא חזרו לגמרי לגוון הראשון כשרים דאם איתא שהוא מחמת האש ע"י השליקה היה מוסיף בשינוי המראה ומנא אמינא לה דתנן אם ירוקים פסולין אם אדומים כשרים ואיכא למידק אם אדומים כשרים מאי למימרא אלא ודאי אתא לאשמעינן שאם הם אדומים עליו אע"פ שאינם אדומים לגמרי כשרים וכן דקדקתי מלשון רש"י ז"ל שכתב ונהפכה מראיתן משמע דוקא שנהפכה אבל אם לא נהפכה לגמרי לא והכי מסתברא מטעמא דכתיבנא דאם איתא מוסיף היה ע"י שליקה:

ג **ולענין** אדומים שהוריקו דעת הרמב"ם ז"ל בין שהוא ירוק ככרתי או כביעתא פוסל. אבל בשם הרא"ה ז"ל כתבו שהלב וקרקבן של עוף אין הירוק פוסל בהן אלא ככרתי שכל שהאש מוריק ככרתי מוריק אבל כביעתא שהוא אצ"פר מצוי הוא תמיד בעופות מצד שומן או מצד חולי ועתיד הוא להבריא וראוי להחמיר כדעת הרב ז"ל דאתריה הוא בעוף אבל בבהמה כיון שהוא ז"ל סובר שאין טרפות זו נוהג בה אם באנו להחמיר אין לנו אלא כדעת הרא"ה דדוקא ירוק ככרתי אבל כביעתא שריא ממה נפשך ואין לנו לעשות כחומרי דמר וחומרי דמר. והוי יודע כי דעת הרב ז"ל שאעפ"י שלא ידענו שנפלה לאור אלא שנחמרו בני מעיה בידוע שנפלה לאור. אבל רוב הפוסקים כתבו דכולא סוגיא דאלו טרפות מוכחא דדוקא דידעינן דנפלה לאור אבל אם לא ראינוה שנפלה תלינן בחולי ומחלוקתם תלוי בסוגית הגמרא. אלא שראיתי שכתב הרב ז"ל בפי' המשניות על מנת שאותו העוף הוא שנפל לאש ואיפשר שחזר בו בפסק מפני גרסת הגאונים ז"ל דגרסי אמר רבא כיון שהוריק כבד כנגד בני מעיה בידוע שנפלה לאור ונחמרו בני מעיה וטרפה. וכן היא גרסת הספרים שלנו והכי גריס הריא"ף ז"ל וה"ה אם האדימו הדקין בידוע שנפלה לאור: הילכך בנ"ד שלא ראינהו שנפלה לאור ממה נפשך היא כשרה אם כדעת הרמב"ם ז"ל דסובר דאפילו שלא ראינוה שנפלה לאור חיישינן הרי הוא כתב שאין טרפות זה נוהג בבהמה. ואם כדעת האומרים שנוהג אפילו בבהמה לא אמרו אלא בזמן שראינו שנפלה לאור ואפילו ראינוה שנפלה לאור ולא הוריק הלב עד החלל דעתי בזה להקל כיון דאית בה תרתי לטיבותא אבל אם הוריק בלב עד בית החלל יש להחמיר כדעת שאר הפוסקים כיון דאית ביה תרתי לריעותא חדא שראינוה שנפלה לאור ותו דהוריק הלב עד בית החלל. ומה שכתב הר"ן ז"ל לישב גרסת הספרים שלנו לפי שיטתו וז"ל ואפי' לפי גרסת הרי"אף ז"ל י"ל דה"ק בידוע שכשנפלה נחמרו בני מעיה וזה דוחק

דלאו קרא הוא דאמרינן גורעין ומוסיפין והרשב"א החמיר כדעת הרמב"ם ז"ל והקשו על גרסא זו והלא ירקות מצוי בכבד מחמת חולי ואמאי לא תלינן בחולי כדתלינן בזאב. ואיכא לתרוצי דירקות מחמת חולי שכיח אבל חוזר ע"י שליקה אבל היכא דלא הדר ע"י שליקה ודאי מחמת אש הוא: עוד הקשו דרב יוסף בודאי נפלה קא מיבעיא ליה ואמאי דבעיא מיניה אהדר ליה רבא וגם זו יש לתרץ דודאי רב יוסף אמתניתין קאי ובודאי נפלה קא מיבעיא ליה אבל רבא עדיפא מינה משני ליה כיון שהוריקו בני מעיה:

תשובה רלב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שיש לה כתובה מרובה על בעלה והיא עתה רוצה למחול לבעלה קצת ממנה מה תקנה יעשה שלא תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ואם יכולה להפקיע זכות יורשיה לפי מה שנהגו לכתוב שאם תמות בלא זרע קיימא יחזור חצי נדונייתה ליורשיה מצד אביה:

ב **תשובה** הדבר מוסכם שהמאוחר יכולה למחול ולא שייך ביה נחת רוח ונכסי צ"ב אינה יכולה למחול ומציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי. ובמה שבלה או נאבד או נגנב מנכסי צ"ב שלה מחילתה מחילה ואינה יכולה לומר נחת רוח. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פכ"ב מהל' אישות הילכך כל מה שחסר מנכסי צ"ב עם המאוחר יכולה למוחלו ואין בזה הפסד ליורשיה דהא לא ירתי אלא ממה דנשתייר אבל מה שנאבד או בלה אין להם בו כלום:

ג **ולענין** מה שרוצין להחזיר הכתובה ממטלטלין למעות בעין בזה איכא פסידא ליורשין שהם יאכלו המעות ולא ישאר אחריה כלום אלא צריך להעריך כמה נצ"ב הקיימין עתה כמה שוין בדמים וכך יכתבו סך הכתובה ויכתבו ג"כ שאם ח"ו תפטר בלא זרע קיימא שיהיה חייב הבעל להחזיר ליורשיה מחצית הסך הנזכר ובזה לא הפסידו יורשיה כלום שאם תמות עתה לא היו גובין יותר מהסך הזה:

ד **כללא** דמלתאו דנצ"ב אין מחילתה בהם כלום ובמה שאבד מהם מחילתה מחילה ואע"פ שיש חולקין אין לנו אלא דברי הרב ז"ל דאתריה דמר הוא. ונ"ל בטעמו של הרב ז"ל דכיון דליתנהו בעין אם לא תמחול אותם לא תהוי לה איבה כיון שאין לו כ"כ הנאה במחילתן וכיון שכן אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל נצ"ב דאיתנהו בעין כיון דאית ליה הנאה במחילתן אם לא תמחול הויא לה איבה ומשום הכי מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי:

תשובה רלג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנשא אשה על אשתו הראשונה ברשותה ושמה אסתר וכתב שטר כתובה חדשה לאשתו הראשונה וכתוב בה תנאי וזה נסחו ונשבע ראובן שלא ישא אשה אחרת עליה כל זמן שאשתו אסתר קיימת ועתה רוצה ראובן לגרש את אסתר אשתו ולישא אחרת אם משמעות אשתו אסתר קיימת הוא כל זמן שהיא בחיים חיותה ואסור לישא אחרת או דילמא משמעותו כל זמן שאשתו קיימת עמו ואם גרשה מותר לישא אחרת בלא רשות אשתו הראשונה:

ב **תשובה** אם כשנתנה לו אשתו הראשונה רשות לישא אשה לא נתנה לו רשות כללי לישא כל אשה שירצה אלא לישא את אסתר זו לבד הדבר ברור שאין ראובן יכול לישא אחרת אלא ברשות אשתו הראשונה אפילו שיגרש את אסתר ולא מפני הלשון שכתב בשטר הכתובה אלא מפני שמעיקרא לא נתנה רשות אלא לזו ואם נתנה לו רשות סתם לישא כל אשה שירצה משמעות כל זמן שאסתר אשתו קיימת לא משמע אלא כל זמן שהיא עמו ואם גירשה שוב אין זו אסתר אשתו אף על פי שהיא בחיים: ומה שכתב קיימת פירושו כל זמן שהיא עומדת אצלו שהוא רוצה לקיימה לו לאשה כדאיתא בכמה דוכתי במשנה ובתלמוד דלשון קיים ר"ל להעמידה לו לאשה. וגדולה מזו אמרו גבי המקבל עליו לזון את בת אשתו גירשה והחזירה בטל התנאי דאשתו מן הנשואין הראשונים משמע וכ"ש בנ"ד דאשתו כל זמן שהיא אשתו משמע. ותו דאומדן דעתא הוא שלא רצה ראובן להיות קשור עם אסתר כל ימיו בין תהיה אשתו בין לא תהיה אשתו שהרי ראובן לא נשא אותה אלא מפני שאשתו הראשונה לא ילדה ואם גם אסתר לא תלד מה הועיל בתקנתו אם התנאי תלוי בחיי אסתר ומה הועיל במה שהרצה את אשתו הראשונה ברצי כסף עד שתתן לו רשות אלא ודאי כוונתו היתה לקיים המצוה בזו או באחרת. ותו דמאי איכפת לאשתו הראשונה שתהיה זו צרתה או אחרת. וקרוב אני לומר בכגון זו כופין על מדת סדום דזה נהנה לקיים את המצוה והיא אינה חסרה כלום ושמא תרויח שתהיה השנייה נוח לה מהראשונה: ותו כיון דראובן אומר ברי לי שלא היתה כוונת שבועתי אלא לזה שומעין לו ואע"פ שהשבועה היא לתועלת האשה מ"מ לפירושו שומעין ולא לפירושה כיון שיש בלשון שתי משמעיות כדאמרינן בעלמא יד בעל השטר על התחתונה ועליה להביא ראיה שכן משמע הלשון כל זמן שהיא קיימת בעולם:

ג **כללא** דמלתא כוונת השבועה היתה שלא ישא אשה שלישית ולפיכך אני אומר שאפי' יגרש את אסתר לא יוכל לישא שתי נשים על אשתו הראשונה שלא נתנה לו רשות לישא אלא אחת או אסתר או זולתה דאין דומה צרה אחת לשתי צרות וזה ברור אצלי:

תשובה רלד

א **שאלת** ממני בדגים ובשר שעלו בקערה אם מותר לאוכלן בחלב:

ב **תשובה** לא ביארת אם עלו בצונן או רותחין או אם נתבשלו יחד ולכן צריך אני לבאר. אם עלו בקערה צונן ונגעו זה בזה אפילו בשר עם גבינה ממש מדיח מקום שנגעו ומותר אף הכא נמי חיישינן שמא נדבק מן הבשר בעצמו בדגים ונמצא אוכל בשר בחלב ולכן צריך להדיח אבל אם רואה שלא נדבק דבר מן הבשר מותר בלא הדחה: ואם נתבשלו יחד בקערה הדבר פשוט שאסור לאוכלן בחלב דתניא קדרה שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנותן טעם וכ"ש היכא דנתבשלו יחד ואם היו הדגים שיעור גדול והבשר מועט שלא נתנה הבשר טעם בדגים מותר לאוכלן בחלב א"כ אין מקום לשאלה אלא בשעלו בקערה רותחים מהו כיון דטעם שני הוא אסור או דילמא אפילו בהא פליג שמואל וקי"ל כוותיה: דע כי יש קצת מפרשים דאפי' בכה"ג דהוי טעם שני התיר שמואל ואיפסיקא הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בחלב אע"פ שאין שם אלא נותן טעם שני הבשר בדגים והדגים בכותח והיינו דמוכחינן הא דרב מהאי עובדא דשיפא ואתי להו כפשטה למאי דק"ל דבשני טעמים בלבד הוא שנחלקו אבל בטעם שלישי אפילו רב מודה דמותר: וכ"ת א"כ תיקשה ליה לשמואל הא דתניא קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנותן טעם. תירצו בזה שע"י האור פולט ממשו של איסור ראשון אבל כל הפוסקים שאנו רגילין לסמוך עליהם הסכימו שאין שיטה זו מחוורת בסוגיית דגים שעלו בקערה דבטעם שני אפילו שמואל מודה דאסור וכי פליגי בטעם שלישי איכא מ"ד עלו רותחין בקערה ואיכא מ"ד אפילו נתבשלו בקערה שבשלו בה בשר. אבל אם עלו רותחין עם הבשר בקערה כנ"ד אסור אפילו לשמואל:

ג **ולענין** אי אמרינן עלו או אפילו נתבשלו רוב הפוסקים הסכימו דאפילו אם נתבשלו בקערה מתיר שמואל וקי"ל כוותיה וכן דעת הרמב"ם והתוספות והרשב"א והר"ן והרא"ש והטור וא"ז ז"ל:

ד **כללא** דמלתא אין חילוק בין עלו לנתבשלו והכל שרי וכן קבלו מר"ת ז"ל שהורה כן הלכה למעשה. אבל אם עלו רותחין עם הבשר בקערה כנ"ד אין להקל כלל אע"פ שיש מי שפירש דמותר מיעוטא דמיעוטא הוא ואין שומעין אלא לאותם שאמרו כהלכה:

ה **ולענין** דבקצת מקומות אמרו גרירה ובמקצת קליפה ובמקצת נטילת מקום הגרירה פחותה מן הקליפה לפי שאין האיסור בלוע כלל אלא דבוק ולפיכך סגי בגרירה ובזמן שהאיסור בלוע קצת צריך קליפה וצריכה שתהיה גסה קצת כדי שתוכל לינטל כולה

כאחד מה שאין כן בגרירה ונטילת מקום הוא יותר מן הקליפה שצריך להעמיק וליטול חתיכה עבה קצת:

תשובה רלה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשת איש שהיה בעלה מתקוטט ואומר שרוצה לגרשה ואמרה כל האנשים אסורים עלי ומיד שאלו אותה ואמרה אין כוונתי אלא אם יגרשני בעלי אז יהיו האנשים אסורים עלי:

ב **תשובה** אשה זו מותרת לבעלה בלא פתח וחרטה דתנן סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל כיון שאמרה שלא היה בדעתה אלא אם יגרשנה בעלה עושים כפי פירושה. ואם יגרשנה בעלה אז תהיה אסורה בכל האנשים ואם תתחרט מעיקרא או תמצא פתח לנדרה מתירין לה נדרה אבל אין מתירין לה עתה דקי"ל אין מתירין הנדר עד שיחול ועדיין לא חל עד שיגרשה והוי יודע שאין בכלל הלשון הזה אלא איסור הנאת תשמיש דקי"ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ומשמעות הלשון בין אם נאמר בלשון הקדש בין אם נאמר בלשון עכו"ם ומותרת ליהנות מהם בכל שאר הנאות חוץ מהנאת תשמיש. ואם אמרה דעתי היה על כל אדם ואפילו בעלי הבעל מפר חלקו ותהיה משמשתו וכשימות או יגרשנה הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פי"ב מהלכות נדרים ואם לא הפר הבעל אסורה עליו בין למשנה ראשונה בין למשנה אחרונה ויוצאה ונוטלת כתובה דכיון דהוה מצי להפר חלקו והוא קיים הוא נתן אצבע בין שיניה. ואפילו למשנה ראשונה דהיו סבורים לומר דלא הוי מדברים שבינו לבינה ולא מצי מפר והיא נתנה אצבע בין שיניה אפ"ה נוטלת כתובה. וא"ת הא אמרינן בהמדיר דאי נדרה איהי יוצאה בלא כתובה דהיא נתנה אצבע בין שיניה. תירץ רש"י ז"ל ביבמות דכיון שאסרה הנאת תשמיש כל ישראל עליה ודאי אנוסה היא כי קשה לה תשמיש ולפי משנה אחרונה לא צריכינן להאי טעמא כיון דמצי להפר ולא רצה הוא נתן אצבע בין שיניה ויוציא ויתן כתובה. ואם מצאה פתח לנדרה מתירין לה אפילו אחר קיומו של בעל כי החכם עוקר הנדר מעיקרו. א"נ שואל הבעל לחכם על ההקדמה ומפר לה ביום השאלה אפילו לאחר זמן מרובה לפי שיום השאלה הוא כיום שמיעה:

ג **והוי** יודע שאין הדברים אמורים אלא בזמן שאמר הנאת תשמישך עלי או האנשים אסורים עלי כנ"ד לפיכך צריך להפר ואם לא הפר אסור לשמשה שאין מאכילין אותה דבר האסור לה. אבל אם אמרה תשמישי עליך או אני אסורה על כל האנשים אינו צריך להפר וכן לגבי בעל שאמר תשמישי עליך מפני שהוא משועבד לה בשאר כסות ועונה.

ואם גרשה או שמת הרי היא אסורה על כל האנשים עד שיתירו לה ע"י פתח וחרטה ככל נדרי איסור:

תשובה רלו

א **שאלת** במלח שהיה מונח בקערה של בשר אם מותר לתת ממנו בגבינה וכיון דקי"ל מליח הרי הוא כרותח דילמא בכה"ג נמי אמרינן ואסור:

ב **תשובה** דבר זה התירו בתוספות בהדיא וז"ל ומעשים בכל יום דמלח בקערה שמשתמשים בה בשר לוקחים ממנו לתת בחלב והמחמיר תבוא עליו ברכה עכ"ל. וטעמא דמלתא דלא שייך מליחה בעץ ולא נעשית הקערה רותח ע"י מליחה ולא שאני לן בין שתהיה הקערה של עץ או של מתכת או של חרס לא שייך בה מליח הרי הוא כרותח. וא"ת הניחא לפי גרסת הספרים שלנו דגרסינן מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא דאסור ואסיקנא טעמא משום דאיתיה לאיסורא בעיניה דחיישינן שמא יפול מן הכמכא על המלח וימלח בה בשר ואיכא איסור בעין מה שאין כן בחומץ. אבל לפי גרסת הרמב"ם ז"ל שהוא סובר דטעם איסור המלח הוא משום דמישאב שייב המלח מן הכמכא מה שאין כן בחומץ והלא הדברים ק"ו אם המלח שואב את החלב אפילו מכלי אל כלי כ"ש שישאב מהבלוע בקערה: י"ל דשאני חלב שהוא בעין ושואב ממנו אבל ממה שהוא בלוע בתוך הכלי אין כח במלח לשאוב אותו להיות חשוב כרותח. ותו דאין בולע ממשו של איסור אלא טעמו ולא גזרו בו אבל גבי כדא דכמכא שואב ממשו של איסור וראוי להחמיר לדעת הרב ז"ל: ומיהו מסתברא לי דלא אמרה הרב ז"ל אלא בכלים של חרס דנוח הוא לשאוב מדפנותיו אבל בשאר כלים לא שאיב המלח דרך דפנותיו וסתם כדא של חרס משמע. אבל לפי הגרסא שלנו דטעמא הוי שמא יפול מן הכמכא בתוך המלח אין חילוק בכלים: והא דנקט כדא אורחא דמלתא נקט:

תשובה רלז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בב"ה שאין שם אלא כהן א' והוא ש"צ אם יעקור רגליו ויעלה לדוכן או אם יעמוד במקומו לפני התיבה ויברך:

ב **תשובה** צריך לעלות לדוכן אלא שעוקר רגליו מעט בעבודה וישלים ברכת העבודה ועולה וכן כתבו הפוסקים: וכתוב בהגהה ועומד אחר תחתיו להקרותו ולומר שים שלום וצריך שזה שעמד שיכוין לבו לכל התפלה עם ש"צ ולא שח בשעה שהיה ש"צ מתפלל ע"כ. ואני ק"ל וכי עלייה לדוכן מעכב ברכת כהנים והלא בכל מקום שיהיה יכול לברך

ובתנאי שיהיו כל העם לפניו משום דעם שאחורי הכהנים אינם בכלל הברכה והלא מוטב הוא שלא יעקור את רגליו ויעמוד במקומו ויברך והעם יחזרו כולם לפניו. ותו ק"ל שאם הוא עולה לדוכן והעומד תחתיו משלים התפלה מאי האי דאמר ואם היה הבטחתו שהוא נושא כפיו וחוזר לתפלתו רשאי ומה נשאר להתפלל ואם בעי למימר על שאר סדרא דיומא הוה ליה למימר חוזר לסדר. ומתוך כך אני אומר דהאי דקתני חוזר לתפלתו היינו לשים שלום וכך הם דברי רש"י ז"ל בפרק אין עומדין והכי מסתברא דאי העומד תחתיו אומר שים שלום מאי אם היה הבטחתו שחוזר מה הבטחה היא זו היש מי שלא יוכל לכוין להתחיל בסדרא דיומא אחר שישלים אותו שעמד תחתיו התפלה אלא ודאי הכהן בעצמו משלים תפלתו. ואכתי לא ידענא אם עומד במקומו ומשלים או חוזר לפני התיבה ובשלמא בתחלה כדי שיעלה לדוכן ויהיו אחוריו כלפי ההיכל לקיים מצית מן החרכים וכל העם לפניו התירו שיעקור רגליו ויעלה אבל לבסוף למה לא ישלים תפלתו לשם בדוכן ולא יעקור רגליו פעם שנייה. ותו דאם יחזור למקומו איכא הפסקה בין ברכה לחבירתה. הילכך הנכון לפי שיטה זו שיעמוד הכהן לפני ההיכל וישלים תפלתו ואם הוא מקום גבוה שאינו ראוי לתפלה דאמרינן לא יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל ירד מן הדוכן ושם ישלים תפלתו. אבל יותר נכון שיעמוד הכהן במקומו לפני התיבה ויחזרו כל העם לפניו כדי שיהיו בכלל הברכה שאין העלייה לדוכן מעכבת כלל דאי לא תימא הכי אם יתפללו במקום שאין שם היכל ולא דוכן יהיו הכהנים פטורים מברכת כהנים אלא ודאי אין הדוכן מעכב ומוטב שלא יפסוק תפלתו. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב מתני' כצורתה ולא כתב ועולה לדוכן כמו שכתבו בעלי הסברא האחרת. וראיתי מי שכתב כי ש"ץ חוזר למקומו ואומר שים שלום וכו' ואין אני אומר כן אלא עומד במקומו ומשלים דשתי הפסקות למה וכדכתיבנא וכיון שהמקרא אינו משלים התפלה יכול להקרות אע"פ שלא כיוון התפלה עם ש"ץ ואפילו שח בנתים וכן נוהגין בזמן שש"ץ כהן אחר מקרא אותם אע"פ שלא כיוון. עוד כתב כי בעל ההגהה מיירי בכהן שלא היה הבטחתו שיחזור לתפלתו אז צריך העומד תחתיו להשלים שים שלום וכאשר דחק אותו המשנה דמשמע מינה שאם לא היתה הבטחתו אינו רשאי כלל. תירץ דלא נחית תנא דמתני' לתקנתא ע"י שיסיים אחר התפלה אלא במסיים הוא עצמו אבל אה"נ שאם המקרא כיוון מתחלת התפלה שפיר דמי וזה אינו נכון כלל דתנא דמתני' תנא סתמא רשאי מכלל שאם אין הבטחתו שחוזר לתפלתו אינו רשאי אלא דעת בעל ההגהה שיעמוד הכהן במקומו עד שיגמר התפלה למעט בהפסקות ולפיכך העומד תחתיו אומר שים שלום ומשום כך צריך לכוין. וא"ת מי דחק לבעל ההגהה לומר כן

יפרש שהכהן בעצמו יעמוד במקומו וישלים התפלה והמקרא לא צריך שהיה מכוין עם ש"ץ. וי"ל דס"ל שצריך שתהיה כל התפלה במקום אחד ולא בשני מקומות דבשלמא ברכת כהנים צריך לעלות לדוכן לפי שיטתו אבל התפלה צריך כולה במקום אחד. וא"ת כיון דהכהן הוא שאומר שים שלום ולא אותו שעמד תחתיו למה צריך לכוין בכל התפלה שכן משמע מדברי הטור שהכהן משלים שים שלום ואפ"ה כתב שצריך המקרא לכוין מתחלת התפלה וליכא למימר שברכת כהנים הוא מכלל התפלה דהא קי"ל כהן שנכנס לב"ה בין שהתפלל או שלא התפלל עולה לדוכן ומברך. ויש לתרץ בדוחק דכיון שהכהן הוא המתפלל וזה עומד במקומו להקרותו הוו כאלו הוא בעצמו התחיל התפלה ולפיכך צריך לכוין מתחלה ועד סוף: אבל הנכון שכל מי שסובר שצריך המקרא לכוין מתחלת התפלה סובר שצריך להשלים הוא בעצמו שים שלום והכהן עומד במקומו בדוכן עד שישלים שים שלום וכל מי שסובר שהכהן אומר שים שלום אין המקרא צריך לכוין לתפלה דמקרי בעלמא הוא ולא מתפלל. ולפי שיטתנו ניחא טפי דהאי חוזר לתפלתו היינו לשים שלום אבל לעולם במקומו עומד לפני התיבה ומברך את העם ואם אי אפשר שיעמדו כל העם לפניו מודה אני שיעקור רגליו מעט בעבודה ועולה לדוכן כדי שיהיו כל העם לפניו ועומד אחר ומקרא אותו ברכת כהנים ומשלים הכהן בעצמו שים שלום והוא במקומו לפני ההיכל ואחר כך בא לו לפני התיבה: וקרוב אני לומר שאפילו אותם שכתבו שעוקר רגליו ועולה לדוכן בכה"ג הוא שאין העם יכולים לעמוד כולם לפניו בשעת הברכה אבל אם כל העם לפניו כ"ע מודו דעומד במקומו לפני התיבה ומברך:

תשובה רלח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בחתן בתוך שנתו אם מותר לצאת בסחורה למדינה אחרת או לא לפי שראית מחמירים בזה אם יש לחוש:

ב **תשובה** מלשון הגמרא פרק משוח מלחמה משמע דלאו דלא יצא בצבא ועשה דנקי יהיה לביתו שנה א' וגו' לא איירי אלא שלא יצא למלחמה ולא יספק צורכי המלחמה כאשר עושים האיש הירא ורך הלבב והחתן פטור מכל זה אבל שלא ילך בסחורתו לתועלתו ולהנאתו אין זה בכלל וכי אם אין לו אומנות אלא זה ימות ברעב או ישאל על הפתחים והלאו לא יתחלק בין עניים לעשירים וכן לשון הסמ"ג סימן ר"ל שלא יצא בצבא כלל ולא יעבור עליהם שום עול מן הצבא לא לספק מים ומזון ולא לתקן הדרכים וכן כתב במצות עשה סימן קכ"א. הרי שלא הזכיר בכלל המצוה שלא יצא בסחורה אלא שלא יצא לאחד מן הדברים שכופין את הרבים לצאת ואם ירצה הוא לצאת עובר בלאו

ועשה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מלכים פ"ז וז"ל אין מספיק מים ומזון ולא מתקן דרך ולא שומר בחומה ולא נותן לפסי העיר ולא יעבור עליו לשום דבר בעולם שנאמר לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר לעבור עליו בשני לאוין לא לצורכי העיר ולא לצורכי הגדוד ע"כ. ואם איתא דבסחורה אסור היה לו להזכיר שהוא חדוש טפי. ואפשר שהטעה את המחמירים לשון הרב ז"ל בספר המצות שכתב וז"ל ודע כי החתן עצמו מוזהר מלצאת מביתו בסחורה כל שנתו ע"כ. ושיבוש הוא שנפל בספרים איפשר מן המעתיק בלשון עכו"ם או ממעתיק הספר אבל בלשון עכו"ם כתוב וז"ל ואעלה אן אל חתן חיצה נפסה מצהי עאן אל כרוגא מן ביתה אעני אל ספר ע"כ. והכוונה כי החתן בעצמו מוזהר שלא יצא מביתו כלומר לצאת לדרך דלאו למימרא שלא יצא מביתו כלל אלא שלא יצא לדרך כלומר לצורכי רבים אבל לצורך עצמו למה לא יצא להרויח לשמח את אשתו אם שאין לו מה יאכל אין לך עצב גדול מזה:

תשובה רלט

א **שאלת** ממני ידידי אודיעך דעתי בסוגית אלו טרפות על ענין תרבץ הושט לפי הגירסא הנמצאת בספרים שלנו והעולה מהסוגיא לפי שרבו הדעות בה:

ב **תשובה** אמר רב נחמן אמר שמואל תרבץ הושט שניטל כולו מלחו כשר. איכא למידק מאי איצטריכא ליה לשמואל לומר דניטל מן הלחי פשיטא דאם ניטל מן הלחי ניטל ובשלמא למאי דפרש"י ז"ל בדאפרוק אפרוקי דהיינו שנפרדו הסימנים זה מעל זה למעוטי הכי הוצרך לומר בניטל מן הלחי ולא שניטל מעל הקנה דאלו ניטל מן הלחי ברובו כשר אבל בכולו טרפה כדאסיקנא אבל אם נפרקו זה מעל זה כשרה לפי שיטה זו. אבל לפי שיטת ר"ח ז"ל מאי טעמא נקט מעל הלחי. וי"ל דטעמא יהיב למלתיה וה"ק לפי המסקנא ניטלו מן הלחי ברובן כשרה אבל בכלו טרפה דכיון שנפרדו זה מעל זה לגמרי הוי כאלו ניטל מן הלחי וטרפה. ותנא תונא וכו' וא"ת הא דמייתי סייעתא מהא מתני' לשמואל הוה ס"ל דכיון דניטל הלחי נתלשו נמי הסימנין וכדפרש"י ז"ל וא"כ תיקשי ליה והא איכא עיקור סימנים. וי"ל לפי שיטת רש"י ז"ל דעיקור סימנים היינו פסוקת הגרגרת והוי בכלל י"ח טרפות אבל ניטלו הסימנים לא נתנה בכלל הטרפות וכשרה כיון דתרבץ הוושט לא מטריף בנקיבת כל שהוא וכמו שהקשו התוספות על רש"י ז"ל. ולפי שיטת ר"ח ז"ל דעיקור סימנים הכי גמירי לה דאע"ג דלא הוי טרפה בשמוטה מ"מ במה יכשר כיון דאינה נשחטת צ"ל דמאן דמייתי מינה סייעתא ידע דשמואל ניטל רובו קאמר והיינו דמייתי סייעתא דניטל הלחי התחתון לניטל רובו דמיא דכי היכי דהכא

אכתי איפשר למשחטה ניטל רובו נמי איפשר למשחטה וכשרה אבל נעקרו הסימנים לגמרי משמע ואי אפשר למשחטה ובמה תוכשר. מתקיף לה רב פפא והא איכא עיקור סימנין וא"ת דהכא משמע בכולה סוגיין דעיקור סימנים טרפה ואלו בפ"ק מנינן לה בכלל הלכות שחיטה וכ"ת דכל פיסוק סימנין מהלכות שחיטה הוי אי הכי לחשוב נמי נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת: תירצו בשם הרמב"ן ז"ל דסימנין שנעקרו ונתלשו שלא בשעת שחיטה טרפה הוי והיינו סוגיין אבל נעקרו בשעת שחיטה הויא לה נבלה וטעמא דמלתא דכל שהם עיקורים מתחלה איפשר לאוחזן בידו בשעת שחיטה ולשחוט כראוי ומש"ה מהניא שחיטה להוציאה מידי נבלה אבל נעקרו בשעת שחיטה אי איפשר שנשחט כראוי ומיהו הויא לה נבלה ואין השחיטה מתירתה ע"כ. ונכון הוא אלא דקשיא הניחא היכא דידע ודאי שהסימנין עקורים אוחזן בידו בשעת שחיטה אבל היכא דלא ידע מאי איכא למימר. ולפיכך אני אומר אחר בקשת המחילה דבסוגיין נמי בתורת נבלה אתינן עלה דמשמואל משמע שהיא מותרת באכילה ואלו עקורת הסימנין אסורה באכילה. והא דפרכינן דמדאמר רבה בר בר חנה סימנין שנדלדלו טרפה ממה נפשך פרכינן בין אם נבלה או טרפה אסורא ושמואל אמר שהיא כשרה אבל לעולם אימא לך דלא קי"ל בהא דאמר טרפה כוותיה אלא נבלה היא כדמנינן לה לעיל בהדי נבלות והא איכא עיקור סימנין הקשו על רש"י ז"ל דמהיכא פשיטא ליה שהיא טרפה כיון דתרבץ הוושט לא הוי כוושט אימא אפי' ניטל כלו כשרה וכו' כדאיתא בתוספות. ואני ק"ל על קושיא זו דכיון דקי"ל פסוקת הגרגרת טרפה איכא למילף ק"ו השתא גרגרת שאינו נפסל במקומו אלא בנפסק רובו אפ"ה אם נשמט ממקום חבורו טרפה וושט החמור שאם ניקב במקומו במשהו אינו דין שאם ניטל ממקום חיבורו שתהיה טרפה אע"ג דאין שיעורו בשיעור משהו מ"מ חמור הוא מן הקנה. וי"ל דאין דנין ק"ו בטרפיות ולא מדמינן זה לזה כלל אבל רש"י אמר לך שאין זה טרפות חדש מידי דהוה אשמוטת הגרגרת והכל בכלל שמוטה הוא. עוד הקשו דקא משני דברובו כשרה אעפ"י דפסוקת הגרגרת תנן ברובו טרפה. תירץ הרא"ש ז"ל דבניטל כולו מדמינן להו אהדדי שפיר אבל ברוב לא מדמינן להו אהדדי דודאי גרע טפי כשנפסק באמצע דלא הדרא בריא אבל כשאינו ניטל ממקום חיבורו אלא הרוב הדר בריא טפי. ולרב פפא קשיא מתני' פרש"י ז"ל קשה מתני' דקתני כשר פי' לפירושו דקתני כשר סתם ולא מפליג בה מידי והיינו דקאמר בשלמא מתני' לרב פפא וכו' אע"ג דסתמא קתני כשר מ"מ איכא לפרושי דאיגום איגומי כי היכי דלא תיקשה לשמואל וכ"ת אי בדאיגום איגומי מאי למימר סד"א כיון שניטל הלחי אין כח בסימן לעמוד ולא משתחיט שפיר קמ"ל. אלא לשמואל קשיא כתב רש"י ז"ל הא דרב

פפא משום דאורחיה דתלמודא דהך דמתרצינן לרב פפא היא דקשיא לשמואל ומשום הכי הוה אמינא דה"פ דכיון דקשו מתנייתא אהדדי דקתני ניטל לחי התחתון כשרה וקי"ל עיקור סימנים אסורה בע"כ איכא לתרוצי למתני' כדתריצנא לה אליבא דרב פפא דאיגום איגומי וא"כ תיקשי לשמואל מדיוקא טעמא דאיגום איגומי הא אם ניטל מן הלחי טרפה א"כ תיקשי ליה מהא לפיכך כתב רש"י דלא קשיא ליה אלא הא דרב פפא אבל מתנייתא אהדדי לא קשיין דאיכא לתרוצינהו כדכתיבנא לעיל לדעת מאן דמסייע ליה לשמואל ולא אצטרכינן לאוקומה בדאיגום איגומי. לא תימא כולו אלא אימא רובו. ק"ל כיון דכולו טרפה היכי נקיט שמואל בלישניה שניטל כולו דבשלמא בעלמא איכא למימר דלרובו קרי כולו דבכל דוכתא הרוב הרי הוא ככל אבל היכא שהדין אינו שוה ה"ל לפרושי ומתוך כך אני אומר דמגיהינן מלתיה דשמואל כלומר לא אמר שמואל כולו אלא רובו והכי דייק לישנא דגמרא דקאמר לא תימא כולו וכו' והא אמר שמואל תרבץ הוושט ברובו כך היא הגרסא בכל הספרים אלא שהרשב"א ז"ל כתב שאין זו גרסת רש"י ז"ל משום דקשיא ליה ז"ל מאי קא מדמי ריעותא הנולד בגופו של סימן עם עקירתו ממקום חיבורו וגופו קיים ע"כ. ולפי שלא ראה הרב שפירש רש"י דבר לא בקושיא ולא בתירוץ העביר עליה הקולמוס והכי גריס אלא אימא רובו. והא אמר רבה בר בר חנה סימנים שנדלדלו ברובן טרפה ל"ק הא דאקפיל איקפולי הא דאפרוק אפרוקי. ואני קשה עלי למחוק הספרים גם כי התוספות נמי גרסי לה. ותו איכא למידק דסתמא דמלתא רב פפא שמיע ליה האי מימרא דשמואל ואמאי לא פריך מדידיה אדידיה דעדיף טפי דהכא אמר שמואל אפילו ניטל כולו כשרה והכא אמר שמואל גופו ברובו טרפה והאי פירכא הוה עדיפא מעיקור סימנין לכך נ"ל דמעיקרא לא הוה מצי לאקשויי מדשמואל מטעמא דכתב הרשב"א ז"ל ומשום הכי פריך מעיקור סימנין דמשמע שנעקרו ממקומן ומתוך קושיא זו דחק והגיה מימרא דשמואל משמע דלא שאני ליה בין היכא דאירע הדבר בסימן גופיה או שניטל ממקומו דאי הוה שאני ליה ה"ל לתרוצי מאי עיקור סימנים פסוקת הגרגרת וכדפרש"י ז"ל שהוא ענין אירע בגופו של סימן ולפיכך טרפה אבל ניטל ממקומו כשרה ומשום הכי פריך מדשמואל דאמר תרבץ הוושט ברובו אע"ג דהוי בגופו של סימן והשתא ניחא דמתפרש האי קושיא באי אמרת בשלמא וכדפרישית הא דאקפל אקפולי הא דאינקיב אנקובי האי מימרא דשמואל דהכא דאקפל אקפולי שנקלף מעל הבשר ולפיכך כשרה אבל אידך דשמואל דקאמר תרבץ הוושט ברובו בשניקב ולא הוצרך רש"י ז"ל לפרש לה מידי דפשיטא דסוגיין דלעיל דפליגי רב ושמואל בניקב תרבץ הוושט פליגי ואמר שמואל ברובו. והא אמר רבה בר בר חנה סימנים שנדלדלו

ברובן טרפה. וא"ת אמאי לא פריך מהך מימרא ברישא דמשמע שנדלדלו ממקום חיבורן והוה פריך מכ"ש אם נדלדלו טרפה כ"ש אם ניטלו לגמרי והכא ברובן טרפה והתם קאמר שמואל שניטל כולו מן הלחי. וי"ל דלא הוה שמיע ליה האי מימרא דשמואל לרב פפא. א"כ משום דהוה מצי לשנויי אמוראי נינהו ואליבא דשמואל אבל הך מימרא דתרבץ הוושט שמואל גופיה אמרה ולא אמורא אחר משמיה. א"נ דמעיקרא הוה ס"ל דמאי נדלדלו היינו דאקפל אקפולי ולית לן לדמויי טרפות אהדדי דילמא אקפול אקפולי טרפה אבל ניטל תרבץ הוושט כשרה. אבל השתא דתריצנא דמימרא דשמואל דמכשר דאקפל אקפולי והיינו סימנין שנדלדלו אמאי כשרה הא אמר שמואל דטרפה. ומשני לעולם נדלדלו היינו דאקפול אקפולי שאני התם דאפרוק אפרוקי כיון שנעקר בכח אותו המיעוט המחובר אינו מחובר יחד ולאו חיבור הוא דלא הדר בריא. ודקדק הרשב"א ז"ל כיון שאפילו נקלף רובו כשר אע"פ שלא נשתייר ממנו אלא מיעוטו ומיעוט זה לא נתנו בו שיעור היאך אפשר שתפסל יותר בנשתייר בו מיעוט כאן ומיעוט כאן משנשתייר מיעוט אחד במקום א'. ותירץ ז"ל דכשהוא מתפרק במקומות הרבה הדבר ניכר שנתפרק בכח מה שנשאר מחובר חיבור מדולדל הוא אבל כשנתפרק במקום א' אותו המיעוט נשאר בחיבורו בחוזק כשהיה הילכך הוי חיבור והדר בריא ונכון הוא. אבל מדברי רש"י ז"ל נראה שזה המיעוט הנשאר שיעור יש לו שאם נשאר מחובר כחוט לא מסתבר להכשירה דלא הדר בריא עיקר החילוק לדעת רש"י ז"ל שזה המיעוט הנשאר הוא במקום א' ומשום הכי הדרא בריא אבל זה המיעוט נשאר במקומות הרבה לא הדרא בריא:

ג **נמצאת** למד לפי שיטת רש"י ז"ל וגרסתנו שהיא הנכונה שאם ניטל תרבץ הוושט כולו מן הלחי בכל גוונא טרפה ואם ניטל רובו אם ע"י נקב כגון שניקב רובו וע"י כך ניטל מן הלחי טרפה. ואם נגמם הלחי התחתון והסימנים מעורין בבשר טרפה ואם ניטלו הסימנים מן הלחי ברובן אם נקלפו מעל הבשר בנחת שאותו המיעוט נשאר חזק כבתחלה כשרה. ואם ניטלו בחוזק דהיינו אפרוק אפרוקי נדלדלו הסימנים וטרפה. ואם נפרדו הסימנים זה מעל זה לפי שיטה זו כשרה. אבל לפי שיטת ר"ת טרפה וכן מפרש הרשב"א ז"ל בדברי הריא"ף ז"ל ויש חולקין עליו בזה ואני לא ידעתי טעם לזה הטרפות שאפילו יפרדו הסימנים זה מזה והם שלמים יכולה להחיות כמה שנים שהרי המאכל יורד דרך הוושט כדרכו והנשימה דרך הקנה ולא ידעתי למה תמות הבהמה בזה ולפי שדברי הגאונים ז"ל דברי קבלה הם יש לנו לילך אחריהם אפילו שלא נדע בהם טעם וכ"ש שהם להחמיר ואפשר לתת קצת טעם לפי שיטתו ז"ל דבשלמא כשהם מחוברים

יחד איש את רעהו יעזורו לעמוד כנגד הסכין ונשחטין יפה אבל כשכל אחד עומד לעצמו נדים אנה ואנה ואינם נשחטין יפה ואין האיסור מפני שאין הבהמה חיה אלא שאין לה תקנה בשחיטה כן נראה לי:

תשובה רמ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי הנותן חמצו לעכו"ם המכירו ע"מ להחזיר אחר הפסח אם עובר בבל יראה ובבל ימצא:

ב **תשובה** אם החמץ בבית העכו"ם לא קא מבעיא לך ודאי דהא קי"ל דחמצו של ישראל המופקד אצל העכו"ם מדרבנן הוא דצריך ביעור אבל מן התורה אינו עובר עליו כיון שאינו ברשותו. ואם החמץ בבית הישראל אפילו אמר לו הרי חמץ זה אני נותן לך ע"מ להחזיר עדיין לא זכה בו העכו"ם ופשיטא דעבר על בל יראה ובל ימצא אלא לא משכחת לה לשאלתך אלא כגון שזכה בו העכו"ם וחזר והניחו בבית ישראל. א"נ כגון שהחמץ בבית העכו"ם אם חייב לבער מדרבנן או לא. מסקינן בפרק קמא דקדושין דכל דבר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה בר מקדושי אשה משום דאשה לא מקנייא בחליפין. וכיון שכן הדבר פשוט דלא עבר אבל יראה ובל ימצא דשלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. אבל לגבי חמץ אסרו דבר זה משום חומרא דחמץ כדאיתא בהגהה במיימוני בהלכות שבת ולא מיבעיא אם הוא בביתו של ישראל דפשיטא דאסור דאיכא למיחש שמא יבא לאוכלו ואע"ג דחמצו של עכו"ם עושה לו מחיצה הכא איכא למיחש דכיון דדידיה הוה מעיקרא לא בדיל מיניה אלא אפילו בתוך ביתו של עכו"ם אסור משום חומרת חמץ בפסח ומכאן למד מהר"ר ישראל ז"ל דמותר לכתחלה ליתנו לעכו"ם במתנה גמורה בלי שום תנאי או שימכרם לו בדבר מועט אע"פ שהעכו"ם מכירו ויודע בו שלא יגע בו אלא ישמרנו לו עד הפסח ויתננו לו דכיון דעיקר מתנה ע"מ להחזיר לא אסרו בחמץ בפסח אלא משום חומרא בעלמא בזמן שנותנו לו בלי שום תנאי שרי לכתחלה וכגון שהוליכו העכו"ם לביתו אבל להניחו הישראל בביתו אסור מטעמא דאמרן לעיל וצריך שיכוין להוציאו מלבו לגמרי שאם לא כן ה"ל חמצו של ישראל מופקד בבית העכו"ם. והוי יודע דאע"ג דחמץ בפסח אסור בהנאה לא אמרו רוצה בקיומו אסור אלא גבי יין נסך לבד אבל בשאר איסור הנאה לא אמרו:

תשובה רמא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שיש לו חולה בפסח וצריך להשקותו מי שעורים כיצד יעשה:

ב **תשובה** יקח שעורים בלתי קלופות וירתיח אותם במי פירות כגון מי רמונים או מי תפוחים או מי וורדים ואע"ג דמי וורדים זיעה הוי מ"מ לא עדיף ממיץ הוורדים דכיון דהם מי פירות ואין מחמיצין ה"ה לזיעה שלהם שאינה מחמצת ואם אי איפשר במי פירות ירתיח המים הרבה וישליך השעורים בעוד שהמים רותחין והם מתבשלין קודם שיחמיצו ואע"ג דהאידנא לא בקיאינן בחליטה איפשר דלא אמרו אלא בבצק לפי שממהר להחמיץ קודם שיתבשל אבל שעורים קשים הם והם אין מתבשלין קודם שיחמיצו ואפי' תימא דחליטה כזו נמי לא בקיאינן בה בנ"ד דאיכא חולי סמכינן אבקיאות דידן שאנו רואים לעין שהשעורים מתבשלות זמן מרובה ועדיין הם יבשות אפי' אם הם קלופות וכ"ש בזמן שהם בקליפתן שלא נשורו במים כלל דודאי הם מתבשלות במים הרותחין קודם שיבואו לידי חימוץ. ורואה אני להתיר דבר זה לחולה אפילו שאין בו סכנה וכ"ש שאין משקין משקה זה אלא לבעלי הקדחות וכבר ידעת שהקדחת חולי שיש בו סכנה הוא:

תשובה רמב

מעשה היה בערב הפסח שנמצאת חטה בתוך התרנגולת והתרתי את התבשיל ממה נפשך אם נוהגין כדברי הרמב"ם ז"ל דחמץ שלא בזמנו בכל שהוא הרי הוא סובר שאין משליכין את הבשר לתוך הקדרה אלא במים רותחין ומיד נחלטה החטה במים קודם שתבא לידי חימוץ ונהי דלא בקיאינן בחליטה ה"מ בבצק לפי שהוא ממהר להחמיץ אבל בחטה שהיא קשה בישולה קודם לחימוצה: ותו דהיינו לכתחלה לא בקיאינן אבל בדיעבד מנין: ותו דה"מ להתיר הדבר הנחלק בעצמו אבל שיאסור תערובתו בכל שהיא חומרא כזו לא שמענו ולא ראינו: ואם נהגו כדברי שאר הפוסקים האחרונים שהתירו להשליך הבשר בקדרה אפילו שהמים פושרין הרי הם הסכימו דחמץ שלא בזמנו אינו אוסר תערובתו בכל שהוא אלא בס' כשאר איסורין ובנ"ד איכא כמה אלפים לבטל החטה והם ז"ל כתבו בהדיא כי משש שעות ולמעלה נמי נקרא שלא בזמנו עד הלילה והעושה כחומרי דמר וחומרי דמר עליו הכתוב אומר והכסיל בחשך הולך וכל זה אפילו שהגיעה החטה לידי ביקוע אבל אם לא הגיעה בלאו הני טעמי מותרת. שוב היה מעשה בשעורה

שנמצאת בגבינה והתרתי הגבינה משום דמי פירות אין מחמיצין כלל וכ"ש חלב דעדיף ואפילו לדעת האומרים דמי פירות חמץ נוקשא הוי הרי נתערב קודם זמן איסורו ובטל:

תשובה רמג

א **שאלת** ממני על מה סמכו להסתפר מעכו"ם ערב הפסח אחר חצות:

ב **תשובה** איני רואה להחמיר בדבר זה ומותר להניחם במנהגם חדא דעיקר הדין תלוי במחלוקת כי הרז"ה ז"ל כתב כיון שהטעם של ערבי פסחים הוא מפני שחיטת קרבן הפסח כדאיתא בירושלמי האידנא דליכא קרבן ערב פסח שוה לשאר ערבי ימים טובים ומן המנחה ולמעלה דאסור ואפילו לדברי האומרים דכל גזרות חכמים אע"ג דנתבטלה הסיבה לא תתבטל הגזרה מ"מ איכא טעמי אחריני להתיר כיון שאין המסתפר עושה להרויח הרי זה מותר אפי' במלאכה גמורה וכן כתב הטור בשם אבי העזרי וז"ל דוקא שעושה מלאכה להשתכר אבל מתקן הוא כליו לשבת וי"ט ע"כ. ולא תשמע לדברי האומר שלא התיר אבי העזרי אלא תיקון בעלמא אבל מלאכה גמורה לא התיר שזה אינו נכון כלל חדא דאי תיקון בעלמא צריכה למימר: ותו מדקאמר דוקא שעושה מלאכה להשתכר אבל מתקן הוא וכו' משמע דמלאכה גמורה התיר בלא שכר: והטור לא הביא חולק והכי איתא באשר"י: ואע"ג דכתוב במרדכי דאסור לעשות מלאכה אפי' ע"י עכו"ם כמו מלאכה דחול המועד מ"מ הרי הודה שהמנהג לעשות מלאכה ע"י עכו"ם ותמה הוא על המנהג והרי מחלוקתו בצדו שכתב הרוקח דע"י עכו"ם מותר לעשות מלאכתו אפי' בביתו דלא שייך אמירה לעכו"ם שבות אלא שבת וי"ט וחול המועד ע"כ ואיפשר דטעמא דמלתא כיון דהאידנא אינו אלא מנהגא בעלמא דהא ליכא קרבן פסח לא מחמירין ביה אמירה לעכו"ם: וא"ת בשלמא שאר מלאכות שעכו"ם עושה לבדו ניחא אבל המסתפר אי איפשר דלא מסייע פורתא ונמצא שעושה מלאכה כדאשכחן לגבי השחתת הפיאות שאם סייע לוקה. לא קשיא דמלתא דרבנן מסייע אין בו ממש. ותו כיון שאינו עושה להשתכר מותר:

ג **כללא** דמלתא דאין לגעור במי שמסתפר מן העכו"ם חדא שאין בו אלא סיוע בעלמא והוי כמתקן עצמו לצורך המועד: ותו דהוי ע"י עכו"ם: ותו דאינו משתכר בדבר מ"מ המחמיר תבא עליו ברכה לחוש לדברי המרדכי:

תשובה רמד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשני שותפין שעשו חשבון וכתבו חשבונם בפנקס ואחר כך טען אחד מהם שטעה בחשבון אם טענה זו טענה או לא:

ב **תשובה** לא ביארת יפה שאלתך ולכן אני צריך לפרט כל החלוקות אם הטעות איפשר להתברר מתוך החשבון כגון שאין הכלל מסכים עם הפרטים וכיוצא בזה הדבר ברור שהטעות חוזר ואם אי איפשר להתברר כגון שכתב הוצאתי כך ואומר שהוציא יותר אם בא להוציא מחבירו בטענה זו לא כל כמיניה אפי' יש לו כל מגו שבעולם דמגו לאפוקי ממונא לא אמרינן אלא ישבע חבירו שאינו יודע בטעות זה ונפטר ואם בא להעמיד בידו אם קנו מידם על החשבון או שהעמידו עדים על החשבון ואמרו תעידו עלינו שזה החשבון הוא אמת הדבר ברור שאפילו יש לו מגו טוב אין טענתו טענה דהא קי"ל מגו במקום עדים לא אמרינן וכן במקום פיו לא אמרינן ואנן סהדי שדקדק יפה חשבונו קודם שהעיד עליו עדים ומגו במקום אנן סהדי לא אמרינן: ואם אין שם עדים כלל בלא מגו נמי נאמן לומר טעיתי שכן המנהג כותב אדם חשבונותיו היום ולמחר מדקדק יותר וזוכר מה שהוציא ובמה שטעה ומתקן פינקסו ואפי' שהפנקס יוצא מתחת יד שכנגדו לית לן בה ומצי לטעון טעיתי: ואם מסר הפנקס ביד חבירו בפני עדים בזה אין יכול לטעון טעיתי דאי לאו שדקדק יפה בחשבון לא היה מוסר לו בפני עדים ומגו במקום אנן סהדי לא אמרינן וכדכתיבנא. ועם עשה החשבון בפני עדים ולא העידם עליו ולא מסר הפנקס בפניהם בזה אני אומר שאפי' בלא מגו נאמן לומר שטעה דאיכא למימר כיון דלא העידם עליו וליכא לא קנין ולא שעבוד ולא מסירת שטר לא דייק: וכן נראה מלשון הר"ן ז"ל פ"ק דגטין וז"ל ומיהו היכא דליכא סהדי אעפ"י שמודה שאמר במעמד שלשתן או שקנו מידו נאמן לומר טעיתי בחשבון דדוקא היכא דאיכא סהדי הוא דאמרינן אי לאו דקים ליה לא הוה משעבד נפשיה אבל בדליכא עדים לא דייק דמימר אמר אי טעינא הדרנא בי כיון דליכא דמסהיד עלאי וכן כתב הראב"ד ז"ל ע"כ: ומדקאמר לא הוה משעבד נפשיה משמע דוקא ע"י שעבוד כגון קנין או שהעידם עליו על החשבון או שמסר הפנקס בפניהם דהוי כעין שעבוד ממש אז דייק שפיר בחשבון ושוב לא מהימן לומר טעיתי אבל בפני עדים בעלמא לא דייק כלל: ומה שכתב בסוף הלשון אבל בדליכא עדים לא דייק לא תידוק מינה הא איכא עדים כל דהו דייק ושוב לא מהימן לומר טעיתי דאם כן קשיא דיוקא דלישנא מדידיה אדידיה טעמא דשעבד נפשיה הא לא שעבד נפשיה אע"ג דאיכא סהדי לא דייק אימא סיפא אבל בדליכא סהדי כלל לא דייק הא איכא סהדי אע"ג דלא שעבד נפשיה דייק אלא ודאי מה שכתב אבל בדליכא עדים כלומר עדות וכגון

שהעידם עליו או כגון שמסר הפנקס בפניהם שזה נקרא עדות: וא"ת אדרבה דוק סיפא בדליכא עדים כלל לא דייק אבל אי איכא עדים כל דהוא דייק ליתא דא"כ לא הוה ליה למימר אי לאו דקים ליה לא הוה משעבד נפשיה אלא הכי ה"ל למימר אי לאו דקים ליה לא הוה עבד חושבנא באנפי סהדיא ותו דטעמא דמסתבר הוא דבקנין ושעבוד או הודאה בפני עדים שיעידו עליהם שחשבון זה אמת. א"נ מסירת פנקס בפני סהדי כולי האי לא עבדי אינשי. אלא אחר דקדוק יפה בחשבון ומגו במקום אנן סהדי לא אמרינן אבל לעשות חשבון באנפי סהדי עבדי אינשי בלא דקדוק דמימר אמר אי טעינא הדרנא שהרי לא קבלתים עלי הילכך מצי למימר טעיתי בחשבון אפילו לית ליה מגו וכ"ש אם אין שם אלא פנקס חשבון בלא עדים דפשיטא דמצי למימר טעיתי בחשבון:

תשובה רמה

א **שאלת** ממני בראובן שיש לו חוב על שמעון בשטר ובאותו שטר בעצמו כתוב שיש לשמעון ביד ראובן סחורה בשותפות שהקרן והריוח של שמעון עולה כנגד חובו של ראובן ומודה ראובן שמכר הסחורה והגיע לידו דמיה אלא שאומר ששמעון חייב לו ממקום אחר ורוצה לגבות משמעון חובו ותשאר החוב של שמעון כמלוה על פה ויהיה נאמן לומר פרעתי או אתה חייב לי ממקום אחר במגו דאי בעי אמר פרעתי א"נ שהוא כפקדון ביד ראובן ומגו דמצי למימר נאנסו או נגנבו או החזרתי מצי למימר אתה חייב לי ממקום אחר. כללא דמלתא חשבינן לה כמלוה בשטר או כמלוה על פה:

ב **תשובה** אין זו לא מלוה על פה ולא פקדון אלא שותפות בשטר וכבר ידע כי הדבר הידוע לשותפות הרי הוא בחזקת שניהם ואפי' שהוא ברשות אחד מהם אין חבירו מוציא ממנו הילכך בנ"ד כיון שמעות הסחורה הם ידועים לשותפות אין ראובן יכול לטעון עליו כלום והוי כאלו שניהם תפוסים בו ואפי' אית ליה מגו לא מהני להחזיק ממון השותפות דהא קיימא לן מגו לאפוקי ממונא לא אמרינן וממון השותפות בחזקת שמעון הוי חלקו ואין מועיל מגו להוציא ממנו. ואפי' לפי דעתך שאתה מדמה אותה לפקדון וקי"ל המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים והא טעמא הוי משום דכיון דנאמן לומר נאנסו או נגנבו או נאבדו לא קפיד למשקל שטרא מ"מ אין זה מגו טוב שהרי אם נאנסו במקום רואים היה צריך להביא ראיה ולפיכך מעולם לא הוה טעין נאנסו וגניבה ואבידה נמי מה נפשך אם נגנבה ונאבדה הסחורה בעצמה קלא אית לה ואין אדם טוען טענה זו ברצון. ואם נגנבו או נאבדו המעות הא ליתא שהרי לא נמכרה הסחורה אלא על ידי שליש ועוד כי סך גדול כזה כפי מה ששמעתי קלא אית לה

למלתא הילכך איני רואה שיהיה זה מגו אבל מגו דהחזרתי הוי מגו טוב אי ליכא עדים שראו מעות הסחור' בעצמם בידו: וקרוב בעיני לדמות נ"ד למשכונ' כיון שהכל נכתב בשטר אחד משמע שחלק שמעון בסחור' לקח ראובן תחת ידו לגבות ממנו חובו ומה שלא כתבו בהדי' שהוא משכון כדי שלא יתחייב ראובן באחריות המשכון אבל קושטא דמלתא דבתורת משכון נחית לה הילכך בין שיהיה משכון או שותפות אין ראובן יכול לטעון עליו שחייב לו ממקו' אחר אלא לוקח אותו תחת חובו ופשוט הוא אע"פ שטעו בו אחריה:

תשובה רמו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר סחורה לעכו"ם שהיה מרויח בה עשרה דינרין ולקח ממנו מחצית הדמים ובא העכו"ם לתוך ביתו לקחת הסחורה ובא שמעון והביא מהשופט אנשים והוציא את העכו"ם מביתו של ראובן והוליכו לפני השופט וטען עליו שקנה ממנו מאותה סחורה בעצמה וע"י שוחד חייבוהו את העכו"ם לקחת סחורתו של שמעון והוכרח ראובן להחזיר המעות לעכו"ם עוד טען ראובן שאמר שמעון לא תוציא את העכו"ם ואני אקח את שלך לפי שאני מכרתי לעכו"ם ביותר ממה שאתה אומר השיב שמעון אמת הוא אבל פחדתי שלא תקיים דבריך ועתה בא ממון שמעון ליד ראובן ורוצה לעכבו בשביל ההפסד שהפסידו יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם ראובן דכיון שנתן לו העכו"ם מחצית הדמים וכבר בא העכו"ם לתוך ביתו לקחת את הסחורה כבר זכה ראובן באותו ריוח ויש בו משום גזל ועדיפא היא מהך דמצודות חיה ועופת ודגים דהוי גזל מדבריהם דהתם אכתי לא הגיעו לידו אבל הכא כבר לקח מחצית המעות של הסחורה וכבר בא העכו"ם לבית ראובן לקחת אותה והוי כאלו הגיעו לידו ממש ויש בו גזל מן התורה ודמיא להך דאם היה העני מקבץ בידו בראש הזית ומשליך לארץ דהוי גזל גמור: וגדולה מזו אמרו בההיא דמצודה שאם יש לה בית קיבול ולקח מתוך המצודה הרי זה גזלן ומוציאין אותה בדיינים וכן היא בהלכו' ובהרמב"ם ז"ל וכתב בעל מ"מ שהוא מוסכם: הילכך הדבר ברור אצלי שזכה ראובן באותו ריוח ובא שמעון והוציא את העכו"ם מביתו וע"י כך הפסיד ראובן אע"פ ששמעון לא הרויח אלא שמכר לו בפחות חייב לשלם מדינא דגרמי כי ההיא דתניא ככופף קומתו של חבירו בפני הדליקה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואמרינן עלה היכי דמי אי דמטי ליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי חיובי מחייב והכא בנ"ד נמי ברוח מצויה הוא כיון שהוציאו מביתו של ראובן בעל כרחו של העכו"ם וכפה אותו לקנות

ממנו בפחות שוב לא יקנה מראובן ביותר. וגדולה מזו אפי' בשב ואל תעשה מתחייב בדינא דגרמי דתנן מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור נתייאש הימנה ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותה הילכך בנ"ד דאיכא תרתי חדא דברי הזיקיה: ותו דשמעון עשה מעשה בידים הדבר ברור שחייב לשלם מה שהזיקו. ואם יטעון שמעון שלא הזיקו כלום לפי שעדיין לא עשה מכר אם העכו"ם ולא לקח מעות מן העכו"ם על הסחורה אם יש עדים בדבר יבואו ויעידו ואם אין עדים בדבר ניחזי אנן אם יש לראובן מגו כגון שאין שם עדים שתפס משל שמעון כלום מגו שיכול לומר לא תפסתי נאמן לומר כך וכך הפסידני ומעכב בידו. א"נ דאיכא עדים דתפס משל שמעון אבל ליכא עדים שראוהו בידו עתה מגו שהיה יכול לומר החזרתי נאמן לומר כך וכך הפסידני והכל בשבועה:

ג **והוי** יודע שבזה המגו של החזרה אני סובר שיש חילוק שאם התפיסה קודם שאירע המעשה אית ליה מגו טוב אבל אם התפיסה היתה אחר שאירע המעש' אין זה מגו טוב דהוי כמגו במקו' עדים דאנן סהדי כיון שיש לו עם שמעון דין ודברים לא החזיר לו עד שיתברר דינו אבל אם אין שם עדים שתפס בכל גוונא המגו טוב. ואם אין לראובן לא ראיה ולא מגו ישבע שמעון שלא היה יודע שעשה מכר עם העכו"ם ושאינו יודע שהפסידו כלום ומחזיר לו ראובן מה שתפס ואע"פ שאין מוסרין שבועה למוסר מ"מ אין זה מוסר שאין מתכוין להזיק לראובן אלא להועיל לעצמו. ואם יביא ראובן עדים ששמעון מוחזק לעשות כך פעמים אחרות מסתברא לי שמעמידין ביד ראובן מה שיש בידו עד שירצו אותו אף ע"פ שאין לו ראיה ולא מגו כיון שהוחזק שמעון מוקמינן ליה אחזקתיה ותו דרגלים לדבר כיון שבא העכו"ם לבית ראובן לקחת הסחורה ודאי קנאה ממנו. ותו שהוא מוחזק בממון שמעון אין מוציאין מידו. ותו דאין ראוי למסור שבועה למי שהוא רגיל לעשות כמעשה זה. ותו דראוי לקנוס אותו כדי שלא יהא רגיל בכך תדע דעיקר טעמא דר' מאיר דדאין דינא דגרמי משום קנסא הוא וקי"ל כוותיה:

תשובה רמז

א **שאלה** ראובן ושמעון נשתתפו ושם כל א' מהם סכום ידוע בשותפות ונשאו ונתנו וקנו סחורה ושם ראובן מעות יתרים בלא ידיעת שמעון ועתה רוצה לקחת חלק יותר בריוח מפני המעות היתרים באומרו שלקח אותם ברבית מן העכו"ם:

ב **תשובה** כיון שלא הודיע הדבר לשותפו אינו נוטל יותר מפני המעות היתרים וקרוב בעיני שהוא רבית ואפי' אם יברר שלקח המעות ברבית מן העכו"ם לא בשביל כך יהיה מותר להלוותם ברבית לשותפות כיון שלא נתרצה שמעון בכך מתחלה ואפי' יטעון

ראובן לתועלת השותפות לקחתי המעות ברבית לאו כל כמיניה שאיני רואה לעשות סחורה במעות הנלקחים ברבית כי לא יספיק הריוח לפרוע הרבית ואין כאן תועלת לשותפות. ומ"מ אם יתברר שנמשך ריוח לשותפות במעות אשר לקח ראובן ברבית פורעים את הרבית מן האמצע אבל אם לא לקח ברבית אלא משלו אפילו שנתברר שנמשך תועלת לשותפות הרי זה אסור אפילו אם ירצה שמעון שכל רבית מתנה הוא והתורה אסרתו:

תשובה רמח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שקראו אותו לקרוא בתורה והראהו החזן שלא במקום הקריאה אלא למטה בשנים או ג' פסוקים וקרא משם והלאה מעט והחזירוהו אם צריך לברך פעם אחרת או לא:

ב **תשובה** בספר אבודרהם כתוב בגדולה מזו דאין צריך לחזור ולברך על מעשה שאירע בר"ח טבת שמוציאין שני ספרים וטעה ש"ץ ופתח של חנוכה ובירך הקורא והזכירהו הצבור שטעה ובשל ר"ח יש לו לקרות ראשונה והפסיק וגלל הס"ת עד שהגיע לפרשת החדש ויש מאנשי הדור שהיו מוכיחים שצריך לחזור ולברך והעלה הר"ר גרשום בר' שלמה שאינו צריך לחזור ולברך וכן יצאה ההוראה בחבורה בעירנו ע"כ. וא"כ כ"ש בנ"ד דאין צריך לברך. וראיתי לאחד מחכמי הדור שכתב כי לדעת הפוסקים שפסקו כההיא דירושלמי בהדין דנסיב תרמוסא שצריך לברך א"כ בההיא עובדא דרבינו גרשום ז"ל צריך לחזור ולברך כמו שהורו אנשי הדור ההוא ודלא כה"ר גרשום ב"ר שלמה ע"כ: ואין זה מחוור אצלי כלל שההוראה שיצאת בחבורה נכונה היא ואע"ג דרבינו גרשום השיב על ההיא דירושלמי ואמר דאינו עיקר דהלכה כרבא מברך ואח"כ בוצע משום דאיהו ז"ל ס"ל דהך דירושלמי לאו הלכתא הוא דחי לה הכי אבל אין הוראתו תלויה בזה הירושלמי כלל דאיפשר דאפי' תאמר דהך דירושלמי הלכתא היא לא דמי כלל להך דס"ת דהתם בעי ר' זירא האי מאן דנסיב תרמוסא ונפל מידיה מהו לברוכי עליה זמן תניינא פי' היו תורמוסין לפניו ונטל אחד מהם ונפלה מידו ומיבעיא ליה אם צריך לברך פעם שנייה על האחרים ובשלמא התם איכא לאסתפוקי כיון שבא לברך על האחרים והראשונה הלכה לה אבל הכא ס"ת להיכן הלך הא ס"ת קמיה ודעתיה עליה לכל הפרשיות הכתובות בו. ותו דבשלמא ברכת הנהנין כיון דנסיב תורמוסא ונפל ולא מתהני מינה איכא למיבעי אי מברך זימנא אחריתי אבל ברכת התורה ברכת המצוה היא ובכל הקריאה באיזה מקום שיהיה איכא מצוה אם כן שפיר מיקרי ברכת המצוה ואין צריך לחזור ולברך: ובנ"ד

איכא נמי טעמא אחרינא דליכא הפסקה כלל דגם מה שקרא בטעות בכלל הברכה הוא ואין כאן אלא כמי שכפל פסוק אחד דפשיטא דאין צריך לברך: כללא דמלתא דבנ"ד כ"ע מודו דאין צריך לחזור ולברך:

תשובה רמט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שיש עליו שני חובות א' בשבועה וא' בלא שבועה ופרע סתם ואמר המלוה אותו שאין בו שבועה קבלתו ועדיין החוב של השבועה קיימת והלוה אומר לא פרעתי אלא החוב שיש בו שבועה:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על מי שיש עליו מלוה על פה ומלוה בשטר ופרע סתם והעלתי שיש בה ג' מחלוקות הרא"ה והריטב"א ז"ל ס"ל דמסתמא על דעת המלוה הוא פורע שיטול מאיזה חוב שירצה: והר"ש ז"ל כתב דלא שביק איניש מלוה בשטר ופורע מלוה על פה. והר"ן ז"ל כתב שאפילו אמר הלוה מן השטר אני פורע והמלוה קבל בשתיקה יכול לומר אח"כ ממלוה שהיא על פה נפרעתי. והעליתי באותה תשובה דמנקט מילתא מציעתא עדיפא שאם פרע לו סתם מצי למימר ממלוה על פה נפרעתי ואם פירש ממלוה שבשטר אני פורע אפילו קבל המלוה בשתיקה שוב אין יכול לומר ממלוה על פה נפרעתי. ובנ"ד אני אומר דכ"ע מודו לשיטת הרא"ש ז"ל דלא שביק איניש מלוה שיש עליה שבועה ופרע מלוה שאין עליה שבועה דמימר אמר דילמא לא אתרמי לי זוזי ונמצאתי עובר על שבועתי והוי סתמו כפירושו. וגדולה מזו יש ללמוד דאפילו שהמלוה בלא שבועה מטא זימנה והמלוה שיש עליה שבועה לא מטא זימנה ופרע סתם ודאי מהמלוה שיש עליה שבועה פרע מטעמא דאמרן דמימר אמר כי מטא זימניה דילמא לא אתרמי לי זוזי וליטרדן ונמצאתי עובר הילכך אנן סהדי דמלוה שיש עליה שבועה פרע ותו כיון שהוא אומר בריא לי שקיימתי שבועתי ופרעתי באיזה כח נכוף אותו לקיים שבועתו דהא לא שרי לן למקרייה עבריינא כיון שהוא אומר דעתי היה על השטר כדי לקיים שבועתי הילכך אפי' יטעון המלוה בהדיא פרע לי מהשטר שאין בו שבועה עליו להביא ראיה וכ"ש בנ"ד שמודה שפרע לו סתם דפשיט' דמצי למימר קיימתי שבועתי וכך היה בדעתי אעפ"י שלא פירשתי:

ג **ולענין** המוכר לחבירו שטר חוב שיש בו שבועה אם יכול הקונה לכופו מכח השבועה הדבר ברור דנכנס הקונה במקום המוכר שכך כתב לו קני איהו וכל שעבודא דאית ביה וכ"ש אם כתוב בשטר לכל באי כחו דמה לי המלוה או שלוחו או מאן דאתי מחמתיה ולא היה כדאי לישאל שהרי השבועה לפרוע החוב היא יהיה הגובה מי שיהיה:

תשובה רנ

א **שאלת** ממני מי שיש לו ש"ח על חבירו והוא במקום רחוק וחושש שמא לא ימצא שם עדים שיכירו לא את עידי השטר ולא דייני הקיום מה תקנה יש לו:

ב **תשובה** אין לו תקנה אלא שיעשה קיום לקיום בכל עיר עיר וירבה בדייניו ורחוק הוא שלא יהיה מי שיכיר שנים מן הדיינין ואפי' שיכירו א' מקיום ראשון וא' מקיום שני סגי דאע"ג דעידי השטר לא מצטרפי עם דייני הקיום מ"מ דייני הקיום עם דייני הקיום מצטרפי עם כל זה אפי' איתי ביה כמה קיומין וטען מזוייף הוא וגם הקיומים כלם מזוייפין לא מפקינן מיניה ממונא עד שיכירו שנים מן העדים או שנים מן הדיינין אפילו אחד מקיום זה ואחד מקיום זה:

תשובה רנא

א **שאלת** ממני מקרא מגלה וברית מילה איזה קודם משום דמילה תדיר:

ב **תשובה** אדרבה מקרא מגלה תדיר טפי אע"ג דמשנה לשנה הא קביע ליה זימנא והוי תדיר טפי מברית מילה דאיפשר שלא יתחייב בה לעולם. ותו דפרסומי ניסא בשעת התפלה עדיף טפי שאם יצאו לברית מילה שמא לא יחזרו כולם לב"ה וליכא פרסומי ניסא כולא האי ותו דמקרא מגלה היא מענין התפלה וראוי להסמיכה לקריאת התורה דהוי מעניינא דיומא ואינו כן ברית מילה. ותו דמקרא מגלה הוי מצוה דרבים וראוי להקדימה וברית מילה מצוה מוטלת על אבי הבן: ותו דעיני העניים תלויים למקרא מגלה ולכן ראוי להקדימה כדי שיזכו העניים ודבר ברור הוא וכן נהגו. אלא שראיתי מי שמפקפק בדבר ולפיכך הוצרכתי כל הני טעמי:

ג **כללא** דמלתא אין לך דבר שאינו נדחה מפני מקרא מגלה אלא מת מצוה בלבד שהמוצא מת מצוה קוברו ואחר כך קורא את המגלה ואם אין זמן לעשות שתיהן קורא את המגילה ואח"כ קובר שזו מצוה עוברת וזו אינה עוברת וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים שהפוגע בו קוברו תחלה ואח"כ קורא ומשמע אי איכא שהות ואי לא לא דאל"כ ואחר כך קורא למה לי. וכן הדין אם אין שהות ביום לקרות המגלה ולמול ברית מילה קודמת שזו מצותה ביום השמיני מן התורה ומקרא מגלה מדרבנן. ודכוותה אמרו גבי מבטלין העבודה למקרא מגלה בציבור דוקא כשיכולין אח"כ להשלים העבודה הא לאו הכי ודאי אין מבטלין העבודה מדאורייתא משום מגלה דרבנן וא"ת כיון שיש שהות לשתי המצות אמאי מבטלין את העבודה: וי"ל

דמשום פרסומי ניסא עדיף לקרוא עם הצבור וכן העלו התוספות והא דקרי ליה ביטול משום דמצות עבודה משהאיר היום ולאו דמבטלינן לה לגמרי:

תשובה רנב

א **שאלת** ממני על מה סמכו במצרים שאין קורין את המגלה אלא בי"ד לבד ומי הגיד להם שלא היתה מוקפת חומה מימות יהושע:

ב **תשובה** במצרים לא תפול שאלה זו כלל דעיר חדשה היא שאין זו מצרים שיצאו ישראל ממנה ולזו קורין הישמעאלים אלקהרה אבל בכל המדינות הקדומות וקורין בי"ד לבד יש לשאול. אבל דע כי סתם מדינות שאין אנו יודעים אם היו מוקפות או לא שדינן להו בתר רובא דעלמא דקורין בי"ד כיון שלא הוקבע הספק בהם וגם לא נפל בהם מחלוקת אם היו מוקפות או לא ודוקא דומיא דטבריה משום דמספקא ליה לחזקיה אי היקף ימה חשיב היקף או לא כדאיתא התם והוצל נמי מפני שהיו חלוקין בקבלתה קורין בי"ד ובט"ו אבל סתם עיירות ומדינות שלא באו לכלל ספק ולא לכלל מחלוקת אין קורין אלא בי"ד לבד וכן כתבו בשם הגאונים בתשובה והטעם דלא מקרי ספק להתחייב עליו אשם תלוי אלא היכא דהוקבע האיסור כגון שתי חתיכות א' חלב וא' שומן ואכל א' מהם ואינו יודע אי זו מהם אכל או כגון חתיכות חלב ספק יש בה כזית או אין בה כזית אבל אם אכל חתיכה ואינו יודע אם היא חלב או שומן אין זה ספק להביא עליה אשם תלוי ונ"ד נמי להא דמיא: ואעפ"י שזהו הדין מ"מ אין לגעור באותם שקורין אותה בי"ד וט"ו כיון שקורין אותה בלא ברכה לא הפסידו כלום והלואי שיזכרו נפלאות ה' בכל יום. ועוד דמנהג אבותיהם בידיהם ושמא בדורות הראשונות נפל מחלוקת בקבלה כמו שאירע בהוצל והיו קורין בי"ד ובט"ו ואיפשר שגם אלו היה להם כענין זה ולכן אין לבטל מנהג אבותיהם בדבר שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד. וז"ל הגאון ז"ל וששאלתם כרכים המוקפים חומה בגלותינו היום במדינת הים ואינו ידוע מאימתי הוקפו באי זה יום קורין את המגילה. והשיב הכין אתחזי לנא מלתא דדוקא דידעינן דמוקפות חומה מימות יהושע קורין בט"ו וכל מוקפת חומה דלא ידעינן קורין בי"ד והני כרכין דלא ידעינן קרו בי"ד ואיכא נמי מאן דכתב הכי ואי אית דטעי בדחזקיה דקרי מגילה בטבריה בי"ד ובט"ו דמספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע או לא התם כדאמרינן בסיפא היינו טעמא דמספקא ליה משום דחד גיסא שידא דימא הוא מאי פרוזים ומוקפים דכתיב גבי מגלה משום דהני מיגלו והני מיכסו והני נמי מגלו או דילמא משום דהני מיגנו מאויבים והני לא מיגנו והני נמי אגנויי מיגנייא ומשום הכי מספקא ליה דהא ודאי חד גיסא מוקפת חומה מימות

יהושע ומשום דחד גיסא ימא מספקא ליה אבל הכא כיון דחומה דהני כרכין לא ידעי מאימת הוקף אין קורין אלא בארביסר ע"כ. ולפי זה בטבריה קורין בי"ד ובט"ו וממדת חסידות היו עושין כן אבל מדינא קורין בי"ד דאזלינן בתר רובא דעלמא. וי"א דלעולם קורין בט"ו דמוקפת חומה היא: והנכון אצלי דעת הגאון וקורין בשני ימים:

תשובה רנג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בהגרמה לפי שרבו בה הדעות:

ב **תשובה** אם על מקום ההגרמה שאלת אין בו רוב דעות של פוסקים דהא פסקו הלכתא בהדיא משיפוי כובע ולמטה הוי מקום שחיטה ולמעלה הוי הגרמה ופסולה וכל מה שיש משיפוי כובע ולמטה בין קנה בין טבעות הוי מקום שחיטה והוי מלתא מציעתא לא כר"ל דאכשר בחודה של כובע ולא כרב ושמואל דס"ל כר' יוסי בר' יהודא בחדא דהיינו רובא ככולה ופליגי עליה בחדא דמשוה שאר טבעות מקום שחיטה ולדידהו אם שחט בשאר טבעות הוי הגרמה והיינו מגרמתא דרב ושמואל דאכיל ר' זירא אלא כר' נחמן דאכשר משיפוי כובע ולמטה. אלא דקשיא טובא בהך סוגיא דר"ל דאכשר בחודה של כובע כמאן לא כר' יוסי ולא כרבנן ולא כר' חנינא בן אנטיגנוס. ותו אמאי איצטריך ליה לתלמודא למפסק הלכתא תרי זמני: ותו דקאמר תלמודא והלכתא כר' חנינא בן אנטיגנוס דקאי רב נחמן כוותיה והא בלאו הכי קי"ל דכל עדות הלכתא הוא וכן כתב רש"י ז"ל עלה דהך גופא. ונ"ל לתרץ דמשום דר' חנינא בן אנטיגנוס לא פירש בעדותו מקום ההגרמה אלא העיד על מוגרמת דרבנן ודר' יוסי שהיא כשרה אבל אכתי לא ידעינן מקום ההגרמה אי מחודה של כובע ולמעלה כדאמר ר"ל או דילמא למעלה מן החיטין כדאמר רב נחמן דהיינו לא שייר בחיטי אבל שייר בחיטי דהיינו משיפוי כובע ולמטה כשרה או שייר בחיטי הוי הגרמה כדאמרי הנך אמוראי. ור"ל ס"ל כר' חנינא אלא דמדלא פי' מקום ההגרמה וסתם אית לן למימר שכל הגרמה מכשר חוץ מלמעלה מחודה של כובע ור' יוחנן קרי עליה גיסא גיסא לפי שהכשיר יותר מדאי והנך אמוראי ס"ל כיון דלא פירש ר' חנינא מקום ההגרמה תפסת מעט תפסת ומוגרמת דרבנן ור' יוסי העיד עליה שהיא כשרה דהיינו פגע בחיטי ולא נגע בהם אבל שייר בחיטי דהיינו משיפוי כובע הוי מוגרמת. ורב נחמן והנך אמוראי דמכשירי משיפוי כובע ולמטה ס"ל דמנקט מלתא מציעתא בעדותו של ר' חנינא עדיף: והיינו דאיצטריך תלמודא לומר והלכתא משיפוי כובע ולמטה כשרה לאפוקי מהנך אמוראי דמטרפי בשייר בחיטי ולא שמעינן דשיפוי כובע ושייר בחיטי חד שיעורא הוא והיינו דמסיים בה והיינו דשייר בחיטי. ומשום דאין

עדותו של ר' חנינא מבורר דלא שמענו מעדותו מקום ההגרמה הוה אמינא דעדות זה אינה הלכה קמ"ל דהלכתא היא דקאי רב נחמן כוותיה דלא מצינן למימר משיפוי כובע ולמטה כשרה אלא מעדותו של ר"ח. ואע"ג דאיפשר לפרושי כהנך אמוראי וכדכתיבנא מנקט מלתא מציעתא בעדותו של ר' חנינא עדיף טפי והיינו כרב נחמן דאמר משיפוי כובע ולמטה: ואם כן לא מצינו רוב דעות פוסקים אלא בהגרים ושחט אחר כך במקום השחיטה. וראיתי בזה ד' פסקים רש"י ז"ל פסק בכל גונא פסולה אפילו שחט שני שלישים והגרים שליש. הרשב"א ז"ל פסק בכל גונא פסולה חוץ משחט שני שלישים והגרים שליש דאיכא תלת לטיבותא חדא דרובא בשחיטה ותו דנפק חיותא דבהמה בשחיטה בתחלה אבל הגרים שליש ושחט שני שלישים פסולה והביא ראיה לדבריו מדנקיט סוגיא דגמ' כי האי לישנא לאיסורא דאמרינן פסול במליקה פסול בשחיטה לאתויי מאי ואסיקנא לאתויי שיפוי ראשו כגון דנקיט משיפוי ראשו והגרים ואזל עד דמטי תתאי וכרב הונא אמר רב אסי דאמר רב הונא אמר רב אסי הגרים שליש ושחט שני שלישים פסולה: הר"ז הלוי והרמב"ן ז"ל פסקו בין הגרים שליש ושחט שני שלישים בין שחט שני שלישים והגרים שליש כשרה כיון דאיכא תרתי לטיבותא רובא בשחיטה ונפיק חיותא בשחיטה אבל שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש פסולה וכ"ש הגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש. והרמב"ם ז"ל הכשיר בכולם חוץ מהגרים שליש ושחט שליש והגרים שליש דאיכא תלת לגריעותא חדא דרובא בהגרמה. ותו דכי נפיק חיותא לא הוי רובה בשחיטה. ותו דהתחיל בהגרמה. אבל שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כשרה ומשמע דטעמיה ז"ל דר' אבא אמרה קמיה דר' אלעזר ור' אלעזר קמיה דר' יוחנן ולא איפליגו מידי במלתא אלא במאי דמפליג בין שחט במקום נקב ובין פגע בנקב משמע דבשארא מודו ליה. ואחרים אמרו דמהא לא מכרעא דר' יוחנן לא דקבלה מיניה אלא דשבשיה במאי דאיפשר ליה לשבושיה דבשארא אע"ג דלא ס"ל כוותיה מיהו לא הוה איפשר למפרכיה. ואני סובר דעיקר טעמיה משום דר' הונא מהדר הדר אף מקמייתא דכיון דרובא בשחיטה כשרה דתרוייהו תליין הא בהא וכיון דאמר רב הונא שפיר עבד דאקפד משום דרובא בשחיטה אפסדה לקמייתא הילכך כל היכא דאיכא רובא בשחיטה כשרה ואי לאו פסולה הילכך היכא דאיכא פסידא דישראל אית לן למפסק כהרמב"ם ז"ל דאתריה דמר הוא. ותו דאיכא מ"ד שזהו דעתו של הריא"ף ז"ל. והיכא דהוי בהמת עכו"ם מסתברא לפסוק כדעת הרז"ה והרמב"ן ז"ל דהוי מלתא מציעתא והמחמיר כדעת הרשב"א ז"ל לא הפסיד כנ"ל:

תשובה רנד

א **שאלת** ממני אודיעך אם חמשה דברים המפסידין את השחיטה מפסידין את המלוקה:

ב **תשובה** הלכתא למשיחא את בעי אבל כיון דשקלו וטרו בה טובא בפ"ק דחולין אודיעך העולה מהסוגיא: הגרמה פוסל במליקה שאם התחיל משיפוי הראש והשלים רוב המליקה בממול העורף פסולה וה"ה אם התחיל ממקום הכשר למליקה. הגרים והשלים המליקה במקום הפסול למליקה פסולה: והא דנקט תלמודא כגון דנקט משיפוי ראשו והגרים דהיינו מלמעלה למטה משום דהכי אורחא דמלתא אבל ה"ה איפכא וכן כתב הרא"ש ז"ל וז"ל וקמ"ל דכי אגמריה רחמנא למשה הגרמה בשחיטה אגמריה במליקה וה"ה דמצי למנקט מתתאי ואגרים עד ראשו לעילא וכדרב יהודה ע"כ: עיקור תרי גווני אם נעקרו הסימנים קודם שוב אין המליקה מועיל להכשירה אבל אם נעקרו הסימנים בשעת מליקה אינו חושש דגרסינן בגמרא אמר רבינא אמר לי רביא בר קיסי הא דתני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנים בעוף לא אמרן אלא במליקה אבל בשחיטה יש עיקור וכן פסק הרמב"ם ז"ל: דרסה איכא פלוגתא י"א שזו עיקר מצותה קוצץ ויורד אבל אם הוליך והביא כשרה. ואיכא מ"ד מוליך ומביא כמו בשחיטה אם קצץ וירד כשרה ופסקו דעיקר מצותה קוצץ ויורד דהכי משמע פשטא דמימרא דאמר רב כהנא מצות מליקה קוצץ ויורד וזו היא מצותה: חלדה עיקר המליקה היא ע"י חלדה שהרי בשעה שחותך המפרקת נחלד הצפורן בתוך עצם המפרקת ואפילו תימא שהצפורן רחבה הרבה הרי חותך הסימנים ממטה למעלה והוי חלדה והכי איתא בתוספות והכי אמרינן בהדיא דמליקה בסכין לאו שחיטה היא כלל מאי טעמא רב הונא אמר מפני שהוא מחליד משמע דחלדה כשרה במליקה. וכן כתב רש"י ז"ל גבי הא דרביא בר קיסי וז"ל לא אמרן אלא במליקה דדרסה וחלדה לא פסלי בה עקור סימנים נמי לא פסלי בה אבל בשחיטה וכו'. שהייה פליגי בה הרשב"א ז"ל מכשיר במליקה וז"ל והא דאפשיטא ליה טפי בשחיטה מבמליקה דהיינו שהייה דרסה וחלדה שפוסלין בשחיטה ואונס פוסלין במליקה וטעמא דהגרמה פוסלת במליקה משום דממול ערפו אמר רחמנא ע"כ. אבל מדברי רש"י ז"ל משמע דשהייה פוסלת במליקה שכתב באותה סוגיא וז"ל אא"כ טרפה בעלמא היא אי נשברה בלא מליקה אבל חיותא מיהא אית בה משום הכי הויא מליקת סימנין מליקה וטרפה ליכא למימר שזה דרך הכשרה דאם לא שהה והניחה לאחר שעשה בה מעשה אין כאן טרפות וכן בכל השוחטים משניקב הוושט יש כאן מעשה טרפה וכי גמר שחיטתו מתכשרא אם לא שהה שיעור שהייה ע"כ: הרי לך כי לענין שהייה שחיטה ומליקה שוין הם:

ג **שוב** ראיתי שכתב הר"ן ז"ל כן בהדיא וז"ל ומיהו שהייה ודאי פסולה במליקה אלא דלא איצטריך ליה לאשמועינן דכיון דמלק חציו של סימן ואטרפה לה ושהה אח"כ כיון שהשהייה מחלקת כי קא מלק טרפה קא מלק והוי כאלו נטרף מעיקרא [וכ"כ] הרא"ה ז"ל וה"ה והוא הטעם אם מלק שדרה ומפרקת ושהה טרפה קא מלק ואם מלק שדרה ומפרקת ורוב בשר ושהה מתה קא מלק והכי מסתברא לי דכל היכא דלא אשכחן דמחלקא מליקה משחיטה מסתמא אית לן לשוויינהו:

ד **כללא** דמלתא שהייה והגרמה פסלו במליקה. עיקר דרסה חלדה לא פסלו במליקה: ולענין צפורן של מליקה אם צריך בדיקה שלא תהיה בה פגימה כצפורן של שחיטה כיון שלא הוזכר דבר זה לפסול אין לנו לחדש מדעתינו ואפי' צפורן פגומה כשר במליקה: ומנא אמינא לה דגרסינן בפ"ק דחולין אמר רב הונא בר קטינא אמר ר"ל שלש פגימות הן פגימת עצם בפסח. פגימת אוזן בכור. פגימת מום בקדשים ורב חסדא אמר אף פגימת סכין ואידך בחולין לא קא מיירי. ואי איתא דצפורן פגומה פסולה למליקה ליתני ד' פגימות הן פגימת צפורן במליקה דהא בקדשים הוא אלא ודאי משמע דפגימה לא פסלה במליקה ואפילו למאן דמפרש דטעמא דפגימה משום נקב הוא וכ"ש אי הוי טעמא דע"י הפגימה נעקר הסימן דהא אסיקנא דאין עיקור סימנין במליקה וזה ברור אצלי:

תשובה רנה

א **שאלת** ממני בראובן שלוה משמעון לזמן ידוע בקנין ולא נכתב השטר עד שעבר זמן הפרעון ואחר כך אמר שמעון לעדים כתבו לי את השטר שראובן לא פרע לי כדי שלא תהיה הלואתי מלוה על פה אם יכולין לכתוב לו את השטר או לא:

ב **תשובה** אין כותבין לו את השטר עד שנמלכין בראובן אם פרע או לא דעביד איניש דפרע במשלם זימניה ודילמא פרעיה וכיון דידע ראובן דלא כתבו לו השטר לא חשש לכתוב לו תברא עליה ואיכא למיחש דפרעיה. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאפילו נמלכו בראובן אין כותבין לו את השטר דדילמא פרעיה וקינונא הם עושים על הלקוחות אבל בתוך הזמן פשיטא דכותבין ונותנין לו דלא עביד איניש דפרע גו זימניה:

תשובה רנו

א **שאלת** ממני ידיד נפשי אודיעך דעתי על חטא אדם הראשון לפי הפשט כי אין לך עסק בנסתרות דקשיא לך יציר כפיו של הקב"ה ואחר כל הכבוד שהיה לו כאשר הזכיר רז"ל איך יתפתה אחר עצת אשתו ויעבור על מצוה קלה אשר צוהו יוצרו יתברך:

ב **תשובה** אמת הוא כי בספר הזוהר והתיקונים הזכירו בזה דברים עמוקים ונוראים אשר אין לנו רשות לדבר בהם וגם אתה ידידי לא שאלת על זה ולכן ראיתי לסדר לך דעתי כדי שיתיישב על הלב ועל פשטי הכתובים: דע כי דבר מושכל הוא כי כל הוה נפסד ולבסוף יחזור כל דבר אל יסודו הראשון אשר ממנו לוקח כ"ש אדם המורכב מד' יסודות ודבר זה נתברר לאדם הראשון באין ספק. ומה שאמר לו האל כי ביום אכלך ממנו מות תמות מיתה מקרית היא כי המיתה הטבעית אין מנוס ממנה וכבר דברו בזה הראשונים ולכן לא אאריך בו ואפילו דעת האומרים כי היה איפשר להיות נצחי על דרך גם מ"מ אדם הראשון לא ידע זה אלא שקל בדעתו כי העליונים נצחיים ומה (שיהיה) [שהוא] מורכב מחומר בן מות הוא ולו חי שנים אלף א"כ ברור היה אצלו שלא יהיה קיים באיש: גם ראה ב"ח מזדוגים למיניהם ונתברר אצלו שאעפ"י שאינם קיימים באיש יהיו קיימים במין והוא לא היה יודע את אשתו ולא יהיה קיים לומר ולמחר ימות וילך לו בלא חמדה: גם ידע בבירור אשר נטע אלהים בגן עץ החיים אבל לא ידע מקומו והכי משמע קרא ועץ החיים בתוך הגן שלא היה לו מקום מסויים: ובטענה זו הסית הנחש את חוה דכתיב והייתם כאלהים כלומר נצחיים ויודעים טוב ורע ואכלה מן העץ וניתוסף בה דעת ורוח חדשה והגידה לאדם והכיר בה אדם שניתוסף בה דעת ואמר בלבו ע"י שאוכל מן העץ יהיה בי דעת להכיר מקום עץ החיים ואוכל ממנו ואהיה קיים באיש משרת לפני בוראי כאחד ממלאכי השרת העומדים לפניו תמיד ואיפשר יותר ולכן אמר בעדותו מוטב אעבור על מצוה זו ואשוב כי אין דבר עומד בפני התשובה כדי להשיג השגה אשר אין ערך עליה: וזהו שאמר הכתוב כי שמעת לקול אשתך שאמרה לך שעל ידי שאכלה מן העץ ניתוסף בה דעת ועל ידי שתאכל תהיה כאלהים והיינו דאמר קרא ועתה פן ישלח ידו ואם כן לקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם: שמעינן מינה תרתי חדא שע"י שאכל מעץ הדעת ידע ויכיר עץ החיים ויאכל ממנו: ומשמע נמי שזה היה דעתו מתחלה ומנעו ממנו וגרשו מג"ע כדי שלא יהיה חוטא נשכר ומ"מ אדם הראשון לטובה נתכוון שנתאוה להיות כאחד ממלאכיו העומדים לפניו תמיד וכל שכן שלא ידע אדם את עתו וחשב שיהיו ימיו קצרים וידעתי שתמצא טעמים אחרים וגם מזה אל תנח ידיך כי הוא מסכים אל הדעת ואל הכתובים:

תשובה רנז

א **שאלת** ממני אודיעך על מה שכתב רש"י ז"ל פרשת וירא על פסוק אולי ימצאון שם עשרה על הפחות לא בקש מר דור המבול היו שמונה נח ובניו ונשיהם ולא הצילו על

דורם ועל תשעה ע"י צירוף כבר בקש ולא מצא ע"כ: וק"ל מנא ליה הא כי מ"ש הרב המזרחי לא נתחוור אצלך:

ב **תשובה** גם אצלי לא נתיישבו דבריו ומה שנראה לי כי דברי רש"י ז"ל בנויים על הקדמה ידועה דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות והדבר ברור כי מלת הפעם היא מיעוט פעם זו ולא עוד ומלת אך הוא מיעוט דאמרינן אכין מיעוטין נינהו הילכך הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות בקשה אחרת ומאי היא תשעה על ידי צירוף ולא מצא שהרי חתניו של לוט רשעים היו דכתיב ויהי כמצחק בעיני חתניו וזה נראה אצלי ברור:

תשובה רנח

א **מעשה** היה שהיו כמה יהודים וישמעאלים בספינה גדולה ורוב האנשים והסחורות היו בחדר שהיא תחת המקום שדורסים בו בעלי הספינה והמלחים ואין מקום פתוח אלא פתח א' בדלת שממנה עולים ויורדים ויהי סער גדול בים ונהפכה הספינה דרך צדה והתחילו המים ליכנס בה והיו מקצת יהודים וישמעאלים למעלה ופתחו היהודים הפתח של השוטא שהוא החדר הנזכר ודברו לאחיהם והמה בוכים ומתחננים לאל ומתודים בבכיה זה עם זה כי היו רואים המות בחדרם ומיד נהפכה הספינה דרך צדה ואותם שהיו למעלה נפלו בים והיו שטים סביבותיה עד שעלו על דפנותיה והיו שם עד חצי שעה והספינה נטבעה מעט מעט עד שנטבעה במקומה שהכביד משאה שבתוך החדר ולא נודע מקומה איה והאנשים אשר היו למעלה שטובים ללכת לספינה הקטנה הנקרא בטל ורובם נטבעו וקצתם עלו לספינה ובכללם נמלטו שני יהודים בספינה הקטנה ואחד מהם הגיע פה והגיד מה שכתוב למעלה ושכל האנשים שהיו למעלה שלא השיגו לספינה הקטנה נטבעו שם והיו רואים אותם שטים על פני המים ובכללם שנים או ג' יהודים והגידו כי יצאו מתים לאי שיאו אבל היהודים שבתוך החדר אמרו כי מיד בהכנס המים לספינה נראה להם שמתו כי לא היה להם דרך לצאת משם שנהפכה הספינה ונטבע עד התהום דרך פניה ולא ראו שום איש לא ישמעאל ולא יהודי מהעומדים למטה שיצא לא חי ולא מת. ונפל מחלוקת בין חכמי צפת תוב"ב אשר שם בא המעשה אם נשותיהם של אותם שהיו בחדר אם דנים אותם כמים שאין להם סוף או לא ורצית לדעת מה עמדי:

ב **תשובה** הנה הגיע לידי קונדריס המתיר וראיותיו ומה שהקשה עליו האוסר ומה שתירץ המתיר ולאהבת הקיצור לא אעתיק דבריהם אבל אגיד עיקר מה שיש לדקדק בדבריהם והעולה מהם ודעתי בהם וע"י כך יתברר הכוונה בע"ה. אמר המתיר כתב

המרדכי בסוף יבמות תשובה הר"ר אליעזר מורדון דקדק מדקאמר מים שאין להם סוף אשתו אסורה ולא קאמר אסורה לעולם ש"מ דלאו לעולם קאמר וכו' הרי שיש מקום וחיוב על חכמי הדור לכוין ולהשכיל אפי' במים שאין להם סוף ע"י חזקות מוכיחות שנטבע ע"כ ועל זה סמך המתיר להתיר ע"י חזקות ואומדנות בנ"ד ואע"פ שכתב שלא הביא הך תשובה אלא ללמוד ממנה שמוטל על חכמי הדור לכוין ולהשכיל בענין המאורע מ"מ לא נוכל להכחיש כי על אותה תשובה יסד הוראתו ולא יפה עשה שהרי לא הסכימו עמו כל חכמי הדור כאשר מפורש במרדכי. עוד כתב ולא ממנו לבד יוכל האדם ללמוד שהוא חייב לחפש בהיתר עיגונא שהרי חז"ל חשו לתקנות עגונות והתירוה בעד א' ועד מפי עד וכו' וכמו שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה וז"ל וכן אתה רואה כמה קילות הקלו חכמים וכו' וכן ראוי לכל מורה לחזור על כל צדדין להתיר ע"כ. ואוסר כתב על זה דלאו רבותא הוא להקל עד כאן. ואני אומר אם מודה למתיר בהקדמתו יפה עשה להקל אבל קושטא דמלתא דאין זו הקדמה אמתות דלא מקילינן בגופא של עדות והכי איתא בהדיא בפרק יש בכור וכן כתבו התוספות ז"ל בכמה מקומות ושאר המפרשים והשתא ומה אם בגופא של עדות לא מקילינן כל שכן בעובדא גופא דלא מקילין ולא אזלינן בתר אומדנות תדע דהא ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים או מגוייד או צלוב או חיה אוכלת בו או נפל למים שאין להם סוף כיון שלא העידו עליו שמת אף על פי שרובן למיתה אין מעידין עליו שאיפשר ניצול אפילו באיפשרי רחוק וכ"ש בנ"ד שהוא איפשר וקרוב שיצאו דרך הפתח של השוטא לתוך המים. וגדולה מזו אני סובר שהוא מוכרח כיון שלא נהפכה הספינה פתאום לגמרי אלא מעט מעט היו המים נכנסים לתוכו המים בעצמם הוציאו אותם מתים או חיים ואפי' לפי שיטת המתיר שמחלק בין נפלו למים שאין להם סוף ובין נפלו עליו מים שאין להם סוף הרי נפלו למים שאין להם סוף. ומה שאמר העד ששהה שם חצי שעה ולא יצא אדם מאותם שהיו בתוך החדר שכלם מתו שם אומדן דעתא הוא וכן פירש בעדותו שנראה לו שמתו ואיפשר שיצאו מתחת המים למקום רחוק והוא לא ראה אותם ואפילו במקום שאומר מת בהדיא אמרינן דאמר בדדמי כ"ש שהעד בעצמו אמר כמדומה לי שמתו ולכן תמהתי מאד על המתיר שהתיר בודאי מה שאמר העד בנראה לי שמתו. וזה כמו עשרים שנה היה מעשה ביהודי שהיה בתוך ספינה והיו שלשלאות קשורים ברגליו והשלשלאות תקועות בדף הספינה ונשברה הספינה בלב ים אבל לא ראו שנפל בתוך המים ובא מעשה לפני חכמי קנדיא והיה בהם מי שמפריז על המדה דהוי ספיקא דאורייתא ואם נשאת תצא ושלחו דבריהם לחכמי מצרים וגם אני נמניתי עמהם דאם נשאת לא תצא דספיקא דרבנן היא וראיתי מי שעלה

על דעתו לומר שתנשא לכתחלה כיון שהיו רגליו קשורות בדופני הספינה ולא הסכימו חכמי הדור דאיפשר הוא דניצול באיפשרי רחוק כגון שנעקרה הדף מן הספינה ורכב על הדף וניצול וכ"ש בנ"ד שהפתח פתוח ויצאו מלמטה למקום אחר. ואומר אני דאפילו מי שהתיר באותו מעשה מודה בנ"ד ואעפ"י שאני העליתי בתשובה אחרת דהיכא דאיכא לפרושי עובדא להתיר ואיכא לפרושי להחמיר אהדרינן אאנפי דשריותא ה"מ היכא דאיכא סהדותא דמת או נהרג אבל כיון דליכא סהדותא דודאי מת כנ"ד לית לן לעשות אומדנות מדעתינו לומר שמת:

ג **והוי** יודע שאפילו היה העד אומר ודאי מת לא הוה סמכינן עליה לדעת הרמב"ם ז"ל והנמשכים אחריו עד שיאמר קברתיו כיון שאין מזכיר שם המת וטעמא משום דאמר בדדמי שהרי טביעת הספינה עדיפא וקרוב למיתה מהמלחמה ואמרינן דלא מהימן משום דאמר בדדמי כ"ש הכא. ובמאי דכתיבנא לעיל דהיכא דאיכא סהדא דמסהיד דמית אזלינן בתר אנפי דשריותא מתרצינן דקשו מתנייתא אהדדי וכל מאי דאיתמר בגמרא עלייהו בפרק האשה בתרא תנן אין מעידין אפי' ראוהו מגוייד וצלוב וחיה אוכלת בו ונפל למים שאין להם סוף: וממאי דאיתמר עלייהו משמע דמהדרינן אאנפי דאיסורא משום חומרת אשת איש וחשש ממזרות ולא מקילינן ביה מידי משום עיגונא. ומהתם נמי משמע איפכא דתנן מעידין לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין על פי בת קול ומעשה באחד שעמד על ההר וכו' ומהני מתנייתא וממאי דאיתמר עלייהו משמע דהדרינן אאנפי דשריותא כדכתב הרא"ש ז"ל בתשובה וא"כ קשיין אהדדי. אלא מאי אית לך למימר דהנך כולהו איירי בדליכא סהדותא דמית אלא דמספקא לן עובדא היכי הוה וקמ"ל דאע"ג דאיפשרי רחוק הוא שיחיה אין מעידין עליו אבל היכא דאיכא סהדותא דמית אפילו עכו"ם המל"ת אזלינן לקולא ומהדרינן אאנפי דשריותא ומקילינן משום עיגונא דאיתתא ואפילו בגופא של עדות בתחלתה לא מקילינן דגרסינן בפרק יש בכור ת"ש פדחת בלא פרצוף פנים וכו'. ומתרצינן שאני עדות אשה דהחמירו בה רבנן. ופרכינן ומי החמירו בה והתנן הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה. ומתרצינן כי אקילו רבנן בסופה בתחלתה לא אקילו רבנן ע"כ. ומסוגיא זו מודעא רבא להאי הודאה: ועוד אני רואה הכחשה בדברי העד כי הדבר ברור שאותם שנכנסו בתוך הספינה הקטנה היו בורחים לנפשם כדי שלא יכנסו בה הרבה בני אדם ויטבעו כולם ומיד הם מתרחקים מהספינה ואיך אפשר שיבחון באותם השטים על פני המים אם יהודים או ישמעאלים ואם הם מאותם שהיו על הספינה או מאותם שהיו בתוך החדר אין זו אלא נבואה או אומדנא. עוד שהוא מעיד שנהפכה על פניה וזה מורה שהוא היה

מהראשונים שברחו לנפשם לפי שאי איפשר לשכל לסבול שאם היתה נטבעת מעט מעט דרך צדה כנראה מעדותו שאמר שעלו על דפנותיה א"כ אי זה דבר הפך אותה על פניה א"ת הרוח לא נשאר בה גובה שישלוט בו הרוח ואם גלי הים הרי היו עוברים עליה אלא ודאי דרך צדה ירדה אל התהום כי המשא אשר בתוכה הכביד על צדה עם כובד המים שנכנסו בה וכן אמרו העכו"ם אשר היו בתוכה כי דרך צדה נטבעה ולא למדנו מעדות של זה אלא שפתח החדר היה פתוח והוא טעם להחמיר ולא שאני אומר שאם היה סגור הייתי מתיר דלעולם אני מחמיר עד שיהיה שם עדות שמתו או שראו אותם מתים לפי שהדבר ברור שהיו יכולין לשבור הדלת ולצאת בר מן דין העד בירר בעדותו שנראה לו שמתו באומדן הלב: ומה שהעיד שלא ראה שיצא אדם מאותם שהיו בחדר הדבר ברור שאין זה עדות להתיר דלא ראיתי אינו ראיה כי שמא מתחת המים יצא והלך למקום אחר ואדרבה מים שאין להם סוף הכי הוו שראה אותו שנפל למים ושהה שם שיעור יציאת נשמה ולא עלה הוו מים שאין להם סוף ואשתו אסורה לכתחלה אבל אם לא שהה שם אסורה מן התורה ואם נשאת תצא וכן נראה לשון הרמב"ם ז"ל וכן האשה שהעמיד לה עד א' שטבע בעלה בים או במים שאל"ס ולא עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו הרי זו לא תנשא בעדות זו כמו שביארנו ואם נשאת לא תצא ע"כ. ומדקאמר שטבע ולא עלה משמע דשהה שם כשיעור טביעה ולא עלה שאם לא שהה שם כלל אלא שראה שנפל. לים מנא ידע שטבע ולא עלה דילמא עלה מיד והוא לא ידע: וכ"ת כיון שנפל לים הגדול רובם למיתה היכא דנפל לנהר נילוס שהוא מים שאין להם סוף מי הגיד לו שלא יצא מיד לשפת הנהר כיון שלא שהה שם. וכ"ת שיש חילוק בין ים לנהר דבים בשעה שראהו שנפל הוי דרבנן ואם נפל לנהר אם שהה שם הוי דרבנן ואם לא שהה שם הוי ספיקא דאורייתא. ליתא כיון שהם ז"ל לא חלקו אין לנו לחלק מדעתינו: ותו דבים גופא יש לחלק בין אם נטבע קרוב ליבשה או רחוק. ותו בבני אדם יש חילוק הבקיאים לשוט או הבלתי בקיאים אלא ודאי לא שאני לן אלא אם ראוהו שנפל אפילו לים הגדול ולא שהה שם כלל הוי ספיקא דאורייתא ואם נשאת תצא דאינו בחזקת מת אלא בחזקת חי. אבל אם שהה שם כשיעור שיעלה ולא עלה הרי הוא בחזקת שנטבע ומת ואשתו מותרת מן התורה אלא רבנן החמירו שמא מתחת המים יצא למקום רחוק וזה לא ראה ולא תנשא לכתחלה: והשתא הוו מים שאין להם סוף כוונתם דמים שיש להם סוף דאם שהו כדי שיעלה ולא עלה מעידין עליו שמת. מים שאין להם סוף בעיא שישהו שם כשיעור שיעלה ולא עלה אבל אם לא שהה אשתו אסורה מן התורה: וגדולה מזו כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וז"ל ואם אינו מעיד אלא שנשברה הספינה לבד זה אינו כלום

ואפילו נשאת כי שמא ניצול ע"ג עץ או קורה כמו שניצולים הרבה פעמים ובספינה המוטרפת בים הרי הוא בחזקת חיים לכל דבר ואם נשברה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כדאיתא בפרק כל הגט ע"כ: הילכך לא נפיק מידי ספיקא דאורייתא עד שיעיד שנפל למים ושהה שם כדי יציאת נשמה ואם שהה יצא מספיקא דאורייתא והוי איסורא דרבנן ולכתחלה לא תנשא. עוד נשאו ונתנו המתיר והאוסר בדברי הר"ר אליעזר מורדון זה משיג וזה מציל ומפני שאין משיבין את הארי אחר מותו וגם כי דבריו לא נתקבלו בחייו לא ראיתי להטריח קולמוסי בזה אבל דרך כלל אומר כי לשון הרמב"ם ז"ל אשר כתב ואבד זכרו ונשתכח שמו הוי תיובתיה ובמה שכתב ראבי"ה יש בו די לבטל דבריו. עוד כתב המתיר דדוקא כשראוהו שנפל למים שאל"ס אבל כשבאו עליו מים כי הכא שהיו בתוך החדר ונכנסו המים לתוכה לא הוי כמים שאל"ס ודייק לה מדנקט נפל למים שאין להם סוף או כגון שנשברה הספינה שודאי נפלו למים. והקשה על עצמו מעשה בשני ת"ח שהיו עם ר' יוסי בר' סימאי בספינה וטבעה וכו' ולא קאמר שנשברה. ותירץ דמיירי בספינה שאין לה חדר או שהיו על הספינה במקום שדורסים הספנים. וכתב עליו האוסר באמת אין השכל מצייר דברים הללו דמה לי שנפל למים ומה לי שהמים באו עליו ע"כ. ויפה נשבע כי אני לא נצטייר בדעתי דבשלמא אם היה הפתח סגור היה איפשר לחלק אבל כיון שהפתח פתוח מי הגיד לאותו העומד על דופן הספינה שלא יצא מן הפתח לתוך המים ומפחדו שלא תתהפך עליו הספינה הלך תחת המים למרחוק עד מקום שלא יוכל לראותו וכבר כתבתי למעלה שאפילו היה הדלת סגור לא הייתי מתירין לינשא לכתחלה וכלל גדול הוא שאי איפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב מעידין עליו אבל אם איפשר שיחיה אפילו באיפשרות רחוק אין מעידין עליו כי הני דאמרינן בגמרא כגון שהשליכו אחריו מצודה והעלו ממנו אבר שאי איפשר שינטל מן החי ויחיה או שראו העוף אוכל מוחו או לבו או בני מעיו הרי זה מעיד עליו שמת אבל חוץ מאלו וכיוצא בהם אין מעידין עליו. כ"ש בנ"ד שקרוב הוא לשבור הדלת ולצאת. עוד כתב המתיר וכבר כתבתי בפסק הראשון דנשברה הספינה הוי מים שאין להם סוף אבל נטבעה כה"ג הוי מים שיש להם סוף עד כאן. בדין הראשון חולק הרשב"א ז"ל ובשני חולק עליו השכל וכדכתיבנא וכמשמע מה שהקשה על עצמו: ומה שתירץ דאיירי בספינה שאין לה חדר. א"נ כגון שהיו למעלה במקום שדורכים הספנים. חצי נבואה היא זאת ולא משמים היא והנה החכם המתיר התיר לכתחלה ואני מגמגם לאסור אפילו בדיעבד מהטעם אשר גמגמו הראשונים היכא שהעכו"ם מל"ת שראו צף על פני המים היאך נתן טביעות עין במים ואעפ"י שזה ישראל ומתכוין להעיד מ"מ

לא אוכל לשער שיעמוד על שולי הספינה לראות מי עולה חי ומי עולה מת והספינה הקטנה נחפזת לברוח: ולפיכך נראה לכאורה שכלנו שוים בעדות זה שידענו שנטבעה הספינה ובעלה של אשה זו בתוכה וא"כ אפילו נשאת תצא שאין כאן עדות שנטבעו הם אלא שנטבעה הספינה כיון שאיפשרי רחוק הוא שישהה בה שיעור יציאת נשמה וכמו שהוכחתי למעלה מלשון והרמב"ם ז"ל:

ד **שוב** ראיתי שכתב כן ריב"ש ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל והוכיח כן מלשון הרמב"ם ז"ל כאשר הוכחתי אני למעלה וכן נראה דעת האוסר להחמיר אפילו נשאת תצא ולא כן אנכי עמדי אלא לכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא כמים שאין להם סוף והטעם כיון שהעיד ששהה שם חצי שעה מצרפינן הני אומדני דכתב המתיר לקיים עדות העד שאמר שלא יצא אחד מהם לפניו לא חי ולא מת אבל אי איפשר דמיא אשפלוה ויצא ממקום אחר ולפי' לא תנשא לכתחלה:

ה **כללא** דמלתא מקיימין סהדותא דנטבעו ולא מקיימין דמתו דאמר בדדמי וכן משמע מתוך העדות. עוד איפשר שזה העד היה קל על פני המים ובטוח בעצמו שישיג הספינה הקטנה ועמד שם לראות אולי תתהפך הספינה לצד אחר שכן אירע כמה פעמים וכשראה שנכנסו המים לתוך החדר ולא יצא אדם מתוכה ושהה שם עד שנגמר טביעת הספינה הרי יש בזה שיעור יציאת נשמה אפי' שלא נאמינהו במה שאמר שעולה על שולי הספינה ושהה שם חצי שעה שזה ודאי רחוק הוא דמה יש עוד תקוה מ"מ יש מתחלת טביעת החדר עד סוף טביעת דופני הספינ' שיעור יציאת נשמ' וכל שכן בהצטרפות האומדנות שכתב המתיר. הילכך רואה אני את דברי האוסר לענין שלא תנשא לכתחלה. ואת דברי המתיר לענין שאם נשאת לא תצא. עוד נחלקו על שהלכה האשה ונתקדש' והחכם האוסר שלח להכריז את האשה על שאומר שהתרה בה זה כמה ימים שלא תנשא ועבר' על התראתו. והחכם המתיר תפס עליו כי אין ב"ד חייבין להתרות באשה שטבע בעלה במים שיל"ס שלא תנשא ואני אומר שאם ראו ב"ד שהיא משתדלת להנשא וכ"ש אם יש לה על מי לסמוך לדעתה חייבין ב"ד להתרות בה וכ"ש שאין כאן תפיסה על האוסר שהרי הוא סובר אפילו נשאת תצא ואפילו לדעת המתיר נהי שלא היה חייב להתרות בה מ"מ הרי התרה בה ועברה על התראתו ושפיר עבד דאכריז עלה והריני מקצר ועולה בדברים אלו לפי שאינם עיקר בהוראה. עוד נחלקו כיון שנתקדשה אפילו שלא היה שם הוראת חכם מתיר לא תצא כ"ש שהיו שם שני ת"ח שדעתם להתיר אף על פי שלא נתנו לה רשות שתנשא. והאוסר רוצה להוכיח דוקא אם נשאת לא תצא אבל אם נתקדשה לבד תצא: ואני אומר הדין עם המתיר שכיון שקדש

שוב אין מוציאין מידו לפי הנוסחא שמצא הרשב"א ז"ל בירושלמי והיא זו קדש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מוציאין מידו ע"כ: ואעפ"י שהרמב"ן ז"ל גריס בה קדש אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס כנס אין מוציאין מידו על נוסחת הרשב"א ז"ל יש לסמוך. חדא דמים שאין להם סוף איסורא דרבנן היא ואית לן למיזל בה לקולא. ותו דכתב ריב"ש סימן רמ"ב דכיון שיש חילוף בנוסחאות ספיקא הוי ומספיקא אין כופין. ותו דאי מפקת לה שוב לא תנשא ויש לחוש לתקנת עגונות. ותו דאפילו לפי נוסחת הרמב"ן ז"ל לא אמר שכופין אותו להוציא כאשר חשב האוסר אלא שאם בא לימלך אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס ועדיפא מינה הוה להו למימר כופין אותו להוציא ומדלא קאמר הכי משמע דאין כופין להוציא אחר שקדש. ותו דבספרים שלנו כגיר' הרשב"א ז"ל. ותו דילמא התם אם קדש מוציא לפי שקיים הלעז דהתם מייתו לה עלה דהא הנטען על השפחה ונשתחרר' או על העכו"ם ונתגייר' ה"ז לא יכנוס משמע דמשו' קנס נגעו בה. אבל בנ"ד לא שייך קנס. ותו כיון דמשום קנסא הוא היכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא אתמר דחידוש הוא ולא גמרינן מיניה וטעם זה כתב ריב"ש ז"ל ולמדתי ממנו דסתמא דמלתא קדש הוי ככנס: והאוסר תפס לו חומרת שתי הנוסחאות למד מגרסת הרמב"ן ז"ל קדש לא הוי ככנס. ולמד מגרסת הרשב"א ז"ל שאם כנס אחר התראה מוציאין מידו ולא מצאתי טעם לדבריו אלא דאזיל לשיטתיה דבנ"ד אפי' אס נשאת ומשום הכי מהדר לאשכוחי טעמא לאסור. אבל לדידי שאני סובר דנ"ד מים שאין להם סוף הוא ואם נשאת לא תצא מהדרינן אאנפי דשריותא מהטעמים שכתבתי שיש בהם נמי שמודה על האמת וכ"ש דריב"ש שהוא בתרא דעתו להקל כמו שמבואר בתשובתו. וכן נראה דעת בעל מ"מ שכתב וזה הנוסח שכתב הרמב"ן אבל הרשב"א מצא נוסחא אחרת וכו' משמע שדעתו כדעת הרשב"א ז"ל. עוד נחלקו על ההתראה לפי שהמקדש הלך אצל המתיר לקחת ממנו רשות לקדש ואמר לו תלך אצל פלוני חכם שגם הוא דעתו להתיר ואם יסכים לתת לך רשות גם אני מסכים והלך אצלו ואמר לו לך אצל החכם של הקהל שלך לקחת ממנו רשות אז יצא בחרי אף וקדש את האשה וקודם לכן התרה החכם של הקהל שלו שלא יקדש ונחלק אם התראה זו היא התראה או לא. ודעתי הוא שאין זו התראה כאשר אבאר בע"ה אם מצד שהתרה באשה החכם האוסר לאו כלום היא כאשר כתב ריב"ש ז"ל סימן רמ"ב וז"ל והיכא דאתרו בה ולא אמרו בו הדבר פשוט שאין כופין אותו כיון שמן הדין האיש מוציא לרצונו והאשה יוצאה שלא לרצונה א"כ כשכופין אותו להוציא משום קנסא ואותו הוא שקונסים ואיך יקנסו אותו מחמת התראה שלה כיון שלא התרו בו עכ"ל. ואם מפני שהתרה בו חכם הקהל שלו

ליכא למקנסיה משום הכי דחשב דמשום השלום אמר לו הכי לא מפני האיסור דהא איכא תרי אחריני דאמרו לו שהיא מותרת ומזה הטעם אין התראת המתיר התראה כלום אדם אוסר דבר שהוא מותר לדעתו אלא ודאי מפני השלום אמר לו. וכן נר' מלשון אשר בא בשאלה וז"ל והשיב לו החכם הנזכר כי לא היה נראה לו לתת רשות עד שיסכים החכם של בני הקהל שלו ע"כ. ואף שתאמר שהדבר ספק אין כופין להוציא מספק ולא מפני ספק הנוסחאו' שאין לנו לתפוס קולי הנוסחאות: וכבר כתבתי למעלה שנוסחת הרשב"א ז"ל היא עיקר לפי דעתי. ולפי גרסתו ז"ל אם התרו בו ועבר כופין אותו אלא מפני שיש לי ספק גדול אם זו התראה או לא דאפילו תימא דהתראת חכם בני קהלו היא התראה הוי חד לגבי תרי שהרי שנים היו המתירים ועליהם סמך הילכך ליכא למקנסיה. אבל התראת החכם המתיר אינה התראה כלל לא מן הענין ולא מן הלשון וק"ל. ומה שכתב המתיר שדעת הרמב"ם ז"ל דאפילו אחר התראה אין מוציאין מידו מדכתב וכולם אם עברו ונשאו ומשמע ליה אפי' אחר ההתראה לא נתחוור אצלי דעברו משמע עברו על דברי חכמים ואם איתא שזה דעתו של הרב ז"ל בהכרח כשכתב בעל מ"מ שתי הנוסחאות של הירושלמי ומשמע מדבריו שדעתו כדעת הרשב"א ז"ל היה לו לפרש מהו דעת רבינו ז"ל אלא משמע שאין שום הכרח מל' הרמב"ם ז"ל וזה ברור אצלי ואם היה מתברר אצלם שזו התראה הייתי כופה להוציא כדעת הרשב"א והרא"ש ז"ל דבתראי נינהו וכ"ש שהפירש שעשה ריב"ש ז"ל בגרסו של הרמב"ם ז"ל אינו מוכרח וז"ל ונראה פירושה שכל שכנס לגמרי אין מוציאין מידו ואעפ"י שאמרו לו שלא יכנוס ע"כ: ויותר קרוב הוא לפרש קדש אין אומרין לו שיכנוס אלא שלא יכנוס כנס סתם אין מוציאין והשתא ניחא דלא פליגי נסחי אלא בחדא קדש אי ככנס או לא אבל אם כנס אחר התראה לתרי נוסחי מפקינן לה מיניה וטעמא דמסתבר הוא דכיון דעבר על ההתראה ראוי לקונסו ונמצאו הפוסקים מוסכמים בהתראה: אבל דעתי הוא שאין זו התראה כלל וכן יש ללמוד מתשובת הרא"ש ז"ל כלל ל"ב וז"ל ואף אם יאמר השליח לא עברתי על התראת ב"ד כי אחרים התירוה לי לאו כל כמיניה שהדבר ידוע שאין באישיבילייא ובפרובינצייא אדם שיוכל לחלוק על הוראתך אף כי היית אתה מיקל והם מחמירים היה לו לשמוע לך וכ"ש שהם מקילין ע"כ. ותידוק מינה שהחכם המתרה היה ב"ד שבעיר ומפורסם בהוראה שאין מי שיוכל לו אבל בנ"ד חכם קהלו המתרה אינו ב"ד ולא מפורסם שאין גדול ממנו הילכך מצי למימר על חכמים אחרים סמכתי. ותו דאיפשר דהתם משום חומרת אשת איש כיון שהשליח נשאה אחר ההתראה רגלים לדבר דעצת זימה איכא אבל בנ"ד דמים שאין להם סוף רובם למיתה יש להקל כיון שאומר על

המתירים סמכתי. וגדולה מזו אני אומר שאפילו היתה התראת האוסר התראה כיון שיש שני בעלי הוראה מתירין אוקי תרי לבהדי תרי וכיון שנשאת לא תצא דמה ראית דסמכת אהני סמך אהני ואע"פ שהמתירין לא כוונו להלכה לפי דעתי מ"מ המקדש עליהם סמך ולא עבר אהתראת ב"ד: תו איכא טעמא אחרינא שכתב ריב"ש שאף לפי הנוסחא שאומר שכופין כיון דמשום קנסא הוא י"ל דהיכא דאיתמר אתמר היכא דלא אתמר לא אתמר דחדוש הוא ולא גמרינן מיניה עכ"ל. וכן כל הטעמים שכתבתי למעלה לגבי שקדש הרי הוא ככנס להקל ככנס שייכי הכא זולת חילוף הנוסחאו' שאין לנו לתפוס קולי דמר וקולי דמר וכל שכן לפי שיטתי שאני סובר שאין הנוסחאות חלוקות בענין אם נשאת אחר ההתראה ולכ"ע לא תצא וכדכתיבנא לעיל אלא שאני סובר שאין כאן התראה ואפי' תימא שהוא ספק מספיקא לא כייפינן ואדרבה אית לן למיהדר אאנפי דשריותא:

כללא דהך שקלא וטריא דנ"ד הוי מים שאין להם סוף ולכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא ואפילו נתקדשה לא תצא ואם נתקדשה אחר התראת ב"ד קנסינן ליה וכופין אותו לגרש והתראה דידה לאו התראה היא ובנ"ד לא היתה שם התראה ראויה ושלא כדין כפו אותו וחוששני לאשה זו כיון שכפו אותו שלא כדין הוי אנוס ואין הגט גט ואם תנשא לאחר או יבואו עדים שמת בעלה אין מתירין אותה לינשא והלא קדושי ראשון תפסו. ואיפשר שמפני חששא זו אמר החכם האוסר למקדש שיש צד ממזרות מן התורה ולפיכך אמר רוצה אני לגרש ועדיין אני אומר שהוא גט מוטעה שהיום או למחר אם תנשא זו על פי ב"ד אחר או על פי עדות אחרת יאמר אלו הייתי יודע שלא היה חשש ממזרות מן התורה לא הייתי מגרשה ונמצא מקלקלה וכה"ג אמרינן גבי המוציא משום שם רע או משום נדרים: ואיפשר דמהאי טעמא עמד החכם האוסר וכתב הסכמה שלא יחפש עוד שם חכם אחר היתר אשה זו כאשר בא בשאלה: והחתים בה חכמים ואני תמהתי על הסכמה כזאת וכי אם יבוא חכם גדול מהם וימצא לה היתר או יבוא עדות אחרת מכוון מזה לא יקבלוהו ולא יבקשו לה היתר ונמצא מעגנים אותה בידים וכיוצא בזה לא שמעתי לסתום דלת בפני אשה זו שלא תנשא לעולם ואפילו לפי שיטתו שהוא סובר שאשה זו אסורה לינשא מן התורה מי הגיד להם שלא יבא חכם ויאמר שאין אסורה אלא מדרבנן ואם נשאת לא תצא ומי הגיד להם שלא יבוא עדות אחר והיה להם לפרש אלא יחפש עוד היתר מכח עדות זה. הילכך אומר אני כי הסכמה זו שלא מן הדין היא ואם יביא עדות אחר אני אחפש לה היתר משום עגונא או אם עברה ונשאת לאחר לא אכוף אותו להוציא והנראה לעניות דעתי כתבתי:

תשובה רנט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שלקח אבק רבית ובא לצאת ידי שמים אם חייב להחזיר או לא:

ב **תשובה** ראיתי בנימוקי יוסף בשם הרנב"ר בזה דברים סותרים לכאורה בפרק איזהו נשך וז"ל דעת הרנב"ר ז"ל דמדרבי יוחנן ברבית קצוצה נשמע לר' אלעזר דקי"ל כוותיה באבק רבית דכי היכי דסבר ר' אלעזר אבק רבית אינה יוצאה הכי נמי לר' יוחנן ברבית קצוצה הילכך אית לן למידק בדינא דר' יוחנן אע"ג דלית הלכתא כוותיה ולומר דר' יוחנן דוקא קאמר אינה יוצאה בדיינין הא בא לצאת ידי שמים חייב להחזיר והיינו דקאמרינן וכו' הילכך שמעינן דדינא הכי לענין אבק רבית לר' אלעזר דקי"ל כוותיה ע"כ. מכאן משמע להדיא דאם בא לצאת ידי שמים חייב להחזיר אבק רבית. עוד כתב באותו פרק וז"ל וכתב ז"ל דאע"ג דלא מפקינן אבק רבית אי תפס לוה לא מפקינן מיניה ואינו מחוור בעיני הרשב"א והרנב"ר ז"ל דא"כ היכא דאכל שיעור זוזי אמאי לא מסלקינן ליה דהא תפס לוה וקרקע בחזקת בעליה עומדת אלא כל שאוכל מדעת הלוה אפי' אי תפס לוה מפקינן מיניה: וכתב הרנב"ר ז"ל דכיון שכן הדבר ברור שאינו חייב להחזיר אבק רבית אפילו בבא לצאת ידי שמים כיון דמפקינן מלוה אי תפס ע"כ. והרי זה הפך ממה שכתב משמו לעיל ולתרץ זה אני אומר דלאו מהדר קא הדר ביה אלא למעלה כתב הכי לגבי פלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן דמדר' יוחנן נשמע לר' אלעזר והכי ס"ל לר' אלעזר דאבק רבית בבא לצאת ידי שמים חייב להחזיר אבל לא קי"ל כוותיה בהא אע"ג דקי"ל כוותיה לגבי ר' יוחנן לענין אבק רבית וטעמא משום דהך מלתא תליא בפלוגתא דבתראי דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא האי משכנתא באתרא דמסלקי בדמייתי ליה זוזי אכל מלוה שיעור זוזי מסלקינן ליה בלא זוזי אכל טפי לא מפקינן מיניה ואמר ר' אשי השתא דאמרת אכל טפי לא מפקינן מיניה אכל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי מאי טעמא כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא ומאי טעמא אבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין ואיפסיקא הלכתא כרב אשי. הא למדת דלמר בריה דרב יוסף דסבר אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה אי תפס לוה אבק רבית לא מפקינן מיניה ומינה נמי דאם בא לצאת ידי שמים חייב להחזיר ואיפשר דר' אלעזר נמי הכי ס"ל דאם אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה ואי תפס לוה לא מפקינן מיניה והיינו דשמעינן מדר' יוחנן דאם בא לצאת ידי שמים חייב להחזיר אבל אנן לא קי"ל הכי אלא כרב אשי דאמר דאם אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה ואי תפס לוה מפקינן מיניה ומינה נמי שאם בא לצאת ידי שמים אינו חייב להחזיר כנ"ל ואפי' תימא דהני לישנא פליגי ומהדר קא הדר ביה לדבריו האחרונים אנו שומעים

שהם כהלכה דבשלמא גזל דדבריהם חייב להחזיר בבא לצאת ידי שמים משום דמגזל גזליה ולאו מדעתיה יהיב ליה אבל אבק רבית דמדעתיה יהיב ליה אינו חייב להחזיר אפי' בא לצאת ידי שמים:

תשובה רס

א **שאלת** ממני על ראובן שנשא אשה בתולה ונשבע לה שלא ישא אשה אחרת עליה כמנהג ושהתה עמו ג' שנים ולא יכול לבוא עליה כדרך כל הארץ הוא אומר שהעיכוב הוא מצדה שאינה מניחתו לבוא עליה והיא אומרת שאינה חפצה בו לפי שאין לו גבורת אנשים ורוצה להתגרש אם כופין אותו לגרש או לא ואת"ל אין כופין אם מתירין לו שבועתו אפי' בעל כרחה וישא אשה אחרת לבדוק עצמו:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה פעמים רבות והסכמתי דאין כופין לגרש בטענה מאלו הטענות דלא מהימנא ואפילו בדבר שהוא מכיר בשיקרא והילכך הדבר ברור כיון דאנן לא כייפינן ליה ואיהי אינה רוצה לשמשו שמתירין לו שבועתו דהא תקנת רבינו גרשום הוי בשבועה זו ובזה לא החרים רגמ"ה. וז"ל הריטב"א ז"ל ביבמות וכבר פירשנו כי בכיוצא בזה שישא אשה אחרת מפני מצות פריה ורביה כיון שהיא גרמה לו לא החרים רבינו גרשום ולא אזלינן בהא בתר מנהגא ע"כ. וכן כתב נמוקי יוסף ביבמות קצרו של דבר דלא כייפינן ליה לא בשוטים ולא בנדוי ולא ע"י עכו"ם ולא לצערו לא בגופו ולא בממונו ואין אומרין לו כבר חייבוך רבנן דאיכא כמה רבנן דלא חייבוה אלא אומרים לו פלוגתא דרבנן הוא ודינך מסור לשמים אם אתה יודע בעצמך שטוענת אמת תוציאנה וכ"ש שאין אתה מותר לישא אחרת ואפי' שיתירו לך מה מועיל כיון שהעכבה מצדך. ואם אתה יודע שטוענת שקר לא תחוש ויעשו לו דרך בקשה אולי יתפייסו ואם לא יתפייסו הסתלק מהם ולא תכוף כלל ואם לא רצתה לשבת תחתיו ולשמשו מתירין לו וישא אחרת ואם ישהה כך עשר שנים כופין אותו להוציא ויקח אחרת לקיים מצות פריה ורביה ואין דנין אותה כדין מורדת כלל כיון שבאה מחמת טענה ואפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דאמר במאוס עלי דכופין להוציא ה"מ היכא דאמרה מאיס עלי בלא טעם אבל בנ"ד שהיא אומרת שאינה חפצה בו לפי שאין לו גבורת אנשים ובהאי לא מהימנא אפילו הרב מודה שאין כופין אותו להוציא אלא יעשו דרך בקשה וכדכתיבנא. ואם תרצה לעמוד תחתיו ולשמשו כמות שהוא אין מתירין לו שבועתו עד שיעברו עשר שנים דאז כופין אותו לקיים מצות פריה ורביה:

תשובה רסא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו בית והקדישו על דרך זה שיאכלו יורשיו הפירות ולא יוכלו למוכרו וכן יירשו היורשים ואם ח"ו יכלה הזרע אז יחזור הבית להקדש כאשר נוהגין העכו"ם ונקרא אצלם וקף עלה אל דוריאה והנה יש לראובן בת ונשאת לשמעון ומתה בלא זרע ממנו וירש אותה שמעון ורוצה ליכנס במקום אשתו לזכות בפירות הבית ויורשי הבת מבעל אחר רוצים לזכות בפירות הבית גם גזבר ההקדש טוען שמא יש לי זכות:

ב **תשובה** על זה וכיוצא בו אמר הכתוב ולא תסוב נחלה ממטה אל מטה ואם הבעל יזכה בפירות הבית הרי בניו זוכין אחריו ונמצאת הנחלה באה מיורשי ראובן ליורשי שמעון וא"ת אין הכי נמי שכן הוא דין הנחלה בזמן הזה ליתא דבשלמא בנחלה סתם הבעל נכנס במקום אשתו אבל בנ"ד לא זכתה אשתו בבית כלל אלא בפירות וראובן התנה שיאכלו הפירות יורשי היורשים וירושת שמעון באה לו ממקום אחר ולעולם אומדין דעת הנותן ולא היה בדעתו שיזכה שמעון אלא שיזכו יורשיו אחריו ויורשי יורשיו הבאים מהשלשלת שלו. ותו דקי"ל אין הבעל יורש בראוי כבמוחזק ופירות הבית ראוים הם ולא מוחזק כיון שאין לו זכות בגוף הבית ותו כיון שהקדש זה היא על דרך שמקדישים העכו"ם וקף על אל דוריאה זה הלשון משמע שהקדיש אותו זרעו וזרע זרעו וכי היכי שאם היה כותב שיאכלו הפירות זרעי וזרע זרעי אתה מודה שאין שמעון בעל בתו בכלל זרעו אף בנ"ד שכתב יורשי ויורשי יורשי לזה היה דעתו ולא לשמעון הילכך הדבר ברור אצלי שאין לשמעון בזה כלום ואם יש יורשים באים משלשלת ראובן זוכים בו ואם אין שם יורשים זכה ההקדש ומזה הטעם בעצמו אני אומר שאם היו לשמעון בנים מאשתו בת ראובן וזכו היורשים באלו הפירות ומתו בלא בנים וירש אותה שמעון לא זכה שמעון בפירות אלא יורשים הבאים משלשלת ראובן או ההקדש לפי שזה היה דעת המקדיש ולא שיזכה בפירות מי שאינו מזרעו:

ג **כללא** דמלתא הבא משלשלת ראובן זכר או נקבה זוכים בפירות ואם תמו זכה ההקדש ודין קדימת הזכרים על הנקבות כדין שאר נחלות אם לא היה שם תנאי מפורש:

תשובה רסב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי עלה דאמר עולא בפ' העור והרוטב דבר תורה עור אדם טהור ומה טעם אמרו טמא גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטוחין וק"ל

דלא אשכחנא בשום דוכתא דחשו חכמים למלתא דלא שכיחא ודבר זה אינו מצוי כלל ואפילו עכו"ם היו מרחיקים דבר זה:

ב **תשובה** קושיא חזקה היא זו והתוספות הקשו עוד וז"ל ואע"ג דעור כל אדם אסור בהנאה ואסור לעשות מעורו שטוחין. ותירצו מ"מ לא הוי גזרו רבנן משום הך חששא אלא משום אביו ואמו דחמיר טובא ע"כ: והשתא קשיא טפי כיון דאביו ואמו חמירי טובא כ"ש שלא יבוא לעשות דבר זה וה"ל מלתא דלא שכיחא ולא הוה להו למגזר. עוד הקשו המפרשים מאן דלא חייש לכבוד אביו ואמו לא חייש נמי לטומאה ותירצו דלטומאה חייש כדי שלא יפרשו אחרים ממנו ומשום הכי חמירא להו טומאה מכיבוד אב ואם. והרמב"ן ז"ל תירץ דעור אביו ואמו משום חיבתן מפשיטן. ומקיימן בידו לספוד עליהן והוא שוטחן לפניו ויש בו איסורא משום מלין מת ואינו קוברו ובזיונא נמי הוא וה"ק גזרה שמא יפשיט עור קרובים לספוד עליהן ויבוא לאחר זמן לעשות מהם שטוחין או הוא או אחר שנושאן ואינו מכיר בהן שהם של אדם ע"כ: ולפי שטה זו היה ראוי שיאמר שמא יעשה אדם עור בנו יחידו שטוח שיותר מצטער אדם על בנו יחידו מעל אביו ואמו אלא משום דאיכא בזיונא טפי נקיט לה באביו ואמו. והנכון אצלי בזה דעור האדם מועיל לפעולת הכישוף כדתניא בגמרא לגיון העובר ממקום למקום ונכנס לבית הבית טמא שאין לך כל לגיון ולגיון שאין לו כמה קרקפלין ואל תתמה שהרי קרקפלי של רבי ישמעאל מונח בראשי מלכים וכתב עלה רש"י ז"ל קרקפלין עור ראש אדם מת וזה למכשפות במלחמה ע"כ הרי לך בהדיא כי עור המת מועיל לעשות בו כישוף להנצל ממכת חרב וכיוצא בו מכל מה שיהיה העור קרוב לאדם תהיה פעולתה יותר חזקה ואין לך קרוב לאדם יותר מאביו ואמו כי מהם תכונת איבריו ופעולה זו היתה נמצאת בזמנים קדמונים והיו אומרים כי אין זה בזיון כל כך כיון שכוונתם לינצל בזכות אבותם ובעורותם ואותן עורות היו שוטחין אותן בפני הנכנסים והיוצאים או בפני הבאים כנגדם לינצל מהם וכן תמצא עד היום במעשה הסגולות והשמות צריך להראות אותם למי שרוצה לינצל ממנו ואז תפעול הסגולה פעולתה ולכן גזרו עליו טומאה כדי להפריש בני אדם מן המעשה הרע הזה והשתא ניחא שלא היו חושבין שיש בזה בזיון אבל מן הטומאה היו נזהרין. וניחא נמי דמשום עור כל אדם אע"ג דאסור בהנאה לא היו גוזרין לפי שאין פעולתו חזקה כדפרישנא ולא שכיח. וניחא נמי דאע"ג דעור כל אדם אסור בהנאה היו חושבים שאין בפעולה זו הנאה שלא היו שוטחין אותן לישב עליהם אלא להצלה בעלמא היו שוטחין וגזרו עליהם טומאה ונמנעו מן המעשה ההוא כדי שלא יתרחקו מהם בני אדם כנ"ל:

תשובה רסג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שגירש את אשתו ויש לו ממנה בת והרי היא בת שבעה והיא אצל אמה וזינתה אמה וילדה מזנות וכיון שראה ראובן כן רוצה לקחת את בתו מאצלה שלא תלמד מעשה אמה:

ב **תשובה** הדבר ברור שהדין עם ראובן דהא טעמא דאמרו ז"ל הבת אצל אמה משום דבצוותא דאמה ניחא לה והכא אנן סהדי דלא ניחא ליה בצוותא דאמה ואפי' תאמר אצל אמי אני רוצה אין שומעין לה דחיישינן שמא תהיה נגררת אחר אמה וכ"ש שכבר היא בת שבע וטועמות טעם ביאה. וגדולה מזו אני אומר שאפי' לא היה ראובן אביה חי ובאים קרובים לקחת אותם שומעין להם. ולא זו בלבד אלא אפי' אין שם קרובים ב"ד אביהם של יתומים וחייבין להוציאה מעם אמה ולהפקידה בבית אחר מהכשרים כפי ראות עיניהם מק"ו מממונם ואם חייבין לפקח על ממונם כ"ש על עצמם שלא יצאו לתרבות רעה והדבר מוסכם אצל השכל כי מעשה אבות יעשו בנים וכאמה כן בתה כ"ש בעריות שהלב חומד אותם וקרובה להתהפך לדרך אמה ולא היה כדאי לישאל עליו:

תשובה רסד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שמרדה על בעלה והלכה לבית אביה ואחר זמן גירשה בעלה אם צריכה להמתין ג' חדשים או לא ואם חסרים ב' וג' ימים לא נחוש ותנשא לפי שראית לא' מהמשכילים שרצה להתיר ונתן בה טעם משום דמלתא דלא שכיחא היא דומיא דהך דהוחלפו נשותיהם דמותרות מיד דחילוף לא שכיח או דומיא דאנוסה ומפותה:

ב **תשובה** אין לסמוך על זה כלל דחכמים ז"ל השוו מדותיהם וגזרו בכל הנשים ובהדיא אמרו אפי' היה לה כעס עם בעלה והלכה לבית אביה: וז"ל הרמב"ם ז"ל וגזירת חכמים היא שאפי' אשה שאינה ראויה לילד וכו' עד ואפי' בתולה מן האירוסין וצריכות להמתין תשעים יום ולא הוציאו מהכלל אלא ממאנת ואנוסה ומפותה לפי שלא גזרו אלא בגרושה ומה שרצה לומר משום דהוי מלתא דלא שכיחא ליתא כלל שהרי מעשים בכל יום שמורדות הנשים על בעליהן והולכות לבית אביהן ואפילו לדעתו דלא שכיח מי עדיף מאנוסה ומפותה דאי לאו משום דלא גזרו אלא בגרושה היו צריכות להמתין ולא דמי להוחלפו נשותיהן כלל דהתם לא שכיח כלל: כללא דמלתא דאין לנו להוציא מכלל הנשים אלא אותם שהוציאו חכמים ז"ל ואין לנו לחדש סברות מהכרס להקל ודבר ברור הוא אלא שיש לדקדק בלשון הרב ז"ל דקאמר וגזירת חכמים היא שאפילו

אשה שאינה ראויה לילד משמע דאשה הראויה לילד הוי מדאורייתא דכתיב להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך. ובתוספות כתבו דאסמכתא היא דהבחנת הזרע מדרבנן הוא והא דגזרו בלתי ראויה לילד אטו ראויה אין זו גזרה לגזרה אלא כולה חדא גזרה היא בכל הנשים המתגרשות. ואיפשר לפרש דברי הרב ז"ל על דרך זה כי מה שכתב וגזרת חכמים הוא שאפילו אשה וכו' ה"ק ובכלל גזירת חכמים היא שאפי' אשה וכו' והכי משמע מדכתב בתר הכי הממאנת אינה צריכה להמתין לא גזרו אלא בגרושה משמע דכל גרושה מגזרת חכמים היא. כל זה כתבתי להסכים הסברות אבל פשט לשון הרב משמע דהבחנת הזרע באשה הראויה לילד הוי מן התורה ושאר הנשים כולם גזרה דרבנן והכי משמע מדמייתינן קרא לראיה להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך. ומה שכתב לא גזרו אלא בגרושה הכי פירושה לא גזרו בקטנה אלא בגרושה אבל בממאנת שיוצאת בלא גט לא גזרו דלא מיחלפא בשאר נשים:

תשובה רסה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שהיו בהורמוז וראובן היה חייב לשמעון ת"ק פרחים זהב ונתן לו משכון אבנים טובות ופרע לו עד שלא נשארו אלא נ' פרחים וכשבא לתבוע משכונו אמר שנאבד ממנו ולפי שהיו נחפזים ללכת אחד למזרח ואחד למערב כתבו כתב ידם וזה נסחו מודה אני החתום למטה איך היה לי חוב על ראובן ב' אלפים וחמש מאות לריש הורמוז ונתן משכונות ביד ישראל א' גוהרי שמו פלוני והראה משלש אגודות של בגד ה' רובינוש כל א' ד' קירט וה' חותמות של אבנים וקמ"ט רובינוש עוד ז' רובינוש ואמר אותו ישראל גוהרי אלו שהראה שוים כנגד המעות ולא ראיתי כי אם אגודות מקושרות לפי דברו של ראובן היו ששה ולפי דברי היו ארבעה ואחר זה כמה ימים בא ראובן יום ששי ליתן אלו המשכונות לישמעאל א' ליקח מעות ליתן לי ולקח כל מה שהראה בחוץ החמשה רוביניש וחמשה חותמות וקמ"ט רוביניש וז' רוביניש ואגודה א' של בגד ליקח מהעכו"ם ש' סולטניש ונתן הכל לישמעאל חוץ מאגודה א' שלא ראיתי אותה בראשונה שהיתה מקושרת והשאר שהוא אומר ששה אגודות מקושרות נשארו בידי ואני ראיתי ארבעה וראובן אמר לי תן לי הכיס שנשאר ואני אמרתי לו עד שננקה החשבון ויום שבת נאבד מביתי עם שני קניוטש של זהב ושתי חותמות זהב ומעט מעות אחר וכיס של ראובן עם האגודות של הבגדים הקשורים שנשארו במשכון שארית החשבון והיום הזה נשאר לי ביד ראובן חמשים סולטניש זהב ובשביל שהזמן קצר וחפציו בספינה והמוסם לא נשאר זמן לישב בחשבון הוצרכנו

לכתוב זה בינינו והנכסים שנאבדו אולי ימצאון ואוליכם עמי בע"ה אם ימצאו בחותם שהיו שהוא חותם הישראל הגוהרי אשר היו בפקדון בראשונה בטוב ואם לא ימצאו בחותם שימצאו פתוחים יחתום אותם הישראל הנזכר ובחותם בו"גא פרוח כהן ויכתבו החתימה בזכרון עדות שאילך עמי בע"ה ואם ח"ו לא ימצאו נשב בדין תורה שנינו יחד לקבל הדין עלינו בחפצים שנאבדו של ראובן הנזכר ובחוב שלי אני פלוני על ראובן שהם חמשים סולטניש זהב והיה זה יום ג' י"ג יום לחדש חשון שנת השי"ב ליצירה פה הורמוז ולפי שזה אמת חתמנו שמותינו פלוני ופלוני ושאלת אודיעך הדין עם מי:

ב **תשובה** לפי שאין שמעון לפני אני צריך לפרש כל הטענות שיכול שמעון לטעון. הדבר ברור ששומר המשכון חייב בגניבה ואבידה ולא מיבעיא מה שהוא כנגד החוב אלא אפילו מה ששוה יותר מהחוב חייב לשלם דאגב ההיא הנאה שהוא בטוח מחובו נעשה שומר שכר על הכל ואם שניהם מוסכמים כמה היו שוים הד' אגודות אשר מודה בהם שמעון שנשארו בידו משכון על שארית החשבון ישבע שמעון שלא היו אלא ד' ואם היו הד' שוין יותר משארית החשבון שהם חמשים פרחים פורע שמעון לראובן היתר על החמשים. ואם היו שוין פחות משלים ראובן עליהם עד החמשים. ואם טוען שמעון אני יודע הד' אגודות שוות יותר על שארית החשבון אבל איני יודע כמה שוין יותר הרי זה משלם כל מה שיאמר ראובן שהיו שוין ונוטל בלא שבועה לפי שהוא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע אבל יש לו להחרים על מי שטוען שקר מתקנת הגאונים ז"ל והוא שיטעון דבר שהוא אמוד בו או אמוד להפקיד אצלו. ואם טוען שמעון איני יודע כמה היה שוה שזו נראה שהיא עיקר טענתו שאמר ולא ראיתי כי אם אגודות מקושרות נשבע שמעון שאינם ברשותו וכולל בשבועתו שאינו יודע שדמיו על החוב אפילו פרוטה ויפטר שהרי לא חייב עצמו בכלום וילך החוב כנגד המשכון. ואם טוען שמעון שלא היה שוה אפי' כנגד החוב וראובן טוען ששוה כך וכך יותר מהחוב שניהם נשבעין כיון שזה תובע וזה תובע ישבע שמעון שבועת התורה שאינם ברשותו ונאבד וכולל בשבועתו שלא היה שוה יותר משארית החשבון וישבע שאינו שוה פחות משארית החשבון ואין אחד נותן לחבירו כלום ובנ"ד פטור ראובן משבועה לפי שטענת שמעון היא שמא שהרי הוא אומר שלא ראה כי אם אגודות מקושרות ונמצא שאין טענתו אלא שמא לא היה שוה כנגד שארית החשבון לפיכך נשבע שמעון שאינם ברשותו שנאבדו וכולל בשבועתו שאינו יודע שדמיו יתר על החוב אפי' פרוטה וראובן פטור משבועה. ואם טוען שמעון פקדון היו בידי אין שומעין לו שהרי הודה שאמר לו ראובן תן לי הכיס ואני אמרתי לו עד שננקה החשבון משמע דבתורת משכון תפיס ליה. ומה שטען שנאבדו עם החפצים שלו

אינה טענה ליפטר דאפי' קים לן דלא פשע חייב בגניבה ואבידה וכ"ש שאין זו טענה לפוטרו משבועה שהחפצים שלו יכול לשמור אותן בכל מקום שירצה אבל הפקדון צריך לשומרו יפה ואין זה ענין לנדון שלנו ולפיכך לא אאריך בו. ועל דרך זה אם נמצאו האגודות פתוחות וטוען ראובן נגנב מהם ושמעון אומר איני יודע כמה היו ואם נגנב מהם או לא נשבע שמעון שבועת התורה שלא שלח בהם יד ושאינו יודע שנגנב מהם ואחר כך נראה אם מה שנשאר באגודות שוה כנגד החוב נוטל ראובן המשכון ונותן לשמעון החמשים פרחים ואם אינן שוין כנגד החוב ישבע ראובן שלא היה שוה המשכון פחות משארית החשבון וכל אחד עומד בשלו. ואם הודה שמעון שנגנב מהם וטוען כי מה שנגנב עם מה שנמצא לא היה שוה יותר מחובו אפי' פרוטה נשבע על זה ונפטר ואם הודה שמעון שנגנב מהם ושהיו שוין יותר משארית החשבון אבל איני יודע כמה שוין יותר הוי מחייב שבועה ואינו יכול לישבע ונוטל ראובן כל מה שיאמר שהיו שוין על הדרך שכתבתי למעלה. ואם יש עדים שראו האגודות בשעת שלקח אותם שמעון והם בקיאין בשומתן עושין על פיהם אם ישומו אותם ביותר משארית החשבון נותן ראובן לשמעון היתר ואם ישומו אותם בפחות משלים ראובן לשמעון הפחות:

תשובה רסו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד אצל שמעון צרור קטן חתום ופשע בו ונגנב ראובן אומר מלא מרגליות היה ושמעון אומר אינו יודע מה היה בו כי צרור היה שיש מי שרוצה לדמותה להיא דירושלמי דההוא דאפקיד גבי חבריה שק צרור וגו' וכתבה הריא"ף ז"ל סוף פרק המפקיד והרמב"ם ז"ל פרק ה' מהלכות שאלה ופקדון:

ב **תשובה** לא דמיא להך כלל דהתם אפילו נאמר שהיה מלא סוגין שוין מיהא שוה פרוטה והוי מחוייב שבועה מן התורה ומתוך שאינו יכול לישבע נוטל אידך בשבועה אבל הכא שמא עפר או אבנים היה מלא שאינו שוה פרוטה ונמצא שלא חייב עצמו בכלום ולא נתחייב שבועה ואין שכנגדו נשבע ונוטל ואיהו דאפסיד אנפשיה דלא אודעיה מה אית בגוויה דלינטריה נטירה מעליא הילכך כיון דאיכא למימר שהצרור עם מה שבתוכו לא היה שוה פרוטה נמצא שלא חייב עצמו בכלום בשאמר איני יודע וישבע שאינה ברשותו וכולל בשבועתו שאינו יודע ששוה הכיס עם מה שבתוכו שוה פרוטה ונפטר. וחילוק כזה להרב הלוי ן' מיגש וז"ל אם תשאל כיון שאלו אמר ברי לי שסוגין היה מלא לא היה חייב שבועה אלא הסת כדין טענו חיטין והודה לו בשעורים עכשיו שאמר שמא יהיה זה כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע שנשבע הסת שאינו

יודע ונפטר. ותירץ הוא ז"ל כשאמרו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע שפטור לא אמרו אלא דוקא בשאינו מודה לו בודאי משום דבר ולפיכך נשבע שאינו יודע ונפטר אבל כיון שהוא מודה שחייב לו ואינו יודע מה הוא אין אומרים ישבע שאינו יודע ויפטר אלא נשבע הלה ונוטל. וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל אף הכא בנ"ד אינו מודה לו בכלום כיון דאיפשר דליכא פרוטה בהודאתו ועיקר הדין של הירושלמי דבר של תימה הוא דלא היה לו לנפקד לידע מה היה בכיס דמלתא דשכיחא הוא שאדם מפקיד אצל חבירו שקין וכסין מלאים ואינו יודע מה יש בתוכן אלא שתקנו חכמים גבי מפקיד שישבע ויטול כמו שתקנו גבי נגזל וכו' הרי אתה רואה דעיקר הדין תקנה הוא והבו דלא לוסיף עלה. והכי משמע נמי מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל וכן כל שומר שנתחייב לשלם ואמר איני יודע כמה דמים אני חייב לשלם והבעלים אומרים אנו יודעים וכו' ומדקאמר איני יודע כמה דמים אני חייב משמע שאם לא נתחייב בודאי בדמים פטור שהרי לא הוי מחויב שבועה ואינו יכול לישבע:

ג **כללא** דמלתא הוי כאומר איני יודע אם נתחייבתי לך דחייב פחות משוה פרוטה לא הוי חיוב תדע שהרי אם היה אומר אני יודע שהיה הצרור מלא עפר שלא היה שוה פרוטה היה פטור אפילו משבועה דאין כאן הודאה ואין כאן ממון השתא דאמר איני יודע שמא עפר או אבנים היה מלא נשבע שאינו יודע ופטור:

תשובה רסז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בבהמות שנשחטו ונבדקו יחד ואח"כ חתכם לחתיכות הראויות להתכבד ושוב נמצאת אחת מהן טריפה מהו אי אזלינן בתר זמן העירוב ובאותה שעה לא היו ראויות להתכבד ובטל או דילמא אזלינן בתר השתא ואינה בטלה:

ב **תשובה** הדבר ברור דלא אזלינן אלא בתר השתא שהרי עתה שנמצאת הטריפה אתה בא לבטלה ובאותה שעה כבר נעשו כלם חתיכות הראויות להתכבד לפני האורחים ולא בטילו. ומיהו אם היו מקצת בהמות גדולות ומקצתם קטנות ונמצאת הריאה טרפה בא' מן הקטנות ומכיר החתיכות של הקטנות אותם הקטנות אסורות והשאר מותרות וכן בהפך ואתה אל תתמה שהרי חתיכת בשר האיל ניכר מבשר הטלה וכן העז מן הגדי וכן השור מן העגל ואפילו בשר שור של פטם ניכר משאר בשר שור לפיכך אם יש בקי שמכיר בחתיכות אותם שהם בכלל הספק אסורות והשאר מותרות ואני ראיתי שוחט ד' או ה' שוורים ואחר שנחתכו לחתיכות מכיר חתיכה זו של שור פלוני וחתיכה זו של שור פלוני ועדיף האי מטביעות עינא וסומכין עליו אף על גב דאתחזק איסורא:

תשובה רסח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי ששמע שמועה בין השמשות קרובה ומנה אבילות מאותו יום אי אמרינן בסוף האבילות מקצת היום ככולו או לא:

ב **תשובה** ספק אבילות להקל אמרינן אבל תרי קולי דסתרן אהדדי לא אמרינן שבתחלת האבילות חשבינן בין השמשות מן היום ובסוף האבילות חשבינן בין השמשות מן הלילה הוו תרי קולי דסתרן אהדדי אלא צריך להמתין לדעת הרמב"ן ז"ל עד שיהיה לילה גמורה לפי שהוא ז"ל סובר מקצת הלילה ככל היום ולדעת רוב הפוסקים מקצת היום ככולו אמרינן מקצת הלילה ככל היום לא אמרינן וכן נהגו לישב עד אחר התפלה עד שילכו המנחמים וברור הוא:

תשובה רסט

א **שאלת** ממני ביבמה שהיא בארץ ישראל והיבם חוצה לארץ אם כופין אותו לעלות לא"י ליבם או לחלוץ:

ב **תשובה** גרסינן בשילהי זה בורר אמר רב ספרא א"ר יוחנן שנים שנתעצמו בדין וכו' והיבמה הולכת אחר היבם להתירה וא"ר אמי אפי' מטבריא לצפרי: ופרש"י ז"ל אע"פ שישיבת טבריא גדולה משל צפרי ע"כ וכתבוה כל בעלי הלכות והריא"ף ז"ל בפרק מצות חליצה. וילפינן לה בגמרא מדכתיב וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה ומשמע סתם אפי' עירה א"י ועירו חוצה לארץ: ומדר' אמי נמי איכא למשמע דאמרינן צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה וכ"ש שאין מוציאין מב"ד יפה ואפ"ה אמרי הכא אפי' מטבריא לצפרי משמע דגזירת הכתוב הוא וא"כ אפי' מא"י לחוצה לארץ הולכת אחר היבם: ומדכתבו אותה כל בעלי ההלכות סתם משמע דבכל גוונא היא ואע"ג דאין כופין את האשה לצאת מא"י אלא יוציא ויתן כתובה מ"מ אין כופין אותו לעלות אלא שולח לה גטה אבל חליצה אי איפשר ע"י שליח ולפיכך הולכת אחר היבם בכל מקום שהוא אבל לכוף אותו שיעלה לא"י לא שמענו:

תשובה רע

א **שאלה** מרודוס יורנו מורנו ראובן מכר לשמעון סחורה בתוך הספינה וראובן נתן תחלה לספן חצי שכירותה והסכימו שיפרע שמעון לראובן כל ההוצאות שעשה על הסחורה כמכס וזולתו ובכלל חצי שכירות הסחורה ופרע שמעון לראובן כל הסחורה וכל ההוצאות ושלח שמעון הסחורה ליד המורשה שלו והספן לא הזכיר לו מה שלקח

מראובן ולקח שכירות הסחורה משלם ועתה תובע שמעון מראובן שיתן לו חצי שכירות הסחורה: ילמדנו רבינו הדין עם מי לפי שיש דיין שחייב את ראובן ושכרו כפול מן השמים:

ב **תשובה** מי שחייב את ראובן לא דן יפה או דילמא לא סיימוה קמיה דכיון דידע שמעון שפרע ראובן לספן חצי השכירות ה"ל לאודועי למורשה שלו וכיון דלא אודעיה איהו דאפסיד אנפשיה: וגדולה מזו אני אומר דאפי' אודעיה וכפר הספן שלא קבל מראובן כלום פטור ראובן שע"מ כן קנה ממנו הסחורה ומ"מ אם טוען שמעון שלא נתן ראובן לספן כלום יברר ראובן שנתן או ישבע ויפטר וזה ברור מאד אצלי:

תשובה רעא

א **עוד** ילמדנו רבינו שמעון שנעשה שומר תכשיט אחד של ראובן בשטר ושמעון הפקיד התכשיט הנז' ביד לוי ולוי שומר שכר לשמעון ונגנב מבית לוי והשתדלו שלשתם למצוא הגנב ולא נמצא עד שנתייאשו כולם ממנו ושמעון כמחשב שאין תקוה עוד נתפשר עם לוי בכמו עשירית מה ששוה התכשיט גם ראובן בראותו כי אין תקנה למצוא הגניבה מחל לשמעון. אחר כך נמצאת הגניבה וגבה לוי מהגנב התכשיט הנז' ושמעון תובע את לוי ואומר שאם נתפשר עמו היה בחושבו שלא ימצא התכשיט אבל כיון שנמצא שיחזירהו לו וראובן תובע את שמעון זו הטענה בעצמה ושמעון משיב והלא כבר ידעת בפשרתי עם לוי ואם כוונתך כשמחלת לי היתה בעבור שחשבת שאין תקנה למצוא התכשיט למה לא תבעת ממני מה שנתן לי לוי אבל מחלתם לי השיב ראובן בעבור שלא נתן לך לוי אלא דבר מועט ולא הייתי רוצה לתבוע ממך דבר מעט כזה ילמדנו רבינו הדין עם מי ושכר הרבה יטול מאת האדון ה' צבאות:

ב **תשובה** קי"ל מחילה בטעות ופשרה בטעות חוזר הילכך חוזר התכשיט לבעליו ומחזיר שמעון ללוי מה שלקח ממנו דאי לא תימא הכי נמצא שמעון עושה סחורה בפרתו של ראובן וברור הוא:

תשובה רעב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שנשבע לפרוע לחבירו בחדש מרחשון אם חייב לפרוע קודם שיכנס ר"ח שהוא סוף מרחשון או דילמא אינו חייב עד סוף יום ר"ח הראשון:

ב **תשובה** כבר ידעת כי בנדרים ושבועות הלך אחר לשון בני אדם ור"ח כסלו קרו ליה ולא סוף חשון הילכך חייב לקיים שבועתו קודם שיכנס ר"ח וכן כתב הריטב"א והר"ן

ז"ל על ענין כתיבת השטרות שכותבין בר"ח פלוני ואין כותבין על שם חדש שעבר כלל ואם כתב כן הוי שטר מוקדם ופסול אלא כותב ר"ח פלוני ואין צריך לכתוב ביום שלשים דבשטרות ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם ור"ח פלוני קרו ליה וכן הוכיחו מסוגיית נדרים פרק קונם יין. ואני כתבתי בתשובה שנכון לכתוב לכתחלה יום שלשים לירח פלוני שהוא ר"ח פלוני להסתלק מן הספק דשטר מאוחר דאע"ג דשט"ח המאוחרים כשרים מ"מ לכתחלה צריך לכתוב כהוגן אבל מלתא דפשיטא דר"ח כסלו קרו ליה ולא סוף חשון ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם: וגדולה מזו כתב הר"ן ז"ל שאם בא לכתוב ביום החדש השני כותב שני לחדש אע"פ שהוא ראשון למספר ימי החדש כיון שהוא שני לר"ח ע"כ: ומ"מ מסתברא לי שאם אמר לו שבועה שאפרע לך קודם שיכנס חדש כסליו אם פרע לו ביום ר"ח הראשון אינו עובר שעדיין לא נכנס כסליו דנהי דקרו ליה ר"ח כסליו מ"מ לא קרו ליה מכלל כסליו הכי הוה מסתברא לי אלא שמלשון הר"ן ז"ל לא משמע הכי והחושש לחומרת השבועה תבוא עליו ברכה:

ג **שוב** ראיתי בחיבור פסקים נראה שהוא מספר התשב"ץ וז"ל כשיש שני ימים בר"ח אייר ביום ראשון צריך לכתוב ר"ח אייר שהוא שלשים בניסן ואין לכתוב בסתם בר"ח ניסן אלא כדפרש"י וכן משמע פרק מי שהיה נשוי וביום שני יש לכתוב בסתם בא' באייר ע"כ:

תשובה רעג

א **שאלת** ממני מאי איכא בין טעם כעיקר להיתר מצטרף לאיסור דכיון דנפקי מתרי קראי משמע דמשכחת זה בלא זה גם לישנא לא משמע דחדא מלתא נינהו:

ב **תשובה** תרי מילי נינהו ומשכחת להו זה בלא זה כיצד טעם כעיקר בלא איסור מצטרף להיתר כגון שיעור פרס מן ההיתר שקבל מן האיסור טעם כל כך גדול כאלו היה נמחה בו ממשו של איסור כזית האוכל כזית בשיעור אכילתו חייב ואעפ"י שאין בו ממשו של איסור כלל אלא מטעמו וזהו טעם כעיקר בלא היתר מצטרף לאיסור שהרי אלו אכל מקצת פרס זה אינו חייב נמצא שאין ההיתר מצטרף לאיסור. היתר מצטרף לאיסור בלא טעם כעיקר כיצד כגון שנתערבו חצי זית שומן וחצי זית חלב שהאוכל כזית זה חייב אעפ"י שאין בו מטעמו של איסור אבל בטעמו של איסור כיון שאין בו מגופו של איסור לא היה חייב. הרי למדת שאיפשר לומר היתר מצטרף לאיסור אפילו למאן דלא ס"ל טעם כעיקר ואיפשר לומר טעם כעיקר אפי' למאן דלא ס"ל היתר מצטרף לאיסור מיהו טפי חמיר טעם כעיקר מהיתר מצטרף לאיסור דלכ"ע לית להו היתר מצטרף לאיסור אלא

בקדשי' וטעם כעיקר אית להו בין לרבנן בין לר' עקיבא בכל האיסורין כדמוכח סוגיית אלו עוברין ואפילו לפי סוגיית גיד הנשה לדעת התוספות טעם כעיקר בכל האיסורין מדאורייתא ולדעת רש"י ז"ל טעם כעיקר בכל שאר האיסורין מדרבנן אבל אין היתר מצטרף לאיסור בשאר האיסורין לחוש בו כאלו אכל שיעור שלם אלא תליא בפלוגתא דר"י ור"ל באוכל חצי שיעור. ונ"ל בטעמו של דבר דבשלמא טעם כעיקר ראוי להחמיר בו שהרי נתפשט האיסור בכל השיעור שהוא אוכל וחזר הכל חתיכה דאיסורא אבל היתר מצטרף לאיסור האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ולא אכל שיעור שלם מן האיסור. אבל בקדשים משום דחמירי היתר מצטרף לאיסור:

תשובה רעד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בעדים שקנו מראובן שחייב לשמעון מנה וכתבו לו את השטר וכשבאו לתת לו את השטר ראה שיש בו קצת טשטושין והכתיבה רעה בדבר שאין פוסל את השטר ולא רצה לקבלו ואמר לסופר כתוב לי אחר מתוקן יפה אם רשאין העדים לכתוב לו אחר או דילמא כבר עשו העדים שליחותן:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר שכבר עשו העדים שליחותן ושוב לא יכתבו לו שטר אחר אלא מדעת הלוה וכן נראה מלשון הר"ן ז"ל שכתב פרק התקבל וז"ל ויש מי שכתב דדוקא בגט הוא דאמרינן דאם אבד כותבין אפי' ק' פעמים וכן בשטרות שמחוסרות נתינה שאין המקבל זוכה בהם עד שיגיעו לידו אבל בשטרות שאין מחוסרות נתינה כגון שטר שכתוב בו קנין דמשעת קנין שעבד נפשיה כיון שנעשה השטר ונכתב כהוגן עשו עדים שליחותן ושוב אין כותבין ונותנין שלא אמר אלא כעין גט שאינו כלום עד שיגיע לידה ע"כ. וכיוצא בו כתב נמוקי יוסף פ' גט פשוט וז"ל אבל בשטרי מקח וממכר אם אמרו העדים כתבנו ונתננו לו כותבין ב"ד דאלו עדים שעשו שליחותן אין חוזרין ועושין שליחותן דכיון דקנו מיניה באחריות לא היה דעתו אלא שטר אחד ולאותו בלבד עשאן שלוחים ע"כ. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח שאין הדברים אמורים אלא לדעת בעלי סברא זו דמשעת קנין שעבד נפשיה שאין השטר מחוסר נתינה כלל הילכך כבר עשו העדים שליחותן משעה שחתמו את השטר ואין כותבין אחר אלא מדעת הלוה כיון שהשטר הראשון היה כשר: אבל ר"ת והריא"ף ז"ל וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל וקצת מפרשים דלא זכה עד שיגיע השטר לידו ולא אמרינן משעת הקנין שעבד נפשיה הילכך כל זמן שלא הגיע השטר ליד המלוה עדיין לא עשו העדים שליחותן וכותבין לו אחר וכבר ידעת כי דברי הגאונים הם דברי קבלה וכ"ש שבכל הגלילות הללו נהגו כהריא"ף

והרמב"ם ז"ל והכי משמע פשטא דמתני' פרק יש נוחלין מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה בו על ירכו וכן הא דמצי גטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנות ושוברין. והריטב"א כתב שדעת הרמב"ם משעת הקנין משתעבד:

תשובה רעה

שאלת ממני על מה שכתבתי בתשובה לאכסנדריאה בראובן שנשא שתי נשים ושעבד להם מטלטלי אגב מקרקעי כמנהג וקנה שפחה ומטלטלין אחר שנשא את שתיהן וכל א' דרה בבית בפני עצמה והניח השפחה והמטלטלין בבית האחרונה והראשונה תובעת כתובתה מאלו המטלטלין ופסקתי וז"ל התשובה השלוחה לשם ע"י תנאי הכתובה חזרו המטלטלין להיות דינם כקרקעות ויש בהם דין קדימה הילכך אה השפחה והמטלטלין קנה אותה אחר שנשא את האחרונה שעבוד שתיהן שוה בהם וחולקות כפי החלוקה אשר כתב הרמב"ם ז"ל: ואם קנה אותם קודם שנשא את האחרונה הרי קדם שעבוד הראשונה ומוציאין מן האחרונה ונותנים לראשונה דקי"ל ב"ח מאוחר שקדם וגבה בקרקעות מה שגבה לא גבה וכו' וקשיא לך כיון שנשתעבדו הנכסים לשתיהן שוה וקדמה האחרונה ותפסה למה יחלוקו הא קי"ל אם קדם האחרון וגבה מה שגבה גבה כיון שהשעבוד שוה לשניהם וכן כתבו הפוסקים בהדיא והנה חשבת שזו נקראת תפיסה ומשום הכי קשיא לך ולא בא בשאלה אלא שהניח הנכסים והשפחה בבית האחרונה וזו אינה תפיסה כלל כי כל מה שיניח האדם במותו הכל הוא בתפיסת הבית ובחזקת היורש. ובשלמא אם היו מגבי לה ב"ד מה שגבתה גבתה או אם היתה תופסת ומוציאה מרשות היורשים שפיר הויא תפיסה דקי"ל דכיון שתקנו לגבות מן המטלטלין תפיסה לאחר מיתה הויא תפיסה אבל בנ"ד השפחה והמטלטלין במקומן עומדים וברשות היורשים תדע שאם תמות השפחה או נגנבו המטלטלין מן הבית היתה גובה כתובתה ממקום אחר ואם אתה קורא לזו תפיסה לדידה נגנבו או אבדו. וא"ת אי איפשר שלא הגביה האשה המטלטלין וקי"ל הגבהה קונה בכל מקום. שתי תשובות בדבר חדא דלא אמרינן שמא הגביה להוציא מחזקת היורשים. ותו דלא אמרינן הגבהה קונה אלא במי שמכוין לקנות אבל אשה זו אינה מכוונת לקנות אלא משתמשת במטלטלין כדרך שהיתה משתמשת בחיי בעלה והיא חושבת שהכל בחזקתה ולפיכך אינה מכוונת לקנות בהגבהה זו. וז"ל ריב"ש ז"ל בתשובה סימן ק"ז ודע כי הנכסים שהם בבית הבעל אעפ"י שכשמת הבעל נשארו הנכסים בידה ואהלים כאשר המה אין זו תפיסה של כלום שכל התופס צריך תפיסה גמורה שיקנה הדבר באחת מדרכי הקניות אלא שאין צריך

לדעת אחרת מקנה כמו שאמרו בפ' הכותב גבי עובדא. דיימר בר חשו אזול תפסוה אינהו רב פפא ממלח מלוחי ורב הונא בריה דרב יהושע מתח לה באשלא מר אמר אנא קנינא לכולה ומר אמר אנא קנינא לכולה וא"כ הבית והתיבות והמטלטלין הכל ברשות היורשים ואינה נקראת תופסת מפני תפיסת המפתחות שאין מסירת מפתח קונה וכ"ש תפיסה ולכן אי פקח הוא הדיין וזריז ראוי לו שילך בפתע פתאום לבית המוריש ויראה הנכסים ואם לא עשתה בהם התפיסה המועלת לקנות יחזיקו היורשים והמקבלים מתנה בעד זכותם בענין שלא תוכל האלמנה להפקיע זכותם עוד ע"כ. אף בנ"ד נמי אם בשעה שבאו לב"ד שתי האלמנות אם עדיין לא תפסה האחרונה תפיסה המועלת כדמשמע לשון השאלה שכתוב והניח השפחה והמטלטלין בבית האחרונה משמע שלא עשתה בהם שום מעשה אלא כאשר היו בתחלה או חולקות בשוה כאשר כתבתי בתשובתי. ולפי הנראה לא נחלקו בזה אלא שחשבו שזו תפיסה גמורה וליתא כדכתיבנא. אבל אם תפסה כגון שהוציאה אותם מן הבית או שהגביה אותם לזכות בהם או שתבע אותם הבעל בחייו ולא רצתה ליתנם לו ואמרה לשעבוד כתובתי אני תופסת וכ"ש אם הבעל בעצמו התפיסן לשעבוד כתובתה הדבר ברור שזכתה בהן: ומה שנסתפקו הוא כיון שאין השפחה נקנית באגב ובשלמא למאן דאמר עבדא כמקרקעי דמו ניחא שנשתעבדה השפחה אבל למאן דאמר כמטלטלי דמי אלא שאינם נקנים באגב מאי איכא למימר. ואין זה אצלי ספק שאם לא נשתעבדה השפחה לאחרונה גם לראשונה לא נשתעבדה אלא מאי אית לך למימר כיון שנשתעבדו המעות שקנה בהם השפחה נשתעבדה השפחה גם לשנייה נשתעבדה דאימור המעות בעצמן לא קנה אלא אחר שנשא את האחרונה: וא"ת הניחא אם קנה את השפחה במעות אלא אם נפלה לו בירושה או נתנו לו במתנה במה שעבד אותה ויש לומר דנשתעבדה בתקנת הגאונים ז"ל דתקינו מטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה וגובה ממה נפשך אי מקרקעי או מטלטלי:

תשובה רעו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי ששומע בברכת מזון אם הוא טוב לברך לעצמו או שישמע מפי המברך:

ב **תשובה** כבר נהגו העולם לברך לעצמן והטעם לפי שאין יכול לכוין עם המברך מלה במלה ונמצא משמיט תיבות מן הברכה ומ"מ לא יתחיל עד שיגיע המברך להזן את הכל משום דמספקא לן עד היכן ברכת זימון ואיכא מ"ד עד נודה לך כו' הילכך עד שיברך הזן את הכל ויענה אמן ויתחיל ויענה אמן ויתחיל ברכת המזון: וה"מ לכתחלה אבל

בדיעבד יצא אע"פ שלא כיוון עם המברך מלה במלה כיון ששמע עיקר הברכות וענה אמן יצא:

תשובה רעז

א **שאלת** ממני על מי שנדר להתענות שנה א' שני וחמישי אם יכול להתיר מיד כיון דקי"ל אין מתירין בנדר עד שיחול:

ב **תשובה** ראיתי מי שכתב שיכולין להתיר קודם שיחול ואתי ממילא ואיפשר שעל זה סמכו להתיר העולם נדרים כאלו אע"פ שעדיין לא חלו: אבל נ"ל שאין הוראה זו נכונה ואין ראוי לסמוך עליה שהרי כתב הרמב"ם ז"ל פרק ו' לפיכך אם היה עומד בניסן ונשבע שלא יאכל בשר שלשים יום מר"ח אייר וניחם אינו נשאל עד שיכנס אייר ע"כ: והא הכא אתי ממילא ואפ"ה אין נשאל עד שיחול בנ"ד נמי אין מתירין לו עד שיכנס יום שני ראשון של השנה שנדר:

תשובה רעח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שאמר לחבירו שיהיה בעל ברית שלו כלומר שישב על הכסא להחזיק בתינוק בשעה שמלין אותו ועתה חוזר בו ורוצה ליתנו לאחר:

ב **תשובה** לא פירשת אם הוא קודם שנולד הולד או לא. אם הוא קודם שנולד הדבר ברור שיכול לחזור בו דלא עדיף מקנין דקי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. אבל אחר שנולד הולד אין יכול ליתנו לאחר לפי שכבר נהגו כל ישראל שמקנים זאת המצוה ע"י דבור בעלמא וכבר ידעת כי המנהג עיקר גדול בכל כיוצא בדברים אלו ראיה מהא דאמרינן במציעא האי סיתומתא פי' רושם שרושמין בחביות קניא ובאתרא דקניא ממש קניא. הא קמן דאע"ג דלא קנה בא' שדרכי הקנין קנה מפני המנהג הכא נמי הואיל וכן הוא המנהג צריך לקיים דשארית ישראל לא יעשו עולה וגו' ומינה נמי דהמנהג הוא מה שאינו קנין לעשותו קנין מפני המנהג אבל בדבר שאין מועיל הקנין כגון דבר שלא בא לעולם לא מצינו שיועיל המנהג וכן ראיתי כתוב בשם רבינו יחיאל ז"ל:

תשובה רעט

א **שאלה מרודוס** על פסק אשר פסקו שני בעלי תורה בצוואת ש"מ וז"ל אחר שסדר דבריו וחלק שחלק אמר שאר כל נכסיו מקרקעי ומטלטלי לבנו הנז' ואמו תהא אפטרופוסית כל ימי חייה ולית מי שימחה בידה ואה ח"ו יפטר הנער לא יוכל שום יורש לתבוע מאשתו אם הנער הנז' כל ימי חייה שום דבר אלא בשעת פטירתה תחלק היא

הנכסים כמו שתרצה ע"כ. ושוב מת הנער וקמו היורשים וערערו ובאו לפני ב"ד ופסקו וז"ל הפסק אחרי אשר שמענו טענות כ"ר וכ"ר פלוני שטוענים על פלוניתא אלמנת פלוני מה שנ"ל בדין הוא שהנכסים שהניח פלוני בעלה תהא אלמנתו שולטת ואפטרופוסית עליהם כמו שצוה בעלה אמנם תתן חשבון לבנותיה או לחתניה התובעים בעד נשותיהם לדעת כל מה שיש בידה ממעות ומטלטלין וקרקעות ויטילו חרם בפניה אם נתנה לאיזו מן הבנות איזו מתנה אחרי מות בנה ואם נתנה יחזירו המתנה לידה וכן החובות אשר הם ביד איזה קרוב שראוי לירש ויש חשש שמא היום או מחר יכפור או יחזיק במה שבידו יוציאו המעות שביד הקרובים ויתנום לאחרים להרויח כמנהג או הקרובים יתנו משכונות ביד האלמנה או ערבים טובים כדי שיהיו הנכסים בטוחים ולא יחזיק כל אחד בהם וכן ישביעו לאלמנה הנז' שבשום זמן לא תתן שום דבר לשום אחת מהבנות אם לא שתתן לכל א' בהשואה מפני שהיא אפטרופא לבד ואין יכולת בידה לתת מהנכסים למי שתרצה זה נלע"ד פלוני פלוני. תשובה איברא שאם היה הפסק דין בסתם הייתי אומר בדרך פשרה פסקו כן כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות ולא הייתי משיב על זה דבר דבי דינא בתר בי דינא לא דייקי אבל לפי שראיתי שכתבו מה שנראה לנו בדין וכו' משמע דמן הדין פסקו ולפיכך הוכרחתי לכתוב על השאלה ולברר כי מה שפסקו אינו מן הדין לא כולו ולא מקצתו ונראה שרצו לדמות נ"ד להההיא דאמרו בירושלמי עלה דאשה שתפסה ככר זהב למזונותיה אין מוציאין מידה ואמרינן עלה דאמרינן לה חוי מה בידיכי והא ודאי לא דמיא דהתם איירי באשה דעלמא אבל אשה שעשאה בעלה אפטרופא לא שמענו מעולם שאומרים לה ב"ד דבר דאי לאו דקים ליה דאשה מהימנא הוא לא הוה מני לה אפטרופא. וכ"ת דטעמייהו משום דאפסדה נכסים א"כ היה להם לסלקה לגמרי או למנות אפטרופוס אחר עמה אבל מתוך הפסק משמע דלא מפסדא מידי שהרי אמרו שישאר הכל בידה הילכך מה שפסקו שתתן חשבון לבנותיה וכו' אינו נכון כלל חדא כיון שהיא אפטרופא ותו דעברו על דברי המת שצוה ולית דימחה בידה. וכתב ה"מ בעוד הנער קיים אבל אחרי מות הנער יכולין לשאול ממנה חשבון הא ודאי ליתא שהרי אמר כל ימי חייה ולא תלה הדבר בחיי הנער אלא בחייה. גם מה שפסקו שיטילו חרם בפניה וכו' שמא לחרמו של ים נתכוונו שהיה להם לפרש מנכסי בעלה וכי אין אשה אלמנה יכולה לתת מתנה מנכסיה כגון מנכסי נדוניתה או מנכסי מלוג שלה או ממה שקמצה מעיסתה וכיוצא בדברים אלו שזכתה בהם בשעת מות בעלה אעפ"י שלא נשבעה שבועת האלמנה ומודה אני שאינה יכולה ליתן מנכסי בעלה כלום בחייה עד שעת פטירתה ואם נתנה אינה מתנה עד שעת פטירתה ואה תרצה להחזיר

המתנה הרשות בידה ואם תרצה שתהיה המתנה פקדון עד שעת פטירת' ובאותה שעה תקיים המתנה או מבטל' שהרי צוה שלא ימחה אדם בידה וא"ת א"כ תוכל ליתן מתנות לאחרים ולעשות בנכסי' מה שתרצה כדמשמע פשט לשון הצוואה שכתוב בה תחלק הוא הנכסים כמו שתרצה הא לא קשיא דקי"ל לעולם אומדין דעת הנותן או המצווה ולא היתה כוונת המצווה שתתן היא הנכסים לאחרים שאין ראוי ליורשו דאין אדם מניח בניו ונותן לאחרים. גם לא היה דעתו שיחלקו היורשים הנכסים בחייה. אלא שהוא תהיה מכנסת ומוציאה כל ימי חייה ולית דימחה בידה ומזה הטעם אני אומר שאם רוצה שיהיו המעות ביד מי שהם קרובים או רחוקים אין מוחין בידה אם לא שראו ב"ד שהיא מאבדת הנכסים וכאשר כתבתי למעלה. גם מה שפסקו שישביעו לאלמנה שלא תתן לבנות אלא בהשואה וכו' קרוב אני לומר שהיא שבועת שוא לפי שאני סובר שיכולה למעט לזו ולהרבות לזו כפי מה שתרצה ובלבד שיהיו יורשי בעלה שאם הכוונה שתחלוק בשוה מה צורך לכתוב מה שתרצה אלא כוונת המצווה היתה כי הנכסים יעמדו בחזקתה כל ימיה ובשעת פטירתה תחלק הנכסים לבנות כפי הזמן ההוא איפשר תהיה א' ענייה וא' עשירה ולפיכך תלה הדבר בדעתה וברצונה כפי זמן פטירתה וזה פשוט מאד לכל מי שרוצה להודות על האמת ואפי' לפי דבריהם שבועה כזו להבא לא ראיתי אלא בשבועת ביטוי או בשבועות שבין אדם לחבירו אבל שבועת הדיינים להבא לא ידענא מה היא עד שיבררו בעלי הפסק מנא להו:

ב **כללא** דמלתא אשה זו אין מוציאין מידה ולא שואלין ממנה חשבון ולא תתן דבר מנכסי בעלה אפילו ליורשים אלא בשעת פטירתה תחלק הנכסים ליורשי בעלה והחלוקה תהיה כפי רצונה וזה משמעות הצוואה כפי מה שבא בשאלה:

תשובה רפ

א **שאלת** על טבח אומן ששחט בשכר ובדק את הסכין יפה ואחר השחיטה נמצאת הסכין פגומה שנפגמה בעור אם חייב לשלם או לא:

ב **תשובה** כך נמצא בתשובות המיוחסות להרמב"ם ז"ל שחייב לשלם: וא"ת אנוס לגמרי הוא ותו דילמא במפרק נפגמה וכשרה ומן הספק אינו חייב לשלם. וי"ל שמלאכת השחיטה תלוי באימון ידים ואפי' אומן בקי יקלקל לפעמים אם לא יכוין מלאכתו היטב ולפיכך אינו באונס וכיון שיש לו שכר חייב לשלם ואע"ג דאם שהה במיעוט הסימנים פטור לפי שהדבר ספק והכי מוכח בגמ' בעובדא דמוגרמתא שאני התם שהספק נולד בדין ומצי למימר תביא ראיה דנפשטה בעיין וטול אבל הכא נולד הספק במעשה

בעצמו אם נפגמה בעור או במפרקת והיה לו ליזהר שלא יולד שום ספק כיון שנוטל שכר וישחוט בנחת באופן שלא יפגם הסכין בעור שע"י שהכה בכח נפגם הסכין. א"נ היה לו ליזהר שלא ישחוט בסכין חדה מאד שנפגמת מכל שהוא או יזהר שלא ישחוט במקום שהעור קשה. וסתם אמרו הנותן בהמה לטבח ונבלה חייב לשלם ולא חלקו בין נבלה לנבלה:

תשובה רפא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שקנה לאשתו תכשיטי זהב או כסף ושוב העני ובא ב"ח לגבות אותם והיא טוענת שהיא מיוחסת וראויה לאותן תכשיטין ועולה עמו ואינה יורדת עמו:

ב **תשובה** אם קדם שטרו למתנה כיון שכתב לב"ח דקנאי ודאקני כולם הם של ב"ח ואפי' בגדי חול וכ"ש תכשיטי זהב וכסף אלא ודאי בשקדמה המתנה למלוה קא מיבעיא לך וכגון שהדבר ברור שהיא מיוחסת אם יכולה לומר קים לי כדעת האומרים כן ולפי דעתי אינה יכולה לומר כך שחילוק זה הוא מתשובת הגאונים ואעפ"י שכתבה נמוקי יוסף בשם רי"ף ז"ל פרק המקבל נראה שאינה מתשובות רי"ף כיון שלא הזכירוה כל האחרונים והטור כתבה סימן צ"ז בשם יש אומרים ואם איתא שהריא"ף ז"ל אמרה היה כותב אותה בשמו ואפי' תימא שהיא סברת הריא"ף ז"ל הרי הרמב"ם ז"ל ורוב הפוסקים חולקין עליו ודרך כלל כל מי שלא כתב זה החילוק בין מיוחסת לשאינה מיוחסת לא ס"ל שהרי בכולהו נשי אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו הילכך כל הנשים שוות לדין זה והדבר ברור שאין יכול לומר קים לי כפלוני גאון כנגד רבים ואפי' יחיד כנגד יחיד או רבים כנגד רבים כיון דהרמב"ם ז"ל ס"ל שנוטלן ב"ח ואתריה דמר הוא הוי כאלו קבלוהו עליהם ושוב לא מצי שום בעל דין לומר קים לי כפלוני גאון כנגדו. ותו דהלכתא כבתראי והוא ז"ל ראה כל תשובות הגאונים ז"ל. ותו דבאתרא דידן עיקר סמיכות המלוה הוא על תכשיטין של כסף וזהב שיש לאדם בביתו הילכך הנכון שבפסקים שהתכשיטין של כסף וזהב נוטל אותם ב"ד אפי' שהם ביד האשה. וז"ל מ"מ ואצ"ל אם יש בהם טבעות זהב וכו' זה פשוט ומוסכם וכן כתב הריא"ף ז"ל בתשובה ובודאי אם היה דינם כדין מלבושים המשנה היתה מזכרת אותם ע"כ. ומכאן משמע שאין אותה תשובה משם הריא"ף ז"ל ואם היו מלבושים של חול נותנים אותם לאשה אף ע"פ שאינן ברשותה ובגדים של שבת וי"ט אם הם ביד האשה אין מוציאין אותם מידה ואם אינם בידה נוטלן ב"ח ועיקר טעמא דהאי פסקא דבגדים של שבת וי"ט עשה כאלו הקנה אותם לה מעיקרא

ולפיכך גם המלוה לא סמך עליהם: אבל תכשיטי זהב וכסף ומרגליות לא הקנה אותם לה מעיקרא לגמרי ולפיכך עיקר סמיכות המלוה עליהם וגובה אותם: ואעפ"י שלדעת הרמב"ם ז"ל בגדי שבת וי"ט גובה אותם ב"ח אעפ"י שהם ברשותם מ"מ כבר נהגו שלא להגבותם לב"ח חדא דאיכא כמה גדולים דפסקו הכי: ותו דאין סמיכות ב"ח על הבגדים לפי שעשויים לבלות. ותו דנעשה כאלו הקנה אותם לה מעיקרא. ומפני שאין מנהג זה קבוע לגמרי יש לדיין לומר לב"ח שיגבה תכשיטי כסף וזהב ולא בגדי שבת וי"ט בדרך פשרה ואם הב"ח יעמיד עצמו על הדין יפסוק כדעת הרמב"ם ז"ל דאתריה הוא:

תשובה רפב

א **שאלת** ממני על ראובן ושמעון שהם שותפין ויש להם ביד לוי מנה וכשבאו לחשבון הסכימו שאותו מנה שיש ביד לוי שיהיה מחלק ראובן וכתבו בזה שטר ובקנין ושבועה ושוב הלך שמעון וגבה אותו מנה מלוי ועתה אומר לראובן אמת הוא שגביתי המנ' מלוי אבל החזרתיו לך אם נאמן שמעון בטענה זו או לא:

ב **תשובה** אם אין שם עדים שלקח שמעון המנה מלוי אלא על פיו שמודה שלקחו הדבר ברור שהוא נאמן במגו דאי בעי אמר לא לקחתי נאמן לומר לקחתי והחזרתי לך דשתי הטענות שוות שאם היה טוען לא לקחתי אין שם מי שיודע בשקרו אלא לוי ועתה שטוען החזרתי אין מי שיודע בשקרו אלא ראובן אבל אם היו שם עדים בשעה שנתן לו לוי המעות אין כאן מגו דמגו במקום עדים לא אמרינן הילכך כיון שאין כאן מגו אינו נאמן לומר החזרתי: וא"ת הא קי"ל המלוה את חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים והכא נמי לא שנא: לא קשיא דהכא לאו בתורת הלואה אתא האי מנה לידיה אלא בתורת גזלה או בתורת שאלה שלא מדעת הבעלים דהוי כגזלה דכיון דקנה ראובן המנה אשר ביד לוי ובא שמעון ולקחו גזלן הוי או שואל שלא מדעת. והגוזל בעדים אם צריך להחזיר לו בעדים הוי פלוגתא דרבוותא דהרמב"ן ז"ל שאל שאלה זו מהנשיא ז"ל והשיב דאין צריך להחזיר לו בעדים אבל חכמי הדורות חלוקים עליו גם מדברי הרמב"ם נראה שדעתו ז"ל שצריך להחזיר לו בעדים וכן כתב בעל מ"מ פ"ד מהלכות גזילה ואבידה והכי מסתברא דא"כ כל הגזלנים ובעלי זרוע לא יחושו לגזול בפני עדים כיון שהם יודעים שאפי' יעמידום בדין או שיפלו בעלי זרוע ותגבר יד האמת והצדק לא יוציאו מידם דמצו לטעון החזרנו אפילו שהדין היה מוסכם היה ראוי לקנוס את הגזלנים וכ"ש שהדין במחלוקת. ותו דלא פטרינן ליה אלא בשבועת היסת ואיך מוסרים שבועה לגוזל בעדים וליכא למימר בשעשה תשובה דסתמא אמרו הגוזל את חבירו: ותו

דאם איתא שעשה תשובה היה מחזיר את הגזילה בפני עדים כדי שידעו שחזר בתשובה וליכא למימר נמי דלא גבי בלא שבועה דא"כ מצינו חוטא נשכר וא"ת במאי קני ראובן הך מנה אשר ביד לוי דבמעמד שלשתן ליכא למימר דא"כ היה לוי חייב לפרוע המנה דכיון דידע שהמנה של ראובן אמאי יהביה לשמעון ואי בקנין בתורת חליפין אין מטבע נקנה בחליפין ואי מפני השבועה נהי דחייב שמעון לקיים שבועתו אבל אין השבועה עושה קנין: וי"ל דכתוב בשטר שאותו מנה אשר ביד לוי הוא לחלק ראובן אין זו הקנאה אלא שמודה שהוא של ראובן כההיא דנפק אודיתא מבי איסור גיורא ותו דיש לראובן חלק באותו מנה קנה גם חלקו של שמעון על ידי שטר זה ובהצטרפות שני הטעמים האלו קנה ראובן המנה אשר ביד לוי ושמעון שלקחו בלא ידיעתו הוי גזלן וצריך עדים שהחזיר וכדכתיבנא לעיל:

ג **והוי יודע** שכל מה שכתבתי הוא בזמן שאין המנה אשר ביד לוי דבר ידוע לשותפות אבל אם הוא דבר ידוע לשותפות כגון שראובן ושמעון קנו הסחורה והית' ידוע שהוא של השותפו' ונתנוה ללוי למכור ונשאר המנה ביד לוי ולקחו שמעון אפי' אין שם עדים אינו נאמן במגו כי הדבר הידוע לשותפות הרי הוא בחזקת שניהם ואפילו שהוא ברשות א' מהם לא נקרא חבירו מוציא ממנו והוי כאלו שניהם תפוסים בו ואין שמעון יכול לטעון החזרתי במגו דאי בעי אמר לא לקחתי דמגו לאפוקי ממונא לא אמרינן וממון השותפות בחזקת ראובן הוי חלקו ואין המגו מועיל להוציא ממנו חלקו ויועיל המגו לחצי המנה שהוא בחזקת שמעון דמגו דאי בעי אמר לא לקחתי כיון דליכא סהדי נאמן לומר החזרתי ופורע שמעון לראובן חצי המנה ונשבע שלא החזיר לו פחות מחצי המנה וראובן נשבע שלא החזיר לו יותר מחצי מנה כההיא דשנים אוחזין בטלית:

תשובה רפג

א **שאלת** על מה שהעליתי בתשובה שהיבמה הולכת אחר היבם אפי' מארץ ישראל לחוצה לארץ אם הוא כלל לסמוך עליו אפילו שהלך היבם ממקומו למקום אחר לעולם היבמה הולכת אחריו או אם יש שום חילוק:

ב **תשובה** כתבו הראשונים בשם הרא"ה ז"ל עלה דאמרי' בגמרא פרק זה בורר אפילו מטבריא לצפרי דדוקא בשמקום דירתו בצפרי אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבוא אחריה דלא מיקרי זקני עירו אלא במקום דירתו. ובירושלמי נמי משמע הכי וכדכתיבנא בפרק החולץ ע"כ. וכתבה נמוקי יוסף פרק זה בורר: הא למדת דעיקר טעמא הוא משום דבעינן זקני עירו הילכך אם שניהם היו דרים

בעיר א' והלך משם לעיר אחרת אם קבע דירתו במקום אשר הלך לשם זקני אותה העיר נקראו זקני עירו והולכת אחריו ואם לא קבע שם דירתו אע"פ שדעתו לעקור דירתו מעירו הראשונה כופין אותו לבוא אחריה שהרי אין לו עדיין זקני עירו וכ"ש אם דעתו לחזור למקומו: ואם היו דרים בשתי עיירות והיבם הלך מעירו לעיר אחרת ולא קבע שם דירתו הרי היבמה הולכת לעירו וכופין אותו לבא גם הוא לעירו לחלוץ או לייבם: ואם העיר אשר היבם יושב בה עתה קרובה ליבמה יותר מעירו הראשונה זה נהנה וזה אינו חסר וכופין על מדת סדום והולכת היבמה אחריו: ואם לא קבעו שניהם דירתם בשום עיר כיון דליכא זקני עירו כופין אותו לבוא אחריה:

ג **כללא דמלתא** מקום דירתו עתה נקראו זקני עירו ולא מקום הלידה ואם אין לו קביעות דירה כופין אותו לבוא אחריה:

תשובה רפד

א **שאלת** אודיעך דעתי מה ראה מרדכי להכניס עצמו ואת כל ישראל בסכנה עצומה ולמה לא נדחה מפני השעה והלך לו למקום אחר כיון שראה השעה עומדת להמן:

ב **תשובה** ן' עזרא כתב שהיה ממשרתי המלך ואם היה הולך היה מתחייב בנפשו כאשר כתוב בפירושיו ואינו מתיישב כי היה יכול ליטול רשות מהמלך ללכת לאיזה מקום והנכון אצלי כי מרדכי לא אסיק אדעתיה שישלח ידו בכל ישראל וגם שהמלך ימסור אותם להרוג ולהשמיד על לא דבר וכן נראה מהכתוב דכתיב ומרדכי ידע את כל אשר נעשה משמע דבתחלה לא הרגיש ולא ידע דבר אבל על עצמו לא היה חושש שרצה למסור נפשו על קדושת ה' כמעשה חנניה מישאל ועזריה כיון שראו שהיו כל העולם משתחוים לצלם עמדו ומסרו נפשם על קדושת השם וכן עשה מרדכי ומהם למד. א"נ צפה מרדכי ברוח הקדש שעתידין ישראל לעלות לגדולה ע"י המעשה הזה ולא רצה לדחותה. וא"ת א"כ למה היה מצטער כל כך אמר שמא גרם החטא כמעשה דיעקב אבינו ע"ה שאמר הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגומר ובלשון הזה נראה ממדרשי רבותינו ז"ל:

תשובה רפה

א **שאלת** ממני על השוכר מלמד ואחר כך מצא טוב ממנו אם יכול ליתן לו מלאכה אחרת אפי' שהיא קלה מהלמוד:

ב **תשובה** אינו נותן לו מלאכה אחרת והטעם כי מלאכת הלמוד יש תועלת גם למלמד ולפיכך אינו יכול לשנותו למלאכה אחרת. וגדולה מזו אני אומר אם השכירו לבניו אינו

יכול ליתן לו אחרים דמצי למימר אלה קשי ההבנה יותר מהאחרים ואטרח יותר ולא אצליח אבל אם שכרו סתם ללמד נערים נותן לו נערים שירצה ואם לא מצא נערים נותן לו שכרו משלם כי המלמד אינו מרויח בזה להיות בטל שהוא מתקלקל כדאמרינן בהני אוכלוסי דמחוזא דאי לא עבדי חלשו וכל שכן בלמוד שגם הוא מרויח כדכתיבנא:

תשובה רפו

א **שאלת** ממני אודיעך אם מותר לקחת חטים מן השו"נה לצורך הפסח לפי שמביאין אותו בספינות וחיישינן שמא באו עליהם מים: ועוד שהשו"נה אינה מקורה ויורדין עליהם גשמים:

ב **תשובה** לגבי דינא מותר הוא דאי משום שמא באו עליהם מים אחזוקי איסורא לא מחזקינן. ואם מפני שירדו עליהם גשמים יכול לפנות החטים של מעלה ולוקח מהתחתונות וז"ל הטור ואם מעט שלג או מים נפל על התבואה יגרף החטים העליונים ויקח מהתחתונים ע"כ. אבל שומר נפשו ירחק מהם שקרוב הדבר להיות חמץ דאע"ג דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ה"מ בסתם אבל בנ"ד הדבר מפורסים שספנים משליכים עליו מים בבואם כדי שלא יחסר המדה שנותני' להם שם וכיון שהם מכוונים שיכנסו המים בתוכם אינם מניחים אותם להתייבש מיד ודמיא קצת להההיא ארבא דטבעה באישת' וכתב עלה רבינו אפרים ז"ל שהם אסורים אף על גב שלא נתבקעו אע"ג דגבי לתיתא אינם אסורים אלא א"כ נתבקעו שאני התם דעסיק בה הילכך אינם באים לידי חימוץ עד שיתבקעו אבל הכא כיון דמינח נייחי אתי לידי חימוץ ע"כ: וכיון שהדבר רגיל שנותנים עליהם מים יש לחוש. ותו מטעמא דגשמים נופלים עליהם בודאי שהם מגולין לשמים וחיישינן שמא מאותם החטים שנפל עליהם מים נתערבו באותם שהוא לוקח ובשלמא בביתו של אדם יכול לגרוף העליונות כחפצו אבל בשו"נה של המלך יר"ה אין מניחין אותו לגרוף העליונות כרצונו וקרוב הדבר מאד שמתערבות מה שלמעלה עם מה שלמטה. ותו שהמודדים מכוונים לכתחלה לערב בשעת מדידה שכן הם מצווים מהשר כדי שלא ישארו מהעליונות ודבר זה מפורסם מאד. וגדולה מזו כתב בה"ג חטין שבאו בספינה אם לחות הן או שנשתנו מראיהן בידוע שהגיע אליהם מים ואסור להשהותן בפסח אלא ליזבינהו קבא קבא כי היכי דליכלינהו קמי פסחא אבל אם יבישת הן וקשות ולא נשתנו מראיהן אחזוקי איסורא לא מחזקינן ומותרין לאכול והכי שדר רב צמח ריש מתיבתא ע"כ וכתבו דבריו האחרונים ז"ל. הרי לך בהדיא שאעפ"י שהם יבשות וקשות אם נשתנה מראיהן אסור אפילו להשהותן והדבר נראה לעין שאותם החטים של מעלה

שיורד עליהם הגשם מראיהן משונה מהאחרות והדבר קרוב לודאי שמתערב כדכתיבנא. א"כ יש לחוש וכ"ש אם הוא רואה בתוך החטים קצת חטים שנשתנה מראיהן שהדבר ידוע שמחמת המים הוא אבל שאר החטים של האוצרות הוי ספק אם נפלו עליהם גשמים ואחזוקי איסורא לא מחזקינן. גם ממה שכתב הטור משמע דיש להחמיר בנ"ד שכתב ואם מטע שלג או מים וכולי משמע דוקא כשהמים מעט אז סגי בשיגרף העליונים לפי שאין נבללים אלא מה שלמעלה אבל בנ"ד שיורדים גשמים בשופע לא סגי בגריפה לפי שהמים יורדין ומתפשטין בכל החטה עד שנעשה כמין קליפה על החטה מ"מ החטים הסמוכין לקליפה למטה נכנסין בהם המים ומשתנה מראיהן וחוזרין ומתערבין בכל החטה ודבר זה נראה הוא לעין ומה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה סימן ק"ב אינו חולק על זה:

תשובה רפז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו בת אח נשואה ונתן לה מתנה שתי מלבושים של כמכא ועתה רוצה בעלה לגרשה ואומר הבעל שהוא זוכה במתנת אשתו ורוצה להכנס לה השתי מלבושי כמכא בכלל כתובה וקצת משכילים מחזיקים בידו והאשה אומרת דודי נתן לי מתנה ולא נתן לי ע"מ שתגרשני ותקח מתנתי יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם האשה דלעולם אומדין דעת הנותן ואנן סהדי שע"מ שיקחם הבעל לא נתן לה ואפילו במוכר אזלינן בתר אומדן דעתא כההיא דהמוכר נכסיו לעלות לא"י ולגבי מתנה אמרינן בפ' מי שמת אמיה דר' זוטרא כתבינהו לנכסהא לרב זוטרא דבעיא לאינסובי לרב זביד אינסיבא וגרשה אתיא לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אינסיבי הוא והא אינסיבא אמר ליה רב הונא בריה דר' יהושע משום דאתיתו ממולאי אמריתו מלי ממולייתא אפילו למ"ד מברחת קני ה"מ היכא דלא גליא דעתא אבל הכא גליא דעתא דמשום דזיין לה בה רב זביד אינסיבא והא איגרשה ופירשוה התוספת וקצת מפרשים דכמתנה במקצת היא ובודאי בשכתבה ונתנה הנכסים וזכה בהם רב זוטרא איירי דאי לאו הכי למה צריכה לבוא לב"ד וכן כתב רשב"ם ואע"ג דהרמב"ם ז"ל פרשה בכותבת כל נכסיה אבל אם שיירה זכה מקבל המתנה שאני התם דליכא גלויי דעתא כולי האי חדא דאורחא דמלתא לתת אדם מתנה לבנו: ותו דאיכא טעמא דהא אינסיבא כדקאמר רב ביבי בר אביי אבל בנ"ד מודה הרב ז"ל דאיכא אומדן דעתא טפי שלא נתן אלא לבת אחיו ולא שיאכל אותם בעלה עם אשה אחרת ולא מיבעיא לדעת הרא"ש ז"ל דפסק כר'

אחא בההיא דגמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו אלא אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דפסק כרבנן דלא אזלינן בתר אומדנא ה"מ לאפוקי ממונא אבל לאוקמי ממונא הדבר ברור דאזלינן בתר אומדנא והכא באוקומי ממונא הוא שהרי על עיקר המתנה אנו באים לדון. כל זה כתבתי לומר כי אומדן הדעת הוא שלא נתן אלא לבת דודו ולא לבעלה ואפילו שלא היתה בת אחיו יש טעם גדול לומר שנתן אותם לאשה ולא לבעל כיון דאין דרך האנשים ללבוש מלבוש זה אלא הנשים כההיא דאמרינן פרק מי שמת ההוא דשדר פסקי דשיראי לביתיה וכו' וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות זכייה ומתנה וז"ל וכן המשלח כלים לביתו סתם והיו בהם כלים הראויים לבנות יטלו אותם בנותיו אומדן דעתא הוא שלהן שלחם וכו' וכ"ש אם ראובן אומר בהדיא שלא נתן אלא לבת אחיו הילכך כיון דאיכא הני טעמי דלאשה נתן חדא דקרובה דעתו אצל בת אחיו. ותו שהם ראויים לאשה ולא לאיש. ותו שראובן אומר שלא נתן אלא לבת אחיו הדבר ברור בלי מחלוקת שנוטלתן האשה כשאר נכסי מלוג שלה ואין שמין אותן לה בכלל כתובה וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות זכייה ומתנה וז"ל הנותן מתנה לעבד או לאשה קנה הבעל והאדון אלא שהאדון קנה לגוף והבעל קונה אותה לפירות. וכתב בעל מ"מ שהוא מוסכם: וחזרתי על כל צדדי ולא ראיתי זכות לבעל באלו המלבושים אם יגרשנה אם לא שיאמר ראובן שנתן המתנה לבעל. ואפילו לפי מה שכתב הר"ן ז"ל שלדעת רש"י ז"ל הבעל נמי קנה לגוף ה"מ אשה דעלמא אבל הנותן מלבושים לבת אחיו ודאי לא נתן לה אלא כדי שתתנאה בהם לא שיגרש אותה ויקח את מלבושיה שנתן לה דודה וכל שכן שעל הפוסקים יש לנו לסמוך:

תשובה רפח

א **שאלת** ממני על ראובן שמשכן ביד שמעון כלי הקדש אם יכולין הקהל להוציא מידו בלא דמים:

ב **תשובה** אם שמעון הכיר שהם כלי הקדש ואפ"ה משכנם לו מוציאין מידו בלא דמים דאין אדם מוכר ולא ממשכן דבר שאינו שלו ולא שייך למימר בכה"ג עשו תקנת השוק ונפקא מינה שאפילו לא היו כלי הקדש אלא של איניש דעלמא ויודע שמעון בבירור שאין אלו שלו מוציאין מידו בלא דמים. אבל אם אין יודע שהם של אחרים בזה אין מוציאין מידו בלא דמים אפי' של הקדש לפי שכל המטלטלין בחזקת מי שהם בידו וכן פסק הרמב"ם בראובן שלמד [עם] בנו של שמעון ושמעון נתן לו ספר של הקדש בעבור שכירות הלמוד שיכול המלמד לעכב הספר ולמשכנו ולמוכרו בעבור שכירותו והקהל

יתבעו משמעון (לפטור) [לגבות] הספר מיד ראובן ע"כ: ובודאי שאין הדברים אמורים אלא בזמן שלא היה מכיר ראובן שזה הספר הקדיש הוא שאם היה מכיר לאו עכברא גנב אלא חורא גנב ומוציאין מידו והוא יעשה דין עם מי שמשכנו אצלו וברור הוא:

ג **ולעניין** ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור כל השבוע כולו נקרא עם הצבור כיון שהתחילו לקרותה במנחה בשבת. וראיתי מי שכתב מיום ראשון ואילך אבל בשבת אפילו אחר המנחה לא יצא כיון שבאותו יום קראו הפרשה שעברה ע"כ. ואיני רואה לזה טעם כי מאחר שהתחילו לקרותה למה לא תהיה אז זמנה ואי לאו דמסתפינא אמינא דהכי עדיף להתחיל אותה אחר המנחה כדי שלא יהיה מקום למקטרג כדרך שאמרו שקורין בראשית ביום שמחת תורה סמך לסיום התורה ומזה הטעם אני רגיל לסמוך שתי הקריאות ואפי' בברכה איני מפסיק ביניהם וכל שכן שאין ראוי להפסיק בקדיש:

תשובה רפט

א **שאלת** ממני על ראובן שנשבע לשמעון לפרוע לו חובו לזמן פלוני וכשהגיע הזמן תבעו שיקיים שבועתו טען אין עלי שבועה שכבר מחלת לי השבועה אם הוא נאמן או לא:

ב **תשובה** לא ביארת באיזה דרך מחל לו השבועה לפי שאם אמר לו כלשון הזה בעצמו אין מחילתו מחילה אם לא מחל לו גוף הממון ואם האריך לו הזמן ולזה אתה קורא מחילה גם זה אינו כלום כיון שלא התנו כן בשעת השבועה וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וא"כ לא משכחת לה אלא שאומר כבר אמרת לי קודם שהגיע הזמן הריני כאלו התקבלתי ושמעון טוען שלא אמר לו זה מעולם מי נאמן: והדבר ברור מאד דשמעון נאמן דכיון שהשביעו בפני עדים היה לו לראובן להעיד עליו שאמר לו התקבלתי דאי לא תימא הכי מה הועיל בשבועתו כיון דמצי למימר ליה כבר אמרת לי התקבלתי: וכי היכי דאין טענתו מועיל לגבי החוב אין מועיל לגבי השבועה וכל שעה שיתבע שמעון את חובו כופין ב"ד את ראובן לקיים שבועתו. ומ"מ מודה אני שאין ראובן נפסל לעדות ולשבועה דדילמא קושטא קאמר וכל שכן דלא שרי למקרייה עברייניא:

תשובה רצ

א **שאלת** ממני על ראובן שיצא ערב לשמעון שלקח אלתזם מאת השר לשלש שנים כמנהג וקבע שמעון לראובן כך וכך בכל חדש להוצאתו כנגד הערבות ואח"כ נשתתף ראובן עם לוי לזמן ב' שנים וכתבו בשטר השותפות שכל מתנה שינתן לכל אחד מהם או

אפילו מציאה בדרך שהכל יכנס לשותפות ובזמן שנשלם השותפות תובע לוי שיכניס לשותפות גם מה שהיה נותן לו שמעון בכל חדש וחדש:

ב **תשובה** אין ללוי כלום במה שלקח ראובן משמעון מכמה טעמי חדא שקודם שנשתתף עה לוי זכה ראובן במתנה זו אלא שמחלקים אותה לו בכל חדש וחדש. ותו דבזמן שיש לחוש לערבות דהיינו בסוף ג' שנים של האלתזם כבר נשלם זמן השותפות הילכך בין שתאמר שזכה במתנה זו בשעה שיצא ערב או בשעה שנשלם האלתזם אין ללוי חלק בו. ותו שהרי אם יארע זה דבר לשמעון ויתפסו את ראובן מפני הערבות אין לוי מסייע עמו ואין תופסין את לוי כלל נמצא שאם יקח לוי חלק לקתה מדת הדין. ותו דאין זו לא מתנה ולא מציאה אלא חלף סכנתו אשר הוא עמד בה כל ימיו שמא שמעון לא ישלים חובו למלך הילכך הדבר פשוט אצלי שאין ללוי חלק במה שנתן שמעון לראובן בשביל הערבות:

תשובה רצא

א **שאלת** ממני על ראובן שנשבע לשמעון לפרוע לו חובו לזמן פלוני וכשהגיע הזמן שאל ממנו להרחיב לו הזמן חדש ימים ונשבע לו שנית לפרוע לו לזמן השני ואח"כ אמר לו הריני כאלו התקבלתי וכשהגיע הזמן השני טוען ראובן שכבר אמר לו התקבלתי אחר השבועה השנייה ושהוא פטור מהחוב ומהשבועה יורה המורה אם הדין עמו או לא:

ב **תשובה** ראובן זה נהג ברמאות ולא הועיל לו רמאותו שהרי לגבי החוב הדבר ברור שלא נפקע החוב במה שאמר הריני כאלו התקבלתי שאין לו מחילה גמורה אלא שעושה עצמו כאלו קבל כדי שלא יהיה חבירו עובר על השבועה אבל לא מחל לו החוב ולא יהיה אלא שהוא לשון מחילה הויא מחילה בטעות שאלו היה יודע שבלשון זה נמחל החוב לא היה אומר לו כן וכבר ידעת דלעולם אומדין דעת הנותן או המוחל וזה ודאי לא היה בדעתו למחול החוב אלא השבועה ונמצא חבירו משלם לו רעה תחת טובה. גם לענין השבועה אני אומר שחייב לקיים שבועתו לזמן אשר קבע לו והטעם דקי"ל כל הנשבע לתועלת חבירו על דעת חבירו הוא נשבע ובשעה שהשביעו שבועה שנייה דעתו היה שאפילו יאמר לו הריני כאלו התקבלתי על השבועה הראשונה לפוטרו ממנה ולא לפטור אותו מהשבועה השנייה דאי לא תימא הכי מה הועיל אלא ודאי דעת המשביע היה שלא להפקיע אותה אפילו שיאמר לו התקבלתי. והא דתניא כי כשמשביעין אותו אומרין לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתינו ועל דעת ב"ד. הא תריצו לה בפרק שבועות שתים התם משום קניא דרבא אבל לעולם כשמשביעין

הדיינים או אדם את חבירו משביעו [סתם] ולא מצי למימר בדעתי היה כך וכך דאי לא תימא הכי לא שבקת חיי לכל בריה:

תשובה רצב

א **שאלה** משלוניק קהל שהם מתפללים בב"ה שהוא של יחיד מהקהל ונפל מחלוקת על ענין פרעון המסים והסכימו רובא דרובא מהקהל לעשות תיקונים והסכמות על ענין הפרעון ומיעוטא דמיעוטא לא היו רוצים והיו מונעים אותם והרוב היו רוצים לכוף את המעטים לקיים תיקוניהם ונתחבר בעל הב"ה עם המעטים והחזיק בידם ואמר למרובים אם אי אתם חפצים לעשות רצוני תלכו מב"ה שלי וכן אמר להם פעמים רבות כשחולקים על דבריו יחיד או רבים מהקהל ועל זה נתקבצו המרובים והסכימו הסכמה ביניהם באלה ובשבועה שנשבע כל אחד מהם בנקיטת חפץ וברורו ד' אנשים ונתנו להם כח יפה ויכולת מספיק לסדר ולתקן ביניהם ככל הנראה בעיניהם או בעיני רובם ונתחייבו כלם לקיים כל מה שיסדרו או יסכימו ביניהם הד' הברורים הנזכר או רובם הן אם יסכימו שיצאו מב"ה הנזכר הן בכל דבר הנוגע לסדר ותיקון הקהל והנבררים הסכימו וגזרו שיצאו מב"ה ההוא ושילכו להתפלל בב"ה אחר כדי שיוכלו לתקן את הנראה בעיני הרוב ולא יהיו מגורשים ממנו ואז המרובים אשר נשבעו לקיים גזרתם יצאו והלכו להתפלל בב"ה במקום אשר גזרו הברורים ובקשו מאת המעטים שילכו ג"כ עמהם והיו לאחדים כאשר היו עד עכשיו ולא רצו ללכת להתפלל עמהם: אחר כך הוציא בעל ב"ה הנז' הסכמה א' נעשתה זה כ"ג שנה וכתוב בהסכמה שלא יוכלו הקהל לחלק שום חלוקה תוך זמן מאה שנה ואומר שהיוצאים מב"ה שלו הם עוברים ההסכמה הנז' ומה שנשבעו לצאת משם לא חלה כלל מפני שנשבעו לעבור על ההסכמה הנזכרת ועל סמך אותה הסכמה עברו קצתם על שבועתם וחזרו להתפלל בב"ה של היחיד: וז"ל ההסכמה בכלל תנאים אחרים שמהיום ועד מאה שנה שלא יוכל הק"ק הזה יצ"ו להחלק שום חלוקה בעולם אלא שיהיו כולם אחדים לעבודת השם ושלא יוכל שום יחידי מיחידי הקהל להפרד ולצאת מהקהל יצ"ו להכנס בקהל אחר מקהלות שלוניק ולא בשום קהל שיתחדש תוך הזמן הנז' לא בפנקס הקהל ולא בפנקס הכראגיש של המלך יר"ה אם לא שיהיה מדעת ורצון הקהל ר"ל הפרנסי ויועצי הקהל אשר יהיו בימים ההם ואם ח"ו יחיד או רבים יצאו לא יהיה להם חלק בכלי הקדש אלא הכל לנשארים וכו' וזו מה שרצה לסדר וציוו לפרסם אותה בק"ק (בתיבה) [וכתבוה] וקבלוה עליהם ואשרוה עכ"ל ההסכמה וחתום עליה בהסכמו' הפרנסי' מסכים אני עמכם אליעזר השמעוני קרישקש

סידיש: והיוצאים טוענים שההסכמה הנזכרת לא שמעו ולא ראו אותה מעולם ואין איש מהקהל זוכרה. ועוד שאינה חתומה מפרנסי ומנהיגי הקהל כמנהג ההסכמות נראה שלא קבלוה עליהם ולכן לא חתמוה ולא הכריזו עליה אלא שאולי החכם החתום בה השתדל לעשותה להיות שנחלק הקהל ההוא מהקהל האחר של הקטלניש יצ"ו על כרחו של החכם הנזכר כי דבר גלוי ומפורסם הוא לכל בני שתי הקהלות כי החכם הנזכר היה דורש בכל יום בבכי ותחנונים שלא יתחלקו בחייו ולא הועיל לו ורגלים לדבר שהוא צוה לסופר לכתוב ההסכמה הנזכרת שלא יוכלו להתחלק פעם אחרת וחתם בה והקהל לא רצו לקבלה ולכן לא חתמוה כי אין ספק שאם היו רוצים בה שיהיה החכם משתדל להחתים בה רוב הקהל: ועוד טוענים שזמן המאה שנים כתוב על המחק עד שניקב הנייר וגם ניכר שאינו כתיבת יד הסופר ונראה שהזמן מזוייף וראיה שלא נתקיים המחק. ועוד טוענים שמלשון ההסכמה אינו מובן אלא שלא יתחלקו והם אינם מכוונים לחלוק הקהל כי אם לקבוע להם בית תפלה שתהיה יד הרבים שולטת בו ולא יהיו מגורשים ממנו כאשר הם מגורשים מב"ה זה יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם הקהל היוצאים בשלש הטענות אשר טענו ותחלה דע כי אין בהסכמה זו שום חשש מכמה טעמי חדא כיון שהזמן על המחק ולא נתקיים המחק נפסל כל השטר לדעת רוב הפוסקים ואפילו לדעת האומרים דאין למדין מן המחק אבל שאר השטר כשר מ"מ כיון שמה שהוא על המחק כמאן דליתיה אזלינן בתר רוב ההסכמות שהן נעשות לזמן קצר וליכא למימר דהוי כהסכמה שאין בה זמן כלל וקי"ל דלעולם היא דסתם נזירות ל' יום אמרינן אבל כל שבועות והסכמות סתם לעולם היא דהא זמן היה בה אלא שנמחק ונכתב במקומו מאה הילכך אזלינן בתר רוב ההסכמות וכבר עברה. ותו דאין לך הסכמה שלא יחתמו בה גדולי הקהל או לפחות פרנסי הקהל וזו כיון שאין בה זולת החכם המסדר והסופר אינה הסכמה. ותו דלא הוזכר בה לא חרם ולא נדוי ולא שום עונש אלא לשון הסכמה לבד והעוברים עליה לא נקראו עבריינים ואינם מחוייבים אלו הנמצאים עתה לקיימה: ותו שהחכם החותם כתב בהסכמת הפרנסים והפרנסים לא חתמו וזה נראה כי החכם סדר אותה וחתמה והם לא רצו לקיימה. ותו דהסכמה כי האי קלא אית לה וכיון דליכא דמדכר לה משמע שלא קבלוה. ותו דחזקה על חבר שאינו מוציא דבר בלתי מתוקן מתחת ידו והוא מעיד על עצמו שעבר על ההסכמה הכללית ח"ו שהרי כתב וז"ל אעפ"י שכבר נעשית הסכמה בכל קהלות יצ"ו אשר פה שלוניק ראו לחזקה ולקיימה בפרט הק"ק יצ"ו עליהם ועל כל הנלוים עליהם והיא זאת וכו' כדלעיל. וא"כ איך נחלק הקהל חלוקה ראשונה ועברו על ההסכמה והוא הלך עם חולקי הקהל

ואם לא היה חפץ בחלוקה איך לא מנעם מכח הסכמת הקהלות. כללא דמלתא דאין לחוש להסכמה זו. גם במה שטענו שאין משמעות ההסכמה אלא שלא יתחלקו אבל שלא יקבעו בית תפלה במקום אחר אינו במשמע ההסכמה הדין עמהם אלא אדרבה תבוא עליהם ברכה שיתפללו במקום שהוא של רבים כדי שיזכו כולם ולא בשל יחיד ואין לך קהל שיסכימו הסכמה כזאת לסלק זכות הרבים לתתו ירושה ליחיד: וגדולה מזו אני אומר שאפי' פירשו בהדיא שלא יוכלו לצאת להתפלל בבית שהוא של רבים שיכולין לבטלה ואצ"ל אם נתבטלה הסיבה שבשבילה הסכימו עליה. א"כ הדבר ברור מאד שאותם שנשבעו לקיים מה שיתקנו הברורים חלה עליהם השבועה וכופין אותם לקיים שבועתם וגם בכלי הקודש לא הפסיד חלקם:

תשובה רצג

א **שאלת** על ראובן ששכר את שמעון סתם לגבות לו מכס מעכו"ם ולא קבל עליו שמעון. שום אחריות וגבה מה שגבה ונשאר מה שנשאר ובא ראובן לעשות חשבון עם ממונים אחרים שיש לו ועם שמעון לא עשה חשבון או אמר שמעון לראובן לסייעו לגבות מה שנשאר ביד העכו"ם וראובן לא הטה אזן וכראות שמעון שנכנסה שנה חדשה ולא עשה עמו חשבון חשש שמא יעבירנו ממנויו קודם חתיכת החשבון ויעלילו עליו העכו"ם והקדים לחלות פני ראובן שלא יעבירנו עד שיעשה חשבון עם העכו"ם ולא אבה והעבירו ומנה אחר תחתיו וכשראו העכו"ם שהוסר שמעון העלילו עליו עלילות שנתנו לו מעות יתירים על מה שכתוב לפני סופר המקום והיו מביאים עליו עידי שקר וכל זה רואה ראובן ושותק והיה בידו למחות ולא מיחה והצריך שמעון לעשות פשרות עם העכו"ם ע"י ראובן עצמו ועתה שואל ראובן משמעון עיקר המעות שהיה כתוב על העכו"ם משלם ועתה ילמדנו רבינו אם יתחייב שמעון השכיר לפרוע לראובן כל הפשרות שעשה עם העכו"ם והפסיד ע"י ראובן אפי' שהיה הוא סיבה שהסירו ממנויו קודם עשות עמו חשבון או דילמא נפטר שמעון משבועה על הפשרות שהפסיד וינכה מעל שמעון מהחשבון הכתוב עליו כיון שהשכירו סתם ועוד שראובן היה סיבה להפסד כי הדבר ברור לכל כיון שהוסר מהמנוי יעלילו עליו העכו"ם. עוד ילמדנו רבינו אם חייב ראובן לפרוע לשמעון שכירות זמן עשיית החשבון להיותו בטל ממלאכתו ועוד שהיה שמעון מתעסק במלאכה אחרת לראובן ושמעון לא היה לו שום מלאכה כי אם זה החשבון והיה מעוכב בשבילו בכפר. עוד ילמדנו רבינו שראובן השכיר את שמעון לעשות לו שתי מלאכות ואחר כך נשתעבד בשמעון בה' או ששה מלאכות אם יוכל שמעון לתבוע

מראובן אותו הפרש המלאכות שהכביד עליו או דילמא יכול לומר ראובן הרי נכנסו לך דורונות ומתנות רב או מעט וחשבתי שנתרצית בשכירות אשר נתפשרתי עמך ושתיקה כהודאה דמיא ושמעון טוען היותי טועה בדין לא גליתי אזנך ועוד שחשבתיך נדיב ולא תקפח שכרי ועוד שיש פיזר והפסדות על המלאכות ההם שעשיתי עמך יורנו רבינו הדרך ישכון אור ואור אדוננו כאור נגה הולך ואור עד נכון היום אמן:

ב **תשובה** אם המנהג הוא שהגבאי הממונה עליו לגבות כל הבאקי אשר נשאר בידי העכו"ם הדין עם ראובן ופורע שמעון וחוזר וגובה מן העכו"ם אעפ"י שהשכירו סתם על סמך מנהג המדינה שכרו וכבר ידעת כי המנהג עיקר גדול בדיני ממונות וכ"ש אי הוי דינא דמלכותא הכי. ואם אין שם מנהג ולא דינא דמלכותא כל מה שיודו העכו"ם שנשאר אצלם וכן מה שיכפרו מעיקר החוב הכל הוא על ראובן אם לא היה שם תנאי מפורש כי כל תנאי שבממון תנאו קיים. אבל מה שאומרים העכו"ם שנתנו לשמעון והוא כופר בהם ואומר שהוא עלילה הכל הוא על שמעון ולא דמי להההיא דחנוני ופועלים שהחנוני נשבע שנתן והפועלים נשבעים שלא נטלו ובאים ונוטלין מבעל הבית דבשלמא התם שניהם ישראלים ונאמנים בשבועה מתקנת חכמים אבל הכא איכא יד עכו"ם באמצע ומצי למימר ראובן עכו"ם לא מהימן לי בשבועה ובכי האי לא תקינו רבנן. וא"ת בשלמא התם שניהם באים להוציא מבעל הבית אבל בנ"ד בעל הבית בא להוציא מהשכיר לא קשיא כלל דבעל הבית לא בא להוציא אלא מן העכו"ם והעכו"ם חוזרים על שמעון. ותו דאפי' נאמר דשמעון קושטא קאמר שהעלילו עליו העכו"ם איהו דאפסיד אנפשיה שלא נשא ונתן עמהם בעדים או בכתב ידם ואין לך פשיעה גדולה מזו דאי לא תימא הכי יכחיש שמעון כל מה שקבל ועדות העכו"ם אינו עדות בדיננו ונמצא ראובן מפסיד כל הממון אלא מאי אית לך למימר שראובן תובע את העכו"ם והעכו"ם חוזרין על שמעון ומה שטען שמעון שראובן עשה הפשרות אינה טענה כי הוא עשה עמו טובה ונמצאת משלם רעה תחת טובה כי לולי שנכנס ראובן לעשות הפשרות היו מעלילים עליו יותר לפי שראובן בעל המכס ויראים ממנו. ומה שטען שראובן רואה ושותק והיה בידו למחות אם אמת הוא ראוי לעונש גדול וקרוב שעבר על לא תעמוד על דם רעיך אבל לא בשביל זה חייב לשלם או להפסיד שלו. ומה שטען שראובן היה סיבה להפסד הזה שהעבירו ממנויו אפילו לפי טענתו גרמא בנזקין הוא וקי"ל גרמא בנזקין פטור וכ"ש שהדבר ספק שמא אפילו שלא היה מעביר אותו עתה היו מעלילים עליו בסוף הזמן. ותו דמאן לימא לן שהיא עלילה דילמא קושטא הוא ולא תועיל שבועת שמעון לבטל תביעת ראובן מעל העכו"ם והם חוזרין על שמעון וכדכתיבנא. ועוד אני אומר שאפילו

היינו דנין דגרמא בנזקין חייב הכא בנ"ד פטור ראובן שהרי לא נתכוון להזיק את שמעון אלא לתועלתו נתכוין להעביר את שמעון ולהשים אחר במקומו טוב ממנו לדעתו לאיזו סיבה שיהיה ולא מפני גרמת נזקו של שמעון יפסיד ראובן וכתבתי זה אעפ"י שהוא דבר פשוט לומר שראובן פטור אפי' מדיני שמים: ולענין אם חייב ראובן לפרוע שכירות זמן עשיית החשבון אם יש בזה תועלת לראובן כגון לברר עיקר החוב ומה שנשארו חייבים חייב ראובן לפרוע השכירות וכגון שאין גביית הבאקי מוטל על הממונה אבל אם גביית הבאקי הוא על הממונה או שנתרשל מעשיית התשבון או שהוא לתועלת שמעון לבד אין על ראובן לפרוע השכירות ואם היה שמעון עושה מלאכה אחרת לשמעון רואין כמה שוה אותו שירות ונותן לו. ולענין אשר השכירו לשתי מלאכות והיה עושה לו מלאכות הרבה הדבר ברור אצלי שפטור ראובן כיון שלא עכב שמעון בתחלה ואמר לא שכרתנו לזה משמע דניחא ליה בהם מפני התועלת הנמשך מהם וסבר וקיבל כנגד שכרו ואין על ראובן להוסיף שכר על שכר ומה שטען שמפני היותו טועה לא גילה את אזנו אין זו טענה להוציא ראובן דמצי למימר לא מפני טעותך אפסיד אני שאם הייתה מגלה את אזני הייתי מוצא כמה שיעשו מלאכות אלו מפני התועלת שנמשך מהם. ומ"מ מודה אני שחייב ראובן לפרוע ההוצאה שיש על אותם המלאכות אם לא שהיה המנהג שתצא ההוצאה והטורח כנגד הריוח ובין כך ובין כך אין על ראובן לפרוע שכירות יתר כיון שלא פירש לו בתחלה. כלל גדול בדין זה שאין ראובן מוציא משמעון אלא מהעכו"ם והעכו"ם הם שחוזרים על שמעון אם הוא אמת או שקר אין על ראובן בזה כלום:

תשובה רצד

א **שאלת** ממני ידיד נפשי על מעשה שהיה בספינה שהיו הולכים בה יהודים ונטבעו בים ובכללם יהודי דר בשאלוניקי שמו ר' יעקב פארדו ובא עדות עליו וזה נסחו בששי בשבת פה שאלוניקי וכו' במותב תלתא כחדא הוינא אנחנא בי דינא דחתימין לתתא כד אתא קדמנא ר' יצחק דמולילא יצ"ו והעיד בתורת עדות אחר האיום והגיזום הראוי להעשות לו מן הדין איך כל גופי תורה תלויים בעדות הלז ואמר שעל נפשו ועל יהודותו שלא יגרע ולא יוסיף מכל מה ששמע וזה אשר דבר והעיד ר' יצחק הנז"ל דינו' אנשי קי ביניינדו די אנקונא פארה ארגושטה קי אובייריו אונה גרן טורמינוטה או איל דיאה שיגיינטי ויניירון את האבלארשוברי טורמינטאס אין קי וינו און מארינירו אי דישו' קיויניינדו די מצרים אין אונה נאבי דיל באשה קי לייבו טאן גראן טורמינטה קיסי פירדיולה נאבי אין לה קואל ויניאן מונגוש ג' ודייוס איסי אפ"וגארון אי קון קיין זו מאס פלאטיקה טיניאה

שי ליימאבה יעקב פארדו די שאלוניקי אלקואל וידי דוישפואיש מואירטו אין טיירה אי לו קונוסי טידו איסטו לו אואי אאיל מאריניירו דינו' נימאס ני מאנקו ולהיות שכל זה עבר לפנינו וגו' ונפל מחלוקת בין חכמי שאלוניק יצ"ו אם אשתו של יעקב פארדו הנזכר אסורה או מותרת. ושאלו ממני לחוות דעי גם אני:

ב **תשובה** לכאורה הוה משמע דלית מששא בהאי סהדותא לכולהו רבוותא ולכולהו שיטתא מכמה טעמי. חדא דלא אמר העכו"ם סימנין ולא קברתיו ולא אסקוה קמיה אלא דחזא הטביעה דאיבעיא לן בפ' האשה שלום עד אחד במלחמה מהו. ואתיא למפשטא מעובדא דשני ת"ח וגו' ודחינא ומסתברא מים שאין להם סוף נינהו ומים שאין להם סוף אשתו אסורה. אלא היכי דמי אמרינן דאסוקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקא אמרה סימנים דלאו עלייהו סמכינן אלא אסימנין פשטא דהך סוגיא משמע דלא איפשיטא בעיין וכן העלה ר"מ ז"ל דבעיין לא איפשיטא וז"ל ומשמע מינה אשה ועד בספינה שטבעה והכירוהו מת לא מהימני וכ"ש עכו"ם מסיח לפי תומו ע"כ. ולדעתו ז"ל לא מיכשר עד דאיכא סימנין: ואיכא למידק עלה מהנך עובדי דאשה בתרא ההוא גברא דטבע בכרמי ואסקוה בהדיא לבתר תלתא יומין ואינסבה רב דימי מנהרדעא לדביתהו. ותו ההוא גברא דטבע בדגלת ואסקוה אגשרא דשביסתנא ואינסבה רבא לדביתהו אפומא דשושבנא לבתריה יומין ומסיק עלה תלמודא וה"מ דכי אסקוה חזיוה בשעתיה אבל אישתהי מתפח תפח והכא בלא סימנין איירי דאי איכא סימנין ואפילו לאחר שעה מעידין עליו דבסימנים מובהקין עסקינן תדע דלא אדכר תלמודא סימנין בהנך עובדי כלל ומשמע דהלכתא נינהו. ואם כן היכי פסק ר"ח ז"ל דלא מהימני עד ואשה עד דאמרי סימנים: ונ"ל לתרץ לפי שיטתו ז"ל דהך עובדא דשני ת"ח הנך נשי דאסהידו ראו הטביעה הילכך אמרי בדדמי ולא מהימני עד דיהבי סימנים. אבל הנך עובדי דאשה בתרא איירי בשלא ראו הטביעה ומשום הכי כי אסהידו דמית לא אמרינן בדדמי ולא בעינן אלא שיכירוהו לאלתר וסגי ואיפשר דלפי שטה זו אפילו שלא יאמר קברתיו סגי כיון דלא אמר בדדמי דהא לא הוי במלחמה הילכך בנ"ד דאיכא תלתא לגריעותא חדא דלא אמר סימנים. ותו דלא אמר וקברתיו. ותו דהעכו"ם ראה הטביעה אתתא אסורה: ואפי' לפי שטת הרי"ף ז"ל והנמשכים אחריו דסבירא להו דבעיין איפשיטא מהנך עובדי מ"מ בעינן דלימא קברתיו. וז"ל ולא איפשיטא בעיין אלא מיהו כיון דאמרי בפרקא דלקמן ההוא דטבע בדגלת וגו'. ודוקא היכא דאמר אסקוהו לקמאי וחזיתיה לאלתר ואשתמודענה ליה דאיהו פלוני וכדאסיקנא להההוא מעשה דשני תלמידי חכמים שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי וגו' והוא הדין לעד אחד במלחמה היכא דאמר מת וקברתיו ע"כ: וכתב בעל מגיד משנה

ז"ל. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב פרק י"ג עד אחד אומר וגו' או שטבע בים הגדול ומת אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ע"כ וכתב בעל מגיד משנה וכמדומה לי שכוונת רבינו וההלכות היא לפרש דעדיין היא כשלא אמר מת וקברתיו אבל באומר מת וקברתיו לא איבעיא להו דאם איתא דמת וקברתיו קא מיבעיא להו מאי קא דחי בההיא דשני ת"ח כגון דאמרי אסיקינהו קמן ואמרי סימנים והלא בעד אחד כי אמר מת וקברתיו חיישינן דלמא משקר: א"נ דבעיין בכל גוונא היא ומיהו כי אמר מת וקברתיו לא חיישינן ליה מהנך עובדי. אבל כי לא אמר מת וקברתיו הוה ליה בעיין ולא איפשיטא. וזה שכתב רבינו ולא תנשא ואם נשאת לא תצא וכן הוא פוסק בכל הבעיות עכ"ל: ואיפשר לי ליישב דקים ליה לתלמודא דהך עובדא דשני ת"ח הכי הוה דיהבי בהו סימנין ומשום הכי דחי דמהכא לא תפשוט אבל מהנך עובדי דפרקא בתרא איכא למפשט שפיר. ותו לא איצטריכי לסימנים. וא"ת אמאי לא פשיט לה מהנך עובדי בהדיא. תירץ הרשב"א ז"ל דילמא לא שמיע להו ובחדא גרסינן רבה ובחדא רבא: א"נ דאיפשר דבתרוייהו גרסינן רבא ובתר דשמע סברה: ולפום האי שיטתא בעינן תרתי דאסוקינהו קמיה ואשתמודעינן לאלתר: ותו דלימא וקברתיו וכן כתב הריא"ף ז"ל בהדיא דבעינן דחזינהו לאלתר וכדכתיב לישניה לעיל. וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב פי"ג ואם שהה ביבשה אחר שהושלך שעה א' ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה ע"כ: אבל אין חילוק לפי שטה זו בין אם ראה הטביעה ללא ראה הטביעה בכל גונא אמר בדדמי וצריך לומר קברתיו וטעמא דמלתא כיון שראה שהשליכוהו המים ידע שטבע ואמר מסתמא מת ולפיכך צריך שיאמר קברתיו: הילכך בנ"ד דאיכא תרתי לריעותא דדילמא לא היה שם בשעה שהשליכתו הים כדמשמע לכאורה מתוך לשונו שאמר והוא אשר ראיתי אני אח"כ מת ביבשה והכרתיו. ותו דלא אמר קברתיו אתתא אסורה. ואפי' לדעת האומרים דלא בעינן קברתיו ולא דאסוקינהו וחזינהו לאלתר ה"מ לאותם שלא ראו הטביעה אבל לאותם שראו הטביעה בעינן דאסוקינהו קמייהו וחזינהו לאלתר: וז"ל הרא"ש ז"ל ויראה הא דבעינן ואסוקינהו קמן וחזינהו לאלתר היינו לאותם שראו הטביעה משום דאמרי בדדמי דכיון שראו שנפל למים בדבר מועט יאמרו שאלו הם שנפלו למים אבל מי שלא ראה הטביעה ומצאו מת ואמר שמכירו בטביעות עין לחודיה נאמן ואין מדקדקין עליו וכן פי' ר"י והר"ז הלוי ז"ל וכן כתב הטור סימן י"ז. ובנ"ד כיון שהעכו"ם המל"ת היה בתוך הספינה וראה הטביעה אמר בדדמי ומשום הכי בעינן לאסוקינהו קמיה וחזינהו לאלתר וכיון דלא הוה הכי אתתא אסירא: וכן לדעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן וריב"ש והמעילי בשם בעל ההשלמה ז"ל דס"ל דכולה מלתא תליא

באסוקינהו קמן וחזונהו לאלתר ולא שני להו בין ראה הטביעה ללא ראה ולא שיאמר קברתיו מ"מ אתתא אסירא כדמשמע מלשון העדות שלא ראה אותו בשעה שהשליכתו הים וכדכתיבנא לעיל. הרי אתה רואה כי לפום ריהטא דכל הני שיטתא לית לה תקנתא להאי אתתא:

ג **אבל** אני תפסתי דרך רבוותא ז"ל קמאי ובתראי ז"ל דאמרי דאית לן למיהדר אאנפי דשריותא משום עיגונא דאתתא ולאפוכי בזכותו דלא ליפוק מינה חורבא וזילותא תדע דאינהו אכשרו סהדותא דעבדא ואמהתא ארמי וארמיתא ואמטו להכי בעינן לברורי מלתא ולאסוקא אליבא דהלכתא בסייעתא דשמיא. וזה כי יש הרבה מן המפרשים והראב"ד מכללם שהוכיחו מן הירושלמי דעד א' במלחמה לא בעינן מת וקברתיו אלא אפילו אמר מת סתם מנסבינן לה לכתחלה ותלמודא דידן משוה בין עד אחד במלחמה ומים שאין להם סוף וכי היכי דהתם לא בעינן קברתיו מים שאין להם סוף נמי לא בעינן שיאמר קברתיו כיון שהכירו יפה בטביעות עינא. גם התוספות ס"ל דסמכינן אטביעות עינא בלחוד שכתבו בפרק האשה וא"ת היאך משיאין נשי בני אדם שטבעו בעליהן ע"י טביעות עין בלא שום הכרת סימנים ושמא איירי בשנשחתה צורת פניהם דאכלו כוורי ולא נשאר אלא מה ששנינו במשנה בפרק בתרא וכן מפרש ר"ת וז"ל אבל אם צורת פניו שלימה שריא אפי' אחר כמה ימים ע"כ: וכן היא בפיסקי התוספות וז"ל מהר"ר ישראל ז"ל בתשובותיו אמנם משמע מדברי התוספות שהמנהג הוא להתיר ע"י טביעות עין בלא סימנים היכא דנמצא גופו שלם וסתמא כתבו משמע דאפי' באותם שראו הטביעה ע"כ: ואע"ג דכתב אך מסקנת האשר"י דלא שרי אפילו בגופו שלם אלא באותם שלא ראו הטביעה והכי מוכח בסימן האשר"י ע"כ וגם אני דקדקתי כן מדלא כתב הטור המנהג. מ"מ אין לנו להניח דברי התוספות ור"ת שהעידו על המנהג מפני סברת האשר"י וכ"ש שאני אתרץ דבריו לקמן בע"ה: וז"ל ונהגו האידנא להתיר נשים שטבע בעליהן ע"י הכרה בטביעות עין בלא סימנים ואיפשר דמיירי הכא בשלא נמצא הגוף שלם וכו' אבל אם נמצא שלם מכירין אותו ואפילו לאחר כמה ימים מהני טביעות עין וכן פי' ר"ת ז"ל ע"כ: וכן כתב רבינו ירוחם וז"ל ונהגו עכשיו להתיר להנשא כשטבע על ידי הכרה בטביעות עין ע"כ: הרי לך כי המנהג הפשוט הוא להתיר בכיוצא בנ"ד אע"ג דליכא סימנים ולא אמר קברתיו ולאחר כמה ימים אלא ע"י הכרה בטביעות עין לבד שרי ומנהג אבותינו תורה היא: ואיפשר שסמכו המנהג על הירושלמי. ואני בעניי משכנתי נפשי להתיר אשה זו אפי' לפי השיטות הנזכרות לעיל חוץ משיטת ר"ת דבעי סימנים כי לפי דעתו אין היתר לאשה זו. אבל לפי דעת הריא"ף והרמב"ם ז"ל והנמשכים אחריהם דבעינן

תרתי חדא דאסוקינהו לאלתר. ותו דלימא וקברתיו. צריך שתדע שהקשו על הרמב"ם ז"ל שמצריך בעכו"ם מל"ת שיאמר מת וקברתיו דאיכא כמה עובדי התם דלא הזכירו קבורה כלל כההוא דמאן איכא בי חסא מת חסא וכן כתב הוא ז"ל בראש הפרק היה העכו"ם מסיח ואומר אוי לו לפלוני שמת ולא הזכיר שם קבורה וכן קשה מתשובה שהשיב ז"ל לעכו והתיר אפי' שלא הזכירה העכו"ם קבורה כלל ועובדי דתלמודא נמי קשיין אהדדי ותירצו בעל מ"מ והר"ן והריב"ש ז"ל דבזמן שאין העכו"ם מזכיר שמו ולא מכירו איכא למיחש דילמא אמר בדדמי ולפיכך צריך שיאמר קברתיו אבל בזמן שהעכו"ם מכירו ומזכיר שמו אין צריך לומר קברתיו דאי לאו דברי ליה דמית לא היה מזכירו בשמו ולא אמר בדדמי ובזה נתיישב דברי הרמב"ם ז"ל ועובדי דתלמודא: הילכך בנ"ד כיון שהעכו"ם היה מכירו יפה ומזכיר שמו וכינויו ומקום דירתו ודאי לא אמר בדדמי ולא היה צ"ל קברתיו כי ההכרה והזכרה עומד במקום הקבורה. ולענין דמשמע דלא אסקוה קמיה דע כי לדעת הרמב"ם ז"ל בעינן תרתי לענין שלא יוכל להכירו חדא שראה אותו אחר שעה שהשליכתו הים. ותו דנתפח ודאי אז לא יעיד עליו אבל אם היה בתוך השעה או אחר שעה ולא נתפח מעידין עליו. הילכך בנ"ד איכא למימר כי בתוך שעה ראה אותו ואת"ל לאחר שעה ודאי לא נתפח כיון שהכירו יפה בטביעות עינא: ולדעת שאר המפרשים דמודו ליה שאם ראהו בתוך שעה מעידין עליו ודייקי לה מדקאמר תלמודא חזיוה בשעתיה ולא קאמר לאלתר אבל לאחר שעה פליגי עליה ואמרי דודאי נתפח ומשתנה וחושב שהוא שמעון ואינו אלא ראובן אף לפי שטר זו איכא למימר כיון שהעכו"ם היה בתוך הספינה אורחא דמלתא הכי איתא כי היוצאים בבעל חיים יצאו ליבשה קודם אותם שמשליך הים והם עומדים על שפת הים לראות מי עולה ומי אינו עולה ואיפשר כדי להפשיט מערומיהם ולקחת מה שעליהם ומיד שיצא הכירו וכך היתה כוונתו בעדותו והוא אשר ראיתי אחר כך מת שהשליכתו הים ליבשה א"נ שראה אותו בתוך שעה אעפ"י שלא ראה אותו כשהשליכתו הים והשתא מתקיים לשון העדות. ואע"ג דכתבו התוספו' והמרדכי וקצת מפרשים דאע"ג דמקילין בעדות אשה היינו להאמין אפי' עד א' או עבד ושפחה ואפי' עכו"ם מל"ת אבל בגופה של עדות לא מקילין וילפינן לה מסוגיא דפרק יש בכור מהירושלמי דכיון דאיכא למימר דלא ראה אותו כשהשליכתו הים או בתוך שעה אית לן למיזל לחומרא צריך שתדע כי דבר זה אינו מוסכם דאע"ג דמשמע הכי לפום אוקמתא קמייתא דסוגיא דפ' יש בכור מ"מ איכא התם אוקמתא אחריתי ועלה סמכי שאר המפרשים ואפי' לפי דעת התוספות איכא למימר דלא אמרוה אלא היכא דהעכו"ם קמן דדייקינן עליה היכי ידע האי מלתא אי אסקוה

קמיה או לא אם היה בתוך שעה או לא אבל היכא דליתיה קמן דנשייליה תלינן דהכיר אותו יפה בטביעות עין. וגדולה מזו כתב הרמב"ם ז"ל פרק בתרא מהלכות גירושין וז"ל אבל היכא דהעכו"ם מל"ת שראהו שמת וכו' אין מדקדקין עליו לדעת היאך יודע עדות זה אם מפי השמועה או מפי הראיה וכו' ולא אמר מכל דקדוקי שאר העדויות ע"כ. וכ"ש הכא דליתיה קמן דודאי אזלינן לקולא. וכן משמע מהנהו עובדי דתלמודא שהשיאו נשותיהן ע"פ עכו"ם מל"ת ולא חקרו לדעת איך ידעו הדבר. וכן משמע ג"כ מתשובת הרב ז"ל לדייני עכו שלא דקדקו על העכו"ם איך ידעה שנהרג היהודי וטעמא דמלתא דכיון שמכירו יפה ואומר שודאי מת תו לא צריך. א"נ איכא לתרוצי דהא דאמרינן דלא מקילין בגופה של עדות היינו כשראהו צף על פני המים מתלא מקילין לומר שהכירו בטביעות עינא ועל כיוצא בזה גמגמו האחרונים אבל בנ"ד שאמר שראהו מת ביבשה והכירו אמרינן דקושטא קאמר שהכירו יפה. ותו דטעמא דבעינן דאסקוה קמיה היינו משום דילמא אמר בדדמי וחושב שהוא ראובן ואינו אלא שמעון והא איכא כמה גדולים שאמרו דעכו"ם מל"ת לא אמר בדדמי וכן תמצא במרדכי ובהגהות מיימוניות ע"ש. וכיון שהוא שעת הדחק כדאי הם לסמוך עליהם כדתניא א"ר ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנים אעפ"י שאין מכירין וכתב עלה רש"י ז"ל שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ע"כ. ותו דאפי' תימא שלא ראה אותו בשעה שעלה מן הים והדבר ספק אם ראה אותו בתוך שעה או לאחר שעה אית לן למיזל לקולא ולמימר דתוך שעה ראה אותו והכירו יפה. וכן כתב מור"ם ז"ל בתשובה דאם העיד העד לאחר ג' ימים לא אמרינן לא מהני עדותו כדתנן אין מעידין עליו לאחר ג' ימים דכיון דמעיד בסתם אמרינן דידע ודאי שנהרג כגון שראהו מיד והכירו או שהיה עם ההורגים ע"כ. וכתב עלה מוהר"ר ישראל ז"ל אלמא אזלינן בתר סתם ולא דייקינן אבתריה אלא תלינן בודאי שמת באיזה ענין ומאורע שהוא ע"כ. וכן יש לדקדק מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים שעה א' ונתפח אין מעידין עליו ע"כ משמע דידעינן בודאי ששהה ביבשה שעה א' אין מעידין עליו אבל אם הדבר ספק מעידין עליו. הילכך בנ"ד כיון שהסיח לפי תומו סתם שמת אמרינן בתוך שעה היה והכל חוזר אלא עיקר אחד כיון שאמר שהכירו יפה תלינן דקושטא קאמר ואין מדקדקין יותר. וכיון דאיכא כל הני טעמי. חדא דעכו"ם מל"ת לא אמר בדדמי לדעת מקצת פוסקים. ותו דליתיה קמן דנשייליה. ותו דאין מדקדקין בעדות עכו"ם מל"ת. ותו דמכירו ומזכיר שמו וכינויו ועירו: ותו דאיכא למימר דאסקוהו קמיה: ותו דתלינן להקל דבתוך שעה ראה אותו: ותו דהויא שעת הדחק. ותו כי סברת הלב שאדם מכיר את מי שהוא רגיל אצלו אפילו לאחר זמן כיון שגופו וצורתו שלמים. ותו

דמים שאין להם סוף דרבנן הוא תדע דאם נשאת לא תצא וכל ספיקא דרבנן תלינן להקל. וסמכינן הני טעמי למנהג אשר העידו הראשונים ומנהג אבותיו תורה היא ושרינן האי אתתא לאנסובי וכן נראה לענית דעתי:

תשובה רצה

א **שאל** החכם השלם כה"ר יוסף ן' לב משלוניק על מה שכתבתי בתשובתי על ענין מי שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה ואמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי ואמרתי דהויא מקודשת ודאי דלא גרע מנתן לה סתם דקי"ל דהויא מקודשת ודאי כיון שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה וכתבתי שם כי זה הטעם נתחדש אצלי לפי שלא בא בשום קונדריס מאותם אשר באו משלוניקי והיה הדבר קשה בעיני החכם הנזכר ותיקן אותו במה שקשה ממני וז"ל ותמיה אני איך חשדתנו גבירנו ומורנו שנתעלם דבר זה ממנו ואני כתבתי בפסק זה שנתים ימים וז"ל הפסק וצריך אני לגלות אזן המעיין בתשובת המרדכי בסוף גטין וז"ל מאורע א' אירע בבחור אחד היה מדבר עם יהודית להלוות לה מעות על קרס של כסף והראה לה הקרס ואחר כך אמר לה תרצי להתקדש בו אתננו לך עד ופליאה דבר זה בעיני מה אילו שתק ואמר לה לשם קדושין מהני כיון שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה דהא פסקינן כר' יוסי דאמר היה מדבר עמה על עסקי קידושיה וכו' ויראה לע"ד שיש טעות סופר בזאת התשובה דמה שאמר תרצי להתקדש בו והסופר השמיט מלת לי כי איך אפשר דמדבר עמה על עסקי קדושיה בסתם בלי שיפרש שהיא רוצה לקדשה לעצמו דהוו קדושין משום הכי והלא כשהוא נותן הקדושין ולא אמר לי הויין ידים שאינן מוכיחות אלא ודאי שהוא טעות שנפל בספרים עכ"ל החכם הנזכר:

ב **תשובה** במקומי אני עומד ואומר שאם היה מדבר עמה על עסקי קדושיה ואמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי שהיא מקודשת ודאי דלא גרע מנתן לה בשתיקה דק"ו הוא השתא בזמן שנתן לה בשתיקה דליכא גלוי מלתא אם הוא לשם מתנה או לשם קדושין וליכא גלוי מלתא אם מקדש אותה לעצמו או לאחרים אמרינן שהיא מקודשת לזה הנותן מפני שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה כ"ש היכא דאמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי דהויא מקודשת לזה הנותן. וא"ת אעיקרא דדינא פרכא דמפני שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה ונתן לה בשתיקה ידעינן ודאי דלאו לשם מתנה יהיב לה אבל אכתי ידים שאינן מוכיחות נינהו דמאן לימא לן דלעצמו מקדשה והחכם שהקשה קושיא זו על הרי את מקודשת ולא אמר לי לא דקדק יפה דהא מצי למימר וליטעמיך היה מדבר עמה ונתן לה בשתיקה אמאי מקודשת לזה אלא מאי אית לך למימר דמשום דהיה

מדבר עמה הויין ידים מוכיחות דלדידיה מקדשה וכ"ש כשאמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי: וטעמא דמלתא דכיון שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה סתם ולא אמר לה פלוני שלחני לקדש אותך אין לך ידים מוכיחות מאלו וידים מוכיחות קי"ל דהויין ידים והיינו הלשון של ההגהה במרדכי ומי גרע מאלו שתק ולא אמר לה לשם קדושין מהני כיון שהיה מדבר עמה על עסקי קידושיה דהא פסקינן כר' יוסי וכו' ומי שאומר שיש טעות בזה הלשון טועה בעיוני הוא שהרי אמר בהדיא וז"ל אח"כ אמר לה תרצי להתקדש בו אני אתננו לך התחילה לשחק וחזר ואמר לה והרי הוא לך לשם קדושין ממש בזה הלשון אמר לה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי בזה הקרס ע"כ וא"כ איך איפשר לומר שהסופר השמיט מלת לי ושהמקדש אמר מלת לי והלא על מלת לי באים לדון ואם היה המקדש אומר מלת לי איך היה מה"רר נתן מורה בה להתירה אלא ודאי לא אמר מלת לי ומשום הכי היה רוצה להתירה פשטא דשמעתין דקי"ל דידים שאינן מוכיחות נינהו ולא אסיק אדעתיה שהיה מדבר עמה על עסקי קדושיה ועל זה כתב החולק ופליאה דבר זה בעיני ואפילו אם תרצה לפרש דפליגי. דמהר"ר נתן היה סובר דגרוע לשם קידושין מנתינה בסתם מה שהוא רחוק מן השכל מ"מ לבר פלוגתיה שומעין דאמר כהלכה וכסברא דאין לחלק ביניהם. וכן כתב בעל התשובה בעצמו וז"ל ואם יש עדים שדבר תחלה על עסקי קדושיה אעפ"י שלא פירש בשעת קידושין שקדשה צריכה גט דשתיקה בשעה שדבר עמה ונתן בידה הוי שתיקה דבשעת מתן מעות ומקודשת אבל אם לאחר הקרס דבר עמה ושתקה וקבלתם אז אינם קידושין ודאי אבל צריכה גט מספק ע"כ. הרי לך בהדיא ששאלו ממנו על מעשה שאמר לשם קידושין ולא אמר לי והשיב ז"ל מנתינה בשתיקה משמע דשוין הם ומקודשת ודאי ז ו ראיה גמורה למה שכתבתי בתשובת הראשונה ולא ראיתי אז תשובה זו ומרוב פשיטות הדבר בעיני לא בקשתי ראיות. וכן נראה בהדיא מתשובת הרשב"א ז"ל סימן תשע"ד ראובן שנתן ללאה כסף ואמר לה הרי אני נותן לך לקדושין ולא היו מדברים על עסקי קדושיה והוא לא אמר לה תהא לי מקודשת והשיב ז"ל שאינה מקודשת ומיהו יש לחוש להחמיר. וטעמא שלא היו מדברים על עסקי קדושיה אבל אם היו מדברים על עסקי קדושיה היתה מקודשת ודאי אע"פ שלא אמר לי. וכן משמע מלשון הרמ"ה ז"ל שכתב אם קדש אשה תחלה קדושין גמורים ואמר לאחרת תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות נינהו וחוששין לקדושיו הא קמן דקדושי הראשונה בפני השנייה הוי כמדבר עמה על עסקי קדושיה ואמר לאחרת תהא מקודשת הויין ידים מוכיחות ואף על פי שכתב וחוששין לקדושיו לאו דוקא חוששין אלא מדינא מקודשת א"נ משום דלא פסיקא ליה אם נתינת הקדושין

לראשונה בפני השנייה הוי כמדבר עמה על עסקי קדושיה אבל במדבר עמה ממש ואמר לה תהא מקודשת פשיטא ליה ז"ל דהוי מקודשת ודאי. וז"ל הטור אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי אינו כלום ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושיה הוו ודאי קדושין ע"כ. והרי זה ממש כמו שכתבנו ודברים ברורים הם לא היו כדאי להטריח הקולמוס עליהן אלא שההכרח לא ישובח ולא יגונה כי החכם הנזכר נקבעה סברא זו בדעתו כל כך עד ששיבש לשון המרדכי חנם ואין ראוי לשום חכם לשבש הספר אלא אחר רוב העיון והבירור: וא"כ מה שתמה החכם איך חשדתי אותו שנתעלם דבר זה ממנו ודאי נתעלם כיון שלא בא בקונדריסו ואם אמת הוא כדבריו שלא נתעלם ממנו נפלאתי הפלא ופלא איך טעה בעיונו ובדברי הפוסקים והטעה את הספר ואני חשדתי אותו כמתעלם והוא החשיד עצמו כלא יודע אבל זו רעה חולה ועל זה אמרו שגגת תלמוד עולה זדון:

תשובה רצו

א **שאלת** ממני אם מברכין לבאשא אשר שולח המלך למצרים שחלק מכבודו לבשר ודם ואימתי מברכין:

ב **תשובה** דבר זה נשאל מלפני הר"ר אברהם אב ב"ד והשיב ז"ל כללו של דבר כל מי שהוא חשוב בשולטנותו כמלך ודן והורג במשפטו אין מי שמשנה על דבריו מהן ללאו ומלאו להן כמלך הוא ומברך עליו שחלק מכבודו ושנתן מכבודו. ולענין אימתי מברכין העלה הרב הנזכר וז"ל אם זה שרואה עתה פעם שנייה הוא אותו שראה היום פעם אחרת יש לו קצבה והוא שרואה אותו אחת לשלשים יום שיהא דבר חשוב בעיניו שהוא כמו ים הגדול שאינו מברך עליו אלא א"כ רואהו אחת לל' יום שיהא לו דבר חדש ויהנה בראייתו וכן נמי השלטונים והמלכים והכושי והגיחור והלבקן. וכן הנהרות והימים והמדברות שאותו המלך בעצמו ראה או הכושי כבר ראהו פעם אחרת תוך ל' יום אינו צריך לברך אבל שלטון או מלך אחר או כושי או נהר אחר שלא ראהו הוא עצמו תוך ל' יום אפי' ראה ביום א' מאה מלכים או ק' חכמים או ק' כושיים מברך על כולם שהוא כמו ברקים ורעמים שהם מפסיקים שכל ברק וברק ורעם ורעם הוא דבר בפני עצמו וכן נמי חנותו של בשם והריח מוסיף והולך בכל עכ"ל. אבל צריך לדקדק אם השר של מצרים דומה לשלטונים שהרי אין לו רשות להרוג במשפט אלא במאמר השופט הגדול הממונה מאת המלך יר"ה וא"כ צ"ל שכשיראה השופט הגדול יברך ולא כשיראה הבאשה שהוא השר. ולתרץ דבר זה צריך שתדע שיש להם שני מיני משפט אחד שרעי ואחד עורפי והמשפט השרעי הוא מסור לשופט הגדול והוא פוסק הדין

והשר מצווה לעשות המשפט והמשפט העורפי שהוא כמו הוראת שעה הוא מסור לשר המדינה ויכול להרוג כפי העורפי אפי' שלא מן הדין ובלא ידיעת השופט הגדול. נמצאת למד שיש דברים שיכול לעשות הבאשה לבדו ואין מי שישנהו מהן ללאו ומלאו להן ואעפ"י שיש ביד המלך יר"ה לשנותו לכל אשר יחפוץ שהרי הוא עבד מעבדיו ה"מ אם היה במדינה שהמלך עומד בה אבל כיון שהוא במקום רחוק ינתן לו המלך יר"ה שררה ושולטנות במצרים הרי היא כמלך בעצמו ומברך ברוך שחלק מכבודו דמי לא עסקינן באותם השלטונים ששאלו מלפני הרב ז"ל שהיה המלך יכול לסלקם ואפילו הכי השיב שמברך:

ג **ולענין** לברך לשופט לא מסתברא כלל שהרי אעפ"י שהוא פוסק הדין מ"מ אין יכול להרוג אלא בהסכמת השר אעפ"י שכתבתי כל זה אין דעתי מסכמת לברך על השרים הבאים למצרים ולא על שום שר משרי המלך בשם ומלכות שהרי המלך יר"ה משנה דבריהם מהן ללאו ומלאו להן ע"י כתבי' ומאמרי' כאשר אנו רואי' בעינינו ולכן הטוב והישר בזה לברך בלא שם ומלכות שבזה לא הפסיד כלום שהרי הוא נותן שבח להקב"ה שחלק מכבודו לבשר ודם ואותם השלטונים ששאלו מלפני הרב הנז' ז"ל הם שולטים בעריהם אין עול מלך עליהם לשנות דבריהם מהן ללאו ומלאו להן. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה רצז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי למה אין נוהגין לברך זמן על הריח הטוב המתחדש משנה לשנה כגון התמד חינא ואליסמין ואלנרגיס והורד למאן דס"ל דעיקר נטיעתו לריח ולא למרקחת:

ב **תשובה** לא יפה הם עושים אלא ראוי לברך עליהם זמן למר משעת ראייה ולמר משעה שהוא מריח בו שהוא זמן הנאתו דומיא דשאר פירות אע"ג דהרואה פרי אמרו לאו דוקא פרי הראוי לאכילה אלא ה"ה פרי העשוי להריח דכי היכא דאיכא הנאה באכילת הפירות הכי נמי נהנה בריח הטוב דמהאי טעמא תקנו ברכה על הריח וה"ה והוא הטעם בברכת זמן דמאי שנא. ולא לכל דבר המתחדש מברך זמן אלא נקוט האי כללא בידך כל דבר שהאדם נהנה בו ותקנו ברכה על הנאתו מברך עליו זמן. וטעמא כיון שנתחדש דבר שעתיד ליהנות בו לבו של אדם שמח בראייתו תדע שהדבר תלוי בשמחה דקי"ל הקונה כלים חדשים צריך לברך זמן ונתנו בו כלל כל שהוא שמח בו אפי' חלוק ואפי' טלית ואם אין שמח בו אפי' כלי חשוב אין מברך עליו הא למדת שהדבר תלוי בשמחת הלב.

וא"ת כיון דקי"ל דקול ריח ומראה אין בהם מעילה משמע דאין בהם הנאה וכיון שאין בו הנאה למה יברך: ל"ק דליטעמיך גם ברכת ההניה לא יברך אלא מאי אית לן למימר דהא דלית בהו מעילה משום דלית בהו מששא אבל הנייה אית בהו דאמרינן על פסוק כל הנשמה תהלל יה: אי זהו דבר שהנשמה נהנית בו הוי אומר זה הריח וכתיב ומתוק האור משמע שאדם נהנה מראיית האור וכתיב כי קולך ערב כל הני אע"ג דלית בהו מששא מ"מ הנייה אית בהו ועל הנייתן מברכין: וכבר הוכחתי בתשובה אחרת שאם הריח תפוח או וורד של הקדש מעל כיון שנהנה מגופו של הקדש. ומה שאמרו אין מועלין בהן היינו כששומע קול כלי שיר או שמריח ריח קטרת אחר שעלה תמרתו או שהיה נר של הקדש דלוק והלך לאורו אבל אם לקח כלי שיר של הקדש ונגן בו או הקטרת והריח בו או הדליק מנר של הקדש וכיוצא בדברים אלו שנהנה מגוף ההקדש יש בו דין מעילה. וא"ת כיון דברכת זמן אינה באה בחיוב אלא רשות דילמא לא תקנו אותה אלא על הפירות הראויים לאכילה לא על הדברים העומדים להריח דמהאי טעמא כתב הרשב"א ז"ל דאין מברכין זמן על הבוסר אלא עד שיגמר הפרי לגמרי ל"ק דבוסר עיקר נטיעתו לענבים אבל הני עיקר נטיעתן להריח ואם באנו לחלק בין הנאת אכילה להנאת הריח איפכא מסתברא שזה הנאה לנשמה וזה הנאה לגוף אלא שקולים הם ויבואו שניהם והרוצה לחלוק עליו הראיה. ומה שלא הזכירו בהדיא זמן על הריח משום דחד טעמא היא וכדכתיבנא ואני רגיל לברך זמן בשעה שאני נהנה מהפרי ואע"ג דכתב הרשב"א ז"ל בתשובה שראוי לברך בשעת ראייה והכי משמע לישנא דרבנן דאמרו הרואה פרי חדש אומר וכו' מ"מ אני סומך בזה על דעת החולקים לפי שפעמים הרבה אני רואה הפרי המתחדש בחוץ ואיני מוכן לברכה ותו דבשעת הנייתו יש בו שמחה יתירה ולפיכך אני כולל אותה אחר ברכת ההניה כדאשכחן גבי סוכה:

תשובה רצח

א **שאלה** ראובן ושמעון נשתתפו בכל מה שירויחו ואפילו מציאה בדרך ואין בשטר שבועה וראובן מצא מציאה טוען דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפי' אחר שבא לעולם אין חייב ליתן לו כלום:

ב **תשובה** כבר קדמוהו רבנן ואמרו שכל אחד מהם נעשה שכיר ופועל לחבירו כדאמרינן כגון ששכרו ללקוט מציאות בפ' שנים אוחזין ואמרינן נמי מציאת פועל לעצמו בד"א בזמן שאמר לו נכש עמי היום עדר היום אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית הילכך כיון שקנו מהם להיות שותפין או שהטילו לכיס והגביהו הכיס

נשתעבדו זה לזה כשכירים לענין כל מה שירויחו אעפ"י שלא בא לעולם ואם התנו בהדיא אפי' מציאה בדרך הכל כפי תנאם וכופין את ראובן לתת לשמעון חלקו כפי תנאי השותפות. וטעמא רבה איכא דאגב האי הנאה דמשתעבד לו חבירו משתעבד גם הוא לחבירו. וליכא למימר דלא אמרינן דמקנין זה לזה דבר שלא בא לעולם כגון דמקנו ידם להדדי כדאמרינן באומר יקדשו ידים לעושיהם דהא ניחא שותפות שנעשה בידים כגון בעלי מלאכה אבל ריוח דאתי מעלמא מאי איכא למימר אלא עיקר טעמא הוא כדכתיבנא שנעשו כשכירים ופועלים זה לזה והנלד"כ:

תשובה רצט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד אצל שמעון ומת ראובן ובא יהודה שהיה שותפו של ראובן ותבע את הפקדון חלקו וחלק יתומי ראובן וחייבו ב"ד את שמעון לתת הכל ליד יהודה ועתה גדלו יתומי ראובן ואמרו תן לנו חלק אבינו ואם נתת ליהודה דבר תקח ממנו שלא היה אפטרופוס עלינו והוציא שמעון מעשה ב"ד איך פסקו עליו שיתן הפקדון ליהודה שהוא ממונה על היתומים ויש מן החכמי' שרצה לומר שלשון ממונה לא משמע אפטורפוס ורצית לדעת דעתי:

ב **תשובה** לא ידעתי טעמו של החכם הזה דמה לי שיאמר בלשון תלמוד אפטרופוס או בלשון הקדש ממונה או בלשון עכו"ם או באחד משאר הלשונות והלא לשון ממונה הוא יותר ברור שהוא ממונה עליהם לפקח על עסקיהם והכי אמרי בכל דוכתא אפטרופוס שמנהו אבי יתומים או שמינהו ב"ד ועיקר הלשון הוא מינוי וא"כ לא ידעתי למה לא יקרא אפטרופוס ממונה וגדולה מזו אני אומר שאפי' לא היה כתוב במעשה ב"ד אלא שפסקו עליו לתת הפקדון ליהודה ולא פירשו שהיה ממונה על היתומים פטור שמעון ממה נפשך אם יהודה היה אפטרופוס שמינהו אבי יתומים שפיר יהיב ואם לא היה אפוטרופוס עתה ממנין אותו ב"ד על היתומים ושפיר יהיב ליה: ואם היתומים היה להם אפטרופוס שמינהו אבי יתומים זולת יהודה וב"ד גזרו עליו שיתן ליהודה לא אמרי' ב"ד טעו ואמרו לתת מעות היתומים למי שלא היה לו מינוי על היתומים אלא ודאי אמרינן שרצו לסלק המינוי מן הראשון ולתת אותו ליהודה שמא היה מפסיד הנכסים או אחד משאר הדברים שיכולין ב"ד לסלק אפטרופוס שמינהו בשבילם. ואפי' תאמר שטעו ב"ד ועשו שלא כדין שמעון אנוס שעל פי ב"ד נתן והנפקד פטור מן אונסים ואין כאן פשיעה הרי עשה מה שאמרו לו ב"ד והיתומים אם יש להם טענה על הב"ד יעשו עמהם דין. ולמאי דאתיא עלה הדבר ברור מאד כי לשון ממונה הוא לשון אפטרופוס

תרגום ירושלמי יעשה פרעה ויפקד פקידים על הארץ ימנה אפטרופין על ארעא ודברים פשוטים הם לא היה כדאי לכתוב עליהם אלא לפי שכתבת שיש מחכמי שלוניק מי שרוצה לומר שאין לשון ממונה מורה אפטרופוס ולפי דעתו יצטרך שמעון לפרוע ליתומי ראובן ויעשה דין עם יהודה אם ימצאנו או יפסיד או אם יש לו מגו ישבע שהיה יהודה אפטרופוס היתומים ויהיה נאמן במגו. והא ודאי ליתא אלא פטור שמעון אפילו משבועה כיון שיש בידו מעשה ב"ד וליכא למנדא מינה:

תשובה ש

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בגט שכתב בדמיאט להוליך לשלוניק ונמסר לשליח הולכה ונכתב שטר שליחות כהוגן אבל התנאי שהתנה שתמתין ג' שנים לא נזכר בשטר השליחות כלל אלא על פה והשליח הוא אחיה של האשה המתגרשת ויש לחוש שמא יתננו לה בלא תנאי כאשר כתוב בשטר השליחות ותנשא בו ונמצאו בניה ממזרים מה תקנה יעשו לזה:

ב **תשובה** ודאי טעות היה כי היה צריך לכתוב התנאי בשטר השליחות אבל כיון שלא נכתב לית לן בה ויש תקנה שיאמר השליח התנאי עתה בפנינו ויכתבו מעשה ב"ד אחורי שטר השליחות בעצמו איך השליחות הנכתב מעבר הלז הודה השליח הנז' שהיה על תנאי כך וכך אעפ"י שלא נכתב בשטר השליחות והשתא ליכא למיחש למידי שאעפ"י שירצה השליח לתת לה הגט בלא תנאי ב"ד אשר ינתן הגט בפניהם לא יניחוהו לעשות כן כיון שיראו מה שכתוב באחורי השטר. ולשמא יגוז ליכא למיחש שיגוז גם שטר השליחות. ולשמא ימחוק ליכא למיחש נמי דמרתת שמא יאמרו לו ב"ד מה היה כתוב באחורי שטר השליחות זה וע"י כך יפסלו שטר השליחות. ולשמא יעתיק שטר השליחות ולא יעתיק מה שאחורי הדף ליכא למיחש שהעדים אשר יעתיקו השטר לא יתרצו להעתיק אלא הכל או לא יעתיקו כלל ולרשיעי לא חיישינן. הילכך אם יכתבו מעשה ב"ד אחורי השטר אין כאן בית מיחוש כלל:

ג **שוב** שאלתי את השליח נוסח התנאי ואמר כך אמר לי הבעל תן גט זה לאשתי בתנאי שאם אבוא בתוך ג' שנים לא יהיה גט ואם לא אבוא בתוך ג' שנים יהיה גט נמצא דאיכא חששא גדולה דכיון דהוי לאו קודם להן התנאי בטל והמעשה קיים ואיפשר שתנשא מיד ודילמא הבעל אמר התנאי כמשפטו ושליחא הוא דעוית ונמצאו בניה ממזרים ולפיכך צריך לשלוח למקום שנכתב הגט שיכתבו נוסח התנאי שאמר הבעל ועל פיו נעשה. והנלד"כ:

תשובה שא

א **שאלה** מי שהיה עשיר ונשבע שלא ילך בסחורה למקום פלוני ונתענה אם פותחין לו בעניות אי הוי נולד או לא:

ב **תשובה** ראיתי בשם הראב"ד ז"ל דפותחין בעניות ולא הוי נולד לפי שהעניות מצויה והכי איתא בירושלמי בהדיא וכ"ש בזמנים האלו שהריוח בלתי מצוי והפרנס' בדוחק ובני אדם הולכים ודלים שפותחין לו ומתירין לו שבועתו אבל אם היתה שבועתו על דעת רבים אין מתירין לו אלא לדבר מצוה וללכת להרויח אינה מצוה שיתירו בשבילה נדר שהודר על דעת רבים וכ"ש לדעת האומרים דלאו בכל מצוה מתירין נדר שהודר על דעת רבים אלא כי הך מקרי דרדקי:

ג **ולענין** ד' מיני נדרים השנויים במשנה שהם נדרי הבאי נדרי זירוזין נדרי שגגות ונדרי אונסין אפי' נדר אותם על דעת רבים אין צריכין התרה כלל שכך אמרו נדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה אבל אלו השנויים במצוה אינם צריכין התרה וברור הוא. ואע"ג דכתב ר"ת דלא נקרא יוצא לדבר הרשות אלא כשיוצא לטייל אבל אם יוצא להרויח לא נקרא דבר הרשות. לא קשיא דר"ת גופיה היא דלמד שאין מתירין נדר שהודר ע"ד רבים במקום מצוה אלא כי הך דמקרי דרדקי. ואפי' לדעת שאר הפוסקים דמשום מצוה אחרת נמי מתירים ויסברו ג"כ שמי שיוצא להרויח לא נקרא דבר הרשות מ"מ לא נקרא מצוה ממש להתיר בשבילה נדר שהודר על דעת רבים אלא לענין שמותר לצאת חוצה לארץ או להפליג בים ע"ש וכיוצא בזה שלא נקרא זה דבר של רשות ורבים חלקו על ר"ת בזה והנראה לעניות דעתי כתבתי:

תשובה שב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר בית לשמעון ונמצא בו מום אם חוזר אי לא כיון דלית להו לקרקעות ביטול מקח אלא חצי דמיו כדאיתא בירושלמי ואת"ל שיש בו טענת מום איזה דבר נקרא מום ובאיזה מקום יהיה המום:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה והעליתי כי ודאי יש בקרקעות טענת מום ואדרבה טפי קפדו אינשי במום הקרקעות יותר משאר דברים וברור הוא: ומה שאמרו אין אונאה בקרקעות הוא משום דקרא קאמר או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו יצאו קרקעות שאין נקנין מיד ליד ומ"מ שיערו חכמים דעד כדי דמיהם מחיל אינישׁ כי היכי דליהוי ליה אחיזת נחלה טפי לא מחלי אבל המום אין אדם מוחל אותו:

ג **ולענין** מה נקרא מום כגון חלונות או שיש לאדם תשמיש על הבית או כותל רעוע וכיוצא בדברים אלו שדרך בני אדם להקפיד עליהם הוי מום ומ"מ אם המום הזה הוא במקום שהנכנס והיוצא יכול לראותו ויש עדים שנכנס הקונה לתוך הבית חזקה שראה אותו מום ומחל אותו אבל אם הוא במקום שאיפשר שיכנס ויצא לבית ולא יראה את המום הרי זה חוזר: וכן העלתי באותה תשובה ושוב ראיתי כן בתשובה להר"ר יהוסף ן' מג"ש ז"ל:

ד **עוד** העלתי שאם היה המום במקום סתר הבית שאי איפשר לראות אותו אלא ע"י אור הנר אין דרך בני אדם לבדוק הבתים לאור השעוה אלא בשעת בדיקת החמץ. ואם יאמר המוכר אני אתקן המומין דבר זה נשאל מלפני הרב הנז' וז"ל אם המומין אינם בגוף הבתים כגון אמת המים העוברת ביניהם או שיש בהם לאדם אחר תשמיש עליהן החליפין קיימין ויתקן אבל אם הם בגוף הקרקע כגון שנראה כותל שלם ונמצא רעוע או כותל שנראה של סיד ונמצא של טיט שצריך לסתור ולחדש פנים חדשות באו לכאן והחליפין בטלין כדאמרינן לענין סנדל שנטלו שתים מתרסיותיו ותקנו טהור משום דפנים חדשות באו לכאן וכדאמרינן הלכה אצל רופא ורפא אותה אינה מקודשת עכ"ל. וכן אני אומר שאם יצא עליה ערעור שהוא הקדש לעכו"ם אין לך מום גדול מזה ואפי' שיאמר אני אפייס את המערערים מצי למימר למחר יקומו אחרים ואפילו שיאמר אני אחדש לך מכתב שהם שטרי הקנייה בערכאותיהם אפ"ה מצי למימר למחר יקומו אחרים לערער ואפי' שלא יעלה בידם מ"מ אפסיד מעות כאשר הוא מפורסם שעושין בכל פעם: הילכך אין לך מום גדול מזה וחוזר ואפי' יאמר אני אקבל עלי כל מה שמפסיד מצי למימר לא ניחא למיקם בי דינא ודיינא וחוזר והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בחוטין הנמצאים בירך העוף אחר שנתבשל אם הם מותרים או אסורים:

ב **תשובה** אם לא חתך את הווורידין בשעת שחיטה הדבר ברור שהם אסורים וצריך לחטט ולנקר אותם והשאר מתבטל בס' וכן כתב הרא"ש ז"ל. אבל אם חתך את הווורידין בשעת שחיטה וגם עקר את החוטין שבצואר בהא איכא פלוגתא אם מותר לבשל את העוף שלם או לא שרבינו אפרים ז"ל כתב שאין לבשל את העוף שלם אעפ"י שחתך את הווורידין עד שינתחנו אבר אבר ויסיר כל הגידין שיש בהם דם. ויש מי שמתיר לבשל לכתחלה כיון שחתך הווורידין וכן נהגו. ואפילו רבינו אפרים מודה דבדיעבד לא נאסר

העוף וכן אני אומר לדעת המתירין שאם מצא אח"כ חוטים מלאים דם שהם אסורין באכילה שאנו רואים בעין שלא יצא אותו הדם דרך הווורידין ומ"מ אין אסור העוף ולא התבשיל שהרי אין הדם שבהן מפעפע וכ"ש אם יש ס' לבטלו אבל הגידין בעצמן אסורין וכן כתב הרב אב ב"ד ז"ל וז"ל ודע כי לא מצאתי בהם ראיה להתיר וגם דברתי עם ר' המובהק ר' משה בר' יוסף ולא מצא להם ראיה להתיר ע"כ. וא"כ יש תמיה גדולה איך אין העולם נזהרין בזה ולא ראינו מי שנתח את העוף נתחים נתחים וכל החכמים לא ראינו שמיחו בהם ולא זו בלבד אלא שאין מדקדקין אם נחתכו הווורידין בשעת שחיטה שאז הדם חם ויוצא או לא. וצריכין אנו לדעת על מה סמכו. וי"ל דסמכו על דעת הרמב"ם ז"ל דלא הזכיר חתיכת הווורידין כלל משום דס"ל דלא קי"ל כר' יהודה דאמר עד שישחוט את הווורידין אלא כסתם משנה וכן כתב בהדיא בפירוש המשנה ואין הלכה כר' יהודה ואמרינן עלה אמר רב חסדא לא לכל אמר רבי יהודה אלא בעוף הואיל וצולהו כולו כאחת משמע דלרבנן לא שנא עוף לא שנא בהמה אין צריכין אפילו נקיבה בשעת שחיטה: ואע"ג דאמרינן פ"ק דברכות דא"ל ר' יהושע לבני' הזהרו בווורידין כר' יהודה מדת חסידות היא דאי מדינא ה"ל למימר הלכה כר' יהודה ולא דחי' סתמא דלא איתמר עלה מידי בדוכתא משום מימרא כי האי דלא ברירא ולפי שיטתו יבואו הסוגיות שבפרק גיד הנשה כפשטו שלא הזכירו זה הדין כלל משום דלענין הלכתא לא מהני לן מידי. ואפי' לדעת הריא"ף ז"ל ושאר הפוסקים דפסקו כר' יהודה סמכו להם דכל טבחי העיר זריזין הם ואין מוציאין העוף מתחת ידם עד שישחטו הווורידין וכן ראינו עושים תמיד. עוד סמכו להם שאין החוטין אסורים משום דם אלא חוטי הלב וחוטי העוקץ וחוטי הלחי התחתון שבצידי הלשון וכן החוטין הדקין שהם בתוך הלב. ואע"ג דלא מנו בגמרא אלא תרי משום דמא דידא ודלועא מ"מ כיון דכל הני סמיכי לבית השחיטה צריכי חתיכה ומליחה הילכך דידא ליכא למיחש שהרי חותכין ראש הכנף בעוף ודרך שם יוצא הדם ע"י מליחה וכן דלועא אבל שאר החוטין הנמצאים בגוף הבהמה והעוף אין בהן משום דם ואפי' שנראה שהם מלאים דם אחר הבישול אין זה דם אלא מתקבץ ציר או שומן אל אותם החוטין ומתהפך לצורת דם כפי הכנת בית קבולו והבן זה שהוא טעם נכון לקיים דברי רז"ל דאמרו חמשה חוטי בחיותא תלתא משום תרבא ותרי משום דמא דידא ודלועא משום דמא ואנו רואין כמה חוטין בכל הגוף דאית בהו דמא: אלא במה שכתבנו אתי שפיר ויש סמך למנהג ומנהג אבותינו תורה הוא. ותו דאין להחמיר בכל כיוצא בזה שהרי אין בחוטין דם של תורה דחלב ודם אסרה תורה ולא חוטין וכן דעת רש"י והרשב"א ז"ל: ואפילו תימא יש בו איסור תורה אין בו מלקות: ותו דכיון שנתבשל

יצא מתורת דם להתחייב עליו כרת ותו כיון דחותכין ראש העוף ורגליו וכנפיו הוי כאלו נתחו ומותר אפילו לדעת המחמירין. ואעפ"י שכתבתי כל זה להעמיד המנהג מ"מ לא סמכתי על עצמי לאכול אותם החוטין שנמצאים בעוף מלאים דם אחר הבישול אלא אני משליך אותם ואוכל השאר: ורוב מה שנמצאים הוא בירך של העוף ולכך למדתי את אנשי ביתי לחתוך בירכי העוף קרוב לגוף וכן בגוף חתיכות כדי שיצא הדם ע"י מליחה ואף גם זאת אם ימצא חוט מלא דם אני משליכו לחוש לדברי המחמירין ואיני אוסר על אחרים אלא מניחם לנהוג מנהגם: והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שעלה רבו שלישי לקרוא בתורה אם יעלה הוא משלים או לא:

ב **תשובה** אם עלה רבו שלישי במקום דאיכא כבוד לרבו כגון עשרת הדברות או י"ג מדות או שירת הים וכיוצא בהם דמשום כבודו של הרב העלוהו שלישי ודאי שיכול לעלות התלמיד משלים דאין כאן קפידא כלל. אבל אם העלוהו לרבו שלישי באקראי בעלמא שלא במקום כבוד צ"ע דכיון דכבוד עלייה מסיים אינו מן ההלכה אלא מנהג כבוד בעלמא שנהגו העולם היה ראוי שיעלה. מ"מ מסתברא כיון דאיכא זילותא לרביה וחלשה דעתיה לא יעלה דמוטב שיבא עשה דכבוד רבו וידחה מה שאמרו מי שקורין אותו לקרוא בתורה ואינו עולה עליו הכתוב אומר וכו' דכיון דמשום כבוד רבו עביד הכי ליכא בזיון התורה ומ"מ אם רבו נתן לו רשות שיעלה חייב לעלות ולקרוא בתורה דהא קי"ל הרב שמחל על כבודו כבודו מחול והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שלוה מעות משמעון על משכון ואמר לו לצורך עכו"ם והמשכון של העכו"ם וכשבא לפדות המשכון אמר לו רמיתיך כי לצורכי ליתי והמשכונות שלי הם והמשכונות ניכרים שהם של ישראל ואין אני רוצה לפרוע הרבית:

ב **תשובה** ראובן זה רשע ואינו מכלל ישראל דכתיב בהו שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית וחשב להיות נשכר ולבטל כיסו של חבירו ולא היא אלא פורע הקרן והרבית כאשר פסק עמו דמצי למימר ליה לדבריך הראשונים אני מאמין ולא לאחרונים דסתמא דמלתא קושטא קאמר דאין אדם משים עצמו רשע ללות מישראל ברבית דעובר משום לא תשיך לאחיך וקרי בה לא תנשיך ומשום ולפני

עור לא תתן מכשול ואפילו ישבע שהמשכונות שלו הם ולעצמו לוה אינו נאמן בשבועה וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ק"ח בשם ה"ר יצחק בר' אשר ז"ל. וכתב עוד וז"ל ואף אם יברר ראובן שהמשכון שלו כי העדים מכירים בחפץ זה שהיה של ראובן אימור לעכו"ם מכרו ואפי' בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו אימור זוזי איצטריכו ליה וזבניה והודאת בעל דין כמאה עדים שאמר שבשעה שמשכנו של עכו"ם הוה ואמרינן שמכרו לעכו"ם וחזר העכו"ם ומשכנו לידו הילכך לא יכולתי להבין שום בירור אם לא שיעידו שראו ראובן שקנה החפץ ולא זזה ידו מתוך ידינו וכו' ואפילו בכה"ג העלה הרב ז"ל דהודאת פיו עדיף מהודאת עדים. ומכאן למדתי שאפילו היה המשכון ספרים וכיוצא בהם שהדבר ברור שהם של ישראל הודאת פיו מחייבתו דאימור ישראל הקנה אותה לעכו"ם כדי שימשכנם בשביל העכו"ם וכן כתוב במרדכי. וכתב הרא"ש ז"ל באותה תשובה ואף אם ירצה ראובן לישבע שהוא כדבריו מצי אמר ליה דל אנת ודל שבועתך לא מהימנת עלי בשבועה אלא לדבריך הראשונים אני מאמין ועל המשכון אשר בידי סמכתי כשיבוא העכו"ם ויתן לי הקרן והרבית אחזור לך או לעכו"ם משכוני וכן ראיתי כל רבותי דנין בו ועושים מעשה ע"כ: וכן כתב במרדכי משם אביאסף ז"ל וז"ל ואדם שלוה ברבית על משכונו ואמר לו משכון של עכו"ם הוא וכשבא לפדותו טוען שלי הוה ורמיתיך מותר לקבל ממנו ואפילו רוצה לישבע שאינו של עכו"ם יכול לומר איני מאמין אלא לדבריך הראשונים ורפיא בידי ע"כ. ומה שהיה רפוי בידו היה חזק ביד הרא"ש ורבותיו ז"ל. וגם המרדכי בעצמו כתב וז"ל ובספר החכמה כתוב בתשובת רבינו יסודה בר' קולונימוס ור"מ בר' מרדכי ורבינו ברוך ז"ל ראה ראינו מעשים בכל יום שמלוין איש לחבירו ברבית על משכונות של עכו"ם וקדמונים נתנו חרם על כל בן ברית שלא להטעות איש את רעהו בערבונותיו ולומר של עכו"ם הם ומעתה אין שום אדם נאמן לומר אני רימיתיך והערבון שלי הוא דאין אדם משים עצמו רשע ע"כ. והרי לך בהדיא מה שכתבנו כי ראובן הוא מוחרם ולא הועילו מעשיו: ואם תאמר שהרי כתב הרשב"א ז"ל בתשובה סי' תרנ"ג שאין יכול לקחת מישראל רבית וז"ל הילכך הרי זה פטור אלא שיש לו עליו תרעומת שרמהו ונהג עמו שלא כשורה ויצא מכלל שארית ישראל דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב עד כאן. הא לא קשיא כלל דהתם איירי בשלא הניח לו משכון וסמך על דברו וכיון ששקר במאמרו אין לו לקחת ממנו רבית אבל שהניח אצלו משכון עיקר סמיכתו על המשכון ולא מפיק ליה מיניה עד דפרע ליה קרן ורבית: וכן נראה בהדיא מלשון הרא"ש ז"ל שכתב ועל המשכון אשר בידי סמכתי משמע דעיקר סמיכתו על המשכון וכן נראה דמאי ששאלו מלפני הרשב"א ז"ל איירי

בלא משכון ונמצאו הפוסקים מסכימים לדעת אחד דאי לא תימא הכי כל רשע ועול ילך ויקח מעות חבירו בשם עכו"ם וישתמש כמה שנים ויבטל כיסו ויבטל חיותו ולבסוף יאמר לו לעצמי לקחתי ואיני יכול ליתן לך רבית ואפילו שלא היה מי הדין היה ראוי לגדור גדר בפני הרשעים כ"ש שהדין דין אמת ובהיתר הוא נוטל שעל דבריו ומשכונו סמך. ולפיכך אני אומר שאפילו לא אמר לו בהדיא שהמשכונות של עכו"ם הם אלא אמר לו לצורך העכו"ם אני לוה והמשכונות נתן לו סתם אימור הקנה אותם לעכו"ם כדן למשכנם לצורך העכו"ם אף על פי שהדבר ידוע שהם של ישראל. אבל אם פירש לו בהדיא לצורך עכו"ם אני לוה אבל המשכונות שלי הם ולא הקניתים לעכו"ם. בזה אני אומר שלא שעבד אותם אלא לבטחון הקרן אבל אין יכול לעכבם בשביל הריבית ואיהו דאפסיד אנפשיה ונותן לו הקרן ונוטל משכונותיו אחר שישבע שלא לוה אלא לצורך עצמו או שלוה לצורך העכו"ם והעכו"ם לא נתן לו רבית:

ג **כללא** דמלתא שאם אמר לו שהמשכון הוא של העכו"ם או אפי' מן הסתם גובה קרן ורבית: ואם פירש לו שהמשכון שלו גובה את הקרן ולא את הרבית. והארכתי יותר מדאי מפני שראיתי רבים מתחסדים לומר איך יעלה בדעת שיקח רבית ישראל מישראל ונמצאו עוברים על לא תשיך לאחיך וגומר דליתא וכדכתיבנא דבהיתר גמור יוכל לקחת אותו שיש לנו להאמין לדבריו הראשונים שהם כדין ולא לדבריו האחרונים שהם שלא מן הדין: ומה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה סימן תשנ"ט שמי שהלוה מעות לישראל ברבית על משכון ולימים נמצא שהוא של ישראל שאסור לקחת ממנו רבית נ"ל דהתם איירי שלוה ממנו סתם וחשב המלוה שהמשכונות של עכו"ם הם ולצורך העכו"ם היה לוה כי לא חשד אותו שילוה ממנו ברבית לצורך עצמו ויעבור על תרי לאוין וכיון שלא פירש לו דבר לא שייך למימר לדבריך הראשונים אני מאמין והמלוה הוא שהטעה את עצמו אבל היכא דאמר לו בהדיא לצורך העכו"ם אני לוה מצי למימר ליה לדבריך הראשונים אני מאמין. והוי יודע שאפילו יהיה הרשב"א חולק אין לנו לסמוך עליו בזה חדא שהדור פרוץ מאד בזה ובכיוצא בו ויש לנו לעשות גדר: ותו דהרא"ש ז"ל וכמה גדולי עולם שהזכיר המרדכי בעלי סברא זו ועליהם יש לסמוך וכל שכן כי לפי דעתי אין הרשב"א חולק כאשר כתבתי לעיל. והנל"ד כתבתי:

תשובה שו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שאמר בפני עדים שחייב לשמעון מנה ולא היה בדרך הודאה ממש כגון דלא אמר אתם עדי וכשתבעו שמעון בפני בית דין אמר לא היו

דברים מעולם ובאו עדים שהודה לו בפניהם וחזר וטען הודתי ופרעתי אם הוחזק כפרן לאותו ממון ואינו נאמן בשבועה או לא הוחזק כפרן:

ב **תשובה** אם באו עדים שהודה בפניהם הודאה גמורה שלא היה יכול לטעון משטה הייתי בך הדבר ברור שהוחזק כפרן לאותו ממון ואין שאלתך אלא כשבאו עדים ואמרו דלא היה בדרך הודאה אלא שאמר מנה יש לפלוני בידי דאי הוה בעי הוה טעין משטה אני בך וכיון דעיקר הטענה היא דברים של הבל אי מדכר דכירי לה או לא: גרסינן בפרק זה בורר עלה דמתניתין כיצד בודקין את העדים וכו' ואומרים לו היאך אתה יודע שזה חייב לזה אם אמר הוא אמר לו שאני חייב לו איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו ואמר עלה אביי לא שנו אלא דאמר משטה אני בך אבל אמר לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן. אמר רב פפא בריה דרב אחא בר אדא הכי אמרינן משמיה דרבא כל מילי דכדי לא דכירי אינשי. וכתב עלה רש"י ז"ל הואיל ואותה הודאה דברי רוח היו שהשטה בו לא דכירי אינשי ושכח אותה הודאה עכ"ל. הרי לך שכל טענה שיכול לטעון עליה משטה אני בך אינה טענה חשובה שיחזק בשבילה כפרן כיון שהם דברי רוח לא זכר אותם ולפיכך אמר לא היו דברים מעולם כיון שעיקר ההודאה לא מחייבתו אעפ"י שהיא אמת כפי דבריו האחרונים מ"מ לא היתה הודאה חשובה הואיל ואינה מחייבת ממון ולפיכך לא זכר אותה ולכך לא הוחזק כפרן. וכן ראיתי כתוב בשם רבינו דוד תלמודו של הרמב"ן ז"ל וז"ל ולא עוד אלא אפילו אמר פרעתי אחר ההודאה נאמן אף על גב דהשתא לא הוי מלתא דכדי כיון שהוא אומר שאחר כך פרעו מ"מ הטענה בעצמה היא מלתא דכדי שלא היה מתחייב עליה ואינה כדאי שיהיה מוחזק כפרן עליה והיינו דקאמר תלמודא בסתמא שלא הוחזק כפרן עד כאן לשונו. כללא דמלתא כל הודאה שאינה מחייבת ממון אין כפירתה כלום ומשביעין אותו שבועת היסת על טענתו האחרונה והנל"ד כתבתי:

תשובה שז

א **שאלה** יורנו רבינו ראובן ושמעון קנו סחורה מעכו"ם בהקפה וכתב שטר המכר על שניהם בשוה בערכאותיהם והיה ראובן טורח בסחורה בעת הקנין והוצרך ללכת למקום אחר באונס והניח במקומו נער משרת ומסייע והשכירות עליו וזה בידיעת שמעון שותפו והנה נעשה בה כל השירות שאיפשר ובעת שהוצרכה למכירה החליף שמעון מהסחורה בסחורה אחרת שיודע מה טיבה בלא רשות ראובן וראובן נמצא פה ואינו יודע מה טיבה של סחורת החליפין ועתה רוצה ראובן לקחת מהסחורה הראשונה אשר יודע טיבה כנגד

מה שהחליף שמעון ושמעון מעכב על ידו באומרו תקח ממה שהחלפתי יורנו רבינו אם יש רשות לשמעון להחליף בלא רשות ראובן וידיעתו או אם יקח שמעון חלק המגיע לו בסך מה ששוה כל ככר מהנמצא עתה מהסחורה הראשונה:

ב **תשובה** השותפות קיים ויד ראובן על העליונה אם ירצה יקח חלקו מהחליפין ואם ירצה יקח מהסחורה הראשונה כנגד מה שלקח שמעון לצורך חליפין משקל במשקל או מדה במדה אם הוא דבר העשוי לימדד ואם לא נשאר מהסחורה הראשונה מחלק שמעון כלום נותן לו דמים כפי מה שהיה שוה בשעת החליפין ואפילו אם היה דרך הסחורה הראשונה לימכר בחליפין מ"מ שינה שמעון שהחליף בדבר שאין שומתו ידועה לכל ואפילו היא ידועה למקצת הרי אינה ידועה לראובן והיה לו להודיעו ומ"מ אם הודיעו לבסוף ונתרצה במה שעשה מה שעשה עשוי ופטור מלשלם אם יש הפסד בחליפין. וכל זה הוא בזמן ששמעון מודה בשותפות ולא מפני שהניח נער משרת במקומו נתבטל השותפות הואיל והוא בידיעת שמעון: אבל אם אין שמעון מודה בשותפות אלא שאומר אני לבד קניתי ואע"פ שנכתב שטר המכר על שנינו לא היה אלא ערב בעלמא. ואפילו שהיה כתוב בשטר של ערכאותיהם שהם שותפים לא ידעתי במה נשתעבדו זה לזה אם בקנין הרי לא היה שם קנין ואפי' שנאמר שכל א' מהם זכה במחצית הסחורה והרי היא כשלו ואחר כך ערבו החלקים והוי כשנים שהטילו לכיס מ"מ מי מעיד על כל זה ערכאותיהם וכבר ידעת השטרות הכשרים בערכאותיהם מלשון הרמב"ם ז"ל ומיהו אם מנהג המדינה להשתתף בשטרות העולות בערכאותיהם הכל כמנהג המדינה: דבדיני ממונות המנהג עיקר גדול והולכין אחריו אפילו כנגד ההלכה: שוב נתברר שהודה ראובן בשותפות אלא שטען שאמר לו אם תביא חלקך בדמי הסחורה יש לך שותפות ואם לא תביא המעות ביום פלוני אין לך שותפות ושמעון מודה שכך אמר לו וכך התנה עמו אבל לא היו אלא דברים בעלמא בלא קנין ועדים. גם בזה הדין עם ראובן כיון שכל הסחורה היא תחת ידו וחזקתו למחילת השותפות לא היה צריך קנין דקי"ל מחילה אינה צריכה קנין לא יהיה אלא שהיה לו על ראובן חוב ומחלו הרי הוא מחול בלא קנין. ואי משום דליכא סהדי לא איברי סהדי אלא לשקרי וכיון שהוא מודה שכך התנה עמו שאם לא יביא חלקו במעות לא יהיה לו חלק בסחורה ולא קיים תנאו הרי מחל. עוד טען שמעון שהסחורה לקחו אותה בהמתנה ולא היה מחוייב להביא חלקו במעות עד שיגיע זמן הפרעון דכיון שלא היה מחוייב מן הדין לא חשיד לקיים התנאי שלא היה חייב בו אפילו שיודה ראובן שכך היה הדין עמו דאע"ג דקי"ל כל דאי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ה"מ לאפוקי ממונא אבל לאוקומי ממונא קניא והכא דאמר לו אם לא אביא לך

המעות מחול לך השותפות הרי הוא מחול. וכן דעת הרמב"ם ז"ל ורוב הפוסקים וז"ל פי"א מהלכות מכירה לפיכך הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אחזור בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך אם חזר בו הלוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חזר בו המוכר אין מחייבין אותו לכפול הערבון שזו אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ע"כ. ואעפ"י שהראב"ד ז"ל חולק מ"מ כדעת הרב ז"ל יש לנו לפסוק וכיון שראובן מוחזק הויא מחילה. כללא דמלתא כל המחייב עצמו בדבר שלא היה חייב בלא קנין בלשון דאי אם הוא לקנות לא קנה ואם הוא למחול הויא מחילה. הנלד"כ:

תשובה שח

שאלת ממני אודיעך דעתי בהאי קרא דלא תענה על רב ודרשינן ביה לא תענה על רב דהיינו המופלא שבדיינים וקשיא טובא וכי אחד מן הסנהדרין שראה את המופלא טועה בדין ומזכה או מחייב לא יוכל לחלוק עליו ולא עוד אלא שאם חלק עליו עובר בלאו והא כתיב מדבר שקר תרחק: תשובה אין אזהרה זו על הקטן שלא יחלוק על הגדול בדין אלא עיקר האזהרה היא על הגדול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחלה כי שמא יפתח בחובת הנדון ושאר דייני הסנהדרין הקטנים ממנו לכבוד המופלא שבב"ד שפתח לחיוב לא יוכלו לחלוק עליו תחלה כי שמא רצונם להפך בזכות הנדון לפיכך יתחילו מן הצד כי שמא לאחר שישמע המופלא טענות הראשונים אשר טענו לזכות הנדון יחזור ויהפך בזכותו אעפ"י שבתחלה היתה כוונתו לחובה מיהו אם רצה הקטן לחלוק ולענות על הרב הרשות בידו. ושיעור הכתוב כך הוא לא תתחיל לדבר כי שמא לא יענה על רב ונמצא מתחייב שלא כדין והאזהרה היא על הגדול ודוק ותשכח. וכן כתבו בשם רבינו דוד ז"ל תלמידו של הרמב"ן ז"ל: וא"ת דהא תנן בדיני ממונות מתחילין מן הגדול ולפי זה צריכין אנו לומר דהכא בדיני נפשות איירי והלא קרא איירי בדיני ממונות נמי דכתיב לנטות דבעינן ב"ד נוטה אפילו בדיני ממונות למאן דאית ליה הכי בריש סנהדרין. וי"ל דקרא איירי בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות אבל הך דרשא דלא תענה על רב לא איירי אלא בדיני נפשות משום דבעינן ושפטו העדה והצילו העדה. א"נ דכתיב על רב וקרינן על ריב וסתם ריב הוי דיני נפשות. ואיכא תנא דס"ל דכולי קרא בדיני נפשות דבעינן בהו ב"ד נוטה אבל בדיני ממונות לא בעינן ב"ד נוטה והנל"ד כתבתי:

תשובה שט

א **שאלה** משלוניק. באשה שנשאת לראובן ולא נתרצית לינשא לו עד שנשבעו אחיו של ראובן שאם ח"ו ימות בלא זרע שיחלצו לה שכך היו נוהגין באותו המקום ובכלל השבועה שילך היבם למקום היבמה לחלוץ לה בתוך ג' חדשים למיתתו: ומת ראובן בלא בנים והלך שמעון אחיו למקום היבמה ואמר לה הריני באתי לקיים המוטל עלי והיבמה אמרה בקרוב מזה המקום יש מדינה גדולה ובה חכמים הרבה נלך לשם לשלוניק והיבם אומר כבר באתי לכאן למקום שהייתי מחוייב איני רוצה להטריח את עצמי יותר כיון שיש כאן קהל ובעלי תורה והיא הלכה לה לשלוניק ועברו הג' חדשים והוא תובעת אותו לחלוץ כפי שבועתו והוא אין רוצה אלא לייבם להקים לאחיו שם על נחלתו ונותן בה שתי טענות ואומר כי בשעת מיתת אחיו הפצירו בו שיגרש את אשתו ולא רצה אלא שיעשו מה שהוא ראוי מן הדין והוא מתחלה לא נשבע אלא שחשב שזה רצון אחיו אבל כיון שראה שאין רצון אחיו אלא שתתייבם אשתו הוי שבועה בטעות: עוד טען שכבר עשה מה שמוטל עליו ובא בתוך ג' חדשים והיא הלכה לה וכיון שעברו הג' חדשים שהוא פטור מן השבועה ורוצה לייבם:

ב **תשובה** הדבר ידוע דאיכא פלוגתא דתנאי ואמוראי ורבוותא קמאי ובתראי ובתראי דבתראי אי מצות חליצה קודמת או מצות ייבום ואפי' בזמן הזה איכא כמה אתרי דנהיגו לחלוץ ולא לייבם ומעשה היה בקנדיא ופסקו שם דמצות חליצה קודמת ושאלו את פי והוכחתי בראיות ברורות וחזקות דמצות ייבום קודמת ומ"מ הבו דלא לוסיף עלה שיהיה הנשבע לחלוץ נשבע לבטל את המצוה כי כמו שזו מצוה זו מצוה הילכך חלה השבועה על היבם וכופין אותו לחלוץ שהרי אינו יכול לייבם דנמצא עובר על שבועתו ומה שטען שהיתה שבועה בטעות לאו כלום הוא מכמה טעמי חדא שכיון שהשבועה היתה לתועלת האשה שלא תהיה זקוקה ליבום לא מצי למימר שבועה בטעות היתה דאי לא תימא הכי כל הנשבע לחבירו לפרוע יטעון שבועה בטעות היתה דלא אמרינן שבועה בטעות אינה שבועה אלא בשבועת ביטוי. א"נ הנשבע לחבירו לפרוע לו כך וכך ונמצא שלא היה חייב לו כלום אבל בנ"ד שלא רצתה האשה לינשא לו אלא על תנאי זה הדבר ברור שאין יכול לטעון טענת טעות. ותו שאין אני רואה בכאן טעות כלל אפי' לדעתי דילמא בשעה שנשא אותה היה סובר כדעת האומרים מצות חליצה קודמת ואח"כ חזר בו ואמר מצות יבום קודם ואין בכאן טעות דבשעה שנשבע שפיר נשבע לחלוץ שכן היתה כוונת אחיו ואפילו היה אומר בחייו בהדיא איני רוצה שיחלוץ אלא שייבם אין שומעין לו: ותו דאין אני רואה בדבריו חזרה כלל הוא לא רצה לגרש אלא

שיעשו לה מה שראוי מן הדין והדין הוא שיקיים שבועתו ויחלוץ לה. ותו דאפילו לא היתה השבועה לתועלת האשה ולדעתה אלא שבועת ביטוי לבד חלה ואין יכול לבטלה דכתב הרשב"א ז"ל בתשובה סימן תרי"ד מי שנשבע לעבור על דברי סופרים הן בקיומן הן בביטולן שבועת ביטוי חלה עליו ואע"ג דאני כתבתי בתשובה בשם הריטב"א ז"ל שאין שבועה חלה לבטל דברי סופרים בקום עשה והבאתי כמה ראיות לזה מ"מ בנ"ד כ"ע מודו דחלה השבועה דאין כאן מצוה מדברי סופרים לייבם יותר מלחלוץ שהרי לא אמרו אלא מצות יבום קודמת. ואפי' אם תרצה לומר דאיכא מצוה מדברי סופרים לייבם יותר מלחלוץ כיון שהוא בשב ואל תעשה חלה השבועה לכ"ע: וא"ת הרי כתב הרמב"ם ז"ל שהנשבע להתענות בשבת לוקה משום שבועת שוא משמע דאפילו בשב ואל תעשה לא חלה שבועת ביטוי כבר תרגמה הרשב"א ז"ל דס"ל לרב דאסור להתענות בשבת מן התורה הוא והביא ראיה ע"ש אלא דמשום האי טעמא לחודיה היה איפשר להתיר לו ע"י פתח וחרטה אבל כיון שהשבועה היא לתועלת אשה אין מתירין לו אלא מדעתה ואפילו אם עברו והתירוהו שלא מדעתה איכא פלוגתא אם מותר או לא. ודעתי הוא שאינו מותר וכבר כתבתי על זה בתשובה אחרת דבשלמא היכא דעשה עמו טובה לבד כגון משה עם יתרו או צדקיהו עם נבוכדנצר וליכא דרא דממונא אלא כבוד בעלמא ניחא דאם התירוהו בדיעבד מותר אבל מי שלוה מחבירו מעות ולא רצה להלוותו עד שנשבע לו לפרוע לזמן פלוני ילך אצל ג' הדיוטות ויתיר שבועתו ונמצא זה מפסיד ואתה נועל דלת בפני לווין ועל כן קרוב אני לומר דאפילו החולקים יודו. אלא שריב"ש ז"ל מתשובתו סימן קפ"ו משמע דמשוה אותם ובנ"ד אפילו עברו והתירוהו אינו מותר וטעמא דמסתבר הוא דהא אית לה צערא דגופא להיות צרה לחברתה ועדיף האי מדררא דממונא ואיפשר דאפילו ריב"ש ז"ל מודה בכיוצא בזה שאם התירוהו שלא מדעתה אינו מותר דאם לא כן תשאר עגונה כל ימיה שהיא לא תרצה להתייבם והוא לא ירצה לחלוץ ומ"מ אפילו לדעת המקילים כל ב"ד שנזקקין להתרה זו ראוי לעונש גדול ולייסרו שנותן דמי מלחמה בשלום פוק חזי מה אירע בסנהדרין שהתירו שבועתו של צדקיהו ועליהם כתיב ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון. ומה שטען שכיון שעברו הג' חדשים שהוא פטור מן השבועה הא בורכא הוא וכי מפני שעבר הזמן נסתלקה השבועה והרי בכל שעה קאי בעמוד וקיים שבועתך וזה פשוט יותר מביעתא בכותחא נהי נמי שהוא פטור כל זמן שלא באת האשה אל המקום אשר היתה שם בתחילה שהרי השבועה היתה שיבוא תוך ג' חדשים למקום היבמה וכבר קיים תנאו ובא אבל השבועה שנשבע לחלוץ עדיין במקומה עומדת שאם תבוא האשה אל מקום היבם חייב לחלוץ לה כדי לקיים שבועתו ותו דקביעות

זמן ג' חדשים לטובת האשה כדי שלא תתעגן ואנן ניקום ונימא שאם עברו ג' חדשים מתבטל השבועה ותתעגן יותר אלא ודאי אפילו עברו הג' חדשים השבועה במקומה עומדת: ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאפילו בלא שבועה נמי חייב לחלוץ לה וכופין אותו על כך דכיון דמנהג המדינה הוא שנשבע אחי החתן שאם ימות אחיו בלא זרע שיחלוץ ליבמתו כל הנושא אשה סתם על דעת מנהג המקום הוא נושא אותה ומנהגם הכי משמע דקבלו עליהם דעת האומרים מצות חליצה קודמת הילכך כופין אותו לקיים מנהג מקומם ומשום דלא איצטריכא השתא להאי טעמא איני מאריך בראיות אבל למאי דאתיא עלה הדבר פשוט דכופין אותו לקיים שבועתו ולחלוץ ומרוב פשיטות הדבר אני חושד שלא כך היה המעשה ולא סיימוה קמאי ואימא לי איזו גופא דעובדא היכי הוה וטעם הפוטרים אותו משבועתו כדי שאוכל להשיב על מתכונת הדברים:

תשובה שי

א **שאל** ממני הסופר המהיר החכם כה"ר נתן אם שלא כסדרן פוסל גם במזוזה כמו שפוסל בתפילין או דלמא לס"ת דמו דלא פסיל בהו שלא כסדרן:

ב **תשובה** כתיב והיו הדברים האלה בהוייתן יהו שלא יכתבם שלא כסדרן ותרוייהו תפילין ומזוזת כתיבן בהאי קרא דכתיב וקשרתם לאות על ידיך והיו וגו' וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך וכן דקדקתי מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב פ"א מהלכות תפילין וז"ל ובשאר התיבות אם שכח כותב מקצת התיבה בשיטה ומקצתה למעלה בד"א בס"ת אבל במזוזה ותפילין אין תולין בהם אפילו אות א' אלא אם שכח אפילו אות א' גונז מה שכתב וכותב אחרת ע"כ. ואי אמרת בשלמא בעינן כסדרן היינו דלא משכחת לה תקנתא כלל אלא אי אמרת לא בעינן כסדרן הא איתי ליה תקנתא שפיר שיגרור התיבה כולה או שתי תיבות ויכתוב כתיבה דקה מעט ויכניס האות החסרה אלמא בעינן כסדרן ואחר כך ראיתי בהגהה שכתב אין תולין בהן אפילו אות א' בירושלמי דמגילה מפרש הטעם משום דהוי שלא כסדרן ואמרינן כתבן שלא כסדרן יגנזו ואינו מחלק בין פרשיות בין תיבות לאותיות ע"כ. והרי זה כמו שכתבנו ממש ואם תשאל למה בס"ת דאית ביה קדושה טפי לא בעינן כסדרן ומכשרינן ביה התלייה. י"ל דאל"כ לא תמצא ס"ת כשר לעולם אבל תפילין ומזוזה איידי דזוטר כותב אחריני וזה ברור ומעתה כל מקום שתמצא בדברי פוסק או מפרש לשון מתקן בתפילין ומזוזה כך פירושו יתקן אם עדיין לא כתב מה שלפניו אבל אם כתב אין לו תקנה אלא אם כן יגרור כל מה שכתב ויחזור ויכתוב הכל כסדרן. וז"ל הטור מצותה יקח עור אחד שיש בו לכתוב שמע והיה אם שמוע ויכתבם זה

אחר זה ואם שינה והקדים והיה לשמע פסולה ע"כ. ונ"ל דלרבותא נקט הכי אפילו שינה בפרשיות אע"ג דכל פרשה ענין בפני עצמו הוא אפ"ה פסול וכ"ש אם שינה בתיבותיה או באותיותיה שהרי נשתנה הענין. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שיא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מה סמכו שימות המת בחצי היום ואין קוברין אותו עד חצי הלילה ואמרו קצת משכילים כי דבר זה אסור משום דכתיב לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא ואמרינן כל המלין את מתו עובר בלאו זה ואם הלינו לכבודו מותר וא"כ היכא דאיכא משום כבוד המת ניחא אבל היכא דליכא כבוד המת על מה סמכו:

ב **תשובה** דע כי כל לינה האמורה בתורה אינה אלא כל הלילה דכתיב לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר וקרא איירי בשכיר יום דגובה כל הלילה עד הבקר ואם פרע בחצי הלילה או בשני שלישי הלילה אינו עובר עד הבקר. וקרא דביומו תתן שכרו איירי בשכיר לילה שגובה כל היום ואין עובר עד שיבוא השמש. וכתיב נמי ולא ילין חלב חגי עד בקר משמע דלא הוי לינה עד שיעלה עמוד השחר. והכי איתא בזבחים פ"ב לגבי מי כיור שנפסלין בלינה ואמרינן התם דלא נפסלו עד עמוד השחר ואם היה צריך לקדש ידיו ורגליו בלילה היה מקדש ממנו ואח"כ משקעו בבור ומעלהו לצורך קדוש תמיד של שחר. ותניא בפרק המקבל ת"ר מהמשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שהוא עד בקר ומה ת"ל עד בקר מלמד שאינו עובר אלא בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב עובר משום בל תשהה. הרי לך בהדיא דסתם לינה הוי עד הבקר וכן כתבו בהדיא המפרשים שאין לינה קרויה אלא עד הבקר דכתיב לא ילין לבקר וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא עד כאן: הילכך קרא דלא תלין נבלתו על העץ נמי אינו עובר בלאו עד שילינהו כל הלילה עד הבקר ומ"מ מצות עשה לקבור כל הרוגי ב"ד ביום ההריגה דכתיב כי קבור תקברנו ביום ההוא. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פטור מהלכות סנהדרין ומנה אותה בכלל מצות עשה. הילכך המלין את מתו כל הלילה עובר בלאו זה אם אינו לכבודו אבל מקצת הלילה אינו עובר וזה ברור: וא"ת נהי דלא עבר אלאו מ"מ ביטל מצות עשה דכתיב כי קבור תקברנו ביום ההוא וכי היכי דלענין הלאו שוין הרוגי ב"ד למלין את מתו אימא לענין העשה נמי יהיו שוין ויהיה בכלל כי קבור תקברנו ביום ההוא וא"כ הדרן שאלתך למקומה אמאי אינם נזהרין לקיים עשה דקבור תקברנו ביום ההוא. הא לא קשיא דדוקא לגבי הרוגי ב"ד איכא לאו ועשה אבל גבי מלין את מתו אין

שם אלא לאו לבד וכן תמצא שלא הזכירו בתלמוד ולא הפוסקים אלא כל המלין את מתו עובר בלאו והיה להם לומר ומצות עשה לקוברו ביום המיתה. וטעמא דמלתא דבשלמא הרוגי ב"ד היו דנין אותם בבקר ויש שהות ביום לקוברם ואע"ג דלכתחילה היו משהין אותו עד סמוך לשקיעת החמה כדי שלא יתרשלו כל היום כדתניא בברייתא מ"מ בעוד היום היו קוברין אותו דודאי לא היו עוברים על עשה דקבור תקברנו ביום ההוא: אבל במיתה איפשר שימות סמוך לשקיעת החמה ואי איפשר לקיים בו כי קבור תקברנו ביום ההוא ואע"ג דאיפשר שימות סמוך לעמוד השחר ואין מתקיים בו לא תלין הא לא קשיא שמתקיים בו לא תלין בלילה של מחר אבל ביום ההוא אינו מתקיים ומשום הכי בהרוגי ב"ד משכחת ליה לאו ועשה בכולהו אבל במתים דעלמא משכחת ליה לאו בכולהו ולא משכחת עשה בכולהו ומשום הכי אין עשה באחד מהם אפילו בהנך דשייך ומזה הטעם לא הזכירו בו עשה כלל ודוק: ובר מן דין במנהג שלנו ליכא קושיא כלל דכל עכובא הוי לכבודו שהרי ביום העכו"ם מבזים ומקללים וקצתם רוגמים באבנים: וכן בתחלת הלילה שעדיין כל החנויות פתוחות עד שליש הלילה ונמצא כל עכבתם הוי לכבודו של מת דאי לא תימא הכי נהי דליכא לא לאו ולא עשה מ"מ הא קי"ל אין משהין את המת אלא מדחין מטתו מיד וכל המדחה מטתו הרי זה משובח ועל אביו ועל אמו הרי זה מגונה אלא כל השהייה שעושין למת במצרים הכל הוא לכבודו ומותר אפילו להלינו ונמצא מנהגם שריר וקיים. הנל"ד כתבתי:

תשובה שיב

א **שאלת** ממני על מעשה שהיה בשני נערים פריצים שהעידו איך בתו של ראובן נתקדשה לשמעון שהיתה משודכת עמו וראובן לא רצה ליתנה לו והעידו אלו שני פריצים נעריו של שמעון איך יום א' היו הולכים אחר שמעון לבית ראובן ומצאו את הבת בדהילים והוציא שמעון דינר זהב ואמר לה תקחי דינר זה בקדושין ולקחה הדינר וצררתו בשי"ד שלה והלכה לה אחר כך הביא ראובן עדים איך ראו את שני הפריצים האלה רובעים זה את זה אבל לא היו העדים ביחד כשראו אותם ולא ביום אחד אם יש חשש באלו הקדושין או לא:

ב **תשובה** אין ממש בקדושין אלו כלל מכמה טעמי חדא שכבר ידעת כי ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים וכיון דלא אמר הרי את מקודשת לי לא הויין ידים מוכיחות ואינה מקודשת ולא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה: ואעפ"י שהיא משודכת לא נקרא זה מדבר עמה על עסקי קדושיה וכן הסכימו האחרונים וריב"ש ז"ל ג"כ: אבל אפי' לדעת

הרשב"א ז"ל שכתב בתשובה שחוששין להצריכה גט ה"מ כשיש עדות גמורה אבל עדות של הנערים שלו נ"ל שאפי' הרשב"א ז"ל מודה שכיון שלא רצה ליתנה לו שכר את נעריו שיעידו כך בשקר וגם הם נוגעים בעדות דניחא להו שתהיה בתו של ראובן אשתו של שמעון אדונם לפי שראובן עשיר ויש לדיין להעמיק לדעת אם נמצא שיש לזה העד צד הנאה בעדות זו אפי' בדרך רחוקה ונפלאה הרי זה לא יעיד בה שמא נוגע בעדותו הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל פי"ו מהלכות עדות: הילכך כיון דעיקר טעמא לא הוי אלא חומרא בעלמא לא מחמרינן אלא היכא דאיכא עדות גמורה ואינן נוגעין בדבר ואפי' הרשב"א ז"ל מודה בה: ותו דאפי' היה לשון הקדושין כתקונו הרי הם פסולי עדות שהרי אינם לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ. וז"ל הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות עדות וכל מי שיקבל עדות עם הארץ טרם שתהיה לו חזקה או קודם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצות ובדרך ארץ הרי זה הדיוט ועתיד ליתן את הדין שהרי מאבד ממונם של ישראל על פי רשעים עכ"ל וכ"ש לענין קדושין. ותו דאפי' היה לשון הקדושין כתקונו והם ראויים להעיד הרי נפסלו מן התורה ואעפ"י שלא ראו אותם בבת אחת דבשלמא אם היינו באים להורגם על פי עדות זו ודאי בעינן שיראו המעשה שני העדים ביחד אבל כיון שאין באים אלא לפוסלם לעדות אפי' לא היו העדים רואים ביחד נפסלו. דגרסינן בפרק זה בורר בר חמא קטל נפשא אמר ליה ריש גלותא לרב אבא בר יעקב פוק עיין בה אי ודאי קטל ליכהויה לעיניה אתו תרי סהדי אסהידו ביה דודאי קטל נפשא אזל איהו אייתי תרי סהדי אסהידו ביה בחד מהנך חד אמר קמאי דידי גנב קבא דחושלא וחד אמר קמאי דידי גנב קטא דבורטיתא ואסיקנא בגמרא דע"י עדות זה נפסל א' מן העדים וניצול בר חמא. הא קמן דחד אמר גנב קבא דחושלא וחד אמר גנב קטא דבורטיתא דשני מעשים היו וזה שלא בפני זה ואפ"ה נפסל העד על פיהם וכ"ש בנ"ד דשניהם העידו בעבירה א' אעפ"י שהיה זה שלא בפני זה דמצטרפין לפוסלן וטעמא רבה איכא כיון דסהדי מפסלי אפי' על ממון ובממון לא בעינן שיראו שניהם ביחד אלא אפי' זה שלא בפני זה ואפילו בשני ימים ואפי' א' בהלואה ואחד בהודאה מצטרפין הילכך למפסלינהו נמי לא בעינן שניהם יחד הילכך נפסלו העדים הפריצים הללו לכל עדיות שבתורה ופסולין מן התורה ולא בעו היכר זה ואין האשה צריכה גט כלל: וכי תימא ניחוש לקלא לא קשיא דהני סהדי הוא דמפקי ליה לקלא וקמו רבנן עלה דסהדותא ולאו כלום היא: ותו דלא אתחזק בבי דינא וזה ברור מאד. והנראה לעניות דעתי כתבתי:

תשובה שיג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד ביד שמעון בגדים ודברים כבדים וצריכין לנער אותם ושמעון זקן וחכם ואינה לפי כבודו שאין דרכו לנער בשלו אם חייב לנער הוא בעצמו או לשכור פועלים ושכירותם על מי על המפקיד או על הנפקד ואם לא נער אותם ונפסד חייב שמעון לשלם או פטור וראובן אינו במדינה:

ב **תשובה** דברים פשוטים אני רואה דתניא והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד כהן והוא בבית הקברות זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת משמע מינה דלהתעלם יש לו רשות כיון שאינה לפי כבודו אבל אם לא נתעלם אלא שלקח את האבידה נתחייב להחזירה לבעלה ואם פשע בה לאחר שבאת לידו חייב לשלם דהא אמרינן בגמ' מציעא פרק אלו מציאות אם הכישה במקל נתחייב להטפל בה ולהחזירה אעפ"י שאינה לפי כבודו שהרי התחיל במצוה ואמרינן בפרק הכונס צאן לדיר לעולם הוא חייב להטפל עד שיחזירנה לרשות בעליה למקום המשתמר אבל אם החזירה למקום שאינה משתמרת כגון גינה וחורבה ואבדה משם חייב באחריותה וכן כתבו כל הפוסקים ובנ"ד נמי כיון שקבל עליו שמירת הפקדון חייב לנער הבגדים ולתקנן כדי שלא יפסדו משום השבת אבידה לבעלים ואם לא עשה כן ונפסדו אין לך פשיעה גדולה מזו ואם אינה לפי כבודו לא היה לו לקבל שמירת הפקדון וחייב הוא לתקן הפקדון ע"י עצמו או ע"י מי שעושה מלאכתו או לשכור פועלים שיעשו:

ג **ולעניין** השכירות הפועלים מסתברא לי דחייב בעל הפקדון לפרוע דכיון דידע ששמעון זקן ואינה לפי כבודו ואין דרכו לעשות בשלו כיוצא במלאכה זו ע"מ כן הפקיד אצלו שישכור פועלים לנערה ולתקנה כי לא קבל עליו שמעון אלא לשמור כדין שומר חנם לא להוציא הוצאות משלו כיון שהדבר ידוע שאין דרכו לעשות כן בשלו: הא למדת שאם היה שמעון איניש דעלמא שהמלאכה לפי כבודו ולא רצה לטרוח אלא לשכור מי שיטרח פטור ראובן מלשלם שכירות הפועלים כיון שלא פי' לו על דעת כן הפקיד אצלו שיטרח בעצמו כאשר רגיל לעשות בשלו כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון והכי איתא בהדיא בגמרא בהלכות ובפוסקים ואין חילוק ביניהם אלא דשומר אבידה הוי כשומר שכר משום פרוטה דרב יוסף ושומר הפקדון לא מפטר מפרוטה דעני טעמא דמלתא דשומר אבידה עוסק במצוה והעוסק במצוה פטור מן המצוה בשעה שעוסק בה לנערה ולשוטחה ואי קאי עני אבבא בהאי שעתא פטור מלמיתב ליה פרוטה ומשום האי הנאה משוי ליה ר' יוסף שומר שכר אבל שומר הפקדון לאו מצוה עבד ובשעה שהוא

עוסק בה לאו עוסק במצוה הוא דנהי דחייב לנערה משום השבת אבידה אבל לאו מצוה היא ליפטר מפרוטה דעני בשבילה ולפיכך לא הוי ש"ש ופטור מגניבה ואבדה וחייב בפשיעה הילכך אם פשע ולא נער אותה בזמן שהוא צריך לזה אין לך פשיעה גדולה מזו וחייב לשלם: והנלע"ד כתבתי:

תשובה שיד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שנדר בנזירות שמשון שלא יכנוס יבמתו אם צריכה חליצה או לא כיון שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה:

ב **תשובה** וכי מפני נזירתו של זה נתיר יבמה לשוק לא אמרינן כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה אלא היכא דאיהו לא חזיא ליבום אבל הכא דחזיא ליה אלא דאסרה עליה בנדר עולה שפיר לחליצה דקדושי אחיו במאי פקעי תדע דהא בעדיפא (מי"ד) [מדין] תירצו בכה"ג גבי כהן גדול דקתני חולץ וחולצין לאשתו אבל הוא אינו מייבם מפני שאסור באלמנה ופריך עלה תלמודא קא פסיק ותני ל"ש מן האירוסין ול"ש מן הנשואין בשלמא מן הנשואין הוי עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין אמאי יבא עשה וידחה לא תעשה ומשני גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה. והקשו המפרשים ז"ל דאיפכא ה"ל לתלמודא לאקשויי בשלמא מן האירוסין משום הכי חולץ שמן התורה ראויה ליבום דאתי עשה ודחי לא תעשה אלא שחכמים גזרו שלא ליבם ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה אלא אלמנה מן הנשואין כיון דמדאורייתא לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה א"כ אינה ראויה ליבום ואינה זקוקה לו וא"כ אמאי חולץ וכ"ת מדרבנן ליתא דאם אתה אומר חולצת מתייבמת. ותירצו דאע"ג דאלמנה מן הנשואין איכא לאו ועשה מ"מ כהן שקדש אותה קדושיו קדושין דקדושין תופסין בחייבי לאוין וצריכה ממנו גט הכא נמי זיקת אחיו עליה וה"ל כאלו קדשה דצריכה ממנו חליצה ע"כ: והלא הדברים ק"ו אם כהן גדול באלמנה שאסורה עליו מן התורה אמרינן דחולץ לה דהוי כאלו קדשה הוא מפני קדושי אחיו כ"ש בנ"ד שהאשה מותרת לו ועולה שפיר ליבום מצד עצמה פשיטא דעולה לחליצה והוי יבמה לשוק עד שיחלוץ לה. וא"ת היכי פריך תלמודא בפשיטות דכ"ג באלמנה מן הנשואין לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה והא לא אמרינן הכי אלא בלאוין השוין בכל אבל לאו שאינו שוה בכל כי האי אתי עשה ודחי ליה וכמה דברים נאמרו בתירוץ קושיא זו יש מי שכתב דלא אמרינן הכי אלא כשהעשה היא שוה בכל אבל עשה דיבום אינו שוה בכל שהרי מלך אינו מייבם אי משום דאינו חולץ דהא בזיון הוא לו. דבעינן

וירקה בפניו וכיון שאינו חולץ אינו מיבם א"נ אינו מיבם דאיכא נמי זילותא להקים זרע לאחיו וכן פרש"י ז"ל נמצא דעשה דיבום אינו שוה בכל ומש"ה לא דחי לאו ועשה שאינם שוין בכל: ואחרים תיקנו דעשה דטומאה דאית ביה משום שלום הבית עדיף טפי ודוחה לאו ועשה שאין שוין בכל אבל עשה דעלמא לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה אעפ"י שאינם שוין בכל: והרא"ש ז"ל תירץ דלאו דלא יקח כ"ג אלמנה לאו השוה בכל הוא שגם האשה עושה עבירה כמו הכהן דכתיב לא יקחו קרי ביה לא יקיחו ואע"ג שאינו שוה בכל אלא בכהנים מ"מ לא דחי ליה כיון שהוא שוה בכהן ובאשה דלא הוי דומיא דגילוח זקן שאינו שוה בנשים כבאנשים ועל זה אמרינן דאתי עשה דמצורע ודחי ליה. והנכון אצלי דכי אקשי' בגמרא בשלמא מן הנשואין אין עשה דוחה לא תעשה ועשה לרווחא דמלתא אקשי' הכי דאפי' לא פסיקא לן דעשה השוה בכל ידחה עשה ולא תעשה שאינו שוה בכל מ"מ מאי אמרת באלמנה מן האירוסין דליכא אלא לאו גרידא וכי מתרץ גזרה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה מתרצית נמי קמייתא והכי אורחיה דתלמודא בכל דוכתא. וא"ת כי היכי דיבמתו של מלך אינו חולץ לה ותשאר זקוקה כל ימיה נ"ד נמי כיון שאי איפשר לו ליבם לא יחלוץ לה ותשאר זקוקה: הא לאו קושיא כלל דבשלמא מלך לא מצי חליץ משום שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך אבל בנ"ד מאי איסורא איכא בחליצה הילכך כופין לחלוץ כיון שאינו יכול לייבם: וגדולה מזו אני אומר שאם נדר בנזיר שלא לחלוץ וצא לייבם ונדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות לאו כל כמיניה לעגנה וכופין אותו לחלוץ או ליבם ויהיה נזיר ואם אסר הנאתה עליו כופין אותו לחלוץ. והנלעד"כ:

תשובה שטו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מקצת בני אדם שיש להם חולי הטחורים וזב מהם דם תמיד ואגב דם יוצא ג"כ ליחה סרוחה מעופשת ויש לו ריח רע חזק מאד כפי המקום אשר יוצא ממנו לפי שיתהוו בפי הטבעת כמין מורסות ויתפתחו ויוצא מהן ליחה סרוחה ויאריך הזמן מה תקנה יש לבעלי החולי הזה בענין התפלות וק"ש ותלמוד תורה וברכות הנהנין וכל דבר שבקדושה ואי איפשר לעשות לו תקנת נקיות כי לעולם הוא שותת ממנו בלי הפסק:

ב **תשובה** בעלי החולי הזה אנוסים הוו ופטורים מק"ש ומן התפלה ומכל הברכות ומכל דבר שיש בו קדושה כל זמן שהליחה הסרוחה שותתת מהם כיון שהוא ריח רע שיש לו עיקר ובמקום הזוהמא נפיש עיפושא ועדיף משאר ריח רע ובתנאי שאין לו תקנה לבטל

זה הריח כאשר בא בשאלה דאמר רב פפא צואה במקומה אסור לקרות ק"ש ופרישו לה בפי הטבעת ואע"ג דצואה על בשרו מותר לקרות ק"ש במקומה נפיש זוהמא והכי פריקו לה בגמרא וא"כ הדבר ברור שריח רע זה נפיש עפושה וחמיר טפי. ותניא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת תרנגולין ולא כנגד אשפה שריחה רע ואם היה שם מקום גבוה וכו' וכן לתפלה וריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח וקורא ק"ש והא דאמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא לא בא לדחות מהלכה אלא צואת חזירים וכלבים אבל שאר מילי דברייתא הלכתא נינהו דמסייעי ליה לרב חסדא מינה ואף על גב דאיכא מאן דפסק כרב הונא שמיד שיכלה הריח קורא ק"ש ואין צריך ד' אמות ממקום שכלה הריח בנ"ד לא נפקא מינה שכל מקום שהוא הולך ריחו עמו: ותנא אחריתי היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו ממתין עד שיכלו המים וחוזר ולא מיבעיא למאן דפריש ממתין עד שיכלו המים ממקום שנפלו אלא אפילו למאן דמפרש עד שיכלו המים מלהיות שותתין: וא"ת למה לא חששו למים שעל ברכיו ושבבגדיו. ותירצו שמן התורה אינן אסורים אלא בשעה ששותתין כדאמרינן לא אסרה תורה אלא כנגד העמוד בלבד וכיון דשארה לא הוי אלא מדרבנן די כשיתרחק ד' אמות ממקום שנפלו בקרקע ואותם שבבגדיו ושעל ברכיו מעט הם כיון שאין יוצא מהם ריח רע לא גזרו ומותר עכ"ל רבינו יונה ז"ל. הרי לך דבנ"ד איכא תרתי שאין יכול להתרחק ואפי' תימא שהוא דבר מועט הרי יש לו ריח רע. ועוד תני' היה עומד בתפל' ונתעטש ממתין עד שיכלה הריח ומתפלל וכתב עלה הרמב"ם ז"ל וכן לתלמוד תורה. וגרסינן בירושלמי ר' ירמיה בשם ר' זעירא נבלה שנסרחה צריך להרחיק ממנה ד' אמות וכתבה הטור וכ"ש נ"ד דסרחון יוצא מגופו:

ג **כללא** דמלתא אם הפחה בעלמא נקרא ריח רע שיש לו עיקר כ"ש זה וכיון שהוא ריח רע שיש לו עיקר חזר להיות כבית הכסא ובית פנימי של מרחץ ואפילו הרהור אסור ואעפ"י שכתבתי דבעל חולי זה אנוס הוא ופטור לא תטעה שהרשות בידו לומר דבר של קדושה אלא הרי הוא אסור בכל דבר שיש בו קדושה עד שיכלה הריח ואפי' יעבור זמן מרובה שהרי הדברים ק"ו אם התחיל באחת מכולם פוסק כ"ש שלא יתחיל. וז"ל הרא"ש ז"ל מי שבריא לו שאינו יכול לעמוד בעצמו מלהפיח עד שיגמור ק"ש ותפלה מוטב שיעבור זמן ק"ש ותפלה ולא יתפלל ולא שיתפלל בלא גוף נקי ואם עבר זמן תפלה אנוס הוא ודינו כשכח ולא התפלל שחרית שמתפלל מנחה שתים ואם יראה לו שיכול לעמוד בעצמו בשעת ק"ש יניח תפילין בין אהבה לק"ש ויברך עליהם דכיון דאנוס הוא יכול להפסיק ולהניח ע"כ. ותניא היה צריך לנקביו אל יתפלל משום שנאמר הכון לקראת

אלהיך ישראל וכתיב שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים ואמר רב אסי ואיתימא ר' חנינא בר פפא שמור נקביך בשעה שאתה עומד לפני האלהים ואם התפלל תפלתו תועבה. וכתבתי זה ללמוד שאפי' אם היה איפשר לסתום פי הנקב לפי שעה ולבטל הריח כיון שכל שעה צריך לנקביו ומצטער הרי זה אסור להתפלל ואפילו יכול לעמוד על עצמו כדי פרסה נהי דאין תפלתו תועבה מ"מ לכתחלה לא יתפלל. וגדולה מנ"ד אמרינן בפרק הדר וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות תפלה וז"ל גדולי החכמים לא היו מתפללין בבית שיש בו שכר ולא בבית שיש בו מורייס בעת עיפושו מפני שריחו רע אעפ"י שהמקום טהור ע"כ: הילכך איני רואה תקנה לבעלי חולי זה אלא על ידי תשובה ולא יסמכו לומר שהן יסורים של אהבה דליתא כיון שמבטלין אותו מכל דבר שבקדושה ואם אין שם ריח רע כלל צריך לדקדק ולראות אם יוצא הדם או הליחה מהמעי אי איפשר בלא צחצוחי צואה והוי כצואה במקומה ונפיש זוהמתה וצריך לרחוץ יפה יפה עד שלא ישאר באותו מקום זוהמא כלל ואעפ"י שנפל על ברכיו או על בגדיו מותר בכל דבר שבקדושה דלא עדיף ממים שותתין לו על ברכיו ממתין עד שיכלו ופרישו לה כיון שכלו אעפ"י שהם על בגדיו ועל ברכיו כיון שהוא דבר מועט ואין בו ריח רע מותר לקרות ק"ש ולא עדיף נמי מצואה על בשרו דמותר כיון דלא נפיש זוהמא. ואם אין יוצא מהמעי אלא מפי הטבעת הרי זה כדם מגפתו וכליחה היוצאת ממכתו דמותר לכל דבר שבקדושה כיון שאין שם ריח רע ואפי' בשעה ששותת ויורד מותר. וא"ת במה יודע אם הוא מהמעי או מפי הטבעת. אם יוצא בקושי דרך דחייה בסירוגין הוי מן המעי ואם שותת ויורד תדיר מעצמו הרי זה מורה שיש מכה או מורסא בפי הטבעת וממנה שותת ואין בזה בית מיחוש כלל והכל חוזר אל עיקר אחד והוא לראות אם יש בדבר השותת ריח רע או לא שאם יש לו ריח רע אין לו תקנה כלל עד שיוסר הריח ואם אין לו ריח רע יש לו תקנה ברחיצת מקום הזוהמא ואם הוא מפי הטבעת אין צריך תקנה דהוי כדם מכתו. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שטז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במה שנהגו לכתוב בכתובות והירושה כמנהג דמשק אם תמות בלא זרע של קיימא מהו המנהג הזה ועל איזה דבר תפול החלוקה:

ב **תשובה** הבעל יורש את אשתו דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו וגו' וגורעים ומוסיפים ודורשים ונתתם את נחלת שארו לו וכיון שהוא יורש מדינא ויורשי האשה באים מכח תנאי התקנה והמנהג צריך שיהיה התנאי מבורר והמנהג קבוע כיון שבאים להוציא

מן הבעל. ושמעתי שמנהג דמשק הוא שאם יהיה לה זרע של קיימא הבעל יורש הכל כדינו שהרי לא נתקיים בה שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו שהרי בן בתו אוכל ממנו ויקפוץ ויתן לבתו כבנו. ואם תמות בלא זרע של קיימא חולקין יורשי האשה עם הבעל חלק כחלק ומה הם חולקים מה שנשאר מנכסי צאן ברזל שלה ומהר ומתן שנתן לה והכניסה אותם ושמאתן עליו וכל מה שקנה אחר כך אינו בכלל חלוקה אלא הכל לבעל וכן נכסי מלוג הכל יורש הבעל: וא"ת איפכא מסתברא. וי"ל דבעלי התקנה לא חששו אלא למלתא דשכיחא וכולי נשי אית להו נצ"ב ואחת מאלף אית לה נ"מ ולפיכך לא חששו לה. והוי יודע שאם יש ספק במנהג הבעל ודאי והיורש שבא מכח התקנה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי עד שיביא ראיה למנהג. וכבר הארכתי בזה בתשובות אחרות. וראיתי רוב כתובות כתוב בהן שיחלוקו מה שישאר מעזבונה וזה הלשון ודאי כולל אפי' נ"מ שהרי הכל הוא עזבון וחולקין יורשי האשה עם הבעל בכל גם בנ"מ. ואם יתברר לך שמנהג דמשק הוא לחלוק הכל הדבר ברור שהמנהג עיקר גדול בדיני ממונות והמנהג מבטל הלכה וכל הנושא אשה על דעת אנשי המקום הוא נושא. אבל כל עוד שלא נתברר יד בעל התקנה על התחתונה כיון שבאין להוציא מיד הבעל שיורש מדינא: אבל מה שיש לדקדק בכתובות אשר כתוב בהן מאי דאשתייר מנדונייתה אי הוו נ"מ בכלל וחולקין או דילמא הבעל יורש הכל כדינו. וכבר העלתי בתשובות אחירות שהבעל יורש הכל ואינו בכלל נדוניא אלא נצ"ב: וכן למדתי מדברי הר"ש ז"ל בתשובה כלל כ"ה וז"ל וגם לא דמי לתקנת ר"ת ז"ל דהיכא דמתה תוך שנת הנשואין שהבעל מחזיר נדוניא לאביה או ליורשיו הנדוניא דוקא תיקן משום עגמת נפש ואסמכוה אקרא ותם לריק כחכם אבל ירושה שנפלה לה דהיינו נ"מ בהא לא תקון רבנן והבו דלא לוסיף עלה: ומק"ו לא ילפינן השתא ממון שבא לידו צריך להחזיר לא כ"ש שלא יגבה דהא תניא במס' ידים אין דנין ד"ת מדברי סופרים ולא דברי סופרים מד"ת ולא דברי סופרים זה מזה וכן אמרינן בפ"ק דנדה גבי אחורי כלים שנטמאו במשקין עכ"ל: הרי לך בהדיא שאין נ"מ בכלל נדוניא שכן היתה לשון תקנת ר"ת בכנופיות טרוייא להחזיר הנדוניא לנותנה או ליורשים ע"כ. ואפ"ה כתב הרא"ש ז"ל שאין נ"מ בכלל. וליכא למימר דהיינו דוקא ירושה שנפלה לה אחר שנשאת אבל נכסים שהיו לה תחלה ולא שמאתן עליו הרי הם בכלל נדוניא כיון שהכניסתן לו שיאכל פירות דהא כתב הרא"ש ז"ל אבל ירושה שנפלה לה דהיינו נ"מ ומדקאמר דהיינו נ"מ משמע דדין אחד להם. ותו דלא מצינו תרי גווני נ"מ: ותו דטעמא דשייך בהני שייך בהני דהבו דלא לוסיף עלה במאי דתקון תקון במאי דלא תקון לא תקון. הילכך בנ"ד נמי שתקנו שיחלוקו יורשי האשה עם הבעל

דוקא בנכסי צאן ברזל דשכיח תקינו בנכסי מלוג דלא שכיחי לא תקינו ושבקוה אדינא דבעל ירית הכל. ואפי' תימא שהדבר ספק יד בעל התקנה על התחתונה וכדכתיבנא לעיל. וא"ת דמשמע מלשון הרמב"ם ז"ל דנכסים שמכנסת אותם לבעל אע"פ שלא קבל עליו אחריותם הרי הם בכלל נדוניא שכתב בפי"ו מהלכות אישות ז"ל הנכסים שמכנסת האשה לבעל וכו' אין נקראים כתובה אלא נדוניא שמם ואם קבל הבעל וכו' ואם לא קבל אחריות הנדוניא עליו אלא הם ברשות האשה וכו' ומדפליג בנדוניא משמע דכולהו נדוניא מקרו: הא לא קשיא כלל דלא בא הרב ז"ל אלא לאפוקי מדעת האומרים דגם נכסי צאן ברזל בכלל הכתובה הם השמיענו הרב שיש בנכסי האשה הנכנסים עמה תרי גווני נצ"ב והם הנקראים נדוניא בכל מקום לא כתובה ואם לא קבל אחריות הנדוניא עליו כמו שכתב למעלה הרי הם נ"מ ולא נדוניא ולפי שמכנסת אותם להשתמש בהם היה במשמע שיש להם דין נדוניא אמר כיון שלא קבל עליו אחריותן נ"מ תדע שהרי השוה אותם לנכסים שלא הכניסה אותם לבעלה שכתב וכן כל נכסים שיש לאשה שלא הכניסה אותם וכו' הכל נקראים נ"מ שכולם ברשותה הם ואין נקראין כתובה אלא עיקר כתובה מנה מאתים עם תוספת בלבד ע"כ וכמו שאתה צריך להודות שהנכסים שלא הכניסה אותם לבעלה אינם בכלל נדוניא והכל יורש הבעל שלא היו בכלל התקנה ה"ה והוא הטעם בנכסים שהכניסה לו להשתמש בהם ולא שמאתן עליו הכל יורש הבעל שלא היו בכלל התקנה מטעמא דכתיבנא לעיל וכבר הארכתי בכיוצא בזה:

ג **כללא** דמלתא אם הוא תנאי מפורש שיחלוקו הכל כמו שנראה מתקנת טוליטילה או שכתב מאי דאשתייר מעזבונה חולקים הכל אבל אם כתב כמנהג דמשק אין חולקים יורשי האשה עם הבעל עד שיבררו מנהג דמשק מהו וכן אם כתב מאי דאשתייר מנדונייתה אין בכלל נדוניא אלא נצ"ב ולא נ"מ והבעל יורש אותם כדינו. ולענין שטעה הסופר בסך הכתובה כתב הטור סי' מ"ב וז"ל וכתב הר"ר ישעיה אם למעלה היה פורט והולך ולמטה כתב סכום הכל כך וכך ופיחת או הוסיף בזה אנו אומרים ודאי טעה בחשבון ואחר הפרט אנו הולכין כגון אנו שכותבין בכתובה מנין כל מה שהביאה כך וכך עכ"ל: ודבר ברור הוא דלא אמרינן בכה"ג יד בעל השטר על התחתונה. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שיז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם הלוה ברבית או הסופר והעדים והערב פסולין לעדות כמו המלוה דהא עברי על לאו דלא תשימון עליו נשך:

ב **תשובה** הלוה פשיטא דפסול לעדות דהכי אמרינן בהדיא בגמרא פרק זה בורר אמר רבא לוה ברבית פסול לעדות דה"ל רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד: וכתב עלה רש"י ז"ל דקי"ל המלוה והלוה עוברים בלא תעשה וכיון דחמוד ממון מעבירו על דת ה"ל כרשע דחמס דעובר נמי על לא תעשה מפני חמוד ממון וזה ברור. אבל סופר ועדים וערב תליא בגרסת הגמ' דאיכא מאן דגריס התם כדמותבי עליה דרבא ממתניתין והא תנן מלוה ברבית דמשמע דלא מני תנא בכלל פסולי עדות אלא מלוה בריבית אבל לוה לא. ומתרצינן מלוה הבאה לו לרבית ומכאן דקדקו דדוקא מלוה ולוה אבל סופר ועדים וערב לא וטעמא דמלתא דלא תשימון עליו נשך המלוה משמע להו לאינשי וטעו בהכי. אבל איכא גרסא אחריתי והיא גרסת הספרים שלנו דגרסי מלוה הבאה ברבית ומשמע דאף הסופר והעדים והערב בכלל המלוה הם ומפסלי לעדות והכי מסתברא לי חדא דמכ"ש דלוה דאם לוה שהוא דחוק למעות ולא אשכח מאן דלוה ליה אפ"ה מפסיל לעדות כ"ש הסופר והעדים והערב שהם עוברים על לאו דלא תשימון בחנם ואי משום דלא משמע להו לאינשי אלא במלוה הרי לא תשיך נמי לא משמע להו אלא במלוה ואמרינן דלוה נמי בכלל. והכי הוה מסתברא לי אלא שכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו ומצאתי כתוב בשם הגאונים ז"ל כל פסולי עדות בתחלה מנו חכמים פסולין מחמת קורבא והם שמונים מקצתם דאורייתא ומקצתם דרבנן ואחר כך הפסולין מחמת מעשיהם ומונים שם רבים וכתוב שם המלוה ברבית והלוה ברבית וערב ועדים לא מנו שם ע"כ: וכיון דנחיתו למניינא ולא מנו הני בכלל ומשמע דלא מפסילי. וכבר ידעת כי דברי הגאונים דברי קבלה הם. ואפילו לפי גרסת הספרים שלנו אתי שפיר מלוה הבאה נמי שבאה והכי משמע נמי פשטא דברייתא דקתני אחד המלוה ואחד הלוה וערב ועדים לא תני. ואע"ג דמשמע מכל הני דמלוה ולוה שוין הם ה"מ בפסילא דאורייתא כגון שהלוהו רבית קצוצה דמפסלי לעדות מדאורייתא אבל הלוה לו באבק רבית רבית דרבנן אע"ג דמלוה מפסיל לעדות מדרבנן דעבר איסורא דרבנן אבל לוה לא מפסיל באבק רבית דלא אסרו חכמים אלא על המלוה אבל על הלוה לא אסרו הילכך לוה לא מפסיל דמלוה דמטי הנאה לידיה גזרו רבנן דילמא אתי למסרך ולמעבר אפילו רבית דאורייתא אבל הלוה שהוא מפסיד לא גזרו בו ושבקוהו אדינא דאורייתא וכבר כתבתי על זה בתשובה אחרת. וכן כתבו האחרונים ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב דמלוה ולוה שוין הם ואית בהו אסור אבק רבית: ותרווייהו נפסלין מדרבנן וכן כתב פ"י מהלכות עדות. והוי יודע דלא קי"ל כרבא דאמר דבעינן עד חמס אלא כל מי שעבר על אחד מכל איסורי תורה שחייבין עליה מלקות אעפ"י שאינו לוקה כיון שלא התרו בו פסול מן התורה ועל איסור דרבנן פסול

מדרבנן וז"ל הרמב"ם פ"י מהלכות עדות עבר עבירה שחייבין עליה מלקות מן התורה הרי זה פסול מן התורה ואם היה החיוב שבה מדבריהם הרי זה פסול מדבריהם כיצד אכל בשר בהמה בחלב וכו' ע"ש אי זהו רשע כל שעובר עבירה שחייבין עליה מלקות זהו רשע ופסול שהרי התורה קראה למחוייב מלקות רשע שנאמר והיה אם בן הכות הרשע ע"כ. הא למדת דלא בעינן רשע דחמס אלא רשע כל דהו. והנר' לע"ד כתבתי:

תשובה שיח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנשא אשה והכניסה לו נדוניא שיש בה לקנות שפחה ואינה רוצה לעשות המלאכות שהאשה חייבת לעשות לבעלה אם כופין זה את זה לקנות שפחה או לא:

ב **תשובה** אם הבעל יש לו ממון וראוי לקנות שפחה הדבר ברור שאינו כופה אותה לעשות המלאכות דהיינו טוחנת ואופה ומכבסת ונותנת תבן לפני בהמתו שהרי אומרת לו יש לך ממון שאתה ראוי לקנות שפחה ואם הוא טוען איני רוצה לקנות אין כופין אותו לקנות ואין כופין אותה לעשות המלאכות ואם היא אומרת לקנות מהנדוניא והוא אומר איני רוצה שמא תמות ואני חייב באחריות הנדוניא הדין עמה שהרי יכולה היא לומר איני רוצה שתשיאני שם רע בשכנותי שאין צרכי הבית מתוקנים ומיתה לא שכיחא טפי מגניבה ואבידה הילכך כופין אותו וקונה שפחה מהנדוניא והוי כאלו הכניסה אותה עמה: ואם הבעל אין לו ממון שראוי לקנות לו שפחה אע"ג שיש לו כדי שפחה אין כופין אותו לקנות במה שבידו שפחה וישאל על הפתחים ומ"מ כיון שהכניסה לו נדוניא רבה שיש בה כדי לקנות ממקצתה שפחה אין כופה אותה לעשות מלאכה ואם היא אומרת לקנות מהנדוניא לה שומעין וכדכתיבנא. ואם הוא אומר לקנות והיא אומרת שלא לקנות לו שומעין כיון שאין לו מי יעשה לו מלאכות הנזכר ואחריות הנדוניא עליו מאי איכפת לה זה נהנה וזה אינו חסר הוא: אבל מה שיש להסתפק אם היא לא הכניסה נדוניא וגם הוא עני אבל בני משפחתו דרכם להיות להם שפחות דקי"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו אם כופה אותה לעשות המלאכות הנזכר כיון דשניהם עניים: או דלמא אמרינן אפילו בזה עולה עמו ואינו יורדות עמו. ובירושלמי משמע דאפילו בהא אמרינן עולה עמו ואינו יורדת עמו דגרסינן התם אמר רב שמואל לא סוף דבר שהכניסה אלא אפילו ראויה היא להכניס בהא דתניא אשתו עולה עמו ואינה יורדת עמו הילכך מסתברא לי דבין אם בני משפחתה דרכם להשתמש בשפחות או בני משפחתו אינו כופה אותה

לעשות המלאכות הנזכר ואין דין משנתינו אלא בששניהם עניים ובני משפחתם עניים והנלע"ד כתבתי:

תשובה שיט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שאכל פרי חדש ושכח ולא בירך שהחיינו אם חוזר ומברך כל עוד שעדיין לא נתעכל כדין ברכת הנהנין:

ב **תשובה** מסתברא לי דזה נקרא מעוות לא יוכל לתקון דבשלמא ברכת הנהנין נתקנה על ההנאה לבד לפיכך כל זמן שלא נתעכל המאכל עדיין נהנה בו ויכול לברך עליו אבל ברכת שהחיינו לא נתקנה אלא על הראיה במה שלבו שמח ואחר שאכלו אינו רואה את כל מאומה בידו לברך עליו: תדע שהרי הברכה חלה עליו משעת הראיה כדאמרינן הרואה פרי חדש מברך וכו' אלא שמקצת הפוסקים אמרו שמסדר שתי הברכות בשעת אכילה מידי דהוה אזמן של סוכה. ומ"מ הכל מודים שעיקר הברכה על הראיה והראייה כבר עברה ואפילו יחזור ויאכל מאותו הפרי אינו חוזר ומברך שהחיינו שהרי כבר עבר זמן ברכתו וכן לדעת האומרים דמברך עליו בשעת ראייתו אם ראה אותו ולא בירך אע"פ שחזר לראות אותו אינו מברך שהרי אין זה פרי חדש אצלו לפי שכבר ראהו וכ"ש ברכה זו אינה מן החיוב כאשר כתבו המפרשים שאין לנו ליכנס בספק ברכה לבטלה משום ברכה של רשות וכ"ש שאין אני רואה ספק אלא ודאי ברכה לבטלה הוא שאחר שאכלו אין לו בו תורת ראייה וזה ברור: ולענין מה שנהגו מקצת בני אדם שמברכין שהחיינו על ראיית המים שבכליג שנראה לכאורה שהוא ברכה לבטלה דאי אתינא לדמותה לגשמים הניחא אם יש לו קרקע מברך שהחיינו ואם יש לו בשותפות מברך הטוב והמטיב ואם אין לו אומר מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה וכו' כדאיתא התם אבל מי שאין לו קרקע כלל לא ראינו שיברך שהחיינו על הגשמים: ולפיכך אני אומר דלא לגשמים מדמינן לה דבשלמא גשמים אין שמחין אלא מי שיש לו קרקע אבל מי שאין לו אדרבה הגשמים טרדא ועצב: מה שאין כן בכליג שכולם שמחים לקראתו והעכו"ם עושים שמחה גדולה והרי הוא כמי שרואה את חבירו ושמח לקראתו דמברך שהחיינו לפיכך אם כבר ראה את המים במקומם בנילוס אין לו לברך על ראיית הכליג שאין אלו מים חדשים אלא חלק מאותן המים שבנהר הגדול אבל אם לא ראה את המים המתברכים בשנה זו אלא עתה בשעה שהם בכליג נ"ל דיש לו לברך שהחיינו ואין ראוי למחות באותם המברכים אלא ללמדם שאם ראו תוספת המים במקומם לא יברכו עתה. ולמדנו ג"כ שאם ראה את נילוס בזמן שהוא חסר וראה אותו בזמן שהוא גדול ושמח בראייתו שיברך עליו שהחיינו

ואין כאן ברכה לבטלה כיון שראה דבר המתחדש משנה לשנה ושמח בראייתו אבל מי שרואה אותו בכל יום אין לו לברך כלל שהרי מה שגדל בכל יום הוא מתבטל אצל מה שראה אתמול ומה שראה אתמול כבר עברה ברכתו וכדכתיבנא לעיל. ולא דמי לפירות שאעפ"י שראה את הפירות באילן אין מברך עליהם עד שיראה אותם כשהם מבושלים דפירות כל עוד שלא נתבשלו אינם ראויים אבל המים כל חלק וחלק מהם הוא ראוי למה שהוא אלא שלא יוכל לברך עליו לפי שהוא מתבטל אצל מה שהיה בנהר שלא נתחדש בשנה זו וכן כל יום מתבטל אצל מה שגדל אמש עם מה שהיה בנהר אבל מי שראהו חסר ולא ראה אותו עד שהמים החדשים רבו על המים הראשונים בזה נ"ל שיברך ולא שייך הכא ראשון ראשון בטל כיון שהברכה על הראיה והוא ראה אותם בזמן שלא היו מתבטלין שהם הרוב והמים הראשונים הם מעט מן המעט. והנל"ד כתבתי:

תשובה שכ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שנשתתפו והתנה ראובן שאפילו ימות שמעון לא יתבטל השותפות עד הזמן שקבעו ומת שמעון ויהודה בנו רוצה לבטל השותפות מאי נשתעבדו הנכסים לשותפות. או דילמא כיון שמת נפלו הנכסים קמי יהודה ומצי למימר איני רוצה בשותפות:

ב **תשובה** הדבר ברור אצלי דנשתעבדו המעות לשותפות לכל הזמן אשר קבעו ואעפ"י שמת למה הדבר דומה למלוה שלא הגיע זמנה ומת מלוה שאין היורש יכול לכופו לפרוע קודם הזמן אע"פ שנפלו הנכסים לפני היורש הכא נמי לא שנא. וכי תימא שלא יועיל תנאו לגבי היורש נהי נמי שלא יוכל לכופו להתעסק בשותפות במקום אביו שהרי אין האב יכול לשעבד גופו של הבן לשותפות שלא מדעתו אבל נכסיו יכול לשעבדם אפילו לאחר מותו תדע שהרי מועיל הנאמנות אפילו לגבי היורשים הילכך יכול ראובן לומר אני אשא ואתן לבדי במעות של השותפות עד תשלום הזמן ואין יהודה יכול לעכב עליו וחולקין הריוח כפי התנאי אשר היה לו עם אביו ולא מצי ראובן למימר אטול יותר מפני שאני טורח לבדי דמצי היורש למימר אם אין (אבי) [אתה] רוצה בזה נחלוק: והנל"ד כתבתי:

תשובה שכא

א **מעשה** היה ברשות בראובן שהלך מביתו לפואה ששם היה משאו ומתנו והניח את אשתו בנדתה ואחר ט"ו ימים באו ואמרו לו אשתו מעוברת וצעק ואמר שהיא הרה

לזנונים ושהולד ממזר וחזר לרשות וגרש את אשתו לפי שזנתה לדעתו וקפץ ונשבע בבית הכנסת בפני רבים שהולד ממזר ושאלו את פיו במה ידעת אמר לפי שאני הנחתיה בנדתה ושוב לא קרבתי אליה והיא טוענת שאחר שבא מפואה טבלה בפני נשים ונתייחד עמה והוא אומר לא קרבתי אליה ולא ידעתי אם טבלה או לא ועתה יורה המורה מה יהיה משפט הנער הנולד:

ב **תשובה** אם הבעל עומד בטענתו הראשונה שאמר לפי שכשהלך הניחה בנדתה ואין מחדש טענה ומודה שקודם הוסת הזה בא עליה הולד כשר בלי ספק דפוק חזי כמה נשים מעוברות רואות דם בשופע ואין הוסת שלהן משתנה אלא אורח בזמנו בא וקודם שהלך היתה מעוברת ואע"פ שנשבע שהולד ממזר שבועתו לפי טענתו שחשב שאין אשה מעוברת רואה דם כדרך וסתות הנשים: וכן ג"כ טענת האשה שאמרה שאחר כך בא עליה לא מעלה ולא מורדת שהרי נאמן האב לומר זה בני ממזר אע"פ שאמו מכחישתו שהתורה זכתה לו בזה דכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר יכירנו לאחרים. אבל אם הבעל אומר שלא בא בזמן שהיתה טהורה ולא אחר כך צריך לדקדק בחשבון מיום הביאה האחרונה שבא עליה לפי דבריו אם יש בינה ובין הלידה יותר מי"ב חדש הולד ממזר דגמירי אין הולד משהה בבטן יותר מי"ב חדש ואם יש בין הלידה והביאה האחרונה י"ב חדש או פחות הולד כשר אעפ"י שאומר שלא בא עליה בתוך זה הזמן כלל דאימור אשתהויי אשתהי:

ג **כללא** דמלתא הכל לפי מה שיאמר הבעל דביה תלה רחמנא ואם נתן טעם לדבריו (ואתו) [ואותו] הטעם אינו לפי האמת אלא לפי סברתו אין בדבריו כלום דטועה הוא והנל"ד כתבתי:

תשובה שכב

א **שאלה** מרודוס סרסור אחד בא אל ראובן ואמר לו יש לך מעות שתתן לשמעון והוא יתן לך רוח לחשבון י"ד למאה ויתן בידך שני ארגזים צרי. השיב לו ראובן מעות יש לי אבל איני יכול לתת אותם בזה האופן כי הוא רבית ברור אבל אם ירצה שמעון למכור לו הצרי הנז' מכירה גמורה בלי שום תנאי אני אקח אותו ממנו ואתן לו המעות ובא שמעון ומכר לו השני ארגזים צרי הנזכר בעד ח' לבנים ואחר שנגמר המכר אמר ראובן הנזכר לשמעון תבטח עלי שלא אמכור הצרי לשום אדם עד שיעברו ו' חדשים ואח"כ אם תרצה אתה לקנותה ממני אני אמכרנה לך ותתן לי הריוח אשר נתפשר ביניכם ואחר עבור הששה חדשים בא שמעון וקנה הצרי מראובן ונתן לו ריוח י"ד למאה שנתפשרו

שניהם יחד: זהו המעשה כמו שאירע ועל זה באו לדין כי אמר שמעון כי אותו הריוח שלקח ראובן שהוא רבית והביא את העד שהעיד וזהו עדותו העיד פלוני איך בימים שעברו קראו אותו ראובן ושמעון במעמד פלוני ואמרו לו הוו עדים איך שמעון הנזכר מכר לראובן הנזכר שני ארגזים צרי בסך כך וכך במכירה חלוטה ואמר ראובן אחר כך תוך ו' חדשים לא אוכל למכור הצרי הנזכר לשום אדם ואחר שיעבור הזמן הנזכר אם ירצה שמעון הנזכר לקנות הצרי ממני יתן לי הריוח שנתפשר בינינו ילמדנו רבינו אם יש בזה הפרטידו שום צד חשש רבית כי רבו הדעות בארץ הזאת כי יש אומרים שהוא רבית קצוצה ויוצאה בדיינים לפי שהדברים ההם כדמות תנאי הם ויש שאמרו שאין שום חשש רבית ואותן הדברים שאמר הלוקח אחר שקנה הצרי לאו תנאי הם כלל ואם היו תנאי היה צריך שיתנה המוכר ולא הלוקח ואף את"ל שהם תנאי הרי לא נעשה התנאי כדיני התנאים ויש אחרים שאמרו שפשיטא שהדברים אינם תנאי גמור ואחר שנגמר המקח אמר אותם הלוקח שאינו רבית קצוצה מ"מ צד איסור יש בדברים וירא שמים ראוי לחוש מתורתך תלמדנו הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם ראובן ואין בזה הפרטידו חשש של רבית כלל אפילו דרבנן ואין בו אלא חשש הערמה והלב יודע אם לעקל או לעקלקלות אבל לגבי הדין פטור ראובן ואפילו לדעת האומרים שיש חשש רבית אינה יוצאה בדיינים אבל האמת הברור הוא שאין כאן חשש רבית אפילו דרבנן ומעשים בכל יום ולא ראינו אפילו ירא שמים שיפרוש מכיוצא בזו וז"ל הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות מכירה מכר לו סתם ואמר לו הלוקח מדעתו כשיהיו לך מעות תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו הרי התנאי קיים והלוקח אוכל פירות ואין בזה אבק רבית שהרי מדעתו חייב עצמו בתנאי זה עד כאן. הכא נמי כיון שנגמר המכר וראובן התנה מדעתו מותר לו לקחת הריוח דריוח ופירות הקרקע חדא מלתא היא. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שכג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר לשמעון חזקת חנות בעדים וקנין ושטר ושמעון רוצה לחזור בו מהו:

ב **תשובה** אם השטר הוא שכתב לו חזקת חנותי מכורה לך פשיטא דקני דקי"ל קרקע נקנה בכסף ושטר וחזקה וחזקת החנות היינו מכירות קרקע דלא גרע משכירות דאמרינן כשם שקרקע נקנה בכסף ושטר וחזקה כך שכירות הקרקע נקנית בכסף ושטר וחזקה: אלא ודאי משמע שאין השטר אלא לראיה בעלמא ועיקר המכר הוא בקנין סודר: וגם

בזה לא ידעתי מקום שאלה דקי"ל כל הדברים נקנין בקנין: סודר אפילו קרקעות ועבדים ודבר זה מפורש בכמה מקומות בתלמוד ומפורש בפרק הזהב וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות מכירה וז"ל הקרקעות והעבדים והבהמה ושאר כל המטלטלין כל אחד מהם נקנה בחליפין והוא הנקרא קנין ועיקר הדרך הזה שיתן הקונה למקנה וכו' ע"כ. וכתב עלה בעל מ"מ ז"ל ודעת רבינו כדעת מי שאמר שדין קנין הוא אפילו בלא כסף וכן עיקר ע"כ. וכן נהגו העולה הילכך איני רואה טעם לשאלתך אם לא שתאמר שקנו ממנו אבל לא כתב לו את השטר העומד לראיה ואם המנהג הוא שלא יתקיים המקח אלא ע"י שטר לא קנה עד שיכתוב לו את השטר אבל אין המנהג כן אלא מנהג המדינה הזו לקיים כל דבר ע"י קנין סודר וקנה שמעון חזקת החנות ואפילו לא כתב לו את השטר וכ"ש לפי מה שבא בשאלה שקנה בעדים וקנין ושטר והנל"ד כתבתי:

תשובה שכד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשנים שקנו בגד חמשים אמה ומדדו וחתכו לשנים וחלקו אותו בגורל אחר כך נמצא בחלק אחד מהם מום המפחיתו מדמיו אם בטלה החלוקה וכיצד יעשו:

ב **תשובה** אם לא מחלו המום יחזרו על המוכר ואם מחלו המום או שקנו מעכו"ם ואי איפשר לחזור על המוכר הדבר ברור שהיא חלוקה בטעות וחוזר על חבירו על חלקו במום דמי עדיף הגורל מקנין גמור דאמרינן אם יש בו מום חוזר המקח מ"מ אומר אני שהועיל הגורל לענין שזכה זה בחלקו והחזיר לו חבירו מחצית מה שפחתו המום מדמיו וכן כל כיוצא בזה אם ירצה חבירו. ואם לא רצה חבירו לתת פחת המום אלא לבטל החלוקה שומעין לו וכיצד עושין מעלין החלוקות בדמים וחוזרין להטיל גורל ומי שיגיע לחלקו המום יקח מחבירו הדמים שהעלו החלק השלם שאין בו מום אבל אם רצה חבירו לתת לו חלקו בפחת המום אין מבטלין החלוקה דאע"ג דבעלמא המוכר דבר לחבירו ונמצא בו מום אין יכול לומר לו טול פחת המום לפי שהלוקח מצי למימר בחפץ שלם אני חפץ שאני הכא שהרי בעל כרחו אין לו חפץ שלם שהרי יש לו לקבל חצי המום וכיון שכן לזה הועיל הגורל שיהיה הוא הלוקח כל המום כיון שיש לו בו החצי וחבירו משלים לו חצי מה שפחתו המום וטעמא דמסתבר הוא וכזה ראוי לדון והנל"ד כתבתי:

תשובה שכה

א **שאל** החכם כה"ר נתן הסופר יצ"ו בראובן שיש לו חוב על שמעון בשטר ורוצה למכרו ללוי וחושש לוי שמא ימחול דקי"ל המוכר שטר לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ושמעון אינו בעיר שיכתוב לו שטר על שמו או אינו רוצה והוא חושש שלא ימצא אח"כ נכסים לראובן לגבות ממנו. וגם להשביעו שלא ימחול אינו סומך על שבועתו כי שמא ירצה למחול אפילו שיהיה עבריין מה תקנה יעשה:

ב **תשובה** יודה ראובן שהחוב שיש לו על שמעון שכתוב בשטר בזמן פלוני ועדיו פלוני ופלוני אינו שלו אלא המעות של לוי הם והוא לא היה אלא שליח בדבר אעפ"י שנכתב על שמו ואע"פ שיחזור וימחול אין מחילתו כלום דאין אדם מוחל דבר שאינו שלו הרי שכבר הודה שהם של לוי והודאת בעל דין כמאה עדים וכותבין שטר בזה ולוקח לוי שני השטרות שטר החוב ושטר ההודאה. וראיה לדין זה מההוא עובדא דרבא ואיסור גיורא דנפק אודיתא מבי איסור גיורא ואקפד רבא וקני רב מרי בר רחל להנהו זוזי דהוי בי רבא בהאי אודיתא הכא נמי קנה לוי המעות אשר ביד שמעון בהאי הודאה ותו לא מצי מחיל ושמעון נמי לא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את: וא"ת הא איכא למיחש שמא יחזור ראובן ויתבע משמעון והוא לא ידע שהודה שהמעו' הם של לוי ויאמר שאבד שטרו וקי"ל כותבין שובר ונמצא מפסיד. הא לא קשיא ולטעמיך לדידן דקי"ל אותיות נקנות בכתיבה ומסירה וניחוש שמא יחזור ויתבע שמעון על פה ויאמר אבד שטרי ואכתוב לך שובר אלא מאי אית לך למימר דלא חיישינן להכי כיון דאין השטר בידו יחקור בדבר עד שלא יפרע וקלא אית לה למלתא וסהדי מפקי לה לקלא הכא נמי סהדי מפקי לקלא וליכא למיחש למידי: ולא מצי שמעון לומר אלו הייתי יודע שהמעות הם של לוי לא הייתי לוה אותם חדא דעבד לוה לאיש מלוה. ותו דא"ל אי לא ניחא לך תפרע מיד ותסתלק: ומ"מ אם פרע שמעון מקצת החוב לראובן בעדים ונשאר השטר כולו ביד ראובן והלך והודה שכל אותו החוב הוא של לוי אין לוי יכול לגבות משמעון אלא מה שנשאר בשטר ולא מצי למימר כל החוב היה שלי ואם נתת דבר לראובן לך ותבענו דמצי שמעון למימר ממי שלויתי פרעתי כי בזמן שפרעתי עדיין היה השטר בידו ולא הודה עדיין שהחוב שלך והוצרכתי לכתוב לך זה אעפ"י שהוא פשוט לפי שראיתי העכו"ם דנין כך ואתה אל תטעה. ואם פרע לו בינו לבין עצמו אע"פ שמודה לו ראובן שקבל חיישינן שמא עושין קנוניא על מעותיו של לוי וגובה לוי שטרו משלם כיון שהודה לו שהחוב הוא שלו מה שאין כן במוכר את שטרו דמגו דאי הוה מחיל הויא מחילה נאמן לומר קבלתי מהחוב כך וכך וגובה משמעון מה שנשאר בשטר וחוזר על ראובן

המוכר את השטר במה שהודה שקבל משמעון. וא"ת דעובדא דאיסור גיורא ורבא היו המעות פקדון ביד רבא ומשום הכי מצי לאקנויינהו בהודאה: אבל בנ"ד שהמעות מלוה דילמא לא קנה על ידי הודאה: כבר העלה הרמ"ה ז"ל דאפילו במלוה מועיל הודאה וכן משמע בשטרי מקח וממכר לרבינו האי ז"ל בשער ל"ו דאודיתא מהניא במלוה עיין במרדכי פ' מי שמת ומסתברא לי דאם אמר מעיקרא שלי היו ועתה אני מודה בפניהם שהם של פלוני דלא מהני הודאה זו אלא לפקדון אבל אם מודה שבשעה שהלוה המעות היו של פלוני והוא לא היה אלא שליח לבד בזה הדבר ברור דהודאתו הודאה ובהכי מיתרצא שפיר מה שמקשה אם איתא דאודיתא במלוה אמאי לא קאמר הואיל ואיתיה בהודאה משום דבבריא לא מהניא הודאה אלא היכא דמודה שאותן המעות שהלויתי היו של פלוני קודם שהלויתים אבל אם אמר בשעה שהלויתים היו שלי ועכשיו אני מודה בפניכם שהם שלו לא קנה דלא הוה מצי מקני ליה בשום ענין משהלוה אותם לו ולהכי קאמר שפיר ש"מ שאמר הלויתי לפלוני מה שאין כן בבריא דהלויתי משמע שהיתה מתחלה שלו אבל בפקדון אף על גב דבשעה שהפקיד היה שלו יכול להודות לאחר זמן ולומר אני מודה שהם של פלוני עכשיו אעפ"י שאותו פלוני אינו יודע דבר חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר:

ג **נמצאת** למד שאם אמר בשעה שהלויתי אותם היו של פלוני אע"ג דהלוה אותם בסתם או שאמר בהדיא שלי הם יכול לחזור ולומר של פלוני היו ואם אמר בשעה שהלויתי שלי היו ועתה אני מודה שהם של פלוני אם הוא בריא במלוה לא קנה ואם הם פקדון קנה ואם הוא ש"מ בכל גוונא קנה ושוב אין יכול למחול ולא לחזור בו והנל"ד כתבתי:

תשובה שכו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שנשתתפו כדין השותפין לזמן קבוע והתנו ביניהם שאחר זמן השותפות אם ירצה כל א' מהם לחדש השותפות לא יוכל חבירו לעכב ונשבעו על זה ובתוך הזמן אמר ראובן לשמעון תא ונפלוג שאיני רוצה עוד שותפות ונתרצה שמעון והתחילו לחלוק כי היה דבר שצריך טורח וזמן לחלוק וכשראה ראובן שיש ריוח בשותפות אמר איני רוצה לחלוק ושמעון אומר אמרת לחלוק והתחלנו לחלוק ומחלת השותפות והשבועה וראובן אומר אני לא מחלתי ואפילו את"ל שמחלתי מחלתי השותפות שבתוך הזמן אבל אני רוצה לחדש שותפות דמי עדיף מחילתי מהגעת זמן וכי היכי דבהגעת זמן אני יכול לחדש גם עתה אני יכול לחדש ושמעון אומר איני רוצה עוד שותפות יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם שמעון בשתי טענותיו ואף על גב דאיכא מ"ד דשותף חולק שלא לדעת חבירו אפילו בתוך זמן השותפות וכן כתב הטור בשם רבינו ישעיה הרי הרמב"ם והראב"ד ורוב הפוסקים חלוקים עליו ובנ"ד לא נפקא מינה מידי דע"כ לא אמרה הרב ז"ל אלא דליכא שבועה אבל היכא דאיכא שבועה כופין אותו לקיים שבועתו. אבל כיון שראובן מודה שאמר תא ונפלוג שאיני רוצה עוד שותפות והתחילו לחלוק אעפ"י שחזר בו אין חזרתו חזרה דהא מה ענין הקנין בכאן: דבמחילה תליא מלתא שמחל לו השותפות ומחילה אינה צריכה קנין לא היה אלא שהיה לו עליו חוב בשטר ומחלו הרי הוא מחול בלא קנין. וראיה מדאמרינן פ"ק דקדושין ש"מ עבד עברי גופו קנוי דאי לא לימא ליה באנפי תרי זיל אלמא דמתחלת השעבוד אם לא היה גופו קנוי באמירה בפני שנים סגי והכא כיון שהוא מודה אין צריך שנים דלא איברו סהדי אלא לשקרי. וכן פר"י פ"ק דסנהדרין דמחילה אינה צריכה קנין וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכו' מכירה הילכך הדבר ברור אצלי דכיון דאמר איני רוצה עוד שותפות אין יכול לחזור בו כי היכי דמוחל שטר חוב לחבירו אין יכול לחזור דמיד דמחל נמחל השעבוד של השותפות ושל החוב:

ג **ולענין** השבועה עשאוה כחרמי הקהל דאע"ג דמדינא היה צריך פתח וחרטה והתרה בפני ג' מ"מ דעת הקהל היה בשעה שהחרימו שיוכלו להתירו כשירצו ואם הם לזמן שיהיו מותרים בהגעת הזמן ממילא בלא התרה הכא נמי דעת השותפין היה בשעת השבועה דבהגעת זמן השותפות ולא ירצו לחדש שיהיו מותרין הילכך כיון שאמר ראובן שאינו רוצה עוד שותפות הוי כאלו נשלם הזמן ואין צריך התרה שכך היתה כונתם תחלה שאם ירצו שניהם לבטל השותפות שלא יצטרכו לפתח וחרטה ולא התרה: גם לענין מה שטען ראובן שרוצה לחדש שותפות איני רואה את דבריו דכיון שאמר איני רוצה עוד שותפות בטל השותפות ותנאי השותפות ועדיף אמירתו מהגעת זמן דאלו הגעת זמן עדיין הוא רוצה בשותפות ולפיכך יכול לחדש שותפות אבל כשאמר אינו רוצה עוד שותפות הרי אמר בהדיא שאינו רוצה שותפות כלל ומשמע לא ישן ולא חדש וזה ברור אצלי והנל"ד כתבתי:

תשובה שכז

א **שאלה** ילמדנו רבינו ראובן נשא את לאה ונשבע ראובן על דעת השי"ת שלא ישא אשה אחרת עליה בחייה אבל אינו כתוב בשטר הכתובה שנשבע לדעתה ורצונה ואחר כך הולידו בנים ובנות ונפטרו ולא נשאר לו אלא בן א' ועתה לאה היא בת מ"ה שנה וחדל לה להיות אורח כנשים ורוצה ראובן לקחת אשה לקיים מצות פריה ורביה והולך

לב"ד שיתירו לו שבועתו כיון שכוונתו לקיים המצוה ולאה אשתו אינה רוצה לתת לו רשות בשום צד וגם ראובן אינו רוצה לגרשה מפני שהיא אשת נעוריו ועוד שכתובתה מרובה. ילמדנו רבינו אם יש כח בב"ד להתירו שבועתו כיון שהיא לדבר מצוה כי בלי ספק אנן סהדי דלא נשבע לבטל מצוה וא"כ לא חלה שבועתו ואת"ל שאין להם רשות לב"ד להתיר אם הלך ראובן לפני שלשה הדיוטות והתירוהו מי הוי התרה או לא: ושלום אדונינו יגדל למעלה למעלה כנפשו הטהורה והקדושה ונפש כורע ומשתחוה למול הדרת תורתו הצעיר לוי ן' אל טביב:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה והעלתי דבשבועה כזו חלה דקי"ל שבועה חלה על המצות בכולל וכיון שכלל בשבועתו שלא ישא אשה אחרת עליה בין אשה הראויה לבנים בין עקרה וזקנה שאינה ראויה לילד ומגו דחלה שבועתו אעקרה וזקנה חלה נמי אשאר נשים הראויות לילד דבשלמא אם היה נשבע שלא ישא אשה הראויה לבנים אין שבועתו חלה לבטל את המצוה אבל כיון שלא פירוש חלה שבועתו על כל הנשים בכולל והכי איתא בירושלמי וכתבו הריא"ף ז"ל בסוף מסכתפסחים שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בפסח שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בלילי הפסח. וכן העלה ריב"ש ז"ל בתשובה סי' צ"ח בכיוצא בזה ממש ע"ש: הילכך בנ"ד אע"ג דאנן סהדי שלא נשבע לבטל את המצוה כיון שלא פירוש חלה שבועתו בכולל:

ג **ולעניין** שלא היה כתוב בכתובה שנשבע לדעת אשתו אלא סתם שלא ישא אשה אחרת עליה. כן כתוב בכל הכתובות שלנו ולא עלה בדעת אדם לומר שיוכל להתיר שבועה שלא מדעתה. וטעמא דמלתא כיון שהשבועה היא לתועלתה אין מתירין אותה אלא מדעתה ורצונה ועדיף הנשבע לתועלת מהנשבע לדעת חבירו דאילו הנשבע לתועלת חבירו איכא פלוגתא דאיכא מאן דס"ל אם התירוהו מותר אבל הנשבע לתועלת חבירו אם התירוהו אינו מותר לכ"ע דאלת"ה לא שבקת חיי לכל בריה שמי שנשבע לחבירו לפרוע לו לזמן פלוני ילך אצל ג' הדיוטות ויתירו לו ונמצא זה מפסיד את שלו וכזה לא שמענו. וכבר בא מעשה לפני הרשב"א ז"ל במי שחייב לחבירו בשבועה לפרוע לו לזמן פלוני והלך ושאל על שבועתו והתירו לו. והשיב ז"ל שאינו מותר כלל. וא"ת שאני הכא דאיכא מצות פריה ורביה ולעולם אימא לך דאם התירוהו מותר. הא ליתא דהא מעשה דצדקיה עם נבוכד נצר מצוה הוה שהיה מתבטל ממלאכת שמים דמהאי טעמא התירוהו רבנן משום דהיה מצטער טובא ומתבטל ממלאכת שמים וכן כתבו רוב המפרשים ואפ"ה כתב הראב"ד ז"ל שאעפ"י שהתירוהו לא היה מותר דפוק חזי מה אירע ביה וקרא כתיב אס לא אלתי אשר בזה וגו' וכן הסכימו רוב הפוסקים שאינו מותר. וכן הוכחתי

בתשובה אחרת: והשתא ק"ו הדברים אם הנשבע לדעת חבירו אם התירוהו אינו מותר אע"ג דאיכא מצוה כ"ש הנשבע לתועלת חבירו שאם התירוהו אינו מותר אפילו איכא מצוה ובהא אפילו כ"ע מודו דאם התירוהו אינו מותר וטעמא רבה איכא דאין אומרים לאדם תפסיד את שלך כדי שיזכה חבירך דע"כ לא פליגי אלא בנשבע לדעת חבירו אע"ג דאית בה הנאה לחבירו כגון הנאת כבוד או קלון כמעשה נבוכד נצר או להנאת חבירו כענין יתרו עם משה אבל היכא דאיכא דררא דממונא לכ"ע אינו מותר ובנ"ד כולהו איתנהו בה צערא דגופא והפסד מזונותיה בריוח וכתובה שאם לא יתירוהו יצטרך לתת לה כתובתה אם ירצה לישא אחרת וע"י התרתם הפסידוה הילכך אין ספק דאיכא בנ"ד קפידא טפי מהך עובדא דהרשב"א ז"ל והעלה דאינו מותר. ואע"ג דנראה מתשובת ריב"ש שהשוה בין היכא דאיכא דררא דממונא להיכא דליכא מ"מ היכא דאיכא צערא דגופא נמי איפשר דמודה דאם התירוהו אינו מותר. וא"ת מה תקנה יעשה ראובן זה כדי שיוכל לקיים מצות פריה ורביה יש לו תקנה שיפייס אותה בדברים שדרך הנשים אשר כגילה להתפייס כגון להוסיף על כתובתה או לקנות לה מלבושים או להתנות לה שלא יכנוס צרה בתוך הבית עמה וכיוצא בדברים שדרך הנשים להתפייס ואם לא נתפייסה אנוס הוא דלאו תרקבא דדינרי יהיב לה כדאמרינן התם הילכך אם לא נתפייסה מתירין לו שבועתו ואפילו עומדת וצווחת דאנוס הוא וכן העליתי באותה תשובה:

ד **ושוב** ראיתי שהעלה ריי"בש ז"ל כן סימן צ"ח וכן נראה מתשובת הרשב"א ז"ל שכל שהוא אנוס פטור מן השבועה גבי מי ששדך את בת בתו ואח"כ לא רצתה הבת לינשא ופטר אותו אפילו מן השבועה מטעם אונס דלא תרקבא דדינרי יהיב לה עד שתתרצה. הילכך בנ"ד נמי אם פייסה ולא נתפייסה אנוס הוא ומתירין לו שבועתו וישא אשה הראויה לבנים. ומה שכתבת חדל להיות ללאה אורח כנשים אינה טענה כלל דלא יהיה אלא ששהתה עשר שנים ולא ילדה דקי"ל דכופין אותו לישא אשה הראויה לבנים אפ"ה מצית אמרה תפטרני בגט ותן לי כתובתי ואח"כ אם תרצה לקיים המצוה קיים לא מפני קיום מצותך אפסיד אני וכ"ש היכא דאיכא שבועה וחלה שבועתו בכולל וכדכתיבנא לעיל והנלעד"כ:

תשובה שכח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מה סמכו טבחי העיר הזאת להכשיר סירכא לעצם ולבשר כיון דאיכא כמה גאונים ראשונים ואחרונים דמטריפי והבהמות של עכו"ם. גם ילמדנו רבינו מה נקרא לעצם ולבשר שיש מהטבחים שאומרים דלא נקרא לעצם ולבשר

אלא כשהיא סרוכה לבשר שבין ב' הצלעות ממש שאין שם עצם כלל אבל אם נסרכה לבשר שעל העצם לפי שהצלע אמצעיתו מגולה ושני צדדיו מכוסים בבשר ואם נסרכה לאותו בשר נקרא נסרכה לעצם כיון שיש תחתיו עצם וטרפה:

ב **תשובה** סמכו להם על הרמב"ם ז"ל שהוא מכשיר ואתריה דמר הוא וכל דבריהם עושים על פיו ומה שטענת לפי שהיא בהמה של עכו"ם אינה טענה דבשלמא אם היו הטבחים נוטלין שכר על הכשרות ועל הטרפות בשוה היינו אומרין דאין להטבחים בזה כלום אבל כיון שנוטלין שכרן מהכשרות ולוקחים בשר ממנה כפי מנהגם שקורין להם מתנות ומן הטרפה אינם לוקחים כלום חזרה להיות בהמה של ישראל שלא חלקו בין הפסד מעט להפסד מרובה. ותו דפסקו של הרב ז"ל הוי מלתא מציעתא דיש אוסרים ויש מתירים אפילו לעצם לבדו וכן דעת רבינו גרשום ור"ת והראב"ד ז"ל וכן נראה הכרעת הר"ן ז"ל נמצאו דברי הרמב"ם ז"ל ממוצעים דלעצם לבדו טרפה לעצם ולבשר כשרה. ובכל דוכתא אית לן למתפס מלתא מציעתא:

ג **ולענין** מה נקרא לעצם ולבשר כל מקום שהצלע מגולה נקרא עצם וכל מקום שהבשר חופה את העצם נקרא בשר דזיל בתר טעמא שהבשר נסרך יפה ומונע העצם מלהתפרק: וכן כתב הר"ן ז"ל בטעמו של דבר וכיון שכן מה לי בשר שבין הצלעות ממש מה לי בשר שעל הצלעות הכל נסרך יפה ומונע העצם מלהתפרק ואדרבה יותר מונע הבשר שעל העצם את העצם מלהתפרק מהבשר שבין הצלעות שהיא חוץ ממנו וזה דבר מסכים אל הסברא. וכן דקדקתי מלשון רש"י ז"ל שכתב עלה דהא דאמר רבינא והוא דסביך בבשרא שנסבכה ונאחזה בסתר שבין הצלעות דהויא סתומה דלא מיפרקא אבל בצלעות עצמן אין זו סירכא קיימת ע"כ: ומלת עצמן מורה על מה שכתבתי ודוק. וכן משמע נמי מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל יש מקומות שמנהגם אם מצאו סירכא מן האזן לבשר ועצם שבצלעות והסירכא דבוקה בשתיהם וכו' ומדלא קאמר לבשר ולעצם אלא לבשר ועצם שבצלעות משמע דשתיהם בצלעות הבשר והעצם ואם נדבקה באותו בשר ובעצם המגולה כשרה. ואעפ"י שאין דרכי לסמוך הוראתי על דקדוקים דקים מ"מ כיון דהכי מסתבר כדכתיב עבידנא לה סמיכין וצניפין מדקדוקי הלשונות ומ"מ צריך ליזהר שיהיה בשר ממש מה שעל העצם אבל אם הוא קרום לבד כדרך הבהמות הכחושות אין זה לבשר אלא לעצם שהרי אין הסירכא נסבכת ונאחזת יפה אלא בבשר לא בקרום וזה דבר נראה לעין:

ד **כללא** דמלתא דבשר שעל הצלע בשר הוא ולא עצם: ולענין ביצת וגבינת הטרפה אם היא טרפה מתחלת הבריאה הדבר ברור שהיא אסורה ואם היא טרפה משאר טרפיות

כל ג' ימים סמוך לשחיטה ונמצאת טרפה הרי אסורה אבל קודם ג' ימים מותרת והכי איתא בירושלמי וכה"ג אמרינן גבי יין ונמצא חומץ וגבי מוכר בהמה ונמצאת טרפה: והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שכט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ששדך את בנו עם בתו של שמעון בחומרות וקנסות כמנהג ובשעה שראו את הכלה נתנו לה מתנות וסבלונות כמנהג ואבי הכלה הוציא הוצאות כמנהג וחזר בו הבן ואינו רוצה לקחתה מה יהיה בסבלונות ובקנס ובהוצאות:

ב **תשובה** כתב הרמב"ם ז"ל שכל מאכל ומשתה ששולח החתן וכל מלבוש שבלה אינו חוזר וכל מה שהוא קיים חוזר הכל וכן כתב פ"ו מהלכות זכייה ומתנה. וכתב עוד הורו רבותי שאם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה ויאכיל את ריעיו או יחלוק מעות לשמשים ולחזנים וכיוצא בהם ועשה כדרך שעושים כל העם וחזרה בו משלמת הכל שהרי גרמה לו לאבד ממון וכו' ומה לי הוציא החתן וחזרה בה הכלה ומה לי הוציא הכלה וחזר בו החתן הכל שוה כיון שכן הוא מנהג המדינה והוא שתהיה הוצאה שדרך אדם כמותו להוציא אבל אם הוציא הוצאות מרובות יותר מן הראוי פטור מלשלם אותו היתרון אפי' יש לו עדים דמצי אמר ליה את הפסדת אנפשך. וכן העלתי בתשובה אחרת וכן אני סובר שאין חילוק בין אירוסין לשדוכין הילכך אם יש בסבלונות שנשארו בעין מאשר שלח החתן לבדו כדי ההוצאות נוטל ההוצאה והשאר מחזיר ובעדים כדכתב הרמב"ם ז"ל שאין זה מן הנשבעין ונוטלין ואם אין בסבלונות כדי ההוצאה משלים החתן עליהם שיעור ההוצאה: אבל כל מה ששלח אבי החתן ואמו ושאר הקרובים הכל חוזר שהרי אנוסים הם ומאי אית להו למיעבד ואפילו היה מקבל עליו לרצות הבן עד שישא אותה פטור וכי תרקבא דדינרי יהיב ליה כדי שישא אותה דהכי אמרינן בגמ': וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה בכיוצא בזה ובכל הדברים יש טענת אונס בר מגטין ואפילו היה האב מתחייב בקנס בשבועה היה פטור מלשלם מהאי טעמא ולא אמרינן ה"ל לאתנויי דאם לא ירצה הבן לישא אותה שיהיה פטור דהא הוי מלתא דלא שכיחא דרוב הבנים מתרצים למה שיעשו אביהם ואמם וכ"ש דבנ"ד לא נתחייב בכלום שהדבר פשוט שמחזירים להם הסבלונות כיון שהם לא חזרו: אבל מה שנתן החתן אינו חוזר אלא הולך כנגד הוצאות אבי הכלה: וא"ת כיון שהוציאוה לפניהם וראו אותה ונתנו לה סבלונות דמי בושתה היא נוטלת ולא תחזיר אותם ולא יכנסו בחשבון ההוצאה. טענה זו לגבי האב והאם אינה כלום שהרי אנוסים הם והמבייש באונס פטור דקי"ל ישן שבייש

פטור: ואפילו לגבי מה שנתן החתן איני רואה טענה זו כלל חדא שהרי הוא פורע לה הקנס והוא מפני הבושת שאין חפץ בה כי מזה הטעם כתב הרא"ש ז"ל שגובין קנס של שדוכין וקדושין בזמן הזה אע"ג דאין גובין קנסות בבבל ואנן בתר בני בבל גררינן משום דדמי הבושת הוא נותן והבושת ממון הוא ולא קנס וכיון שהוא פורע הקנס למה יפרע הבושת שני פעמים. ותו דמה בושת יש במה שמושיבין אותה מקושטת לפני החתן ואביו ואמו ורואין אותה מה בושת הגיע לה באותה שעה אין הבושת אלא בשעה שאומר שאינו חפץ בה וכבר הוא פורע הקנס בשביל זה. תדע דאמרינן בגמרא השולח סבלונות לבית חמיו ומחלק בין אם אכל שם סעודת אירוסין ללא אכל ועלה כתב הרמב"ם ז"ל ורבו ן' מגאש ז"ל בין אכל שם בין לא אכל שם וכו' יחזרו הסבלונות וכו' וסתמא דמלתא כיון שאכל שם ראה את הכלה ואפי' תימא דלא ראה את הכלה מ"מ הוה ליה לתלמודא לחלק בין ראה אותה ללא ראה ומדלא מפליג משמע דבכל גוונא חוזרין הסבלונות דאין בראיה לא בושת ולא פגם. ומה שנותנים לה מתנות אינו אלא דרך נוי לבד לא ע"מ שתקח אותם ואומדין לעולם דעת הנותן שלא נתן לה אלא ע"מ לכונסה וכיון שאינו כונסה חוזר הכל כלומר מה שהוא בעין אבל אם היו כלים מועטים שדרך בבנות להשתמש בהם ובלו או אבדו אינם משתלמים אבל אם היו קיימים חוזר הכל וגובה אותם בב"ד שהדבר ידוע שלא שלחם אלא דרך נוי לבד וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר:

ג **כללא** דמלתא ראיית הכלה אין מעלה ומוריד לענין זה אלא נפרעים מן הסבלונות אשר נתן החתן לבדו כשיעור ההוצאה והשאר חוזר ואם לא הספיקו משלים ופורע גם הקנס ואין יכול לתפוס המתנות של אבי החתן ואמו בשביל הוצאתו ולא בשביל הקנס אלא חוזר הכל ועושה דין עם החתן ואם אין לו הפסיד שאין האב חייב לפרוע חובת בנו וזה דבר פשוט לא היה צריך לכותבו אלא מפני שטועין בו פעמים רבות ותופסים הכל הוצרכתי לכתוב שאינו מן הדין ואיפשר שעושין כן עד שיתפשרו אבל לא מן הדין שאין ראוי לתפוס משל אב בשביל חוב הבן. והנלעד"כ:

תשובה שלא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מה סמכו הדיינים בזמן הזה דנו בארץ ישראל שאינם מכירין בלשון הלועז שמעמידין תורגמן ודנין להם והא תנן במכות שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן:

ב **תשובה** גרסינן עלה בגמ' הנהו לעוזי דאתו לקמיה דרבא אוקי רבא תורגמן בינייהו והיכי עביד הכי והתנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן רבא מידע הוה ידע

מאי דהוו אמרי ואהדורי הוא דלא ידע. ופשטא דהך עובדא משמע דבעדים איירי דתנן דבר אחר על פי שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן ועלה מייתינן הך עובדא משמע דהנך לעוזי סהדי הוו דבעינן בהו מפיהם ולא עד מפי עד אבל בבעלי דינין דליכא האי טעמא דנין שפיר ע"י תורגמן. וטעמא רבה איכא דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וע"י תורגמן לא תוכל להזימה שיכחיש את התורגמן ויאמר אני לא כך אמרתי אבל בבעלי דינין לא שייך טעמא דהזמה וגם לדיני ממונות לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה. ותו דהא לדעת רוב הפוסקים אין אדם שולח עדותו בכתב לב"ד ואלו טענותיו אדם שולח לב"ד בכתב ודנין על פי טענותיו וכן דעת רוב מפרשים דהך עובדא דלעוזי עדים הוו דהא כתבו בשם ה"ר יוסף הלוי ז"ל דנשים יקרות דאית להו דינא לא מזלזלים בהו למיתי לבי דינא אלא משדרינן להו ע"י שלוחי ב"ד ואמר שכן היה דן רבו הריא"ף ז"ל וראיה מההיא דגרסינן בירושלמי בפרק כ"ג גבי הא דתנן דכ"ג דנין אותו וממנה שליח הגע עצמך שנתחייב שבועה ואנטלר מי נשבע פירש בתמיה אלמא אי לאו משום עסק שבועה מצי למנויי שליח וכן כתב בעל הערוך ור"ח ז"ל ולפי דבריהם הא דאמרינן בסוף פ"ק דמכות הנהו לעוזי דאתו לקמיה דרבא אוקי רבא וכו' ההיא בעדים אבל בעלי דינין שומעין אפילו מפי השליח: וכן כתב הר"ן ז"ל פרק שבועת העדות ואע"ג דקאמר דאתו לקמיה דרבא ומשמע דאתו לדינא לאו דוקא אלא דאתו לאסהודי קמיה דרבא. הרי לך לפי שיטה זו דיפה סמכו הדיינין לשמוע טענות מפי התורגמן אבל לפי בעלי השיטה האחרת ומכללם הרמב"ם ז"ל שפירש הך עובדא דלעוזי בבעלי דינין פכ"א מהלכות סנהדרין קשה על מה סמכו וי"ל דאפילו לפי שיטה זו שלא תהיה סנהדרין שומעת טענות מפי התורגמן מדרבנן בעלמא הוא דהא קרא בעדים משתעי דכתיב על פי שנים עדים אלא דרבנן אמרו אף טענות הבעלי דינין לא יהיו מפי התורגמן והיכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ועובדא דרבא הי' שם חכמים אחרים מכירין יפה בלשון הנהו לעוזי ומש"ה פריך והא תנן שלא יהיה סנהדרין שומעת מפי תורגמן והו"ל לרבא לשדורינהו גבי מי שמכיר לשונם ומשני רבא נמי מידע הוי ידע מאי קאמרי ואהדורי הוא דלא ידע אבל היכא דליכא מאן דידע לישנא דהנהו לעוזי שומעין טענותיהם מפי התורגמן כיון דלא שכיח כולי האי ואיכא פסידא לבעל דין לא גזרו רבנן. ומזה הטעם אני אומר דאי ליכא תורגמן כלל שומעים טענותיהם ע"י רמוזות ותנועות ודנין עליהם וזה דוקא לדיני ממונות אבל דיני נפשות אין דנין לא ע"י רמיזה ולא ע"י תורגמן דלמא לא הבינו יפה כוונתו וכן התורגמן דלמא לא הבין ונמצאו הורגין נפש שלא כדין אבל לגבי ממון הפקר ב"ד הפקר אבל לגבי עדות ממון יש לדון דלמא

הא דתנן דבר אחר שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן לאו מדאורייתא הוא אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא דקרא לדרשא קמא קאתי וכן הוכחתי בתשובה אחרת מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ב' וצריך לישתדל ולבדוק ולחפש וכו' ומשמע דלכתחלה צריך אבל לא לעיכובא וכיון דלא הוי מן התורה איכא למימר דהיכא דאפשר אפשר אבל היכא דלא אפשר לא אפשר כגון דליכא חכם שיכיר לשון העדים אז מעמידין להם תורגמן והוי כאילו הם בעיר אחרת שכתב ר"י בשם ר"ת ז"ל ששולחין עדותם בכתב לב"ד ודנין ע"פ אותו עדות ואע"ג דאמרינן מפיהם ולא מפי כתבם כיון שמכירין עדותן לית לן בה הכא נמי לא שנא כיון שהעדים לפנינו והתורגמן אומר מפיהם הוי עדות שפיר כיון דלא אפשר בלאו הכי. ולפי שיטה זו הדבר ברור אצלי שמקבלין עדות ע"פ תורגמן בעדות ממון אם אין שם דיין שמכיר לשון העדים. אבל לפי שיטה האחרת שאין משלחין עדותן ע"פ כתב ואין עושין ע"פ אותו עדות הדבר צריך לי עיון אם מקבלין ע"פ תורגמן או לא ומסתברא לי דכיון דאי איפשר אלא ע"י תורגמן מקבלין חדא דהוי שעת הדחק וכדאי הם ר"י ור"ת לסמוך עליהם בשעת הדחק: ותו דבשלמא גבי שולחים כתב ידם אפשר למצוא תקנה שיקבלו העדות במקום העדים וישלחו קבלת העדות לב"ד וכן מעשים בכל יום. אבל בנ"ד כיון דליכא תקנתא כלל סומכים לדון ע"פ תורגמן כדי שלא להפסיד לבעל דין. וכ"ת איהו דאפסיד אנפשיה דאוזיף ליה קמי סהדי לעוזי דליכא מאן דידע לישנייהו. הא ליתא דהא ניחא הלוואות הודאות גזילות וחבלות מאי איכא למימר וכן יש לדקדק מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ט מה' עדות וז"ל החרש כשוטה שאין דעתו נכונה וכו' ואחד חרש מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר אע"פ שראייתו ראייה מעולה ודעתו נכונה שצריך להעיד בפיו בב"ד או שיהיה ראוי להעיד בפיו ויהיה ראוי לשמוע הדינין והאיום שמאיימין עליו ע"כ: וכיון שזה ראוי להעיד בפיו אלא שאין אנו מכירין לשונו שפיר דמי ע"י תורגמן והרי הם שומעין דברי הדיינין והאיום מפי התורגמן והא דתנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן ועובדא דרבא דלעוזי דמייתינן עלה איירי בדאיפשר ע"י דיין אחר המבין אבל אם אי איפשר לא בשביל כך יפסיד זה דינו והכל חוזר אל הכלל דלא הוי איסור תורה אלא דרבנן גזרו שלא יהיה הדיין שומע מפי התורגמן שלא ישמע ב"ד טענות של שקר מפי התורגמן ופעמים שהנתבע אינו מעיז פניו בפני בעל חובו שיודע האמת כמוהו והשליח מעיז עכ"ל הריא"ף ז"ל בתשובה וזה הלשון מורה ג"כ דהוי מדרבנן הילכך במלתא דשכיחא גזור רבנן במלתא דלא שכיחא שלא ימצא מי שיכיר לשון לועז אלא תורגמן זה ובמלתא דאיכא פסידא לא גזור רבנן וע"י שליח איכא למיחש למה שכתב הריא"ף ז"ל אבל בנ"ד שהוא עומד לפני בעל חובו

לא מעיז אפילו ע"י תורגמן וכ"ש לגבי סהדי דלא משקרי כיון שאין נוגעין בדבר ומיהו רמיזא גבי עדים ליכא דבהגדה תליא מלתא דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו ואם יש שם ג' שמכירים אותו יקבלו העדות וידונו הדיינים על פי אותה עדות: ואם אין שם ג' ולא דיין שיכיר הלשון בזה אני אומר שמקבלים העדות ע"פ התורגמן ותו לא מידי: והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שלב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בטלית שנקרע בתוך ג' ולא הגיע הקרע עד הנקב אשר הציצית תלוי בו ולא נפסק אלא נקרע מצד אחד והצד השני שלם מהו שיתפור אותו או אם יניח אותו כמות שהוא והוא כשר:

ב **תשובה** גרסינן בפרק התכלת אמר רחבה א"ר יהודה טלית שנקרעה חוץ לג' יתפור תוך ג' לא יתפור תניא נמי הכי טלית שנקרעה חוץ לג' יתפור תוך ג' רבי מאיר אומר לא יתפור וחכמים אומרים יתפור ושוין שלא יביא אמה על אמה ממקום אחר ובה תכלת ותולה בה ושוין שמביא תכלת ממקום אחר ותולה בה ובלבד שלא תהא מופסקת: וכתב עלה רש"י ז"ל חוץ לג' למעלה מג' אצבעות משפת הכנף יתפור ולא חיישינן דילמא פייש מידי מחוטי התפירה ויניחס ויוסיף עליהם חוטין לשם ציצית ואיכא תעשה ולא מן העשוי דהא חוץ לג' לא חזו לתלות בו ציצית כדאמרינן לקמן: ונמצא לפי שיטה זו של רש"י ז"ל דלא יתפור ולפי דרך זה כתב הרא"ש ז"ל דהאידנא שאין דרך לתפור בחוטי צמר אלא בחוטי קנבוס שאינן ראויין לציצית מותר לתפור ע"כ. ולדידן שתופרין בחוטי פשתן והציציות של פשתן יש לחוש לדברי רש"י ז"ל אבל אם הטלית והציציות של צמר תופר בחוטי משי שאינם ראויים לטלית של צמר דתו ליכא למיחש למידי אבל לתפור אותו בחוטין הראויין לעשות ממנו ציצית לאותו טלית אסור לפי שיטת רש"י ז"ל: ומוטב להניח אותו כמות שהוא כיון שלא נפסק הכנף לגמרי ולא הגיע הקרע עד הנקב שהציצית תלוי בו. אבל ק"ל להאי שיטתא חדא דהויא חששא רחוקה שאין דרך להניח חוטין התפירה משולשלין כ"כ שיסמוך עליה משום ציצית. ותו שבזמן שבא להוסיף חוטין בנקב העשוי לכך הוא נותן אותם ואיך יטעה לצרף חוט התפירה עם החוטין שהוא תולה בנקב. ותו דלא הוי ההודאה ממין המחלוקת שהם נחלקו בקרע אם יחפור או לא ושוין שלא יביא אמה על אמה דמיירי שהוא פסיק לגמרי מן הבגד שהרי מביאו ממקום אחר. לפיכך נראה דמימרא דרב יהודה והברייתא איירי בנפסק הכנף לגמרי והכי משמע מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ק הלכות ציצית וז"ל נפסק הכנף שיש

בה ציצית חוץ לג' אצבעות תופרה במקומה בתוך ג' לא יתפור ע"כ. ומפני שלשון נקרע משמע נמי שלא נפסקה לגמרי הוצרך לתקן לשון הברייתא וכתב נפסק הכנף וכן נראה נמי ממה שכתב תופרה במקומה משמע שלא היתה במקומה והשתא אתי שפיר לישנא דשווין שאע"פ שנחלקו בתוך ג' וחוץ לג' לא יתפור לכ"ע ה"מ מינה ובה של טלית אבל להביא ממקום אחר אפילו אמה לא יביא משום דעל כנפי בגדיהם בעינן וענף זה לא היה בבגד זה בשעת עשייה. וכן נראה מלשון רב עמרם והג' דפי' חוץ לג' לא יתפור דכיון דאית ביה ג' על ג' אית ביה תורת בגד ולפיכך לא נתבטל הציצית כיון שנשאר שיעור שלם להיות כנף. תוך ג' לית ביה תורת בגד וכמאן דליתיה דמי ומיד שנקרע נתבטל הציצית ואע"ג דתפרוה כמאן דפסיק דמי ולא רמיא ביה ציצית ואי עביד ביה ציצית לא פטר ליה לטלית ע"כ. וכיון דטעמא הוי משום דחשוב בגד משמע דבאיפסיק עסקינן דאי בנקרע מצד אחד לא בטיל ליה מתורת בגד וזה ברור. הילכך בנ"ד כיון שלא נפסק הכנף תופר אותו ואינו חושש ואם נפסק לגמרי בתוך ג' לא יתפור כלל ואפילו בחוט של משי או של קנבוס. ואם רוצה לצאת ידי כל הפירושים יתפור אותו בחוטין שאינם ממין הטלית והציצית. וא"ת בעיקר דינא היכי פסקינן כר' מאיר לגבי רבנן ומסתברא לי דמשום האי קושיא יש ספרים גורסין ר' מאיר אומר יתפור וחכמים אומרים לא יתפור ואתיא דרב יהודה כרבנן ואפילו לפי גרסת הספרים שלנו כיון דאמרה רב יהודה פסקינן כוותיה אפילו אתי כר' מאיר כיון דלא אשכחנא אמורא דפליג עליה. ותו דמסתבר טעמיה לפי פי' הגאונים ז"ל. והוי יודע שאם נקרע ונשתייר כל שהוא כשר וכן כתב רבינו ירוחם ז"ל נתיב י"ט סימן ג' אלא דמשמע מדבריו שכתב לדעת רש"י ז"ל ולא נתחוור אצלי דכיון דתלי טעמא דילמא פייש מחוט התפירה מה לי נקרע מקצתו מה לי נקרע כולו וכן אם נקרע תוך ג' ונמשך הקרע חוץ לשלש איכא למיחש להך חששא לפיכך הנכון דלא חיישינן להך חששא ותופר אפילו לא נשתייר אלא כל שהוא דהא אכתי תורת בגד עליו וכדכתיבנא והנל"ד כתבתי:

תשובה שלג

א **שאלת** ממני אם נמחל השעבוד באמירה בעלמא או אם צריך קנין:

ב **תשובה** ביארת אם הוא שעבוד הגוף כגון מלמד או פועל או שעבוד ממון ולפיכך אני צריך לברר אם הוא שעבוד ממון הדבר ברור דקי"ל מחילה אינה צריכה קנין. ואם הוא פועל בלא מחילה נמי קי"ל פועל חוזר אפילו בחצי היום שנאמר עבדי הם ולא עבדים לעבדים. ואם השאלה במלמד וכיוצא בו שאינו יכול לחזור אם נמחל שעבודו באמירה

או לא. נמצא בתשובה בתוך תשובות הרשב"א ז"ל סימן תתע"ג שאינו נמחל שעבודו באמירה בעלמא נראה שהיא לרבינו מאיר בר' ברוך ז"ל וראיה מפ"ק דקדושין דפריך עבד עברי ולימא ליה באנפיה תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קני וה"ה לנ"ד דמדמינן פועל לעבד בפ"ק דבבא מציעא. וראיה זו צ"ע דא"כ מלמד ליבעי גט שחרור כעבד עברי וזו לא ראינו ולא שמענו: ותו אי לגמרי מדמינן פועל לעבד עברי היכי מצי למיהדר בחצי היום אלא ודאי לאו לכולה מלתא מדמינן להו. תו יהיב בה הרב הנזכר טעמא אחרינא כיון שהשכיר המלמד לצורך בנו הרי נתחייב לבנו קטן ולא כל הימנו דאב למחול שעבודו של בן דזכין לו ואין חבין לו ולפי טעם זה אם השכירו לעצמו או שהיה הבן גדול ומחל שעבודו הוי מחול חדא דעיקר הדין אי מלמד דמי לפועל או לא הוי בפלוגתא: ותו דמחל לו השעבוד והוי מחול באמירה בעלמא דאין גופו קנוי כעבד עברי ואפילו בדבר דלא מצי למיהדר פועל כגון דבר האבד אי מחל שעבודו הוי מחול שהרי אם הפסידו אינו חייב לו אלא ממון והרי מחלו וזה ברור ואפילו הרב הנזכר מודה בה ואפילו במלמד מסתבר דאם מחל שעבודו הוי מחול וגם הרב הנזכר נראה דלא סמך אלא על הטעם השני וגם בטעם הזה יש לגמגם אלא שכבר הורה זקן וכל זה לדעת האומרים דמלמד לא דמי לפועל אבל לדברי האומרים דדמי לפועל מצי למיהדר אפילו בלא מחילה וכיון שהוא מוחזק בעצמו מצי למימר קים לי כהנך רבוותא ולא כייפינן ליה:

ג **ולענין** אם ידו על התחתונה כתוב בהגהה במיימוני אם שכרוהו לזמן קצוב הוי כפועל ואין ידו על התחתונה ואם שכרוהו ללמוד כל הספר או חציו דין קבלן יש לו וידו על התחתונה. דלעולם דינו כקבלן ומדברי כולם אתה למד שיכול המלמד לחזור בו אלא שיש לו דין קבלן למר והרי היא פ"ט מהלכות שכירות והנל"ד כתבתי:

תשובה שלד

א **שאלת** ממני ידיד נפשי אודיעך דעתי בראובן שמת והיה לו פקדון ביד שמעון וצוה מחמת מיתה שיעשו לו ס"ת ויש עליו כתובת אשה אם פורעין הכתובה או מקיימין דברי המת ויעשו בו ס"ת:

ב **תשובה** לא ידעתי מקום לשאלה זו לא יהיה אלא שיש לו ס"ת מוכרין אותו ופורעין כתובת אשתו ומתוך זה אני אומר שלא כך המעשה אלא שצוה שהמעות יהיו הקדש לעשות ס"ת ולכאורה היה נראה לומר שיעשו ס"ת דאע"ג דכל נכסיו משועבדים לכתובה הא קי"ל דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. אבל אחר העיון תמצא דלאו הכי הוא דרש"י ז"ל פי' דאין הקדש מפקיע מידי שעבוד אלא הקדש למזבח אבל הקדש

לבדק הבית אינו מפקיע מידי שעבוד וכיון דהאידנא אין הקדש למזבח הילכך לא אלימי הקדשות דהשתא להפקיע מידי שעבוד. ואפילו תימא דהקדש לעניים הוי כהקדש למזבח הקדש ס"ת להקדש בדק הבית דמי שהרי אין מוכרין אותו כלל הילכך הדבר ברור לפי שיטה זו שפורעין הכתובה ואם יש מותר קונין בו ס"ת להקדש. ואפילו לפי שיטת ר"ת דפירש דאפילו הקדש לבדק הבית מפקיע מידי שעבוד והכי מסתבר קצת מדקאמר אמר רבא הקדש חמץ ושחרור משמע דבכל הקדש איירי דהא בזמנו של רבא ליכא אלא הקדש לעניים או לס"ת או לב"ה. וצריך לתרץ לפי השיטה האחרת דאגב חמץ ושחרור נקט לה אע"ג דלא נהגו בימי רבא. מ"מ משמע דלא איירי רבא אלא היכא דאיכא לאשתלומי מיניה דהא מחייב לשלומי מטעם מזיק שעבודו של חבירו: אבל היכא דליכא לאשתלומי מיניה כנ"ד שהלך לבית עולמו ואין בנכסים לפרוע כתובת אשתו דילמא לא אמרה רבא דאי לא תימא הכי כל אדם יקדיש נכסיו בשעת מיתתו ויפקיע כתובת אשתו ובעלי חובות וחושב בדעתו שעושה צדקה. ואפילו תימא דאמרה רבא בכל גוונא אפי' היכא דחב לאשה ולבעל חוב מסתברא למפסק הלכתא כרש"י ז"ל היכא דליכא לאשתלומי מיניה אשה משום חינא וב"ח שלא יפסיד מעותיו ואיכא נעילת דלת: והיכא דליכא פסידא דאיכא לאשתלומי מיניה מסתבר למפסק כר"ת משום תקנת ההקדש ומשום תקנת העבד שיצא לחירות ותו דלישנא דרבא בכל הקדש משמע והנל"ד כתבתי. שוב ראיתי בתשובה להרשב"א ז"ל סימן תרי"ח שהמקדיש נכסיו ואין לו נכסים אחרים ב"ח גובה מהם עיין עלה:

תשובה שלה

א **זקן** וקנה חכמה נשוא פנים בנן של קדושים כמהר"ר יוסף.

ב **שאלת** ממני אודיעך דעתי על יין שהניחו אותו באוצר ובלילה נכנסו גנבים וגנבו מן היין אם הוא מותר בשתייה או לא כי יש מי שרוצה להתיר:

ג **תשובה** כשהייתי אני באסכנדריאה אירע מעשה כזה ולא הנחתי שימכרו אותו לישראל ולא מהטעם שכתב כ"ת שכתב סבור שלא התיר רבינו משה ז"ל אלא משם הגאונים ז"ל ואיהו לא ס"ל והא ודאי ליתא במחילה מכבודך חדא שהרי כתב פכ"ט מהלכות שבת לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו כך אנו מורין בכל המערב ע"כ: והא בהא תליא שכל יין שאין ראוי לנסך על גבי המזבח אין מקדשין עליו ואינו נאסר במגע העכו"ם ותו דכתוב בהגהה במצרים נהגו לתת דבש ביין ובודאי שעל פי הרמב"ם נהגו כן. וממקומו ג"כ הוא מוכרע

לפי גרסת כל הספרים שלנו וכן היא בכל הספרים המדוייקים הורו גאוני המערב וכו' ואפילו לפי גרסת ספר כ"ת נראה שסוף הלשון שכתב ומותר לשתותו עם העכו"ם לשונו של הרב ז"ל הוא והדבר ברור שזו הוראה היא סברתו. אבל אין דרכי לסמוך על סברא זו לפי שכל האחרונים ז"ל מחו לה אמוחא והביאו ראיה מן הירושלמי דגרסינן התם יוצאין בקונדיטון ויש בו דבש ופלפלין ולדידן לא הוו מלתא דרבנן כי חוכא ואטלולא דלכולא מלתא חשבינן ליה כיין: אבל לדעת הרמב"ם ז"ל הדבר ברור שאין לקדש עליו ומיהו אי הוי פסידא טובא במכירתו לעכו"ם הוה סמיכנא עליה דהרמב"ם ז"ל וגאוני המערב חדא דאתריה דמר הוא ותו דהתורה חסה על ממונם של ישראל אבל נתברר אצלי דליכא פסידא ומשום הכי אסרתי כשבא המעשה לידי ולכן אל תתמה על הבחור שהתיר כי לדעת הרמב"ם ז"ל התיר וכיון דאתריה הוא אינו בר עונש ועיין בתשובות ריב"ש ז"ל סימן ק"פ ותמצא שכתוב סברת הרמב"ם ז"ל וכתב כבר דחו הוראה זו כל האחרונים: ואי איתא שאין זו סברת הרב ז"ל עדיפא מינה היה לו לכתוב שאין הרב מודה להוראת גאוני המערב אלא ודאי כך היא סברת הרב ז"ל ולפיכך איני רואה שיהיה המתיר חייב שום עונש כיון דאתריה דמר הוא. והנלד"כ:

תשובה שלו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מי שכתב החזקוני בפרשת בהר סיני שצריך לקרות הוא אחוזתם בשו"רק ולא בחיר"ק ואתה קשה עליו לבטל קריאת אבותיך וקצת חכמים החזירו את ש"צ שקרא היא אחוזתם לפי סברת החזקוני ואמרו כיון שהפרשה כלה כתיב בלשון זכר גם זה צריך בלשון זכר:

ב **תשובה** לא עשו יפה אותם שהחזירו את ש"צ כי אין לנו להניח קבלת קריאת אבותינו ורבותינו וכל הספרים הנמצאים בידינו מאלף שנים עד היום כלם מנוקדים בחיר"ק מפני סברת החזקוני והכרעת דעתו שהרי מצינו בכמה מקומות זכר במקום נקבה ונקבה במקום זכר וטעמו אמרו הראשונים כל דבר שאין בו רוח חיים זכרהו או נקבהו וכן היא הסכמת המדקדקים וכן ראיתי בשם ר"ת ז"ל. ותו מי הגיד להם כי אחוזה הוא לשון זכר ולא לשון נקבה וכ"ת משום דכתיב בתריה ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי אחוזת עולם הוא להם ודילמא אשדה מגרש עריהם קאי. אבל קושטא דמלתא דליכא קפידא בהכי דהכי אורחיה דקרא בדבר שאין בו רוח חיים. ורש"י ז"ל דחק לתרץ בפרשת נגעים מפני שהם באדם שיש בו רוח חיים וגם הנגעים בעצמם יש בהם חיות אבל בדבר שאין בו רוח חיים ליכא קפידא. וכן ראיתי במסרה וז"ל ומן סוף סדרא דערייתא עד סוף סיפרא

הוא בר מט"ו היא וסימנהון והיא שפחה זימה הוא: והיא תראה גלתה נדה מהלכת היא בתרומת עצרת היא שבת היא והאבדתי את הנפש ההיא נקבה אחזתם. יובל היא תלתא בעניינא וכו' וכל הפרשה כתובה בוא"ו וט"ו מיניהו קרינן היא וחד מינייהו היא אחזתם ודברים פשוטים הם כי אין לנו לעזוב תורת אבותינו וכל הספרים והמסרה מפני דעתו של החזקוני והנלד"כ:

תשובה שלז

שאלה ראובן היה עליו שטר חוב לשמעון ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי ובתוך זמנו של שטר חלה ונטה למות ומחסידותו שלח אחר שמעון ופרע לו מקצת השטר מעות בעין והשארית נתן לו בהם יין ופסק עמו דמים ומנין כשיעור אשר נשאר לו בשטר הלך שמעון להביא סבל ולא מצא לפי שהיה עת ערב וכל זה היה בפני עדים ובפני אשתו ואמר לה מנה לו כך וכך ושתקה בלילה נפטר ראובן ולי"ש לאחר שעבר אבלו בא שמעון ליקח יינו עכבה עליו אשתו ותפסה הכל: יורנו מורנו הדין עם מי. כי לכאורה נראה שהדין עם שמעון חדא דקי"ל דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו והוה ליה כאלו באו לרשותו של שמעון וזכה בהם ועוד דקי"ל דבר תורה מעות קונות אלא גזירה וכו' ובנדון זה הואיל ופסק עמו דמים ומנין והיה מחוייב לו המעות ונתרצה לו ה"ל כאלו נתן לו המעות עכשיו ובכמה דוכתי מצינו שהעמידו חז"ל הקנין אדאורייתא כ"ש בנדון זה שפריעת החוב מצוה ומצוה לקיים דברי המת. ועוד מדשתקה בעת שמכר לו ולא מיחתה ודאי מחלה ולא מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ולפחות היה לה למחות בפני העדים אם לא רצתה לדבר בפני בעלה כדי שלא תטרף דעתו עליו ועוד מי יאמר לנו שלא הניח מעות הרבה ולא אתפסה צררי קודם שמת אלא ודאי הניח ולפי שהיה מכיר בטיב אשתו שאינה נאמנת אצלו וחשש שמא תקח הכל ותכפור ולא תפרע החוב שעליו לכך שלח אחר בעל חובו לפרעו בחיים בתוך זמנו דאי לא תימא הכי מה ראה לשלוח אחריו ולפרוע חוב זה ולא חשש לכתובת אשתו ולמזונותיה והראיה על זה שתיקתה שלא מיחתה. והנה כתוב במרדכי בריש אלמנה ניזונית בנו של ראובן היה לו זקוק וחצי ביד שמעון אחי אביו וחלה בן ראובן ושלח אחר עדים וציוהו בפניהם לתתו לראובן ולא מיחתה אשתו והוקל עליו חליו והלך בבית על משענתו ואחר כך הכביד עליו חליו ושלח עוד אחר שמעון דודו ואמר לו זקוק וחצי שיש לי בידך תנהו לאבא מארי אחיך ואז מיחתה אשתו וקיים שמעון דברי המת והשיב דשמעון עשה כדין וכו' ואי משום דמיחתה בשנייה לא הויא מחאה דהא קיימא בראשונה וכו' והאריך בראיות וכו' הרי

נראה פשוט שאפילו במתנה אם לא מיחתה ושתקה מחלה כ"ש בפריעת חוב שהוא משועבד לו מדאורייתא ונשבע לו לפרעו. וכן נמי אמרו גבי המחלק נכסיו לבניו וחלק לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה וכתבו המפרשים ז"ל אפילו לא חלק בפניה רק ששתקה כשנודע לה ודאי מחלה. וכן נמי במי שייחד קרקע לאשתו במזונותיה בשעת מיתה ולא היה מספיק לה ושתקה אין לה אלא פירות אותו מקום בלבד ובכמה דוכתי בתלמוד מצינו דשתיקה הויא כהודאה וכקבלה ואין צריך קנין. כ"ש בנדון זה שדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו ומצוה לקיים דברי המת. וכל זה נשאתי ונתתי לפני מורינו שיחיה כדי לברר וללבן האמת. ה' ינחנו בדרך אמת ועדיין אנו צריכין למודעי והנה עינינו צופיות ומיחלות לתשובתך נגילה ונשמחה בך: תשובה אע"פ שבשעת מעשה אמרה כ"ת מ"מ אשיב עליה משום אל תמנע טוב מה שכתב דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו אמת הוא במקום שאינו חב לאחרים אבל במקום שיש עליו כתובת אשה וב"ח ואין בנכסיו לפרוע הכל לאו כל כמיניה למסור דבריו להפסיד את אחרים ואם יש שם מותר על החוב יתקיימו דבריו. ומה שכתבת דדברי תורה מעות קונות אבל אז"ל שלא יקנה אלא במשיכה ואם היה הוא קיים וחוזר בו היה מקבל מי שפרע אבל יתמי לאו בני מי שפרע נינהו ואנן טענינן ליתמי מאי דמצי אבוהון למיטען. ומה שכתבת בכמה מקומות העמידו חז"ל הקנין אדאורייתא מ"מ לבטל דברי חכמים להפסיד היתומים לא אמרה פותח ספר זולתך. ומה שכתבת דילמא צררי אתפסה: ומי לא ידע בכל אלה דודאי משביעין אותה אי אתפסה צררי. ולענין מה שכתבת כיון דשתקה ולא מחתה תו לא מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי והבאת ראיה מהך עובדא הכתובה במרדכי. טובה היתה השתיקה בזה לפי שלא עיינת בה כלל דהתם מיירי במנה ביד שליש ובנ"ד תפסה האלמנה. ותו דהתם מקבל המתנה הוא היורש ובדין עשה שמעון שנתן ליורש והיא תעשה דין עם היורש ואם אין בנכסים כדי כתובתה טורפת ממקבל המתנה ואפילו היו המעות עדיין ביד שמעון היתה גובה כתובתה מהם כיון ששעבד לה מטלטלי אגב מקרקעי דלא פטר ליה ראב"ן באותה תשובה אלא משום דלא מקלינן בכתובה תרי קולי דלר' מאיר דאית ליה מטלטלי משתעבדי לכתובה לית ליה דר' נתן ור' נתן לית ליה דרבי מאיר אבל אם שעבד לה מטלטלי אגב מקרקעי על תנאי אפילו ר' נתן מודה דמשתעבד וקי"ל כר' נתן: ואדרבה מאותה תשובה יש ראיה להיפך מכל מה שכתבת אם תעיין בה עיון הראוי ועל זה אז"ל אין אדם רואה חובה לעצמו. והדין האמתי בנ"ד שתטול האלמנה כל נכסי נדוניתה או הבא מכחם ומה שנאבד מנכסי נדוניתה הרי היא בהם כשאר בעלי חובות ושטר ראובן זה בכלל וחולקת עמהם. והמאוחר בעלי חובות קודמים לפי שהוציאו מעות

והיא לא הוציאה כלום ואם יש שם מותר על החובות תגבה המאוחר. ותועיל צוואת המת לענין מה שאמרו אין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו והכא כיון שצוה נזקקין וכל זה אחר שתשבע שבועת האלמנה. והוי יודע כי מה שכתבתי שחולקת עם הבעלי חובות הוא בנכסים שקנה אחר שלוה לפי שנשתעבדו לכולם אבל נכסים שקנה קודם שלוה נשתעבדו לאשה ולא לב"ח וכיון ששעבד לה מטלטלי אגב מקרקעי אית בהו דין קדימה ואפילו שגבה אותם ב"ח טורפת אותם. וכ"ש בנ"ד שהיא קדמה ותפסה דפשיטא יותר מביעתא בכותחא דלא מפקינן מינה. וא"ת א"כ לא יוכל אדם למכור מטלטליו שלא תטרוף אותם אשתו אחר מיתה. אין הכי נמי דמדינא הכי הוא אלא מפני תקנת השוק תקנו שלא תטרוף מטלטלין שמכר אבל במתנה לא עשו תקנה וטורפת מטלטלי דמתנה שהרי ע"י שכתב לה מטלטלי אגב מקרקעי חזרו המטלטלין להיות כקרקעות ולכן אל תתמה וכבר נהגו שלא תטרוף אפילו מטלטלי דמתנה:

תשובה שלח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמת והיה הוא ואביו אוכלים על שלחן א' וכשבאת האלמנה לתבוע כתובתה טען אביו שבנו היה סמוך על שלחנו ואין לו כלום לפרוע כתובת אשתו ובאו עדים שהניח לו בתכריכין את מלבושיו:

ב **תשובה** כבר ידעת שכתבו הראשונים נוחי נפש שמי שהניח נכסים ואין בהם כדי כתובת אשתו שקוברים אותו מן הצדקה וגובה האשה כתובתה שאין האשה חייבת לקבור את בעלה וכיון שכן חייב האב לשלם כל מה ששם לו בתכריכין מדין מזיק שעבודו של חבירו ועל שאר הכתובה ישבע שאין נכסים לבן ויפטר. ואם תפסה האשה משאר מטלטלי הבית כגון כרים וכסתות וטוענת שהם של בעלה תשבע על ככה וגובה מהם כתובתה:

תשובה שלט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בש"צ כשחוזר התפלה אם צריך לפסוע שלש פסיעות או לא:

ב **תשובה** הא מלתא תליא בפלוגתא דר"ג ורבנן דתנן בפ' י"ט שחל כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ר"ג אומר ש"צ מוציא את הרבים ידי חובתן ותניא עלה אמרו לו לר"ג לדבריך למה צבור מתפללין א"ל כדי להסדיר ש"צ את תפלתו אמר להם ר"ג לחכמים לדבריכם למה ש"צ יורד אמרו לו כדי להוציא את שאינו בקי אמר להם כשם

שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי ואיפסיקא הלכתא כר"ג בברכות של ר"ה וי"ה בלבד אבל בשאר ימות השנה לא אלא כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד שהוא בקי חייב. נמצאת למד כי בשאר ימות השנה אין ש"צ יורד אלא להוציא את שאינו בקי והוא כבר יצא ידי חובתו בתפלה הראשונה הילכך אין צריך לפסוע שלש פסיעות כיון שכבר פסע בראשונה וכן כתוב בספר אבודרהם וז"ל ולאחר שמסיים ש"צ חזרת התפלה אינו צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו אם התפלל בלחש עם הצבור אבל אם לא התפלל בלחש פוסע ג' פסיעות לאחוריו ע"כ. וכן כתוב בכלבו בשם הריא"ג וז"ל ויש בש"צ מי שמחמיר על עצמו לפסוע אלא שהוא מבליע פסיעותיו לבלתי הראות שלא להוי כיוהרא ע"כ. וכן נמצא בתשובת רבינו ישראל ז"ל סימן י"ג וז"ל דש"צ אינו פוסע לאחוריו אחר תפלתו שמתפלל בקול רם אלא ממתין הוא עד סוף הקדיש שלם שתקנו חכמים לש"צ אחר כל תפלה אלא שמפסיקין בקריאת התורה וסדר קדושה והלל ואבינו מלכנו וכה"ג כולהו לסדר התפלה באין וקדיש לאחריהם חוזר עיקר על התפלה די"ח ולפי שרובא דש"צ חזינא דלא זהירין בה וכו' ובר"ה וי"ה אין הצבור מתפללין בלחש אלא כדי שיסדיר ש"צ את תפלתו משמע שאינו יוצא ידי חובתו אלא בחזרת התפלה ולפיכך צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו כיון דבאותה תפלה נפיק ולא ראינו מי שחילק בתפלות כל השנה לענין ג' פסיעות: ואפילו לדברי אלה הרבנים ז"ל אין ראוי למנוע את ש"ץ אם רגיל לפסוע ג' פסיעות דהכי משמע לישנא דכתבו אינו צריך לפסוע וכו' וכן מה שכתב רבינו ישראל ז"ל דש"צ אינו פוסע וכו' הוא נתינת טעם שלא לחלק בין פסיעות הקדיש לפסיעות התפלה שהרי פסיעות הקדיש עולים גם לתפלה כאשר כתב הוא: ומה שכתב ולפי שרובא דש"צ חזינא דלא זהירין בה לא קאי על הפסיעות אלא על הסדר אם אומר תחלה עושה שלום או בסוף הפסיעות ועל זה בנוי עיקר התשובה וק"ל. ובר מן דין אני אומר כיון שהרבנים הנזכר לא הביאו ראיה לדבריהם שצריך ש"צ לפסוע ג' פסיעות אפילו בחזרת התפלה דאטו מי שנפטר מן המלך פעם א' וחזר פעם אחרת אל המלך לבקש ממנו על אחרים אינו צריך ליפטר ממנו פעם אחרת או מי שנפטר מרבו. ותו כיון שהוא צריך לכרוע כל הכריעות אעפ"י שכבר יצא ידי חובתו ה"ה לג' פסיעות. ותו כיון שאותם שלא התפללו צריכין לפסוע ג' פסיעות אם יראו את ש"צ שאינו פוסע גם הם לא יפסעו שהרי אינם בקיאים. ותו דלישנא דריב"ל הכי משמע דקאמר המתפלל צריך שיפסע ג' פסיעות לאחוריו ואח"כ יתן שלום ואם לא עשה כן כאילו לא התפלל ע"כ ומדקאמר המתפלל משמע כל מתפלל ואם לא עשה כן כאלו לא התפלל ונמצא שלא הוציא את מי שאינו בקי מדלא קאמר לא יצא ידי חובתו. ותו דמשמע דג' פסיעות

בנתינת שלום תליין וכיון שהוא צריך ליתן שלום צריך לפסוע ג' פסיעות שאינו דרך כבוד שיתן שלום אלא ברחוק מן המלך. וכ"ת שהרבנים הנזכר יאמרו שאינו צריך ליתן שלום זה אינו במשמע דבריהם ואפילו היה במשמע לא נשמע אליהם כי נתינת שלום הוא סמוך לברכת שים שלום שהרי החתימה המברך את עמו ישראל בשלום וסמוך לו עושה שלום במרומיו וגו' הילכך איני רואה טעם לפטור את ש"צ מג' פסיעות כיון שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד: גם מה שכתב הר"ר ישראל שהקדיש שאומר אחר קריאת ס"ת לא נתחוור אצלי דמה ענין קריאת התורה עם התפלה אלא אומר קדיש קודם קריאת התורה וכן מנהג כל הקהלות אשר ראינו ושמענו שמעם שש"צ חוזר התפלה ואומר תחנונים וקדיש ואשרי וביום שיש ס"ת קורא בתורה ואומר אשרי יושבי ביתך וכמו שהם צריכים להודות שש"צ צריך לפסוע ג' פסיעות בשעה שהוא מתפלל עם הצבור בלחש אף על פי שהוא עתיד לומר קדיש ולפסוע ג' פסיעות ולא נפטר באותן של הקדיש ה"ה בחזרת התפלה וטעמא דמלתא דסדר תפלה לחוד וסדר הקדיש לחוד ובהא מודינא שצריך לפסוע תחלה ואח"כ נותן שלום כאשר כתב מהר"ר ישראל ז"ל אבל לגעור בש"צ איני מסכים כי אין בזה כדי יוהרא:

תשובה שמ

א **שאלה** על מה שנהגו בקצת מקומות בא"י איש אשר ישחט שור או כבש או עז מוכרו לזרים במתנותיו ואח"כ נותן לכהן פרוטה בעד המתנות והכהן לוקח ומתרצה האם קיים בכך מצות מתנות כהונה דמה לי הן מה לי דמיהן או לא. ואת"ל דלא קיים אם נתן הפרוטה קודם שימכור המתנות לזרים ונתרצה הכהן בכך אם יצא בזה ידי חובתו ויורשה למכור המתנות לאחרים או לאוכלם או לא:

ב **תשובה** אם הראשונים מלאכים אנו אנשים ואם הראשונים אנשים אנו חמורים ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר מ"מ מקום הניח לנו להתגדר וכתר תורה מונח לכל הרוצה לזכות בו כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם. גרסינן בפרק הזרוע ומייתי לה הרמב"ם בפ"ט מהלכות בכורים מקום שאין שם כהן מעלה אותם בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן דוק מינה טעמא דאין שם כהן משום הכי מעלה אותן בדמים הא יש שם כהן הן ולא דמיהן ודוקא מעלה אותן בדמים כלומר לשום אותם בשויים דלשון מעלה אותן בדמים בכל דוכתא הכי משמע: ורש"י ז"ל כתב שם את דמי המתנות משמע דשומא מעולה בעי אבל פחות מכאן איכא גזל השבט. ודוקא נמי לשום אותן תחלה ואח"כ אוכלן אבל לאכול אותם ואח"כ לשום אותם בדמים לא. וכמו שדקדק הר"ן ז"ל לשון מגעילן

ומטבילן מלבנן ומטבילן. א"כ בנ"ד דאיכא כהני במתא לית דין ולית דיין שלא קיים מצות מתנות כהונה עד שיתן הן ולא דמיהן אפי' שיתן שוויים כ"ש שכפי הנראה בנ"ד פעמים שאינו נותן אחד מעשרה בשוויים והוי בכדי שאין הדעת טועה. וא"כ אפי' יתנו הפרוטה לכהן קודם מכירת המתנות או אפילו שוויים כיון דלא אתו לידיה דכהן לא נתקיימה מצות ונתן לכהן דהן ולא דמיהן והיינו דמסיים וקאמר מפני הפסד כהן כלומר דאם לא מפני הפסד כהן היה ראוי להוציא המתנות עצמן ואם יפסדו קודם שיזדמן כהן יפסדו אלא שחשו להפסד כהן. וא"כ איך אנו לא ניחוש להפסד כהן מצוי ומזומן בעיר ולתקן לתת פרוטה בדבר השוה כפלי כפלים ולהפסיד מתנותיו בידים זו ודאי אינה תורה. ואין לדחות דמאי דקאמר אם אין שם כהן דלרבותא נקטיה דלא מיבעיא כשיש שם כהן דצריך לתת הן או דמיהן אלא אפי' אין שם כהן סד"א שנפטור אותו לגמרי קמ"ל דמעלה אותם בדמים חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד דא"כ לא הוה ליה לאסוקי עלה מפני הפסד כהן דמשמע שבא לתת טעם למה יועילו הדמים במקום המתנות ולא נאמר שיוציא מתנות עצמן ואם יפסידו קודם בא כהן יפסדו ומשני מפני הפסד כהן אלמא משמע דאל"כ הייתי אומר הן ולא דמיהן דאי עיקר חידושיה הוי לאשמעינן דאינו נפטר לגמרי לא שייך עלה לאסוקי מפני הפסד כהן וטעמא דאינו נפטר לגמרי הוי משום דנתינה כתיבה כדקאמר בגמרא א"כ ע"כ לומר דלישנא דאין שם כהן בדוקא נקטיה דאם יש כהן בעיר ודאי דהן ולא דמיהן אפי' יתן שוויים:

ג **תו גרסי'** בפרק הנזכר אמר רב יוסף האי כהנא דאית ליה צורבא מדרבנן בשבבותיה דדחיקא ליה שעתא ליזכי ליה מתנתא ואע"ג דלא אתי לידיה במכירי כהונה ולוייה ע"כ. מוכח מהכא דטעמא דהוי צורבא מרבנן דדחיקא ליה שעתא וטעמא דהוי מכירי כהונה ולוייה הא לאו הכי בעינן דאתו לידיה דכהן ואי לא לא מצי מזכי ליה דבעינן ונתן לכהן וליכא אלא דבמכירי כהונה משום שמשנשחטה הבהמה הרי המתנות כאלו אתו לידיה ומשום דוחקא דצורבא מרבנן סמכו על זה ואפ"ה איפשר דדוקא כשמוציא אותם הטבח מתחת ידו ונותן אותם לאחר דהיינו צורבא מרבנן דדחיקא ליה דאז ישראל במקום כהן עומד וקרינן ביה ונתן לכהן כיון שהטבח נותן וצורבא מרבנן מכח הכהן הוא זוכה אבל לישאר ביד הטבח אפי' הוי צורבא מרבנן ודחיקא ליה ואפי' אם הכהן מתרצה בכך וכשר דאין לנו לחלק ולומר דשאני התם דקא מזכי ליה בחנם אבל היכא דנותן פרוטה פרוטה זו במקום מתנות עומדת ואע"ג דלא דחיקא ליה שעתא ולא הוי מכירי כהונה יועיל הא ליתא דכיון דדבר ידוע הוא דפרוטה זו אינה אחד מעשרה בשוויים אם יכול למחול השאר ודאי שיכול למחול גם הפרוטה דמה לי מקצתם מה לי כולם: ועוד דאם

איתא דנתינת פרוטה יועיל ישמיענו רב יוסף תקנה זו שמועיל אפי' דלא הוי מכירי כהונה ולוייה דבנתינת פרוטה יכול לזכות במתנות וכיון שהוא בא לתת תקנה למאן דדחיקא ליה שעתא לא היה לו לשתוק מתקנה זו שהיא יותר מצויה ויותר קרובה ולא יצטרך למכירי כהונה ולוייה דאיפשר דלא שכיח: הנה הוכחנו מכאן פשוט וברור שאפי' יתרצה הכהן לקחת פרוטה או שני פרוטות במתנות אינו מועיל כלום אלא היכא דאתו לידיה ואפי' יתן שוויים נראה שאינו מועיל כלום שאם היה יכול למוכרם אע"ג דלא אתו לידיה גם במתנה היה יכול לנותנם דמה לי מכר מה לי מתנה: וכן נראה גם מלשון הרמב"ם ז"ל וז"ל אם רצה הכהן למכור המתנות או ליתנם במתנה וכו' עד מאכילן שאין בהם קדושה כלל מוכח בהדיא שהן שוים דאם איתא שיכול למוכרם אע"ג דלא אתו לידיה ואינו יכול לנותנם במתנה אלא היכא דאתו לידי' לא ה"ל לערובינהו ולמתנינהו אלא ה"ל לפלוגי ביניהו כיון דלא שוו בדינייהו:

ד **תו גרסי'** בפרק הנזכר רבה ורב ספרא איקלעו לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא ואמרי לה לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר ביזנא עבד להו עגלא תילתא א"ל רבה לשמעיה פרש"י ז"ל לשמשו של בעל הבית זכי לי מתנותיך דבעינה למיכל לישנא בחרדלא רבה אכל רב ספרא לא אכל ופרש"י ז"ל רבה אכל אע"ג דלא מטא לידיה דכהן סמך אדרב יוסף דלעיל: רב ספרא לא אכל דלא מטא לידיה דשמעא אקריוה לרב ספרא מעדה בגד ביום קרה וגו' ואסיקנא דכלפי רבה אקריוה הכי דלא אמרה רב יוסף אלא היכא דלא איפשר ליה ודוקא באחר אבל שמעא בעל כרחיה מזכי ליה ואם איתא דבנתינת הטבח פרוטה מועיל למה לא נתן רב ספרא פרוטה דמועיל אף על גב דאיפשר ליה ויאכל לשון בחרדל ולא יטיל קנאה בסעודה אלא ודאי מוכח דמאן דאיפשר ליה אין תקנה אלא שיבאו ליד כהן ולכך רב ספרא לא אכל לפי שלא באו ליד כהן כדפרש"י ז"ל כ"ש דאם איתא דבנתינת פרוטה יועיל והוא דבר שאין הדעת טועה בו לומר שהוא שיווי לכל המתנות אלא שמוחל השאר מה לי מחילת קצתן מה לי מחילת כולם מה לי מכר מה לי מתנה וזה ברור:

ה **תו גרסי'** בפרק הנזכר המשתתף עמהן צריך לרשום ואפילו עם העכו"ם ורמינהי וכו' ואסיקנא דיתיב עכו"ם אכספתא אבל כהן אמרי הימוני הימניה פי' ויבאו לומר שלא נתן מתנות וכיון שרואים שמוכרם אומרים שגזלם. ואם איתא דאין צריך לתת מתנות עצמם למה יאמרו שגזלם אדרבה יתלו שנתן פרוטה או דמיהן לכהן דאחזוקי אינשי בגזלני לא מחזקינן אלא היכא דמוכח אלא ודאי מוכח בהדיא שצריך להפריש המתנות

ולתתם לכהן עכ"פ אם לא שנאמר שאין להתיר אלא כשיבואו לתלות בדבר שהוא כן וכמו שכתב הר"ם במס' שבת דכד מעיינת תשכח בהדיא דלא דמי:

ו **תו גרסי'** בסוף פרק ראשית הגז אמר רבא האי תנא הוא דתנן אמר לו מכור לי בני מעיה של פרה זו והיה בהן מתנות נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים לקח ממנו במשקל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים אלמא מתנות דכהן לא מזבין איניש וכו' פירש נותן לוקח לכהן ואין הטבח מנכה לו כלום לפי שלא מכר לו המתנות מסתמא לקח ממנו במשקל דהשתא ודאי זבין ליה מנכה לו מן הדמים שמשנשחטה זכו הכהנים במתנותיהן והדין על הטבח. גם הרא"ש ז"ל כתב עלה וז"ל ולא דמי ללוקח מתנות במשקל דהוי כמו פירש שהרי שקל לו חלקו של כהן ואפ"ה נותנן לכהן דהתם משנשחטה הבהמה זכו הכהנים במתנותיהן ואין מכירתו בהם כלום אבל בראשית הגז וכו'. הא קמן בהדיא דאי איפשר בשום אופן להפטר מן המתנות בדמים ולכך מזיק מתנות כהונה או שאוכלן פטור מן התשלומין דהן ולא דמיהן:

ז **תו גרסי'** במס' גיטין פרק כל הגט המלוה מעות את הכהן את הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן [מפריש עליהן] בחזקת שהן קיימין. ופריך בגמרא ואע"ג דלא אתו לידיה ופרש"י ז"ל בתמיה אף על פי שאינו נותנן לכהן ויחזירם לו קתני מתניתין דיפריש עליהם וכיון דלא מטו לידיה מאן זכי ליה להאי כהן הך תרומה שיקבלנה זה בחובו והיאך יצא ידי נתינה: ומשני רב במכירי כהונה ולויה כלומר כיון דמלתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב להו דאינו רגיל לתת תרומות ומעשרות אלא לכהן זה אסחו שאר כהני דעתייהו והוי כמאן דמטי לידייהו דהני: ושמואל משני דמזכה לכהן ע"י אחר פי' כשהוא מפריש מותר מעשרות ביד אוהבו ואומר זכי במעשר זה לפלוני לוי והוה ליה כמאן דמטא לידיה והחזירה לו. הא קמן בהדיא שאעפ"י שהכהן מתרצה לקחת דמים תמורת המתנות לאו כל כמיניה עד דאתו לידיה ויחזיר אותם לו אם לא במכירי כהונה או במזכה ע"י אחר וזו ראיה גמורה אין דרך לנטות ממנה ימין ושמאל דאין לחלק בין מקדים מעות לנותן אותם בשעתן דודאי דא ודא חדא היא. גם בגמ' מוכח כן ואע"ג דעולא משני הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה לא קי"ל כוותיה אלא כרב ושמואל וכרבנן דפליגי עליה דר' יוסי. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות מעשר כ"ש דעשו מפני תקנה אבל לקלקל לא עשו ואין לומר דכיון שכבר נהגו בכך ומתרצים בכך כבר מחלו. ודמיא להההיא דאמרינן הקיבה להביא חלב שע"ג הקיבה ואפ"ה א"ר יהושע כהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים. הא ליתא דחלב שע"ג הקיבה שאני דאתי מריבוייא ומקיים מצות ונתן במאי דכתיב בהדיא. ותו דחלב שע"ג הקיבה אנן סהדי דמחלו בעין יפה שהוא

דבר מועט וניתן למחילה ומאן דלא מחיל הוי עין רעה והיינו לישנא דנקט נהגו בו עין יפה וכולהו כהני מחלי כלומר נהגו בו עין יפה אבל למחול כל המתנות או רובם אין לנו. ואפילו יתן דמי כולם היכא דאיכא כהני במתא צריך לקיים מצות נתינה כדכתיבנא דיש מי שרוצה בהן ולא בדמיהן: גדולה מזו אמרו בעובדא דרבה ורב ספרא כי אמרי אנא באחר אבל שמעא בעל כרחיה מזכי פירוש כיון שהוא נתארח בבית בעל הבית שמא בעל כרחו הוא מזכי לו המתנות מפני כבוד בעל הבית. הרי לך ראיה ברורה לנ"ד שאפילו שברצון שלם זכה לרבה במתנות כפי הנראה כיון שאיפשר שהוא בעל כרחו כלו' מפני כבוד בעל הבית אינה מועילה זכייתו כל שכן בנ"ד דבעל כרחם הם מוחלין כי אם לא יתרצה באותה פרוטה לא יתנו לו דבר דממון שאין לו תובעים הוא וירא שמא יקדימנו אחר כ"ש אם מנהג זה נתקן ע"י חכם שבעיר דודאי אנוס הוא וצועק ואינו נענה. ועוד יש טעם אחר וראיה אחרת לבטל מנהג זה דאמרינן בגמרא דצריך לתת כדי נתינה ולכך לא יתן חצי זרוע לאחר אלא בשור הגדול ואיך אנו ננהוג לתת על כל המתנות דבר שאין בו כדי נתינה זו אינה תורה אלא ודאי ברור ומוכח מכל הני דכתיבנא שצריך שיבאו המתנות לידו של כהן ואז יעשה כהן מה שירצה למוכרם או לתתם למי שירצה דמתנות אלו אין בהן קדושה אבל למוכרם קודם שיבואו לידו אינה מכירה אפילו ימכור אותה בשוויים דאימת קנה האי כהן שיוכל למוכרם לישראל ונמצא דמוכר דבר שאינו שלו כ"ש למוכרם פחות משוויים בכדי שאין הדעת טועה דודאי נראה כי חוכא ואיטלולא עוד אני אומר שיש איסור אחר במנהג זה דהוי ככהן המסייע בבית הגרנות ובבית המטבחיים שעליהם הכתוב אומר שחתם ברית הלוי ואומר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו דהאי נמי כיון שמוכר לו דבר השוה עשר בשנים מוכח דמוזיל גביה כדי שיתן לו שאר מתנותיו ודמי להההיא דאמרינן בבכורות פרק עד כמה אם אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן לו. ואמרינן בגמ' מאי טעמא אמר רב ששת מפני שהוא ככהן המסייע בבית הגרנות. הא קמן דמפני שעושה הכהן טובת הנאה לישראל שלוקח הבכור קודם זמנו נקרא כהן המסייע בבית הגרנות:

ח **וגרסי'** תו התם ישראל שהפריש תרומה מכריו ומצאו ישראל אחר ואמר לו הילך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן מותר ואם היה כהן לכהן אסור ופרש"י ז"ל אם היה כהן נותן סלע כדי שיתנו לכהן אחר קרובו אסור כיון דלדידיה חזיא חזי ככהן המסייע ע"כ. א"כ בנדון דידן נמי הוי ככהן המסייע בבית הגרנות:

ט **תו** איכא טעמא לאיסורא במנהג זה דאתו לזלזולי במתנות כהונה וכההיא דאמרינן בבכורות בפרק הנזכר ותנא מאי טעמא לא קאמר מתנות כהונה אמר לך תרומה היא

דקדושת הגוף היא דכיון דלא מתחלא לא אתי למיטעי בהו אבל מתנות אתי למטעי דבר מיתחל קדושייהו ארבע זוזי ואתי למנהג בהון מנהג דחולין ופרש"י ז"ל אבל הני מתנות ובכור דקדושת דמים נינהו דאם רצה כהן למכור בשר בכור וזרוע ולחיים וקיבה מוכרן לישראל ותו לא בעי ישראל לאוכלן בצלי וחרדל כי היכי דעביד כהן הילכך אתי האי כהן למטעי וסבור כיון דבני קנייה נינהו תתחיל קדושתייהו ארבע זוזי דיהיב אבי אמו ואתי למנהג בהו מנהג חולין שלא יאכלם בצלי וחרדל כדינן וכו': הא קמן שהחמירו במתנות כהונה דזרוע ולחיים וקיבה יותר מבתרומה ומעשר משום חששא דשמא לא יאכלם צלי וחרדל א"כ בנדון דידן ודאי שכיון שרואים שלעולם אין נותנין מתנות לכהן אלא מסלקין אותן בפרוטה או שתי פרוטות יבואו לזלזל בהן ואפילו כשיתנו להם מתנות עצמם לא יקפידו לאוכלם צלי וחרדל כדינן. עוד יש לחוש למנהג זה שמא באורך הזמן ח"ו ישתכח זרוע ולחיים וקיבה ויטעו ויחשבו הרואים שאינן בני תורה שאין המצוה רק לתת פרוטה או שתי פרוטות על כל בהמה לכהן כמכס ממכסי המלכים ח"ו ונמצאת תקנה זו קלקלה וזלזול ח"ו כ"ש בעונותינו שרבו שמצות כהונה נשארו בידינו מעט מהרבה כי ראוי ומחוייב להזהיר ולכפות לקיים אותה כהלכתן וכתקנן שלא תשתכח תורת כהונה ומתנותיה מישראל ומוטל על כל איש אשר רוח אלהים בקרבו להשתדל בביטול מנהג הרע הזה. ואין להשתמש ולומר דמצוה זו על הטבח היא מוטלת ואיהו דאפסיד אנפשיה ומתנות כהונה לא טבלי דאי דמשום הא לא אריא חדא דאף על גב דמתנות כהונה לא טבלי מ"מ כתבו התוספות לחד תירוצא דאיסורא דרבנן מיהא איכא. ואפי' לדעת הרי"אף והרמב"ם ז"ל דסברי דאפילו דאיסורא ליכא מ"מ מודו דמדות חסידות מיהא איכא וכדאשכחן ביחזקאל הנביא ע"ה דקאמר ולא בא בפי בשר פיגול ואמרו משום רבי נתן שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה ובפרק בני העיר נמי אמרינן שאלו תלמידיו לר' פרידא במה הארכת ימים וכו' עד לא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה כ"ש דהמתנות עצמן אסור לקנותן הקונה אותן מחזיק ידי עוברי עבירה דלאו עכברא גנב אלא חורא גנב וכן כתב הרמב"ם ז"ל והקונה אותם אעפ"י שאינו רשאי מותר לאוכלן ע"כ. ובפירוש המשניות החמיר יותר עיין עלה גם מהתוספתא השנויה בחולין מוכח שאין לקנותן והביאה רמב"ם ז"ל בפרק הנז' וז"ל המשלח בשר לחבירו והיו בו מתנות אינו חושש שמא עבר זה וגזלה מוכח טעמא דלא ידיע אי גזל אותם אם לא דאחזוק אינשי בגזלני מספק לא מחזקינן ותלינן בגווני דהיתירא או שמא מעכו"ם לקחה או מכהן או שותף לעכו"ם או לכהן הוא וגווני אחריני אבל אי ידע דגזל אותם המוכר הלוקח יחוש לעצמו ולא יקבל והדבר מוכרח מעצמו דמידי מחזיק ומסייע ידי

עוברי עבירה לא נפיק דאסור לקנות דבר גזול וזה ברור. א"כ מעתה ראוי להשתדל ולהרים מכשול מלפני המוכרים והקונים ואעפ"י שדברים אלו שכתבתי פשוטים הם בעיני להיות כי ידעתי כי יש מפקפקים בדבר בטענות חלושות לע"ד וגם כי מנהג זה כפי הנראה הנהיגו אותו על פי חכם או חכמים לכך כתבתי ובירורתי הדברים ולא רציתי להאריך ולהביא ראיות עוד כי לע"ד האריכות בזה מותר וגם כי ספרי כעת אינם אתי והנראה לעניות דעתי כתבתי. כל זה כתב החכם כה"ר יוסף קורקוס חברין:

י **אבל** מוטל עלי לקיים המנהג ואומר דסמכו להם על בעל הלכות שכתב וז"ל ואי ניחא לכהן למשקל בישרא חלופי מתנות הרשות בידו עכ"ל ומינה נמי דאי ניחא ליה למשקל דמייהו הרשות בידו דמה לי הן ומה לי דמיהן ומינה נמי דאי ניחא ליה למשקל פחות כדי שיהיה רגיל אצלו הרשות בידו וכל אותם סוגיות דמשמע מנייהו דבעי נתינה ממש ה"מ היכא דלא ניחא ליה או דלא ידעינן אי ניחא ליה או לא אבל אי איתיה קמן ואמר דניחא ליה בדמיהן הרשות בידו ויצא ידי נתינה וכן כתב חכם גדול מקובל שמו רבינו יעקב שהיה שואל שאלות מן השמים ואמרו שהוא ר"ת וז"ל ועוד שאלתי על מתנות כהונה הם הזרוע והלחיים והקבה שרוב העולם אין חוששין עליהם ליתנם לכהנים לא הם ולא דמיהן אם יש איסור ונדנוד עבירה בזה או אם יש לסמוך על אותם המפרשים שנהגו העם כר' אלעאי בראשית הגז וה"ה למתנות כהונה. והשיבו קום לך למה אתה נופל על פניך חטא ישראל באמרם שלחן ה' מגועל הוא וניבו נבזה אכלו דהזרוע והלחיים והקבה מכ"ד מתנות כהונה הם כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו ע"כ הרי לך בהדיא כי לא נסתפק אלא מפני שלא היו נותנין כלל לא הן ולא דמיהן אבל אם היו נותנין דמיהן לא היה מסתפק כלל:

תשובה שמא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם מברכין על הלבנה בזמן שיש מסך מבדיל בינו לבינה וכן בזמן שיש שם עבים:

ב **תשובה** מנא אמינא לה דתנן אין מברכין על האור עד שיאותו לאורו וכמה אמר עולא עד שיכיר בין סלע לפונדיון לענין ברכת הלבנה נמי אם המסך הוא דק וקלוש שעובר ממנו אור הלבנה עד שהוא נהנה ממנו ויוכל להכיר בין סלע לפונדיון וזולתו מן הדברים שהם ניכרים לאור הלבנה אז ודאי יכול לברך עליה. ואם המסך הוא גס ואין נהנה מאור הלבנה אין לברך והוי ברכה לבטלה. וה"ה לענין הענן אם הוא עב אין מברך ואם הוא קלוש ודק מברך. ואם התחיל לברך וכסתה הענן גומר הברכה. וא"ת

הלא על מנהגו של עולם הוא מברך ואפי' שלא יהנה מאורה מה בכך. הא ליתא דהא א"ר יהודה הרואה לבנה בחדושה אומר ברוך וכו': ותו גרסינן במס' סופרים אין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם ובגדיו נאים ותולה עיניו כנגדה ומישר רגליו ומברך הרי בהדיא שצריך להביט בה ומזה הטעם אמרו הראשונים שאם הוא חושש שמא במוצאי שבת יהיה מעונן ויעבור זמן הברכה יכול להקדים הברכה בשאר לילות אע"פ שאין הברכה כתקנה ואמרו על מור"ם כשהיה מקדים לברך בחול כדי שלא יעבור הזמן שהוא י"ו בחדש היה לובש סרבל מכובד שהיה לו והכי איתא בהגהה במיימוני וזה פשוט והנלד"כ:

תשובה שמב

א **שאלת** ממני אם מותר ליכנס בבית הכסא מתוך הלכה שאינה פסוקה דאיכא למיחש דילמא יהרהר וקי"ל הרהור אסור בבית הכסא:

ב **תשובה** דבר זה נשאל מלפני רבינו ישראל ז"ל והראה פנים להיתר ולבסוף העלה הדבר בצ"ע משום הא דאמרינן פרק מי שמת אמר רב הונא ת"ח אסור לעמוד במבואות המטונפים מפני שאי איפשר לו בלא הרהור תורה ע"ש סימן מ"א. ואני ק"ל טובא בשלמא לבית המרחץ יש מקום שאלה אבל בית הכסא הרי שדוחק אותו הטבע וההלכה לא נפסקה מה יעשה אלא ודאי אין בזה קפידא ומותר שכיון שהדבר ברור שהוא אסור יסירם מלבו ולא יהרהר בד"ת: וההיא דרב הונא לא קשיא דאסור לעמוד קאמר כלומר זמן מרובה ולא אמר אסור לעבור לפי שאי איפשר לו לעמוד זמן מרובה בלא הרהורי תורה. ותו דמבואות המטונפים אין פירושו שרואה את הטינוף לפניו אלא שדרכם להיות מטונפים ולפי שהדבר ספק איכא למיחש שמא לא יסירם מלבו אבל בית הכסא ובית המרחץ שהאיסור ברור יעמוד ויכריח עצמו ויסירם מלבו עד אחר שעה והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שמג

א **שאלת** ממני אודיעך על מה סמכו אלו הבאים מארץ תוגרמה שמשליכים הטלית על כתפיהם ואין מכסים בו הראש:

ב **תשובה** סמכו על בעל העטור ז"ל שכתב דלא בעינן כולי האי אלא כדרך בני אדם שמתכסין בכסותם ועוסקין במלאכתם פעמים בכסוי הראש ופעמים בגילוי הראש ע"כ. ואין לסמוך על בעל העטור בזה חדא שהרי הגאונים ז"ל שכל דבריהם הם דברי קבלה

אמרו שצריך כעטיפת העכו"ם שהיא עטיפה גמורה. ותו מלשון הברכה נלמוד להתעטף ולדברי בעל העטור היה ראוי שיתקנו להתכסות בציצית: ותו שהרי הטור שהביא דברי העטור כתב ומכסה ראשו שלא בגילוי הראש ע"כ ותו כיון דשיעור הטלית כדי שיתכסה בו הקטן ראשו ורובו משמע שצריך לכסות הראש דאי להשליך על הכתפים לבד במתכסה רוב גופו של קטן הוה סגי. ותו דאיתא במדרש תילים על פסוק כל עצמותי תאמרנה אמר דוד הע"ה אני משבחך בכל איברי ומקיים בהם המצות בראשי אני כופפו וכו' בצוארי עטיפת ציצית וכו' ואם משליך אותו על הכתפים אין כאן עטיפה בצואר ומזה המדרש סמכו לאחוז הציצית בידו השמאלית כנגד לבו בזמן ק"ש והכי איתא בהגהה במיימוני בסוף הלכות ציצית. ותו דקי"ל דאע"ג דיש לו ציצית בבגדו צריך שיעשה לו טלית להתעטף בו בשעת התפלה וכן נהגו כל ישראל ואם הוא להשליכו על כתפיו הרי כבר יש לו בגד אחרת מצוייצת אלא ודאי הדבר ברור שצריך לכסות בו ראשו וכן נהגו בכל גלילות ישראל ומנהג אבותינו תורה היא והנל"ד כתבתי:

תשובה שמד

א **שאלת** ממני על ענין עיקרי הדת על איזה חשבון אני מסכים על הרמב"ם ז"ל או על הרב בן חסדאי או על חשבון ר' יוסף אלבו:

ב **תשובה** אין דעתי מסכמת לשום לתורתנו התמימה שום עיקר לפי שכולה עיקר מפי הגבורה וארז"ל כל האומר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק א' וכו' וא"כ כל מצוה ומצוה היא עיקר ופנה ויש לך מצוה קלה ויש לה טעם וסוד אשר לא נשיגהו וא"כ איך נאמר שזו טפילה ואחרת היא עיקר: כללות בדברים יפה כתב בזה ר' יצחק אברבנאל ז"ל בספר ראש אמנה ע"ש כי הוא האריך והרחיב הדבור והשיב על הראשונים וכן הוא דעתי שהתורה כל פרטיה ודקדוקיה כל א' מהם עיקר ויסוד ופנה והמכחיש אותו נקרא כופר ואין לו חלק לעו"ה: ומזה הטעם אם אנסוהו לעבור על על אחת מכל מצות האמורות בתורה באומרם שלא צוה הקב"ה עליה או שהיתה לזמן מה וכבר נתבטלה יהרג ואל יעבור ולא אמרינן יעבור ואל יהרג אלא כשאומרים לו חלל שבת לעבור על דתך וכן כתב הריט"בא ז"ל ולמד ממנה שאם אונסים אותו לחזור לדעת העכו"ם אע"פ שאינם עובדי ע"ז יהרג ואל יעבור והנל"ד כתבתי:

תשובה שמה

א **שאלת** על ראובן שלוה משמעון וכתב דקנאי ודאקנה ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי כאשר נהגו בכל השטרות בזמן הזה ושוב לוה מלוי וכתב לו גם כן דקנאי ודאקנה ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי וקנה ראובן מטלטלין ומכרן ליהודה ושוב העני אם יוכלו הבעלי חובות לטרוף המטלטלין ואת"ל טורפין מי טורף שמעון או לוי:

ב **תשובה** מדינא דגמרא כיון דשעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי חזרו המטלטלין להיות כקרקעות לענין שיגבה אותם מן הלוקח או מן היורש או ממקבל המתנה וכיון שלא קנה ראובן נכסים אלא אחר שנשתעבד לשניהם חל שעבודם בשוה מוציאין מיהודה וחולקין שמעון ולוי ואם קנה ולוה וחזר ולוה וקנה מה שקנה בתחלה נשתעבד לשמעון לבדו ומה שקנה לבסוף נשתעבד לשניהם שאם לא יספיקו לחובו של שמעון חולק עם לוי במה שקנה לבסוף וזה פשוט אבל לא ראינו ולא שמענו מימינו בארץ הזאת שיוציאו מטלטלין ממי שקנה אותם לפרוע לב"ח ולא לכתובת אשה ומשום תקנת הלקוחות נגעו בה כמו שתקנו מפני תקנת השוק כמה דברים שאם אי אתה אומר כן אין אדם קונה מחבירו דבר שיאמר היום או למחר יוציאו ממני ואפסיד. ומה שלא חששו לזה בקרקעות משום דניחא ליה לאינש ליכנס בספק זה כדי לזכות בקרקע. תדע שכן הוא מנהג הארץ הזאת שלא ראינו מי שכתב שטר ואחריות בקניית המטלטלין אעפ"י שכל העולם יודעים שכותבים בכל השטרות ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי ואי איתא דאית בהו דין טריפה היה ראוי שיחושו להפסד: ואע"פ שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה שאם אי איפשר לברר המנהג שיעמידו הדבר על דין התלמוד ויגבו לב"ח ממטלטלי דמכר מ"מ רואה אני כי בארץ הזאת אין ספק במנהג וכל המלוה את חבירו או האשה הנשאת לבעל יודע שמוכר הלוה מטלטלין ולא יוציאו אותם מן הלוקח ע"מ כן הלוהו או נשאת לו. ומעולם לא היה סמיכותו על המטלטלין שימכרו. וא"ת למה נהגו לכתוב ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי דאי לענין שיגבה מיורשיו כבר תיקנו הגאונים ז"ל דמטלטלי דיתמי נשתעבדו לב"ח ולכתובת אשה. הא לא קשיא דנפקא מינה לענין קדימה שאם קדם ב"ח אחרון וגבה מוציאין ממנו ונותנין למי שקדם שטרו כדין הקרקעות דאין בזה תקנת השוק. והוי יודע דאם היו לו שטרות ומכרם ב"ח מוציא אותם או האשה בכתובתה וטעמא דליכא בהו תקנת השוק משום דלא שכיח ועוד שלא יצא השטר מרשותו דאי הוה בעי הוה מחיל וכן כתב הרא"ש ז"ל בהדיא: ולענין מטלטלי מתנה הוה מסתברא לי להעמיד אדינא דתלמודא היכא דליכא בהא מנהג מפורש הדרינן לדינא דתלמודא. ותו דהוי מלתא דלא שכיחא. ותו דלאו מידי חסר הילכך מפקינן ממקבל המתנה ויהבינן לב"ח או

לכתובה אשה ואם המנהג מפורש שלא להגבות לב"ח ולכתובת אשה ממטלטלי דמתנה הכל לפי המנהג דהמנהג עיקר גדול בדיני ממונות:

ג **כללא** דמלתא היכא דשעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי אם מכרן אינו גובה מהם ואם היו שטרות גובה מהם ואם נתנם במתנה אפילו שאר מטלטלין גובה מהם ב"ח ואשה בכתובתה וה"ה והוא הטעם במטלטלים שהיו לו בשעה שלוה ואם יש מנהג בדבר הכל לפי המנהג ומנהג הארץ הזאת שלא להגבות לב"ח לא ממטלטלי שמכר ולא ממטלטלי שנתן משמע דבכולהו איכא תקנת השוק וכן כתב הטור שכן מנהג בכל המקומות אבל צריך הדיין לחקור שלא תהיה מתנה כדי להבריח הנכסים מבעל חובו ואם נתן מתנה לאשתו ב"ח גובה ממנה חדא דלית בה תקנת השוק ותו דאכתי לא נפק מרשותו אלא אם כן היו בגדי חול ובגדי שבת ומועד הוי פלוגתא דרבוותא והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שמו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שחייב לשמעון מעות ויש לשניהם חוב על עכו"ם והתנו ביניהם שיתן לו מחובו כך וכך וקבל עליו ראובן שכל מה שיגבו מן העכו"ם ראשון ראשון יהיה מחלקו של שמעון וינכה לו מחובו שיש לראובן עליו וכתבו לשמעון שטר בקנין והתנאי שהיה לתועלת ראובן לא כתבוהו יורה המורה אם שטר זה פסול או כשר:

ב **תשובה** אם כתב יד העדים יוצא ממקום אחר השטר כשר ואינם נאמנים לומר תנאי היו דברינו דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ושוב אינם נאמנים כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד ואם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים לומר תנאי היו דברינו דמגו דבעו אמרו אין זה כתב ידינו וכיון שלא קיים שמעון תנאו גם ראובן יכול לחזור ואפילו אחד מן העדים שאמר תנאי היו דברינו נתבטל השטר שהרי אין כאן אלא עד אחד. ואם בשעה שקנו מיד ראובן על תנאו של שמעון לא הזכירו תנאו של ראובן אעפ"י שהיו מפשרים ביניהם קודם זמן זה שיתן לו שמעון כך וכך השטר כשר דאימור מחל ראובן תנאו כיון שלא הזכירו בשעת הקנין ואם הזכירו בשעת הקנין אעפ"י שלא אמר ע"מ שיתן לי כך וכך השטר פסול דאומדן דעתא הוא שלא עשה ראובן טובת הנאה זו לשמעון אלא ע"מ שיקיים שמעון את תנאו שהזכירו בשעת הקנין וכיון שאם היה כתוב בשטר התנאי של ראובן ולא קיימו שמעון נתבטל תנאו של שמעון אעפ"י שלא כתב בו על תנאי כך וכך השתא שלא כתבו התנאי השטר פסול ונתבטל תנאו של שמעון וכל מה שיגבו מן העכו"ם יהיה לשניהם לפי ממון והנל"ד כתבתי:

תשובה שמז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי ביחיד ששמע תקיעות דמיושב מתפלל מוסף ביחיד אם צריך לתקוע על סדר הברכות:

ב **תשובה** חובה לא תיבעי לך דתניא כשהוא שומען שומען על הסדר ועל סדר הברכות בד"א בחבר עיר אבל שלא בחבר עיר שומען על הסדר ולא על סדר הברכות וכן כתבו המפרשים ז"ל וז"ל הרמב"ם ז"ל פ"ג וכל הדברים האלו בצבור אבל יחיד בין ששמע על סדר הברכות בין לא שמע על הסדר בין מעומד בין מיושב יצא ואין בזה מנהג ע"כ. כי תיבעי לך אם יש ליחיד רשות להפסיק בברכות ולתקוע על סדר הברכות דבשלמא כשאחר תוקע לו אין בכך כלום אעפ"י שהוא שותק בין הברכות לשמוע תקיעת שופר לית לן בה ומשום שבות נמי ליכא כיון דאית בה קצת צורך מצוה להשלים מאה קולות כי מזה הטעם יש מי שכתב שתוקעים על סדר הברכות בלחש ואע"ג דלא נהיגינן הכי משום ערבוביא דזה מקדים וזה מאחר מ"מ אנו משלימין מאה קולות אחר התפלה אף הכא נמי לא שנא דאע"ג דאין כאן חיוב יש כאן צורך מצוה אבל לתקוע המתפלל בעצמו צ"ע. ומסתברא לי דמותר דאין כאן לא ערבוב ולא הפסקה דאי משום ערבוב כיון שהוא יחיד ליכא ואי משום דשמא אינו בטוח לחזור לתפלתו כדאמרינן לגבי ברכת כהנים ליכא חדא דתפלות של ר"ה כולם אומרים אותם מתוך הספר ותו דאין צריך לזוז ממקומו. ואי משום הפסקה ליכא חדא שתקיעת שופר מענין התפלה ועיקר שתקנוה על סדר הברכות הילכך לא הוי הפסקה ולא הוי כמפסיק בדברים אחרים בטלים. ותו כיון דהוי צורך מצוה קצת לא הוי הפסקה. ותו כיון דתפלת המוספין אינה אלא בחבר עיר והיחיד פטור ממנה הוי דבר של רשות ואפילו שיפסיק לית לן בה הילכך אין זה חיוב ליחיד לתקוע על סדר הברכות ואם תקע אין מוחין בידו ואדרבה שפיר עבד: ואע"ג דכתב רבינו האיי ז"ל דמדקתני השני מתקיע ולא קתני תוקע ש"מ שאין ש"צ תוקע אלא מצוה לאחר ותוקע שמא ישתבש דעתו בשביל התקיעות ולא ידע לחזור לתפלתו דומיא דמאי דאמרינן בפרק אין עומדין העובר לפני התיבה לא יענה אחר הכהנים אמן מפני הטירוף ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו ואם הבטחתו שנושא את כפיו וחוזר לתפלתו רשאי והכא נמי לא שנא. לא קשיא דע"כ לא אמרה אלא בש"צ שאימת הצבור עליו ואיכא למיחש שמא ישתבש אבל המתפלל לבדו לעצמו ליכא למיחש. ותו דבתפלת חיוב חיישינן לטירוף הדעת אבל לתפלת רשות לא חיישינן וזה ברור: והנל"ד כתבתי:

תשובה שמט

א **שאלת** ממני על מניקת חבירו שעברו כ"ד חדש והולד חולה וחלש ואם תגמלהו יבוא לידי סכנה ואין הולד רוצה לינק מאחרת אם כופין אותה להניקו מפני הסכנה או אם יכולה לומר אני רוצה לינשא:

ב **תשובה** אם הולד יש לו אב כופין אותו לרצותה במעות עד שיבריא הולד ויגמל ואם אין לו אב או שהוא עני מצותו בכל ישראל ונותנין לה ממון עד שתתרצה משום הצלת נפשות ואם לא נתרצית מתירין אותה לינשא ולא תגמלנו מפני הסכנה ואם אינה רוצה כופין אותה להניקו שהרי מצוה זו מוטלת עליה לבדה להחיותו ונותנין לה שכרה והכל הוא לפי אומד הרופאים שיאמרו שאם תגמלהו תבוא לידי ספק נפשות וכאשר אני מחמיר בחולה וחלש כן היקל הריטב"א ז"ל בבריא וחזק שבא מעשה לפניו באחד שקדש מניקת חבירו ע"מ שלא יכנוס בתוך זמן היניקה ואחר זמן באו לפניו לשאול אם יכולים לכנוס בתוך זמן היניקה כיון שכבר קדש ושלח בשביל הולד היונק וראה שהוא חזק ובריא ואמר שיוליכו הילד לג' נשים חכמות ויבחנו אותו ג' ימים בלא יניקה באכילה ושתייה ואם יכול לסבול בלא יניקה שהוא מותר מפני חשש שמא יבואו לידי מכשול ע"כ. ואם לא שהוא רב וגדול לא הייתי מסכים בהיתר זה אלא שכבר הורה זקן וצריך לישב בדבר שלא כל הילדים שוים ולא כל המקומות שוים ולכן ראו להחזיק בדברי רז"ל שנתנו גבול וקצב לזמן ההנקה כ"ד חדש ודקדקו ז"ל חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו והכי אמרי רב ושמואל בפרק אף על פי:

תשובה שנ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על ראובן ושמעון אומנים שנשתתפו באומנותם וקנו מידם אחר כך אמר ראובן אני מוחל לך השותפות ונתרצה שמעון ולא קנו מידם ואח"כ נתחרט ראובן ושמעון אומר כבר מחלת השותפות ומחילה אינה צריכה קנין:

ב **תשובה** קושטא הוא דמחילה אינה צריכה קנין ה"מ מחילת ממון או מחילת שותפות ממון כגון שהטילו לכיס שנשתעבד הממון לשותפות ומחילה זו אינה צריכה קניין אבל שותפות דנ"ד לא נתקיים אלא מדין שכיר ופועל וכיון שכן לא נמחל השעבוד באמירה לבד דהא מדמינן פועל לעבד עברי בפ"ק דקדושין והתם אמרינן דע"ע גופו קנוי ולא זכי בנפשיה באמירה בעלמא ה"נ לא זכי השומע בעצמו באמירה בעלמא אא"כ קנו מידם ואע"ג דקי"ל פועל חוזר אפילו בחצי היום דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים הנ"מ בלא קנין אבל אם קנו מידו אינו יכול לחזור בו. תדע דנשתעבדו מדין

שכיר ופועל דהא קיי"ל אין אדם מקנה דבר שלבל"ע וריוח האומנות עדיין לא בא לעולם ובמאי קני ליה א"ו מדין שכיר ופועל נשתעבדו וזה ברור. והנראה לענ"ד כתבתי:

תשובה שנא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במומר שגירש את אשתו בעודו יהודי ואחר שהמיר נתייחד עם אשתו בפני עדים והוא כבר נשא אותה בערכאותיהם אם צריכה גט משום דלמא בעל לשם קדושין א"ד לא אמרינן הכי אלא בישראל אבל מומר ודאי בעל לשם זנות:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר דצריכה גט לא מבעיא לדעת הגאונים ז"ל דס"ל דבכל אשה אפילו שאינה גרושתו אמרינן אין אדם עושה בעילתו ב"ז אלא אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל וכל האחרונים דס"ל דלא אמרי חכמים חזקה אין אדם עושה וכו' אלא באשתו שגרשה לבד לפי שקרוב הדבר שנתייחד עמה ובא עליה לשם קדושין מפני שדעתו להחזירה או במקדש ע"ת ובעל סתם והביא הרשב"א ז"ל ראיה לזה ממה שאמרו נושא אדם אנוסת ומפותת אביו ולא שנא מפותה בפני אחד או בפני שנים. הלכך בנ"ד כיון שהיתה אשתו ולבו גס בה ודאי דבעל לשם קדושין דקיי"ל כב"ה דאמרי הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא אלא אין חוששין לה והרי היא מותרת להנשא בלא גט מכמה טעמי חדא דקדושי מומר לאו דאורייתא נינהו אלא משום חומרת אשת איש אמרו מומר שקדש חוששין לקדושיו דמדין תורה הרי הוא כעכו"ם לכל דבריו והכא חששא הוא שמא בעל לשם קדושין שהרי אינה ודאי מקודשת שאם בא אחר וקדשה קידושי ודאי תפסו בה וכן כתבו בהדיא שהיא ספק מקודשת וכיון דהוי ספיקא באיסורא דרבנן אזלינן בה לקולא שהרי הדבר ספק אם בעל לשם קדושין או לשם זנות ואת"ל בעל לשם קדושין אין קידושיו תופסין מן התורה אלא מדרבנן ותו דלא אמרו רבנן חזקה אין אדם עושה בעילתו ב"ז אלא בישראל הכשר שהוא זהיר במצות דלא שביק היתרא ואכיל איסורא או אפילו בישראל סתם דאכתי לא אתחזק לן. אבל מומר שהוא עובר על כל התורה כולה והוא פרוץ בעריות ובגויות איתרע חזקתי' ולא אמרינן חזקה אין עושה בעילתו ב"ז: וכיוצא בזו כתב הראב"ד ז"ל לתקן דברי הגאונים ז"ל וז"ל דברי הגאונים קיימים במוחזק בכשרות שחזקה לא יתפרצו בפני עדים לזנות אבל בפרוצים בעריות אין חוששין לקדושיו ע"כ: וכ"ש בנ"ד שהוא מומר לכל התורה כולה שאינו מתבייש לזנות אפילו בפני עדים ופשיטא דלא בעל לשם קדושין: וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות נחלות וז"ל מי שהיתה לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נוהג בו מנהג בנים או שאמר בני הוא ומשוחררת היא אמו אם ת"ח הוא או

אדם כשר שהוא בדוק בדקדוקי מצות הרי זה יירשנו ואעפ"כ אינו נושא בת ישראל עד שיביא ראיה שנשתחררה אמו ואחר כך ילדה שהרי הוחזקה שפחה בפנינו. ואם משאר הדיוטות הוא ואצ"ל אם היה מן המפקירים עצמן לכך הרי זה בחזקת עבד לכל דבר ואחיו מאביו מוכרין אותו וכו' הרי אתה רואה דאפילו לענין ממון דאיכא מגו דאם היה רוצה לתת לו כל נכסיו היה נותן אפ"ה אם הוא מן המפקירין עצמן לכך אתרע חזקתיה בנ"ד דליכא מגו והוא מומר ומפקיר עצמו טפי לא כל שכן. וא"ת מנא ליה לרב ז"ל לחלק בין הכשר להדיוט. וי"ל דאוקי חזקה דכשרותו של זה בהדי חזקת שפחות שיש לאמו של זה וכיון דאיכא מגו הרי זה נאמן אבל באדם שאין לו חזקת כשרות נשארה חזקת שפחות אמו במקומה ומגו במקום חזקה לא אמרינן. ותו דהוי מגו לאפוקי ממונא. תו איכא טעמא אחריתי כיון שנשא אותה בערכאותיהם שוב אינו רוצה בדת משה וישראל וא"כ איך נחוש שמא בעל לשם קידושין והוא אינו חפץ בתורת קדושין. וכיוצא בזו כתב ריב"ש ז"ל בתשובה סימן ו' עיין עלה ומתוכה תבין טעם למה שכתבתי ומכאן אתה למד שהמתייחד עם גרושתו והיא בנדתה אינה צריכה גט דמה נפשך אם הוא זהיר בנדה הרי לא בעל ואם אינו זהיר בנדה כיון דלא חייש לאיסור כרת לא חייש לבעילת זנות ולא בעל לשם קדושין. וכן הדין במי שהוא פרוץ בעריות ורגיל לבוא ביאות אסורות דכיון דלא קפיד בהכי לא בעל לשם קדושין אלא לשם זנות בעלמא כשאר ביאותיו. ומ"מ אם אמר לעדים אני מתייחד כדי לבעול לשם קדושין הוי כמדבר עמה על קדושיה ונתן לה סתם דהויא מקודשת אף הכא נמי אפילו בעל סתם הוי מקודשת ודאי וכן הדין במומר שאם אמר לעדים בפניה אני מתיחד עמה לשם קדושין חוששין לקדושיו:

ג **כללא** דמלתא דבנדון דידן לא חיישינן שמא בעל לשם קדושין ומותרת להנשא ואינה צריכה ממנו גט אחר. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שנב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי למה אסר הכתוב אם חמותו ולא אסר אם אמו והלא הדברים נראין ק"ו דור ג' שבאשתו שבא ע"י קדושין אסור דור שלישי של עצמו לא כ"ש שהיה ראוי שיהיה אסור:

ב **תשובה** קושטא דמלתא הוא דאין אומרים בעריות ק"ו שכך גזר הקב"ה שזו תהיה מותרת וזו אסורה אפילו לפי דבריך איכא למיפרך מה לשארא דאשתו שכן בשריפה תאמר בשארא דידיה שכן בסקילה דקי"ל אמו בסקילה וכיון דאית בה צד חמור לא ילפינן מינה והכי פריך בהדיא בפרק אלו הן הנשרפין ואפילו למ"ד סקילה חמורה הא

קי"ל דאין עונשין מן הדין וכיון דלא מצית למילף מינה שתהיה בשריפה אף איסורא נמי לא נילף מינה: ותו דקי"ל דאמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומה אם חמותו בשריפה אף אם אמו בשריפה ונמצא אמו בסקילה ואם אמו בשריפה ולמ"ד שריפה חמורה איכא למיפרך אמו בסקילה אם אמו בשריפה והכי פריך התם: ולאביי ניחא טפי דתרי קראי סתם אמך היא משום אמו אתה מחייבו ולא משום אם אמו הא מיעטא קרא דלא נילף לא בק"ו ולא בג"ש. ואם אתה שואל טעם לכתוב אע"פ שאיני מחויב בזה מ"מ אכתוב לך דעתי כי לא אסר הכתוב אלא הדבר המצוי ונפש אדם מתאוה לו אם אמו דאפליג דרא טובא לא אסר הכתוב דלא שכיח שיתאוה לה אבל אם חמותו משכחת לה שיהיה גדול ממנה ויתאוה לה כיצד הרי שהיה הוא בן מ' שנה דנשא אשה בת י"ג שילדתה אמה מבת י"ג נמצא הגדולה בת ל"ט שנה נמצא הוא גדול ממנה שנה ויתאוה לה לכך אסרה הכתוב מה שאין כן באם אמו ובלשון הזה כתבה המאורי ז"ל: ותמה על עצמך היאך איפשר שאם אמו אינה מן התורה ואם אמה של אשתו מן התורה ירדה תורה לסוף דעתן של בריות ומה שהוא מצוי לחטא הפליגה באיסורו יותר. ואמו מ"מ מתוך שמצוי בקטנותו להיות עמה בקירוב בשר הוצרכה לכתוב עונשה שהרי מבן תשע נתחייבה היא בהעראתו ובכמה דברים סמכה תורה על מביני סתריה עכ"ל. וא"ת כיון דאיכא ג"ש ומשמע דמופנה היא מדילפינן מינה שאר הבא ממנו משאר הבא ממנה ולא פרכינן מה לשאר הבא ממנה שכן אם אמו אסורה תאמר בשאר דידיה שאם אמו מותרת: ועוד למ"ד שריפה חמורה מה לשאר הבא ממנה שכן אמה בשריפה תאמר בשאר הבא ממנו שכן אמו בסקילה אלא ודאי מדלא פרכינן הכי משמע דג"ש מופנה היא דלמדין ואין משיבין וא"כ קשיא טובא דנילף מהאי ג"ש דאם אמו אסורה: ואע"ג דיש להשיב עליה אין משיבין ובשלמא לאביי דמעטיה קרא בהדיא אמך היא ניחא אבל לרבא דמסיק דבין למ"ד דון מינה ומינה ובין למ"ד דון מינה ואוקי באתרא לא מצי למילף משום דאיכא למיפרך קשיא דנהי דאיכא למיפרך למדין ומשיבין. תשובת דבר זה למדתי מדברי הר"ן ז"ל משום דעיקר ג"ש דהנה הנה זימה זימה אוקימנא לה לבת בנו ולבת בתו מאנוסתו שהם בשריפה כמו בת בנה ובת בתה ובתר הכי לא מצינן למילף איסורא לאם אמו מאם אמה מכח הג"ש דאיכא למיפרך מה לאמה שכן בשריפה וכו' משום דלא אמרינן למדין ואין משיבין אלא כדי לקיים הדרשא לעקר הג"ש אבל לאחר שיצא ממנה דין אחד אין לרבות בכח הג"ש דין אחר כל היכא דאיכא למפרך. עוד איפשר לתרץ דרבא לא אפירכא קמא סמיך אלא אקושיא בתרא דקאמר ועוד מה היא לא חלקת בה בין אמה לאם אמה אף הוא נמי לא תחלוק בו וכיון דאיכא למילף אם אמו לשריפה ואיכא למילף לסקילה

אפילו איסור נמי לא תילף מינה ואפ"ה התירוץ הראשון עיקר והוא כלל אמיתי נכון: הנל"ד כתבתי:

תשובה שנג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנתן מעות לשמעון לקנות סחורה להוליכה למקום אחר והיו ביניהם תנאים ונכתבו על הענין ג' שטרות א' ביד ראובן וא' ביד שמעון וא' ביד שליש ונמצאו השטרות מחולפים בתנאים כי טעה הסופר באחד מהם ויש חילוק דין כפי הלשונות על אי זה שטר מהם נסמוך:

ב **תשובה** התורה אמרה אחרי רבים להטות ואם השני שטרות בסיגנון אחד יתבטל השלישי יהיה ביד מי שיהיה דהא קי"ל בכל דינין שבתורה אחרי רבים וכן כתב הרשב"א ז"ל לענין ס"ת שנמצאו מחולפים נתקן אותם אחר הרוב ויליף לה מהך דאמרינן דמצאו בשנים כתוב מעונה אלהי קדם ובאחד כתוב מעון ביטלו את האחד וקיימו את השנים הכא נמי לא שנא. ואם אין שנים מהם מוסכמים מסתברא לי שיש לסמוך על השטר שהוא ביד השליש דבכל אחד מהנך איכא למיחש שמא זייף ואפילו ליכא למיחש לזיוף מ"מ איכא למיחש שמא כל א' הטעה את הסופר או הסיתו לכתוב לתועלת והסופר חשב שאין חילוק בין הלשונות לפיכך יש לסמוך על השטר אשר ביד השליש ואם אין שם אלא שני שטרות ויש חילוק לשונות בהם המוציא מחבירו עליו הראיה ואם אין שם ראיה דל מהכא שטרי דהוו כמאן דליתנהו ונשבע שלא היה התנאי כך אלא כך כמו שכתוב בשטרו ונפטר: הנל"ד כתבתי:

תשובה שנד

א **שאלת** ממני ידיד נפשי על ענין עד אחד אם פוטר משבועה או לא:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים ז"ל דר"ת והרא"ש והמרדכי וקצת פוסקים ז"ל ס"ל דעד אחד פוטר משבועה והכי משמע מדאמרינן כל מקום ששנים מחייבין ממון אחד מחייב שבועה וה"ה לענין פטור כיון ששנים פוטרין אותו ממון אחד פוטר אותו משבועה וק"ו נמי איכא ומה המוציא מחבירו כשיש לו עד א' המסייעו מחייב שבועה אינו דין שיפטר המוחזק משבועה כיון שיש לו עד אחד המסייעו: ורבינו ישראל הפריז על המדה והעלה בתשובה דאפילו היכא דאיכא חיוב שבועה משני פנים כגון שומר שפשע ויש עליו עד אחד שהרי מטעם שהוא שומר חייב שבועה ומטעם עד אחד נמי חייב שבועה אם יש לו עד אחד שלא פשע פטור משבועה וזו קשה בדיני ממונות אוקי

סהדא לגבי סהדא ואוקי גברא אחזקת שבועתיה: ולכן אני אומר דאפילו ר"ת לא אמרה בכי הא מלתא דאית בה תלת לריעותא חדא שהוא מודה שבא ממון חבירו לידו. ותו שהוא חייב שבועה מן התורה בלא סהדא. ותו דאיכא סהדא דפשע הילכך לא אתי חד סהדא ומפיק מכל הני וראיותיו ז"ל הרי הם כתובות בתשובתו ולא נתבררו אצלי ולכן לא כתבתים: ואיכא כמה גדולים דפסקו דאין העד פוטר משבועה כלל והביאו ראיה מן הירושלמי דאמרינן אימתי שומר חנם חייב שבועה בזמן דליכא עדים אבל אם יש עדים שלא פשע פטור משבועה משמע אבל עד אחד חייב שבועה ע"כ. וכתוב בספר המצות וכן הוכיח רבינו יונה ז"ל מהא דתנן לענין שבועה שלא פקדנו אבא אמר רשב"ג אם יש עדים שאמר האב ששטר זה אינו פרוע גובין שלא בשבועה. ומדקתני עדים משמע דעד אחד שאמר האב בפניו ששטר זה אינו פרוע לא היה פוטר את היורשים מן השבועה ואעפ"י ששבועה זו אינה אלא מתקנת חכמים ע"כ. והרא"ש ז"ל דחה כל הראיות באומרו שלא דקדק התנא בלשונו לשנות עדים ולאשמעינן דעד א' לא מהני אלא אגב ריהטיה נקט דאורחיה בכל דוכתא למיתני עדים ופירושו עדות המועלת לו ע"כ. וגם אני יש לי לדחות ראיותיו דהא דאמרינן כל מקום ששנים מחייבים אותו ממון עליה דקרא אמרינן ליה וקרא כתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת ומשמע לחוייב ודכותה דייקינן אבל קם הוא לשבועה כלומר לחוייב אבל לפטור לא איירי קרא והך ק"ו פריכא הוא דמה למוציא מחבירו דאכתי לא פריש לן קרא מה דינו ומשום הכי דייקינן אבל קם הוא לשבועה. אבל מי שנתחייב שבועה כגון מודה במקצת או השומרים שפירש הכתוב בהדיא שהוא חייב שבועה היכי אתי עד אחד למפטריה ממה שחייבתו תורה. הילכך הנכון לענין מעשה דהיכא דמחוייב שבועה מדרבנן אפילו שבועת המשנה שהיא כעין דאורייתא כיון דמדינא דאורייתא פטור משבועה ועד אחד מסייעו פטור דלא תקון רבנן היכא דאיכא חד סהדא. והיכא דהוו כעין עובדא דשאילו מקמי מהר"ר ישראל ז"ל דמחוייב שבועה מתרי אנפי כגון שומר ויש עד אחד שפשע או כגון מודה במקצת ועד אחד מעידו שחייב בכי האי גוונא פשוט לי דעד אחד אינו פוטרו משבועה כיון דאית עליה חיוב מתרי אנפי. והיכא דלא בריר לן אי אתא ממון חבירו לידו כגון מודה בקצת הטענה שחייב שבועה ועד אחד מעיד כדבריו בהא מסתברא לי דפטור משבועה כדעת ר"ת והמרדכי והאשרי ורבינו מאיר מרוטנבורק ז"ל. והיכא דבריר לן דאתא ממון דחבריה לידיה כגון בשומרים שעד אחד מעיד שלא פשע בהא מסתברא לי לפסוק כדעת האומרים דאין עד אחד פוטר משבועה דכיון שהוא מודה שבא ממון חבירו לידו לא מיפטר מיניה אלא בשבועה ואין עד אחד פוטרו ואפילו טעין קים לי כהנך רבוותא

דפטרי משבועה אמרינן ליה אייתי ראיה דאמרוה אפילו בשומרין וכיוצא בזה. דהא לא כתבה ר"ת אלא בריש מציעא עלה דהא דאמרינן ולחזי זוזי ממאן נקט דאע"ג דאין מקחו בידו נאמן הוא כעד אחד ואמאי שניהם נשבעים אותו שהמוכר מסייעו יפטר בשבועתו ע"כ. וכתב האשרי ז"ל ומדברי ר"ת ז"ל יש ללמוד דעד אחד פוטר מן השבועה ע"כ ואיכא למימר דלא אמרה ר"ת אלא בכיוצא בהך דהתם אבל בשומר דאתא ממון חבירו לידו ונתחייב לו שבועה דילמא מודה ר"מ דעד אחד לא פטר ליה משבועה ואע"ג דכתב מהר"ר ישראל ז"ל דבכל גוונא אמרה ר"ת אין ראייתו מוכרחת וע"ש ותו כיון שהראשונים לא כתבו דין זה ובתראי פליגי בה אית לן למימר דקמאי ס"ל דאין עד אחד פוטר משבועה כפשטא דמתנינן דמייתו מינה ראיה רבינו יונה ז"ל וכפשט הירושלמי שכתב בסמ"ג לראיה. הילכך לא מצי למימר קים לי כהנך רבוותא. גם כי רש"י ור"י ז"ל חולקים על ר"ת בפי' הסוגיא דלחזי זוזי ממאן נקט ע"ש. הילכך היכא דהוי כעין שומר דנתחייב לו שבועה אפילו יש לו עד אחד שפוטרו משבועה משביעים ליה אם בעל דינו אומר אינו זו מדין תורה אבל הנכון בחלוקה זו לפייס את בעל הדין שיתרצה להטיל חרם על כל מי שטוען שקר כאשר תיקנו הגאונים ז"ל וכן אני נוהג תמיד בכל מקום שיש מחלוקת פוסקים בשבועה או במקום שאני רואה אמתלאות שרוצה לישבע לשקר וכן ראוי לכל דיין לעשות פשרה בכל כיוצא בזה כדי שלא יבואו לידי עונש שבועה דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ואמרינן עלה מלמד שהשבועה חלה על שניהם. הנל"ד כתבתי:

תשובה שנה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש עליו חובות בשטר ובעל פה ואין לו נכסים כדי כל החובות אם חולקין או יטלו אותם החובות שהם בשטר:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים כי דעת קצת הגאונים ז"ל שאין גובין אלא בעלי השטרות ומלוה בשטר מאוחרת קודמת בדין למלוה על פה מוקדמת: אבל בעל מ"מ כתב שדעת הרמב"ם ז"ל שלא לחלק ביניהם אלא כל מי שקדם הלואתו גובה תחלה. אלא דקשיא לי אם הוא בהודאת הלוה ניחוש שעושה קינוניא כדי שלא יגבה בעל השטר ואפילו מלוה בעדים ניחוש שמא פרעו דקי"ל המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ועתה עושה קינוניא ואומר שלא פרע כלום ואפילו דלא טעני הכי בעלי השטרות כגון האי פתח פיך לאלם הוא הילכך לא משכחת לה אלא שבעלי השטרות מודים שיש עדיין חוב זה עליו הילכך כל מי שקדם חובו זכה: ומ"מ אכתי ק"ל מהיכן למד מדברי

הרמב"ם ז"ל כן דאנא איפכא משמע לי מלשונו ז"ל שכתב כל שקדם חובו גובה בין מן הלוה עצמו בין מן הלקוחות ע"כ ואי מלוה על פה כלום גובה מן הלקוחות ועוד דכתב בד"א וכו' אעפ"י שכתב לכל א' מהם וכו' ואי במלוה על פה מאי שכתב. ואיפשר שלמד כן ממה שכתב מי שיש לו חובות הרבה כל שקדם חובו וכו' ומדלא כתב כל שיש עליו שטרות הרבה כל שקדם שטרו גובה משמע דבכל חובות איירי אפילו בעל פה. ולדידי לא מכרעא אלא שנמצא כן לרבינו האיי ז"ל בתשובה וכן הסכים הרשב"א ז"ל: ואם תפס בעל השטר שהוא מאוחר ואומר קים לי כהנך רבוותא דאמרי שאין חוב על פה קודם היכא דאיכא חוב בשטר מ"מ כיון דבעל מ"מ שהיו בקי בדברי הרמב"ם ז"ל אומר שדעת הרב שאין חילוק בין מלוה בשטר למלוה על פה אליו אנו שומעין ומפקינן מינה ויהבינן לבעל חוב על פה הקודם כיון שבעל השטר מודה שיש עליו עדיין חוב זה ואם אמר איני יודע ישבע שאינו יודע וגובה שטרו. והוי יודע שאין הדברים אמורים אלא בנכסים שהיו לו בשעה שלוה שנשתעבדו אפילו למלוה על פה אבל נכסים שקנה אחר שלוה אין לב"ח שבע"פ כלום שהרי לא כתב לו דקנאי ודאקנה שהרי אין שם שטר ואם לא כתב גם לבעל השטר דאקנה וקנה נכסים אחר שלוה משניהם אין שם דין קדימה. וכי היכי דאם כתב לשניהם דקנאי ודאקנה וקנה אחר שלוה משניהם אין שם דין קדימה אלא כולם שוים וכל שקדם זכה אעפ"י שהוא מאוחר וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות מלוה ולוה הכי נמי כשלא כתב לשום אחד דאקנה וקנה אחר שלוה משניהם אין שם דין קדימה אלא כל הקודם לגבות זכה אבל האידנא כבר נהגו לכתוב בכל השטרות דקנאי ודאקנה מטלטלי אגב מקרקע וחזרו המטלטלים להיות דינם כקרקעות ואית בהו דין קדימה הילכך היכא דאיכא עליה מלוה בשטר ומלוה על פה והיא מוסכמת ומוקדמת בזמן ואין שם אלא מטלטלין שהיו לו בשעה שלוה נותנין לב"ח על פה לפי שקדם שעבודו ואם תפס בעל השטר אין מוציאין מידו שהרי המטלטלין אין בהם דין קדימה וכיון שאין לו שטר ולא שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי לענין שנאמר שחזרו להיות קרקעות. ואם יש שם קרקע אפילו גבה בעל השטר מוציאין מידו שהרי קדם שעבודו של זה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל כפי עדות בעל מ"מ ואם הם נכסים שקנה אחר שלוה ל"ש קרקעות ול"ש מטלטלין אפילו תפס ב"ח על פה מוציאין מידו שהרי לא נשתעבדו לו כלל ונשתעבדו לבעל השטר שכתב לו דקנאי. הנל"ד כתבתי:

תשובה שנו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שלוה משמעון בשטר מנה ופרע לו מחצה ולא כתבו שובר על הפרעון וחזר ולוה על סמך השטר הראשון אם נפסל כל השטר מפני שנמחל מקצת שעבודו ואינו טורף לקוחות אפי' מחצה או דילמא לא נפסל וטורף לקוחות:

ב **תשובה** לא ידעתי מקום לזאת השאלה וכי מפני שנמחל שעבוד מקצתו נפסל כולו וקנסינן ליה ובשלמא שטר שיש בו רבית קנסו אותו שלא יטרוף לקוחות אבל בנ"ד למה יקנסו אותו מה שנמחל שעבודו הוי כמלוה על פה ואינו טורף בו אבל מה שלא נמחל שעבודו עדיין כח השטר במקומו עומד וטורף לקוחות וה"מ בזמן שהמלוה מודה שנתנם לו בתורת פרעון אבל אם אמר לו יהיו מופקדים בידי עד שאראם לשלחני וחזר ולקחם אין זה פרעון והשטר במקומו עומד ונשבע שלא לקחם בתורת פרעון וטורף לקוחות כנגד כל השטר וברור הוא: הנל"ד כתבתי:

תשובה שנז

א **שאלת** ממני אם מותר לכתוב תשובת שאלה בחול המועד או לא:

ב **תשובה** אם הוא לצורך המועד ודאי לא תיבעי לך דודאי מותר ועל ידי שינוי נמי ודאי מותר וכתיבה שאינו מקפיד בה נמי מותר. וכן כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל מה שהתירו חכמים לכתוב שאלת שלום וחשבונות משום דאין אדם מקפיד על כתיבתו והרי הם כמעשה הדיוט ע"כ. א"כ אין מקום לשאלתך אלא מעשה אומן וכתיבה נאה ושלא לצורך המועד ויראה לו שדבר זה מותר ולא מיבעיא למאן דסבר דצורכי רבים מותרים במועד אפילו שלא לצורך המועד דהא נמי צורכי רבים הוא להורות מה יעשה ישראל אלא אפילו לדעת האומר דצורכי רבים שלא לצורך המועד מעשה אומן אסור כאשר כתב מה"רר ישראל סימן פ"ה מ"מ נ"ל דמודה בנ"ד משום דהוי כדבר האבד שמא ישכח אחד מן הטעמים ומזה הטעם כתב האשרי ז"ל על שפסק שמותר להניח תפילין בחול המועד וכתב שמותר לכתוב התשובה בחול המועד משום דבר האבד. וכ"ש אם הוא לאפרושי מאיסורא או תקנת עגונות ובעיקר הדין מסתברא לי דצורכי רבים מותר אפילו שאינו לצורך המועד מותר לכתוב דכתיבה אינה צריכה אומנות כל כך. והא דאמרינן אין מגיהין אפילו אות אחד בספר העזרה שאני הגהת ס"ת שצריך אימון גדול לכתוב כתיבה אשורית דומה לכתיבה של הספר עצמו ושלא תדבק אות באות ולכן צריך אימון ואסור אבל סתם כתיבה לצורך רבים מותר: ונ"ל דמזה הטעם אסרו לכתוב תפילין ומזוזות משום דבעינן כתיבה תמה וצריך אומנות ולדעת הרא"ש ובעלי סברתו דחול המועד זמן

תפילין הוא מותר לכתוב אותם בחול המועד אבל לא קי"ל הכי אלא חול המועד לאו זמן תפילין הוא ואסור לכותבן בחול המועד אבל סתם כתיבה שאדם כותב שאלותיו אין בזה חשש איסור כלל לדעת כ"ע ואפילו שכותב ע"י סופר מותר מהטעם שכתבתי למעלה ומזה הטעם נמי התירו שינוי מעט בכתיבה אע"פ שלא התירו שינוי מועט בתפירה כדתנן האומן מכליב ומשמע שינוי גדול שיהיה ניכר במלאכה עצמה משום דמלאכת הכתיבה שכיחא טפי ורגילו בה אינשי טפי מתפירה ובשינוי מועט סגי: הנל"ד כתבתי:

תשובה שנח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו בית ושכר אותה לשמעון ואח"כ מכר אותה ללוי אם יכול שמעון לקחת אותה מדינא דבר מצרא:

ב **תשובה** אין כאן דינא דבר מצרא שהרי אין לשמעון חלק בבית ולא בית סמוך לביתו אלא מטעמא אחרינא אין לוי יכול להוציא את שמעון מן הבית כיון שהוא דר בה והוא מוחזק ונותן דמיה כאשר נותן לוי והראיה מתשובת רבינו ישראל ז"ל סימן ש"י מסוחרים שנתאכסנו בביתו של ראובן ומכרו סחורה שיש בה ריוח וכתב דפליגי ראב"ן וראבי"ה אם זכתה לו ביתו או לא דראב"ן פסק דזכתה לו ביתו בכי האי גוונא וראבי"ה חילק דלא זכתה לו ביתו והרי הדבר ברור שכל מי שהוא מוחזק לא מפקינן מיניה כיון דהוי פלוגתא דרבוותא דמצי למימר קים לי כפלוני גאון ואומר לו תביא ראיה שהלכה כראבי"ה וטול וכן פסק רבי ישראל באותה תשובה הילכך בנ"ד נמי כיון ששמעון בתוך הבית אין לך חזקה גדולה מזו ומצי למימר זכיתי אני תחלה וקרוב אני לומר שאפילו ראבי"ה מודה בזה דבשלמא סחורה כיון דלאו בתורת קנין נחית לה לא זכתה לו אבל בנ"ד הרי שמעון נחית בתורת קנין להאי ביתא דשכירות מכירה ליומיה הוא וכן נ"ל דעת הרמב"ם ז"ל שכתב פי"ב מה' שכנים וז"ל השכירות אין בו דין בן המצר וכתב עלה מ"מ דק"ו ממשכנתא שאם הבית ממושכן אצלו אין בן המצר יכול לסלקו ודכוותה במי ששכר בית אין בן המצר יכול לסלקו והשתא אתיא ק"ו אם בן המצר שמסלק את הלוקח אינו מסלק את השוכר כ"ש שהלוקח לא יסלקנו ואעפ"י שהטור נראה שלא הבין כן בדברי הרמב"ם ז"ל אלא דברים כפשוטן שאם בא להשכיר לראובן לא יוכל בן המצר לומר אני אשכיר אותה מ"מ מודה הוא בנ"ד כיון שהשוכר דר בתוכה ורוצה לקנות הוא קודם ואפילו לבן המצר דלשוכר נמי איכא טעמא בזה: ומיהו אם שמעון עדיין לא דר בבית אלא שכר אותה ממנו ושוב מכר אותה ללוי זכה לוי בבית אחר שישלמו ימי שכירתו של שמעון: וכן הדין שבחזקות שלנו שיש במצרים כי החזקה במקום קנין עומד

מכח התקנה הקדומה. ואם מכר חזקת הבית לאחר מי שדר בה קודם. ואם הבית של עכו"ם ומכר אותו לראובן ושמעון דר בה שמעון קודם מטעם שאמרתי ותו שהרי שמעון מפסיד חזקתו אם יקנה אותה ראובן ולא שייך הכא טעמא דאריה אברחית לך שהרי ראובן יוציאנו היום ולמחר ומה יועיל לו הברחתו ואפי' יקבל עליו ראובן שלא יוציאנו מן הבית סוף סוף הרי מפסיד חזקתו והעכו"ם הוא ניחא ליה: הנל"ד כתבתי.

תשובה שנט

א **שאלת** ממני בחירי רצתה נפשי רוחי נתתי עליו החכם כה"ר יעקב נר"ו על ענין העד החתום על הגט אם ראוי להיות שליח הולכה בחוצה לארץ ולומר בפני נכתב ובפני נחתם דאנא אמינא לע"ד דאינו נאמן מהוא דפרק המביא תניין אמר רב ואפילו אמר אני הוא עד שני אינו נאמן או כולו בקיום שטרות או כולו בתקנת חכמים וכו' ויש חולקים בפירוש השמיעה לכך יורנו רבינו הדרך יחלק אור כי הם רוצים לעשות הלכה למעשה. עוד ילמדנו רבינו מה הוא סברת הרי"אף ז"ל בגרים אחים מן האם דלע"ד מעידין זה לזה אפילו לכתחלה שהרי הביא הרי"אף ז"ל סברת אמימר בפרק כיצד ולע"ד פוסק כאמימר דבתראה הוא ושביק רב נחמן וכן מצאתי לכל הפוסקים ז"ל דאחים גרים מן האם מעידין זה לזה לכתחלה ויש חולקים עלי בדעת הרי"אף ז"ל שסוברים שהוא פוסק כרב נחמן דדוקא בדיעבד מעידין זה לזה משום דדיינא הוא ולע"ד הוא טעות שלא נאמר כלל זה אלא כנגד בני דורו אבל לעולם פסקינן כבתראי. עוד ילמדנו רבינו דעתו כי רבה היא בפירוש לשון רש"י ז"ל בפרק השולח על עובדא דההיא אמתא דהוה מרה שכיב מרע אתיא בכיה קמיה אמרה ליה עד אימת תשתעביד ותיזיל האי אתתא שקל כומתא שדא בה וכו' עד ולא היא אלא משום דהוה ליה כליו של מקנה ומפרש עלה רש"י ז"ל ומשום דברי ש"מ ליכא שהרי לא צוה כמוסר וכו' והרי הוא טעות וכן אני בעניותי אומר כי זה הלשון אינו לשון רש"י ז"ל רק לשון בעלי התוספות ז"ל שמכריחים שמעולם לא חשב רש"י לדחותה למתנת ש"מ משום דהויא במקצת וצריכא קנין ואומרים שהוא טעות שנפל בספרים והמדפיס ראה בתוספת שאומרים שזה הלשון הוא טעות וכתבו על לשון רש"י ז"ל והחבירים חולקים ואומרים שהוא לשון רש"י וחוזר למקנה שחשב להקנות בקנין זה והרי הוא טעות ולענ"ד אין זה סגנון לשון דהיה לו לומר וטעה אם חוזר למקנה ואם חוזר לקנין היה לו לומר והוי קנין בטעות ועוד בין שיחזור למקנה או לקנין הם מיותרים באופן שאיני רואה שאלו דברי רש"י ז"ל ואם יסכים מעכ"ת לדעתי מוטב ואם לאו דעתי מבוטלת. עוד ילמדנו רבינו על המעשה הרע הנעשה בארץ הזאת לע"ד

ולמכ"ת אביהם של יתומי הגולה נתן למחות בהם שיש סיפק בידו ושמעו לקולך ראובן הלוה לשמעון חמשה זהובים במצרים ואמר תפרע לי פ"ע ותמני בכל זהוב בדורוס א"ל שמעון תקבל עליך אי זה אחריות כדי שיהיה היתר לדבר. השיב ראובן המלוה אין לך סחורה שאקבל עלי אחריות אבל הריני מקבל עלי בסחורתי אשר אני מוביל מפה מצרים סך ה' זהובים סחורה באחריותי שאם תאבד סחורתי הרי אתה פטור ואם תגיע לשלום תפרע לי' פ' עותמני בכל זהוב ובבואם פה עמדו לדין ששמעון הלוה טוען שאינו רוצה לפרוע רבית מאחר שלא קבל עליו ראובן שום אחריות שיגיע ממנו שום תועלת לשמעון הלוה כי מה לו לשמעון אם תגיע סחורת ראובן לשלום שבשביל כך יפרע לו פ' עותמני בכל זהוב וחייבו אותו חכמי הארץ הזאת לאמר כי כן מנהג הארץ וצווח יעקב ככרוכייא ולית דאשגח ביה ולע"ד הוי רבית קצוצה דבשלמא כשהמלוה מקבל עליו אחריות סחורת הלוה אז יש קצת היתר בדבר שבשביל האי הנאה שמקבל עליו אחריות ובטחון סחורתו הוא פורע לו פ' עותמני בכל זהוב אף כי ריב"ש ז"ל אוסר אפילו בכגון זה. אבל כשהמלוה מקבל אחריות כנגד המעות בסחורת עצמו של המלוה מה תועלת יש ללוה בזה ואין דבר זה בעיני אלא כעין המארה ומשחק בקוביא שאיני רואה סמך ולא רגלים לדבר זה ואומרים שמנהג ארצם כך. לכן יבוא דבר אדוני לישועה כי הדבר תלוי ועומד עד עת בא דברו וכבדנוהו:

ב **תשובה** הגיעוני שאלתיך ידיד נפשי כלוא לא אצא פתח מפני חמת המציק אשר כונן להשחית ב"מ ומכל ישראל והלב טרוד והמחשבה נבוכה והשכל שכל העיון וירא לעתיד ונבהל להווה ועליו נאמר יוסיף דעת יוסיף מכאוב. אבל אהבת דרישתך האמת ובקשתך הדרך ישכון אור הכריחתני לפנות עצמי. הריני משיב על ראשון ראשון וממנו מענה לשון על ענין עד הגט אם נעשה שליח בחוצה לארץ שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כבר נשאלתי על זה פעם אחרת והעליתי שמותר להיות שליח אפילו לכתחילה ואכתוב לך הראיות בקוצר תחלה דע כי דינו של רב אשי הוא כהלכתא בלא טעמא מתוך קושית התוספות שהרי הרשב"א והריטב"א ז"ל הקשו על תירוצם והעלו הדבר בצ"ע ומשמע כי הסברא נותנת שיהיה כשר כמו שהקשה רב אשי גופיה על רב חסדא ורבא ותו דדכותה בקיום שטרות כשר וכן הקשה הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות אלא שחסר מספרי הדפוס וז"ל ומאי דקא מסהיד האי לא מסהיד האי ואע"ג דבעלמא מצטרפין הכא לא תקון רבנן להימוני יחיד לחצאין וכו' וכיון דהוי כהלכתא בלא טעמא הבו דלא לוסיף עלה דוקא היכא דאמר ואני הוא העד השני דשייך טעמא דרב אשי מיחת: אבל כשאומר בפני נכתב ובפני נכתם הוי כלו שפיר כתקנתא דרבנן. וכ"ת מפני שאמר בפני נחתם ומחזי דאמר

חתמו ולא הוא מאי איכפת לן בהא סוף סוף קושטא הוא שנחתם בפניו. ותו דמדקא מיבעיא לך בעד משמע דפשיטא לך בסופר שנעשה שליח לגרש וכן מעשים בכל יום במצרים מזמן הנגידים הראשונים שרבי נתן כותב גט ומוליכו לאשה ואומר לה בפני נכתב ובפני נחתם אף על פי שהוא בעצמו כתבו אלא ודאי אין לחוש אעפ"י שהוא חתמו שיאמר בפני נחתם. ותו דאנא אקשינא כי קושיא דרב אשי דמי איכא מידי דאם חתמו אחר בפניו אומר בפני נחתם ואם חתמו הוא בעצמו לא יוכל לומר בפני נחתם. וכן יש לדקדק מלשון התוספות וא"ת מי איכא מידי דאלו אמר בפני נחתם כשר ומשום דאמר וכו' ולדבריך גם אם אמר בפני נחתם פסול וכ"ת דה"ק מי איכא מידי שאם חתמו אחר בפני זה והוא אומר בפני נחתם ליתא דא"כ הלשון חסר. ותו דלאו פירכא הוא דהתם איכא תרי חד החותם וזה המעיד שנחתם בפניו והוי כתקנתא דרבנן אבל כשאומר אני הוא העד לא הוי כתקנתא דרבנן אבל לפי מה שפירשתי א"ש מי איכא מידי שאם העד החתום בעצמו אמר בפני אמר בפני נחתם הוי כשר ואם אמר אני הוא העד פסול ומה בין זה לזה. וכן נראה מלשון הריטב"א ז"ל שכתב או כולו בתקנת חכמים דלימא שליח בפני נחתם כולו ע"כ. משמע דאפילו בזמן שהשליח הוא העד סגי שיאמר בפני נחתם כולו דאי לא תימא הכי מאי אתא לאשמעינן עד השתא לא ידעינן מאי תקנת חכמים. והנה אכתוב לך לשון רבינו ישעיה מטראני ז"ל ומשם תראה שהאמת הוא מה שכתבתי וז"ל או כולו בקיום שטרות או כולו כתקנת חכמים פירוש כיון דאין עד אחר אלא השליח לבדו אימתי הימנוה רבנן כבי תרי כשמעיד על כל החחימה אבל השתא דאמר אני הוא עד שני נתקיימה חתימתו על פיו מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא וכיון דחתימתו נתקיימה כקיום שטרות דעלמא צריך שתתקיים גם חתימת השני כקיום שטרות דעלמא בשני עדים ולא על פיו כתקנת חכמים דאו כלו כקיום שטרות או כלו כתקנת חכמים שלא תיקנו לחצאין וקי"ל כרב אשי שלא נדחו דבריו עד כאן לשונו. מכל הני לישני משמע שמפני דבורו שאומר אני הוא העד השני נפסל הגט לא מפני שהוא חתום על הגט הילכך יאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם וכשר לכתחלה דכולו הוי כתקנתא דרבנן שפיר:

ג **ולענין** לשון רש"י ז"ל שאמרת שהוא טעות אומר אני שהוא טעות להטעתו חדא שבדקתי בפירושי כתובת יד ובכולן כתוב כן. גם מלשון התוס' כן נראה דלדבריך כך היה להם לכתוב וטעות הוא דלא שייך להזכיר כאן וכו' וק"ל ותו שאם מה שכתב רש"י הוא טעות איך כתב הריט"בא ז"ל שני הטעמים וז"ל כתב רש"י ז"ל ומשום דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו ליכא שהרי לא צוה כמוסר דבריו א"נ הכא משום דהוי מתנת

ש"מ במקצת דבעיא קנין ע"כ. ותו לדבריך לא היה להם לתוספות לכתוב כל לשון רש"י אלא כך היה ראוי לומר שהרי לא צוה כמוסר לבניו להקנותה לעצמה וטעות הוא דלא שייך וכו' דהא סוף הלשון אין בו טעות לכ"ע ומה שדקדקת בלשון אינו דקדוק לדעתי שהוא חוזר על הענין והרי הוא הענין בטעות. ומה שכתבת שהם דברים מיותרים אדרבה איכא לאקשויי עלה דכיון דמצוה מחמת מיתה הוא אפילו בכליו של מקנה נמי משום דמצוה לקיים דברי המת דאע"ג דאמרה בלשון הקנאה ולא בל' צואה אטו מי קאמרינן מצוה לקיים מצות המת מצוה לקיים דברי המת אמרינן וזהו שהוצרך רש"י לומר בקנין זה נתכוון לשחררה וטעות הוא שזה הקנין אינו כלום וטעמא דמלתא דכיון דגלי אדעתיה דלאו בתורת צואה קא נחית אלא לאקנויי בחליפין לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ובחליפין נמי לא קניא דכליו של מקנה הוא הילכך לא עשה כלום וצריך היה רש"י לומר דטעות הוא ואיני רואה מקום להסתפק בזה:

ד **ולענין** מה היא סברת הרי"אף ז"ל מענין גרים אחים מן האם אם יכולין להעיד זה על זה לא ידעתי זו מנין לחולקים לעשות את הרי"אף ז"ל חולק על שאר הפוסקים וכי לית להו לשאר הפוסקים האי כללא דרב נחמן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא אלא מאי אית לך למימר דלא אמרינן הכי אלא בבני דורו אבל לא בבתראי כאשר כתב וכן הוא ודאי. א"נ אפילו לדבריהם לא נקרא זה דין אלא אסור להעיד לקרובים. ותו דדין זה תלוי באיסור דמדינא מותרין גרים מן האם זה בזה ואפילו תאומים מותר לישא אחותו אלא משום דערוה לכל מסורה ואי שרית לקיומה אתי למשרי ערוה בישראל אבל עדות דלב"ד מסורה יודעים דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ומותר להעיד לכתחלה וזה מרגלא בפומייהו דאינשי: ותו דהרא"ש ז"ל כתב הלשון כאשר כתבו הרי"אף ז"ל ור"י בנו פסק כאמימר ומשמע דהרא"ש והריא"ף ז"ל הכי פסקו וכן כתב ג"כ ברמזים. וא"ת אמאי כתב הרי"אף ז"ל מימריה דרב נחמן כיון דלא פסיק כוותיה כי היכי דלא תיקשי לך מאי שייטא הכא: ותו לישנא דאמימר דאמר אפילו אחין מן וכו' לא אתי שפיר אי לא אשמעינן מלתיה דר' יוחנן ודברים פשוטים הם לא היו כדאי לישאל ולפיכך לא ראיתי להטריח קולמוסי בהם:

ה **ולענין** המעשה רע עלי ואין מנחם כי חכמים פתחו להם פתח כמחט הסדקית והמה עשאוה כפתחו של אולם והריני מסכים על ידך שהוא רבות קצוצה ויוצאה בדיינין וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת ולא מצאתי דרך להתיר דבר זה אלא בתנאים אלו חדא שיהיה דרך מקח כגון שימכור כל זהוב בכך וכך אשפי' כדי לסלקו מדין רבית דאורייתא. ותו שיתן הקונה ביד המוכר סחורה או יזכה לו בסחורתו כנגד כל מעותיו קרן וריוח.

ותו שיקבל עליו כל מיני אונס. ותו שישתדל המוכר קצת בסחורה כגון לטעון ולפרוק או למכור ובזה יצא ידי חובת מה שכתב הטור בשם רבינו ישעיה וריב"ש ור"י קולון ז"ל. ואע"פ שידעתי שלא יצאנו מידי הערמת רבית והדור פרוץ מרובה על העומד ומדמין מלתא למלתא מפני חמדת הלב ובאים להתיר האיסור מ"מ הסכמתי להתיר דבר זה כדי לתת מחיה לבני ברית. ויותר מזה התיר ר"ת משום לתת מחיה לבני ברית והרי היא במרדכי לפניך עיין בה ובזולת אלה התנאים איני מסכים להתיר כלל ומ"מ בנ"ד הוי רבית קצוצה בלא ספק כיון דאית בה תלת לריעותא חדא שהוא הלואה ותו דהוי דבר קצוב דע"כ לא פליגי ר"י וריב"ן אלא דוקא בעסקא אבל במלוה לא פליגי ובעסקא נמי לא פליגי אלא היכא דאמר ליה למחצית שכר ואם לא ירויח לא יתן כלום אבל בדבר קצב אפילו יקבל עליו כל מיני אחריות וכן כתב הטור בשם רבי ישעיה וכן כתב ר"י קולון שורש קי"ט. ותו דאיני רואה בנ"ד קבלת אחריות ולא מן הטעם שכתבת לבד דסוף סוף יש לו תועלת שאם לא תגיע סחורת ראובן לשלום ירויח הה' זהובים אלא דרך האחריות הוא שזוכה בסחורה והרי היא כאלו היא שלו לאחריות. אבל בנ"ד הוי אסמכתא ואסמכתא לא קניא ואם נאבדה סחורתו של ראובן היה חייב להחזיר שמעון הה' זהובים דאסמכתא לא קניא. ואע"ג דכתבו התוספות דהמשחק בקוביא אם הניחו המעות בדף קנו והכא שמעון מוחזק מה' זהובים. מ"מ כתבתי בתשובה אחרת שרוב הפוסקים והרמב"ם ז"ל מכללם סוברים דיש בו גזל מדבריהם ואף על פי שיש לו אומנות אחר מההיא דשבת דאמרינן אבל מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור מ"ט משוס קוביא וא"כ הרי החמשה זהובים גזל הם ביד שמעון ונהי דאינה יוצאה בדיינין משום דהוי גזל מדבריהם כיון דמדעתיה יהיב ליה. מ"מ לצאת ידי שמים צריך הוא להחזיר הה' זהובים לראובן ונמצא שלא קבל ראובן שום אחריות ואפי' לדעת הפוסקים כרב ששת דאסמכתא כי האי קניא ולא הוי גזל אפילו מדבריהם כיון דמדעתיה יהיב וירצו לומר שזה נקרא אחריות מה שאינו אמת כאשר כתבת מ"מ כיון שהמלוה באיסור מה מועל קבלת אחריות לבטל האיסור כיון שאין האחריות מענין עסק המלוה מלתא אחריתי ולא שאני אומר שאם היה האחריות מענין המלוה שיהיה מותר אלא אפילו לדברי החולקים אני אומר. הילכך איני רואה בכאן אלא משחקי קוביא וגרע טפי דאלו התם ליכא אלא גזל דדבריהם הכא בנ"ד איכא גזל ורבית וממה נפשך איכא איסורא אם לא תגיע סחורת ראובן נמצאו החמשה דינרין גזל ביד שמעון ואם לא תגיע נמצא היתר מה' זהובים ביד ראובן גזל ורבית. וריב"ש העלה בתשובותיו סימן ש"ח שהוא אבק רבית בכיוצא בזה ע"ש ואף על פי כן קרוב אצלי להיות רבית קצוצה למאן דסבר. ליה אסמכתא לא קניא.

ומה שטענו שכן הוא המנהג לא תציית להו דבשעת מעשה אמרוה דהא אתרין הוא עיקר מקום אלו הקמיוש ותנאי כזה לא ראיתי ולא שמעתי ואי אתי לידי קרענא ליה. ותו דאין מנהג מבטל הלכה אלא א"כ הוקבע על פי ותיקין ואני לא ראיתי זה המנהג אלא על פי עכו"ם ערלים כי העכו"ם מרחיקים דבר זה ואפילו העכו"ם אינם עושים על דרך זה ותו דנהי דמנהג מבטל הלכה ה"מ בדיני ממונות אבל לבטל את האיסור אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' וכן כתבו כל המפרשים ז"ל בתורת המנהגות. והנה אכתוב לשון כתוב אצלי זה שנים כשלמדנו פסחים והוא להריטב"א ז"ל בשם רבותיו נ"נ אחר שכתב כל חלקי המנהגות אמר והדבר פשוט שאין משנתינו וכל הגמרא ועובדי אלא במנהג שהוא להחמיר אבל במנהג להקל לעולם אין חוששין לו ואפילו היה על פי גדולים שבעולם כל שנראה שיש בו צד איסור לחכם בעל ההוראה אשר יהיה בימים ההם שאין לנו אלא השופט אשר יהיה בימינו ומיהו במקום שאין האיסור ברור והמנהג קבוע כבר עד שאי אפשר לו לבטלו נהי דהכא ליכא סירכא דכותיים דאי מסרכי להחמיר מסתרכי אפ"ה כיון שאינם בני תורה ואין כח בידו לבטלו יש לו לעשות לעצמו בענין שלא יהיה בדבר מחלוקת עד שיוכל להחזירם מעט מעט. ואם הטעות מוכרע אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה' עכ"ל: והכא בנ"ד כיון שהאיסור מבורר דאיכא לדעתי איסורא דאורייתא ואפילו למי שירצה להתעקש מידי איסורא דרבנן לא נפיק הילכך אין המנהג כלום לבטל האיסור ולכן גוזרני שמכאן והלאה לא יכתב שטר בכיוצא בתנאי זה ולא יתנו אותו על פה ואם ימצא שנכתב מקדמת דנא שלא יגבו בו אלא הקרן לבד ואתה ידיד נפשי תזהירם ותודיעם משמי דבר זה. הנלד"כ:

תשובה שס

א **שאלת** ממני אודיעך בראובן שמת והניח אשה מינקת בת והניח את אחיו שמעון אפוטרופוס על נכסיו ועל הבת ואשתו גבתה כתובתה ורוצה ללכת לעיר אחרת במקום משפחתה אם יוכל שמעון לעכב אותה כל זמן ההנקה ואם כלה זמן ההנקה אם תרצה ללכת תניח הבת או דילמא לעולם הבת אצל אמה אפילו שתלך למקום אחר:

ב **תשובה** הנה ראיתי שני קונדריסין באו משלוניק על זה הענין זה אומר יכול לעכב עליה וזה אומר אין יכול לעכב עליה. ואני סובר שיכול לעכב עליה ולא מן הטעם של בעל הקונדריס ולפיכך אני צריך לישא וליתן עם שניהם הביא לראיה שאין יכול לעכב מדגרסיגן בפרק הנושא אמר רב חסדא זאת אומרת הבת אצל אמה. ופרכינן ממאי דבגדולה עסקינן דילמא בקטנה עסקינן וכו' א"כ ליתני למקום שהוא מאי למקום

שאמה ש"מ בת אצל האם ל"ש גדולה ול"ש קטנה. וכתב עלה רש"י ז"ל מאי למקום שאמה דקתני מלתא פסיקתא ש"מ כל בת אצל האם ע"כ. ולמד ממנה דבשלמא אם אין יכולין לעכב עליה ללכת לכל מקום שתרצה היינו מלתא פסיקתא. אלא אי אמרת דאי עוקרת דירתה אינה אצלה מאי מלתא פסיקתא וכתב על ראיה זו דלית נגר ובר נגר דלישדי בה נרגא. ואנא לא נגר ולא בר נגר ושדינא בה כמה נרגי חדא דאין מכאן ראיה שהרי רש"י ז"ל פי' בסוף לשונו מאי מלתא פסיקתא דכל בת אצל האם ומלתא פסיקתא לגבי הבנות אבל לאו מלתא פסיקתא לגבי המקומות והפוסק הזה כשדחק אותו הלשון לפי כוונתו השמיט מלשון רש"י מלת כל וכתב ש"מ הבת אצל האם. ותו דאי מלתא פסיקתא היא אפי' בעל כרחה נמי והא ודאי ליתא ואי משום דלא שכיח שכיח ושכיח דהא כמה מעשים בכל יום לפנינו משלכת את בניה לאביהם כ"ש בזמן שהיא רוצה להנשא ואדרבה הא שכיח טפי מעוקרת דירתה ממקום למקום. ותו דכי היכי דהוי מלתא פסיקתא לגבי דידה אעפ"י שיש בידה להשליכה הכי נמי הוי מלתא פסיקתא אם ירצו היורשים להניחה להוליכה למקום אחר אבל לעולם אימא לך כי היכי דאיהי יכולה לעכב עליהם שלא יקחו אותה אלא מדעתה גם הם יכולים לעכב עליה שלא יוליכנה למקום אחר. ותו דאי האי דקתני למקום שאמה משמע אפילו בעוקרת דירתה מנא ליה לתלמודא לומר ל"ש גדולה ול"ש קטנה דלמא לעולם בקטנה דוקא מטעמא דאמרן בגמרא ומשום הכי קתני למקום שאמה לאשמעינן אפילו שעקרה דירתה משם אבל גדולה לעולם אימא לך אצל האחין אלא משמע דקטנה אינה יכולה להוליכה למקום אחר אלא מדעת קרוביה או מדעת ב"ד והשתא יליף שפיר מדקתני למקום שהיא אמה ל"ש גדולה ול"ש קטנה וכ"ת דלא שמעינן שמוליך לה מזונות למקום אחר לא איצטריך דפשיטא הוא הא ליתא דסד"א שלא נתחייב אלא כל זמן שהיא עמו בעיר דומיא דמי שקבל לזון את בת אשתו כל זמן שהיא נשואה עמו וגירשה והחזירה שהוא פטור ממזונות הבת דלכתובה החזירה ולא לתנאי הכתובה וכן העלה הרשב"א ז"ל קמ"ל שאם הלכה האם למקום אחר חייב להוליך לה שם מזונותיה דהכי קי"ל המקבל עליו לזון את חבירו והוצרך ללכת למקום אחר שמעלה לו שם מזונות וכן כתב המרדכי בשם אביאסף ובהגהה באשרי. ותו כיון שהאפטרופוס צריך להעלות לה מזונות והבת הניזונות מן האחין ולא דמי מזונות כדמשמע בגמרא אינו בדין שיצאו מנה על מנה להוליך המזונות לעיר אחרת ובטענה כל דהו יכולין לעכב כיון שאינו מן הדין שהרי למשפחותם לבית אבותם אמר רחמנא. ותו כיון דמשום תקנת הולד הוא כדאמרינן בעירובין אם ראו ב"ד שתקנת הולד הוא שלא יוליכנה למקום אחר עושין. ותו דכל הדרכים בחזקת סכנה

הם וכ"ש לקטנים כאשר כתב רבינו שמואל לרבי חיים והרי היא בהגהה במיימוני. ותו דהאפטרופוס וכל שכן שהוא אחי אביה צריך לפקח עליה בכל שעה. ותו שדבר ברור שאעפ"י שהדין הוא שהבת אנל אמה לעולם טעמא הוא כדי שתלמוד דרך הנשים וצניעותן ואם האם פרוצה או שפרוצים נכנסים לביתה הרשות ביד קרובים לקחתה מאצלה וזה לא יודע להם אם היא בעיר אחרת ותו דב"ד אביהם של יתומים הם ואם ראו ב"ד שזו תקנת הבת מעכבין אותה שלא תלך וכן כתוב בתשובה מיוחסת להרמב"ן ז"ל סימן ל"ח:

ג **כללא** דמלתא שהדבר תלוי כפי ראות ב"ד בין בילדותה בין בקטנותה ואחר שתגדיל הדבר תלוי בדעתה ובכל מקום שתהיה האפטרופוס מוליך לה שם מזונותיה או נותן לה דמי מזונותיה ופרנסתה והוא משתדל בנשואיה בכל מקום שהיא וזה דבר מסכים אל הסברא כי כמו שאביה היה יכול לעכב ב"ד אביהם של יתומים וליכא למימר שאביה ג"כ לא היה יכול לעכב דהבו דלא לוסיף עלה שתוכל להוליכה למקום אחר שלא מדעת אביה זו מדה גדושה היא ואין מודדין בה. הנל"ד כתבתי:

תשובה שסא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בש"ץ שהיה אנוס ולא התפלל במוצאי שבת אם צריך להתפלל למחר ג' תפלות כיון שהוא צריך לומר אתה חוננתנו:

ב **תשובה** לא יתפלל אלא שתי תפלות הראשונה בלחש לחובת היום דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. והשנייה בקול רם יכוין לתשלומין ולהוציא את מי שאינו בקי. ואח"כ יבדיל על הכוס אם נאנס ולא הבדיל אבל אם הבדיל אינו צריך יותר אלא שתי תפלות כאשר כתבתי. תדע שהרי מי שלא אמר אתה חוננתנו אינו צריך לחזור ולהתפלל אלא אומר הבדלה על הכוס נמצא שלא נתחייב אלא בתפלת תשלומין. ומסתברא לי דאפילו יחיד המתפלל ביום ראשון תפלת תשלומין אצ"ל אתה חוננתנו ולא מיבעיא אם הבדיל כבר אלא אפילו שעדיין לא הבדיל אצ"ל אתה חוננתנו כיון שהוא חייב להבדיל שלא תקנו תשלומין לדבר שיש לו תקנה וכיון שאתה חוננתנו יש לו תקנה בהבדלה אין לו תשלומין הנל"ד כתבתי:

תשובה שסב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בחכם שהתיר אם רשאי חבירו לאסור או לא:

ב **תשובה** ראיתי לאחד מן הראשונים שכתב שאין חבירו רשאי לאסור וז"ל עלה הא דתניא הנשאל לחכם ואסר וכו' פי' לא ישאל לשני סתם דכיון דסמך מעיקרא אחכם הראשון שוייה אנפשיה חתיכא דאיסורא ושוב אין חכם שני יכול להתירה. אבל אם בא להודיעו ששאל לראשון ואסר שפיר דמי: ואם טעה בדבר משנה יחזירהו השני. ואם טעה בשיקול הדעת אינו יכול להתיר מה שאסר חבירו וה"ה אם התיר האחד אין השני יכול לאסור מה שהתיר חבירו כדאיתא בירושלמי. והא דאמרינן לקמן בשלהי מכילתין נפקי שיפורי דמר ושרו ונפקי שיפורי דמר ואסרי התם בשנשאלה שאלה בית המדרש ונחלקו בה שלא חלה הוראת אחד מהם קודם שחלק עליו חבירו ע"כ. ואני אומר כי הוראה זו לאו דסמכא הוא כי איך יעלה על הדעת שזה יתיר האיסור או הערוה וטעה בשיקול הדעת ונסמוך עליו להקל וכי מפני שיקול דעתו הטועה נתיר את האיסור. ותו דע"כ טעמיה הוא משום כבודו של ראשון דאי משום דשויא חתיכה דהיתרא לא שייך וכי מפני כבודו של זה נתיר את האיסור בשלמא היכא דאסר משום כבודו לא נתיר ונחמיר אבל להקל אין סברא כלל ותו דרוב גאוני עולם אמרו דטעמא הויא משום דשויא חתיכא דאיסורא וכן הסכימו הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והר"ן ז"ל וכל הנמשכים אחריהם. והירושלמי איכא לפרושי איפכא דגרסי בשבת בריש ר' אליעזר דמילה ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר סכין של מילה עושין לו חולה ומביאה פי' מחיצה של בני אדם כעין מחול כדשרינן בפרק מי שהוציאוהו לעיולי מיא במחיצה של בני אדם ופליג אתלמוד דידן דאסרי לדעת ובירושלמי קאמר כל חולה שנעשית בין לדעת בין שלא לדעת הרי זו חולה והדר קאמר בר מרתא הוה ליה עובדא שאל לרבי סימון ושרא שאל לרבי אמי ואסר פירוש דקסבר לדעת אסור ואיקפד רבי סימון ולא כן תני נשאל לחכם והתיר לא ישאל לחכם אחר שמא יאסור. א"ר יודן הכי הוה עובדא שאל לרבי אמי ואסר שאל לרבי סימון ושרי ואקפד רבי אמי כהדין דתני נשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר וה"פ ולא כן תני קושיא היא כלומר אמאי איקפד ולא כן תני נשאל לחכם והתיר לא ישאל לחכם אחר שמא יאסור כלומר לא שנינו כן בשום מקום ומשני רבי יודן הכי הוה עובדא וכו' דאיפכא הוה כן פירש התוספות שנ"ץ זה הירושלמי ולפי שיטה זו הדבר ברור שהירושלמי משמע דיכול חבירו השני לאסור. ואפילו אם ירצה לפרש דלאו בלשון קושיא הוא אלא נתינת טעם למה איקפד דהא תניא נשאל לחכם והתיר וכו' ורבי יודן לאו לתרוצי אתי אלא אמר דעובדא איפכא הוה מ"מ לית לן למסמך עלה דהא תלמודא דידן דמייתי הך ברייתא הנשאל לחכם וטימא וכו' וכן בפרק כל היד דאמרינן חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ואם איתא איפכא הוה עדיפא ליה אלא ודאי בדוקא קתני. וראיתי

בתוספות שכתוב והא דאמרינן בירושלמי חכם שטיהר אין חבירו רשאי לטמא היתר אין חבירו רשאי לאסור אומר ר' דאתי שפיר לפי מה שפירשנו דליכא טעותא בדברי הראשון וחלה הוראתו ואין לשני כח להביא איסור בחתיכה שהתיר חבירו ע"כ משמע דאם טעה הראשון אפי' בשיקול הדעת רשאי השני לאסור. וכן כתבו התוספות בפ"ק דע"ז וז"ל ודוקא אסר אין חבירו רשאי להתיר אבל אם התיר חבירו רשאי לאסור והא דאמרינן בירושלמי פרק רבי אליעזר דמילה וכו' כדכתיבנא לעיל בשם תוספות שנ"ץ. וכן כתב האשרי ותירץ הירושלמי כגון שכבר חלה הוראת הראשון וכו' וכל זה הוא לפי הגרסא שמצאו הם בירושלמי אבל בספרים שלנו גרסינן ולא כן תני נשאל לחכם והתיר ישאל לחכם אחר שמא יאסור וא"כ אמאי איקפד רבי סימון דשרא וגרסא זו מסכמת לתלמוד שלנו ועצה טובה קמ"ל בדבר שיש בו ספק איסור ויש בעיר שני ת"ח לא יסמוך על המתיר שמא יש לחבירו טעם לאסור ולא יבוא לידי תקלה. הילכך הוראה זו אין לסמוך עליה דרבים פליגי בה. ותו דהוי הלכתא בלא טעמא אלא אם טעה בשיקול הדעת והתיר מחזירין הוראתו ואוסרים אפילו בעל כרחו דאין חכמה ואין עצה נגד ה': ואפילו המתיר בעצמו אינו רשאי לנהוג קולא בדבר כיון דלדעת הרוב טעה בשיקול הדעת. והוי יודע שאפילו היה האחד אוסר וטעה בשיקול הדעת וסוגיא דשמעתא דלא כוותיה רשאי חבירו להתיר וכן כתבו התוספות בפ"ק דע"ז. ועוד כתוב בהגהה באשרי ה"מ מלתא דתליא בסברא אבל אי גמיר מרבותיו רשאי לטהר אפילו מלתא דתליא בשיקול הדעת ע"כ. הנלד"כ:

תשובה שסג

א **שאלת** ממני ידיד נפשי על ס"ת שרגלי הקופין שלו דבוקים בגגותיהן אם הוא פסול וכיצד סדר תיקונו:

ב **תשובה** הספר פסול עד שיתקן וכן כתבו כל הראשונים וריב"ש ז"ל האריך הרבה סימן ק"ב וסימן קמ"ז ומייתו לה מדאמרינן בפרק הבונה אמאי תליא כרעיה דקו"ף וכו' והכי אמרינן נמי בהקומץ אמאי תלייא כרעיה דה"א וכו' וכי היכי דהתם פסול כדתניא לא יעשה ההי"ן חתי"ן ואם עשה פסול קו"ף נמי אע"ג דלא דמיא לאות אחרת פסול ובזה לא ראיתי חולק ואף על גב דהריא"ף והרמב"ם והגאונים הראשונים ז"ל לא דברו בזה לא בשביל כך נניח דברי הפוסקים והמפרשים ז"ל האחרונים שאמרו שהס"ת העשוי כך פסול כי שמא הראשונים היה הדבר פשוט אצלם. ואפילו שנמצאו ספרים קדמונים כתובים כך הלמען הסופרים הבלתי בקיאין תעזב ההלכה:

ג **ולענין** סדר התיקון צריך למחוק ראש רגל הקו"ף הסמוך לגג עד שישאר קצר כמו וא"ו וראשו רחוק מהגג שהרי נשתנה צורת האות ויחזור ויתקן האות בקולמוס ויאריך הרגל עד סמוך לגג עד שיהיה צורתה רי"ש נו"ן ואם לא עשה כך אלא שגרר עד שהפרידה מהגג לא עשה כלום דהוי חק תוכות ואע"ג דלגבי דבוק האותיות סגי בגרירת הדבוק שאני התם שהאות נעשית כתקנה וצורתה. וזה דוקא לענין ס"ת אבל לענין תפילין צריך לגרור כל מה שנכתב אחריה משום דהוי שלא כסדרן וראיתי במרדכי וז"ל ואם לא תלה יש לספוק אם פסול בהכי ומידי דהוה אקוצו של יו"ד או שמא לא פסול בהכי ויש לדקדק מדקאמר חזינא לספרי דייקני דתלו וכו' משמע דלאו מגוף האות הוא אלא שהיו עושין מצוה מן המובחר וכבר דחה ריב"ש ז"ל ראיה זו עיין סימן ק"כ: הנל"ד כתבתי:

תשובה שסד

א **שאלת** ממני ידיד נפשי באשה שאמרה מאיס עלי ואיני רוצה לא בו ולא בכתובתו והתרו בה ואמרו לה דעי שהפסדת כתובתיך ואמרה אעפ"י כן ובעלה לא רצה לגרשה ואח"כ חזרה בה ורוצה שיהיה כתובתה בחזקתה כאשר בתחלה והבעל אומר כבר הפסדת כתובתיך ואין לך אלא מנה לפי שאסור לאדם להשהות את אשתו בלא כתובה יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** אשה זו אין לה כתובה שהרי הפסידה אותה בשעה שאמרה איני רוצה בו ולא בכתובתו אין לך מחילה גדולה מזו וכבר ידעת כי מחילה אינה צריכה קנין ואפילו שלא אמרה בהדיא הכי אלא שהתרו בה דעי שאם לא תחזורי בך הפסדת כתובתיך והיא עדיין במרדה הפסידה כתובתה ואעפ"י שהיא רוצה לחזור עתה אינה חוזרת לכתובתה אלא כותב לה כתובה חדשה כפי מה שיתפשרו ואע"ג דאיכא פלוגתאי באשה שאמרה איני ניזונית ואיני עושה שכתבו התוספות שיכולה לחזור בה כל זמן שתרצה דכל יומא חוב הוא באנפי נפשיה ולפיכך יכולה לחזור בה והרא"ה והריטב"א והר"ן ז"ל כתבו שאינה יכולה לחזור דלא ליהוו מילי דרבנן כי חוכא ואטלולא וכבר הארכתי בתשובה אחרת להכריע דברי התוספות אבל בנ"ד כ"ע מודו דהא לא שייך טעמא דהתם אלא הוא כשאר חובות דעלמא דכיון שמחלה או עשתה מעשה שהפסידה כתובתה שוב אין השעבוד חוזר למקומו דאי לא תימא הכי כל אשה תמרוד בזמן שתרצה ותחזור בה כמה פעמים כיון שאינה מפסדת כלום. וכתב הר"ן ז"ל ודעת הגאון ז"ל שאם חזרה בה תוך ד' שבתות לא הפסידה כלום וכ"ת אתיא לאערומי דמרדה תלת שבי ובד' הדרה בה וכן לעולם. ואיפשר דכל שעברו עליה ד' שבתות של הכרזה בין הפעמים כולם הפסידה כתובתה

ואחרים אומרים שבתוך ד' שבתות פותחין לה שבעה שבעה ומשום הכי לא אתיא לאערומי אבל אינה מפסדת כתובתה בבת אחת אלא בד' שבתות רצופין ע"כ. ואע"פ שזה הדין נאמר בטוענת בעינא ליה ומצערנא ליה אבל באומרת מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו לא כייפינן ליה להשהותה אלא נותן גט מיד אם הוא רוצה ויוצאה בלא כתובה מ"מ ה"ה והוא הטעם באומרת מאיס עלי אליבא דמ"ד מפסדת שהוא דעת הרמב"ם ז"ל וכן ראוי לדון דאתריה דמר הוא. אבל יש שטה אחרת לאחרונים ז"ל שיש מי שאומר דכל מורדת בין אומרת מאיס עלי בין אומרת בעינא ליה ומצערנא ליה משהינן לה תריסר ירחי שתא ואי הדרה בה לא מפסדא כלום. ויש מי שאומר דאומרת מאיס עלי וחזרה בה לא הפסידה כלום אבל האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה לא הפסידה אלא מה שפחתו לה וטעמא דמלתא דאם את אומר שהמורדת לא הפסידה כיון שהיא עצמה אומרת שאינה מכוונת אלא לצערו אתי לאערומי למהדר בה בכל י"ב חדש אבל האומרת מאיס עלי כיון שאינה מכוונת לצער אותו אלא שהיה מאיס עליה כי הדרא בה הא חזינא דלא מאיס עלה אבל לדברי האומר מפסדת אין בידו לחזור דאנן הוא דמשהינן לה אגיטא לפי שלא יהיה הדין מעושה אי נמי שחכמים מחזרין שלא יבוא הדבר לידי גט ושמא יעשו סעודה ויפייסו ויכתוב בעל כתובה מדעתו הא אם לא רצה ודאי הפסידתה וכן כתב הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות פרק אע"פ א"כ לדעת הריא"ף והרמב"ם ז"ל דס"ל דהפסידה מיד הפסידה אע"ג דחזרה בה דאי לא תימא הכי כל אשה אתי לאערומי ואפי' דמאיס עליה תטעון בעינא ליה ומצערנא ליה ותשהא י"ב חדש ותחזור בה וכן תמיד ונמצאת מורדת כל הזמן ואינה מפסדת כלום וזו ראיה גמורה לדין זה. וכן דקדקתי מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב פי"ד מהלכ' אישות וז"ל אם עמדה במרדה ולא חזרה בה נמלכין בה ותאבד כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל ע"כ: וכיון דכתב ותאבד כתובתה למה לי למכתב ולא יהיה לה כתובה כלל אלא אתא לאשמעינן דאפי' אם הדרה בא אחר המלכה אין לה כתובה כלל. וא"ת כיון שאין לה כתובה היכי משהינן לה י"ב חדש דהא אסור לעמוד עם אשתו בלא כתובה. הא לא קשיא דהם אמרו והם אמרו א"נ שלא אסרו אלא שלא יבוא עליה בלא כתובה אבל כיון שהיא מורדת אינו בא עליה ואם תחזור בה ותתרצה לו יכתוב לה מנה או מאתים כפי מה שיתרצו א"נ לא תיקנו חכמים כתובה לאשה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וזו הרי היא רוצה לצאת וכן הדין באומרת מאיס עלי והתרינו בה ואמרה אפ"ה איני חפצה בו הפסידה כתובתה מיד ואע"ג דאנן לא כייפינן ליתן גט משום חשש שמא עיניה נתנה באחר מ"מ דין הכתובה לא נשתנה. וא"ת הרי יכולה לומר לא אמרתי איני רוצה לא בו ולא בכתובתו אלא שחשבתי שיגרשני מיד אבל

עתה שאינו רוצה לגרש אני חוזרת לכתובתי והויא מחילה בטעות. י"ל דהיכא דהתרו בה בפירוש אם לא תחזרי הפסדת כתובתיך ואין אנו יכולין לכוף אותו בנתינת הגט ואפ"ה עמדה במרדה אין זו מחילה בטעות. והיכא דאמרה היא מאיס עלי ואיני רוצה בו ובכתובתו רק שיגרשני הדבר ברור ג"כ שלא מחלה אלא ע"מ שיגרשנה וכיון שאינו מגרשה אין כאן מחילה. והיכא דאמרה סתם מאיס עלי וגם בשעת ההמלכה לא אמרו לה שהפסידה כתובתה ואין כופין ליתן גט בזה יש לדון אם חזרה בה אם הפסידה או לא. ומסתברא דבכה"ג לא הפסידה כתובתה חדא שעיקר הדין בפלוגתא דרבוותא דאיכא כמה גאוני עולם ומכללם הרא"ש ז"ל דס"ל דלא הפסידה כלום עד י"ב חדש: ותו שהדבר ספק אם מחלה בכי האי לישנא או לא מחלה: ותו דסופה הוכיח על תחלתה כיון דחזרה בה משמע דמתחלה לא אמרה כן אלא שחשבה שיגרשנה מיד. ותו דלא אמרינן בכה"ג לא מפקינן ממונא מספיקא כיון שהחוב הוא מבורר צריך שלשון המחילה יהיה ג"כ מבורר ושמור זה שהוא עיקר גדול בדיני ממונות הילכך הדבר ברור אצלי שאם היה הדבר בסתם וחזרה בה שחוזרת לכתובתה. ואם אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו לא הוי מחילה בטעות כך כתוב בחלק ח' נתיב כ"ג:

ג **ולעניין** האשה שהפסידה כתובתה וחזרה בה והבעל רוצה להחזירה לכתובתה אם צריך לכתוב לה כתובה אחרת נ"ל שצריך לכתוב לה כתובה חדשה דהוי שטר שנמחל שעבודו ואין חוזר ולוה בו. ומה לי שנמחל שעבודו ע"י פרעון או ע"י מחילה. וכן נראה מלשון הר"ן ז"ל שכתב בנדון דלעיל וז"ל אבל לדברי האומר מפסדת נ"ל שאין בידה לחזור דאגיטא בלבד הוא דמשהינן לה לפי שחכמים מחזירין שלא יבוא הדבר לידי גט ושמא יעשו סעודה ויפייסו ויכתוב לה בעל כתובה מדעתו הא אם לא רצה הפסידתה עכ"ל. ומדקאמר ויכתוב לה כתובה משמע דצריך לה כתובה אחרת מדלא אמר ויחזירנה לכתובתה מדעתו: וא"ת הא קי"ל המגרש את אשתו והחזירה על דעת כתובה הראשונה החזירה: והתם בע"כ בשלא כתב לה כתובה אחרת איירי מדאפליגו בה אמוראי בירושלמי אי החזירה לכתובה לבד או לכל תנאי הכתובה ואיפסיקא הלכתא לכתובתה החזירה ולא לתנאיה ואי כתב לה כתובה נחזי מאי כתיב בה אלא שההחזירה סתם ומשמע שאין צריך לכתוב כתובה אחרת קודם נשואין הא לא קשיא כלל דלעולם בהחזירה עתה עסקינן אלא שלא הספיק לפרוע לה כתובתה עד שההחזירה ולא נמחל שעבוד השטר עדיין ופשוט הוא: ואם לא כתב לה כתובה חדשה אסור להשהותה דכמי שאין לה כתובה דמי כיון שהפסידתה ואם קנו ממנו קנין חדש על כל תנאי כתובתה הראשונה ה"ל שטר מוקדם ופסול משום פסידא דלקוחות דאתי למטרף מזמן ראשון

למאן דאית ליה דגבי' מבני חורין מותר להשהותה דהא אית לה כתובה ולמ"ד דלא גבי' אפי' מבני חרי אסור להשהותה עד שיכתוב לה כתובה חדשה ואנו אין לנו אלא דברי הרי"אף והרמב"ם ורש"י ז"ל שאמרו דגבי' מבני חרי ואע"ג דמותר להשהותה צריך לחוש לפסידא דלקוחות וכותבין בכתובה הזמן שהחזירה הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שסה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנתן מתנה לבתו לצורך נשואים וזכתה הבת במתנה וקנתה תכשיטין ומת האב ויש עליו חוב לשמעון ולא מצא לו נכסים לגבות חובו ולא הספיקה הבת לינשא עד שמתה ושמעון רוצה לגבות מן המתנה דכיון שלא נשאת חזרה המתנה לראובן ויורשיה אומרים אנו יורשים לפי שכבר זכתה במתנה יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** אם השטר קדם למתנה וכתב בו שהקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי שקנה ושיקנה הרי נשתעבדו כל נכסיו לב"ח ואפי' היתה הבת קיימת טורף המתנה וא"כ אין מקום לשאלה. זהו דינא דתלמודא אבל הרא"ש כתב בתשובה שנהגו העולם שלא לטרוף. ממטלטלי דמתנה ואם המתנה קדמה או שלא הקנה לב"ח מטלטלי אגב מקרקעי זכתה הבת במתנה וזכו יורשיה אחריה ואם רוצה שמעון לזכות לפי שהאב קודם לכל יוצאי יריכו בירושה והא אית ליה נכסי הא ליתא דאין אדם יורש בקבר אלא להנחיל ליורשיו ולא לפרוע חובותיו ולא כתובת אשתו ולא מיבעיא אי לא כתב ליה דקנאי ודאקנה אלא אפילו כתב לו כן לא זכה שמעון דכיון שמת ראובן אין קנין למת אבל ירושה ממילא היא הילכך לא קנה ראובן נכסים בקבר ולא זכה שמעון מכחו. וראיה לדין זה מהא דתנן בפרק מי שמת נפל הבית עליו ועל אביו ועל מורישיו והיה עליו כתובת אשה וב"ח יורשי האב אומרים הבן מת ראשון פירוש ולא זכה בנכסים ויורשי הבן אומרים האב מת ראשון וזכה הבן בנכסים ואנו באים מכוחו ב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן כלומר בחזקת יורשי האב ואין לאשה ובעל חוב כלום אלא בראיה ברורה ואם איתא יאמרו האשה ובעל חוב ממה נפשך אם האב מת תחלה הרי זכה הבן ויש לו נכסים. ואם הבן מת תחלה הרי ירש את אביו בקבר ויש לו נכסים ונגבה מהם אלא מאי אית לך למימר שהבן יורש את אביו בקבר להנחיל ליורשיו משום דירושה ממילא אתיא ולא לפרוע חובותיו דאין קנין למת והכי אמרינן התם בגמרא בהדיא שלחו מתם בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו ואחר כך מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות אבוה מזבין ואיהו מפיק ואמרינן דטעמא

דמלתא דמצי אמר אנא מכח אבא דאבא קא אתינא דאלו אבא לעולם לא זכה בנכסים הללו ואין אדם מקנה מה שלא בא לידו וכבר כתבתי בזה בתשובה אחרת. הכא נמי בנ"ד מצו יורשי הבת למימר אנן את אחותינו אנו יורשים דאלו אבא לא זכה לעולם בנכסים הללו ואין אדם מקנה דבר שלא בא לידו מחיים. ואם טענתו של שמעון מפני שלא נתקיימה המתנה שהרי לא נתן לה אלא ע"מ שתנשא בו ולא נשאת וחזרה המתנה לתפיסת הבית והרי יש נכסים לראובן למפרע. אם המתנה היתה ע"מ שתנשא בו או שאמר לה הרי לך מתנה זו כדי שתנשא בו הדבר ברור שהדין עם שמעון שהרי כיון שלא נשאת חזרה המתנה לתפיסת הבית. ואם המתנה היתה סתם אע"ג דאיכא גלויי דעתא שלא נתן לה אלא לצורך נשואין לא זכה שמעון וכן משמע מהך עובדא דפרק מי שמת דאמיה דמר זוטרא בר טוביה דאיכא גלוי דעתא דמשום דזיין לה רב זביד אינסיבה והא איגרשה ופי' הרמב"ם ז"ל להאי עובדא בכותבת כל נכסיה אבל אם שיירה קנה מקבל המתנה הא קמן דאע"ג דאיכא גילוי דעתא לא מציא הדרה בה כיון שהיא מתנה במקצת ואפילו לדעת המפרשים עובדא דאמיה דרב זביד במתנה במקצת ה"מ בזמן שבעל המתנה חוזר בהדיא אבל בנ"ד שכבר מת דילמא אי הוה קיים לא הוה הדר ביה אלא שיזכו שאר אחיה במתנה ותו דאיכא גלוי דעתא לאידך גיסא שרוצה הוא שתתקיים המתנה אפי' שתמות כדי שירשו אותה שאר בניו או שאר יורשיו: והוי יודע שאם בשעת המתנה לא היה גילוי דעתא לבטל המתנה נתקיימה המתנה אע"פ שנתחדש אחר כך דבר דאיכא גילוי דעתא לא תתבטל המתנה בשביל כך כגון בנ"ד שראובן מת עני ולא פרע חובותיו דודאי ניחא הוה ליה לקיים מצות פריעת ב"ח ממה שירשו קרוביו את המתנה אפ"ה כיון דבשעת המתנה לא הוה האי גילוי דעתא נתקיימה המתנה הילכך אין טענת שמעון כלום אם לא היה תנאי מפורש במתנה. הנל"ד כתבתי:

תשובה שסו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שגירש את אשתו ונפל ביניהם מחלוקת על מקצת בגדים שלבשה אותם דקי"ל אין שמין מה שעליה והוא אומר של שבת הם והיא אומרת של חול הם על מי להביא ראיה ואי זו הוא הראיה:

ב **תשובה** דע כי בעיקר הדין יש ג' סברות יש מי שאומר דגרושה נמי שמין מה שעליה והיא סברת ר"י הלוי ז"ל ובעל שטתו. וי"א כי הגרושה אין שמין מה שעליה ואפי' בגדי שבת והיא סברת הריא"ף לדעת הרא"ש ז"ל ובעל שטתו. וי"א בגדי חול אין שמין ובגדי שבת וי"ט שמין לה והיא סברת הרמב"ם ז"ל כפי עדות הרשב"א ז"ל ובעל שטתו וכבר

הארכתי בתשובה אחרת והעלתי דמנקט מלתא מציעתא עדיף והיא שטת הרמב"ם ז"ל ותו דאתריה דמר הוא הילכך כיון שנחלקו בדבר עליה להביא ראיה לפי שהיא מוציאה מן הבעל ומ"מ אם הביאה נשים שראו אותה לובשת בגדים אלו בחול סגי בה כי אע"ג דאין עדות לאשה והטעם שאין רגילות האנשים להסתכל בבגדי הנשים וראיה לדבר מהא דאמרינן ג' נאמנים על הבכור חיה לאלתר וכו' הא לך דבדבר שהאשה רגילה לידע ולא האיש נאמנת אפי' לאפוקי ממונא דהא בכור נוטל פי שנים בעדות החיה הכא נמי לא שנא: ואע"ג דכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות נזיקין וז"ל אין הנזקין משתלמין אלא בעדות ברורה שלא תאמר הואיל ואין מצויין וכו' וכן אם יעידו קטנים או נשים וכו' יש לתרץ דאי נהמנינהו להני לא שבקת חיי לכל בריה דכל גזלן ישכיר עבדים או פסולי עדים להעיד לו שבהמת חבירו הזיקה אותו במאה מנה וכן בכל יום אבל דברים שהם אקראי בעלמא כנ"ד לא חיישינן כן תירץ הר"ר ישראל ז"ל בסימן שנ"ג על דין כיוצא בזה שבא לפניו וכן העיד על אחד מן הגדולים: ואני מתרץ עוד דבשלמא התם נמי דרגילות להמצא בארוות הסוסים וברפתות הבקר עבדים ורועים מ"מ אינו מן הנמנע שלא ימצאו כשרים לעדות ומשום הכי העמידו אותו על דין תורה אבל בנ"ד לעולם ימצא איש מעיד על זה שנמצא מעיד על עצמו דעבר אדרבנן שאסרו להסתכל בבגדי אשה אפילו כשאינה עליה וכ"ש בזמן שהם עליה וכיון שלא ימצא מי שיעיד על זה ראוי להכשיר עדות נשים. ותו דפסק האשר"י בשם הריא"ף ז"ל דאפי' בגדי שבת אין שמין לה ואיכא נשים דמסייעי לה ראוי לסמוך עליהן וכתבו בשם מהר"ם ז"ל דמבררים מנהג המסים וארנוניות על פי עד מפי עד או על פי פסולי עדות משום דבלאו הכי כלם פסולין לעדות ומאן ידע במלתיה אלא בני מתא הכא נמי מאן ידע במלבוש הנשים אלא הנשים. הנל"ד כתבתי:

תשובה שסז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על איש ואשתו ובנו שהיו הולכים בספינה ומתה האשה והבן ולא נודע לנו מי מת תחלה האיש אומר האשה מתה תחלה ואח"כ הבן ויורשי האשה אומרים הבן מת תחלה ואנו זוכין בחצי הנדוניא שהיא כתובה כמנהג דמשק:

ב **תשובה** לא ביארת אם הם מטלטלין דפשיטא דהבעל נאמן במגו דאי בעי אמר לא נשאר מנדוניתה כלום שכך הוא מנהג דמשק לחלוק מאי דאשתייר מנדונייתה אלא אפי' הם קרקעות אפ"ה הבעל נאמן ועל יורשי האשה להביא ראיה מי מת תחלה לפי שהבעל יורש מדינא והם באים עליו מכח התקנה ומשנה היא נפל הבית עליו ועל מורישיו וכו' ב"ה אומר נכסים בחזקתן כלומר בחזקת היורשים ועל האשה וב"ח להביא ראיה

שהאב מת תחלה וזכה הבן בנכסים ויש לנו ממה לגבות וא"ת יבואו עליו ממה נפשך אפי' שמת האב תחלה הרי ירש את אביו בקבר. הא לא קשיא שהבן יורש את אביו בקבר להנחיל ליורשיו ולא לפרוע חובותיו ואפי' כתב למלוה דקנאי ודאקנה אין קנין למת וכבר הארכתי בכיוצא בזה בתשובה אחרת והכא נמי לא שנא על יורשי האשה להביא ראיה ומ"מ חייב לישבע שהאשה מתה תחלה וא"ת הא קי"ל אין נשבעין על טענת שמא והכא יורשי האשה אין יודעין המעשה הא לא קשיא שכל טענת היורשים שמא היא ואפ"ה נשבעין עליה. ותו דכיון שלא היו יורשי האשה עמהם בספינה לא הוה להו למידע ואפי' שהבעל טוען ג"כ איני יודע נשבע שאינו יודע ונפטר כי הא דאמרינן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע נשבע שאינו יודע ונפטר הא למדת שאפי' טענו יורשי האשה בריא לנו שהבן מת תחלה והבעל אומר איני יודע מי מת תחלה נשבע שאינו יודע ונפטר:

תשובה שסח

א **שאלת** ממני על קיום שטר דלא חתים עליה אלא רב העיר אי סגי בהכי או לא:

ב **תשובה** כתב מה"רר ישראל ז"ל דמנהג פשוט הוא לתופסי ישיבה שחותמין ביחיד לקיים שטרות ואיפשר דבכה"ג נימא מנהג מבטל הלכה בדבר שבממון עכ"ל. ואני אומר כי מנהג זה לא נתפשט בארצות הללו הילכך הדרינן לדין התלמוד דבעינן תלתא בקיום שטרות ואם נתקיים השטר במקום שנהגו כך ומוציא אותו במקום שלא נהגו ובעל דין מערער עליו צריך לקיימו בג' כדינא דתלמודא שהרי בעל דין אומר לא צייתנא אלא למנהג מקומי ואם שניהם ממקום שנהגו בכך והוציאו במקום אחר בזה יש לומר דהולכים אחר מנהגם אלא שלבי נוקפי שזה מנהג בטעות ולא הוקבע על פי ותיקין ואיפשר דסמכינן דכיון דקי"ל דאם הוא מומחה לרבים דן אפי' יחידי קיום שטרות נמי מעשה ב"ד הוא וסגי בחד מומחה וכ"ש הוא דקיום שערות דרבנן (לנו) ולא היא דמי גדול מרבנן אשי ואמרינן בפ"ב דכתובות דכתיב ביה ואמר לנא רבנא אשי וכתב עלה רש"י ז"ל וי"מ ואמר לנא רבנא אשי תלתא נינהו ולא נהירא לי דאי רב אשי חד מנהון מאי ואמר לנא דכתבי ביה ע"כ ומדלא דחי האי פירושא דאי רב אשי היה אחד מן המקיימים מה היה צריך לאחריני הא איהו ראש גולה הוא אלא ודאי בחד לא סגי אע"ג דיכול לדון דכיון שהוא מומחה לרבים הוי כאלו קבלוהו עליהם והכי איתא בירושלמי כיון דחזא ליה דן יחידי ואתו קמיה הרי קבלוהו אבל לגבי קיום שטרות הרי הבעל דין עומד ומערער. ומ"מ אם באו התובע והנתבע לפני הרב לקיים את השטר ונתקיים לפניו

ולא ערער מסתברא לי דהוי קיום ושוב לא יכול לערער שהרי קבלו דלא עדיף מכל דיני ממונות וקרוב אצלי שמכאן נמשך המנהג. וראוי לבטלו דנפיק מיניה חורבא שיבואו לסמוך עליו אפי' באיסורי וכבר ידעת כי אין מנהג לבטל האיסור. הנל"ד כתבתי:

תשובה שסט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שקדש אשה וכתב לה כתובה מן האירוסין וז"ל השטר בפנינו אנו חתומי מטה קדש פלוני את פלונית וכתב לה מעכשיו בתורת כתובת אירוסין שלש מאות פרחים זהב שליש בתורת מוקדם ושליש בתורת סבלונות ושליש בתורת מאוחר כניסה לחודש פלוני הדירה כדין תורה ושלא יקדש וכו' ובפנינו אנו עדים חתומי מטה נשבע פלוני בש"י לקיים כל הכתוב לעיל והכל שריר וקיים ע"כ עדיו פלוני ופלוני. וליום אחריו נתחרט וזרק לה גטה והיא תובעת כל מה שכתב לה והוא אומר שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה:

ב **תשובה** תנן בפרק אעפ"י שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה גובה מנה אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה מוסיף נתאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל ר' אלעזר בן עזריה אומר מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה גובה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה. ואמרינן עלה בגמרא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר' אלעזר בן עזריה וכן פסקו כל הפוסקים וטעמא משום דאזיל בתר אומדנא הילכך אי לא הוה כתב לה מעכשיו הדבר ברור שאין לה אלא מאתים אבל בנ"ד שכתב לה מעכשיו איכא לעיוני אי גובה הכל או לא ואיכא למימר דלא גביא חדא דאומדנא דמוכח הוא שלא כתב לה הסכום הגדול הזה מעכשיו אם יגרשנה אלא כך היתה כוונתו מעכשיו הוא משתעבד אם יכניסנה לחופה ויועיל לשון זה מעכשיו שאם יכניסנה וירצה לחזור בו ממתנה זו לא יוכל שכבר נשתעבד משעה ראשונה ופי' זה קרוב מאד בלשון ואפי' תימא דמשמע נמי דמעכשיו הוא משתעבד לה אפי' יגרשנה מן האירוסין הוי לישנא דמשמע בתרי אנפי ויד בעל השטר על התחתונה. ותו דבכל כתובת אירוסין הבאים לפנינו כתוב בהן בהדיא אם יגרשנה מן האירוסין יתן לה כך וכך בתורת כתובה מן האירוסין וזו כיון שלא כתב כך משמע שלא היה דעתו לכתוב הסכום הגדול הזה אלא אם יכניסנה לחופה. ותו מדכתב שליש בתורת מוקדם ושליש בתורת סבלונות ושליש בתורת מאוחר ומוקדם ומאוחר לא שייך אלא בכניסה לחופה שמקדים ונותן לה לקנות לה נדוניא והשאר הוא מאוחר לפי שאין נפרע אלא לאחר זמן אבל בארוסה לא שייך שהכל הוא מוקדם. ותו דשאלנו את פי העדים ואמרו

שמעולם לא עלה בדעתם דמעכשיו משמע אם יגרשנה מן האירוסין ואם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר פשיטא שהם נאמנים אלא אפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנין לעשות פי' לדבריהם כיון שאין בו הכחשה ולא ביטול תנאי ולא תוספת תנאי וכ"ש שהפירוש הוא מסכים אל הלשון ואל הסברא דלא שדי איניש כל הני זוזי בכדי. ותו כי דקדקתי מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהלכות אישות המארס את האשה וכתב לה כתובה וכו' ואם מת או גירשה גובה עיקר כתובתה מבני חורין ע"כ. משמע דלאו מתורת כתובה גובה עיקר זה מדלא גבי ממשעבדי אלא כמלוה על פה וכן כתב הרא"ש ז"ל בהדיא וז"ל אחר שכתב לשונו של הרב ז"ל נראה שהוא מפרש שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתים גובה כמלוה על פה ומיהו אהני כתיבה דאית לה כתובה דהא איהו כתב בחיבורו דארוסה אין לה כתובה אם לא שכתב לה עכ"ל ואע"ג שאין זו סברת הרא"ש ז"ל מ"מ למדנו מדבריו כוונת הרמב"ם ז"ל שאנו רגילין לפסוק כמותו דאתריה דמר הוא וכיון דהויא כמלוה על פה דל מהכא שטרא כמאן דליתיה ועידי המלוה בעצמם אומרים שלא היה דעתם כשכתבו לשון מעכשיו אם יגרשנה מן האירוסין: ותו דמאן לימא לן שלא היו נוהגין לכתוב בכל הכתובות וקנינו ממנו בלשון מעכשיו כאשר נוהגין עתה ואפ"ה קתני במתניתין כתב לה כתובה מן האירוסין אינה גובה אלא מנה או מאתים ואפי' תימא שהדבר ספק המוציא מחבירו עליו הראיה. ותו מדבעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו וסלקא בתיקו הילכך אין לה מנה או מאתים והכי קי"ל בכל תיקו דממונה וכן כתבו בהדיא הפוסקים והלא כיון שנכנסה לחופה מסתמא כתבו לה כתובה ומשתעבד משעת כניסה לחופה ועדיף טפי מנ"ד ואפ"ה אין לה אלא מנה או מאתים הכא נמי לא שנא. וזכור הכלל אשר למדנו ז"ל לעולם אומדין דעת הנותן הילכך אין לה אלא מנה אם היא אלמנה ומאתים אם היא בתולה. הנלד"כ:

תשובה שע

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שפתח חלון גדול על גג של שותפין ודרך אותו חלון יוצא ומשתמש על גגו של השותפין ואחד מהם תבעו לדין וגזרו עליו שיסתום את החלון וקבל עליו את הדין אבל לא סתם מיד וא' מן השותפין הלך למקום אחר ועברו ג' שנים ולא מיחה בו לא השותף העומד בעיר ולא האחר ועתה יורה המורה אם זו תקרא חזרה או לא:

ב **תשובה** אם זה המשתמש בגג אין יכול להזיקו היזק ראייה כגון שיש מחיצה בסוף הגג שאין יכול לראות מה שנעשה בחצר הדבר ברור שראובן החזיק בתשמיש הגג כיון שעברו ג' שנים ולא מיחו ודאי מחלו השותפין. וא"ת כיון שגזרו ב"ד על ראובן שיסתום החלון משום הכי לא חשש למחות. הא לא קשיא דאדרבה איכא למימר כיון שבידו וברשותו היה לסתום החלון בכל שעה שירצה מכח גזירת ב"ד ולא סתם אותו ולא מיחה בו ודאי מחל. ואי משום דהיא חצר השותפין ויכול כל אחד לומר אני על שותפי סמכתי שחשבתי שימחה הא לאו מלתא היא כיון דידעי דבתלתא שני הויא חזקה הוה להו למחויי כל חד וחד היכא דאיתיה דקי"ל מחאה בין בפניו בין שלא בפניו. אבל אם בעל החלון יכול להזיקו היזק ראייה בשעה שהוא משתמש בגג בהא איכא פלוגתא הריא"ף ז"ל ורוב האחרונים פסקו דהיזק ראייה אין לו חזקה כלל אפילו עברו כמה שנים יכול לכופו והרמב"ם ז"ל וקצת פוסקים פסקו דהיזק ראייה יש לו חזקה כשאר דברים הילכך אם המעשה הוא במקום שנהגו לפסוק כדעת הרמב"ם ז"ל אין כופין אותו. ותו כיון שהוא מוחזק מצי למימר קים לי כהרמב"ם ז"ל: ואם הוא אתרא דנהגו כשאר הפוסקים או אתרא דליכא מנהגא יש לפסוק כדעת הריא"ף ז"ל שכן הכריעו האחרונים ז"ל ויש לפסוק כדבריהם: והוי יודע דאפילו לדעת הרי"ף ז"ל אם רצה בעל החלון לעשות מחיצה בגג כדי שלא יוכל להביט מה שעושין בחצר אין כופין אותו לסתום החלון שהרי החזיק בתשמיש הגג וזה פשוט הוא. הנלד"כ:

תשובה שעא

א **שאלת** ממני ידיד נפשי במי שהודה לחבירו במנה או הלוה לו מנה ואמר לעדים שיכתבו לו את השטר וקנו מידו ולא הספיקו לכתוב לו את השטר שנתעכבו קצת ימים וטען פרעתי אם הוא נאמן אי הוי כמלוה בשטר או כמלוה על פה ואת"ל שהוא נאמן לומר פרעתי ה"מ בזמן שאמר לעדים תחלה לא תכתבו לי את השטר אבל אם לא אמר להם כלום אלא סתם ובא לב"ד וטוען פרעתי מי מהימן או לא:

ב **תשובה** לדידי לא נפקא מינה מידי לפי שאני רגיל לפסוק דאין אחר קנין כלום ואינו יכול לחזור בו כלל וכותבין את השטר אע"פ שהוא עומד וצווח וכן דעת רוב הפוסקים ורבינו האיי ז"ל מכללם וכן העיד בעל מ"מ על סברת הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות מכירה וז"ל ונ"ל מתוך דברי המחבר שהוא מפרש שלא קנו מידו כלום אלא שהוא עשאם שלוחין לזכות לאותו פלוני בקרקע ההוא ע"כ. וכן פסק הרשב"א והריטב"א ז"ל. וליכא למימר דלא פסקו הכי אלא גבי מוכר את השדה אבל גבי הודאות והלואות לא פסקו

הכי דהא כל בעלי הסברא האחרת לא הביאו ראיה לדבריהם אלא מההוא דמוכר את השדה וכן כתבו התוספות והרא"ש ז"ל שהם בעלי סברא זאת בפרק זה בורר עלה דההיא דאמרינן הודה בפני שנים וקנו מידו כותבין וכתבו עלה ואע"ג דלא אמר כתבו דסתם קנין לכתיבה עומד מיהו אם רצה לחזור חוזר כדאמרינן בהמוכר את הספינה זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה ע"כ. וכיון דמשדה הוא הראיה ובהך דשדה כתבו בעלי סברתינו דאיירי בלא קנין אבל אם קנו מידו אינו חוזר ה"ה והוא הטעם בשטרי הודאות והלואות וכבר הארכתי בתשובה אחרת בזה. הילכך לפי שיטה זו אין מקום לשאלה שהרי אומרים לעדים לכתוב לו שטר ושוב אינו נאמן לומר פרעתי: אבל לדעת בעלי השטה האחרת יש מקום לשאלתך לענין אם טען פרעתי או שום טענה אחרת שפוטר עצמו בה מגו דאיבעי אמר פרעתי. והנראה דאם הלך אל העדים ואמר להם אל תכתבו לו את השטר לפי שכבר פרעתי לו נאמן ובשבועה לפי שטה זו דהא לא מצי למימר שטרך בידי מאי בעי דמצי למימר לפיכך הקדמתי והלכתי אל העדים ומחיתי בהם כדי שלא יהיה בידך שטר: אבל אם לא הלך אל העדים ותבעו הלה בב"ד ואמר פרעתי לאו כל כמיניה דכיון דסתם לכתיבה עומד אי איתא דפרעיה לסהדי הוה אמר להו לא תכתבו ליה שטרא דהא פרענא ליה: ואם הוא מודה שהוא חייב עדיין אלא שאינו רוצה שתהיה מלוה בשטר אלא על פה לא נפקא מינה מידי דהא מצי למימר ליה הב לי מעותי או כתוב לי שטרא עלייהו וכייפינן ליה על זה ואפילו אי הוי מלוה לזמן מצי למימר ליה נתרציתי להאריך לו הזמן אלא ע"מ שיכתוב לי שטר וזה ברור הוא. הנלד"כ:

תשובה שעב

א **שאלה** אשה שהשאילה טבעת לחבירתה להתקשט בה והלכה והשאילה אותה לראובן וקדש בה את האשה ולא הודיעה שהיא שאולה ונשא אותה ונודע אח"כ שהטבעת היא שאולה:

ב **תשובה** צריך לקדש אותה פעם אחרת כי הקדושין הראשונים לא היו קדושין כלל לא מיבעיא למאן דמדמה לה למתנה ע"מ להחזיר ולא החזיר דפשיטא דלא הויא מקודשת אלא אפילו לדעת האומרים המקדש בדבר שאול מקודשת משום דסתם שאלה ל' יום מודה הוא בנ"ד מכמה טעמי חדא שהאשה הראשונה שהשאילה לחבירתה לא השאילה אלא להתקשט בבית החופה ולהחזירה לה מיד. ותו דלא נתנה לה רשות להשאילה לאחרים ואין השואל רשאי להשאיל והוי כמקדש בגזל. ותו דלא אמר לאשה בשעה

שקדשה שהטבעת היא שאולה. וז"ל הרא"ש ז"ל אם השאילו החפץ ולא ידע המשאיל שרוצה לקדש בו את האשה אינה מקודשת אלא א"כ השאילו לזמן ידוע ונתן לו רשות להשאילו לאחר וכשקדש בו את האשה הודיעה שהוא שאול עד זמן פלוני ושמין אם יש בהנאת אותו קישוט שוה פרוטה מקודשת אע"פ שאין החפץ שלו ואם לאו אינה מקודשת: אבל אם המשאיל יודע ששאל החפץ לקדש האשה מקודשת בכל ענין דכיון דהשאילה לו אדעתא לקדש את האשה אנן סהדי שגמר בלבו ליתנו לו באותו ענין שיועילו הקדושין שתהא האשה מקודשת בו ואם לא יועיל בלשון שאלה שיהיה בלשון מתנה ע"מ להחזיר ותהא מקודשת ותקנהו מן האשה ויחזירנו או יחזיר דמיו ע"כ. ובכה"ג אפי' שלא הודיע לאשה שהוא שאול הוי מקודשת דאין כאן קדושי טעות שאם אינה רוצה למוכרו הרשות בידה ויחזיר הבעל דמים לשואל הילכך מאי איכפת לה לדעת אם היא שאולה או לא ודברים פשוטים הם:

ג **ולענין** אם צריך לברך ז' ברכות נ"ל דאין צריך דאין כאן כלה בלא ברכה כיון שכבר ברכו לה ז' ברכות ואע"פ שנמצאו הקדושין למפרע שאינם קדושין מ"מ כבר נכנסה לחופה והברכות חלו שפיר וכלה בברכה מקריא תדע דכניסה לחופה הוא העיקר ולא הברכות שהרי המארס את האשה וכנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי זו נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו לאחר כמה ימים עכ"ל הרמב"ם ז"ל. ופי' ומשמע דמותר לבוא עליה אחר החופה אפי' שלא בירך ברכת חתנים וכן משמע מדכתב בראש הפרק והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות משמע דוקא בבית חמיו אבל אם הביאה לביתו שהכניסה לחופה אעפ"י שעדיין לא בירך אין מכין אותו וזו כיון שכנסה לחופה וכתבו לה כתובה ובירך ז' ברכות אעפ"י שצריך לקדשה פעם אחרת לפי שאסור לבעול בלא קדושין מ"מ אין צריך לברך. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאין הסדר מעכב שאם שדך אשה והכניסה לחופה ובירך ז' ברכות ואח"כ קדשה הרי היא אשתו לכל דבר אעפ"י שאין ראוי לעשות כן לכתחלה ודבר זה עצ"לע אבל בנ"ד שקדשה כבר אלא שטעו לומר שמקדשין בטבעת שאולה כזו הדבר ברור אצלי שאין צריך לחזור ולברך. עוד יש ראיה דמה נפשך אם הוא קודם שנשלמו ימי השמחה אי איכא פנים חדשות או שבת וי"ט הרי מברכין לו ז' ברכות ואי ליכא חד מהני או כגון שאי איפשר לבקש פנים חדשות הרי מברכין אשר ברא ששון ושמחה והיא ברכת חתנים ואם כבר עברו ימי השמחה שוב אין מברכין שלא נתקנו אלא על שמחת נשואין ואין כאן שמחת נשואין וכ"ש לדעת הגאונים שכתבו דמחזיר גרושתו מברך ברכת אירוסין ולא שבע ברכות משום דאין כאן שמחה ואעפ"י שאין זה מנהגנו כאשר כתבתי בתשובה אחרת מ"מ בנ"ד שכבר ברך ז'

ברכות ולא גירש אותה אלא שנמצאו קדושי טעות כ"ע מודו דאין צריך לחזור ולברך והבו דלא לוסיף עלה: שוב ראיתי שכתב כן מהר"ר ישראל סי' ק"א ע"ש:

תשובה שעג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בספק דרוסה שנתערבה בעדר מה תקנה יש לעדר זה:

ב **תשובה** דבר זה הוא מחלוקת בין הראשונים דאיכא מאן דכתב דאין להם תקנה כלל אלא ימותו כולם ואע"ג דקי"ל כל דפריש מרובא פריש מ"מ יש לגזור שמא יקח מן הקבוע וקי"ל דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולא אמרינן כל דפריש מרובא פריש אלא בנמצא ביד עכו"ם וכן העלו בתוספות פרק אלו הן הנשרפין והביאו ראיה מההיא דטבעת של עכו"ם שנתערבה בריבוא כולם אסורות ובפירשה א' מהם פליגי רב ושמואל אי אוסרת או לא אבל בהיא גופא לא פליגי דכ"ע מודו דאסירא וכל איסורי הנאה שפירשו מתערובתן אסורין ולא אמרינן מרובא פריש וטעמא שמא יקח מן הקבוע ל"ש חולין ול"ש קדשים. ור"ת ז"ל כתב דאפילו ודאי דרוסה יש להתיר על ידי דנכבשינהו ונייד וכל דפריש מרובא פריש ולא גזרינן שמא יקח מן הקבוע ומעשים בכל יום דזאבים טורפין שה מן העדר והרועה מציל אותו ושרינן ליה אע"ג דבעלי חיים חשיבי ולא בטילי. וכן רוב עופות דורסין אווזים ותרנגולים ומתערבים עם האחרים ולא חיישינן להו והך דטבעת לא קשיא כלל משום דלא שייך בהו נכבשינהו ונייד וכל דפריש מרובא פריש אבל בבעלי חיים אמרינן כל דפריש מרובא פריש וזו קולא גדולה בעיני כיון שהיא ודאי דרוסה אמאי לא חיישינן שמא יקח מן הקבוע ונמצא אוכל ודאי איסור. הילכך הנכון לפסוק כדברי ר"ת בספק דרוסה ומעשים בכל יום בספק דרוסה הוו והוי ספק ספיקא אפילו אם יקח מן הקבוע ספק היא זו הדרוסה ספק אינה זו ואת"ל שהיא זו ספק אם היא דרוסה או לא הילכך נכבשינהו עד דניידי וכל דפריש מרובא פריש. אבל היכא דהיא ודאי דרוסה יש לפסוק כדעת התוספות דגזרינן שמא יקח מן הקבוע ואע"ג שכתב ר"י דכל דבר שהוא בריה או דבר שבמנין ויש בו ספק דאורייתא אין להתירו בתערובת ע"י ספק ספיקא נ"ל דמסתבר טעמיה ז"ל לענין שלא יקח דין התערובת דהוי קבוע אבל לגזור אפילו היכא דפריש מרובא משום דלמא אתי ליקח מן הקבוע זו חומרא גדולה היא והתורה חסה על ממונן של ישראל: והטור פסק להקל. הילכך מנקט מלתא מציעתא עדיף טפי ואם היא ספק דרוסה כגון דלא ידעינן אם דרס ביד או בשן ונתערב באחרות נכבוש אותם ונייד וכל דפריש מרובא פריש והשתים האחרונות אסורות דליכא רובא ועל סברא זו יש לסמוך למעשה. והוי יודע כי אפילו לדעת המחמירים יש תקנה לעדר להשהות

אותו וזכרים שעברו עליהם י"ב חדש מותרין שכבר יצאו מספק טריפה דטריפה אינה חיה י"ב חדש והנקבות שנתעברו יצאו ג"כ מן הספק דטריפה לא מעברא וזה ברור. הנל"ד כתבתי:

תשובה שעד

א **שאלת** ממני ידיד נפשי אודיעך דעתי בראובן שנשא אשה ונשבע שלא ישא עליה אשה אחרת כמנהג ופעם נתקוטט עמה וגירשה ומיד החזירה ועתה רוצה לקחת אשה על אשתו ואומר שנתבטלו כל תנאי כתובה והיא אומרת שעל תנאי כתובתה הראשונה החזירה ואם היו אומרים לה שנתבטלו תנאי כתובתה לא היתה חוזרת אליו:

ב **תשובה** האי מלתא הוי פלוגתא בתלמודא דבני מערבא איכא מ"ד בין לכתובה בין לכל תנאי כתובה החזירה ואיכא מ"ד לכתובה החזירה לתנאי כתובה לא החזירה. וכתב הרשב"א ז"ל דהוי פלוגתא דרב יהודה ורב הונא ואיתותב רב יהודה דאמר לתנאי כתובה החזירה הילכך קי"ל כרב הונא דאמר דלכתובה החזירה אבל לא לתנאי כתובה וכן פסק הוא ז"ל בהדיא וכן כתב הטור סימן קי"ד והכי משמע דהוי מסקנא דתלמודא דבני מערבא דגרסינן התם עלה דמתניתא הפקחים היו כותבין ע"מ שאני זן את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי ותני עלה ובלבד מן הנשואין הראשונים ואתיא כי הא דא"ר חנינא המשיא את בתו בבית זכה בבית ובלבד מן הנשואין הראשונים ע"כ. וכי היכי דהך דר' חנינא הלכתא היא הך נמי הלכתא דדוקא מן הנשואין הראשונים אבל גרשה והחזירה אין לה תנאי כתובה אלא דאכתי איכא למידק דבשלמא לזון את בת אשתו אינו תלוי במנהג וכיון שגרשה והחזירה נתבטל התנאי אבל שלא ישא אשה אחרת עליה הוי מנהג המדינה והנושא אשה סתם על דעת מנהג המדינה הוא נושא וכ"ש בנ"ד שכבר קבל עליו התנאי זה בנשואין הראשונים. וי"ל שאם היה זה מנהג קבוע במדינה ודאי שכך הוא דעל תנאי ראשון שהוא מנהג המדינה החזירה אבל איני רואה שיהיה זה מנהג המדינה דפוק חזי כמה בני אדם נושאין שתי נשים תדע שכך הוא שהרי הוצרכו לכתוב תנאי זה בכתובות בפירוש וכמה איכא שאינם רוצים לקבל תנאי זה ובשלמא במקום שנתפשטה תקנת רבינו גרשון מאור הגולה ניחא אבל במקומותינו לא נתפשטה כלל הילכך מאן דמתני בהדיא מועיל תנאו ומאן דלא מתני נשאר כדינו דמותר לישא שתי נשים וזה כיון שגירשה והחזירה לכתובה החזירה ולא לתנאיה וכבר הארכתי בתשובה אחרת בכיוצא בזה. הנלד"כ:

תשובה שעה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה הנפרעת שלא בפני בעלה דקי"ל לא תפרע אלא בשבועה אי משביעינן לה בב"ד או חוץ לב"ד דומיא דאלמנה הנפרעת מן היתומים:

ב **תשובה** כגון דא לא צריכא רבא דתלמוד ערוך הוא בפרק השולח עלה דהא דתנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה וגרסינן עלה א"ר זירא אמר שמואל לא שאנו שמדירין אלא אלמנה אבל גרושה משביעין אותה. וגדולה מזו אמרו שאם גירשה ולא הספיקה לגבות כתובתה עד שמת ובאת לגבות מן היתומים משביעין אותה בב"ד וטעמא דמלתא כתב רש"י ז"ל משום דלא טרחא קמי יתמי ולא מוריא היתירא. וכתב בעל מ"מ שלא הוצרך הרמב"ם ז"ל לכתוב דין זה כיון שלא הזכיר אלא אלמנה וז"ל כשמשביעין ב"ד או היורשין את האלמנה וכו' והריא"ף ז"ל כתב הך דר' זירא אמר שמואל הילכך אין בכלל דין זה אלא אלמנה משום דמוריא היתר לעצמה אבל גרושה בכל גוונא משביעין אותה בב"ד ומינה לא תזוז. הנלד"כ:

תשובה שעו

א **שאלת** ממני ידיד נפשי על ראובן שבא מארץ מרחקים והחזיק שמו ראובן הגר ושאלו את פיו ואמר שהוא גר צדק ושדך אשה בשם זה ונכתבו עליו כמה שטרות בשם זה ונשא אשה בשם זה וגירשה בשם זה והחזירה וכתב לה כתובה אחרת בשם זה ואח"כ גירשה בשם זה וקבל עליו חרם שלא להוציא לעז על הגט ועתה רוצה לקלקלה ואומר כי אביו הוא מומר ושמו היה ביהדותו פלוני אלפנדרי וכיון שלא כתבו שם אביו שהגט פסול ויש מקצת חכמים שאמרו שצריכה ממנו גט שני שהראשון פסול ורצית לדעת דעתי בזה:

ב **תשובה** הגט כשר ותנשא בו לכתחלה ולא מבעיא אי ליכא סהדי שאביו מומר וששמו פלוני אלפנדרי דפשיטא דלאו כל כמיניה לקלקלה אלא אפילו יבואו עדים ששם אביו פלוני אלפנדרי הגט כשר ולא שאני אומר כשר בדיעבד אלא אפילו לכתחלה היה צריך לכתוב כך דקי"ל כותב השם העיקר בגט והטפל כולל אותו בכלל כל שום וחניכא ואפילו לא היה כותב כל שום וחניכא הגט כשר כיון שלא נודע לו זה השם אלא אחר שגירש: וז"ל הטור אבל אם לא הוחזק בשני המקומות שאין יודעים במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה או במקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה אין צריך לכתוב אלא השם של מקום הכתיבה ולא כל שום וחניכא דאית ליה ואפילו נודע

אחר כך שיש לו שם אחר במקום אחר הגט כשר שאין לנו אלא בשם שהחזיק לעצמו עכ"ל. ולא הביא שום חולק וגם אני איני רואה טעם שיחלוק אדם בזה. ומפני חומרת הגיטין תיקנו לכתוב בכולם וכל שום וחניכא מספק שמא יש לו שם אחר אבל מדינא אין לנו להחזיק כל בני אדם שיש להם שתי שמות ובנ"ד אפילו ימצא פעם או פעמים שקראוהו ראובן אלפנדרי כיון שהוחזק בראובן הגר הוא עיקר וכותב אותו בפירוש והשם הטפל הוי בכלל כל שום וחניכא: ובר מן דין אפילו שקראו אותו לס"ת ראובן אלפנדרי אין מכחיש השם שהוחזק בו דילמא כינוי זה לקח לעצמו אם לא שיקראו אותו ראובן בן יעקב אלפנדרי ואפילו בזה יש לגמגם כי שמא הוא ואביו גרים הם. ומ"מ לנ"ד לא נפקא מינה מידי שאפילו יבואו עדים שאביו מזרע ישראל ושמו יעקב אלפנדרי שם זה טפל והשם שהחזיק בו לעצמו הוא העיקר: וא"ת שהרי כתב הרא"ש ז"ל בתשובה על אחד ששמו יוסף בן שמעון והמיר אביו והבן היה לו לגרש ולא רצה להזכיר שם אביו וכתב יוסף בן שמואל שהגט פסול שהרואה אומר אחר מגרשה שהרי שם בעלה יוסף בן שמעון וזה היה יוסף בן שמואל ע"כ. צריך שתדע שאין הנדון דומה לראיה כלל מכמה טעמי חדא דהתם היו מכירין אותו ביוסף בן שמעון ולא ביוסף בן שמואל והרואה אומר וכו' אבל בנ"ד אדרבה כיון שהכל מכירין אותו בראובן הגר ולא בראובן בן שמואל לא יאמרו אחר מגרשה: ותו דהתם שינה שם אביו ממש ולפיכך פסול אבל הכא לא שינה כלל והוי כמי שלא כתב שם אביו בגט כלל שלא נפסל אלא כששינה שם אביו: ומה שעשה עצמו גר לא קשיא דכלנו גרים ותושבים אנחנו. ותו כיון שהמיר אביו וזה נולד בגיות כינה עצמו גר ואין כאן שינוי שם אביו: והוי יודע דאפילו היו לו במקום הכתיבה שתי שמות בשוה וכתב אחד מהם הגט כשר. וז"ל בעל מ"מ היו לו שני שמות במקום הכתיבה שלו ונתן הגט וגרש באחד מהם ולא כתב וכל שום וכולי הרי זה כשר בדיעבד ואיפשר שזה נתבאר בדברי רבינו במה שכתב ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר וירצה לומר שכתב חניכתו וחניכתה ולא יותר. והרשב"א ז"ל כתב שאפילו לכתחלה מגרש באחד מהם והראשון עיקר והוא דעת הרמב"ן ז"ל ע"כ: ואני אומר דע"כ לא פליגי אלא בשלא כתב וכל שום אוחרן וכו' אבל אם כתב וכל שום אוחרן וכו' אפילו לכתחלה מגרש בו לכ"ע. וכן יש לדקדק מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל כתב שם שאינם יודעים בה יותר וכתב וכל שום שיש לו הרי זה פסול ע"כ. וטעמא שאינם יודעים בה ביותר אבל אם היו שוין כשר לכתחלה וטעמא דמסתבר הוא דאלת"ה אי זה מן השמות יכתוב תחלה וכ"ת שיכתוב פלוני דמתקרי פלוני עדיין יש קושיא כיון ששניהם שוין. ואפילו בדין זה יש חולקין על הרמב"ם ז"ל שאומרים שהוא כשר בדיעבד והרא"ש ז"ל מכללם.

הא למדת כי לדעת כולם אפילו שהוחזק בשני שמות בשוה כיון שכתב וכל שום וכו' הגט כשר לכתחלה וכ"ש לפי מה שבא בשאלה שהוחזק בשם ראובן הגר הילכך אפילו תימא שמקצת קורין אותו ראובן אלפנדרי לית לן בה והגט כשר לכתחלה ואין לפקפק בדבר ועיקר דין זה למדנו מהא דגרסינן בפרק השולח ההיא דהוי קרו לה רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה כלומר צריך לכתוב בגט מרים שהוא עיקר והדר וכל שום דאית לה ואם הפך כתב הרמב"ם ז"ל דפסול כדכתיב לעיל ואם כתב השם שהוא עיקר בפירוש ולא כתב וכל שום וכו' יש אומרים שהיא מגורשת גמורה וזו קולא גדולה בעיני וגם הר"ן ז"ל לא כתב אלא איפשר ג"כ שאפילו לא כתב וכו'. ומ"מ הדבר ברור שאם הוחזק בשני שמות וכתב אחד מהם וכתב וכל שום וכו' שהיא מגורשת גמורה דאפילו לדעת ר"ת והראב"ד ז"ל שהצריכו לכתוב שני השמות בהדיא היינו דוקא כשמגרש אותה במקום אחר אבל כשהכתיבה והנתינה במקום אחד אין צריך לכתוב שניהם בפירוש הילכך אשה זו מותרת לינשא בגט זה והמעגנה עתיד ליתן את הדין והמגרש צריך להכריז עליו לפי שעבר על החרם שלא להוציא לעז על הגט ואם הוא אנוס על פי חכמים שאומרים שצריכה גט אחר הרי זה פטור ואם אחר שיתברר לו על פי מורה הוראה שאשה זו מגורשת והגט כשר וישוב ככלב שב על קיאו ראוי ליסרו ולהענישו כפי ראות ב"ד:

ג **כללא** דהאי דינא אם רוב קורין אותו ראובן הגר ומיעוט ראובן אלפנדרי או שוה בשוה הגט כשר אבל אם מיעוטא קורין לו ראובן הגר ורובא ראובן אלפנדרי הגט פסול לדעת הרמב"ם ז"ל ולדעת הרא"ש ז"ל וקצת פוסקים הגט כשר ואם רובא קורין אותו ראובן פורטוגיש ומיעוטא ראובן הגר מסתברא לי דהגט כשר בדיעבד דאין כאן שינוי השם דפורטוגיש הוא שם המחוז ואיפשר שהוא גר וממלכות פורטוגאל ואומר אני שהרמב"ם ז"ל מודה בזה שהוא כשר. והרשב"א ז"ל כתב בתשובה שאין שם אבי האיש ואבי האשה מעכבין בגט ונהי נמי דאם שינה פסול אבל בנ"ד איני רואה שום שינוי כיון שהוא ואביו שניהם מומרים שפיר מיקרי גר ויפה עשה שלא הזכיר שם אביו שאם היה מזכיר שמו של מומרות אין ראוי להזכירו ושם רשעים ירקב ואם מזכיר השם שהיה לאביו ביהדותו הוי כשנוי השם הילכך ראובן הגר עדיף טפי ושאר השמות והכינויים בכלל וכל שום וחניכא הוו: הנל"ד כתבתי:

תשובה שעז

א **שאלת** ממני אם מותר להציע אנטע של עור בבית הכנסת ביום הכפורים דמה לי מנעל מה לי לעמוד על העור כיון שהוא קשה ומגין:

ב **תשובה** שאלו מלפני מהר"ר ישראל ז"ל מהו לעמוד על גבי כרים וכסתות של עור בי"ה ומתוך התשובה נראה דרכין היו ואפ"ה השיב דהמיקל לצורך לא הפסיד והמחמיר תבא עליו ברכה. ואני אומר כי אין כאן בית מיחוש אפילו שהם קשים מהראיה שהביא הוא ז"ל יש ללמוד דלא אסרו אלא בשל עור כשהוא רך ונעול ברגלו וראיה קצת שכתב באור זרוע ונראה דמותר לצאת במנעל קרוע ושיעור הקריעה איני יודע ומסתמא אינו ר"ל קרוע למטה בכף הרגל אלא קרוע למעלה וכיון דשרי מנעל קרוע כל שכן לעמוד ע"ג כלי עור דשרי ע"כ. וכיון שהוא עומד יחף דומה שפיר למלאכי השרת כדאיתא במדרש ובמנעל גזרו לא במצע דהני עינויין בר מאכילה ושתייה מדרבנן נינהו. ואף על גב דילפינן להו מקראי אסמכתא בעלמא הוא וכן כתבו בתוספות. והיינו דשיילינן בגמרא הני ה' עינויין כנגד מי ולא שיילינן מנא לן כי אורחיה דתלמודא בכל דוכתא וכן נראה הסכמת הר"ן ז"ל אלא שהרמב"ם ז"ל כתב שהם מן התורה וצריך לומר לפי זה שהכתוב מסרן לחכמים והם הקלו בהן מה שראוי והתירו כל מה שאינו נעשה לתענוג. ואפילו לפי שיטתו ז"ל דהוי מן התורה מ"מ מקרא דוהוא הולך יח"ף ילפינן לה והכא יחף הוא ועליו מרגישין שפיר היחפות ואפילו מה שתחת כפות רגליו כיון שאינו נעול ברגלו ואינו ניטל עמו וזה ברור הוא. הנלד"כ:

תשובה שעח

א *__שאלת__ ממני אודיעך דעתי במעשה שהיה בש"ץ שרגיל להתפלל שחרית בר"ה ורבו רגיל להתפלל מוסף ובשנה הזאת קם רבו להתפלל שחרית והוא יצא מבית הכנסת באומרו מה עולה נמצא בידי בשנה הזאת לביישני ורבו אומר שזלזל בכבודו ביציאתו מב"ה מפני שקם הוא להתפלל ונידה אותו ולא די זה אלא שהכריז עליו ועתה יורה המורה אם הנדוי חל ואת"ל שחל מי ומי חייבים לנהוג בו נדוי ואם היה בר הכרזה או לא: עוד שלא נדה אותו ביום שיצא אלא אחר כך כשרצה להיות ש"צ בקהל אחר נידה אותו כדי שלא יהיה ש"ץ:

ב **תשובה** איברא דאיכא קצת זלזול לרב בזה שהרי הקניטו שלא רצה לשמוע תפלתו ויצא ומה לי הקניטו בדברים ומה לי הקניטו ביציאתו מב"ה. מ"מ לכתחלה לא היה ראוי לנדותו כיון שאין הזלזול מבורר כל כך דמצי למימר לא בשביל כך יצאתי מב"ה אבל

מ"מ כיון שנידהו בדיעבד נדויו נדוי וכן יש ללמוד מתשובת רבינו מאיר ז"ל וז"ל ומיהו אחר שנדית על תנאי אין לומר אדרבה שאם כדבריך שקראך חצוף נדויך נדוי בדיעבד אחרי שאתה רבו נהי דבתחלה לא הייתי מייצץ לנדותו כדפרישת מ"מ בדיעבד נדויך נדוי אם כדבריך ואם לא חרפך כדבריו אז אינו נדוי עכ"ל. וכתב דבריו מהרר"י קולון ז"ל שורש ק"ע. ומעתה אתה דן ק"ו אם בנדוי על תנאי לא היה מייעץ לנדותו כ"ש נדוי בלא תנאי כיון שלא היה הזלזול מבורר. תדע שכן הוא שהרי לא רצה לנדותו בשעת הזלזול משמע דלא היה ראוי לנדותו ובשעה שרצה להיות ש"צ בקהל אחר לא היה חייב נדוי אע"פ שלא היה מתפלל מדעת רבו. ומ"מ מודה אני שכיון שנדהו בדיעבד נדויו נדוי ובלבד שיאמר שמפני כבודו נדהו והבו דלא לוסיף עלה להכריז עליו בב"ה ובשוקים זה ודאי שלא כדין עשה הרב נדוי שמענו אבל הכרזה לא שמענו היה לו לחוש לכבוד תלמידו דתנן יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך והיה לו לקרבו כאשר כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות ת"ת ולנדותו בינו לבין עצמו ולא לבזותו ועתיד הוא ליתן את הדין עליו ולפי דעתי עבר משום ולפני עור לא תתן מכשול כההיא דמכה בנו הגדול דלאו כולהו אינשי יכולין לסבול בזיון כזה כ"ש לדעתו ולדעת מקצת משכילים דאין בזה זלזול שיתחייב עליו נדוי וכ"ש דפקר טפי: הילכך לא טוב עשה בתוך עמיו לנדותו וכ"ש להכריז עליו ותיתי לי שלא נדיתי אדם לכבודי מימי ואצ"ל חבר או תלמיד ואני נזהר בזה לפי שבשעת הכעס אין אדם מבחין אי זה כבודו ואי זה מוראו וקרא כתיב אוררך ארור ומשמע ממילא הוא ארור וכן כתב הרמב"ם ז"ל סוף הלכות ת"ת וכן היה דרך החסידים הראשונים וכו'. ואני לא מפני חסידות שיש בי אני נזהר אלא מחמת יראת העונש ואע"פ שכתב הרב ז"ל אבל ת"ח שבזהו או חרפו אדם בפרהסיא אסור לו למחול על כבודו וכו' מ"מ נ"ד אעפ"י שהיה ברבים מ"מ אין הכל יודעים שיציאתו מב"ה הוי זלזול הילכך כצנעא דמי וטוב היה למחול אבל כיון שנדהו חייב התלמוד לנהוג נדוי. וכתב הראב"ד ז"ל לא אמרו שינהוג אותם דברים אלא במנודה לב"ד או מנודה מחמת עבירה אבל ת"ח שנדה לכבודו או מנודה לעיר אחרת שאינו מנודה לכל אינו אסור בדיני המנודה אלא שבני אדם מתרחקים ממנו כדי לביישו אבל אבלות אין עליו דאין אבלות לחצאין ע"כ:

ומ"מ אם התלמיד לא חשש לנדוי הרב אפקורתא הוא ויכול לנדותו לכתחלה על זה:

ג **ולענין** מי ומי חייבין לנהוג בו נדוי תניא פרק ואלו מגלחין מנודה לרב מנודה לתלמיד מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב ואמרינן עלה אמר רב הונא ת"ח שנדה לכבודו נדויו נדוי דתניא מנודה לרב מנודה לתלמיד מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב לרב הוא דאינו מנודה הא לכ"ע מנודה למאי אילימא למילי דשמיא והא כתיב אין חכמה ואין עצה ואין

תבונה לנגד ה' אלא לכבוד עצמו וק"ל עליה כיון דמנודה לתלמיד הוי מנודה לכ"ע כ"ש מי שהוא מנודה לרב דהוי מנודה לכ"ע וא"כ מאי איריא לתלמיד לכ"ע מנודה והכי ה"ל למתני מנודה לרב מנודה לכל העולם מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב. ויותר קשה מזה שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו הרב שנדה לכבודו כל תלמידיו חייבין לנהוג נדוי במנודה אבל תלמיד שנדה לכבוד עצמו אין הרב חייב לנהוג בו נדוי אבל כל העם חייבין לנהוג בו נדוי עד כאן. וכן כתב נמקי יוסף [מנודה לרב] מנודה לתלמיד מנודה הוא לכל תלמידיו ע"כ. ומשמע לכל תלמידיו הוא מנודה אבל לשאר העם אינו מנודה וא"כ קשה וכי גרע כחו מכח תלמידו. וכדי לתרץ זה אני אומר כי הרב שנדה לכבודו הדבר ברור שהעם חייבין לנהוג בו נדוי אבל הגדולים מהרב המנדה אין חייבין לנהוג בו נדוי. ודמיא הא להך בבא דתניא בהדי הך מנודה בעירו מנודה לעיר אחרת מנודה בעיר אחרת אינו מנודה לעירו ופרישו לה ז"ל ודוקא לעירו אינו מנודה הא לעיירות אחרות מנודה ודוקא בדהנהו שוו לדידה אבל דעדיפה מינה לא הכא נמי מנודה לרב מנודה לכל השוין לרב ומנודה לתלמיד אפילו שיהיה גדול מרבו ומשום הכי נקט תנא מנודה לרב מנודה לתלמיד אפילו שיהיה גדול מרבו וכ"ש לשאר עלמא אבל לגדולים מהרב ולא למדו ממנו אינו מנודה כלל כיון שנדהו לכבודו ואין הגדולים ממנו חייבין לנהוג בו נדוי. וזהו שכתב הרב ז"ל כל תלמידיו כלומר אפילו גדולים ממנו אבל אחריני שהם גדולים ממנו אין חייבין ולא אתי למעוטי שאר עלמא דפשיטא דחייבין לנהוג בו נדוי כיון שהם חייבין בכבודו:

ד **כללא** דמלתא הרב שנדה לכבודו כל תלמידיו אפילו כמשה רבינו חייבין לנהוג בו נדוי וכן השוין לו בחכמה אעפ"י שלא למדו ממנו אבל הגדולים מהרב המנדה ולא למדו ממנו אין חייבין לנהוג בו נדוי במנודה ואם נדהו משום עבירה הרי הוא מנודה לכל העולם ואפילו לנשיא. הנל"ד כתבתי:

תשובה שעט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו חוב על שמעון בשטר בערכאותיהם ולוי ערב קבלן וראובן תובע את לוי מכח הערבות ולוי טוען כבר פרעך שמעון ומה שאומר שלא פרעך קנוניא אתם עושים על נכסי יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** אם השטר יש בו נאמנות אפילו שבועה אינו חייב אבל אם אין בו נאמנות כסתם שטרות העולים בערכאותיהם צריך לראות אם טוען לוי שמא פרעך שמעון הדבר ברור דאין נשבעין על טענת שמא ואם טען אני יודע בודאי שפרעך שמעון נשבע ראובן שלא נפרע משטר זה וגובה מלוי הערב ואע"ג דאין נשבעין על טענת שמא מ"מ יכול

להחרים חרם סתם על כל מי שלוקח ממון חבירו שלא כדין וחרם זה מתקנת הגאונים הוא וחוזר לוי הערב ותובע משמעון מה שפרע עליו. והוי יודע שהערבות בערכאותיהם לא יחול אלא בשעת מתן מעות שהרי אין להם קנין ואינם חשובים ב"ד לענין שאם אמר להם הניחוהו ואני ערב לכם הואיל ואין לו הנאה במה שהאמינוהו אם כן במה נשתעבד ואעפ"י שבדיניהם בדבור בעלמא משתעבד מ"מ הבו דלא לוסיף עלה שהרי לא הכשירו שטרות העולים בערכאותיהם אלא א"כ כתוב בהם בפנינו מנה ודכותה הערבות לא יחול אלא א"כ מנה בפני הערב דהיינו מתן מעות. זהו דין תורה אבל כבר נהגו לגבות בכל שטר העולה בערכאותיהם אעפ"י שאין בו התנאים שהזכירו רז"ל משום דידם תקיפה על עצמם ואומרים כיון שהודה שיצא ערב למה לא יתחייב אלא שאתם מפקירים הממון מדעתכם ואין זה כתוב בתורה ותו דדינא דמלכותא דינא. הנלד"כ:

תשובה שפ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שהיו מחזרין לקנות סחורה מעכו"ם והתנו ביניהם שכל מי שיקנה אותו יתן חלק לחבירו וקנו מהם ושוב קנה אותם ראובן ואין רוצה לתת חלק לשמעון יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם ראובן כיון שאינם שותפין ולא הטילו לכיס הקנין לאו כלום הוא דקנין דברים בעלמא שהרי הסחורה אינה ביד ראובן שיוכל להקנותה בקנין ודבר ברור הוא. וכן מצאתי בהדיא שכתב בעל העטור ז"ל וז"ל ותרי תגרי דאתנו בהדי הדדי בקנין כי זבינא האי זבינא ליהוי בשותפות ביננא ואזל חד וזבין לית לאידך למיבעי מידי דקנין דברים הוא עד כאן. ולית תקנתא להאי מלתא אלא דיטילו תרווייהו לכיס ויגביהו את הכיס או ע"י שבועה וכופין אותו לקיים שבועתו. והוי יודע דאי איכא מנהג במדינה להשתתף אפילו ע"י דבור הוי שיתוף וכן המנהג בזאת המדינה שאחד עומד לקנות סחורה ובא חבירו ואומר בינינו וחולק עמו וכך אנו דנין בכל פעם כי המנהג ענין גדול בדיני ממונות: הנלד"כ:

תשובה שפא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו שטר חוב על שמעון ומכרו ליהודה במסירה בלא כתיבה והלך יהודה וגבה משמעון החוב ועתה חוזר בו ראובן לפי שלא היה שם כתיבה ומסירה יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** אם ידע ראובן שגבה יהודה השטר משמעון ושתק שוב אינו יכול לחזור בו דהויא לה מחילה ואם לא ידע ראובן בשעה שגבה יהודה משמעון החוב חוזר וגובה חובו משמעון ואומר לו למה נתת חובי ליהודה אעפ"י שהיה בידו השטר כיון שלא קנה אותו בכתיבה ומסירה כדין ואין לך פושע גדול מזה. וחוזר שמעון על יהודה ואין יכול להוציא ממנו לפי שכבר זכה ובא לרשותו לא מפקינן מיניה ומפסיד שמעון מאי דביני ביני משום דפשע. והראיה דגרסינן בפרק איזהו נשך אתמר המוכר פירות דקל לחבירו וכו' ומודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה: הא קמן דאפילו שלא היה הקנין קנין דאין אדם מוכר דבר שלא בא לעולם מ"מ כיון שזכה בהם והגיעו לידו לא מפקינן מיניה אף בנ"ד נמי לא שנא: ועיין בפסקי הרא"ש ז"ל ותמצא שהעלה כן בשם ר"ת ז"ל וכתב עלה אבל אם לא ידע המוכר מגביית החוב חוזר וגובה מב"ח משום דאמר ליה לא היה לך לתת חובי עד שהיית יודע שקנה ממני כדין קנין השטרות עכ"ל. ומדכתב חוזר וגובה מב"ח משמע שהלוקח זכה במה שגבה וה"ה אם קנה מטבע בחליפין וזכה בהם לא מפקינן מיניה אע"ג דקי"ל אין מטבע נקנה בחליפין: ואם טען שמעון שטר כתיבה הביא לי ואבד נשבע ונפטר: אבל אם אמר יהודה שטר מכירה היה לי ואבד אין כאן עסק שבועה דכל טענה שאינה מחייבת ממון אין נשבעין עליה דהא אפילו יודה יהודה שלא היה שם שטר מכירה אין מחייבין אותו כלום כיון שכבר זכה וכדכתיבנא. ואי לפטור את שמעון לא מצינו שיועיל שבועתו של יהודה לפטור את שמעון. וגדולה מזו אני אומר שאפילו היה שם עד אחד שמעיד שהיה שם שטר מכירה אין יהודה מצטרף עמו דה"ל נוגע בעדות דלא ניחא ליה דליהוי ליה לשמעון תרעומת עליה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל שצריך לדקדק בעדות שלא יהיה לו בו שום תועלת אפילו בדרך רחוקה ונשבע ראובן להכחיש את העד וגובה חובו משמעון: וא"ת כיון שראובן מודה שמכרו לו במסירה מי גרע מכתב ידו שאם שלח ראובן כתב ידו לשמעון שיתן חובו ליהודה ונתנו לו נפטר שמעון: הא לא קשיא דבשלמא התם כבר גלה בדעתו שעשאו שליח לקבל המעות. ומה שכותבין שטר הרשאה אינו אלא כדי שיוכל להוציא ממנו בעל כרחו. אבל בנ"ד לא גלה בדעתו שעשה אותו שליח אלא בקנין הקנה לו והקנין נעשה כתקון חז"ל:

ג **ולענין** מה ששאלת ראובן שעשה שליח את שמעון להביא לו מעות מלוי ולא נתן בידו לא שטר שליחות ולא כתב ידו והלך שמעון אצל לוי ואמר ראובן עשה אותי שליח להביא לו מעותיו והאמינו לוי ונתן לו המעות ונאבדו בדרך חייב לוי לפרוע לראובן אע"ג דמודה ראובן שעשאו שליח דמצי למימר כיון שלא נתתי בידו לא שטר ולא כתב ידי הכי קאמינא גברא מהימנא הוא אם תרצה תשלח על ידו דע"כ לא פליגי רבה ורב חסדא אלא

בשליח שעשאו בעדים בלא הרשאה אי הוי שליח אי לא דרב חסדא אמר הוי שליח ורבה אמר לא הוי שליח ופסקו הפוסקים שאנחנו רגילים לסמוך עליהם כרב חסדא ורבי יוחנן ורבי אלעזר דסברי הכי: אבל שליח שעשאו בינו לבין עצמו לכ"ע לא הוי שליח: ואי כשהמשלח אומר שלא עשאו שליח צריכא למימר אלא ודאי אפילו כשמודה שעשאו שליח אינו כלום. וא"ת דבהלכות גזילה פ"ז כתב הרמב"ם ז"ל אלא א"כ עשה השליח בעדים ובהלכות שלוחין ושותפין פ"א כתב ראובן שכתב לשמעון ואמר לו מנה שיש לי בידך וכו' משמע דהוי שליח אפי' שלא בעדים הא לא קשיא דהכי שדרו ממתיבתא מכח מנהג התגרים ומנהגא כי האי מנהגא הוא. וא"ת כיון דשליח בעדים הוי שליח היכי פסקינן כשמואל דאמר אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדים חתימי עלה. הא נמי לא קשיא דלא מסהדי סהדי אלא שזהו דיוקני של פלוני אבל אשליחות גופא לא מסהדי וברור הוא. וא"ת שהרי כתב הטור סימן קכ"א וז"ל או שבא אחד ללוה או לנפקד ואמר פלוני עשאני שליח להביא מעותיו והאמינו ומסר לו הממון והשליח אומר נאנסו או מסרתי ללוה והמלוה אומר לא עשיתיו שליח ולא קבלתים נשבע השליח וכו' משמע שאם הודה המלוה שעשאו שליח נפטר הלוה. לא קשיא דה"ק לא עשיתיו שליח בעדים תדע שהרי כתב בסמוך וישבע המלוה שבועה חמורה שלא קבלם ויגבה חובו: ואם איתא לשבע נמי שלא עשאו שליח. ומיהו אם טען שליח בעדים היה הרי זה נשבע שלא עשאו שליח בעדים תדע דשליח בלא עדים אעפ"י שהודה שעשאו שליח לאו כלום הוא דהא אמר שמואל אין משלחין בדיוקני והתם ודאי מודה שמסר לו הדיוקני להביא לו המעות דהא פירוש דיוקני שני קנים כגון שלוקחים קנה א' וחותכין אותו לשנים ונותן אחד לנפקד ואמר לו מי שיביא לך זה העץ השייך לזה שלח לו המעות שבידך ואע"פ שיש בו פירושים אחרים מ"מ בהא לא פליגי ומיהו יש לדחות דהכא במאי עסקינן בטוען שלא שלחו אלא שנפל ממנו הדיוקני וזה מצאו: הנל"ד כתבתי:

תשובה שפב

א **מעשה** היה באחד ששדך אשה ושלח לה מתנות ותכשיטין ואח"כ נתבטלו השידוכין ועמדה ונתקדשה לאחר והראשון הוציא עליה קול שקדשה והעדים הלכו למדינת הים אי חיישינן לה להצריכה גט או לא:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה והעלתי דמצרים אתרא דמסבלי והדר מקדשי הוא ולא חיישינן לקדושין כלל ומהאי טעמא יש תקנה קדומה שלא יקדשו אלא בשעת הנשואין ופשטה תקנה זו ואעפ"י שאנו נותנין רשות לאחד או לשנים לקדש בזמן שיש

שם סבה מן הסבות לא מפני כך ישתנה המנהג ואפילו מיעוטא מקדשי והדר מסבלי לא הוי וגם אין זה לעבור על התקנה שלא יקדשו אלא ברשות ב"ד כיון שראו ב"ד לתת רשות לאחד או לשנים לא מפני זה נתבטלה התקנה ולא המנהג. הילכך אתרין מסבלי והדר מקדשי הוא ולא חיישינן לסבלונות כלל ולא כל כמיניה לומר שקדשה בפני עדים והלכו להם. ואי משום קלא לאו כלום הוא שהרי לא נתחזק בב"ד וזה האויב מפני שנתקדשה לאחר מפיק ליה לקלא ולא חיישינן לה ולא מצריכינן לה גיטא כלל ואפילו רצה לגרש אין שומעין לו שלא לאסור אותה לכהונה דאין כאן בית מיחוש כלל: וז"ל הרשב"א ז"ל ומיעוטא דמקדשי והדר מסבלי דחוששין דוקא בשיש שם מיעוט שעושין כן ברגילות אכל היכא דלעתים מקדשין במקרה ואח"כ מסבלין אפילו מיעוט לא מיקרי ובמקומות שלנו שאין עושין כן אלא מחמת מקרה שמתחדש אין חוששין לסבלונות כלל ומעשים בכל יום ואין חוששין להם עכ"ל: והרי זה כמו שכתבנו. והוי יודע דאפילו היה הקול שנתחזק בבית דין לאו כלום הוא דקי"ל דלא חיישינן לקלא לבתר נשואין וה"ה לקלא דלבתר אירוסין והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שפג

א **שאלת** ממני אודיעך מנהג המדינה בגביית הכתובה:

ב **תשובה** ד' מיני ממון יש לאשה והם נכסי מלוג והם הנכסים שלא שמאתן עליו או שנפלו לה ירושה אחר שנשאת ונכסים אלו נוטלתן כמות שהן אם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה שאין לבעל בהם אלא אכילת פירות ואם נגנבו או נאבדו אינו משלם כלום ואם לקחם ואכלם או מכרם הרי הוא בהם כשאר בעלי חובות ובנכסים אלו לא נשתנה דינן מדינא דתלמודא ואיפשר דטעמא דלא חדשו בו מנהג משום דלאו כל נשי אית להו נ"מ ובמלתא דלא שכיחא שבקוה אדינא. עוד יש לאשה ממון שני והם הנכסים שמכנסת אותם לבעל ושמאתן עליו ובכלל ממון זה מוהר בתוליה שנהגו שיתן לה הבעל כפי מה שיתפשרו ומכנסת אותו לבעל בכלל הנדוניא וכן מתנות שנותן לה בעודה ארוסה הכל בכלל ונקראו נכסי צאן ברזל שהם חזקים וקיימים לה כצאן ברזל ודין התלמוד באלו שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו וכן אם נגנבו או אבדו חייב באחריותן אבל המנהג באלו שאם נגנבו או אבדו חייב לשלם או שאין עושין מלאכתן הראשונה אבל אם עושין מלאכתן הראשונה נוטלתן בשומתן הראשונה אפילו שפחתו הרבה. וא"ת מנהג זה אינו ישר שהרי היא מפסדת הרבה מנכסי נדוניתה. וי"ל דכנגד זה הנהיגו שיפרע הבעל מה שאבד או נגנב או בלה עד שאינו עושה מלאכתו הראשונה

לפי שומתו הראשונה שהוא תוספת שליש שכן נהגו להוסיף שליש על שומת שוויין גם כי הוא נותן לה מהר בתחלה ופורע לה תוספת לבסוף: וא"ת למאי נפקא מינה שמקבל אחריות. י"ל לענין אבידה וגניבה ולענין לשלם מה שבלה אבל מה שהוא בעין נוטלת בשומתן הראשונה אם פחתו או הותירו זהו המנהג והרי הוא בהם כדין ב"ח שאם יש לו מעות פורע מעות ואם אין לו מעות לא כייפינן ליה למכור ולהביא מעות אלא פורע מטלטלין כפי אשר ישומו ג' שמאין שומת מי שרוצה למכור בבית ולא מטרחינן לה ללכת למקום השווקים למכור המטלטלין וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה והטעם שלא תנעול דלת בפני לווין וכן באשה בעצמה שהרי בנכסים אלו כבעל חוב היא וכן לענין אם לא נמצאו לו נכסים כדי כתובה והחובות שיש עליו חולקת עם בעלי החוב כדין שאר בעלי חובות. ומ"מ בנכסים אלו אע"פ שכן הוא המנהג ראיתי כמה רמאים שנותנין עיניהם בגרושין ובזמן שרואה שהחלוק או המלבוש הגיע לאחרית תשמישו וחושש שמא יקרע לגמרי ולא יעשה מלאכתו הראשונה מניח אותו בקופסא וקונה לה אחרים וכשיביא לגרשה נותן לה הכליות אשר גנז בשומתן הראשונה ובכיוצא בזה אני שם אותם כפי מה ששוין עתה או אני עושה פשרה לפי שנתברר אצלי שלא היה המנהג על כיוצא בזה ואם היו מפרשים לאשה דבר זה בשעת הנשואין לא היתה מסכמת כלל וכן ראוי לכל דיין לעשות להפר מחשבות ערומים ואין בזה שינוי מנהג כלל אלא להעמיד האמת והמשפט. עוד יש לאשה ממון ג' והוא מנה מאתים ותוספת ובאלו אמרינן קולי כתובה שנו כאן לפי שלא הוציאה כלום ולכן אינה חולקת עם בעלי חובין אלא אם יש שם עזבון כנגד כל החובות נוטלת ואם לא הפסידה. וכן אע"פ שיש לו מעות בעין אין כופין אותו ליתן מעות אלא נותן לה אפילו סובין כפי מה שישומו ג' וכן כתבו התוספות בשם ר"ת ז"ל וכן נהגו ומהאי טעמא נמי נ"ל שאין צריך שומת הבית דין אלא כפי מה ששוה בשוק וכן הוא המנהג ג"כ. עוד יש לאשה ממון ד' והיא המתנות שנתן לה או המלבושים שקנה לה. המנהג הפשוט בזה שאם היא אלמנה שמין לה אפי' מה שעליה. ואם היא גרושה אין שמין מה שעליה מבגדי חול אבל בגדי שבת וי"ט שמין לה ואצ"ל כלי כסף וכלי זהב ואבנים טובות ומרגליות הכל שמין שלא נתנן לה אלא להתנאות בהם ולהתקשט בהם ויפה נהגו בזה כדי שלא ידקדק אדם עם אשתו ויתן לה מלבושים לפי כבוד ותכשיטין להתנאות בהם כיון שהוא יודע שאם תבוא לידי גביית כתובה ישומו לה הכל ואין לב"ח באלו המתנות כלום אלא גובה אותם בכתובתה והבו דלא לוסיף עלה שהרי עיקר הדין אם ב"ח גובה מבגדי אשתו של שבת ושל י"ט תלוי במחלוקת וזו כיון שמת בעלה ובאת לגבות כתובתה היא קודמת בהן ואין לב"ח בהם כלום ואפילו תפס

הב"ח מוציאין מידו וכ"ש אם הם מופקדים ביד שליש ונותנין אותם לאשה בכתובתה לפי שהם כעין אפתוקי לה כיון שנתנם לה וכן המנהג תדע שלא היה יכול למוכרם לכתחלה אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל ולדעת שאר המפרשים אם מכרם אינם מכורים וכן הוא דין המלכות שאין גובין ממלבושי האשה ותכשיטיה כלום אעפ"י שיהיה חייב למלכות וא"כ יש בהם דין קדימה כגון שכתב להם מטלטלי אגב מקרקעי וקדם השטר נותנים לאשה בכתובתה ואע"ג שכתבתי בתשובה אחרת דמטלטלי דמתנה מוקמינן להו אדינא דתלמודא ואית בהו דין טריפה שאני הכא שגם היא בעלת חוב אלא שהוא מאוחר וכיון דאית בהו כמה לטיבותא חדא שהם מתנה ואיכא כמה דפסקו דאין ב"ח גובה מהם ותו דמנהג המלכות כך הוא. ותו דגם היא בעלת חוב וגובה אותם בכתובתה ואם אין שם נכסים יפסיד ב"ח:

ג **כללא** דמלתא דכל המלבושין והתכשיטין שקנה לה אחר שנשאה שמין אותה בכתובתה והיא קודמת בהם לכל בעלי חובות אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל ודין נכסים אלו כדין נכסי צ"ב שהרי גם הרב ז"ל השוה אותם פרק שלישי מהלכות מכירה וז"ל בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל או מטלטלין שנתן לה משלו אעפ"י שאינו רשאי אם עבר ומכר או נתן קנו הלקוחות ע"כ. והאחרונים חולקין עליו ואומרים שאפילו בדיעבד אין ממכרו ממכר והאשה מוציאה מיד הלקוחות והביאו ראיה מן הירושלמי הילכך הבו דלא לוסיף עלה ודי לנו שישומו אותם עליה דהא טעמיה דהרמב"ם ז"ל הוא משום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים אבל היכא דמית ובאה האשה לגבות היא קודמת בהם: הנל"ד כתבתי:

תשובה שפד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שנשבעה שלא תלך לבית אביה ואמר לה בעלה דעי שאם תעבורי על השבועה ותלכי לבית אביך הפסדת כתובתיך לפי שעברת על דת. ולא התרה בה בשעה שהלכה והיא טוענת שכחתי מה שאמר לי שאם הייתי יודעת שהפסדתי כתובתי לא הייתי הולכת:

ב **תשובה** אע"ג דבכל חייבי מיתות ומלקיות בעינן התראה בשעת מעשה דאי לא מצי למימר אישתלאי הכא לא בעיא התראה בשעת מעשה אלא כיון שהתרה בה בשעת השבועה והודיעה שאם תעבר על השבועה תפסיד כתובתה הפסידה אותה ולא מציא למימר אישתלאי ואפי' בחייבי מיתות ב"ד אשכחנא כה"ג דתנן לגבי בן סורר ומורה מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו חזר וקלקל נידון בכ"ג ואינו נסקל עד שיהיו שם ג'

הראשונים שנאמר בנינו זה זהו שלקה בפניכם: ואקשינן ומתרין בפני ג' ג' למה לי בתרי סגיא ואמר אביי ה"ק מתרין בו בפני שנים ומלקין אותו בפני ג'. וכתב עלה רש"י ז"ל מתרין בו לאו משום התראה גמורה כשאר עבירות שאין לוקין עליהם אלא בהתראה דהא התראת עדים בעינן. ועוד זו ספק התראה הוא אם עובר אם לאו שלא מיד בפניהם עובר אלא בסתר ולאחר זמן הוא עושה אלא מוכיחין אותו דבעינן ויסרו אותו שלא ירגיל ואם לא שמע מלקין אותו בב"ד ע"כ. הא קמן דמלקין וסוקלין בהתראה זו אעפ"י שאינה בשעת מעשה הכא נמי לא שנא. ותו דאשה גופה משקין אותה מי המרים ע"י התראה כזו שהרי אומר לה בפני עדים אל תסתרי עם פלוני וזהו קינוי האמור בכל מקום והלכה ונסתרה ואצ"ל לה כן בשעת הסתירה ומשקה אותה שהוא לה מר ממות ומפסדת כתובתה ע"י התראה זו אף התראת עוברת על דת לא שנא. וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פכ"ד מהל' אישות וז"ל העוברת על דת צריכה התראה ועדים וכו' עברה על דת והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה הוא טוען ואומר אחר התראה עברה והיא אומרת לא עברתי כלל וכו' טעמא דאמרה לא עברתי אבל אם אמרה עברתי הפסידה כתובתה אעפ"י שלא התרה בה בשעה שעברה בפעם השנייה. ותו איכא טעמא אחרינא דנמצא מכשילו בכל פעם ותאמר שכחתי וכיון שהשכחה מצויה הוה לה לאתנוי בשעת השבועה ע"מ שלא אשכח וכיון דלא אתני איהי הפסידה אנפשה:

ג **שוב** ראיתי בתשובת רבינו מאיר בר' ברוך ז"ל שכתב כן והרי היא כתובה בכלל תשובות הרשב"א ז"ל סי' תתס"ד ע"ש: והוי יודע שאין הדברים אמורים אלא בשנשבעה מדעתה או השביעה בעלה ונתרצות אבל אם השבועה בעלה שלא מדעתה שלא תלך לבית אביה אין חייבת לקיים שבועתו ואם עברה לא הפסידה כתובתה עיין בתשובת הרשב"א ז"ל סימן תרס"ו. הנלד"כ:

תשובה שפה

א **שאלת** ממני במי שהיה בעל ברית בעשרה בטבת אם מותר לטעום כוס של ברכה:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר דמותר לפי שהוא י"ט שלו מההיא דתניא א"ר אלעזר בר' צדוק אני הייתי מבני סנאה בן בנימן וחל ט' באב בשבת ודחינוהו עד לאחר השבת והתעניו בו ולא השלמנהו מפני שי"ט שלנו היה ומעשה שחל ט' באב להיות בשבת ונדחה עד למחרתו והי' רבינו יעב"ץ בעל ברית והתפלל מנחה בעוד היום גדול ורחץ ולא השלים תעניתו לפי שי"ט שלו היה: וליכא למידחי דרחיצה לבד התיר אבל לא אכילה ושתייה מדקאמר ולא השלים תעניתו. ובברייתא נמי תני ולא השלמנהו משמע שלא

נהגו בו תענית כלל אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלא דמי דהתם אחר חצות היה ובנ"ד רגילין לעשות המצוה בבוקר משום זריזין מקדימין למצות ומסתברא לי דאפילו אם שהו את המילה אחר חצות אינו מותר לאכול ולשתות דבשלמא התם ט' באב דחוי היה ולפיכך הקלו בו אחר חצות ולא השלימוהו אבל אחד מד' צומות שחל בזמנו אינו מותר להקל בו אע"פ שהוא י"ט שלו וכן דקדקתי מלשון הריא"ף ז"ל שכתב וז"ל כל תענית שאין היולדת שותה בו אין מברכין על היין של ברכת המילה לפי שצריך לטעום ואם לא טעם מוציא שם שמים לבטלה ע"כ ומדקאמר שאין היולדת שותה בו ולא קאמר שאין בעל הברית שותה בו משמע שאין שום תענית ציבור שיהיה מותר לבעל המילה לשתות אבל היולדת יש שם תענית שהיא שותה בהם דהיינו שאר תעניות חוץ מי"ה וט' באב ולענין הברכה יש חולקים ואומרים שמטעימו לתינוק דלא אתי למיסרך כיון דלאו תדיר הוא והכי עדיף מלהניח הכוס עד לערב: והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שפו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שנתעצם עם חבירו בדין ונתחייב לו שבועה וכתבו שטר מחילה וכתוב בשטר איך נתחייב לו שבועה אח"ז תבעו נתחייבת לי שבועה והלה טוען כבר מחלת לי השבועה אם חייב לישבע פעם אחרת או לא:

ב **תשובה** צריך לדעת אם היה חייב שבועה מן התורה ודאי שחייב שבועה שנשבע ואם אינו רוצה לישבע פורע מה שטוען עליו חבירו אבל אם היה חייב שבועת היסת וטען עליו כבר נשבעתי או מחלת לי השבועה אין משביעין אותו פעם אחרת דשבועה תקנתא היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ומיהו מחרימין חרם סתם מתקנת הגאונים ז"ל על כל מי שטוען על חבירו טענת שקר ומאיימין עליו הרבה ואם נתחייב לו שבועת המשנה כגון הפוגם את שטרו וחברותיה או שבועת השותפין ואמר נשבעתי מסתברא לי דמשביעין אותו דכעין דאורייתא תקנוה וה"ה אם טען מחלת לי השבועה דמשביעינן ליה והוי יודע דלא אמרינן הכי אלא כגון שאמר מחלת לי בפני פו"פ והלכו להם למדה"י אבל אם טען מחלת לי השבועה ביני לבין עצמך לאו כל כמיניה דכיון שיש עליו שטר שחייב לו שבועה אי איתא דמחל לו השבועה מקרע הוי קרע לשטרא או מעמיד עליו עדים שמחל לו ואם לא היה שם שטר ואמר מחלת לי השבועה ביני לבין עצמך נאמן ולא משביעינן ליה פעם אחרת הנראה לענ"ד כתבתי:

תשובה שפז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו חזקה מאבותיו להדליק נרות בית הכנסת בשבת כמנהג והיה רגיל להדליק נרות הרבה ועתה מטה ידו ואין יכול להדליק כפי מה שהיה רגיל ועתה בשנה זו שלח לב"ה מעט שמן כדי להדליק ולא רצו לקבלו ונתנו ההדלקה לשמעון והדליקה באותה שבת ושאלת אם הפסיד ראובן בכך חזקתו וחזקת אבותיו:

ב **תשובה** לא הפסיד ראובן חזקתו בכך דמאי הוה ליה למיעבד כיון דמטה ידו אנוס הוא והקהל לא טוב עשו שלא רצו לקבל ממנו השמן אשר שלח כי חשוב לפני הקב"ה קרבנו של עני כשל עשיר ויותר ומה איכפת ליה לקב"ה אם יהיו אלף פתילות או מאתים שפיר מתקיים באורים כבדו ה' וניחא ליה הכי טפי ממה שיגזול את בניו כדי להרבות באורה ואם ראו הקהל שלא יספיק השמן אשר שלח להתכבד בו ב"ה היה להם להשלים משל צבור ולא יביישו ובכמה מקומות אז"ל כיוצא בזה ותו דגרמו מחלוקת בזה וכמה דברים אז"ל אל ישנה אדם מפני המחלוקת כ"ש שהדין עם ראובן לשלוח שמן לנרות כפי מסת ידו ואני ראיתי בירושלם באחד שהיה חנוני ומוכר שמן והיה לו חזקת הדלקה בב"ה והדליק שבתו בשמן עכור משמרי השמן והוציאו אותו מחזקתו ומכרו הדלקתו בפני ואני השבתי על החכמים בזה ואמרו כי מתורת קנס עשו כיון שהוא עשיר ומוכר שמן למה לא כבד את השם מהשמן הזך וכבה את נרות ב"ה והודיתי לדבריהם. תידוק מינה דאי לאו משום קנס לא איבד חזקתו ובנ"ד כיון דליכא למקנסיה לא איבד חזקתו וזה פשוט הוא ואפילו הוא עני ביותר ולא היה בידו להדליק כלל לא איבד בשביל כך זכות חזקתו אלא כיצד עושין או מדליקין משל צבור או נותנין אותה לאחר ע"מ שכיהיה לו או לזרעו יכולת להדליק יחזיר לו חזקתו או מוכרין חזקת ההדלקה ונותנים לו המעות מדעתו. שוב ראיתי תשובה לרבינו מאיר במרדכי בחזקת הבתים מסכים אל מה שכתבתי עיין עלה. הנל"ד כתבתי:

תשובה שפח

א **שאלת** ממני במי שהיה בעל ברית בעשרה בטבת אם מותר לטעום כוס של ברכה:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר דמותר לפי שהוא י"ט שלו מההיא דתניא א"ר אלעזר בר' צדוק אני הייתי מבני סנאה בן בנימן וחל ט' באב בשבת ודחינוהו עד לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנהו מפני שי"ט שלנו היה ומעשה שחל ט' באב להיות בשבת ונדחה עד למחרתו והי' רבינו יעב"ץ בעל ברית והתפלל מנחה בעוד היום גדול ורחץ ולא

השלים תעניתו לפי שי"ט שלו היה: וליכא למידחי דרחיצה לבד התיר אבל לא אכילה ושתייה מדקאמר ולא השלים תעניתו. ובברייתא נמי תני ולא השלמנהו משמע שלא נהגו בו תענית כלל אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלא דמי דהתם אחר חצות היה ובנ"ד רגילין לעשות המצוה בבוקר משום זריזין מקדימין למצות ומסתברא לי דאפילו אם שהו את המילה אחר חצות אינו מותר לאכול ולשתות דבשלמא התם ט' באב דחוי היה ולפיכך הקלו בו אחר חצות ולא השלימוהו אבל אחד מד' צומות שחל בזמנו אינו מותר להקל בו אע"פ שהוא י"ט שלו וכן דקדקתי מלשון הריא"ף ז"ל שכתב וז"ל כל תענית שאין היולדת שותה בו אין מברכין על היין של ברכת המילה לפי שצריך לטעום ואם לא טעם מוציא שם שמים לבטלה ע"כ ומדקאמר שאין היולדת שותה בו ולא קאמר שאין בעל הברית שותה בו משמע שאין שום תענית ציבור שיהיה מותר לבעל המילה לשתות אבל היולדת יש שם תענית שהיא שותה בהם דהיינו שאר תעניות חוץ מי"ה וט' באב ולענין הברכה יש חולקים ואומרים שמטעימו לתינוק דלא אתי למיסרך כיון דלאו תדיר הוא והכי עדיף מלהניח הכוס עד לערב: והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שפט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהיה חייב לו עכו"ם מעות ושמעון ערב לעכו"ם והעכו"ם והערב עומדים במקום אחד וראובן במקום אחר ושמעון הערב היה תובע את העכו"ם המעות כדי להביאם לראובן שהיה מושבע על הערבות לזמן ידוע והלכו שמעון והעכו"ם אצל יהודה שהיה הולך למקום ראובן ואמרו לו אין אנו יכולין להוליך המעות של ראובן מפני סכנת הדרך אבל נתן המעות ליד מרדכי שהוא עומד ממונה ושליח של יהודה במקום לגבות מעות ואתה תתן אותם במצרים ליד ראובן ויכתוב לנו שטר מחילה באל מלכי בשם שמעון והעכו"ם וקבל עליו יהודה שאם יבוא לו כתב ממרדכי שקבל המעות שמיד יתנם לראובן ושלח מרדכי כתב איך הגיעו לידו המעות וקבלם ויהודה אינו רוצה לפרוע לראובן וראובן תובע את הערב ויהודה אומר האמת כך היו הדברים אבל לא קנו מידי יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** חייב יהודה לפרוע לראובן כיון שראובן הוא מרוצה לקיים מה שאמרו לו שמעון והעכו"ם אעפ"י שלא היה שם קנין ולא מעמד שלשתן מדין ערב בשעת מתן מעות שמשתעבד בלא קנין וכיון שאמר יהודה לשמעון ולהעכו"ם תנו המעות ליד מרדכי ואני פורע ונתנו המעות על פיו נשתעבד מדין ערב ואע"ג דקי"ל דתובע את הלוה תחלה ה"מ אם היה מרדכי במצרים אבל כיון שאינו במצרים ויהודה נתחייב ליתנם במצרים

חייב לקיים מה שאמר אעפ"י שאין שם לא קנין ולא מעמד שלשתן שכל זה היה בכלל הערבות. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה שצ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו בית בירושלים ושכר אותה לשמעון ויצא חוצה לארץ לדור ועתה חזר לירושלים ואין לו בית לדור אם יכול להוציא את שמעון מביתו:

ב **תשובה** היכא דראובן זה אנוס כגון שהוא בורח מחמת המציק ועולה לארץ ישראל לא תבעי לך דפשיטא דיכול להוציאו מההוא דנפל ביתא דמשכיר דגרסינן בפ' השואל פשיטא נפל ליה ביתא א"ל לא עדיפת מינאי וכן אם היה ראובן דר בבית העכו"ם בשכירות והוציאו ג"כ יכול להוציאו דמצי למימר ליה לא עדיפת מינאי ובנ"ד נמי היכא דלא הוי מצי לאודעי מצי למימר ליה לא עדיפת מינאי כההוא דאמרינן התם כלליה לבריה אי אפשר לאודעי ולא אודעיה איבעיא ליה לאודועיה ואי לא אמר ליה לא עדיפת מינאי אבל היכא דאיפשר לאודועיה מי מחייב לאטרוחי ולשלוח לו כתב שיבקש לו בית לפי שהוא רוצה לעלות לא"י או לא ומסתברא לי דכיון דהיה אפשר להודיעו אפילו ע"י כתב ולא הודיעו אין יכול להוציאו אלא אם אפשר שידורו שניהם מוטב ואם לאו ישאר השוכר בפנים ובעה"ב בחוץ ודכוותה כתבו היכא דנפל ביתו של משכיר בתוך זמן קבוע שידורו שניהם יחד או ישאר השוכר בפנים ובעה"ב לחוץ ואע"ג דאיכא למימר היכא דהוי תוך זמן קבוע שאני דהוי מכירה ליומיה אבל היכא דלא קבע לו זמן לא קשיא דהא כלליה לבריה דכרעיה דאבוה הוא אי הוה מצי לאודועיה ולא אודעיה איבעי ליה לאודועיה ולא מצי לאפוקיה הכא נמי לא שנא כיון דהוה מצי לאודועיה: הנל"ד כתבתי:

תשובה שצא

א **שאלת** ממני ידיד נפשי על מה שכתבתי בתשובה באחד מהשותפין שמכר חלקו מהסחורה לראובן שיכול שותפו לסלקו וחלקתי בין דבר העומד ליחלק לדבר שאינו עומד ליחלק וק"ל שראית בתשובת מהר"י קולון ז"ל דמצי לסלוקי ולא חלק כלל:

ב **תשובה** כן כתב בשורש ב' וז"ל ואם יאמר לזכות מכח שותפות דלכאורה משמע דשותף יכול לסלק הלוקח אפי' במטלטלין כדמשמע מתוך מה שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ב מהלכות שכנים וז"ל אחד מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו לאחד מסלקין את הלוקח וכו' ולא עוד אלא המוכר קרקע שלו לאחר ישראל חבירו בצד המצר שלו יכול

ליתן הדמים ללוקח ולסלקו עכ"ל. ומדהזכיר קרקע גבי בן המצר ולא הזכיר גבי אחין ושותפין אלא כתב סתם שמכר חלקו לאחר דמשמע אי זה חלק שיהיה בין יהיה קרקע בין יהיה מטלטלין משמע דלגבי שותפין אין לחלק בין קרקע למטלטלין אפ"ה וכו' עכ"ל: ואנא אמינא כי ניים ושכיב מר אמרה להא שמעתתא דהרב ז"ל יליף לה מהא דגרסינן פרק המקבל אמר רב יהודה האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפין חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה ורב נחמן אמר סלוקי נמי מסלקינן ליה. ואי משום דינא דבר מצרא לא מסלקינן ליה נהרדעי אמרי אפי' משום דינא דבר מצרא נמי מסלקינן ליה משום שנאמר ועשית הישר והטוב בעיני ה' ע"כ בגמרא. ואיפסיקא הלכתא כנהרדעי. ורש"י ז"ל מפרש לה במחזיק בקרקע לפרוע טיסקא למלך ורבינו מפרש בקונה קרקע מא' מן השותפין או מן האחין ולא איירי במטלטלין כלל חדא דהא האי מאן דאחזיק קאמר וחזקה לא שייכא אלא בקרקעות. ותו דעלה אמרי נהרדעי אפי' משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה כלומר אם לא יהיו אחין ולא שותפין אלא אינש דעלמא מסלק ליה משום דינא דבר מצרא ודינא דבר מצרא לא שייך במטלטלין דאפי' בבתים איכא פלוגתא דרבוותא אי אית בהו דינא דבר מצרא ותו שהרב ז"ל עצמו נתן טעם כדי שלא יכנס זר ביניהם וזה הלשון לא שייך אלא בקרקע ומה שלא כתב אחד מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו בקרקע משום דארישא סמיך האחין או השותפין שבאו לחלוק את השדה וכו' ומה שכתב ולא עוד אלא המוכר קרקע שלו וכו' אתא לאשמעינן דכל קרקע במשמע ואפי' בתים הילכך הדבר ברור דלא איירי הרב ז"ל בשותפין במטלטלין. וגם ר"י קולון ז"ל דלכאורה משמע אמר ולדידי אפי' לכאורה לא משמע: ואפי' לפי שטתו ז"ל לא קשיא למה שכתבתי דכיון שהסחורה היא עומדת ליחלק ויש בה דין חלוקה דדילמא איהו לא אמרה אלא בסחורה שאינה עומדת ליחלק אם מכר חבירו חלקו לא מצי לסלוקי אלא א"כ הסחורה ברשותו דמצי למימר זכתה לי רשותי אבל אם היתה הסחורה ברשות שאינה של שניהם וכ"ש אם משך אותה הלוקח לרשותו לא מצי לסלוקי: והוי יודע שאפילו יהיה דעת מהרר"י קולון ז"ל דכל שותף מצי לסלוקי את הלוקח לא צייתינן ליה שהרי ראייתו מלשון הרמב"ם ז"ל אינה ראייה כלל כדכתיבנא. הנל"ד כתבתי:

תשובה שצב

א **שאלת** ממני אודיעך בראובן ושמעון שהלוו מעות לעכו"ם ונכתב השטר בערכאותיהם בשם ראובן לבדו וגבה מקצת המעות ועתה אומר ראובן איני רוצה לטרוח אלא בשלי

בא ואכתוב לך חלקך בערכאותיהם ותגבה לעצמך ושמעון אינו רוצה לחלוק החוב יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם שמעון וכל מה שגבה או יגבה מכאן והלאה יתן חלקו לשמעון ואינו רשאי לחלוק שלא מדעת חבירו דמצי למימר מזלא דבי תרי עדיף וכ"ש בנ"ד שנכתב השטר בשם ראובן לבדו שכך היתה כוונתם תחלה לפי שראובן יותר זריז משמעון. שוב ראיתי תשובה לרבינו מאיר ז"ל וז"ל ונשאל לרבינו מאיר ז"ל על שני שותפין בחוב אחד ופרע מקצתו ורוצה הא' לעכבו ואומר לחבירו לך וקח חלקך מן העכו"ם. והשיב נ"ל דלאו כל כמיניה דאמר רבא פרק המקבל הני בי תרי דעביד עסקא בהדי הדדי ואמר ליה חד לחבריה תא ונפלוג וכו' עד ואי אמר ליה הב לי פלגא דידי ופלגא דידך אי מטי לך פסידא דדינא בהדך אמר ליה מזלא דבי תרי עדיף וכ"ש דלאו כל הימנו ולהסמיך את חבירו על קרן הצבי ושלום ע"כ. וכ"ש וק"ו בנ"ד שנכתב השטר בשם אחד מהם לסבה מן הסבות דפשיטא דלא מצי פליג מדעת חבירו. הנל"ד כתבתי:

תשובה שצג

א **מעשה** היה בא באווז נשבר רגלו למעלה מן הארכובה סמוך לה כשיעור אצבע וחזר השבר ונתרפא ולא חזר העצם למקומו אלא היה מורכב קצתו על קצתו והעצם העליון היה יורד עד סמוך למקום שיוצא צומת הגידין כשיעור אצבע או פחות והעצם התחתון היה עולה למעלה כשיעור שתי אצבעות ועלה בשר ועור סביב הבשר והובא לפני אחד מהרשומים והכשירו והבעל היה לבו נוקפו והביאו אלי ואמר לי פלוני החכם הכשירו שאלתי אותו בדק בצומת הגידין אמר לי לא בדק כלל. אמרתי אע"פ שאמרו ת"ח שאסר אין חבירו רשאי להתיר אבל ת"ח שהתיר חבירו רשאי לאסור וכן כתבו התוספות ורוב הפוסקים ז"ל אשר אנו רגילין לסמוך עליהם וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת ואמרתי האווז הזה טריפה מתלת טעמי חדא שהרי נשבר במקום צומת הגידין ולא מתכשר אלא בבדיקה כדאיתא פרק אלו טריפות וליכא למימר כי שבר זה הוא למעלה מצומת הגידין חדא כיון שאין שם אלא רוחב אצבע הדבר ברור שזהו מקום צומת הגידים דכיון דבשור הוי שיעורו י"ו אצבעות באווז שהוא עוף גדול אי אפשר שיהיה פחות מאצבע לפי אומדן השכל. ותו כי למעלה מן השבר היו הגידין לבנים וזיגי. ותו כי חתכו את הגידין קודם שהובא אלי וחזרתי ומתחתי את הגידין על הרגל והיו עולים למעלה מן השבר למראית העין. וא"ת מנא לך למנות מקום צומת הגידין מן העצם היורד למטה אימא מן העצם העולה למעלה והרי הוא למעלה מצומת הגידין וכשרה לדעת הרמב"ם ז"ל והריא"ף ז"ל

שנהגו כהם בעיר הזאת. הא ליתא כלל דטעמא הוי דילמא נפסקו הגידין או רובו של אחד מהם ואיכא למימר חודו של עצם במקום צומת הגידין פסק לרובו של א' או קלקלו והפסידו הילכך אינה ניתרת אלא בבדיקת צומת הגידין. תו איכא טעמא אחרינא דכיון שלא חזר השבר למקומו אלא הורכב זה על זה איכא למימר יוצא לחוץ היה ומשום הכי לא חזר למקומו. ושוב ראיתי שכתב כן ר"י קולון ז"ל וז"ל אלא ודאי פשיטא היכא דלא נשבר במקום צומת הגידין וחזר ונתרפא יפה שהוא מותר בלי פקפוק ודבר פשוט הוא בעיני שהוא מותר היכא שנתקשר ונתרפא יפה אמנם נלע"ד דדוקא כשחזר ונתקשר וחזר למקומו הראשון ונתחבר שבר עם שבר יחדיו ידובקו הוא דאיכא למימר אם יצא לחוץ לא היה חוזר ומתקשר כמו שפי' הפוסקים טעמו של ר"ת ז"ל אבל אם לא חזר השבר למקומו הראשון אלא שני שברי העצם שוכבים זה על זה זה נמשך למעלה וזה נמשך למטה כעין שרגילות למצוא בהרבה אגפים מעופות אע"פ שנתחברו שני העצמות הנשברים וקרם עליהם עור ובשר מ"מ אסור דשמא יצא לחוץ וכו' כדאיתא בשורש ל"ח. ותו איכא טעמא אחרינא שאעפ"י שעלה על השבר עור ובשר מ"מ למטה נשתנה מראית הבשר שעל השבר וזו ראיה שלא נתרפא יפה ויחזור ויסתור מה שנתרפא. וכן כתב בטור בשם הרשב"א ז"ל ואע"פ שהם דברו לענין נשבר העצם במקום צומת הגידין מ"מ איכא למילף מינה להיכא שנשבר העצם ולא ידעינן אם יצא לחוץ או לא שאם נשתנה צורת הבשר יש ראיה שלא נתרפא יפה ואיכא למיחש שמא יצא העצם לחוץ ומשום הכי לא נתרפא יפה. והיכא דאיכא תרתי לריעותא בנ"ד שלא חזר השבר למקומו ונשתנה מראית הבשר ודאי שהיא טריפה אפי' שנשבר למעלה מצומת הגידין וכ"ש הכא דאיכא תלת ודברים ברורים לא היה ראוי בהם אלא מפני שהורה חכם ומחזירין הוראתו מדעתו דלאו כל כמיניה למשרי לן עורבא:

ב **ולענין** מה שכתב הר"י קולון ז"ל שאם לא חזר השבר למקומו ממש שהיא טריפה מסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בזמן שהבשר משונה קצת מבחוץ או מבפנים דרגלים לדבר שלא נתרפא יפה יפה אבל אם הבשר לא נשתנה ממראיתו כלל לא מבחוץ ולא מפנים אע"פ שהעצם מורכב קצתו על קצתו כשרה דודאי נתרפא יפה דאי לא תימא הכי הרי הוא מכחיש את המוחש שהרי אנו רואין דבר זה לעין כמה בהמות ועופות ובני אדם יארע להם כזה ויחיו שנים ארוכים ואנן קי"ל דטריפה אינה חיה י"ב חדש אלא ודאי לא אמרה הרב אלא היכא שעדיין יש שינוי מראית הבשר ואם תאמר לגמרי אמרה לא צייתינן ליה לאבד ממונם של ישראל בכדי אם לא נתחבר ג"כ שינוי גוון הבשר שזה הוראה שעדיין לא נתרפא יפה יפה: ולענין שיעור צומת הגידין בעוף דבר זה לא

הוזכר בתלמוד ולא נתנו שיעור בדקה אלא סימנין ובמראיתן והם הם הסימנין של עוף שאי איפשר לתת לו שיעור באורך לפי שיש עוף קטן הרבה ויש עוף גדול ביותר ולכן אין לסמוך בהן אלא בסימני גופן. ושיעור כטדא ד' אצבעות וכן היא קבלת הגאונים והרמב"ם ז"ל וכן כתב הרשב"א ז"ל סימן ל"ו. הנל"ד כתבתי:

תשובה שצד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באלו הכהנים הבאים מארץ יון שאינם יכולין להוציא מבטא החי"ת כלל וקורין ויהונך במקום ויחונך מהו שיעלו לדוכן:

ב **תשובה** לא ידעתי מה מקום יש לשאלה זו שהרי כתבו הפוסקים העלגים שאינם מוציאין את האותיות כתיקונן כגון שקורין לאלפ"ין עיינ"ין ולעיי"נין אלפ"ין אין נושאין את כפיהם ומה לי קורין לאלפ"ין עיינ"ין ומה לי לח"תין הה"ין אדרבה הא עדיף שנמצא מחרף כשמגיע לפסוק וחכיתי לו. וא"ת דילמא לא אמרינן הכי אלא במי שהוא עלג אבל שאר העם קורין כתקנן אבל בנ"ד כולם קורין ויהונך לא קשיא דבשלמא במקומם איכא למימר האי טעמא שכולם כך הוא המבטא שלהם אבל במקומותינו שכלם קורין ויחונך הרי זה עלג ולא יעלה לדוכן אלא מלמדין אותו שיאמר ויחונך והכי אמרינן פרק יושב אמר רב אשי חיפני ובשיני לא ישא את כפיו תניא נמי הכי אין מורידין לפני התיבה לא אנשי חיפא ולא אנשי בית שאן ולא אנשי צבעונין מפני שקורין לאלפין עייניו ולעיינין אלפין ע"כ. הרי לך בהדיא כי אנשי חיפא ואנשי בית שאן כלם היו קורין כך ומשום הכי אין עולין לדוכן ובודאי כי באתרייהו היו עולין דאי לא תימא הכי לא היו יורדין לפני התיבה ולא היו נושאים את כפיהם. וכ"ת היו מביאין חזנין וכהנים ממקומות אחרים זה אינו במשמע אלא ודאי במקומות אחרים קאמר דלגבי דידהו היו עלגים אבל לבני אתרייהו לא היו עלגים וזה ברור מאד ואם למדוהו ולא למד לא יעלה כלל. הנל"ד כתבתי:

תשובה שצה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על עני הקונה חלוק והוא שמח בו כשמחת בקציר אם יברך שהחיינו לפי שראית בו סברות על מי יש לסמוך:

ב **תשובה** כבר כתבתי על זה כי דעתי הוא שצריך לברך וכן כתב הרא"ש ז"ל פרק הרואה דהכל לפי מה שהוא אדם דיש עני שהוא שמח בחלוק אחד יותר מן העשיר בכלים חשובים ומייתי ראיה ע"ש. ואין לנו להניח דבריו מפני סברת רבינו ישראל ז"ל שכתב

בתשובה שאין לברך וסמך על מה שכתב ר"י דאין מברכין על כלים חדשים אלא א"כ חשובים קצת אבל חלוק ואנפליות וכיוצא בהן לא ע"כ. והוא ז"ל סבור דכולל אמרה אפי' העניים ונמצא הרא"ש חולק עליו ואני אומר דלא משויה פלוגתא ביניהו בכדי דלא איירי ר"י ז"ל אלא בעשירים או בבינויים שאין חלוק חשוב אצלם כ"כ ולפיכך אין ראוי שיברך עליו אבל העני שנקרע חלוקו ומצא ידו לקנות אחר חדש ושמח בו כי היא כסותה לבדה למה לא יברך הילכך אפי' ר"י מודה בה. ואי משום דרגילין סתם בני אדם לחדש אותם ולא הוו מזמן לזמן לא ידעתי מהיכן לנו לחלק בין דבר הרגיל להתחדש לדבר שאין רגיל להתחדש דהא בשמחה תליא מלתא כדכתב האשרי וכן אני אומר שאם היה עשיר גדול וקנה כלים חשובים וכאין הם אצלו ואינו שמח בהם כלל שלא יברך ברכה זו דהא כלים דומיא דבית מה בית שהכל שמחים בה שהרי חוזר עליה מעורכי המלחמה אף כלים דבר שהוא שמח בו מברך עליו ואין אני רואה בזה מחלוקת בברכות כדי שנלך בו להקל שלא לברך שלא נתקנה ברכה זו אלא על השמחה. הנל"ד כתבתי:

תשובה שצו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שגירש את אשתו ע"מ שלא תנשא לשמעון והלכה ונשאת ללוי ומת לוי או גרשה אם יכול ראובן לחזור לקדשה ולגרשה בלי תנאי ויהיה מותרת לינשא לשמעון:

ב **תשובה** כבר ידעת דקי"ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין חוץ מיבמה לשוק דכתיב לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר ומחזיר גרושתו משנשאת אינה אלא בלאו שנאמר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה הילכך לכתחלה אין ראוי לקדש אשה שהיא אסורה עליו בלאו מ"מ אם עבר וקדשה תפסו הקדושין והבא עליה הוי כבא על אשת איש וכיון שגרשה אח"כ בלא תנאי מותרת לשמעון. וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה שמי שגרש ע"מ שלא תנשא לפלוני יכול להתירה ע"י שיחזור ויקדשנה ויגרשנה בלי תנאי ובנ"ד נמי אעפ"י שלכתחלה אין לעשות כן מפני שאסורה עליו מ"מ אם קדש תפסו הקדושין ונתבטל הגט הראשון וחוזר ומגרש בלי תנאי ומותרת למי שאסרה בתחלה. וא"ת למ"ד קדושין שאין מסורין לביאה לא הוו קדושין היכי תפסי קדושין בחייבי לאוין והלא אי איפשר לבוא עליה אלא באיסור. וי"ל דלא אמרינן הכי אלא באיסורי כרת דלא תפסי בה קדושין ואם קדש אחת משתי אחיות אינו יכול לבוא על אחת מהן משום ספק אחות אשה שהוא בכרת. אבל בחייבי לאוין תפסי בה קדושין אעפ"י שהוא אסור לישא אותה ופשוט הוא כך יש לתרץ לפי פרש"י ז"ל דכתב ובעלה דבעינן ראויין לביאה.

ובתוספו' פירשו קדושין שאין מסורין לביאה כלומר שאיסור הביאה ע"י קדושין והיינו היכא דקדש אחת משתי אחיות בסתם שמקודם הקדושין היתה כל א' מהן מותרת ועכשיו ע"י הקדושין נאסרו שתיהן אבל חייבי לאוין איסור הביאה לא בא ע"י הקדושין שהרי מקודם לכן נאסרו בביאה כמו אחר הקדושין ע"כ בפרק האיש מקדש. הנלד"כ:

תשובה שצז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנשא אשה וכתב כתובתה כמנהג דמשק ומכר מקצת נדוניית אשתו או משכנס ומתה אשתו בלא זרע של קיימא והוא אומר שאין ליורשי האשה אלא מחצית מה שנשאר מן הנדוניא ויורשי האשה אומרים כיון שהוא מכרם או משכנם לצורכו שיגבו אותם מחלקו יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם יורשי האשה ומה שמכר ומשכן מנכסי נדונייתה מנכין לו מחלקו. ואע"ג דהוא יורש מן הדין והם באים עליו מכח התקנה מ"מ כך היתה התקנה כי מה שבלה או מה שנאבד ממילא או מה שמכרו כדי לאכול כגון שהיו עניים אינו חייב לשלם אבל מה שלקח לצרכיו הרי היא אצלו כמלוה וחייב לשלם ולא מיבעיא לפי דעת הפוסקים שפסקו שאם מכר או משכן הבעל נכסי נדויית אשתו מה שעשה אינו עשוי והאשה מוציאה אותם מיד הלקוחות דפשיטא דאין לו בהם כלום אלא שחייב באחריותן אלא אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דפסק דלכתחלה אינו רשאי למוכרם אבל אם מכרם מכורין הנ"מ לענין שאינה יכולה להוציאם מיד הלוקח אבל הבעל חייב להחזירן לה או לקנות לה תמורתם וכיון שכן הרי כאלו הם בעין וחולקין אותם תדע שהרי אמרו בהדיא שאין האשה יכולה להפקיע תנאי זה כדי שלא תפסיד את יורשיה ואם איתא מה צריכה להפקיע תתן לו רשות למכור נכסי נדונייתה או למשכנם ונמצא התנאי מתבטל מאליו אלא ודאי אפי' נתנה לו רשות למכרם לא הועילה כלום להפסיד את יורשיה כי בעלי התקנה עשו לה חיזוק כדי שלא יתקיים באבי הבת שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו. והוי יודע שאין הדברים אמורים אלא בזמן שמכרם להסתחר בהם ע"מ להחזירם או לקנות לה תמורתם אבל אם היה עני באותה שעה ומכרם כדי להתפרנס בהם הוי כאלו אבדו לגמרי ואפי' העשיר אח"כ ומתה אשתו אין חולקין אלא מה שנשאר ואין כאן שור טבוח שהרי הכל נאבד ומה שהרויח הבעל ממון אחר הוא. וכן אם לקח אותם להסתחר בהם והעני ובשעה שמתה אשתו לא היה לו כלום אין כותבין עליו שטר חוב שהרי אין שם שיור ולא שור טבוח שיקחו היורשים הבאים מכח התקנ' שהרי לא היתה התקנה אלא בזמן שנכסי נדונייתה קיימין או הבא מכחם דאיכא שור טבוח ולא תאכל

ממנו. ומה שיש להסתפק הוא אם מכרן להסתחר בהם ונאבדה הסחורה והוא עשיר אם מחייבין אותו לשלם או מנכין לו מחלקו. ומסתברא דאין מנכין לו דמה לי שנאבדו הן עצמן ומה לי דמיהן. ואפי' אם הדבר ספק כיון שהבעל יורש מן הדין והם באין עליו מכח התקנה עליהם להביא ראיה שזה בכלל התקנה:

תשובה שצח

א **שאלה** אני חנה באתי לירושלים תוב"ב ותיכף שבאתי השבתי לאנשים ונשים שדברו עמי כדי לינשא ואמרתי להם הניחו אותי בדברים כאלה שאני עגונה מצד שנאבד הגט שלי קודם שעבר הזמן שגזר עלי אותו החכם להמתין ועל דבר זה יש לי הרבה אנשים ונשים שמעידים עלי שמיום בואי לירושלים דברתי זה הלשון ושכך יצא הקול בירושלים ואחרי שהייתי בירושלים כערך ה' שנים והחזקתי תמיד עצמי לעגונה כמו שהייתי סבורה וגם בכוונה הוצאתי את הקול כי הוצרכתי לצאת לשוק כדי לפרנס את עצמי ואם הייתי בחזקת פנויה היו מרננים עלי ולא הייתי בחזקת שימור כל כך. ספרתי דרך מקרה לפני חכם א' קצת מצרותי ואמר לי תספרי לי הענין אות באות על פי נשמתך ויהודתך ענין נתינת הגט והשבתי לו על פי נשמתי ויהודתי שכך היה הענין. בעלי הלך למרחקים להביא אתרוגים עם יהודים אחרים אחר כך חזרו אותם היהודים והביאו לי הגט הלך חכם העיר אחת וקבץ את כל הבעלי תורה שהיו לשם עם בעלי בתים ובאו לביתי ואמרו לי לקבל הגט התחלתי להיות בוכה וצועקת ואמרתי מה מצא בי בעלי עול לגרש אותי. השיב לי החכם וכל אותם שהיו לשם ואמרו לי עניה עניה זה הגט הוא לטובתך כי בעליך הלך דרך ים למרחקים ואם יטבע או ימות תהי' עגונה כל ימיך לכן קבלי אותו לטובתך וכן עשיתי אחר שקבלתי הגט גזר עלי אותו חכם שלא לינשא עד שיעברו ד' שנים שכן התנה בעליך. אחר כך נתגרשו היהודים בעונות הרבים מכל אותה המדינה ואני עמהם בגולה ונאבד הגט בגלות קודם שעברו הד' שנים ובעבור זה אני אסורה לינשא ובעבור זה בקשתי כמה פעמים את החכמים שיכתבו בעבורי ויחקרו באי זה מקום בעלי שיפטור אותי ע"כ ספרתי לפני אותו חכם פה בירושלים וחקר אותי בדברים אחרים ואמרתי לו אלה הדברים אני זוכרת שאר הדברים שכחתי כי הוא יותר מי' שנים וגם אני הייתי באותה שעה בצער ובבכיה שלא דקדקתי כ"כ ואמר לי אותו חכם יש בכאן עדים שיודעים שהיית נשואה והשבתי לו לא יצא הקול אלא ממני. אמר לי עניה עניה לפי דעתי את מותרת בדין תורתינו הקדושה לכי אל החכמים ושאלי להם כי לפי דעתי כולם יתירו אותך כי הוא דבר פשוט לכן באתי לפני כ"ת להשיב לי דין

תורתינו על פי אלו הדברים כי ה' יודע שלא שניתי אות א' כי איני מוחזקת לשקר כמו שאתם מכירים אותי זה כמה שנים וגם יש לי עדים שמעידים עלי שאני ת"ל נאמנת על כל דברי ובחזקת הכשרות אני תמיד: עכ"ל השאלה ושאלו את פי העדים אשר שמעו מפיה ונמצאו דבריהם מכוונים עם דבריה כמו שאמרה תמיד אלא ששנתה מלשון העדים כי הם העידו בשמה שהיא ספרה תמיד שקבלה גט תנאי והיא אמרה שקבלה גט סתם ואחר כך הטילו עליה התנאי דמשמעות לשונה הוא שנתן לה הגט מכל וכל אלא שאח"כ התנה עליה שלא תנשא לאחר עד ד' שנים כמנהג אשכנזים. עוד שאלוה למה שנית דבריך מדברי העדים. השיבה ח"ו לא שניתי אלא לזה הגט אני קורא גט תנאי וכי אינו גט תנאי וכי הייתי מותרת לינשא מיד איני יודע באי זה לשון יקרא זה הגט כל זמן שלא הייתי מותרת לינשא אני קורא לו גט תנאי והשביעוה על כל הכתוב לעיל בנקיטת חפץ: ונפל מחלוקת בין חכמי ירושלים אם אשה זו מותרת לינשא או לא ובאת האשה אצלנו אחוה דעי גם אני כי המתיר לא רצה להתיר עד שיסכימו עמו שלשה חכמים רשומים וחשובים עכ"ל:

ב **תשובה** אני איני לא רשום ולא חשוב ואעפ"י כן אני לבדי מתיר אשה זו לינשא מכמה טעמי. וראשונה אבאר אם חזקה זו שהחזיקה עצמה כמה שנים בחזקת עגונה אם היא חזקה או לא: ואומר כי חזקה זו בטעות היא ואינה חזקה דנשי לאו דינא גמירי עד דמתרמי לה חכם כדאיתא בפ"ק דקדושין ואמר לה דליכא הכא עגון. ותו דאין לך אמתלאה גדולה מזו ואפי' היודעים יטעו בזה שחשבה כי באבדן גיטה בתוך זמן התנאי נשארה עגונה וראיה מהך אתתא דקפצו עליה בני אדם שאינם מהוגנים ואמרה מקודשת אני לימים קדשה את עצמה ואמרו חכמים אם נתנה אמתלאה לדבריה נאמנת. ופירוש אמתלאה טענה הנכרת שהיא כדאי לסמוך עליה וכתבוה כל פוסקי הלכות. הילכך בנ"ד היש לך אמתלאה גדולה מזו שאמרה מפני שאבד גיטי איני יכולה לינשא ועדיפא מהך דאלו התם ודאי משקרא וע"י האמתלאה אנו אומרים דשקרא אמרה בתחלה ואלו בנ"ד קושטא אמרה בתחלה ובסוף אלא שהיתה טועה בדין. ומזה הטעם בעצמו אפילו אי הוה שייך הכא קול הרי שוברו עמו שאומרת שהיא עגונה מפני שאבד גטה אבל קושטא דמלתא דלא שייך בנ"ד קול כיון שאין שם עדים אלא על פיה והחזיקה עצמה עגונה בטעות. וכיון דברירנא דליכא הכא לא חזקה ולא קול אלא משום דשויתה אנפשה חתיכא דאיסורא הדבר ברור שהיא מותרת דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דתנן בפרק ב' דכתובות האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שהיא אשת איש ואמרה גרושה

אני אינה נאמנת ובנ"ד נמי כיון דליכא סהדי שהיא אשת איש נאמנת לומר גרושה אני וכי היכי דהיא נאמנת לומר גרושה אני נאמנת לומר אופן גירושיה. ובתוך כדי דבור אומרת עגונה אני לפי שנאבד גיטי וגם העדים אשר שמעו מפיה מעידין שלעולם היא אומרת הסבה שבשבילה היא עגונה. ואפילו לדעת האומרים שיש קצת הכחשה בין דבריה לדברי העדים מה שאינו אמת לדעתי כאשר אבאר לקמן ב"ה מ"מ בהא מודים העדים שלעולם שמעו מפיה סבת עגונה דהיינו שאבד הגט. ואפילו אם אמרה עגונה אני ולאחר זמן אמרה מפני שאבד גטי אפילו בכה"ג אני מתירה לינשא ולא מיבעיא לדעת האומרים דמשנתינו איירי אפילו לאחר כדי דבור אלא אפילו לדעת האומרים דמשנתינו בתוך כדי דבור מודו בנ"ד דבשלמא במתנינן שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני לא הוי טעמא משום אמתלאה אלא בלא טעם נמי נאמנת דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ומשום הכי בעינן תוך כדי דבור. אבל בנ"ד דהוי מטעם אמתלאה אפילו לאחר זמן אם נראה לב"ד שהטעם הוא נכון סומכים עליה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק ט' מהלכות אישות יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר ימים אמרו אמתלאה אם נראין הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלאה ולא הוחזקה מקודשת ע"כ. וכ"ת דיש חילוק בין קול לנ"ד שאמרה שהיתה אשת איש הא ליתא דהא בהך ברייתא דמייתינן לעיל אמרה מקודשת אני ולאחר ימים אמרה האמתלאה וכן כתב הר"ן ז"ל הואיל ונתנה אמתלאה לדבריה נאמנת לאחר כדי דבור ע"כ אעפ"י שכתב בסוף כתובות דלא אמרינן הפה שאסר וכו' אלא תוך כדי דבור עלה דמתני' דעשאה סימן לאחר. ועל כרחינו צריכין להודות חילוק זה דאם לא קשיא מתנינן אברייתא דתניא אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלאה לדבריה נאמנת ומעשה וכו' הוי לך בהדיא דהאמתלאה אפילו לאחר זמן תועיל אם יש בה טעם לסמוך ואני חושב שאין בזה חולק ומה שנחלקו בפירושא דמתני' אי איירי תוך כדי דבור או אחר כדי דיבור הוא מפני שדברים האחרונים מכחישים הראשונים בלא טעם ומשום הכי בעינן תוך כדי דבור לבטל דבריה הראשונים והכי מסתברא לי דבזמן דאיכא הכחשה ממש כגוונא דברייתא שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנוי' אני ולא נתנה אמתלאה בכה"ג אינה נאמנת אלא בתוך כדי דבור אבל כגוונא דמתניתין דאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת אפילו אחר כדי דבור דהוי מלתא מציעתא ומתניתין מלתא פסיקתא קתני. וכן ברייתא דקתני וחזרה משמע לאחר זמן. ומפני שאין זה מענין שאלתינו לא אאריך בו כי נ"ד הוי אמתלאה ותועיל אפילו אחר כמה זמן וכ"ש שהיא בתוך כדי דבור כפי מה שבא בשאלה והעדאת העדים. תו איכא טעמא אחרינא להקל שהרי לא החזיקה עצמה באשת

איש אלא במגורשת שאבד גיטה ובזמן שתמצא גטה הויא מגורשת אפילו לפי דעתה. הילכך כשימצא חכם שיאמר לה שהגט אינו מעכב ה"ל כאלו מצאה את גטה דמה לי שתמצא הגט ומה לי שתמצא מי שיאמר לה שאינו צריך וכיון שאין כאן חזקת איסור ודאי אלא איסור ספק בהסתלק הספק יסתלק האיסור: ותו איכא טעמא להיתר לפי דבריה שנתן לה הגט ואחרי שקבלתו גזר עליה החכם שלא תנשא עד שיעברו ד' שנים שכך התנה בעליך והרי זה הלשון מכחיש קצתו אל קצתו כי ממה שלא אמר לה בשעת נתינת הגט גם מלשון גזר עלי משמע שלא היה תנאי ממש. וממה שאמר כי כן התנה בעליך משמע שהיה תנאי גמור ולב"ד טועין לא חיישינן דאין לך מי שיש לו עסק בטיב גיטין וקדושין שאינו יודע שצריך להתנות בשעת נתינת הגט וכ"ש שקבץ חכם העיר את כל הבעלי תורה כפי מה שבא בשאלה וליכא למימר דכולהו טעו בהכי: ואם היה המעשה בארצות אלו שאין בהן מנהג היה מקום לומר תנאי גמור היה בשעת נתינת הגט כאשר העידו העדים מפיה שהיתה מספרת להם שקבלה גט תנאי ועתה מתקנת דבריה שאמר שקבלה הגט סתם גזר עליה להמתין ד' שנים אבל כיון שמנהג אשכנז הוא שלא תנשא עד ד' שנים איפשר לקיים את דבריה כי נתנו לה הגט סתם ואחר כך גזר עליה שתמתין ד' שנים כמנהג. ומה שאמר לה שכן התנה בעליך לא שהתנה ממש אלא שיתנוהו לה כפי המנהג נמצאת אשה זו מעוכבת מפני המנהג לא מפני תנאי הגט ומה לי שאבד כיון שעברו עליה ד' שנים והדבר ברור כי אין הכחשה בינה לבין העדים כי מדברי החכם שאמר לה כי כן התנה בעליך למדה היא לקרות אותו גט תנאי. תדע שלא היה שם תנאי גמור שהרי לא כפל אותו ולב"ד טועין לא חיישינן וליכא למימר תנאי גמור היה ככל תנאין והיא אינה זוכרת חדא דלא חיישינן להאי חששא כדי לעגן אותה דלא קמאי צדדו אאנפי דשריותא משום עגונא דאתתא ואנן נחוש חששות כדי לעגנה. ותו כיון דליכא סהדי שהיתה אשת איש מפיה אנו חיים ואין לנו אלא מה שאמרה היא. וא"ת כיון שהגט היה לחלוטין למה לא קרעוהו כמנהג ולדידך מי ניחא לא יהיה אלא שהיה על תנאי כלום כותבין התנאי בגט אלא מעשה ב"ד כותבין ונותנין לה פלונית נתגרשה בפנינו על תנאי כך וכך וכ"ת שכך היה התנאי שלא תתגרש בו אלא עד ד' שנים ולפיכך בעינן שיהיה הגט קיים באותה שעה א"כ מה הועילו בתקנתם אם ימות או יטבע בים הרי אין גט לאחר מיתה אלא ודאי מעכשיו היה כאשר נהגו בכל ישראל וא"כ למה לא קרעוהו. אלא טעמא הוי כי שמא היתה רוצה ללכת לעיר אחרת ותהיה בידה לראיה שנתגרשה. א"נ שאם תמצא לו נכסים תגבה כתובתה ולא תצטרך לבקש עדים שנתגרשה או שמא היתה שם סבה אחרת ולא מפני שלא נדענה נעגן את האשה כי

אדרבה גט שלם עדיף מגט קרוע אלא שכבר נהגו ומהר"ר ישראל ז"ל נתן בה שני טעמים ע"ש. ואני חדשתי בה טעם אחר והוא כי צריך לדקדק בו בכל אותם הדקדוקים שנאמרו בגיטין דאי כתב ליה בעל או דכתב ליה סופר מפומיה ואתי בעל ומערער ואמר אנא הוא דפסילנא בהני דקדוקי ולקלקלה את כוונית ומשום הכי קרעינן ליה כי היכי דלא ליתיה בעל למפסליה באחד מהני דקדוקי דלא מעכבי מן התורה ולא תנשא בו לכתחלה וכ"ש לדעת האומרים אפילו אם נשאת תצא וכיון שהבעל יודע דמיד קרעינן ליה ולא מצי תו לקלקלה הילכך גומר ומגרש לגמרי ואינו מכוין לקלקלה או אינו מגרש כלל כיון שהוא יודע דלא מצי לקלקלה ומנהג יפה הוא אבל הדבר ברור שאם לא נקרע לא בשביל כך הפסדנו: וגדולה מזו אני אומר שאפילו שהיה תנאי גמור בגט ונאבד הגט קודם הזמן מגורשת חדא שהלשון משמע בהדיא שהיה במעכשיו ולדע"כ אפילו נאבד הגט בתוך הזמן מגורשת למפרע שהרי אמרו לה כי זה הגט הוא לטובתיך כי בעליך הלך דרך ים למרחקים ואם יטבע או ימות תהיה עגונה כל ימיך ובשלמא אם היה הגט במעכשיו היינו לטובתה שאם לא יבוא תוך הזמן תהיה מגורשת למפרע. אבל לא היה הגט מעכשיו ולא לחלוטין מה היא טובתה אם ימות או יטבע בים לא תהיה מגורשת דהא בשעתא דחייל גטא דהיינו סוף הזמן כבר אינו בעולם ואין גט לאחר מיתה נמצא שאין לה בגט תועלת כלל דאם ידעינן שמת בתוך הזמן אם יש לו אחים ואין לו בנים הרי היא זקוקה ליבום ואי ידעינן דמית אחר זמן הגט בלאו הכי מותרת ואי משום דלא נפלה קמי יבם אין זו טובה כל כך. ותו דלישנא דקאמרי תהיה עגונה כל ימיך משמע שאין לו תקנה. ותו דמאן לימא לן דיש לו אחים ואין לו בנים אם לא ידענו מה היה לו נהי דמיתה לא שכיח ומותרת בהגעת זמן ממה נפשך מ"מ אם נטבע במים שאין לה סוף דרובם למיתה אינה מותרת לינשא דאין גט לאחר מיתה תדע שאם נפל במים שאין להם סוף אשתו מותרת מן התורה דהא אם נשאת לא תצא אלא דרבנן גזרו שלא תנשא לכתחלה משמע דבחזקת מת מוקמינן ליה ואין גט לאחר מיתה. הילכך הדבר ברור אצלי שלא עשו ב"ד דבר שאינו מתוקן דחזקה על חבר וכו' אלא הגט היה לחלוטין או במעכשיו וממה נפשך האשה מותרת וכ"ש דמשמע מתוך השאלה כפי מה שהגידה האשה שסדר לה החכם הנותן הגט דתרתי הוו לחלוטין ובלשון מעכשיו. וכ"ש במה שכתב החכם המתיר כי מנהג אשכנז שלא ליתן גט אלא לחלוטין ואיך איפשר שיתנו הב"ד גט בלא מעכשיו ועל תנאי זה דבר של תימה. ולב"ד טועין לא חיישינן כדאיתא ביש נוחלין וכ"ש כי חכמי האשכנזים מקפידים הרבה בענין גיטין ופשיטא דלא יצא מתחת ידם דבר בלתי מתוקן וליכא למימר דילמא הבעל לא רצה ליתן את הגט אלא בתנאי ובלא מעכשיו וכ"ת מאי

איכפת ליה דילמא מיית בתוך הזמן ונפלה קמי אחיו ויתקיים שמו בישראל. לא אמרינן הכי חדא דמנהג אשכנז מצות חליצה קודמת למצות יבום. ותו דאחזוקי אינשי לעבור או לשנות מנהג הקהלות לא מחזקינן ומנהג אבותינו תורה היא שנאמר ואל תטוש תורת אמך. ותו כי לשון מסדר הגט לא משמע הכי. ותו דלא תלינן בוקי סריקי בבי דינא: ותו דלית לן למיהדר אאומדני דלא מוכחי ולחוש לחששות רחוקות כדי לעגן את האשה אלא אדרבה אית לן למיהדר אאנפי דשריותא כאשר כתבו כל הראשונים ז"ל ומהאי טעמא לא חיישינן שמא בא וקיים תנאו ובטל את הגט. ואפילו אם היתה שם חששא היא נאמנת שלא בא ולא פייס מגו דאי בעיא אמרה פנויה אני כיון דליכא סהדי שהיתה נשואה וזה ברור מאד בעיני ולכן אני מתירה לינשא. הנל"ד כתבתי:

תשובה שצט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שקנו סחורה בשותפות והיה חייב שמעון עדיין חלק מדמיה לראובן והסחורה ביד ראובן ושלח לו שמעון מעותיו ואמר לו תן לי סחורתי שאני רוצה למוכרה ולא נתנה לו והוזלה אם חייב ראובן לפרוע הפחת לפי שטוען שהיה אנוס שלא היה יכול לצאת לפתוח החצל מפני חמת המציק שהיה זמן מגפה ב"מ:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר דפטור ראובן בכל גוונא דגרמא דממילא הוא שהרי לא הזיקו בידים וקי"ל גרמא בנזיקין פטור. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דאיכא גוונא דדמיא לדינא דגרמי וקי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי הילכך איברי הזיקיה כגון שהגיע זמן מכירת הסחורה והדבר ידוע שאם לא תמכר באותו זמן תפחת מדמיה בין מצד עצמה בין מצד שירד השער בכה"ג נ"ל שחייב ראובן לשלם כי הא דתניא הכופף קומתו של חבירו בפני הדליקה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואמרינן עלה בגמרא היכי דמי אי דמטי ליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי חיובי מחייב אלא ברוח שאינה מצויה: הא קמן דכיון שהנזק מצוי באותה שעה שנמנע ממנו הסחורה חייב: וא"ת שאני התם שעשה מעשה בקומתו של חבירו אבל היזיקא דאתי ממילא לעולם אימא לך דלא חייב לא קשיא דתנן מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור נתייאש ממנה ולא גדרה הרי זה קדש וחייב באחריותו וכתבו הריא"ף ז"ל פרק הגוזל עצים והא הכא דלא עשה מעשה אלא מפני שנתיאש ולא גדרה חייב לשלם מה שהזיק חבירו ולא מיבעיא לדעת הפוסקים דדיינין דינא דגרמי אפילו שלא עשה מעשה בממון חבירו אלא אפילו לדעת האומרים דבעיא מעשה ושאני מחיצת הכרם כיון דע"י יאוש הוא אוסר הזרעים הוי כמו מעשה

וכ"ש הכא שמעכב סחורתו של חבירו הוי מעשה. וא"ת שאני התם דמיד יעשה הנזק אלא שאינו ניכר אם הוסיף באחד ומאתים או לא שאם היה ניכר התוספת היה נאסר. י"ל דאפילו לר"י דס"ל הכי הוא בעצמו גמגם בחילוק זה מ"מ בנ"ד נמי אין הסחורה יורדת בבת אחת אלא היום מעט ולמחר מעט וכ"ש שאין לנו לסמוך על חלוקים דקים אלא כפשטה דמתניתין דמחיצת הכרם שנפרצה: הילכך בנ"ד אם ההיזק ברור אע"ג דלא עשה מעשה כמוחל שטרו של חבירו או מחיצת הכרם שנפרצה ונתיאש ולא גרדה חייב. ואי לא ברי הזיקו כגון שאין זמן ידוע למכירת הסחורה אלא שהוזלה ממילא הרי זה פטור: ומה שטען ראובן שהיה אנוס אין טענתו כלום שהרי היה יכול לתת המפתח ביד איש נאמן שיתן לו סחורתו ואין זה אונס:

ג **כללא** דמלתא היזק שאינו ניכר היכא דעבד מעשה בידים כגון מטמא טהרותיו של חבירו קנסוהו רבנן לשלם והיכא דלא עבד מעשה בידים כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך: וכל הגורם היזק לממונו של חבירו ועשה מעשה כגון השורף שטרותיו של חבירו או ע"י דבור כגון המוכר שטרו וחזר ומחלו או בשב ואל תעשה כגון שנפרצה מחיצת הכרם ושנתיאש ולא גדרה בכל אלה וכיוצא בהם שהנזק ברור ומצוי חייב לשלם כל מה שהזיק דקי"ל כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי וכל גרמא בנזיקין שאין הנזק ברור כ"כ או שהוא ברור ואינו מצוי פטור דהא חיובו משום קנסא ובמלתא דשכיחא וברירא הזיקיה קנסו רבנן והיכא דלא שכיח או דלא ברי הזיקיה לא קנסו רבנן ובנ"ד אם הגיע זמן מכירת הסחורה ואם לא תמכר עתה הדבר ידוע שתרד ותוזל ודאי חייב לשלם שזה דבר מצוי תמיד. ואם יתברר שהיה אנוס פטור שלא קנסו אלא המזיד ואם מת לא קנסו בניו אחריו. הנל"ד כתבתי:

תשובה ת

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שנשתתפו שיקח ראובן מחצית הריוח ורביע בהפסד והרויחו מנה וחזרו והפסידו חצי מנה וכשבאין לחלוק אומר ראובן אקח חצי מנה מהריוח ואפסיד שמינית מנה מן ההפסד שהוא רביע חצי מנה: ושמעון אומר אין חשבון אלא בזמן החלוקה ונסלק ההפסד או הריוח ונשאר חצי מנה נחלוק אותו. יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם שמעון כי לדעת ראובן נמצא כאלו חלקו השותפות בשעה שהרויחו המנה וחזרו ונשתתפו והפסידו חצי מנה וזה אינו שהרי לא חלקו ואפילו יאמר אני חלקתי הא קי"ל דאין שותף חולק שלא מדעת חבירו אם קבעו זמן לשותפות ואפילו לא

קבעו זמן לאו כל כמיניה לומר אני חלקתי כיון שלא הודיע הדבר לחבירו: וכתבו בשם רש"י ז"ל שאם חלק אדם שלא מדעת חבירו לא חשיבא חלוקה וכל מה שירויח בחלקו השכר לאמצע ואעפ"י שמודה חבירו שחלק יפה אפ"ה כיון דלא ניחא ליה דתהוי חלוקה לא הויא חלוקה: אבל אם הפסיד המחלק בחלוקתו איהו דאפסיד אנפשיה דחלק בלא דעת חבירו:

ג **כללא** דמלתא דאין חשבון הריוח וההפסד אלא באחרונה כשבאים לחלוק וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות שלוחין ושותפין וז"ל המתעסק שהפסיד וחזר וטרח עד שהרויח אינו יכול לומר לבעל המעות בא ונחשוב ההפסד שהפסדנו תחלה ותפסיד שני שלישי ונחשוב הריוח שהרווחנו באחרונה ותטול שליש אלא מחשב באחרונה בלבד על הריוח או על ההפסד. ואין לו אלא בריוח שהוסיף על הקרן עכ"ל. והוא מה שכתבנו ממש: וטעמא רבה איכא דאיפשר דירויחו ויפסידו כמה פעמים ואם אתה מחשב כל ריוח והפסד בפני עצמו איפשר שיטול ראובן כל הקרן ושמעון ילך בפחי נפש וקל להבין. הנל"ד כתבתי:

תשובה תא

א **שאלת** ממני ידיד נפשי אודיעך דעתי באשה יקרה שנתחייבה שבועה אם כופין אותה לישבע בב"ד או אם שולחין לה סופרי הקהל שתשבע בביתה:

ב **תשובה** גרסינן בירושלמי דסנהדרין עלה דהא דתנן כהן גדול לא דן ולא דנין אותו וימנה אנטלר כלומר שליח הגע עצמך אם יתחייב שבועה וכי אנטלר נשבע ומדלא פריך תו וימנה אנטלר ואם יתחייב שבועה ישלחו ב"ד וישביעו אותו בביתו משמע דלא משביעינן אלא בפני ב"ד ואין לך אשה יקרה יותר מכ"ג. ומזה הירושלמי למד בעל הערוך והרמב"ן וקצת מפרשים ז"ל דמצי נתבע למנות מורשה: והריא"ף ז"ל בתשובה ורבינו סעדיה והרמ"ה והרא"ש ורוב הפוסקים ז"ל הסכימו שאינו רשאי למנות שליח שלא תהא סנהדרין שומעת טענות שקר מפי התורגמן והתם משום יקרא דכה"ג שלא לבזותו. וכן הנשים היקרות לא ויתרו להן אלא לשגר להן סופרי הדיינין ולטעון בפניהם אבל לא למסור טענותיהן לאחרים ולפי שטה זו ג"כ איכא לאקשויי אמאי אין דנין כ"ג וישלחו לו סופרי הדיינין ויטעון בפניהם וידונו אותו על פי טענותיו ומדלא פריך משמע משום דהוה מצי לשנויי עלה הגע עצמך שנתחייב שבועה כלום נשבע שלא בפני ב"ד: מכל הני משמע לי שאם אמר בעל דינה שאינו רוצה אלא שתשבע בפני ב"ד כופין אותה לבוא וטעמא רבא איכא דילמא משום אימת ב"ד תודה על האמת. ועוד כי ב"ד צריכים

לאיים עליה בשעת השבועה: ומ"מ מודה אני שאם רואים ב"ד שכוונתו היא לביישה עד שתרצה אותו כדי שלא תתבייש אז משלחים לה סופרי הדיינין לביתה ומשביעין אותה. כל זה כתבתי להלכה אבל למעשה אין משביעין לשום אשה יקרה בב"ד אלא שולחין לה סופרי הדיינין ושומעין טענותיה ופוסקין הדין על פי הטענות ואם נתחייבה שבועה שולחין לה סופרי הדיינין ומשביעין אותה מפני הרמאין שלא יהא כל אחד תובע את אשה יקרה ומביא אותה לידי שבועה והיא כדי שלא תתבייש בב"ד תפסיד. ואפילו לשלוח לה סופרי הדיינים אין עושין אלא אחר שיראו ב"ד שיש ממשות בטענתו וז"ל הטור סימן צ"ו ושוקלים הדברים אם יראו רגלים לדבר מזמינים אותה ואם לא יראו פנים לדבר אין מזמינים אותה כי תואנה הוא מבקש ולא באשת איש לבד עושין כן אלא גם לבתולה היושבת בבית אביה שאין דרכה לצאת ולבוא עושין כן ע"כ. ואם בכל הנשים ככה כ"ש בנשים יקרות שאין ראוי לבזותן להביאן לב"ד: וכי היכי דשולחין להם סופרי הדיינין לשמוע טענותיהם כן שולחין אותן להשביען. גם כי הירושלמי איפשר לדחותו דהא דלא פריך דלשלחו לו סופרי הדיינין לאו משום דלא מצי לדחויי הגע עצמך שנתחייב שבועה כלום שולחין לו סופרי הדיינין להשביעו דאין הכי נמי: והא דלא פריך הכי משום דהוי זילותא לכ"ג לסדר טענותיו לפני סופרי הדיינין דבשלמא ע"י שליח ליכא זילותא והיינו דפריך וימנה אנטלר: נמצאת למד לפי שיטה זו דאפילו מדינא דתלמודא אין לבזות נשים היקרות להביאן לב"ד כלל לא לסדר טענות ולא להשביען אלא שולחין להן סופרי הדיינין לכל הדברים: אבל למנות שליח לא דלית לן למנדא מדברי הריא"ף ז"ל שדבריו דברי קבלה. הנל"כ:

תשובה תב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שאוכל ענבה אחת או פרידה של רמון אם מברך לאחריה:

ב **תשובה** בירושלמי איתא בהדיא שחייב לברך בפרק כיצד מברכין וכן פסק רבינו יונה ז"ל והתוספות נסתפקו בדבר ומלשון הרמב"ם ז"ל נראה שאין צריך לברך. והטור כתב שהרוצה לצאת ידי כולם לא יאכל אלא כשיעור ויברך ועצה טובה היא אבל לגבי הדין נ"ל דאין צריך לברך אחריה כלל. חדא כיון דאייתו בגמרא דילן הך דר' יוחנן דאכל זית מלח ובירך לפניו ולאחריו ולא תריצו לה כדתריצו בירושלמי משום דבריה שאני אלא דחקו בתירוצא דקושיין דזית גדול הוה כד שקלת ליה לגרעניתא אכתי איכא כזית בינוני. וזה התירוץ דחוק דגרסינן בירושלמי ר' יוחנן נסב זייתא ובירך לפניה ולאחריה

והוה ר' חייא בר אבא מסתכל ביה א"ל ר' יוחנן בבליא למה את מסתכל בי לית לך כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו: אית ליה ומה צריכא ליה מפני שגרעינתו ממעטתו: ולית ליה לר' יוחנן גרעינתו ממעטתו מה עבד ליה ר' יוחנן משום בריה מלתיה דר' יוחנן אמרה שכן אפילו אכל פרידא אחת של ענב או של רמון שהוא טעון ברכה לפניה ולאחריה ע"כ. ואי עובדא הכי הוה וכי ר' חייא בר אבא לא ראה אם הזית היה גדול דאפילו או שקלת לגרעניתא איכא כזית ואמאי הוה מסתכל ביה. ואי סבירא להו דפרידה אחת משום דהוי בריה בהכי הוה ניחא טפי כדמתרץ לה בתלמוד בני מערבא אלא ודאי לא ס"ל: ותו דחידוש כזה לא הוה תלמוד דידן שתיק מיניה: ותו דצריך לומר לפי שטת הירושלמי דפרידה של רמון חשיבא בריה: וא"כ היכי חשבינן גבי דברים דחשיב ולא בטילי רמוני בדן ומאי איריא רמוני בדן אפילו שאר רמונים אית בהו כמה בריות וקי"ל דבריה אינה בטלה: ותו דלפי שטתם נצטרך לומר שמי שאכל פרידה אחת של ערלה ילקה כמי שאוכל בריה של איסור שלוקה עליה בכל שהוא וכיוצא בזה לא שמענו. והרשב"א ז"ל כתב בלשון ראשון דתלמודא דידן פליגא ירושלמי ואלו אכל פרידה אחד של ענב ולית בה כזית לא מברך אחריו עד שיאכל כזית וכתב עוד וי"ל דאיתא נמי להאי ירושלמי אלא דבירושלמי סברו דר' יוחנן זית שלם אכל ולא הסיר גרעניתא ומש"ה חשיב ליה בריה אבל בגמרא סברי דלא אכל גרעניתיה אלא הסירו וזרקו והילכך לא חשיב בריה ומשום הכי איצטריך למימר דזית גדול הוה דלאחר שנפרך או שנחתך או שנימוח לא חשיב בריה בשום מקום בכל איסורין שבתורה וכן נראה שמתרצים בתוספות עכ"ל. ויש קצת דוחק שהיו חלוקים על המעשה איך היה ותו קשיא איך היה ר' יוחנן בולע הגרעין של הזית והלא יש לחוש לסכנה שהעוקץ הדק ינקוב בני מעים. ואע"פ שאיני כדאי להכריע מסתברא כלשון הראשון שהתלמוד שלנו חולק על הירושלמי מטעמי דאמרן לעיל. ומיהו הנכון מה שכתב הטור כדי לצאת מספק ברכות. הנלד"כ:

תשובה תג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהיה לו שטר חוב על שמעון והקדישו אם הוא קדוש או לא:

ב **תשובה** אינו קדוש דנהי דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט והוי כאלו מסר את השטר לגזבר מ"מ בעינן מסירה וכתיבה וליכא כתיבה. ותו דקי"ל כב"ה דאמרי שטר העומד ליגבות לאו כגבוי דמי. ראיה גמורה לדין זה דאמרינן בריש מציעא אמר רב נחמן כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש ואקשינן עלה הא אם יכול

להוציאו בדיינים הקדישו קדוש אע"ג דלא אפקיה בתמיהא והא אמר ר' יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו: ומתרצינן מי סברת במסותא מטלטלין עסקינן במסותא מקרקעי עסקינן דכי יכול להוציאו בדיינים ברשותיה קיימא. הא קמן דדוקא במקרקעי דלא מחסרי גובייגא אם הקדישו קדוש אבל מטלטלי כיון דליתנייהו ברשותיה דמחסרי גובייגא לא מצי מקדיש להו ומלוה בשטר מטלטלי נינהו. ומיהו מטלטלי דפקדון יכול להקדישו דבכל דוכתא דאיתנהי ברשותא דמאריה איתנהי וכן כתבו כל הגאונים ז"ל והכי מוכח מהך עובדא דההוא גברא דאייתי קרי לפומבדיתא דבפרק הספינה. ומיהו אם היה ש"מ הקדשו הקדש משום דדבריו כמסורין וככתובין דמו וכן כתב הרשב"א בתשובה סי' תרי"ח ומסתברא לי דאם תבעו לדין ואמר לו חמשין לית לך וחמשין אית לך והלך וקפץ והקדישם חל ההקדש על אותן החמשין דאמר הילך דכיון דמשום הכי חשבינן ליה כופר בכל ואינו חייב שבועה מן התורה משום דחשבינן להן כאלו הם גבויים כבר או פקדון אצלו והם שלו בכל מקום שהם. וכן כתב רש"י ז"ל הילך לא הוצאתים והם שלו בכל מקום שהם. ואע"ג דלא קי"ל כוותיה במה שכתב לא הוצאתים דאפילו הוציאם והביא אחרים במקומם הילך הוא מ"מ במה שכתב והם שלך בכל מקום. שהם לא פליגי עליה וכן כתבו הגאונים דכל שהם בידו והוא מזומן לתת אותם לתובע כמו שנתנם לו כבר דמי. הנל"ד כתבתי:

תשובה תד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנשבע לאשתו שלא ישא אחרת עליה ולא ילדה ועדיין לא שהתה עשר שנים ורוצה לינשא ולא רצתה ליתן לו רשות עד שכתב לה ק' זהב תוספת וכתב לה בהם שטר בביטול כל מודעי ובפסול עדי המודעות וקודם שכתב לה מוסר מודעא אפילו על פיסול העדים ונשא אשה ועתה רוצה לגרש הראשונה ורוצה ליפטר מהמאה זהב מכח המודעא. יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** חייב ראובן לפרוע המאה זהב אם רוצה לגרש את אשתו מכמה טעמי חדא שהרי בתשובה אחרת כתבתי כי לדעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל ורוב הפוסקים אם פסל עדי המודעא לבסוף הרי המודעא בטלה ואפילו הר"ן ז"ל שהקשה על דברי הרשב"א ז"ל כתב בפרק השולח בגיטין שיש לסמוך על מה שתקן הרמב"ם ז"ל ופסל עידי המודעא עדיף מכל מה שאיפשר לתקן ועיין באותה תשובה ושם העליתי שאם הוא לאוקומי ממונא ראוי לדיין שיעשה פשרה והטעם משום דמצי למימר קים לי כפלוני: והר"ן

ז"ל בעצמו כתב בפרק חזקת הבתים שאם כתב במודעא אעפ"י שאפסול עידי המודעא שהמכר בטל והמודעא קיימת ואין לו תקנה עד כאן. ואפילו אם תרצה לומר דפליגן אהדדי לא ידעינן אי זו אמר בתחלה וכ"ש אם תאמר דלא פליגן דחדא במכר וחדא בגירושין מ"מ האי מצי למימר תביא ראיה שאין זו סברת הר"ן וטול ואע"פ שאני סובר דלא מצי למימר קים לי כפלוני היכא דהוא יחיד כנגד המרובים וכ"ש בנ"ד דאתריה דמר הוא מ"מ איפשר שבעל הדין ימצא פוסקים אחרים שיסברו כדעת הר"ן ז"ל ומצי למימר קים לי כהנך ולא מציתו לאפוקי מיניה איכא טעמי אחריני בנ"ד ולכ"ע הדין עמה שהרי אין זה כשאר מודעא דעלמא דהא אי לאו דכתב לה מאה זהב לא היתה נותנת לו רשות לישא אשה וכיון שמסר מודעה נמצא התנאי בטל וצריך לגרש את אשתו השניה ועבר על שבועתו למפרע. ותו דלא משכחת הכא אונסא כלל ולא ידענא איך כתבו העדים ידענא באונסיה דהיא לא אנסה אותו לכתוב לה אלא הוא רצה לכתוב לה כדי שתתן לו רשות לישא אשה. ושאלתי את פי אחד מן העדים איך ידעת באונסיה ואמר שפעם אחרת נתנה לו רשות לישא אותה וחזרה בה אמרתי לו אין זה אונס דהוה להו להודיע לב"ד שנתנה לו רשות דמחילת תנאי כתובה לא היה צריך קנין ואין כאן אונס הילכך גובה האשה כל כתובתה ומתנתה אם רוצה לגרשה: הנל"ד כתבתי:

תשובה תה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהיה חייב לעכו"ם מנה ואמר לשמעון תן לפלוני העכו"ם כך וכך ונתן לו שמעון כאשר צוה לו ראובן ושוב כפר העכו"ם ואמר לא נתן לי שמעון אלא כך ותובע השאר מראובן ושמעון אומר נתתי לו משלם אי דמיא להך דפועלים וחנוני דנשבעים ונוטלים מבעל הבית או לא:

ב **תשובה** אם היה חייב שמעון לראובן מעות הדבר ברור שהוא נאמן בשבועה לומר עשיתי שליחותך ונתתי לו משלם וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהדיא פ"א מהלכות שלוחין ושותפין וז"ל השולח מעות שבידו ביד שלוחו ואמר הולך ממון זה לפלוני שאני חייב לו והלך ונתן לו שלא בעדים השליח אומר נתתי וכו' השליח נשבע היסת שנתן וב"ח או הפועל נשבע שלא לקח וישלם הלה לב"ח או לפועל וכו' וכן כתבה הריא"ף ז"ל בפרק הכותב. והיינו מתני' דחנוני ופועלים אלא שחדש לנו הרב ז"ל דלא שאני לן בין ב"ח לפועל דכי היכי דפועל לא פשע מדלא אמר ליה בסהדי הב ליה בב"ח נמי לא פשע כיון דלא אמר ליה בסהדי הב ליה וליכא למפטריה משבועה דהא איכא עכו"ם דקא טעין עליה טענת ודאי שלא עשה שליחותו: אבל אם בא שמעון להוציא מראובן מה שאומר

שנתן לעכו"ם כעובדא דחנוני ופועלים צ"ע אי מצי ראובן לומר קים לי כהנך רבוותא דאמרי דדוקא פועל אין מנהג לתת בסהדי אבל לפרוע חוב או להלוות מנהג הוא לפרוע בסהדי וכן כתב ראב"ן ושמעון פשע שנתן לו בלא סהדי אע"ג דלא אמר ליה הב ליה בסהדי וכ"ש בעכו"ם אשר פיהם דבר שוא וגומר ואע"ג דדעתי הוא דלא מצי למימר הכי כנגד הפוסקים אשר אנו רגילין לפסוק כהם כגון הריא"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל. מ"מ בנ"ד איכא נמי טעמא אחרינא דמצי למימר הבא ראיה שדברו הפוסקים אפילו בעכו"ם דדילמא הוי סתמו כפירושו והוי כאלו אמר בהדיא הב ליה בסהדי לפי שפיהם דבר שוא לפיכך רואה אני שיעש' הדיין פשרה ותהיה הפשר' כפי מה שהעכו"ם אמוד אם הוא אמוד ורגיל לאכול ממון של אחרים יטה הפשרה על שמעון לפי שהוא קרוב לפושע ואם העכו"ם אינו אמוד לאכול ממון אחרים יטה הפשרה על ראובן כיון דלא אמר ליה בהדיא הב ליה בסהדי. הנלד"כ:

תשובה תו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שגירש את אשתו ועשה את הסופר שליח להוליך הגט לאשתו והולכים עמו גם העדים החתומים על השטר לביתה אם צריך לומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם כיון שהוא הכותב ובפני העדים בעצמה מגרש אותה. או דילמא תקנת חכמים היא ואין לשנות בה כלום:

ב **תשובה** בעיקר הדין אם משכונה לשכונה צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם איכא פלוגתא דהא קי"ל כרבא דאמר דטעמא הוי משום דאין עדים מצויין לקיימו ורבא גופיה מצריך משכונה לשכונה. והקשו והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. ותירצו שאני בני מחוזא דניידי פירוש ואין משימין לב להכיר חתימת שכניהם לפי שלא היו משתהין בבתיהם. וכתבו התוספות בשם ר"ת ז"ל דהשתא בזמן הזה כולי עלמא כבני מחוזא נינהו דכולהו מינד ניידי וכולהו צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן כתב הרשב"א והסמ"ג לפי שאין להם בזמן הזה נחלות כימי קדם וכולהו ניידי. אבל מדברי הריא"ף ז"ל שלא כתב הא דרבא דמשכונה לשכונה נראה שהוא סובר דדוקא ממקום למקום וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל וכן העיד עליו המגיד הילכך כיון שעיקר הדין הוא מחלוקת הבו דלא לוסיף עלה: ודוקא היכא שהשליח הוא שמוליך הגט שלא בפני עידיו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לחוש לדברי ר"ת והנמשכים אחריו אבל היכא דהוי כעין נ"ד אין צריך כלל: וגדולה מזו אני אומר דאפי' ר"ת מודה בהא דכ"ע לא אמרינן אלא משום דכ"ע ניידי ואין נותנין לב להכיר חתימות שכניהם צ"ל בפני נכתב וכו' שמא

לא ימצאו עדים אבל בנ"ד שהעדים בעצמם מצויים וחתמוהו לפני ב"ד וכ"ש בזמן שהיא מתגרשת בפני עידי הגט הדבר ברור כי לדעת כ"ע אצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם. וליכא למימר דכיון שתקנו שיאמר השליח בפני וכו' אין לנו לבטל תקנתם אפילו במקום דלא צריך דהא לא היתה התקנה סתמית אלא לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכיון דתלי טעמא בהכי היכא דליכא למיחש אין צריך. תדע שהרי הוצרכו לדעת רבא שאני בני מחוזא דניידי ואם איתא דתקנה כללית היתה הוה להו לתרוצי כיון שתקנו לומר בפני נכתב וכו' משום אתרא דלא שכיחי לקיימו אף משכונה לשכונה לא חלקו אלא ודאי הכל לפי מה שהוא הענין באתרא דשכיחי לקיימו אין צריך כלל ובאתרא דלא שכיחי סהדי לקיימו צריך. וכן כתב הרמב"ן ז"ל דהאידנא ארץ ישראל כחוצה לארץ לגיטין דהא ליכא בתי דינין דקביעי ומסתברא נמי דבכל דוכתא הכל לפי מה שהוא הענין דהא אמרינן בגמרא לקמן דבבל כארץ ישראל לגיטין מכי אתי רב לבבל. ופירש רש"י ז"ל שקבע שם ישיבות ואיכא עדים מצויין לקיימו. ואמרינן נמי דרבא מצריך במחוזא אפילו באותה שכונה משום דשאני בני מחוזא דניידי אלמא הכל לפי מה שהוא ענין עד כאן: הילכך אפילו לדעת המחמירים כיון שעידי הגט מצויין ואין צריך עדים אחרים לקיימו אין השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכל שכן היכא שנתנו לה השליח בפני עידי הגט שהרי הוא מקויים ועומד בשעת נתינתו: עוד אני אומר שאם חתימת עידי הגט נכרת לאותה שהיא מתגרשת בפניהם אין השליח צריך לומר בפני נכתב וכו' שהרי הם הם עידי הקיום והם הם עידי הגירושין:

ג **כללא** דמלתא שאם אין עידי הגט עומדים לפנינו ואין אנו מכירין חתימתם וצריך אחרים שיכירו חתימתן צריך השליח לומר בפני נכתב וכו' אפילו באותה שכונה לחוש לר"ת וסייעתו ואם לא אמר נוטלו הימנה וחוזר ונותנו לה ואומר בפני נכתב וכו' ואם הלך השליח או שמת תנשא באותו גט לכתחלה ואם יבוא הבעל ויערער יתקיים הגט בחותמיו ואם לא יתקיים תצא. ואם עידי הגט לפנינו או שהם מצויין בעיר בשעת הגירושין או שמכירין ב"ד חתימתן וכ"ש אם מגרשה בפני עידי הגט כנ"ד אין השליח צ"ל בפני נכתב וכו' כיון שהוא משכונה לשכונה ולפיכך אני אומר שאם היה השליח הוא הסופר בעצמו יותר טוב הוא שלא יאמר כלום ממה שיאמר בפני נכתב וכו' דמשמע קצת שהוא לא כתבו ובשלמא מזמן שהוא צריך לאומרו אפילו שיאמר בפני נכתב והוא כתבו אין חשש כי הסדר שתקנו חכמים בכל השלוחים הוא אומר וקושטא הוא שבפניו נכתב. אבל בזמן שאין צריך לאומרו מחזי קצת כשקרא ואם אמר אני כתבתיו ובפני נחתם לא הפסיד וכן שליח דעלמא אם אמר בפני נכתב וכו' לא הפסיד אלא שיש לחוש

שמא יאמרו שזה מעכב ואם לא אמר נמצאו מעגנין את האשה שלא כדין הילכך רואה אני שלא לאומרו כיון שאין בו צורך שהרי עידיו לפנינו ואם השליח הוא אחד מהעדים וצ"ל בפני נכתב וכו' יזהר שלא יאמר בפני חתם העד ואני חתמתי משום דבעינן או כולו כקיום שטרות או כתקנתא דרבנן אלא יאמר בפני נכתב ובפני נחתם כתקנתא דרבנן ואע"ג דהוא חתמו קושטא היא דבפניו נחתם וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת: ומזה הטעם בעצמו ראיתי מי שכתב שאין ראוי לעשות שליח את הסופר שהרי הוא צריך לומר אני כתבתיו ואין זה כתקנת חכמים שאמרו שיאמר בפני נכתב וכו' הילכך אם אמר בפני נכתב כתקנת חכמים מותר לכתחלה דקושטא הוא דבפניו נכתב: ומיהו מסתברא לי דאפילו אם יאמר אני כתבתיו ובפני נחתם כשר לכתחלה דבשלמא בחתימה שייך הא דאמר רב אשי או כולו כקיום שטרות או כולו כתקנתא דרבנן אבל בכתיבה לא שייך דהא לרבא דקי"ל כוותיה לא הוה נ"ל בפני נכתב כלל כדאיתא בגמרא ורבא בדין הוא דליתני הכי אלא משום דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד וכתב עלה רש"י ז"ל דאם כן דלא אמר בפני נכתב אתי לאחלופי וכו' דמוכחא מלתא דלקיומי אתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי בחד מקיימי ע"כ ומשום הכי הצריכו לומר בפני נכתב וכו' ומה לי שיאמר בפני נכתב ומה לי שיאמר אני כתבתיו כיון שהצריכוהו להזכיר הכתיבה דלא צריכא לא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא והדבר כל כך פשוט בעיני עד שאני אומר שמי שאמר שאין ראוי לעשות שליח את הסופר לאו בר סמכא הוא. וגדולה מזו כתבו התוספות שאם אמר בפני נכתב חציו הראשון כיון שהוא עיקר הגט לא אתי לאחלופי וכל שכן אם אמר אני כתבתי כולו. הנל"ד כתבתי:

תשובה תז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על המגו דאמרינן בכולי תלמודא באי זה דרך הוא דהא ברוב טענות הטעונין משכחת בהו מגו ואני צריך כלל על איזה מגו אסמוך:

ב **תשובה** דבר זה צריך ישוב גדול ובדיקה רבה בכל התלמוד ובדברי המפרשים ז"ל אבל אכתוב לך בקוצר אותם אשר הקיפה ידיעתי ומהם תדין השאר כי השכחה מצויה וכ"ש בזקנים. א' מגו במקום עדים לא אמרינן כגון שעדים מכחישים אותו בטענותו זו לא נאמין אותו במגו דאי הוה בעי אמר טענה אחרת שלא יכחישוהו. ב' מגו להכחיש את העד לא אמרינן דלא חציף איניש לאכחושי מגו לגרוע מטענתו לא אמרינן. ג' מגו במקום אנן סהדי לא אמרינן אע"ג דליכא סהדי ממש אלא שאנו משערין כפי אומדן הדעת שמה שטוען הוא שקר: ד' מגו במקום חזקה בעיא ולא איפשיטא והוי קולא לתובע

וחומרא לנתבע. ה' מגו לאפוקי ממונא לא אמרינן. ו' מגו לאפטורי משבועה לא אמרינן. ז' מגו במקום העזה לא אמרינן: ח' מגו מטענה טובה לטענה רעה לא אמרינן. ט' מגו למפרע לא אמרינן כיון דהשתא לא מצי למימר טענה זו אעפ"י שבתחלה היה יכול לומר טענה זו לא אמרינן מגו למפרע. י' מגו בעדים לא אמרינן שאין זה יודע מה שבלב חברו לומר ומגו דאי בעו שתקי אמרינן. י"א מגו מטענה לטענ' לא אמרינן כיצד ראובן יש לו אצל שמעון מלוה בשטר ומלוה על פה ואותה שעל פה גדולה מאותה שבשטר ואמר שפרע המלוה שבשטר והודה במלוה על פה לא נאמר מגו דאי הוה בעי אמר איפכא פרעתי אותה שעל פה ואותה שבשטר עדיין הוא בידי יהיה נאמן לומר המלוה שבשטר פרעתי משום דמגו מטענה לטענה לא אמרינן עד שיהיה המגו באותה טענה עצמה. י"ב מגו אחר כדי דבור לא אמרינן אבל מגו שהוא לפרש דבריו אפילו לאחר זמן אמרינן שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה הוא אסרה והוא שרי לה. י"ג מגו דאי אמר טענה דמשוי נפשיה רשיעא לא אמרינן מגו דאי בעי אמר טענה דבעי לאשתבועי עלה לא אמרינן ואלו השתים הם בכלל מטענה טובה לטענה רעה וכן מגו מטענה דלא שכיח. חד מגו אמרינן תרי מגו לא אמרינן. י"ד מגו מענין לענין לא אמרינן כגון עני שיש לו שדה ולקט את הפיאה ואמר לפלוני עני נותנה לעני ראשון ולא אמרינן מגו דזכי לנפשיה בפיאה של אחרים זכי בפיאה דידיה לצורך פלוני עני. והירושלמי חולק בזה ואומר דזכה פלוני בהאי מגו. הנל"ד כתבתי:

תשובה תח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שלקח סחורתו של שמעון לפי שהיה ראובן קרוב למלכות והשר צוה שלא יקנה אותה סחורה זולת ראובן ונטה ראובן למות ואמר לאחיו שיעשה פשרה עם שמעון ונכנס לוי ויהודה שהיה שותף עם ראובן באותה סחורה ועשו פשרה עם שמעון בסך ידוע ונפטר ראובן לבית עולמו ובנו נתן לשמעון חלק גדול מהפשרה ותבעו לדין על השאר ואמר אם יביא כתב ידי שותפי אבי שאתן לו אני אתן כי אני חושש שמא יאמרו לי מי נתן לך רשות ליתן והלך שמעון והביא כתב ידם של יהודה וזבולון שהיו שותפי ראובן באותה סחורה איך הם מרוצים באותה פשרה והם מרשים את בנו של ראובן שיתן לשמעון מה שנשאר לו מפשרתו לפי שמעות השותפות הם תחת יד בנו של ראובן ואח"כ למדוהו טענות של שקר ואמר אתן המגיע לחלקם אבל המגיע לחלק אבי לא אתן כי שמא אבי לא רצה בפשרה זו או שמא פרע יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו וחייב בנו של ראובן לתת חלק אביו מכמה טעמי חדא כיון שהוא צוה את אחיו שיעשה פשרה עם שמעון אנן סהדי שנתרצה בפשרה דכיון דהולך למות רוצה הוא שילך זכאי ולא חייב: ותו כי כפי הנראה הפשרה היא פחות מהסחורה שלקח משמעון ולמה לא יתרצה. ותו כיון דנתן לו רוב הפשרה רגלים לדבר שנתרצה אביו או הוא בפשרה וטענת שקר למדוהו. ותו כיון דשני שותפין נתרצו בפשרה סתמא דמלתא גם הוא נתרצה שדרך השותפין להתרצות במה שיעשו שותפם כל שכן שהם הרוב. ותו דנהי דלא נתרצה בפשרה כיון שהדבר מפורסם שלקח את סחורתו ביד חזקה ושלא פרע לו כלום שהרי קרוב למיתה צוה שיעשה עמו פשרה ב"ד יורדין לנכסיו וגובין לו דמי סחורתו שהרי הבן חייב לפרוע חובת אביו או גזילת אביו מנכסי אביו ואפילו שיעלה יותר מדמי הפשרה ואפילו קנו מידו של שמעון על הפשרה כיון שהבן הוא אומר שמא לא נתרצה אבי בפשרה נתבטל הקנין וחוזר וגובה כל דמי סחורתו משלם. והנ"מ בחלק ראובן אבל בחלק יהודה וזבולן לא נתבטלה הפשרה כיון שנתרצו בה כיון שהיה שם קנין ואם לא היה שם קנין תליא בפלוגתא אי פשרה צריכה קנין או לא. ותו כיון שהוא מודה שאביו צוה את אחיו שיעשה פשרה עם שמעון הוי שלוחו ולוי ויהודה המפשרים מעידים שהודיעו הפשרה לאחיו של ראובן כיון שעשה אותו שליח שלוחו של אדם כמותו ואע"ג דלא כתב לו שטר שליחות ולא קנו מידו אין בכך כלום דאי משום דמצי למימר לאו שליח דידי את הרי הודה שעשה אותו שליח שצוה אותו שילך לעשות הפשרה. ואי משום דמצי למימר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי הרי לא עוות אלא תקן שהרי פשר בפחות מהסחורה. ואי משום דמצי למימר אבי ביטל את השליח מלתא דלא שכיח הוא כיון שלקח את סחורת שמעון והולך למות ורוצה לצאת ידי שמים ומנה את אחיו שליח ודאי לא ביטלו: חזרתי על כל צדדי ולא ראיתי טעם לפטור את בנו של ראובן מלפרוע מה שפשרו על אביו. ותו כיון שהודה בבית דין שאם יביא כתב השותפין שהם מרוצים בפשרה זו וירשוני ליתן אני אתן שוב אינו יכול לחזור דכיון שיצא מבית דין אינו חוזר וטוען דשקרא אלפוה ודברים פשוטים הם: הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תט

א **שאלת** ממנו אודיעך דעתי בראובן שקנה שפחה והוליד ממנה בן ובת ועתה רוצה להשיאה לשמעון אמרו לו תשחרר אותה ותן לה גטה כדי שתהיה מותרת לבוא בקהל אמר כבר זכיתי לה בגט שחרור קודם שבאתי עליה ע"י פלוני ושאלנו את פלוני והוציא

גט שחרור קרוע קרע ב"ד אבל אינו זוכר אם זכה לה על ידו או על ידי אחר או אם נתנו בידה אבל ברור אצלו שהיו שם אחד משני הדברים לפי שראובן רצה לקדשה ואמר לו פלוני אין קדושין תופסין בשפחה ולפיכך כתב לה הגט ואם לא שזכה לה ע"י אחר או שנתנו בידה מה הועלנו: וגם אין עדים לקיים הגט יורה המורה מה יהיה משפט האשה והבנים:

ב **תשובה** האשה ובניה כשרים לבא בקהל לפי שכבר ידעת כי עיקר הדין תלוי במחלוקת שהגאונים ז"ל סוברים שמי שבא על שפחתו הולד כשר חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וסתמא שחררה קודם שבא עליה. ואפי' לדעת הרמב"ם והאחרונים ז"ל שאומרים שאינו כשר מודים הם בנ"ד שהבנים כשרים מכמה טעמי חדא כיון שקדש אותה משמע דמהדר אכשרותא ואין רוצה לעשות בעילותיו בעילות זנות ובודאי שחררה. ותו אותו פלוני שנמצא הגט בידו משמע דחבר הוא וחזקה עליו שלא הוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. ותו שהרי הוא מעיד שזכה לה ע"י אחר או הגיע הגט לידה. וא"ת הא קי"ל אין דבר שבערוה ואין מעלין ליוחסין בפחות משנים. לא קשיא כיון שהגט יוצא מתחת ידו נאמן הוא לומר שהגיע לידה מגו דאי בעי יהביה ניהליה. וא"ת הא איכא חזקה דהעמד שפחה על חזקתה ולא נשתחררה. י"ל אדרבה איכא כנגד חזקה זו שתי חזקות חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וחזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו. ותו כיון דאיכא גיטה הורע חזקתה שהרי אפילו תימא שלא הגיע לידה מ"מ יצאתה לחירות כיון דאמר באנפי תרי הרי את לעצמך קנה עצמה ונהי שעדיין היא אסורה לבוא בקהל מ"מ הורע חזקת שפחות. ותו כיון שהגט נמצא קרוע קרע ב"ד רגלים לדבר שהגיע לידה או זכה לה ע"י אחר כאשר העיד פלוני ומשום הכי קרעוהו כאשר נהגו בגיטי נשים אבל אם כתב ליתן ולא נתן למה קרעוהו. ותו שראובן אמר שזכה לה גטה ע"י אחר יש להאמינו במגו דאי בעי יהיב לה השתא גטא דחרותא ויהיו מותרין לבוא בקהל ואעפ"י שתהיה הבת אסורה לכהונה מ"מ ליכא קפידא בהכי דלאו כ"ע נשאי ברתייהו לכהונה וזה הטעם אינו אלא סניפין בעלמא לשאר הטעמים משום דלא אמרינן מגו מטענה טובה לטענה גרועה דמשוי נפשיה רשיעא שבא על השפחה והוליד ממנה בנים ועושה את בניו עבדים ותו כיון שהגט כתוב וחתום הדבר מוכיח שיתנו לה דאין אדם מקדים הפסדא לנפשיה דאיכא למיחש שמא תמצאנו ותצא ממנו בעל כרחו אלא ודאי זכה לה ע"י אחר או נתנו לה. ותו כיון שבא להשיאה לישראל אלולי דיהיב לה גטא דחרותא לא היה מכשיל את חבירו לבוא על השפחה ולהכניס עבדים בקהל ישראל דבשלמא בניו איכא למימר דמחפי עלייהו אבל לעלמא

אין אדם חוטא ולא לו. וא"ת הא אין עדים מצויין לקיימו הא לא קשיא דקיום שטרות דרבנן. ותו דבשעה שזכה לא היו עידי הגט בעצמו מצויין לקיים חתימתן. ואני שאלתי את פי אחד מן העדים שנמצא עתה והכיר חתימתו. וליכא למימר דבלאו הני טעמי מותרים הבנים לבוא בקהל דעד כאן לא אמרינן דהבא על שפחתו הולד כמוה אלא היכא דליכא גט שחרור אבל היכא דאיכא גט שחרור אע"ג דלא הגיע לידה נהי דהיא עצמה אסורה לבוא בקהל מ"מ בניה מאן לימא לן שהם אסורין לבוא בקהל. הא ודאי ליתא דכיון דילפינן מקרא דולד השפחה כמוה דכתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה ואמרינן במכילתא להביא הרב שבא על שפחתו דמהכא יליף הרמב"ם ז"ל לחלוק על הגאונים והריא"ף ז"ל נסתפק ואזיל הכא לחומרא והכא לחומרא כדאיתא בהלכות פרק כיצד. א"כ הדין שאתה נותן לאם יש לבנים וכי היכי דהאם אסורה לבוא בקהל מפני שלא הגיע גט שחרור לידה מזה הטעם בעצמו אסורים הבנים לבוא בקהל שהרי הם כמוה וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פרק ד' מהלכות נחלות וז"ל מי שהיה לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נוהג בו מנהג בנים או שאמר בני הוא ומשוחררת היא אמו אם ת"ח הוא או אדם כשר שהוא בדוק בדקדוקי מצות הרי זה ירשנו ואעפ"כ אינו נושא בת ישראל עד שיביא ראיה שנשתחררה אמו ואח"כ ילדה שהרי הוחזקה שפחה בפנינו עד כאן. והא הכא שאעפ"י שאמר משוחררת היא אמו ועל ידי כך יצאתה לחירות אפ"ה אינו נושא בת ישראל עד שיביא ראיה. ואע"ג דעיקר טעמו ז"ל הוא משום דלגבי ירושה יש להאמינו במגו ולגבי להשיאו בת ישראל ליכא מגו מ"מ למדנו מדבריו ז"ל דהיתר הבן לבוא בקהל תלוי באם וכי היכי דמעוכבת שחרור אסורה לבוא בקהל בניה כמוה:

ג **ולענין** אם ראובן מודה שלא קדשה אלא שחררה כדי שלא יבא על השפחה אבל לביאת פנוייה לא חייש אם צריכה גט או לא. הדבר ברור שאינה צריכה גט ואפילו לדעת הגאונים דהבא על שפחתו הולד כשר דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הנ"מ מן הסתם אבל כשהוא בעצמו מודה שעשה בעילותיו בעילות זנות של פנויה נאמן על עצמו לומר שלא קדש אותה כלל. ותו דמה לו לשקר כיון שבידו לגרשה עתה וכ"ש לדעת האומרים דלא אמרינן חזקה אין אדם עושה וכו' אלא במגרש את אשתו ונתיחד עמה אבל בשפחתו לא אמרינן חזקה. תדע דלא אמרינן חזקה זו אלא במי שהולך בדרך טובים ואינו משוך לבוא ביאות אסורות אבל מי שהוא חשוד ולא קפיד אביאות אסורות הלכה לה חזקה זו. ואפי' נתיחד עם גרושתו לא אמרינן דבעל לשם קדושין וכ"ש בנ"ד שהוא אומר שעשה כל בעילותיו בעילות איסור ושלא קדשה כלל דפשיטא דאינה צריכה ממנו

גט. הילכך האשה היא גיורת גמורה ומותרת לינשא בלא גט והבנים בני ראובן לכל הדברים. הנל"ד כתבתי:

תשובה תי

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שראתה דם מחמת תשמיש וכן פעם שנייה ושלישית אם יש לה תקנה או לא לפי שקשה עליהם להתגרש לפי שיש להם בנים ואוהבים זה את זה:

ב **תשובה** איברא דגירושין קשין לאדם שהרי דוד המלך ע"ה התירו לו יחוד פנויה אע"ג שהיה יכול לגרש א' מנשיו ואמרו כל המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות וכמה דברים אז"ל על הגירושין. ותו שאם יגרש אותה וישא אחרת יהיה דעתו לעולם על אשתו וגם היא תנשא לאחר ולעולם תהיה דעתה על בעלה הראשון וכ"ש אם תתרפא דמהאי טעמא אמרינן שאינו יכול להחזירה כדי שלא יאמר אלו הייתי יודע שתתרפא לא הייתי מגרשה דומיא דמוציא את אשתו משום נדר ומהני טעמי אית לן למיהדר אאנפי דשריותא כדי שתעמוד תחת בעלה. גרסינן בפרק בתרא דנדה הרואה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושנייה ושלישית מכאן ואילך לא תשמש עד שתתגרש ותנשא לאחר נשאת לאחר וראתה דם וכו' עד שתתגרש ותנשא לאחר נשאת לאחר וראתה דם וכו' מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה כיצד בודקת וכו' ופרכינן עלה אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל הראשון אמר ליה לפי שאין כל האצבעות שוות א"ל ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי לפי שאין כל הכחות שוות ע"כ בגמרא. ופשטא משמע דמותרת לראשון ע"י בדיקה מכמה טעמי חדא דק"ו הוא השתא אם אחר שהוחזקה לאצבעות ולכחות אתה סומך על הבדיקה להתירה לג' למה לא נסמוך על הבדיקה להתירה לראשון. וכ"ת משום דכל היכא דאיפשר בתקנתא להנשא לשני ולשלישי לא נתיר אותה ע"י בדיקה הא ליתא דמשמע דתקנתא דרבנן לאו בר סמכא היא אין זה נכון דהא בכל מקום סמכינן אבדיקה דתקון רבנן ותו דסתמא דמלתא יש לפרש הקושיא הראשונה שהקשה התלמוד כמו השניה דפריך ותבדוק בביאה ראשונה של בעל שלישי פי' ולמה נתירנה בלא בדיקה והכי נמי בקושיא ראשונה ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון ולמה נתירנה לשמש לשני בלא בדיקה תבדוק עצמה קודם שהרי הוחזקה. ותו דאם היא אסורה לראשון אפילו ע"י בדיקה א"כ לבו של בעל שני ושלישי יהיה נוקפו אלא ודאי גם לראשון תהיה מותרת ע"י בדיקה אם רצתה להכניס עצמה בספק שאם תמצא שהדם מן המקור תהיה

אסורה לינשא לעולם. וכתבו התוספות בפרק התינוקת שכן משמע מן התוספתא ומן הירושלמי. וכן כתב ר"ת והרמב"ן והרשב"א והסמ"ג וריצב"א והרא"ש והטור ובעל מ"מ ורבים נמשכו לסברא זו וכן נ"ל שהיא סברת הריא"ף ז"ל שהרי גרסתו כגרסת התוספתא דגריס עד כמה מותרת לינשא עד ג' יותר מכאן לא תנשא וכו' ומדלא מהדר אאיסורא לפרש עד כמה היא אסורה אפילו בבדיקה משמע דבבדיקה שריא אפילו לראשון וכן כתבו התוספות וגם הר"ן ז"ל כתב פירוש של רש"י ז"ל והסכים בפי' האחר ומשמע דגם הריא"ף ז"ל הכי סובר. כללא דמלתא דשיטה זו היא הנכונה ועליה הסכימו רוב המפרשים אלא שיש לרש"י ז"ל שיטה אחרת דלעולם אסורה לבעלה אפי' בדקה עצמה כיון שיש לה תקנה. ע"י בעל שני ושלישי. וכתב בעל מ"מ שזו סברת הרמב"ם ז"ל וכן נראה ממה שכתב ז"ל הלכות נדה פ"ד ראתה דם כך בשלישית הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם וכן כתב בפרק כ"ה מהלכות אישות וז"ל הרי שבדקה עצמה וכו' אירע זה פעם אחר פעם ג' פעמים סמוכות זו לזו הרי זו אסורה לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה וכו' וכתב בעל מ"מ ונ"ל בדעת רבינו שהוא סבור שאין לה לעמוד עם בעלה בבדיקה שמא יבא עליה קודם בדיקה דכיון שהוחזקה אסורה היא לו וצריכה להתגרש ואינה יכולה שוב לחזור אצלו כמו שנתבאר בפכ"ה מהלכות אישות אבל ודאי אם בדקה עצמה בין ראשון לשני או בין שני לשלישי ומצאה שהדם מן הצדדין מותרת היא לראשון או לשני ואיפשר שהוא מפרש ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל ראשון דה"ק היאך מתירין אותה בלא בדיקה לינשא לאחר נצריכנה בדיקה שהרי הוחזקה בג' ביאות ואמר ליה שלא הוחזקה עדיין שאין כל האצבעות שוות ע"כ. הרי אתה רואה שאפילו לדעת הרב ז"ל אם בדקה עצמה בדיעבד ומצאה שהדם מן הצדדין מותרת לעמוד תחת בעלה. ומה שכתב בעל מ"מ שמא יבוא עליה קודם בדיקה ק"ל והלא נדה ודאי לא חששו לה כיון שיש לו פת בסלו והכא נמי כיון שהיא מותרת ע"י בדיקה לא יבא עליה בלא בדיקה. ותו אם איתא דחיישינן להכי אפי' בבעל שלישי נמי ניחוש ותהיה אסורה עליו אלא יגרשנה מיד כדי שלא יבא עליה בלא בדיקה לפיכך קרוב הדבר בעיני שאפילו לדעת הרב מותרת בבדיקה ואפילו לכתחלה. והא דקאמר אסורה לבעלה בלא בדיקה קאמר. וכתבתי זה כדי להסכימו עם דעת רוב הפוסקים. והוי יודע דאפילו לפי מה שכתב בעל מ"מ בסברת הרמב"ם ז"ל אשה זו מותרת לבעלה ע"י בדיקה לכתחלה לפי שאני שאלתי את פי האשה ואמרה לי שכל ימיה היתה משמשת בלא צער וקושי ועתה התשמיש קשה לה ויש לה ממנו צער ורגלים לדבר שמכה יש לה לא שנסמוך על זה להתירו לבוא עליה פעם ד' אלא להתירה לבדוק עצמה אפילו לדעת המחמירים דכיון

דאיכא אמתלאה תלינן להתיר ע"י בדיקה ומזה הטעם בעצמו אני אומר דסומכין בנ"ד על הבדיקה אפילו לדעת האומר דהאידנא לא סמכי אבדיקה דנהי דלא סמכינן עלה היכא דליכא רגלים אבל היכא דאיכא רגלים דאיכא מכה סומכין על הבדיקה וכ"ש שכל הפוסקים שאנו רגילין לסמוך עליהם כתבו דסמכינן על הבדיקה. הילכך הנכון למעשה בנ"ד שתפרוש מבעלה ותרפא עצמה ע"י הבקיאות ואחר שיאמרו לה שנתרפאת תבדוק עצמה ואם תמצא שהדם מן המקור אין לה תקנה ואם לא תמצא דם כלל הרי זו מותרת לבעלה ואם תמצא דם מן הצדדין בידוע שיש שם מכה ולא נתרפאת ותחזור לרפאת עצמה קודם שתבעל ואע"פ שמן הדין מותר דסמכינן אבדיקה מ"מ כדי לחוש לדברי המחמירין ותחזור ותבדוק עצמה ואם תחזור ותראה דם מן הצדדין תרפא עצמה פעם ג' ותבדוק עצמה ואם תראה דם מן הצדדין מותרת דכיון שבדקה עצמה ג' פעמים ודאי סמכינן עלה והוחזקה שדם זה מן הצדדין ומכה יש לה ומותרת לבעלה אפילו לדעת האומרים דלא סמכינן אבדיקה בדיקה כזו כ"ע מודו דסמכינן עלה. וז"ל הרשב"א ז"ל ובודאי האמת שאם רצתה להכניס עצמה בספק ולבדוק עצמה בבעל ראשון אם אוהבת אותו וחפצה לעמוד תחתיו ושלא תתגרש ודאי מותרת שאין אחר הבדיקה של חכמים בית מיחוש שנאסור אותה לראשון ונתיר אותה לשלישי שזה שאמרו תתגרש ותנשא לאחר עצה טובה הוא דשפיר הוה לה שתנשא לאחר דשמא לא תראה עם זה לפי שאין כל האצבעות שוות אבל אם אמרה רצוני להכניס עצמי על הספק ודאי הרשות בידה ובודקת ואם נמצא הדם מן הצדדין על המוך יושבת תחתיו של ראשון שודאי לא מן המקור בא אלא מן הצדדין. ומי שסובר להחמיר בבעלים הראשונים אין ממש בדבריו שכך היה אומר ר"ש ז"ל שאם יש לחוש לראשונים כ"ש לאחרון שהוחזקה ולא התירו ספק דבר שזדונו כרת בשביל שתנשא זו וכן הסכים לפרש שמועה זו הרמב"ן ז"ל. ומיהו אם ודאי מצאה טמא בבדיקתה לאחר שהוחזקה לראשון ודאי שוב אינה יכולה לינשא לשום אדם אחר שזה שאמרו כאן אין כל האצבעות שוות לא אמרו אלא כשלא בדקה עדיין דה"ל ספק ספיקא שמא מן הצדדין בא ואת"ל מן המקור בא שמא אין כל האצבעות שוות ושמא אעפ"י שרואה בשעת תשמיש של זה לא תראה בתשמישו של אחר אבל היכא דליכא אלא חדא ספיקא דשמא לא האצבעות שוות והדבר ברור שמן המקור הוא ובודאי בכה"ג אין אומרים לא כל האצבעות שוות. כך מצאתי מפורש בספר התרומה בשם הרב הגדול רבינו יצחק בר' שמואל זצ"ל וסברא נכונה היא ואמרו בספר התרומה אם יש רופא שסבור לרפאותה לעצור הדם מלבוא ע"י תשמיש טוב הדבר לנסות הרפואה לאחר פעם ראשונה ושנייה קודם שהוחזקה אבל אחר שהוחזקה פעם שלישית צ"ע

אם תוכל לסמוך על הרפואה אפילו הוא רופא מומחה בדבר זה ולשמש פעם ד' ע"כ. הילכך בנ"ד דאיכא רגלים שהרי משמשת בצער מה שלא היה לה קודם לכן קרוב בעיני שסומכת על רופא מומחה שאמר שנתרפאת ומשמשת פעם ד' ואצ"ל על ידי בדיקה ג"כ. הילכך לצאת מכל ספק תרפא עצמה ויכולה לבדוק עצמה אם רוצה ליכנס בספק ואם אינה רוצה ליכנס בספק זה דעתי נוטה שתסמוך על רופא מומחה ותבעל פעם ד' דקשין גרושין כמיתה. הנל"ד כתבתי:

תשובה תיא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שבאה ואמרה אשת איש הייתי וגרשני בעלי והתרנוה להנשא לפי שלא היו שם עדים שהיתה אשת איש ואח"כ באו עדים שהיתה נשואה או שהלכה היא למקום שיש עדים שהיתה נשואה אם היא מותרת לינשא ואת"ל שאינה מותרת לינשא נשאת ואח"כ באו עדים תצא או לא ואת"ל תצא בניה מה תהא עליהם:

ב **תשובה** תנן בכתובות בפ' האשה אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת. ואם משנשאת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא ואמר עלה אבוה דשמואל לא שנשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אעפ"י שלא נשאת. ופרכינן והא לא תצא קתני. ומשני לא תצא מהיתירה הראשון. ואמרינן בגמרא רב הושעיא מתני לה אריש רבא בר אבין מתני לה אסיפא מאן דמתני לה אריש כ"ש אסיפא דבשבויה הקלו ומאן דמתני לה אסיפא אבל אריש לא. ואמרינן לימא בדר' המנונא קא מיפלגי ומסקינן דכ"ע אית להו דרב המנונא והכא בהא קא מיפלגי מר סבר כי אתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה ומר סבר שלא בפניו נמי אינה מעיזה. הא קמן דלרב הושעיא דמתני לה אריש דאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני אם באו עדים משנשאת לא תצא ופירשה אבוה דשמואל לא נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא לא תצא מהיתירה הראשון. ולרבה בר אבין דמתני לה אסיפא דוקא משום דבשבויה הקלו אבל באשת איש אפילו אם באו עדים אחר שנשאת תצא דהא מיהו מוקי דלרב המנונא דוקא בפניו אינה מעיזה אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה. ופסק ר"ח כרבה בר אבין. וכתב הרא"ש ז"ל וכן משמע מתוך דברי הריא"ף ז"ל שכתב הך דאם משנשאת באו עדים אהך דנשביתי ולא הביא פלוגתא דאמוראי וכן כתב הר"ן ז"ל שהוא דעת הריא"ף ז"ל שהביא מתניתין כצורתה. וכתב בעל מ"מ ופסק ר"ח ז"ל כמ"ד תצא וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ובהלכות

לא נזכר זה גם רבינו לא כתבו וסמכו להם מפני שמשמעות אינה נאמנת בסתמא הוא דאף אם נשאת תצא ע"כ. ולי ק"ל עלה דרב הושעיא דאם איתא דאפילו שלא בפניו אינה מעיזה ונאמנת לומר גרשני היכי תנן במתניתין ואם יש עדים שהיא אשת איש ואמרה גרושה אני אינה נאמנת ואמאי והא אמרת דאפילו שלא בפניו אינה מעיזה. ותו דמימרא דרב המנונא בפניו משמע דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת. ותו קשה דלא שבקת בת אברהם יושבת תחת בעלה דנהי דבפני בעלה אינה מעיזה אבל תלך למקום שאין מכירין שהיא נשואה ותאמר אשת איש הייתי וגרושה אני ויתירוה לינשא ואפילו יבוא הבעל ויביא עדים שהיא אשתו תנשא לעיניו והוא צווח. הילכך מסתבר טפי למפסק כרבה בר אבין ואפילו נשאת ובאו עדים תצא. ומיהו צריך לתרץ לדרב הושעיא דאשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני סתם אם יש עדים שהיתה אשת איש או שהוחזק אשת איש אינה נאמנת דודאי מעיזה ומעיזה כיון שאינה מזכרת שם בעלה חושבת שלא יתברר הדבר ולפיכך מעיזה אבל כשאומרת בעלי פלוני גרשני אינה מעיזה דמסתפיא דילמא יתברר הדבר. ולישנא דאשה שאמרה לבעלה גרשתני לאו דוקא בפניו אלא כלומר שאומרת בעלה פלוני גרשה ואפילו שיבוא הבעל אחר שהתירוה לינשא הרי אומרת גרשתני ואע"ג דאיכא למימר דלהחזיק דבריה הראשונים אמרה הכי הא אמרינן דשלא בפניו נמי אינה מעיזה ולכולי האי לא חיישינן שתלך למקום שאין מכירין ולא תזכיר שם בעלה ויתירוה לינשא ואם יבוא בעלה תאמר גרשתני כדי להחזיק דבריה הראשונים דנשי לא גמירי כולי האי. ומ"מ הלכתא כרבה בר אבין וכדכתיבנא ואם נשאת ואחר כך באו עדים שהיתה נשואה תצא וכיון דאמרינן אם נשאת תצא ודאי דבניה מן הראשון ממזרים. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דהוי ממזר מן התורה דכיון שהיא בחזקת אשת איש על פי העדים והיא אינה נאמנת לומר גרשתני מוקמינן לה אחזקתה. תדע דהא כתב בעל מ"מ כי הריא"ף ורבינו ז"ל סמכו להם מפני שמשמעות אינה נאמנת בסתמא הוא שאף אם נשאת תצא וכיון שאינה נאמנת הדבר ברור דמוקמינן לה אחזקת אשת איש. וא"ת איך תקינו רבנן מלתא דאתי לידי תקלה להאמינה במקום דליכא סהדי דידעי שהיא נשואה דילמא למחר אתו סהדי דאמרי נשואה היתה ותצא ובניה ממזרים למפרע. י"ל דאדרבה משום חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה שאם אינו אמת שגרשה לא היתה אומרת גרושה אני כיון שיודעת שאם יבואו עדים שהיתה נשואה תצא והולד ממזר אלא שהיא סומכת כיון שהוא אמת שגרשה תמצא עדים שידעו שהיא גרושה אע"פ שיבואו עדים שהיתה נשואה. הנל"ד כתבתי:

תשובה תיב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהשכיר בית לשמעון ונהרס בו כותל וראובן טוען ששמעון הרס אותו בידים ותובע ממנו מה שפחת הבית מדמיו ושמעון טוען שנפל הכותל מאליו אם משביעין את שמעון שבועת התורה או שבועת היסת:

ב **תשובה** אם כך היה המעשה לא ידעתי מקום ספק דהא דכוותה במטלטלין נמי פטור משבועת התורה דקי"ל כופר בכל פטור דאמר קרא כי הוא זה עד שיהיה שם כפירה והודאה וכ"ש כפירות קרקעות. אלא ודאי כך היה המעשה שהודה במקצת כגון שהודה אני סתרתי מצד א' ונפל מאליו מצד אחר דאיכא הודאה במקצת וקא מיבעיא לך כיון שטוען עליו דמים הוי מודה במקצת מטלטלין או לא זו מחלוקת בין הראשונים כי הראב"ד ז"ל סובר שאם טען עליו תחזור ותבנה הכותל כאשר היה בתחלה הוי טענת קרקעות ופטור משבועה שהרי נתמעטו משבועה ואם טען עליו דמי מה שנפחת הבית הוי טענת מטלטלין וחייב שבועה מן התורה והקשו עליו ז"ל דכיון דמ"מ בדמים הוא נפטר תביעת דמים הוא אפילו לפי דבריו לפיכך פסקו שכל טענה שהיא באה מכח קרקע אעפ"י שעכשיו דמים הוא תובע ולא קרקע הרי היא כתביעת קרקע ואין נשבעין עליה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות טוען ונטען. הילכך בנ"ד נשבע שבועת היסת ונפטר ואם מכח סתירתו בצד זה נפל מצד אחר חייב לשלם דמזיק בידים הוא אלא הכא במאי עסקינן שנתברר שלא נפל מכח סתירתו כגון שהיו כותלים מרוחקין זה מזה. א"נ בשתי בתים וברור הוא. הנלד"כ:

תשובה תיג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שדר בבית של עכו"ם ויש לו בה חזקה כפי התקנה ומת העכו"ם ונפל הבית למלך והלך שמעון וקנה אותה מאת המלך ובא להוציא את ראובן וטוען תן לי מה ששוה החזקה שהפסדתני. ועוד שלא תוכל להוציאני עד שנה דהא מצרים כרך הוא ולא שכיחי בתי:

ב **תשובה** אין ממש בדברי ראובן בשתי טענותיו כי מה שטוען מענין החזקה אין החזקה שוה ממון אלא מפני התקנה והתקנה היתה כדי שלא יהא כל א' וא' הולך ומוסיף בשכירות ביתו של חבירו ומוציאין אותו העכו"ם מן הבית אשר פיהם דיבר שוא וגומר אבל לא היתה התקנה שלא יקנה היהודי בית מן העכו"ם ותו דאפילו היה החזקה ממון גמור כשאר ממונו אין זה אלא גרמא בעלמא וקי"ל גרמא בנזקין פטור ואפילו בדיני שמים פטור שאין לו להניח תועלת הנמשך לו מפני גרמת נזק חבירו וזה ברור. וליכא

למימר דהוי דינא דגרמי וקי"ל כר' מאיר דדאין דינא דגרמי דהא לא עשה מעשה בגוף הבית וכל הנך דינא דגרמי עשה מעשה כגון שורף שטרותיו של חבירו או המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו או הכופף קומתו של חבירו בפני הדליקה וכן כל דינא דגרמי כד עיינת בהו תשכח דעשה מעשה אבל בנ"ד לא עשה מעשה בממון של חבירו כל זה כתבתי אפילו העכו"ם בעצמו הוא שמכר לשמעון הבית אבל בנ"ד איכא טעמא אחרינא שהרי בשעה שמת העכו"ם ונפל הבית למלך אבד ראובן חזקתו שהרי אם היה המלך רוצה להשכירה לשמעון כלום היה יכול לומר למלך יש לי חזקה בבית או כלום היה יכול להשמט שמעון שלא לשכור הבית מפני התקנה. תדע דהא אם לקח המלך קרקעו של ראובן שירש מאבותיו מפני שלא פרע המס ומכרו לשמעון הרי הוא מכור ואין ראובן יכול להוציאו דדינא דמלכותא דינא וכ"ש בנ"ד שאם רצה המלך להוציא את ראובן מן הבית ולשוכרה לשמעון שאין יכול להוציא מכח התקנה:

ג **ולענין** מה שטען שאין יכול להוציאו עד שנה לאו כלום הוא שהרי אומר לו ראובן אני לא שכרתי לך הבית כדי להודיעך שתצא. ותו דבשלמא ישראל שקנה מישראל מצי למימר ליה לא עדיפת מגברא דאתית מחמתיה אבל ישראל הבא מכח העכו"ם יכול להוציאו מיד כי היכי דהיה יכול העכו"ם להוציאו מיד שהרי העכו"ם אין נותנין זמן ואין דנין בדין זה כלל אדרבה תמהין עלינו וכי לא יהיה שליט אדם בביתו ובנחלתו להוציא את השוכר בכל זמן שירצה והטעם שארז"ל אין מקבלין אותו שאומרים ילך וישכור במאתים ולא מפני הפסדו אפסיד אני והם אינם יודעים כי רוב תקנות חז"ל הם דרך רחמנות ותיקון הישוב ולמדו מן הכתוב דרכיה דרכי נועם וגו' ותו דשמעון זה חוזר למוכר ואומר בית שמכרת לי החזיקני בו ומיד מוציאין אותו מן הבית בדיניהם ואין בזה משום עובר על תקנת חכמים שהרי כדין תובע ואם העכו"ם מוציאין אותו איהו מאי עביד. ותו דאם שמעון דר בבית בשכר ושכרו הוא יותר משכר הבית אשר קנה אומר לו אינו בדין שאפסיד אני ואתה דר בביתו תדע שלא אמרו חכמים היכא דאיכא פסידא לבעל הבית שהרי אם הוקרו הבתים אומר לו או תן לי כפי היוקר או צא מן הבית. והוי יודע דאפילו אם אמר לו אני אעלה לך שכר כפי מה שאתה נותן מצי למימר ליה בשלי אני רוצה לדור כדי שתהיה השגחתי על ביתי ואפילו שיש לשמעון בית ודר בשלו הוי ככלליה לבריה או כנפל ביתו של משכיר דלא הוה ליה לאודועיה הכא נמי לא הוה ליה לאודועיה לצאת מבית שאינו שלו וזה ברור יותר מביעתא בכותחא אלא מפני שאמרת שנתעצם בעל הדין הוצרכתי להאריך במקום שאמרו לקצר. הנלד"כ:

תשובה תיד

א **שאלת** ממני על מעשה שאירע בשיטוליאש ראובן ושמעון היו אוכלים ושותים במסיבה ואשתו של ראובן מעוברת ונשא שמעון את הכוס ואמר לראובן אם תלד אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי בכוס של יין זה ונטל ראובן את הכוס ושתה אותו וילדה אשתו נקבה ואומר שמעון שהיא מקודשת לו ונפל מחלוקת יש אומרים צריכה גט ויש אומרים שאינה צריכה גט ורצית לדעת דעתי:

ב **תשובה** לא פירשת אם הוכר העובר או לא ולא טעם החולקים ולכן אני צריך לברר כל הספיקות. אם הטעם הוא מפני שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הדבר ברור דקי"ל כרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו בפירות דקל דעבידי דאתו כ"ש בנ"ד שאיפשר שלא תלד נקבה. הילכך הדבר ברור שאם לא הוכר העובר אין כאן בית מיחוש לכ"ע. ואפילו לא חזר בו האב אלא אחר שילדה יכול לחזור דהא אמרינן התם דאי שמיט פירות הדקל ואכיל להו לא מפקינן מיניה אבל כל עוד דלא שמיט ואכיל אע"ג שבאו לעולם מצי למיהדר ביה והכא נמי לא שנא אבל אם הוכר עוברה איכא פלוגתא ביני רבוותא דאיכא מאן דפסק דהוו קדושין והרמב"ם ז"ל מכללם ומחלוקתם תלוי בסוגיא פ' האומר בקדושין על מתני' האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי אינה מקודשת. והדבר ידוע שיש לחוש לדברי המחמירים להצריכה גט. ואם הדבר ספק אם הוכר עוברה או לא צריכה גט מספק שהרי המחמירים ס"ל שהוא מקודשת מן התורה כיון שהוכר עוברה. תדע שהרי כתב הרמב"ם ז"ל ויראה לי שצריך לחזור ולקדש אותה אחר שתולד מאביה כדי שיכניס אותה בקדושין שאין בהם דופי ע"כ. משמע דקדושין גמורים הם אלא שהם של דופי שאם היו קדושין מדרבנן הכי ה"ל למימר צריך לחזור ולקדש אותה קדושי תורה. וכן משמע בהדיא מסוגיית קדושין דמאן דפסק כר' אליעזר בן יעקב משום דמשנתו קב ונקי מדינא ממש הוא ולא מדרבנן. וכיון שיש לחוש לקדושי ודאי ה"ה לספק שלהם יש לחוש. ואע"ג שהוא ספק בדבר שיש בו מחלוקת משום חומרת אשת איש יש לחוש אפילו מן הספק. וכ"ש שאנו רגילים לפסוק כהרמב"ם ז"ל. ואם רוצים להקל בדבר מפני שהיין היה של ראובן הא לאו מלתא היא דהא אין זה גזל דמדעת ראובן נוטל שמעון כל כוס וכוס והרי היא שלו ממש וממונו לקדש בו את האשה: ואם מפני שהכוס אינו של שמעון והמקדש בכוס של יין אמרינן בו ולא במה שבתוכו לפי מה שבא בשאלה שאמר לו בכוס של יין זה כ"ע מודו שביין הוא מקדשה ולא בכוס. ואפילו אם אמר לה בכוס זה הרי לך רש"י ז"ל ורוב מפרשים שכתבו במה שבתוכו ולא בו וטעמא דמלתא דעבידי לשתות ולמיהדר הכוס למאריה

הילכך מידי מחלוקת פוסקים לא נפיק הילכך צריכה גט אם לא שנתברר שלא הוכר עוברה דליכא בית מיחוש. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תטו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהוציא שטר על שמעון ותבע ממנו גם מלוה על פה והודה בשטר וכפר במלוה על פה אם נקרא זה מודה בקצת הטענה וחייב שבועה דאורייתא או לא:

ב **תשובה** אם כך היה המעשה לא ידעתי מקום לשאלה דהא קי"ל דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות והשטר הוי שעבוד קרקעות וכי היכי דאין נשבעין על כפירתן כך אין הודאתן מחייב שבועה וזה מוסכם ולפיכך אני אומר שלא היה שטר בעדים אלא כתב ידו שאינו כפירת שעבוד קרקעות שהרי אין מלוה בכתב ידו טורף לקוחות דסהדי הוא דמפקי לקלא כדאיתא בגמרא. וזה מחלוקת בין הראשונים כי לדעת הרמב"ן והר"ן ז"ל וקצת מפרשים הרי זה חייב שבועה ולא מיבעיא אם אין כתוב בו נאמנות דפשיטא דהויא הודאה לחייב שבועה על מה שכפר שהרי הוא יכול לומר פרעתי אלא אפילו היה כתוב בו נאמנות חייב שבועה אע"ג דלא מצי כפר כיון דלא הוי שעבוד קרקעות ולא מסייע ליה שטרא והכי משמע בריש מציעא מדמשנינן דטעמא דשתים פטור משום דמסייע ליה שטרא א"נ משום דהוי שעבוד קרקעות. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות טוען ונטען דאין מודה במקצת חייב שבועה עד שיודה בדבר שאיפשר לו לכפור בו ולפי דבריו הא דאיצטריך בריש מציעא לטעמא דמסייע ליה שטרא א"נ משום דהוי כפירת שעבוד קרקעות לר' חייא איצטריך כיון דס"ל הילך חייב ה"ה במודה בדבר שאינו יכול לכפור דאע"ג דכהילך דמי חייב אבל לרב ששת דאמר הילך פטור וקי"ל כוותיה כל שאינו יכול לכפור בו נמי כהילך דמי ופטור ולאו משום שעבוד קרקעות קאמר דהוי הילך כדפרש"י ז"ל אלא משום דאינו יכול לכפור בו והכי משמע פשטא דסוגיא דלמאן דמותיב מסיפא דר' עקיבא מסקינן אליביה ולא קשיא לר' חייא ומשני שאני התם דקא מסייע ליה שטרא. א"נ משום דה"ל שטרא שעבוד קרקעות. הילכך לפי שטת הרמב"ם ז"ל דאית לן לפסוק כוותיה דאתריה דמר הוא אם היה כתב ידו באופן שלא היה יכול לכפור ולא לומר פרעתי אין הודאתו מחייב שבועה על השאר דאין כאן הודאה אבל אם היה כתב ידו בגוונא דאי בעיא כפר או לטעון פרעתי והודה ואמר אמת הוא ועדיין לא פרעתי הרי זו הודאה גמורה ומחייב שבועה על השאר כשאר מודה במקצת ודברים של טעם הם דמה תועיל הודאה בדבר שלא היה יכול להכחיש וקרא נמי הכי מוכח דכתיב

אשר יאמר כי הוא זה דמשמע דעל פי אמירתו שאומר כי הוא זה מתחייב שבועה על מה שמכחיש. הנל"ד כתבתי:

תשובה תטז

א **שאלת** ראובן יש לו אלתזם מאת המלך ומנה את שמעון צירפי לקבל מעות המכס ואת יהודה סופר ולפעמים הסופר גובה מהסוחרים אעפ"י שאין שמעון שם וחוזר ונותן לשמעון וכן המנהג ולפעמים נשאר ביד יהודה קצת מעות גם לפעמים לוקח יהודה משמעון תחת חשבון הפרס שלו ולסוף החשבון נשארו ביד יהודה מעות ואמר לשמעון תכתוב הכל עליך כמנהג שהכל הוא על הצירפי ואחר כך אני אתן לך מה שנשאר עלי אחר שנתנו החשבון לראובן תבע שמעון את יהודה והשיב אתה חייב לאבי נ"ע מעות תגבה אותם ממה שאתה חייב השיב שמעון אפילו שאמת הוא שאני חייב לאביך אין אתה יכול לעכב שהם ממון המלך וישימוני בסוהר ויהודה משיב אני לא עכבתי אלא ממעות הפרס שלך ושמעון משיב שהפרס אינו מספיק להוצאה וראשון ראשון מסתלק עוד יורנו רבינו אם יוכל ראובן לומר לשמעון אני מניתיך לקבל המעות מי נתן לך רשות לתת ליהודה או יוכל שמעון לומר כיון שהסופר על פיו יצאו ועל פיו יבואו והוא לוקח ג"כ מהסוחרים לא אוכל לעכב על ידו כי אני נכנע לו וא"כ מה בידי לעשות ילך ראובן ויציל מיהודה:

ב **תשובה** שתי טענות אלו כל אחת תלויה בחבירתה כיצד אם המעות אשר עכב יהודה בידו הם מה שקבל מהסוחרים כיון שכך הוא המנהג שהסופר גובה מכס אע"פ שלא יהי' שם הצירפי הדבר ברור שהולך ראובן בעל המכס ועושה דין עם יהודה ואין מוטל על שמעון הצירפי לפרוע מה שגבה יהודה מן הסוחרים ולא להודיע לבעל המכס יהודה גבה כך וכך כיון שכך הוא המנהג ונמצא כי מה שעכב יהודה לא משל שמעון עכב אלא משל ראובן בעל המכס וילך ויעשה עמו דין. אבל אם המעות שעכב יהודה לקחם מיד שמעון הרי דינו של ראובן אצל שמעון שאומר לו כיון שהגיעו המעות לידך למה נתת ליהודה שלא מדעתי והיה לך להודיעני נמצא לפי זה כי מה שעכב יהודה משל שמעון הצירפי עכב ואם יברר שחייב לאביו כדין עכב ויפרע שמעון לראובן בעל המכס מביתו ואפילו היה המוכס עכו"ם לא ישתנה הדין שלא מפני דוחקו של שמעון יפסיד יהודה תפיסתו והרי הצלתו מוטלת על כל ישראל לא על יהודה לבדו וכ"ש דבנ"ד לא צריכינן להאי טעמא שהדבר ברור שיש בבית שמעון מטלטלין לפרוע י"ג פרחים. ואם הדבר

ספק אם לקחם מיד שמעון או מיד הסוחרים או שיש מחלוקת ביניהם בזה על שמעון להביא ראיה שלקחם מיד הסוחרים. הנל"ד כתבתי:

תשובה תיז

א **שאלת** על ראובן שלקח אלתזם ונשתתף עמו שמעון בשטר בדיני ישראל והיה התנאי שיניח כל אחד סופר במקום שמעון רוצה לימנות את לוי קרובו וראובן אומר כי לוי זה גילה סודות המקום פעם אחרת ונמשך נזק לבעל המקום ואינו רוצה לגלות סודותיו ללוי ושמעון טוען אני מקבל עלי כל נזק שיגיע מלוי וראובן אומר האלתזם כתוב עלי מלפני השרים ואם ימשך נזק אתה תעמוד מנגד. ותו דלא ניחא לי למיקם בי דינא ודיינא:

ב **תשובה** אם יברר ראובן שהגיע נזק פעם אחרת למקום לסבת ספרותו של לוי או אפילו ע"י אתמלאות שנראות לב"ד הדין עמו וישיב שמעון סופר אחר ואם אין שם לא עדים ולא אמתלאה אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ולא כל כמיניה לומר בזה אני רוצה ולא בזה בכך היה התנאי שכל אחד מהשותפין ישים סופר אחד מצדו ודמיא להא דתנן זה בורר לו א' וזה בורר לו א' זה פוסל דיינו של זה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אימתי בזמן שהוא מביא עליהם ראיה שהם קרובים או פסולים אבל אם היו כשרים או מומחין מפי ב"ד אינו יכול לפוסלן ואוקימנא פלוגתייהו בערכאות שבסוריא שהם הדיוטות שאין יודעין דין תורה אלא שהורגלו לדון ד"מ יהיב להו דין יושב קרנות ורבנן סברי כיון שהמחום מרבים לאו כל הימנו לפוסלן וקי"ל כחכמים הילכך בנ"ד נמי לאו כל הימנו לפסול את לוי אם הוחזק בכשרות אבל אם יש אמתלאה הנראית לב"ד בטלה לה חזקת כשרות ויכול לפוסלו: הנלד"כ:

תשובה תיח

א **שאלת** על מי שהודה במקצת ונותן משכון על מה שהודה אם חייב שבועה מן התורה כמודה במקצת או דילמא הילך הוא ופטור:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים ומסתבר לפסוק הלכה כמ"ד דלאו הילך הוא וחייב שבועה מן התורה חדא מעיקר הדין דהילך איכא מאן דפסק כר' חייא דמחייב ולא כרב ששת דפטר ונהי דרוב הפוסקים פסקו כרב ששת מיהו הבו דלא לוסיף עלה ודוקא היכא דהוי הילך גמור ולא משכון. ותו דאיכא פלוגתא נמי אי פטר רב ששת במלוה דאיכא מ"ד דוקא בפקדון אומרים הילך אבל במלוה לא מיבעיא אם הם מעות אחרים אלא אפילו הביא לו המעות בעצמם לא הוי הילך משום דמלוה להוצאה נתנה ונהי דרוב

הפוסקים אשר אנו רגילין לפסוק כדבריהם אמרו דאפילו הביא לו מעות אחרים ואמר הילך פטור משבועה מיהו דוקא היכא שנותן לו מעות אבל אם הביא משכון לאו הילך הוא וכן דעת רבינו יוסף הלוי ן' מיגש ז"ל והביא ראיה מהא דאמרינן בפ"ק דקדושין אמר רב נחמן התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליהם אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן ואמרינן נמי התם בני ר' חייא זבון אמתא בפריטי אותיבו נסכא עלויה אתו לקמיה דר' אמי אמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן ויש מי שדחה ראיה זו והר"ן ז"ל העמיד הראיה עיין בחדושי מציעא ואפילו בלא ראיה הדבר ברור דאית לן למפסק דמשכון לאו הילך הוא מטעמי דאמרן:

תשובה תיט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד חפצים ביד שמעון שירש מאשתו ויש לו ממנה בת ונשא אשה אחרת והוליד בנים והלך לירושלים ובחזרתו מת וכששמעו קרובי הבת שמת הלכו ולקחו החפצים מבית שמעון ואומרים שנתן אותם מתנה לבתו לצורך נשואיה ואפטרופוס של היתומים הקטנים אומר שהם יורשים את אביהם ואין לבת כלום:

ב **תשובה** אם יש עדים שנתן הנכסים במתנה לבת בחייו הדבר ברור שזכתה הבת בהם ואם אמר לשמעון הנפקד זכה בנכסים האלו לצורך נדונית בתי גם בזה זכתה הבת שאע"פ שאין קנין לקטן אחרים זוכין לו דקי"ל זכין לאדם שלא בפניו והשליש נאמן לומר כך אמר לי ויעשה השליש מה שהושלש בידו דמגו דאי בעי אמר לא הפקיד אצלי דבר או החזרתי לו פקדונו נאמן לומר כך צוני לעשות בהם ואם אין שם אחד מכל אלו הבנים הזכרים יורשים את אביהם ואע"ג שהנכסים האלו ירש מאשתו אם הבת אין בכך כלום שהרי הבעל יורש את אשתו אפילו יש לה כמה בנים והרי הם כשאר נכסיו ולא אמרינן אומדן דעתה הוא כיון שהניחה ביד שליש ולא רצה להביאם לביתו כשנשא השנייה שהניחם לנודניית בתו דהא אפילו גדולה שבאומדנות שהוא גמל האוחר בין הגמלים פסק הרמב"ם ז"ל דפטור כ"ש אומדנא כזו דאיכא למימר לפיכך הניחם בפקדון כדי שלא תתקשט בהם אשתו זו ותבלה אותם אבל לעולם לא נתנם במתנה. ותו דאמדינן דעת הנותן לבטל המתנה לתועלת היתומים אבל לאפוקי מיתמי באומדנא כי האי אין לנו. וכ"ת הרי קרובי הבת תפוסים מכח הבת הא לאו מלתא דתפיסה דלאחר מיתה לאו תפיסה היא וכן היא הסכמת כל הפוסקים. הנלד"כ:

תשובה תכ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם פותחין ב"ד בגלגול שבועה או לא:

ב **תשובה** אם נתחייב שבועה מן התורה פותחין לו ב"ד בגלגול וכן למדו התוספות מהא דאמרינן בריש מציעא תיתי מגלגול שבועה דעד אחד דהא מדמינן גלגול שבועה לעדים וכי היכי דבעדים אמרינן ישבע על השאר דב"ד משבעין ליה אע"ג דאין בעל דינו תובעו שבועה גלגול שבועה נמי ב"ד פותחין לו. עוד יש להביא ראיה דגלגול שבועה מן התורה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן מאיש זה אמן מאיש אחר והתם ב"ד הוא שמגלגלין עליה דבעל אין יכול להשביעה אלא על איש זה שקנא לה עמו ונסתרה הילכך הדבר ברור שאם נתחייב שבועה מן התורה ב"ד פותחין לו בגלגול. אבל אם נתחייב שבועה מדרבנן פליגי בה רב הונא ורב חסדא גמ' פרק כל הנשבעין פותחין בגלגול או לא דגרסינן התם אמר רב הונא לכל מגלגלין חוץ משכיר דאין מגלגלין ורב חסדא אמר לכל אין מקילין חוץ משכיר דמקילין מאי בינייהו איכא בינייהו לפתוח לו כלומר שאע"פ שלא טען טענינן ליה נמצאת למד דאליבא דרב הונא ב"ד פותחין בגלגול אפילו בשבועה דרבנן חוץ משכיר ולרב חסדא דאמר לכל אין מקילין אלא אם טען בעל הדין גלגול אין מקילין אלא מגלגלין ואם לא טען אין ב"ד פותחין לו חוץ משכיר דמקילין עליו ואפילו טען בעל הדין גלגול אין מגלגלין עליו והדבר ידוע דרב חסדא תלמיד רב הונא הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. וא"ת אמאי הביא הריא"ף ז"ל הא דרב חסדא בהלכות. י"ל כדי ללמדנו דפליגי בפותחין בגלגול שאעפ"י שלא טען טוענין לו הילכך אפילו נתחייב שבועה דרבנן פותחין לו בגלגול וטעמא רבה איכא דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. וא"ת אי פסקינן הלכתא כרב הונא נהי דשכיר אין פותחין לו בגלגול אבל אם טען בעל הבית גלגול מגלגלין עליו. והרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות שכירות שאין מגלגלין עליו משמע דפסק כרב חסדא הא לא קשיא דהר"ן ז"ל כתב דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי עיין בפירושיו בהלכות סוף פרק כל הנשבעין ואפילו לפי אותה שיטה הדין דין אמת דלכל פותחין בגלגול חוץ מן השכיר וגם לשיטת רש"י ז"ל שכתבנו למעלה דפליגי איכא לפרושי דבשכיר לא פליגי ורב הונא ה"ק לכל מגלגלין חוץ משכיר לכל פותחין בגלגול חוץ משכיר דאין מגלגלין כלל אפילו שטען בעל הבית גלגול משום דחסו רבנן עליה דשכיר ואיפשר דמשום הכי לא אמר רב הונא בהדיא לכל פותחין בגלגול חוץ משכיר דהוה משמע חוץ משכיר דאין פותחין אבל אם טען מגלגלין עליו:

ג **כללא** דמלתא כי אפילו לפי שטה זו לא פליגי בשכיר אלא בשאר חייבי שבועה דרבנן והלכתא כרב הונא דפותחים בגלגול דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ובשכיר אין מגלגלין כלל:

ד **ולענין** אם שבועת עד אחד באה על טענת שמא פסק הריא"ף ז"ל דבהעדאת עד אחד נשבעין אפילו על טענת שמא ואף ע"ג דיש חולקים עליו יש לסמוך שכל דבריו מדברי הגאונים ז"ל ודבריהם דברי קבלה. הנל"ד כתבתי: ומיהו נראה דאין פותחין בשבועת היסת כיון שהוא תקנת אחרונים:

תשובה תכא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שבא לגרש את אשתו ותובעת כתובתה והוא טוען פרעתיך או אתפסתיך צררי אם יש לו להשביעה על ככה או לא:

ב **תשובה** דבר זה נשאל מלפני הריא"ף ז"ל והשיב שאין לו להשביעה דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים וכן בקובע זמן לחבירו וא"ל פרעתיך בתוך זמני אלא נותן לה ויחרים חרם סתם ע"כ. וטעמא דמלתא משום דקי"ל לא עביד איניש דפרע גו זמניה ואע"ג דאמרינן בעלמא אימור צררי אתפסה הנ"מ היכא דאיכא טעמא להתפסת הצררי כגון סמוך למיתה שאינו רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ואע"ג דאיכא מאן דקפצה עליה מיתה לא פלוג רבנן. וכגון נפרעת שלא בפניו מהאי טעמא נמי כיון שהלך לו והניח את ביתו עביד דאתפיס צררי ואע"ג דאיכא יוצא שלא לדעת לא פליג רבנן. אבל היכא דליכא טעמא דלא חיישינן לצררי ולא לפרעון והוי יודע דלא פטרינן לה משבועה אלא כשטוען פרעתיך או התפסתיך צררי לפרעון הכתובה אבל אם טוען עליה בברי שלקחה חפץ פלוני מהבית והחביאה אותו הרי זה יכול להשביעה כשאר טוען ונטען. ואם טוען עליה שמא לקחת אי זה דבר מן הבית אין יכול להשביעה דאין נשבעין על טענת שמא אבל יכול להחרים חרם סתם על כל מי שלקח מביתו דבר ולא יודה בו. ומ"מ אם גרשה היום ותבעה כתובתה למחר ואמר לה פרעתיך אחר שגרשתיך או אתפסתיך צררי משביעין אותה על ככה ופשוט הוא דאפילו למאן דאית ליה חיישינן לפרעון מודה הוא דבעודה תחתיו או בתוך זמנו לא חיישינן לפרעון אבל אחר הזמן חיישינן לפרעון. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תכב

א **שאלת** ממני על קנין סודר שלא תפס בו המקנה שלש על שלש אי הוי קנין או לא:

ב **תשובה** אם אינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו הדבר ברור שאין כאן קנין דפחות מג' על ג' אין עליו תורת בגד. אבל אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו איכא פלוגתא לדעת הרמב"ם ז"ל הוי קנין ולדעת שאר הפוסקים לא הוי קנין. והקשו עליו ז"ל שנראה שלמדה מהא דרב חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביא אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת והקשו עליו דליתא דהתם בריש מציעא אסיקנא דטעמא משום דכריתות בעינא וליכא אבל הכא נתינת כלי בעיא והא איכא כיון דאיכא ג' על ג' הילכך היכא דליכא ג' על ג' דליכא נתינה אע"ג דיכול לנתקו ולהביאו אצלו לא הוי קנין. ואני אומר כי אדרבה משם ראיה לדברי הרב ז"ל דטעמא משום דבעינן כריתות וליכא משום הכי אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת הא לאו הכי שפיר קרינא ביה ונתן בידה הילכך גבי קנין נמי דבעינן נתינה אם יכול המקנה לנתק הסודר ולהביאו אצלו הוי נתינה ואם אינו יכול לתקנו לא הוי נתינה כיון דלא תפיס מידי דחשיב דהיינו שלש על שלש. הנלד"כ:

תשובה תכג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מה שנהגו הסופרים לכתוב בשיטה אחרונה של גט כדת משה וישראל ולא יותר וצריכין להאריך האותיות כדי לסיים בסוף שטה עד שתשתנה צורות האות ואין התינוק יכול לקרותה:

ב **תשובה** נהגו כן על פי הר"ר פרץ ז"ל שכתב וצריך שלא יהא בשיטה אחרונה לא ספר תירוכין ולא גט פיטורין ולא אגרת שיבוקין אלא כדת משה וישראל לבד ויעשה ממנו אותיות ארוכות כדי שלא יסיים באמצע שיטה דאיכא למיחש אם יסיים באמצע שיטה שמא יחתמו העדים מיד בחצי השיטה הנשאר ואין ראוי לעשות כן ע"כ. והביאו הטור סימן קכ"ו והסמ"ג. ובאות שנפסדה צורתה אנו צריכין לתינוק אבל הכא אנו עושין כך אותן לכתחלה ואין בזה הפסד צורת האות. ומ"מ אם לא עשה כן אלא שכתב בשיטה יותר מכדת משה וישראל אין נפסל בכך וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה והרשב"א ז"ל ומוסכם הוא שאין הגט נפסל בכך ומיהו משמע דמודו כ"ע דהכי עדיף טפי אע"ג דצריך לעשות אותיות ארוכות למלאות השיטה. ומסתברא לי דטעמא הוי כיון שאין למדין משיטה אחרונה ואין כותבין כדת משה וישראל אלא במקום שריר וקים לא איכפת לן אפילו שתשתנה צורת האות קצת. ומיהו ראוי להזהיר את הסופרים שלא יאריכו הדלית והריש לפי שנראות כף הפוכה אבל שאר האותיות כגון התיו וההא כיון שמחבר הרגל שלה בסוף האורך אין צורת האות משתנה וצריך שיעשה ג' אותיות ארוכות למעט דאז אין כל כך גנאי בשנויין ואפילו בס"ת התירו כי האי גוונא. וז"ל הטור לפיכך אם לא

נשאר לו אלא פסוק אחד כשמגיע ליריעה אחרונה צריך שיעשה ממנה דף אחד כדי שיסיים בסופו אע"פ שאין בפסוק האחרון תיבות כמנין השיטות שבשאר הדפין יעשה אותיות ארוכות מלמעלה למטה כדי שתחזיק תיבה אחת ד' או ה' שיטות כדי שיסיים בסוף הדף ע"כ. והרי אותיות אלו יותר משונות מנ"ד שהאותיות ארוכות לאורך השיטה ואפ"ה מותר בס"ת אפילו לכתחלה וכ"ש בגט ובשיטה אחרונה וכדכתיבנא:

תשובה תכד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שקבר מתו סמוך לערב אם מותר לאכול בלילה משלו אף על פי שהיא סעודה ראשונה כיון שהיא ביום שני:

ב **תשובה** אע"ג דהטור העלה דבר זה בצריך תלמוד אומר אני דמותר לאכול משלו דאין לנו להניח דברי הירושלמי משום סברת הלב דגרסינן התם ר' זעירא מדמך פקיד לא תקבלון עלי יומא הדין אכילה ולמחר מדיליה כלומר למחר יאכלו משלו והכי משמע מלשון הרמב"ן ז"ל שכתב אם רוצה שלא לקבל הבראה רשאי ע"כ. ולא משכחת לה אלא שלא יאכל ביום ראשון. וכן כתוב בספר המצות רבינו נתנאל היה אבל וישב בתענית ובלילה אכל משלו ואיתא בהגהה במיימוני והא דילפינן לה מולחם אנשים לא תאכל אלמא שאר אבלים צריכין לאכול לחם אנשים דוקא ביום ראשון קאמר שהוא עיקר האבלות דכתיב ואחריתה כיום מר. וכן דקדקתי מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב פרק ד' וז"ל ונאמר לו ולחם אנשים לא תאכל מכלל שכל העם אוכלים משל אחרים ביום ראשון ואסורין לאכול משל עצמו ע"כ. ומדלא קאמר סעודה ראשונה אלא ביום ראשון משמע דוקא ביום ראשון. והא דאמרינן סעודה ראשונה להקל שאם אוכל שתי סעודות ביום ראשונה משל אחרים והשנייה אוכל משלו. נמצאת למד דתרתי בעיא סעודה ראשונה וביום ראשון ומינה לא תזוז. הנל"ד כתבתי:

תשובה תכה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שמכר לחבירו בהמה אם צריך למסור לו מיד ליד המוסירה או דילמא אפילו אמר לך חזק וקנה והלך ותפוס במוסירה קני:

ב **תשובה** לכאורה יש לדקדק דבעיא למסור לו מיד ליד דאמרינן בריש מציעא בשלמא מחבירו קני דהא מסר ליה חבריה אבל במציאה ובנכסי הגר מאן קא מסר ליה דליקני משמע דבעיא דלמסור ליה אבל כד מעיינת בה שפיר לאו הכי הוא דאמרינן בריש פרק הספינה אי דאמר ליה לך חזק וקנה הכי נמי [הכא] במאי עסקינן דאמר ליה לך משוך

וקנה וכי היכי דהתם באמירה אם משך קני הכא נמי אם אמר לו לך תפוס במוסירה וקנה ותפס קנה דמה לי קנין משיכה ומה לי קנין מסירה כמו שזה קונה זה קונה. ובמציעא ה"ק בשלמא מחבירו קני דקאמר ליה לך תפוס וקני והוי כמי שמסרה לו אבל במציאה ונכסי הגר מאן אמר ליה דליקני במסירה דליקני ובמציעא לא נחוש לפרושי דרך הקנין אלא לחלק בין חבירו למציאה ונכסי הגר. עוד איפשר לפרש לאשמעינן דאפילו אם מסר לו אחר מכח הגר לא קנה דבשעה שמת הגר נתבטל שליחותו של זה שמסרה לו. הילכך אפילו אמר הגר לשלוחו לך מסור בהמה זו לפלוני ויקנה אותה ולא הספיק למוסרה לו עד שמת הגר והלך ומסרה לו ותפס הקונה במוסירה לא קנה אותה ואם בא אחר ומשכה או הנהיגה קנה זה האחרון דקי"ל מוסירה בנכסי הגר לא קנה דמאי מוסירה כאדם המוסר דבר לחבירו ובנכסי הגר ליכא מאן דמסר ובשעה שמת הגר נתבטל שליחותו. הנל"ד כתבתי:

תשובה תכו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם מגלגלים על שבועה הפוכה כגון שחייב שמעון שבועה לראובן והפכה עליו וכשבא לישבע גלגל עליו שמעון ממקום אחר ולא רצה ראובן לישבע על הגלגולין אם יכול שמעון לומר או השבע לי על הכל או תלך בלא כלום וראובן אומר הריני מוכן לישבע על מה שהפכת עלי:

ב **תשובה** אם מגלגלין על שבועה הפוכה תתבטל תקנת רב נחמן לגמרי שהרי כל מי שנתחייב שבועת הסת יהפך השבועה על שכנגדו ויגלגל עליו דברים שאינו זוכר אותם ולא יוכל לישבע עליהם ומפסיד ואין לומר שלא תיקנו גלגול שבועה אלא בדבר הדומה כמו שכתב ר"ת ז"ל שהרי רוב הפוסקים אמרו שאפילו בדבר שאינו דומה מגלגלין אפילו שיאמר השבע לי שלא נמכרת לי בעבד עברי ובשלמא מי שהשבועה עליו יכול לגלגל עליו כל מה שירצה ואם לא ירצה לישבע על הכל לא מצי למימר עיקר הטענה אני נותן ולא תגלגל עלי אלא אומרים לו או תן לו כל מה שיגלגל עליך או השבע לו על הכל ואם הפך השבועה על חבירו אומרים לו או השבע לו על הכל או ישבע שכנגדך על הכל ויטול. וכן כתב הריא"ף ז"ל בתשובה אבל מי שלא היה חייב שבועה מן הדין אלא מפני שהפכה עליו אומר לו אני נשבע לך על עיקר ההפוך ועל הגלגולין איני רוצה לישבע ומשום הכי לא הפסיד דינו אלא אומרים לשמעון או השבע לו והפטר או תהפוך השבועה עליו בלא גלגול כיון שאין השבועה מן הדין. ותו איכא טעמא אחרינא דהוי תקנתא לתקנתא דהפוך שבועה תקנתא היא וגלגול שבועה בשבועה דרבנן נמי תקנתא

היא כיון דעיקר השבועה אינה אלא מדרבנן. ואע"ג דכתוב בסמ"ג בשם רשב"ם ז"ל דהפוך שבועה כיון דברצון הנתבע היא לא חשיבא תקנתא לומר תקנתא לתקנתא לא עבדינן מ"מ אין זו סברא גמורה דנהי דהוי ברצון הנתבע מ"מ הוי שלא ברצון התובע אלא בע"כ שהרי אומר לו או השבע או תלך בלא כלום היש תקנה גדולה לנתבע יותר מזו שתהיה ידו על העליונה אם ירצה לישבע יפטר או להפוך השבועה אכנגדו ומהר"ר ישראל ז"ל הוכיח בתשובה סימן שכ"ז כי לדעת ריב"ן ור"י אין מגלגלים השבועה הפוכה וכן העלה להלכה ע"ש וכן הוא דעתי הפעוטה:

תשובה תכז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שלוקח דבר מיד חבירו בחזקה בפני עדים ואומר שלי הוא והוא שותק ולבסוף צווח אי אמרינן הודאה היא או לא:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים ומחלוקתם תלוי בהא דאמרינן בריש מציעא בעי ר' זירא תקפה אחד בפנינו וכו' לא צריכא דשתיק מעיקרא והדר צווח מאי מדאשתיק אודויי אודי ליה או דילמא כיון דקא צווח איגלאי מלתא דהאי דשתיק מעיקרא סבר הא חזו ליה רבנן ואיכא מאן דיליף מהכא דדוקא משום טעמא דהא קא חזו ליה רבנן אבל אי תקפה בפני עדים ושתק אע"ג דהדר צווח לא משגחינן ביה דאודויי אודי ליה. אבל הרשב"א ז"ל סובר בהפך דדוקא בפני ב"ד הוא דבעי למצווח לפי שהוא מקום המשפט אבל שלא בב"ד מימר אמר כי ליכא איניש למידן דיני מאי אצווח דמאן דאית ליה דינא לבי דינא אזיל והתם מגלי טענתיה ע"כ והר"ן ז"ל כתב שתי הסברות ולא הכריע וריב"ש שהוא אחרון כתב הסברא הראשונה וכן דעתי נוטה דעביד איניש דאצווח במקום שיש מצילין שיצילוהו מיד עושקו וכיון דשתיק אודויי אודי ליה. א"נ היה לו לצווח כדי שידעו העדים שבע"כ נטל ממנו ויתנו לבם לבוא לב"ד להעיד אבל היכא דשתיק לא יתנו אל לבם להעיד כי יאמרו את שלו נטל וכן מעשים בכל יום שכל עשוק או נגזל צועק וצווח להצילו או להיות לו לעדות ואפילו בין העכו"ם נמצא זה תמיד הילכך יש לנו לפסוק כפשטא דסוגיין דדוקא בפני ב"ד דאיכא טעמא דהא חזו ליה רבנן אבל בפני עדים אודויי אודי ליה. וא"ת אמאי לא דחיא בגמרא הא דמותיב רב נחמן מהאי דשניהם אדוקין כגון שתקפה בפני עדים תירץ הר"ן ז"ל דאי הכי פשיטא ועיין בחדושיו. הנלד"כ:

תשובה תכח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על כל ספק ממונא דקי"ל חומרא לתובע וקולא לנתבע אי תקפה תובע בפנינו או בפני עדים אי מפקינן מיניה או לא:

ב **תשובה** מהא דגרסינן בריש מציעא לעולם אימא לך תקפה כהן מוציאין אותה מידו וסלקא שמעתין בהכי משמע דמוציאין מידו ואוקי ממונא בחזקת מריה קמא ותקיפא כי הא לא מהניא וכתב הר"ן ז"ל וז"ל הילכך בכל תיקו שבתלמוד ובכל ספק ממונא תקפו תובע מפקינן מיניה וכן נראין דברי הריא"ף ז"ל בהלכותיו בההיא דאיבעיא לן בסוף פרק השוכר את הפועלים ליסטים מזויין כנגד רועה מזויין וסלקא בתיקו וכתב ז"ל ואפילו רועה מזויין פטור מכלל דס"ל ז"ל שדינו כאלו נפשט ממש לקולא דאפילו תפיס תובע מפקינן מיניה שאם לא כן לא היה לו לכתוב פטור עכ"ל וכן נראה דעת התוספות דכתבו עלה וכך הוא במסקנא דאי תפס כהן מפקינן מיניה וריב"ש ז"ל העלה בפי' ההלכות דבכל מלתא דעבידא לאגלויי אי תפס לא מפקינן מיניה ובמלתא דלא עבידא לאגלויי אי תפיס מפקינן מיניה דאוקי ממונא בחזקת מאריה ובזה כל השמועות מתחוורות ואי תפס בלא סהדי בכל גוונא לא מפקינן מיניה דהא אית ליה מגו. והוו יודע דהא דאמרינן דכל תיקו שבתלמוד אי תפס מפקינן מיניה הנ"מ תיקו שדינו לחלוק והם תפוסים בו משום דאיכא לאוקמא אחזקת מריה קמא אבל כל תיקו שדינו לחלוק ואין אחד מהם מוחזק אי תפס לא מפקינן מיניה דליכא חזקת מריה קמא וכן כתב הריא"ף ז"ל בהנך בעיא בריש המפקיד ועוד צריך שתדע דהא דאמרינן אם תפס שלא בעדים לא מפקינן מיניה משום מגו הנ"מ היכא שנולד הספק מתוך טענותיהם דאיכא מגו אבל היכא שהספק מחמת הדין בעצמו לא מהניא תפיסה אפילו שלא בעדים דהא ליכא מגו. הנל"ד כתבתי:

תשובה תכט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמת והניח בן קטן הצריך לאמו ונשאת אם יכולין קרובי האב לקחת אותו לפי שאומרים שאין רצונם שיהיה הבן על שלחן אחרים:

ב **תשובה** איני רואה מקום שאלה בזה דאפילו היה אביו קיים אין יכול לקחת אותו מאצל אמו אפי' שנשאת וכ"ש שאר קרוביו דהא טעמא הוי משום דבצוותא דאימיה ניחא לי' כדאית' בעירובין וכ"ת מפני שנשאת לא מפני שהבעל מתרשל מתקנת ולדה כדכתיב התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה וגו' ואדרבה בהכי עדיף שהרי הבעל ילמדנו תורה ודרך האנשים ונסתלקה מכאן השגתו של הראב"ד ז"ל וראיה לדבר שהרי כתב

הרמב"ם ז"ל פכ"א מהלכות אישות ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה ע"כ. והבן הצריך לאמו הרי הוא כבת וכי היכי דהתם גבי הבת לא שני לן בין נשאת ללא נשאת גבי הבן הצריך לאמו נמי לא שני לן וכ"ש הוא. הילכך אם יש נכסים לאב זנין אותו מנכסי אביו והוא אצל אמו ואם אין נכסים לאב ויש לו קרובים עשירים זנין אותו ואם לאו מפרנסין אותו מן הצדקה והוא אצל אמו. ואם אין צריך לאמו אם ראו בית דין להוציאו מאמו ולהניחו אצל קרובי אביו משום פגם משפחה מניחין אותו אצל מי שאינו ראוי ליורשו משום מעשה שהיה ואין מניחין אותו אצל אשה אע"ג דאינה ראויה ליורשו כדי שלא יהיה רגיל בין הנשים כטעמיה דהראב"ד ז"ל ואעפ"י שהוא ז"ל אמרה בבן הצריך לאמו אנן נקיטינן טעמיה לאותו שאין צריך לאמו ואם אין שם קרובים זכרים שאינם ראויים לירש צוותא דאימיה ניחא ליה אפילו שנשאת והכל תלוי בראות ב"ד שהם אביהם של יתומים וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת. הנל"ד כתבתי:

תשובה תל

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמת והניח בנים קטנים ובת ומנה עליהם אפטרופוס את שמעון וגדל אחד מן היתומים והשאר מתו ונשארה גם הבת קטנה ושמעון רוצה לתת עזבון ראובן לבנו שכבר הוא גדול ונשוי אשה ולהסתלק ממנויו ואם הבת אומרת לשמעון שיעכב בידו עישור הנכסים לצורך הבת כי שמא הבן יאכל את הנכסי' ולא תמצא נדוניא לבתה יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** מתוך הדברים אני רואה שלא הניח ראובן קרקעות אלא מטלטלין ואם הוא כן הדבר ברור דלית לבת עישור נכסי וכן פסק ר"ח והריא"ף והרמב"ם ז"ל. וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל הילכך אפילו שיש חולקין כהני רבוותא אנו רגילין לפסוק וזה פשוט הוא. ואפילו לדעת הפוסקים שעישור נכסי לגבות אפילו מן המטלטלין או אם יש שם קרקעות אני אומר שהדין עם הבן ואין מעכבין עליו ירושת אביו מפני עישור נכסי משום דהוי כמלוה שלא הגיע זמנה שכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות אישות וז"ל הבת בעישור זה כבעל חוב של אחין היא לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה וכו' ועישור זה אינו חייב בו עד שעה שבאת לינשא. וכן משמע מדאמרינן בגמרא הניח בנות רבות כל שתבוא להנשא נותנים לה עישור הנכסים ושל אחריה עישור מה ששיירה הראשונה וכולי וכתבו המפרשים ז"ל ומתבאר מכאן שאין הבת נוטלת פרנסתה אלא לזמן נשואיה וכ' הרשב"א ז"ל ומסתברא דכל היכא דאזלינן בתר אומדן האב אף ע"פ שאין מוציאין עד שעת נשואין מעכשיו אומדין הדעת לפי הנכסים שנשארו ממנו

ופוסקים לה ב"ד מה שראויה ליטול ונוטלתו בשעת נשואין עכ"ל. וא"ת הא תינח אם הבן הזה אינו מפסיד הנכסים אבל אם הוא מפסיד אותם אעפ"י שהיא מלוה שלא הגיע זמנה כתב האשרי שיש לב"ד לעכב הנכסים ביד מי שהם עד שיגיע זמן המלוה ויתפרע מהם. הא לא קשיא לפי מה שפסקו הגאונים ז"ל שאם הם מטלטלין שיכול להבריחם הרי פסקו שאין עישור נכסי נגבה מן המטלטלין ואם הם קרקעות אפילו שימכור אותם או ימשכן אותם הבת טורפת אותם וכ"כ הפוסקים בהדיא וז"ל הרמב"ם וז"ל הבת טורפת מן הלקוחות פרנסה כדרך שטורפין כל בעלי חובות מן הלקוחות ע"כ. הרי לך בהדיא דאין יכולין לעכב על הבן נכסיו ממה נפשך בין שיהיו מטלטלין או קרקעות. וגדולה מזו אני אומר שאפילו לדעת האומרים דעישור נכסי נגבה גם ממטלטלין אין מעכבין על הבן נכסיו דבשלמא גבי מלוה שהוציא מעותיו עשו לו תקנה זו כדי שלא יבריח כל מטלטליו ולא ימצא מה שיגבה ונמצא מפסיד וינעול דלת בפני לווין אבל בעישור נכסי של הבת לא שייך האי טעמא ולפיכך אין מעכבין על הבן נכסיו אע"ג דאיכא למיחש שמא יבריח אותם. תדע דהא לא דמיא למלוה דעלמא לכל הדברים דהא מי שמת והניח אלמנה ובת כתובת האלמנה ומזונותיה קודמים למזונות הבת ופרנסתה ומוסכם הוא ואם היתה פרנסת הבת כשאר מלוה דעלמא איפכא הוא שהרי ב"ח קודם אפילו לכתובת האלמנה שזה הוציא מעות וזה לא הוציא מעות וכן כתב הרמב"ם ז"ל אלא מאי אית לך למימר שאין זה כשאר חובות ולא מתנאי ב"ד ודברים ברורים הם וכל שכן שאין אנו צריכין להם דהא קי"ל דאין עישור נכסי נגבית אלא מן הקרקעות והנראה לפי דעתי כתבתי:

תשובה תלא

א **שאלת** עלה דהא קי"ל ד' אמותיו של אדם קונות לו בכל מקום אם הוא בכל המקומות ובכל הקניינים ובכל הדרכים או לא:

ב **תשובה** ד' אמות אין קונות לאדם אלא בעומד או יושב אבל מהלך לא קנו לו וכן אם הוא ישן לא קנו לו ד' אמותיו כיון שאינו יכול לשמור אותו דבר אשר הוא אצלו. ואם עשה מעשה שגלה בדעתו שרוצה לקנות בדרך אחרת כגון נפל לו על המציאה או על הפיאה איכא פלוגתא אי קנו לו ד' אמותיו או לא ודעת הגאונים דלא קנה שאין לנו להניח מה שתירץ סתמא דתלמודא משום תירוציה דרב פפא כדאיתא עלה דמתניתין דראה את המציאה ונפל לו עליה וטעמא רבה איכא דכיון דקניית ד' אמות תקנה דרבנן היא ה"ל כאומר אי איפשי בתקנת חכמים ושומעין לו וכן יש לפסוק אע"פ שיש חולקין. גם לענין הקניינים הרבה מן המפרשים אמרו דלא תקינו רבנן ד' אמות אלא בזוכה מן ההפקר

או בנכסי הגר והכי משמע מדיהיב טעמא דלמא אתי לאנצויי או בגט אשה משום עגונא. אבל בירושלמי דגיטין משמע דבכל הקניינים תקינו רבנן ד' אמות ויליף לה מק"ו ומה מציאה שאין דעת אחרת מקנה אמרת קני היכא דאיכא דעת מקנה מיבעיא. וא"ת כיון שהירושלמי פסיק הכי בהדיא אמאי לא סמכינן עליה. וי"ל דכיון דבעל המאמר יהיב טעמיה למלתיה משום אינצויי משמע דהיכא דליכא האי טעמא לא תקינו דאיכא למיפרך מה לקנין הפקר דאיכא למיחש לאינצויי תאמר במכר או מתנה דליכא למיחש להכי. ותו דקושטא הוא דלא דיינין ק"ו במלתא דתנן ולא בשום תקנה מתקנתם והכי תניא במסכת סופרים אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא מדברי סופרים לד"ת ולא דברי סופרים זה מזה ע"כ. וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה והביא מכאן ראיה שאין יורשי האשה חולקין עם הבעל בנכסי מלוג שלה אע"פ שהדברים ק"ו מפני שיורשי האשה באים מכח התקנה ואין דנין ק"ו בתקנה אף הכא נמי כיון שד' אמות תקנה דרבנן היא אין דנין בה ק"ו הילכך ראוי לפסוק כדברי האומרים שלא תקנו אלא במלתא דאתי לאינצויי אבל במכר ומתנה לא אבל בגט אשה משום עיגונא תקינו. וצ"ע איך פסק הרא"ש ז"ל כדעת הירושלמי:

ג **ולענין** המקומות איכא מ"ד דאפי' ברשות הרבים נמי קני והכי משמע לישנא דקאמר ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום. ומיהו ברשות המקנה אין לאדם ד' אמות. וא"ת כיון דרשות הרבים היא אחרים דוחקים אותו שהרי לכלם יש רשות להלך. וי"ל כיון שקדם זה ועמד או ישב קנה ד' אמות ומיהו הנכון שבפסקים דבר"ה או ברשות המקנה לא קנה אבל בשדה דעלמא א"נ בסימטא ובצידי רשות הרבים קנה וכן הם דברי הריא"ף והרמב"ם ז"ל ועליהם יש לסמוך. והיכא דגלי בדעתיה דלא ניחא ליה דליקנו ליה ד' אמותיו איכא מאן דאמר דדוקא בקניינים דרבנן אמרינן הכי מטעמא דאמרינן לעיל דכל האומר אי איפשי בתקנת חכמים שומעין לו אבל בקניינים דאורייתא אע"ג דגלי אדעתיה דלא ניחא ליה קנו לו ד' אמותיו. אבל דעת הרשב"א ז"ל הוא דה"ה בקניות דאורייתא חדא דאינו קונה בעל כרחו ועוד דגרסינן ביבמות פרק ר"ג עשאוה כגודר בנכסי הגר כסבור שהם שלו דלא קנה ע"כ. ומסתברא לי כדעת הרשב"א ז"ל לפי שהיא מלתא מציעתא דהא מאן דפסיק כרב פפא שתירץ כי תקינו רבנן ד' אמות בעלמא וכו' בהאי פירוקא שבקינן לפירוקא קמא דסברא דלא ניחא ליה דליקני אלא בנפילה ומסקינן דבכל גוונא תקינו ליה רבנן ד' אמות אפילו היכא דאיכא גלויי דעתא ולפי שיטה זו אפילו בקניינים דרבנן לא מהני גלויי דעתא. נמצאת סברת הרשב"א ז"ל ממוצעת בין שתי הסברות והכי אית לן למפסק. הנל"ד כתבתי:

תשובה תלב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על אחד מהפריצים שהיה מלמד את בנו של ראובן לגנוב משל אביו ולהביא אליו וכן עשה שלשה פעמים:

ב **תשובה** אם בנו של ראובן הוא גדול אע"פ שהוא בר שליחות כבר ידעת דאין שליח לדבר עבירה לחייב שולחו דדברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין הילכך לענין דינא פטור הוא אלא שיש לב"ד לגדור גדר בדבר ולהענישו כפי צורך השעה ומוציאין מידו כל מה שלקח מבנו ואם נתן לו מעות וראו ב"ד לקונסו להוציא מידו בלא דמים כיון שהרגילו לעבירה הרשות בידם ולא יהא עון זה קל בעיניך שיבוא להרגיל עצמו לגנוב משל אביו וכשלא ימצא למודו ילסטם את הבריות ועל כיוצא בזה היה נהרג בן סורר ומורה על שם העתיד. ואם היה הבן קטן הדבר ברור שאין שליחות לקטן דתנן בפרק הכונס השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור ואע"ג דקטן לאו בר חיובא הוא לא מחייב שולחו משום דאין שליחות לקטן ובר מן דין איני רואה בנ"ד נפקותא דאי ללקות על לא תגנוב לאו שנתן לתשלומין הוא ואי לשלם כפל לא מגבינן קנסות בבבל ואי לשלם הקרן בלאו הכי חייב לשלם ואי נפקא מינה אם עבר על לאו דלא תגנוב כיון דאנן לא מלקינן ליה בעל העונש יפרע ממנו כפי משפטי הצדק. והיכא דאיכא נפקותא כגון השולח את הבעירה פטור דאין שליחות לקטן. ואפילו בגוונא דאיכא נפקותא כגון צא וקדש לי אשה גרושה והוא כהן הא אמרינן בהך סוגיא דשנים אוחזין דלא משכחת שליח לדבר עבירה דמחייב שולחו אלא חצרו של אדם וכיוצא בו כיון דבעל כרחיה מותיב ביה וכגון שנכנסה בהמת חבירו לחצרו ונעל בפניה לגונבה ואע"ג דרבינא אית ליה התם טעמא אחרינא דהיכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא הוא אבל היכא דלא הוי בר חיובא מחייב שולחו לאו לחייב המשלח את הקטן דהא מתניתין היא וכדכתיבנא אלא לחייב הכהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה. א"נ איש דאמר לאשה אקפי לי קטן דבהכי כיון דשליח לאו בר חיובא מחייב שולחו. ופסקו רבוותא כלישנא דרב חמא דכיון דאמרה קמיה דרבינא ושתיק רבינא משמע דהודה לו הילכך לא משכחת לה שליח לדבר עבירה אלא חצירו של אדם וכדכתיבנא וכן כתב הרמ"ה והר"ן ז"ל. ומ"מ בנ"ד כיון שהיה קטן ראוי להענישו ולקונסו בגופו ובממונו כדי שלא יהא רגיל בכך שזה מביא לידי תקלה גדולה ורעה רבה וראיתי בזמני זה כמה נערים יצאו לתרבות רעה לסבה זו וראוי לעשות גדר בדבר. הנלד"כ:

תשובה תלג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהוציא מעשה ב"ד על שמעון והדיין אומר תנאי היה במעשה ב"ד ולא נכתב בשטר וכן מעיד אחד מהעדים החתומים על השטר והעד השני אומר לא היה שם תנאי:

ב **תשובה** אם הבעלי דינין עומדין עדיין בפני הדיין נאמן לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי וה"ה שהוא נאמן לומר על תנאי זה פסקתי. ואם אין הבעלי דינין עומדים לפניו אינו נאמן אלא כנגד אחד דעלמא ולפיכך אם אין כתב יד העד יוצא ממקום אחר הדבר ברור שהוא נאמן לומר תנאי היה מגו דאי בעי אמר אין זה כתב ידי והרי יש שני עדים על התנאי. והכי אסיקנא בכתובות פרק האשה דתנאי היו דברינו נאמנים וכן עד א' נאמן לומר תנאי היה. אבל אם כתב יד העד יוצא ממקום אחר איכא פלוגתא דרבוותא דרבינו האיי גאון ז"ל וכת מן הגאונים סוברים שאפילו כתב יד העד יוצא ממקום אחר נאמן לומר תנאי היה. והרמב"ם ז"ל וכת אחרת מן האחרונים סוברים דאם כתב ידו יוצא ממקום אחר אינו נאמן לומר תנאי היה והרמב"ן ז"ל הביא ראיה לסברא זו והר"ן ז"ל דחה ראייתו ומשמע שדעתם ז"ל כדעת רבינו האיי גאון ז"ל וכבר האריכו בזה הראשונים נ"נ הילכך אם התנאי הוא להוציא ממון הדבר ברור אצלי שאין להוציא ממון שלא מדעת הרמב"ם ז"ל דאתריה דמר הוא אבל אם התנאי היא להעמיד ממון צריך מיתון גדול ואם איפשר לדיין לעשות פשרה יטה הפשרה לצד הנתבע להקל עליו כיון שבא להוציא ממנו. ואם אין בעלי הדין רוצים פשרה כלל רואה אני שלא להוציא ממון מיד המוחזק אע"ג דאתריה דמר הוא. חדא דרבינו האיי הוא אביהם של כל בני הגולה ודבריו דברי קבלה ובידו שבט מישור דאתי מדוד המלך ע"ה. ותו דהר"ן ז"ל שהוא מן האחרונים הסכים עמו וכן הראב"ד ז"ל וז"ל בהשגות על הרמב"ם ז"ל א"א לדעת רבינו הוא זה אבל הגאון לא אמר כן אלא נאמנין בכל ענין וכן עיקר ע"כ. ומה שכתב הראב"ד ז"ל שכן דעת רבינו על הריא"ף ז"ל צל"ע מנא ליה כי הוא לא פירש דבר בפרק האשה וגם הר"ן לא העיד כן על הריא"ף ז"ל וכן תלמיד הר"ר יונה בפי' ההלכות כתב שתי השטות ולא פי' מהו דעת הריא"ף ז"ל ואפשר שראה הראב"ד כן בתשובה להריא"ף ז"ל:

ג **כללא** דמלתא לא ראיתי לאחד מן האחרונים שהעיד כן על הריא"ף ז"ל וא"כ כדאי הוא רבינו האיי גאון ז"ל וחברתו שיאמר המחזיק קים לי כהנך רבוותא ולא תוציאו ממני ואם תפס שכנגדו לא מפקינן מיניה. הנלד"כ:

תשובה תלד

א **שאלת** ממני על בני האנוסים אשר באים להכניס תחת כנפי השכינה אם חייבין לברך שהחיינו בשעת המילה:

ב **תשובה** הדבר ברור אצלי שחייב לברך אם יודע הברכה דמאי שנא ממי שלא פדאו אביו ובא לפדות עצמו מברך לפדות הבכור ושהחיינו וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכתב שלא תיקנו שהחיינו אלא על השמחה והכא מצטער מחמת הכאב הא לא קשיא שאין שמחה אלא שמחת הלב וכתיב שש אנכי על אמרתך ופסוק זה על המילה נאמר ואע"פ שהגוף מצטער הלב שמח ועל שמחת הלב הוא מברך וא"ת למה לא כתב הרמב"ם ז"ל כך גבי מילה כאשר כתב גבי פדיון הבכור. וי"ל דכיון שהנימול הוא טרוד לא יוכל לכוין דעתו ולפיכך השמיטו אבל אם יכול לכוין דעתו ולברך מי פטרו: ולענין הגר כיון דקי"ל דמל ולא טבל כאלו לא מל לא יברך בשעת המילה אבל אחר הטבילה יברך שהחיינו שבאותה שעה נגמר גירותו כיון שהטביל וכבר ידעת שאין מטבילין אותו עד שיתרפא ואז יש לו שמחה שלימה שנכנס תחת כנפי השכינה ואם על מצוה פרטית חייב לברך שהחיינו ומברך ג"כ אשר קדשנו וכו' להכנס בבריתו של אברהם אבינו על כל התורה כולה שיקבל עליו לא כ"ש שיברך ופשוט הוא. הנלד"כ:

תשובה תלה

א **שאלת** ממני על אשה שהתנה בעלה עמה שתלך עמו לרשות ואחר זמן כשרצה ללכת לא רצתה ללכת עמו אם הפסידה כתובתה או לא:

ב **תשובה** הדבר ברור אצלי דאין לה כתובה ולא תוספת ולא מתנה שלא כתב לה ולא נתן לה אלא ע"מ שתקיים תנאי כתובתה ותלך עמו למקום שהתנה עמה בתחלה ולא היה הדבר צריך ראיה אלא שראיתי קצת חכמים מגמגמים בדבר הוצרכתי להאריך במקום שאמרו לקצר. תניא בתוספתא ומייתי לה הריא"ף ז"ל בשלהי כתובות שלש ארצות וכו' אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה והאי כפייה אינה בשוטים אלא ע"י שמפסידין כתובתה ואומרים לה אם לא תלכי עמו הפסדת כתובתך ואם לא רצתה ללכת הפסידה כתובתה וכן כתב עלה הר"ן ז"ל ובכל מקום שהוא יכול להוציאה אם אינה רוצה לצאת תצא בלא כתובה ומשמע דאפילו תוספת אין לה דלא כתב לה אלא אדעתא למיקם קמיה בכל מקום שהדין נותן שתלך אחריו ע"כ. והוא לשון מועתק מפירושי רבינו יונה ז"ל. וז"ל הרמב"ם ז"ל פי"ג מהלכות אישות איש שהיה מארץ א' מן הארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא

כתובה שע"מ כן נשאה אע"פ שלא פירש ע"כ. וכתב הרב ז"ל במקום אחר שהתוספת בכלל כתובה וז"ל בפי"ו ואין נקראים כתובה אלא עיקר כתובה שהוא מנה או מאתים עם התוספות בלבד ע"כ. וכן כתב הרמ"ה ז"ל שדנין אותה כדין איילונית. ותו ברייתא שלימה היא הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה ואין לחלק בין עליית ארץ ישראל לשאר מקומות דלא עדיף עליית ארץ ישראל מתנאי מפורש שהתנה עמה שתלך עמו למקום פלוני. ומכאן אני אומר שאפילו לפי שיטת ר"ת ז"ל שאומר שאין כופין את האשה כאשר תמצא סברתו כתובה במרדכי ובהגהות במיימוני ובאשרי מודה הוא בנ"ד שכופין אותה כיון שהוא תנאי מפורש ואם לא תרצה לקיים תנאה תצא בלא כתובה ולא ראיתי בזה חולק. וכדי שיתברר לך שאין חילוק בין ארץ ישראל לשאר ארצות לענין זה אפילו בלא תנאי אכתוב לך מה שנשאל רב צמח גאון זצ"ל ראובן יש לו בית במדינתו ועסקו וסחורתו בה ונשא אשה ממדינה אחרת ויש ביניהם מהלך שני ימים ומחצה כשיעור יהודה וגליל לאחר זמן אמר לאשתו בואי עמי למדינתי שעסקי וסחורתי בה ואעפ"י שהמדינה שלי קטנה מזו יש בה ב"ה ומרחץ וריחים ויש לה חומה סביב ולא רצתה האשה לילך מה יש מן הדין. והשיב ז"ל שאלה זו כבר שאלתם אותה בימי הגאון אבא מארי זלה"ה וכך צוה וכתבו לכם שנינו שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל מיהודה לגליל ומגליל ליהודה אין מוציאין מראש יהודה לסוף יהודה ומראש הגליל לסוף הגליל מוציאין וכשמוציאין אין מוציאין אלא מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל מעיר לכרך ומכרך לעיר אין מוציאין ואם אין יוצאה יש לה כתובה וכן כל מקום שהווה כשיעור יהודה וגליל כך אנו עושים ואם יש בעיר שמוליכה מרחץ ושווקים ושכיח בה כל מילי אם אין יוצאה אין לה כתובה ואם יש בין עירו לעיר אביה מהלך יום אחד צריך להוליכה לבית אביה בכל שנה שמצאנו בדרך רחוקה שאמרו חכמים מהלך יום אחד ע"כ. והרי זו עדיפא מנ"ד טובא דאלו התם לא התנה עמה והכא התנה עמה בפי'. ותו דהתם מוציאה ממקום שנשאה ואלו הכא התנה עמה הילכך בנ"ד הדבר ברור כיון שיש ברשות מרחץ וב"ה ושווקים וריחים ושכיחי בה כל מילי אם היה עסקו וסחורתו ומחייתו שם יכול לכופה ללכת שם אפי' בלא תנאי וכ"ש היכא דהתנה עמה בפירוש והוי יודע שאפי' אילו רוצה לגרשה אינו חייב במזונותיה כי אין לה תנאי מתנאי הכתובה וכן כתבו ז"ל. וגדולה מזו כתב הרא"ש ז"ל בתשובה על מי שהתנה עם אשתו קודם שנשאה שיוליכנה עמו למקומו ואח"כ כתבו בכתובה שלא יוציאנה ממדינה זו למדינה אחרת שלא ביטל תנאי הכתובה את התנאי הראשון כי הכתובה נכתבה כמו שרגילין לכתוב הכתובות וכיון שהיא מודה שכך היה

התנאי בתחלה לא נתבטל התנאי. וכתב הטור וז"ל אחר שכתב חילוק הארצות ונראה דה"ה בכל ארץ וארץ כיוצא בזה לפי מה שהיא חלוקה בגבולותיה ע"כ. הרי לך מפורש שאין חילוק בין עליות א"י ובין יהודה וגליל ובין שאר ארצות לדין זה כל שהם חלוקות בגבולין וכל זה מיירי בסתם אבל אם פירש לה בשעה שנשאה ע"מ שתלכי עמי לכל מקום שאלך אין אחר התנאי כלום וכופין אותה לקיים תנאה ואם אינה רוצה אין לה כתובה ולא תוספת ולא מתנה ולא מזונות ולא תנאי מתנאי הכתובה שלא כתב לה אלא ע"מ שתלך עמו אבל בלאותיה לא הפסידה אפילו אם תפסן הבעל מוציאין ממנו. גם מה שבלה או נאבד מנכסי נדוניתה אין מוציאין ממנו שלא קבל אחריותן עליו אלא ע"מ שתלך עמו שהרי היא אצלו כמי שנשא איילונית וכמו שכתבנו לעיל בשם הרמ"ה ז"ל. ואפי' חזרה בה אחר שהלך אינה חוזרת לכתובתה שאם לא כן כל זמן שתרצה ללכת תלך וכל זמן שלא תרצה לא תלך ולאחר זמן תלך ולא תפסיד כלום ואין לדבר קצבה וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת. הנלע"ד כתבתי:

תשובה תלו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שאמר הריני נזיר שמשון שאעשה השתדלותי לישא אשה ואם לא אשא אשה אהיה נזיר שמשון בעל דלילה וכתוב בשטר כתובת אשתו שלא ישא אחרת עליה ונשבע על זה אם חל זה הנדר או לא דדילמא אסמכתא היא. א"נ משום דהוא נשבע ועומד שלא ישא עליה:

ב **תשובה** תנן בנזיר פרק ב"ש היו מהלכין בדרך ואחד בא כנגדן אמר אחד מהם הריני נזיר שזה פלוני ואחד אמר הריני נזיר שאין זה פלוני וכו' ב"ש אומרים כולם נזירים וב"ה אומרים אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו ור' טרפון אומר אין אחד מהם נזיר וכו' טעמייהו דב"ש משום דס"ל דנזירות בטעות הוי נזירות. וטעמייהו דב"ה משום דס"ל נזירות בטעות לא הוי נזירות. ואמרינן עלה בגמרא מי שלא נתקיימו דבריו אמאי הוי נזיר אמר רב יהודה אימא מי שנתקיימו דבריו. הילכך אליבא דב"ה דקי"ל כוותייהו אם נמצא שזה פלוני הראשון נזיר והשני אינו נזיר ואם נמצא שאין זה פלוני השני נזיר והראשון אינו נזיר. וטעמיה דרבי טרפון כדתניא א"ר יהודה משום ר' טרפון אין אחד מהם נזיר לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה כלומר כיון דבשעתא דקא נדר לא ידע אי פלוני הוא או לא לא חלה עליה נזירות. הרי לך בהדיא כי לדעת ר' טרפון הוי כעין אסמכתא שהדבר ספק אם יהיה או לא יהיה ומשום הכי לא הוי נזיר עד שיהיה הדבר מבורר בשעת שהנזירות יוצא מפיו. וב"ה פליגי עליה וסברי דאפי' מן הספק כעין אסמכתא

חייל הנזירות והלכתא כב"ה ואע"ג דבעלמא קי"ל אסמכתא לא קניא שאני התם שאין אדם מקנה ממונו לחבירו על הספק וסומך על דעתו שיוכל לקיים תנאו אבל בנזירות והקדשות מחית איניש אפי' לספיקא. וז"ל הרמב"ם ז"ל פרק שני מהלכות נזיר שנים שהיו מהלכין בדרך וכו' ואמר זה הריני נזיר אם יהיה ראובן ואמר האחר הריני נזיר אם יהיה שמעון הגיע אליהם והרי הוא ראובן הרי זה נזיר ואם היה שמעון הרי חבירו נזיר כמו שנדרו וכן כל כיוצא בזה וכן פסק בפי' המשניות דלא כר' טרפון. הרי לך בהדיא שאפילו אמר בלשון אם שהוא לשון אסמכתא הוי נזיר. ואע"ג דכתוב בהגהה במרדכי במציעא דמי שנודר כך וכך לצדקה אם יצחק בקוביא ועוברים על נדרם שהם פטורין ומוכח לה מדאמרינן ההיא דר' יהודה היא משום ר' טרפון דאמר אין אחד מהם נזיר ואע"ג דנזירות הוי באמירה ואפ"ה קאמר דאין נזיר משום דהוי אסמכתא דהא מילתיה דר' טרפון איירי בשנים שתלו נדרם באחד אם הוא פלוני הריני נזיר וחבירו אמר אם אינו פלוני הריני נזיר הרי זה נזיר ע"כ. עיקר דינו של בעל ההגהה זו אינו אמת דאסמכתא בהקדש קניא וכן כתב מהר"ם ז"ל. וגם הראיה שהביא היא משובשת דהיכי שבקינן ב"ה ועבדינן כר' טרפון דנהי דסבר הכי ר' טרפון מ"מ כב"ה קי"ל. ותו דע"כ לא פליג ר' טרפון אלא בנזירות משום דלא ניתנה נזירות אלא להפלאה אבל בעלמא מודה ר' טרפון. וגדולה מזו אני אומר דבנ"ד מודה ר' טרפון דבשלמא התם הוי אסמכתא דאין יודע בבירור אם זה פלוני או לא לפיכך אין זו הפלאה אבל הכא שהדבר בידו לישא אשה שפיר מקריא הפלאה ולא הוי כעין אסמכתא ואפי' תימא דר' טרפון חולק אנו אין לנו אלא דברי ב"ה:

ג **ולענין** מה שאמרת שהוא נשבע ועומד שלא ישא אשה אחרת עליה כבר ידעת כי הנזירות הוא מכלל הנדרים והנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות הילכך חלין נמי על השבועה. ותו שהרי יכול לגרש את אשתו ויהיה פטור משבועתו וישא אשה כדי לקיים נזירותו. ומפני שראובן זה כהן ואם יגרש את אשתו לא יוכל להחזירה אין לו תקנה אלא שתמחול לו אשתו השבועה שהיא כתובה בכתובה שהרי השבועה לדעתה היא ותתן לו רשות לישא אשה וישאנה ונפטר מנדרו ויגרשנה ואם אשתו מפחדת שמא לא יגרשנה לא תתן לו רשות לישא אותה אלא על מנת שיגרשנה אחר כך ונפטר מנדרו שנדר שישא אשה והרי נשאה. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תלז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון הדרים באוצר אחד ואין זר נכנס לשם כלל ונגנב לאחד מהם מעות אם יכול להשביע את חבירו שבועת הסת או לא:

ב **תשובה** לכאורה משמע שהוא מחלוקת פוסקים דגרסינן פרק אלו מציאות אמר רב נחמן ראה סלע שנפל משנים חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מיניה לא מייאש מימר אמר מיכדי איניש אחרינא לא הוה בהדאי אלא האי נקיטנא ליה ואמינא ליה אנת הוא דשקלתיה. וכתב עלה רש"י ז"ל משבענא ליה שבועת הסת ולא נתייאש מיד כשמשמש ולא מצא ונמצא שבא ליד זה קודם יאוש והלכה כאביי הרי לך בהדיא דמשביעין על טענה כנ"ד אעפ"י שאינו ברי גמור שהרי לא ראה שנטל את הסלע וגם התוספות לא דחו פירושו של רש"י ז"ל אלא משום דס"ל דרב נחמן קאי לפרושי מלתיה דבר קפרא ובזמן בר קפרא עדיין לא נתקנה שבועת הסת. משמע שמודים הם בדין וכך כתבו בהדיא וז"ל מה שפירש נמי שישביענו שבועת הסת קשה וכי ישביענו בטענת ספק ומיהו י"ל דטוען ברי לפי שלא היה שם אדם אחר כי אם הוא אך קשה דבימי בר קפרא עדיין לא נתקנה שבועת הסת ע"כ. וליכא למימר דהדרי מתירוצא דלעיל ולעולם לא משביעינן ליה דהא הרא"ש ז"ל לעולם הולך בשטת התוספות וכתב וז"ל נקיטנא ליה ואמינא ליה את שקלתיה ולא מייאש מיניה לעולם כי ברור לו שזה לקחה היום או למחר יתפוס משלו אף אם ישבע לו כי הוא טוען עליו ברי ויכול להשביעו שבועת הסת אפ"ה אם יתפוס משלו לא יחזירנו לו מאחר שברור לו שזה לקחה עכ"ל והוא מה שכתבנו ממש. אבל ראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב פ"א מהלכות טוען ונטען וז"ל דינר פלוני נגנב מביתי ולא היה שם אלא אתה קרוב בעיני שאתה גנבתו וחשבתי מעותי ומצאתי חסר שמא אתה הטעיתני בחשבון והנתבע אומר אין לך בידי כלום הרי זה פטור אף משבועת הסת וכן כל כיוצא בזה ע"כ ולכאורה נראה שזה חולק על מה שכתבנו אבל אחר העיון תראה כי לא כתב הרב ז"ל וברי לי שאתה גנבתו אלא קרוב בעיני שאתה גנבתו טעמא דאמר קרוב בעיני אבל אם טען ברי לי שאתה גנבתו משביעין אותו אע"ג דאינו טוען שראה אותו שגנבו מ"מ כיון שטוען ברי משביעין אותו. תדע דיגיד עליה החלוקה הסמוכה לה שכתב שמא אתה הטעיתני וכי היכי דהך משום דטעין שמא רישא נמי משום דטעין שמא והיינו לישנא דנקט קרוב בעיני ונמצא לפי דרך זה הפוסקים מוסכמים בנ"ד שאם טען עליו ברי לי שאתה גנבתו שאין נכנס לאוצר שלנו אלא אני ואתה משביעין אותו שבועת הסת ואפילו תרצה לומר שהוא מחלוקת דעתי נוטה להשביעו שלא יהיה כל אחד הולך וגונב של חבירו או שותפו או שכינו ויאמר

אין יכול להשביעני בטענה כזו וכיון שידע שיכול להשביעו על כך יפרוש מפני חומר השבועה ועונשה כי הממון נתן להשבון והשבועה אין לה תקנה כלל ואליבא דכ"ע יכול להחרים חרם סתם מתקנת הגאונים והנראה לפ"ד כתבתי:

תשובה תלח

א **שאלת** ממני בראובן שמכר לשמעון מכר ומחלו זה לזה הונאת שתות ושוב נמצא במכר הונאה יותר משתות מהו כיון שמחל לו השתות אין כאן הונאה אלא פחות משתות והויא מחילה או דילמא לא ואת"ל לא הויא מחילה הוי ביטול מקח וחוזר או דילמא המקח קיים ומחזיר לו מה שהוא יותר משתות:

ב **תשובה** הדבר ברור אצלי דהוי ביטול מקח וחוזר דהא פחות משתות הוי מחילה ואם הוא שתות מחזיר הכל אפילו מה שהיה ראוי להיות מחילה וטעמא דפחות משתות מחיל איניש טפי לא מחול כלל. ודמיא נמי להא דאמר בפרק המוכר פירות אמר רב הונא ואם בא לנפות מנפה את כולן היכא דאיכא עפרא טפי מהאי שיעורא הואיל ונתחייב לנפות מנפה ליה לכולא עפרא ולא מוקים ליה אהאי שיעורא דמתני' הא הכא דשיעורא דמתני' הויא מחילה ואי נמצא בו טפי לא מחיל מידי הכא נמי בנ"ד שתות מחיל ליה טפי משתות לא מחיל כלל וכיון דליכא מחילה הדבר ברור דהוי ביטול מקח וחוזר. הנל"ד כתבתי:

תשובה תלט

א **שאלת** ממני ראובן מצא בין שטרות אביו כתוב בו איך אני מודה שמהשטר שיש לי על פלוני לא נשאר לי אלא כך וכך אם יכול להשביע את פלוני על טענה זו כגון שאין השטר קיים או דילמא לא:

ב **תשובה** לא ביארת מה טוען ראובן אם טוען אמר לי אבא שאתה חייב לו כך וכך שארית השטר תלוי בפלוגתא כי לדעת הראב"ד ז"ל וקצת מפרשים יכול להשביעו ולדעת הרמב"ם ז"ל אין יכול להשביעו בטענה זו. ואם ראובן טוען ברי לי שאתה חייב לאבי כך וכך הדבר ברור שהוא יכול להשביעו לכ"ע. ואם ראובן טוען איני יודע אלא שמצאתי שטר זה שמגלה לי שיש לאבי שטר על פלוני ונשאר כך וכך לא עדיף האי טענה ממי שאומר כך צוה לי אבי שאתה חייב לי מנה דלדעת הרמב"ם ז"ל אין משביעין אותו הילכך אם ראובן טוען ברי לי שאתה חייב לאבי מנה מאיזה טעם שיהיה משביעין אותו ואם לאו מחרימין חרם סתם על מי שחייב לחבירו שיודה לו מתקנת הגאונים:

ג **והוי** יודע שאם היה שטר עסקא שהוא שותפות שאביו של ראובן היה משביעו בטענת שמא גם היורש יכול להשביעו על טענת שמא וכתב הרמב"ם ז"ל שכך ראוי להורות אע"פ שאינו יודע אם היה אביו חושדו או לא מ"מ יכול להשביעו. ואני אומר דאפילו החולקים מודים בנ"ד כיון דאיכא האי גילוי שהיה לאביו שטר עסקא עליו יכול להשביעו דאיכא תרתי חדא שאביו היה יכול להשביעו מספק. ותו דאיכא גילוי מלתא כדכתיבנא ואין לפקפק בדבר ואם יטעון פלוני שמעולם לא היה שותפו הרי זה אינו יכול להשביעו שאין השבועה אלא על מי שאם מודה היה חייב ממון אבל זה אפילו שהיה מודה לא היה חייב אלא שבועה ואין שבועה על שבועה אלא מחרימין חרם סתם על מי שלא יודה על האמת. ואם אחר שכפר באו עדים שהיה שותפו הוחזק כפרן לאותה שבועה ומשביעין אותו וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק ט' מהלכות שלוחין ושותפין ואם טען כבר חלקנו השותפות ולא נשאר אצלי כלום אין משביעין אותו אלא מחרימין חרם סתם וכדכתיבנא. הנל"ד כתבתי:

תשובה תמ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שהפילה בתוך עשר אם יוציא ויתן כתובה או לא:

ב **תשובה** לא ידעתי מקום לשאלה זו דאם שניהם מודים שהפילה או שיש להם עדים שהפילה משנה שלימה שנינו ואם הפילה מונה משעה שהפילה ואם הוא אומר הפילה ואיני רוצה להוציא כי עדיין יש לי למנות משעה שהפילה והיא אומרת לא הפלתי היא נאמנת והכי אמרינן בהדיא בפרק הבא על יבמתו הוא אומר הפילה בגו עשר והיא אומרת לא הפלתי א"ר אמי אף בזו נאמנת דאם איתא דהפילה אחזוקי נפשה בעקרה לא מחזיקה וכופין אותו להוציא ויקיים מצות פריה ורביה ויתן כתובה כיון שהיא אינה תובעת להתגרש ליכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר. ואם היא אומרת הפלתי והוא אומר לא הפילה אדם נאמן על עצמו כמאה עדים ויוציא ויתן כתובה הילכך איני רואה מקום ספק עד שתברר שאלתך. הנל"ד כתבתי:

תשובה תמא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שעשה שליח לכתוב את הגט ואת העדים לחתום ונתאחר הדבר ולא כתבוהו ובזמן הכתיבה אין הבעל בעיר איך יכתבו העומד היום דמחזי כשקרא כיון דקי"ל צריך לכתוב זמן הכתיבה ולא הזמן שנמסרו להם הדברים. גם אין הסופר יודע שם אבי האשה אם מעכב או לא:

ב **תשובה** הרשב"א והרא"ש ז"ל בתשובותיהם כתבו דשם אבי המגרש אינו מעכב בגט דשמו ושמה תנן ולא שם אביו וכן כתב הטור ג"כ. ואני כתבתי בתשובה דמסתברא שאין הדברים אמורים אלא בשכתב מקום דירת הבעל או מקום עמידתו דאי לא תימא הכי במה יוכר מי הוא המגרש ראובן גירש את לאה אשתו מי הוא ראובן ואי זו לאה. ואם דעת הני רבוותא להקל תרי קולי היכא דלא הזכיר מקום האיש והאשה ולא שם אבי האיש ולא שם אבי האשה צל"ע אם נסמוך להתיר בכה"ג אבל בנ"ד כיון שמזכיר שם מקום האשה אע"פ שלא הזכירו שם אביה אינו מעכב ואע"ג דאיכא לאקשויי נמי כמה ראובן ולאה איכא באותו מקום סוף סוף איכא היכר קצת:

ג **ולענין** שהלך הבעל בזמן כתיבת הגט הדבר ברור שאין ראוי לכתוב העומד היום דמחזי כשקרא אבל אינו מעכב בגט דהא כל הגיטין הבאים ממדינת הים אין כותבין מקום עמידת האשה וגם אם מקום לידת האשה אין ידוע להם שלא יכתבו כלל. ואני תקנתי בכל הגטין ההולכים למקום אחר לכתוב הדרה במקום פלוני שמלה זו יש בה שתי משמעיות מלרע ומלעיל אם היא דרה עדיין במקום שהניחה הבעל מוטב ואם עקרה דירתה משם הרי כבר היתה דרה שם בתחלה וקריא ליה מלעיל כמו השבה משדי מואב ורחל באה עם הצאן ורבים כאלה הכא נמי הדרה כבר:

ד **שוב** ראיתי שכתב ריב"ש ז"ל על זה סימן נ"ז ע"ש ומיהו אין הדבר מעכב שאם אינו יודע לא מקום הלידה ולא מקום הדירה ולא מקום עמידתה לא יכתוב כלל שאינו מעכב לדעת הראשונים ואעפ"י שיש מקצת אחרונים סוברים שמעכב מ"מ בשעת הדחק שאין יודעים מקומות סמכינן ארובא דאמרי דלא מעכב ומיהו הנכון אצלי בנ"ד שיכתבו העומד במקום פלוני ולא יכתבו העומד היום והשתא לא קאי העומד אזמן הכתיבה אלא אזמן מסירת הדברים ולא מחזי כשקרא ואם לא כתבו כן אינו מעכב וכן הסכים ריב"ש ז"ל באותה תשובה שאינו מעכב ואעפ"י שנראה מדבריו שיותר טוב הוא שלא לכתוב הדרה במקום פלוני לפי שיש מקצת המון העם שאין מבינים בזה הלשון אלא הדרה עתה מ"מ מסתברא לי שיותר נכון הוא לכתוב כן לצאת ידי האומרים שהמקום מעכב ולא נחוש להמון העם שאין מבינים בזה הלשון אלא משמעות אחר לפי שיש כמה גדולי האחרונים ז"ל שכתבו שאם לא הזכיר שם עירה פסול. והנל"ד כתבתי:

תשובה תמב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שאמר לסופר ולעדים שיכתבו ויתנו גט לאשתו ויצא משם וביטל את הסופר ואת העדים ואת השליח ואחר כך הרצוהו לגרש מה תקנה יעשו שלא יחזור ויבטל:

ב **תשובה** הנה אחד שיש לו עסק בטיב גטין וקדושין אמר למגרש אמור לפנינו שאתה פוסל כל העדים שיבאו ויעידו שביטלתי גט זה או את הסופר או העדים או השליח ושוב כשיבוא עדים שיבטלו לא יועילו דהא שוינהו לגבי נפשיה כפסולי עדות ואינו אמת כי נתחלף לו דיני ממונות באיסורין דלגבי ממונות נהו דמועיל פסול העדים כאשר כתב הרשב"א ז"ל אבל לגבי איסור מה יועיל שיפסול אותם לגבי נפשיה ואנו יודעים שהם כשרים ושנתבטל הגט. תדע דכתב הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות גירושין א"כ מהו תקנת דבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור לפנינו שכל הדברים שמסרתי שגורמים כשיתקיימו אותם דברים לבטל גט זה הרי הם בטלים והוא אומר הן ואח"כ אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא ינחוהו לילך עד שיגיע גט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו ע"כ. הרי לך בהדיא דאפילו שיאמר הדברים אשר סדר הרב ז"ל אפ"ה יכול לבטלו וסדור זה שסדר ז"ל עומד במקום פסול העדות שסידר הרשב"א ז"ל דאפ"ה יכול לבטל הגט דאי לא תימא הכי למה לא יניחוהו לילך יפסול עידי הביטול ויניחוהו לילך דשוב לא יוכל לבטלו אלא ודאי ליתא אלא לעולם יכול לבטלו:

ג **שוב** ראיתי שכתב בעל מ"מ כן בהדיא וז"ל וה"ה אפילו אם פסל העדים כדברי הרשב"א ז"ל ואח"כ בטלו בטל הוא ע"כ. ומרוב פשיטות הדבר תמהתי מה היה צריך לכתוב זה דמה מועיל פסול העדים לבטל איסור אשת איש. הילכך איני רואה לזה תקנה אלא שיחרימו כל מי שיבטל גט זה או את העדים ואם חוששין שמא יעבור על החרם יקנסו אותו בממון אם יבטל אותו אם ממונו חביב עליו מגופו. כללא דמלתא יחמירו עליו בכל האיפשר ואם עבר על הכל ובטלו הרי הוא מבוטל. הנל"ד כתבתי:

תשובה תמג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במלוה שמת בחיי לוה וגם יורשי מלוה מתו בחיי לוה ושוב מת לוה ובאין יורשי המלוה להוציא מיורשי לוה בשטר שבידם אם גובין בו או לאו:

ב **תשובה** דבר זה מחלוקת בין הראשונים ז"ל הריא"ף ז"ל כתב בתשובה וז"ל אע"פ שיורשין נשבעין שבועת היורשין ונוטלין הנ"מ יורשים בעצמם אבל אם מתו היורשין שהיה להם לישבע שבועת היורשין אין היורשים שלהם נשבעין ונוטלין וכן כתב ה"ר

יהודה ברצלוני ז"ל וכן כתב הראב"ד ז"ל בתשובה היכא דמת מלוה בחיי לוה שהיה להם לישבע שבועת היורשים וליטול ומת אחד מהם קודם שישבע אין האחין גובין חלקו בשבועתם שמא להם לא צוה ולו צוה והם אינם יכולין לישבע שלא נפקד אחיהם המת מאבא לפיכך נשבעין וגובין חלקם ומפסידין חלקו ע"כ. הרי אתה רואה בהדיא שאפילו מן הלוה בעצמו אין יורשי היורש נשבעים ונוטלין וכ"ש כשבאין ליפרע מיורשי לוה כנ"ד ואע"פ שהרא"ש ובעל העיטור ז"ל חולקים בזה ואומרים שנשבעים שלא אמר להם מורישיו ששטר זה פרוע וגובין בו מ"מ לראשונים אנו שומעים שאמרו כהלכה מכמה טעמי חדא דהא קי"ל אין אדם מורישׁ שבועה לבניו וכיון שהיורש הראשון לא היה יכול לגבות אלא בשבועה אין יכול להורישׁ לבניו ממון זה ואע"ג שהרא"ש ז"ל דחה ראיה זו דלא אמרינן הכי אלא בשבועת ברי אבל שבועת יורשים ויורשי יורשים שבועת שמא היא וכתב שדבר תימא הוא מה שכתבו הראשונים ואני אומר גברא רבא חזינא ותמיהה לא חזינא נהי דהטענה אשר עליה באה השבועה שמא היא דילמא פרע או לא פרע אבל השבועה בעצמה שבועת ודאי היא שלא פקדנו אבא והילכך אין יכול להורישה לבניו. ותו דילמא ליורש הראשון צוה ששטר זה פרוע וליורש השני לא צוה והיורש הראשון לא דייק כולי האי לצוות ליורשיו כיון שהוא לא נפרע דבשלמא הראשון זכור הוא תדיר ששטר זה פרוע ומצוה ליורשיו אבל היורש השני אינו זכור תדיר למה שצוה מורישו כדי לצוות את יורשיו ותו שהדבר ידוע דלעולם טוענין להחזיק ממון וכן העלה הראב"ד ז"ל. ותו דמשמע דכל מי שכתב סתם אין אדם מורישׁ שבועה ולא חלק בין שבועה ודאי לשבועת שמא משמע דס"ל דאין חילוק ביניהם ועל החולק להביא ראיה. ותו דמצד אחר יש להקל השבועה הבאה על שמא והשתא ומה אם שבועה הבאה על הודאי מקילינן בה ואין אדם מורישׁ לבניו שבועה הבאה על שמא אינו דין שלא יורישׁ אותה ואע"פ שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה דאין דנין ק"ו במילי דהוו מדרבנן מ"מ מידי סברא בעלמא לא נפיק להחזיק דברי הראשונים ז"ל הילכך הדבר ברור אצלי דלא מפקינן ממונא בכה"ג וכ"ש מן היורשין ואנן טענינן להו דודאי פרוע הוא ואני ראיתי זמנו של שטר והיה י"ח שנה בחיי לוה ולמה לא תבעו אותו:

ג **ולענין** אם היה כתוב בשטר נאמנות למלוה וליורשי המלוה כתב הרא"ש ז"ל דגובין את חוב אביהם בלא שבועה כיון שהאמין גם את יורשים אינם צריכין לישבע שלא פקדנו אבא ומשבועה זו פטרם דאין שבועה מוטלת עליהם אלא שלא פקדנו אבא ומשבועה זו פטרם ע"כ ואפילו לדעת הריא"ף ז"ל גובין השטר דהא טעמא הוי משום דאין מורישׁ שבועה והרי פטרם משבועה זו:

ד **ולענין** אם היורש קטן ומת בעודו קטן ואינו לא בר צואה ולא בר פקדון ויורשי הקטן הם גדולים לדעת הריא"ף ז"ל ובעלי שטתו דס"ל דאין אדם מוריש ממון שחייב עליו שבועה והקטן הזה כיון שלא היה יכול לגבות ממון עד שיגדיל וישבע אינו יכול להורישו. אבל לדעת הרא"ש ז"ל ובעלי שטתו דממון זה יכול להוריש משום שאין חיוב השבועה אלא משום ספק גובין יורשי הקטן בלא שבועה שלא פקדנו שהרי הם אומרים אנו נשבעין שלא פקדנו מורישנו אלא שהיא שבועת שוא שהרי אין הקטן בר צואה ולא בר פקדון אבל נשבעים השבועה שהיה חייב מורישן לכשיגדיל והיא שלא מצאנו בין שטרותיו ששטר זה פרוע. ומלשון הרא"ש ז"ל משמע לי שאין נאמנות המלוה מועיל ליורשין עד שיפרש נאמנות גם ליורשיו וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל סוף פט"ו מהלכות מלוה ולוה ואם האמין את יורשי המלוה יורשי היורשים בכלל. הנלד"כ:

תשובה תמד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שיש לה מכה באותו מקום אבל אינה יודעת אם המכה מוציאה דם או לא וראתה דם מחמת תשמיש אם תולה במכה או לא:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר דאינה תולה במכה כיון דאכתי לא הוחזק דם במכה וספק איסור חמור כזה אית לן למיזל לחומרא וכן נמצא במרדכי בהדיא דבעינן דיודעת שהמכה מוציאה דם אז תולה במכה אבל אי לא ידעה אע"פ שהיא אומרת בודאי שיש לה מכה אינה תולה. אבל כד מעיינת בה שפיר אית לן למיזל בה לקולא חדא שהאשה בחזקת טהרה ומוקמינן לה אחזקתה. ותו דאשה זו יש לה וסת קבוע וחזקה אורח בזמנו בא דהכי תניא אם יש לה וסת תולה בוסתה אם יש לה מכה תולה במכתה ואם היתה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ונאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שממנה דם יוצא ומדקתני אם יש לה מכה תולה במכתה ולא קתני ואם יש לה מכה שיוצא ממנה דם תולה במכתה משמע דתולה במכה אע"ג דעדיין לא ידעה אם יצא ממנה דם או לא. ותו אדמפליג באם דם מכתה משונה לפלוג וליתני בדידה ואם לא ידעה עדיין שיצא ממנה דם אינה תולה וכן משמע בהדיא מלשון הרשב"א ז"ל שכתב עלה דהך ואם דם מכתה משונה פי' דוקא שנתברר שהוא משונה הא לא נתברר תולין במכה לפי שהאשה בחזקת טהרה עומדת עד שתראה ודאי וכל שיש לה לתלות ע"כ והרי זה כמו שכתבנו. וקרוב אני לומר שגם המרדכי לא אמרה אלא דרואה דם על עד הבדיקה שלא בשעת תשמיש אבל הרואה מחמת תשמיש אע"פ שעדיין לא יצא דם מהמכה איפשר שע"י כח דוחק השמש בשעה שהוא דש מתמעכת המכה ויוצא ממכה

דם הילכך קרוב הדבר לתלות במכה גם בדינו של המרדכי מסתברא להקל כיון שהיא אומרת יש לה מכה תולה בכל מה שיש לה לתלות כ"ש שעור אותו מקום מבפנים רך ומתמעכת המכה על ידי בדיקת העד והדם יוצא הילכך בהתחבר ג' הטעמים הנזכר חדא דאשה בחזקת טהרה ותו דיש לה וסת קבוע ותו דיש לה מכה תולין במכה אע"ג דאכתי לא יצא ממנה דם וידעתי שאין אני כדאי לחלוק על הראשונים וכ"ש להקל על הרשב"א ז"ל אני סומך שהוא רב בקי ומובהק וגדול בדורו. הנל"ד כתבתי:

תשובה תמה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשני חתנים בבית אחת אי עדיף לברך לשניהם יחד ברכה אחת או לכל אחד ואחד עדיף טפי זה שלא בפני זה:

ב **תשובה** בריש כתובות תניא ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין ומדקתני וחתנים בלשון רבים משמע להדיא דמברכין לשני חתנים יחד. וגדולה מזו כתב הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות אישות יש לו לאדם לישא נשים רבות ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה ע"כ. למדנו מדבריו ז"ל שאין השמחה בשעת הברכה אלא בשעת אכילה ושתיה. עוד למדנו דאפילו באדם א' לא אמרינן ברכות אין מערבין שמחה בשמחה וכ"ש בשני חתנים שכל אחד שמח לעצמו דפשיטא דמברכין לשניהם יחד וכן עשה הרא"ש ז"ל הלכה למעשה וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה וכן היה נוהג רבינו יחיאל ז"ל לעשות חופת יתום או יתומה עם אחד מבניו וכן היא הסכמת הפוסקים אשר אנו רגילים לסמוך עליהם הילכך כיון ששני החתנים בבית אחת וכל אחד שמח לעצמו לא שייך בהא אין מערבין שמחה בשמחה דלא אמרינן הכי אלא כיעקב שנשא שתי נשים וכן הרגל ושמחת החופה שהכל לאדם אחד ולכך שייך בהו ערוב שמחה אבל ב' חופות שעושין שני אנשים עם שתי נשים לא שייך בהו ערוב שמחה ומכ"ש לענין הברכות וכיון שכן לא מפשינן בברכות כיון דאיפשר בברכה אחת ואע"ג דכתב הריטב"א ז"ל בריש כתובות וז"ל והא דאמרינן חתנים מן המנין נקט לשון רבים משום חתונות רבות הבאות זו אחר זו וכדאמרינן התם מאי בוגרות בוגרות דעלמא אבל אין לברך ברכה אחת לשני חתנים בבית אחת שאין לערב שמחה בשמחה וכן קבלתי מרבינו ז"ל ע"כ. ורבו זה הוא הרא"ה ז"ל לא הרשב"א ז"ל שהרי הוא כתב להפך מ"מ לא נניח סברת הראשונים והאחרונים מפני סברת רבו ותו דפשטא דלישנא דחתנים מן המנין לא משמע הכי. ומ"מ היכא דחתנים גופייהו מקפידים בהכי יש לסמוך על סברת הריטב"א ז"ל ורבו ז"ל. וכן כתוב ג"כ בהגהה במיימוני ומוציאין את האחד לבית

אחר ומברכין וחוזרין ומברכין לזה וכן עשית אני מעשה לפי שהחתנים היו מקפידין אבל במקום דליכא קפידא מברכין ברכה א' והכי עדיף. וגדולה מזו אני אומר דאפילו שאר הפוסקים מודים היכא דאיכא קפידא דגדול השלום שהרי לא אמרו אלא דלא שייך בכה"ג ערוב שמחה בשמחה ונהי דאין ראוי לאפושי בברכות מ"מ כיון דליכא ברכה לבטלה היכא דאיכא קפידא לא חיישין לאפושי בברכות כיון שאין כל אחד מהם רוצה בברכה בשותפות אין כאן אפושי בברכות ודוק ותשכח. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תמו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בס"ת שכל ההי"ן שלו גוף אחד שנוגע רגל הה"א בגג שלה מה תקנה יעשה דבשלמא בקופי"ן כתב לי מר שיגרור רגל הקו"ף עד שירחיקנה מגגה שלא יראה שהוא ממנה ותשתנה צורת האות ואח"כ יחזור ויתקננה ולא יגיע הרגל לגג שלה דקי"ל כל האותיות צריכין להיות גוף אחד חוץ מהה"א והקו"ף כדאיתא פרק הבונה וכן בההי"ן שאינם מן השם איפשר לגרור הרגל שנכתב בטעות ולחזור ולתקנו אבל בההי"ן של השמות כיצד יעשה:

ב **תשובה** כבר ראיתי מן הראשונים ז"ל מי שנסתפק בזה והעלה דאין טוב לתקן אבל אנן ס"ל דמותר לתקנו דאע"ג דקי"ל אסור למחוק שם מן השמות הקדושים הנ"מ דרך השחתה אבל דרך תיקון מותר הוא דהא מקרא ילפינן לה ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם וגו' והכי איתא בהדיא בהגהה במיימוני ויש בספרי ובה"ג אבל דיו שנטף על גבי הכתב מותר למוחקו שלא נתכוון אלא לתקן וליכא למימר דהתם איירי שנטשטש האות לגמרי אבל בנ"ד אינו מחוסר אלא דקדוק אחד חדא דמי לא עסקינן דנפל טפת דיו וחבר הרגל עם הגג כנ"ד. ותו מדיהיב טעמא שלא נתכוון אלא לתקן מה לי תיקון גדול ומה לי תיקון קטן. ותו דלא תיקון קטן הוא זה שנפסל הס"ת בשבילו. ותו איכא טעמא אחרינא כיון שנכתבה האות בטעות לא נתקדשה האות בקדושת השם והרי היא כשאר ההי"ן שבתורה הילכך אין ראוי לפסול הס"ת בשביל זה אלא יגרור רגלי ההי"ן ויחזור ויכתוב אותם בקדושת השם ויניח ריוח כל דהוא בינו לבין הגג שיהיה תלויה בו ולא נוגעת כדאמרינן בגמרא פרק הבונה אמאי תליא כרעיה דקו"ף ובפרק הקומץ אמרינן אמאי תליא כרעיה דה"א וכו' ותניא לא יעשה ההי"ן חתי"ן ואם עשה פסול קו"ף נמי אע"ג דלא דמיא לאות אחרת פסול וכן כתבו כל הראשונים נ"נ דס"ת שאין רגלי ה"א והקו"ף תלויין פסול עד שיתקן וברור הוא:

תשובה תמז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במאי דאמרינן קרע הבא בתוך שתי שטות יתפור אם לא תפר אם נפסל הס"ת בכך או דילמא יתפור רשות הוא או למצוה מן המובחר אבל לעולם אין הס"ת נפסל בכך:

ב **תשובה** גרסינן בגמרא אמר רב זעירא אמר רב חננאל קרע הבא בתוך שני שיטי יתפור בתוך ג' לא יתפור. ומדלא קאמר קרע הבא בתוך ג' לא יתפור ותו לא שמעינן דמצוה מיהא לתפור מדקאמר בתוך שני שיטי יתפור ותפשוט מיהא חדא דאין לו להניח הס"ת קרוע. ומסתברא לי דאם לא תפרו שהוא פסול דאין זה הדר דבעינן זה אלי ואנוהו וליכא כיון שלא תפרו דהא טעמא דבתוך ג' לא יתפור מהאי טעמא הוא כיון דמפלגינן בין עפיצן ללא עפיצן. ותו דהאי מימרא דרב חננאל בקרע העובר בין האותיות היא דאי בין התיבות בעיא בגמרא ולא איפשיטא ולא איירי נמי בנחלקה האות דא"כ אין לה תיקון וכן כתב הרא"ש ז"ל וכיון שכן בשלמא ע"י תפירה מתחברת התיבה יפה ונקראת יחד אבל אם לא תפר חצי תיבה לחודה קאי וחצי תיבה לחודה קאי ומי מחברן: ובשלמא בין הדפין ובין השיטין ובין התיבות דבעי רב יהודה והקרע גדול שאלו היה בתוך הכתב היה יותר מג' שיטין מאי סגי בתפירה כיון שאינו נוגע בכתב או לא וסלקא בתיקו וצריך לתפור וכיון דבין התיבות קיל טפי איכא למימר דבתוך שני שיטין נמי יתפור למצוה מן המובחר אבל קרע הבא בתוך הכתב אם לא יתפור מעכב. ותו דפשטא דמימרא משמע דהקרע בא בתוך האות ממש ובהא הדבר ברור שאם לא תפר שהוא פסול שהרי נפסדה צורת האות אלא שחדש לנו הרא"ש שאין לה תקנה אפילו ע"י תפירה ומזה הפי' נשמע דלעולם אם לא תפר פסול. ותו דכתב הרמב"ם ז"ל וכל הקרעים אין תופרין אותן אלא בגידין שתופרין בהם היריעות זו לזו ע"כ. הרי שהשוה בין תפירת היריעות לתפירת הקרעים וכי היכי דתפירת היריעות מעכב תפירת הקרעים נמי מעכב: וא"ת למה לא מנה הרב ז"ל בכלל הפסולים אם נקרע ולא תפרו. הא לא קשיא דהא לא מנה נמי תפירת היריעות אלא מנה שתפר היריעות בלא גידי טהורה פסול וממילא ידעינן שאם לא תפרו כלל שהוא פסול דאלת"ה דל תפירת גידי בהמה טמאה ויהיה כאלו אינו תפור כלל ודאי לרבותא קאמר שאפילו תפרן כיון שלא תפרן בגידי בהמה טהורה פסול. ומינה נמי לשאר קרעים שאם לא תפרן או שתפר אותם בגידי בהמה טמאה פסולין:

ג **כללא** דמלתא קרע הבא בתוך האותיות בתוך שני שיטין או בתוך ג' דעפיצן תופר ואם לא תפר פסול ובתוך האות עצמה אין לא תקנה בין הדפין בין השיטות ובין התיבות

יתפור למצוה מן המובחר עיין בתשובות הר"י קולון ז"ל שורש קכ"ב. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תמח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשני חתנים בבית אחת אי עדיף לברך לשניהם יחד ברכה אחת או לכל אחד ואחד עדיף טפי זה שלא בפני זה:

ב **תשובה** בריש כתובות תניא ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המנין ומדקתני וחתנים בלשון רבים משמע להדיא דמברכין לשני חתנים יחד. וגדולה מזו כתב הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות אישות יש לו לאדם לישא נשים רבות ומברך ברכת חתנים לכולן כאחת אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה לה ע"כ. למדנו מדבריו ז"ל שאין השמחה בשעת הברכה אלא בשעת אכילה ושתיה. עוד למדנו דאפילו באדם א' לא אמרינן ברכות אין מערבין שמחה בשמחה וכ"ש בשני חתנים שכל אחד שמח לעצמו דפשיטא דמברכין לשניהם יחד וכן עשה הרא"ש ז"ל הלכה למעשה וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה וכן היה נוהג רבינו יחיאל ז"ל לעשות חופת יתום או יתומה עם אחד מבניו וכן היא הסכמת הפוסקים אשר אנו רגילים לסמוך עליהם הילכך כיון ששני החתנים בבית אחת וכל אחד שמח לעצמו לא שייך בהא אין מערבין שמחה בשמחה דלא אמרינן הכי אלא כיעקב שנשא שתי נשים וכן הרגל ושמחת החופה שהכל לאדם אחד ולכך שייך בהו ערוב שמחה אבל ב' חופות שעושין שני אנשים עם שתי נשים לא שייך בהו ערוב שמחה ומכ"ש לענין הברכות וכיון שכן לא מפשינן בברכות כיון דאיפשר בברכה אחת ואע"ג דכתב הריט"בא ז"ל בריש כתובות וז"ל והא דאמרינן חתנים מן המנין נקט לשון רבים משום חתונות רבות הבאות זו אחר זו וכדאמרינן התם מאי בוגרות בוגרות דעלמא אבל אין לברך ברכה אחת לשני חתנים בבית אחת שאין לערב שמחה בשמחה וכן קבלתי מרבינו ז"ל ע"כ. ורבו זה הוא הרא"ה ז"ל לא הרשב"א ז"ל שהרי הוא כתב להפך מ"מ לא נניח סברת הראשונים והאחרונים מפני סברת רבו ותו דפשטא דלישנא דחתנים מן המנין לא משמע הכי. ומ"מ היכא דחתנים גופייהו מקפידים בהכי יש לסמוך על סברת הריטב"א ז"ל ורבו ז"ל. וכן כתוב ג"כ בהגהה במיימוני ומוציאין את האחד לבית אחר ומברכין וחוזרין ומברכין לזה וכן עשית אני מעשה לפי שהחתנים היו מקפידין אבל במקום דליכא קפידא מברכין ברכה א' והכי עדיף. וגדולה מזו אני אומר דאפילו שאר הפוסקים מודים היכא דאיכא קפידא דגדול השלום שהרי לא אמרו אלא דלא שייך בכה"ג ערוב שמחה בשמחה ונהי דאין ראוי לאפושי בברכות מ"מ כיון דליכא ברכה

לבטלה היכא דאיכא קפידא לא חיישין לאפושי בברכות כיון שאין כל אחד מהם רוצה בברכה בשותפות אין כאן אפושי בברכות ודוק ותשכח. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תמט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שאמר לשמעון מכור לי דינר זה ואתן לך בו מ"ה מיידי וראובן יש לו דינרין ומיידי אם יש כאן חשש רבית כיון שהדינר אינו שוה אלא מ' מיידי או פחות:

ב **תשובה** דבר זה מחלוקת בין המפרשים ז"ל אבל יש לאסור אפילו לדעת המתירים משום הערמת רבית דאנן סהדי כיון שיש לראובן מיידי שהוא יכול לקנות הדינר מיד במ' מיידי וירויח השאר ודאי משום אגר נטר הוא ומנא אמינא לה דגרסינן בפרק הזהב עלה דברייתא דהיו חמריו ופועליו תובעין אותו וכו' רב אשי אמר לעולם בפרוטות כיון דאית ליה נעשה כאומר הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח וכתב עלה רש"י ז"ל דטעמא לאו משום דנקנה בחליפין שאפילו התנה עמו בתורת דמים אין כאן רבית דאגר נטר לי שאפילו הלואה אם יש לו בביתו מותר לתת לו עודף דה"ל הלויני עד שיבא בני ע"כ. ואיכא לאקשויי עלה טובא דדוקא סאה בסאה התירו עד שיבא בני אבל סאה בסאתים לא התירו וצריך לתרץ לדעת רש"י ז"ל דכיון שהתירו לתת לו סאה אע"פ שהוקרו החטים אע"פ שהוא דרך הלואה היכא דהוי דרך מקח וממכר התירו אפילו להתנות בתחלה לתת לו יותר אלא דאכתי קשה כיון שנותן לו אותו מין מטבע שלקח ממנו אע"פ שהוא דרך מקח וממכר אסור דאמרינן בגמ' כללא דרביתא כל אגר נטר לי אסור ועל מקח וממכר אמרינן ליה ומשום הכי תרצו בתוספות דהכא אינו נותן אותו מטבע בעצמו שלקח אלא מין אחר שדומה למקח וממכר וה"ק כמו שמותר סאה בסאה דרך הלואה באומר עד שיבוא בני משום דסאה בסאה רבית דרבנן היא ה"נ דרך מקח וממכר אפילו סאה בסאתים מותר באומר עד שיבא בני ע"כ. ומשמע מהאי לישנא דאפילו מטבע במטבע אחר כנ"ד שרי כיון שהוא דרך מקח וממכר מדקאמר דהכא אינו נותן לו אותו מטבע עצמו משמע דמטבע אחר נותן לו וק"ל עלה א"כ מאי דוחקי' דרב אשי לאוקומי בפרוטות דליכא עלייהו טיבעא לוקמה אפילו במעות טבועים וי"ל דאה"נ אלא לישנא דברייתא אקשיתיה דקתני ואני אעלה לך יפה דינר ולא קתני דינר יפה וכן משמע מדברי רש"י ז"ל וכן העלה הראב"ד ז"ל דאפילו במטבע כל שהוא בדרך מקח וממכר שרי דהא דאמרינן הכא הוה ליה הלואה לאו הלואה ממש קאמר אלא מכר כעין הלואה אבל בהלואה ממש אעפ"י שיש לו אסור הרי לך לפי שטה זו דמותר כיון דאית

ביה תלת לטיבותא. חדא שהוא דרך מקח וממכר ואין כאן רבית דאורייתא. ותו דאין נותן לו אותו מטבע עצמו. ותו דיש לו מאותו המין. אבל הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל משמע דס"ל דאינו מותר אלא בזמן שבעל הבית נותן לו פרוטות דהיינו כשאר פירות או מטלטלין דהוי כחנוני הפוסק על הפירות וב"ה מוזיל גביה וז"ל הר"ן ז"ל מועתק משום הרשב"א ז"ל רב אמר לעולם כדמים וכיון דאית ליה נעשה כאומר הלויני עד שיבא בני כלומר ודאי בעל הבית פרוטות נינהו דליכא עלייהו טיבעא וכדקתני יפה דינר וחרסית אבל דחנוני דינר טבוע הוא ובדמים הוא ולא בחליפין דאין מטבע נעשה חליפין ואפ"ה ליכא משום רבית דכיון דהני דבעל הבית לא טבעי הוה ליה חנוני כפוסק על הפירות וב"ה מוזיל גביה וכיון דאית ליה שרי אבל אלו היה של ב"ה טבוע אע"פ שיש לו אסור ורבית קצוצה הוא עכ"ל ומה שכתב רבית קצוצה הנ"מ היכא דהוי דרך הלואה אבל דרך מקח וממכר הוי רבית דרבנן לפי שטה זו וכתב הרמב"ן ז"ל על שטה זו שאינה צריכה לפנים הילכך כיון דאיכא פלוגתא ראוי להחמיר וכ"ש שאני אומר שאפילו לדעת המתירין יש לאסור משום הערמת רבית ולכל הפירושים מותר לומר לחבירו מכור לי דינר זהב בכך וכך דרהם כסף והוא שיש לו כסף ואפילו שאין לו בכל הדינר כסף כדאמרינן גבי סאה אם יש לו סאה לוה עליה כמה סאין ואפילו בכה"ג אם מחזיר לו דינר זהב והיתר כסף אני חוכך משום הערמת רבית. והנלד"כ:

תשובה תנ

א **מעשה** ראובן החליף עם שמעון סחורה בסחורה כמנהג ומשך שמעון מקצת סחורתו של ראובן ושוב רצה ראובן לחזור בו מהו כיון שמשך מקצת הוי כאלו משך הכל או דילמא לא קנה כלום:

ב **תשובה** כלל זה יהיה מסור בידך אם סחורתו של שמעון הוא דבר שאיפשר ליחלק קנה ראובן בסחורתו של שמעון כנגד מה שמשך שמעון מסחורתו ואין אחד מהם יכול לחזור כי ע"י המשיכה נתקיימו החליפין כנגד מה שמשך אבל אם סחורתו של שמעון דבר שאי איפשר ליחלק כגון פרה וחמור או מלבוש וכיוצא בהם כיון שלא קנה את הכל לא קנה גם המקצת וכל אחד מהם יכול לחזור והראיה מהא דתניא הרי שהיה תפוס פרתו ועומד ובא חבירו ואמר לו פרתך כמה לחמור אני צריך יש לי חמור שאני נותן לך פרתך בכמה בכך וכך חמורך בכמה בכך וכך משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור לא קנה בעל החמור את הפרה ומוקי לה רבא הכא במאי עסקינן דאמר ליה חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ועדיין לא משך

את הטלה דלא הוה ליה משיכה מעליא ותידוק מינה טעמא דהוי חמור דאי איפשר לו ליחלק ומשום הכי לא קנה בפרה כלום אבל אם היה דבר שאיפשר ליחלק קנה כנגד מה שמשך כדאמרינן מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן ואמרינן עלה לא שנו אלא שנתן דמי כולן אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו וברור הוא:

תשובה תנא

א **שאלת** על ראובן שחייב לשמעון מעות והיה רוצה ללכת למד"ה ובאת אשתו של ראובן וכתבה על עצמה בשטר ובקנין שאם לא יפרע בעלה בתוך זמן פלוני שתפרע היא כל שכתוב בשטר על בעלה. ושוב מת בעלה והלכה ונשאת ליהודה והכניסה לו נכסי צ"ב ועתה תובע שמעון את האשה כי לא פרע בעלה יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** ליכא למימר שאין משאש בהאי שטרא והאשה פטורה מלשלם מטעם יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי דאם מכר הבעל ואחר כך מכרה האשה יכולה להוציא מיד הקונה מטעמא דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כ"ש שלא נוציא מידה כיון שיש לה טענה זו (דהא) [אבל אם] מכרה האשה וכתבה אחריות המכירה עליה שוב אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דכולי האי לא עבדא הכא נמי להתחייב היא לפרוע מכתובתה כולי האי לא עבדא משום נחת רוח דבשלמא לסלק שעבודה עבדא משום נחת רוח אבל לשלם משלה לא עבדא אלא טעמא דפטורה הוי שלא פירשו בשטר סכום החיוב ולא סמכא דעתה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פכ"ה מהלכות מלוה ולוה וז"ל ויראה לי שאין זה הערב חייב כלום שכיון שאינו יודע הדבר ששעבד בו עצמו לא סמכא דעתו ולא שעבד עצמו ודברים של טעם הם למבין ע"כ. וה"ה לכל מי שמשתעבד בדבר שאינו קצוב לא נשתעבד ואעפ"י שקנו מידו וכן דעת רבותיו של רבינו ואעפ"י שיש חולקין אנו אין לנו אלא דברי הרמב"ם ז"ל דאתריה דמר הוא וכ"ש להוציא ממון. ותו קי"ל כל דאי אסמכתא היא ולא קניא וכיון דאמרה אם לא יפרע בעלה לזמן פלוני הוי אסמכתא ואע"ג דקנו ממנה מאן לימא לן דב"ד חשוב הוא כי אני ראיתי את העדים החתומים ולא היו ב"ד חשוב. ותו דלא אמרינן דהיכא דקנו מידו בב"ד חשוב ליכא אסמכתא אלא היכא דאתפיס זכותיה דומיא דהמשליש את שטרו. אבל בנ"ד דליכא האי טעמא הוי אסמכתא ומהאי טעמא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאלו כתב לן מעכשיו וכן כתב הרשב"א ז"ל ואין כתוב בשטר הילכך הוי אסמכתא אלא שיש לדקדק על טעם זה לפי שנראה מלשון השטר שהחיוב הוא מדין ערבות וכן הודת האשה

מתורת ערבות נתחייבה אלא שאומרת שלא ערבה אלא את גופו אבל לא את הממון והשטר מכחישה בזה וכיון שהוא מתורת ערבות כתבו מקצת מפרשים שאין אסמכתא בערבות ואפילו לדעת הרמב"ם ז"ל שסובר שיש אסמכתא בערבות הנ"מ בזמן שהתנאי הוא ענין אחר כגון שיאמר אם יעשה פלוני דבר פלוני או ילך למקום פלוני אני ערב הממון בכה"ג הויא אסמכתא ולא קניא לדעת הרב אע"פ שקנו מידו אבל בנ"ד שהתנאי הוא בענין בעצמו אם לא יפרע בעלי אני אפרע אין זו אסמכתא אלא לשון הערבות תדע דסתם ערבות נמי הכי הוא אם לא יפרע הוא אני פורע ולא הוי אסמכתא בנ"ד נמי מה שכתבה אם לא יפרע בעלי אני פורעת פירוש הערבות הוא ולא תנאי הוא ולא הוי אסמכתא. וא"ת למה הוצרכו לפרש בשטר לשון הערבות. י"ל מפני שהוצרכו לכתוב בתוך זמן פלוני כתבו גם כן אם לא יפרע אבל קושטא הוא שאינו לשון תנאי ודוק בה לפי שנעלם מזולתינו:

ג **ושוב** ראיתי שכתב הטור כן בהדיא וז"ל הערב לחבירו משתעבד מן התורה אפילו בלא קנין בד"א שערבו בשעת מתן מעות אע"ג דמשעבד נפשיה בלשון אסמכתא אם לא יפרע לך פלוני אני אפרע לך וכו' ולא הביא על זה חולק כלל משמע שגם הרמב"ם ז"ל מודה בזה. ומה שכתב וכן הערב או הקבלן שחייבו עצמן על תנאי אעפ"י שקנו מידו לא נשתעבד מפני שהוא אסמכתא על תנאי מבחוץ הוא וכן מורה סוף הלשון שכתב כיצד שאמר לו תן לו ואני אתן לך אם יהיה כך וכך וכו' ואי איתא עדיפא מינה הוה ליה למימר כיצד תן לו ואם לא יתן לך אני אתן ומדלא קאמר הכי משמע שזה ערבות גמור הוא ולא תנאי ופשוט הוא שאין לסמוך על טעם זה לבטל את השטר אלא על הטעם הראשון אני סומך ואין לפטור את האשה לפי שאין לה כלום עתה שהכניסה הכל לבעל והכל משועבד לו דהא כתב הרמב"ם ז"ל פכ"ז מהלכות מלוה ולוה האשה שלותה בשטר ונשאת חייבת לשלם אחר שנשאת וכן כתב הריא"ף ז"ל בסוף פרק יש נוחלין ואין לחלק בין נכסי מלוג לנכסי צ"ב דהא בכולהו הבעל לוקח הוי וכי היכי דאתה מודה דנ"מ פורע מהם ה"ה והוא הטעם בנצ"ב כיון דכתב למלוה מטלטלי אגב מקרקעי חזרו להיות כמקרקעי וטורף לקוחות ודוקא לגבי איניש דעלמא עבוד תקנה במטלטלין משום תקנת השוק אבל לגבי הבעל שבקוה אדיניה וגובה המלוה אפילו מנכסי צ"ב ומהאי טעמא לא חלקו הרמב"ם והריא"ף ז"ל בין נ"מ לנכסי צ"ב ואדרבה מדקאמר מפקינן מיניה משמע דאפילו בנכסי צ"ב איירי וכ"ש אם תאמין לדברי בעל חזה התנופה והוא קיצור תשובות הרא"ש ז"ל וז"ל ואם לא תוכל למכור נדונייתה בכל עת שתרצה ימכרוה ב"ד בטובת הנאה והלוקח יתן המעות ההם למשדך דמי סבלונותיו ואם אין לה לא זה

ולא זה יסדרו לה מלבושים ותכשיטין שהכניסה לבעל ויתנו לה מהם כסות הראוי לי"ב חדש והשאר יתנו למשדך דמי סבלונותיו ע"כ. ואע"ג דאני חולק עליו בסבלונות מפני שלא נכתב בהם שטר ולא שעבדה לו מטלטלי אגב מקרקעי מ"מ היכא דלותה וכתבה שטר ושעבדה לו מטלטלי אגב מקרקעי מודה אני שמוציאין מן הבעל אפי' נכסי צ"ב ואפילו הם מטלטלין דאע"ג דלוקח הוא לא עבוד בזה רבנן תקנת השוק. הילכך בנ"ד ליכא טעמא דאסמכתא וליכא משום נחת רוח עשיתי לבעלי אלא מטעם שלא פירשו כמה הוא החיוב מ"מ משביעין אותה אם היתה יודעת כמה היה חייב בעלה ואם לא תרצה לישבע חייבת לשלם שהרי ידעה קצבת הדבור שנתחייבה בו אעפ"י שלא נתברר בשטר הערבות והבו דלא לוסיף על המחלוקת דהא איכא כמה גאונים שפסקו שהערב מתחייב אע"פ שלא פירשו קצבת הדבר. והנל"ד כתבתי:

תשובה תנב

א **שאלה** על הקונה מקח ונתן טבעת בעירבון וחזר בו אחד מהם אם מקבל עליו מי שפרע:

ב **תשובה** לגבי הדין חייב לקבל עליו מי שפרע דאפילו במשכון כתב הריא"ף ז"ל דאין מקבל מי שפרע וכ"ש טבעת דבעינן מעות ודברים אבל דברים ומשכון לא קאי באבל אמרו מי שפרע וכן מפורש בירושלמי דגרסינן התם במסכת שביעית ר' זעירא א"ר אבהו בשם ר' יוחנן הנותן עירבון טבעת לחבירו ורצה לחזור בו חוזר ואינו מקבל עליו מי שפרע ר' זעירא בעי קומי ר' אבהו זהוב א"ל טבעת א"ל מה בין זהוב לטבעת א"ל זהוב עשוי להשתנות טבעת בעינה היא פי' זהוב עשוי להשתנות שדרך הוא ליתן אותו בתורת דמים שהוא משתנה בכך אבל טבעת אין נותנין אותה בתורת דמים אלא בתורת עירבון ובעינה חוזרת לפיכך אינו קונה אפילו למי שפרע. ובתלמודא דידן איכא נמי סייעתא דאמרינן בפרק הזהב ואי אמרת מעות אינם קונות אמאי קאי באבל אמרו אלמא דליכא מי שפרע אלא במידי דמדאורייתא קנה וכיון דטבעת או משכון אינו קונה מן התורה אינו קונה למי שפרע. וא"ת לריש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה ומעות אינם קונות מן התורה אמאי קאי באבל אמרו דמתני' היא הא תירץ לה תלמודא דמעות ודברים קאי באבל אמרו אבל מעות לחודייהו ודברים לחודייהו לא קאי באבל מי שפרע. כללא דמלתא דאין במשכון ולא בטבעת קנין אפילו לקבל מי שפרע. והוי יודע שאין הדברים אמורים אלא באתרא דליכא מנהגא דהדרי לדינה דתלמודא אבל יש מנהג במדינה שקונין ע"י נתינת טבעת או נתינת משכון או תקיעת כף או כיוצא בדברים

אלו כל שנהגו בני המדינה שזה קונה הרי זה קנין גמור לפי שכבר ידעת שהמנהג עיקר גדול בדיני ממונות ועלה אמרו דמנהג מבטל הלכה. ומ"מ אפילו במקום שאין מנהג ראוי לאדם שיהיה הין שלו צדק ולאו שלו צדק ולא יהיה ממחוסרי אמנה דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וגו'. והנלד"כ:

תשובה תנג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שנתן מעות לחבירו על מקח ועדיין לא משך אם יכול חבירו להוציא את המעות ואם חייב באחריותן:

ב **תשובה** אם מותר להוציאן הדבר ברור שהוא מותר דלהכי יהבינהו ניהליה דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב. ותו דצריך הוא לקבל מי שפרע וכיון שהוא מותר להשתמש בהם חייב באחריותן כההיא דהנותן מעות לשולחני מותרים ישתמש בהן ולפיכך חייב באחריותן אפילו באונסין כדין מלוה דהני זוזי כמלוה דמו. ואע"ג דתניא נתנה לספר או לכל בעלי אומניות לא מעל עד דמשך ובשלמא אם הספר אין יכול להוציא עד שימשוך היינו דלא מעל מי שנתנה לו אלא אי אמרת יכול להוציאה הספר אמאי לא מעל מי שנתנה לו לא קשיא דר' יוחנן [הוא] דקי"ל כוותיה דאמר דבר תורה מעות קונות מוקי לה בספר עכו"ם דלא קני אלא במשיכה ומשום הכי לא מעל מי שנתנה לו והא דפרכינן בפרק הזהב והא בעי למימשך תספורת לריש לקיש הוא דפרכינן אבל לר' יוחנן כיון דס"ל מעות קונות מדאורייתא ומדינא קיימים ברשותיה פשיטא דמעל מי שנתנה לו דדבר תורה מעות קונות. והיכא דאמר ליה טול את שלך לדעת הריא"ף ז"ל עדיין הוא חייב באונסין עד שיקבל עליו מי שפרע והיכא דקבל עליו מי שפרע ועדיין לא אמר לו טול את שלך עדיין הוא שומר חנם וחייב בפשיעה. ואם קבל עליו מי שפרע ואמר לו טול את שלך אפילו שומר חנם לא הוי ומיהו הנ"מ היכא דלא אפקינהו להנהו זוזי אבל אפקינהו ואמר ליה טול אחריני אכתי חייב באונסין אע"פ שכבר קבל מי שפרע וכן העלה הרשב"א ז"ל. אבל בתוספות כתבו דלעולם הני זוזי פקדון נינהו בידא דמוכר ולא מתחייב באונסין גמורין הילכך מכי אמר ליה תא שקול זוזך מיפטר כדין הנפקד הרוצה להוציא פקדון מתחת ידו והביאו ראיה מההיא דנתנה לספר דכתיבנא לעיל ולאו למימרא דהוי כנפקד לגמרי שהוא אסור לשלוח יד בפקדון אלא כמי שהפקידו אצלו מעות מותרין שמותר להשתמש בהם וחייב באחריותן ואם אמר טול את שלך נפטר אע"פ שעדיין לא קבל עליו מי שפרע ומיהו עדיין חייב בפשיעה עד שיקבל עליו מי שפרע ויאמר טול את שלך. ודעת הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות מכירה נוטה כדעת התוספות

ועיין עלה ובמה שכתב מגיד משנה ואיברא דפשטא דסוגיא דפרק הזהב משמע כדברי התוספות. ותו דהוי כעין פשרה דמשום דלאפוקינהו יהבינהו ניהליה הוי עלייהו שומר וכיון דאמר ליה טול את שלך נסתלק שמירתו ומשום דאכתי לא קבל מי שפרע הוי כשומר חנם וחייב בפשיעה דמצי למימר מיהדר הוה מהדרנא ולא קבילנא מי שפרע. ומחלוקתם תלוי בהא דאמרינן בפרק הזהב אמר רב פפא אמר לי רבינא דאמר ליה ההוא מדרבנן וכו' דלדעת הגאונים אתי לאפלוגי אדינא דלישנא קמא ולדעת התוספות לא אתי לאפלוגי אלא לפרושי עובדא היכי הוה וכן נראה לי מלשון רש"י ז"ל דלפרושי עובדא אתי ומ"מ אין סברתינו מכרעת כנגד דברי הגאונים שדבריהם דברי קבלה. וגם הרמב"ן ז"ל תירץ ההיא דנתנה לספר להעמיד דברי הגאונים ז"ל הילכך אם חזר בו לוקח ואמר לו המוכר בא וטול את שלך ועדיין לא קבל מי שפרע ונאנסו המעות או נגנבו או שאבדו אם לא תפס הלוקח אין מוציאין מיד המוכר ואם תפס הלוקח אין מוציאין מידו כיון דאיכא רבוותא דמסייעי להאי ולהאי. וגם הרא"ש ז"ל הוא סובר כדעת התוספות אלא שהפליג על המדה וכתב שאין לו רשות להוציא המעות עד שימשוך חבירו ולא הסכימו עמו דלא גרע ממפקיד מעות מותרים שמותר להשתמש והאידנא כל העולם דינם כשולחני שרוב משא ומתן שלהם במעות וכן כתב ר"ת ז"ל:

תשובה תנד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באיש ואשתו שהיו חולים חולי הראש ונדרה האשה לעלות לירושלים והחריש הבעל ולא הפר ובזמן שהולכת השיירה היו עניים ואין לאל ידם אפילו להוצאת הדרך ועוד אומר הבעל שלא היה דעתו עליו שעלתה קדחת במוחו:

ב **תשובה** מכמה טעמי לית מששא בהאי נדרא חדא כיון שאין לה במה לעלות לירושלים אין לך אונס גדול מזה והדבר ברור כי האנוס פטור משבועה ומנדר ומממון ומהאי טעמא הנדר תלוי ועומד ואם יהיו עשירים חייבת לקיים נדרה. ותו דאשה זו אין לה נכסים בעודה תחת בעלה ואין הבעל חייב לתת לה מעות לקיים נדרה. ואע"פ שכתבתי בתשובה באשה שאמרה לעלות לארץ ישראל ואומרת למכור לנכסי נדוניתה להוצאה ופסקתי שאינו יכול לעכב על ידה ויסלקו מעל הבעל אחריות הנכסים אשר תמכור דאע"ג דלא דיינינן השתא הכל מעלין לא"י ואם לא רצה יוציא ויתן כתובה לפי שאין הריוח מצוי ולא יוכל להתפרנס ונמצא מוציא את אשתו שלא מדעתו ושמא נתנה עיניה באחר מ"מ הבו דלא לוסיף עלה שלא תמכור מנדוניתה לעלות בלא גט ואשה זו כיון שאין לה נכסי מלוג ולא נכסי צ"ב בעין שכבר אבדו אינו חייב לפרוע לה כדי

שתעלה שלא נתנה כתובה ליגבות אלא במיתה או בגירושין. ולפי טעם זה אם תתאלמן או תתגרש ויהיו לה נכסים חייבת לקיים נדרה. ותו אם יברר שלא היה דעתו עליו בשעה ששתק או קיים אין כאן בית מיחוש שהרי אין לך נדרי עינוי נפש גדול מזה שאם תלך מי ישמשנו א"כ היה יכול להפר וכיון דבאותה שעה לא היה ראוי להקמה ולא להפרה אין שתיקתו שתיקה וביום שעמד על דעתו ונתרפא מחליו הרי הוא כיום שמועה ואם החריש קיים ואם הפר מופר. ותו דלפי הלשון אשר בא בשאלה גם היא היתה חולה מאותו חולי בעצמו ואם יתברר שלא היה דעתה עליה אין כאן נדר כלל דבעינן פיו ולבו שוין והכא אין כאן לב כי בעלי החולי הזה מדברים דברים ועושים מעשה שוטים כי יעלה הקדחת אל המוח ויתבלבל כאשר הוא מפורסם. עוד אני אומר שאפילו היה הנדר נדר פותחין לו בעניות ומתירין לו ואף על גב דאין פותחין בנולד כתב הראב"ד ז"ל דפותחין לו בעניות דעניות שכיחא ושכיחא והכי איתא בהדיא בירושלמי. ואע"ג דמי שנשבע לקיים את המצוה אין מתירין לו ליכא הכא מצוה שלא יתירו הנדר בשבילה דבשלמא אם היה הנדר לדור בירושלים איכא למימר דמצוה לדור בארץ ישראל אבל לעלות לזיידה ולשוב מיד אין כאן מצוה רבה ואפילו היתה השבועה לדור בארץ ישראל כבר ידעת מה שהשיב רבינו שמואל להר"ר מנחם אשר נדר ללכת לארץ ישראל. ותו דאין הפרנסה מצויה בירושלים כלל וכ"ש בנ"ד שהיא ענייה ונמצאת דוחקת את עניי ירושלים. מכל הני טעמי נ"ל דאין לחוש לנדר זה ועל צד היותר טוב מתחרט מעיקרא או יפתחו לה בעניות ויתירו לה. והנל"ד כתבתי:

תשובה תנה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שטוען מנה לי ביד אביך אם משביעין אותו שבועת היורשים כיון שאם היה אביהם חי היה חייב לישבע שבועת היסת:

ב **תשובה** הדבר ברור שהוא חייב לישבע שלא פקדני אבא שיש עליו חוב לפלוני דהא שבועת היורשים דינא היא ולא תקנתא לענין שנאמר תקנתא לתקנתא לא עבדינן וע"כ לא נחלקו אלא אם משביעין את היורשים שלא פקדנו אבא על טענת שמא דכתבו בשם מהר"ם ז"ל דלא משביעינן להו. ורשב"ם וא"ז כתבו דמשביעין להו גבי שטר כיס היוצא על היתומים ואע"ג דבעלמא אין נשבעין על טענת שמא הנ"מ כשהנתבע עומד ומכחיש אבל היכא דמית לא אמרינן הכי דדילמא אם היה חי היה מודה. ולגבי האי פלוגתא היכא דטעין שמא מסתברא לי דתלוי כפי ראות הדיין אם רואה שיש קצת הוכחה או ממעות בטענה כגון שזה הטוען היה רגיל לישא וליתן עם מורישו של זה או שהיה לו עמו עסק

שותפות או כיוצא בדברים אלו שמורים שיש ממשות בדבריו משביע את היורש כדעת רשב"ם ואם לאו לא ישביע אותו כדעת מהר"ם. אבל בנ"ד שטוען ברי לכ"ע משביעין אותו שבועת היורשין:

תשובה תנו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שהיו ערבים קבלנין ליהודה רצה מזה גובה רצה מזה גובה וגבה יהודה כל חובו מראובן ונתן השטר בידו והלך ראובן לתבוע חלק שמעון וטען שמעון כבר פרעתי לך אי חשיבא מלוה על פה ונאמן בשבועה או מלוה בשטר וישבע ראובן וגובה משמעון:

ב **תשובה** אם השטר קיים וכתב לו התקבלתי פשיטא דהוי מלוה בשטר דראובן מכח יהודה אתי וכי היכי דיהודה הוה מצי למימר שטרך בידי מאי בעי ה"ה ראובן דמצי למימר שטרך בידי מאי בעי ולא גרע מאיש נכרי שהרשהו המלוה ופשוט הוא וכן כתבו בשם הרשב"א ז"ל שאם כתב לו המלוה התקבלתי ונתן לו זכותו הרי זה עומד במקומו הא לאו הכי אע"פ שהשטר יוצא מתחת ידו אינו גובה בו וכמלוה על פה דמי שהלוה לא נשתעבד בשטר זה לערב אלא למלוה ומ"מ מודה הרב ז"ל שאם כתב בשטר שנשתעבד לכל הבא מכח המלוה הרי הערב בא מכח המלוה ועדיין לא נמחל שעבודו של שטר ודין הערב כדין המלוה וכי היכי דערב חוזר וגובה מן הלוה ולא מצי למימר פרעתי ה"ה הערב עם הערב דחד טעמא נינהו. והיכא דמלוה על פה הוא הדבר ברור דמצי למימר פרעתי לך דלא עדיף מגברא דאתי מחמתיה אבל היכא דעיקר המלוה בשטר והערב מודה שהמלוה היתה בשטר וכשפרע נקרע השטר ואין ביד ראובן שטר לגבות משמעון בהא הדין עם שמעון ונשבע שפרע ונפטר וכן משמע מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות מלוה ולוה האומר לחבירו ערבת לי וכו' או שאמר לו כן פרעת ונתתי לך מה שפרעת וכו' בכל אלו הטענות וכיוצא בהם המוציא מחבירו עליו הראיה או ישבע הנתבע שבועת היסת או שבועת התורה אם הודה במקצת כשאר כל טענות ממון ע"כ. ובמאי עסקינן אי במלוה בשטר והשטר ביד הערב לית דין ולית דיין דליתא דגרע מאיש נכרי דעלמא שהרשהו המלוה כיון שהמלוה מודה שפרע לו הערב ונתן בידו את השטר לגבות מן הלוה תו לא מצי למימר פרעתי. ואי במלוה על פה וטען המלוה פרעתי לך פשיטא דמי עדיף מגברא דאתי מחמתיה אלא ודאי בהכי עסקינן שאין השטר ביד הערב אבל מודה הוא שהיה שם שטר אלא שיכול לטעון הלוה כיון שהערב פרע את השטר ונקרע לא נזהרתי לקחת אותו וליכא טעמא דשטרא בידי מאי בעי הילכך נאמן לומר פרעתי ונשבע

שבועת הסת ונפטר וה"ה והוא הטעם כשבא לגבות הערב מן הערב אם היא מלוה על פה נשבע שפרע ונפטר ואם היא מלוה בשטר ופרע הערב והשטר בידו אינו נאמן לומר פרעתי ואם היתה מלוה בשטר ונקרע השטר וטען שפרע נשבע ונפטר. והנלד"כ:

תשובה תנז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי ראובן שהוא נשוי שתי נשים ונפלה לו יבמה ורוצה ליבם כדי להקים שם המת על נחלתו שאם תתעבר יבמתו בתוך שנה יגרש אחת מנשותיו הראשונות שאינו יכול על ג' נשים ואם לא תתעבר שיגרש אותה אם יש בזה חשש איסור משום שפוגע באשת אח:

ב **תשובה** אין כאן בית מיחוש כלל ומותר דהא קי"ל כמשנה ראשונה שכן חזרו לה בדורות האחרונים דמצות יבום קודם וכן הסכימו כל הגאונים ז"ל אשר אנו רגילין לפסוק כמותם וכן המנהג בארץ הזאת וכבר הארכתי בזה בתשובה לחכמי קנדיא. נמצא לפי משנה ראשונה שיבמתו הותרה לו לגמרי ואפילו יבמה לשם נוי או לשם ממון וגזרת הכתוב הוא יבמה יבא עליה מ"מ והתורה אסרה והתורה התירה וזהו היתר הבא מכלל איסור וסברא נמי איכא יבא הטוב ויבא מ"מ ומעשה דיהודה עם תמר יוכיח שהרי לא נתכוון למצוה כלל ויצאו מלכי בית דוד והמשיח שיגלה במהרה בימינו וכ"ש בנ"ד אשר כוונתו להקים שם אחיו על נחלתו. וא"ת תיפוק לי משום דאסור לעמוד עם אשתו ודעתו לגרשה. הא ל"ק כלל שהרי אין דעתו לגרשה אם תתעבר מכל מקום לא יתנה עמה תנאי מפורש דאם לא יתקיים התנאי נמצאו בעילותיו בעילות זנות למפרע אבל איסור משום אשת אח ליכא דאפילו בא עליה לשם זנות ממש קנאה והרי היא אשתו לכל דבר ופקע מינה איסור אשת אח. והנל"ד כתבתי:

תשובה תנח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנשא אשה ושהתה עשר שנים ולא ילדה וכתובתה מרובה ואין לו מה תקנה יעשה לקיים מצות פריה ורביה לפי שיש עליו שבועה בכתובה כמנהג המדינה:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה פעמים אחרות והעליתי שיפייס בכל מה שדרך הנשים להתפייס ואם לא נתפייסה אנוס הוא ומתירין לו שבועתו דלאו תרקבא דדינרי יהיב לה כדי שתתפייס ואחר שיתירו לו שבועתו אם תרצה להיות אצלו בצרה מוטב ואם לא תרצה להיות אצלו בצרה מגרש אותה ונותן לה כל מה שיש בידו והשאר מסדרים

עליו כדין שאר בעלי חובות דעלמא ואין כופין אותה לשבת אצלו בצרה שלא נשאת אלא על תנאי שלא ישא אחרת ואין מתירין אותו לישא אשה עד שיגרשנה ויתן לה מה שנמצא בידו ויסדרו אותו מפני תנאי כתובתה ואע"ג דתקנו הגאונים ז"ל שלא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ יתן לה כתובתה הנ"מ בעל כרחה אבל הכא היא רוצה להתגרש שאינה רוצה לעמוד עם צרה והוא רוצה לקיים מצות פריה ורביה. הנלד"כ:

תשובה תנט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמסר פקדון לשמעון ונתן לו שכרו לשומרו כדי שיתחייב בגניבה ואבידה ומסר שמעון הפקדון ליהודה לשומרו בחנם ונאבד הפקדון ושמעון יודע שלא פשע יהודה ונאבד הפקדון:

ב **תשובה** אם נאבד או נגנב הפקדון מה מועיל ידיעת שמעון הרי אפי' נאבד ביד שמעון חייב לשלם דשומר שכר חייב בגניבה ואבידה ומיהו איכא נפקותא דאם לא היה שמעון בשעת האבידה היה חייב יהודה שבועת השומרין ליפטר משמעון אבל כיון ששמעון יודע הדבר אין יהודה חייב שבועה אלא משלם שמעון הפקדון וזה פשוט הוא. אבל אם נאבד הפקדון באונס כגון שטבעה הספינה וכיוצא בזה שגם שמעון פטור איכא למיבעי אי מצי למימר אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר כ"ש בנ"ד דגרעיה לשמירתו. אבל הא מלתא הוי פלוגתא דאביי ורבא דאפליגו בטעמיה דרבי יוחנן דאמר שומר שמסר לשומר חייב אביי יהיב טעמא משום דאין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר והוי כעין פשיעה וקי"ל כל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ולא מיבעיא בנ"ד דגרועי גרעי לשמירתו אלא אפילו איפכא דעלויי עלייה לשמירתו חייב אבל רבא יהיב טעמא אחרינא משום דאת מהימנת לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה ולפום טעמיה דרבא בנ"ד שהשומר הראשון היה שם ויכול לישבע שלא פשע יהודה ונאנס הפקדון ודאי פטור וקי"ל כרבא דהלכתא כוותיה בר מיע"ל קג"ם ותו דבטעמיה דרבא ניחא מתני' דקתני ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר דלטעמיה דאביי דחיק תלמודא לתרוצי בשנתנו לו הבעלים רשות להשאיל ואמרו ליה לדעתיך כלומר אם תרצה להשאילה אין אנו מפקידים כדאיתא בריש המפקיד ולטעמיה דרבא אתי כפשטא וא"ת הא קי"ל כל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב הא תריצו לה הנ"מ היכא דאיפשר שהאונס בא מחמת הפשיעה כי ההיא דצריפא דאורבני אבל הכא דודאי לא בא האונס מחמת הפשיעה דאפילו הפקדון ביד שמעון היה בא האונס פטור כיון שנטבעה הספינה או שבאו לסטים וכן פסק הריא"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים ז"ל כרבא. הילכך בנ"ד אם

נאבד הפקדון השומר חייב ואם נאנס הפקדון אע"ג דגרעיה לשמירה פטור כיון שיכול לישבע מה אירע בפקדון הא הימניה בשבועה ונשבע כשאר שומר שכר ונפטר:

תשובה תס

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד ביד שמעון מעות להוליכם לרשות ובלילה באו שודדים ולקחו את כל אשר לשמעון סחורה ואומר שגם המעות של ראובן לקחו ושמעון השתדל והלך לפתח המלך יר"ה והוציא מאמר לשר מצרים שיעשה תפתיש' על אלו השוללים וע"י כך נתפשר שיך אל ערב עם שמעון ונתן לו סכום מעות אם יש לראובן בעל הפקדון חלק בזו הפשרה או דילמא כבר נתייאש ראובן ומה שהציל שמעון הציל לעצמו:

ב **תשובה** אם הדבר ספק אם נתייאש ראובן מהפקדון שלו או לא הדבר ברור שחייב שמעון לתת לראובן כפי המגיע לו ממה שהציל דהכי תנן בהדיא פרק הגוזל המציל מן הנהר ומזוטו של ים ומשלילתו של נהר ומן הגייס ומן הדליקה ומן הארי ומן הדוב ומן הברדלס אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו וכתב עלה הרמב"ם ז"ל אם ידע בו שנתייאשו הבעלים הרי אלו שלו ואם לא ידע יחזיר וכתב עוד וסתם עכו"ם לא נתייאשו הבעלים מפני שהבעלים יודעים שהעכו"ם מחזירין מיד הגזלן אע"פ שאין שם עדים שגזל אלא בראיות רעועות ובאומד הדעת ע"כ ובזה לא ראיתי חולק הילכך מן הסתם חייב שמעון לתת לראובן חלקו אחר שינכה לו חלקו במה שטרח ובנ"ד אני אומר שאפילו ידעינן בודאי שנתייאשו הבעלים כגון דשמעיניה דאמר ווי לי לחסרון כיס אין זה יאוש כיון שלא גזלו מידו אלא מיד שמעון אינו יכול לתבוע כלום ומה יועיל תביעתו נמצא יאושו תלוי ביאוש שמעון וכיון דשמעון לא נתיאש גם יאושו של ראובן אינו כלום. ותו דאפילו תימא דיאוש כזה נקרא יאוש בשלמא אם היה מציל שמעון מיד הגייס בעצמו דין הוא שיהיה שלו אבל בנ"ד לא הציל אלא מכח משפט המלך יר"ה ומשפטו הוא שיחזור הגזל לנגזל יהיה מי שיהיה שהרי אין להם דין יאוש ודינא דמלכותא דינא. ותו שהרי לא נתנו לשמעון אלא מכח הפשרה וכפי התביעה תהיה הפשרה ולא גדלה הפשרה של שמעון אלא מפני שגם מעותיו של ראובן היו בכלל התביעה ולכן ראוי הוא שיהיה לראובן חלק בפשרה. ומיהו אם אמר שמעון לעצמי אני מציל אי דמיא להא דאמרינן שני שותפין והציל אחד מהם הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו ולא מפליגינן אם היה יכול השותף האחר להציל או לא משום דבכה"ג שותף חולק שלא לדעת חבירו ומשמע דאיירי אפילו שלא נתייאש דהא טעמא הוי משום דשותף חולק

שלא לדעת חבירו ולפי זה אם הציל שמעון כפי חלקו אין לראובן עליו כלום. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא שהרי אומר לו ראובן אני איני יכול להציל שהרי לא שללו אותי ואין זה כשאר השותפין שכל אחד יכול להציל וכיון שכל ההצלה תלויה בשמעון ע"כ מציל לאמצע ונוטל שכרו גם מכח שני הטעמים שכתבנו למעלה אין יכול לומר לעצמי אני מציל ודוק ותשכח. הנלד"כ:

תשובה תסא

א **שאלה** לשאלוני"ק. קצת אנשי ק"ק עץ חיים נשבעו לדעת רבים מפורשים שלא לשמוע ד"ת בקהל הנזכר בקבע כי אם מפי החכם פלוני והוא הולך לדרוש בשבת בק"ק שלום ובאותו שבת קהל עץ חיים הם בטלים מד"ת וגדל לחכם הנזכר בן ממלא מקום אביו ורוצים שידרוש וידרוש להם בשבת שהולך אביו בקהל שלום ונתחרטו על שבועתם ויש מוחים בידם באומרם שאין התרה לשבועה זו ורצו לדעת דעתי בזה:

ב **תשובה** רואה אני שיש התרה לשבועה זו דגרסינן בגטין פרק השולח אמר אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה. על דעת רבים אין לו הפרה. והנ"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא משום דהוה פשע בינוקי ואדריה רבינא משום דלא אשכח דדייק כוותיה וטעמא דמלתא כתבו בשם ר"ת ז"ל דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה הילכך אם כח הבן יפה מכח האב דדייק טפי מיניה ובקי באגדה היינו האיך דמקרי דרדקי ופשיטא דיכולין להתיר שבועתם אבל אם אינו ממלא מקום אביו יש לדקדק אם זו מצוה שמתירין בשבילה שבועה על דעת רבים ואיכא למימר שהרי יכולין ללכת לאותו ב"ה שאביו דורש או לב"ה אחר באקראי. או שילמדו בביתם כדי לקיים והגית בו וגו' אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דמצוה איכא דלאו כ"ע יכלי למסבל דוחקא דכלה כי אין ב"ה אחד מכיל שתי בתי הקהלות וכ"ש אם יש מקומות ידועים לכל א' וא' כפי המנהג וע"י כך יבואו לידי מחלוקת הילכך הדבר ברור שיתבטלו מד"ת ואינו דומה לימוד הבית לשמיעת הדרשה מפי החכם וכ"ש לאותם שאינם יודעים והדבר ברור שת"ת אין לו גבול וכל א' וא' צריך להשיג מה שאיפשר לפי כח השגתו ואם יתבטל ממנה מתבטל מד"ת ועוד דאין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ וכיון שזה המדרש הוא בית מנוחתם אינם חפצים ללכת במקום אחר ונמצאו בטלים מד"ת ואיכא מצוה רבה וכדאי הוא להתיר בשבילה שבועה על דעת רבים. ועדיין יש לדקדק לפי שראיתי להרשב"א ז"ל בפרק השולח וז"ל ודקדק ממנה ר"ת דדוקא לדבר מצוה שהוא כעין אביהם של תינוקות דשייכי בנדר

ובמצוה דחרטתן שוה דאנן סהדי דשבשתא כיון דעאל עאל וכל האבות שלדעתם הודר משום פשיעת ביניהם אנן סהדי שנתחרטו כולם משום למוד בניהם וכל דעתם הותר אבל בנדר שאין אותן הרבים שייכי בה ולא בחרטתו אין לו הפרה ואפילו לדבר מצוה לפי שאין חרטתו של זה כחרטתו של זה וכו' וסוף לשונו ומיהו בשמעתא דקיימו ולא קיימו במסכת מכות משמע לכאורה דאפי' בכל המצות אמרו כן וצ"ע עכ"ל. גם הרמב"ן ז"ל קילס סברת ר"ת ז"ל וכשהגיע לסוגיא זו של אלו הן הלוקין אמרו שחזר בו לפי שהבין ממנה דבכל מצוה מפירין נדר שהודר על דעת רבים הילכך אם אותם הרבים שהשבועה היא לדעתם שייכי בנדר ובחרטה כגון שהם מתושבי אותו קהל כי מתחלה ראוי שלא לשמוע תורה בקבע אלא מפי אותו חכם אי בעית אימא משום דגמיר טפי ואי בעית אימא מפני השלום ועתה הרי הם שוים בחרטה כיון שב"ה שלהם בטל מד"ת ואם מפני השלום אין אדם מקנא בבנו ותלמידו א"כ אפי' לפי סברת ר"ת וספיקו של הרשב"א וקלוסו של הרמב"ן ז"ל יכולין להתיר נדר זה דדמיא ממש להך דמקרי דרדקי ואפילו שאין אותם הרבים שייכי בנדר ובחרטה כבר כתב ריב"ש ז"ל שדעת האחרונים שכל מצוה מתירין נדר שהודר על דעת רבים וכתב שזו סברת הרמב"ם ז"ל וכן דעת הר"ן ז"ל ואעפ"י שעדותו של ריב"ש ז"ל כסברת הרמב"ם ז"ל צל"ע מ"מ אני מבטל דעתי מפני עדותו אשר קטנו עבה ממתנינו ותו דסוגיין דפרק הלוקין פשטא אזלא כוותיה ואני דחקתי לישבה אליבא דר"ת בתשובה אחרת אבל אשנויי דחיקי לא סמכינן. ואעפ"י שאני צרפתי באותה תשובה דעת ר"ת ז"ל לטעמים אחרים שהיו באותו נדון להחמיר הכא בנ"ד אני מצרף טעם המקילים שהם רבים לטעמים אחרים שיש בנ"ד להקל. דמה נפשך אם בזמן שנשבעו היה החכם ההוא קבוע באותה ב"ה לבד ואח"כ קבע עצמו גם בב"ה של שלום ודאי שהשבועה בטעות היתה שלא נשבעו אלא על דעת שיהיה החכם ג"כ קבוע וכיון שהחכם העתיק חצי קביעותו ע"מ כן לא נשבעו להיות הב"ה שלהם בטל מד"ת חצי הזמן. הגע עצמך שהחכם העתיק משם קביעותו לגמרי או שנפטר וכי יעמדו בלי תורה כל ימיהם ומה לי פלגא ומה לי כולה. ואם השבועה היתה אחר שנחלק החכם לשתי בתי כנסיות הרי נשבעו לבטל ת"ת חצי הזמן ואין השבועה חלה לבטל עשיית המצוה כתקנה. עוד אני אומר כי עיקר השבועה היתה שלא מן הדין וכי לא איפשר שיבוא חכם אחר שיודע יותר ממנו ודייק טפי הרי הם חייבים לשמוע מהאי דדייק טפי. ובהצטרפות אלו הטעמים יש לסמוך על האחרונים ז"ל שאמרו שבכל מצוה מתירין נדר שהודר על דעת רבים חדא דרבים נינהו המתירים. ותו דבתראי נינהו. ותו מעדותו של ריב"ש ז"ל דעת הרמב"ם ז"ל כן וגם הרשב"א ז"ל העלה הדבר בצ"ע וגם הרמב"ן ז"ל חזר

בו מתוך פשטא דאותה סוגיא ואין לנו אלא דברים כפשוטן דמתירין נדר או שבועה על דעת רבים מפני כל מצוה כ"ש מצות ת"ת דרבה היא ואע"ג דלא שייכי אותם רבים לא בנדר ולא בחרטה ונ"ל טעמא דמלתא שאין עיקר הדבר תלוי בחרטה לבד אלא במצוה ומסתמא כל איניש ניחא ליה דליעביד מצוה וכיון שתלה בדעתם דעתם הוא שתתבטל השבועה מפני המצוה דאע"ג דלא שייכי בנדר מ"מ חרטתן שוה מפני המצוה. כללא דמלתא שאם אותם הרבים המפורשים אינם מוחים בהתרה מתירין את השבועה ע"י חרטה ולא צריך לאמלוכי בהו דמסתמא ניחא להו במצוה. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תסב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנדר שלא ישתה יין עד שיחזור לביתו אם יהיה מותר ביין של מצוה כגון קידוש היום וארבע כוסות ופורים והוא אינו רוצה לישאל על נדרו:

ב **תשובה** צריך לבדוק אותו אם אמר אע"פ שהייתי זוכר יין של מצוה אפ"ה הייתי נודר הרי זה אסור לשתות יין אפילו של מצוה עד שימצא פתח לנדרו ויתירו לו. ואם אמר אם הייתי זוכר יין של מצוה לא הייתי נודר אפילו אמר אם הייתי זוכר יין של מצוה הייתי אומר של רשות אסור ושל מצוה מותר הרי זה מותר בכל יין דקי"ל כל נדר שהותר מקצתו הותר כלו. ואם אמר אלו הייתי זוכר הייתי אומר כל היין אסור חוץ משל מצוה הרי זה אסור ביין של רשות ומותר בשל מצוה וזה דבר ברור הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות נדרים. ולא סמכתי להתיר מטעם דיין של קידוש היום וד' כוסות מדרבנן הוו וידחה נדרו מפניהם שעשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה כאשר כתב הרמב"ם ז"ל פ"ג לפי שהוא מחלוקת פוסקים דלא אתי מצוה דרבנן ודחי עשה ולא תעשה דכל היוצא מפיו יעשה ולא יחל דברו ולכך אין סברא שידחה נדרו מפני מצוה דרבנן ואין להתיר מטעם שנתכוון לדבר מצוה ולפיכך לא אסר עצמו ביין של מצוה דהרי נזיר שנקרא קדוש ונתכוון לשם שמים ואפ"ה אסור ביין של מצוה כיין של רשות הנודר נמי לא שנא. וא"ת א"כ נזיר נמי נבדוק אותו אם יאמר אם הייתי זוכר יין של מצוה הייתי אומר חוץ מיין של מצוה. הא לא קשיא דאין נזירות לחצאין. והנראה לעניות דעתי כתבתי:

תשובה תסג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ששדך בתו של שמעון על ידי אביה והיא גדולה ונתחייב אביה להוציא לבתו כך וכך נדוניא ונתחייבו זה לזה בקנס על מי שיעבור

ובשבועה בכל חזוקי סופר גם הכלה נתחייבה בקנס ונשבעה על הכתוב לעיל ומת אבי הכלה ולא השאיר אחריו ברכה והבת אומרת איני רוצה לינשא בלא נדוניא והחתן אומר איני חושש דפוק חזי כמה עניים נושאין נשים ומן השמים ירחמו. יורה המורה אם הבת חייבת בקנס ועוברת על השבועה או דילמא טענתה טענה דאנוסה היא:

ב **תשובה** קצת חכמים רצו לפטור אותה מטעם דהיא אנוסה והדבר פשוט דמאן דאית ליה אונסא פטור מן הקנס ומן השבועה. וכן כתב הרשב"א ז"ל על נדון קרוב לכיוצא בזה סימן תשע"א. אבל לדידי לא דמו כלל דבשלמא התם אונס גמור הוא שלא רצתה הבת לינשא לו כלל ולא מתחייב למיהב לה תרקבא דדינרי עד שתרצה. אבל בנ"ד אין זה אונס כיון שהוא מתחייב בשאר כסות ועונה פוק חזי כמה יתומות או בנות עניים נשאות בלא כלום ומיהו מודה אני שאם ראובן אין לו כלום לכסותה כדי שתצא מבית אביה לבית בעלה אין לך אונס גדול חזק אבל אם מכסה אותה כבנות ישראל העניות כדי שתצא מבית אביה בכבוד וכותב לה כתובה ותוספת אין זה אונס והרי היא עבריינית אם אינה רוצה לינשא לו או תפרע הקנס אם יש לה ואם אין לה הרי הוא חוב עליה. ותו איכא טעמא אחרינא לחיובה דהוה לה לאתנויי אם ימות אביה שלא תתחייב ואע"ג דקי"ל דלגבי ממונא אונסא דשכיח ולא שכיח כמת או חולה אמרינן דלא הוה ליה לאתנויי מ"מ עניות שכיח ובעלי בתים יורדין מנכסיהם והוה לה לאתנויי אם לא יתן אבי נדוניא שתהיה פטורה מן הקנס ומנא אמינא לה דכתב הראב"ד ז"ל דפותחין בעניות ולא הוי נולד לפי שהעניות מצויה והכי איתא בירושלמי בהדיא ע"כ. וכ"ש בזמנים האלו שהריוח בלתי מצוי והפרנסה בדוחק גדול ובני אדם הולכים ודלים וכ"ש בשמעון זה כי הכרתיו ועני היה ולא היה בין זמן השדוכין ומיתתו אלא זמן מועט ומיד נתגלה עניותו וכיון שכן הוה ליה לאתנויי אם לא יהיה לי נדוניא שאהיה פטורה ומ"מ מודה אני שאם אינו רוצה לתת לה כסות לצאת מבית אביה כמנהג בנות ישראל אפילו עניות שבהן שהיא פטורה מן השבועה דאונסא דלא שכיח הוא ולא הוה לה לאתנויי ואפילו את"ל דהוי שכיח ולא שכיח דוקא לענין גיטין אמרינן אין אונס בגטין אבל לשאר הדברים כולם הוי אונס דג' מיני אונס הן היכא דלא שכיח כללא לכל הדברים הוי אונס והיכא דשכיח לכל הדברים לא הוי אונס דהוה ליה לאתנויי והיכא דשכיח ולא שכיח לגיטין לא הוי אונס לשאר דברים הוי אונס. הנל"ד כתבתי:

תשובה תסד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר חפץ על ידי סרסור אם יש לו אונאה והודיעו הסרסור שהוא של ראובן מהו כיון שהודיעו שהוא של ראובן וידע שאין בעל הבית מוכר כליו אלא ביוקר מחל האונאה. או דילמא כיון שמכר על ידי סרסור ולא צוה לסרסור שיודיע שהחפץ הוא של בעה"ב רצה שיהיה דינו כשאר התגרים המוכרים שיש להם אונאה:

ב **תשובה** מדקא מיבעיא לך אם הודיעו הסרסור שהחפץ של ראובן והוא מכיר שהוא בעה"ב משמע דפשיטא לך שאם לא הודיעו שיש לו אונאה ואין נראה כן מתשובת הרא"ש ז"ל וכתבה הטור סימן רכ"ג בסרסור שהביא חפץ של שמעון לראובן וכו' ולא ידע ראובן שהוא של שמעון וכו' והדין דינא אם שמעון תגר הוא אבל אם הוא בעה"ב אין לו אונאה בכל תשמישיו וכו' הא קמן דסרסור זה לא הודיע לראובן שהוא של שמעון ואח"כ ידע ראובן שהוא של שמעון ואפ"ה כתב שאם שמעון בעל הבית אין לו אונאה. אבל בתוספות שלו כתב הפך וז"ל ויראה לי כיון דטעמא משום דהוי כמפרש צריך שידע הקונה שהמוכר הוא בעה"ב הילכך מחל על אונאתו אבל אם לא הכירו שהוא בעה"ב או שמכר ע"י סרסור יש לו אונאה ע"כ וצ"ל בהך עובדא שהודיע שמעון לראובן שהחפץ הוא נתנו לסרסור למכור והכירו ומשום הכי שייך לחלק אם היה תגר או בעל הבית הילכך אם הודיעו הסרסור שהחפץ של ראובן והרי הוא בעל הבית אין לו עליו אונאה ואם לא הודיעו יש לו אונאה. הנל"ד כתבתי:

תשובה תסה

א **שאל** הר"ר נסים נר"ו ג' שותפין בבית ראובן שמעון לוי וראובן יש לו חוב על שמעון בשטר וקנין ושעבד לו מקרקעי כמנהג וגם יש לו על כללות הבית קצת שעבוד לפי שהוציא הוצאה בבנין ועדיין לא פרעו לו השותפים והלך שמעון ומכר חלקו ללוי וראובן רוצה להוציא מיד לוי חדא שהוא ג"כ בן המצר ותו שהרי שמעון חייב לו מעות ונשתעבד הבית לו ולכן הוא קודם:

ב **תשובה** הדין עם לוי ואין ראובן יכול להוציא מידו לא מצד שהוא בן המצר ולא מצד השעבוד דגרסינן בפרק המקבל אמרי נהרדעי לאשה וליתמי ולשותפי לית בהו דינא דבר מצרא ונחלקו בפירושה דרש"י ז"ל פירש אם מכר לשותפו חלקו בשדה שהוא שותף בה אין שאר השותפים יכולין לסלקו כיון שלא נתברר חלקו הרי הוא כשוכן בכלה. ובשם הגאונים ז"ל כתבו דאפילו שאינו שותף בשדה אלא שותפין דעסקא לא מצו לסלוקיה

דהני נמי מחייבי אהדדי משום ועשית הישר והטוב כמו בני מצרא וכן כתבה הרמב"ם והרשב"א והר"ן ז"ל ומדברי כולם למדנו שאחד מן השותפין שקדם וקנה בשדה הרי היא שלו לבדו ובזה לא ראיתי חולק וכל שכן בבתים דאיכא מאן דפסק דליכא בהו דינא דבר מצרא והבו דלא לוסיף עלה. ותו גרסינן התם הני ד' בני מיצרא דקדים חד מינייהו וזבין זביניה אתו בהדי הדדי פלגי לה בקרנזיל. הילכך אי מטעמא דבן המצר אי מטעמא דשותף כיון שקדם אחד מהם וקנה אינם יכולין לסלקו. ואי מטעמא דשעבודא לא ידענא מאי היא דרוב בני אדם יש עליהם שעבוד חוב וא"כ בא ונאמר שלא יהיה דין בן המצר כיון שיש עליו שעבוד ויבוא ב"ח ויהיה קודם לבן המצר וכיוצא בזו לא שמענו דנהי שאם אין ללוה בני חרי טריף ממשעבדי מ"מ יכול לסלקו בזוזי ולכן לא ידעתי מה ענין השעבוד לשיהיה קודם לכל בני המצר. ותו דמי עדיף שעבוד זה ממשכנתא דהא גרסינן התם משכנתא לית בה משום דינא דבר מצרא דאמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא ופרישו עלה אם מכרה למי שהיא ממושכנת אצלו לית בה משום דינא דבר מצרא דדין מצרן יש לה שכולה שכונה בידו וכי היכי דאין בעל המצר יכול לסלקו כן הוא אינו יכול לעכב אם בא בעל השדה למכרה לאחר דמלתא פסיקתא קתני משכנתא לית בה דינא דבר מצרא לא לזה ולא לזה ואין צ"ל שאם בא אחר ולקח שדה אחת שהיא סמוכה לזו שהיא ממושכנת בידו שאין הממשכן יכול לסלקו משום דינא דבר מצרא דכיון דאיהו לית ליה בגופה של קרקע אלא זוזי אית ליה עלה לא עדיף מארעא דחד ובתי דחד דמארי בתי לא מצי מעכב אמארי דארעא עכ"ל נמקי יוסף וכן העלה הר"ן ז"ל בחדושיו וכן העלה גם הרשב"א ז"ל והרמב"ן ז"ל וכן יש סברא במרדכי וז"ל ומיהו אם קדם מצרן וקנה או אפילו אדם אחר אין המלוה יכול להוציאו ואף ע"ג שנראה מדברי רש"י והתוספות ז"ל דבעל המשכונא יכול להוציאו מיד המצרן הנ"מ משכונתא משום דהויא שכונה גביה אבל שעבודא דאית ליה על הבית לא אמרה אדם מעולם דיוכל להוציא מן השותף או מבן המצר ואפילו מאיניש דעלמא אם קדם וקנה לא יוכל להוציא ומסתברא לי דמודה רש"י ז"ל דבעל המשכנתא אינו מוציא מיד השותף שקדם וקנה כיון דמחד טעמא נינהו דשותף הוי כאלו שוכן בכלה וכן משכנתא דשכונה גביה ומ"מ אם ראובן השותף דר בבית ולוי הקונה אינו דר בבית מסתברא לי שראובן יכול להוציאו אעפ"י שקדם לוי וקנה והראיה מההיא דכתב מהר"ר ישראל ז"ל סימן ש"י סוחרים שנתאכסנו בביתו של שמעון ומכרו סחורה שיש בה ריוח וכתב דפליגו דראב"ן פסק דזכתה לו ביתו וראבי"ה פסק דלא זכתה לו והדבר ברור שכל מי שהוא מוחזק על חבירו להביא ראיה הלכתא

כמאן ושני שותפין כשני אנשים דעלמא דמו שכל הקודם זכה וכי היכא דהתם זכתה לו ביתו הכא נמי זכה ראובן כיון שדר בבית:

תשובה תסו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שאירע יום שלשים לפדיון בנו בשבת כיצד יעשה לקיים מצוה בזמנה:

ב **תשובה** אף על גב דאמרינן זריזין מקדימין למצות ואין מעבירין עליהם ואין משהין אותן הנ"מ היכא שיכולין לעשותן כתקנן אבל היכא דאין נעשין כתקנן מצותן שידחו הילכך הנכון לשהותה עד יום ראשון לפי שאם יתן המעות לכהן בע"ש כיצד יברך כיון שעדיין מחוסר זמן ואף על גב דבנר חנוכה מדליקין ע"ש ומברכין אע"ג דאכתי לא מטא זמניה עד שתשקע החמה שאני התם דלא איפשר בלאו הכי אבל בנ"ד איפשר למחר וכן חלק מהר"ר ישראל ז"ל. עוד איפשר לחלק דהתם הדלקה עושה מצוה והיא נמשכת עד זמנה ולפיכך שפיר מברכין אבל הכא נתינת המעות אינה מצוה אלא הפדיון היא המצוה ואם פודה מע"ש אין בנו פדוי ואם פודה אותו בשבת מחזי כמקח וממכר הילכך הנכון להמתין למחר ואין כאן חמוץ מצוה כיון שהם חולין גמורים ואינן נעשין כתקנן. והוי יודע שאם נתן המעות לכהן בע"ש והחזירם לו קודם השבת אין בנו פדוי דהוי כההיא דאמרינן אם נתאכלו המעות אין בנו פדוי וטעם נכון הוא שהרי קודם זמנו אין חייב לכהן כלום ומתנה נתן לו והחזיר לו מתנתו ובשעת הפדיון לאו מידי יהיב ליה דבשלמא כשנתן לו הפדיון מע"ש ועדיין הוא אצלו מצי למימר בני פדוי באותן ה' סלעים שנתתי לך אבל אם החזירם לו לא שייך למימר הכי וכן העיד מהר"ר ישראל ז"ל בשם רבינו שמשון ז"ל שמצא כן בספר אחד מהמחברים שימתינו עד למחר ושכן הוא המנהג. ואני בעניי אומר שאסור לעשות זולת זה שאם יפדה בע"ש אין בנו פדוי ואם יתן המעות בע"ש ויפדה בשבת מחזי כמקח וממכר. ואם יתן המעות בע"ש ויפדה ביום ראשון מה תיקן בנתינת המעות סוף סוף ביום ל"א הוא פודה אלא הנכון שיהיה הנתינה והפדיה והברכה כולם בזמן אחד ואין כאן חמוץ מצוה אלא תיקון מצוה ודברים ברורים הם לא היה ראוי להטריח הקולמוס עליהם אלא לפי שראיתי שנסתפקו בו אחרים ואני איני רואה ספק. והנלד"כ:

תשובה תסז

א **שאלת** ממני המקדש אשה בטבעת של כסף מוזהבת אם היא מקודשת או לא:

ב **תשובה** זו תלמוד ערוך הוא דתניא בפרק האיש מקדש אמר לה התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת דינר רע הרי זו מקודשת ויחליף ואמרינן עלה בגמרא האי דינר של נחשת היכי דמי אי דידעה ביה הא סברא וקבלה לא צריכא דיהביה ניהליה בליליא א"נ דשכיח ליה ביני זוזי הילכך בנ"ד נמי [אי] אמר לה שהוא של כסף סברה וקבלה והרי היא מקודשת ואי נתן לה סתם קדושי טעות נינהו דאיהי סברה של זהב הוא ולא סמכא דעתה להתקדש אלא בשל זהב אבל כיון שפירש לה שהוא של כסף למאי ניחוש לה ואם חשבה שהוא של זהב והוא אומר לה כן כדי שלא יתראה עשיר אין אלו קדושי טעות כיון שהיא הטעה את עצמה ואפילו אמר לא נתכוונתי להתקדש אלא בטבעת של זהב אין שומעין לה והרי היא מקודשת שהיה לה להאמין למה שאמר לה שהוא של כסף ולא מיבעיא אם אמר לה שהוא של כסף מוזהבת אלא אפילו אמר לה סתם שהוא של כסף מקודשת שהדבר מצוי שיש כמה כלי כסף מוזהבות וסברה וקבלה והשתא מהדר קא הדרא בה:

תשובה תסח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שטען על שמעון עשרה דינרי זהב ושמעון השיב אין לך בידי מהם אלא ה' מיידי' אם זו הודאה ממין הטענה לחייב את שמעון שבועה דאורייתא:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה והעליתי שאם טענו סתם דינרי זהב וזה השיבו סתם דינרי כסף דהוי שפיר ממין הטענה דשוה דינר זהב קא טעין ליה ושוה דינר כסף קא מודה ליה. ואם טענו דינר זהב טבוע וזה הודה לו בדינר כסף טבוע ואין צורתו של זה כצורתו של זה איכא פלוגתא ורוב האחרונים הסכימו דלא הוי ממין הטענה: אבל בנ"ד כ"ע מודו דהוי ממין הטענה דהא לא אמר ליה לא הלויתני אלא ה' מיידי' טבועים דבכה"ג איכא למימר דלא הוי ממין הטענה אבל היכא דאמר פרעתי הכל ולא נשאר אצלי אלא ה' מיידי' הדבר ברור דהוי שפיר ממין הטענה שהרי שארית הטענה אשר טען עליו היא וזה פשוט מאד אצלי. הנל"ד כתבתי:

תשובה תסט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בסופר שכתב גט והשמיט המאות וכתב האלפים והפרטים והבעל הלך לו ואי איפשר לכתוב גט אחר כן גם הסופר אשר צוה הבעל לכותבו הלך לבית עולמו:

ב **תשובה** דבר זה נשאל מלפני מהר"ר ישראל אשכנזי ז"ל והאריך בענין הרבה והעלה דגט כזה פסול לגרש בו לכתחלה אבל אם נשאת לא תצא ועיקר טעם האיסור דחיישינן שמא בשנת חמשת אלפים והפרטים נכתב גט זה והאשה לקחתו כדי להתגרש בו וחביריו חלוקים עליו כאשר תראה מתוך ראיותיהם הכתובים בפסקיו וז"ל ואני דעתי כדעת חביריו להקל ולא מיבעיא היכא דעידי הגט קיימין ואומרים אנו חתמנו גט זה או שיש עדים מכירים חתימות העדים או הסופר שהם של הדור הזה דפשיטא דכשר דתליא בטעות הסופר ומגרשים בו לכתחלה כיון שאין הבעל והסופר מצויין אלא אפילו אין הבעל ולא הסופר ולא העדים ולא מי שיכירם והגט יוצא מתחת יד האשה תנשא בו חדא כיון שכתוב בו יום פלוני בכך וכך לחדש פלוני בכך וכך לבריאות העולם קרוב לדעת לפי החשבון למפרע אם שנת חמשת אלפים וי"א היה יום פלוני בכך וכך לחדש בשנה זו שאנו בה שהיא שנת חמשת אלפים ושלש מאות וי"א ואם לא היה ככה הדבר ברור דטעות סופר הוא ומתוכו הוא ניכר וכ"ת דטעמא הוי מפני הרואים שיסברו שנכתב זה ג' מאות שנה דלאו כ"ע ידעי בחושבנא הא ודאי ליתא שכבר נהגו לקרוע הגט מיד אחר הנתינה מהטעמים שכתב הרב הנזכר ומהטעם שכתבתי אני בתשובה וזה כיון שהוא שלם ידעו ודאי שלא נתגרשה בו אשה אחרת ואיפשר כי מפני חששא זו ג"כ נהגו לקרעו מיד אחר הנתינה. ותו דמעולם לא יסברו ככה שהנייר שעברו עליו שלש מאות שנה אפילו את"ל שלא אכלו עש מ"מ משתנה צורתו מצורת הנייר החדש וזה נראה לעין הילכך לא יסברו שנכתב זה שלש מאות שנה. ותו דמה שהניהג ר"ת ז"ל שלא לכתוב וכל שום וחניכא משום דאיכא למיחש דילמא לית ליה שום וחניכא ויסברו העולם שהוא איש אחר שגירש אנן דנהיגינן לכתוב כל שום וחניכא על פי כל גאוני עולם משמע דלא חיישינן שמא יאמרו ואפילו לדעת ר"ת איכא למימר שיתלו ויסברו שאיש אחר שיש לו שם וחניכא הנמצא בדור הזה הוא אבל בנ"ד למה יתלו בזמן שעבר זה שלש מאות שנה ולא יתלו במה שהוא לפניהם אין זו אלא סברת שוטים לתלות בזמן קדום כזה וא"כ שפיר ניכר מתוכו. והרב הנזכר הפריז על המדה ופסל את הגט אפילו היכא דאיכא עידי מסירה קמן ורצה לדמותה לשינה שמו ושמה דפסול אפילו ע"י עידי מסירה דידעי שזאת האשה נתגרשה מזה האיש וכבוד הרב במקומו מונח לא דמיין כלל דשינה שמו ושמה פסול מן התורה וחספא בעלמא יהיב לה והתורה אמרה וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה. אבל בנ"ד גט כשר הוא מן התורה דרבנן תקנו זמן בגיטין למאי ניחוש שמא יסברו שהגט של איש אחר הרי עידי מסירה יודעים שהוא של זה ואפילו

לא ידעי זמן הכתיבה אינהו מפקי לקלא ואמרי פלוני גירש את אשתו והרואה הגט בידה יודע שבעלה גירש אותה והסופר טעה:

ג **כללא** דמלתא אע"פ שהרב הנזכר החמיר בזמנו בזמן הזה אין נראה להחמיר כיון דכתבינן וכל שום וחניכא וקרעינן גיטא אחר הנתינה וזה שלם בידה לא יסברו שמאחר הוא ואם הגט יוצא מתחת ידה קרוע ואין שם לא עדים ולא סופר ולא מי שיכיר הכתיבה ולא החתימה ולא עידי מסירה אע"פ שדעתי להקל איני מסכים להתירה אלא בהסכמת ג' תופסי ישיבה אבל אם נשאת לא תצא עיין בתשובת הרא"ש ז"ל כלל מ"ה דמתוך פשט אותה תשובה משמע דגט כזה כשר דתליא בטעות סופר אפילו בדבר שאין רוב יודעים בקביעא דירחא. ואע"ג דמהר"ר ישראל ז"ל דחה ראיה זו אשנויי דחיקי לא סמכינן לעגן את האשה ולא שאני אומר שיש להקל משום עגונא אלא שאין ראוי להחמיר דילמא מפיק מיניה חורבא. הנלע"ד כתבתי:

תשובה תע

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם אסור ללות פרוטות בפרוטות כמו שאסור להלוות דינר בדינר:

ב **תשובה** איכא פלוגתא בהאי מלתא טובא יש מי שחשש למה ששנה רבי בילדותיה הכסף קונה את הזהב ויש לזה קצת הוכחה בגמרא ולפי שטה זו כספא פירא הוי. ויש לחוש למה ששנה רבי בזקנותיה הזהב קונה את הכסף ולפי זה דהבא פירא הוי ולשתי הנסחאות הנחשת קונה את הכסף משמע דנחשא נמי פירא הוי נמצא לפי דרך זה אסור להלוות שום מטבע במטבע דכולהו פירא הוי למי שחושש לשתי הנוסחאות. אבל הגאונים ורוב הפוסקים ז"ל סמכו על מה ששנה רבי בזקנותיה הזהב קונה את הכסף דהדר ביה רבי משום דכספא חריף טפי ומשום הכי הוי טיבעא אבל דהכא אע"ג דחשיב כיון דלא חריף פירא הוי ונחלקו בפירושא דמתניתין לדעת הגאון רבינו האיי ז"ל דהבא פירא הוי לכל הדברים ואפילו לגבי מטלטלין הילכך לפי שטה זו הדבר ברור דדוקא דינר זהב אסור להלוות בדינר זהב משום דחשבינן ליה פירא לכל הדברים אבל נחשת אע"ג דחשבינן ליה פירא לגבי כספא כיון דהוי טיבעא לגבי שאר דברים לגבי נפשיה נמי טיבעא הוי ומותר להלוות פרוטות בפרוטות דיוקרא וזולא לא תלי בדידהו. אבל יש להריא"ף ולהרמב"ם ורוב הפוסקים ז"ל שטה אחרת דדהבא אע"ג דהוי פירא לגבי כספא לגבי שאר מילי הוי טיבעא הילכך כסף מותר להלוות כסף בכסף דהוי טיבעא לכל הדברים אבל דהבא ונחשא דהוי פירא לגבי כספא אסור להלוות וכן העלה הר"ן ז"ל

וז"ל מיהו לענין רבית אסור ללות דינר בדינר אלא א"כ הוא דינר של כסף בדינר של כסף אבל מטבעות אחרות כיון דלגבי כספא פירא הוי אסור משום חומרא דרבית ע"כ. ולפי שטה זו צריך לומר דנחשא לגבי דהבא פירא הוי והכי משמע בירושלמי וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרי הדברים ק"ו אם הזהב שהוא טיבעא לגבי נחשת אמרינן אסור ללות דינר בדינר נחשא דהוי פירא לגבי דהבא לא כ"ש שיהיה אסור ללות פרוטות בפרוטות. ואפילו תימא דדהבא ונחשא שוין הם מ"מ שניהם אסורים ללות. אבל ק"ל לפי שטה זו שלא מצינו מי שנזהר שלא להלוות פרוטות ותו כיון דחריפי כדאיתא בגמרא טיבעא הוו ותו לשמעינן רבי יוחנן אסור להלוות מטבע במטבע חוץ ממטבע של כסף ואמאי נקט דינר בדינר דמשמע דינר של זהב דוקא כדאיתא בגמרא אלא הנכון שבפסקים דכל המטבעות מותר חוץ ממטבע של זהב וכן כתב הרא"ש ז"ל ורוב הפוסקים וכן משמע שהיא סברת הריא"ף והרמב"ם ז"ל ולאו משום דס"ל ז"ל דדהבא פירא הוי לכל מילי כדעת הגאון אלא אע"ג דהוי פירא לגבי כספא לגבי שאר מילי הוי טיבעא ואפ"ה כיון דהוי פירא לגבי כספא ולגבי נחשא לגבי נפשיה נמי הוי פירא אבל נחשא אע"ג דלגבי כספא הוי פירא כיון דלגבי דהבא הוי טיבעא לגבי נפשיה נמי הוי טיבעא והירושלמי איפשר לפרושיה בדרך אחרת א"נ פליג אתלמוד דידן. ומסתברא לי דאפילו לדעת הירושלמי כאשר הסכים עליו הרמב"ן ז"ל דנחשא פירא הוי לגבי דהבא לא קשיא כלל האי פסקא דדהבא אית ביה חדא לטיבותא דחשיב וחדא לריעותא דלא הוי חריף ונחשא הוי איפכא דגריע וחריף הילכך גבי מקח וממכר שאתה בא להעריכו בהדי אחר אזלינן בתר חשיבותא ומשום הכי הוי דהבא טיבעא לגבי נחשא. אבל לגבי הלואה שאין אתה מעריכו עם אחר אלא לנפשיה בטל חשיבותא מיניה ולית לן למיזל אלא בתר חריפותא דהבא דלא חריף הוי פירא לגבי נפשיה נחשא דחריף הוי טיבעא לגבי נפשיה דוק ותשכח. וא"ת אי מהאי טעמא אפילו לגבי כספא אית לן למיזל בתר חשיבותא דדהבא כפום סברת ילדותיה דרבי לא לא קשיא כיון דכספא אית בה נמי חשיבות קצת וחריף משום הכי הדר ביה רבי ותני הזהב קונה את הכסף ומהאי טעמא גופיה הוי כספא טיבעא לגבי נחשא דחשיב וחריף טפי. וא"ת על מה סמכו העולם שלווין דינר בדינר ואינם מקפידים כלל. דע כי זה האיסור מדרבנן הוא ולא החמירו בו והתירו ללות אם יש לו דינרין דנעשה כההיא דאמרו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח ואפילו אם יש לו דינר א' לווה עליו כמה דינרין והכי אמרינן גבי סאה בסאה. עוד התירו ללות דינר בדינר אם יש במדינה דינרין נמצאים שאם אין לזה יש לזה. עוד התירו ללות דינר בדינר סתם שלא יאמר הלויני דינר בדינר וז"ל ה"ג מאן דאוזפיה לחבריה דינרי ולבתר כן איקור אסור

ליה למשקל מיניה דינרי דקי"ל דהבא פירא הוא דה"ל סאה בסאה והנ"מ היכא דלוה לית ליה דינרי אבל אית ליה דינרי יהיב ליה דינרי ושפיר דמי דנעשה כאומר הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח ואפילו אית ליה חד דינרא יזיף עלה כמה דינרין דאמור רבנן טיפת יין אין לו טיפת שמן אין לו הא יש לו לוה עליה כמה טיפין ולא מיבעיא היכא דאית ליה דינרי יזיף עליה אלא אפי' איתיה במתא דשכיחין דינרי בשוקא יזיף דאי בעי זבין דינרי ופרע ליה ושפיר דמי וכי קאמרינן דלית ליה דינרי או דלא שכיח בשוקא אסור למיזף הנ"מ היכא דיזיף מיניה ופריש ליה אבל אי יזיף מיניה סתם ש"ד דקי"ל לווין סתם ופורעין סתם. כללא דמלתא כיון דקי"ל דדהבא פירא הוא כל דעבדינן בסאה עבדי ביה בדינרא עכ"ל. והנל"ד כתבתי:

תשובה תעא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מעשה שהיה ראובן ושמעון יש ביניהם דין ודברים והלך ראובן לאסכנדריאה ובא שמעון לפני ב"ד ואמר יש לי עדים שמבקשים לילך למדינת הים וראובן אינו כאן תקבלו עדותם וקבלו עדותם ושקר היה כי לא חקרו אם אמת הוא שהיו מבקשים לילך או לא כי אחד מהם הלך והשני לא הלך אלא הרי הוא לפנינו אם עושין על פי זה עדות או לא:

ב **תשובה** קבלת עדות זה בא לפני וקרעתיו לפי שהדבר ברור שטעו מקבלי העדות בכמה דברים חדא דרוב הפוסקים אשר אנו סומכים עליהם אמרו דבעיא ושלחו לו ולא בא בהדי הנך טעמי או היו חולים או מבקשים לילך למד"ה וטעמא דמשום דפשע ולא בא אפקעוה רבנן לממוניה. ואפילו לדעת החולקים שאומרים שאם היה הנתבע בעיר אחרת מקבלין מ"מ מודו דלא מקבלין עד שישלחו להודיעו ואסכנדריאה מקום קרוב הוא ושיירות מצויות והיה להם להודיעו. עוד היה להם לחקור אם אמת הוא שהולכים למד"ה כי שמא עושים תחבולה. עוד טעות אחר שהרי ראובן היה באסכנדריאה ודרך שם הולכים למד"ה ילכו העדים שם לפי דרכם ויעידו עדותן בפני ראובן. וכיון שנתקבלה העדות שלא כדין שוב אין עושין על פיה וכן היא הסכמת כל הפוסקים אשר ראיתי חוץ מראב"ן ז"ל. ומה שנראה מתוך תשובת הרשב"א ז"ל דאם היה בעל הדין במקום אחר יכולין לקבל עדות שלא בפניו כמה תשובות בדבר חדא דדילמא רחוק מאד היה. ותו דקרובי האשה היה בעלי זרוע כמו שנראה מאותה תשובה ממה שעשו לשלוחים הראשונים והוי כשלחו לו ולא בא. ותו דהוצרך לטרוח אחר העדים ושמא לא ימצאם פעם אחרת. ותו שהיו יראים להתראות במקום שהאשה שם. כללא דמלתא דאין מאותה

תשובה ראיה לנ"ד כלל. אח"כ בדקתי את העד אשר נשאר פה וראיתי שהעיד שקר בלי ספק. גם אומדן הדעת הוא שכיון שראובן ושמעון היו יחד במדינה והעדים עמהם למה לא קבל עדותם לפניו אלא ודאי לשקר נתכוונו ולכן לא יפה עשו מקבלי העדות שלא דקדקו בדבר כלל ולפי שנתברר אצלי שהעדות שקר ושלא נתקבלה כדין קרעתיו:

תשובה תעב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שירשו מאביהם תלמוד בי"ב קובצים ראובן אומר נחלוק ותקח ג' סדרים ואני ג' ואם יש ביניהם הפרש נעלה אותם בדמים ושמעון אומר גוד או איגוד כי בזמן שאני לומד בסדר אחד אני צריך לראות ולעיין בסדר אחר ולא אמצא לקנות חצי תלמוד. יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** מדבעיא לך בתלמוד משמע דפשיטא לך דתלמוד ורב אלפס או רב אלפס ומשנה תורה דחולקים ומעלים בדמים אפילו שאחד מהם אינו רוצה לחלוק והא ודאי ליתא דהא מצי למימר אני צריך לתלמוד ולרב אלפס ומשנה תורה וכן כל שאר הפוסקים הילכך אם יש שני תלמודים או שני רב אלפס שיש כדאי לזה וכדאי לזה חולקים ואם אין שם אלא אחד ונתרצו לחלוק חולקים ואם נתרצו להעלות אותו בדמים מעלין אבל אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו לחלוק דמצי למימר לכוליה אני צריך וכן אם באו לחלוק תלמוד ורב אלפס מצי למימר לשניהם אני צריך וה"ה לכל שאר הספרים כיון שאין שם אלא אחד מאותו המין ודמיא ממש להא דאמרינן בפרק השותפין דלרבין בר חיננא ורב דימי בר חיננא הוי להו תרי אמהתא חדא הות ידעא לבשולי ולמיפא וחדא ידעא פילכא ונוולא ואתו לקמיה דרבא ואמר להו לית דינא דגוד או איגוד ויהביה טעמא דלמר מיבעיא ליה תרווייהו ולמר מיבעי ליה תרווייהו ופרכינן עלה והא כתבי הקדש דתרווייהו מיבעי להו ואמר שמואל לא שנו אלא בכרך אחד אבל בשני כרכין חולקין הא תירגמא רב שלמן בשרצו. הרי לך בהדיא דבשתי כריכות אין אחד יכול לכוף את חבירו ושתי כריכות דומיא דכרך א' דמה כרך א' מה שכתוב בזה אין כתוב בזה אף שתי כריכות מה שכתוב בזה אין כתוב בזה ואפ"ה אם רצו חולקים ואם לא רצו לא אלא משתמשים בהם יחד או זה שבוע וזה שבוע כפי מה שיתפשרו. וז"ל הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות שכנים אמר כל א' מהם איני מוכר אלא כל א' אומר שיקנה חלק חבירו או שאין א' מהם רוצה לא לקנות חלק חבירו ולא למכור חלקו אלא ישארו שותפים בגוף אם היה המקום וכו' וכן כל דבר שראו להשתמש מיד ואין בו ראוי לשכר כגון מרחץ או מצע או ס"ת אינו יכול לומר השתמש אתה יום ואני יום שהרי אומר לו בכל יום אני

רוצה להשתמש בו ע"כ. ומיהו משמע לשון רבינו דס"ת מצי למימר ליה גוד או איגוד וה"ה לכל שאר הספרים תדע שהוא השוה ס"ת למרחץ וכתב למעלה וז"ל ואין העני כופה את העשיר לקנות חלקו אלא א"כ אמר לו קנה ממני או מכור לי והריני לוה וקונה או מוכר לאחרים וקונין הדין עמו ומה שכתוב ברבינו ירוחם ז"ל וז"ל ובספרים אם הם בב' קובצים יחלוקו אם שניהם רוצים אבל אין בו דין גוד או איגוד ע"כ לאו למימרא דאין בהם דין גוד או איגוד כלל אלא ה"ק אם הספר הוא בב' קובצים אין בו דין גוד או איגוד אם יאמר תקנה האחד בכך ואני האחד בכך שאינו רוצה להסתלק מהספר לגמרי משום דמצי למימר לכוליה אני צריך אבל אם רוצה להסתלק לגמרי ואומר גוד הכל או איגוד הכל הדין עמו. וכן אני אומר שאם יש תלמוד ורב אלפס ומשנה תורה ואומר לו גוד הכל או איגוד הכל שומעין לו. אבל אם אמר גוד התלמוד ואני איגוד רב אלפס ומשנה תורה או איפכא אין שומעין לו דמצי למימר לשניהם אני צריך כיון שאין הספרים כפולים והכי נמי גבי הנך תרי אמהתא אם אמר גוד שתיהן או איגוד שתיהן היו שומעין לו וכן פרש"י ז"ל עלה וז"ל לאו גוד איגוד הוא אי לא אמר ליה או קח את שתיהן או אקח את שתיהן וכן איתא בגרסת הספרים שלנו בהדיא כתוב:

תשובה תעג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם קונין בקרקעות או לא כגון שאמר לחבירו מכור לי קרקע שלך על ידי שתחזיק בקרקע שלי והלך אחד מהם והחזיק ועדיין לא החזיק חבירו אם יכולין לחזור או לא:

ב **תשובה** לא פירשתי אם הוא שוה בשוה או בתורת קנין סודר כגון שאמר לו תקנה ד' אמות שלי וע"י כך תהיה שדך קנויה לי והלך והחזיק באותן ד' אמות לפיכך אם הוא שוה בשוה לא מבעיא אם שמו אותם בדמים דפשיטא דקנו אלא אפילו שלא שמו אותם בדמים אלא שאמר לו תחליף קרקעך בקרקע בכה"ג ודאי קנה וטעמא דמלתא דאע"ג דקי"ל כרב נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין דכתיב שלף איש נעלו נעל אין מידי אחרינא לא הנ"מ בתורת קנין סודר אבל בתורת חליפין שוה בשוה קני דכתיב על הגאולה ועל התמורה ואמרינן עלה על הגאולה זו מכירה שנאמר לא יגאל ועל התמורה זו חליפין שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו שלף איש נעלו ונתן לרעהו זו קנין סודר משמע בהדיא דתרי גווני חליפין הוו וכן כתבו התוספות בשם ר"ת ז"ל אבל היכא דנתן את הקרקע בתורת קנין סודר אפילו החזיק בקרקע לא קנה דאיפסיקא הלכתא כרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין דנעל אין דהוי כלי אבל שאר מילי לא והדבר ברור דקרקעי

לא מיקרי כלי ולא מטלטלין דאפילו בבעלי חיים איכא פלוגתא אם קונין בהם בתורת קנין סודר כ"ש קרקעות דלא שייך בהו ונתן לרעהו ופשיטא דלא הוו בכלל נעל והלא מטבע אין נעשה חליפין שהרי נתמעט מקרא כ"ש קרקעות. והכי משמע מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות מכירה וז"ל אין קונין אלא בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה ואין קונין בדבר שאסור בהנאה ולא בפירות ולא במטבע ע"כ. ולא הוצרך למעט אלא פירות ומטבע לאפוקי ממאן דאמר דהני עבדי חליפין אבל קרקע פשיטא דלא עביד חליפין. עוד כתוב למעלה הקרקעות והעבדים והבהמה ושאר כל המטלטלין כל אחד מהם נקנה בחליפין ואי איתא שהקרקעות או העבדים או הבהמה לדעת הרב ז"ל עבדי חליפין ה"ל למימר קונין בחליפין ונקנין בחליפין אלא ודאי משמע דדוקא כלי הוא שקונין בהם כאשר כתב בסמוך. וז"ל הטור אין קונין בדבר שהוא אסור בהנאה ולא בפירות ולא בשאר מטלטלין שאינו כלי אבל בהמה פר"י שהוא כמו כלי וקונין בה ע"כ. ואם במטלטלים שאינו כלי אין קונין כ"ש בקרקעות שאינם לא כלי ולא מטלטלין. וז"ל רבינו ירוחם ז"ל נתיב י"א חלק ראשון המחליף קרקע בקרקע או מטלטלין בקרקע כיון שהחזיק או זכה א' מהם זכה האחר וקרקע אינו נקנה באגב. עוד כתב בנתיב עשירי חלק ג' וכתב ר"ת ויש שני מיני חליפין קנין סודר והשני שוה בשוה כגון פירות וכיוצא ואפילו קרקע בקרקע וכל אותם שאינם עושין חליפין ר"ל בקנין סודר אבל הכל נעשה חליפין להחליף שוה בשוה ולפי זה פירות ודבר שאינו מסויים וקרקע וכל אותן הדברים שאינן נחשבין כלי לענין סודר נעשו חליפין להחליפן שוה בשוה שור בשור או פירות בפירות ואפילו קרקע בקרקע כיון שזכה א' מהם נתחייב האחר בחליפין בכל מקום שהוא וכן משמע מן הירושלמי וכל דבר זולתי מטבע דאין מטבע נעשה חליפין אפילו להחליף שוה בשוה וכך כתבו רבינו האיי והרמב"ם ז"ל עכ"ל. ולא כתב שום חולק והרי לך שני עדים נאמנים על סברת הרא"ש בנו ותלמידו ומעתה מה שכתב בריש בתרא וז"ל רב אשי אמר כגון שהלך זה והחזיק לא שיהיו שניהם צריכין להחזיק אלא כיון שהחזיק האחד מהם נסתלק מחצי האחר ונקנה לחבירו כדרך ששנינו במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין וכן שנינו בתוספתא המחליף קרקע בקרקע או מטלטלין במטלטלין או מטלטלין בקרקע או קרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב (זה) בחליפיו אלא או זה או זה קאמר ע"כ. בע"כ שוה בשוה קאמר וכן מורה הענין דשנים שבאים לחלוק ועלה מייתי התוספתא משמע דפירושא הוי שוה בשוה אבל לא בתורת סודר וזה הלשון בעצמו כתבו הרשב"א והר"ן ז"ל בריש בתרא וצריך לומר שגם הם מפרשים התוספתא שוה בשוה וכן משמע ממה שכתב הרשב"א ז"ל בעצמו בפ"ק דקדושין על מה שהעלו התוספות בשם ר"ת ז"ל

דשוה בשוה נמי לא אמרינן דמקנו בחליפין אלא חפץ בחפץ ומטלטלי במטלטלי אבל מטבע בטלית לא והקשה הוא ז"ל ועוד תניא בתוספתא המחליף קרקע בקרקע מטלטלין במטלטלין מטלטלין בקרקע קרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו דאלמא אף בשאינו מינו נעשה חליפין ונקנה בחליפין ומסתברא דכל שהוא שוה בשוה שאינו כענין קניינו של נעל קונין זה את זה בין בחליפין ממין אחד כפרה בשור בין שאינו ממין אחד כמו קרקע במטלטלין ומטלטלין בקרקע וכדתניא בתוספתא חוץ ממטבע לפי שהיא כדבר שאין גופו ממון דדעתייהו אצורתא וצורתא עבידא דבטלה אבל בחליפין כעין סודר כלי אין מידי אחרינא לא דנעלו דוקא ע"כ. הרי לך בהדיא שהרשב"א ז"ל סובר דקרקע שוה בשוה נעשה חליפין אבל לא בדין סודר וכן משמע שפי' הר"ן ז"ל להך תוספתא כי הוא כתב לשון הרשב"א ז"ל ממש והוא בעצמו לשון הרא"ש ז"ל שכתבנו למעלה אלא דקשיא טובא מה שכתב הרמב"ן ז"ל פ"ה דקדושין וז"ל הא דתנן כל הנעשה דמים באחר וכו' אע"ג דקתני כיצד החליף שור בפרה וכו' דאינון מטלטלין מ"מ רישא כללא הוא בין לנכסים שיש אחריות בין לשאין להם אחריות מדקתני במתני' קניינים דכולהו ולא מפליג בסיפא אלא כולהו כיון שזכה נתחייב בחליפין תדע דהא חליפי סודר מדין חליפין גמורין רבה אותם הכתוב וחליפי סודר מלתא דאיתא במקרקעי ובמטלטלי היא ומצאתי בתוספתא החליף קרקעות בקרקעות וכו' וכבר ראיתי חולקין בזה ונתלין במה שאמרו פ"ק דבתרא כגון שהלך זה בעצמו והחזיק וזה בעצמו והחזיק ולא קאמר חד בלחוד שהלך והחזיק ולאו מלתא היא דגמרא נקיט קונין בחזקה ולא נקיט קונין בתורת חליפין דהוא מאורחא דתירוצא אחרינא דאתמר התם בשקנו מידם ברוחות עכ"ל וכן כתבה הריטב"א ז"ל וכן הר"ן ז"ל בפי' ההלכות אלא שהשמיט האי תדע והנה פשט זה הלשון נראה שקונין בקרקעות כעין קנין סודר ואם הדברים כפשוטן אי איפשר להולמן כלל כיון דקי"ל כרב נחמן דאמר נעל אין מידי אחרינא לא איך איפשר שנאמר שהקרקע קונין בו וכי בפירות או מטלטלין שאינם כלי לכ"ע ובעלי חיים לדעת רוב הפוסקים אין קונין איך איפשר שיקנו בקרקעות ומתוך כך אני אומר שלא היתה כוונת הרב ז"ל אלא ללמוד דקרקעות נמי יש בהם דין חליפין דקונין זה את זה בתורת חליפין שוה בשוה ונקנין בקנין סודר ראיה שהרי אותם שחולקין עליו אפילו שוה בשוה ס"ל דאין קונין עד שיחזיקו שניהם והך דסתם בשותפין שבאו לחלוק היא: ותו כשהרב מרבה קרקעות לחליפין משום דהוי בכללא דמתני' דומיא דשור בפרה מרבה ומה התם בתורת חליפין בשוה אף הקרקעות שמרבה שוה בשוה הוא דהא לדעת רוב הפוסקים בעלי חיים לא עבדי חליפי סודר ועיקר מה שבא הרב ז"ל ללמדנו דקרקעות שייכי בחליפין

וה"ק תדע דחליפין שייכי בקרקעות דהא חליפי סודר מדין חליפין גמורים רבה אותם הכתוב וחליפי סודר כלומר לקנות אותם בקנין סודר מלתא דאיתא במקרקעי ובמטלטלי היא הא למדת דקנין סודר שייך במקרקעי וכ"ש עיקר החליפין שנתרבה מהם חליפי סודר והא כדאיתא והא כדאיתא ליקנות אפילו בקנין סודר ולקנות בחליפין שוה ועלה מייתי התוספתא דאייתי שוה בשוה כדמשמע מדברי המפרשים אשר כתבנו למעלה ובלאו הכי נמי אי איפשר דאייתי כעין חליפי סודר דקרא קאמר ונתן לרעהו דמשמע דבר הניתן מיד ליד שנאמר כי יתן איש אל רעהו וכו' וכן משמע נמי מדכתב בסוף לשונו ולא נקיט קניין בתורת חליפין דהוא מאורחא דתירוצא אחרינא דאתמר שקנו מידם ברוחות ע"כ ומדקאמר מאורחא דתירוצא אחרינא משמע דחליפין דקאמר היינו שוה בשוה דאי כעין חליפי סודר היינו תירוצא אחרינא ממש. וכן נראה בהדיא מלשון הר"ן ז"ל פ"ק דקדושין וז"ל והא דמפרש לה במטלטלין לאו לאפוקי קרקעות דודאי בקרקעות נמי דינא הכי שאם החליף שדה בשדה ומשמע שוה בשוה דאי בתורת קנין לאו שדה בשדה הוא ועל זה מייתי התוספתא:

ג **כללא** דמלתא דאין הדעת מסכים שיעשו בקרקעות כעין סודר להקנות קרקע אחר או מטלטלים ואפילו למ"ד פירי עבדי חליפין מרבה מלקיים כל דבר לקיים בכל דבר הנ"מ דבר המטלטל הניתן מיד ליד דכתיב ונתן לרעהו אבל בקרקע לא: ואפילו למ"ד מטבע נעשה חליפין מ"מ כלי המטלטל הוא ומאן דפליג משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלא ואינו עושה חליפין ואינו נקנה בחליפין והנ"מ כשנותנו בתורת חליפין אבל בתורת דמים קונה דאלת"ה אשה איך מתקדשת בכסף וקרקע איך נקנה בכסף. אבל לקנות בקרקע כענין קנין סודר לא אמרה אדם מעולם. וז"ל הרשב"א ז"ל בתשובה סי' אלף רכ"ו וכן נמי במחליף קרקע בקרקע כיון שהחזיק זה בשדה זו קנה חבירו השדה השני וכו' ואין אלו חליפין גמורין אלא כעין דמים דקנה זו שדה ראובן בדמי שדהו שנתן לו וכו' ומסתברא שלא בחליפין ממש קאמר אלא דמים וכעין חליפין נינהו ומדלא קפיד והוו כחליפין קרי להו חליפין וכעין האי דאמר רב הונא בפרק הזהב מכור לי באלו קנה אע"ג דלא משך כיון דלא קפיד כחליפין דמו ע"כ ומעתה אתה דן ק"ו לכעין סודר וברור הוא. הנלד"כ:

תשובה תעד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהכניסה לו אשתו בנדונייתה מעות בעין כך וכך והוא כתב לה בתורת מאוחר כך וכך ושוב מחלה לבעלה סך מהכתובה אם הנדונייא

בכלל ואת"ל אינה מוחלת נדונייתה אם יכולה לומר מה שמחלתי מסך הנדוניא הוא והמאוחר קיים או דילמא יד הבעל על העליונה ומה שמחלה הוא המאוחר ותשאר הנדונייא קיימת:

ב **תשובה** דבר מוסכם הוא כי האשה שמוחלת נכסי צ"ב הקיימים אין מחילתה כלום ויכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל הספק הוא כיון שהכניסה לו מעות ואינם בעין הוי כאלו אבדו או נגנבו וכתב הרמב"ם ז"ל דאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן כתב פכ"ב מהלכות אישות. ומסתברא דבנ"ד יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי חדא דעיקר הדין שכתב הרב ז"ל חידוש הוא כי כמו שאין מתנתה כלום בגוף כך אין מחילת שעבודן כלום וכיון דחדוש הוא אין לך בו אלא חדושו היכא דנגנבו או אבדו אין אבל בנ"ד שלא נאבדו אלא שאינם בעין לא אמרה הרב ז"ל אלא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ותו שאותן המעות שהכניסה לו קנו בהם מלבושים או תכשיטין והרי הם בעין. ואפילו שלא קנו בהם דבר ואין המעות בעצמן בעין הרי יש תמורתם מעות אחרים. ותו דעיקר טעמא הוי משום דלא תהוי לה איבה ובשלמא נכסי צ"ב שאבדו כיון שאין לו הנאה במחילתן לא הוי ליה איבה אם לא תמחול אבל בנ"ד שהמעות לא נאבדו יש לו הנאה במחילתן ואם לא תמחול הויא ליה איבה ומשום הכי יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. הילכך מה שמחלה מנצ"ב אינה מחילה ומה שמחלה מן המאוחר מחילתה מחילה ותשאר כתובתה על הנדונייא דיד הבעל על העליונה שהרי היא באה להוציא ממנו ויד בעל השטר על התחתונה. וליכא למימר יד בעל השטר במחילה על התחתונה שהרי בעל שטר המחילה הוא מוחזק ואין מוציאין ממנו אלא מן הודאי וכיון שהמחילה היא סתם יכול לומר המאוחר מחלה ולא הנדוניא ותו כיון שהמחילה לא תחול בנדונייא ודאי על המאוחר היתה ודוק. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תעה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקידו אצלו ס"ת ופשע בו אם חייב לשלם:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים ז"ל ומחלוקתם תלוי בהא דתנן בפרק הזהב אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות וכו' שומר חנם אינו נשבע וכתב עלה רש"י ז"ל אינו נשבע שלא פשע שלא הזקיקתו תורה לישבע עליהם נראה מדבריו דמשבועה הוא דפטריה רחמנא אבל היכא דודאי פשע משלם וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ב דשכירות וטעמייהו משום דפושע כמזיק דמי ופשטא דמתני' הכי משמע מדלא קתני שומר חנם אינו משלם דהוי רבותא טפי אבל הריא"ף ז"ל כתב

בתשובה במי שהפקיד לחבירו שטרות ופשע בהם ואבדו והורה ז"ל שאין מחייבין אותו לשלם וכן דעת הרב הלוי תלמידו ז"ל והראב"ד והרשב"א והרמב"ן ז"ל והדבר ידוע כי דין ההקדשות והקרקעות שוה דמחד קרא נפקי כדאיתא בברייתא בגמרא והא דלא תני שומר חנם אינו משלם משום דשבועה גבי שומר חנם כתיבא ותשלומין גבי שומר שכר כתיבא וכל א' מלמד על חבירו מה שכתוב בו והתוספות תירצו דעיקרא דמתני' בשבועות פרק שבועת הדיינים ונסבה הכא במציעא אגררא דהתם משמע שגם דעת התוספות הוא כדעת הריא"ף ז"ל הילכך בנ"ד אע"ג דהרמב"ם ז"ל מחייב ואתריה דמר הוא מ"מ כיון דתפיס לא מפקינן מיניה ממונא כנגד כל הני רבוותא והוי יודע דלמ"ד דפטור מפשיעה אפילו שומר שכר נמי פטור אם פשע דהא מכל דיני השומרים נתמעטו העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות ואם נאבדו אפילו בפשיעה אינו משלם ואם נאבדו הפסיד שכרו שהרי לא שמר כראוי וזה ברור. ואע"פ שנתמעטו ההקדשות מדיני השומרים תקנו חכמים שנשבעים על הקדשות שבועת השומרים כעין של תורה כדי שלא יזלזלו בהקדשות ומ"מ לענין השטרות והקרקעות מסתברא לי שאם תפס דאין מוציאין מידו שהרי אומר לו תביא ראיה שאין הלכה כדברי המחייבים אותך וטול וכ"ש דאתריה דמר הוא והבו דלא לוסיף עלה:

תשובה תעו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על המת שצריך להוציאו דרך כמה פתחי מבואות אם יהיה כהן אסור לצאת באותו פתחי מבואות כיון שיש זיז יוצא לפני הפתחים:

ב **תשובה** כיוצא בזו נמצא כתוב בספר כלבו וז"ל סיפר הר"ר יצחק בעל המנהג ז"ל מעשה בא לפני הר"ר שמואל ז"ל על שני בתים זו לפנים מזו והיה חצר אחת ביניהן והיה המת בפנימי ושאלו אם היה מותר כהן להיות בחיצונה והיה הרב רוצה לאסור משום סוף טומאה לצאת כנגד החיצונה הכא נמי אמרינן גבי זיז שלפני פתח הבית שטמא בשביל זה. ויש שרצו להקשות לו אחר כך היאך יכול לעבור כהן דרך פתח בית הקברות דכמו כן איכא סוף טומאה לצאת ואינה קושיא דשמא לא יוציאנו דרך שם אלא יקברנו במקום אחר. רבינו מאוירא הראה לר' נתנאל שאין כהן מוזהר על סוף הטומאה ואפילו תחת הזיזין ועל אסקופת פתח יכול לעמוד ובלבד שלא יהיה שם חור פותח טפח להביא הטומאה ע"כ. ואני אומר לא כחומרי דמר ולא כקולי דמר אלא הפתח הראשון אשר המת עתיד לצאת ממנה אסור לכהן לעמוד שם לפי שדומה קצת לאהל המת אבל שאר פתחים לא גזרו ואפילו לדעת רבינו שמואל לא אסר אלא פתחים שאי אפשר לצאת

ממקום אחר אבל אם איפשר להוציאו בפתחים אחרים לא אסר. ולפי שטתו צ"ל ג"כ שאם היה דרכו להוציאו בפתח זה אע"פ שיש פתחים הרבה אותו שדרכו לצאת בו אסור והפתחים האחרים מותרים ויפה הקשו עליו ולפי דרכו צריך לאסור גם פתח של בית הקברות כיון שדרך המת להוליכו משם והאוסרים אסרו גם פתח זה כאשר אכתוב לקמן בע"ה ולפי דעתי למדוה מהתוספות וכתבה הרמב"ם ז"ל פ"ז מטומאת מת וז"ל בתים הפתוחים לאכסדרה והמת בא' מהם אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה הרי הבית שער והבתים טמאים ואם לאו הבית שער טמא והבתים טהורים ע"כ. והרב ז"ל מפרש לה בבתים פתוחים ממש וכיון שדרכו של מת לצאת באכסדרה נטמאו גם הבתים כיון שהם פתוחים. והראב"ד ז"ל מצא בתוספתא טהורים והעמידה בשהדלתות מגופות. ומ"מ למדנו כי הבית שער טמא אע"פ שהוא פתח שני כיון שעתיד לצאת המת בו. ועוד למדנו שהדבר תלוי בדרכו לצאת בו דהא הכא איפשר להוציא את המת בפתח אחר לצאת דרך החצר שיש לבית כיון שדרכו לצאת באכסדרה נטמאו הבתים הפתוחים לאכסדרה. וכן תמצא שכתב מהר"ר ישראל ז"ל בשם ה' זקנים שאסרו לכהנים לצאת בכל הפתחים שדרך המת לצאת אפילו שער העיר ושער בית הקברות וכתב הוא ז"ל שלא נהגו כן והמחמיר לשנות מנהג המיקל לאו שפיר עבד ונתן טעם לדבר בין אם טומאת פתחים הלכה למשה מסיני ובין אם היא מדרבנן אם היא הלכה הוי בלא טעמא ואין למדין ממנה אלא לפתח הראשון ולא לשאר פתחים והבו דלא לוסיף עלה ואם היא מדרבנן לא גזרו אלא בפתח ראשון שיוצא בו המת לאויר העולם והטעם הוא כדכתיבנא לפי שהפתח הראשון קרוב להיות כאהל המת אבל שאר פתחים לא. עוד יש ראיה ממה ששנינו בתוספתא פתח קטן בתוך פתח גדול המאהיל ע"ג שניהם טמא חישב להוציאו בקטן טיהר הקטן את הגדול ופירש ר"ש כגון אותם שערים גדולים שבשער עצמו עושין דלת או חלון קטן לפי שאין רוצין כל שעה לפתוח לכל איש השער הגדול כי אם לצורך סוסים וחמורים הטעונים משאות ע"כ. הרי לך בהדיא כי המת עתיד לצאת תחת הדלת הגדול ויאהיל עליו ואפ"ה טהור וכ"ש שאר הפתחים ואהלים שעתיד המת לעבור תחתיהם שהם טהורות. ומה שכתב הראב"ד ז"ל בצד הפתח קאמר אינו מחוור דפתח קטן בתוך פתח גדול קתני משמע בתוך הפתח ממש וכן כתבה הרמב"ם ז"ל בתוך הפתח. ועוד שאין נזיר מגלח על טומאת הפתחים עד שיהיה עם המת תחת האהל יחד וכן כתב הרמב"ם פ"ז מהלכות נזיר וז"ל כל אלו הי"ב טומאות שמנינו וכו' או היה הנזיר ואחת מטומאות אלו באהל אחד הרי זה מגלח וכו' משמע בהדיא דדוקא בהני מגלח אבל לא על טומאת הפתחים כיון שאינו ביחד תחת אהל אחת. ושנינו בתוספתא דכל

טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין הכהן מוזהר עליה. ואע"ג דאיכא מ"ד דשבשתא היא ולא סמכינן עלה מ"מ הבו דלא לוסיף עלה לאסור אפי' שאר פתחים וכיון שנהגו הכהנים במקומנו שלא ליזהר בזה מנהג אבותינו תורה היא ואין לשנות מנהגם:

תשובה תעז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על ערב הפסח שחל להיות בשבת אי עדיף לאפות מצה שמורה מערב שבת או במוצאי שבת:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים נ"נ אבל מנהגינו לאפות הכל מע"ש משום טורח י"ט ועוד שהוא טרוד במצות הגדה ולא יהיה לו פנאי וכ"ש באתרין שאין לכל אחד חטה שמורה משעת קצירה וצריך לאפות לכל הקהל ואי איפשר לעשותו במוצאי שבת. ותו שמא יבוא לידי חלול שבת כי הא דאמרינן גזרה שמא ישחוט בן עוף ואע"ג דחביבה מצוה בשעתה שאני הכא דאיכא כל הני טעמי. ואי משום חבוב מצוה אין חבוב המצוה אלא בזמן קיומה דהיינו אכילת המצה לא זמן אפייתה. תדע דהא בשאר שנים אנו אופין אותה אחר חצות בזמן הראוי לשחיטת הפסח אע"פ שאין זמן אכילתה עד הלילה:

תשובה תעח

ולענין מי שלש בי"ט היאך יפריש חלה. אם יש שם כהן דחזי ליה יפריש מן העיסה ויקרא לה שם שזו היא עיקר המצוה שנאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה. ואם אין שם כהן לא יקרא לה שם שאם יקרא לה שם אינו יכול לשורפה דאין שורפין קדשים בי"ט ולהניחה אי איפשר שלא תחמיץ ואפי' בשאר ימים טובים אסור לטלטלה הילכך מותר לאפות כל החלות דכל חדא וחדא חזיא ליה ואי משום חלה איפשר מפריש פורתא מכל חדא וחדא וכן כתב רש"י ז"ל ואחר שיאפה את כולם יצרפם בסל ויהיו אוגני הכלי גבוהים מן החלות ויפריש חלה. ואע"ג דאיכא מאן דפסק דלא התירו זה אלא בדיעבד הנ"מ בשאר ימים אבל בפסח ואפילו בשאר ימים טובים מותר לעשות לכתחלה כן ולמוצאי י"ט ישרפנה והכי עדיף טפי מלהניח עד שיבוא כהן דילמא אתי בה לידי תקלה:

תשובה תעט

ועל ענין יין צמוקים שלנו אם צריך למזוג יין של ארבע כוסות או לא כיון שאינו חזק כיין שלהם. הנכון שהכל לפי מה שהוא רגיל אם מזוג מזוג ואם חי חי ואין מדקדקין ביין אם הוא חזק או חלוש כי בזמן הזה אין היין כ"כ חזק שלא יהיה ראוי לשתיה חי:

תשובה תפ

ולעניין מי שאכל אפיקומן ובירך ברכת המזון ונזדמן לו סדר אחר לברך למי שאינו יודע אם הוא רשאי לאכול או לא כיון שכבר אכל אפיקומן ודאי דמותר לאכול ולשתות עמהם ויברך להם ברכת המזון בלבד שיאכל כזית מצה שמורה באחרונה דאטו איניש דבעי למיכל תרי זמני בליליא מי לא מצי למיכל דלא אמרו אסור לאכול אחר אפיקומן אלא במי שאינו אוכל כזית מצה באחרונה דהא טעמא הוו כדי שישאר טעם מצה בפיו והא איכא. וכן כתבו בהדיא בשם בעל הדברות:

תשובה תפא

ועל ענין הברכות ומנהגינו ומנהג אבותינו לשים הפרוסה בתוך שתי השלמות ותופס שלשתן בידו ומברך המוציא ועל אכילת מצה ובוצע יחד מן השלימה התחתונה ומן הפרוסה והכריכה אנו עושין בשלישית ומן הפרוסה השנייה אנו אוכלין באחרונה נמצא כל אחת עושה מצוה וזה מנהג יפה לצאת ידי חובת כל הדעות. וקרוב לזה כתב בספר האגור אלא שכתב שמברך המוציא על שלשתן ומניח את השלישית על השלחן ומחזיק בידו הראשונה והשנייה הפרוסה ומברך על שתיהן יחד על אכילת מצה ובוצע משתיהן יחד כזית מכל אחת ע"כ. ולא ידעתי למה הוא מניח השלישית דאי משום מה דרכו של עני בפרוסה הא איכא שלימה ומה לי חדא שלימה ומה לי תרתי אלא כיון דאיכא פרוסה איכא זכר למה דרכו של עני. ותו דאיכא הפסק טובא בין המוציא לאכילה דהא כתבו הפוסקים שצריך לבצוע מן הככר ולהניח הפרוסה ועודה בככר כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה לביציעה ויהיה בוצע על השלימה ולא די שאי איפשר לעשות כן במצות הפסח לפי שהן דקות ויבשות ואם יבוא לבצוע מקצת יפסק לגמרי אלא שבא להוסיף שיפסיק ג"כ בהנחת השלימה אלא הטוב שבמנהגים הוא מה שכתבתי למעלה:

תשובה תפב

א **ולענין** תרנגולת שנמלגה עם הזפק והיו בתוכו חטים והתירו מטעם דקרום הזפק מפסיק בינו לבין הבשר וקשיא לך אם יש כח במליגה להבליע מה מועיל מה שהקרום מפסיק הרי בולע הקרום ומן הקרום לבשר דאי לא תימא הכי אף אם נתבשלה יהיה מותר לאוכלה ואם אין כח במליגה להבליע מאי אצטריכינן לטעמא דקרום הזפק מפסיק בלאו הכי נמי מותר:

ב **תשובה** מסתברא דמליגה לא מבלעא דאי מבלעא אסור היה למלוג שהרי מבליע הדם ועוד לא יצא ע"י מליחה אלא ודאי ארכבוה אתרי רכשי כי המליגה מחממת ואי לאו קרום הזפק דמפסיק היה אסור כדי קליפה וע"י הקרום שמפסיק אינו צריך כלום ואנו נוהגין איסור במליגה משום דלא בקיאינן בשיעורא כדאמרינן גבי חליטה:

תשובה תפג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהפקיד נכסים ביד שמעון ובא בן בנו של ראובן לתבוע את שמעון את הפקדון לפי שהוא יורש ושמעון טוען שרוצה לעכב הפקדון בשביל חוב אחר. יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** לא ביארת אם החוב אשר טוען שמעון הוא על ראובן או על בנו או על בן בנו ואם מת בנו של ראובן בחייו או לא. ולפיכך אני צריך לפרש כל החלוקות. אם טוען שמעון שהחוב הוא על ראובן המפקיד או על בן בנו כיון דאית ליה מגו שהיה יכול לטעון לא היו דברים מעולם או החזרתי יכול לטעון הוא חייב לי. ואע"ג דאיכא במדרש וכן משמע בירושלמי דלא מצי לעכובי הפקדון בשביל מלוה ישנה והעושה כן לא נקרא איש אמונים כבר העלו האחרונים ז"ל דיכול לתפוס כה"ג ל"ש מלוה ול"ש פקדון. והכי איתא במרדכי פרק המקבל. ואני אומר דע"כ לא אמרוה הראשונים אלא היכא דמצי לתבוע הלואתו מבעל חובו אבל היכא דמית דאי לא גבי ממה שתחת ידו תו לא מצי גבי לא אמרוה. וא"ת אין זה מגו טוב דבטענה זו זקנך חייב לי כך וכך אין זה מכיר בשקרו אבל אי טעין לא היו דברים מעולם או החזרתי היה מכיר בשקרו. הא אשכחנא מגו כי האי בפרק בתרא דכתובות בהא דקאמר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממך. וכן כתוב במרדכי פרק חזקת הבתים בשם ר"י. עוד אני אומר כי בנ"ד המגו טוב שהרי היה יכול לטעון החזרתי לאבי אביך או לאביך ואין זה מכיר בשקרו וזה ברור. ואם טוען אביך היה חייב לי אם מת האב בחיי הבן וזכה בנכסים הרי הוא חייב לפרוע חובו ונאמן הנפקד לומר כך וכך היה חייב לי אביך במגו וכדכתיב דלא עדיף איהו מגברא

דאתי מחמתיה ואם מת הבן בחיי האב ולא זכה בנכסים אפילו יש לו מלוה בשטר מצי למימר את זקני אני יורש וחובות אבי אינו פורע והראיה מהך מתני' דנפל הבית עליו ועל אמו והכי שלחו מתם הבן שמכר בנכסי אביו ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות ולא אמרו שהוא קשה אלא מפני שמוציא הקרקע בלא דמים ואפ"ה הלכתא היא אבל בנ"ד הדבר ברור שאין בן הבן פורע כלום ומוציא את הפקדון מידי שמעון וטעמא דמלתא שאלו הנכסים לא נשתעבדו מעולם לשמעון ואפילו כתב ליה דקנאי ודאקני הרי זה לא קנה נכסים דאין קנין לאדם אחר מותו ושאני ירושה דמשתלשלת ויורדת ממילא ואדם יורש את זקנו והבן זה לפי שנשתבשו בו אחרים:

ג **ולענין** כתובת ידו שכתוב בו כתיבת ידי תעיד עלי כמאה עדים אי מצי למימר פרעתי לדעת בעלי סברא זו דנאמן לומר פרעתי על כתב ידו הדבר פשוט דלא נשתנה דין כתיבת ידו מפני שכתב שתעיד עליו כמאה עדים חדא דאי איתא הוה להו לאפלוגי כי היכי דאיפליגו אי כתב בו נאמנות למלוה. ותו דטעמא דשטר שאינו נאמן לומר פרעתי משום דמצי למימר שטרך בידי מאי בעי אבל בכתב ידו איכא למימר שכח אותו דלית ליה קלא דהא אין בו אלא כתיבת ידו ולא של עדים א"נ דלא כתב בה כמאה עדים אלא לענין שלא יוכל לומר לא היו דברים מעולם אבל פרעתי יכול לטעון. א"נ משום שופרא דשטרי כתב ליה הכי תדע שהרי כתבו אם מסר לו כתב ידו בפני עדים הוי דינו כשטר ועדיפא מינה הוה להו למימר שאם כתב וחתימתי תעיד עלי כמאה עדים והשטר אלא ודאי ליתא ושפיר מצי לטעון פרעתי אעפ"י שכתב ידו יוצא ממקום אחר. ואם כתוב בו נאמנות שוב לא מצי לטעון פרעתי. וכן אם הלוהו בפני עדים ואמר למלוה תהיה נאמן עלי אע"ג דקי"ל המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ונאמן לומר פרעתי הכא הא הימניה באנפי סהדי ופשוט הוא. הנל"ד כתבתי:

תשובה תפד

א **שאלת** ממני ידיד נפשי אודיעך דעתי במה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה סי' שס"ט על ששאלו ממנו אם מותר לתת על גופו של מת סיד למהר העכול אי איכא בזיון בכך או לא: והשיב וז"ל כל כי האי שעושין כדי לעכל בשרו מהרה כדי לישא אותו למקום אחר מותר שאין כאן משום בזיון ואין כאן משום צער שאין בשר המת מרגיש באיזמל כ"ש בסיד והחנוטים קורעים אותם ומוציאין מעיהם ואין כאן לא משום צער ולא משום בזיון עכ"ל. וקשיא לך דאיפכא אמרינן בשבת פ"ק דגרסינן התם ד"א אין בשר המת

מרגיש באיזמל איני והא א"ר יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי שנאמר אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל אימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל משמע בהדיא שהמת מרגיש באיזמל ואיכא צערא:

ב **תשובה** הרב ז"ל קשיא ליה דאם איתא דאיכא צער המת היאך חנטו את יעקב אע"ה ואת יוסף הצדיק אלא ודאי מדנהגו היתר בדבר משמע דלית להו צער וכ"ש בזמן שעושין כן לכבוד המת ולתועלתו כענין החנוטים וכהך עובדא דשאילו קמיה וס"ל כפי הקס"ד דאין בשר המת מרגיש באיזמל ושאני רמה דקשה למת יותר מאיזמל והוי מצי לתרוצי הכי אלא משום דברייתא אתיא שפיר טפי בהא דמשני אימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל דתניא מי כתב מגלת תענית אמרו חנניא וסייעתו שהיו מחבבין את הצרות אמר רשב"ג אף אנו מחבבין את הצרות אבל מה נעשה שאם באנו לכתוב אין מספיקין ד"א אין שוטה נפגע ד"א אין בשר המת מרגיש באיזמל ואי מת ממש קאמר אין המשל נופל יפה על הנמשל דהא חיים הוי אלא לפי מאי דמשני אתי שפיר דהוי חיין ולא היו מרגישים כאלו בשרם מת אבל לעולם אימא לך שאין המת ממש מרגיש באיזמל. וא"ת כיון דמתים לאו בני הרגשה נינהו אפילו רמה נמי אינם מרגישים והיכי קאמר רבי יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי. י"ל דרמה כיון דהוי מיניה וביה כדי להעניש אותו על מעשיו מרגיש בו אבל שאר דברים אינו מרגיש וזו מפליאות השגחתו ית':

ג **כללא** דמלתא דכל דבר שעושין למת לכבודו או לתועלתו אין בו משום בזיון ולא משום צער ומזה הטעם ראיתי מי שצוה בשעת מותו שיתנו סיד בתוך קברו כדי שיתעכל הבשר מהרה לפי שאמרו במדרש שאין מכניסין את הנשמה למחיצתה עד שיתעכל הבשר ובזה נשתבחה ארץ ישראל שנאמר ארץ אוכלת יושביה היא ואמרו מתוך גנותה למדנו שבחה שממהרת לאכול את יושביה אשר בתוכה כדי שהנשמה תמצא מנוחה נכונה בישיבה עליונה אם היא ראויה לכך. ואע"פ שדבר זה מותר הוא וכדכתיבנא וכ"ש כשהוא בעצמו מצווה על זה מ"מ הוא התחכמות על מה שסדר הקב"ה בטבעו של עולם כיון שהדבר על צד העונש מה הועיל. הקצור קצרה ידו ית' להתפרע ממנו בעונש שהוא קשה ומר מזה. ואם צדיק הוא הלא יצוה את הטבע להשיב כל יסוד ליעודו בזולת זמן או בזמן קצר כדי שתעלה נשמתו למקומה בלא מונע הילכך על זה וכיוצא בו אני קורא תמים תהיה וגו':

תשובה תפה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במה שהתיר מהר"ר ישראל ז"ל בתשובותיו לשאול במכשפים ובקסמים אם יש לסמוך על היתר זה:

ב **תשובה** אין דעתי נוחה בהיתר זה וגם הוא ז"ל לא כתב אלא שלא מצינו איסור מפורש בדבר דשואל אוב וידעוני דהזהירה תורה עליהם נראה דדוקא הני דחמירי טפי ואין שאר מכשפים בכללם להחמיר והכי מוכח בשמעתא קמייתא דיבמות דבעיא לחייב המכשף בסקילה ולא ילפינן מכלל אוב וידעוני ולא אשכחן דהזהירה תורה לשואל שאינו עושה מעשה בעצמו כי אם בענין אוב וידעוני ע"כ טעמו ונימוקו ז"ל להתיר. ואני שמעתי ולא אבין מאי קילתו דמכשף מאוב וידעוני זה במיתה וזה במיתה שנאמר מכשפה לא תחיה ושניהם בסקילה והא דלא יליף למכשף בסקילה לפי שהוא בכלל אוב וידעוני משום שזה מעשה בפני עצמו וזה מעשה בפני עצמו דאי לא תימא הכי אמאי כתב אוב וידעוני נילף חד מחבריה אלא משום דכל חד מעשה בפני עצמו ונהי דאזהרה ליכא בשואל בקוסם או במכשף מ"מ איסורא איכא ומכין אותו מכת מרדות וכן כתב הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות ע"ז וז"ל אסור לקסום ולשאול בקוסם אלא שהשואל לקוסם מכין אותו מכת מרדות אבל הקוסם בעצמו אם עשה מעשה מכל אלו וכיוצא בהם לוקה שנאמר לא ימצא בך קוסם קסמים ע"כ. ומי שראה זה הלשון איך איפשר שיאמר שהוא מותר ומתוך כך אני אומר שלא היתה כוונת הרב ז"ל להתיר אלא לומר שלא מצינו איסור מפורש וכן נראה ממה שכתב בסוף השאלה וז"ל וא"כ אין כאן אלא איסור עשה דתמים תהיה עם ה' אלהיך כדכתב הרמב"ם ע"ש. נראה מדבריו דאין איסור ממש קאמר ע"כ ועדיין דבריו צ"ע דהא הרמב"ם איסור ממש קאמר כדכתיב לשונו לעיל ודוחק הוא לומר שראה מה שכתב בסוף הפרק ולא עיין בתחלתו. וליכא למימר נמי שהתיר מטעם ששאלו ממנו בחולה אם מותר לדרוש במכשפים או בקסמים דאפילו היה חולה שיש בו סכנה אין ראוי להתיר דכל הני הוו אביזרא דע"ז ועדיף מהך דמי שהעלה לבי טינא וכו' כ"ש שפשט השאלה משמע בחולה שאין בו סכנה וכל זה השיב לא מצינו איסור בדבר. ואיפשר לומר כי מה שמצא כתוב בשם הרמב"ן ז"ל גרם לו להתיר וז"ל ומה שאמר אין שואלין דבר מן השדים י"ל שכשפים נאסרו בתורה בעושה מעשה וכן בעלי אוב וכולם במיתה אבל הנשאל בהם ובעלי האוב באזהרה ובשאר כשפים מותר דבעל אוב כתיב בקרא כי יהיה בהם אוב או ידעוני וכתיב ושואל אוב או ידעוני אבל בכישוף מעשה כתיב ביה וכולי ושואל לא כתיב ביה הילכך עכו"ם המכשף ובישראל השואל בו אינו אלא משום תמים תהיה כענין בכלדיים ע"כ ואיפשר דמכאן למד דמותר וחס ליה להרמב"ן

ז"ל שיתיר דבר זה ומה שכתב ובשאר כשפים מותר לאו מותר ממש קאמר אלא שאין בו אזהרת לאו וכן מוכח סוף לשונו וכן נראה מתשובות ריב"ש ז"ל סימן צ"ב וז"ל ועתה קשה שאם מעשה שדים הוא אסור כמעשה כשפים והלא העושה מעשה במיתה ונשאל בהם באזהרה ותירץ הרמב"ן ז"ל וכו' אבל בשאר כשפים השואל בהם כגון שהעכו"ם המכשף עושה מעשה ישראל השואל בו אינו אסור אלא משום תמים תהיה עם ה' אלהיך כענין בכלדיים ע"כ והרי זה ממש כמו שכתבתי שלא הוציא אותו אלא מכלל לאו אבל איסורא איכא ומכין אותו במכת מרדות. וקרוב אני לומר שאם השואל עשה מעשה על פי המכשף או על פי הקוסם דלוקה לדעת הרמב"ם ז"ל דמאי שנא הני לאוי מלאו דלא תעוננו. וכתב ז"ל וכל העושה מעשה מפני האצטגנינות וכיוון מלאכתו או הליכתו באותו העת שחברו כוכבי שמים הרי זה לוקה שנאמר ולא תעוננו ומיהו מדברי הרב ז"ל נראה דאין מלקות בשואל אפילו עשה מעשה על פיו ושאני מעונן דאפקיה רחמנא בלשון רבים לא תעוננו לחייב גם את השואל אם עשה מעשה שגם הוא נקרא מעונן כיון שעושה מעשה לפי השעה אבל השואל בקוסם לא נקרא קוסם ולא השואל במכשף נקרא מכשף הילכך השואל באוב או ידעוני באזהרה ובשאר מעשה כשפים אסור ומכין אותו מכת מרדות וא"ת מאי שנא גזירת הכתוב היא. ושאול דשאל בבעלת אוב חשב דמשום צורך שעה מותר כאשר נראה מפשטי הכתובים. הנל"ד כתבתי:

תשובה תפו

א **שאלת** על היהודים שיש להם טחון והבהמות שלהם אם מותר שיטחנו חמץ בפסח השכירים עכו"ם אשר בהטחון לצורך עצמם:

ב **תשובה** דבר זה אסור לכ"ע דע"כ ליכא פלוגתא אלא אם מותר להשכיר בהמתו לעכו"ם להוליך עליה חמץ או להשכיר ביתו לעכו"ם להניח בתוכו חמץ דאיכא בתשובות הגאונים ז"ל דאסור כמו יין נסך דתרווייהו איסורי הנאה נינהו ודוקא ששכרו בהדיא לצורך חמץ אבל אם השכירו סתם מותר וכן אם השכירו ל' יום קודם הפסח מסתברא דמותר נמי ואיכא מ"ד דמותר להשכיר בהמתו להוליך עליו חמץ והביאו ראיה מן התוספתא. וא"ת מאי שנא מיין נסך י"ל דיין נסך דאסור כל השנה גזרו בהו רבנן אבל חמץ דלא אסור אלא ז' ימים לא גזרו. וע"כ לא פליגי אלא בכה"ג אבל בנ"ד שהטחון נקרא ע"ש ישראל והבהמות של ישראל לא מיבעיא בי"ט עצמו דפשיטא דאסור אלא אפילו בחול המועד אסור שהרואה אומר לצורך ישראל הוא טוחן ועובר משום בל יראה ובל ימצא. ודמיא להך דאמרינן מקבלי קבולת שאם הוא בתוך התחום אסור ואיכא

תרתי שיאמרו קא עבר על בל יראה ונהנה מחמץ בפסח. הילכך אפילו שהוא לצורך העכו"ם והוא אינו נהנה אסור וליכא לאסור מטעם שהטחון הוא מושכר לו והוי חמץ ברשותו דהא אם נכנס העכו"ם לביתו של ישראל ופתו בידו אין זקוק להוציאו. ובפלוגתא דרבוותא מסתברא לי להחמיר חדא שאני רואה שהחמירו חמץ בפסח יותר מיין נסך וא"כ מאי שנא מיין נסך. ותו דבירושלמי משמע דאסור ואף על גב דהוי פלוגתא דרבנן מ"מ דברי הגאונים דברי קבלה הן והמחמיר לא הפסיד. וחמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח כל העולם נהגו בו היתר ולא ראיתי מי שנזהר בזה אבל של ישראל אסור אפילו בהנאה ואפילו שביטלו וכן נהגו. הנל"ד כתבתי:

תשובה תפז

א **שאלת** על גבינה שהעמידו אותה בקיבה שהיתה מלוחה בכלי הבלוע מחמץ אם מותר לאכול אותה בפסח ואת"ל אסורה מהו שיהיה מותר להשהותה עד לאחר הפסח:

ב **תשובה** כיוצא בזו שמעתי מעשה בא' שהעמיד גבינות בחלא דשיכרא ואסר ראב"ן ז"ל להשהותו בפסח דכיון דמעמיד החלב חשיב כאן איסור בעין ע"כ. ולכאורה היה נראה דמאי שנא נ"ד אבל קושטא דמלתא דלא דמו דהתם חלא דשיכרא שהוא החמץ הוא הוא המעמיד וחשיב בעין ממש אבל בנ"ד אין האיסור הבלוע בקיבה שהוא חומץ מעמיד את הגבינה הילכך הדבר ברור דמותר להשהותו אבל לאכול הגבינה יש לדון דקי"ל מליח הרי הוא כרותח נמצא הקיבה נאסרה ואוסרת הגבינה וליכא למימר דהוי נותן טעם בר נותן טעם כיצד הכלי נתן טעם בקיבה והקיבה בגבינה דלא שרי נותן טעם בר נותן טעם אלא בשר בחלב כי האי דדגים שעלו בקערה אבל בשאר איסורי לא שריא והכא מטעם חמץ אסרינן ליה. וליכא למימר שיהיה בטל בס' חדא דחמץ בפסח בכל שהוא. ותו דהוי דבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטיל ואחר הפסח יהיה מותר הילכך איני רואה טעם להתיר גבינה זו באכילה. ואפילו בסתם גבינה שלא שמרוה מחמוץ איכא פלוגתא והעולם נהגו בה איסור וכן נהגו לאסור חמץ אפילו שלא בזמנו בכ"ש ואפילו בהנאה:

תשובה תפח

ולענין מה שכתבו בשם הר"ר יחיאל מפרי"ש ז"ל העריבות שלשין בהן כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצין אותן בחמין ומנקרין החמץ מהן כי אי איפשר לנקרן שלא ישאר בהם בין הכל כזית והכלי מצרפן ע"כ. זו חומרא יתירה ולא נהגו בה אבותינו ולא אנחנו אחריהם דהני דידן זהירי ובקיאי ומנקין שלא ישאר בהם רושם כלל ואפילו בכותלים

כ"ש בעריבות לפי שישראל קדושים הם וגורפין כל החמץ הנמצא אפילו כל שהוא אפילו הדבוק בכתלי הבית לשון הרא"ש ז"ל. גם הטעם שלו לא נתיישב אצלי כלל דאי איתא שהכלי מצרפן היכי אמרינן בצק שבסדיקי עריבה אם יש כזית במקום א' חייב לבער מאי איריא במקום אחד אפילו בשנים וג' מקומות דהא הכלי מצרפן אלא ודאי משמע שאין הכלי מצרף אם לא היה חוט של בצק ביניהם. ולענין חמץ שנתערב ביבש שמשליך אחד והתיר הרא"ש ז"ל השאר באכילה מאן ציית ליה למר להכניס עצמו בספק כרת אלא מותר בהנאה וכן הסכמת רוב מפרשים ז"ל:

תשובה תפט

א **שאלת** ממני אודיעך איך אני נוהג בסעודה שלישית כשחל ערב פסח בשבת:

ב **תשובה** אחר שראיתי כל הדעות אני רגיל במצה עשירה כשיעור כזית לבד כדי לאכול מצה לתאבון כי לעשות אותה סמוך לסעודה ראשונה אינו נכון כי כשם שהם חלוקות בתפלות וזמנם כך צריך שיהיו הסעודות כל אחת בזמנה וכן הדבר לפי טעם המצוה למשכילים. ולעשות אותה במיני פירות אין זו סעודה לפי שצריך פת ולדעתי שתי ככרות וצריך כוס של ברכה הכלל שלא תשתנה משאר סעודות. ולמלאות כריסו ממצה עשירה לא יאכל מצת מצוה לתאבון. הילכך הנכון שיערוך שלחנו ויברך המוציא על מצה עשירה ויאכל ממנה כזית ויברך עליו ברכת המזון על הכוס. ואף על גב דכתיב ואכלת ושבעת וברכת הנ"מ מן התורה אבל מדרבנן אפילו לא אכל אלא כזית מברך עליו ויאכל וישתה דברים המגררים את הלב כדי שיאכל מצה לתאבון:

תשובה תצ

א **שאלת** במי שטחן הקמח בערב הפסח ולש המצה ורצו מקצת חכמים לאסור עליו ותמהת מה טעם לזה האיסור:

ב **תשובה** ואתה אל תתמה על חפץ החכמים לגדור גדרים כי כן נמצא כתוב בספר שיבולי הלקט וז"ל יש רוצים להוכיח מן הירושלמי שצריך לטחון החטה יום או יומים לפני הלישה ואם טחנו בערב הפסח יהא אסור ללוש מצה בו ביום לפי שהקמח בשעת הטחינה רותח הוא ומחמם המים והעיסה נוחה להחמיץ וקרוב הדבר לבוא לידי איסור ע"כ. אבל דעתי כי אין לחוש לחששא זו כלל כי שמא במקומם היו טוחנים במים שמוליכים את האבן בכח גדול ומתחממת הקמח אבל במקומנו אין טוחנים אלא בבהמות ואני בדקתי כמה פעמים ומשים ידי בנקב שיורד ממנו הקמח ומקבלו ואינו

חם אלא כל שהוא ומיד מתבטל אותו חמימות כשיורד לתוך הכלי ואיך יהיה כח באותו חמימות לחמם את המים ואנו רואים בעין שכל השנה כלה לשין במים חמין ולא תתחמץ העיסה עד שיעבור זמן מרובה. ועוד כי בעוד שמרקדין את הקמח מצטנן לגמרי ועוד כי אין לשין אלא שיעור חלה בבת אחת וכבר נצטנן כיון שאין לשין אלא מעט מעט. כללא דמלתא איני רואה טעם חששא זו במקומנו והנסיון יוכיח אבל לא תתמה על האוסרים שהרי יש להם על מה שיסמוכו. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תצא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בישראל ששכר כלי גדול מן העכו"ם כדי להגעיל בתוכו כלי פסח אם צריך להטבילו או לא:

ב **תשובה** לא ידעתי מקום לשאלה זו דאנן מכלי מדין ילפינן לה וכי היכי דהתם היו חלוטין לישראל אף כל כלי שהוא חלוט לישראל צריך טבילה אבל שאול או שכור אין צריך טבילה אבל אם לקחו ממנו ונחלט ביד ישראל מסברא צריך טבילה דאע"ג דאינו עושה בתוכו דבר של אכילה מ"מ צורך סעודה הוא שמכשיר בו את הכלים לצורכי סעודה ולא גרע מקומקומין ומחמם חמין שצריכין טבילה ולא מפקינן אלא זוגא דסרבלא ודכוותייהו אבל כלים הראויים לעשות בהם צורכי סעודה צריכין טבילה ופשוט הוא:

תשובה תצב

א **שאלה** ראובן ושמעון קא מנצו אהדדי וקלל ראובן את שמעון ואת אביו וחזר שמעון וקלל את ראובן ואת אביו וראובן נדה את שמעון מפני כבוד אביו שהיה חכם ואביו של שמעון לא היה חכם אם חל נדויו או לא:

ב **תשובה** לא חל הנדוי ואדרבה היה חייב ראובן לפי שהתחיל בקללה ועבר על לא תקלל חרש ושמעון פטור דקי"ל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וכ"ש הכא דלא שינה כי כאשר עשה כן יעשה לו ואם מפני שאביו של ראובן היה חכם בשעת הכעס ומפני כבוד אביו גם הוא לא הבחין אם היה חכם או לא וכ"ש שלא היה מכירו שמת מכמה שנים. ואדרבה ראובן גרם לאביו הקללה בהתחילו במריבה הילכך איני רואה שנדוי זה חל כלל ולענין מי שאמר לחבירו אתה מכזב כמו ממזר הדבר ברור דהוי כאלו קרא אותו ממזר ורמז לדבר כמעט כסדום וגו' שמעו דבר ה' קציני סדום וגו':

תשובה תצג

א **שאלה** ראובן שרוצה לקנות חטה מאוצר המלך ולמוכרה לשמעון בהמתנה ביותר לזמן קצוב אם יש בו חשש רבית או לא:

ב **תשובה** לא מיבעיא לדעת הריא"ף והרמב"ם ז"ל דאסרו ולא חלקו בין דבר ששומתו ידועה לדבר שאין שומתו ידועה דפשיטא דאסור אלא אפילו לדעת המקילין דפסקו דבדבר שאין שומתו ידועה מותר מודים בנ"ד דאסור שהרי שומת החטה קצובה מהמלכות והמוכר אותה ביותר מענישים אותו ואין לך דבר ששומתו ידועה יותר מזה ואע"פ ששער החטה עולה ויורד מ"מ הכל במצות המלכות ובשעה שמוכר אותה לשמעון שומתה ידועה הוא ואסור. וראיתי שכתב הרמב"ם ז"ל בתשובה בלשון קדר שהמוכר לחבירו סחורה או איזה דבר לגבות ממנו מעט מעט ולא קבע לו זמן אע"פ שמכר לו ביותר ממה ששוה עתה הרי זה מותר שכן דרך הנושאים והנותנים וכן נהגו וכבר הארכתי בכיוצא בזה בתשובות אחרות והעליתי שכן נהגו העם למכור בהעלאה בדבר שאין שומתו ידועה ואע"ג דאתריה דמר הוא והרמב"ם ז"ל מחמיר מ"מ כדי לתת מחיה לבני בני ברית אנו סומכים על האחרונים ז"ל שהתירו וכן פשט המנהג להיתר והעיקר כיון שאין כאן רבית דאורייתא אלא אבק רבית לא מחמרינן כולי האי. הנל"ד כתבתי:

תשובה תצד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במצות הנכפלות באפייתן אם הם מותרות או לא:

ב **תשובה** חכמי אשכנז האחרונים ז"ל אסרו כיון שחמץ בפסח במשהו אסור כל המצה והטעם שהאש אינו שולט בין הכפלים כ"כ מהרה ואדהכי מחמיץ. ואע"ג דבסמ"ק משמע שהאפייה שולטת בין הכפלות כשיעור מיל דחו ראיה זהו מדכתיב בספר יראים שיעור מיל שנתנו חכמים בבית שאין בו אש ושאר חמימות אבל לפי יתרון חמימות ממהר להחמין. ואני אומר אפילו לפי חומרתם יפה כתב הסמ"ק ולא קשיא כלל מהך דספר יראים דחמימות אש לחוד ואש שבתוך התנור לחוד וזה נראה לעין שחמימות האש מחמם ומחמיץ אבל אש התנור מיד מקפה את הבצק ואין מניחו להחמיץ אם לא היה האש כל כך חלש שאינו מבשל מה שבין הכפילות ביותר ממיל וכן משמע מענייני דלאפות תחת הטרפא מיירי הסמ"ק אבל בתנורים שלנו שהאש חזק מיד נאפה הבצק ואפילו מה שבין הכפילות וכ"ש במצות שלנו שהם דקות ולא עבות ומי יתן ויודיעוני מה חילוק יש במצה כפולה ממצה עבה כפי שיעור הכפל למה בזה שולט האור ואינו בא

לידי חימוץ ובזה אינו שולט האור ובא לידי חימוץ ואעפ"י שאתה רואה שמה שבתוך הכפל הוא רך כאלו עדיין הוא בצק לא מפני שלא נאפה אלא שלחלוחית הבצק מתקבצץ תחת הכפלים. ראיה גמורה דתניא בפרק כל שעה יוצאין במצה נא מאי נא כל שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנה והרי מצה כפולה אדם פורסה ואין חוטין נמשכין ממנה. ועוד ראיה מההיא דחליטה דשדרו ממתיבתא דהאידנא לא בקיאינן בחליטה וטעמא דשמא לא ירתיח המים יפה יפה. אבל בתנור שהאור חזק מיד נאפות המצות ודבר זה נראה לעין. הילכך מי שנכפלה לו מצה בתנור. לא ימהר להוציאה עד שתאפה יפה יפה ואין כאן בית מיחוש ואם לא נאפת יפה אם עדיין כשפורסה חוטין נמשכין ממנה הרי זה חמץ גמור ואם אין חוטין נמשכין ממנה אעפ"י שמקום דבק הכפל הוא רך ולח להלכה מותר אבל למעשה יש לחוש להחמיר כיון שיצא מפי הראשונים ז"ל:

תשובה תצה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מה שאמרו שאין תלמיד רשאי לחלוק על רבו וכי אם יש לו ראיות ברורות למה לא יחלוק והלא מצינו הראשונים ז"ל שחלקו על רבם:

ב **תשובה** אמת כי הראשונים חולקים שהרי רבינו הקדוש חלק על אביו ועל רבו בכמה מקומות וכן נמצא באמוראים רבא היה חולק על רבה בר נחמני בכמה מקומות וכן הרשב"א ז"ל על הרמב"ן ז"ל וכן הרא"ש ז"ל על הרמ"ה ז"ל וכן בכל דור ודור ויכול לחלוק עליו בחייו בראיות דרך משא ומתן אבל לא יהיה קובע עצמו לדרוש ברבים או לקבוע ישיבה וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות ת"ת וז"ל אי זהו חולק על רבו זה שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו ורבו קיים ע"כ. ואצ"ל שאם עמדו למנין שלא ימנה כנגד רבו עם החולקים עליו. ובכלל זה שלא יחלוק על רבו כדרך החולקים לנצח את רבו אלא אומר ראיותיו בפניו אם ישרו בעיניו מוטב ואם לאו ישתוק. ולא יאמר לו כך נ"ל ובכלל זה לא יאמר לאחרים רבי מתיר ואני אוסר וכן להפך וכן כל כיוצא בדברים אלו. אבל לכתוב לעצמו ראיותיו אפילו שהם כנגד רבו מותר אבל לכתוב פסק או הוראה לאחרים כנגד רבו בחייו אסור וכן מותר לחלוק עליו אחר מותו ולפסוק ולהורות כפי ראיותיו ולעשות עליהם מעשה אעפ"י שהם כנגד רבו ולקבוע מדרש ולדרוש ברבים סברתו סתם אבל לא יאמר רבי היה אומר כך ואני אומר כך שזה מלבד שהוא חולק על רבו מבזה את רבו ברבים. אבל לכתוב בספר דברי רבו וראיותיו ודברי עצמו וראיותיו אפילו שהם סותרים דברי רבו דבר זה מותר וכן עשו כל הראשונים

ואין בזה בזיון כלל כי הבא אחריהם יבחר לו הדרך הישר והטוב ועל הכל יהיו דבריו לשם שמים. הנל"ד כתבתי:

תשובה תצו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בישראל שיש לו פטר חמור ורוצה ליתנו לכהן אם יצא או דילמא צריך לפדות אותו בשה עכ"פ לפי שראית מי שנסתפק בזה מן הראשונים ז"ל:

ב **תשובה** מי שנסתפק בזה לא ראה דברי הרמב"ם ז"ל שכתוב פי"ב מהלכות מתנות כהונה וז"ל לפיכך אם לא פדאו ונתן פטר החמור בעצמו לכהן אסור לכהן להשתמש עד שיפדנו בשה ויקח השה לעצמו או יערפנו ויקבר והכהנים נחשדו על זה לפיכך אסור לישראל ליתן פטר חמור לכהן אלא א"כ פדה אותו בפניו ע"כ. הרי לך בהדיא שאם נתן לכהן הפטר חמור בעצמו יצא ידי נתינה אלא שמוטל על הכהן לפדותו לפי שהוא אסור בהנאה קודם פדייה דאם לא יצא ידי נתינה אמאי מוטל על הכהן לפדותו על הישראל מוטל ויחזור ויקח הפטר חמור ופשוט הוא. אלא דקשיא לי כיון דיצא ידי נתינה הפטר חמור עצמו וקיים המצוה בכך אמאי אפקיה למצוה בלשון פדייה דכתיב ופטר חמור תפדה בשה ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. ויש לומר דבשאר מתנות כהונה לא שייך פדייה אלא נתינה כגון חלה ותרומה הזרוע והלחיים והקיבה וראשית הגז דכל אלו כתוב בהו נתינה משום דמצותן בהכי אבל פדיון הבן ופטר חמור מצותן נמי בפדייה משום הכי אפקיה רחמנא דמצותן בלשון פדייה לא לשלול הנתינה. ויצא לנו מכאן שאם רצה הישראל לתת את בנו לכהן יצא ידי נתינה אלא משום דלא שייך כלל דאי להשתמש בו כעבד לא איפשר דאין ישראל נמכר לעבד בכה"ג ואי לבן לאו זרעיה הוא וכיון דלא שייך ביה קנין כפטר חמור לא יצא ידי נתינה וצריך פדייה:

ג **ולענין** שמנה הרב ז"ל מצות עריפה מצות עשה כבר השיגו הראב"ד ז"ל הרב ז"ל תפס לו פשט הלשון הנאמר בתלמוד שאמרו מצות פדייה קודמת למצות עריפה משמע דמצות עשה היא. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל דעבירה היא ומזיק נקרא ומפסיד ממונו של כהן יש לי לתרץ דבמקום דאיכא כהן הכי נמי והיינו דאמרינן מצות פדייה קודמת אבל במקום דליכא כהן ודאי מצות עשה איכא לערוף אותו ואם לא עשה כן בטל מצות עשה. הילכך אפילו היכא דאיכא כהן אע"ג דלאו שפיר עבד דמצות פדייה קודמת מ"מ הרי קיים מצוה עשה דלא מצינו חלוק במצות דבמקום הזה יהיה מצוה ובמקום אחר לא יהיה מצוה והרי דעת הרב ז"ל מיושבת ודוק ותשכח תדע דהא מצות ייבום ומצות

חליצה שתי מצות הם ומצות ייבום קודמת אם לא רצה ליבם יחלוץ קיים מצות עשה אע"ג דהפסידה על שאר האחים. הנל"ד כתבתי:

תשובה תצז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שמלוה את חבירו מאה במאה ועשרים אם תגיעה ספינה פלונית למקום פלוני לשלום ואם לא תגיע שיפסיד כל הקרן וכן כל כיוצא משאר תנאים:

ב **תשובה** כבר נשאלתי על כיוצא בזה שדבר זה אסור משום רבית וכן כתב ריב"ש ז"ל סי' ש"ח בתשובה שהוא אסור משום אבק רבית ואני העליתי דהוי רבית דאורייתא ולא שאני חולק עליו אלא שהוא סובר דאסמכתא קניא ואם לא תגיע הספינה היה מפסיד מעותיו אבל למאן דסבר דאסמכתא כי האי לא קניא נהי דאין מוציאין מידו משום דהוי גזל מדבריהם מ"מ לצאת ידי שמים היה צריך להחזיר לו מעותיו נמצא שלא היה מפסיד המלוה ומה יועיל התנאי והרי היא רבית קצוצה ויוצאה בדיינין אבל היכא דאסמכתא קניא כגון דכתב ליה מעכשיו מודה אני שאין בו אלא אבק רבית כיון שאם אירע בספינה שלא הגיע היה מפסיד כל הקרן שלו אין כאן רבית דאורייתא. ולפי שראיתי בספר כפתור ופרח שהתיר דבר זה אכתוב לך לשונו וראייתו ותראה דאין לסמוך על הוראתו זו פרק כל הגט המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מפריש עליהן בחזקת שהם קיימים ופוסק עמהם כשער הזול ואין בו משום רבית מכאן נראה שמותר להלוות ברבית כל זמן שיפסיד הקרן וא"כ ההלואות שעושים עם סוחרי הים בתוספת שבו דכיון דאלו מפסיד כוליה מפסיד בעל ההלואה הקרן שלו לית ביה משום רבית וכן כל כיוצא בזה וכן כתב זה רבינו העזרי ע"כ. ואתה המעיין ראה גם ראה מה ענין הך דהמלוה את הכהן דהתם נהי דעיקרו הלואה מ"מ אין איסור בהלואה אלא בפסקא שפוסק עמו כשער הזול ומה שייך ללמוד הלואה ממכירה דהלואה ביותר איכא איסור תורה ולפיכך אפילו בזמן שמפסיד כל הקרן יש לאסור משום אבק רבית אבל אם הוא דרך מקח וממכר שאין בו איסור תורה אע"פ שמוכר ביוקר מפני המתנת המעות היכא דאיפשר דמפסיד הקרן ליכא למיסר דהוי כעין גזירה לגזירה תדע דהא בגמ' פריך עלה פשיטא ומשני הא קמ"ל אע"פ שלא פסק כמי שפסק דמי וכתב עלה רש"י ז"ל פשיטא בכל תנאי נמי אם בא לפסוק כשער הזול מי ימחה בידו משמע דטעם ההיתר הוא משום דהוי מקח וממכר ומשני הא קמ"ל אע"פ שלא פסק כמי שפסק דמי. וגם על זה הקשו התוספות הא נמי פשיטא דבפ' איזהו נשך אמר רבי יוסי שיכול לומר לו תן לי כזה או

תן לו מעותי. ותירצו התם בשאומר לו כשער הזול אבל הכא אפילו שתק עד שהוקר השער ע"כ. והדבר ברור דבנ"ד לא שייך לומר תן לי כזה או תן לי מעותי ולא שעת הזול ולא יוקר דהא הלוהו מאה במאה ועשרים להדיא וכיוצא בזה לא הותר אע"פ שאיפשר שיפסיד כל הקרן. ותו דילמא מפני תקנת הכהן והלוי והעני התירו דבר זה אבל בעלמא לא. וכן נר' בהדיא בתוספות דהקשו על הא דאמרינן בגמרא ואין בו משום רבית מאי טעמא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי אין בו משום רבית. והא דאסר רב בפרדסא באיזהו נשך אע"ג דאית ביה תיובתא הכא התירו משום תקנת הכהן ע"כ ותו כיון דהכא שקיל מיניה פורתא פורתא שרי ולא קבע ליה זמנא שרי אבל בנ"ד דשקיל מיניה מאה ועשרים בבת אחת ודאי אסור ודכוותה חלק הרמב"ם ז"ל בתשובה בלשון קדר שהוא ז"ל אסר למכור בהעלאה ואם מכר לו לגבות ממנו מעט מעט מותר שכן דרך הנושאים והנותנים הילכך אין לסמוך על הוראה זו ויפה כתב ריב"ש ז"ל בזה דאיכא אבק רבית ומ"מ מודה אני שאם מכר לו סחורה ביותר משווייה עכשיו והתנה עמו אם תגיע ספינה פלונית למקום פלוני תתן לי כך וכך בסחורתי ואם לא תגיע הרי סחורתי קנויה לך מעכשיו כה"ג מותר חדא דאסמכתא במעכשיו קניא. ותו דהוא דרך מקח וממכר. ותו דאם לא תגיע הספינה יפסיד כל הקרן אין כאן בית מיחוש. ומטעם זה אני אומר שאם מכר לחבירו סחורה בשווייה והתנה עמו אם לא תתן לי המעות לזמן פלוני תתחייב לתת לי כך וכך בתורת קנס שהוא מותר דאיכא פלוגתא בהלואה בכה"ג והר"י מאוריליאנש התיר והרשב"א ז"ל אסר מטעם הערמת רבית ונ"ל דעד כאן לא אסר אלא היכא דעיקר מלוה אבל היכא דעיקרו דרך מקח וממכר לא חיישינן לה להערמה:

תשובה תצח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שחייב ממון לעכו"ם או כסף גולגלתא אם חייבים הצבור לפרוע עליו:

ב **תשובה** הדבר ברור שזה בכלל פדיון שבוים שאם לא יפרע יאסרוהו בבית האסורין או יכוהו עד שתצא נפשו וימות תחת השבט וכל ישראל מצוין לפדותו וכן נהגו בכל גלילות ישראל שפורעים המס הקצוב אקרקפתא דגברי על ענייהם ולפרוע מה שיש עליהם ממלוה וכיוצא בה אלא שצריך לדקדק לדעת שהוא עני ואין ידו משגת אבל אם הוא רמאי או שרגיל ללות מן העכו"ם כדי שיפדו אותו אין פודין אותו ואם בקשו להורגו פודין אותו אפילו אחר כמה פעמים וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות מתנות עניים ע"ש וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת:

ג **ולענין** אין פודין את השבויים יותר מכדי שוויים הנ"מ איניש דעלמא אבל ת"ח פודין אותו בכל ממון שבעולם וכההוא עובדא דרבי יהושע בן חנניה בההוא ינוקא דאמר מי נתן למשיסה יעקב וכו' וכדאיתא פרק הניזקין וכתיב יקרה היא מפנינים וגו' וכן כתבו הראשונים ז"ל. ותו דעיקר טעמא דאין פודין את השבויים יותר מכדי שוויים הוי משום דלא ימסרו עצמן עליהם והכא כיון דידע דלפי שהוא ת"ח נותנין בו ערך זה לא שייך האי טעמא דלאו בכל אתר שכיחי ת"ח וגם השבאים בעצמם אינם מכירים מי הוא ת"ח ולפי טעם זה כשפודין ת"ח יותר מכדי שוויו מודיעין לשבאי שמפני שהוא ת"ח נותנין בו כל כך:

תשובה תצט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שנוטע אילן כייר שאנבר אם נוהג בו ערלה או לא:

ב **תשובה** בנדון זה לא נפקא מינה מידי אלא דרוש וקבל שכר דאי בארץ ישראל אין אילן זה גדל שם ולא בשאר ארצות אלא בגבול מצרים וכבר שאלתי ואמרו לי שאינו נותן פרי אלא אחר כמה שנים מיום הנטיעה וכבר ידעת כי שנות הערלה מונין משעת הנטיעה אלא נפקא מינה שאם ימצא שום אילן לרפואה כיוצא בזה ונותן פריו בתוך שלשה שנים אי נוהג בו ערלה. ומסתברא לי שאינו נוהג בו ערלה דכתיב ונטעתם כל עץ מאכל ועץ הנטוע לרפואה אע"פ שהרפואה דרך אכילה לאו עץ מאכל הוא כיון שאין דרך הבריאים לאוכלו וסימן לדבר והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה משמע דתרופה לאו מאכל הוא. תדע דהא לענין יום הכיפורים אם אכל דבר שאין דרך הבריאים לאכול אותו פטור דאין זו דרך אכילה והילכך אם אכל כייר שאנבר ביום הכפורים פטור הכי נמי עץ מאכל כתוב וק"ו הדברים אם הנוטע לסייג ולקורות אעפ"י שיש בהם פירות ראויים לאכילה שאין ערלה נוהג בו. איני רואה שיהיה נוהג בו ערלה כלל וכ"ש בחוצה לארץ שאין ערלה נוהג בה מן התורה אלא מהלכה ומאי הלכה הלכת מדינה דהא ספיקא מותר ולא ספיקא בלבד אלא אפילו ודאי מותר ובלבד שלא יראנו לוקט וכבר הארכתי בכיוצא בזה בתשובה אחרת ומטעם זה נהגו העולם היתר בבידי נגא"ן אעפ"י שהוא אילן והוא ודאי ערלה שאין הפרי יוצא בשנה השלישית ובשנה הרביעית אינו ראוי לאכילה אלא לזריעה וכיון שהלוקח אינו רואה בשעה שלוקטין אותו מותר ואפ"ה אני נזהר ממנו אעפ"י שאיני מורה בהם איסור. הנלד"כ:

תשובה תק

א **שאלת** ראובן יש עליו כתובת אשה וב"ח ומכר קרקע שהיה לו לעכו"ם ואותו עכו"ם מכר הקרקע ההוא לשמעון באים אשה וב"ח לטרוף הקרקע משמעון וטוען שמעון אנא מכח העכו"ם קא אתינא ואין לכם כח לדון עם העכו"ם לפי שאין דין טרפה בערכאותיהם וישראל הבא מכח העכו"ם הרי הוא כעכו"ם יורנו רבינו מורה צדק הדין עם מי ושכרו מן השמים:

ב **תשובה** הדין עם שמעון משום דמצי למימר להו אי שתקיתו שתקיתו ואי לא מהדרנה שטרא למאריה ולא מציתו לאשתעויי דינא בהדיה והכי איתא בההיא דאבדה לו דרך שדהו. ותו דמה יועיל שנוציא משמעון והרי שמעון חוזר על העכו"ם והעכו"ם חוזר ולוקח הבית ואפוכי מטראתא למה לי הילכך יעמוד שמעון בשלו וליכא למימר בנ"ד עד שיעשו פשרה שהרי העכו"ם לא ירצה לעשות פשרה כיון שהדין עמו ושמעון לא ירצה לעשות פשרה כיון שהעכו"ם מעמיד לו קרקעו ולא דמי למאי דשאילו מקמי מר מתתיה הכתובה במרדכי פרק חזקת הבתים דדילמא לא ירצה העכו"ם להחזיר המקח ולא לבנות לסתום החלונות אבל בנ"ד שהישראל חוזר על העכו"ם ליקח מעותיו הדבר ברור שיחזור העכו"ם ויקח את ביתו אלא אדרבה דמיא להך שאלה אשר הסיכמו עליה כל גדולי צרפת משום דינא דמלכותא וע"ש ואין הדעת סובלת שנכוף אותו בכח אדם שלא יחזור על העכו"ם ויפסיד מעותיו ואפי' לדעת ראבי"ה דלא אמרינן ישראל הבא מכח עכו"ם הרי הוא כעכו"ם אלא היכא דהורע כחו אבל ליפות כחו לא אמרינן הנ"מ היכא דהחזיק העכו"ם שלא כדין אבל בנ"ד שקנה כדין והחזיק בו כדין לא אמרה ראבי"ה וקל להבין:

תשובה תקא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באלמנה הניזונת מנכסי יתומים ואינה רוצה שירשו הם כתובתה אלא רוצה להקדיש מה תקנה יש לה שלא תפסיד מזונותיה:

ב **תשובה** בנכסי צ"ב שהם בעין לא תיבעי לך דכיון דנוטלתן בלא שבועה הרי היא יכולה להקדישן מהיום ולאחר מיתה ואצ"ל בגמרא אבל מנה ומאתים ותוספת או נכסי צ"ב שאבדו שאינה יכולה לגבות אותם אלא בשבועה וכי היכי דלא מצי לאקניינהו לאחריני ולא להורישם דקי"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו ופירושה אין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבות אותו אלא בשבועה הכי נמי לא מציא לאקדשינהו בין שאין לה בהם כלום אלא ע"י שבועה הוי כאלו אינם שלה ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

ויש דרך אחרת לכשלא תפסיד מזונותיה ותוכל להקדיש תשבע שבועת האלמנה ולא תגבה כתובתה ואחר כך תקדיש מהיום ולאחר מיתה וכן כתב הריא"ף ז"ל בתשובה שיכולה אלמנה לישבע על כתובתה מבלי שתתבע כתובתה כדי שלא תפסיד מזונותיה בתביעת כתובתה ושלא יפסידו יורשיה אם תמות בלא שבועה והכי משמע בהדיא פרק כל הנשבעים דמותיב רב הושעיא מתה יורשיה מזכירין כתובתה ומוקמינן לה בנשבעה ומתה וע"כ בשלא הפסידה מזונותיה עסקינן ולכך אם לא הזכירה כתובתה אנו חוששין שמא מחלה דאי לא משכחת לה אלא בשהפסידה מזונותיה וכי בשופטני עסקינן שתשבע על כתובתה ותפסיד מזונותיה ותמחול להם כתובתה בכדי. אלא ודאי כדאמרן וכן היה דין הרא"ה ז"ל. וכ"ש בנ"ד שיכולה לישבע ולא תפסיד מזונותיה ותקדיש מהיום ולאחר מיתה וחל ההקדש בכתובתה אם הנכסים תחת ידה אבל אם אינם תחת ידה לא חל ההקדש דקי"ל כב"ה דאמרי שטר העומד ליגבות לאו כגבוי דמי והמקדיש מלוה שביד חבירו לא חל ההקדש דמלוה להוצאה ניתנה דאמר רחמנא ואיש כי יקדיש את ביתו וגו' מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו:

תשובה תקב

א **שאלת** על מי שהפקיד חמצו אצל העכו"ם וקבל עליו העכו"ם אחריות אם זקוק לבער או לא:

ב **תשובה** הדבר פשוט דזקוק לבער לכ"ע דע"כ לא פליגי אלא אם עובר עליו דיש מן הגאונים ז"ל שכתבו שאין המפקיד עובר עליו. ורבינו יונה והרא"ש ז"ל ורבים כתבו דעובר עליו. וכיון דבתראי ס"ל דעובר עליו הכי אית לן למפסק. אבל לענין אם הוא זקוק לבער משמע לי דלא פליגי חדא מלישנא דכתבו שאין המפקיד עובר בלאו. ואע"ג דחמצו של עכו"ם ביד ישראל אם קבל עליו אחריות זקוק לבער לא קשיא דמשום חומרת חמץ בפסח אזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא. וא"ת כיון דטעמא הוי משום חומרא אמאי עובר עליו כדמשמע מלישנא דעובר על בל יראה ובל ימצא. וי"ל דקבלת האחריות אינו מוציא את החמץ מרשות בעליו ומשום הכי חמצו של ישראל אצל העכו"ם אעפ"י שקבל העכו"ם אחריותו עדיין של ישראל הוא ועובר עליו. אבל חמצו של עכו"ם ברשות ישראל אע"ג דעדיין לא יצא מרשות בעליו משום דקבל עליו אחריותו החמירו עליו שיהיה זקוק לבער:

ג **ולענין** הבעיות דלא נפשטו אם ביטל הוי ספיקא בדרבנן ואין זקוק לבער. ואם לא ביטל הוי ספיקא בדאורייתא וזקוק לבער אבל לא יברך דספק ברכות להקל ופשוט הוא. והנלד"כ:

תשובה תקג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במה שהסכימו רוב הפוסקים דגזל גמור מדבריהם אינה יוצאה בדיינין אי משמתינן ליה או לא ואי אמרינן הכי בכל ממון שאינו חייב בו מן התורה אלא מדרבנן או לא:

ב **תשובה** השאלה הראשונה אין לה מקום כלל דהא איפליגו ר' יוסי ורבנן במצודת חיה ועופות ודגים ובמציאת חרש שוטה וקטן ובעני המהפך בראש הזית דלרבנן לא הוי גזל אלא משום דרכי שלום ואמרינן עלה בגמרא ולרבנן דפליגי עליה דר' יוסי דאמר בדרבנן לא נחתינן לנכסיה מאי עבדינן ליה משמתינן ליה. א"ל רבינא לרב אשי האי נקטיה בטכסיה דלשבקיה לגלימיה הוא אלא מאי עבדינן ליה משמתינן ליה עד דמטי זמן נגודיה ונגדינן ליה ושבקינן ליה. והשתא ומה אי גזל מפני דרכי שלום משמתינן ליה גזל גמור מדבריהם דאיכא מאן דפסק יוצאה בדיינים לא כ"ש דמשמתינן ליה הילכך כל מקום שתמצא לבעלי סברא זו אינה יוצאה בדיינין הוי פירושו לא נחתינן לנכסיה אבל משמתינן ליה וכו' וכן יש לדקדק מלשון הרמב"ם ז"ל פרק ו' מהלכות גזילה ואבידה אחר שמנה כל הגזלנים מדבריהם כגון מפריחי יונים והמשחקים בקוביא וכלל עמהם הנך דהוו משום דרכי שלום והגוזל נחיל של דבורים כתב וז"ל וכל מי שיש בידו גזל משל דבריהם אינו יוצא מידו בדיינין ע"כ. ומדקאמר וכל מי שיש בידו גזל של דבריהם משמע דלא שאני ליה בין אותם שהם מפני דרכי שלום לאחריני. ומדקאמר אינו יוצא מידו בדיינים ולא קאמר אינו יוצא בדיינים משמע דאין מוציאין מידו בכח דלא נחתינן לנכסיה אבל משמתינן ליה. וא"ת רבית דדבריהם נמי נהי דלא מפקינן מיניה מ"מ נשמתיה עד שיחזיר כדאמרינן גבי גזל וכ"ת הכי נמי הא ודאי ליתא דכתב הרא"ש ז"ל דאי תפס ליה מנכסי מלוה כשיעור מה שנתן לו מפקינן מיניה דלוה ומהדרינן למלוה ואי איתא דמשמתינן למלוה עד דמהדר ללוה מאי דשקיל מיניה אמאי מפקינן מיניה אי תפיס. וי"ל דשאני רבית דמדעתיה יהיב ליה ולא מיגזל גזליה דהכי צריכינן לתרוצי למאן דס"ל דגזל גמור מדבריהם יוצאה בדיינים מאי שנא מרבית דדבריהם אלא ודאי שאני רבית דמדעתיה יהיב ליה ומשום הכי לא מפקינן מיניה לדידן נמי דס"ל גזל גמור נמי אינה יוצאה בדיינים משמתינן ליה משום דבגזילה אתא לידיה אבל ריבית דמדעתיה

יהיב ליה לא משמתינן ליה ומהאי טעמא ת"ח מותרים להלוות זה לזה ברבית דרבנן וגמרי ויהבי לשם מתנה:

ג **ולענין** אם נהוג דין זה בכל דבר שאין חיובו אלא מדרבנן. הא ודאי לא איפשר דכמה דברים תקנן וכייפינן עלייהו דהא דינא דגרמי לא מחייב אלא מדרבנן ומגבינן ביה כי כשורא לצלמי ומעמד שלשתן לא קני אלא מדרבנן ומוציאין ממנו בדיינים וכעובדא דאיסור גיורא ורבא וכן מעשים בכל יום. וכן מכירת שטרות לדעת הריא"ף והרמב"ם ורוב המפרשים ז"ל הוי מדברי סופרים וגובין בו וטורפים בו לקוחות וכ"ש שיורדים לנכסי הלוה ונותנים לזה שקנה השטר וכן קנין משיכה אינה אלא מדרבנן דמן התורה מעות קונות ועקרו רבנן קנין המעות והעמידו אותן על המשיכה ואם משך ובא המוכר ותקף אותו החפץ ממנו מוציאין אותו מידו ואם אכלו או אבדו יורדין לנכסיו ואמאי לימא להו לא קנאה אלא מדרבנן ואינו זו מדין תורה אלא ודאי אלמוה רבנן לתקנתייהו כדין תורה. וכן כתובת אשה למ"ד שהיא מדרבנן היכי נחתינן לנכסיה. וכן כל קנין סודר משמע לי דמדרבנן הוא ומתורת חליפין דהא מדברי קבלה ילפינן לה דכתיב שלף איש נעלו ונתן לרעהו והרי כל הקניינים שלנו בסודר הם וכופין עליהם ונחתינן לנכסיה ולא נמצא פוצה פה ומצפצף על זה ולא כי רוכלא אזילנא למימני כולהו דאיכא כמה מיני קניינין דרבנן וכייפינן עלייהו. אלא גדר הדבר הוא כי כל הדברים אשר תקנו רבנן דלהוי קנין אית להו דינא דאורייתא דעל סמך זה נושאים ונותנים בני העולם ולא גרע מהמנהג דאמר רשב"ג מנהג מבטל הלכה וקי"ל כוותיה. הילכך כל הנושא ונותן או קונה או מוכר או נושא אשה אדעתייהו דרבנן הוא עושה וגמר ומקנה ולפיכך מוציאין מידו ויורדין לנכסיו כאלו היה מדין תורה ממש. אבל גבי גזל וגניבה ורבית שעשו רבנן חיזוק לשל תורה לא שייך האי טעמא דמי שגוזל או גונב או מלוה ברבית לאו אדעתייהו דרבנן קא עביד אלא אדרבה עובר הוא על דבריהם וקל להבין. ולפיכך אמרו שלא יעשה כן לכתחלה אבל אם עבר ועשה העמידו אותו על דין תורה ולא יוציא מידם. ובגזלן דשקיל בע"כ דאידך החמירו עליו שמתא עד שיחזיר וכן בגניבה של דבריהם דשקיל שלא מדעת בעלים אבל במלוה ברבית דמדעתיה שקיל לא החמירו עליו ותו לא מידי:

תשובה תקד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באלמנה שתפסה כל מה שבבית ויש לה יתומים קטנים ויש עליו חוב בשטר מה תקנה יעשו לבעל חוב שהיא תאכל הכל קודם שיגדלו היתומים ונמצא ב"ח מפסיד חובו:

ב **תשובה** אע"ג דאמרינן אלמנה שתפסה אפילו ככר זהב למזונותיה אין מוציאין מידה אלא אמרינן לה חוי מה בידיכי וכותבים עליה וניזונית ממה שתחת ידה כדאיתא בירושלמי וכתבוה הפוסקים ז"ל הנ"מ היורשים שהאשה ניזונית מהנכסים מתנאי כתובתה אבל ב"ח אינו חייב לזון את האלמנה ואלו לא היו היתומים קטנים הוא מוציא שטרו וגובה בו ולא היתה האלמנה ניזונית מהם כיון שאין שם מותר על החוב אלא האשה נוטלת נכסי צ"ב ונכסי מלוג שלה ומה שבלה או נאבד מנכסי צ"ב שלה הרי היא בהם כב"ח וחולקת עם ב"ח ומנה ומאתים ותוספת ב"ח קודם לפי שהוציא מעות והיא לא הוציאה כלום אין שם דין קדימה ואם נשארו נכסים אחר פריעת ב"ח ניזונית מהם כיון שלא תבעה כתובתה הילכך בנ"ד נהי דאין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו מ"מ נזקקין לה שהיא גדולה ואם יש לה טענה לבטל את השטר מוטב ואם לאו מוציאין מידה מה שכנגד החוב ואין נותנין אותו לב"ח עד שיגדילו היתומים אלא מניחים אותו ביד שליש שמא יש להם טענה לבטל את השטר. ואם נשארו נכסים ניזונית מהם ואם לאו נוטלת נכסי צ"ב שלה ומה שבלה או אבד מהם ומנה או מאתים ותוספת אם יש בהם דין קדימה שהרי נפרעת אפילו מהיתומים הקטנים משום חינא והשאר יהא מונח ביד שליש עד שיגדילו היתומים. והעיקר שאין ירושה ולא מזונות ולא תנאי מתנאי כתובה אלא אחר פריעת החובות:

ג **כללא** דמלתא דאין האשה יכולה לעכב פריעת ב"ח מפני מזונותיה ואפי' תפסה מוציאין מידה ומפני תקנת היתומים אין נותנין לב"ח ומפני תקנת ב"ח אין מניחין אותם ביד האשה שמא תאכלם אלא מניחין אותן ביד שליש ומיהו אם אין שם נכסים אחרים היתומים ניזונים מהם ואם כלו קודם שיגדילו הפסיד הב"ח והכי משמע לישנא דאין נזקקין לנכסי יתומים משמע אין נזקקין כלל אפילו להניחם ביד שליש. ואם טען הב"ח שימכרו הנכסים ויונחו דמיהם במקום בטוח שיאכלו היתומים הריוח וישאר הקרן קיים שיגבה אותו כשיגדילו היתומים מסתברא לי דשומעין לו כיון שזה נהנה וזה אינו חסר. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקה

א **שאלת** ממנו אודיעך דעתי בשליח המביא גט ממד"ה צריך שיאמר בפני נכתב ונחתם אם הקדים הדבור לנתינה או אחרו מאי:

ב **תשובה** כבר ידעת כי תוך כדי דיבור כדבור דמי ואם אמר תוך כדי דבור בין מוקדם או מאוחר סגי. ואם אמר אחר כדי דבור ולא היו עסוקים באותו ענין הוי כאלו לא אמר

וצריך ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה ויאמר בפני וכו' ואם היה אחר כדי דבור ועדיין היו עסוקים באותו ענין נסתפק הרא"ש ור"י ז"ל בתוספותיו פרק הזהב אבל בתוספות שלנו כתבו דאין צריך עוד כיון שהיו עסוקים באותו ענין והכי מסתבר כי היכי דאמרינן לענין קדושין ולכמה דברים והה"נ אם הקדים הדבור והיה עסוק בענין שאמר לה בעליך שלחני לגרש אותך בגט זה ובפני נכתב ובפני נחתם ונתנו לה אפילו אחר כדי דבור כיון שלא הפסיק הענין סגי בהכי אבל אם הפסיק ונתנו לה צריך לחזור לקחתו וליתנו לה וגם בזה נסתפק הרא"ש ז"ל מההיא דאמרינן סוף פ"ב דגטין הוי שליח להולכה עד דמטית להתם וכי מטית להתם אימא קמי בי דינא בפני נכתב וכו' וליהוי אינהו שליח'. ומההיא דתנן בפרק כל הגט המביא גט ממד"ה וחלה עושה בב"ד שליח וכו' ודחה ז"ל דאין מכל הני ראיה דמ"מ כשהגט יוצא מתחת יד השליח בעיא שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ע"כ. וכיון דאין מכאן ראיה מסתברא דאם הקדים הדבור ולא היו עסוקים באותו ענין לאו כלום הוא דמאן לימא לן דעל זה הגט אשר נותן לה קאמר בפני נכתב ובפני נחתם. ותו כיון דאיכא תקנתא לקחתו וליתנו לה ותשאר תחת בעלה אפילו אם נשאת למה נסמוך להתיר אלא ודאי צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה ויאמר בפני נכתב וכו':

תשובה תקו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו תנאי שכל הנדרים והשבועות שידור וישבע בכל השנה שיהיו בטלים ונדר בזה הלשון הריני נזיר שמשון בן מנוח עד עשרים שנה ובשעה שנדר לא היה זכור התנאי ואחר שעה אמר הריני מבטל התנאי כדי שיחול הנדר מי אמרינן כיון דשמשון נזיר עולם הוה וזה אמר עד עשרים שנה אין זה נזירות שמשון ונזיר עד כ' שנה נמי לא הוי כיון שאמר כשמשון. ואת"ל דהוי נדר הרי לא היה זכור התנאי בשעת הנדר ואחר שעה שזכר התנאי לא הוציא נדר בשפתיו והוו דברים שבלב או דילמא סמכינן על מה שהוציא בשפתיו בתחלה:

ב **תשובה** כבר ידעת כי בענין תנאי הנדר איכא פלוגתא דאיכא מאן דמורה להחמיר והוא שיזכור התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור ולפי שטה זו הדבר ברור שהנדר חל אפילו שלא היה מבטל התנאי כיון שלא זכר אותו בתוך כדי דבור. אבל אין אנו רגילין לפסוק אלא כדעת הרמב"ם ז"ל שאם זכור התנאי בשעת הנדר או תוך כדי דבור ואפ"ה נדר הרי ע"י הנדר ביטל התנאי כיון שהיה זוכר אותו ואפ"ה נדר הרי הנדר קיים והתנאי בטל לגמרי אפילו מכאן והלאה. אבל אם לא היה זכור התנאי בשעת הנדר הנדר בטל. וז"ל הרמב"ם ז"ל ואם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר אע"פ שקבל התנאי בלבו וקיימו

הרי הנדר בטל ע"כ. פי' אע"פ שקבל עתה התנאי בלבו וקיימו דמשמע מדהוצרך לקיימו שבטלו בשעת הנדר אפ"ה הנדר בטל כיון שלא היה זוכר התנאי בשעת הנדר. הרי אתה רואה כי הדבר תלוי בזכירת התנאי בשעת הנדר הילכך בנ"ד כי שלא זכר התנאי בשעת הנדר אין כאן נדר ובשעה שביטל התנאי לא הוציא בשפתיו כלום אין כאן נדר דבעינן פיו ולבו שוין בשעת הנדר והכא בשעת הנדר איכא פיו ולא לב ובשעת ביטול התנאי איכא לב ולא פיו ועל דעת הרמב"ם ז"ל אנו סומכין להלכה למעשה אעפ"י שהוא מקל חדא דאתריה דמר הוא. ותו דכן דעת ר"ת ורוב הפוסקים הרא"ש והר"ן ז"ל. ותו דסוגיא דשמעתא דפרק ד' נדרים הכי אזלא. הילכך איני רואה שיש כאן חשש נדר שהרי ביטלו ע"י התנאי. ואם היה זכור התנאי בשעת הנדר שנמצא בטל התנאי מסתברא לי שהוא נזיר שמשון גמור בכל תנאיו לעולם ואע"ג דאמר עד עשרים שנה תדע דנזירות שמשון לעולם היתה נמצא סתם נזירות שמשון לעולם כמו שסתם נזירות דעלמא ל' יום וכי היכי דבנזירות דעלמא אם אמר הריני נזיר יום אחד או עשרה ימים או עשרים יום הוי נזיר ל' מל' יום שאין נזירות פחותה מל' יום נזירות שמשון נמי אם אמר הריני נזיר עשרים שנה הרי זה נזיר לעולם שאין נזירות שמשון פחותה מלעולם:

ג **ולענין** מי שאמר הריני נזיר אם לא אגרש את אשתי למחר הרי זה אסור לשתות יין היום שמא לא יגרש למחר. ודמיא להא דאמרינן בפרק ואלו מותרין קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אמר רב אל ישן היום שמא ישן למחר ורב נחמן אמר ישן היום ולא חיישינן שמא ישן למחר ומותבינן עליה דרב יהודה מדתנן שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה לא הלכה לא. ותירץ ר' אבא הלכה לפני הפסח אסורה ולוקה לא הלכה אסורה אעלמא ופסקו הלכתא כרב יהודה מדשקיל וטרי תלמודא אליביה וכן פסקה הרמב"ם ז"ל פ"י מהלכות נדרים וז"ל מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה שאין את נהנית לי מכאן ועד הפסח אם תלכי לבית אביך מכאן ועד סוכות הרי זו אסורה ליהנות לו מיד גזירה שמא תלך ע"כ. אף הכא נמי אסור לשתות יין גזירה שמא לא יגרש למחר ופשוט הוא. הנלד"כ:

תשובה תקז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שמת בי"ט ראשון שיתעסקו בו עממין אם מותר לטהרו על ידי ישראל:

ב **תשובה** כתב מהר"ר ישראל אמנם מה שפרשו התוספות מטהרים ע"י עממין מצאנו פה תשובה נכרית דמטהרים ע"י ישראל וכן השיב פה מהר"ר שלום ז"ל ונראה דכן יש

לנהוג לטהר ע"ג נסר [שאינו] ראוי לסחיטה דהוי כבוד המת בכה"ג טפי מע"י עממין כדאיתא במרדכי פרק חולין דאפילו ההוצאה למת אין כבודו ע"י עממין וכ"ש אם יטהרוהו עממין ע"כ. ונראה דטעמו ז"ל כיון דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה כ"ש שידחה טלטול המת שהוא מדרבנן. אבל סחיטה דאיכא איסור תורה לא התירו. אבל אין הוראה זו נכונה דאין זה כבוד המת שיחללו עליו את יום טוב אפי' בדבר שהוא מדבריהם כיון שסופו להתעסק בו עממים ולא דמי להוצאה קטן למולו ולולב לצאת בו וס"ת לקרות בו דאע"ג דאיכא צורך מצוה אין סופו של אלו להתעסק בהם עממין אבל מת כיון שעתיד להתעסק בו עממין ונטל כבודו אין מתירין דבר כלל וכן דעת הרמב"ם והרמב"ן והר"ן ז"ל. וז"ל מגיד משנה והמחוור כדעת רבינו שבי"ט ראשון אין ישראל מתעסקים בו כלל אפילו לטלטלו אלא מה שמותר בשבת ע"כ וכן דעת רוב הפוסקים אשר אנו נמשכין אחריהם ולישנא דיתעסקו נמי הכי משמע וכבר בא מעשה לפני וצויתי שישראל ישליך המים והעכו"ם ירחץ ובסוף אחר שיסלק עכו"ם ידו ישליך הישראל מים עץ כל גופו ולא יזיז בו אבר כלל והרי זה סוף טהרתו על ידי ישראל ולא חללנו עליו אפילו [מידי דרבנן] ומנהג זה נכון וברור. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקח

א *__שאלת__ ממני אודיעך דעתי בבני הכרכים שחל ט"ו באדר להיות בשבת שמקדימין וקורין בי"ד על הנסים באיזה יום אומרים בי"ד או בט"ו או בשניהם:

ב __תשובה__ מסתברא דאומרים אותו בט"ו שהוא זמן הנס שלהם דהא אי לאו טעמא דשמא יעביר את המגילה בר"ה היו קורין בט"ו ולא בי"ו משום דלא יעבור אבל על הנסים למה יעקר ממקומו דהא מתנות לעניים אי לאו משום דעיניהם תלויות למקרא מגילה היו מאחרין אותם ומשלוח מנות הוא בזמן הסעודה שהוא יום י"ו ואע"ג דאמרינן בגמרא פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בעניינו של יום. וכתב הרמב"ם ז"ל כדי להזכיר שהוא פורים ואי אמרת בשלמא דאין מזכיר [בענין] זכירה [זו] אלא א"א שמזכיר על הנסים אין לך זכירה גדולה מזו ומה צריך לדרוש בעניינו של יום ל"ק דצריך זכירה לנשים ולקטנים ולאותם שלא היו בבה"כ ולא שמעו ברכת החזן ואפילו לגדולים צריך זכירה שלא תשתכח זכר הפורים בעונג השבת דשייך שלא בזמן התפלה. הילכך הנכון מגלה ומתנות עניים (בט"ו) [בי"ד] סעודה ומשלוח מנות בי"ו שאין אנו [עוקרים] אותו ממקומו אלא מקרא מגלה היא שאנו מקדימי' מטעמא שלא [יעבירנו] ד' אמות בר"ה. ומ"מ מודה אני שאם אמר על הנסים בי"ד אין מחזירים אותו כמי שלא אמרו

בזמנו שאין מחזירין אותו וכן אם אמרו בשני הימים לא הפסיד דקושטא הוא דבשני הימים נעשו להם נסים ונפלאות כמו שמבואר בכתוב:

תשובה תקט

א **שאלה** ילמדנו מורנו ותפארת גלותינו פטיש החזק נר"ו ראובן נשא את לאה ובשעת כניסתן לחופה נשבע ראובן שלא להוציא את לאה ממדינה זו למדינה אחרת ועתה ראובן אומר שאינו יכול להתפרנס במדינה זו בריוח שמזונותיה הם ביוקר שישיבת הכרכים קשה ורוצה לעקור דירתו ממדינה זו ורוצה ללכת לדור למדינה אחרת שמזונותיה הם בזול ולשם יוכל להתפרנס ולאה אשתו אינה רוצה ללכת עמו. ילמדנו רבינו אם יש כח ביד ראובן לכוף לאשתו ללכת עמו או לאו ואת"ל שאין כח ביד ראובן לכוף לאשתו שתלך עמו אם ראובן הלך למדינה אחרת ואינו רוצה לחזור פה מפני שאינו יכול להתפרנס יש לה כח לשאול מזונותיה או לא כיון שאינה רוצה ללכת אחר בעלה:

ב **תשובה** אם יברר ראובן שאינו יכול להתפרנס במדינה זו אלא בדוחק ואיפשר שיבוא לידי עניות הדבר ברור אצלי שיכול לכופה לצאת עמו וכבר נשאל כיוצא בזה לפני מהר"ר ישראל ז"ל והעלה דכופין אותה לצאת סימן רט"ו ודברים של טעם הם ע"ש. ואע"ג דנ"ד אית ביה שבועה כבר ידעת דבמקום דאיכא אונס פטור מן השבועה וכן העלה הרשב"א ז"ל וכיון שאינו יכול להתפרנס במדינה זו אין לך אונס גדול מזה. וא"ת אין זה אונס כיון שיכול להתפרנס בדוחק גם אני לא אמרתי שיהיה מותר לצאת בלא התרה אלא פותחין לו אם היית יודע שלא תוכל להתפרנס אלא בדוחק ותבוא לידי עוני כלום נשבעת והוא אומר לא ומתירין לו ואפילו שהיה עשיר בתחלה והיה מתפרנס בריוח ועתה העני וקי"ל דאין פותחין בנולד כתב הראב"ד ז"ל דפותחין לאדם בעניות דמלתא דשכיחא היא וכ"ש באלו הזמנים דאין השכר מצוי ובעלי בתים יורדין מנכסיהם כאשר אנו רואים בעינינו בכל יום הילכך פותחין לו בעניות ומתירין לו וא"ת כיון שהשבועה היא לדעת האשה ולתועלתה והיא אומרת אני רוצה להתפרנס בדוחק ולא אצא ממדינתי איך מתירין לו שבועתו. הא ליתא דלא אזלינן בתר שיבוש דעתה דאורחא דמלתא דבשביל דוחק שמזונות וחוסר הפרנסה מוחלת היא כל תנאי שבעולם וכיון דסתם נשים מוחלות זאת בטלה דעתה אצל כל הנשים ועיין בתשובת מהר"ר ישראל ז"ל שכתב ראיות לזה. ותו דכתב ריב"ש ז"ל בתשובה במי שנשבע לאשתו שלא ישא אחרת עליה ושהתה עשר שנים ולא ילדה שאם פייסה במה שדרך הנשים להתפייס ולא נתפייסה מתירין לו שבועתו ונושא אשה דלאו תרקבא דדינרי יהיב לה עד שתתפייס הכא נמי כיון שדרך

הנשים להתפייס לצאת ממדינתן כדי שיהיו להם מזונות בריוח וזו לא נתפייסה בטלה דעתה ומתירין לו שבועתו ע"י פתח וכדכתיבנא הילכך כיון שהדבר ברור שאינו יכול להתפרנס אלא בדוחק וקרוב הדבר שיבוא לידי עניות פותחין לו ומתירין לו ואם תרצה ללכת אחריו אין לה מזונות. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקי

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשטר חוב שנפל ומצאו ראובן והחזירו למלוה שלא כדין אם גובין בו או לא:

ב **תשובה** דבר זה מחלוקת בין הראשונים ז"ל כי הרמב"ם כתב [שטרות] הנמצאות שדינם שלא יחזיר אם החזיר הרי הם כשרים וגובין בהם והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב דודאי אם הוחזק נפול בב"ד או אפילו בעדים אין מגבין אותו והר"ן ז"ל הוכיח דבריו מדאמרינן בפ"ק דמציעא גבי מצא גט אשה בשוק דאמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גטא לידיך הא בדלא ידעינן לא. ואנו אין לנו אלא דברי הרמב"ם ז"ל חדא דקתני יחזיר ולא יחזיר ולא קתני פסול וכשר. ותו דבשלמא אם גובין בו היינו דקתני מלתא פסיקתא לא יחזיר שלא יגבה אבל אי אמרת אין גובין בו אמאי קתני לא יחזיר הרי איפשר להעמיד עליו עדים שנפל ויכתבו אגביה שטר זה נפל ושוב לא יגבה בו ויחזירנו לו לצור על פי צלוחיתו. ותו כיון שהשטר מצד עצמו כשר אלא משום דנפל אתרע כיון שהחזירו חזר לחזקתו ולפיכך אם החזירו גובין בו. והא דאמרינן גבי מצא גט אשה בשוק וכו' שאני גטי נשים משטרי הלואה וק"ל. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תקיא

א **שאלת** ממנו אם יש תקנה לכתוב שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו בשטר שאין בו קנין דקי"ל דהא דתנן כותבין שטר ללוה דוקא בשטרי אקנייתא אבל בשטרי דלאו אקנייתא אין כותבין דלא קי"ל כאביי דאמר עידיו בחתומיו זכין לו דרבא פליג עליה וכן כתב הריא"ף ז"ל בהלכותיו:

ב **תשובה** לדעת רש"י ז"ל שכתב דלרב אסי שטר דלאו אקנייתא לא כתבינן אלא א"כ מלוה עמו ונותן מעות בפניהם איני רואה תקנה כלל אבל האחרונים ז"ל חלקו עליו ואמרו דאביי לא אתא לחדושי אלא דעידיו בחתומיו זכין לו מניסן אע"ג דלא מטי שטרא לידיה עד תשרי אבל ביומא דמטא שטרא לידיה לכ"ע זכה מלוה אעפ"י שלא לוה אעפ"י ששטר זה על דעת הלואת המעות נעשה כי היכי דאמרינן דלרב אסי בשטרי

אקנייתא שאעפ"י שהקנין על דעת הלואת מעות נעשה קנה מיד לפי שבקנין עצמו יש בו די לקנות אף בשטר לדידן כיון שנמסר ליד מלוה קנה שבמסירת השטר יש בו די להתחייב כדאמרינן בההיא דחייב אני לך מנה בשטר בריש פרק הנושא את האשה ולפיכך אפילו בשטרי דלאו אקנייתא אין צריך שיראו העדים הלואת המעות אלא כיון שהגיע השטר ליד המלוה נשתעבד וזהו שכתב הריא"ף ז"ל אבל שטר שאין בו קנין אין כותבין ללוה עד שיהיה מלוה עמו דכיון דשקיל ליה שטרא מלוה אשתעבד לה מההיא שעתא וכן דעת הרמב"ם ז"ל. הילכך יש תקנה שיכתבו השטר ויוליכנו הלוה למלוה בפני העדים או שיזכו העדים בשטר למלוה ויעמוד השטר בידה מאותה שעה ואילך בשביל המלוה דבכה"ג מלוה עמו קרינן ביה דזכין לאדם שלא בפניו ולא באו למעט שטרי דלאו אקנייתא אלא שלא יכתבו שטר ללוה ויתנוהו לו או שיעמוד בידם של עדים מכח הלוה דאז איכא למיחש שמא יטרוף לקוחות שלא כדין אבל אם זכו העדים בשטר לצורך המלוה מאותה שעה נשתעבדו נכסיו וכדין הוא טורף דהא עדים מפקי לקלא ואפילו לא כתב אחריות דקי"ל אחריות טעות סופר הוא ואם כתוב בו בהדיא שלא באחריות כותבין לו שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו ונותנין לו דליכא למיחש למידי. וא"ת אכתי איכא למיחש שמא יעשה קינוניא עם המלוה ויחלוק עם שאר בעלי חובות בנכסיו. וי"ל דאי חיישינן להכי אף כשהמלוה עמו איכא להאי חששא ואפילו לדעת רש"י ז"ל שהצריך לתת המעות בפניהם אכתי איכא למיחש שיעשו קינוניא ויחזיר לו מעותיו. אלא ודאי לא חיישינן להכי דאי במקרקעי יש להם דין קדימה ואי במטלטלי בלאו הכי יכול להבריחם. ותו דלהאי קינוניא לא חיישינן דלא ניחא ליה לאיניש דליפשו עליו שטרי:

תשובה תקיב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בתינוק שמת ביום כ"ח ללידתו ביום טוב ראשון של ר"ה אם יתעסקו בו ישראל או עממין בלילה שהוא יום של ר"ה:

ב **תשובה** עיקר הדין תלוי במחלוקת כי מקצת ז"ל כתבו שלא יתעסקו ישראל במת כלל באתרא דשכיחי עממין ואעפ"י שאנו נוהגין כדעת הריא"ף והרמב"ם ורוב האחרונים ז"ל שאמרו די"ט שני לגבי מת כחול שוייה רבנן מ"מ נ"ד ג"כ הוא מחלוקת פוסקים כי הריב"ם ז"ל אסר כיון שהוא ספק נפל ואפילו מת ביום ל'. ור"י הלבן התיר דרוב נשים מתעברות ויולדות ולד של קיימא ואם כן הבו דלא לוסיף עלה. כיון שהוא מחלוקת פוסקים וזה הדין כתבו הטור סימן קכ"ו ואע"ג דכתב דברי המתיר באחרונה אין סברא

להקל כיון דאיפשר על ידי עממין שהרי על ודאי נפל אין מחללין עליו י"ט וה"ה על ספק נפל ואע"ג דאמרו י"ט שני לגבי מת כחול שוייה רבנן הנ"מ במת ודאי אבל זה ספק מת ספק אבן הוא ואין ראוי לחלל עליו את המועד וק"ו מאבילות הוא דאין מתאבלין עליו ואין אומרים עליו תנחומי אבלים ואין עומדים עליו בשורה ואין מתעסקין עמו וכ"ש שאין מחללין עליו את המועד וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב הנפלים אין מתאבלין עליהם וכל שלא שהה ל' יום באדם הרי זה נפל אפילו מת ביום שלשים אין מתאבלין עליו ע"כ. ואם איתא דרוב נשים מתעברות ויולדות ולד של קיימא למה אין מתאבלין עליו וכתב דבאבילות הקלו כ"ש שיש לנו להקל שלא יתחלל המועד כיון דאיפשר על ידי עממין:

ג **כללא** דמלתא רואה אני את דברי הריב"ם ז"ל בזה ולא יתעסקו בו ישראל ויתעסקו בו עממין ודילמא בן קיימא הוא וקבורת המת מצוה הוא ואמירה לעכו"ם שבות היא והיכא דאיכא צורך מצוה לא גזרו:

תשובה תקיג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה שנדרה אם תעמוד בתי מחוליה אתן חצי דמיה לסידי שמואל בפני בעלה ואמר הבעל אתן כך וכך שהוא פחות הרבה מחצי דמי הבת אם חייבת ליתן כפי מה שאמרה היא או כפי מה שאמר הבעל:

ב **תשובה** הדבר ברור שכל נכסי האשה משועבדים לבעל ואינה יכולה להקדישן ואע"ג דקי"ל כרבא דאמר הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד לא מיבעיא לדעת רש"י ז"ל דמפרש דדוקא בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית לא אמרה רבא והקדש לעניים כקדשי בדק הבית דמו ולא מפקיעין מידי שעבוד אלא אפי' לשיטת ר"ת ז"ל דאמרה רבא אפילו בקדשי בדק הבית מ"מ אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל ואין הקדש האשה מפקיע מידי שעבודו וטעמא דמלתא לפי שהוא מדבריהם עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. הילכך אין מקום לשאלה אלא כגון שיש לה נכסים שאין לבעל רשות בהן או לענין אם תתאלמן או תתגרש אם חייבת לפרוע כפי מה שנדרה. ונ"ל דאם היה תוך כדי דבור ואמר הבעל כך וכך ושתקה היא הויא לה חזרה ואינה חייבת אלא מה שאמר הבעל ואם היה אחר כדי דבור אם יש לה נכסים שאין לבעל רשות בהן משלמת עד חצי דמיה על מה שאמר הבעל ואם אין לה נכסים יהיה השאר חוב עליה עד שתתאלמן או תתגרש וכן כתב הרמב"ם ז"ל לגבי עבד וז"ל העבד נערך ועורך כשאר ישראל ואם יפדה ויהיה לו יתן ערך מה שנדר ע"כ. והא ודאי אפילו בעבד כנעני איירי דאי בעבד עברי מאי למימרא.

והא דקאמר לשון יפדה משום דהוי לישנא דשייך בתרווייהו תדע דאפילו עכו"ם גמור איכא פלוגתא דתנאי אם מעריך או לא ואע"ג דפסק הרב ז"ל כרבי מאיר דאמר עכו"ם נערך ואינו מעריך מ"מ ידעינן מינה דע"כ לא פליגי אלא בעכו"ם אבל בעבד כ"ע מודו דשייך במצות ואיכא מאן דפסק כרבי יהודה דאמר מעריך ואינו נערך ואע"ג דר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה מ"מ פסק הרב ז"ל כר' מאיר משום דאמר רבה הלכתא כר' מאיר מסתבר. והא דהקשה הראב"ד ז"ל דלא דחינן הלכה פסוקא במסתברא ל"ק דהנ"מ אי הוה אמר רבה מסתבר כר' מאיר אבל כיון דאמר הלכתא כר' מאיר מסתבר משמע דהכי ס"ל להלכה. וכבר ידעת דלא סמכינן אכללי אלא היכא דלא פסקו אמוראי בהדיא איפכא. והוי יודע דע"כ לא פליגי אלא בעכו"ם המעריך אבל בעכו"ם האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי מקבלים ממנו אלא שאין הדמים נופלין לבדק הבית שנאמר כי לא לכם ולנו לבנות בית וגו' וכל האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי באין עשרה בני אדם ואחד מהם כהן ושמין אותו כעבד הנמכר בשוק. וכן דמי ידו או דמי רגלו ואין שמין אותו לפי עשרו ולא לפי יחסו אלא מה ששוה ממש. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקיד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי על מה סמכינן האידנא שהישראל הולך לגן של העכו"ם ולוקט אתרוגים למצוה ויוצאין בהם לפי שכתוב בהגהה באשרי ובתשובה לרבי יואל הלוי ז"ל שצריך שילקח העכו"ם וימכור לישראל כדי שיהיה יאוש ושינוי רשות וילפינן לה מהאי דהנהו אונכרי ואם לקט הישראל הוי גזל דסתם עכו"ם גזלני שגוזלין השדות ואנן קי"ל דקרקע אינה נגזלת ונמצא כשלוקט הישראל אין כאן אלא יאוש כדי לא קני אלא א"כ יש עמו שינוי רשות:

ב **תשובה** דע כי אין במחוז הזה לא בית ולא גנה ולא שדה שלא יהיה לו שטר קנין הנקרא אצלם מכתוב והוא כתוב וחתום בערכאותיהם וכתב השופט הגדול עליו או אחד מהממונים מתחת ידו לדון הנקרא אצלם נאיב אל קצי' וכל מה שהוא דן ופוסק עשוי ואפילו השופט הגדול לא יוכל לבטל דינו ונמצא כל המחזיק בקרקע כדין מחזיק ואפילו תאמר שגזל אותו הוא או אבותיו מ"מ כיון שיש בידו מכתוב הרי הוא שלו דדינא דמלכותא דינא ומלכא אמר שכל מי שיש בידו מכתוב יהיה הקרקע שלו הילכך אין כאן גזל ומותר לישראל ללקט האתרוגים בידו לצאת בהם. ואיפשר שבאותם המקומות של בעל הגנה לא היה הענין כן וכתב לפי דין התלמוד מה שכתב אבל במקום הזה אין כאן בית מיחוש ולא ראינו ולא שמענו מימינו מי שהקפיד על זה. ומעשים בכל שנה ושנה

שהולכים היהודים ללקט האתרוגים בידם כי אין העכו"ם לוקטין אותם כלל ודבר זה מפורסם ולא ערער אדם בדבר. והוי יודע דלא צריכינן להאי טעמא אלא ללוקט בעצמו אבל לקונה מהם פשיטא דיצא דהוי יאוש ושינוי רשות והכי איתא בגמרא בהדיא:

תשובה תקטו

מעשה בראובן שקדש אשה ברשות ובאו לפני ואמרה האשה שאנוסה היתה כי מעולם לא נתרצית בקידושין וחקרתי את העדים ואמר האחד שתפס ידה בחזקה והניח לה מעות בתוך ידה וסגר הוא את ידה והוא תופס אותה והיא לא היתה רוצה ובין כך ובין כך יצא העד. והשני העיד שקדשה קדושין גמורים מדעתה טען ראובן שכבר נתקבלה העדות ברשות והיא מקודשת גמורה וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ושלחנו להביא טופס העדות. וזה תשובת החכם אשר ברשות לא כתבתי לפני העדות יען כולם הודו בענין האיש והאשה והעדים ומה שאני זוכר כי אז שאלתי את פי העדים איך היה ענין הקדושין ושניהם אמרו דבר אחד ועניינו שנתקדשה קדושין גמורים ואיפשר כי שכחו עתה העדים הענין. והנה הכרזנו את האיש והאשה בנדוי על אשר עשו את הדבר הרע הזה לקדש בלתי רשות הקהל גם פרע האיש לעניים קנס ב' פרחים והעדים יען כי אמרו כי לא ידעו ההסכמה כי הם מארץ נכריה פרעו לעניים פרח זהב לבד עכ"ל. וחתים עלה החכם ובעל תורה אחר. ומתוך כך פסקתי שהאשה מקודשת קדושין גמורין שהרי הוחזקה מקודשת ברשות. ותו דסתמא העידו שנתקדשה כאשר כתבו ששמעו מפי העדים. ותו שאם לא היתה מקודשת גמורה לא היו מענישים אותם. ותו שהעד השני מסייע לחזקה. ותו דסתמא קבלו עדותן במעמד הקהל או לפחות ג' שהם ב"ד וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. הילכך מכל הלין טעמי האשה מקודשת קדושי ודאי:

תשובה תקטז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בכהן שהיה אנוס בשעה שהגיע ש"צ לעבודה כגון שהיה מתפלל או שהיו ידיו טמאות או שהיה חוץ מב"ה ונכנס לב"ה קודם שהגיע ש"ץ לסוף ברכת מודים אם יעלה לדוכן דקי"ל שכל כהן שלא עלה או שלא עקר רגליו בעבודה שוב לא יעלה אלא במי שהיה איפשר לו לעלות ולא עלה אבל מי שלא היה איפשר לו לעלות למה לא יעלה:

ב **תשובה** גרסינן בסוטה פרק אלו נאמרין א"ר יהושע בן לוי כל כהן שאינו עולה בעבודה שוב אינו עולה שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת

והעולה והשלמים. מה להלן בעבודה אף כאן בעבודה. אלמא בתוך העבודה בידו בירך וכיון דמהתם ילפינן לה משמע דבעינן שיעלה בעבודה ואם לא עלה שוב אינו עולה דלא תלו טעמא משום פשיעה דנימא אם היה אנוס יעלה. אלא הטעם הוא מפני שכיון שלא עלה בזמן העבודה כמעשה דאהרן שוב אינו ראוי לברך. שוב איכא ראיה מהא דתנן אם הבטחתו שנושא את כפיו וחוזר לתפלתו רשאי והוינן בה הא לא עקר אלא דנד פורתא הא קמן דאע"ג דאנוס היה שהרי עומד בתפלה צריך לנוד ממקומו מעט דליהוי כאלו עקר רגליו בעבודה ולא אמרינן יעמוד במקומו עד שיגיע לסוף ברכת מודים ואז יעלה אלא משום דאי לא נד בעבודה שוב לא יעלה לפי שאינו ראוי לברך. בנ"ד נמי לא שנא אעפ"י שהיה אנוס בשעה שהגיע שליח צבור לעבודה שוב לא יעלה ומה שעקר רגליו מביתו לבוא לב"ה לא נקרא עקר רגליו לעלות לדוכן הילכך לא יעלה. ומסתברא דאם עלה לא ירד. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקיז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בגזילה דדבריהם אם יוצאה בדיינים או לא:

ב **תשובה** בפרק הניזקין פליגי רבי יוסי ורבנן במצודות חיה ועופות ודגים ובמציאת חרש שוטה וקטן ובעני המהפך בראש הזית דלרבנן הוו גזל מפני דרכי שלום ולרבי יוסי גזל גמור ובגמרא אמרינן אמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם למאי נפקא מינה להוציאו בדיינין. וכתב עלה רש"י ז"ל נפקא מינה מדרבי יוסי להוציא בדיינים דלרבנן לא נפיק בדיינים ומיהו לרבי יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו ע"כ. ולפום פשטא דהאי מימרא משמע דבהני דווקא פליגי דלרבנן אינה יוצאה בדיינים ולרבי יוסי יוצאה אבל בכל שאר גזילה דדבריהם כ"ע מודו דיוצאה בדיינים וליכא בין גזל דאורייתא לגזל דדבריהם אלא שזה עובר בלאו וזה אינו עובר בלאו אבל לענין ליפסל לעדות ולהוציא בדיינים ליכא בינייהו מידי. ואיכא לאקשויי לפי שיטה זו מאי שנא מרבית דרבית דאורייתא יוצאה בדיינים ורבית דרבנן אינה יוצאה בדיינים דהאי לאו והאי לאו וליכא לתרוצי משום דאבק רבית מדעתיה יהיב ליה דכל רבית מתנה הוא והתורה אסרתו הילכך אבק רבית נמי אע"ג דמדעתיה יהיב ליה הוה להו למימר דיוצאה בדיינים אם איתא דכל ממון שבא ליד האדם דאיסורא אפילו מדרבנן מפקינן מיניה. לפיכך נראה דלעולם גזל דדבריהם אינה יוצאה בדיינים והכא ה"ק למאי נפקא מינה להוציאו בדיינים ורבנן פליגי עליה בתרתי ואמרי אפילו גזל גמור מדבריהם אינה יוצאה בדיינים ואפילו לפי דבריך תודה לן מיהא דהני לית בהו אלא דרכי שלום. ואמר לה

רבי יוסי אפילו הני הוו גזל גמור ויוצאה בדיינים ופסקינן כרבנן. וא"ת לרבנן מאי איכא בין גזל גמור דדבריהם לגזל מפני דרכי שלום. וז"ל דאיכא בינייהו ליפסל לעדות דגזילה גמורה דרבנן מפסיל לעדות מדרבנן וגזל משום דרכי שלום לא מפסיל ולכן תמצא שלא מנו בכלל פסולי עדות חד מהני דהוו משום דרכי שלום וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהדיא פ"ו מהלכות גזילה ואבידה אחר שמנה כל הגזלנים מדבריהם כגון מפריחי יונים והמשחקים בקוביא וכלל עמהם מצודות חיות ועופות ועני המנקף בראש הזית והגוזל נחיל דבורים וכתב בסוף הפרק כל מי שיש בידו גזל של דבריהם אינו יוצא מידו בדיינים וכן אם כפר בו ונשבע אינו מוסיף חומש כמו שמוסיף על הגזל הגמור ע"כ. וליכא לפרושי דאהנך דסליק מיניה קאי דהיינו אותם שהם משום דרכי שלום חדא דא"כ לא הודיעינו הרב דין גזל גמור דדבריהם מהו אם יוצא בדיינים או לא. ותו מדקאמר כמו שמוסיף על הגזל הגמור והאי גזל גמור מן התורה קאמר דאי דרבנן אין בו חומש. וכן משמע לי מדברי הריא"ף ז"ל שכתב רבי יוסי סבר גזל גמור הוא ואע"ג דמדבריהם הוא מוציאין אותו בדיינים ורבנן סברי לא והלכתא כרבנן ע"כ. ואי אתא הרב ז"ל לאשמעינן דפליגי רבנן עליה דרבי יוסי ואמרי דמשום דרכי שלום הוא מאי למימרא מתניתין היא ואמאי איצטריך הרב לומר ורבנן סברי לא אלא ודאי אתא לאשמעינן דרבנן פליגי עליה דרבי יוסי במאי דאמר דיוצאה בדיינין דרבנן סברי דאפילו בגזל גמור דדבריהם אינה יוצאה בדיינין והלכתא כרבנן וזו ראיה גמורה למי שמודה על האמת. וכן הוא דעת האשרי ז"ל שהעתיק לשון הרב ממש. וכן נראה מפורש סברת הטור וממנה תבין סברת אביו וז"ל הפורש מצודה וצד חיה או עוף או דגים אם יש למצודה בית קבול שעשוי ככלי אז קונה לו כליו והנוטל ממנה הרי הוא גזלן גמור ומוציאין מידו ואם אינה עשויה ככלי אין על הנוטל ממנה דין גזלן דאורייתא ואין מוציאין מידו אבל גזלן מדרבנן הוא ע"כ. הרי לך בהדיא דקרי ליה גזלן דרבנן ואפילו הכי אין מוציאין מידו. וא"ת דאיבעיא לן בפרק אלו מציאות סימנין דאורייתא או דרבנן ואמרינן למאי נפקא מינה לאהדורי גט בסימנין וכו' והא נפקא מינה טובא דאי סימנין דאורייתא הוי המציאה גזל בידו ומפקינן מיניה ואי סימנין דרבנן לא הוי גזל בידו אלא מדרבנן ולא מפקינן מיניה. וי"ל דבצדיקים דבעו לאהדורי אבידה בעי לאשכוחי נפקותא ולא ברשיעי. א"נ דליכא נפקותא דע"י סימנין ימצא עדים שיכירו כליו ויוציאו אותם אע"ג דסימנין דרבנן ולא פסיקא ליה האי נפקותא ודכוותא תירצו בעלי החדושים ז"ל לתרץ קושיא אחרת דאא"ב סימנין דאורייתא היינו דמחזירין אבידה מן התורה אא"א סימנין דרבנן היכי משכחת תורת אבידה מן התורה דהא דבר שיש בו סימן כדבר שאין בו סימן כיון שאין מחזירין והבעלים מתיאשים.

ותירצו דאין הבעלים מתיאשים דמימר אמרי כיון שיש לי בו סימן אמצא עדים שיעידו שהוא שלי הילכך חייב להכריז. ואעפ"י שכתוב בהגהה במרדכי בשם רבינו יוסף טוב עלם ז"ל דע"כ לא פליגי רבנן עליה דר' יוסי אלא בהני דלא הוי גזל אלא משום דרכי שלום ומשום הכי אין יוצאה בדיינים אבל בגזל גמור דדבריהם יוצאה בדיינים אין לנו להניח דברי הפוסקים אשר אנו רגילין לסמוך עליהם מפני דברי הגהות דילמא לא הסכימו עליהם חכמי הדור. וכן נמצא לראב"ן ז"ל דפסק כרבי יוסי דאפילו בהני דפליגי רבנן עליה יוצאה בדיינין וגם על זה אין לסמוך אלא דכולהו גזילות דרבנן לא מפקינן מינייהו. ומיהו אם הוא רגיל בכך יש לב"ד לקנסו ולהענישו בגופו ולהפקיר את ממונו כפי הוראת השעה להעמיד המשפט על היושר. ואע"ג דאין עתה ב"ד חשוב להפקיר ממון מ"מ לשבר מתלעות עול ולהוציא טרפו מבין שיניו הרשות בידם ובלבד שיהיה לבם לשמים. וכ"ש בנ"ד דאיכא מאן דפסק דמדינא מוציאין מידי כדאי הם לסמוך עליהם ליסר הרשעים ואותם שאינה מתעסקים בישובו של עולם וכן אני דן לכל המשחקים בקוביא ואע"פ שהניחו המעות על הדף כדעת התוספות ז"ל אפ"ה אני מוציא מידם משום גדר שכשידעו שמחזירין מה שהרויחו לא יתעסקו וימשכו כל כך אחר השחוק אשר הולך יועצים שולל והחרוב במים גדולים. ובאשר כתבתי יש להוכיח משפט הסוגיא דפרק שבועת הדיינים דפריך ולרבנן דסברי לא נחתינן לנכסיה מאי עבדינן ליה משמתינן ליה וכו' ואם איתא דמודו רבנן דאיכא גזל דרבנן דנחתינן לנכסיה מאי פריך לרבי יוסי מאי איכא וכו' לרבנן נמי איכא למפרך הכי. ותו היכי קאמר סתמא ולרבנן דסברי לא נחתינן לנכסיה ותו ראיה גמורה. והתוספות ז"ל משמע דפרישו לה כדעת רבינו יוסף טוב עלם דמקשו עלה ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה קצת תימא דרבנן נמי לא איירי אלא בההיא דלא הוי גזל אלא מפני דרכי שלום אבל היכא דהוי גזל גמור מודו דנחתינן לנכסיה והכי נמי היכא דאיכא שבועה דרבנן ע"כ ולפי מה שכתבנו בשם הרמב"ם והריא"ף ז"ל אתיא סוגיין כפשטה וכן כתב הריטב"א ז"ל בפרק הניזקין וז"ל אמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם כלומר כי אמר ר' יוסי גזל גמור לאו מדאורייתא קאמר אלא מדבריהם למאי נפקא מינה אי לאיסורא ת"ק נמי אסר נפקא מינה להוציאו בדיינים דקא סבר בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה ולית הלכתא כוותיה דקי"ל בדרבנן לא נחתינן לנכסיה ע"כ. וכן העלה במקום אחר דמשחק בקוביא לא מפקינן מיניה. הנלע"ד כתבתי:

תשובה תקיח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג ופירסה הכלה נדה אם מכניסין אותה לחופה או לא:

ב **תשובה** עיקר הדין מחלוקת כי רבינו יהוסף הלוי והרמב"ם ז"ל אסרו. והתוספות ור"ת והרא"ש ובנו ורבינו ירוחם והאחרונים ז"ל התירו וכתבו שכן המנהג להתיר והטעם כי בעונות אנו בזמן הזה מעטים בין העכו"ם ולאו כל שעתא אדם זוכה לזיווג ואין דוחין את השעה ואם לא היה בנ"ד טעם אחר היה לנו לעשות מעשה כדעת הרמב"ם ז"ל דאתריה דמר הוא וכ"ש שהוא מחמיר. אבל כיון דאיכא פסידא מסתברא דגם הרב ז"ל מודה דלא עדיף מהא דתניא הרי שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג ומת אבי החתן וכו' שמכניסים את החתן לחדר ואת הכלה לחופה אם דוחין מצות קבורת המת מפני ההפסד לא כ"ש שידחו את האיסור הזה שאינו אלא חששא בעלמא שמא יתייחד עמה ואם ראובן זה עני שלא יוכל לתקן אם יפסיד מה שתיקן. ואפי' שמוצא למכור מ"מ מפסיד הוא ושמא לא יוכל לתקן. ואפי' אם תרצה לומר דאפילו בכיוצא בנ"ד פליג מסתבר לפסוק הלכה כבתראי אפילו באתריה דמר דמסתבר טעמייהו וכן נהגו וכן ראוי להורות היכא דאיכא טעמא כנ"ד. אבל אם הוא עשיר שאפילו שימכור מה שתיקן יוכל לתקן אחר כך אין ראוי להורות היתר באתריה דהרמב"ם ז"ל הילכך ראוי לבעל ההוראה לדקדק אם יש טעם מספיק או לא. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקיט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי איך אני פוסק בפלוגתא דרבה ורב יוסף בשומר אבידה אי הוי שומר שכר או שומר חנם:

ב **תשובה** אתה מכניס ראשי בין הרים גדולים ומתיירא אני שמא יריצו את גולגלתי. אבל דרך כלל אודיעך דאין לנו להניח דברי ה"ג ור"ח והריא"ף והרמב"ם ז"ל דפסקו כרב יוסף משום דבהכי ריהטא סוגיין בכוליה תלמודא משום פרוטה דרב יוסף מפני מה שהכריחו התוספות בפרק אלו מציאות ובמקומות אחרים כי אותם הראיות איכא לדחויינהו והחזקה שבכולם דקי"ל כל היכא דפליגי רבה ורב יוסף הלכתא [כרבה] בר משדה קנין ומחצה. וליכא לתרוצי דבבבא בתרא אמרינן להאי כללא ולא בכוליה תלמודא כיון דאמרי ליה סתמא משמע דבכל דוכתא הוא. אלא עיקר התירוץ דלא אמרינן להההיא כללא אלא היכא דליכא הוכחא דהלכתא כרב יוסף אבל הכא הוכחא מכמה דוכתי דהלכתא כרב יוסף ואע"ג דאיכא לשנויינהו אשינויי דחיקי לא סמכינן. והוי יודע

דלא נחלקו רבה ורב יוסף אי מפטר מלתא פרוטה לעני או לא דלכ"ע בשעה שהוא מתעסק באבידה פטור מלמיתב פרוטה לעני דקיימא לן העוסק במצוה פטור מן המצוה וכל זמן שהאבידה בביתו לכ"ע חייב לתת פרוטה לעני דאטו מי שלבש תפילין או ציצית יהיה פטור מכל המצות אלא ודאי לא פליגי אלא דרבה ס"ל דמשום האי פרוטה דלא שכיחא שיבוא העני בשעה שהיא מנערה ויפטר מאותה פרוטה אינו נעשה שומר שכר והרי הוא כדינו שומר חנם ופטור מגניבה ואבידה. ורב יוסף ס"ל דמשום האי פרוטה דמפטר מינה בשעה שהוא מתעסק באבידה נעשה שומר שכר בכל זמן שהוא בביתו. ולפי זה איפשר לומר דמודה רבה שאם נאבדה או נגנבה בשעה שהוא מתעסק בה חייב שהרי באותה שעה פטור היה מלמיתב פרוטה לעני ונמצא שהוא מרויח ובשביל כך נעשה שומר שכר ונמצא שאין מחלוקתם אלא בזמן שהאבידה בבית ואינו מתעסק בה ואפילו בכה"ג אית לן למפסק כרב יוסף דשומר שכר הוא שכל דברי הגאונים ז"ל דברי קבלה הם. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקכ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי ששאל ספר מחבירו אם מותר ללמוד בו מה שלא למד עדיין או דוקא מה שלמד כבר:

ב **תשובה** לא ביארת באי זה ספר הוא לפיכך אני צריך לבאר אם הוא ס"ת נביאים וכתובים שמי שלמד בהן כבר ורגיל בהם די לו בקריאה בעלמא הרי זה לא ילמד בהם בתחלה מפני שצריך להשהותו לפניו זמן מרובה ואדעתא דהכי לא אושליה. והכי תניא בהדיא השואל ס"ת מחברו ה"ז לא ישאילנו לאחר פותחו וקורא בו ובלבד שלא ילמוד בו. ואם הוא משניות או תלמוד או מפרשי התלמוד או מהפוסקים כתב הרמב"ן ז"ל שאין הדין כן שאפילו מי שלמד פרקו מאה פעמים צריך עיון גדול כבתחלה ואדרבה מי שהוא יותר בקי צריך עיון יותר בהלכות הצריכות בשמועה שלו הילכך יד כל שוה בו ולומד בו לכתחלה דאדעתא דהכי אושליה עכ"ל. ואם הוא ספרי אגדה או מדרש מהמדרשים אדרבה להכי אושליה כדי שילמד מה שלא למד שאין העולם בקיאין במדרשים ואם הוא חכם אדרבה יקשה עליו מדרש אגדה למדרש אחר וצריך לבקש ואדעתא דהכי אושליה. ומזה הטעם אני אומר דאפי' בתורה נביאים וכתובים אם השאילם למי שהוא רגיל לא ילמד בו לכתחלה מפני שאע"פ שהוא רגיל התחלת הדבר צריך מיתון ונמצא משהא אותו לפניו ונוגע בו ומושך אילך ואילך ויש לחוש שמא יקרע ואדעתא דהכי לא אושליה. אבל אם השאילם למי שאינו רגיל בהם דפעם שניה ושלישית קשה עליו כראשונה וצריך

להשהותו לפניו אפי' לכתחלה יכול לקרות בו דאדעתא דהכי אושליה. והאידנא כבר מחלו העולם בזה דניחא להו דליעביד מצוה בגופיה ובממוניה ואדעתא דהכי מושלי אינשי ולא ראינו מימינו מי שמקפיד על זה הילכך מן הסתם לומד בו לכתחלה. ומיהו השואל ס"ת מחבירו סתם לא ילמוד בו אלא ברבים דס"ת ללמוד בו ברבים עביד ואדעתא דהכי אושלי עד שיפרש לו שהוא שואל ללמוד בו שנים מקרא ואחד תרגום דבס"ת מצוה טפי אם הוא רגיל ובקי בנקודה ובטעמים וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת. וכתב בעל מ"מ על לשון הרמב"ן ז"ל אשר כתבנו למעלה וז"ל ואעפ"י שלא כתב הרב ז"ל אלא בדין השואל נראה דה"ה לאבידה וצ"ע ע"כ. ונראה דמה שנסתפק הוא משום דבשלמא בשואל תליא בדעת המשאיל ואמרינן להכי אושליה ולהכי לא אושליה אבל באבידה ליכא דעת משאיל. אבל הר"ן ז"ל כתב באלו מציאות גבי אבידה הלשון של הרמב"ן ז"ל משמע דלא מספקא ליה אלא בכל גוונא אמרה אפי' באבידה. ונ"ל דטעמא דמלתא דבעל האבידה ניחא ליה דליהוי כשואל לענין שיוכל ללמוד בספרי התלמוד אפילו בתחלה כדי שישמור את האבידה יפה בההיא הנאה שהוא קורא בהם ולאו למיהוי שואל גמור להתחייב באונסין אלא לענין זה בלבד. א"נ דאמרינן דעתיה דבעל האבידה דלעביד מצוה בממוניה בדבר שאינו מפסיד דהא שרו ליה רבנן ללמוד בספרים וכיון דבספרי התלמוד כך לי בסוף כאשר בתחלה מטעמא דכתב מרן ז"ל א"כ אינו מפסיד וניחא ליה. הילכך לא שאני לן בין אבידה לפקדון שהלכו בעליו למדינת הים לשאלה בכולן שייך טעמיה דמרן ז"ל. עוד יש לתת טעם אחר באבידה ופקדון שאם אי אתה מתיר לו ללמוד אפי' מה שלא למד גם הוא לא יפתחנו כלל לפי שיודע שאם פותח אותו ללמוד מה שכבר למד יקשה עליו איזה דבר ויצטרך לבקש בספר ולא יוכל לעמוד בעצמו כי כן דרך בעלי החכמה ודוק. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תקכא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שבא לו שמועה שמת אביו ואחד מקרוביו לסבה מן הסבות אמר לו שאין השמועה אמת ואחר שעברו שני ימים אמר לו אמת היה השמועה אם נתחייב למנות ז' ימי אבלות מיום שאמר לו קרובו אמת היתה השמועה או מיום השמועה:

ב **תשובה** קרובו זה לא טוב עשה והיה סבה שלא קיים ראובן אבלות מן התורה שהוא יום הקבורה דכתיב ואחריתה כיום מר ויום שמועה קרובה כיום קבורה הוא. אבל לגבי הדין הדבר ברור שאינו מונה אלא מיום השמועה הראשונה ולא מיבעיא בנ"ד דאנוס היה

ראובן על פי קרובו שהטעהו לומר שאין השמועה אמת דפשיטא שאותם הימים עולים לו למנין ז' אלא אפי' זלזל במקצת הימים ולא נהג בהם אבילות עולים לו למנין וכן כתב הרא"ש ז"ל בהדיא. וז"ל הטור כתב הראב"ד ז"ל אבל שלא נהג אבלות תוך ז' בין בשוגג בין במזיד משלים אותו כל שלשים חוץ מן הקריעה שאם לא קרע בשעת חימום אינו קורע אלא בתוך ז' כתב א"א הרא"ש ז"ל דוקא שלא נהג אבלות כלל כל ז' אבל אם זלזל במקצת הימים ולא נהג בהם אבלות כגון מי שאמרו לו שמת לו מת ביום הראשון והיה בעיר אחרת ולא נהג בו אבלות וביום השני בא לעירו ונהג אבלות אין צריך להשלים ומונה ז' מיום ראשון ע"כ. וליכא לדחויי דהתם לעולם היה יודע שמת אביו אבל בנ"ד אותם הימים שבנתיים הוי כאלו לא ידע ולא שמע כיון שאמרו לו שאין השמועה אמת דכיון שאמרו לו שאמת היתה השמועה הראשונה מאותה שעה הוא מונה כדאמרינן מי שהיה חולה ונתעלף וסבור שמת וקרע ואח"כ מת אם בתוך כדי דבור אינו חוזר וקורע אבל אחר כדי דבור חוזר וקורע וטעמא דסבור שהוא מת ואחר כך מת הא אם היה אמת שמת תחלה אע"פי שאמרו לו עדיין לא מת אינו חוזר וקורע. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקכב

א **שאלת** ראובן הוציא שטר על שמעון בנאמנות ופיטור משבועה וטוען עליו תנאי היה בו כך וכך אם יועיל הפיטור לפטור אותו משבועה שלא היה תנאי בשטר ואת"ל אינו מועיל יכול לעכב הפרעון עד שישבע או דילמא פורע לו ואחר כך משביעו:

ב **תשובה** הדבר ברור שאין פיטור זה פוטר אותו אלא מטענת פרעתי וגובה חובו בלא שבועה אבל אם יש לו עליו טענות אחרות כגון תנאי היה או טענת רבית או שטר אמנה או כתבתי ללוות ולא לויתי וכיוצא בטענות אלו לא פטרו אבל לא נפקא מינה מידי כיון דפסקינן כדעת רבותיו של הרמב"ם ז"ל כאשר כתב בפי"ד וז"ל ורבותי הורו שלא ישבע המלוה אלא אם כן טען עליו הלוה שפרעו בלבד שהרי הודה בשטר ולפרעון עומד אבל כל אלו הטענות לאו כל הימינו לבטל שטר מקויים אלא ישלם ואח"כ יטעון על המלוה במה שירצה שאם יודה יחזיר ואם כפר ישבע היסת ולזה דעתי נוטה ע"כ. וכן הסכימו האחרונים ז"ל. הילכך בנ"ד נמי פורע לו שטרו ונתבטל הוא ונאמנותו ופיטורו מן השבועה וחוזר וטוען עליו תנאי היה כך וכך ולקחת ממני שלא כדין אם יודה יחזיר ואם כפר נשבע היסת. אבל קושטא הוא שלא פטר אותו אלא מטענת פרעון שאין פטור זה כמחילה ומיהו אם כתב לו שפטר אותו מכל תביעה וערעור שיש לו על שטר זה

הרי זה פטור ואפי' יפרע לו אינו יכול לחזור ולטעון עליו רבית היה בו או אמנה וכיוצא בטענות שכבר פטרו:

תשובה תקכג

א **שאלת** אלמנה שלא נשבעה ואוכלת על שולחן בנה ויש לה בת נשואה ובת הבן ובשעת מיתה נתנה נכסיה לבתה ולבת הבן ולפי שבת הבן קטנה זכה לה ע"י אחר וקנו מן הבן שהוא מרוצה ושלא יערער על מתנה זו ומתה ועתה הבן טוען כיון שאמו לא נשבעה אין מתנתה מתנה ומה שהודיתי במתנה כדי שלא תטרף דעת אמי עליה אבל איני רוצה במתנה:

ב **תשובה** בכל נכסי מלוג שלה או בנכסים הידועים לה שהכניסה מבית אביה אעפ"י שקבלן עליו הבעל הדבר ברור שמתנתה בהם מתנה גמורה שהרי היא נוטלתן בלא שבועה וא"כ אין מקום לשאלה אלא בשאר נכסים ואין לומר שמא מעיסתה קומצה שהרי אוכלת על שלחן בנה כאשר בא בשאלה ואין לומר שמא מציאה מצאה משום דלא שכיחא: וכ"ת מעשה ידיה הם הא ליתא דכיון שהיא ניזונות מנכסי היתום בנה מעשה ידיה לו. ואפי' אם הדבר ספק אם הנכסים הללו אשר נתנה הם של נכסי מלוג או ממה שהכניסה מבית אביה על הבן להביא ראיה כיון שכבר מתה ומקבלי המתנה זכו בה והכי אמרינן בפרק חזקת הבתים אמר שמואל ומודה לי אבא שאם מת עליהם להביא ראיה ואע"ג דמתקיף עלה רב פפא ומסיק תלמודא קשיא הלכתא היא וכן פסקו ר"ח והריא"ף והרמב"ם והרא"ש ורוב הפוסקים ז"ל ואפי' בלא קנין זכו במתנה. הא למדת שאין מקום לשאלה אלא בנכסים הידועים לבעל ואם לא קנו מידו לא היתה מתנתה בהם כלום ואם היה מוסר מודעה ג"כ היה יכול לחזור בו אבל כיון שקנו מידו שנתרצה באותה מתנה ולא גלה בדעתו שאינו מרוצה בה מתנתה קיימת דהוי כאלו מחל לה שבועת האלמנה וכאלו גבתה כתובתה דאין אחר קנין כלום. ומה שטוען כדי שלא תטרף דעת אמו עליה אינה טענה כלום דהוי ליה לאודועי מלתא לשנים מאוהביו שאינו עושה כן אלא ליתובי דעתה דאמיה והיא לא תדע וכיון שלא עשה כן נתרצה במתנה והשתא הוא דהדר ביה ולאו כל כמיניה. והוי יודע דאפילו היתה המתנה יתר מכדי כתובתה כיון שקנו מידו שנתרצה המתנה קיימת מטעמא דאמרן. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקכד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בהא דקי"ל האב שמחל על כבודו כבודו מחול אם נפטר הבן ממצות כבד את אביך ואת אמך לגמרי ואם מכבד אותו הוי כמכבד אינש דעלמא או לא:

ב **תשובה** נפטר הבן מן העונש אם לא כבד אבל אכתי מצוה איכא וכן ראיתי בשם הרמ"ה ז"ל בפרק אלו מציאות דתניא מנין שאם אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' כלכם חייבים בכבודי ופריך תלמודא טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי הוה אמינא צייית ליה ואמאי האי עשה והאי עשה ולא תעשה ולא אתי עשה דכיבוד ודחי את לא תעשה ועשה והקשו עלה היכי ס"ד דאתי עשה דכיבוד ודחי אפילו לאו גרידא הא אם אמר לו אביו לא בעינא להאי כיבוד מי איתיה לעשה כלל כדאיתא פרק אלו נערות דעשה דולו תהיה לאשה לא דחי לאו דממזרת משום דאי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל. ותירצו דלא דמי דהתם כי אמרה לא בעינא בשביל זה לא ביטל העשה עולמית ואיפשר שיתקיים תדיר בשאר דברים. ותירוץ זה לא נתחוור אצלי דאם מחל האב בכל הדברים ובכל הזמנים הא ליתיה לעשה כלל ולפי דעתי מכח קושיא הוצרך הרמ"ה ז"ל לתרץ דאפי' כי אמר לא בעינא שייך עשה דמ"מ מצווה הוא בכל דבר אפי' אמר האב לא בעינא ע"כ. הרי לך בהדיא לפי תירוץ זה הנכון דאפי' אמר האב לא בעינא עדיין מצוה איכא וא"כ לא תועיל המחילה אלא לפטור אותו מהעונש אבל מצוה הוא. וליכא לתרוצי דעשה קל כי האי דוחה לאו ועשה כי האי דקילי שאינו שוה בכל שהוא הטומאה דהניחה היכא דאמר לו אביו הטמא דהוי לאו ועשה שאינו שוה בכל אבל היכא דאמר לו אביו אל תחזיר שהוא לאו ועשה השוין בכל לא תוכל להתעלם השב תשיבם מאי איכא למימר וליתא דהאי נמי אינו שוה בכל דהא זקן ואינה לפי כבודו פטור ונשים נמי פטורות משום כל כבודה בת מלך פנימה דהא בזקן ובנשים נוהג שכל דבר שבשלו דרכו ליטול בשל חבירו חייב להחזיר ונמצא לפי זה כי עיקר מה שהקשו בתלמוד והאי עשה ולא תעשה הוא מהאי דאמר לו אביו אל תחזיר הוא. וא"ת אי מהכא פריך מאי קושיא דילמא איצטריך קרא היכא דאמר לו אביו המתן עד שיתיאשו הבעלים דליכא עשה אלא לאו דלא תוכל להתעלם. וי"ל דאה"נ דהוי מצי לתרוצי הכי אלא דעדיפא מינה משני. ועוד דלא הוה ליה למנקט אבידה אלא לאו אחר דלית ביה עשה אלא מדנקט אבידה משמע דבסתם אבידה מיירי דאית בה לאו ועשה ומכח קושיא זו י"מ דהא דפריך תלמודא אשבת קאי דאיכא עשה ולאו ולא כן פרש"י

ז"ל וטעמו ז"ל דאי אשבת פריך א"כ התירוץ ג"כ אשבת קאי קמ"ל דלא לשמע ליה ה"מ משום דשבת חמיר טפי דכל המחלל את השבת מעיד עדות שקר באדון והוי ככופר בכל התורה כולה אבל בשאר מצות הקלות ואפי' באיסורין דרבנן מנא לן דלא ישמע לו. וא"ת אכתי איכא לאקשויי הכי על התלמוד אפי' לפרש"י ז"ל דהא לא ילפינן לה אלא משבת. וי"ל דכיון שהוקש כבודם לכבוד המקום א"כ שקולים הם וכיון דגלי קרא בשבת עדיף כבוד המקום ה"ה לשאר מצות ואפי' מצות דרבנן דאסמכינהו אלאו דלא תסור:

תשובה תקכה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו מלוה אצל שמעון ואמר לו תמכור לי פירות או סחורה באותה מלוה אם קנה או לא ואת"ל לא קנה ורצה המוכר לקיים את המכר והוקרו הפירות או הסחורה יש בו משום רבית או לא:

ב **תשובה** הלואה לא קניא במכר כדאיתא בקדושין בהדיא אבל אי ניחא ליה ללוה דליקום בהימנותיה ולמתבינהו ניהליה ביוקרא דסליק בהו כיון שאותן הפירות היו בידו בשעת הפסק הרי הם ברשותו של קונה וברשותיה אייקור ולא זו בלבד אלא אפי' רצה לתת דמים כי יוקרא דהשתא אין כאן איסור כלל ובתנאי שיהיו בידו כל שיעור מה שפסק דאע"ג דאמרינן אם יש לו סאה לווה עליה כמה סאין במכר לא אמרינן הכי וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל בטעמו של דבר דבלוה כל שיש לו טיפה א' ולוה עליה כמה טיפין רואין כאלו לוה טיפה כנגד טיפה שיש לו ואח"כ דלווה שתי טיפות כנגד שתים וכן לעולם מה שאין לומר כן במוכר וטעם נכון הוא עכ"ל. ואי לאו דגברי רברבי כי הני אמרוה הוה אמינא דמכר קיל טפי מהלואה וגם במכר איפשר דשייך נמי טעמא דמכר לו טיפה אחת שיש לו וחוזרת להיות אצלו מלוה וכן טיפה שנייה וכן שלישית וכן לעולם אבל אין לנו לזוז מדבריהם ז"ל ואע"פי שאנו דנין לא בשביל כך נעשה מעשה. ולמאן דאתינן עלה הדבר ברור ברור דאי בעי מוכר למיקם בהימנותיה יהיב ליה כי יוקרא דהשתא ואפי' מעות יהיב ליה דהא ברשותיה אייקור ודוקא שיש לו אבל אם אין לו אסור אע"פי שיצא השער דהא טעמא דהיתירא הוי אם אין לזה יש לזה והכא אין בידו מעות לקנות כיון דמחסר גובייניא לא הוי באיסרו הבא לידו ואסור והיכא דבא באיסרו בידו פוסקין אם יצא השער. וראיתי מי שכתב דאם יש לו שדה שמוציא לו פירות או חמרין שדרכן להביא לו פירות או ארבה וכיוצא בו שרגילים להביא לו אז מותר לפסוק אעפ"י שאין לו ואם אכלן או מכרן והוקרו אחר כך מותר ליתן לו אפילו דמים. אבל אם אין לו אחת מכל אלו והוקרו הפירות אסור לקנות ביוקר לתת לו דהוי

רבית ולדעתי חומרא גדולה היא ולא ידענא מנא ליה דהא סתמא קתני אם יצא השער פוסק עמו אעפ"י שאין לו. ותו דטעמא הוי דאם אין לזה יש לזה ויכול המוכר ליקח באותן דמים מכל דוכתא וכיון שכן רואין אותו כאלו יש לו בשעת המכר ומותר סוף דבר לא ראיתי בפוסקים חומרא זו:

ג **ולענין** כל היכא דאמרינן אסור משום הערמת רבית אם עבר ועשה אם מוציאין מידו או לא פלוגתא דרבוותא היא ואיכא מ"ד דהא דאמר רב ספרא אסור לעשות כן מפני שנראה כהערמת רבית לכתחלה קאמר אבל אם עבר ועשה מוציאין ממנו אפי' זוזי אי לית ליה פירי דאפי' אבק רבית ליכא דהא כי האי לישנא לא מתניא ליה ברבית דרבנן בשום דוכתא. ותו מאי שנא האי דנקט ולישנא נמי הכי דייקא יש דברים המותרין ולא תני הכי בשום דוכתא באבק רבית דרבנן ותו דא"כ לימא ואסורין מפני הערמת רבית ומאי אסור לעשות כן דקתני כן הכריע הרשב"א ז"ל בחדושיו. אבל הרמב"ן ז"ל כתב לאסור. ומסתברא לי כי בדור הזה שהעולם פרוצים ברבית וכולם יבואו להערים יש לקנוס אותם שאם הערימו אין מוציאין מלוה למלוה כדעת הרמב"ן ז"ל דהא בכמה מקומות החמירו במערים אף הכא נמי יש לקנוס ולהחמיר וכ"ש שיש לנו אילן גדול לסמוך עליו וכיון שידעו הרמאין שאין מוציאין מלוה למלוה לא יבואו להערים. והא דאמרינן דמי שבא באיסרו בידו פוסק אם יצא השער ואעפ"י שאין לו הה"נ אם בא בסחורתו או פירותיו בידו יכול לפסוק בהם פירות אחרות כשער שבשוק ואם הוקרו אחר כך מותר דדוקא בלוקח בהלואה אסור והכי איתא התם פרק איזהו נשך דכי היכי דאמרינן מה לי הן מה לי דמיהן הכי נמי אמרינן מה לי דמיהן מה לי הן דאיפסיקא הלכתא כר' ינאי דאמר הכי ואע"ג דאין נראה כן מדברי רש"י ז"ל מ"מ כן פסק הגאון רבינו האיי ז"ל בספר המקח ועליו סמכו האחרונים שדבריו דברי קבלה וכן נ"ל לפי גרסת הספרים דגרסינן ומאי לקח לקח בהלואתו והיא גרסת ר"ח והריא"ף ז"ל ועיקר טעמא דכל שהוא דרך מקח וממכר אבק רבית הוא והקלו בו. וגדולה מזו אמרו שאם בא באיסרו בידו ופסק עמו על החטין ואחר זמן רוצה לפסוק על יין במקום החטין שיש לו ביד המוכר מותר אעפ"י שעדיין לא משך אותם אלא שישנם ביד המוכר הוי כאיסרו בידו שהרי הם מזומנים והוו כאלו הגיעו לידו ופוסק בהם על פירות אחרות. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תקכו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במה שכתב מהר"ר ישראל ז"ל באשה שהלך בעלה ולא חזר והתירה אחד מהרבנים בעדות עכו"ם שלא היה מסיח לפי תומו אלא ע"י שאלה ונשאת האשה והתירה הרב הנזכר לעמוד תחת בעלה כנגד החולק:

ב **תשובה** אין אני סומך על הוראה זו ואם היה בא מעשה לידי הייתי מוציאה מתחת בעלה ובניה ספק ממזרים לפי שהוא ז"ל רצה לדמותה לנפל למים שאין להם סוף דלכתחלה אסורה ואם נשאת לא תצא ואיברא דלא דמיין כלל דמים שאין להם סוף (תנשא) [חששה] בעלמא היא דחשו חכמים למיעוטא דמיעוטא משום חומרת אשת איש ומשום הכי בדיעבד אם נשאת לא תצא אבל באשה שהלך בעלה ולא בא הרי היא בחזקת אשת איש עד שיהיה שם עדות שמת. ועדות עכו"ם ע"י שאלה לאו כלום הוא וזה מוסכם מכל הפוסקים וכי מפני טעותו של החכם המתיר נרבה ממזרים בישראל והריני כותב ראיותיו ומשם תראה אם יש לסמוך עליהם או לא. כתב ז"ל כיון דנפיק קלא דלא פסיק שר' יצחק הנזכר למעלה מת ונהרג או טבעוהו ובעל שם היה ויש לו קרובים הרבה בכמה מדינות וזה כמה שנים שנשתקע שמו ואבד זכרו ובעונות הרבים עכשיו בגלותינו אנו מפוזרים ומפורדים מעט בכל מקום ואלו היה חי ברחוק מאתים או שלש מאות פרסה היה נודע ונשמע לנו ע"כ. ואני שמעתי קלא דלא פסיק אלא להחמיר בקדושין אם יצא על אשה קול מקודשת ולא להקל בחומרת אשת איש ואי משום אומדנא אפי' שנודה לו שסומכין על אומדנות להתיר אשת איש מה שאינו כן לדעתי זו אומדנא דלא מוכח היא דדילמא הכוהו הכאה שנעשה בעל מום ומשום כיסופא אזל לעלמא למקום שלא יכירוהו קרוביו או שמא נשבה או שמא נטלו לסטים את אשר לו ונשאר עני או שנשאר עליו חובות ומשום הכי ברח מעבר לים או שמא מחמת הנושים בו לא רצה להודיע היכן הוא וכמה אומדנות כאלו איכא הפך מה שכתב הרב ויש לנו להחמיר ולא להקל כיון שיש אומדנות לכאן ולכאן. וגדולה מזו אמרינן פרק האשה שלום ההוא גברא דבשלהי הלולי אתלי נורא בי גונני אמר ליה דביתהו חזו גברא חזו גברא אתו חזו גברא חרוכא דשדי ופסתא דידה דשדי ואסיק עלה בר חייא בר אבין גברא חרוכא דשדי אימא אניש אחרינא אתא לאצולי ואכלתיה נורא ופסתא דידה דשדיא נורא איתליא ואתיליד ביה מומא ומחמת כיסופא אזל וערק לעלמא. ואע"ג דרבא פליג משום דיהיב בה תרי טעמי דלא דמי לעשינו עלינו בית עשינו עלינו מערה דהתם לא קאמרה חזו גברא חזו גברא ועוד גברא חרוכא דשדי ופסתא ידה דשדי ומדברי שניהם למדנו שיש לתלות שמא אירע בו מום ומחמת כיסופא אזל לעלמא. עוד כתב וכה"ג מקרי רובא דשכיח טובא

אעפ"י שאינו בא אלא מכח סתמא הוו רובא כמו סתם סופרי הדיינין מגמר גמירי ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דאינהו נמי מכח סתמא קא אתו ע"כ. ולא ידעתי מה ענין זה לכאן דלא מצינו דאזלינן בתר רובא כנגד חזקת אשת איש שהרי רוב גוססין למיתה ואשתו אסורה. עוד כתב ובמרדכי שלהי יבמות מדמי להו להדדי מים שאין להם סוף והני רובם ע"כ. ואני בדקתי במרדכי באותו פרק ומצאתי הפך וז"ל ולפי מה שפסקנו דחיישינן למיעוטא היכא דמסייע ליה חזקה להחמיר יש לתמוה במים שאין להם סוף שאנו מתירין בדיעבד ניחוש למיעוטא ונוקמה אחזקה ושמא בשביל עיגונא הקלו בדיעבד א"נ מיעוטא הוא דלא שכיח ע"כ. הרי לך לפי תירוץ השני דדוקא מיעוטא דמים שאין להם סוף משום דלא שכיח שדינן בדיעבד אבל שאר מיעוטין לא אזלינן לקולא וס"ד לדמוינהו להחמיר ולא דמו אבל לדמותם להקל לא אמרינן. עוד שם עד אחד במלחמה מהו תיקו פר"ח וראב"ן ז"ל פסקו לחומרא דספיקא דאורייתא הוא ומיהו נראה לראבי"ה אם נשאת לא תצא מדמדמי ליה תלמודא למים שאין להם סוף ע"כ. ואפי' לפי שטה זו של ראבי"ה יש ראיה להפך דדוקא עד אחד במלחמה הוא דמדמינן למים שאין להם סוף אבל אומדנא בלא עדות כלל לא ראינו ולא שמענו וכ"ש שיש חולקין עליו ז"ל. עוד כתב וכה"ג קאמר תלמודא צורבא מרבנן קלא אית ליה אם איתא דהוה סליק וכו' ומוכח מהתם בתשובה במרדכי דאזלינן בתר אומדנא דדעתא ואע"ג דמסיק תלמודא לא שנא צורבא מרבנן ול"ש איניש דעלמא היינו לכתחלה כדמסיק דיעבד אין לכתחלה לא משום דלכתחלה אין לחלק בגזירות חכמים כדמסיק נמי בתשובה דלעיל דאין לבדות חילוקים מלבנו אבל בדיעבד שפיר דמי למיזל בתר אומדנא דמוכח טובא כי הך ע"כ. ואני לא ירדתי לסוף דעתו כי אותה תשובה של הר"ר אליעזר מוורדון לא איירי אלא במי שנפל למים שאין להם סוף ועל זה כתב שאם יש אומדנות שמתירין אותה לכתחלה ולא הודו לו חביריו וכן מה שרצה לחלק בין צורבא מרבנן לאיניש אחרינא במים שאין להם סוף אמרו אבל במי שהלך ולא ידענו מה היה לו לא אמרוה ולא די זה אלא שרצה לעשות את זה יצחק כצורבא מרבנן והוסיף קולא על קולא דאפי' אדם בינוני בזמננו זה הוי כצורבא מרבנן דאי חי קלא אית ליה ואינו מחוור דאדרבה בזמננו זה ישראל נפוצים בכל ד' פנות העולם והדרכים משובשים בגייסות ואפי' שהוא חי לית ליה קלא והוא ז"ל הרחיב ג' קולות זו ע"ג זו השוה אומדנא בעלמא למים שאין להם סוף והשוה איניש דעלמא לצורבא מרבנן וחילק בין לכתחלה ולדיעבד ויצא בזה משורת דרך הוראותיו שדרכו בהם להחמיר וכל שכן בחומרת אשת איש ולפיכך אין שומעין לו בזו. עוד כתב ותו דאיכא למימר דמים שאין להם סוף ליכא חזקה דאשה דייקא ומנסבא וכו' אבל בנ"ד

דייקא ומנסבא והך מרע לחזקת אשת איש ושריא לה למיכל אפילו בתרומה דאורייתא ע"כ. ודבריו אלה סותרין דבריו הראשונים מחילה מכבודו שכתב בתחלה שיצחק זה יש לו שם ואם איתא דחי הוא היה נודע לנו וכבר נשתקע זכרו ולדעתו הרי זה כמים שאין להם סוף וכי היכי דהתם לא דייקא הכא נמי לא דייקא אלא הכא והכא סמכא דמית ולא דייקא ולגבי נפל למים שאין להם סוף אם נשאת לא תצא דמיעוטא דמיעוטא ניצולין אבל מי שהלך ולא חזר איכא למימר דאכתי חי הוא ומוקמינן לה אחזקתה ותצא ותו איכא טעמא אחרינא דהתם גבי מים שאין להם סוף ידענו מה היה לו וע"י כך אתרע חזקת אשת איש אבל בנ"ד לא ידענו מה היה לו ובאומדן דעתא לא מפקינן לה מחזקתה. עוד כתב ועוד דחש הדבר קצת לגרועי האי סהדותא דעכו"ם מטעם ששאלוהו ממים שאין להם סוף ור' אחא בירושלמי לא קפיד אשאלה ומ"מ בתלמודא דידן מתיר אפי' במתכוין להעיד ובמים שאין להם סוף ליכא מאן דשרי מכל הלין נ"ל דכיון דאנסיבא האי אתתא על פי חכם לא תצא ושריא למיתב תותי גברא ע"כ. וראייתו זו איני מכיר דאפילו לפי דרכו שאומר שיש מחלוקת בעדות ע"י שאלה ואלו במים שאין להם סוף ליכא פלוגתא מה ענין לכתחלה לבדיעבד אין הכי נמי דלכתחלה נחלקו וקי"ל כמ"ד שע"י שאלה אין עדות העכו"ם כלום וכיון שאין עדותו כלום עדיין היא בחזקת אשת איש כאלו אין כאן עדות. אבל בנפל למים שאין להם סוף אע"ג דכ"ע מודו דלכתחלה אסור כ"ע מודו דבדיעבד אם נשאת לא תצא דהא מיעוטא דמיעוטא הם ניצולין וקרוב אני לומר דאחד מני אלף אין ניצולין כאשר אנו רואין בעין שאם נמצא אי זה שניצול ע"י דף או כיוצא בזה אין מזכירין מעשה נסים הילכך אם נשאת לא תצא אבל במי שנאבד ולא ידענו מה היה לו אם יש קצת אומדנות שמת יש כנגדם אומדות שעדיין הוא חי וא"כ לא פקע מינה חזקת אשת איש ואפי' אם נשאת תצא ובניה ספק ממזרים ולכן אין ראוי לסמוך על הוראה זו כלל והחכם הראשון המתיר אותה לינשא לישרי ליה מאריה דשגגה היא ושמא טעמים אחרים היו לו להתיר וצרף סהדותא דהאי עכו"ם אעפ"י שהיתה ע"י שאלה בהדי הנך טעמי להתירה אבל מדברי מהר"ר ישראל נראה שעיקר סמיכות ההיתר היה על עדות הכותי שחשב שאין זה מגיד ע"י שאלה ואינו כן אלא דוקא כמעשה הפונדקית אמר וכאשר כתב מהר"ר ישראל ז"ל באותה תשובה ועיין עלה. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תקכז

א **שאלת** ממני אם מותר לפסוק על סחורה בפחות ממה שהיא שוה עתה דדילמא דוקא גבי חטין תלי טעמא ביצא השער אבל סחורה לא:

ב **תשובה** אין חילוק בזה בין חטין לשאר סחורה דטעמא הוי משום אגר נטר ומה לי חטין ומה לי סחורה אחרת. תדע דאמרינן בגמרא האי דיהיב זוזי לקוראה וקא אזלי ארבע ארבע בזוזא וקא"ל יהיבנא לך חמשא חמשא בזוזא אי איתנהי שרי ליתנהו אסור הא למדת דלא שני לן אי איתי ליה מאותה סחורה שרי ואי לא אסור. והא דאמרינן אם יצא השער פוסק הנ"מ כשער של עכשיו אבל בפחות אסור לפסוק דאגר נטר הוא כיון דלית ליה. ודייקי לה מדקתני במתניתין פרק איזהו נשך לקח ממנו חטין בדינר הכור וכן השער משמע דוקא דהשער כן אבל אם אין השער כן כמו שפסק אעפ"י שיצא השער אסור למכור אלא א"כ יש לו ואע"ג דבירושלמי פרישו לה וכן השער יפה לעולם פחות מכאן ווי לזבונא יתר מכאן ווי למזבנא מ"מ כל היכא דאיכא למדרש לישנא דמתניתין לענין דינא עדיף טפי:

ג **כללא** דמלתא הסחורה והפירות שוין בדין זה ולא היה כדאי לישאל עליו. והוי יודע דאע"ג דאמרינן יש לו סאה לוה עליה כמה סאין הנ"מ לענין מלוה אבל לגבי מכר לא עד שיהיה בידו כשיעור כל המקח וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכן הסכים הרשב"א ז"ל ונתן טעם לדבר וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת ואע"ג דיש לדחות הטעם מ"מ יש לנו לבטל דעתינו מפני דעתם הרחבה. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקכח

א **שאלת** ממני על מה סמכו האידנא דמקבלין מן הגזלנין ומלוי ברבית אם החזירו ואדרבה כופין אותם ומוציאין מהם והא אמרינן הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהם והמקבלים אין רוח חכמים נוחה הימנו:

ב **תשובה** אני הייתי רגיל לתרץ דבזמן שהם באים לשוב בתשובה אין מקבלין מהם והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו לפי שמונע אותו מלשוב בתשובה. אבל בזמן שאינו בא לשוב בתשובה ועומד ברשעו מוציאין ממנו בעל כרחו דבלאו הכי ברשעו הוא עומד. ושוב ראיתי שכתבו בשם ר"ת ז"ל דאמרינן בפרק הגוזל דבימי רבי נשנית משנה זו וכתב עלה ר"ח ז"ל ולא לפניו ולא לאחריו אלא לדריה בלחוד תקון משום מעשה שהיה כדאיתא התם ולא לדורות הבאים והיינו דמקבלין מן הגזלנין ודנין דיני גזלות בכל יום. וי"א דאפי' הכי לא תקון דאין מקבלין אלא באותם בני אדם שרוב עסקם

ומחייתם בגזל ורבית ומתפרנסים מהם כל ימיהם. והיינו דקתני הגזלנין ומלוי ברבית משמע דאומנותם בכך. כללא דמלתא דהאידנא בין שעסקו בכך בין שאין עסקו בכך בין בא לשוב בתשובה בין שלא בא לשוב בתשובה מקבלין מהם ומוציאים מהם בעל כרחם ומ"מ אין יורדין לנכסיהם של מלוי ברבית דהא לא נשתעבדו לכך ומכין אותם לקיים וחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דנחיה דכ"ר אלעזר קי"ל דרבית קצוצה יוצאה בדיינין אבל הגזלנין יורדין לנכסיהם ואפי' הבנים חייבין להשיב אם הניח להם אביהם אחריות נכסים ופשוט הוא. והנלד"כ:

תשובה תקכט

א **שאלת** ממני ידידי מי שנתהפכו לו תפליו בכיס ופגע בשל ראש תחלה כיצד יעשה אם מניח של ראש תחלה משנה סדר הנחתן ואם יניח של יד תחלה כסדר נמצא מעביר על המצות וקי"ל אין מעבירין על המצות:

ב **תשובה** זו מחלוקת ראשונים כי לדעת רש"י ז"ל נראה דצריך להניח של ראש תחלה כיון שפגע בו דגרסינן ביומא פרק אמר להם הממונה אמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות אמר רבא ש"מ מדר"ל עבורי דרעא אטוטפתא אסור היכי עבוד מדרעא לטוטפתא. וכתב רש"י ז"ל אעבורי דרעא אטוטפתא לאחר תפלין שבזרוע בשביל תפלין של ראש אסור דהא בזרוע פגע היכי עביד מדרעא לטוטפתא מן הזרוע ובא אל הראש יניח של זרוע תחלה ואחר כך יניח של ראש ע"כ. ומשמע דטעמא דפגע בשל זרוע תחלה אסור להעביר אבל אם פגע בשל ראש תחלה מניח אותו כדי שלא יעביר על המצות. והקשו עליו דמאי איריא מדריש לקיש תיפוק מדאמרינן בפרק הקומץ רבה כשהוא מניח מניח של יד תחלה ואחר כך של ראש דכתיב וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפות בין עיניך לכך פי' ר"ת ז"ל בשם ר"ח ז"ל ובשם רבינו האיי גאון ז"ל דאיירי בשעה שחולץ תפליו ומניחן בתוך התיק שלא יעביר אותה של יד תחלה ויתנם בתיק ואח"כ של ראש למעלה דא"כ כשיבוא להניחם יפגע בשל ראש תחלה ויצטרך להעביר על המצות משום דשל יד יש להניח תחלה לפיכך צריך להניח בתיק של ראש תחלה ואחר כך של יד למעלה. הרי לך כי לפי שטה זו אע"פי שפגע תחלה בשל ראש מניח של יד תחלה אעפ"י שמעביר על המצות. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב ונמצא שמניחה ומוציא של יד לפי שאין לובשין של ראש קודם של יד ואסור לאדם וכו' ודברי הגאונים ז"ל דברי קבלה הן ואין צריכין חיזוק. ומ"מ נ"ל בטעמו של דבר דמאן דשני סדרא עבר אדאורייתא דכתיב וקשרתם והיו לטוטפות והא דאין מעבירין על המצות

מדרבנן היא ואסמכוה במכילתא מושמרתם את המצות קרי ביה את המצות שלא תמתין לה עד שתחמיץ ותתיישין. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאין בכאן מעביר על המצות כיון שהוא מחוייב לקשור של יד תחלה עדיין לא הגיע זמן של ראש עד שיניח של יד והא דאמרינן שאין מעבירין על המצות היינו שהוא כעין מעביר על המצות וכן כתב רבינו ירוחם ז"ל וז"ל ואם יניח בתיק של יד תחלה ועליהם של ראש ימצא מיד כשירצה להניחן של ראש ויצטרך להעביר וליטול של יד שתחתיהן להניחם תחלה ויהיה כמו מעביר על המצות וכן פי' ר"ת ז"ל בשם ר"ח ז"ל שאמר בשם רבינו האי גאון ז"ל עכ"ל. גם לפי טעם מצות התפילין וסודם אין ראוי לשנות הסדר כלל כי הוא משנה סדרי בראשית דמעלין בקדש ואין מורידין ולכן אם נהפכו לו ופגע בשל ראש תחלה מוטב שיוציא של יד ויניחם על הסדר ואין זה מעביר על המצוה כי לעשות המצוה כתקנה וכסדרה הוא מכוין:

תשובה תקל

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שרוצה להלוות לחבירו על המשכון מפני שהוא חפץ במשכון ומתנה עמו שאם בא למכרו לא ימכרנו אלא לזה שהלוהו אי זה דרך אסור ואי זה מותר:

ב **תשובה** תניא בפרק איזהו נשך משכן לו בית משכן לו שדה ואמר כשתרצה למכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור בשוויהן מותר ומוקמינן לה כרבנן דאמרי צד אחד ברבית אסור והכי קי"ל. וא"ת אי בשוויהן מאי למימרא וי"ל דכיון דהלוהו מחזי כרבית מה שמוכר לזה ולא לאחר משום דהוו מעותיו בטלות אצלו הוא דעביד קמ"ל דמותר כיון דבשווייה הוא אין כאן לא נשך ולא תרבית דטובת הנאה זו אדם עושה לחבירו אעפ"י שלא לוה ממנו למכור לו בדמים. הרי לך דרך שיהיה מותר אבל לא הוצרכת לשאול על זה דפשיטא לך דמותר אלא אם יש דרך לקנות ממנו בפחות. תנן הלוהו על שדהו וא"ל אם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי הרי היא שלו וכן היה ביתוס בן זונין עושה על פי חכמים. ומסתמא איירי בלוקח בפחות משווייה וכן משמע בגמרא דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו. הרי לך דרך שני וא"ת מ"ש מהך ברייתא דלעיל דאסר. תירצו בתוספות למאן דמוקי להך מתני' באומר מעכשיו לא קשיא ואפילו למ"ד אפילו בלא מעכשיו מ"מ במתניתין היה הלוה יכול למכור מן השדה לאחר כנגד המלוה וליקח לעצמו המותר וכשמניח לו כולה אינו עושה משום רבית אלא מלתא בעלמא הוא דעבד גבי מלוה שמחל לו בחנם. ומיהו הנכון דמתניתין

איירי בדאמר ליה מעכשיו הילכך הכא נמי צריך שיכתוב לו מעכשיו. והוי יודע דהא דתניא משכן לו בית וכו' לא תימא דמשום רבית אסור אבל מה שעשה עשוי אלא לעולם לא קנה אפילו מיד דהא כל זמן שמוכר ביתר מדמים הללו אנוס הוא ויש טענת אונס בממון ואפילו בשקנו מידו וכן כתב הריא"ף ז"ל בפ' בית כור. אלא הב"ע אפילו רצה המוכר למוכרה בדמים הללו לאחר כמה זמן אסור משום רבית כיון שהיא שוה ביותר. אבל אם אינה שוה יותר בזמן שבא למוכרה לו איכא פלוגתא דהרמב"ן ז"ל סובר כיון שתחלת התנאי היה באיסור שהרי באותה שעה היה שוה יותר אם בא למוכרה מוכרה לאחר ולא לזה דכיון דהתנה על ידי הלואה מחזי כרבית. אבל הרשב"א ז"ל דעתו נוטה להתיר. וכתב דאם קנה מידו על תנאי זה ומכרה לאחר קמא קנה בתרא לא קנה והכי משמע קצת דלפי זה קמ"ל ברייתא דקתני בשווין מותר חדושא דאע"ג דבשעת התנאי היתה שוה יותר כיון דבשעה שמוכרה אינה שוה יותר מותר למוכרה לזה שהתנה עמו. ותו דהוי חומרא על חומרא עיקר איסורו מדרבנן והוא צד אחד ברבית ופליג עלה ר' יהודה. ותו דבשעת קיום הדבר ליכא לא נשך ולא תרבית שהרי אינה שוה יותר הבו דלא לוסיף עלה אם לא שתאמר דמטעם קנס אתינן עלה. מ"מ דעתי נוטה להקל בזה:

תשובה תקלא

מעשה שהיה באחד שבא לגרש את אשתו בשם שמריה ובא לפני ואני מכירו זה מ' שנה בשם מחרז ושאלתי למה כתבו שמריה והשיבו לי כי פי' שמריה הוא מחרז ועיקר השם הוא שמריה ושכך מעלין אותו לס"ת בשם שמריה וקרעתי את הגט וכתבתי אחר בשם מחרז וכל שום אוחרו וכו' לפי שכל היהודים והעכו"ם קורין אותו מחרז ולא מצאתי מי שיודע ששמו שמריה זולת החזן והוא לא יעלה לתורה פעם ביובל ומי יכירנו בשם זה. ואעפ"י שכתב הרא"ש ז"ל שכותבין בגט השם שמעלין אותו בו לס"ת הנ"מ כשהוא ניכר ונודע בשתי השמות אבל מי שרגילין בו כל העולם בשם זה ודאי לא דבר הרא"ש בזה. ולא מיבעיא שאין ראוי לכתחלה לגרש אלא בשם הרגיל בו אלא אפילו בדיעבד פסל הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות גירושין וז"ל מי שהיו לו שני שמות וכו' כשמגרש כותב שמו ושמה שהן רגילין בו ויודעים בו ביותר וכו' כתב השם שאין ידועים בו ביותר וכתב וכל שם שיש לו הרי זה פסול ע"כ. ואפילו לדעת האומרים שהוא כשר הנ"מ בדיעבד אבל לגרש בו לכתחלה כ"ע מודו דאסור. ולפי דעתי בכיוצא בנ"ד כ"ע מודו דפסול דע"כ לא פליגי אלא היכא דשני השמות ידועים לו אלא באחד רגיל יותר מהאחר אבל

בנ"ד שאין מכיר בשם שמריה אלא החזן כ"ע מודו דפסול וכבר כתבתי על כיוצא בזה בתשובה אחרת:

תשובה תקלב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שקנה בית משמעון ואחר שנגמר הקנין אמר לו כל זמן שתביא שליש המעות אחזור לך שליש הבית וכן בכל שליש ושליש וקנו מידו ומת שמעון ובניו של שמעון באים לפדות הבית ואין רוצה ראובן להחזיר להם ואמר שא' מן החכמים פסק דאפילו אם היה אביהם חי ולא היה רוצה להחזיר הרשות בידו:

ב **תשובה** לא פסק כראוי דקי"ל אין אחר קנין כלום והבנים כרעא דאבוהון הוו. ומשמע לי דלשון רש"י והרא"ש ז"ל הטעוהו דתניא פרק איזהו נשך מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות תחזירם לי אסור לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר. ואקשינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ומהדרינן אמר רבא סיפא דאמר ליה מדעתיה. ופרש"י ז"ל אם ארצה אחזירם לך ולא שתתבעני בדין הילכך מותר. ומסקינן בגמרא דאפילו לא אמר לו כן בפירוש אלא בסתמא נמי נעשה כמאן דאמר ליה מדעתיה אתמר ופרש"י ז"ל ואע"ג דלא פריש מדעתיה כמאן דפריש דמי ואין עליו לכופו הילכך אי נמי אהדרינהו השתא הוא דהדר זבין להו ע"כ וז"ל הרא"ש ז"ל סיפא דאמר ליה מדעתי התנה עמו להחזירם לו אלא שאמר מדעתי שיש לי עתה אבל אם ישתנה דעתי ולא ארצה להחזירם לך איני מחוייב להחזירם לך ע"כ. הרי לפי שני הפירושים הללו משמע לכאורה שהדבר תלוי בידו אם ירצה להחזיר או לא ירצה. וכד מעיינת בה שפיר תשכח דלא אמרו כן אלא לומר שעל ידי כך מסתלק חשש רבית ובלא קנין אבל היכא דקנו מידו אין אחר קנין כלום וכופין אותו לקיים תנאו וא"ת כיון שהוא גמור וכופין אותו להחזיר א"כ הוי רבית ואסור. הא לא קשיא דכיון שהתנה אחר שנגמר הקנין לגמרי אין זה תנאי במכירה אלא תנאי מבחוץ שרצה להתחייב במה שלא היה חייב דקי"ל דמשתעבד ע"י קנין. וז"ל הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות מכירה מכר לו סתם ואמר לו הלוקח מדעתו כשיהיו לך מעות תביאם לי ואני אחזור לך קרקע זו הרי התנאי קיים והלוקח אוכל פירות ואין בזה אבק רבית שהרי מדעתו חייב עצמו בתנאי זה ע"כ. וכן פיר"ח ז"ל סיפא שמכר לו מכירה גמורה ואח"כ נתערב הלוקח מעצמו והבטיח למוכר ואמר לו לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר והוא דקנו מיניה דהאי ע"כ. והרשב"א ז"ל העלה בשם הראב"ד ז"ל דאפילו אם התנה בין התחלת המכר לגמר המכר כגון כשנתן מעות במקום שכותבין את השטר והטעם כיון שהמוכר היה מתרצה למכור בלא תנאי וגם כשאמר לו ללוקח

לא חזק הדבר לומר שיגמר המכר על פי התנאי הרי זה מותר ע"כ. וליכא למימר דלמוכר רצה לעשות טובה זו ולא לבניו דהגע עצמך שנתחייב בקנין לשמעון במנה ומת שמעון מי לא יגבו יורשיו מנה זה. הילכך הדבר ברור בנ"ד שכמו שהיה שמעון יכול לכוף את ראובן מכח הקנין להחזיר לו הקרקע בניו נמי יכולין לכוף את ראובן מכח הקנין שיחזור להם הקרקע ויקח המעות כפי מה שכתוב בשטר של אביהם. ודברים פשוטים הם כי נתחלף לפוסק הזה תנאי של קנין בתנאי שהוא בלא קנין:

תשובה תקלג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שגירש את אשתו בגט לזמן שתי שנים ונתן לה מקצת כתובתה ומקצת הניח ביד שליש עד שיגיע זמן הגט והתנו ביניהם שאם תמות בתוך זמן הגט שיחלקו יורשי האשה עם הבעל בכל הכתובה ואפי' במאוחר ומתה האשה בתוך הזמן. וטוען הבעל שזה התנאי היה אחר הנשואין והוי כאלו התנה עמו שלא יירשנה שאין זה התנאי מועיל כלום אלא שרוצה ליטול המאוחר שלו והשאר יחלוקו כפי מה שכתוב בכתובתה שהוא מנהג דמשק:

ב **תשובה** בעיקר תנאי הירושה בעודה ארוסה איכא פלוגתא דרשב"ג ס"ל דאם מתה לא יירשנה משום דהתנה על מה שכתוב בתורה ואע"ג דירושת הבעל מדרבנן עשו חזוק לדבריהם כשל תורה. ות"ק סבר אם מתה יירשנה דקי"ל כל תנאי שבממון תנאו קיים. ואמרינן עלה אמר רב הלכתא כרשב"ג והריא"ף והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו דלית הלכתא כרשב"ג ואם התנה שלא יירשנה תנאו קיים בד"א בהתנה בעודה ארוסה אבל אחר שנשאת אין התנאי מועיל כלום לא מצד האשה ולא מצד הבעל. לא מצד הבעל דאע"ג דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר מתנה עליה שלא יירשנה הנ"מ קודם שתהיה ראויה לו אבל משנשאת הרי היא ראויה לו אם תמות עתה והוי כאומר שלא אירש את אבא שלא אמר כלום ואפילו קנו מידו. ומצד האשה גם כן כיון שתנאי זה נעשה לתועלת משפחתה שלא יתקיים בהם שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו אינה יכולה למוחלו כלל שכן היתה דעת בעלי התקנה. וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה ואע"פ שהיא יכולה למחול כתובתה לבעלה לענין שאם לא ירצה לקיימה אין לה כתובה מ"מ תנאי זה שהוא לתועלת יורשיה אינה יכולה למחול אפי' מחיים דאי לא תימא הכי כל אשה תמחול לבעלה תנאי זה שאם תמות ירש הכל כדי למצוא חן בעיניו דמה הנאה יש לה במה שיבוא אחריה ונמצא מתבטלת התקנה אלא ודאי אין יכולין לחדש תנאי בירושה אחר הנשואין ואפילו למחול הכתובה לאחר מיתה אינה יכולה הילכך בנ"ד

אם היה התנאי לבטל התקנה כגון שלפי התקנה יורש הבעל חצי נדונייתה והתנו שירש רביע או שליש וכיוצא בזה הדבר ברור שהתנאי בטל שהרי מדינא הבעל יורש הכל והתקנה פיחת לו החצי ממה שראוי לו וע"י תנאי זה אתה פוחת לו ממה שראוי לו מן התורה ונמצא מתנה על מה שכתוב בתורה. אבל כפי הלשון אשר בא בשאלה משמע שלא התנו לפחות לו ממה שראוי לירש אלא התנאי היה במאוחר שהוא ממון גמור שלו ואין זה תנאי על מה שכתוב בתורה אלא כאלו התנה עמה שאם תמות בחייו שיתן ליורשיה מממונו כך וכך שזה תנאו של ממון גמור הוא ותנאו קיים אפי' שהתנה עמו אחר שנשאת. ומזה הטעם בעצמו חולקים אפילו מה שנתן לה בתורת בלאות שהרי מן הדין לא היה חייב בהם עד שיחול הגט ותהיה מגורשת לגמרי וכיון שנתנם לה הוי תנאי בממון שלו ולא בירושה ודמי ממש למאוחר וכל תנאי שבממון תנאו קיים:

ג **כללא** דמלתא שאין זה תנאי ירושה אלא תנאי ממון דעלמא וקיים ואם הדבר ספק אם היה התנאי בנדוניא או במאוחר על יורשי האשה להביא ראיה אעפ"י שהם מוחזקים בנכסים לפי שהבעל יורש מדינא והוא ודאי יורש ויורשי האשה באין עליו מכח התנאי ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי ואפי' נפל ספק בתקנה עצמה שהוא מנהג דמשק על יורשי האשה להביא ראיה מהטעם שכתבנו וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה על תקנת טוליטולה שהיא קרובה לתקנת דמשק. עוד טען הבעל שכיון שנתן לה כל כתובתה ונסתלק מאחריות הנכסים חזר להיות דין הנכסים כולם דין נכסי מלוג שהבעל יורש הכל שלא היתה התקנה אלא בנכסי צ"ב ונמצא לפי זה שהתנאי היה לבטל הירושה ונהי שבמאוחר יתקיים התנאי אבל בכל שאר הנכסים לא יתקיים התנאי ויקחו יורשיה חצי המאוחר והשאר אני יורש הכל. וגם בטענה זו איני רואה את דבריו שלא נקראו נכסי מלוג אלא הנכסים שלא שמאתן עליו כשנשאת או הנכסים שנפלו לה מבית אביה או משאר מורישיה אבל הנכסים הללו עדיין דין נצ"ב להם אעפ"י שאינו חייב באחריותן שלא סלק אחריותן מעליו אלא מפני שבא לגרשה ושוב אינה אשתו אלא שיורש אותה מפני שמתה קודם שהגיע זמן הגט. תדע שאם היה להם דין נ"מ היה ראוי שיאכל הבעל הפירות אלא דין נדוניא יש להם וכך היה תנאי הכתובה שיחלקו מאי דאשתייר מנדונייתה וזהו מה שנשאר וכ"ש אם כתוב בה כמו שכתוב במקצת כתובות מאי דישתאר מעזבונה ותו דאם אתה אומר כן תתבטל התקנה לגמרי שכל אדם יקנה לאשתו נדונייתה או יזכה לה ע"י אחר ויסלק מעליו אחריותן ויחזרו להיות נ"מ וכשתמות יורש הכל. ואפילו אם היא רוצה בזה לאו כלום הוא כי היכי דאינה יכולה לחדש תנאי בירושה אחר שנשאת להפסיד את יורשיה מצד אביה כן אינה יכולה לעשות

מה שהוא נדוניא נ"מ שע"י כך מפסדת את יורשיה שהבעל יורש הכל. לפיכך הדבר ברור אצלי שחולקים כל העזבון בין נדוניא בין מאוחר כאשר כתוב בשטר וז"ל ולפי שכתב גט זמן לכ"ד חדשים משעה שינתן הגט בידה התנו ביניהם שאם ח"ו תפטר בתוך זה הזמן שיחלקו כל העזבון שלה בין מה שתחת ידה בין מה שיש לה בשטר על פלוני הכל יחלקום בשוה בין ראובן הנזכר ובין יורשיה מאביה וקנינו וכו' ועיין בתשובת הרא"ש ז"ל כלל נ"ו ותמצא שלא השליטו את האשה בחצי הנכסים ליתנם לכל מי שתרצה אלא בעלי התקנה עקרו חצי הנחלה מן הבעל ונתנוה ליורשי האשה ואם היתה יכולה לחדש דבר בירושה מה הועילו בתקנתם ומה לי שתפקיע התקנה ע"י מתנה או שתעשה נכסיה נ"מ כיון דעל ידי כך נפקעת התקנה וברור הוא. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תקלד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנתן עסקא לשמעון וכתב לו כתב ידו בנאמנות ומת שמעון ונפלו הנכסים לפני אחיו יהודה וטוען שמא אחי פרע אם שומעין לו:

ב **תשובה** עיקר הדין תלוי במחלוקת דאיכא כמה גדולים שפסקו דאפילו אין בה נאמנות לא מצי למטען פרעתי דמצי למימר שטרך בידי מאי בעי אלא אפילו לדעת הריא"ף והרמב"ם והאחרונים ז"ל שפסקו שהוא נאמן לומר פרעתי הני מילי כשאין בכתב ידו נאמנות אבל אם יש בו נאמנות אין נאמן לומר פרעתי כיון דידעת דאית בה נאמנות שטרך בידי מאי בעי וכן כתב במרדכי בשם הריא"ף ז"ל וז"ל ואם טען שפרע נשבע היסת ונפטר ואינו גובה בכתיבת ידו לא מן היורשין ולא מן הלקוחות וכן פסק האלפסי וז"ל בהוציא עליו כתב ידו שכנגדו אין נאמן לומר להד"מ אבל נאמן לומר פרעתי עד שיהיה כתוב בו נאמנות כל זמן ששטר זה יוצא מתחת ידו לא יהיה נאמן לומר פרעתי וכן פסק המיימוני פי"א מהלכות מלוה ולוה וכן פסק רבינו מאיר עכ"ל. ומה שכתב וכן פסק המיימוני לא קאי אלא שהוא נאמן לומר פרעתי אבל אם כתוב בו נאמנות לא כתב זה בהדיא באותו פרק אבל כתב בעל מגיד משנה ואם יש בכתב ידו נאמנות למלוה העלה בעל העטור ז"ל שאפילו לא הוחזק כתב ידו אינו נאמן לומר פרעתי ע"כ ומשמע שכן דעת הרמב"ם ז"ל מדלא קאמר עלה ואין כן דעת רבינו. אבל ממה שכתב פט"ו משמע שכן דעתו וז"ל התנה המלוה על הלוה שיהיה נאמן בכל עת שלא פרעו הרי זה נוטל בלא שבועה אעפ"י שטען שפרעו ע"כ. והא ודאי אפילו במלוה על פה איירי דאי במלוה בשטר בלא נאמנות נמי דהא ע"כ כי הימניה בלא שבועה דאי בשבועה לא הוה צריך לנאמנותו אלא במלוה על פה איצטריך והועיל נאמנותו שנוטל בלא שבועה וכן

העלה בעל מ"מ כדעת רבינו דסתם נאמנות בלא שבועה משמע וכן כתב הרמב"ן ז"ל בתשובה והשתא ומה אם במלוה על פה הועיל הנאמנות לפוטרו משבוע' ואינו נאמן לומר פרעתי כ"ש במכתב ידו שהוחזק בב"ד שכתוב בו נאמנות שלא יוכל לטעון פרעתי וכיון דשמעון לא מצי לומר פרעתי אנן נמי לא טענינן ליה וכן כתב הטור בלי חולק. הילכך אי משום טענת פרעתי פשיטא דלא טענינן ליה. אלא שמצאתי לו פירכא ממקום אחר שהרי לא היה שם קנין כלל ואין מתברר מתוך כתב ידו אם היה הנאמנות קודם שמסר לו העסקא או לאחר ואם היה כתיבת ידו עם הנאמנות אחר שמסר לו העסקא אין הנאמנות מועיל כיון שלא היה שם קנין וכן כתבו בשם רבינו מאיר דדוקא התנה כן בשעת ההלואה אעפ"י שלא קנו מידו א"נ אחר ההלואה וקנו מידו הא לאו הכי לא דבמה נשתעבד וכתב בעל מ"מ ולשון רבינו מורה כן שאמר התנה ולא אמר אחר ההלואה כמו שאמר למעלה. הרי לך בהדיא דאפילו בשטר גמור שאין בו קנין לא יועיל נאמנות אם לא היה בשעת מתן מעות וכ"ש בכתיבת ידו. ואעפ"י שיש חולקים ואומרים דאין צריך קנין מ"מ כתב שכן דעת הרמב"ם ז"ל לא מפקינן ממונא בפלוגתא וכ"ש באתריה דמר. הילכך אם יביא ראובן ראיה שכתב לו כתיבת ידו בנאמנות בשעה שמסר לו את העסקא נוטל בלא שבועה שהרי האמינו עליו ועל יורשיו ואם לא יביא ראובן ראיה יד בעל השטר על התחתונה וישבע שאין יודע שנשאר על אחיו מזו העסקא כלום ונפטר. והוי יודע דלא מיבעיא היכא דכתב פלוני לוה לפלוני או לקח עסקא מפלוני בנאמנות דאיכא גילוי מתוך השטר שהנאמנות היה בשעת מתן מעות דפשיטא דאין צריך ראיה. אלא אפילו שאין כתוב בזה הלשון ממש אלא כאשר נהגו לכתוב פלוני לוה מפלוני או לקח עסקא מפלוני ובסוף השטר כותבין הנאמנות אפילו בכה"ג אין צריך ראיה דמסתמא הנאמנות היה בשעת המעשה. אבל היכא שהודה שחייב לו מתחלה. א"נ בנ"ד שכתב ידו של ראובן בא מתוך עסקא גדולה אז ודאי עליו להביא ראיה וכ"ש היכא דשניהם מודים שהיה הנאמנות אחר מתן מעות אין מועיל דבמאי נשתעבד:

תשובה תקלה

א **שאלה** ראובן ושמעון היו במדינת הים וכתב ראובן ללוי שיתן בביתו של שמעון כך וכך להוצאה וכן עשה וכשבאו שמעון רוצה לפרוע ללוי לפי שיש לו עליו תביעה וראובן אומר על פי כתבו נתן לוי מה שנתן תפרע לי אתה ואני אפרע ללוי שיש לו עליו תביעה:

ב **תשובה** מסתברא שאם אמר שמעון לראובן תכתוב ללוי שיתן בביתו כך וכך שליחא שויה ושמעון בעל דינו של לוי הוא שהרי אם היה תובע לוי את שמעון לא היה יכול

להשמט ממנו שהרי אומר לו אתה עשית את ראובן שליח ללוות ממני וכיון שכן יכול שמעון לומר אני אפרע ללוי כי אין אתה אלא שליח בעלמא. אבל אם שמעון לא עשה את ראובן שליח נמצא שאין שמעון בעל דינו של לוי דמצי אמר ליה לא על פי כתבי נתת הילכך ראובן הוי בעל דינו של לוי ופורע שמעון לראובן וראובן ללוי. אלא ששמעון יכול לבוא עליו מטעם אחר דכיון שעמד ראובן ופרנס מעצמו הניח מעותיו על קרן הצבי. אבל אם שמעון רוצה לפרוע הוצאת ביתו פורע לראובן ולא ללוי. ומגו שהיה יכול לומר אינו פורע כלום יכול לומר איני פורע אלא ללוי לפי שיש לי עליו תביעה. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקלו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שיש לו שטר חוב על בנו ומכרו לשמעון ומת ראובן אם גובה שמעון השטר מבנו של ראובן או דילמא מצי מחיל לנפשיה דקי"ל כשמואל ואפילו יורש מוחל:

ב **תשובה** למאן דדאין דינא דגרמי וסובר דמשלם דמי כל השטר הוה משמע לכאורה דלא נפקא מינה מידי דכיון דמחל בנו של ראובן חייב מדינא דגרמי כל מה שכתוב בשטר ומה לי שיפרע מטעם מזיק או מטעם חיוב. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא שהרי התוספות ז"ל וקצת מפרשים פסקו דבנו של ראובן מצי מחיל לנפשיה וצ"ל דפטור לגמרי ולא מיבעיא לפי שיטתם דס"ל דהמוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו דאינו משלם לו אלא מה שנתן לו ולא מה שכתוב בשטר דפשיטא דאיכא נפקותא במאי דמחיל לנפשיה שאינו משלם לו מה שכתוב בשטר אלא מה שנתן אלא אפילו לדעת האומרים דמשלם כל מה שכתוב בשטר הנ"מ המוחל לאחרים שמתכוין להזיק לזה שמכרו לו חייב מדינא דגרמי אבל המוחל לעצמו אינו מתכוין להזיק אלא לפטור עצמו מן החוב הילכך ליכא לחיוביה משום דינא דגרמי הילכך לפי שטת התוספות יורש מוחל אפילו לעצמו ופטור מלשלם והפסיד הלוקח. אבל יש שטה אחרת דאיכא כמה גדולים שפסקו דאין היורש מוחל לעצמו וחייב לשלם ללוקח מה שכתוב בשטר. וא"ת דמשמע מההיא דהכותב דיורש מוחל לעצמו דגרסינן התם קריבתיה דרב נחמן זבינתא לכתובתה בטובת הנאה איגרשא ושכיבא אתו לקוחות וקא תבעי לברתא אמר רב נחמן ליכא איניש דליסבה עצה דתזיל ותמחול כתובתא דאמה לגבי אבוה ותהדר איהי ותירש מיניה. יש לומר דהכא לא הויא מוחלת לעצמה אלא לגבי אביה שהוא בחיים וירושה ממילא אתיא אבל היכא דמת האב דבשעה שהיא מוחלת נמצאת מוחלת לעצמה לא אמרה רב נחמן:

ג **ולענין** הלכה אעפ"י שאינו כדאי להכריע מסתברא כדעת האומרים דלא מצי מחיל לנפשיה וטעמא דמלתא דבזמן שהיורש מוחל לאחרים לכ"ע חייב לשלם מיהת מה שנתן הלוקח משום דינא דגרמי ולא יפסיד הלוקח ואם יכול למחול לעצמו וכגון שמת אביו כנ"ד אינו חייב לשלם כלום ומפסיד הלוקח מה שנתן ומשום הך חששא לא ירצה אדם לקנות שום שטר חוב מחבירו ואיכא נעילת דלת בפני מוכרי שטרות. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקלז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באשה אחת שעשתה שליח לקבל לה קדושין ואין עדים מצויין לקיים את עידי שטר השליחות מאי:

ב **תשובה** כבר ידעת דקיום שטרות דרבנן דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד. עוד דע כי הרא"ש ז"ל היה מפקפק לומר כי אפילו שליחות לקבלת קידושין אין צריך עדים. אבל הרמב"ם ורוב מפרשים ז"ל הסכימו דצריך עדים דגמרינן מגירושין. וי"א דאפילו שליח הולכת הקדושין צריך עדים הילכך אם האשה מכחשת שלא עשתה אותו שליח והוא זייף שטר השליחות הדבר ברור שצריך לקיימו ואם לא קיימו אינה מקודשת. ואם שאלנו את פי האשה ואמרה שעשתה אותו שליח לקבל קדושיה מקודשת. ואם השאלה היא אם נסמוך לכתחלה לקדש בשטר שליחות כזה דמי מדמינן לה למוציא שטר חוב על היתומים או על הלקוחות דאנן טענינן להו דילמא מזוייף הוא אין זו שאלה כלל דלא דמו כלל דבשלמא התם נפיק מיניה חורבא לאפוקי ממונא אבל בנ"ד מאי נפקא מינה נקדש אותה ואח"כ נשאל את פיה אם תודה שעשתה אותו שליח הרי היא מקודשת ואם תכחיש ואומרת מזוייף הוא אינה מקודשת כך נראה להלכה אבל למעשה מסתברא שלא יקדש אותה עד שיקיים את שטר השליחות או נשלח לשאול את פיה דחיישינן דילמא תכחיש שלא עשתה אותו שליח והוא לא ימצא עדים לקיימו ותלך ותנשא לאחר ואיכא למיחש דילמא אחר כך ימצא עדים לקיים את שטר השליחות ונמצא מקלקלה למפרע ובניה ממזרים. ומתוך כך אני אומר שאם קדשוה בשטר שליחות כזה והיא מכחשת מבקשים ממנו שיתן לה גט או שיקרע שטר השליחות באופן שלא יוכל לקיימו עוד ואם לא ירצה נותנין לו זמן לקיימו ואם לא ימצא עדים לקיימו בתוך הזמן כופין אותו ולוקחין מידו שטר השליחות וקורעין אותו ותנשא אחר כך:

ג **כללא** דמלתא מוטל על ב"ד לעשות שלא יבוא לידי קלקול. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תקלח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שכתב גט לאשתו בניסן ובא לגרשה בתשרי אי חיישינן ליה דאיכא למיחש שמא יחפה על בת אחותו או משום פירי שתטרוף אותם שלא כדין ואע"ג דמתרצינן דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה היכא דחזינן דהקדים מאי כשר לגרש בו או לא:

ב **תשובה** דע דלשמא יחפה לא חיישינן כולי האי דזנות לא שכיח. תדע דשקיל וטרי תלמודא בשנים אוחזין ודילמא כתב לגרש בניסן ולא גירש עד תשרי ואתי למטרף לקוחות ולשמא יחפה על בת אחותו לא חייש כיון דלא פריך מינה נמי ואע"ג דפלוגתא דאמוראי היא מ"מ זנות לא שכיח. ואע"ג דתריץ תלמודא דאמרינן לה בזמן דאתיא למטרף לקוחות אתי סהדי אימת מטא גטא לידך הנ"מ בגט דנפל דכיון דנפל אתרע אבל בגט דלא נפל מאי איכא למימר. ובשלמא לפי שטת רש"י ז"ל שכתב דבכל גט אמרינן לה אייתי סהדי אימת מטא גיטא לידך ליכא למיחש למידי והשתא ניחא דבגט שנפל לא חיישינן שמא תלך למקום שלא שמעו הנפילה ותטרוף לקוחות. אבל רוב המפרשים ראשונים ואחרונים לא הסכימו לדבריו משום דסוגיא דשנים אוחזין לא משמע הכי אלא בגט שנפל ואתרע אמרינן אייתי סהדי וכו' אבל גט שלא נפל לא אמרינן לה ולא מידי ואי משום דילמא לא אזלא למקום שלא שמעו הנפילה. תירצו בזה דנפילה קלא אית לה ושמעי אבל היכא דלא נפל לא אמרינן לה ולא מידי וא"כ ניחוש שמא מכר פירות נ"מ וכו' וכתב משום דלא אקדים פורענותא הא חזינא דאקדים. וז"ל הראב"ד ז"ל ומיהו היכא דודאי אותביה בכיסיה ולא נתן עד תשרי פסול לגרש בו דה"ל מוקדם וטריף לקוחות שלא כדין. אבל הרמב"ם ז"ל כתב שהוא כשר וכן הסכימו רוב האחרונים ז"ל וטעמא דכיון דמלתא דלא שכיחא היא דלקדים איניש פורענותא לנפשיה אפילו איקרי ועביד הכי לא מיפסיל ולא דמי לשטר חוב דכתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי דמיפסיל דהתם עביד איניש דמקדים וכתוב. ועוד דכיון דעיקר כתיבת שטר חוב למטרף לקוחות הוא כי איכא למיחש למטרף שלא כדין ראוי הוא שיפסל אבל גט דעיקרו לגירושין הוא ולגירושין כשר גמור הוא משום חששא דלא שכיחא למטרף לא פסלינן ליה לגירושין וזה טעם נכון לסמוך עליו אפילו לכתחלה. וכן מעשים בכל יום שכותבין את הגט היום ונותנים אותו לאחר כמה ימים. והשתא ניחא לכל הגיטין הבאים ממקום אחר שנותנין אותם סתם ואין חוששין לשום חששא כיון דלא נפול ולא איצטריכינן לטעמא דגיטין הבאים ממדינת הים קלא אית להו. והוי יודע דהא דאמרינן הכא דמגרש בגט לאחר זמן

הנ"מ שלא נתיחד עמה אחר שכתבו אבל אם נתיחד עמה לא יגרש בו והכי תנן פרק הזורק. וטעמא גזירה שמא יאמרו גטה קודם לבנה:

תשובה תקלט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באבי החתן ואבי הכלה אם אחד יכולין לדון זה את זה כמו שיכולין להעיד זה לזה:

ב **תשובה** הנה נמצא בהגהה במרדכי תשובה לגאון ז"ל אבי החתן ואבי הכלה מעידין זה לזה ואין כשרים לדון ואפילו הוא דיין קבוע יכול בעל דינו לומר אינו מקובל לי ע"כ. אבל משמע לי דאין תשובה זו בר סמכא כיון שלא כתבה אחד מן האחרונים אדרבה נראה הפך זה מתוך דבריהם שהרי הרמב"ם ז"ל כתב פי"ג מהלכות עדות אבי הכלה ואבי החתן מעידין זה לזה והכי איתא בגמרא בהדיא וכתב בסוף פרק זה שנפסלו עדות קרובים לא מפני שהם בחזקת אוהבים זה לזה שהרי אינו מעיד לא לטובתו ולא לרעתו אלא גזרת הכתוב הוא לפיכך האוהב והשונא כשר לעדות אע"פי שהוא פסול לדיינות שלא גזרה תורה אלא על הקרובים ע"כ. ואם איתא היה ראוי שיוציא ג"כ אבי החתן ואבי הכלה שאע"פי שהוא פסול לדיינות הרי הוא כשר לעדות וליכא למימר דהוי בכלל האוהב והשונא דא"כ לא היה לו לרב ז"ל להזכיר את שניהם. והכי משמע בגמרא דאמר רב חסדא אבי החתן ואבי הכלה מעידין זה לזה ולא דמו להדדי אלא כאוכלא לדנא משמע דמחמת קורבא הוה אסיקנא אדעתין למפסלינהו. ותו דבאוהב ושונא נחלקו תנאים אי כשר לעדות או לא אבל באבי החתן ואבי הכלה לא נחלקו משמע דלא הוי בכלל אוהב ושונא וכן כתב רש"י ז"ל אבי החתן וכו' בן ראובן נשא את בת שמעון לא נתקרבו ראובן ושמעון בכך וכשרים להעיד זה לזה בכל עדות ולא אמרינן בשביל בנו שנתקרב לשמעון יפסל ראובן לשמעון וכו' ולכן לא הזכיר הרב ז"ל פסול הקרובים בהלכות דיינים וסמך לו על שכתב בהלכות עדות וכתב דין השונא והאוהב פרק י"ג מהלכות סנהדרין ואם אבי הכלה ואבי החתן יצאו מכלל דיני עדות ליפסל בדיינות היה לו לכתוב אותו בסמוך לאוהב ושונא שגם הם יצאו מכלל דיני עדות ליפסל בדיינות וזו ראיה גמורה דס"ל לרב דאבי החתן ואבי הכלה דנין זה את זה. וכן כתב פי"ו מהלכות עדות וז"ל כל הכשר לדון כשר להעיד ויש כשר להעיד ואינו כשר לדון האוהב והשונא והגר והמשוחרר ע"כ. ומדלא מפיק מן הכלל אבי החתן ואבי הכלה משמע דשוין הם וכמו שכשר להעיד כשר לדון. וכן כתב הטור וז"ל כל הפסולים להעיד מחמת קורבא ומחמת עבירה כאשר יתבאר בהלכות עדות בע"ה פסולין לדון. וז"ל בהלכות עדות כל הפסולים לדון פסולים להעיד

חוץ מאוהב ושונא שכשרים להעיד ופסולין לדון ואם איתא דאבי הכלה ואבי החתן פסולים לדון היה לו להוציאו ג"כ מן הכלל כיון שהוא כשר להעיד וכן כתב הוא בעצמו. וראיה לזה דתנן פרק בא סימן כל הכשר לדון ואמרינן עלה בגמרא לאתויי מאי א"ר יוחנן לאתויי סומא באחד מעיניו ומני ר' מאיר היא הא קמן דדחיק לאוקומי מתניתין דלא כהלכתא דקי"ל כרבנן דאמרי כי סומא באחד מעיניו כשר לדון ואם איתא מאי דוחקיה לוקמא לאתויי אבי החתן ואבי הלכה דכשרים להעיד כרב חסדא ופסולין לדון. וא"ת ולדידך מי ניחא לוקמא באוהב ושונא דכשרים להעיד ופסולין לדון הרמב"ם ז"ל תריץ לה וז"ל ואשר חייב שלא שם התלמוד זאת המשנה באוהב ושונא אשר הוא כשר להעיד כפי סברת חכמים ופסול לדון כמו שיתבאר במקומות מן התלמוד להיותו ענין נעתק במהרה והוא שישוב תכף על ענין האמצעות ואין אלה שיאמר ויש שהוא כשר להעיד ואינו כשר לדון ע"כ וגם בתוספות ז"ל תירצו ע"ש. ומדלא הזכירו כלל אבי החתן ואבי הכלה משמע לכ"ע כשרים הם לדון זה את זה כמו שכשרים להעיד דאי משום קורבא ליכא ואי משום אוהב ושונא לא תלי טעמא בהכי. וכבר ראיתי כמה מחותנים שונאים זה את זה ואפי' תימא דטעמא הוי משום אוהב ושונא אע"פי שאינו אמת מ"מ בנ"ד דזה בורר אחד וזה בורר א' לא אמרה אדם שאם זה מברר אוהבו יברר הוא ג"כ אוהבו והמכריע יכריע וכן כתב מה"ר קולון ז"ל שורש י"ו דאוהב דאמרינן דלא לידון או כל הנך דאמרי בהו פסילינא לך לדינא דוקא כשהדיין קבוע לדון את הכל אבל כשזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ליכא למיחש שאם זה יברר אוהבו גם זה הוא יברר אוהבו ואפי' מדת חסידות ליכא כי הדבר תלוי במכריע והביא לזה ראיה ע"ש והשתא דאתינן להכי אפשר דתשובת הגאון נמי בהכי מיירי ומה שכתב ואפי' הוא דיין קבוע ה"ק לא מיבעיא דיין בלתי קבוע אלא אפילו קבוע יכול לומר אינו מקובל לי אבל בזמן שזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד אעפ"י שאין זה מקובל לו יברור לו אחר שיהי' מקובל לו כי הדבר יגמר ע"י המכריע והדעת נותנת שלא פסלו הגאון אלא מטעם אוהב דאי משום קורבא לא פליג ארב חסדא דאמר דלית להו קורבא ולא דמו אהדדי אלא כי אוכלא לדנא אלא ודאי משום אוהב אמרה והא ברירנא דלא פסיל אוהב היכא דזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ואפי' מדת חסידות ליכא וכן הכריע ז"ל שורש כ"א דאבי החתן ואבי הכלה כשרים לדון זה לזה בשם הרמב"ם ז"ל וכתב שאין עליו חולק ואין לפקפק בדבר ע"ש. וראיתי מי שמדד לנו במדה גדולה וכתב שאם היה דיין קבוע אין יכול לפוסלו מחמת קורבא גמורה ואעפ"י שאין אני מודה לו וגם ריב"ש ז"ל חלק עליו מ"מ הבו דלא לוסיף ולפסול אבי החתן ואבי הכלה שאין להם קורבא כלל וכ"ש בזמן שזה בורר לו אחד וזה

בורר לו אחד. כללא דמלתא דאבי החתן ואבי הכלה דנין זה את זה ואותה התשובה איני יודע מי שנאה כיון שלא כתבוה כל האחרונים ז"ל ומזה הטעם וכיוצא בו איני סומך על שום הגהה אם לא אדע שם המגיה לפי שכמה וכמה שלא הגיעו להוראה היו מגיהים בספריהם דברים שאינם הלכה ולא הסכימו עליהם בני הדור ונשאר הדבר ההוא ואח"כ העתיקו אותו המעתיקים אעפ"י שלא ידעו מהו. ואפי' תרצה להחזיק בה הנ"מ בזמן ששניהם באים לברר דיין אחד או אפי' קבוע אבל בזמן שכל אחד מברר לו דיין אחד לא אמרה אדם מעולם ואם אמרה לא צייתינן ליה שלא אמר כהלכה דאפילו בדברים דאמר בהדיא פסילנא לך לדינא לא אמר לה היכא דזה בורר אחד וזה בורר אחד כ"ש באבי חתן ואבי כלה שלא נזכר פיסולן בהדיא:

ג **שוב** ראיתי בספר חוקות הדיינין סימן ל"ב וז"ל אבי החתן ואבי הכלה כשרים להעיד זה לזה שהרי אין ביניהם שום קורבא כלל כדאיתא במסכת סנהדרין פרק דיני ממונות אלא שאינו כשר לדונו אלא א"כ היה דיין קבוע אבל אם לא היה דיין קבוע יכול בעל דינו לומר אעפ"י שכשר אתה מן התורה איני רוצה לדון לפניך שלא מנתה התורה עלי לדיין בה"מ בתשובת שאלה מהריא"ף ז"ל ע"כ. נמצאת למד כי לדעת הרמב"ם והרא"ש והטור ז"ל וכל הפוסקים שלא הזכירו דין זה אבי החתן ואבי הכלה כשרים לדון זה את זה אפי' שאינו קבוע ולדעת הריא"ף ז"ל אם היה קבוע יכול לדון וקרוב אני לומר שלא פסל הריא"ף ז"ל בזמן שזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד דהא תלי טעמא אעפ"י שכשר הוא מן התורה אינו רוצה לדון לפניו לפי שלא מנתה אותו תורה עליו לדיין אבל בזמן שזה בורר אותו והוא בורר אחר הרי התורה מנתה אותו דתנן זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ואם הוא חושש שמא הוא אוהבו יברור גם הוא אוהבו כאשר כתב מהר"י קולון ז"ל ואפי' תרצה לעמוד על סברתך ולומר דבכל גוונא אמרה הריא"ף ז"ל היכא דהוי קבוע יכול לדונו כנ"ד ומעתה הדבר ברור דלא מצי למימר קים לי כפלוני גאון דהא הרמב"ם והריא"ף והטור ז"ל פליגי עליה. והוי יודע שאפי' לא היה בידינו זולת תשובת הריא"ף ז"ל לא מצי למימר קים לי כבעל אותה תשובה כיון דלא ידעינן מאן הוא. ותו דהריא"ף ז"ל ראה כל תשובות הגאונים וזו בכלל וחלק עליה יש לנו לפסוק כוותיה. וכן משמע מאותה תשובה שכתב ואפי' דיין קבוע משמע דאיכא סברא דדיין קבוע לא פסול והיא סברת הריא"ף ז"ל וכ"ש שהרי הרמב"ם והרא"ש ז"ל נראה שהם מתירין אפי' בדיין שאינו קבוע. והיכא דאיכא תרתי שהדיין קבוע ושכנגדו רוצה לברור אחר עמו כנ"ד אני סובר שאפי' הגאון בעל התשובה מודה. והיכא דליכא ברירה יש לפסוק כדעת הריא"ף ז"ל שאם היה קבוע כשר ואם לאו פסול דלא שבקינן מה שכתב

הריא"ף ז"ל מפורש מפני מה שסתמו שאר הפוסקים. והיכא דאיכא ברירה ואין הדיין קבוע יש לפסוק שהוא כשר כאשר כתב מהר"י קולון ז"ל וכאשר נראה מדברי שאר הפוסקים והכי מוכח בגמרא כדכתיבנא. ואעפ"י ששני הגאונים הסכימו שאם לא היה קבוע פסול יש לדחות דדילמא לא אמרוה בזמן שזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד וכיון דאיכא לדחויי לא תפסינן מדבריהם אלא מה שהוא מפורש מדברים ומוסכמים שניהם דהיינו בזמן שאין הדיין קבוע ואין כל אחד בורר אחד. וא"ת א"כ מאי איריא משום דהוו אבי חתן ואבי כלה אחד תיפוק לי משום דמצי למימר אני רוצה לברור דיין אחר. וי"ל כגון שקבלו עליהם שידון להם יחידי מצי למימר איני רוצה בזה שאינו מקובל עלי. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקמ

שאלה מויניציא על ענין הצואה שנעשית ע"י סופרים עכו"ם ועידיה עכו"ם כתבת שאין בה ממש לפי שלא נשמע ולא נודע מעולם שראובן הנזכר עשה שטר צואה זו לא בחייו ולא אחרי מותו עד עבור ג' שנים ואם האמת שראובן עשה זאת הצואה כדברי האשה למה לא הוציאה תיכף אחרי מיתת בעלה ע"כ. ואני אומר כי טעם זה אומדנא בעלמא היא ואין מספיק לבטל הצואה אלא הטעם הוא דגרסינן בחזקת הבתים אמר רב יהודה האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה היכי דמי מתנתא טמירתא אמר להו רב יוסף דאמר להו לסהדי זילו אטמרו וכתבו לה. ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו חיתמו בשוקא ובבריאתא וכתבו לה מאי בינייהו איכא בינייהו סתמא ואיבעיא להו סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והילכתא חיישינן הרי לך בהדיא דאם כתבו המתנה סתם חיישינן למתנה טמירתא ולא מגבינן בה והא דקאמר לא מגבינן בה לאו למימרא דאם תפס מקבל המתנה דלא מפקינן מיניה דהא קי"ל אוקי ממונא בחזקת מאריה ויורשים כרעיה דאבוהון נינהו והא דאמרינן ולא מגבינן בה ולא אמרינן לאו כלום היא י"ל דאנן הוא דלא מגבינן בה משום דאיפשר דלא גמר ויהיב אבל אם החזיק הוא בעצמו בנכסים או שהחזיק הוא בפני הנותן ולא מיחא בו בכה"ג ודאי מהניא דאיגלאי מילתא דלאו למתנתא טמירתא איכוון אלא דעתו היה להקנות והעיד הרמב"ן ז"ל שכך היה דן הריא"ף ז"ל. וכן פסק ר"ח חיישינן ופסולה וכן פסק רבינו יונה ז"ל וכן פרש"י ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ה מהל' זכייה ומתנה וז"ל לפיכך כל שטר מתנת קרקע שאין כתוב בו ואמר לנו הנותן שבו בשווקים וברחובות וכתבו לו מתנה גלויה ומפורסמת וכיוצא בעניינים אלו חוששין לה שמא מתנה מסותרת היא ולא זכה

המקבל ע"כ. ומה שכתב הרב ז"ל קרקע לאו למימרא דמתנת מטלטלין שהיא מסותרת שתועיל דהא סתמא אמרינן האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה וגם הוא ז"ל הקדים הנותן מתנה סתם ולא אמר הנותן מתנת קרקע ומה שכתב קרקע מפני שאין שטר מועיל במטלטלין בלא קרקע וה"ה קנין מטלטלין וכן העלה בעל מגיד משנה ופשוט הוא דאין חילוק במתנה טמירתא בין קרקע למטלטלין. וגם הרשב"א ז"ל סובר כן דחיישינן בסתמא וכן כתב הטור בשם האשרי דאפי' תפס במטלטלין מפקינן מיניה ואפי' לדברי האומר דלא אמרינן הכי אלא היכא דנתכוון להקנותו בשטר לבד דלית ביה קנין אבל אם יש בו קנין קני הרי בנ"ד ליכא קנין וכן דעת הר"ן ז"ל וז"ל בחדושיו ורב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן ואיכא מ"ד דמדנקט האי לישנא ולא נקט פסולה משמע דלאו פסולה היא לגמרי אלא דחיישינן לה דלא עבדינן בה עובדא והיכא דקיימא תיקום ואי תפס לא מפקינן מיניה ואיכא מ"ד דחיישינן לה אם הנותן מערער אבל אם אין מערער מגבינן בה אבל ר"ח כתב חיישינן ופסולה וכתב עוד ואיכא מ"ד דהנך שטרי דילן כיון דכתבוהו בכל לשון של זכות אפי' סתמא נמי ולא הסכים לזה הרמב"ן ז"ל בחדושיו וזה לשון הרמב"ן ז"ל בחדושיו ובמסקנא חיישינן למתנתא טמירתא בסתמא ואיכא דאמרי דהנך שטרי דילן כיון דכתיב בהו בכל לשון של זכות אינהו כתבי ומפרסמי למלתא דמיפה כחו ולא סבירא לן. וכתב עוד ובתשובה לגאון ז"ל בקנין לחודיה נמי אי אמר בשעת קנין דהא מתנת פרהסיא היא קני ואי לא אמר הכי חיישינן לסתמא ור"ח ז"ל פריך עלה ודברי הר"ר יהוסף הלוי ז"ל מטין כן עכ"ל. הרי אתה רואה דאפי' כתב בשטר כתבוה בשוקא ובשעת הקנין היה סתמא חיישינן לה ופסולה כ"ש בנ"ד שהיא בסתמא מתחלה ועד סוף. וא"ת דמדהעידו על הריא"ף ז"ל שהיה דן כן משמע דס"ל ז"ל דסתמא חיישינן ודאי לא תימא הכי אלא דסתמא לא חיישינן לא משכחת לה דינו של הרב ז"ל דאי כתוב בה כתבוה בשוקא וכו' אפי' לא החזיקו המקנה במתנה קנה ואי כתב בה זילו איטמרו אמאי קנה אפי' החזיקו הרי היא מתנתא טמירתא בהדיא ולא שייך למימר דלאו למתנתא טמירתא איכוון אלא משמע דבסתמא איירי הילכך אם גילה דעתו כגון שהחזיקו בנכסים או שהחזיק בפניו ולא מיחא אמרינן לאו טמירתא הוה ואי ליכא גלויי דעתא אמרינן טמירתא היא וא"כ איך כתב בהלכות דברי רבינו האיי גאון ז"ל לא רגילינן בצוואות למיחש לסתמא ומעשים בכל יום כד נפקא פקדתא דמצוה מחמת מיתה במתנה מקיימינן לה וגבינן בה ולא חיישינן למאי דלא כתיב בה בפרהסיא. הא לא קשיא כלל דכ"ע מודו במצוה מחמת מיתה דלא חיישינן בסתמא למתנתא טמירתא וכן כתבה הרמב"ם ז"ל פרק ט'. הרי לך דאפי' הריא"ף ורבינו האיי גאון ז"ל מודים היכא

דלא הוי מצוה מחמת מיתה ואפי' אם תרצה לפרש דאלה הגאונים הם בעלי הסברא האחרת דמיחש חיישינן לה אבל אם תפס לא מפקינן מיניה ומה שהיה דן הריא"ף ז"ל היינו היכא דהוה כתיב בשטר המתנה שהיא מתנה טמירתא בהדיא מ"מ הנ"מ בשטרות שלנו שכתוב בהם בכל לשון של זכות. אבל בשטרות של עכו"ם לא אמרה אדם מעולם ואפי' אם יהיה כתוב ענין דומה ללשון של זכות אין לנו לדונו שמכוונים לומר שלא תהיה מתנתא טמירתא כיון שהם אינם מקפידים בזה. ודוק ותשכח. והוי יודע שאין לנו להניח דברי כל רבוותא שסדרתי ראשונים ואחרונים מפני סברת קצת גאונים דסברי דמדקאמר חיישינן ולא קאמר לא קני אלמא חששא הוא חדא דאדיוקי לא סמכינן ותו דבתראי ראו דברי קמאי ודחו אותם מהלכה. הילכך הדבר ברור אצלי דבנ"ד אליבא דכ"ע חיישינן למתנתא טמירתא וכ"ש בהצטרפות האומדנא אשר כתבת:

תשובה תקמא

ולענין אשר שאלת שאם שטר צואה כזה עשוי ע"י סופר עכו"ם ועדים עכו"ם אם הוא כשר או חספא בעלמא. תנן כל השטרות העולות בערכאות של עכו"ם אעפ"י שחתומיהם עכו"ם כשרים חוץ מגטי נשים ושחרורי עבדים ואמרינן עלה בגמרא קא פסיק ותני ל"ש מכר ול"ש מתנה. בשלמא מכר מדיהיב זוזי קמייהו הוא דקני ושטר לראיה בעלמא הוא דאי לאו דיהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבי ליה שטרא אלא מתנה במאי קני לה בהאי שטרא והאי שטרא חספא בעלמא הוא. אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אי בעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים ע"כ [ורוב הגאונים ורמב"ם ז"ל פסקו כהאי לישנא בתרא ואין השטרות שלהם כשירים אלא שטרי מכר וכיוצא בהם אבל השטר העומד לקנין כגון שטרא מתנה גיטי נשים ושחרורי עבדים אינם כשרים בערכאותיהם כלל והא דקיי"ל כשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא הנ"מ במה שהוא תועלת למלך בענין המסים והארנוניות ומה שהוא מחוקי המלך אבל בדברים שבין אדם לחבירו אין דינו בהם דין וה"ק ואבע"א לא אמרינן בכי האי דינא דמלכותא דינא ותני חוץ מכגיטי נשים] וכן כתב הטור בשם אביו ז"ל וז"ל אם הנהיג המלך שלא יעשה שום שטר אלא בערכאותיהם אז יהיו כל השטרות הנעשים בערכאותיהם כשרים אפי' שטרי מתנות והודאות אבל כיון דהאידנא ליכא דינא דמלכותא שיהי' כל השטרות נעשות בערכאותיהם הני שטרי מתנות הנעשים בערכאות חספא בעלמא נינהו אפילו נמסרו בפני עידי ישראל הרי לך מבואר לפי שטה זו דהאי שטר צואה חספא בעלמא הוא ואפי' לפי שטת בעל העטור והרמב"ן והרשב"א ז"ל דפסקו כלישנא קמא דאפי' בשטרי מתנה כשרים משום דינא

דמלכותא בנ"ד מודו דלית חששא בהאי שטרא חדא מטעמא דכתיבנא לעיל בשם האשרי. ותו דלא נעשה בפני השופטים. וז"ל הטור ולדברי הכל אלו השטרות שכותבין הסופרים אין להם דין ערכאות אף על פי שהם ממונים מפי השופטים וכו' דאפילו נעשה במקום הקבוץ שלהם כיון שאין בו קיום השופט שלהם אינו כלום וכן כתב הרמב"ם ז"ל וכן כתב הרמב"ן ז"ל שכל השטרות הנעשות בנוטרין של מלך כשרים ופי' נוטרין הם סופרי המלך על כל ענייני המלכות וקיום השופט בזה המלכות קאי במקום הנוטרין של מלכות הנוצרים. ותו דבעינן שיעידו ישראל על עידי השטר ועל השופט שאינם ידועים בקבלת שוחד. והכי איתא בהדיא בגמרא רבינא סבר לאכשורי בכינופיא דארמאי אמר ליה רפרם ערכאות תנן. ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא וכתב הרמב"ם ז"ל ואם חסרו שטרי העכו"ם אחת מכל אלו הרי הם כחרס ע"כ. הא למדת דאפילו למאן דפסיק כלישנא קמא דדינא דמלכותא דינא ואפילו שטרי מתנה עושים בשטרות שלהם הנ"מ היכא דאיכא הורמנותא דמלכא אבל סופרים דעלמא ועדים דעלמא שאינם ממונים מאת המלך או מאת הששרה אינם כלום. ואעפ"י שבדיניהם קונין בהם אין קונין בדיננו וטעמא דמלתא כיון דלדידן אין קונין בהם אלא משום דינא דמלכותא בעינן שיהיה ממונה מאת המלך. וז"ל הריא"ף ז"ל כל דבר שאין קונין אותו בדיננו וקונין אותו בדיניהם אין אנו מקבלין אותם ולא מגבין בהם ואע"ג דעלו בערכאות שלהם ע"כ. הילכך אם עידי הצואה והסופר אינם ממונים מאת הששרה הדבר ברור דחספא בעלמא הוא ואפילו הם ממונים מאת הששרה בעינן עידי ישראל שיעידו שאינם ידועים לקבל שוחד ואפילו שהם ידועים דלא מקבלי שוחדא תליא בפלוגתא וקצת הפוסקים הסכימו והרמב"ם ז"ל מכללם דשטרי מתנות אין עושין על פי ערכאותיהם ואוקומי ממונא בחזקת היורשים במלתא דפלוגתא עדיף טפי שזה ודאי וזה ספק. כ"ש שהוא רחוק מאד בעיני שימצאו בזמן הזה ערכאות שיהיו בהם כל התנאים שהזכירו ז"ל. זהו דעתי אבל ריב"ש ז"ל כתב בתשובה סימן נ"א דאפילו לדעת הרמב"ם ז"ל שטרי צואה כשרים כשטרי מכר וראייתו צל"ע ומיהו גם הוא מודה בנ"ד כיון שאין הסופר ממונה מהמלך ע"ש. ודע שרק עדות ישראל כשירה מן התורה אלא תקנת חכמים היתה בשטרות העולות בערכאותיהם שיהיו כשרים לפי שהעכו"ם מקפידים על עשיית שטרות בערכאותיהם הילכך בטעמא כל דהוא דחינן לה ומוקמינן אדינא דאורייתא וא"כ יש לנו לפסוק כדעת האומרים דשטרי מתנות אין עושין בהם אפילו שהוא ממונה על פי המלך והבו דלא לוסיף על התקנה ואע"ג דקי"ל כשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא הא תריצנא לעיל. ומה שהקשו מדאמרינן בפרק חזקת הבתים אמר רבא הני תלת מילי אשתעי לי עוקבא בר נחמיא

דינא דמלכותא דינא אריסא דפרסאי ארבעין שנין כלומר אמר והנהוג שתועיל חזקה לעכו"ם בארבעין שנין והכא ליכא הנאה ותועלת למלך בכך. לא קשיא כלל אפילו אם נודה בפירוש שלהם לפי שכל ענין התלוי בקרקעות נוגע למלך כיון שלוקח מהם מס ולכך הנהיג שיהיה לו חזקה במ' שנין והוא יפרע המס המוטל על הקרקע ופשוט הוא. ואע"ג דתנן במתניתין כל השטרות ומשמע אפילו שטרי מתנות הא תריץ לה תלמודא דשטרי מתנות הוו בכלל החו"ץ פירוש חוץ מגטי נשים והדומה להם שהם עומדים לקנין ולא לראיה ואין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהם חוץ:

תשובה תקמב

ולענין אשר שאלת שכתוב בשטר ההוא אם לא ישוה בדין ירושה ישוה לה בדין מתנה וכל העזבון הוא מטלטלין ואין בו אחד מדרכי הקנין שהמטלטלין נקנין בהן. לא ידעתי מקום לשאלה זו וכי עדיף שטר העולה בערכאותיהם משטר הנעשה בדייני ישראל וכיון שלא קנה לאשה באחד מדרכי הקנין שהמטלטלין נקנין בהם לא קנתה וכן כתב הרמב"ן ז"ל והעתיק דבריו בעל מ"מ והטור ע"ש וכן כתוב בהגהה במרדכי בשם רבינו שמואל בן חפני ז"ל ולא תקשה דינא דמלכותא שאין דינן של מלכים אלא להכשיר שטרותיהן אבל לענין דרכי ההקנאה לא עדיפי משטרות שלנו שאף הם חלוקים בדיניהם. ומה שאמרו דשטרי מתנה עושין בהם היינו בשטר מתנת קרקע שבשעה שהגיע השטר ליד מקבל המתנה זכה בו דקי"ל קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה. א"נ כגון שהקנה לו מטלטלי אגב מקרקעי ושטרות ככתיבה ומסירה אבל אם חסר אחד מדרכי הקנין הרי הוא כחרס. ומה שיש להסתפק אם הקנה לו מטלטלין בקנין סודר אם מועיל על ידי עכו"ם ומסתברא לי דאין מועיל דליכא בהא דינא דמלכותא ומשום דלא נפקא מינה לנ"ד דהא לא היה שם קנין אין אני מאריך בו הילכך בנ"ד לא קנתה כלל לפי שהשטרות היו צריכין כתיבה ומסירה והמטלטלין היו צריכין קנין סודר או אגב ולא ידעתי למה הוצרכת לומר שלא היה לו קרקע לא בשעת הצואה ולא בשעת פטירתו דאי משום שלא הקנה מטלטלי אגב מקרקעי אפי' היה לו קרקע לא קנתה כיון שלא היה כתוב בשטר שהקנה לה מטלטלי אגב מקרקעי. ואי משום לאשמעינן דלא היה לו קרקע שתחול עליו המתנה הניחא באותם שהיו בשעת הצואה אבל באותם שהיו בשעת פטירתו אפילו היו לו קרקעות בשעת פטירתו לא קנתה אותם כיון שלא כתב לה דקנאי ודאקנה. והמעות אם היו בידו היה צריך ליתנם לה ואם הם פקדון ביד אחרים היה צריך להודות שהם שלה ולא בלשון מתנה. הילכך כיון שאין שם אחד מדרכי הקנין אין המתנה כלום אפילו

יש בו כל תנאי שטר ערכאותיהם וכ"ש לפי מה שכתבת שלפי נימוסי העכו"ם אין המתנה כלום משום דלא זכה לה ע"י אחר [ומה שאינו מועיל בדיניהם איך יועיל בדיננו והלא אפילו מה שמועיל בדיניהם אינו מועיל בדיננו ובחלוקה זו לא ראיתי חולק זולתו העיטור שכתב וז"ל כתב רבינו שמואל בן חפני ז"ל שטר העולה בערכאותיהם שאין צריכין לקנין וחליפין אין אנו עושין דין ואפילו בדיני ישראל וכ"ש עכו"ם ולא ברור לן דהא דינא דמלכותא דינא ע"כ] וכבר כתבנו לעיל תירוץ דבר זה וכן כתבו כל האחרונים נ"נ ע"ש:

תשובה תקמג

ולענין אשר שאלת אם האשה זוכה בלשון ירושה היכא דאיכא יורשין אפילו אם היה בשטר כשר. דע כי אפילו לא היה שם יורש כלל לא זכתה האשה בלשון ירושה כיון שאינה ראויה ליורשו אלא אם כן היא קרובתו כפי מה שנראה מלשון הצואה שהיא קרובתו אבל היכא דאיכא יורשים קרובים ממנה אינה ראויה ליורשו ואינו זוכה בלשון ירושה כלל דתנן בפרק יש נוחלין האומר איש פלוני יירשני במקום בת בתי יירשני במקום בן לא אמר כלום שהתנה על מה שכתוב בתורה ר' יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין. תניא א"ר ישמעאל לא נחלק אבא וחכמים על אחר במקום בת ובת במקום בן שלא אמר כלום על מה נחלקו על בן בין הבנים ועל בת בין הבנות שאבא אומר יירש וחכמים אומרים לא יירש אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן ברוקא וכן אמר רבה הלכה כר' יוחנן בן ברוקא וכן כתבו כל בעלי ההלכות וכל הפוסקים בלי מחלוקת ולא היה דבר זה ראוי לישאל אלא אגב אחריני נקטת לה:

תשובה תקמד

ועל מה ששאלת שטוענת האשה מקבלת המתנה שמנהג המדינה הוא לעשות כל שטרותיהם ע"י סופרים עכו"ם ועדים עכו"ם אם תועיל טענה זו לזכות במתנה. תנן בכמה דוכתי הכל כמנהג המדינה. וגרסינן עלה בירושלמי בפרק הפועלים אמר רבי הושעיא זאת אומרת מנהג מבטל הלכה וכתבוה בעלי ההלכות והוכיח ר"ת ז"ל בריש בתרא ממתניתין דהשותפין דיש מנהגים דאין לסמוך עליהם אפילו היכא דתני כמנהג המדינה וכן בא"י כגון שהוא מנהג קבוע עפ"י חכמי העיר כדאמרי' במסכת סוטה אין הלכה נקבעת אלא עד שיהיה מנהג קבוע וזהו שאמרו מנהג מבטל הלכה פי' מנהג ותיקין אבל מנהג שאין לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת וכמה מנהגים

גרועים דלא אזלינן בתרייהו כדפי' ר"ת ז"ל בבתרא עכ"ל. ואע"ג [דאמרינן] בפרק הגוזל בתרא ובלבד שלא ישנו ממנהג החמרים וממנהג הספנים אלמא דאפילו מנהג החמרים הוי מנהג. לא קשיא דמנהג החמרים והספנים לדידהו הוי כמנהג דותיקין לכל בני המדינה. ומפני שכל הראשונים דברו בזה לא אאריך אבל העולה מדבריהם כי המנהג אשר אמרו מבטל הלכה צריך שיהיה ידוע וקבוע ע"פ בקיאין ועוד חדשתי אני בתשובה בראיות צריך שיהיה קבוע על פי רבים הילכך אם תברר האשה בשני עדים כשרים שכל שטרותיהם היו נעשים ע"פ סופר ועדים עכו"ם אף על פי שלא היה בערכאותיהם ובכל התנאים אשר הזכירו רז"ל והובאו שטרות אלו לפני חכמי העיר ועשו על פיהם והוקבע המנהג הרי זה מנהג המבטל ההלכה ואעפ"י שלא בא לפניהם שטר מתנה ממש כזה לית לן בה כי כמו שנהגו בשאר שטרות אף על פי שאין בהם שאר תנאי ערכאותיהם נהגו גם בשטר מתנה. אבל אם העידו שהיו באים לפני חכמים שטרות העולות בערכאותיהם ועשו על פיהם אין זו ראיה שהמנהג הוא לכתוב כל השטרות ע"פ עכו"ם דדילמא מדינא עשו על פיהם ולא משום מנהגא עד שתביא ראיה שבאו לפניהם שטרי מתנות במטלטלין בלא דרך מדרכי הקנין ועשו על פיו וקבעו המנהג לעשות כל שטרותיהם בעדים עכו"ם ובנימוסיהם. ולפי דעתי עדות זו רחוק המציאות ולכן צריך לחקור אחר העדים ולדקדק אחריהם:

תשובה תקמה

ולענין אם יש כח במנהג להפקיע כח הבכור או הירושה מהיורשים לכאורה היה נראה לומר דאין מנהג לבטל דבר שכתוב בתורה מפורש והכי משמע מלשון פרק המקבל על הא דאמרינן בגמרא פועל בכניסתו משלו וביציאתו מבעל הבית שנאמר תזרח השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב אלמא מנהג בני העיר דוחה את דין חכמי התלמוד אעפ"י שמצאו לו סמך מן המקרא ע"כ. משמע דוקא דין שיש לו סמך מן המקרא דוחה אבל ירושת הבכור או שאר יורשים שהוא מקרא מלא אינו דוחה ותו דלא יהיה מנהג זה עדיף מתנאי גמור וקי"ל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא דהא מכח המנהג המתנה קיימת וכיון דאמר בלשון מתנה דבריו קיימים כדתנן בפרק יש נוחלין המחלק נכסיו על פיו רבה לאחד ומעט לאחד והשוה להם את הבכור דבריו קיימין ואם בלשון ירושה לא אמר כלום. תדע שהרי מוציאין ממון ממי שאינו מחוייב מן התורה מכח המנהג וכל שכן שמפקיעין חלק הבכורה או הירושה מכח המנהג דהא מייתינן ההיא דרשאין בני העיר להסיע

על קצתם עלה דהך דאמרינן בירושלמי מנהג מבטל הלכה משמע דטעמא הוי משום מנהג כי המנהג הוי כמו שהתנו על זה ואע"ג דהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הנ"מ היכא דהתנה בהדיא לעקור דבר תורה כגון שנהגו להשוות את הבכור או לבטל ירושה של תורה או להשוות נקבות עם הזכרים כל כי האי מנהגא לאו כלום הוא לפי שעוקר דבר של תורה ובכה"ג איירי במרדכי אבל בנ"ד אין התנאי או המנהג לבטל דבר של תורה אלא המנהג הוא לקיים השטר שלהם ונתקיימה המתנה ובלשון מתנה יכול להשוות את הבכור ולבטל מירושה מבניו כאשר כתבתי למעלה. ודמיא להא דאמרינן המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשמטנו שביעית הרי זה נשמט שאינו יכול לבטל דין שביעית. התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון תנאו קיים ונמצא זה חייב עצמו במה שלא חייבתו תורה דקי"ל שהוא חייב. הא למדת שאם התנה הבכור עם אחיו שיקח שוה להם או שהתנו האחין שלא יחלקו בשוה תנאם קיים אבל אם התנו או נהגו לבטל חלק הבכורה או לבטל ירושת הזכרים אין זה תנאי ולא מנהג לפי שהוא לבטל דבר של תורה. ואם היה דין התלמוד אעפ"י שיש לו סמך מן המקרא יש כח במנהג לבטלו ועל זה קאי הך דירושלמי דאמרו מנהג מבטל הלכה. הילכך הדבר ברור שאם יתברר שהמנהג הוא לגבות בשטרי מתנות כיוצא בזה אע"ג דהוי סתמא ולא ידעינן אי הויא מתנתא טמירתא או לא המתנה קיימת דקי"ל שהמנהג דבר גדול ועיקר בדיני ממונות ובתנאי שהשטר יעלה ויועיל בדיניהם אבל אם אינו עולה בדיניהם כאשר כתבתי כ"ש שלא יעלה בדיננו. וכבר כתבתי כי בירור מנהג זה הוא רחוק וצריך מיתון גדול לפי שצריך שיהיה המנהג ידוע ומפורסם ושיהיה קבוע שהיו נוהגין כן פעם אחר פעם ושיהיה ע"פ ותיקין וגדולי חכמי העיר ושינהג מנהג קבוע לרבים כלומר שנהגו בו רבים ושיהיה המנהג בשטרי מתנות כגון שבאו שטרי מתנות עשויים עפ"י עכו"ם ודנו בהם חכמי העיר והוציאו ממון מן המוחזק בו או מן היורשים בשטר כיוצא בזה דלא כתיב ביה כתבוה בשוקא וכו' ואחר שיתברר כל זה בראיה ברורה תתקיים המתנה:

תשובה תקמו

א **ולענין** מה ששאלת שראובן אמר על אחד מבניו שהוא הבכור ויש עדים שמעידים על אחד מבניו האחרים שהוא הבכור למי יאמינו להיות משפט הבכורה לאותו שאומר האב או לאותו שאומרים העדים מאחר שהאב אינו כופר שהוא בנו אותו שאמרו העדים שהוא הבכור אבל מודה הוא שהוא בנו ע"כ. מתוך דבריך משמע שהעדים מעידים שזה

נולד תחלה ואחריו אותו שאומר האב שהוא הבכור ולא בחזקה לבד אלא בעדות ברורה ולפי זה נמצא הוא מכחיש את העדים ומשום הכי נסתפקת. והאמת הברור שאין כאן ספק כי התורה נתנה האמנה לאב לומר שזה הבכור שנאמר כי את הבכור בן השנואה יכיר וגו' יכירנו לאחרים ואפילו במקום עדים תדע דהא חזקה במקום עדים קיימא. וכתב הרמב"ם ז"ל האב שאומר על מי שלא הוחזק בנו כלל הוא בני ובכורי הוא נאמן וכן אם אמר על המוחזק לנו שהוא בכורו אינו בכור נאמן ע"כ. ופירשוה הרמב"ן והרשב"א ז"ל מוחזקים בין בעדים בין בקול בעלמא אבל כשהוחזק ע"י האב שזה בכורו שוב אינו נאמן לומר על אחר שהוא בכור דכיון שהכיר שוב אינו חוזר ומכיר. הרי לך בהדיא שהוא נאמן להכחיש את העדים ואותו שאמרו העדים שנולד תחלה אינו בנו ולכבודו ולכבוד אשתו הוא אומר שהוא בנו ולא הוי ממזר בשביל כך כי אנו סומכים על האב אלא מפני שהתורה האמינה אותו. א"נ במגו דאי בעי יהיב ליה מתנה אבל לא בשביל כך יהיה האחר ממזר עד שיפרש בהדיא זה אינו בני דאז אם יש לבן בנים אינו נאמן לענין יחוס אבל אם אין לבן בנים נאמן ובין כך ובין כך נאמן לענין ירושה. את זה ראיתי מספיק לשאלותיך. ואני נתחדש לי טעם אחר לבטל צואה. אם הבנים נוהגים כשורה והולכים בדרך טובה לפי שנתן טעם למתנה מפני שיש בהם מי שמשחק בקוביא ודומה לו וכן כתב פעמים וז"ל ובחשבו שאי זה מבניו של המצוה הנזכר לעיל יהיה מורה להשמיד ולכלות ברגע אחד לכן המצוה הנזכר מעמיד יורש שלו וכו' ועוד כתב וזה לעשות גדר שנכסי המצוה הנזכר לא ילכו בדרך רעה ויהיה להם העמדה וקיום לאיזה קצת מהם בעלי פחיתות מדת השחוק ודברים אחרים שאינם ישרים בעיני המצוה הנזכר ע"כ הרי שגלה דעתו שמפני שיש בפניו מי שאינם נוהגים כשורה נתן מתנה לאשתו ולפיכך אם בניו היו נוהגים כשורה נתבטלה המתנה דאפילו בשלא פירש אומדין דעת הנותן ואע"ג דהתם איירי בנותן כל נכסיו והכא הא שייר לבניו מ"מ כיון דפירש בהדיא הסבה כיון שהסבה איננה הויא ליה כמתנה בטעות ומיהו מודה אני שאם בשעה שנתן המתנה היו נוהגין שלא כשורה וחלה המתנה אעפ"י שחזרו בתשובה לא נתבטלה המתנה ולפיכך אם יבררו הבנים שבזמן הצואה היו נוהגין כשורה המתנה בטלה:

ב **כללות** הדברים דשטר מתנה זו ריעא טובא חדא דהיא סתמא ואפילו עשוייה כהוגן חיישינן לה ואי תפס מפקינן מיניה. ותו דאין בה דרך מדרכי ההקנאה. ותו דאין בה דרך מדרכי ההקנאה. ותו דלא היה מצוה מחמת מיתה. ותו דנעשה ע"י סופר ועדים עכו"ם שלא בערכאות ושלא בהורמנותא דמלכא. ותו דסתמא מקבלי שוחדא. ותו דשטר העולה בערכאותיהם דרבנן היא. ותו דלפי נימוסיהם אינה מתנה. ותו דמחזי כמתנה

בטעות. הילכך איני רואה דרך לקיים מתנה זו אלא בראיה בקיום המנהג לפי התנאים שכתבתי למעלה. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקמז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שקנו מידו על דבר אם נתחייב באותו דבר או לא:

ב **תשובה** אי מטא שטרא לידיה לא תיבעי לך דלכ"ע קנה אבל אם עדיין לא הגיע השטר לידו תיבעי לך דהוי פלוגתא דרבוותא כי לדעת ר"ח והריא"ף והרמב"ם ז"ל לא קנה כיון שלא הגיע השטר לידו. ולדעת רבינו יהוסף הלוי והרמב"ן והרשב"א ז"ל קנה אע"ג דלא מטא שטרא לידיה. וכבר ידעת דאית לן למפסק כדברי ר"ח והריא"ף והרמב"ם ז"ל דאע"ג דהנך בתראי טפי מ"מ דברי ר"ח קבלה ואתריה דמר הוא דהיינו הרמב"ם ז"ל ומהאי טעמא אני רגיל לומר דמפקינן מיניה ולא מצי למימר קים ליה כהני רבוותא בתראי דכיון דאתריה דמר הוא הוי כאלו קבלוהו עליהם. וא"ת לפום האי פסקא הא דאמרינן כותבין שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו ואוקימנא בשטרי אקנייתא מה תקנה יעשה דכיון דאידך לא קנה גם הוא יכול לחזור בו. וי"ל שיכול לזכות לו ע"י הסופר וקי"ל זכין לאדם שלא בפניו והוי כאלו מטא שטרא לידיה דמלוה או ליד הקונה ונשתעבד זה וקנה זה אעפ"י שעדיין לא הלוהו כלום או שלא נתן לו דמי המקח. והביא הריא"ף ז"ל ראיה לדין זה בתשובה מדתנן בפרק יש נוחלין נמצאת דייתיקי חגורה לו על ירכו לא עשה ולא כלום ומי לא עסקינן אפילו שכתוב בה קנין. וכן כתבה הרמב"ם ז"ל בפרק ט' מהלכות זכייה ומתנה דאפילו בקנין היא וכן משמע נמי ממה שכתב פי"ח מהלכות גזלה מצא שטר מתנה אם מתנת בריא היא אעפ"י ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה שמא כתב ליתן ולא נתן וכו' ומדלא מפליג בין יש בו קנין לאין בו קנין משמע דבכל גוונא לא יחזור וכיון שלא הגיע השטר לידו לא קנה. וכן משמע בפרק ט' מהלכות זכייה ומתנה שכתב וז"ל וכן מי שכתב ש"ח על עצמו בשם אחר וכו' ונתן השטר ע"י שליש וכו' ומדקאמר שכתב שטר חוב על עצמו משמע דאין אחר עמו הילכך בשטרי אקנייתא איירי דהא דקי"ל דאין כותבין ללוה כשאין מלוה עמו אלא בשטרי אקנייתא ואפילו הכי אם לא פירש לשליש מה יעשה אינה כלום אע"ג דאית בה קנין משמע דאי לא מטא שטרא לידיה לא קנה וכן נראה שהבין הר"ן ז"ל בדברי הרמב"ם ז"ל. ותמהתי על בעל מ"מ שכתב עלה וז"ל ומה שכתב המחבר וקנו מידו כדי ליפות כחו פי' של מקבל הוא כמתנת כל נכסים הא במקצתם לא אלא זכה בהם כיון שיש בה קנין ואע"ג דלא מטא שטרא לידיה. וכן כתב הר"מ ז"ל וז"ל ודייתיקי זה אינה הקנאה מחיים בקנין כדי שנאמר

שעבד נפשיה משעת קנין עכ"ל. אלא דבמתנת בריא בקנין לא בעינן מטא שטרא לידיה ע"כ משמע מדבריו שהוא משוה בין דעת הרמב"ם ז"ל לדעת הר"ם ז"ל ודבריו צריכין לי עיון אבל דברי הר"ב ז"ל ברורים דבין במתנה במקצת בין במתנה בכל נכסיו איירי דומיא דאידך בבא דסמכן לה וכן מי שכתב ש"ח על עצמו וכו' ואפילו במתנה במקצת לא קנה כיון דלא מטא שטרא לידיה. ומה שכתב וקנו ממנו כדי ליפות כח אלו שנתן להם כלום' אעפ"י שגלה בדעתו מתוך לשון המתנה שרוצה ליתן להם מתנה לא קנו כיון דלא מטא שטרא לידיה ואם זכה ביה לאחר בין מן היורשים בין שאינו מן היורשים כל הדברים שבה קיימים פי' שאם זכה במקצת לאחר אף כל השאר קיים שהרי גילה בדעתו שרוצה בה חדא שזכה לאחר. ותו שהרי כתב ליפות כח אלו מקבלי המתנה. והשתא ניחא דלא הוי דינו של הרב ז"ל כהלכתא בלא טעמא וכי מפני שזכה לאחר במקצת אף כל השאר קיים אלא מפני שיפה כחו בשטר. ואיפשר דבעל מ"מ דחק עצמו ופי' כן בדברי הרב ז"ל כדי שלא יחלוק על רבו ן' מיגש אבל מתוך דבריו משמע שהוא חולק ופוסק כדעת ר"ח והריא"ף ז"ל. הילכך לא נתחייב בקנין לחודה עד דמטא שטרא לידיה דאידך או שיזכה לו על ידי אחר דזכין לאדם שלא בפניו. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקמח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר שדה לשמעון בסתם דקי"ל אחריות טעות סופר הוא ובא יהודה ב"ח של ראובן לטרוף את השדה אם יכול שמעון לכוף את ראובן שיעשה דין עם יהודה:

ב **תשובה** זו תלמוד ערוך בריש מציעא דמצי אמר ליה אחוי טרפך ואשלם לך הכא נמי מצי למימר איני רוצה לעשות דין עם יהודה כשיטרוף אותה בדין אשלם וכן כתבו בהדיא המפרשים ז"ל. ואיכא נוסחי עתיקי דגרסי הכי בהדיא ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ובא ב"ח דראובן וטריף ליה מיניה דינא הוא דאי אזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיא לא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את ומדקאמר דאי אזיל משמע דאי בעי אזיל ואי לא בעי לא אזיל. אבל מה שיש להסתפק אם עדיין לא נתן לו המעות אם יכול לעכב המעות עד שיתברר הדין או דילמא מצי למימר ליה תן לי מעות השדה ואם יוציאוה ממך בדין אחזיר לך מעותיך ובזה אני אומר הדין עם שמעון דאפוכי מטרתא למה ליה כיון שהמעות בידו יעכבם עד שיתברר הדבר ויבא ראובן ויברר הדין עם יהודה. ומנא אמינא לה דגרסינן התם ואמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור משהחזיק בה אין יכול לחזור בו דא"ל

חייתא דקטרי סברת וקבילת ולפום האי לישנא איכא למידק טעמא דשלא באחריות הא באחריות יכול לחזור בו ואמאי לימא ליה אחוי טרפך ואשלם לך כדאמרי' באידך לישנא דאביי דלעיל אלא מאי אית לך למימר דמימרא קמיית' דאביי איירי בשנתן המעו' ובתרייתא איירי בשלא נתן מעות והכי פירושו לה להך בתרייתא דאביי שלא נתן מעות ואפילו לפי המפרשים דאיירי בשנתן מעות. וטעמא דמלתא משום דהיכא דאכתי לא דייש אמצרי הוי כמקח טעות אבל מכי דייש אמצרי ונשתמש בה סבר וקביל וא"כ קשיא דאביי מדידיה לדידי' דבקמייתא מצי למימר ליה אחוי טרפך ואשלם לך ובבתרייתא היכא דהוי באחריות לא מצי למימר ליה אחוי טרפך ואשלם לך. וי"ל דבתרייתא דאביי יצאו עליה עסיקין מיד ולא נהנה מן הקרקע כלל וקנה אותה באחריות לא מצי למימר אחוי טרפך ואשלם דכיון דעסיקין הוי מום נתבטל המקח וכיון שקבל עליו אחריות אע"ג דדייש אמיצרי לא קנה את הקרקע כלל אבל במימרא קמייתא דאביי המקח קיים אלא שב"ח טורף אותה ממנו הילכך מצי למימר אחוי טרפך ואשלם לך. והוי יודע דאפילו לפי שיטה זו הדין דין אמת שאם עדיין לא נתן המעות ובא ב"ח של ראובן וטרפה ממנו יכול שמעון לעכב המעות עד שיתברר אם יטרוף אותה או לא. ועל ראובן מותר לעשות דין עם הבא לטרוף אם רוצה לקחת מעות השדה. והנראה לעניות דעתי כתבתי:

תשובה תקמט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר שדהו בעדים בלא שטר לשמעון ולא הזכירו האחריו' וטרפה ב"ח של ראובן אם חוזר שמעון על ראובן:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה לומר דאינו חוזר עליו כיון דעיקר הדין הוי פלוגתא דתנאי אי אמרינן אחריות טעות סופר הוא או לא. ונהי דפסקינן אחריות טעות סופר הוא מ"מ במכר איכא נמי פלוגתא דשמואל ס"ל לא אמרינן במכר אחריות טעות סופר הוא ונהי דפסק רבא אחריות טעות סופר בין בהלואה בין במכר מיהו הנ"מ היכא דאיכא שטר אבל בעדים בלא שטר לא והבו דלא לוסיף עלה. אבל כד מעיינת שפיר בטעמא דמלתא תשכח דחד טעמא לתרווייהו דלא שדי אינש זוזי בכדי וכי היכי דקונה בשטר לא שדי זוזי בכדי ה"נ הקונה בעדים לא שדי זוזיו בכדי. והוי יודע דלא מיבעיא דחוזר על המוכר וגובה מבני חרי אלא אפי' לא מצא לו בני חרי גובה ממשעבדי והכי קי"ל המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים. וכתבה הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות מלוה ולוה וז"ל המוכר שדהו בעדים ויצאת מתחת ידי הלוקח אעפ"י שאין שם שטר ביד הלוקח הרי זה חוזר וטורף מנכסים משועבדים כמו שיתבאר שכל המוכר בפרהסיא מוכר וקול יש

לו והיא מימרא דרב בפ' חזקת הבתים וכתב עלה הרשב"א ז"ל כתב ר"ח ז"ל דבמתנה עבדי אינשי דיהבי בצינעא ונראה מדבריו שהנותן שדהו בעדים וקבל עליו אחריות אינו גובה מנכסים משועבדים עכ"ל. וג' מיני אחריות יש אחריות דנפשיה אחריות דמחמתיה אחריות דעלמא. אחריות דנפשיה כגון שיש לו זכות בקרקע זה שמכר כי ההיא דפרק מי שהיה נשוי סבר רב חמא למימר איהו במקום אימיה קאי א"ל רבא נהי דאחריות דאימיה לא קביל עליה אחריות דנפשיה מי לא קביל עליה. אחריות דמחמתיה כגון ב"ח דידיה. אחריות דעלמא כגון נמצאת שדה שאינה שלו וזה למעלה מזה. ולפיכך כתב הגאון רבינו האיי ז"ל דנהי דאחריות דמחמתיה טעות סופר הוא היכא שפירש אחד מהם הוי כאלו מיעוט אותו שלמעלה ממנו. ואם פירש דמחמתיה הרי מיעט דעלמא שהוא למעלה ממנו. אבל אם פירש דמעלמא דמחמתיה [ודנפשיה] שהם למטה ממנו הכל בכלל ואם פירש דמחמתיה נהי דמעלמא לאו בכלל הוא שהוא למעלה ממנו דנפשיה שהוא למטה ממנו בכלל בכל שהוא למטה ממה שפירש אפילו שתאמר שאינו כאלו נתרבה בפירוש מ"מ לא נתמעט ודין רבינו להיות דאחריות טעות סופר הוא וכאלו לא נכתב כלל אבל במתנה דאחריות לאו טעות סופר הוא צריך שיפרש את כולן הא קביל עליה אחד ממיני אחריות שהזכרנו אין לך בו אלא פירושו לבד אבל לא למעלה ממנו ושלמטה ממנו. אלו דברי הגאון וכתבן הרמב"ן והר"ן ז"ל נראה מדבריהם ז"ל דבמכר אי קביל עליה אחריות דנפשיה בפירוש מיעט כל אחריות אחר ואם בא ב"ח וטרפה או נמצאת שאינה שלו אינו חוזר עליו דהוי כאלו פירש שלא באחריות וטעמא דמסתבר הוא דכיון שלא היה צריך לפרש כלל דאחריות טעות סופר הוא ופירוש אחריות דנפשיה האי קביל עליה טפי מהאי לא קביל עליה הנראה לעניות דעתי כתבתי:

תשובה תקנ

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשטר הבא לפנינו בלתי קיום ואין חתימת העדים ניכרת לב"ד אי אמרינן ליה קיים שטרך וחות לדינא משום פתח פיך לאלם:

ב **תשובה** לא ביארת אם בא ליפרע מהלוה בעצמו בפניו או שלא בפניו או מן היורשים או מן הלקוחות והדין נותן שאם בא ליפרע מיניה דלוה גופיה ואיהו לא טעין מזוייף הוא אנן לא טענינן ליה דהא לאו אלם הוא דיודע הוא אם לוה או לא אבל אם בא ליפרע שלא בפני הלוה או מן היורשים או מן הלקוחות אע"ג דאינהו לא טעני מידי ואינן יכולין לטעון בריא אנן טענינן ליה ואמרינן ליה קיים שטרך וחות לדינא ואע"ג דיש חולקים הכי מסתבר והכי משמע מיהא דאמר שמואל המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים

ואי איתא אמאי כיון דנפיל איתרע ואיכא למיחש שמא מזוייף הוא ואם אתה אומר יחזיר יגבה מן היורשים ומן הלקוחות אעפ"י שלא יתקיים אלא ודאי לכל מי שבא לגבות שלא בפני הלוה אמרינן ליה קיים שטרך וחות לדינא ומש"ה יחזיר דלמאי ניחוש אם בא לגבות מן הלוה הוא יחוש לעצמו ואם מן הלקוחות או מן היורשים אנן טענינן להו ואע"ג דליתא לדשמואל אלא כר' יוחנן דאמר חיישינן לפרעון מ"מ שמעינן מינה שפיר לענין קיום השטר דבהא לא פליג עליה ר' יוחנן וכן אנו דנין תמיד:

תשובה תקנא

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שהיו דרים בבית אחת זה בליואן אחד וזה בשכנגדו כמנהג וראובן יש לו בן יונק שדי אמו ושמעון נולד לו בן ורוצה לגדל אותו במיני סמנין הנקרא מחכוך וכל קטן שמריח ריח זה ואינו רגיל בו מקטנותו יבוא לידי סכנה וזה מנוסה ובדוק אם יוכל ראובן למנוע את שמעון מזה ועל מי להרחיק את הנזק:

ב **תשובה** קי"ל כר' יוסי דאמר על הניזק להרחיק עצמו מן הנזק ואי מטו גיריה דיליה עד הניזק צריך המזיק להרחיק עצמו כהסכמת הפוסקים וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"י מהל' שכנים וז"ל אבל אם היו מעשיו של זה שעושה ברשותו מזיקין את חבירו בשעת עשייתו הרי זה כמי שמזיק בידו הא למה זה דומה למי שעומד ברשותו וירה חצים לחצר חבירו ואמר ברשותי אני עושה שמונעין אותו וכן כל ההרחקות האמורות למעלה בענין זה אם לא הרחיקו הרי זה כמי שמזיק בחציו ע"כ. הילכך בנ"ד אם הדבר ברור שבשעה שמריחין לתינוק של שמעון מגיע הריח ג"כ לבנו של ראובן ומזיקו על שמעון להרחיק עצמו שלא יזיק את חבירו או יצא מן הבית. ואפילו שלא יגיע הריח בכל זמן למקום בנו של ראובן כיון שע"י רוח מצויה מוליך הריח עד בנו של ראובן צריך שמעון להרחיק את עצמו עד כדי שלא יגיע הריח אפי' ע"י רוח מצויה וכן כתבו הפוסקים ז"ל בהדיא. ואם הדבר ספק אם יגיע הריח ברוח מצויה או לא. מסתברא לי דבנ"ד על המזיק להרחיק עצמו חדא דהוי ספק נפשות וראוי לאדם שיתרחק אפי' מספק ספיקא דידיה. ותו דבעיקר הדין כתב ריצב"א ז"ל דלאו לכל מילי א"ר יוסי על הניזק להרחיק עצמו אלא בדברים שהם עיקר יישוב או דירה או תשמיש שאין לו למזיק להניח ישובו ודירתו או תשמישו אבל אם לא היה מעשה של המזיק עיקר ישוב אפי' ר' יוסי מודה דעל המזיק להרחיק עצמו והביא לזה ראיה מן התוספתא. הילכך בנ"ד דלאו דבר של ישוב ולא של דירה הוא על המזיק להרחיק עצמו. וא"ת הא עדיף מישוב דהא הוי דבר של חיות התינוק. הא ליתא דפוק חזי כמה תינוקות גדלים וחיים בלי זה וכ"ש בהצטרפות שיש

ודאי סכנה לבנו של ראובן אם יריח הריח ההוא כפי מה שבא בשאלה ופשיטא דעל שמעון המזיק להרחיק עצמו שלא יזיק את חבירו:

תשובה תקנב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי אם מותר לאכול גבינת הקראין או לא:

ב **תשובה** אם מעמידין אותה בקיבה עצמה כאשר עושין ישראל שקונין הקיבה בשעת שחיטת העגל ומניחין אותה בתוך כד גדול וממנו מסתפקים לכל השנה כולה מותר אעפ"י שהיא קיבת נבלה לא חיישינן דפירשא בעלמא הוא. אבל אם מניחין הקיבה בתוך העור שלה ומולחין אותם יחד כאשר היו עושים גם ישראל קודם שבאו הרבנים יש לחוש דמליח הרי הוא כרותח ואסור להעמיד באותה קיבה ולא מיבעיא אם היא קיבת נבלה דאיכא משום נבלה ומשום בשר בחלב דעור הקיבה רך הוא וראוי לאכילה ובשר נקרא ואסור אלא אפי' עור קיבת שחיטה כי השחיטה שלהם אם אין ישראל עומד על גבן ובודק סכין ונותן להם אינה שחיטה כלל. ולא מיבעיא זו אלא אפילו בעור קיבת שחיטה שלנו אסור משום בשר בחלב אלא שיש חילוק ביניהם כי המעמיד בעור קיבת נבלה אסור הגבינה בכל שהוא משום דעור קיבת הנבלה מעמיד החלב וכל דבר המעמיד לא נתנו חכמים שיעור. אבל המעמיד בעור קיבת שחיטה אינו אוסר אלא בנותן טעם ואי ליכא קפילא ארמאה דטעים לה שיעורו בששים וטעמא דמלתא משום דאין הבשר מעמיד החלב אלא היוצא ממנו שהוא מה שבתוך הקיבה הבלוע בתוך העור ונמצא דאין איסורו אלא משום טעם הבשר היוצא מן העור. וליכא למימר בכל שהוא דכל אימת דלא יהיב טעמא לאו בשר בחלב הוא אלא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. וכן הסכים הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות איסורי מאכלות ולמדנו מדבריו דאי לאו טעמא דאוקומי קא מוקים הוה אזלינן בהו אחר נתינת טעם ואפי' לדעת המחמירים שאמרו דכל דבר של עכו"ם לא הלכו בו אחר נותן טעם כדי שלא יפרוצו בקראין לא שייך האי טעמא דאינם כעכו"ם לענין זה. הילכך אם הדבר ברור שמעמידין בקיבה ולא בעורה ואין מולחין הקיבה בעורה מותר לאכול מגבינתם ואם מעמידין בעור אפילו בשל שחיטתן אסורה בכל שהוא. ואם הדבר ספק נ"ל שהוא אסור כיון שאין נזהרין על אכילת בשר בחלב דלית להו אלא קרא כדכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו אינם מקפידים להעמיד בעור הקיבה ואסור בכל דהו:

ג **ולעניין** החלב שלהם הדבר ברור שהוא מותר אם הם אוכלים ממנו שהרי נזהרים הם בחלב בהמה טמאה. ואם אינם אוכלים ממנו נ"ל שיש לחוש לתערובת חלב

בהמה טמאה דלית להו ולפני עור לא תתן מכשול. ואם מולחין הקיבה בעורה אפילו העמיד בקיבה בעצמה אסור. ואם שהתה הקיבה בעורה עד שיבשה. הרמב"ם ז"ל התיר בתשובה להעמיד באותה קיבה אפילו לכתחלה. ויש מחמירין אפי' בכיוצא בזה. ומיהו לכתחלה יש לחוש כדברי המחמירים ובדיעבד יש לסמוך על הרמב"ם ז"ל. וכבר הארכתי בזה בתשובה אחרת ע"ש:

תשובה תקנג

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שהוחזק כפרן אם נוטל שכנגדו בלא שבועה או בשבועה:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים דרש"י ז"ל כתב בפ"ק דמציעא שכנגדו נשבע ונוטל וכן כתב רבינו סעדיה ז"ל בחיבור שטרות שלו. אבל הרז"ה והרשב"א ז"ל כתבו נוטל בלא שבועה ונתן טעם לדבר דלא דמיא לחשוד דעלמא דכשכנגדו אינו נוטל אלא בשבועה מן התקנה דהתם הוא דלא ריע טענתיה בהאי ממונא השתא אבל זה שהוחזק כפרן בממון זה ריע טענתיה ושכנגדו נוטל בלא שבועה:

ג **ולענין** הלכה מסתברא שלא יטול אלא בשבועה חדא דהוי פלוגתא וכיון שזה מוחזק מצי למימר כי הנך רבוותא ס"ל. ותו דכ"ש הוא השתא היכא דחשוד על השבועה והוחזק כפרן על לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא אמרת שכנגדו לא יטול אלא בשבועה הוחזק כפרן בדבורו לבד לכ"ש שלא יטול שכנגדו אלא בשבועה. וכי משום דריע טענתיה נפטור אידך משבועה. והלא החשוד על השבועה כל טענתיה ריעו דמאן דחשיד אשבועה חשיד אממונא ואפ"ה שכנגדו לא שקיל בלא שבועה. ואי משום דלא נשנה זה עם הנשבעין ונוטלין השנויין במשנתינו הא לא קשיא דאנן לא אמרינן שיתחייב שבועת המשנה אלא שבועת הסת דרבנן. והוי יודע דאפי' לדעת הרשב"א ז"ל יכול להחרים חרם סתם על כל מי שלוקח ממנו דבר שאינו חייב בו מתקנת הגאונים ז"ל:

ד **שוב** ראיתי שכתבו בשם הריא"ף ז"ל דהיכא דהוחזק כפרן אין על שכנגדו שבועה כלל לא דאורייתא ולא דרבנן ומה שנמצא לרבינו האיי שחייב שבועה אומר שטעות סופר הוא ע"כ וזה לא נמצא בהלכות כלל אלא בתשובות ולא ראו אותה הראשונים כגון הרשב"א והר"ן ונמוקי יוסף ז"ל מדלא אדכרו לה. ומ"מ אני מבטל דעתי מפני אותה תשובה. והוי יודע דלא הוחזק כפרן אלא א"כ כפר בפני ב"ד וז"ל הטור וי"א דהוי כמו חשוד על השבועה דשכנגדו נשבע ונוטל והריא"ף ז"ל העיד דרבינו האיי חזר מסברא זו ואמר שאין לו עליו אלא חרם סתם וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל ע"כ:

תשובה תקנד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן גירש את אשתו ותובעת כתובתה ואין בידה כתובה והוא מודה שהיה כתוב בכתובתה כאשר היא אומרת אבל טוען פרעתי אם הוא נאמן או לא ואת"ל שהוא נאמן ונשבע ופטרוהו ב"ד ואח"כ נמצאת הכתובה יוצאת מתחת ידה אם גובה או לא:

ב **תשובה** קי"ל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הילכך לגבי מנה מאתים ומזון האשה והבנות שהם מתנאי ב"ד אינו יכול לטעון פרעתי אבל לגבי תוספת דהוי כמלוה בעלמא נאמן לומר פרעתי כיון שאין בידה שטר כתובה. וא"ת הא תינח אי לא כתב לה כתובה שגובה מתנאי ב"ד אבל היכא דכתב לה כתובה ואין בידה כתובתה ליהוי נאמן לומר פרעתי לא קשיא דגרסינן בשנים אוחזין שבתאי בריה דר' מרינוס כתב לה לכלתיה איצטלא דמילתא בכתובתה וקבלה עליה אירכס כתובתה אמר להו לא היו דברים מעולם אתו סהדי ואמרי אין כתב לה לסוף אמר להו פרעתי אתא לקמיה דר' חייא אמר ליה הוחזקת כפרן לאותה איצטלא וטעמא דהוחזק הא לא הוחזק כפרן נאמן ואמאי הא א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ותירצו ז"ל דהנ"מ מנה מאתים ושאר תנאי ב"ד אבל האי איצטלא בתוספת כתב לה ומשום הכי אי לאו דהוחזק כפרן היה נאמן והא הכא דכתב לה כתובה ואפ"ה אמנה או מאתים [לא] היה נאמן ואם נשבע ואח"כ נמצאת הכתובה יוצאת מתחת ידה אין מקום לשאלה דפשיטא דנשבעת האשה שלא נפרעת וגובה כתובה שהרי הדבר ברור שלא קנה המעות בשבועה למה"ד לאומר לחבירו מנה הלויתיך ואמר לא הלויתני ונשבע ואחר כך מצא עדים שמוציאין ממנו המנה ונפסל לשבועה ונהי דבנ"ד לא מיפסיל דאיפשר דקושטא קאמר דפרע ואין עדים מכחישין אותו אבל לענין לשלם הדבר ברור שחייב לשלם דמצי למימר שטרך בידי מאי בעי הכי משמע פשטא דסוגיא דשנים אוחזין וגם המשנה דתנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה וסתמא בין במקום שאין כותבין כתובה בין במקום שכותבין וכך הם דברי התוספות אבל הריא"ף והרמב"ם ז"ל פסקו דבמקום שכותבין כתובה אם לא הוציאה כתובה אינה גובה והבעל נשבע היסת שפרע ונפטר ואע"ג דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום שאני הכא דריע טענתה כיון שאין כתובתה בידה ומתני' אירי במקום שאין כותבין כתובה כדאוקמה שמואל. וא"ת הא קי"ל כר' יוחנן במקום שמואל ור' יוחנן מוקי למתניתין בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין כדמשמע פשטא דסוגיין דאמר אביי עלה מאי מרגניתא דילמא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן דגט היינו כתובה אבל במקום שכותבין כתובה אי נקיטא כתובה גביא אי לא לא גביא והדר

ביה אביי מגופה דמתני' ומודה דאיירי מתני' בכל גוונא בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין וא"כ היכי פסקו הני רבוותא כשמואל ודלא כר' יוחנן וליכא למימר דטעמא הוו משום דמצי אמר לה לא אפרע עד שתחזירי לי שטר הכתובה דהא קי"ל כותבין שובר וליכא למימר דטעמא דכותבין שובר הוא משום דאמר רבא עבד לוה לאיש מלוה ולא אמרינן הכי בשטר כתובה דלא עשה עמו טובה שהלוהו שהרי לא הלותה לו כלום משום דאמרינן בכתובות ש"מ כותבין שובר מכלל דמ"ד כותבין שובר אפילו בכתובה אמרה וא"כ הדרא קושיין לדוכתא תירצו הראשונים נ"ע בשם הרמב"ן ז"ל דר' יוחנן נמי ס"ל דמתניתין במקום שאין כותבין כתובה דוקא הא במקום שכותבין כתובה דריע טענתה שהדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו הכתובה והורע כח מעשה [ב"ד] אלא דאביי הוה ס"ל דמתניתין אפי' במקום שכותבין כתובה דאי במקום שאין כותבין דוקא מאי ראיה מייתינן מינה אפי' ר' יוחנן מודה דלאו משום כח ב"ד יפה הוא אלא משום דגט היינו כתובה אבל לסוף הדר ביה מגופה דמתני' דגט לאו היינו כתובה הילכך אפי' אם אתה אומר דמתניתין במקום שאין כותבין משום טוען אחר מעשה ב"ד הוא דאי לאו הכי הוה לן להימוניה דהא לא ריע טענתיה דכל מאן דגבי לאו בבי דינא גבי ומעתה אין הדבר בהכרח לומר דר' יוחנן מוקי למתני' אפי' במקום שכותבין אלא דוקא במקום שאין כותבין וכיון דאשכחן לשמואל דמוקי למתני' במקום שאין כותבין ור' יוחנן לא פליג עליה ואביי דהוא בתרא נמי מוקים למתניתין במקום שאין כותבין כר' יוחנן קי"ל כשמואל אע"ג דרב פליג עליה כך העלו הראשונים ז"ל ואיברא דסוגיא דשמעתא קשיא טובא לפי שטה זו דמשמע בכולה סוגיא דאביי ס"ל דמתני' בין במקום שאין כותבין בין במקום שכותבין וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דאית לן למפסק כאביי דבתרא הוא. ומתוך כך אני אומר אחר בקשת המחילה מרבותי לקיים שיטת הגאונים והריא"ף והרמב"ם ז"ל דלעולם אביי ס"ל דמתני' אפי' במקום שכותבין אבל אנן לא פסקינן כוותיה בהא משום דאשנויי דחיקי לא סמכינן דפריך בגמרא וכי תימא אמרינן ליה איבעי לך למקרעיה ומכתב אגביה גיטא דנן דקרענוהו לא משום דגיטא פסולה הוא אלא כי היכי דלא לגבי ביה זמנא אחריתי ומשני אטו כל דמגבי בי דינא מגבי והאי שינוי לאו דסמכא דהא רבא פליג עליה וס"ל דקרעינן לגיטא וכתבינן אגביה וכו' משום דס"ל דכל מאן דמגבי בבי דינא קא מגבי הילכך נתבטלה חזרתו של אביי דחזר מגופא דמתניתין ולעולם מתניתין בשאין כותבין כתובה וגט היינו כתובה וכיון דתקינו רבנן למגבי ביה כמאן דכתיב ביה דמי ואי פרעיה איבעי ליה למקרעיה ואי אמרה בעינא לאנסובי ביה אמרינן ליה איבעי לך למקרעיה ולמכתב אגביה גיטא דנן דקרענוהי לאו משום דגיטא פסולה הוה אלא

כי היכי דלא תיגבי ביה זמנא אחריתי וכיון דלא עביד הכי ריע טענתיה ואינו נאמן משום דהוי טוען על מעשה ב"ד ולא אמר כלום דגט מעשה ב"ד הוא והיינו מרגניתא דר' יוחנן דאמר כל הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ואתה המעיין הסתכל היטב בסוגיא ותראה כי מקום הניחו לי הראשונים ז"ל הילכך נקיטינן לפי שטה זו דהוציאה גט ואין עמה כתובה גובה מנה מאתים דתנאי ב"ד הוא והוא שהוציאה הגט ממש אבל בעידי הגט לא גביא דאיתרע ליה מעשה ב"ד כדכתיבנא ודוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין כי האידנא שכל מקום כותבין אינה גובה אפילו מנה או מאתים אלא בשיש כתובה בידה אבל אם אין כתובה בידה לא דאיתרע ליה מעשה ב"ד והדבר מוכיח דפרעה והחזיר לה כתובה וכך אנו נוהגין שלא להגבות לאשה אפי' מנה או מאתים אלא א"כ כתובה בידה ואם מת טענינן ליורשים. והתוספת לכ"ע הוי כמלוה בעדים אם אין בידה שטר כתובה אפי' במקום שאין כותבין דאין זה תנאי ב"ד וכדכתיבנא לעיל ואע"ג דיש דברים שהתוספת הוא ככתובה לענין זה אינו ככתובה כדמשמע הך עובדא דאיצטלא וטעמא דמלתא דעבוד רבנן תנאי ב"ד שוה לכל הבתולות מאתים ולכל האלמנות מנה אבל תוספת דאחד כותב הרבה ואחד כותב מעט ויש מי שאינו כותב כלל אין זה מתנאי ב"ד וברור הוא. ונ"ל לפי שיטת הגאונים ז"ל דהך עובדא דאיצטלא הודה בעיקר הכתובה דהיינו מנה ומאתים ולא אמר פרעתי אלא על האיצטלא לבד אבל אם היה טוען פרעתי הכל היה נאמן היכא דלא הוחזק כפרן אם לא תאמר דהך עובדא הוה באתרא דלא כתבי כתובה דהיא נאמן על התוספת ולא על מנה ומאתים ודוחק הוא דפשטה משמע דבמקום שכותבין הוא מדכתבו לה כתובה הנל"ד כתבתי:

תשובה תקנה

א **שאלת** אם כותבין שטר מתנת בריא לנותן אע"פ שאין מקבל המתנה עמו:

ב **תשובה** אי בשטר שיש בו קנין ואליבא דמ"ד שזכה במתנה משעת הקנין הדבר ברור שכותבין דליכא למיחש למידי אבל במתנה דלית בה קנין א"נ אית בה קנין ולא זכי עד דמטי שטרא לידיה יש מקום לשאלה דאיכא למיחש שמא כתבה לראובן ולא נתן לו את השטר והדר כתבה לשמעון ונתן לו את השטר ועתה חוזר בו משמעון ונותן השטר לראובן דקדים ונמצא מוציא ראובן המתנה מיד שמעון שלא כדין. אלא שיש לומר דהוי מלתא דלא שכיחא ולא חיישינן לה שיתן לראובן ויחזור מראובן ויתן לשמעון ויחזור משמעון ויתן לראובן הראשון במתנה אחת הוי מלתא דלא שכיחא ולית להו לספרי למיחש וכותבין אעפ"י שאין מקבל המתנה עמו ואע"ג דבתלמודא חיישינן להאי חששא

הנ"מ היכא דנפל ואיתרע חיישינן להאי חששא אע"ג דלא שכיח כולי האי אבל היכא דלא נפל לא חיישינן לה דמלתא דלא שכיחא הוא:

תשובה תקנו

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשנים שלוו בשטר אחד דקי"ל נעשו ערבים זה לזה כאשר כתב הריא"ף ושאר הפוסקים ז"ל אם הם כערבים קבלנים דרצה מזה גובה רצה מזה גובה או דילמא כערב דעלמא דאם לא מצא למלוה נכסים גובה מן הערב:

ב **תשובה** מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב בשני ערבים שנפרע מאיזה מהם שירצה משמע דה"ה בשנים שלוו דנפרע מאיזה מהם שירצה. אבל בתוספתא משמע איפכא דתניא בבבא בתרא המלוה את חבירו ע"י שני ערבים לא יפרע מא' מהם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה נפרע ממי שירצה. ומשמע דה"ק לא יפרע מאחד מהם תחלה אלא כשהוא בא לגבות מהם יפרע מזה מחצה ומזה מחצה. אין לו גובה מן השני. ונ"ל דהכי מפרש לה הרב ז"ל לא יפרע מהם תחלה אלא מן הלוה עצמו ואם לא ימצא לו נכסים גובה מן הערבים דסד"א כיון שלא הלוהו אלא ע"י ב' ערבים לא סמך על הלוה כלל וגובה מהם תחלה קמ"ל דאינו גובה מהם תחלה אלא א"כ התנה שיתפרע ממי שירצה. אבל הערבים בעצמם גובה מאיזה מהם שירצה. וטעמא שכל אחד מהם נעשה ערב על הכל הילכך גובה הכל מאיזה מהם שירצה. וכן שנים שלוו בשטר אחד הוי כאלו כל אחד לוה הכל וגובה מכל שירצה הכל דהוי כאלו נעשה כל אחד ערב קבלן לחבירו. והכי אמרינן בירושלמי פ' שבועת הפקדון א"ר יוסי הדא אמרה שנים שלוו מן האחד אע"ג דלא כתבו אחראין וערבאין זה לזה וכתבה הריא"ף ז"ל שם בהלכות אלמא כל אחד מהם חייב על הכל:

ג **כללא** דמלתא דהך דשני ערבים דמיא לשנים שלוו בשטר אחד ולמ"ד בהך דשני ערבים גובה מאיזה מהם שירצה בהך דשנים שלוו נמי וכיון דאשכחנא דמאריה דאתרא פסק כשנים ערבים דגובה מאיזה מהם שירצה הך דשנים שלוו נמי גובה מאיזה מהם שירצה תחלה דמאי שנא. והרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו דשנים שלוו בשטר אחד מדין ערב נגעו בה ואם אין לזה נכסים יגבה מן השני אבל בזמן שיש לו נכסים לא יגבה מן הערב תחלה וגובה מכל אחד החצי המוטל עליו וכן הורו מקצת המורים ודברי הרמב"ם ז"ל נראין כן עכ"ל וכיון דגברא רבא מסהיד עליה סמכינן עלה. ומשמע דיש חילוק בין שני ערבים לשנים שלוו בשטר אחד והטעם צל"ע. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקנז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שמתה אשתו והניחה בן ונתפשרו אבי האשה וראובן שיקח מהם הבן נ' פרחים ויהיו מונחים ביד אבי האשה עד שיהיה הבן בר מצוה וכתבו שטר על זה וזה נסחו. עוד הודה פלוני שיש בידו נ' פרחים שיפרעם מכאן ועד שיהיה הבן בר מצוה ועתה מת הבן וראובן יורש את בנו ותובע המעות כיון שמת הבן שוב לא יגיע לכלל מצוה. ואבי האשה טוען נהי שאתה יורש אבל איני חייב לפרוע עד זמן שהיה ראוי הבן להיות בר מצוה אם היה קיים:

ב **תשובה** אם המעות הושמו ביד אבי האשה לתועלת היתום בתורת עיסקא או אפילו בתורת פקדון כדי שלא יאכלם ראובן אבי הבן הדבר ברור שאין אבי האשה יכול לעכב המעות דכיון שמת הבן אביו זוכה בשלו דאי לא תימא הכי נמצא זה עושה סחורה בפרתו של חבירו. ואם הפשרה נעשית לתועלת אבי האשה כגון שהיה ערעור בעזבון וכיוצא בזה ונתפשרו שיהיו המעות הללו ביד אבי האשה ויאכל פירותיהן עד שיהיה הבן בר מצוה ויקח את שלו. הדבר ברור שלא היה התנאי אלא עד הזמן הנזכר בשטר ואפילו מת בתוך הזמן לא נתרצה אבי האשה בפשרה זו אלא ע"מ שיעמדו המעות בידו עד הזמן הנזכר וכן משמע מתוך דברי השטר שהיה בתורת פשרה. ואפילו אם הדבר ספק אם הוה לתועלת הקטן או לתועלת אבי אמו יד בעל השטר על התחתונה. א"נ אפילו שנאמר שהבנת לשון השטר משמע בתרי אנפי או שנסתפק הדיין בדין יד בעל השטר על התחתונה ויהיו המעות ביד אבי האשה עד זמן שהיה ראוי להיות הבן בר מצוה אם היה חי. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקנח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שקנה קרקע משמעון ומכרה ללוי אם יכול בעל המצר לסלק את לוי:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה דאין יכול לסלקו דהא טעמא הוי משום ועשית הישר והטוב וכן גבי שומא קי"ל שומא הדרא לעולם משום ועשית הישר והטוב וגבי שומא קי"ל זבנא אורתא יהבא במתנה לא הדרא וכיון דמחד טעמא נינהו משמע דחד דינא אית להו. אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דאע"ג דחד טעמא לתרווייהו אין הדין שוה דהא לא עדיף מגברא דאתי מחמתיה דהא קמא נמי אדעתא דארעא נחת ואפילו הכי מסלקינן ליה לוי נמי דאתי מחמתיה מסלקינן ליה. ובשומא לאו הכי הוא אלא יפה כח שני מכח ראשון דקמא לא נחית אדעתא דארעא דהא זוזי אית ליה גביה אבל בתרא נחית

אדעתא דארעא ומשום הכי עדיף מגברא דאתי מחמתיה וכדאיתא בגמרא בהדיא וכן כתבו בשם הראב"ד ז"ל. וכן לענין אחר אין הדינין שוין דהא לדעת ר"ת ז"ל דלא אמרינן דינא דבר מצרא בבתים מודה הוא בשומא דאע"ג דשומת מטלטלין לא הדרא שומת בתים הדרא והכי משמע מהך עובדא דכיפי דפרק המפקיד דאגביה רב נחמן לאפדניה ופרש"י ז"ל טרקלין. ואמרינן עלה למימרא דסבר רב נחמן שומא הדרא משמע דשומת בתים הדרא ושומא הדרא ליורש. וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק כ"ב מהלכות מלוה ולוה. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקנט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שאמר לשמעון לוה לי מעות על זה המשכון והלך ולוה לו מלוי אח"כ כפר לו במשכון אי הוי פשיעה לפי שלא משכון לו בעדים או לא:

ב **תשובה** לא ביארת אם אמר לו לך ולוה לי מעות מפלוני או שאמר לו סתם לוה לי מעות ולפיכך אם אמר לו לוה לי סתם כתב הריא"ף ז"ל בתשובה דאפילו אמר משכנתיה אצל פלוני וכפר בו פשיעותא הוי וחייב שהיה לו למשכנם בפני עדים ולא דמי להא דאמרינן בריש פ"ק דמציעא דלא אמרת לי בסהדי הב ליה דלגבי פרעון שהוא אומר שיפרע פלוני בשבילו הוא דאיכא למימר את האמנתיה דאיפשר שהוא מאמין בו אבל במי שאומר לוה לי על משכון זה סתם ליכא למימר שהוא האמין כל בני העולם אלא ה"ק ליה לוה עליו במקום שאוכל לפדותו כל שעה שארצה וכשהניחו בלא עדים פשע. נמצא לפי שטה זו שאם אמר לו לוה מפלוני לא הוי פשיעה ואם אמר לו לוה סתם הוי פשיעה כיון דלא משכן אצלו בעדים. וא"ת כיון שיכול לטעון מי שהמשכון אצלו נאנסו ופטור א"כ לא הוי פשיעה אעפ"י שהפקיד אצלו בלא עדים. ומתוך קושיא זו העלה הר"ן ז"ל שאינו סומך להוציא ממון בטענה זו ובשלמא אם היה מתברר אצלו דאמרה הריא"ף ז"ל היינו צריכין לקבל דבריו אבל כתב שהוא מסופק אם אמרה הרב ז"ל דלאו שמיה חתים עלה ע"כ. ואני אומר שאין לנו להסתפק אי חתים עלה או לא דאלת"ה לא הנחת מקום לסמוך על שום תשובה מתשובות הגאונים ז"ל דהא לא חתים שמיהו עלה. אלא כך הם עיקרן של דברים כל תשובה שאינה חולקת בהדיא על התלמוד נסמוך עלה אע"ג דלא חתים שמיה עלה. וכל תשובה שהיא חולקת על התלמוד או על אחד מהכללים המסורים בידינו לא סמכינן עלה. ובנ"ד אינה חולקת דאדרבה סוגיא דתלמודא דריש פרק המפקיד משמע הכי דאמרינן כל לא ידענא פשיעותא היא וה"ה אם אמר ידענא אלא שכפר בו דלא ה"ל למשכוני אלא בסהדי וטעמא דמלתא דכיון

דאם כפר אע"ג דחייב שבועת הסת מ"מ אם אמר איני נשבע לא נחתינן לנכסיה ומשום הכי פשיעותא. אבל אמר נאנסו מחייב שבועה דאורייתא ואם לא רצה לישבע נחתינן לנכסיה הילכך אע"ג דמצי למיטען נאנסו אם משכן לו בלא סהדי וכפר פשיעותא הוא וחייב לשלם ובזה נתקיימו דברי הגאון והוי כאלו הוא בעצמו חתים עלה ועיין על זה החלוק שיש בין שבועה דאורייתא ובין שבועה דרבנן לפי שנעלם מזולתינו וכתב דחומר השבועה חדא היא ואינו מחוור אצלי דנהי דחומר השבועה חדא היא מ"מ מצי למימר איני רוצה לישבע ולא נחתינן לנכסיה מה שאין כן בשבועה דאורייתא הילכך פושע הוי וחייב לשלם. ואם אמר לו לוה מפלוני או שהיה רגיל ללות ממנו והלך זה ולוה על המשכון ושוב כפר בו הרי השליח פטור דליכא פשיעותא:

תשובה תקס

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באלמנה שהוציאה כתובה וכתוב בה סכום מיידים ממטבע היוצא בזמן הזה ובאותו זמן היו המיידים יותר טובים במשקל ובכסף מאותם שהם יוצאים עתה וכולם שמם מיידים אם חייבים היתומים לשלם לה עתה מה ששוים המיידים של אותו זמן או דילמא משלמין לה מיידים של הזמן הזה ותו לא:

ב **תשובה** הדבר ברור אצלי שאינם חייבין לשלם אלא מיידים של זמן זה כפי סכום מנין הכתוב בכתובה ותו לא דקולי כתובה שנו כאן דתנן הנושא אשה בארץ ישראל ובא לגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא אעפ"י שהם קלים ופחותים ממעות א"י דמקולי כתובה שנו כאן והכי פסקו רוב הפוסקים אשר אנו רגילים לסמוך עליהם. וק"ו הדברים השתא ומה התם דאיכא שנו במקומות וגם המטבע משונה משום דכתב לה מעות סתם מגבינן לה הפחות שבהם כ"ש בנ"ד ששם המטבע אחד הוא ובמקום אחד וממלך אחד שאין מגבין לה אלא מה שיוצא בזמן גביית הכתובה וכן המנהג ולא ראינו מי שפקפק בזה. אבל מה שיש להסתפק אם היו שם נכסי צ"ב שנאבדו ובלו שהרי היא כבעלת חוב ולא אמרינן בהו מקולי כתובה גובה אותם כפי זמן כתיבת הכתובה או כפי הזמן היוצא וכן לענין המלוה את חבירו מיידים ממטבע אותו זמן ובא לפורעו עתה שהוא פחות ממה שהלוהו. וגם אני אומר שאינו פורע לו אלא מיידים היוצאים בזמן הזה כיון שהשם א' והמקום א' דבשלמא אם הלוה במקום א' ובא לפורעו במקום אחר צריך לפרוע מעות המקום שהלוהו דדוקא בכתובה דהיינו מנה מאתים ותוספת אמרינן מקולי כתובה שנו כאן אבל בנכסי צ"ב או בשאר בעלי חובות לא אמרינן הקלו אבל כיון שמעות זה המקום הלוהו ומעות זה המקום פורע לו שפיר דמי. וא"ת כיון שכתב לו

מיידים הנוהגין בזמן הזה הוי כאלו פירש לו מטבע ידוע ואפילו בכתובה פורע לה מאותו המטבע שפירש וכן הסכימו הפוסקים ז"ל. לא קשיא דלא כתב לה הכי אלא לאפוקי מיידים אחרים שהיו פחותים מאלה טובא. א"נ שאם יבטלו את אלו שיתן לה מהם אבל לא בא למעט שאם יפחתו מאלו דבר מעט כיון דהני והני מסגא סאגו ואלו ואלו מיידים שמם הרי הם כמו הראשונים. ואפילו תימא דמשמע הכי ומשמע הכי יד בעל השטר על התחתונה והמוציא מחבירו עליו הראיה. והוי יודע שאין הדברים אמורים אלא בזמן שלא הוקרו הפירות מחמת חסרון המטבע אבל אם הוקרו הפירות מחמת חסרון המטבע פורע לב"ח או לנצ"ב של האשה המטבע הראשון אבל כתובה לעולם כדהשתא פורע. תדע דיהיב לה ממעות קפוטקיא ולא מפלגינן אם הפירות בקפוטקיא ביוקר או בזול אלא בכל גוונא אמרינן קולי כתובה שנו כאן. וא"ת שהרמב"ם ז"ל פרק ד' מהלכות מלוה ולוה השוה בין כתובה למלוה לענין זה וז"ל המלוה את חבירו על המטבע וכן הכותב לאשתו בכתובתה מטבע ידוע ופירש משקלו והוסיפו על משקלו אם הוזלו הפירות וכו' וה"ה למלוה על המטבע ופחתו ממנו ויש לומר שלא השוה אותם הרב ז"ל אלא היכא דפירש משקלו דכיון דפירש משקלו הוו כאילו פירש מטבע ידוע ובא לפרוע לה מטבע אחר ובכה"ג לא אמרינן קולי כתובה שנו כאן אבל היכא דלא פירש משקלו כנ"ד ופחתו ממנו והוקרו הפירות מפני הפחת או שלא הוקרו הפירות אלא שפחתו חמישיתו בזה מודה הרב ז"ל שיש חילוק בין מלוה לכתובה דבכתובה דאיכא טעמא דקולי כתובה יהיב לה כדהשתא ובמלוה או בנכסי צ"ב דליכא טעמא דקולא כיון דהוקרו הפירות או שפחתו חמישיתו נותן לו כדמעיקרא והכי משמע לי דעת הטור שכתב זה הדין ביורה דעה סימן קס"ה במלוה לבד ולא הזכיר כתובת אשה. ובאבן העזר סימן ק' כתב דין האשה ולא כתב אם הוקרו הפירות או הוזלו משמע דכל גוונא שנינו קולי כתובה:

ג **כללא** דמלתא שאם פירש לו משקל המטבע ב"ח וכתובה שוין בה ונותן לו כפי מה שכתוב בשטר אם פחתו או הוסיפו. ואם לא פירש משקל וכתב מיידים סתם ב"ח וכתובה שוין ונותן לו מיידים היוצאים עתה בזמן הזה שהוא מיידים כתב ומיידים לוקח. ואם לא פירש המשקל אבל נתן ממטבע היוצא בזמן הזה כנ"ד מסתברא לי שיש חילוק בין כתובה לב"ח דמנה ומאתים ותוספת פורע כדהשתא ונכסי צ"ב או מלוה פורע כדמעיקרא. ואם לא הוזלו או הוקרו הפירות ולא פחתו או הוסיפו חמישית בין ב"ח ובין כתובה פורע כדהשתא. והוי יודע שאם אלו המיידים אשר כתובים בכתובה או בשטר יש להם משקל ידוע הוי כאלו פירש לו המשקל וכן כתב הריא"ף ז"ל פרק הגוזל עצים וז"ל וה"נ במקום שנושאים ונותנים בכספים של משקל ופחתו מן הכסף שבהן או שהוסיפו

עליו הכל ענין אחד הוא ע"כ. ומשמע דבין בכתובה ובין במלוה פורע כדמעיקרא שהרי הרמב"ם ז"ל השוה אותם. אבל לא ראינו מעולם מי שגבה לכתובה מהמעות הראשונים שהיו טובים מאלה. ואיפשר שסמכו להם על שבזמן המלכים הראשונים היה משקל המיידים חצי דרהם כסף צרוף ולכן קראו אותו נוץ שפירושו חצי דהיינו חצי דרהם אבל המלכים הבאים אחריהם פחתו מן המשקל וגם נתנו בו נחושת ונמצא שאין להם משקל ידוע ולא שיעור כסף ידוע וגם המזייפים קוצצים ממנו מעט ועדיין שמו עליו ויוצאין בהוצאה ומשום האי טעמא מסתברא לי שאין המיידים משקל כסף ידוע. וקרוב אצלי כי מטעם זה כתב הרמב"ם ז"ל ופירש משקלן ולא סגי בשכתב לו מטבע פלוני משום דאפי' במטבע אחד ידוע אין המשקל בהם שוה. וכיון שכן יפה נהגו להגבות כתובה מאותם שיוצאים בזמן הזה אעפ"י שהם פחותים מאותם שהיו בזמן שנכתבה הכתובה וכן הדין לענין מלוה אם לא כתב לו ממטבע היוצא בזמן הזה דלהכי טרח וכתב ליה הכי כי היכי דליתיב ליה מהני ולגבי מנה ומאתים ותוספת אפי' דכתב ליה הכי מסתברא דלא גביא אלא כדהשתא ואם הוסיפו על המטבע יהיב לה כדמעיקרא דמקולי כתובה שנו כאן וכן המנהג. עוד יש טעם לקיים המנהג שהרי לא הוקרו הפירות מפני שפחתו המטבע וגם לא פחתו החמישית שהרי מיידים מאותו הזמן אין שוין עשרה של עכשיו. עוד יש טעם אחר משום דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר שיהיה זה המטבע כמו הראשון תדע שהרי לא הוסיפו במסים וארנוניות ולא במסים המוטלים על הקרקעות בשכירות הבתים מפני פחת המטבע ולפי טעם זה אפילו פחתו יותר מחומש ואפילו במלוה ומ"מ מנקט מלתא מציעתא עדיף טפי דבמלוה ונכסי צ"ב כדמעיקרא ומנה ומאתים ותוספת כדהשתא:

תשובה תקסא

א **שאלת** בכל מקום שאמרו אין מחזירין אותו אם סיים הברכה ועדיין לא התחיל הברכה של אחריה אם חוזר או לא:

ב **תשובה** נמצא כתוב בשיבולי הלקט לאו דוקא אם גמר תפלתו אלא אפי' אם נזכר בתוך תפלתו אינו חוזר ואפי' לא התחיל בברכה של אחריה אלא סיים ברכת העבודה ולא אמר יעלה ויבא או סיים ההודאה ולא אמר על הנסים ועדיין לא פתח בשים שלום אינו חוזר דכיון דאין מחזירין אותו סברא הוא שהיא לבטלה ע"כ. ולפי דעתי לא אמרו אלא בזמן שחוזר ואומר הברכה שאז הוי ברכה לבטלה כיון דמדינא אין מחזירין אותו אבל אם אומר על הנסים או יעלה ויבוא בין ברכה לברכה אין כאן ברכה לבטלה והפסקה נמי לא הוי שהרי מעין הברכה הוא לפיכך אומרה בין הברכות וכן ראוי לנהוג. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקסב

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באורחין שהיו סמוכין אצל ב"ה והביא העכו"ם דבר בשביל בעל הבית אם הוא אסור גם לאורחין:

ב **תשובה** כיון שהם סמוכין עליו באותו שבת או באותו י"ט כל מה שאסור לבעל הבית אסור לאורחין שהרי הם כבני ביתו לאותו שבת וכמו שאסור לכל בני הבית אע"פ שלא הובאו אלא בשביל ב"ה אסור גם לאורחים. וטעמא דמלתא נ"ל שאסרו חז"ל שלא יהנה ממה שנעשה בשבילו בשבת כדי שלא יבא לומר לעכו"ם לעשו' נמצא שאם יהנו בני ביתו או אורחיו כאלו נהנה הוא ולכן אסור ומיהו אם אין האורחין קבועים אצלו אלא שזימן אותם במקרה נהי שלא יאכלו אצלו ממה שהביא העכו"ם אבל בביתם מותר דהביא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. ולענין דבר שיש לו מתירין דקי"ל דאפי' באלף לא בטיל דוקא כשהוא בעין אבל טעמן בטל הוא בששים כשאר איסורין:

תשובה תקסג

א **שאלת** ממני אם קני הסוכר נוהג בהם תרומה ומעשר או לא:

ב **תשובה** משום דרוש וקבל שכר אני כותב לפי שלא ראיתי קני הסוכר גדלים בארץ ישראל כלל. ואי מפני חוצה לארץ הדבר ברור שאין תרומה ומעשרות נוהג בחוצה לארץ וראיתי לבעל כפתור ופרח שכתב שנוהג בהם וצריך לתקן הקנים ואם לא תיקן הקנים מתקן הדבש או הסוכר ואם תיקן הקנים אין צריך לתקן את הדבש ולא את הסוכר ולמדה מהא דתנן דבש תמרים ר' אליעזר מחייב במעשרות א"ר נתן מודה ר' אליעזר שפטור מן המעשרות אבל אומר היה רבי אליעזר שלא יאכל מן הדבש עד שיתקן התמרים מודה רבי אליעזר שאם תיקן את התמרים דובשן מותרת וממנה למד לקני הסוכר. והא ודאי תליא בפלוגתא כי לדעת מקצת הגאונים ז"ל שאמרו מברך עליהם בורא פרי האדמה או לדעת האומרים שמברך עליהם ב"פ העץ משמע שנוהג בהם תרומה ומעשר בין אם הוא פרי עץ או פרי האדמה אבל לדעת הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ח מהלכות ברכות ואני אומר שאין זו פרי ואין מברכין עליו אלא שהכל ע"כ. וכן אני אומר לענין תרומה ומעשר שאין זו פרי לא של עץ ולא של אדמה שלא נקרא פרי אלא הגדל מן העץ או מן הירק אבל זה אינו אלא מים היוצאין מן העץ ולא נקרא זה פרי ומכאן למדתי שאפילו תימא שהוא עץ שאין זורעין אותו בכל שנה אין נוהג בו ערלה דוערלתם ערלתו את פריו אמר רחמנא ולא המים היוצאים מעצו ואין זה דומה לדבש התמרים שזה יוצא מפרי בעצמו שמתמעך ונעשה דבש אבל הסוכר הוא מים מן העץ בעצמו ומבשלין אותו עד שנקרש

הילכך אין זה פרי ואין נוהגין בו לא תרומה ומעשר ולא ערלה. ואי לאו דמספינא הוה אמינא דאפילו הגאונים מודים דלא נהיג בו תרומה ומעשר דע"כ לא אמרו אלא לענין ברכה דמר סבר עץ הוא כיון שאין זורעין אותו בכל שנה ומר סבר ירק הוא דאמרינן בפרק בכל מערבין הקנים והקידין והאובנים מין ירק הם וכיון שהם גידולי קרקע אין מברכין עליו שהכל אבל לענין תרומה ומעשר כיון שעקרו מים של עץ ולא פרי אין נוהג בו ואפילו דהוי פלוגתא אם יש לפסוק כדעת הרמב"ם ז"ל שהרי אין אסורין מן התורה דאין תרומה ומעשרות מן התורה אלא בז' המינין אבל שאר הפירות תרומתן תרומה מדרבנן אפילו בארץ ישראל ואפילו בז' המינין עתה בזמן הזה נוהג אלא מדרבנן דביאת כולכם בעינן וכיון דז' המינין השתא מדרבנן דיינו שנאסור כל שאר המינין דדמו להנך ז' שהם פרי אבל קני הסוכר שאינם אלא מים היוצאים מהם ע"י מציצה או ע"י כתישה אינם פרי לענין זה. ולפי דעתי גם לענין נדרים הנודר מפרי עץ ומפרי האדמה מותר לאכול הסוכר שאין זה פרי וכ"ש הוא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואין קורין לקני הסוכר לא פרי עץ ולא פרי אדמה:

תשובה תקסד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שנתן לשמעון מעות לקנות סחורה להוליך אותה למקום היוקר בתורת עסקא כתיקון רז"ל וקנה שמעון את הסחורה והוליך אותה ומת בדרך והיה עמו יהודה והוליך את הסחורה ומכרה ויש בה ריוח וטוען ראובן כיון שמת שמעון בטלה השותפות וכל הריוח שלי שאין הריוח מחמת הקנייה אלא מחמת המכירה שהוליך למקום היוקר ויתומי שמעון אומרים אנו נכנסנו במקום אבינו ויש לנו פלגא ברווחא כיון דקי"ל סתם עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואי משום דאבינו לא טרח במכירת העסקא הרי יהודה טרח במקומו ומחלקינו יקח יהודה שכר טרחו יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** הדין עם יורשי שמעון ונוטלין פלגו בריוח או כפי תנאי השטר תדע דאם נאבדה העסקא או הפסידה היה גובה ראובן מחצה כדאמרינן שטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה דמלוה וכיון שהמעות אצלם מלוה הריוח שלהם הוא והא דקי"ל דאחד מן המתעסקים שמת בטלה השותפות היינו שאם עדיין לא קנו הסחורה היה יכול ראובן לומר איני רוצה שתהיה העסקא שלי אצל היורשים אבל כיון שנקנית הסחורה הרי שלהם חציה וחצי המעות עליהם מלוה וכ"ש בנ"ד שכבר הלכה הסחורה בדרך אעפ"י שלא מכרה שמעון מה בכך הילכך כיון שאם אבד העסקא היו יורשי ראובן

חייבין לשלם פלגא דמלוה ראוי שיטלו הריוח המגיע לחלק אביהם. וכ"ת מנא לן דאם נאבדה העסקא אחר מות אביהם היו חייבין לפרוע פלגא דמלוה דילמא מצו למימר כיון שמת אבינו נסתלקה העסקא וחזר להיות הכל ברשות בעל המעות והא דאמרינן שטר כיס היוצא על היתומים דנשבע וגובה מהם מחצה היינו כשנאבדה העיסקא בחי אביהם אבל אם נאבדה אחר מות אביהם אינם חייבין לשלם וכיון שכן גם בריוח לא יטלו כלום דהכל הוא פקדון ולבעל המעות הוי. הא ליתא דסתמא אמרינן שטר כיס היוצא על היתומים ולא מפליגנן בין אם נאבדה העיסקא בחיי אביהם או אחר מותו. ואע"ג דכתב הריא"ף ז"ל פרק המקבל וז"ל הילכך אי איכא סהדי דהני מטלטלי וכו' ואי איכא בה רווחא בההיא שעתא דמית לוה שקלי מיניה יורשין או ב"ח מנתא דהוי שקיל מיתנא וכו' משמע מהכא דדוקא רווחא דההיא שעתא שקיל אבל רווחא דאתי בתר דמית לא שקיל. הא לא קשיא דהתם איירי בדלא קביע זמנא למכירת העיסקא אבל היכא דקביע זמנא שקיל רווחא אפילו בתר דמית ונ"ד כיון שהעיסקא היתה להוליכה למקום פלוני אין יכול לחלוק עד שיגיע למקום ההוא ואע"ג דאפילו עיסקא לזמן אם מת המתעסק בתוך הזמן נתבטלה העיסקא וכן הסכימו רוב הפוסקים הנ"מ בזמן שהעוסקים סתם אבל מה שקנו להוליך למקום פלוני אין יכולין לחלוק אותה עד שיוליכו אותה לאותו מקום אפי' שמת המתעסק. וז"ל הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין נשתתפו סתם וכו' או שהיתה בחלוקתה הפסד וכו' היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה יש לכל אחד מהם לעכב שלא יחלוקו עד שתמכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה ע"כ. הרי כיון שנשתתפו סתם בכל שעה כופין זה את זה לחלוק ואפ"ה אם שלא הגיע זמן מכירת הסחורה יכול לעכב בנ"ד נמי כיון שמת המתעסק אע"ג דיכול לחלוק כל שעה שירצה אם לא הגיע זמן מכירת הסחורה יכול לעכב וכ"ש בנ"ד כיון שקנו אותה להוליכה למקום פלוני אין כופין לחלוק עד שתגיע למקום פלוני וכ"ש דאיכא פסידא ליתמי אם ימכרו אותה במקום שמת המתעסק ולא מיבעיא לפי מה שכתוב במרדכי בשם רבינו מאיר ז"ל על המלוה את חבירו למחצית שכר ומת הלוה ואין רוצה להניח המעות ביד אלמנתו וכו' ואם הלוה לו לזמן קצוב ועדיין לא הגיע זמן הקצוב נראה לי דאין יכול להוציא מידה דכל המפקיד על דעת אשתו וכו' וישאו ויתנו בהם למחצית שכר כל ימי משך זמן העיסקא כדאמרינן בפרק אלו נערות הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל זמן שאלתה ע"כ אלא אפילו לדעת החולקין ואמרי דדילמא גבי שמירת בהמות אמרינן הכי אבל בעיסקא יכול לטעון הם אינם יודעים להשתדל כמו אביהם ע"כ וכן אני אומר שהוא דעת הרמב"ם ז"ל דמכתב סתם שאם מת המתעסק נתבטל העסק אפ"ה מודים הם

בנ"ד דהא טעמא הוי משום דהם אינם יודעים להתעסק ולהשתדל בעיסקא כמו אביהם ובנ"ד לא שייך האי טעמא שכבר הסחורה היא בדרך ואין צריכה משתדל אלא למכור אותה שם והרי יהודה השתדל בה ומכר במקום אביהם ובהא כ"ע מודו דיש ליתומים חלק בריוח. ותו איכא טעמא אחרינא בנ"ד דלא אמרינן שאם מת המתעסק בטל העסק אלא היכא דמצי בעל העיסקא ליטול עסקתו או לחלוק אבל בזמן שבעל העיסקא שתק או שלא היה יכול ליטול עסקתו כנ"ד הדבר ברור שהרי העיסקא בחזקתה בין לריוח בין להפסד דאי לא תימא הכי יהיה יד בעל העסקא על העליונה אם יהיה בה הפסד יאמר אני לא חלקתי וברשות המתעסק נפסד ויטול מן היתומים מחצית ההפסד או כפי תנאי השטר ואם יהיה בה ריוח יאמר אני חלקתי העיסקא ויטול לעצמו אלא ודאי העיסקא ברשות שניהם הרויחה או הפסידה. ותניא בתוספתא דפ' המקבל המקבל שדה מחבירו ומת לא יאמר תנו לי מה שאכל אביכם וכן הם לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו אלא שמין ונותנין וה"פ אם קבל אביהם כל שכרו אין בעל השדה יכול לומר תנו לי מה שאכל אביכם יותר על מה שעשה דכיון שכבר קבל שכרו יכולין הם לומר אנו נגמור מלאכתו. וכן אם לא קבל אביהם כלום אין יכולין לומר תן לנו מה שפסקת עמו ונגמור מלאכתו שיכול הוא לומר אין לי חשבון עמכם אלא עמו אלא שמין מה שעשה ונותן להם. ומכאן ראיה גמורה למה שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שלוחין ושותפין שאחד מן השותפין או המתעסקים שמת בטלה השותפות או העסק. וכן היא הסכמת הרמב"ן והרשב"א והר"ן ז"ל ושלא כדברי הר"ם ושלא כדברי המסתפק שכתב המרדכי. ומיהו למדנו מזאת התוספתא שכיון שקבל אביהם שכירותו אם רוצה בעל העיסקא לבטל העיסקא הפסיד השכירות. ובנ"ד אפי' אם רוצה ראובן להפסיד השכירות שנתן לשמעון להתעסק בעיסקא אין שומעין לו אלא חולקין יורשי שמעון בריוח כיון שלא נחלקה העיסקא. ותו שאם תחלק במקום שמת המתעסק איכא פסידא ליתמי. ותו שקנו אותה להוליכה למקום פלוני ואין חולקין עד שתגיע למקום פלוני דאדעתא דהכי נחית. ומ"מ מודה אני שאם בשעה ששמע ראובן שמת שמעון עשה בית דין ואמר בפניהם דעו שהעיסקא שיש לי ביד שמעון שמת אני חולק אותה והרי היא לאחריותי לבד אי ליכא פסידא ליתמי ולא קנו אותה להוליכה למקום פלוני שמין מה שהשביחה העיסקא עד שעה שמת שמעון ובכלל השומא כמה שוה אחריות הדרך שהלכה הסחורה עד שמת שמעון ונותן ליורשיו וכיון שלא עשה כן או שלא שמע במיתת שמעון עד שנמכרה הסחורה נוטלין היורשין חלק אשר היה מגיע לאביהם כפי תנאי השטר וכן ראוי לדון דהכי משמע פשטא דהך תוספתא דבזמן שהוא אומר בהדיא לבטל העיסקא

שמין ונותנין להם אבל מן הסתם העיסקא עדיין היא ברשות שניהם כאשר בתחלה דהא טעמא הוי דמצי למימר אין לי חשבון עמכם אלא עמו ובנ"ד דלא אמר כלום הרי הדבר בחזקתו כאשר היה בזמן אביהם. ותו דהוי מלתא מציעתא בין שתי הסברות ואע"ג דלא מטי פסידא ליתמי ואפי' קנו הסחורה סתם:

ג **כללא** דמלתא דכיון דשטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה ולא מפליגינן בין נאבדו הנכסים בחיי אביהם או אחר מיתת אביהם ולא מצו טענו יתמי אחר מיתת אביהם נאבדו שכבר חזר הכל להיות פקדון משמע להדיא דמן הסתם לא נחלקה העיסקא וכיון דאי נפסדה פורעין בהפסד אם הרויחה נוטלין בריוח. ותו דבנ"ד שקנו הסחורה להוליכה למקום פלוני אפי' מת המתעסק מוליכין שע"מ כן נשתתפו. ותו דכיון דאיכא פסידא ליתמי אם יחלקו הסחורה במקום שמת המתעסק אין חולקין אותה כי הא דאמרינן פרק המקבל גבי מי שהגיע זמנו להסתלק ירקא וסילקא ליעקור ולשקול ומתרצינן בדלא מטא יומא דשוקא. הא קמן דאע"ג דהגיע זמנו להסתלק ואי פלגי השתא מטי פסידא למקבל שמין לו ונותן מעות או נטרינן עד דמטי יומא דשוקא הכא נמי אם ימכרו אותה סחורה במקום שמת המתעסק או ישומו אותה כפי מה ששוה באותו מקום מטו פסידא ליתמי ממטינן לה להוא אתרא דאתנו דאדעתא דהכי נחית. הרי לך בהדיא כי אפי' את"ל דבסתמא נחלקה העיסקא כשמת המתעסק מה שאינו כן לדעתי בנ"ד לא נחלקה כיון שלא הגיעה למקום הראוי לימכר. ותו דאיכא פסידא ליתמי אי פלגי לה השתא כי ההיא דירקא וסילקא דכתיבנא לעיל דלא גרע מיתת המתעסק מהגיע זמנו להסתלק דאי איכא פסידא לא מצי למימר ליה טול ירקא וסילקא דילך וזיל אלא שמין לו. ואע"ג דדעתו הוא דאין שמין לו עתה כפום מה דשוה ירקא וסילקא ביומא דשוקא הנ"מ בזמן דליכא פסידא אם ישומו לו כפי אותה שעה אבל בנ"ד שמת המתעסק במקום שאם ישומו אותה שם איכא פסידא ליתמי ממטינן להוא אתרא הילכך בנ"ד דאיכא תלתא לטיבותא חדא שבעל העיסקא לא חלק ולא גלה בדעתו שרוצה לחלוק. ותו דקנו אותה להוליכה למקום פלוני. ותו דאי שמין אותה במקום שמת המתעסק איכא פסידא ליתמי הדבר ברור לכל מי שרוצה להודות על האמת שיש ליתומים חלק בריוח כמו שאם היה אביהם חי או כתובת אשה או ב"ח כולם נכנסו במקום המתעסק בחלק הריוח המגיע לו. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקסה

ועל ענין כהן קטן אם מותר לעלות לדוכן עם הגדול ולברך אשר קדשנו וכו' אע"ג דאיכא פלוגתא בהאי מלתא כבר נהגו העולם שעולה כהן קטן עם הגדולים ומברך ויפה נהגו ואפי' למ"ד דנשים העושות מצוה שאינה חייבת בה אינה מברכת שאני קטן דאתי לכלל מצות. ותו דחייב לחנכו מדרבנן ושפיר מברך ואין צריך להאריך בראיות כי המנהג ראיה גמורה:

תשובה תקסו

ועל ענין לעלות כהן קטן לקרוא בתורה ראשון אם יש שם ת"ח ת"ח קודם ודי לנו מה שנהגו שקורא עם הארץ ראשון במקום דאיכא ת"ח ולא ראינו טעם למנהג הרע הזה כמו שאמרו הראשונים נ"ע כל ת"ח שקורא לפניו עם הארץ עליו נאמר כל משנאי אהבו מות אלא שאתה בא להוסיף על המנהג שיקרא קטן במקום דאיכא ת"ח כיוצא בזה לא שמענו. ואם אין שם ת"ח עולה הכהן הקטן וקורא ראשון דהא קי"ל קטן עולה למנין שבעה ואי משום כבוד צבור לא היא דכהונתו גרמא לו וכולי עלמא ידעי דמפני שאין שם כהן אחר עולה זה הקטן ואין כאן זלזול ואדרבה אם לא יעלה אתו לאינצויי. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקסז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן ושמעון שנדרו הנאה זה מזה והיה אחד מהם חייב לחבירו אם יכול למחול לו או לא אי מחילת מלוה הויא הנאה כדאמרינן לגבי קדושין אם אמר לאשה הרי את מקודשת לי בהנאת מחילת המלוה מקודשת הכא נמי הוי הנאה ואסור או דילמא לא דמי לקדושין:

ב **תשובה** תנן המודר הנאה מחבירו שוקל את שקלו ופורע את חובו ומחזיר לו אבידתו ופריך עלה בגמרא בשלמא שוקל את שקלו דתנן תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד ליגבות ומחזיר לו אבדתו מצוה קא עביד אלא פורע חובו הא קא משתרשי ליה אמר רב הושעיא הא מני חנן היא דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי וקי"ל כחנן ואמרינן עלה בירושלמי דאפי' מלוה על המשכון ופרע את החוב ונטל את המשכון מחזיר את המשכון לבעליו דאמר הוה מפייסנא ליה ומחזיר לי משכוני וכן הסכימו רוב הפוסקים. משמע מהכא בהדיא דפורע חובו של חבירו לא מהני ליה ולא מידי דלא הוי אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו וכ"ש בנ"ד שהוא הארי ומבריח עצמו מנכסי חבירו ואפי' מלוה על

המשכון יכול להחזיר לו המשכון דלא מידי יהיב השתא אלא דידיה מהדר ליה דהכא נמי איכא טעמא דאמרו בירושלמי דאמר הוה מפייסנא לך עד דמהדרת לי משכוני ולא דמי לקדושין דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא קרו אינשי הנאה אלא היכא דיהיב ליה מידי אבל מניעת נזק לא קרו ליה הנאה. וכן נראה בהדיא מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב פרק ו' מהלכות נדרים וז"ל וכן פורע חוב שעליו שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום אלא מנע ממנו התביעה ומניעת התביעה אינו מכלל איסור הנאה לפיכך מותר לזון את אשתו וכו' תדע שיש חילוק בין קדושין למודר הנאה דהא קי"ל דאם היה לו עליה מלוה במשכון והחזיר לה את המשכון מקודשת והוא שהחזיר לה את המשכון בשעה שקדשה וכן דעת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א ז"ל ואלו גבי המודר הנאה הסכימו רוב המפרשים ורש"י ז"ל מכללם כדעת הירושלמי דאפילו פרע חוב שעל המשכון ונטל את המשכון מחזיר לבעליו. כל זה כתבתי לחוש לדברי ההלכות וקצת מפרשים שאמרו דהמקדש בהנאת מלוה היינו כגון דמטא זמנא למגבייה מינה וארווח לה זמנא ואמר לה בההיא הנאה דמרווחנא לך עד זמן פלוני את מקודשת לי. וכ"ש אם אמר לה בההיא הנאה דמחלתי לך המלוה דודאי מקודשת ואני סובר דאפי' בכה"ג גבי מודר הנאה מותר. אבל לדעת הרמב"ם ז"ל ור"ח ז"ל שכתבו דהכא במאי עסקינן כגון דיהיב השתא מעות בהלואה ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארויח לך במלוה זו שתהיה בידך כך וכך יום אין אנו צריכין לחלק בין קדושין למודר הנאה ובכה"ג אפילו במודר הנאה נמי אסור:

ג **כללא** דמלתא דנ"ד אפי' לדעת ההלכות מותר וכ"ש לדעת הרמב"ם ור"ח ז"ל דמודו דאפי' לענין קדושין אינה מקודשת כיון דלא יהיב לה מידי באותה שעה. והוי יודע שיש חולקין בעיקר הדין דהמודר הנאה מחבירו אינו פורע חוב דעלמא דדוקא במזונות אשתו אמרו משום דהיא היתה מצמצמת אבל חוב דעלמא לא. ומהאי טעמא נמי אסור למחול לו החוב שעליו וזה דעת ר"ת והרא"ש ז"ל אבל אנו אין לנו אלא כדברי הרמב"ם ורש"י ז"ל שאמרו דבכל חוב איירי וכן נראה מן הירושלמי הילכך מותר למחול לו החוב שיש עליו. והנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תקסח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי שמת והניח נכסים מועטים ואין בהם כדי כתובת אשתו ובשעת גבייה נתרבו הנכסים [אם] גובה כל כתובתה או מה שהיו שוין הנכסים בשעה שמת:

ב **תשובה** תנן בפרק מי שמת האשה שהשביחה בנכסים השביחה לאמצע ואם אמרה מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה ואמרינן עלה בגמרא אשה מאי עיבידתה א"ר ירמיה באשה יורשת כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו ומת שמעון והניח בנות ומת ראובן בלא בנים נמצאת אשת ראובן יורשת בעלה עם אחיותיה בנות שמעון. ופי' רשב"ם ז"ל מאי עיבידתה או תטול כתובתה ותלך לה או תטרח קמי יתמי ותהא ניזונית מן היתומים ומעשה ידיה שלהם ואין לה להשתעבד בממון היתומים ופסק אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעצלו בית דין או יורשין להשביעה ואפילו השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשים ואעפ"י שלא נשתייר רביע כתובתה ע"כ. הילכך בנ"ד שלא אמרה ראו מה שהניח לי בעלי אם השביחו הנכסים אין לה אלא כפי מה שהיה שם בשעה שמת בעלה ולא מיבעיא היכא דהשביחו הנכסים מחמת עצמו או שהשביחום היתומים אלא אפי' השביחתה היא אינה נוטלת מהשבח דהא כיון שהיא ניזונית מהנכסים מעשה ידיה ליתומים. ואעפ"י שראיתי מי שכתב דאינה גובה כלום שכבר אכלה כדי כתובתה ושבח היתומים אינו משועבד למזונותיה. מסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בזמן שהשביחו היתומים אבל היכא דהשביחה היא הנכסים למה לא תיזון מן השבח ותקח מה שהיה מצוי תחלה והלא לקתה מדת הדין שתהא טורחת להשביח הנכסים ותאכל משלה. והיכא דהשביחו הנכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן כדאמרינן בפרק מי שמת הילכך אין לאשה בהן כלום שהרי השבח לא נשתעבד לא לכתובה ולא למזונות האשה:

ג **כללא** דמלתא אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתרשלו ב"ד ולא השביעוה הרי הנכסים כאלו הם שלה וגם מה שהשביחו וגובה מהם כל כתובתה והמותר ליתומים. ואם לא אמרה ראו מה שהניח לי בעלי אם השביחה היא הנכסים נוטלת מהם מה שנשאר מבעלה והשבח ליתומים ואם השביחו הנכסים מעצמן וכ"ש אם השביחום הם מחשבין עמה על מה שאכלה אם הם כדי מה שנשאר מבעלה הולכת לה ואם לא יעלו המזונות כנגד מה שנשאר מבעלה משלימין לה ואם המזונות יותר אינה חייבת לשלם כלום:

תשובה תקסט

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי באלמנה שנשבעה שבועת האלמנה ונתחייבה בלשון מעכשיו לתת לבנה כשיכנס לחופה עשרה זהב ואם ח"ו ימות הבן לא תתן ליורשיה

כלום שעל מנת כן נתחייבה ונשאת והכניסה הנכסים לבעל ומתה קודם שיכנס הבן לחופה ועתה תובע הבן את בעל אמו שירש נכסיה שיקיים מה שנתנה לו אמו:

ב **תשובה** הדבר ברור שאם עדיין לא הגיע הבן לחופה שאין יכול לתבוע ממנו כלום כי היכי דלא מצי למתבע את אמו עד שיבוא לישא אשה כי לצורך נשואין נתנה לו. אבל אם הגיע לחופה יש קצת מקום לשאלה כיון דבשעת חיילות המתנה אין הנותן בעולם או דילמא כיון דכתבה לו מעכשיו זכה הבן במתנה למפרע משעה שהיתה בעולם. וכד מעיינת בה שפיר תשכח דאין על הבעל לשלם כלום דקי"ל בעל לוקח הוי ולא יורש והגע עצמך שמכרה האשה מי יכול להוציא מיד הלקוחות בשטר מתנה זו הכא נמי מיד הבעל אינו יכול להוציא דלוקח הוא. ואין בעל שטר המתנה מוציא מיד הלוקח אם לא שיחד לו קרקע או הדבר שנתן לו שאם חזר ומכרו אינו מכור לפי שמכר דבר שאינו שלו ולפי זה אפי' שהיתה האשה קיימת בשעה שחלה המתנה דהיינו כשהגיע הבן לחופה לא היה יכול להוציא מן הבעל כלום שלא נתנה כתובה ליגבות מחיים וכ"ש שכבר מתה ולא זכתה בנכסים וראיה מהא דאמרינן האומר לאשה נכסי לך ואחריך לפלוני ונשאת האשה אין לפלוני כלום לפי שהבעל לוקח הוי ולא יורש. והוי יודע דאפי' כתב למלוה מטלטלי אגב מקרקעי ומכר המטלטלין אין ב"ח גובה מהם לפי שעשו תקנת השוק דאם לא כן אין אדם יכול למכור מטלטליו שאין לך אדם שאין עליו כתובת אשה וגם הלוקח לא ירצה לקנות לפי שאומר למחר יטרפום ממני. אבל במקרקעי לא טעמא דתקנת השוק הילכך אפי' שהיה במתנה זו שעבוד נכסים אינו גובה מן הלוקח וה"ה שאינו גובה מן הבעל דלוקח הוא. וא"ת הא אמרינן ביש נוחלין האשה שלותה בשטר ואכלה ונשאת מוציאין מן הבעל ובשלמא אם הכניסה לו בקרקעות ניחא אבל אם הכניסה לו מטלטלין אמאי גובין ממנו כיון דבעל לוקח הוא. וכ"ת דהכי נמי דלא איירי התם אלא שהכניסה לו קרקעות אבל מטלטלין אינו חייב לפרוע הא ליתא ודאי מדלא איפליגו התם בין מטלטלי למקרקעי. ותו דילפינן לה התם מפרנסה דאית לה קלא והוי כמלוה בשטר ותנן נשאו גדולות ישאו קטנות ותני ר' חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל ופרישו עלה דוקא לפרנסה מוציאין מבעל אבל למזונות הקטנות אין מוציאין מבעל משום דהוי מלוה על פה דלית לה קלא והיכא שהגדולות הביאו עמהן כל הנכסים לבעליהן ואין הנכסים עכשיו בעין אלא שאכלו אותם דהוה ליה מלוה דאלו כשהן בעין גזילה קיימת היא וכל היכא דאיתא הדרא לדברי הכל ומדפליג בין אם בעין להיכא שאינם בעין משמע דבמטלטלי מיירי. ויש לתרץ דבלוקח דעלמא עשו בו תקנת השוק אבל בעל לא שייך ביה תקנת השוק. הילכך בנ"ד הדבר ברור שאין מוציאין מן

הבעל כיון דמתנה היא אבל אם היתה מלוה בשטר מוציאין מן הבעל אע"ג דאין הנכסים בעין. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקע

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בראובן שהוציא שטר על יתומי שמעון ולא יכול לקיימו אבל יש לו עדים שהודה אביהם בחייו שכתבו אם גובה בשטר זה מיתומי שמעון:

ב **תשובה** קי"ל כר' יוחנן דאמר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי לא מקיים ליה לא גבי ממשעבדי משום דהוי מלוה ע"פ וקיי"ל דמלוה ע"פ אינה גובה מן היתומים אא"כ צוה מחמת מיתה או מת משעתיה או שלא הגיע זמן הפרעון והילכך טענינן להו מאי דהוה מצי אבוהון למטען ואמרינן להו קיימו שטרייכו וחותו לדינא וכי היכי דאי אתי למטרף לקוחות מצי למימר ליה קיים שטרך אע"ג דלוה מודה שכתבו הכי נמי טענינן ליתמי לקיים השטר ואי לא מקיים ליה לא גבי ולא מידי. וא"ת בשלמא מודה בשטר שכתבו איכא למיחש לקינוניא להפסיד לקוחות דמהאי טעמא אית לן למפסק דצריך לקיימו אבל לגבי יתמי וכי אדם עושה קנוניא על בניו. הא לא קשיא דאי הוה מודה בשטר בשעת מיתה הכי נמי אבל כיון דמקמי הכי הודה איכא למימר שמא קנוניא היה עושה עם המלוה כדי לטרוף לקוחות. וא"ת תיקשי לרב אסי דאמר אין צריך לקיימו וגובה מנכסים משועבדים וניחוש לקנוניא. תירץ הרשב"א ז"ל דרב אסי נמי לא אמרה אלא בלקוחות דמשעת הודאה ואילך אבל לקוחות דמקמי הודאה לא טריף להו. ונ"ל דאפי' בהאי פליג ר' יוחנן וקי"ל כוותיה וטעמא דעיניו נתן למכור מנכסיו וקדם והודה לזה ועושה עמו קנוניא לטרוף מה שימכור אחר כך הילכך צריך לקיימו ובנ"ד הדבר ברור שאין גובין מן היתומים עד שיקיים את השטר:

תשובה תקעא

א **שאלת** ממני על ראובן ושמעון ולוי שהיו במעמד אחד וראובן חייב ללוי ושמעון חייב לראובן ואמר לו ראובן תן ללוי כך וכך ממה שיש לי בידך שאני חייב ושמעון טוען שנתן ללוי ולוי אומר לא קבלתי וטוען לוי תשבע לי על מעות קצובים שנתת לי ושמעון אומר איני זוכר הסך כמה היה אבל אשבע לך שכל מה שהמחה אותך ראובן אצלי נתתי לך ולא נשאר בידי ממנו כלום ואם אין אתה מאמין תשבע אתה כמה היה ושלא נתתיו לך ותטול:

ב **תשובה** הדין עם שמעון בשתי טענותיו שאפילו היה הוא הלוה בעצמו וטען פרעתי אינו חייב לישבע אלא שפרעתי לך כל מה שהייתי חייב לך אפי' שלא יאמר הסך והבו דלא לוסיף על תקנת רב נחמן וכ"ש בנ"ד שלא היה שמעון בעל החוב שידקדק כמה היה ומלתא דלא רמיא על איניש לא מדכר לה. הילכך ישבע שמעון שכל מה שאמר לו ראובן שיתן לו שנתן ופטור. גם בטענתו השנייה הדין עמו דבשבועה דרבנן מפכינן ואם לא רצה לישבע הולך לו וז"ל הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות טוען ונטען מנה לי בידך אין לך בידי כלום השבע הסת ולך השבע אתה וטול או תלך בלא כלום ואין שם הפוך אחר ויש לו להחרים וכו' והיינו דאמרינן בכל דוכתא בדרבנן מהפכינן שבועה שאם לא רצה הנתבע לישבע מהפכינן על שכנגדו ואם לא רצה הולך בלא כלום וכבר הארכתי על זה בתשובה אחרת ודברים פשוטים אני רואה לא היה כדאי לישאל עליו:

תשובה תקעב

א **שאלת** למה בברכת המזון אומר נברך שאכלנו וכו' ואינו מזכיר שם ולא המבורך ובברכת התורה אומרים ברכו את ה' המבורך:

ב **תשובה** בברכת המזון שאכלו כולם יחד וחל עליהם חובת זימון ואחד מברך לכולם אומר נברך שאכלנו וכולל עצמו עמהם ולפיכך אין צריך שיאמר המבורך ואין צריך להזכיר השם כיון שאין שם עשרה ואם היו עשרה אומר נברך אלהינו וכו'. וא"ת למה לא תיקנו זימון בפחות מג' משום דכתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו ובעינן אחד דיימא ותרין יענו בתריה. אבל ברכת התורה אין קריאה בס"ת בפחות מעשרה ולפיכך מזכיר את ה' ואומר ברכו את ה' המבורך לפי שהוא לבדו בא לקרות והצבור לא נתחייבו בברכה זו ואומר כשאני מברך ה' אתם הבו גודל לאלהינו ע"ד הכתוב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו. ומשום דבעי למימר ברכו ונראה כאלו הוציא עצמו מן הכלל תיקנו שיאמר המבורך לכלול עצמו עמהם:

תשובה תקעג

א **שאלת** בראובן שבא לגרש את אשתו והוא אינו בקי במשפטי התנאים ואמר למסדרי הגט אינו רוצה לגרש אלא על תנאי זה ומסדרי הגט טעו ולא כפלו את התנאי אי אמרינן כיון שלא נעשה כתנאי בני גד ובני ראובן התנאי בטל והמעשה קיים והרי היא מגורשת אעפ"י שלא נתקיים התנאי או דילמא בתר דעתיה אזלינן ודעתו היה שלא תתגרש אלא על תנאי זה:

ב **תשובה** אם היה התנאי במעכשיו או ע"מ לדעת הריא"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים אשר אנו רגילין לסמוך עליהם לא מיבעיא לך דהא כתבו דהאומר מעכשיו או ע"מ אין צריך לכפול תנאו ולא להקדים הין ללאו ולא שיהיה התנאי קודם למעשה כי תיבעי לך לדעת ר"ת וקצת מפרשים דס"ל דאפי' במעכשיו צריך לכפול התנאי כתנאי בני גד ובני ראובן א"נ במתני בלשון אם ולכ"ע דאפילו למאן דפסק כרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר במשפטי התנאי מודו בגיטין וקדושין כדאתקין שמואל בגטא דש"מ אם באתי ואם לא (מתי) [באתי] ועשה כן לרווחא דמלתא שחשש שמואל שאם היה התנאי בלא כפל הוה איכא בי דינא דס"ל כרבי מאיר והוה מתיר אעפ"י שלא נתקיים התנאי וכיון שהטעם הוא מפני התקנה דמדינא לא בעינן שיכפול תנאו הילכך בגטין וקדושין אם לא כפל תנאו ולא נתקיים התנאי חוששין לה ואין מחזיקין אותה לא במגורשת ולא בשאינה מגורשת ולא במקודשת ולא בשאינה מקודשת והולכים בה להחמיר מדברי חכמים הא למדת כיון שאין הדבר אלא מפני התקנה אפי' לפי ספקך אינה מותרת להנשא כיון שלא קיימה תנאה ואם עברה ונשאת תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אבל קושטא דבנ"ד תנאי גמור הוא כיון שהוא אמר להם בהדיא שאינו רוצה לגרש אלא על תנאי זה אם לא קיים תנאה אינה מגורשת כלל דלא אזלינן בתר טעות מסדרי הגט אלא בתר דעתא דידיה דאע"ג דקי"ל גלויי דעתא בגיטא לאו כלום הוא הכא לאו גלויי דעתא הוא אלא אמירה ממש שאין רוצה לגרש אלא בתנאי זה ואם אתה אומר כי מפני טעותם יהיה הגט גט והתנאי בטל נמצא אתה מגרש את אשתו ממנו בע"כ והוי גט מעושה ואע"ג דלדעת רוב הפוסקים יותר הוא מועיל בדיני ממונות גילוי דעת או אומדנא דמוכח מתנאי שלא נעשה כתיקונו ובגטין כיון דגילוי דעת אינו מועיל כ"ש דתנאי שלא נעשה כתיקונו אינו מועיל הנ"מ בזמן שהבעל בעצמו הוא המתנה ולא התנה כתיקון חז"ל דכיון דלא קפיד בתנאי דעתו לגרש לגמרי אבל בנ"ד שהבעל אמר בהדיא שאינו רוצה לגרש אלא בתנאי וסמך על מסדרי הגט והם טעו תנאי גמור הוא ואם לא נתקיים התנאי אינה מגורשת כלל:

תשובה תקעד

א **שאלה** ראובן קנה משמעון בקנין סודר ונתן לו מקצת הדמים ושוב חזר בו ראובן ושמעון רוצה לעכב המעות אשר נתן לו ראובן שאומר שנתנם לו בתורת עירבון יורה המורה הדין עם מי:

ב **תשובה** אם אמר לו אם אני אחזור בו ערבוני מחול לך כיון שהמעות בידו אין מוציאין ממנו וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכן אנו נוהגין דאתריה דמר הוא ואע"ג דקי"ל כל דאי אסמכתא הוא ואסמכתא לא קניא שאני הכא דשמעון מוחזק הילכך אעפ"י שלא הפסידה הסחורה ממה שקנאה ראובן זכה שמעון במה שבידו ואם טוען ראובן שלא נתן לו המעות אלא בתחילת פרעון או סתם ולא אמר לו אם אני חוזר בי עירבוני מחול לך ישבע שמעון שאמר לו כן בהדיא ונפטר כשאר הטענות ואם נתן לו המעות בתחילה או שאמר לו סתם בתורת עירבון כיון שקנה בקנין סודר ונקנה המקח לכ"ע והרי היא לאחריות ראובן ומוכרים הסחורה ומה שתפסיד ממה שקנה אותה ראובן גובה ממה שתחת ידו ואם לא יספיק גובין השאר מראובן ואם לא תפסיד מחזיר לראובן מעותיו ואם תרויח הריוח לבעל הסחורה כיון שחזר בו ראובן ואם לא קנה אלא בעירבון פלוגתא דרב ור' יוחנן וקיי"ל כר"י דאמר קנה הכל ואמרינן עליה דבמקרקעי קנה כנגד הכל לגמרי ובמטלטלי קנה כנגד הכל לקבל מי שפרע ואם מנהג המדינה לקנות לגמרי קנה כי המנהג עיקר גדול בדיני ממונות:

תשובה תקעה

א **שאלה** ראובן נשבע שבועה והתנה שלא יתירנה אלא משה רבינו ע"ה לזמן התחייה אם יש התרה לשבועה זו ע"י פתח וחרטה:

ב **תשובה** הרי זה כמי שהתנה שלא יהיה התרה לשבועה דקי"ל שאם נתחרט על השבועה ועל התנאי מתירין לו וכן כתב ריב"ש בתשובה בלי חולק ודברים של טעם כמו שמועיל חרטה לשבועה מועיל ג"כ לתנאי למה"ד למי שנשבע וחזר ונשבע שלא ישאל על שבועתו דקי"ל מתירין לו השניה ואחר כך הראשונה ובנ"ד שלא היו שם שתי שבועות אלא שבועה בתנאי מתחרט על הכל ומתירין לו ביחד השבועה והתנאי וזה ברור:

תשובה תקעו

א **שאלת** אלמון שנשא אלמנה בע"ש ואין עושין סעודה עד הלילה אם מברכין ז' ברכות כיון שכבר עבר יום ראשון:

ב **תשובה** כבר ידעת דספק ברכות להקל כ"ש שאיני רואה כאן מקום ספק שכיון שעבר יום ראשון אין מברכין כלל דאי משום פנים חדשות לא שייכי גבי אלמן שנשא אלמנה ואי משום סעודה שעדיין לא אכלו בשלמא גבי בתולה כיון שעדיין לא אכלו הסעודה

הראשונה הוו פנים חדשות ולפיכך מברכין לדעת האומרים שנקראו פנים חדשות אעפ"י שהיו שם בשעת הברכה אם לא היו שם בשעת הסעודה אבל מלשון הרמב"ם ז"ל נראה שלא נקראו פנים חדשות אלא אותם שלא היו שם בשעת הברכה אבל באלמון שנשא אלמנה לכ"ע אעפ"י שעדיין לא אכלו אין הסעודה גורמת הברכות אלא משום פנים חדשות ולא שייכי באלמון שנשא אלמנה וכן נראה מדברי הטור סימן ס"ב וכן כתב בעל הנתיבות להדיא וז"ל ואם היא אלמנה ולא אכלו עד הלילה אין מברכין ולדעת הרמב"ם אפי' נשא בתולה אין מברכין לה אם לא היו שם פנים חדשות שלא שמעו הברכה אבל אלמון שנשא אלמנה אפילו באו פנים חדשות אין מברכין לה כיון שעבר יום א'. כללא דמלתא אפילו הוא שבת ואפי' שהוא סעודה ראשונה אין מברכין לה ומינה לא תזוז:

תשובה תקעז

א **שאלת** אם מותר למכור סחורה בפחות ממה שהיא שוה עתה ואפילו שקצב לו זמן כיון שיש לו כל סכום הסחורה אשר מכר:

ב **תשובה** דבר זה כבר נהגו בו היתר וסמכו להם כיון שאין הסחורה חסרה שום מלאכה יכול לפסוק אפי' שוה חמשה בארבעה וגדולה מזו התיר רש"י ז"ל אפילו חסר קצת תיקון והיכא דלא חסר מידי לכ"ע יכול לפסוק אפילו שוה ה' בד' דמתנה הוא דיהיב ליה. ולענין שקצב לו זמן ונראה כאגר נטר וכתב הריא"ף ז"ל לוין ופורעין סתם בין אם בא לפסוק על שער שבשוק בין אם בא לפסוק בשיש לו דוקא בסתם שלא קצב לו זמן אבל אם קצב לו זמן אסור וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל מ"מ רוב האחרונים חולקים הרשב"א והרא"ש והטור מכללם וסברי דאפילו קצב לו זמן מותר ואיפשר דעליהם סמכו ומ"מ מסתברא דאפילו הראשונים מודים בנ"ד כיון שהוא דרך מכר וממכר דהא דאמרו ז"ל עם בא לפסוק היינו שבא לפסוק במעות הלואה שיש לו אצלו וכיון דעקרו הלואה ובהלואה שייכא רבית דאורייתא החמירו עלה דאם קצב לו זמן מחזי כאגר נטר והכי דייק לישנא דלוין ופורעין סתם דעלה אמרוה ז"ל והבו דלא לוסיף עלה וכן דקדקתי מלשון הטור דלגבי לוין סאה בסאה כתב מחלוקת הפוסקים ולגבי פוסקים על הפירות כתב הדין סתם בלא מחלוקת וז"ל אבל דבר שהוא בידו ואינו חסר שום תיקון יכול לפסוק אפי' שוה ה' בד' ע"כ ואי איתא שיש חלוק בין אם קצב לו זמן או לא קצב לו זמן היה לו לכתוב המחלוקת אלא משמע דס"ל דדוקא לגבי הלואה פליגי כדכתיבנא וז"ל המרדכי פרק איזהו נשך ומיהו אם יש לו גדיש מזומן אפילו להדיוט מותר לפסוק עליו כשער הזול כשיצא ואפי' מוזיל מן השער שרי אי מקני ליה בחליפין למ"ד פירות נקנין בחליפין

דכיון דיש לו אוזולי מוזיל גביה ולא הוי אגר נטר ע"כ ולא מחלק אם קצב לו זמן או לא קצב משמע דאין חלוק ואפילו אם תרצה שעדיין היא מחלוקת הרי יש להם רבים וגדולים לסמוך עליהם:

תשובה תקעח

א **שאלה** אם מותר לתת עסקא תרי תילתי באגר וכן בהפסד ונותן לו שכרו:

ב **תשובה** מה לי שיתן לו שכרו להתעסק בפלגא דפקדון ומה לי שיתן לו שכר להתעסק בתרי תילתי דפקדון כמו שזה מותר גם זה מותר ואפילו התנה תרי תילתי באגרא ותלתא בהפסד ונתן לו שכרו כדי שיתעסק בתרי תילתי דפקדון ושכרו כדי שיהיה חייב באחריות כל העסקא מותר דקי"ל מתנה שומר חנם להיות כשואל כנ"ל להלכה אבל הרא"ש ז"ל אסר משום דמחזי כרבית ובנ"ד נמי למעשה יש להחמיר משום הערמת רבית אלא פלגא באגר ופלגא בהפסד או תרי תילתי באגרא ותרי תילתי בהפסד וכן על דרך זה שיהיה השכר כנגד ההפסד ונותן לו שכרו ובדרך אחרת התירו בשם התוספות דהמלוה מעות למחצית שכר יכול ליקח ממנו משכונות כנגד כל הקרן ויתרה בו שלא ילוה אותם אלא על משכונות כסף וזהב ואם הלוה שינה והפסיד ההפסד תהא שלו ע"כ:

תשובה תקעט

א **עוד** שאלת השולח סבלונות לבית חמיו ובלו וחזרה בה היא אם כשהיא משלחת משלחת אותם בזול או כפי מה שהיו שוין מי דמו למאכל ומשתה או לא:

ב **תשובה** לכאורה היה נראה דדינם ודין המאכל שוים דהא טעמא דמשלמין בשר בזול הוי משום דמצו למימר אלו היינו יודעים שסופנו להחזיר לא היינו אוכלים כ"כ מאכל ומשתה ביוקר והאי טעמא שייך נמי במלבוש והכי נמי משמע מלשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות שכתב ואם חזרה היא תחזור המאכל והמשתה ואפילו דמי הירק משלם וכל שבלה או אבד דינו כדין המאכל והמשתה ע"כ משמע שדינם שוה לגמרי אלא דקשיא לי דלא לשתמיט חד מרבוותא קמאי או בתראי לאשמעינן דבר זה וכולם לא כתבו דין זה אלא במאכל ומשתה וכן נראה מתשובת האשרי הכתובה בטור וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב אבל אם היא חזרה הכל ואפילו המאכל והמשתה נותנת דמיו בזול ומשמע דמיו של המאכל והמשתה מדלא קאמר ונותנת הדמים בזול עוד כתב וכבר הסכימו הגאונים שאם היו המאכל והמשתה שוה ששה משלמת ארבעה ע"כ ומעתה מה שכתב בפירוש המשנה לא להשוותם לגמרי כתב כן אלא לענין החזרה לבד ולפיכך אני

אומר דטעמא דמאכל ומשתה לא שייך כלי האי במלבוש דאמרי אינשי עשיק לגביך ושוי לכריסיך כי דרך העולם לצמצם עצמם באכילה ושתיה ואין דרכם לצמצם במלבושים אלא אדרבה מתכבדים בהם כדקרי להו ר' יוחנן מכבדותו ותו דע"י מלבושים הנאים תהיה חשובה בעיני בני אדם ויקפצו עליה ותו דאין דרך המלבושים לזלזל בהם השלישי. ותו דמאכל ומשתה אוכלים אותו כל בני משפחתה וקרוביה ואינו בדין שתשלם היא אלא בזול אבל מה שלבשה היא אם לא היה בדעתה להנשא לו תניחם בקופסא הילכך נשבע כמה הוציא ונוטל ואין מנכין לו מה שאכל הוא וקרוביו וכן נהגו:

תשובה תקפ

א **שאלה** מצפת להחכם כה"ר שמואל ן' וירגה יצ"ו וז"ל אור ישראל וקדושו נזר אלהיו על ראשו עיני כל ישראל עליו ואליו ישא את נפשו. ויחלו כמטר לו ופיהם פערו למלקושו. רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה הלא הוא החכם המופלא מורנו נר"ו אני במבוכה גדולה על ענין ספק ערלה בא"י שהוא אסור כדתנן במתני' ורוב פירות הארץ הזאת הם בספק זה ובפרט הענבים והיוצא מהן ואיני מוצא פוסק בזה ירחיב הדבר בענינים האלו ע"כ באתי לפני כ"ת לחלות יעמידני על נכון בדרוש הזה וירחיב בו הדבור לבארו בכל חלקיו כמנהגו הטוב ואל נא ישת עלי עון אשר מטריח לכ"ת כי תורה היא וללמוד אני צריך וכבר שמעתי על גדולים באו בארץ הזאת ולא רצו לאכול מפירותיה לסבת הספק הזה והאופן הזה קשה עלי עד מאד אם לסבת היותו קשה בעצמו כי מי יוכל לנהוגי בפרישות וכ"ש בתמידות גם כי רע עלי המעשה להיות נוהג פרישות בדבר שאין כל חכמי העיר נוהגין בו ודמי קצת ליוהרא ולכן יבא דבר כ"ת ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו וכו':

ב **תשובה** כי רצו עבדיך את אבניה וכ"ש פירותיה ויפה עושין חכמי א"י שלא נהגו חומרא כזו וכן עשיתי אני כשישבתי בירושלים לא נמנעתי מלאכול את פירותיה וכן ראיתי זקני הדור ההוא זכר כולם לברכה נוהגים ולא היו נזהרים בזה עם רוב חסידותם ודקדוקם במצות ואפילו בהמתן של צדיקים וכו' ואותם שנהגו פרישות זה קרוב אצלי שחטאו על נפשם ק"ו מנזיר שלא ציער עצמו אלא מן היין לבד ומה יעשו ביין של מצוה. ותחלה אבאר מניין שערלה נוהגת במה שנטע העכו"ם דכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות דאין ערלה נוהגת במה שנטע העכו"ם וכן נראה ממה שכתב רבינו עובדיה ז"ל וז"ל והעכו"ם שנטע בשדה של ישראל ע"כ משמע שאם נטע העכו"ם בשלו אינו נוהג ערלה ובפסק חזר בו הרמב"ם ז"ל וכתב דנוהג ערלה בשל עכו"ם ויפה חזר בו דתניא עכו"ם שהביא פירות ואמר של ערלה הם וכו' משמע דערלה נוהג בשל עכו"ם ור"ת

כתב כמה ראיות והכי איתא בירושלמי דערלה נוהגת בשל עכו"ם והכי דרשינן בספרי ונטעתם כל עץ מאכל ונטעתם פרט לשנטעו עכו"ם עד שלא באו לארץ יכול שאני מוציא אף מה שנטעו עכו"ם משבאו ישראל לארץ ת"ל כל עץ מכאן אמרו אעפ"י שלא כבשו ישראל חייב וליכא למימר דבעכו"ם הנוטע לישראל עסקינן דדומיא דמיעוטא דרישא מרבינן בסיפא וכי היכא דרישא איירי בשל עכו"ם סיפא נמי בשל עכו"ם. וכתבתי זה אעפ"י שהוא דבר פשוט כדי שלא יעלה על דעת לסמוך על מה שכתב הרב בפי' המשניות להתיר ספק ערלה בא"י כיון שהודאי הוא מחלוקת או לעשות אותו צניפין להוראה כי מה שכתב ז"ל בפי' המשניות לאו בר סמכא הוא כלל וספק ערלה בא"י אסור אפי' במה שנטע העכו"ם לעצמו. אבל ההוראה בנויה על הקדמות מוסכמות. ראשונה דאין מונין שנות ערלה משעה שעשתה פירות אלא משעת נטיעה. שנית דשתי שבתות ויום א' חשוב שנה למדנו משתי מקדמות אלו כי מעט מן המועט עושין פירות לב' שנים ושתי שבועות ולא מיבעיא לנוטע גרעין או יחור דפשיטא דאינו עושה כלל לכמה שנים אלא אפילו המבריך או המרכיב לא ימצא אלא מעט הקדמה ג' דאחזוקי איסורא מספיקא לא מחזיקינן וגרסינן בירושלמי איזהו ספק ערלה כרם של ערלה וענבים נמכרים חוצה לו בא"י אסור ובסוריא א"ר יודן אף זה ספיקו אסור בסוריא איזהו ספק המותר בסוריא כרם של ערלה וכרם אחר סמוך לו וענבים נמכרים חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר הרי לך לכל הני אמוראי דלא הוי ספק ערלה האסור בא"י אלא א"כ הוחזק האיסור. הקדמה ד' דרוב וקרוב הלך אחר הרוב ומשום הכי איצטריכינן לאוקומי בענבים נמכרים חוצה לו אבל אם נמכרים ברחוק מקום אפילו היכא דאיתחזק איסורא כגון דידעינן בודאי שיש כרם של ערלה בהאי בקעה לא חיישינן לה אע"ג דקריבא טפי דרוב וקרוב הלך אחר הרוב למדנו מהקדמה זו אע"ג דנתחזקו כרמים של ערלה כיון שאין אדם לוקח מתוכם או מחוצה להם אע"ג דאיכא למימר כאן נמצאו וכאן היו אפ"ה מותר. הקדמה ה' דלמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן למדנו מהקדמה זו שאם אין שם כרם ידוע שכלו ערלה לא חיישינן למיעוטא דנטיעות שעושים פירות לב' שנים ושתי שבתות כמיעוטא דמיעוטא הוו. הקדמה ו' דספק ספיקא אפילו בדאורייתא מותר. למדנו מהקדמה זו דאפילו יתברר שיש שם נטיעות של ערלה הענבים הבאים לפנינו הוו ספק ספיקא ספק מאותו כרם ספק מעלמא ואפילו תימא מאותו הכרם ספק מהנטיעות החדשות ספק מהזקנות. הקדמה ז' כל דפריש מרובא פריש למדנו מהקדמה זו דכיון שאינו לוקח ממקום קביעותו אע"ג דיש שם כרם ידוע של ערלה מותר והכי משמע מהירושלמי שכתבתי למעלה דלא נקרא ספק ערלה שאסור בא"י אלא היכא דאית ביה תרתי שהכרם כלו ערלה וענבים נמכרים

חוצה לו וכן נראה מדברי רש"י ז"ל וממה שכתב הרמב"ם ז"ל פרק עשירי אפי' ראה ענבים יוצאים מכרם ערלה וכו' משמע שהכרם כלו ערלה מדלא קאמר מכרם שיש בו ערלה וכן פי' הרשב"א והריטב"א ז"ל משמע דדכוותה נקרא ספק ערלה דאסור בא"י אבל לא היה הכרם כולו ערלה אלא שיש בו קצת נטיעות של ערלה אפילו שהיו הענבים נמכרים חוצה לו מותר דאין זה ספק משום דאזלינן בתר רובא ורובא זקנות נינהו ואין לנו להקל בזה לפי שהיא תלויה במחלוקת מפרשים ז"ל. נמצאת למד שאם הענבים נמכרים ברחוק מקום שנתחזק בו האיסור אפילו שנתחזק שם כרם שכולו ערלה מותר ואין בזה חולק כלל. חדא דרוב וקרוב הלך אחר הרוב ותו דאיכא ספק ספיקא ואם לא נתחזק אלא קצת נטיעות של ערלה איכא תרי ספיקי וכ"ש אם המקום אשר נמכרים שם הענבים יש כרמים של התר קרובים יותר מאותו כרם של איסור דאיכא רוב וקרוב וספק ספיקא וכל זה פשוט מאד ולפיכך אני אומר שלא נסתפקת בזה אלא במי שהולך לקחת הענבים מהכרם בעצמו או מחוצה לו ונתחזק שם איסור כגון דידעינן שיש ודאי נטיעות של ערלה בזה ודאי יש לחוש לדברי המחמירים ולפיכך אני אומר כי לאכול שם אשכול של ענבים אסור דאיכא למיחש שמא מן הערלה נלקט אבל לקחת מהם הרבה לעשות יין מסתברא לי שהוא מותר דהא ערלה עולה באחד ומאתים וכבר נתבטל האיסור ביד העכו"ם אבל ללקוט הישראל מן הערלה ולהוסיף עליה אסור דאין מבטלין איסורין לכתחילה. ומיהו אם יש בכרם ילדות הרבה עד שאינם עולים באחד ומאתים אסור לקחת מאותו הכרם או מחוצה לו. ואפילו אם תרצה להחמיר שלא לקחת מן הכרם או מחוצה לו מ"מ אין אתה צריך לנהוג פרישות שאתה יכול לקנות בתוך ביתך או בשוק:

ג **כללא** דמלתא היכא דלא איתחזק איסורא לא תיבעי לך והיכא דאתחזק איסורא לא תקנה מן הכרם שנתחזק בו האיסור אלא מהנמכר בשוק ואין כאן בית מיחוש ולא תהרהר אחר מנהגן של ישראל כי תורה היא. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקפא

א **שאלה** בר אוריין ובר אבהן יאה ויאה נר"ו הגיעתני שאלת כ"ת על ענין השבועה שנשבעו מקצת הקהל לדעת רבים מפורשים שלא יקבלו עליהם שום חכם לא דורש ולא מפרש זולת כ"ת ואם יעמוד בנך יצ"ו לדרוש שיצאו וילכו להם ועתה מקרוב נשאלתי על זה וכתבתי עליה מה שעלה במצודתי וכפי הנראה עדיין לא הגיעה תשובתי שם ולפיכך אקצר ואעלה זולתי בתנאי חדש שלא בא באותה שאלה והוא אשר התנו שאם

יתירו שבועה זו שתחזור ותחול פעם אחר פעם וכן לעולם אאריך קצת לבאר דעתי. הנה העליתי באותה תשובה כי דבר זה נקרא דבר מצוה ות"ת אין לו שיעור ואם אותם המפורשים אשר היתה השבועה לדעתם שייכי בשבועה ובהתרה הדבר מוסכם כי יכולין להתיר כיון שהוא דבר מצוה ואפילו שאותם המפורשים לא שייכי בה כבר הסכימו כל האחרונים ז"ל דמתירין לכל מצוה אע"ג דלא שייכי אותם הרבים בה וכבר הארכתי בזה באותה תשובה. גם העליתי כי לדעתי שבועה זו לא חלה לפי שנשבעו לבטל מצות ת"ת גם עתה שנשבעו שאם יעמוד החכם לדרוש יצאו להם ומה נפשך אם יצאו וילכו לבתיהם נשבעו שלא לשמוע ד"ת והדבר ברור שהוא בטול מצוה ואם ילכו לב"ה אחר לשמוע ד"ת נשבעו לבזות ת"ח ברבים ולא חלה שבועתם שהתורה אמרה את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ואם יאמר האומר עכ"פ שבועה זו חלה נתרת היא ע"י פתח וחרטה שאין דומה לשמוע ד"ת בבית תפלתם למי שהולך לדחוק את אחרים במקומם כי נתברר אצל השכל כי סבה זו גורמת להתבטל מד"ת וכ"ש בזמננו זה שתורתם נופל וכבוד ישיבת המקומות עיקר אבל מה שיש לדקדק הוא בתנאי החדש הזה אשר לא שמענו אותו אלא מחכמי העכו"ם שמתנין תנאי כזה ולכאורה היה נראה לומר שאין תקנה לשבועה זו אם איתא דחלה דכיון דחלה אי איפשר להתירה שהרי לא תחזור ותחול אלא אחר ההתרה ואין מתירין השבועה עד שתחול ואם יתירו השבועה חלה עוד מפני התנאי וכן לעולם. וכד מעיינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא דמה נפשך חיילות תנאי זה אי הוי בזמן השבועה למפרע או אחר ההתרה אי הוי בזמן השבועה למפרע הרי כבר חלה וכיון שנתחרט על השבועה ועל התנאי והותרה אין כאן שבועה שתחזור ותחול ולא דמי למי שנשבע שלא יעשה דבר פלוני מזמן פלוני ואילך דהתם ליכא שבועה כלל עד שיגיע זמן ולפיכך אין כאן שבועה שיתירו אבל בנ"ד השבועה חלה למפרע והוי כאומר מעכשיו תחזור ותחול ולא חלה כלל שהרי החכם מתיר הנדר והשבועה מעיקרא. ואם אין חיילות השבועה אלא אחר ההתרה והוי כאילו אמר בשעה שיתירוה באותה שעה תחזור ותחול כיון שנתחרט והתירו לו השבועה אין כאן לא פיו ולא לבו שהרי באותה שעה לא הוציא שבועה בשפתיו וגם לבו אינו עמו שהרי נתחרט הילכך לא חזרה שבועה למקומה. וא"ת מי שנשבע שבועה על שבועה קי"ל אין שבועה חלה על שבועה ואם התיר הראשונה חלה השנייה אע"ג דבזמן חיילות השבועה לא הוציא שבועה מפיו. הא לא קשיא כלל דהתם כיון שהוציא שתי שבועות השבועה השנייה היא ראייה לחול אלא שהראשונה מעכב עליה הילכך היכא דמשכח דוכתא חיילא דמתלא תלי וקיימא. אבל בנ"ד אין כאן שבועה אלא תנאי שאמר שתחזור ותחול שבועה זו וכיון

שהותרה הותרה ותו לא חיילא. תדע שהרי מי שנשבע שבועה על שבועה אם התירו לו בלשון רבים הותרו שתיהן. וגדולה מזו שאם התירו השנייה הותרה השנייה והראשונה קיימת ואם אתה אומר דחיילות השבועה השנייה אינו אלא אחר שיתירו הראשונה היאך מתירין אותה קודם שתחול אלא הטעם הוא משום דאע"ג דחבירתה מעכב עליה מ"מ ראויה היא לחול מה שאין כן במי שנשבע שיעשה דבר פלוני אחר זמן פלוני דהתם ליכא שבועה כלל ואפילו תרצה לומר דנ"ד דומה לשתי שבועות מ"מ יש התרה שיתירו השבועה ותנאיה כמו שמתירין שתי שבועות בלשון רבים ומלשון הרשב"א ז"ל משמע דאין תנאי כיוצא בזה חל אלא אחר ההתרה כיון שלא אמר תחזור ותחול מעכשיו גבי הא דאיבעיא לן הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרשיך ולא איפשיטא אבל פסקו רבוותא ז"ל לחומרא וכתב עלה ז"ל נראה דקדושי שנייה לא עדיפי מהאומר הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום שכל שלא אמר מעכשיו יכולין לחזור בהם תוך הזמן אף כאן הרי לא אמר מעכשיו ולאחר שאגרשיך יש לומר כן שהרי אי איפשר לחול שכבר היא מקודשת מחמת קדושין הראשונים ע"כ אף אנו נאמר כיון שלא אמר בנ"ד מעכשיו תחול כל זמן שתותר יכולין לבטלו דהא אי אפשר שיחול תנאי השבועה עד שיתירו השבועה עצמה. ומיהו אין לדמות שבועה לקדושין דהא קי"ל דמי שנשבע לעשות דבר פלוני לאחר ל' יום לא חלה השבועה ואפ"ה אין יכול לחזור בו בתוך הל' ואפילו ע"י חרטה אין מתירין עד שיגיע הזמן ותחול השבועה וטעמא דמלתא דבשבועה אע"ג דלא הגיע זמנה איכא משום בל יחל דברו אבל לגבי קדושין ליכא איסורא אם חזרו בהם וכיון שלא חלו הקדושין יכולין לחזור בהם. ודמיא נ"ד למי שנשבע והתנה שלא יהיה התרה לשבועתו דקי"ל יכול לישאל על שבועתו ומתירין לו שהרי הוא מתחרט על השבועה ועל התנאי הכא נמי הרי הוא מתחרט על השבועה ועל תנאי השבועה ומתירין לו על הכל ותו לא חיילא וטעם זה לבדו היה מספיק כ"ש בהצטרפות הטעם הראשון כי השבועה לא חלה לפי שהיא לבטל את המצוה או לעבור על ד"ת וכ"ש בנ"ד כפי מה שבא בשאלה שכבר הותרה וכדין הותרה והרי הם מותרים לשמוע ד"ת מפי החכם ר' יעקב בנו של החכם כה"ר שמואל בשבת שהולך אביו לב"ה עץ חיים:

ב **שוב** דקדקתי מהיכן למד מי שהשיא להם עצה להתנות תנאי זה מהא דמבעיא לן בפרק נערה המאורסה אמר לה קום ליכי ומופר ליכי ולא תחול ההקמה אלא א"כ חלה ההפרה ופשטינן לה דמופר ועד כאן לא איבעיא לן אלא כה"ג אבל אמר לה קום ליכי ומופר ליכי ולא תחול ההפרה אלא א"כ חלה ההקמה דהוי כנ"ד פשיטא דשוב לא יוכל

להפר ואם הפר אינו מופר לפי שחוזר ההקמה למקומה. ואיברא דלא דמיין אהדדי דהתם כיון דקיים לה שוב אינו יכול להפר תדע דאפי' שלא אמר לה ולא תחול ההפרה אלא א"כ חלה ההקמה שוב אינו יכול להפר דע"כ לא איבעיא לן אלא משום דאמר לה ולא תחול ההקמה אלא א"כ חלה ההפרה. אבל בנ"ד בהתרה תליא מלתא דאם נתחרט על השבועה ועל מה שאמר שתחזור ותחול הויא חרטה והחכם עוקר הנדר מעיקרו. תדע דקי"ל נשאלין על ההקם אף על גב דבעל אינו יכול להפר אחר שקיים לה. ומה שכתב כ"ת שאין עדים בשטר השבועה אין זה מעלה ומוריד לאותן המודים שנשבעו. אבל אותם האומרים שלא קראו להם מה שכתוב בשטר לא חלה עליהם שבועה כלל כיון שאין שם עדים מכחישים אותם:

ג **ולענין** אותם האומרים שלא הוציאו שבועה מפיהם אלא שחתמו על שטר השבועה איני רוצה להאריך דתרעא כיון דרווח רווח דאפי' לאותם שהוציאו שבועה מפיהם יש להם התרה ע"י חרטה וכ"ש לאלו אבל לגבי דינא דעתי הוא שיש עליהם לקיים מה שחתמו דהוי כאלו השביעוהו אחרים וענה אמן ולא גרע חתימתו מקיום השבועה. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקפב

נשאלתי מאת דייני ק"ק רודוס יצ"ו על ענין המסירה אשר מסרו את כ"ר יהודה אפומדו יצ"ו עד שהכו אותו מכות רעות וקשות וכל מיני עינוי כאשר הוא מפורסם והוא עמד בנסיון ולא נתחלל ש"ש על ידו שישראל עושין כנבלה הזאת וקורא להם שם חדש מלבד הראשון אשר היינו לשמצה בו. ומתוך העדיות נתברר אצלי כי המוכסים מסרוהו וגם ר' משה פארין בכללם כאשר אני עתיד לבאר בע"ה כי על זה נשאלתי. והדבר ברור שהם ראויים לעונש גדול לא אוכל לשערו ומסופק אני אם יכופר העון הזה להם עד ימותון דנהי שיוכל למחול על צער גופו וממונו על חלול ה' מי ימחול ועל המסירה מי ימחול והרי היא מן החמורות וממיתין עליה והטעם כיון שנמסר ישראל בידם נמסר למיתה שנא' כתא מכמר ושוב אין מרחמין עליו הילכך איני רואה להם תקנה אלא בתשובה אחר שירצו את כר' יהודה הנזכר וימחול אבל קודם זה אפי' יבואו כל אילי נביות אין מתכפר להם ומעתה אבאר כי ר' משה פארין בכלל המעל כי העיד כ"ר אברהם מיר איך באותו לילה שתפסו את כ"ר יהודה הנזכר באו ר' משה פארין ור' ששון פוראר ה ור' אברהם ביטון אמרו לו מפני שאתה פרנס הקהל לא תטיל חרם על מסירה זו מפני שנרע לך שזאת המסירה יצאת ממנו אמנם אינו זוכר מי אמר הדברים משלשתם ע"כ. השיב

ר' משה הנזכר אמנם אמת הוא כי חביריו המוכסים קראוהו ואמרו לו בא עמנו לדבר עם יהודי א' על עסק אחד וכאשר הגיעו לבית הפרנס הנזכר בא אחד מחביריו הנזכר ודבר אותם הדברים לר' אברהם הנזכר שלא בידיעתו ושלא ברצונו של ר' משה הנזכר ואחר שיצאו מבית הפרנס הנזכר גער בחבירו למה דבר אותן הדברים ע"כ תשובתו. ומכח עדות זה מתחייב ר' משה הנזכר כיון שהיו שלשתם ביחד וחבירו אמר בלשון רבים שזאת המסירה יצאת ממנו אם איתא שלא היה מדעתו היה לו לצוות לא יצאת ממני אלא ממך וכיון דשתק אודויי קא מודה כי ממנו יצא או שהיתה ידו במעל וליכא למימר דלא הקפיד דכיון דבפני הפרנס נאמרו הדברים ואליו באו שלא יטיל חרם היה לו להקפיד ואע"ג דאין כאן אלא עד אחד הרי הודה הוא שנאמרו הדברים אלא שלא אמרן הוא וכיון דשתק שליחותיה עביד האומרן ותשובה זו כתובה בכלל תשובות ר' משה הנזכר אשר הגיעו אלי. עוד מתחייב מתוך עדות עידי המודעא וז"ל בפנינו עדים חתומי מטה מסר ר' יהודה אפומדו מודעא וכו' על המוכסים שהם ר' משה עובדיה ור' משה פארין ור' אברהם ביטון ור' ששון פוראר ה ור' יעקב די נרבונה וכו' ואנו עדים חתומי מטה הכרנו באונסו של ר' יהודה הנזכר וידענו בבירור שמתחלה היו מאיימין עליו למוסרו עוד ביד האומות ולהעליל עליו עלילות ברשע והיה ספק בידם להזיקו כאשר עשו מקודם וכו' יהודה די בינ"ה עד אליעזר דישטלייא עד והרי זה מפורש מפי עדים אלו שר' משה היה גם הוא במעל. עוד מתחייב מתוך עדותו של ר' שמואל הלוי ומה שהשיב ר' משה כי אדרבה הוא אמר אותם הדברים וכן העיד ר' יעקב די נרבונה כדבריו הדבר ברור שיעקב נרבונה נוגע בדבר שהרי הוא בכלל המוכסים כאשר הוא מפורסם מתוך הכתבים ובלאו הכי פסול לעדות עד שיתברר שעשה תשובה ואחר אשר נתברר שכל המוכסים היתה ידם במעל הריני גוזר על כולם וגם ר' משה פארין בכללם שירצו את כ"ר יהודה הנזכר על המסירה וימחול על צער גופו ועל ממונו ואם לא יעשו כן מלבד שהם מנודים לשמים הריני מחרים אותם בשמתא דשמתיה ברק למרוז ולא ימנו לכל דבר שבקדושה עד שירצו את כ"ר יהודה בדבר שדרך בני גילו להתרצות ועכ"ז עדיין הם צריכין לתשובה כאשר כתבתי ולא יבטחו להם לאמר שר' יהודה הנזכר לא קיים שבועתו שאפי' לפי דבריהם לא בשביל כך הותר דמו למוסרו ביד אויבים דלא מרחמי והמרחם על כל בריותיו הוא ירחם עלינו ועליכם ויסיר מקרבנו את לב האבן ויורינו מדרכיו ונלכה באורחותיו אמן. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקפג

א **שאלה** ראובן שמעון ולוי היו הולכים בספינה שהיתה הולכת לקוסטנטינה וראובן ושמעון היו הולכים לצאת בגליפול ולוי היה הולך לצאת בקוסטנטינה והגיעה הספינה לגליפול קרוב לערב ובלילה קמו הספנים להוציא המשאות של ראובן ושמעון ובמשאות של לוי היה כתוב מצר אחד שמו ושם כנויו ומצד אחר היה כתוב שם בנו שהוא כשם שמעון ובהיות לילה נתחלף בתוך משאות של שמעון משא א' של לוי שראה שמו כתוב עליו ולא דקדק שהיה שם בן לוי והכניסו אותו בדונית של הספינה להוציאם ליבשה ובתוך הדונית היה הולך שמעון ובעונות נהפכה הדונית ונאבדו המשאות ונחלק שמעון עמהם ובא לוי ושאל משאו מראובן ואמר אתה היית לשם בשעה שהוציאו המשאות ואתה הוצאת משאי וראובן השיב אני לא הייתי מסתכל אלא המשאות שהיה שמי כתוב עליו כשראה לוי כך הלך אל הספנים ושאל משאו מהם ואמר להם תקנו לי משאי הלכו הספנים והתעללו על ראובן ואמרו אתה הוצאת משאו של היהודי או תתן אותה או תתפשר עמו כשראה ראובן כך הלך אצל החכם וספר לו הענין השיב לו החכם ואמר רואה אני דבריך טובים אבל מה אעשה שזה בעל דינך קשה אבל אקרא אותו ואפשר ביניכם קרא ללוי ופישר ביניהם בקונטר אסוכר שהיה שוה אלף לבנים. ועתה בא ראובן ושואל הקונטר מהאסוכר ר"ל שיוויו מלוי ואומר באותה שעה הייתי אנוס ואני בידך נתתי האסוכר ולוי טוען ואומר כבר היינו לפני החכם ופשר בינינו ועוד שאתה אגב אונסך גמרת והקנית ועוד אני הייתי לוקח משאי מהספנים שהיה לי דין עמהם ובעד הנאתך נתפשרתי עמך כדי שלא יחזיקו ממך הספנים ועתה ילמדנו רבינו אור עינינו דבר מי יקום:

ב **תשובה** הלשון אשר בא בשאלה אינו מדוקדק שכתוב נתחלף בתוך משאות של שמעון ולשון נתחלף משמע שנשארה אחת שמעון או של ראובן בספינה וא"כ מאותה שנשארה היה ראוי לפרוע משאו של לוי שהרי ניצול ממונו של שמעון בממונו של לוי שאם לא נתחלף הכל היה הולך לאיבוד אם לא שנאמר שמשאו של לוי היה יקר ממשאו של שמעון ועל היתר נעשית הפשרה אבל מתוך השאלה משמע שלא היה כן אלא שנתערב משאו של לוי עם משאות של שמעון וראובן והוציאו אחת יתירה ולשון נתחלף לאו דוקא וכתבתי זה אעפ"י שאין בו צורך כ"כ ללמוד שאם כך היה המעשה היה מקום גדול לפשרה אפי' שלא היה שם אונס שהרי גם ראובן פשע קצת שהיה לו למנות המשאות שלא יוציאו א' יתירה כיון שהוא ושמעון היו מוציאים מן הספינה לא היה להוציא יותר מן המנין שלהם נמצאת הפשיעה מוטלת בין שמעון וראובן ושייך שפיר לעשות פשרה

ומ"מ הדין עם לוי אפי' לדברי ראובן שהיה אנוס הרי לוי לא אנס אותו אלא הספנים והוי כאלו אמר טול זה והצילני האנס שזכה לוי במה שלקח ותו שכבר פשר החכם וקבל פשרתו והוציא מידו ושוב אין יכול לחזור ותו דהוה ליה למסור מודעא ואע"ג דמתנה לא בעיא מודעא הנ"מ מתנה דעלמא דמדעתיה יהיב וכיון דאיכא גילוי דעתא דאנוס הוא סגי בהכי אע"ג דלא מסר מודעא. אבל בנ"ד דבעל כרחיה יהיב להסתלק מן האונס אם איתא דלא גמר ויהיב הוה ליה למסור מודעא ותו דאע"ג דבמתנה בעלמא לא אמרינן אגב אונסיה גמר ויהיב ולא דמיא למכר דאיכא אונסא זוזי ומשום הכי גמר ומכר האי מתנה נמי למכר דמיא דע"י כך ניצול מלעמוד עם לוי בדינא ודיינא ודילמא הוו מחייבי ליה מדין פושע ולפיכך אגב אונסיה דהאי הנאה גמר ויהיב ותו מפני פשרתו של ראובן איבד לוי זכותו עם הספנים ודמיא לגרמא בניזקין ואע"ג דקי"ל גרמא בניזקין פטור הנ"מ מדיני אדם אבל חייב לצאת ידי שמים וכיון שנתן כבר זכה לוי במה שיש בידו ואין מוציאין מידו. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקפד

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בגרסת הריא"ף ז"ל השואל את הפרה ושאל בעליה עמה השוכר הפרה ושכר בעליה עמה וכו' ובסוגית הגמרא משמע דלא גרסינן במתניתין השוכר את הפרה וכן כתב רש"י ז"ל דגרסינן תנן השואל את הפרה וכו' ואלו שומר חנם לא קתני וליטעמיך שומר שכר מי קתני אלא תנא מלתא דכתב בהדיא בקרא קתני דאתיא מדרשא לא קתני משמע בהדיא לא גרסינן במתניתין שכר את הפרה אלא בברייתא גרסינן לה כדכתב רש"י ז"ל:

ב **תשובה** דרכו של הרב ז"ל בכמה מקומות לתקן לשון המשנה ולקצר בדבר שהוא מסכים אל האמת תדע שהרי קצר בה בבא אחת או שכר בעליה עמה שישנה בכל הספרים והוא ז"ל השמיט אותה ושם במקומה השוכר את הפרה ושכר בעליה עמה השנויה בברייתא ונמצאת כוללת כל הדינין שברישא השוה שאלת הפרה ושכירתה ובסיפא השוה שאלת הבעלים ושכירתן דקתני שאל את הבעלים או שכרן ואח"כ שאל את הפרה ומתה פטור אלא דאכתי ק"ל אותם דהוו גרסי לה כדמשמע מפרש"י ז"ל דכתב לא גרסי שכירות בכולה מתני' גבי פרה היכי הוו מפרשי סוגיית הגמ' דאי מתניתין ר' מאיר היא דמשוי שוכר לשומר חנם היכי אמרינן ואלו שומר חנם לא קתני הא קתני שוכר וה"ה לשומר חנם ואי מתני' ר' יהודה דמשוי שוכר לשומר שכר היכי אמרינן וליטעמיך ש"ש מי קתני הא קתני שוכר וה"ה לשומר שכר. ויש לפרש דלעולם כר'

מאיר מוקמי למתני' בין המקשה בין המתרץ דסתם מתני' ר' מאיר וה"ק אע"ג דקתני שוכר דדינו כשומר חנם מ"מ שומר חנם הוה ליה למתני בהדיא דפשיעה ביה כתיבה וליטעמיך וכו' בשלמא לדידי תנא שוכר וה"ה לשומר חנם אלא לדידך דאמרת דמאי דכתיב בהדיא קתני הוה ליה למתני שומר שכר שהוא אחד מג' שומרים דכתיבי בקרא בהדיא מי קתני אלא מאי אית לך למימר דתנא מלתא דכתיבא ביה בהדיא דפטור בבעלים קתני מלתא דאתיא מדרשא לא קתני אבל לא צריך להאי טעמא דקתני שואל משום דביה כתיב אם בעליו עמו וקתני שוכר לאשמעינן דהיינו שומר חנם לדעת ר' מאיר דכתיב ביה פשיעה בהדיא ושומר שכר לא צריך למתנייה דהא כתיב וכי ישאל וא"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון והשתא דאתינן להכי א"ש גרסת הריא"ף ז"ל במתני' ולא צריכין למימר המוסיף גורע במשנה אעפ"י שכן הוא דרכו ז"ל במקומות אחרים כל דאפשר לתרוצי מתרצינן ומאן דהוו גרסי לה לאו קטלי קני באגמא הוו ודוק. הנל"ד כתבתי:

תשובה תקפה

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשני שותפין שנשבעו להתנהג בנאמנות בשותפות אם יכול להשביעו שבועת השותפין כיון שכבר נשבע בתחלה הואיל ושבועה זו מן הספק:

ב **תשובה** הדבר ברור אצלי דיכול להשביעו דהא אם היה טוען עליו ודאי גנבת מן השותפות הדבר ידוע שיכול להשביעו. וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וז"ל והגע עצמך האי טסקא אם קבל המתעסק בשבועה שיתעסק באמונה אם לאחר מכן יאמר החזרתי וכפר בכל והלה תובעו ברי שעדיין יש בידו כולו או מקצתו הנאמר שיפטר זה באותה שבועה שנשבע תחלה שיתעסק באמונה ע"כ וכיון שהשותף אינו יכול להשביע את שותפו אלא א"כ חושדו בממון חזרה שבועת השותפות כאלו הוא טוען ודאי הילכך יכול להשביעו שהרי עשו שבועת השותפין כאלו היא שבועת ודאי ונפקא מינה טובא בין שבועה ראשונה לשבועה שנייה דאלו שבועה ראשונה אע"ג דנתברר שגנב מן השותפות לא נפסל לעדות ולשבועה שהרי בשעה שנשבע עדיין לא עבר אבל שבועה שנייה אם יתברר שגנב מן השותפות נפסל לעדות ולשבועה הילכך חמירא טפי ויכול להשביעו כדי שיפרוש. ומה שכתב הרשב"א ז"ל וזה תובע ברי לאו למידק מינה הא אם תובעו שבועת השותפים אינו יכול להשביעו אלא להרבות בתמיהא כתב כן כלום יש טעם לומר שאם זה תובעו ברי שלא יוכל להשביעו אבל ה"ה נמי שאם חשד אותו שיכול להשביעו מטעמי דכתיבנא. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקפו

א **שאלה** ילמדנו רבינו נר"ו זכריה וישמעאל יש להם כמו ה' חדשים שאין מדברים זה עם זה מתוך איבה ועתה בא ישמעאל ודבר דברים נגד זכריה ובגללן חייב את זכריה ונשבע ישמעאל בהזכרת השם שלא דבר אותן הדברים אלא מצד שנראה לו אמת והשומעים השבועה ההיא קבלו על ישמעאל לפני ב"ד דעבריין הוא כיון שהאיבה ידועה ביניהם יש מורין דלאו עבריין מקרי שדבר שבלב הוא אבל עבר על ד"ת שדן את שונאו ויש מורין שהתורה העידה עליו שמבקש רעתו א"כ לאו כל כמיניה לישבע ולומר שאינן משום רעתו ועבריין הוא. ע"כ יורנו רבינו מי אמר כהלכה:

ב **תשובה** מסדר השאלה ושני המורים טעו במפורסמות כי מסדר השאלה כתב שדבר דברים נגד זכריה ובגללן חייבו ולא ידענו מהו זה החיוב אם שדן אותו וחייבו כדמשמע מלשון המורה שכתב שדן את שונאו ולשון דבר דברים לא משמע הכי אלא משמע שבגלל הדברים נתחייב ואם ר"ל שהעיד עליו השונא כשר בעדות ואם דבר דברים שלא בתורת עדות טעה הדיין שדן אותו וחייבו ע"פ הדברים האלה כיון שאינם בתורת עדות הילכך חיוב זה לא נודע מתוך השאלה מהו. והמורה שהורה שהוא עבריין טעה בתרתי טעה בעיקר הדין כי איך איפשר שיקרא עבריין על השערה שכלית שמדמה שמתוך שנאה אמר הדברים וכי זה המורה יודע מה שבלב הנשבע יותר ממנו וכי יעלה על דעת אפי' מי שלא ראה מאורות התורה מימיו לפסול את זה לעדות ולשבועה באומדן דעתא בלא עדים עוד כתב שהתורה העידה עליו שמבקש רעתו והוא מעיד עדות שקר על התורה התמימה שאמרה לא תשנא את אחיך בלבבך והא דכתיב כי תראה חמור שונאך וגו' מוקמינן לה כגון שראהו שעבר עבירה ולא ראהו שעשה תשובה ואפ"ה עזוב תעזוב עמו הקם תקים עמו לא תקום ולא תטור את בני עמך ואיך תאמר שהתורה העידה שמבקש רעתו לא נמצאת מדה זו אלא בזרעו של עשו הרשע דכתיב ועברתו שמרה נצח והא דאמר רב פפא לא לידון איניש למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה לא ח"ו שנחשדו ישראל להטות הדין מפני אהבה או שנאה אלא כיון דסני ליה לא חזי ליה זכותא והכי איתא בגמ' בהדיא תדע שהרי לא אמרו שהוא פסול לדון אלא לא לידון איניש וכן כתבו הפוסקים אסור לאדם לדון וכו' ואם איתא שנחשדו להטות הדין מפני אהבה או שנאה היה להם לפוסלו ממש. והמורה שהורה שאינו עבריין כדין הורה אלא שטעה במה שכתב אבל עבר על ד"ת שדן את שונאו וטעה בתרתי שהשונא אינו פסול מן התורה ולא מדרבנן ולא עבר על ד"ת אלא מדרבנן שאמרו לא לידון איניש למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה. ותו דאין כאן עבירה שהרי לא דן אותו ממש כאשר נראה מדברי השאלה

אלא שנתחייב בגלל דבריו ואפי' שדן אותו לא עבר דמה נפשך אם קבלו עליו הרי קבלו וכשר כי הא דתנן נאמן עלי אבא נאמן עליו אביך ושונא לא גרע משאר הפסולים ואם לא קבלו עליו מה הועיל דיינותו יאמר איני רוצה בו ולא בדינו וכיון דלאו מידי עבד לא שייך למימר עבר:

ג **כללא** דמלתא איני רואה בשאלה זו דבר מתוקן אבל אמת הוא שישמעאל זה לא נקרא עבריין ואינו נפסל לא לעדות ולא לשבועה כפי הסגנון אשר בא בשאלה אם אין שם טענות אחרות לפוסלו. והנל"ד כתבתי:

תשובה תקפז

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי בשנים שלוו בשטר א' דקי"ל שנעשו ערבים זה לזה אם יכול לגבות כל החוב משל אחד מהם או אם יגבה חצי החוב מאחד ואם לא ימצא נכסים לחבירו אז יגבה מדין ערב מזה:

ב **תשובה** אינו מתחייב בחצי האחר אלא מדין ערב חדא דלישנא ערבים זה לזה הכי משמע כדאיתא בירושלמי ותו דגרסינן בפרק השואל השותפים ששאלו ונשאל לאחד מהם מהו כלו שאול בעינן והא ליכא או דילמא בההיא פלגא דשייליה מיהת מפטר ואי איתא דכל א' מהשותפים מתחייב בכל כאלו לוה הוא הכל הא איכא כולו שואל וכן דקדק לה הר"ן ז"ל מהכא ומפרק המפקיד וכן הסכימו המפרשים ז"ל. ומיהו הא מיבעיא לי הרי שלוו בשטר א' וכתבו שהם ערבים זה לזה מי הוו קבלנים זה לזה או לא דכיון דלא הוה צריך למכתב ערבים זה לזה דבלאו הכי הוו ערבים להכי כתב ערבים לטפויי מלתא אחריתי שיהיו ערבים קבלנים זה לזה או דילמא לא הוו ערבים קבלנים עד דכתב ליה בהדיא. ופשיטא לי דלשופרא דשטרי כתב ליה הכי דכ"ע לא גמירי האי דינא וגם בתלמודא דידן ליתיה אלא בתלמודא דבני מערבא הילכך אי כתב ערבים ולא כתב קבלנים לא הוו קבלנים. הנראה לע"ד כתבתי:

תשובה תקפח

א **שאלת** ממני אודיעך דעתי במי ששאל חפץ מחבירו ומת ופשעו בו היורשין אם חייבין לשלם או לא:

ב **תשובה** זו מחלוקת בין הראשונים ז"ל כי בעל התוספות כתבו עלה דהא דאמרינן הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסיה באונסיה אין חייבין הא בגניבה ואבידה חייבין וכ"ש דאם פשעו דחייבין. והכי איכא

למידק נמי מהא דאמרינן פרק השואל אמר רבא בעל בנכסי אשתו לא שואל הוי ולא שוכר הוי ומדלא קאמר סתם לא שומר הוי משמע דשומר חנם מיהא הוי וחייב בפשיעה וכ"ש יורש דכרעא דאבוה הוי ואחריהם נמשכו קצת מפרשים וטעמא דמלתא כיון שהם בעצמם לא שאלוה אפי' שנשתמשו בה פטורין מאונסיה ואפי' לא נשתמשו בה חייבין עליה כשומרי שכר הואיל ויש להם הנאה שבידו להשתמש בה כל ימי שאלתה דומיא דהמפקיד מעות אצל שולחני. וכן כתב הרשב"א ז"ל בטעמו של דבר ואע"ג דהתם גבי מפקיד מעות אצל שולחני אם נשתמש בהן חייב באונסין שאני התם שהוא בעצמו הלוה וגם המעות לא הדרי בעינייהו אבל בנ"ד שהם לא שאלו והדבר הדר בעיניה לא מחייבי באונסין. אבל הרמב"ן ז"ל כתב בין בבעל בנכסי אשתו בין במי שהניח להם אביהם פרה שאולה דאפי' פשעו בה פטורין מלשלם דבעל בנכסי אשתו אינו נעשה שומר כלל אלא האשה ואפי' שומר חנם אינו והא דלא קאמר רבא בעל בנכסי אשתו לאו שומר הוא משום דרמי בר חמא קא מיבעיא ליה אי שואל הוי או שוכר הוי משום הכי אמר רבא דלאו שואל ולא שוכר הוי אבל קושטא דמלתא דאפי' שומר חנם לא הוי. וגבי הניח להם אביהם פרה שאולה אפי' פשעו נמי פטורין והא דקאמר אין חייבין באונסיה לא תידוק מינה הא בגניבה ואבידה חייבין אלא פטורין מן הכל אלא משום דדיניה דשואל הוא דחייב באונסין משום הכי נקט אין חייבין באונסיה. והרמב"ם ז"ל גבי בעל בנכסי אשתו כתב ואפי' פשע פטור. וגבי הניח להם אביהם פרה שאולה כתב המימרא כצורתה ואעפ"י שאינו כדאי להכריע נ"ל לענין פסקא דגבי בעל בנכסי אשתו יש לנו לפסוק כדברי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל כיון דשניהם מוסכמים ואתריה דמר הוא והכי מסתבר נמי כיון דבעל לוקח הוא ולא יורש. ותו דשמירת הפרה מוטלת על האשה ואיפשר שתתאלמן או תתגרש ויגבה בעל הפרה ממנה ולא יפסיד לגמרי. ותו דאוקומי ממונא הוא אבל גבי הניח להם פרה שאולה מדנקט מלתא מציעתא עדיף אם נשתמשו בה ומתה פטורין ואם נגנבה או אבדה חייבין דהכי משמע פשטא דמימרא. ותו כיון שנשתמשו בה נעשו עליה שומרי שכר ואם לא נשתמשו בה ונגנבה או אבדה פטורין אבל אם פשעו בה חייבין כי לדעת הרמב"ם ז"ל פושע מדין מזיק חייב ובהא יש לסמוך על התוספות והרמב"ם ז"ל אפי' לאפוקי ממונא. ואעפ"י שכתב הרמב"ן ז"ל שהתוספות טעו בזה מכל מקום על התוספות יש לסמוך כיון שאין הריא"ף ז"ל חולק או הרמב"ם ז"ל וכל שכן שהרמב"ם ז"ל מסכים לחייב אם פשע אף על גב דמטעמא אחרינא הוא מכל מקום מוסכמים הם שאם הניח להם אביהם פרה שאולה ופשעו בה חייבין לשלם לדעת התוספות לפי שהם שומרי חנם ולדעת הרמב"ם ז"ל אם דעתו כדעת התוספות מוטב ואם לאו הרי הוא חייב

מדין מזיק. ומה שהעליתי הוא כעין פשרה קצת כדברי מר וקצת כדברי מר ומסתבר טפי. הנראה לעניות דעתי כתבתי:

ג [תם ונשלם שו"ת הרדב"ז חלק ראשון]